

Rijks Geschiedkundige Publicatiën
uitgegeven door het
Instituut voor Nederlandse Geschiedenis

Instituut voor
Nederlandse
Geschiedenis

RGP

Oorkondenboek
van
Noord-Brabant
tot 1312

II

De heerlijkheden Breda en Bergen op Zoom

Tweede stuk (1289-1312)

Bewerkt door M. Dillo en G.A.M. Van Synghel
met medewerking van E.T. van der Vlist

Instituut voor Nederlandse Geschiedenis
Den Haag / 2000

Het Instituut voor Nederlandse Geschiedenis maakt deel uit
van de Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek.

Illustratieverantwoording

Schutbladen: kaart van het Hertogdom Brabant-West, uit: G. Mercator en J. Hondius, *Atlas ou Representation du monde universel* (Amsterdam, 1633). Kaarten- en prentenverzameling van het Rijksarchief in Noord-Brabant, inv.nr. 45.

ISBN 90-5216-115-1 geb. Tweede band
NUGI 641

Gezet en gedrukt door Drukkerij Orientaliste, Herent (België).
Gebonden door Callenbach bv, Nijkerk.

© 1999 Instituut voor Nederlandse Geschiedenis, Den Haag.
Postbus 90755 • 2509 LT Den Haag • e-mail rgp@inghist.nl
Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt, op welke wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming.
No part of this book may be reproduced in any way whatsoever, without prior written permission from the publisher.

Inhoud

Deel II, eerste stuk

- VII Voorwoord
- XI Inleiding tot deel II
- XIX Lijst van afkortingen
- XXI Verklaring van bijzondere tekens
 - 1 Oorkonden (nrs. 888-1259)

Deel II, tweede stuk

- VII Lijst van afkortingen
- IX Verklaring van bijzondere tekens
- 769 Oorkonden (nrs. 1260-1544)
- Bijlagen:
 - 1353 Niet opgenomen oorkonden waarin leden van de Bredase dynastie als getuigen optreden (tot 1216)
 - 1367 Lijst van handschriftelijke bronnen
 - 1379 Verklarende lijst van verkort aangehaalde werken
 - 1417 Bewerkingsoverzicht
- 1419 Index van persoons- en plaatsnamen

Lijst van afkortingen

A	rangletter van een origineel
[A]	idem, maar niet voorhanden
<A>	idem, maar schijnorigineel
A1, A2, enz.	rangletters van originelen waarvan de oorkonde in veelvoud is uitgevaardigd
[A1], [A2], enz.	idem, maar niet voorhanden
AdN	Archives départementales du Nord
AE	Archives de l'Etat
afd.	afdeling
a.h.w.	als het ware
AN	Archives Nationales
ARA	Algemeen Rijksarchief
a.w.	aangehaald werk
(B)	bullā
B, C, enz.	rangletters van afschriften, vertalingen, vermeldingen
[B], [C], enz.	idem, maar niet voorhanden
, <C>, enz.	idem, maar afschrift van schijnorigineel
bijv.	bijvoorbeeld
BN	Bibliothèque Nationale
BPL	Bibliotheca Publica Latina
(BV)	Benevalete
(C)	chrismon
C[A]	concept van niet voorhanden origineel
ca.	circa
cap.	caput
(CS)	contrasigillum
c.s.	cum suis
CSN	<i>Corpus Sigillorum Neerlandicorum</i>
d.d.	de dato
d.w.z.	dit wil zeggen
e.a.	en andere
ed.	editie, edidit
etc.	etcetera
e.v.	en volgende
evt.	eventueel
fasc.	fascicule
fol.	folio('s), foliëring
GA	Gemeentearchief
hs(s).	handschrift(en)
inv.nr(s).	inventarisnummer(s)
KB	Koninklijke Bibliotheek
kol.	kolom
KUB	Katholieke Universiteit Brabant te Tilburg

Lf.	Lieferung
(LS)	ligamentum sigilli
(LSTr)	ligamentum sigilli transfixationis
(LT)	locus transfixationis, transfixbevestiging
M[A]	minuut van niet voorhanden origineel
(M)	monogram
mm	millimeter
m.m.v.	met medewerking van
ms.	manuscript
NO	naoorkonde
nr(s).	nummer(s)
n.s.	nieuwe stijl
OCMW	Openbare Commissie voor Maatschappelijk Werk
O.L.V.	Onze Lieve Vrouw
ongefol.	ongefolieerd
o.s.	oude stijl
p.	pagina('s), paginering
PB	Provinciale Bibliotheek
PRO	Public Record Office
r	recto
(R)	rota
RA	Rijksarchief
RAWB	Regionaal Archief West-Brabant
reg.	regist
resp.	respectievelijk
(S)	sigillum
SA	Stadsarchief
(SC)	signum crucis
(SD)	sigillum deperditum
(SN)	signum notarii
(SP)	signum paragraphi
(SR)	sigillum restauratum
(STr)	sigillum transfixationis
StrA	Streekarchivariaat
S(s)uppl.	Supplement
t.	tome
t.o.	tegenover
UB	Universiteitsbibliotheek
v	verso
vgl.	vergelijk
VO	voorooronde
voorl.	voorlopig
z.d.	zonder datum
z.j.e.d.	zonder jaar en dag
zgn.	zogenaamd(e)

Verklaring van bijzondere tekens

- · digniteitspunten
- ¶ paragraaftekens
- (– –) drie liggende strepen tussen ronde haken zijn gebruikt in de tekstuitgave om aan te geven waar de gevidimeerde tekst niet is uitgegeven
- * een asterisk is gebruikt in de tekstuitgave van een naorkonde; op deze plaats zijn één of meer woorden van een voororkonde niet in de naorkonde overgenomen
- [] vierkante haken of teksthaken zijn gebruikt bij dorsalen en zegelbeschrijvingen en in de tekstuitgave bij een passage die naar alle waarschijnlijkheid in de basistekst staat of heeft gestaan, maar niet meer leesbaar is, of bij een door de bewerker aangevulde lacune; indien reconstructie van de lacune niet meer mogelijk is, wordt dit aangegeven door evenzovele punten tussen vierkante haken te plaatsen als het geschatte aantal letterplaatsen dat is weggevallen
- [***] drie asterisken tussen vierkante haken zijn gebruikt om aan te geven dat een schatting van het weggevallen aantal letterplaatsen in de oorkondetekst of het aantal letters en symbolen bij de zegellegende niet mogelijk is
- () ronde haken zijn gebruikt voor toevoegingen door de bewerker in de datering boven het kopregest
- () ronde haken in de tekstuitgave zijn gebruikt voor aanvulling van tekstgedeelten
- < > spitse haken zijn gebruikt om een onechte passage aan te geven, zowel in de oorkondetekst als in het kopregest
- (1), (2) enz. cijfers tussen ronde haken zijn gebruikt in de tekstuitgave om een indeling aan te brengen of artikelen te groeperen
- I, II* Romeinse cijfers zijn gebruikt in de tekstuitgave in de marge om ontleningen aan verschillende voororkonden aan te geven
- + x de combinatie + x is gebruikt bij de beschrijving van het origineel en de bezegeling om aan te geven dat de omvang van de ontbrekende ruimte niet kan worden geschat

1260

1289 januari 13

Schepenen van Bergen op Zoom oorkonden dat ten overstaan van hen schepenen van Noordgeest en schepenen van Borgvliet hebben verklaard dat in hun tegenwoordigheid Jan van Molenbeek Pieterszoon aan Dirk van den Berg verkocht heeft een jaarlijkse cijns van 3 pond Leuens, waarvoor deze zijn grond te Molenbeek in onderpand heeft gegeven, en dat vervolgens Dirk deze cijns aan abt en convent van de St.-Bernardsabdij (te Hemiksem) heeft doorverkocht.

Origineel

[A]. Niet voorhanden.

Afschriften

- B. *begin 16e eeuw, Bornem, St.-Bernardus Abdij, archief abdij St.-Bernards, hs. nr. 332 = Cartularium (alphabetum) rubrum II, fol. 169^v, nr. H 11, geauthenticeerd door Judocus Bal, apostolisch notaris (gedateerd 1659), naar [A].*
- C. *eerste helft 17e eeuw, ibidem, hs. nr. 323 = Cartularium (alphabetum) rubrum I-2, fol. 71^v-72^r, nr. H 11, onder caput: H rubra: Littere oppidi de Berghen et de Zuyt-Landt, met in de inhoudsopgave, fol. 67^r, de rubriek: Littera de tribus libris Lovaniensibus super hereditate Ioannis de Molenbeke, sita partim sub Noortgheest et partim sub Borchvliete, geauthenticeerd door J. Rubens, openbaar notaris (ongedateerd, ca. 1653), naar [A].*

Uitgave

- a. GOETSCHALCKX – VAN DONINCK, in *BGHB*, XXI (1930), p. 208-209, nr. 508, (indirect?) naar B.

Datering

Het gebruik van de paasstijl is verondersteld, zie Inleiding.

Universis presentia visuris communiter scabini oppidi de Bergis supra Zoem salutem et rei geste cognoscere veritatem.

Universitati omnium declaramus presentibus attestantes quod in nostra propter hoc specialiter constituti presentia Willelmus filius Hermani et Petrus filius Henrici, scabini de Nortgheest, una cum Willelmo dicto Milite, Willelmo dicto Pape et Segero de Overvliete, scabinis in Borchfliete, recognoverunt simul coram nobis se cognovisse et interfuisse ubi Iohannes de Molenbeke filius quondam Petri legitime vendidit Theoderico de Monte, oppidano in Bergis, tres libras Lovanienses legalis et communis monete annui census seu redditus perpetue singulis annis in festo beati Bavonis libere persolvendas. Et ad perpetuam persolutionem dicti census seu redditus singulis annis festo predicto prenominate Iohannes de Molenbeke terram suam, sitam in Molenbeke, pertinentem ad iusticiam de

Norgheest^a, obligavit, videlicet agrum qui nominatur (ager Morselli, agrum qui vocatur)^b ager Volcondi et alium agrum cum suis annexis edificiis, in quo dictus Iohannes mansitavit, qui tendit ad communem platheam de Molenbeke, una cum pratis suis, Molenbeker-made vocatis, pertinentibus ad iusticiam de Borchfliete continentibusque quatuordecim mensuras secundum communem usum terre deputatas. Que quidem cuncta et singula tam terram quam prata dictus Iohannes prefato Theoderico fideliter impignoravit ad solutionem predictorum reddituum perpetue festo et modo predicto sub tali conditione fideliter adiuncta quod, si dictus Iohannes aut dictam terram et prata predicta possidens in persolutione dicti census seu redditus festo beati Bavonis semel vel amplius deficeret, extunc omnia predicta tam terra quam prata memorato Theoderico cederent pleno iure et prefatus Iohannes et sui successores nichil iuris obtinerent in bonis eisdem.

Insuper predicti scabini de Norgheest et de Borchfliete coram nobis recognoverunt se cognovisse et interfuisse ubi dictus Theodericus de Monte vendidit legitime viris religiosi domino abbati et conventui Loci beati Bernardi dictas tres libras annui census seu redditus, quas ipse titulo emptionis legitime comparavit et acquisivit erga dictum Iohannem de Molenbeke, pleno iure fruendas, quo ipse Theodericus hactenus gaudebat, eisdem ac etiam dictus Theodericus cum monitione utriusque iudicis tam de Norgheest quam de Borchfliete et per sententiam dictorum scabinorum predictos dominum abbatem et conventum in dicto censu seu annuis redditibus trium librarum cum terris et pratis ad hos redditus obligatis legaliter investivit et seipsum suosque successores penitus alienavit ab eisdem cum libera resignatione super premissis effestucando^c, omnia que de lege et consuetudine patrie in talibus fieri sunt consueta super premissis omnibus adhibendo.

In cuius rei testimonium commune sigillum nostrum presentibus litteris duximus appendendum.

Datum anno Domini M° CC^{od} LXXX° octavo, in octava Epiphanie Domini.

1261

1288 (maart 26 – 1289 april 9)

Hendrik, abt van de St.-Michielsabdij nabij Antwerpen, vidimeert een oorkonde van Jan I, hertog van Brabant, d.d. 18 november 1282 (zie nr. 1219).

Origineel

A. Antwerpen, RA, archief abdij St.-Bernards te Hemiksem, bij charter ad datum 18 november 1282 (aanwinst 1886). – Afmetingen: hoogte 104 (rechts 89) x breedte 270 mm; blijkens de nog zichtbare vouwing en aanwezige sneden

1260 ^a gewijzigd in Norgheest door latere hand B; Noorgeest C. – ^b ager Morselli, agrum qui vocatur ontbreekt B, boven de regel geschreven C. – ^c aldus gewijzigd uit mogelijk oorspronkelijk effestucatur BC. – ^d millesimo ducesimo C.

oorspronkelijk gesloten oorkonde (middels de vóór de bezegeling door het opgevouwen stuk heen gestoken zegelstrook); beschadigd, met enig tekstverlies.

Aantekeningen op de achterzijde: 1° door mogelijk nog 14e-eeuwse hand: Littera confirmationis bonorum nostrorum in terra de Breda. – 2° door dezelfde of een latere 14/15e-eeuwse hand: A^{rub} (als representant voor een signatuur). – 3° door een andere 14/15e-eeuwse hand: Transcriptum. – 4° door 17/18e-eeuwse hand: Centum hovarum et D rubrum V transumptum.

Bezegeling: één bevestigingsplaats (met afhappende, geheel afgescheurde strook perkament) voor het aangekondigde zegel (LS).

Niet eerder uitgegeven.

Datering

Het gebruik van de paasstyl is verondersteld, zie Inleiding.

Universis presentes litteras visuris Henricus, Dei patientia abbas sancti Michahelis iuxta Antwerpianam ordinis Premonstratensis, salutem in Domino sempiternam.

Noveritis nos litteras inferius notatas non abolitas, non cancellatas nec in aliqua sui parte vitiatas vidisse, in hec verba:

— — — (hierna volgt de tekst van nr. 1219).

In cuius rei testimonium sigillum nostrum presentibus litteris est appensum.

Datum anno Domini M° CC° LXXX° octavo.

(LS)

1262

1289 mei 1

Bergen op Zoom

Schepenen van Bergen op Zoom oorkonden dat Hendrik zoon van Alsteen van den Berg verkoopt aan abt en convent van de St.-Bernardsabdij (te Hemiksem) een jaarlijkse cijns van 10 schelling Leuvens, rustend op een huis en erfgoed te Bergen op Zoom.

Origineel

[A]. Niet voorhanden.

Afschriften

B. begin 16e eeuw, Bornem, St.-Bernardus Abdij, archief abdij St.-Bernards, hs. nr. 332 = Cartularium (alphabetum) rubrum II, fol. 168^v, nr. H 9,

geauthenticeerd door Judocus Bal, apostolisch notaris (gedateerd 1659), naar [A].

- C. *eerste helft 17e eeuw, ibidem, hs. nr. 323 = Cartularium (alphabetum) rubrum I-2, fol. 70^r-70^v, nr. H 9, onder caput: H rubra: Littere oppidi de Berghen et de Zuyt-Landt, met in de inhoudsopgave, fol. 67^r, de rubriek: Littera de 10 solidis Lovaniensibus super per domo Henrici filii Astenii de Monte, geauthenticeerd door J. Rubens, openbaar notaris (ongedateerd, ca. 1653), naar [A].*

Uitgave

a. GOETSCHALCKX – VAN DONINCK, in *BGHB*, XXI (1930), p. 211-212, nr. 510, naar B.

Nos Gobbo filius Heilewigis, Hericus^a Braen et Willelmus Bigghe, scabini in Berghen supra Zoem, notum facimus universis presentia visuris quod propter hoc in nostra constitutus specialiter presentia Henricus filius Alsteni de Monte, coopidanus noster in Berghen, vendidit legitime et se vendidisse recognovit viris religiosis, videlicet domino .. abbati et conventui Loci beati Bernardi ordinis Cysterciensis, decem solidos Lovanienses communis^b et legalis monete annui census seu redditus annualis perpetue singulis annis in festo beati Martini hiemalis solvandos et libere capiendos super domo et hereditate cum suis pertinentiis quondam Bartholomei Sutoris, sitis infra oppidum dictum de Berghen et continuatis inter hereditatem predicti Henrici filii Alsteni ex una parte, et hereditatem Stephani Sutoris ex altera. Quam vero hereditatem et domum cum suis attinentiis predictus Bartholomeus Sutor quondam obligavit memorato Henrico Alsteni dictos redditus seu censum decem solidorum tempore prefato libere et perpetueque singulis annis ad persolvendum ab ipso Bartholomeo vel a suis successoribus et a quibuscumque aliis in posterum dictam domum et hereditatem possidentibus aut fruentibus eisdem iure quocumque. Et sepedictus Henricus filius Alsteni prenomatos decem solidos annui redditus seu census coram iudice de Berghen pariter et coram nobis scabinis iure mediante prefatis religiosis supportavit cum libera resignatione et semetipsum preposterose suos alienavit ab eisdem, predictos religiosos in prenotatis redditibus seu censu prout ratio iuris apud nos exigebat investiendo et omnia que de lege vel consuetudine patrie nostre in talibus fieri sunt consueta super premissis adhibentes.

In cuius rei testimonium sigilla nostra ad preces partis utriusque presentibus duximus apponenda.

Datum et actum apud Berghen, anno Domini M^o CC^oc octogesimo nono, in festo beatorum Philippi et Iacobi apostolorum.

1262 ^a aldus B, Henricus C. – ^b gewijzigd door latere hand uit communia BC. – ^c millesimo ducesimo C.

1263

1289 juli

Raas I van Gavere, heer van Liedekerke en Breda, en zijn oudste zoon Raas, heer van Boelare, keuren een schenking goed, gedaan door heer Arnoud, ridder van Lombeek, kastelein of kasteelheer, en diens echtgenote Machteld aan de abdij van Ninove.

Origineel

- A. *Gent, RA, archief abdij St.-Cornelius en St.-Cyprianus te Ninove, collectie De Smet nr. 269, charter ad datum juli 1289. – Afmetingen: hoogte 110 + pliek 24 x breedte 333 mm; gaaf bewaard, behoudens de bezegeling.*

Aantekeningen op de achterzijde: 1° door 13e-eeuwse hand: Confirmatio domini de Liedekerke de elemosina cuiusdam prati (prati op rasuur) domini de Lombecca. – 2° door 15e-eeuwse hand: In diversis. – 3° door 18e-eeuwse hand: N° 29.

Bezegeling: twee uithangend bevestigde zegels, die aangekondigd zijn, namelijk: S1 ridderzegel van eerste oorkonder, rond, van bruin-groene was, zwaar beschadigd (zie CSN 779 en hier nr. 1283 S1), met tegenzegel CS1 wapenzegel van dezelfde, rond, van bruin-groene was (zie CSN 780 en hier nr. 1270 CS1). – S2 wapenzegel van tweede oorkonder, rond, van bruin-groene was, zwaar beschadigd (zie CSN 786 en hier nr. 1283 S2).

Afschriften

- B. *eind 13e eeuw, Mechelen, Archief aartsbisdom Mechelen-Brussel, archief abdij St.-Cornelius en St.-Cyprianus te Ninove, niet geïnventariseerd, cartularium nr. 1, fol. 133^r, onder caput: In diversis, en onder de rubriek: Confirmatio domini (hierna mil doorgestreept) de Liedekerke de collatione cuiusdam prati Arnoldi, militis (bovengeschreven), et Machtildis de Lembecca, en in de marge: 1289, XX, naar A.*
- C. *15e eeuw, ibidem, cartularium nr. 2, fol. 162^r, onder caput: In diversis, en onder de rubriek: Confirmatio domini de Liedekerke de collatione cuiusdam prati Arnoldi, militis, et Machtildis de Lumbecca, XX, naar B.*

Uitgave

a. DE SMET, Recueil des chroniques, II, 1841, p. 957-958, nr. 269 (gedateerd 1288), naar A.

Regest

WAUTERS, Table chronologique, VI, 1881, p. 275.

Ego Raso^a de Gauera^b, dominus de Liedekerke et de Breda, notum facio presentibus et futuris quod cum ob eternam salutem que in Christo est feliciter optinendam dominus Arnoldus^c, miles de Lombecca, castellani^d, et uxor sua Machtildis pie moti devotionis affectu bonarium prati et dimidium iornale aut circiter, quod pratum dicitur Veroetsmerch^e quod iacet inter Dornt et Spect^f, in perpetuum elemosinam contulerint seu legaverint monasterio Niniuensi, quod pratum a me tenetur censualiter pro quinque denariis annuatim ad Natale^g Domini solvendis, ad petitionem^h dictorum nobilium *Arnoldi* et *Machtildis* ex una parte et monasterii predicti ex altera, dictam elemosinam approbo, laudo et appensione sigilli mei confirmo.

Et ego Raso^a, dominus de Boenlarⁱ, filius domini Rasonis^j dicti^k de Gauere^l, domini de Liedekerke et de Breda, maior natu, hanc presentem confirmationem patris mei predicti laudo et approbo ac etiam sigilli mei eandem^m confirmationem duxi robore confirmandam.

Datum anno Domini M^o CC^o LXXX^on nono, mense iulio.^o

(S1) (S2)

1264

1289 augustus 22

Raas I van Liedekerke, heer van Breda, en Gerard van Wezemaal, heer van Bergen op Zoom, sluiten een overeenkomst inzake de uitlevering van misdadigers afkomstig uit Wouw en (Oud) Gastel; voorts belooft Raas I aan Gerard schadeloosstelling voor eventuele maatregelen ten koste van de op 32 pond per jaar getaxeerde inkomsten uit diens twee molens in de parochie Wouw. Op hun verzoek bekrachtigt Jan I, hertog van Brabant, de overeenkomst met zijn zegel.

Originelen

A1. 's-Gravenhage, ARA, collectie Van Nispen, nr. 73. – Afmetingen: hoogte 162 (rechts 166) + pliek 20 (22) x breedte 191 mm; tamelijk gaaf, behoudens de bezegeling; de pliek bedekt het eerste woord van de laatste regel.

Aantekeningen op de achterzijde: 1° door 15e-eeuwse hand: Den brief dairmede de heeren van Breda ende Bergen consenteren elc anderen ziin mesdadige ondersate van Wouwe ende Gastele te moeten leveren als zii bruecke ter plaetse, dar zii gebruect zullen hebben, ende oic geloift de heere van Breda

1263 ^a Rasso B, Razo C. – ^b Gauere C. – ^c Arnoldus BC. – ^d aldus A, lees castellanus. – ^e Veroetsmeersch C. – ^f Specht BC. – ^g a in tweede lettergreep gewijzigd uit e B. – ^h petitionem BC. – ⁱ Boenlaer B, Boulaer C. – ^j Rasonis B, Razonis C. – ^k ontbreekt BC. – ^l Gauera B, Gauere C. – ^m eandem B. – ⁿ LXXXIX° C. – ^o hierna een sluitingsteken A.

den heere van Bergen nyet te bescadigen in ziin molen te Wouwe etc. – 2° door 15/16e-eeuwse hand: Collationata. – 3° door 17e-eeuwse hand: Accord erige entre les seigneurs Erasme de Liquerke, seigneur de Breda, et Gerardt de Wesemal, seigneur de Berges, affin que les delicts commis en la jurisdiction de Woue et Gestele seront renvoiez au lieu ou ils sint commis pour livre [.....] en, date 1289. – 4° door dezelfde of andere 17e-eeuwse hand: N° XXII (in rode inkt, en verbeterd in: XXXI). – 5° door 17/18e-eeuwse hand: N° 577.

Bezegeling: twee uithangend bevestigde zegels, die aangekondigd zijn, namelijk: S2 ridderzegel van Raas I, heer van Breda, rond, van groene was, grotendeels afgebroken (alleen een fragment is bewaard van het centrale gedeelte van het zegelveld) (zie CSN 779 en hier nr. 1283 S1), met tegenzegel CS2 wapenzegel van dezelfde, rond (doorsnede zegelveld 25, rand 5 mm), linkergedeelte afgebroken (zie CSN 780 en hier nr. 1270 CS1). – S3 ridderzegel van Gerard van Wezemaal, heer van Bergen op Zoom, rond, van groene was (alleen een fragment van het centrale gedeelte van het zegelveld is bewaard) (zie CSN 713 en hier nr. 1269 S, en VAN HAM, Het doorluchtig huis van Bergen op Zoom, 1977, p. 13-14), met tegenzegel CS3 wapenzegel van dezelfde, rond (doorsnede zegelveld 19, rand 4 mm), bovenzijde afgebroken (zie CSN 714 en hier nr. 1269 CS); en één bevestigingsplaats (met uithangende dubbele strook perkament, waarop overigens geen zegelafdruk zichtbaar is), vermoedelijk voor het aangekondigde zegel van de hertog (LS1).

A2. Bergen op Zoom, GA, archieven raad en rekenkamer Bergen op Zoom, inv.nr. 182. – Afmetingen: hoogte 206 (rechts 202) + pliek 17 (25) x breedte 179 (onder 176) mm (charta transversa); licht beschadigd, zonder tekstverlies.

Aantekeningen op de achterzijde: 1° door 14e-eeuwse hand: heere Rase van Liekerke van den melnen (sic) tot Woude. – 2° door 14/15e-eeuwse hand, toegevoegd aan voorgaande aantekening: warant. – 3° door 15e-eeuwse hand: Collationata. – 4° door 15/16e-eeuwse hand: Inscripta; 3. coffre blancg; N° 764. – 5° door 16e-eeuwse hand: Le molin de Wouue, [.....], lettre(?) de l'an 1284. – 6° door 16/17e-eeuwse hand: N° XXII (doorgehaald).

Bezegeling: drie bevestigingen (met sporen van was op de uithangende dubbele stroken perkament) voor de aangekondigde zegels, die blijkens E in 1737 nog voorhanden waren (S1D, S2D, S3D).

Afschriften

- B. tweede helft 15e eeuw, Bergen op Zoom, GA, archieven raad en rekenkamer Bergen op Zoom, inv.nr. 1 = Register van alderhande privilegien, concessien etc. (cartularium van de heren van Bergen op Zoom), fol. 52^v-53^r, onder de rubriek: Van den voirwairde ende statuten tuschen heere Rase van Lydekerken, heere van Breda, ende heer Geriit van Wesemael, heere van Bergen op den Zoom, ende van den molene, en met de aantekening: Collationata, naar A2.
- C. 15e eeuw, *ibidem*, inv.nr. 2 = Register van alderhande actens, concessien, accoorden etc. (cartularium van de heren van Bergen op Zoom), fol. 2^r-2^v, nr.

3, onder de rubriek: Hoe die int gemeen landt ende te Gastelle wonachtich siinde ende mys doen, onder Breda oft Bergen sullen angetast worden ende geleverd ter plaetse daer sii wonachtich ziin, ende van der warantscap van den II molenen te Wouwe, naar A2.

- D. tweede helft 17e eeuw, Brussel, KB, collectie Goethals, hs. nr. 758, register ingebonden afschriften, fol. 161^v, onvolledig afschrift door Ch. van Rietwyck, naar A1 of A2.
- E. 17e eeuw, Bergen op Zoom, GA, archieven raad en rekenkamer Bergen op Zoom, inv.nr. 3 = Register waerinne sijn begrepen diverse privilegien (*cartularium van de heren van Bergen op Zoom*), fol. 7^v-8^v, naar C.
- F. 1737 oktober 5, 's-Hertogenbosch, RA, collectie Van der Poest-Clement, voorl. inv.nr. 12, 2e stuk, authentiek afschrift, met vermelding van drie uithangende zegels in groene was, door J. Rampelbergh, griffier Raad en rekenkamer Bergen op Zoom, naar A2.

Uitgaven

a. CERUTTI, *Middeleeuwse rechtsbronnen Breda, I*, 1956, p. 54-55, nr. 68, naar A1. – b. GYSSELING, *Corpus Middelnederlandse teksten, I-2*, 1977, p. 1390-1392, nr. 870, naar A1 en A2.

Regest

VAN HAM, *Inventaris raad en rekenkamer Bergen op Zoom, 3-B*, 1980, p. 466, nr. 27, met p. 435 afbeelding van A2.

Ontstaan en samenhang

Deze oorkonde is uitgevaardigd in twee exemplaren: één exemplaar bestemd voor de heer van Breda (A1) en één exemplaar bestemd voor de heer van Bergen op Zoom (A2). Beide zijn geschreven door dezelfde hand, die ook nr. 1265 mundeerde. Voorts zal ook nr. 1266, hoewel het origineel hiervan niet meer voorhanden is, gezien de overeenkomsten in het dictaat, bij dezelfde beoorkondingsactiviteit zijn totstandgekomen.

Tekstuitgave

De tekst wordt uitgegeven naar A1 met de varianten van A2 in het notenapparaat.

Wi^a her Rase^b van Liedekerke, here van Breda, ende wi her Gerart^c van Wesemale^d, here van Berghen^e vp^f den Zoem^g, maken cont alle denghenen die dese lettren sullen zien ende horen dat wi om ghemene orbore hebben ghemaect vorworde ende statute tusschen ons van^h onsen lieden die wonen binnen der eenninghen vanⁱ Woude^j ende binnen der prochgien van Ghestele^j, in derre manieren.

1264 ^a vergrote en versierde initiaal A1A2, waarvoor een aanvangsteken A2. – ^b Raese B. – ^c Gerardt B, Gherart C. – ^d Wezemale C. – ^e Bergen B. – ^f op B. – ^g Zoom B. – ^h aldus A1A2, men verwacht en. – ⁱ van en de eerste letter van Woude op rasuur A1. – ^j Gestele B.

Ware dat sake dat iemen van desen lieden, die onse lieden ziin^k, misdade in tsanders heerscap ende hi ontginghe ochte^l ontquame onder den andren, die here daer hi onder quame soudene weder doen comen ter stat daer hi misdade, ende daerbi soe soude hem die here vonnisse doen ende nemen sine misdaet also also hem vonnisse wiisde.

Voert hebbe wi her Rase^m van Liedekerke, here van Breda, haren Gerarde van Wesemale^d, here van Berghen^e, gelooft also van sinen tueenⁿ moelnen die staen binnen der prochgien van Woude, die den vorseiden haren Gerarde^o ieghen ons ghepriist siin in sine renten up XXXII punt^p iaerliix. Ware dat sake dat wi her Rase^m ochte onse nacomelinghe enighe molen zetten ochte daden zetten binnen onsen heerscape, daer wi den vorseiden haren Gerarde^o ochte sinen nacomelinghen dmalen bi ontraken ochte scaden daden, ochte dat wi onsen lieden tote dien moelnen dmalen verboden ochte daden verbieden, soe soude wi ende onse nacomelinghe haren Gerarde^o ende sinen nacomelinghen gheven also vele renten van onsen renten binnen Woude, na goede lieder segghen, also wi hem ochte sinen nacomelinghen scaden daden.

Hier over soe waren miin her Vrancke van Wesemale, miin her Rase^m van Buenlaer, miin her Ian die^r Bere, riddren, ende Euerdey, scoutete van Antwerpen^s. Ende omdat wi willen ende begheren dat dit si vast ende ghestade, soe bidde wi enen edelen prince, onsen here den hertoge van Brabant, dat hi gewerde sinen segel te hangene in orconscap alle der vorseider worwarden^t ende der statute an dese lettren met onsen seghelen.

Dese lettren waren gegheven int iaer van incarnation ons Heren M^o CC^o LXXX° ende IX°, des maendaghes vore sinte Barthelmeusdach^u.^v

(LS1) (S2+CS2) (S3+CS3)^w

1265

1289 augustus 22

Raas I van Liedekerke, heer van Breda, belooft Gerard van Wezemaal, heer van Bergen op Zoom, schadeloosstelling inzake de op 36 pond 17 schelling 6 penning per jaar getaxeerde inkomsten uit tienden van Halsteren, Noordgeest, Bergen op Zoom en Zuidgeest, waarop de abdis van Nijvel aanspraak maakt.

Origineel

A. Bergen op Zoom, GA, archieven Raad en rekenkamer Bergen op Zoom, inv.nr. 183. – Afmetingen: hoogte 109 (rechts 102) + pliek 19 (18) x breedte 196

1264 ^k siin A2. – ^l ocht A2. – ^m Raesse B. – ⁿ gewijzigd uit ..en door mogelijk de teksthand A2. – ^o Geraerde B. – ^p lb. A2. – ^q Geraerde B, Gherarde C. – ^r de B. – ^s Andwerpen B. – ^t aldus A1, vorwarde A2. – ^u Bertelmeulxsdach B, Barthelmeeusdach C. – ^v hierna een sluitingsteken A1A2. – ^w (S1D) (S2D) (S3D) A2.

(onder 188) mm; licht beschadigd, zonder tekstverlies; de pliek bedekt een gering gedeelte van de onderste regel.

Aantekeningen op de achterzijde: 1° door 14/15e-eeuwse hand: Heere Rase van Liekerke was warant van den thienden van Halfteren etc. – 2° door 15e-eeuwse hand: Collationata; III. – 3° door 15/16e-eeuwse hand: Inscripta N° 574. – 4° door 16/17e-eeuwse hand: N° XXVII (in rode inkt).

Bezegeling: één bevestigingsplaats (met op de achterzijde van de pliek de nog zichtbare afdruk van een bevestigingsstrook) vermoedelijk voor het aangekondigde zegel van oorkonder (LS).

Afschriften

- B. tweede helft 15e eeuw, Bergen op Zoom, GA, archieven Raad en rekenkamer Bergen op Zoom, inv.nr. 1 = Register van alderhande privilegien, concessien etc. (*cartularium van de heren van Bergen op Zoom*), fol. 58^r, onder de rubriek: Van den tienden te Halsteren opten Noirtgeest ende van den Zuutgeest etc., en met de aantekening: Collationata, naar A.
- C. 15e eeuw, *ibidem*, inv.nr. 2 = Register van alderhande actens, concessien, accoorden etc. (*cartularium van de heren van Bergen op Zoom*), fol. 2^v, nr. 4, onder de rubriek: Warantscap van den thienden van Halsteren, Noertgheest, van Bergen ende van den Suytgeest, naar A.

Uitgaven

a. JUTEN, in *Taxandria*, XLIII (1936), p. 3, nr. III, naar A. – b. GYSSELING, *Corpus Middelnederlandse teksten*, I-2, 1977, p. 1389-1390, nr. 869, naar A.

Regest

VAN HAM, *Inventaris raad en rekenkamer Bergen op Zoom*, 3-B, 1980, p. 466, nr. 26.

Ontstaan

Deze oorkonde is geschreven door de hand die ook de beide originelen van nr. 1264 mundeerde, zie aldaar onder *Ontstaan en samenhang*.

Wi^a her Rase^b van Liedekerke, here van Breda, maken cont alle denghenen die dese letren sullen zien ende horen dat wi hebben geloeft enen edelen man miin haren Gerarde^c van Wesemale, here van Berghen^d vp^e den Zoem^f, van den tienden van Helftren^g, van Nortgeest^h, van Berghen^d ende van Zuutgeestⁱ, die die abdisse van Niuelle^j calengiert ende die den vorseiden haren Gerarde^c ieghen ons ghepriist siin in sine rente up XXXVI lb. XVII s. ende VI d. iaerliix, dat wi die tienden met heme ende hi met ons ieghen die vorseider abdisse van der vorseider calaengien^k sullen verclaren. Ware oec sake dat wi die

1265 ^a vergrote initiaal, waarvoor een aanvangsteken A. – ^b Raesse B. – ^c Geraerde B. – ^d Bergen B. – ^e op B. – ^f Zoom B. – ^g aldus ABC. – ^h Noortgeest B, Nortgheest C. – ⁱ Zuudgheest B, Zuutgheest C. – ^j Nieuwe B. – ^k ae gewijzigd uit en door de teksthand A.

tienden verclaren niet en consten, soe gelove wi her Rase^l ende onse nacomelinghe haren Gerarde^c van Wesemale^m ende sinen nacomelinghen te ghevene iaerliix van onsen renten te sinen naesten XVIII lb. VIII s. ende IX d., die hem ende sinen nacomelinghen gebreken soudent.

In orconde van desen dinghen hebbe wi onsen segel gehangen an dese lettren.

Dese lettren waren gegheven int iaer van incarnation ons Heren M° CC° LXXX° ende IX°, des maendaghes vore sinte Bathelmeusdachⁿ.

(LS)

1266

1289 augustus 22

Raas I van Liedekerke, heer van Breda, belooft Gerard van Wezemaal, heer van Bergen op Zoom, voor renten in het land van Breda, die door beslaglegging verloren gaan, voor de helft compensatie uit zijn renten te Wouw.

Origineel

[A]. Niet voorhanden.

Afschriften

- B. *tweede helft 15e eeuw, Bergen op Zoom, GA, archieven Raad en rekenkamer Bergen op Zoom, inv.nr. 1 = Register van alderhande privilegien, concessien etc. (cartularium van de heren van Bergen op Zoom), fol. 52^r, onder de rubriek: Roerende van lande of renten onder den her van Breda verclaert ende delivreert worde daer cailangye op was daer voren soude den heere van Bergen hebben half, also veel renten in die parochye van Wouwe te ziinen naesten, en met de aantekening: Collationata, naar [A].*
- C. *15e eeuw, ibidem, inv.nr. 2 = Register van alderhande actens, concessien, accoorden etc. (cartularium van de heren van Bergen op Zoom), fol. 2^r, nr. 2, naar [A].*
- D. *17e eeuw, ibidem, inv.nr. 3 = Register waerinne sijn begrepen diverse privilegien (cartularium van de heren van Bergen op Zoom), fol. 7^r, naar C.*

Niet eerder uitgegeven.

1265 ^l Rasse B. – ^m Wezemale B. – ⁿ Bertelmeeudach B, Barthelmeeudach C.

Regest

VAN HAM, *Inventaris raad en rekenkamer Bergen op Zoom, 3-B, 1980, p. 466, nr. 28.*

Samenhang

Zie de nrs. 1264 en 1265.

Wii her Raese^a van Liedekerke, here^b van Breda, maken cond^c allen denghenen die dese lettren zullen zien^d ende horen dat wij hebben geloeft ende geloven eenen edelen man miinen^e here Gerarde van Wesemale^f, here van Bergen^g op^h den Zoomⁱ, ende ziinen^j nacomelingen waer dat zake dat enige rente onder ons binnen onsen lande van Breda verclaert ende delivreert worde, dair calaengie up was, die rente zouden wii nemen ende houden ende daer iegen zouden^k wii ende onse nacomelingen den voirs. here^l Geraerde^m ende ziinen^j nacomelingen gevenⁿ half also^o vele renten van onsen renten te siinen^j naisten in Woude, also die voirs. rente die verclairt^q worde gedroege.

In orconde van desen dingen hebben wii onsen zegel gehangen aen desen lettren.

Dese lettren waren gegeven in^r iair van incarnation ons Heren duusent^s CC LXXX ende negene^t, des maendaechs^u voir sente^v Berthelmeeuxsdach^w.

1267

1289 september 10

Raas I van Gavere, heer van Liedekerke en Breda, en zijn oudste zoon Raas van Boelare schenken aan proost en convent van het nonnenklooster St.-Catharinadal (bij Wouw) 10 hoeve woeste grond en moer te Pusebergh, tussen (Oud) Gastel en Roosendaal.

Origineel

A. *Oosterhout, klooster St.-Catharinadal, kloosterarchieff, Charters, nr. 14b. – Afmetingen: hoogte 110 (rechts 85) x breedte 221 mm; met liniëring; beschadigd, zonder tekstverlies.*

Aantekeningen op de achterzijde: 1° door 14/15e-eeuwse hand: Littera de Pusenberch in Rosedale vel prope. – 2° door mogelijk 15e-eeuwse hand: Van moer tot Gastel. – 3° door 16/17e-eeuwse hand: tot Gestele van 10 hoevenen moer, 1289. – 4° door andere 16/17e-eeuwse hand: bona in Rosendaal vel

1266 ^a Rase C. – ^b heere C. – ^c cont C. – ^d sien C. – ^e minen C. – ^f Wezemale C. – ^g Berghen C. – ^h up C. – ⁱ Zoem C. – ^j sinen C. – ^k soude C. – ^l heeren C. – ^m Gerarde C. – ⁿ gheven C. – ^o alsoe C. – ^p naesten C. – ^q verclaert C. – ^r int C. – ^s M C. – ^t IX C. – ^u maendaeghs C. – ^v sinte C. – ^w Berthelmeeuxsdach C.

prope. – 5° door ondateerbare hand: A. (hierna een letter doorgestreept). – 6° door 17e-eeuwse hand (aansluitend bij de tweede en derde aantekening): DD (doorgestreept).

Bezegeling: één afhankelijk bevestigd zegel, dat aangekondigd is (thans opnieuw bevestigd, na afgescheurd te zijn geweest, echter met de keerzijde abusievelijk naar voren gewend), namelijk: S ridderzegel van Raas I van Gavere, heer van Liedekerke en van Breda, rond (doorsnede zegelveld 65, rand [y] mm), van groene was, rand grotendeels afgebrokkeld (zie CSN 779 en hier nr. 1283 S1), met tegenzegel CS wapenzegel van dezelfde, rond (doorsnede zegelveld 26, rand 4-5 mm), van groene was, rand rechtsboven weg en zegel in twee stukken, maar gelijkmd (zie CSN 780 en hier nr. 1270 CS1).

Afschrift en vertaling

- [B]. vóór 1680, niet voorhanden, bekend uit de vermelding onder C, authentiek of geauthenticeerd afschrift in een cartularium van het klooster St.-Catharinadal, fol. 12, naar A.
- C. ca. 1680, Oosterhout, klooster St.-Catharinadal, kloosterarchief, Manualen en registers, voorl. nr. 140 = Chronijckboeck: Historiae Prepositurae Vallis S. Catharinae, p. 31, onder caput: Chronijck van de tweede decas, en met de vermelding: brief is int Latijn in de casse van Rosendael int 4 paxken, gequoteert litt. DD, en is autentic gecopieert int register fol. 12, vertaling door J. van der Malen, proost van St.-Catharinadal, vermoedelijk naar [B].

Uitgave

- a. ERENS, *Oorkonden St. Catharinadal, 1928-1931*, p. 38-39, nr. 21, naar A.

Nos^a Raso de Gauera, dominus de Lidekerke et de Breda, et Raso de Bonlar, primogenitus noster, universis Christi fidelibus ad quos presentes littere pervenerint, salutem et noscere rei veritatem.

Universitati vestre notum facimus quod nos divine karitatis intuitu et ob remedium animarum nostrarum et parentum nostrorum dedimus et damus personis religiosis videlicet .. preposito et conventui monialium Vallis sancte Katerine decem hovas mori tam mirrice quam wastine, iacentes inter Ghestele et Rosendale in loco qui vulgariter dicitur Pusebergh, promittentes eisdem .. rectam warandiam et plenam contra quoscumque iuri et legi parere volentes^b penitus observare, presentium testimonio litterarum sigillo nostro sigillatarum.

Datum anno Domini M° CC° LXXX° nono, sabbato post Nativitatem beate Virginis.

(S+CS)

1267 ^a vergrote initiaal A. – ^b o gewijzigd uit andere letter A.

1268

1289 september 13

Wouw

Schepenen van Wouw oorkonden dat Godfried Rulinszoon van Wouw verkoopt aan abt en convent van de St.-Bernardsabdij (te Hemiksem) zijn gehele erfgoed en grond te Vinkenbroek in de parochie Wouw.

Origineel

- A. Antwerpen, RA, archief abdij St.-Bernards te Hemiksem, charter ad datum 13 september 1289 (aanwinst 1886). – Afmetingen: hoogte 95 (rechts 90) + pliek 14 (15) x breedte 187 (onder 190) mm; beschadigd, zonder tekstverlies.

Aantekeningen op de achterzijde: 1° door 14e-eeuwse hand: De Godefrido filio Rulini de Woude. – 2° door 14/15e-eeuwse hand: G (in rode inkt). XIII. – 3° door dezelfde of een andere hand: De bonis que vendidit nobis Godefridus filius Rulini apud Vinkenbruc.

Bezegeling: één bevestiging (met nog zichtbare zegelafdruk op de uithangende dubbele strook perkament) voor het aangekondigde zegel van de tweede oorkonder (S2D) en één bevestigingsplaats (waarvan slechts een snede in de pliek zichtbaar is) voor het aangekondigde zegel van de eerste oorkonder (LS1).

Afschriften

- B. *begin 16e eeuw, Bornem, St.-Bernardus Abdij, archief abdij St.-Bernards, hs. nr. 332 = Cartularium (alphabetum) rubrum II, fol. 133^r, nr. G 13, geauthenticeerd door Judocus Bal, apostolisch notaris (gedateerd 1659), naar A.*
- C. *eerste helft 17e eeuw, ibidem, hs. nr. 323 = Cartularium (alphabetum) rubrum I-2, fol. 15^r-15^v, nr. G 13, onder caput: G rubr.: Littere de bonis apud Woude, Haecxdonck et Nyspen, met in de inhoudsopgave, fol. 7^r, de rubriek: Littera de bonis emptis erga Godefridum Bulini (sic) apud Vinckenbroec in Wouda, geauthenticeerd door J. Rubens, openbaar notaris (ongedateerd, ca. 1653), naar A.*

Uitgave

- a. GOETSCHALCKX – VAN DONINCK, in *BGHB*, XXI (1930), p. 213, nr. 512, naar A.

Nos^a Theodericus de Dicho et Iohannes filius Hugonis, scabini in Woude, notum facimus universis presentia visuris quod in nostra propter hoc specialiter constitutus presentia Godefridus filius quondam Rulini de Woude vendidit legitime et se vendidisse coram nobis recognovit viris religiosis, videlicet domino abbati et conventui Loci beati^b Bernardi ordinis Cysterciensis, omnem hereditatem suam et terram cum suis attinentiis et annexis,

1268 ^a hiervoor een aanvangsteken A. – ^b aldus A.

quam habuit idem Godefridus in vico seu loco qui dicitur et vulgaliter nominatur Vinkenbroec in parrochia de Woude, pro quadam summa pecunie sibi a predictis religiosus viris bene persoluta. Et idem Godefridus coram iudice de Woude et etiam coram nobis scabinis predictam hereditatem iure mediante predictis viris religiosus supportavit cum libera resignatione et se ipsum suosque successores de predicta hereditate penitus alienavit memoratos viros religiosus in eadem, prout decebat, investiendo omnia que de lege et consuetudine patrie in talibus fieri sunt consueta super premissis abhibendo.

In cuius rei testimonium sigilla nostra ad instantiam partis utriusque presentibus litteris duximus apponenda.

Datum et actum apud Woude, anno Domini millesimo ducentesimo octogesimo nono, feria tertia proxima post nativitatem beate Marie virginis.^c

(LS1) (S2D)

1269

1290 februari 26

Gerard van Wezemaal, ridder, heer van Bergen op Zoom en van Herselt, verzoekt deken en kapittel van de Dom te Utrecht de aanmaning inzake de betaling, die zij te 's-Hertogenbosch van hem hebben verlangd, te herroepen, aangezien Wouter, zijn kapelaan, drager van deze oorkonde, dit namens hem met hen zal komen regelen.

Origineel

A. Utrecht, RA, archief Domkapittel, inv.nr. 1396. – Afmetingen: hoogte 82 (rechts 60) x breedte 152-177 (onder 174) mm; licht beschadigd, zonder tekstverlies.

Aantekeningen op de achterzijde: 1° door 15e-eeuwse hand: *Petitio domini Gerardi de Wesmael pro suspensione cuius dicti monitionis contra ipsum facte; en: ad prepositum.* – 2° door 15/16e-eeuwse hand: G. – 3° door 17e-eeuwse hand of handen: II^c LXXXIX°; Registrata H (gewijzigd uit 15/16e-eeuws: G). – 4° door 18e-eeuwse hand: 1289.

Bezegeling: met één afhangend bevestigd zegel, dat aangekondigd is, namelijk: S ridderzegel van oorkonder, rond (doorsnede zegelveld ca. 47, rand ca. 7 mm), van groene was, rand licht beschadigd (= CSN 713), met randschrift: *Sigillum GERARDI D[E WES]EMALLE: DOMINI DE WOV[DE]: MILITIS: (voor de aanvulling zie hier nr. 1285 A1 S1 en A2 S1), met tegenzegel CS, wapenzegel van dezelfde, rond (doorsnede zegelveld 19, rand 4 mm), tamelijk gaaf (= CSN 714), met randschrift: + CONTRASigillum: GERARDI: DE: WESEMALE:.*

1268 ^c hierna een sluitingsteken A.

Afschriften

- B. 1386 februari 22, Utrecht, RA, archief Domkapittel, inv.nr. 1392, *vidimus door de officiaal van het hof van Utrecht, derde van de in totaal vijf inserties, 1240-1291, notarieel instrument door Tydeman Uptende, Utrechts geestelijke en keizerlijk notaris, naar A.*
- C. tweede helft 14e eeuw, Utrecht, RA, archief Domkapittel, inv.nr. 2282 = *Registrum de diversis bonis et rebus spectantibus ad preposituram ecclesie Maioris Traiectensis (cartularium van de domproosdij), fol. 102^v (gedateerd 1280), naar A.*
- D. begin 16e eeuw, Utrecht, RA, archief Domkapittel, inv.nr. 2284 = *cartularium van de domproosdij, fol. 115^v (gedateerd als C), naar C.*
- E. 16e eeuw, Utrecht, RA, archief Domkapittel, inv.nr. 57 (eerder nr. 636), nr. 2, omslag X = *cartularium Westerlo, fol. 11^r-11^v, vermoedelijk naar A.*
- F. tweede kwart 17e eeuw, Utrecht, RA, verzameling Van Winssen, inv.nr. 8 (voorheen verzameling Handschriften, nr. 361) = *band VIII (afschriften van oorkonden door Adriaan van Winssen, heer tot Hoencoop), fol. 71^r, met afbeelding van S, naar A.*
- G. 17e eeuw, Utrecht, RA, verzameling Buchel Booth, voorl. inv.nr. 31 (voorheen verzameling Handschriften, nr. 334) = *Probationes LI (afschriften van oorkonden door Arnoud van Buchel), fol. 40^v, met afbeelding van S, naar A.*
- H. tweede helft 17e eeuw, Brussel, KB, collectie Goethals, hs. nr. 758, *register ingebonden afschriften, fol. 104^r, onvolledig afschrift door Ch. van Rietwyck, naar A.*

Uitgaven

a. MIRAEUS, *Diplomatum Belgicorum*, 1627, p. 187, I, cap. 87 (onvolledig; gedateerd 1280), naar D. – b. MIRAEUS, *Notitia ecclesiarum*, 1630, p. 619, cap. 212, naar a. – c. MIRAEUS – FOPPENS, *Opera diplomatica*, I, 1723, p. 209-210, cap. 94, naar a. – d. KETNER, *OSU*, IV-2, 1954, p. 585-586, nr. 2415, naar A.

Regesten

HERMANS, *Analytische opgave*, 1844, p. 46 (gedateerd 2 maart 1280/1281). – VERMEULEN, *Inventaris provincie Utrecht*, I, 1877, p. 114, nr. 437 (gedateerd 27 februari 1290). – WAUTERS, *Table chronologique*, VI, 1881, p. 30 (gedateerd 2 maart 1281). – BROM, *Regesten sticht Utrecht*, II, 1908, p. 120, nr. 2287 (gedateerd 27 februari 1289).

Datering

Het gebruik van de paasstyl is verondersteld, zie Inleiding.

Samenhang

Zie nrs. 1285 en 1503.

Dilectis dominis suis viris venerabilibus et discretis .. decano et capitulo ecclesie Traiectensis Gerardus^a de Winsemale^b, miles, dominus de Monte super Zoma et de Harsele^c, quidquid potest obsequii et honoris cum salute.

Vestram rogamus discretionem, quatinus monitionem nobis factam ad vestram instantiam de defectu cuiusdam solutionis pecunie hac vice revocare velitis et eam facere revocari, maxime cum nos parati simus defectum illius solutionis in valore illius monete, quam apud Buscum^dducis a nobis petivistis, plenius adimplere. Scientes veraciter, quod ad hoc dilectum nostrum capellanum dominum Walterum, latorem presentium, ad vos transmittimus indilate, quod quidquid idem capellanus de premissis vobiscum ordinaverit, hoc ratum et firmum observabimus et observamus.

Presentium testimonio litterarum sigillo nostro sigillatarum, datum anno Domini M^o CC^o LXXX° nono, dominica post Mathie apostoli.

(S+CS)

1270

1290 maart

Raas I van Gavere, heer van Liedekerke en Breda, schenkt aan de abdij van Ninove inkomsten voor de stichting van een kapel in de kerk van Liedekerke.

Origineel

- A. *Gent, RA, archief abdij St.-Cornelius en St.-Cyprianus te Ninove, collectie De Smet nr. 273, charter ad datum maart 1290. – Afmetingen: hoogte 201 (rechts 204) + pliek 50 (48) x breedte 400 (onder 401) mm; gaaf bewaard, behoudens de bezegeling.*

Aantekeningen op de achterzijde: 1° door 13e-eeuwse hand: De capellania de Liedekerke sancti. – 2° door 15e-eeuwse hand: In diversis. – 3° door 18e-eeuwse hand: 1289 en N° 18.

Bezegeling: twee uithangend bevestigde zegels, die aangekondigd zijn, namelijk: S1 ridderzegel van oorkonder, rond, van bruin-groene was, zwaar beschadigd (zie CSN 779 en hier nr. 1283 S1), zonder randschrift, met tegenzegel CS1 wapenzegel van dezelfde, rond, van bruin-groene was (zie CSN 780), met randschrift: + SECREtum · RASONIS · DomINI · DE: LIDEKERKE: ET: DE: BREDA ·. – S2 wapenzegel van Raas, heer van Boelare, oudste zoon van Raas van Gavere, heer van Liedekerke en Breda, rond, van bruin-groene was, licht beschadigd (rechtsboven afgebroken) (zie CSN 786 en hier nr. 1283 S2).

1269 ^a Gherardus C. – ^b Wesemael BC. – ^c Haersele C.

Afschriften

- B. eind 13e eeuw, Mechelen, Archief aartsbisdom Mechelen-Brussel, archief abdij St.-Cornelius en St.-Cyprianus te Ninove, niet geïnventariseerd, cartularium nr. 1, fol. 133^r-133^v, onder caput: In diversis, en onder de rubriek: De capellania domini de Liedekerke et uxoris eius de servienda in parrochiali ecclesia de Liedekerke, en in de marge: 1289, XXI, naar A.
- C. 1364 juli 19, Gent, RA, archief abdij St.-Cornelius en St.-Cyprianus te Ninove, charter ad datum 19 juli 1364, vidimus door Willem, abt van de St.-Adriaansabdij te Geraardsbergen, naar A.

Uitgave

a. DE SMET, *Recueil des chroniques*, II, 1841, p. 961, nr. 273 (gedateerd 1289), naar B.

Regest

WAUTERS, *Table chronologique*, VI, 1881, p. 300.

Datering

Het gebruik van de paasstyl is verondersteld, zie Inleiding.

Ego^a Raso de Gauere^b, dominus de Liedekerke^c et de Breda, omnibus hoc scriptum visuris in perpetuum.

Noverint universi tam presentes quam posteri quod ego ob mei dilectae uxoris mee Margarete memoriam salutarem contuli libere et absolute Niniuensi ecclesie Premonstratensis ordinis ad opus capellanie deserviente in ecclesia parrochiali de Liedekerke^d per aliquem de canonicis Niniuensis ecclesie decem libras Flandrenses novorum, bone et usualis monete, annuatim recipiendas de primis redditibus provenientibus ad castrum de Liedekerke ad Natale Domini singulis annis ita quod predictae Niniuensi ecclesie de decem libris predictis sit semper primitus satisfactum. Item contuli omnem decimam meam et quintam garbam quam huiusque recepi inter Oestgat et Bakerem^e scilicet in hiis locis de sex dietariis terre Niniuensis supra Huene, decimam de uno bonario supra molendinum ecclesie Niniuensis, decimam de tribus dietariis vel circiter de terre quondam Wicards, decimam de dietariis et dimidio heredum Michaelis de Bakerem^e item de dimidio dietario eorumdem decimam de dimidio bonario pauperum de Okenghem^f, decimam de dimidio bonario filie Willelmi Chammels, decimam de dimidio bonario et dimidio dietario heredum Willelmi dicti Heins; item de dimidio bonario Brekepots; item de sex dietariis terre Niniuensis ecclesie quintam garbam et decimam, ita quod ista decima et quinta garba de locis omnibus predictis estimata est ad valorem quadraginta solidorum Flandrensium novorum, excepta tertia garba decime quam habet in predictis locis omnibus presbiter curatus de Leuwes^g.

Et ut dicta collatio maneat rata cum effectu presentem cartam sigilli mei robore dignum duxi roborandam.

1270 ^a versierde initiaal A. – ^b Gauera B. – ^c Liedekerke B. – ^d Liedekerke C. – ^e Bacrem B. – ^f Okeghem B. – ^g Lewes B.

Item ego Raso, dominus de Boenler, maior natu in filiis dilectissimi patris mei predicti de Liedekerke et Breda domini, dictam collationem et donum approbo, laudo et confirmo, testimonio et appensione sigilli mei presentibus hiis annexi.

Datum anno Domini millesimo^h ducentesimo octogesimo nono^h, mense martio.ⁱ

(SI+CSI) (S2)

1271

1290 april 3-9

Schepenen van Wouw oorkonden dat Heilwig, weduwe van Willem Rulinszoon van Wouw, en hun dochter Gertrude, begijn, schenken aan abt en convent van de St.-Bernardsabij (te Hemiksem) weide- en bouwland (te Wouw), onder voorwaarde van levenslang vruchtgebruik door Heilwig.

Origineel

A. Antwerpen, RA, archief abdij St.-Bernards te Hemiksem, charter ad datum 3-9 april 1290 (aanwinst 1886). – Afmetingen: hoogte 104 (rechts tot aan het afgescheurde gedeelte 91) + pliek ca. 12 x breedte 213 (onder 211) mm; zwaar beschadigd met gaten in de tekst en grotendeels afgescheurde pliek.

Aantekeningen op de achterzijde: 1° door 14e-eeuwse hand: [***] de Woude. – 2° door 14/15e-eeuwse hand: De donatione nobis facta ab Heluigo, et Gertrude de Woude super quibusdam pascuis et terra. – 3° door 17/18e-eeuwse hand: G rubra 12 (mogelijk verbeterd uit 11).

Bezegeling: vier bevestigingsplaatsen (waarvan slechts sporen van sneden in de resten van de pliek zichtbaar zijn) voor de eerste vier aangekondigde zegels (LS1-4); een bevestigingsplaats voor het vijfde, eveneens aangekondigde zegel laat zich door de afscheuring van de pliek niet vaststellen (LS5).

Afschriften

B. begin 16e eeuw, Bornem, St.-Bernardus Abdij, archief abdij St.-Bernards, hs. nr. 332 = Cartularium (alphabetum), rubrum II, fol. 132^v, nr. G 11 (bedoeld is 12), geauthenticeerd door Judocus Bal, apostolisch notaris (gedateerd 1659), naar A.

C. eerste helft 17e eeuw, ibidem, hs. nr. 323 = Cartularium (alphabetum) rubrum I-2, fol. 14^v-15^r, nr. G 12 (verbeterd uit 11), onder caput: G rubr.: Littere de bonis apud Woude, Haecxdonck et Nyspen, met in de inhoudsopgave, fol. 7^r,

1270 ^{h-h} M° CC° octogesimo nono B. – ⁱ hierna een sluitingsteken A.

de rubriek (onder G 11): Littera de bonis que contulerunt nobis Heylwigis et Gertrudis filia eius apud Woude, geauthenticeerd door J. Rubens, openbaar notaris (ongedateerd, ca. 1653), naar A.

Uitgave

a. GOETSCHALCKX – VAN DONINCK, in *BGHB*, XXI (1930), p. 219-221, nr. 518, naar A.

Tekstuitgave

De lacunes in A zijn aangevuld naar B.

Universis^a Christi fidelibus presentes litteras inspecturis *Willelmus*^b dictus de Haghe-donc, Iohannes filius Hugonis, Theod[er]icus^c de Dike et Rodulphus Faber, scabini de Woude, salutem cum noticia veritatis.

Vestre universitati notum facimus ac testamur tenore presentium quod propter hoc in nostra presentia personaliter constitute Heylewigis, relicta quondam bone memorie *Willelmi* filii Rulini de Woude, et Gertrudis eorundem filia, beghina, contulerunt et se contulisse recognoverunt in [puram elemos]inam propter Deum, donatione inter vivos, datis et concessis sibi tutoribus seu mamburnis secundum legem et consuet[udinem patrie] duas petias pratorum sive pascuorum, vulgariter dictorum heininghen, et unum bonarium terre arabilis vel circiter, site prope eadem prata sive pascua, in duabus petiis viris religiosis domino .. abbati et conventui monasterii Loci sancti *Bernardi Cysterciensis* ordinis, *Cameracensis* dyocesis. Que bona omnia et singula predictae Heyleuwigis et Gertrudis per monitionem iudicis domini nostri de Woude et sententiam seu iudicium nostrum quorum intererat^d super hiis iudicare superportaverunt mediantibus tutoribus sibi datis [cum debita] effestucatione resignandi in manus dicti iudicis ad opus et usum .. religiosorum predictorum, nichil iuris sibi v[el] suis heredibus] aut successoribus in dictis bonis penitus retinentes preter usumfructum bonorum omnium predictorum quem dicta Heylewigis [in ip]sis sibi retinere poterit si sibi placuerit quamdiu ipsa vixerit et apud Woude fuerit commorata. Quibus rite peractis dictus iudex predictos .. religiosos per monitionem suam et sententiam sive iudicium nostrum in predictis bonis omnibus et singulis investivit et adheredavit secundum consuetudinem patrie hactenus approbatam, adhibitis iuris sollempnitatibus in talibus debit[is] et consuetis.

In] quorum omnium testimonium et memoriam sempiternam sigilla nostra una cum sigillo viri discreti [domini Egidii, investiti] ecclesie de Woude, presentibus sunt appensa ad petitionem Heylewigis et Gertrudis predictarum. E[go ergo *Egidius*, in]vestitus ecclesie predictae, sigillum meum presentibus apposui ad petitionem antedictorum *Heylewigis* et Gertrudis in maiorem premissorum omnium firmitatem et testimonium eorundem.

Datum anno Domini M° CC° nonagesimo, infra octavam Pasche.^e

(LS1) (LS2) (LS3) (LS4) [(LS5)]

1271 ^a versierde initiaal, waarvoor een aanvangsteken A. – ^b deze naam op rasuur A. – ^c Theodericus B. – ^d tweede r gewijzigd uit iets anders door de teksthand A. – ^e hierna het begin van een sluitingsteken, de rest van de regel in een lacune A.

1272

1290 april 25

Raas I van Gavere, heer van Liedekerke en van Breda, verleent aan de stad Breda het recht straatgeld te heffen van degenen die binnen de vrijheid komen.

Origineel

- A. *Breda, GA, afd. I-1a, oud-administratief archief van de stad Breda, inv. (Hingman) nr. 1, voorl. signatuur privilege B (aanwinst 1968, nr. 9; voorheen 's-Hertogenbosch, RA, collectie Aanwinsten 1944, nr. 2, afkomstig uit het huisarchief De Constant Rebecque). – Afmetingen: hoogte 62 (rechts 58) + pliek 20 (23) x breedte 221 (onder 217) mm; beschadigd, met tekstverlies; gerestaureerd.*

Aantekeningen op de achterzijde: thans (na restauratie) niet meer zichtbaar.

Bezegeling: blijkens B en D nog in 1653 uithangend bezegeld met één groot rond zegel met tegenzegel in groene was, thans: één bevestigingsplaats, met op de pliek een zichtbare afdruk van een bevestigingsstrook (ten tijde van uitgave b nog gedeeltelijk aanwezig, zoals ook zichtbaar op de foto genoemd onder Tekstuitgave, maar bij restauratie van een fantasiestrook voorzien), waarvan drie (gedeeltelijk weggerestaureerde) sneden in de pliek zichtbaar zijn, voor het aangekondigde zegel van oorkonder (LS).

Afschriften

- B. *ca. 1540 (begin 16e eeuw, vóór 1549 december 22), Breda, GA, afd. I-1a, oud-administratief archief van de stad Breda, inv. (Hingman) nr. 3 = Out keurboeck, fol. 47^v (oude p. 2), nr. 3, onder de rubriek: Copie, gewaarmerkt afschrift (gedateerd 22 december 1549) door Michiel Piggen (griffier van de raad en rekenkamer te Breda), en Johan van de Corput (secretaris van Breda), met vermelding van de bezegeling, naar A.*
- C. *1565, ibidem, inv. (Hingman) nr. 5 = tGroot keurboeck der stadt Breda (afschrift door Peeter van den Broeck), p. 2, naar B.*
- D. *eind 16e eeuw (na 1579 mei 5 of 6), ibidem, inv. (Hingman) nr. 4 = Oude keuren ende privilegien der stadt Breda (Perkamenten Boek), fol. 25^v, onder caput: Preveligien ende vesten gegeven by den ouden heeren des landts van Breda der stadt ende ingesetenen van Breda, en onder de rubriek: Andere copie, later gewaarmerkt en gecollationeert naar A, met vermelding van de bezegeling, door J. van Vliet (gedateerd 1653), naar B.*
- [E]. *ca. 1650, niet voorhanden, bekend uit F, gewaarmerkt afschrift door Adriaan Havermans, griffier van de stad Breda, gecollationeerd met A, naar B.*
- F. *17e eeuw, Breda, GA, afd. IV-1, collectie Havermans, inv.nr. 19 = Geschiedenis der heren van Breda met afschriften van akten (afschrift naar het Perka-*

menten Boek en naar gewaarmerkte afschriften van Adriaan Havermans, griffier van de stad Breda, fol. (42)^r, naar [E].

- G. *tweede helft 17e eeuw, 's-Hertogenbosch, RA, collectie Cuypers van Velthoven, inv.nr. 513 = Rechten en Costumen van Breda, fol. 56^r, onder de rubriek: Copijen uijt seeckere oude brieven in voortijden bij de heeren des lants van Breda verleent ende gegunt, 1219 (sic), nr. 1, direct of indirect naar D.*
- H. *eerste helft 18e eeuw, Tilburg, Bibliotheek KUB, Brabant-Collectie, KHS C137 (VAN DE VEN, Over Brabant geschreven, nr. II 236) = K. van Alkemade en P. van der Schelling, Handvesten en privilegien en andere voorneme stukken sampt een korte kronijcke der stad Breda, fol. 4^r-4^v (gedateerd 1219), naar G?*
- I. *18e eeuw, 's-Hertogenbosch, RA, collectie Cuypers van Velthoven, inv.nr. 236, ongefolieerd (gedateerd 1219), naar G.*

Uitgaven

a. VAN GOOR, *Beschryving Breda, 1744, p. 429, nr. 26, naar D.* – b. JUTEN, in *Taxandria, XXXII (1925), p. 114-115 (op naam van Raas II), naar A.* – c. GYSSELING, *Corpus Middelnederlandse teksten, I-2, 1977, p. 1443, nr. 920, naar A.*

Regesten

HERMANS, *Analytische opgave, 1844, p. 50.* – WAUTERS, *Table chronologique, VI, 1881, p. 303.* – HINGMAN, *Inventaris stad Breda, 1884, p. 2.* – SMIT, in *VROA, 2e serie, XVII (1944), p. 32, nr. 3.* – CERUTTI, *Middeleeuwse rechtsbronnen Breda, I, 1956, p. 55, nr. 69 (als b).*

Overlevering

Het origineel A bevindt zich thans opnieuw in het stadsarchief van Breda, zoals dat blijktens de latere collationering van D (vgl. ook F) tenminste tot in de zeventiende eeuw het geval is geweest. Het is daar vermoedelijk eerst in de negentiende eeuw uit afgedwaald en terecht gekomen in de collectie Cuypers van Velthoven. Hierop wijst een stempel op de binnenzijde van de pliek met de legende: Prosper Cuypers. Ook Juten raadpleegde het in de nalatenschap van E. Cuypers-Storm te Ulvenhout, waarna het rijksarchief te 's-Hertogenbosch de oorkonde verwierf uit het huisarchief De Constant Rebecque (vgl. SMIT, aangehaald onder Regesten, p. 30). Vgl. ook nr. 1198.

Datering

*Deze oorkonde, die wel als 'Blijde inkomste' van Raas II is beschouwd, dient gezien de regeringsjaren van Raas I en Raas II echter nog aan Raas I toegeschreven te worden (zie DILLO, in *Middeleeuwen in beweging, 1991, p. 39-42).**

Tekstuitgave

De aanvullingen tussen vierkante haken van de onleesbare en beschadigde gedeelten zijn geschied aan de hand van een foto uit de periode van de bewa-

ring van de oorkonde in het rijksarchief van Noord-Brabant (aanwezig in de documentatie van dit oorkondenboek), waarop meer zichtbaar is dan thans na restauratie, en tevens met behulp van uitgave c, die in die periode is voorbereid.

Wi Rase van Ghauren, here van Lidekerke ende van Breda, maken cont alle deghene die dez[e] lettre zeulen zien ende horen dat wi der port van Breda ende onsen lieden van Breda hebben gheg[hev]en ende gheven bi rade gode[r l]jiede^a, wi ende onse nacomelinghe der voerghesehgde vriheide van Breda om de port te betren, dat si moghen nemen cauch[i]deg[helt] te haren orboer, de cauch[i]de te houden ende te betren in wezenliken stucken, als men gheft in andre vriheiden van [Brab]ant boven ende beneden, van alle denghenen die comen in de vriheit van Breda, sonder die [wi h]ebbe[n] ghe[v]ri[e]t met [onsen] openne bri[v]e^b.

Ende omme dat wi willen dat diet vaest ende ghestade zi ten eweliken daghe, so heb wi [dese lettre gh]ezeghel[t] met onsen proper uethanghende zeghel.

Dese lettre waes ghescreven ende ghema[k]et doen m[en] screft^c van ons [He]ren iare duzentehc vtehondert ende neghentehc, in zente Marhcsdaghe ewangeliste.

(LS)

1273

1290 mei 19

Bergen op Zoom

Schepenen van Bergen op Zoom oorkonden dat Jacob Pottenbakker zoon van Margaretha verklaart schuldig te zijn aan abt en convent van de St.-Bernardsabdij (te Hemiksem) een jaarlijkse cijns van 10 schelling en 4 penning Leuvens, waarvoor deze zijn huis bij de Weel binnen het rechtsgebied van Bergen op Zoom in onderpand geeft.

Origineel

[A]. Niet voorhanden.

Afschriften

B. *begin 16e eeuw, Bornem, St.-Bernardus Abdij, archief abdij St.-Bernards, hs. nr. 332 = Cartularium (alphabetum) rubrum II, fol. 168^r, nr. H 7, geauthenticeerd door Judocus Bal, apostolisch notaris (gedateerd 1659), naar [A].*

1272 ^a godere leest met enig voorbehoud uitgave c, maar de ruimte in de lacune lijkt hiervoor te krap A, ook de foto genoemd onder Tekstuitgave biedt voor deze lezing geen steun. – ^b aldus gezien de ruimte in de lacune A, briue leest ook c. – ^c aldus A, niet scref als c.

C. *eerste helft 17e eeuw, ibidem, hs. nr. 323 = Cartularium (alphabetum) rubrum I-2, fol. 69^v, nr. H 7, onder caput: H rubra: Littere oppidi de Berghen et de Zuyl-Landt, met in de inhoudsopgave, fol. 67^r, de rubriek: Littera de decem solidis et 4 denariis super domo Iacobi Figuli, sita apud Wele in iurisdictionis Bergensi, geauthenticeerd door J. Rubens, openbaar notaris (ongedateerd, ca. 1653), naar [A].*

Uitgave

a. GOETSCHALCKX – VAN DONINCK, in *BGHB, XXI (1930), p. 222, nr. 520, naar B.*

Nos Theodericus de Monte et Willelmus Bieghe^a, scabini in Berghen super Zoem, notum facimus universis presentia visuris quod in nostra propter hoc constitutus presentia Iacobus filius Margarethe Figulus, cooppidanus noster in Berghen, recognovit coram nobis se teneri legitime viris religiosis, videlicet domino abbati et conventui Loci beati Bernardi ordinis Cysteriensis, in decem solidis et quatuor denariis Lovaniensibus legalium annui census vel reddituum annualium memoratis religiosis vel presentium demonstratori in festo beati Stephani prothomartiris perpetue singulis annis apud Berghen super Zoem libere persolvendis. Et ad legitimam persolutionem dicti census seu reddituum predictorum modo et termino predicto prenomatus Iacobus obligavit legitime coram nobis scabinis iusticia mediante domum suam, sitam apud Wele in iurisdictione de Berghen et continuatam inter domum seu hereditatem Hermanni dicti de Worden ex una parte, et hereditatem Petri Cornicis ex altera, cum pertinentiis omnibus et hereditate ad predictam domum spectantibus, predictis religiosis ad verum pignus ipsis impignorando, sub tali forma quod quicumque predictam domum et hereditatem cum suis pertinentiis possidebit memoratis religiosis vel presentium demonstratori predictum censum seu redditus predictos persolvere tenebitur perpetue singulis annis termino predicto, omnia que de iure et consuetudine patrie nostre in talibus fieri sunt consueta super premissis adhibendo.

In cuius rei testimonium sigilla nostra ad preces partis utriusque presentibus duximus apponenda.

Datum et actum apud Berghen super Zoem, anno Domini M^o CC^b nonogesimo, feria sexta ante festum Pentecostes.

1274

1290 augustus 25

Jan I, hertog van Brabant, beveelt zijn schout van Antwerpen abt en convent van de St.-Bernardsabdij aan de Schelde (te Hemiksem) te handhaven in het bezit van hun goederen in de gebieden van de heren

1273 ^a eventueel Bieghe B, Bieghe C. – ^b millesimo ducesimo C.

van Breda en Bergen op Zoom, die dezen van wijlen de vrouwe van Breda en na haar dood hebben verworven.

Origineel

- A. Antwerpen, RA, archief abdij St.-Bernards te Hemiksem, charter ad datum 25 augustus 1290 (aanwinst 1886). – Afmetingen: hoogte 91 (rechts 75) x breedte 225 (onder 226) mm; gaaf bewaard, behoudens de bezegeling.

Aantekeningen op de achterzijde: 1° door 14e-eeuwse hand: Littera domini ducis Brabantie ad scultetum Antwerpiensem ut defendat nos de bonis nostris in terra de Breda. – 2° door 14/15e-eeuwse hand: D (in rode inkt). VII.

Bezegeling: één bevestigingsplaats (met afhangende strook perkament, gedeeltelijk afgescheurd, met secundaire versterking), voor een niet aangekondigd zegel, vermoedelijk dat van oorkonder (LS).

Afschriften

- B. begin 16e eeuw, Bornem, St.-Bernardus Abdij, archief abdij St.-Bernards, hs. nr. 332 = Cartularium (alphabetum) rubrum II, fol. 52^r, nr. D 7, geauthenticeerd door de notarissen Johannes van Wouw en Johannes Berkelar (ongedateerd, ca. 1559), naar A.
- C. eerste helft 17e eeuw, ibidem, hs. nr. 322 = Cartularium (alphabetum) rubrum I-1, fol. 97^v, nr. D 7, onder caput: D rubra: Registrum de littera D rubra sive de bonis apud Halderberghe nunc de Hoeven nuncupatis, met in de inhoudsopgave, fol. 92^r, de rubriek: Commissio domini ducis ad scultetum Antwerpiensem ut nos defendat de bonis nostris in terra de Breda, geauthenticeerd door J. Rubens, openbaar notaris (ongedateerd, ca. 1653), naar A.

Niet eerder uitgegeven.

Regesten

PRIMS, *Geschiedenis van Antwerpen, II-4, 1931, p. 90, lijst 10, nr. 82.* – LEVELT, *Oudenbosch, 1931, p. 177, inv.nr. 22.*

Nos^a Iohannes, Dei gratia dux Lotharingie, Brabantie et Lymburgie, mandamus vobis .. sculteto nostro Antwerpiensi et districte precipimus qualiter .. abbatem et conventum Loci beati Bernardi prope Scelle in bonis suis in terris dominorum de Breda et de Berghen constitutis, que tam vivente .. domina^b quondam de Breda quam post mortem suam acquisierant, secundum tenorem litterarum suarum quas super hoc habent confectas, pacifice teneatis et viriliter defendatis ex parte nostra, tam contra .. dominos de Breda, de Berghen quam contra alios quoscumque et precipue contra dominum de^c Strien, ipsum per bonorum suorum arrestationem ad^d hoc, ut dictos religiosos in pace dictis^e bonis frui permittat,

1274 ^a vergrote initiaal, waarvoor een aanvangsteken A. – ^b slotletter gewijzigd uit andere letter door de teksthand A. – ^c boven de regel toegevoegd door de teksthand A. – ^d d geschreven over aanzet voor andere letter A. – ^e hierna fr met aanzet voor u, doorgehaald A; anticiperend voor frui.

compellendo, quia nos dictos religiosos super bonis garandisare promisimus antedictis. Unde hoc nullatenus omittatis.

Datum anno Domini M° CC° nonogesimo, in crastino beati Bartholomei apostoli.

Predictos vero religiosos super dictis bonis defendi volumus quotienscumque super hoc fueritis requisiti.

Datum ut supra.^f

(LS)

1275

1290 oktober 9

Beoorkond wordt dat Arnoud van der Brug van Kruibeke, ten overstaan van schepenen van Kruibeke en Godfried van Breda, schout van de heer van Liedekerke en Breda, die namens deze als eigenaar van de grond optreedt, verkoopt aan abt en convent van de St.-Bernardsabdij (te Hemiksem) 3½ bunder 5 gemet bouwland te Kruibeke en deze goederen van het klooster weer terugontvangt tegen een jaarlijkse erfcijns van 3 pond Leuvens.

Origineel

- A. Antwerpen, RA, archief abdij St.-Bernards te Hemiksem, charter ad datum 9 oktober 1290 (aanwinst 1886). – Afmetingen: hoogte 140 (rechts 141) + pliek 22 (21) breedte 266 mm; tamelijk gaaf.

Aantekening op de voorzijde, midden onder de pliek: door mogelijk de teksthand: N en I (?). – Aantekeningen op de achterzijde: 1° door 14e-eeuwse hand: Littera Arnoldi de Ponte de Crutbeke. – 2° door andere 14e-eeuwse hand: Littera de tribus libris Louaniensium Arnoldi de Ponte in Crutbeke. – 3° door 14/15e-eeuwse hand: N (in rode inkt). XII (door latere hand tot XI overgetrokken).

Bezegeling: twee bevestigingen (met nog zichtbare zegelafdruk op de uithangende dubbele stroken perkament) (SID, S2D) voor de twee aangekondigde zegels.

Afschriften

- B. begin 16e eeuw, Bornem, St.-Bernardus Abdij, archief abdij St.-Bernards, hs. nr. 332 = Cartularium (alphabetum) rubrum II, fol. 235^r, nr. N 12, geauthenticeerd door J. Andriessen(s), apostolisch notaris (gedateerd 1646), naar A.

1274 ^f hierna een sluitingsteken A.

- C. *eerste helft 17e eeuw, ibidem, hs. nr. 324 = Cartularium (alphabetum) rubrum I-3, p. 15-16, nr. N 12, onder caput en rubriek als bij nr. 1222, afschrift C, geauthenticeerd door J. Rubens, openbaar notaris (ongedateerd, ca. 1653), naar A.*

Niet eerder uitgegeven.

Regest

PRIMS, *Geschiedenis van Antwerpen, II-4, 1931, p. 90, lijst 10, nr. 84.*

Ontstaan en samenhang

Deze oorkonde is kennelijk een heruitvaardiging van nr. 1222, die daarmee als vooroorkonde (VO) van deze tekst kan worden opgevat. In het abdijarchief zijn beide oorkonden ook oorspronkelijk tezamen, onder één nummer (N 12), bewaard, terwijl men bij de cartularisatie het onderhavige stuk als eerste, vóór de VO, afschreef.

Gezien de varianten is deze renovatio vervaardigd omdat men de koers van het pond Leuvens wilde preciseren of aanpassen. De passage in de VO over de schout van de heer van Breda werd letterlijk overgenomen, maar de daadwerkelijke bezegeling kon in 1290 natuurlijk slechts zijn opvolger aanbrengen. De tekstgedeelten van de VO staan afgedrukt in een kleiner lettertype.

Noverint^a universi quod Arnoldus dictus de Ponte de Crutbeke vendidit viris religiosi^s .. abbati et conventui Loci sancti Bernardi Cysteriensis ordinis unum bonarium terre arabilis vel circiter situm in loco qui dicitur Annekensacker, dimidium bonarium iacens prope molendinum Bordenbure, duo bonaria que idem Arnoldus colit pro medietate fructuum de domino Willelmo de Beuerene, milite, et circiter quinque mensuras terre sitas in palude de Crutbeke in duabus portionibus vulgo vederen nuncupatis. Et super hiis bonis predictus Arnoldus, Margareta mater eius et Helwigis uxor eius wepiverunt^b et quicquid iuris in eisdem bonis habebant per sententiam scabinorum de Crutbeke et monitionem iudicis videlicet Godefridi de Breda, cum debita effestucatione resignandi, superportaverunt in manus dicti Godefridi tamquam domini fundi ex parte domini de Lidekerke ad opus religiosorum prefatorum, qui fratrem Arnoldum, dicti monasterii succellerarium^b, nomine domus sue per sententiam antedictorum in predictis bonis secundum legem patrie investivit. Preterea prelibatus frater Arnoldus nomine domus sue antedictae concessit sepedicto Arnoldo de Ponte universa et singula bona antedicta pro tribus libris Louaniensium seu Bruxellensium denariorum monete videlicet legalis tam apud Magliniam quam Antwerpianam annui census imperpetuum possidenda, ita scilicet quod de dictis tribus libris triginta solidos ad Natale Domini et triginta solidos in Nativitate beati Iohannis Baptiste absque difficultate qualibet a dicto Arnoldo vel suis heredibus singulis annis memoratis religiosi^s persolverentur.

Testes premissorum dominus Iohannes, curatus de Crutbeke, Willelmus dictus de Elst, castellanus domini de Lidekerke, Godefridus de Breda predictus, Theodericus de Viuario, Iohannes de Prato, Egidius Sampenous, Iacobus Vostere, Egidius de Erbrughe, Paulus de Goude et Gerardus de Puteo, scabini de Crutbeke, et alii quamplures.

Nos igitur Iohannes, curatus ecclesie de Crutbeke predictus, et Nicolaus dictus Wale, iudex sive scultetus domini de Lidekerke et de Breda, loco Godefridi dicti de Breda supradicti,

1275 ^a vergrote initiaal, waarvoor een aanvangsteken A. – ^b aldus A, zie VO.

coram quo premissa omnia et singula tam scabini predicti quam utraque pars prelibata recognoverunt et consenserunt, in premissorum omniumque testimonium et memoriam sempiternam sigilla nostra ad petitionem earundem partium presentibus litteris duximus apponenda.

Datum anno Domini M° CC° nonagesimo, in festo beati Dyonisii episcopi et martiris.^c

(SID) (S2D)

1276

(1287 juni 22 – 1290 november 2)

Gerard van Wezemaal, heer van Bergen op Zoom, verleent aan Gerard van de Spijker een moerconcessie van mogelijk ca. 300 bunder bij of boven Haviksdonk (Roosendaal) en te Oud Gastel. (Deperditum)

Origineel, afschriften noch uitgaven voorhanden.

Vermeldingen

Het bestaan van deze oorkonde, waarvan de tekst verloren is gegaan, volgt uit de vermelding in een oorkonde van Gerard van Wezemaal, heer van Bergen op Zoom, d.d. ca. 24 februari 1293, nr. 1316: voert so verkenne wi der kerken van Dronghine weghe ende watergange in de tvee steden, die ghenoumet sin VI grote roeden breet in den tsiartre dien Gerard hevet van ons te sinen bouf ende te sins hoers bouf ende ter genre bouf diet van hem ghecrighen sullen van sinen moere streckende tote in de riviere die heet de Beke, hare profiit ende haren orbore in te doene. Vermoedelijk wordt op diezelfde oorkonde bedoeld in de vermelding van 27 maart 1292, zie nr. 1302, waar sprake is van meerdere oorkonden: dien moer metten groende te wetten te waerne bi der voerwoerde ende bi der vrihede dier toe behord, als men hevet ghescreven in dies Gerards sarters die hi hevet van den moere van Rosendale. De andere of een van de andere bedoelde oorkonden zal de tegenoorkonde van deze moerconcessie zijn uitgaande van de heer van Breda, waarvan evenmin een tekst bewaard is gebleven, zie 1277.

Datering en samenhang

De terminus post quem van dit deperditum wordt bepaald door de belening door Jan I, hertog van Brabant, van Gerard van Wezemaal met de helft van het land van Breda d.d. 22 juni 1287 (zie nr. 1249). De terminus ante quem

1275 ^c hierna een sluitingsteken A.

wordt in eerste instantie gevormd door de genoemde vermeldingen van 24 februari 1293 en 27 maart 1292 (vgl. ook nr. 1303). BOEREN, in *Jaarboek De Ghulden Roos*, XXV (1965), p. 79-83, die overigens de oorkonde van 24 februari 1293 niet in zijn betoog betreft, heeft echter aannemelijk gemaakt, dat de primaire concessies zijn verleend in de periode dat het moergebied onder Roosendaal door de heren van Bergen op Zoom en Breda in condominium werd bezeten, dus vóór de verdeling hiervan op 6 november 1290, zie nr. 1280. Ook komt hij mede op basis van enige latere 14e-eeuwse vermeldingen tot een reconstructie van het oorspronkelijke moergebied van Gerard van de Spijker en consorten van zo'n 300 bunder, waarvan ook een gedeelte te Oud Gastel lag. Dit geeft een nog scherpere datum als terminus ante quem, daar in de oorkonde van de heer van Breda voor Catharinadal d.d. 2 november 1290 dit bezit van Gerard van de Spijker reeds wordt vermeld, zie nr. 1278.

1277

(1287 juni 22 – 1290 november 2)

Raas I van Gavere, heer van Liedekerke en Breda, en zijn oudste zoon Raas van Boelare verlenen aan Gerard van de Spijker een moerconcessie van mogelijk ca. 300 bunder bij of boven Haviksdonk (Roosendaal) en te Oud Gastel. (Deperditum)

Origineel, afschriften noch uitgaven voorhanden.

Vermelding

Het bestaan van deze oorkonde, waarvan de tekst verloren is gegaan, volgt uit de vermelding in een oorkonde van 27 maart 1292, zie nr. 1302, waar sprake is van meerdere oorkonden voor Gerard van de Spijker betreffende diens moer te Roosendaal: als men hevet ghescreven in dies Gerards sarters die hi hevet van den moere van Rosendale.

Samenhang en datering

Een van de in de vermelding genoemde oorkonden is zeker uitgegaan van de heer van Bergen op Zoom, zie nr. 1276, terwijl de andere (of een van de andere) waarschijnlijk de onderhavige tegenoorokonde van deze moerconcessie zal zijn op naam van de heer van Breda. Voor de reconstructie van het moergebied en de datering van deze concessie zie verder het commentaar onder nr. 1276.

1278

1290 november 2

Raas I van Gavere, heer van Liedekerke en Breda, en zijn oudste zoon Raas van Boelare schenken aan proost en convent van het klooster St.-Catharinadal (bij Wouw) 10 hoeve woeste grond en moer, waarvan 6 in de parochie Roosendaal en 4 in de parochie (Oud) Gestel, tegen een jaarlijkse cijns van 2 penning per hoeve, en stellen die grond en de cijnslieden aldaar vrij van iedere last en dienst.

Origineel

- A. Oosterhout, klooster St.-Catharinadal, kloosterarchief, Charters, nr. 14c. – Afmetingen: hoogte 207 (rechts 211) + pliek 23 x breedte 263 (onder 259) mm; met sporen van liniëring; licht beschadigd, zonder tekstverlies.

Aantekeningen op de achterzijde: 1° door 14/15e eeuwse hand: de bonis mori in Rosendale et in Ghestele. – 2° door 15e-eeuwse hand: Van moer in Rozendale ende tot Gestel. – 3° door 16/17e-eeuwse hand: Brieff van den hoevenen tot Roosendael begrepen in een brief van [...?]eners., 1290. – 4° door 17/18e-eeuwse hand: Nr° 1° (hierna 3 doorgestrept). – 5° door mogelijk andere hand: G.

Bezegeling: twee uithangend bevestigde zegels, die aangekondigd zijn, namelijk: S1 ridderzegel van Raas I van Gavere, heer van Liedekerke en van Breda, rond (doorsnede zegelveld 65, rand 7 mm), van groene was, rand rechtsonder en links afgebroken (zie CSN 779 en hier nr. 1283 S1), met randschrift: :+ : Sigillum [RASONIS DE GAVRE Domini: D]E: LID[EKERKE: ET: DE: BR]EDA:, met tegenzegel CS1 wapenzegel van dezelfde, rond (doorsnede zegelveld 26, rand 5 mm), tamelijk gaaf (= CSN 780 en zie hier nr. 1270 CS1). – S2, wapenzegel van Raas van Boelare, oudste zoon van Raas I, rond (doorsnede zegelveld 34, rand 5 mm), van groene was, rand beschadigd (zie CSN 786 en hier nr. 1283 S2).

Afschriften en vertaling

- B. 1406 april 2, Oosterhout, klooster St.-Catharinadal, kloosterarchief, Charters, nr. 151 = vidimus door deken en kapittel van de O.L.V.-kerk te Breda, tweede insertie, naar A.
- [C]. vóór 1680, niet voorhanden, bekend uit de vermelding onder D, afschrift in een cartularium van het klooster St.-Catharinadal, fol. 11, naar A.
- D. ca. 1680, Oosterhout, klooster St.-Catharinadal, kloosterarchief, Manualen en registers, voorl. nr. 140 = Chronijckboeck: Historiae Prepositurae Vallis S. Catharinae, p. 34-35, onder caput: Chronijck van den derden decas, en met de vermelding: de volgende brieven, die in het Latijn geschreven liggen in de chronyckbrieven in d'eerste paxke litt. K, en is copije infra in register fol. 11,

vertaling door J. van der Malen, proost van St.-Catharinadal, vermoedelijk naar [C].

Uitgave

a. ERENS, *Oorkonden St. Catharinadal, 1928-1931, p. 39-40, nr. 22 (op naam van Raas II), naar A.*

Regest

CERUTTI, *Middeleeuwse rechtsbronnen Breda, I, 1956, p. 55-56, nr. 70 (als a).*

Nos^a Raso de Gauera, dominus de Liedekerke et de Breda et Raso de Bonlar, primogenitus noster, notum facimus universis tam presentibus quam futuris quod nos divine remunerationis intuitu et ob remedium animarum nostrarum et parentum ac primogenitorum nostrarum contulimus et damus personis religiosis, videlicet preposito et conventui ecclesie Vallis sancte Katherine ordinis Premonstratensis, Leodiensis dyocesis, decem houvas cum fundo terre tam wildert quam mour vulgaliter nuncupate, de quibus due houve terre seu wildert cum quatuor houvis mouri sunt site in parrochia de Rosendale et extendunt se versus orientem secus viam tendentem versus Breda, que Langdiic vocatur, continuate immediate post duodecim houvas, quas domina Elyzabeth, felicis memorie quondam domina de Breda, neptis nostra, cum suo tutore predictae ecclesie in veram elemosinam contulit atque donavit; relique vero quatuor houve iacent in parrochia de Ghestele et extendunt se a loco qui dicitur Langberch versus orientem, a latere iuxta mourum Gerardi dicti de Spikere et suorum sociorum, sicut totalem predictam terram tam wildert quam mour per Arnoldum dictum Avvnculum et per Walterum filium suum, geometeras et iuratos mensuratores nostros ad hoc deputatos, fecimus predictis religiosis personis sub certis terminis et methis debitis deliberari, sub tali forma quod predicta ecclesia de decem houvis primo notatis nobis et successoribus nostris censum annualem persolvere tenetur, videlicet de qualibet houva duos denarios annui census perpetue singulis annis in festo beatorum Remigii et Bauonis apud Rosendale persolvendos, predicta vero bona cuncta et singula necnon et mansionarios in predictis bonis manentes ab omni exactione et servitio ob divinam remunerationem perpetue libertati donantes.

In cuius rei testimonium et ut perpetuam roboris habeat firmitatem, presentem litteram tradidimus predictis religiosis personis sigillorum nostrarum appensione munitam.

Datum et actum anno Domini millesimo ducesimo nonagesimo, feria quinta post festum Omnium Sanctorum.

(SI+CSI) (S2)

1278 ^a vergrote initiaal, waarvoor een aanvangsteken A.

1279

1290 november 2

Raas I van Gavere, heer van Liedekerke en Breda, verkoopt met instemming van zijn kinderen aan Godfried ver Liedwivenzoon van Bergen op Zoom de cijns van Steenberghe tot een bedrag van 30 pond, en bepaalt dat, indien de cijns minder opbrengt, deze aangevuld mag worden uit de renten van Steenberghe.

Origineel

[A]. Niet voorhanden.

Afschrift

B. 1333 juli 22, 's-Gravenhage, ARA, archief Nassause Domeinraad, I, Raad en rekenkamer te Breda, inv.nr. 488, reg. nr. 243 (voorheen inventaris Tollius – Ferrand, fol. 595, nr. 6), vidimus door abt van de St.-Michielsabdij te Antwerpen, naar [A].

Niet eerder uitgegeven.

Regesten

DROSSAERS, *Archief Nassauschen Domeinraad, I-2, 1948, p. 18, reg. nr. 60 (gedateerd 9 november 1290)*. – DELAHAYE, *Archief Steenberghe, I, 1963, p. 130, nr. 9 (gedateerd 9 november 1290)*.

Wi Rase van Gavere, here van Liedekerke ende van Breda, make cond alle denghenen die dese letteren selen sien ende horen lesen ende orconde met desen selven letteren dat wi omme sonderlinghe orbore ende bi onser kinder rade ende met haren wille hebbe vercocht Godevarde verren Lietwiven sone van Berghen den tsiins van Steenberghe ende die te Steenberghe toebehoert ofte toebehoren sal, tote onsen heerscepe tote dertech ponden toe iaerliix, elx iaers den vorghenoemden Godevarde ende sinen oere ende sinen nacomelinghen te hebbene ende te ghebrukene erflike ende te heffene op sente Martensdach in den winter, met alselken paymente ende vorwarden alsoe wi ende onse nacomelinghe ende onse oere onsen tsiins selen op heffen ende dandere heren in Brabant. Ende ware oec dat sake dat iemen sinen tsiins niet en gawe op den vorghenoemden tsiinsdach den vorghenoemden Godevarde ofte sinen oere ende sinen nacomelinghen, so soude menne hem doen hebben van onsen halven ende van der gherre halven, die na ons selen wesen heren daer, met alselken rechte alsoe wine souden hebben daer, ofte die tsiins onse ware, behoudelike ons onser boeten te heffene alsoe van der gheldinghen ane deghene diene niet en gaven. Ende ware oec dat sake dat de vorghenoemde tsiins te Steenberghe minder viele dan dertech pont iaerliix ende dat kenlike ende cond ware goeden lieden, so besette wi den

1279 ^a aldus B, de lezing Liedwivenzoon minder waarschijnlijk.

vorghenoemden Godevarde ende sinen nacominghen ende sinen oere te heffene ende te hebbene also vele alse hem elxs iaers ghebrake van den dertech ponden iaerliix in onse rente te Steenberghe ofte die daer ons naest vallen sal, vore van der eerster renten op te heffene. Ende desen vorgghenoemden tsiins ende rente van dertech ponden iaerliix, die heeft ons de vorgghenoemde Godevard wettelike ende redenlike vergouden ende wel betaelt. Ende desen vorgghenoemden tsiins ende rente van dertech ponden iaerliix ende alle dese vorgghenoemde vorwarden, die hier in desen brieve vore ghescreven siin, die gheve wi den vorgghenoemden Godevarde ende sinen oere ende sinen nacominghen erflike te besittene ende ewelike te hebbene ende te ghebrukene van ons ende van onsen oere ende van onsen nacominghen, ende wi gheloven hem hieraf recht warhant te sine.

Ende omdat wi willen dat al dese dinc, die hier vore ghescreven es, vast blive ende ghestade ende onghecalengiert, so hebbe wi dese letteren gheseghelt met onsen seghele, ghemene met tser Rasen seghele van Liedekerke, tsheren van Boenlaer, ons outs soens ende gherechts oers. Ende wi de vorgghenoemde Rase van Liedekerke, here van Boenlar, consenteren ende gheloven vor ons ende vor onse oer ende onse nacominghe dese vorgghenoemde dinc, die onse here onse vader heeft ghedaen, alse hiervor ghescreven es, vaste ende ghestade te houdene den vorgghenoemden Godevarde ende sinen oere ende sinen nacominghen nu ende emmermeer, in orconscapen van onsen seghele, daer wi dese letteren mede hebben gheseghelt ende ghevest, ghemene met ons heren ons vader seghele in gherechter orconscapen.

Ende ware oec dat sake dat den vorgghenoemden Godevarde ofte sinen oere ende sinen nacominghen van al deser vorgghescrevender vorwarden iet ghebrake, so bidde wi onsen here Ianne, metten gratien Gods hertoghe van Lothrike, van Brabant ende Limborch, dat hiit dade volcomen, also alst hier vorgghescreven es, alse overhere.

Dit was ghedaen ende ghemaket int iaer ons Heren also men scrivet sine incarnatioen M° CC° nonagesimo, dse donresdaghes na Alre Heileghendach.

1280

1290 november 6

Jan die Bere, ridder, en Everdei (van Lillo), schout van Antwerpen, leggen in opdracht van de hertog van Brabant de grensscheiding vast in de nieuwe woeste grond tussen de gebieden van de heer van Breda en de heer van Bergen op Zoom.

Origineel

[A]. *Niet voorhanden; abusievelijk genoemd in de inventaris van 1537 ('s-Gravenhage, ARA, archief Nassause Domeinraad, I, Raad en rekenkamer te Breda, inv.nr. 462, 2e katern (eerder Fol. 598, nr. 26) = Inventaris van stukken op 20 juli 1537 aanwezig in de kom van Steenberghe), in een lade met*

de signatuur: E: Noch drie brieven dooreen gesteken – – – de data den yersten M II^c XC smaendaichs voor Martini, den anderen XIII^c LVI den XXIII-
Ien septembris, ende den derden XIII^c LVI den lesten septembris, bezegelt
met VII uuythangende zegelen, *eerder is hier sprake van de drie verbonden
stukken genoemd onder B.*

Afschriften

- B. 1356 september 24-30, 's-Gravenhage, ARA, archief Nassause Domeinraad, I, Raad en rekenkamer te Breda, inv.nr. 110, reg. nr. 59a, onder het opschrift: Ghegeven bi copien, los afschrift op perkament deel uitmakend van drie verbonden charters met in dorso: Dit siin die letteren van den palen tusschen den here van Breda ende van Berghen, *getransfigeerd door een oorkonde van 30 september 1356 geschreven door dezelfde hand (aldaar reg. nr. 545), waardoor het afschrift mede verbonden is aan een oorkonde van 24 september 1356, van andere hand (aldaar reg. nr. 543), naar [A].*
- C. 1409 mei 14 – 1415 mei 8, Zevenbergen, RAWB, stadsarchief Steenbergen, inv.nr. 1 = Oude costumen van Steenbergen (*Eerste of Oudste keurboek van Steenbergen, voorheen register A*), fol. 66^r-66^v, nr. 25, onder caput: IX, en onder de rubriek: Van den palen tusschen den heere van Breda ende van Berghen, naar [A].
- D. ca. 1450, Bergen op Zoom, GA, archieven Raad en rekenkamer Bergen op Zoom, inv.nr. 1 = Register van alderhande privilegien, concessien etc. (*cartularium van de heren van Bergen op Zoom*), fol. 1^v-2^r, onder de rubriek: Van den palinge tuschen den here van Breda ende den heere van Bergen van den vorschr. wildert, *en met de latere aantekening: Collationata (met lezing van de datering als: des maendaechs voir sinte Marcusdach, derhalve gedateerd 24 april 1290, in plaats van Martiinsdach), naar [A].*
- E. 1456 juni 25, 's-Gravenhage, ARA, archief Nassause Domeinraad, I, Raad en rekenkamer te Breda, inv.nr. 110, reg. nr. 59b, onder het opschrift: Copien, authentiek afschrift door Jacob Verleys, keizerlijk notaris, naar afschrift in een register, vermoedelijk [D].
- F. 15e eeuw, Breda, GA, afd. IV-1, collectie Havermans, inv.nr. 11 = Antwerpen, Breda; verpanding van de vijff dorpen anno 1387; paelscheijdingen van tland van Breda (*register M aangelegd door Adriaan Havermans, griffier van de stad Breda*), fol. 125^v, Paalscheidingen nr. 4, katern getiteld: Van den palen tusschen den heere van Breda ende van Bergen, *met afschriften van de oorkonden genoemd onder B, eenvoudig afschrift, naar B.*
- G. ca. 1515, Zevenbergen, RAWB, stadsarchief Steenbergen, inv.nr. 2 = Tweede keurboek van Steenbergen, fol. 16^r-16^v, nr. 9 (in inv. volgnr. 13), onder dezelfde rubriek als C, naar C.
- H. eerste helft 16e eeuw, Brussel, ARA, verzameling Handschriften, nr. 23 B = Register van myns heeren brieven (Register van brieven van Berghen)

(*cartularium van de heren van Bergen op Zoom*), fol. 2^r-2^v, onder de rubriek: Van der lymitacien ende palingen gedaen ten bevele des hertogen van Brabant bij heren Janne de Bere, riddere, ende Everdey, scouthet van Antwerpen, van den landen van Breda ende van Berghen, *gedateerd als D, naar D.*

- I. 16e eeuw (na 1579 mei 5 of 6), Breda, GA, afd. I-1a, oud-administratief archief van de stad Breda, inv. (Hingman) nr. 4 = Oude keuren ende privilegien der stad Breda (*Perkamenten Boek*), fol. 26^v-27^v, onder de rubriek: Brieven van der executie gevolcht opt dinhouden van den voors. brieve, *naar D.*
- J. 16e eeuw, 's-Gravenhage, ARA, archief Nassause Domeinraad, I, Raad en rekenkamer te Breda, inv.nr. 144, reg. nr. 59c, onder het opschrift: Copie, eenvoudig afschrift, *naar E.*
- K. 1763 maart 1, Bergen op Zoom, GA, archieven Raad en rekenkamer Bergen op Zoom, inv.nr. 163.1, onder de rubriek: N° 25, Limietscheyding tusschen de heeren van Breda en Bergen op Zoom, en in dorso: N° 6, authentiek afschrift door P. Gastelaar, notaris te Bergen op Zoom, *naar a.*
- L. 1781 september 3, *ibidem*, inv.nr. 425 = Vertoogh of Verbaal door C. van Mattemburgh, fol. 75^r, proeve nr. 7, onder de rubriek: Limietscheydinghe tusschen de heerlijckheeden van Breda en Berghen op Zoom in den jaare 1290, met de vermelding in originali in archivis Bergen, *maar eerder verwant met K.*
- M. 18e eeuw, Zevenbergen, RAWB, stadsarchief Steenbergen, inv.nr. 3 = Kopie keurboek van Steenbergen (afschrift en vertaling van het oudste keurboek), fol. 35^r-35^v, *naar C.*
- N. eind 18e eeuw, Bergen op Zoom, GA, archieven Raad en rekenkamer Bergen op Zoom, inv.nr. 423.0, bijlage, in dorso: N° 7, eenvoudig afschrift, *naar traditie van D.*

Uitgaven

a. VAN GOOR, *Beschryving Breda, 1744*, p. 428-429, nr. 25 (*gedateerd als D*), *naar H.* – b. VAN MIERIS, *Groot charterboek, I, 1753*, p. 504 (*gedateerd als a*), *naar J of a.* – c. GOETSCHALCKX, *Geschiedenis van Schooten, I, 1919*, p. 176-177, *naar a of b.* – d. CERUTTI, *Middeleeuwse rechtsbronnen Breda, I, 1956*, p. 56-57, nr. 71, *naar B.*

Regesten

HERMANS, *Analytische opgave, 1844*, p. 50 (*gedateerd als a*). – WAUTERS, *Table chronologique, VI, 1881*, p. 302 (*gedateerd als a*). – LEVELT, *Oudenbosch, 1931*, p. 196, nr. 154 (*gedateerd als a*). – PRIMIS, *Geschiedenis van Antwerpen, II-4, 1931*, p. 23, hoofdlijst nr. 140 (*gedateerd als a*). – DROSSAERS, *Archief Nassauschen Domeinraad, I-2, 1948*, p. 18, reg. nr. 59. – VAN HAM, *Inventaris raad en rekenkamer Bergen op Zoom, 3-B, 1980*, p. 467, nr. 30.

Datering

De datering 24 april 1290, die in de traditie eveneens voorkomt, wordt verklaard door de verlezing van Marcusdach voor Martiinsdach in D.

Wi heer Ian die Bere^a ende Everdey, scoutate van Antwerpen^b, maken cond allen denghenen die dese letteren zullen sien ende^c horen lesen dat wi be^d heede^d ons heren tsertoghen^e van Brabant hebben ghedaen ende ghewiist te houdene ene limitacie ende een paelinghe tusschen den here van Breda ende den here van Berghen op^f den^f Zoem van der vorscher wildert in dier manieren, die hierna volghet.

(1) Dats te verstane dat die ierste pael sal siin thuus daer die besiecte man in woend buten Halsteren, op Diederix^g huus^h van den Dikeⁱ, ende van Diederix^g huus van den Dikeⁱ te Dorlecht^k, ende van Dorlecht^k ten^l hoesten^m Halderberchⁿ, ende van den hoesten^m Halderberghe^o tote^l die^l pael, die staet ter Overster Mare, ende vandaer ten^l uttersten huse te Sprundele, dat Harmans es des valkenaers^p, ende vandaer op den Puusberch, ende van den Puusberch^q tote den eyghene van Akeren^r, ende also neder toter Scelt toeghaende, dat den here van Breda toebehorich was, dat es al miins heer Gheraerds^s van Wezemale^t, here van Berghen, uutghenomen den moer, die leghet boven Calfsdonc van Dorlecht^u tote den weghe, die ghaet te Sprundele waerd.

(2) Daerof, van desen moer, so eist die helft, dat es te verstane die nortzide, die es miins heer Gheraerds^v van Berghen^v, ende die ander helft van desen moere zootwaerd, die es des heren van Breda. Ende elc here die heeft sine gherechten, hoeghe ende neder, binnen sinen palen van der wildert.

(3) Vort sal elc here hebben ende behouden vor siin hanthoet^x van desen vors. moere die wildert, die leghet tusschen den moer ende Calfsdonc^y.

(4) Torp^y ende die wildert die leghet int eyghene van Akeren, die es des heren van Breda, ende die wildert die leghet te Scoten ende te Marxhem^z, die es miins heren Gheraerds^v van Berghen.

(5) Dese limitacie ende paelinghe hebben wii^{aa} ghewiist te houdene, behoudelec yeghelecs mans rechte.

In orconden van desen dinghen ende omme kennisse der waerheit hebben wi onsen zeghele ghehanghen an dese lettere.

Dese lettere waerd ghegheven int iaer van dencarnacioene ons Heren dusent^{ab} twehondert^{ab} iaer ende neghentich, des manendaechs vor zente Martiinsdach^{ac}.

1280 ^a aldus BC, lees hierna riddere als D. – ^b Andwerpen D. – ^c of D. – ^d bii beheete C, bii heeten D. – ^e den hertogen D. – ^f opten CD. – ^g Diederix C, Dierics D. – ^h aldus B, hierna gaende D. – ⁱ Dyke C, Diike D. – ^j tot D. – ^k Doerlecht C, Dorlicht D. – ^l toten D. – ^m ogesten D. – ⁿ Halderberge D. – ^o Halderberch C, Halderberge D. – ^p tfalkenirs D. – ^q Puesberge D. – ^r Akeren D. – ^s Gheeraerds C, Geraerts D. – ^t Wesemale CD. – ^u Doerlecht C. – ^v Geraerts D. – ^w Bergen D. – ^x anthoef D. – ^y Calfsdonctorp aldus B, Calfsdonk tdorp waarna met ziinen gerechte D. – ^z Merxhem D. – ^{aa} aldus B, hierna gedaen ende D. – ^{ab-ab} M CC CD. – ^{ac} Marcusdach D.

1281

1291 januari 1

Raas I van Gavere, heer van Liedekerke en Breda, en zijn oudste zoon Raas van Liedekerke, heer van Boelare, oorkonden dat Gerard van de Spijker met hun goedkeuring 5 hoeven en 3 bunder moer boven Haviksdonk in cijns heeft gegeven aan Jacob de Smet e.a., tegen een erfcijs van 12 schelling kleine Leuvense munt per hoeve.

Origineel

A. *Gent, RA, archief begijnhof St.-Elizabeth te Gent, charter ad datum 1 januari 1291. – Afmetingen: hoogte 117 (rechts 100) + pliek 11 (17) x breedte 225 (onder 248) mm; gaaf bewaard, behoudens een scheur in de linkerhelft van de pliek en het verlies van één zegel met bijbehorende zegelstaarten.*

Aantekeningen op de voorzijde: 1° door 16e-eeuwse hand: Moere. – 2° door 17e-eeuwse hand: Havesdonc, 1290. – Aantekening op de achterzijde: door 15e-eeuwse hand: Van moere te Hauexdonch in Brabant.

Bezegeling: één uithangend bevestigd zegel, dat aangekondigd is, namelijk: S2 wapenzegel van Raas van Liedekerke, heer van Boelare, rond (doorsnede zegelveld 35, rand 5 mm), van bruine was, rand beschadigd (zie CSN 786 en hier nr. 1283 S2); en één bevestiging (met op de pliek de nog zichtbare afdruk van de bevestigingsstroken) voor het aangekondigde zegel van Raas I van Gavere, heer van Liedekerke en Breda (SD1).

Uitgaven

a. BOEREN, in Jaarboek De Ghulden Roos, XXV (1965), p. 91-94, bijlage, naar A. – b. GYSSELING, Corpus Middelnederlandse teksten, 1977, 1-3, p. 1507-1508, nr. 985, naar A.

Datering

Het gebruik van de paasstijl is verondersteld, zie Inleiding.

Wi Rase van Gaure, here van Liedekerke ende van Breda, ende Rase van Liedekerke^a, here van Buenlaer^a, onse oudste sone, maken cont alle denghenen die dese lettren sullen zien ende horen lesen dat wel es bi onsen wille dat Iacop die Smet, Kerstiaen die Beuere, Giliis die Smet, Iacop Smeedssone, Gerart Vollekiin, die femerie van Sinte Lisebetten, ioncvrouwe Gertruut tsBaken ende hare suster, Ian vten Bogarde, Ian ser Robbrechtsone, Segher die Coman, Giselen die Coman, Arnout die Coman ende Ian die Bake hebben gecreghen ieghen Gerarde van den Spikere viif hoeven ende drie buenre moers metten gronde tenen erfelaken cheinse, elke hoeve om tvaelf scellinghe Louensche cleinre munten, te geldene in sinte Bauesdaghe desen vorseiden Gerarde ochte sinen ore ende te ver-

1281 ^{a-a} vanaf Liedekerke tot en met Buenlaer onderlijnd A.

sterfcope ende te lantcope tinvouden cheins te geldene den vorseiden Gerarde ende sinen ore van desen vorseiden lieden. Ende van desen vorseiden viif hoeven ende drie buenren moers soe sal^b hebben Iacop die Smet ene hoeve, Kerstiaen die Beuer ene hoeve, Giliis die Smet, Iacop Smeedssone ende Gerart Vollekiin ene alve hoeve, die femerie van Sinte Lisebetten vier buenre, ioncvrouwe Gertruut tsBaken ende hare suster tve buenre, Ian vten Bogarde, Ian ser Robbrechtsone, Segher die Coman ende Giselen siin brueder ene hoeve, Arnout die Coman ene hoeve ende Ian die Bake drie buenre. Ende dese vorseide muer es geleghen boven Hauexdunc.

Ende wi geloven desen vorseiden lieden ende haren nacomelinghen goet warant te sine van desen vorseiden goede alse overheren. Ende ombe dat wi willen dat dit si vast ende gestade ende wel gehouden van ons ende van onsen ore desen vorseiden lieden ende haren nacomelinghen, soe hebbe wi dese lettren besegelt met onsen seghelen.

Dit was gedaen int iaer ons Heren dat men screef incarnation M^o CC^o ende negentech, in iarsdaghe.

(SID) (S2)

1282

1291 januari 1

Raas I van Gavere, heer van Liedekerke en Breda, oorkondt dat Boudewijn van Eksaarde, schout van Lokeren, met zijn toestemming als leenheer verkoopt aan abt en convent van de St.-Bernardsabdij (te Hemiksem) 24 bunder land te Kruibeke; vervolgens draagt hij het met toestemming van zijn zoons, Raas, heer van Boelare, Zeger en Jan, ridders, over aan de abdij, tegen een jaarlijkse cijns van 6 penning Parijs.

Origineel

A. *Bornem, St.-Bernardus Abdij, archief abdij St.-Bernards, charter ad datum 1 januari 1290. – Afmetingen: hoogte 247 (rechts 242) + pliek 41 (43) x breedte 363 (onder 363) mm; sporen van liniëring; gaaf bewaard.*

Aantekeningen op de achterzijde: 1° door 14e-eeuwse hand: Littera dominorum de Liedekerke de bonis nostris in Crutbeke. – 2° door 14/15e-eeuwse hand: N (in rode inkt) (hiervoor de representant n). VII.

Bezegeling: vier uithangend bevestigde zegels, die aangekondigd zijn, namelijk: S1 ridderzegel van oorkonder, rond (doorsnede zegelveld 65, rand 7 mm), van groene was, benedenrand afgebroken (zie CSN 779 en hier nr. 1283 S1), met randschrift: :+ : Sigillum RASONIS DE[GAVRE DomiNI: DE:

1281 ^b onder de eindletter staan twee punten A.

LIDEKER]KE: ET: DE: BREDA:, met tegenzegel CSI wapenzegel van dezelfde, rond (doorsnede zegelveld 26, rand 4 mm), vage afdruk (zie CSN 780 en hier nr. 1270 CSI). – S2 wapenzegel van Raas, heer van Boelare, oudste zoon van Raas I, rond (doorsnede zegelveld 34, rand 5 mm), van groene was, rand beschadigd (zie CSN 786 en hier nr. 1283 S2). – S3 wapenzegel van Zeger, (heer van Beaufort), zoon van Raas I, rond (doorsnede zegelveld 23, rand 4 mm), van groene was (rand rechts beneden beschadigd), met randschrift: + sigillum ZEGERI · [DE] BELLO · FORTE. – S4 wapenzegel van Jan (van Eichen), zoon van Raas I, rond (doorsnede zegelveld 28, rand 5 mm), van groene was (rechtergedeelte vaag) met randschrift: S[igillum *** L]IDEKERKE: MILITIS.

Afschriften

- B. begin 16e eeuw, Bornem, St.-Bernardus Abdij, archief abdij St.-Bernards, hs. nr. 332 = Cartularium (alphabetum) rubrum II, fol. 232^r, nr. N 7, geauthenticeerd door J. Andriessen(s), apostolisch notaris (gedateerd 1646), naar A.
- C. eerste helft 17e eeuw, ibidem, hs. nr. 324 = Cartularium (alphabetum) rubrum I-3, p. 6-8, nr. N 7, onder caput: N rub.: Littere de bonis nostris in Borchte et Cruijbeke, met in de inhoudsopgave, p. 1, de rubriek: Littera de XVI bonariis terre in Cruijbeke supra Geest et octo bonariis terre in palude emptis erga Balduinum de Exarde cum sigillis domini de Liedekercke et filiorum eius, 1290 in Circumcisione Domini, geauthenticeerd door J. Rubens, openbaar notaris (ongedateerd, ca. 1653), naar A.

Uitgave

a. GOETSCHALCKX – VAN DONINCK, in *BGHB*, XXI (1930), p. 216-217, nr. 515 (gedateerd 1 januari 1290), naar A.

Datering

Het gebruik van de paasstijl is verondersteld, zie Inleiding.

Ontstaan en samenhang

Deze oorkonde is geschreven door de hand die ook nr. 1288 mundeerde. Voor de bezittingen van de heer van Liedekerke te Kruibeke zie ook nr. 1275.

Universis^a Christi fidelibus ad quos presentes littere pervenerint Raso de Gauere, dominus de Lidekerke et de Breda, salutem et scire veritatem.

Noverit universitas vestra quod Balduinus de Exarda, scultetus de Loekerne, omnia bona sua et singula que de nobis tenebat in feudum apud Crutbeke, videlicet sedecim bonaria terre tam in terra arabili quam in pratis, pascuis et ortis, sita apud Beurdebure

1282 ^a versierde initiaal A.

supra Gheest et circiter octo bonaria terre sita in palude ibidem, vendidit legitime viris religiosis .. abbati et conventui monasterii Loci sancti Bernardi Cysterciensis ordinis, Cameracensis dyocesis, de consensu nostro speciali. Et ipsa bona omnia in manus nostras tanquam domini ipsius, a quo ipsa bona tenebat in feudum, per iudicium seu sententiam hominum nostrorum feudalium, videlicet Franconis dicti Rutier, Nicolai dicti Wale, Sigeri de Ekoute, Iohannis de Vivario, Iohannis de Holebeke, Willelmi de Bruke, Rauuelini et Egidii dicti Wale, super hoc secundum veram legem et consuetudinem patrie hactenus approbatam a nobis requisitorum, libere et absolute reportavit, resignavit et effestucavit super ipsis; Agnete, uxore predicti Balduini, dato sibi mamburno sive tutore etiam effestucante seu werpiente super premissis et renuntiante iuri suo per iuramentum prestitum corporale, nichilque dictus Balduinus et Agnes uxor eius predicta iuris sibi vel eorum heredibus aut successoribus in dictis bonis penitus retinuerunt. Et nos ob remedium anime nostre, predecessorum ac successorum nostrorum predicta bona omnia cum pleno iure, prout ad nos pertinent vel pertinere potuissent, de consensu et voluntate dilecti primogeniti nostri Rasonis de Bonlaer ac filiorum nostrorum Sigeri et Iohannis, militum, predictis viris religiosis contulimus coram predictis hominibus feodalibus per sententiam seu legem eorum quorum intererat de huiusmodi iudicare et conferimus sub annuo censu sex denariorum *Parisiensium* nobis ac nostris successoribus in die beati Martini episcopi ab ipsis religiosis solvendorum imperpetuum possidenda pacifice et quiete. Nec ipsa bona aut ipsos religiosos, mansionarios, censuarios seu colonos dicta bona ad presens habentes vel tenentes, aut postmodum ex parte ipsorum religiosorum habituros, occasione dictorum bonorum aliquomodo talliare poterimus in futuro, nichil iuris, exactionis aut servitii nobis vel successoribus nostris in sepedictis bonis preter predictum annum censum sex denariorum penitus reservando, excepta iustitia nostra si resplendeat de eisdem. Promittimus insuper memoratis religiosis de premissis et tenebimur perpetuam guarandisiam pro nobis et nostris heredibus ac successoribus contra quoscunque molestatores. Et ad hec facienda et premissa omnia et singula fideliter adimplenda nos et successores nostros per presentes litteras obligamus.

In cuius rei testimonium et memoriam sempiternam nos prefatis religiosis contulimus presentes litteras sigilli nostri munimine roboratas, rogantes et volentes ut predicti filii nostri ad maiorem certitudinem nobiscum sigilla sua presentibus apponant. Nos igitur Raso, dominus de Bonlaer, primogenitus, Sigerus et Iohannes, filii domini de Lidekerke et de Breda predicti, sigilla nostra presentibus apponimus in signum plenarii nostri consensus et quod ad premissa omnia inviolabiliter tenenda nos obligamus ac in testimonium omnium premissorum.

Datum anno Domini millesimo ducesimo nonagesimo, in Circumcisione Domini.^b

(S1+CS1) (S2) (S3) (S4)

1282 ^b hierna een sluitingsteken A.

1283

1291 januari 17

Raas I van Gavere, heer van Liedekerke en Breda, verleent aan de abdij Ten Duinen tolvrijdom op de Westerschelde (Honte) met instemming van zijn mannen die het doorvoerrecht innen en van zijn zoon Raas, heer van Boelare, die tevens mede bezegelen.

Origineel

- A. Brugge, Groot Seminarie, archief abdij Ten Duinen-Ter Doest, oorkonde nr. 373. – Afmetingen: hoogte 148 (rechts 141) + pliek 15 x breedte 297 (onder 292) mm; gaaf bewaard, behoudens de bezegeling; de pliek bedekt een gedeelte van het laatste woord.

Aantekeningen op de achterzijde: 1° door eind-13/begin-14e-eeuwse hand: Domini Rasonis, domini de Lidekerke et de Breda, et hominum eius de libero conductu transeundi supra li Honte. – 2° door 14e-eeuwse handen: In Zando. – De theloneis, X. – Dominus de Liedekerke [cum] illis de Rieland et Valkenisse. – 3° door 15e-eeuwse hand: In Zando.

Bezegeling: dertien uithangend bevestigde zegels, waarvan er twaalf aangekondigd zijn en waarvan één aangekondigd zegel door een ander is vervangen, namelijk: S1 ridderzegel van oorkonder, rond (doorsnede zegelveld 64, rand 7 mm), van bruine was (= CSN 779), randschrift rechtsonder en linksboven afgebroken, met randschrift: :+[:] Sigillum RASON[***]NI: DE: LIDEKERKE: ET: DE: BREDA: (voor de aanvulling zie hier nrs. 1278 S1 en 1282 S1), met tegenzegel CS1 wapenzegel van dezelfde, rond (doorsnede zegelveld 25, rand 4 mm), gaaf (zie CSN 780 en hier nr. 1270 CS1). – S2 wapenzegel van Raas van Liedekerke, heer van Boelare, rond (doorsnede zegelveld 35, rand 4 mm), van groene was, gaaf (= CSN 786), met randschrift: + Sigillum RASONIS: FILII: DomiNI: DE LIDEKERKE PRIMOGENITI. – S3 wapenzegel van Arnoud van Valkenisse, rond (doorsnede zegelveld 28, rand 5), van groene was, gaaf (zie CSN 1290 en hier nr. 1135 S8). – S4 wapenzegel van Nicolaas Willemszoon van Stapelen, rond (doorsnede zegelveld 15, rand 3 mm), van bruine was (zie CSN 1230), rechtsboven afgebroken, randschrift sterk afgesleten. – S5 niet aangekondigd zegel van Nicolaas de Jonge (in plaats van het aangekondigde zegel van Jan Kempenzoon), rond, van bruine was (zie CSN 976), zwaar beschadigd (in twee stukjes). – S6 wapenzegel van Arnoud Wittenzoon, rond (doorsnede zegelveld 17, rand 4 mm), van groene was (= CSN 679), randschrift rechtsboven afgebroken, met randschrift: + Segel · ARNOVT · SER · WITS · SONE. – S8 beeldzegel van Hendrik van den Hille, rond (doorsnede zegelveld 14, rand 4 mm), van groene was (= CSN 940), randschrift rechtsonder afgebroken, met randschrift: + Segel HEN[***] HILLE. – S10 staande-figuurzegel van Gijsbert van Ossendrecht, spits-ovaal (hoogte zegelveld 28, breedte 15, rand 4 mm), van groene was (= CSN 1114), randschrift sterk afgesleten. – S11

beeldzegel van Wolfert Bertoenszoon, rond (doorsnede zegelveld 17, rand 4 mm), van groene was, gaaf (= CSN 1384), met randschrift: + Segel WOLFART Filius · BRETON. – S12 beeldzegel van Arnoud zoon van Arnoud Belardszoon, schildvormig (hoogte zegelveld 21, breedte 13, rand 4 mm), van groene was (= CSN 704), stukje randschrift afgebroken, met randschrift: + Segel ARNOVD [...]ELART. – S13 beeldzegel van Hugo Kempe Pieter Belardszoon, rond (doorsnede zegelveld 15, rand 4 mm), van groene was, gaaf (= CSN 703), met randschrift: + Segel HVGHE · KEMPE · Filius · PIETERS. – S14 wapenzegel van Arnoud Wouter Belardszoon, schildvormig (hoogte zegelveld 16, breedte 10, rand 3 mm), van bruine was (= CSN 705), randschrift rechtsonder afgebroken, met randschrift: + · Sigillum ARNO[LDI ***] BELART. – S15 niet aangekondigd wapenzegel, in zegelsnede van S14 bijgehangen, waarschijnlijk van een lid van de familie Belard, rond (doorsnede zegelveld 18, rand 4 mm), van bruine was, zwaar beschadigd, met randschrift: + Segel [***]R · BELAR[.]; en twee bevestigingsplaatsen (waarvan slechts een snede in de plik zichtbaar is), vermoedelijk voor de overige twee aangekondigde zegels (LS7 en LS9).

Afschrift

- B. 15e eeuw, Brugge, RA, collectie Aanwinsten, nr. 3466 = Privilegia, iura et possessiones abbatie Dunensis (cartularium van de abdij Ten Duinen), fol. 186^r-186^v, onder caput, fol. 179^r: De theloneis, nr. XXXVII, Hollandia, de Honta, en onder de rubriek: Domini de Liedekerke de illis de Rietlant et de Ualkenisse, naar A.

Uitgaven

- a. BUT, *Cronica abbatum de Dunis*, 1839, p. 153-154, nr. 30 (gedateerd 15 januari 1290), naar A. – b. VANDE PUTTE – VAN DE CASTEELE, *Cronica et cartularium monasterii de Dunis*, 1864, p. 218, nr. 113, naar A. – c. VAN DEN BERGH, *OHZ II*, 1873, p. 303, nr. 687 (gedateerd 15 januari 1290), naar a. – d. GYSSELING, *Corpus Middelnederlandse teksten, I-3*, 1977, p. 1512-1513, nr. 989, naar A. – e. KRUISHEER, *OHZ, IV*, 1997, p. 972-973, nr. 2559, naar A.

Regesten

- Inventaire Séminaire Bruges*, 1857, p. 16, nr. 373 (gedateerd 1290). – VAN DEN BERGH, *Register Hollandsche en Zeeuwsche oorkonden*, 1861, p. 112 (gedateerd 20 januari 1290). – VANDE PUTTE – VAN DE CASTEELE, *Cronica et cartularium monasterii de Dunis*, 1864, p. 909, nr. 113 (gedateerd 18 januari 1291). – WAUTERS, *Table chronologique*, VI, 1881, p. 335. – JUTEN, in *Taxandria*, XXXII (1925), p. 115, nr. 4 (gedateerd 15 januari 1291).

Datering

Het gebruik van de paasstyl is verondersteld, zie Inleiding.

Wi Race van Gauere, here van Liedekerke ende van Breda, doen te wetene alle denghenen die dese lettren sullen zien of horen lesen dat wi gheven ende hebben ghegheven eulike van ons ende van denghenen die na ons sullen chomen, bi rade ende bi den wille van onsen mannen die ghelede nemen up de Honte, der kerken sente Marien van den Dunen vri te varne ende te kerne met al haren ghoede van ghelede ende van toelne ende van allen anderen costumen die men pleghet te nemene up de Honte.

Omdat wi willen dat dese voorseide ghifte ende vriheide vast si ende ghestade ende wi dar of willen wesen warant, hebben wiet ghesegelt met onsen segle uthanghende.

Ende wi Arnoud van Valkenese ende Colien ser Willemssoene van Stapele, Ian ser Kenpensoene, Arnoud ser Wittensoene, Dankart^a Stollard^b, Heinric van den Hille, Willem ser Willems soene, Ghiselbrecht^c van Ossendrecht^d, Wolfard Bertoenssoene, Arnoud Arnouds Belardsoene, Kempe Pieter Belardsoene^e, Arnoud Wouter Belardsoene ende alle dieghene die ten ghelede behoren, maken cont dat wi die ghifte ende die vrihede die hir vornoemt^f es, dar wi onse conscent toe hebben ghedaen, loven ende gheven alt rehct dat wire an hebben. Ende der kerkenghoed, dat hir vornoemt^g es, en mach gheen scip becommeren, tgoed en blievhet vri.

Ommadat wi willen dat dese brief vast blive ende ghestade van ons ende van denghenen die na ons chomen sullen, hebben wiet gheseghelt met onsen seglen.

Ende wi Race van Liedekerke, here van Boenlaer, al die ghifte ende die vrihede die onse here onse vader ende siene man hebben ghegheven der kerken van den Dunen alsoe hir vorseghet es, die sulle wi houden ende doen houden in euliken daghen. Ende omme alle desen vorseghede dinghe vast te houdene ende ghestade hebben wiet gheseghelt met onsen segle.

Ghegheven int iar ons Heren alsoe men scrief M^o CC^o ende neghentich, suonsdages vor sente Agnetendaghe^h.

(S1+CS1) (S2) (S3) (S4) (S5) (S6) (LS7) (S8) (LS9) (S10) (S11) (S12) (S13) (S14) (S15)

1284

(1287 juni/juli – 1291 februari 27)

Raas I van Gavere, heer van Liedekerke en Breda, schenkt Boudewijn Hermanszoon van Steenbergen zijn aandeel in de zoutmaat in het gerecht van Steenbergen. (Deperditum)

Origineel, afschriften noch uitgaven voorhanden.

1283 ^a Dankard B. – ^b Stollaert B. – ^c Ghiselbrecht B. – ^d Ossendrecht B. – ^e Belardsoene B. – ^f aldus A. – ^g m gewijzigd uit n A. – ^h gedeeltelijk onder de pliek A.

Bron

Dit deperditum wordt in de narratio van nr. 1416 door Raas II, heer van Breda, omschreven als de letteren ende kennissen, die hii deraf beschreven hadde van miinnen heere miinnen vadere alsoe van der voerseider zeelmate, welke oorkonde bij een brand in Steenbergen (vóór 15 december 1300) verloren is gegaan.

Datering

*De termini van deze oorkonde zijn die van de regeringsjaren van de oorkonder als heer van Breda, de in de bron genoemde vader van Raas II. De terminus post quem is die van de verdeling van het land van Breda in juni 1287 en de feitelijke belening door de hertog van Brabant na de dood van Arnoud van Leuven in juli 1287 (zie JUTEN, in *Taxandria*, XXVIII (1921), p. 109; VAN HAM, in *Jaarboek De Oranjeboom*, XLII (1989), p. 14). De terminus ante quem is de sterfdatum van Raas I (zie DILLO, in *Middeleeuwen in beweging*, 1991, p. 42, in afwijking van JUTEN, in *Taxandria* XXXII (1925), p. 109). De feitelijke beoorkonding kan in 1290 hebben plaats gevonden, in samenhang met een andere bemoeienis van Raas I met inkomsten uit Steenbergen in november 1290 (zie nr. 1276).*

1285

1291 maart 24

Gerard van Wezemaal, ridder, heer van Bergen op Zoom, verklaart aan de kapittels van St.-Maarten (Dom) en van St.-Salvator (Oudmunster) te Utrecht een jaarlijks bedrag van 4 mark 6 schelling 8 penning Keuls schuldig te zijn, voor goederen die hij van hen in pacht heeft, en alle onkosten wegens eventuele achterstallige betalingen te voldoen zoals eerder beoorkond.

Originelen

A1. Utrecht, RA, archief Domkapittel, inv.nr. 1393, charter nr. 3 (gedateerd 1290 maart 4). – Afmetingen: hoogte 149 (rechts 130) + pliek 9 (15) x breedte 195 (onder 182) mm; tamelijk gaaf.

Aantekeningen op de achterzijde: 1° door 15e-eeuwse hand: Butar.(?) domini Gerardi de Wesemaele de bonis que a nobis et sancti Salvatoris tenet (hieraan toegevoegd door 16e-eeuwse hand: IIII marcas VI sol. VIII d.); en: ad prepositum. – 2° door 15/16e-eeuwse hand: H (3x passim). – 3° door 17e-eeuwse hand of handen: II^c XC; Registrata; II^c XC. – 4° door 18e-eeuwse hand: 1290.

Bezegeling: met drie uithangend bevestigde zegels, die aangekondigd zijn, namelijk: S1 ridderzegel van oorkonder, rond (doorsnede zegelveld ca. 49, rand ca. 6 mm), van bruine was, rand beschadigd (zie CSN 713 en hier nr. 1269 S), met randschrift: [Sigillum GERARDI DE W]ESE[MALLE: Domi]NI: D[E WOVDE: M]ILITIS [:], met tegenzegel CS1, wapenzegel van dezelfde, rond (doorsnede zegelveld 19, rand 4 mm), tamelijk gaaf (zie CSN 714 en hier nr. 1269 CS). – S2 staande-figuurzegel van Willem van Amstel, proost van het St.-Janskapittel te Utrecht, spits-ovaal (hoogte zegelveld ca. 45, breedte ca. 23, rand ca. 5 mm), van bruine was, rechts en onder afgebroken (zie CSN 169), met randschrift: [Sigillum] WILH[ELMI PrePOSITI ECClesiE] SanCti IOHannis TraiectE[Nsis] (voor de aanvulling zie hier nr. 1285 A2 S2). – S3 wapenzegel van Hubert van Everdingen senior, ridder, rond (doorsnede zegelveld ca. 22, rand 4 mm), van bruine was, boven en rechtsonder afgebroken (zie CSN 838 en hier nr. 1285 A2 S3).

- A2. Utrecht, RA, archief kapittel van Oudmunster, inv.nr. 1628, charter nr. 4. – Afmetingen: hoogte 100 (rechts 87) + pliek 14 (12) x breedte 221-240 (onder 247) mm; licht beschadigd, zonder tekstverlies.

Aantekeningen op de achterzijde: 1° door 13/14e-eeuwse hand: De bonis in Wesemael (doorgehaald in andere kleur inkt); D. – 2° door 14/15e-eeuwse hand: De bonis de Quakebeke et de Berchem, sub anno M CC XC°. – 3° door dezelfde of andere 14/15e-eeuwse hand: Registrata, en quarta. – 4° door 15/16e-eeuwse hand: R. I. – 5° door 16/17e-eeuwse hand: XXV [lb.], Oudemunster; DD. – 6° door 17/18e-eeuwse hand: S. N° 17.

Bezegeling: met drie uithangend bevestigde zegels, die aangekondigd zijn, namelijk: S1 ridderzegel van oorkonder, rond (doorsnede zegelveld ca. 49, rand ca. 6 mm), van bruine was, rand rechtsonder en linksonder beschadigd (zie CSN 713 en hier nr. 1269 S), met randschrift: Sigillum GERARDI DE WE[SEMALL]E: DomiNI [D]E WOVDE [: MILITIS:], met tegenzegel CS1, wapenzegel van dezelfde, rond (doorsnede zegelveld 19, rand 4 mm), tamelijk gaaf (zie CSN 714 en hier nr. 1269 CS). – S2 staande-figuurzegel van Willem van Amstel, proost van het St.-Janskapittel te Utrecht, spits-ovaal (hoogte zegelveld ca. 45, breedte ca. 23, rand ca. 5 mm), van bruine was, rand rechts en rechtsonder beschadigd (zie CSN 169), met randschrift: Sigillum WILHEL[M]I PrePOSIT]I ECC[lesiE] SanCti IOHannis TraiectENSis (voor de aanvulling zie hier 1285 A1 S2). – S3 wapenzegel van Hubert van Everdingen senior, ridder, rond (doorsnede zegelveld ca. 22, rand 4 mm), van bruine was, tamelijk gaaf (= CSN 838), met randschrift: + Sigillum HVBERTI · HEVREDINGE · MILITIS:.

Afschriften

- B. 1386 februari 22, Utrecht, RA, archief Domkapittel, inv.nr. 1392, vidimus door de officiaal van het hof van Utrecht, laatste van de in totaal vijf inserties, 1240-1291, notarieel instrument door Tydeman Uptende, Utrechts geestelijke en keizerlijk notaris, naar A1.

- C. tweede helft 14e eeuw, Utrecht, RA, archief Domkapittel, inv.nr. 2282 = Registrum de diversis bonis et rebus spectantibus ad preposituram ecclesie Maioris Traiectensis (*cartularium van de domproosdij*), fol. 102^v, naar A1.
- D. begin 15e eeuw, Utrecht, RA, archief kapittel van Oudmunster, inv.nr. 935 (eerder nr. 449), nr. 2 = Capitulum S. Salvatoris (*cartularium van het kapittel van Oudmunster*), deel II, fol. 285^v, onder caput: Quakebeke et Berchem; lade R I, en onder de rubriek: Littera Gerardi de Wesemale militis super eisdem, naar A2.
- E. begin 16e eeuw, Utrecht, RA, archief Domkapittel, inv.nr. 2284 = *cartularium van de domproosdij*, fol. 115^v-116^r (gedateerd als C), naar C.
- F. 16e eeuw, Utrecht, RA, archief Domkapittel, inv.nr. 57 (eerder nr. 636), nr. 2, omslag X = *cartularium van Westerlo*, fol. 12^r-12^v, vermoedelijk naar A1.
- G. tweede kwart 17e eeuw, Utrecht, RA, verzameling Van Winssen, inv.nr. 8 (voorheen verzameling Handschriften, nr. 361) = band VIII (afschriften van oorkonden door Adriaan van Winssen, heer tot Hoencoop), fol. 71^v, met afbeeldingen van S1, S2 en S3, naar A1.
- H. vóór 1641, Utrecht, RA, verzameling Buchel Booth, voorl. inv.nr. 6 (eerder verzameling Van Hardenbroek) = band D (afschriften van oorkonden door Arnoud van Buchel), fol. 13^r, naar G.
- I. tweede helft 17e eeuw, Brussel, KB, collectie Goethals, hs. nr. 758, register ingebonden afschriften, onder caput, fol. 210^r: ex copia de Hoenc. de S. Sal., fol. 210^v, onvolledig afschrift door Ch. van Rietwyck, naar G.

Uitgaven

a. MIRAEUS, *Diplomatum Belgicorum*, 1627, p. 187-188, I, cap. 87 (gedateerd 1290), naar D. – b. MIRAEUS, *Notitia ecclesiarum*, 1630, p. 619, cap. 212, naar a. – c. MIRAEUS – FOPPENS, *Opera diplomatica*, I, 1723, p. 210, cap. 95, naar a.

Regesten

HERMANS, *Analytische opgave*, 1844, p. 51 (gedateerd 4 maart 1290/1291). – VERMEULEN, *Inventaris provincie Utrecht*, I, 1877, p. 118, nr. 452 (gedateerd 4 maart 1291). – WAUTERS, *Table chronologique*, VI, 1881, p. 340 (gedateerd 3 maart 1291). – BROM, *Regesten sticht Utrecht*, II, 1908, p. 127-128, nr. 2333 (gedateerd 4 maart 1290).

Datering

Het gebruik van de paasstyl is verondersteld, zie Inleiding.

Ontstaan, samenhang en tekstuitgave

De oorkonde is in twee netexemplaren A1 en A2 uitgevaardigd, die door verschillende handen zijn geschreven. Voor de betreffende goederen te Westerlo zie de nrs. 1269 en 1503 en de verschillende oorkonden inzake deze pachtgoederen uitgegeven in OSU, III en IV, waarin overigens de onderhavige niet zijn opgenomen. Hierna volgt de tekst van A1 met de varianten van A2 in het notenapparaat.

Universis presentes litteras visuris Gerardus^a de Wesemael^b, miles, dominus^c de Berge^d super Soem^e, salutem in omnium Saluatore.

Universitati vestre notum facimus per presentes quod tenemur solvere bona fide venerabilibus^c viris dominis^c .. decanis et capitulis^c sancti Martini ac sancti Saluatoris ecclesiarum *Traiectensium*, singulis annis infra octavas obitus beati Martini quatuor marcas, sex solidos et octo denarios *Coloniensium* denariorum legalium. Et si in solutione dicte pecunie dicto termino defecerimus, omnes expensas, quas ad monendum pro eisdem denariis dicti decani^c et capitula^c fecerint eis refundemus integraliter, secundum formam et continentiam priorum litterarum nostrarum, quas ipsis decanis^c et capitulis^c dedimus, super solutione dicte pecunie de bonis, que ab ipsis in pacto tenemus, eisdem annis singulis persolvende.

In cuius rei testimonium sepe memoratis dominis decanis^c et capitulis^c presentes litteras sigillo nostro ac sigillis venerabilis viri domini^c *Wilhelmi*^f de Amestel^g, prepositi ecclesie sancti Iohannis predicti loci, et domini^c Huberti de Everding^h senioris, militis, contulimus roboratas.

Datum anno Domini M^o CC^o nonagesimo, sabbato ante dominicam qua cantatur Oculi Mei.ⁱ

(S1+CS1) (S2) (S3)^j

1286

1291 maart

Mathias en Zeger Coelszoon, leenmannen van de graaf van Vlaanderen en leenman resp. schepen van de heer van Liedekerke (en Breda), oorkonden onder meer dat Zeger van Beliven ten gunste van abt en convent van de St.-Bernardsabdij (te Hemiksem) zijn cijnsgoed van de heer van Liedekerke (zie nr. 1184) te Bazel belast met een jaarlijkse rente van 6 pond Leuvens en 4 schelling Vlaams.

Origineel

- A. Antwerpen, RA, archief abdij St.-Bernards te Hemiksem, charter ad datum maart 1291 (aanwinst 1886). – Afmetingen: hoogte 126 (rechts 124) + pliek 25 (27) x breedte 245 (onder 248) mm; licht beschadigd, zonder tekstverlies.
Aantekeningen op de achterzijde: 1° door 14e-eeuwse hand: Littera hominum Flandrie de bonis Sygeri de Baliuen apud Barsela. – 2° door 14/15e-

1285 ^a Gherardus C. – ^b Wesemale A2D. – ^c hiervoor digniteitspunten A2. – ^d Berghe A2CB, Berghen D. – ^e Zoem A2CB. – ^f Willelmi A2. – ^g Amestelle A2, Aemstelle BCD. – ^h Euerdinghen A2BD, Euerdinghen C. – ⁱ hierna een sluitingsteken A2. – ^j bezegeling idem A2.

eeuwse hand: van zes ponden ouder Louensche ende van vier scellinghen Vlamsche ende van vier ponden Vlamsche van Zegheren Beliune. – 3° door misschien 16e-eeuwse hand: N (in rode inkt). VII.

Bezegeling: twee uithangend bevestigde zegels, die aangekondigd zijn, namelijk: S1 klein fragment van het zegel van vermoedelijk Mathias Coelszoon, van bruine was. – S2 beeldzegel van Zeger Coelszoon, ovaal (hoogte zegelveld ca. 20, breedte 9, rand 3 mm), van bruine was, boven- en onderzijde afgebroken, met randschrift: [***]EGER[***].

Afschriften

- B. *begin 16e eeuw, Bornem, St.-Bernardus Abdij, archief abdij St.-Bernards, hs. nr. 332 = Cartularium (alphabetum) rubrum II, fol. 232^v, nr. N 8(a), onder caput: N (rubrum), geauthenticeerd door J. Andriessen(s), apostolisch notaris (gedateerd 1646), naar A.*
- C. *eerste helft 17e eeuw, Bornem, St.-Bernardus Abdij, archief abdij St.-Bernards, hs. nr. 324 = Cartularium (alphabetum) rubrum I-3, p. 8-9, nr. N 8(a), onder caput: N rubrum: Littere de bonis nostris in Borchte et Cruijbeke, met in de inhoudsopgave, p. 1, de rubriek: Littera quod Sigerus de Baliven accepit bona que ante coluit sub annuo censu. Item alia de iisdem bonis que iam non valet propter sequentem, geauthenticeerd door J. Rubens, openbaar notaris (ongedateerd, ca. 1653), naar A.*

Uitgave

a. GYSSELING, Corpus Middelnederlandse teksten, I-3, 1977, p. 1546-1547, nr. 1015, naar A.

Datering

Het gebruik van de paasstijl is verondersteld, zie Inleiding.

Wi^a Mathiis Coels sone, tseren man des graven van Vlandren ende tseren van Lidekerke, ende wi Zeghere Coels zone, tseren man des graven ende scepene des heren van Lidekerke, maken cont allen denghenen die^b dese lettren zelen zien ofte hoeren lesen dat wi daer over waren, daer Zeghere van Beliun bi wette ende bi vonnisse op gaf alle dat erve dat hi hadde onder den here van Lidekerke, dat was gheleghen op de gheest in Barsele tes abs behoef ende des covents van zente Bernarts, ende omme viere scellinghe Vlamsce iaerliics te ghevene den here van Lidekerke op zente Andries dach. Ende bi al zelker vorwarden dat de voreseide Zeghere dat voreseide erve zoude weder hebben van den voreseiden abt ende van den covente omme zes pont ouder Louensce ende omme^c vier scellinghe Vlamsche, iaerliics te ghevene op zente Steuens dach. Ende ware dat sake dat de voreseide Zeghere den vorenoemden abt ende sinen covente ofte man van harenthalven niet ghenouch en dade van den vorseiden zes ponden ende vier scellinghen ten vore-

1286 ^a vergrote initiaal, waarvoor een aanvangsteken, beide met donkerder kleur inkt extra aangezet A. – ^b i gewijzigd uit e A. – ^c verkortingsstreep extra aangezet A.

noemde daghe, zo zoude dabt ende tcovent ofte man van harenthalven hant slaen an dat voreghenoemde erve alse ane hare zelfs goet. Voert^d so waert dabt ende tcovent van sente Bernards ghewiist bi wette ende bi vonnisse in al dat erve dat de^e vorenoemde Zeghere hadde in de tiene dat gheleghen es in den ouden mersc, bi al zelker vorwarden, dat de vorenoemde Zeghere soude hebben dat zelve erve ende al dat erve dat dabt ende tcovent hadden in den ouden mersc, omme vier pont Vlamsce iaerliics te gheldene op den heileghen Paesdach. Ende ware dat sake dat de vorenoemde Zeghere den vorseiden abt ende sinen covente ofte manne van harenthalven niet en goude de vorseide vier pont ten vorenoemden daghe iaerliics, so soude dabt ende tcovent ofte man van harenthalven hare hant slaen ane dat vorseide erve alse ane hare eighen goet. Ende dies lants was daer ghenoeft viiftiene ghemete, luttel min ofte luttel meer. Ende alle dese stucken waren ghedaen bi wette ende bi vonnisse.

Ende daer was over Arnout tSampenois, Soy van den Perre, Michiel van den Dale, Dideriic de Vos ende ic Zeghere Cools sone alse scepene, ende ic Mathiis Cools sone alse man, ende Ian tSampenois alse man des heren van Lidekerke. Ende omme dat de vorseide scepene ende man en hebben en ghene zeghele, zo heb wi de vorenoemde Mathiis Cools sone ende Zeghere Cools sone ghezeghelt dese lettren men^f onsen propren zeghelen.

Dese lettren waren ghegheven int iaer ons Heren doen men screef duzentech tue hondert ende neghentech, binnen de maent van merte.^g

(S1) (S2)

1287

(1291) mei

Raas II, heer van Liedekerke, Boelare en Breda, en zijn vrouw Aleid oorkonden dat Jan, abt van de St.-Cornelius en St.-Cyprianusabdij te Ninove, aan Jan van der Beke diverse stukken land, gelegen in de heerlijkheid van Aspelare, verkoopt en in cijns geeft.

Origineel

A. Gent, RA, archief abdij St.-Cornelius en St.-Cyprianus te Ninove, collectie De Smet nr. 276, charter ad datum mei 1290. – Afmetingen: hoogte 235 (rechts 232) + pliek 25 (30) x breedte 370 (365) mm; gaaf bewaard, behoudens de bezegeling.

Aantekeningen op de achterzijde: 1° door 13e-eeuwse hand: Rassonis de Liedekerke de LX solidis apud Asplaer. – 2° door 15e-eeuwse hand: Excepia-

1286 ^d initiaal extra aangezet A. – ^e d met donkerder kleur inkt gewijzigd uit t door de teksthand A. – ^f aldus AB, lees met als C. – ^g hierna een sluitingsteken A.

tum (*aldus A, lees mogelijk excopiatum*) est in nostro libro. – 3° door 18e-eeuwse hand: Aspelaer 1290, erffbrief van 10 dachwant schooflant over twee bunderen vrie erve geleghen tot Aspelaer, ghecocht van Ian van der Beken waervan twee bunderen belast siin met ceise etc.; vide viridem librum ad annum 1290. – 4° door 18e-eeuwse hand: N° 7 (*geschreven naast het doorgestreepte N° 6*).

Bezegeling: twee uithangend bevestigde zegels, die aangekondigd zijn, namelijk: S1 ridderzegel van eerste oorkonder, rond, van groene was, zwaar beschadigd (zie CSN 781 en hier nr. 1288 S1), met tegenzegel CS1 wapenzegel van dezelfde, rond, van bruin-groene was (CSN 782), met rand-schrift: + SECRETI: RASONIS: Domini: DE: LIDEKERKE. – S2 staande-figuurzegel van tweede oorkonder, spits-ovaal (hoogte zegelveld 41, breedte 25, rand 4 mm), van bruin-groene was, redelijk gaaf (zie CSN 785 en hier nr. 1305 S2).

Afschrift

B. *eind 15e eeuw, Mechelen, Archief aartsbisdom Mechelen-Brussel, archief abdij St.-Cornelius et St.-Cyprianus te Ninove, niet geïnventariseerd, cartularium nr. 3, fol. 6^r-7^r, onder caput: Van III libra Parisiis t'Asplaer, en in de marge: In Aspelaer, 1290, naar A.*

Uitgaven

a. DE SMET, *Recueil des chroniques, II, 1841, p. 963, nr. 276 (gedateerd 1290), naar A.* – b. GYSSELING, *Corpus Middelnederlandse teksten, I-2, 1977, p. 1450-1451, nr. 929 (gedateerd mei 1290), naar A.*

Regesten

HERMANS, *Analytische opgave, 1844, p. 296 (gedateerd mei 1290).* – WAUTERS, *Table chronologique, VI, 1881, p. 308 (gedateerd als voorgaande).* – JUTEN, in *Taxandria, XXXII (1925), p. 115, nr. 2 (gedateerd als voorgaande).*

Datering

De datering 'mei 1290' van de onderhavige oorkonde, uitgevaardigd door Raas II, heer van Liedekerke, Boelare en Breda, moet vanwege de sterfdatum van Raas I (27 februari 1291) gecorrigeerd worden in 'mei 1291'. Raas I treedt immers nog tot in januari 1291 samen met zijn oudste zoon Raas, heer van Boelare, de latere Raas II, in oorkonden op (vgl. nr. 1283). Ook de zegels van beiden zijn met deze periodisering in overeenstemming. Misschien is de oorkonde nog in het paasjaar 1290 gereedgemaakt, maar voor datering en bekrachtiging tot na Pasen 1291 blijven liggen en heeft men toen met de toevoeging van 'mei' abusievelijk het inmiddels gewisselde jaarcijfer niet veranderd. Er is echter geen wisseling van hand of van kleur inkt in de datumregel zichtbaar, zodat er wellicht eerder sprake is van een schrijffout, in de hand

gewerkt door de late Paas van 1291, die in dat jaar op 22 april viel, zie DILLO, in Middeleeuwen in beweging, 1991, p. 36-43.

Ic^a Rase, here van Lidekerke^b, van Bonlar^c ende van Breda, ende ver Allise miin wiif maken cont alle denghenen die dese lettren selen sien ende horen lesen dat Ian, dabt van Niniue^d, ende siin convent hebben ghecocht tien dachwant scoeflants over^e twe buiinre vries^f erves, ghelegghen in onse heerscap van Hasplar^g, ieghen Ianne van der Beken om dertech pont niewer penninghe, dewelke penninghe Ianne van der Beken wel vergouden siin te sinen wille int welc erve dabt van Niniue^d ende siin convent siin gheer- vet bi onsen consente ende bi onsen wille, bi wette, bi wiisdoeme ende bi vonnesse van scepenen van Asplar, van welken erve men hout twe buiinre van den vorseiden Ianne te tsense, elc buiinre om viertien penninghe niewe ende omtrent een dachwant ende een half, van Gillise van den Borcheline om de drie deel van ere^h viertelen evenen ende om enen Tornoisenⁱ penninc ende van den abt van Gheroutsberghe^j men dan een half dach- want om alse sulken tseens alser hutegaet. Ende dit erve hevet bekent ende ghegheven dabt van Niniue^d ende siin convent Ianne van der Beken ende sinen oer tenen iarliken tsense van drien ponden niewer Vlaemsche ende om den tseens die voere ghenoeemt es iaerliics vergouden te sine in Palmesondaghe ofte dsabs ents convents ghemuede der ave alselcs paiments alse ghinghe ende ghave sal siin telken paimente int lant van Aelst. Ende ware dat sake dat Ian of siin oer dese rente ende den tseens die ute den lande ghaet niet ne goude ten daghe die ghenoeemt es, so soude dabt van Nieneue ende siin convent hantslaen an dit vorseide lant alse an hare erve met allen vruchten die men- re^k up vonde. Ende dit erve es ghelegghen in desen sticken: in de coutre Then^l Hake^e I halbunre lettelt men of meer, Ter Catbeken een halbuinre of daeromtrent, een dachwant ende een half lettelt men of meer neven Deke Haghe, ende omtrent viif dachwant neven siin hues in de coutre tAsplarweert. Ende ware dat sake dat an al dese sticken iet ghe- brake, emmer eist Ian sculdech te voldoene die ghebreken in de coutre te sinen waert, daer de viif dachwant in ghenoeemt siin, emmer tien dachwant scoeflants over twee buiinre vries erves.

Et^m omdat wi willen dat dese chartre vast si ende wel ghehouden hebⁿ wine gheseghelt met onsen seghelen den abt ende sinen convent van Nieneue ende waerscap ghelovet alse goet here. Over dese sticken waren Gilliis Spikinc alse onse knape ende Gherart^o, de meier van Hasselt^p, ende onse scepenen van Asplar^q Heinrec van den Apeltre, Ian Calais, Wouter Soete, Heinrec van Ophem, Ian de Clerc, Ian van der Haghen ende Woutre van Heghe ende ander goeder liede vele.

Int iaer ons Heren M CC ende neghentech, in de maent van meie.

(SI+CSI) (S2)

1287 ^a versierde initiaal A. – ^b Liedekerke B. – ^c Boulaer B. – ^d Nieneue B. – ^e op rasuur A. – ^f e gewij- zigd uit i A. – ^g Asplar B. – ^h aldus A, eenre B. – ⁱ Tornoysen B. – ^j Gheeroutsberghe B. – ^k r op ra- suur A. – ^l Ten B. – ^m aldus A, ende B. – ⁿ aldus A, lees hebben. – ^o Gheeraert B. – ^p Asselt B. – ^q Asplær B.

1288

1291 juni 14

Willem, heer van Strijen, ridder, bevestigt abt en convent van de St.-Bernardsabdij (te Hemiksem) in het bezit van hun goederen te (Oud) Gastel, in de heerlijkheid Breda, zoals van Arnoud en Isabella verworven (zie nr. 1218), en ziet af van eventuele rechten die hij daarop zou kunnen doen gelden; zijn leenheer Raas II, heer van Liedekerke en Breda, stelt zich hiervoor mede garant.

Origineel

- A. Bornem, St.-Bernardus Abdij, archief abdij St.-Bernards, charter ad datum 14 juni 1291. – Afmetingen: hoogte 272 (rechts 282) + pliek 27 (24) x breedte 420 mm, gelinieerd; gaaf bewaard; de pliek bedekt het grootste gedeelte van de laatste regel.

Aantekeningen op de achterzijde: 1° door eind-13/begin-14e-eeuwse hand, mogelijk identiek aan de teksthand: Quod dominus de Strine quita clamavit bona nostra in terra de Breda. – 2° door 14/15e-eeuwse hand: E (in rode inkt, op rasuur). VI (op rasuur).

Bezegeling: acht uithangend bevestigde zegels, die aangekondigd zijn, namelijk: S1 wapenzegel van oorkonder, rond (doorsnede zegelveld 39, rand 6 mm), van groene was, rand hier en daar enigszins afgebrokkeld (zie CSN 1245), met randschrift: +: Sigillum · WIL[Lelmi:] DomiNI: DE: STRIENE: MILITIS: (met tweede N in spiegelbeeld). – S2 ridderzegel van Raas II van Gavere, heer van Liedekerke en Breda, rond (doorsnede zegelveld 55, rand 6 mm), van groene was, tamelijk gaaf (zie CSN 781), met randschrift: + sigillum: RASONIS: DE: GAVRE: DomiNI: DE[: LI]DEKERKE: ET: DE: BREDa (voor de aanvulling zie hier nr. 1339 S2), met tegenzegel CS2 wapenzegel van dezelfde, rond (doorsnede zegelveld 23, rand 4 mm), tamelijk gaaf (zie CSN 782 en hier nr. 1287 CS1). – S3 wapenzegel van Willem Hugemanszoon (heer van Zevenbergen), rond (doorsnede zegelveld 20, rand 4 mm), van groene was, tamelijk gaaf (zie CSN 1405 en voor een andere afdruk CSN 1404), met randschrift: + Segel WILLEM VAN ZEVENBEREGHEN. – S4 wapenzegel van Godfried van Bergen (op Zoom), van groene was, fragment van benedenrand bewaard (zie CSN 715 en hier nr. 1289 S4). – S5 wapenzegel van Gillis van Breda, rond (doorsnede zegelveld 10, rand 4 mm), van groene was, tamelijk gaaf (zie CSN 778), met randschrift: + · Sigillum EGIDII DE BREDa. – S6 beeldzegel van Hendrik zoon van Thomas van de Mark, rond (doorsnede zegelveld 12, rand 3 mm), van groene was, rand beschadigd en afgebroken (zie CSN 1082), met randschrift: + Sigillum HENRICI [Filii] DE MAR[KA]. – S7 wapenzegel van Nicolaas, heer van Putten, rond (doorsnede zegelveld 29, rand 5 mm), van groene was, tamelijk gaaf (zie CSN 1138), met randschrift: + Sigillum NICOLAVS DE PVTTE. – S8 wapenzegel van Pieter van Hoogvliet, rond (doorsnede zegelveld 13,

rand 3 mm), van groene was, rand vaag ingedrukt, keerzijde grotendeels weggebroken (zie CSN 944), met randschrift: + Sigillum PETRI [DE] H[OEGV]LITE; en één bevestigingsplaats (waarvan slechts een snede in de pliek zichtbaar is) voor een niet aangekondigd zegel (LS9).

Afschriften

- B. *begin 16e eeuw, Bornem, St.-Bernardus Abdij, archief abdij St.-Bernards, hs. nr. 332 = Cartularium (alphabetum) rubrum II, fol. 79^r-80^v, nr. E 6, geauthenticeerd door de notarissen Johannes van Wouw en Johannes Berkelar Schalensis (ongedateerd, ca. 1559), naar A.*
- C. *eerste helft 17e eeuw, ibidem, hs. nr. 322 = Cartularium (alphabetum) rubrum I-1, fol. 146^v-148^r, nr. E 6, geauthenticeerd door J. Andriessen(s), apostolisch notaris (gedateerd 1647), en vervolgens door J. Rubens, openbaar notaris (ongedateerd, ca. 1653), naar A.*

Uitgave

a. JUTEN, in *Taxandria*, XXXII (1925), p. 115-119, bijlage 5, naar C (geeft op naar A).

Regest

LEVELT, *Oudenbosch*, 1931, II, p. 177, inv.nr. 23.

Ontstaan en samenhang

Deze oorkonde is door dezelfde hand geschreven als het origineel van nr. 1282.

Universis^a Christi fidelibus tam presentibus quam futuris ad quos presentes littere pervenerint Willelmus, miles, dominus de Strine, salutem et rei geste cognoscere veritatem.

Universitati vestre notum facimus ac testamur tenore presentium litterarum nostrarum quod, cum lis, controversia, querela sive calumpnia verteretur inter nos ex una parte et viros religiosos .. abbatem et conventum monasterii Loci sancti Bernardi Cysterciensis ordinis, Cameracensis dyocesis, ex altera, pro eo videlicet quod nos partem quorundam bonorum iacentium apud Ghestele infra dominium terre de Breda, que predicti abbas et conventus acquisiverunt a domina Elizabeth, domina quondam terre de Breda, et domino Arnoldo de Louanio, eius marito et tutore legitimo, ad nostrum feodum pertinere et spectare diceremus et de domino de^b Breda^b debere nos tenere et tenuisse in feodum, nos tandem, proborum usu consilio et predictorum religiosorum paci et quieti in posterum providere cupientes, omnem calumpniam sive calangiam quam fecimus, movimus seu habebamus de iure sive de consuetudine vel movere aut quocunque modo habere poteramus in futuro in bonis omnibus et singulis tam in wastina, moro, pratis, pascuus, silvis et virgultis, quam in terris cultis et incultis, decimis, piscariis, tractibus aquarum ceterisque bonis et possessionibus universis, quocunque nomine censeantur, sitis sive^b iacentibus^b

1288 ^a vergrote initiaal A. – ^b op rasuur A.

iuxta^b aquam^c que Marka vocatur, sub terminis seu metis et palis infrascriptis: quorum primus positus^d est in fine lacus effluentis de Marka et tendentis directe ad occidentem versus^d morum, qui ab antiquo Middelmere vulgariter est vocatus, et tendit usque ad quendam palum stantem inferius iuxta Barlake, et a palo stante iuxta Barlake usque ad palum stantem ad occidentem de Barlebosche, et ab illo palo usque ad quendam alium palum stantem versus Sprondele, et inde usque ad quendam alium palum stantem versus Etten, et ab illo palo usque ad primum palum, situm supra Middelmere; que bona tenent, habent et possident predicti abbas et conventus et acquisiverunt a prefatis dominis *Elizabeth* et *Arnoldo*, partim in rectam et iustam hereditatem sub annuo censu et partim in verum et purum allodium perpetuo tenenda et possidenda, sicut in litteris eorum super hoc confectis plenius continetur, plene remittimus et libere quitam clamamus. Et sicuti predicta bona dictis religiosiis^e a memoratis dominis *Arnoldo* et *Elizabeth* tradita fuerunt et delibarata^f per metas, terminos et palos ac omnes circumstantias, conventiones, utilitates et libertates, que tunc fuerunt et adhuc sunt, sic ea omnia et singula ratificamus, laudamus et approbamus. Et omnem ipsam calumpniam sive calangiam occasione eorundem^g bonorum a nobis aut nostris motam vel postmodum quocunque modo movendam quitavimus et quitamus pure et sine aliqua reclamazione cum fructibus seu proventibus usque in hodiernum diem de eisdem bonis habitis et receptis.

Universum quoque ius nostrum, si quod habebamus, nos aut heredes nostri vel quocunque modo postmodum habere poteramus in predictis bonis sepredictis religiosiis ob remedium anime nostre, uxoris nostre, predecessorum ac successorum nostrorum cum debita effestuatione resignandi supportando in elemosinam pie contulimus et conferimus donatione inter vivos, nichil omnino iuris nobis aut nostris heredibus aut successoribus in ipsis bonis penitus retinentes, promittentes fide media quod nos contra premissa nullatenus ire conabimur in futuro, nec artem, ingenium, consilium vel auxilium queremus per que infringi valeat aliquatenus aliquid premissorum.

Promisimus etiam et adhuc promittimus fideliter ac tenemur predictis religiosiis iustam, debitam et rectam warandisiam sive warandiam in perpetuum super premissis bonis de nobis et nostris heredibus ac successoribus; et si aliquid in omnibus premissis factis defecerit, promisimus et promittimus sepredictis religiosiis adimplere fideliter et perficere ad maiorem securitatem et firmitatem, quandocunque et quotienscunque super hiis fuerimus requisiti. Et ad hec omnia premissa et singula inviolabiliter observanda et complenda nos heredesque nostros et successores per presentes litteras obligamus.

Recognoscimus insuper premissa omnia et singula facta fuisse et nos fecisse de nostra mera et libera voluntate coram viro nobili domino *Rasone*, domino nostro de Lidekerke et de Breda, astantibus sibi *Willelmo* filio Hugemanni, Godefrido de Bergis, Egidio de Breda, Henrico filio Thome de Marka, *Arnoldo* dicto Oemken et *Waltero* filio eius, hominibus suis feodalibus, *Nicholao*, domino de Putte, genero nostro, *Petro* dicto de Hoegyliete et aliis quampluribus fidedignis. Quapropter rogamus eundem dominum *Rasonem*, dominum nostrum de Lidekerke et de Breda, ut, si nos vel nostri successores contra premissa aliquatenus veniremus, quod absit, nos ad premissa omnia inviolabiliter observanda constringat fideliter et compellat. Petimus etiam ab eodem domino *Rasone*, postulantes ut dic-

1288 ^c tweede a gewijzigd uit e, vermoedelijk door de teksthand A. – ^{d-d} vanaf -situs tot en met versus op rasuur, dichter op elkaar, door de teksthand A. – ^e is op rasuur A. – ^f aldus A, lees deliberata.

tis religiosis ad omnia predicta observanda de nobis et nostris successoribus nobiscum iustam warandisiam promittat et facere teneatur, sigillumque suum una cum sigillis suorum hominum feodalium sigilla habentium presentibus apponat.

Renuntiamus insuper omni iuris auxilio canonici pariter et civilis cum omnibus consuetudinibus patrie, omnibus privilegiis crucis sumpte vel assumende, omnibus exceptionibus, cavillationibus, doli mali, que nobis vel nostris successoribus quantum ad premissa infringenda prodesse possent et dictis religiosis nocere vel obesse, illi quoque iuri quo cavetur quod non debeat valere renuntiatio generalis.

In quorum omnium testimonium et memoriam sempiternam^h sigillum nostrum presentibus est appensum. Et nos Raso, dominus de Lidekerke et de Breda predictus, ad petitionem nobilis viri prefati domini *Willelmi*, domini de Strine, sigillum nostrum in testimonium omnium premissorum et ad maius robor firmitatis presentibus duximus apponendum, promittentes eisdem religiosis debitam et iustam warandisiam sive warandiam super premissis, sicut superius est expressum. Et nos eciam *Willelmus* filius Hughemanni, Godefridus de Berghis, Egidius de Breda, Henricus filius Thome de Marka, homines feudales domini *Rasonis* de Lidekerke et etⁱ de Breda predicti, et nos Nicolaus, dominus de Putte, et Petrus de Hoegvlite ad instanciam sepedicti domini de Strine sigilla nostra presentibus apponimus in testimonium et munimen omnium premissorum.

Datum anno^j Domini millesimo ducentesimo nonagesimo primo, feria quinta infra octavas Penthecostes.^k

(S1) (S2+CS2) (S3) (S4) (S5) (S6) (S7) (S8) (LS9)

1289

1291 juni 24

Raas II van Gavere, heer van Boelare, Liedekerke en Breda, bevestigt abt en convent van de St.-Bernardsabdij (te Hemiksem) in het bezit van 100 hoeve woeste grond en moer in de heerlijkheid van Breda, tegen een jaarlijkse cijns van 25 schelling Leuvens, neemt die goederen met de kloosterlingen te Halderberg in bescherming, verkoopt er het maalrecht en regelt nader de lammertiend van Wouw.

Origineel

A. Bornem, St.-Bernardus Abdij, archief abdij St.-Bernards, charter ad datum 24 juni 1291. – Afmetingen: hoogte 300 (rechts 302) + pliek 28 (24) x breedte

1288 ^g aldus A. – ^h n gewijzigd uit t door de teksthand A. – ⁱ dittografie op nieuwe regel A. – ^j vanaf hier, het begin van de laatste regel, gespatieerd geschreven om de regel vol te maken A. – ^k hierna een sluitingsteken A.

431 (onder 422) mm, gelinieerd; gaaf bewaard; de pliek bedekt een gedeelte van de laatste regel.

Aantekeningen op de achterzijde: 1° door gelijktijdige hand, mogelijk identiek aan de teksthand: *Confirmatio domini de Lidekerke super bonis nostris omnibus in terra de Breda*. – 2° dezelfde of gelijktijdige hand voegde hieraan toe: *hec loquitur de molendino et de agnis*. – 3° door mogelijk dezelfde hand als onder 1°: H. – 4° door 14/15e-eeuwse hand: E (in rode inkt). II (op rasuur).

Bezegeling: acht uithangend bevestigde zegels, die aangekondigd zijn, namelijk: S1 ridderzegel van oorkonder, rond (doorsnede zegelveld 55, rand 6 mm), van groene was, rand hier en daar afgebrokkeld (zie CSN 781 en hier nr. 1288 S2), met tegenzegel CS1 wapenzegel van dezelfde, rond (doorsnede zegelveld 23, rand 4 mm), tamelijk gaaf (zie CSN 782 en hier nr. 1287 CS1). – S2 wapenzegel van Willem (heer) van Strijen, ridder, rond (doorsnede zegelveld 39, rand 6 mm), van groene was, rand boven en links beschadigd (zie hier nr. 1288 S1). – S3 wapenzegel van Willem Hugemanszoon, (heer van Zevenbergen), rond (doorsnede zegelveld 20, rand 4 mm), van groene was, bovenzijde afgebroken (zie hier nr. 1288 S3). – S4 wapenzegel van Godfried (Liedwivenzoon) van Bergen (op Zoom), rond (doorsnede zegelveld 13, rand 4 mm), van groene was, tamelijk gaaf (zie CSN 715), met randschrift: + Sigillum GODEVART · Filii · LIEDEWIVEN. – S5 beeldzegel van Berner of Baye van Breda, ovaal (hoogte zegelveld ca. 25, breedte 12, rand 3 mm), van groene was, rand boven en onder afgebroken (type I; zie CSN 789), met randschrift: [+ Sigillum:] BERVE[RN]EVAIRD[E]. – S7 wapenzegel van Zegebert van Ulvenhout, van groene was, zwaar beschadigd (type I; zie CSN 1267 en hier nr. 1299 S8). – S8 beeldzegel van Hendrik Evergeer, van groene was, fragment (type II; zie CSN 842 en hier nr. 1343 S1). – S9 wapenzegel van Gerard van Tiggelt, rond (doorsnede zegelveld 18, rand 5 mm), van groene was, rand hier en daar afgebrokkeld (zie CSN 1261 en hier nr. 1299 S9); en één bevestiging (met sporen van was op de uithangende dubbele strook perkament) voor het als zesde aangekondigde zegel (S6D), vermoedelijk dat van Gillis van Breda.

Afschriften

- B. 1357 juni 29, Antwerpen, RA, archief abdij St.-Bernards te Hemiksem, charter ad datum 24 juni 1291 (aanwinst 1886), vidimus door Martinus, abt van de St.-Michielsabdij te Antwerpen, naar A.
- C. begin 16e eeuw, Bornem, St.-Bernardus Abdij, archief abdij St.-Bernards, hs. nr. 332 = Cartularium (alphabetum) rubrum II, fol. 71^r-71^v, nr. E 2(a), geauthenticeerd door de notarissen Jan van Wouw en Jan Berkelar Schaldensis (ongedateerd, ca. 1559), naar A.
- D. begin 16e eeuw, ibidem, fol. 71^v-72^v, nr. E 2(b) (met restauraties door Judocus Bal, midden 17e eeuw), geauthenticeerd als C, naar B.
- E. eerste helft 17e eeuw, ibidem, hs. nr. 322 = Cartularium (alphabetum) rubrum I-1, fol. 138^v-139^v, nr. E 2, geauthenticeerd door J. Rubens, openbaar notaris (ongedateerd, ca. 1653), naar A.

Uitgaven

- a. JUTEN, in *Taxandria*, XIII (1906), p. 118-122, naar C (geeft op naar A). –
 b. CERUTTI, *Middeleeuwse rechtsbronnen Breda*, I, 1956, p. 57-58, nr. 72
 (onvolledig), naar a.

Regesten

- JUTEN, in *Taxandria*, XXXII (1925), p. 119, nr. 6. – LEVELT, *Oudenbosch*,
 1931, II, p. 177, inv.nr. 24.

Samenhang

*Het formulier van deze oorkonde hangt samen met dat van de nrs. 1218 en
 1290.*

Universis^a Christi fidelibus tam presentibus quam futuris ad quos presentes littere pervenerint Raso de Gauere, dominus de Bonlaer, de Lidekerke et de Breda, salutem et rei geste cognoscere veritatem.

Universitati vestre notum facimus ac testamur tenore presentium litterarum nostrarum quod nos ratificamus, laudamus et approbamus acquisitionem seu emptionem centum hovarum sive mansorum tam wastine quam mori, iacentis infra dominium terre nostre de Breda, sub palis et terminis hiis sive metis: quorum palorum primus positus est in fine cuiusdam lacus effluentis de Marka et tendentis directe ad occidentem versus morum, qui lacus ab antiquo Middelmere vulgariter nuncupatur, et tendit usque ad quendam alium palum stantem inferius iuxta Barlake, et a palo stante iuxta Barlake usque ad palum ad occidentem de Barlebosche^b, et ab illo palo usque ad quendam palum stantem versus Sprundele, et inde usque ad quendam alium palum stantem versus Etten, et ab illo usque ad primum palum predictum stantem super Middelmere; quam acquisitionem seu emptionem fecerunt et contraxerunt viri religiosi speciales amici nostri .. abbas et conventus monasterii Loci sancti Bernardi Cysterciensis ordinis, Cameracensis dyocesis, erga nobilem virum dominum Arnoldum de Louanio, quondam dominum predictae terre de Breda, post mortem pie memorie domine Elizabeth^c consanguineae nostre, quondam eius uxoris, de licentia et speciali mandato illustris principis domini Iohannis, Dei gratia ducis Brabantie et Lotharingie, sub annuo censu viginti et quinque solidorum Louaniensium in perpetuum possidendarum et tenendarum ab eisdem. Ac ipsam venditionem predictarum centum hovarum sive mansorum et acquisitionem ceterorum bonorum ipsorum religiosorum omnium et singulorum infra idem dominium terre de Breda, tam in wastina, moro, pratis, pascuis, silvis et virgultis, quam in terris cultis et incultis, decimis, redditibus, piscariis, tractibus aquarum ceterisque bonis ac possessionibus universis quocunque nomine censeantur iacentium, erga predictos dominos Arnoldum et Elizabeth ab eisdem religiosis usque in hodiernum diem factam cum omnibus condicionibus, utilitatibus, libertatibus et iuribus universis ab eisdem dominis sepeditis religiosis datis et concessis, sicut in litteris eorundem plenius continetur, tamquam personaliter a nobis, erga nos et per nos facte fuissent vel^d essent, de mera nostra liberalitate presentibus litteris confirmamus.

1289 ^a versierde en vergrote initiaal A. – ^b Barlebossche B. – ^c Elysabeth B. – ^d op rasuur A.

Et ipsa bona omnia et singula cum fratribus in loco qui vocatur Halderberghe commorantibus, sub nostra perpetua protectione seu defensione suscipimus et tutela. Omnem quoque calumpniam sive calangiam, quam in dictis bonis nos heredesque nostri^e vel successores habebamus vel quocunque modo in futuro movere vel habere poteramus, plene remittimus, quitavimus et quitamus pure et sine aliqua reclamacione cum fructibus seu preventibus usque in presens tempus de eisdem bonis habitis et receptis.

Universum etiam ius nostrum, si quod habebamus, nos, heredes aut successores nostri in premissis bonis omnibus et singulis aut quocunque modo habere poteramus in futuro antedictis religiosis ob remedium anime nostre, uxoris nostre et animarum patris, matris, predecessorum et successorum nostrorum, in presentia hominum nostrorum feodalium, videlicet domini *Willelmi*, domini de Striene, militis, *Willelmi* filii *Hughemanni*, *Godefridi* de Bergis, *Egidii* de Breda, *Bernardi* sive *Baionis*, *Sigeberti* de *Vluenout*, *Henrici* dicti *Euergeer*, *Gerardi* de *Tichgelt* et aliorum quamplurimum fidedignorum, superportando cum debita effestucacione resignandi in puram elemosinam contulimus et conferimus donatione inter vivos, nichil omnino iuris nobis aut nostris heredibus aut successoribus in premissis bonis omnibus et singulis penitus retinentes, preter annum censum et dominium alte iustitie nostre, si resplendeat de eisdem.

Insuper concedimus et conferimus eisdem religiosis pro quadam pecunie summa nobis ex integro persoluta licentiam specialem, ut omnibus hominibus nostris feodalibus, mansionariis sive censuariis vel quibuscunque aliis tam apud *Etten* quam in quocunque loco nostri domini nunc commorantibus vel in posterum commoraturis molere liceat in molendino ipsorum religiosorum sito apud Halderberghe, contradicione cuiuslibet non obstante, dantes eisdem quod nec nos, nec successores nostri, sculteti, iusticiarii, ballivi vel quicunque alii sub nostro dominio constituti id eis prohibere poterimus aliquatenus in futuro, sed nec exactionem aliquam, servitium aut emolumentum aliquod ab eis exigere vel extorquere poterimus occasione premissorum, positionem ipsius molendini de Halderberghe ratam habentes et firmam.

Preterea cum sepedicti religiosi minutam decimam de *Woude* a predictis dominis *Arnoldo* et *Elizabeth* acquisierint, nos eisdem concessimus et concedimus pro portione nos vel posteros nostros^f contingente, ut decimam agnorum ovium omnium in parrochia^g de *Woude* hominum commorantium, in quacunque parrochia^g, loco vel wastina sub nostro dominio provenientium vel per spatium temporis commorantium seu pasturam recipientium, integraliter percipere valeant perpetuis temporibus, tamquam si in dicta parrochia^g de *Woude* per totum annum commorarentur et cum omni iure et plena loci consuetudine ibidem eorundem^h agnorum decima proveniret.

Ut autem hec omnia et singula perpetuis temporibus rata, firma et inconcussa permanent, promittimus fide media quod nos contra premissa nullatenus ire conabimur in futuro, nec artem, ingenium, consilium vel auxilium queremus vel prestabimus, per que infringi valeat aliquatenus aliquod premissorum. Promisimus etiam et promittimus ac tenemur sepedictis religiosis super premissis omnibus et singulis iustam, debitam et rectam warandiam sive warandiam pro nobis et nostris heredibus ac successoribus. Et si aliquid in

1289 ^e eerste letter op rasuur A. – ^f eerste s op rasuur A. – ^g aldus A. – ^h n gewijzigd uit m door expungering van de laatste poot A.

omnibus premissis factis defecerit, promittimus et tenebimur sepredictis religiosis adimplere fideliter et perficere ad maiorem securitatem, quancuncque vel quotiescunque super hiis fuerimus requisiti. Ad hec autem omnia et singula inviolabiliter observanda et complenda nos heredesque nostros et successores per presentes litteras obligamus, rogantes predictum nobilem virum dominum *Willelmum*, dominum de Strine, *Willelmum* filium *Hughemanni*, *Godefridum* de Bergis, *Egidium* de Bredaⁱ, *Bernardum*^j sive *Baionem*, *Sigebertum* de *Vluenout*, *Henricum*^j dictum *Euergeer* et *Gerardum* de *Tichgelt*, antedictos homines nostros feudales, ut ad maius robur firmitatis sigilla sua nobiscum presentibus apponant. Renuntiamus insuper omni iuris auxilio canonici pariter et civilis, cum omnibus consuetudinibus patrie, omnibus privilegiis crucis sumpte vel assumende, omnibus exceptionibus, cavillationibus doli mali, que nobis vel nostris successoribus quantum ad aliqua premissorum infringenda prodesse possent et dictis religiosis nocere vel obesse, illi quoque iuri quo cavetur quod non debeat valere renuntiatio generalis.

In quorum omnium testimonium et memoriam sempiternam sigillum nostrum presentibus est appensum. Et nos *Willelmus*, dominus de Strine, miles, *Willelmus* filius *Hughemanni*, *Godefridus* de Bergis, *Egidius* de Breda, *Bernardus*, *Sigebertus* de *Vluenout*, *Henricus* dictus *Euergeer* et *Gerardus* de *Tichgelt* predicti ad petitionem ipsius domini *Rasonis*, domini nostri de *Lidekerke* et de Breda, sigilla nostra presentibus apponimus in testimonium omnium premissorum.

Datum anno Domini millesimo ducesimo nonagesimo primo, in nativitate beati *Iohannis Baptiste*.^k

(S1+CS1) (S2) (S3) (S4) (S5) (SD6) (S8) (S9)

1290

1291 juni 24

Raas II van Gavere, heer van Boelare, Liedekerke en Breda, verkoopt aan abt en convent van de St.-Bernardsabdij (te Hemiksem) 6 hoeve woeste grond en moer te (Oud) Gastel, in de heerlijkheid van Breda, voor 72 pond Tournoois en onder het beding van een jaarlijkse erfcijs van 18 penning Leuvens.

Origineel

- A. *Bornem, St.-Bernardus Abdij, archief abdij St.-Bernards, charter ad datum 24 juni 1291. – Afmetingen: hoogte 222 (rechts 221) + pliek 33 x breedte 395 (onder 388) mm; gelinieerd; gaaf bewaard.*

1289 ⁱ hierna op rasuur een streepje dat de regel vol maakt A. – ^j vanaf *Bernardum* tot en met *Henricum* op rasuur A. – ^k hierna een sluitingsteken A.

Aantekeningen op de achterzijde: 1° door 13/14e-eeuwse hand: Littera de sex hovis wastine emptis noviter erga dominum de Lidekerke et de Breda. – 2° dezelfde of een andere hand voegde toe: G. – 3° door 14e-eeuwse hand: dezelfde tekst als onder 1°. – 4° door 14/15e-eeuwse hand: E (in rode inkt). I. (door latere hand opnieuw aangezet). – 5° door mogelijk 15/16e-eeuwse hand (sterk vervaagd): II (of VII?).

Bezegeling: één uithangend bevestigd zegel, dat aangekondigd is, namelijk: S ridderzegel van oorkonder, van groene was, rechthoekig beschadigd (zie hier nr. 1288 S2), met tegenzegel CS wapenzegel van dezelfde (zie ibidem).

Afschriften

- B. *1460, Bergen op Zoom, GA, archieven Raad en rekenkamer Bergen op Zoom, inv.nr. 486.1 = Copie limitacionum bonorum contra Ghestel, Baerlebossche et H[alderber]ghe et Hoghescote (rol met afschriften van oorkonden inzake Oud Gastel, vermoedelijk uit een procesdossier), ongenummerde vijfde stuk, eenvoudig afschrift, naar A.*
- C. *begin 16e eeuw, Bornem, St.-Bernardus Abdij, archief abdij St.-Bernards, hs. nr. 332 = Cartularium (alphabetum) rubrum II, fol. 70^r-70^v, nr. E 1, geauthenticeerd door de notarissen Jan van Wouw en Jan Berkelar Schaldensis (ongedateerd, ca. 1559), naar A.*
- D. *ca. 1540, 's-Gravenhage, ARA, archief Nassause Domeinraad, I, Raad en rekenkamer te Breda, inv.nr. 744, reg. nr. 62, cartularium = Copien van den brieven mijns heeren van Sinte Bernaerts, die hij heeft van den heeren van Breda van zijnen goederen van Gastel, de Hoeven, den Ouden en den Nyeuwenbosch, eerste gedeelte, p. 9-11, direct of indirect naar B.*
- E. *eerste helft 17e eeuw, Bornem, St.-Bernardus Abdij, archief abdij St.-Bernards, hs. nr. 322 = Cartularium (alphabetum) rubrum I-1, fol. 137^v-138^r, nr. E 1, geauthenticeerd door J. Andriessen(s), apostolisch notaris (gedateerd 1647), en vervolgens door J. Rubens, openbaar notaris (ongedateerd, ca. 1653), naar A.*

Niet eerder uitgegeven.

Regesten

DROSSAERS, Archief Nassauschen Domeinraad, 1948, I-2, p. 19, nr. 62 (overigens gelijkstellend met hier nr. 1289). – VAN HAM, Inventaris raad en rekenkamer Bergen op Zoom, 1980, 3/B, p. 467, nr. 31 (als voorgaand regest).

Samenhang

Het formulier van deze oorkonde hangt samen met dat van de nrs. 1218 en 1288-1289.

Universis^a Christi fidelibus presentes litteras inspecturis Raso de Gauere, dominus de Bonlaer^b, de Lidekerke^c et de Breda, salutem et rei geste cognoscere veritatem.

Universitati vestre notum facimus ac testamur tenore presentium litterarum nostrarum quod nos vendidimus et vendidisse nos recognoscimus viris religiosiis .. abbati et conventui monasterii Loci sancti Bernardi Cisterciensis ordinis, Cameracensis dyocesis, pro septuaginta duabus libris Turonensium, nobis ex integro persolutis, sex hovas sive mansos tam wastine quam mori iacentis apud Ghestele^d infra dominium terre nostre de Breda, ubicunque eas religiosi prefati ex omnibus bonis nostris tam wastina quam moro ibidem iuxta bona sua ab eisdem iam dudum habita et possessa ex omni parte iacentibus ad maius commodum et utilitatem ipsorum duxerint eligendas, et unamquamque hovam sive mansum duodecim bonaria continentem. Quas hovas sive mansos tam wastine quam mori eisdem viris religiosiis in presentia nobilis viri domini Willelmi, domini de Strine, Willelmi filii Hughemanni^e et Godefridi de Bergis, dapiferi nostri, hominum nostrorum feodalium, et aliorum quamplurimorum contulimus et conferimus in veram et puram hereditatem sub annuo censu decem et octo denariorum Louaniensium perpetuo tenendas et possidendas ab eisdem pacifice et quiete, concedentes eisdem religiosiis quod premissa bona fossatis seu aliis munitionibus firmare seu circumdare poterunt et aditibus seu introitibus viarum obstacula, nuncupata^f Theutonice vekene, apponere contradictione qualibet non obstante.

Insuper damus et conferimus eisdem religiosiis viam liberam et ductum liberum tam aque quam terre ad eadem bona ipsorum et omnes commoditates et utilitates, que in dictis sex hovis sive mansis imperpetuum fieri poterunt, non obstantibus quibuscunque constitutionibus, condicionibus vel consuetudinibus patrie, dicti religiosi libere et quiete perpetuis temporibus possidebunt.

Ceterum in possessionem sex hovarum seu mansorum wastine prescripte sive mori predictos .. abbatem et conventum heredavimus et investivimus secundum morem terre approbatum; omne quoque ius nostrum eisdem contulimus et adhuc conferimus quod in eisdem sex hovis nos aut heredes nostri nunc habemus vel in posterum habere poterimus quoquo modo, nichil om^g omnino iuris nobis aut nostris heredibus vel successoribus in ipsis bonis penitus retinentes, excepto dominio alte iusticie nostre, si resplendeat in eisdem, et censu predicto decem et octo denariorum Louaniensium, pro qualibet scilicet hova tribus denariis supputatis ad censum, quem solvent nobis et successoribus nostris dicti religiosi perpetuo annis singulis apud Ghestele^d, in die beati Martini hyemalis. Et per dictum censum ipsi ab omni alio iure liberi penitus et a nobis defensi imperpetuum remanebunt.

Quod si ipsi religiosi aliquam partem dicte wastine secularibus conferre voluerint excolendam seu alio qualicunque modo habendam vel possidendam, omne ius prius concessum eisdem etiam in dictis mansionariis seu censuariis retinebunt.

Hiis autem interfuerunt Marselius^h filius Spiringi et Iohannes de Mere, sculteti, Gerardus de Mere, Hermannus filius Gerardi, Marselius^h filius Willelmi et Iohannes filius Sacerdotis, scabini de Ghestele, Godefridus filius Vromboudi, Willelmus filius Vrom-

1290 ^a vergrote initiaal A. – ^b aldus A, Boulare B. – ^c Lyedekerc B. – ^d Ghestel B. – ^e Hugemanni B. – ^f slot-a gewijzigd uit andere letter door de teksthand A. – ^g dittografie door afbreking op het einde van de regel A. – ^h Marsillius B.

boudi et alii quamplures mansionarii nostri, quorum iudicio hec acta sunt et perpetrata, prout ordoⁱ iuris dictaverat et petebat.

Et quoniam ad presens propter occupationem viri nobilis domini Gerardi de Wese-male^j, dilecti consanguinei nostri, dicta bona, que^k cum^k multis aliis bonis adhuc indivisa iacent et communia, predictis religiosis limitare et sub certis terminis deliberare non possumus, ut vellemus, promittimus eisdem et tenebimur quod sex hovas predictas faciemus per iuratos mensores^l nostros mensuratas sub certis palis et terminis debitis tam ab ipso domino *Gerardo* quam ab omnibus aliis eis, ubicunque elegerint, assignari. Et si aliquid in premissis factis defecerit, promittimus, quociens requisiti fuerimus, fideliter adimplere.

Ut autem hec omnia firma, rata et inconcussa permaneant, promittimus eisdem religiosis super premissis omnibus et singulis et tenemur iustam et debitam warandisiam sive warandiam pro nobis et nostris heredibus seu successoribus et aliis quibuscunque; et ad hec inviolabiliter observanda nos heredesque nostros et successores per presentes litteras obligamus.

In cuius rei testimonium et memoriam sempiternam sigillum nostrum presentibus est appensum.

Datum anno Domini millesimo ducesimo nonagesimo primo, in Nativitate beati Iohannis Baptiste.^m

(S+CS)

1291

1291 oktober 23

Wouw

Schepenen van Wouw oorkonden dat Hendrik Clericus, gewezen koster van Wouw, verklaart schuldig te zijn aan abt en convent van de St.-Bernardsabdij (te Hemiksem) een jaarlijkse erfcijs van 10 schelling Leuvens, welke hij vestigt op een gemet weiland (onder Wouw).

Origineel

A. Antwerpen, RA, archief abdij St.-Bernards te Hemiksem, charter ad datum 23 oktober 1291 (aanwinst 1886). – Afmetingen: hoogte 134 (rechts 135) + pliek 19 (20) x breedte 211 (onder 210) mm; tamelijk gaaf bewaard, behoudens de bezegeling.

Aantekeningen op de achterzijde: 1° door 14e-eeuwse hand: Littera de decem solidos quos tenetur annuatim nobis Henricus Clericus quondam custos de Woude. – 2° door 14/15e-eeuwse hand: G (in rode inkt) .XX.

1290 ⁱ slot-o op rasuur A. – ^j Weesmale B. – ^{k-k} op rasuur A. – ^l -ores gewijzigd uit iets anders door de teksthand, op rasuur A. – ^m hierna een sluitingsteken A.

Bezegeling: twee bevestigingen (met nog zichtbare zegelafdruk op de uit-hangende dubbele stroken perkament) voor de twee aangekondigde zegels (SID, S2D).

Afschriften

- B. *begin 16e eeuw, Bornem, St.-Bernardus Abdij, archief abdij St.-Bernards, hs. nr. 332 = Cartularium (alphabetum) rubrum II, fol. 138^r-138^v, nr. G 20, geauthenteerd door Judocus Bal, apostolisch notaris (gedateerd 1659), naar A.*
- C. *eerste helft 17e eeuw, ibidem, hs. nr. 323 = Cartularium (alphabetum) rubrum I-2, fol. 22^r-22^v, nr. G 21 (verbeterd uit 20), onder caput: G rubr.: Littere de bonis apud Woude, Haecxdonck et Nyspen, met in de inhoudsopgave, fol. 7^v, onder G 20 de rubriek: Littera de decem solidis Lovaniensium emptis erga Henricum custodem de Woude, geauthenteerd door J. Rubens, openbaar notaris (ongedateerd, ca. 1653), naar A.*

Niet eerder uitgegeven.

Nos^a Iohannes filius Hugonis et Theodericus de Dicho, scabini in Woude, notum facimus universis presentia visuris quod in nostra constitutus presentia Henricus Clericus, quondam custos in Woude, recognovit coram nobis se teneri legitime viris seu personis religiosis, domino videlicet .. abbati et conventui Loci sancti Bernardi Cysteriensis ordinis in decem solidis Louaniensium annui census seu reddituum annualium, perpetue singulis annis in Nativitate Domini nostri Iesu Christi libere persolvendis. Et ad legitimam persolutionem dicti census seu reddituum predictorum Henricus prefatus Clericus obligavit coram nobis scabinis iure mediante unam mensuram pratorum secundum legem patrie deputatam, sitam in vico qui dicitur vulgariter^b de Uort^c versus aquilonalem partem de via et continuatam versus aquilonem iuxta prata Henrici de Uort^c, memoratis religiosi viris ad verum pignus impignorando, sub tali conditione fideliter adiecta quod predictus Henricus Clericus et sui successores post eum, quamdiu censum seu redditus predictos singulis annis suo termino prescripto persolverint predictis religiosi vel alteri eorum, prenomina-tam mensuram pratorum obtinebunt absque contradictione predictorum religiosorum. Sed si prenotatus Henricus Clericus vel dictam mensuram pratorum possidens aut possidentes semel in solutione dicti census seu reddituum predictorum suo termino prenotato deficerent, quod Deus avertat, extunc memorati viri religiosi dictam mensuram pratorum libere possiderent et haberent absque contradictione, ita quidem quod prefatus Henricus et sui successores nichil iuris aut proprietatis haberent in predicta mensura pratorum, omnia que de lege et consuetudine patrie nostre in talibus fieri sunt consueta tam per monitionem iudicis de Woude quam per sententiam scabinorum ibidem super premissis omnibus et singulis adhibentes.

In cuius rei testimonium sigilla nostra ad preces sepedicti Henrici Clerici presentibus duximus apponenda.

1291 ^a vergrote initiaal, waarvoor een aanvangsteken A. – ^b wlgat, aldus A; een tweede hand voegde in donkerder kleur inkt de letters i, t en de er-afkorting toe; dezelfde hand plaatste ook elders in de tekst diakritische tekens en zette een enkele letter aan A. – ^c geschreven deuort A, de vore BC.

Datum et actum apud Woude, anno Domini millesimo ducesimo nonagesimo primo, feria tertia proxima ante vigiliam beatorum Symonis et Iude apostolorum.

(SID) (S2D)

1292

1291 oktober 25

Raas II van Gavere, heer van Liedekerke en Breda, verbiedt op straffe van 10 schelling Leuvens over te steken tussen Bovendonk, uithof van de St.-Bernardsabdij (te Hemiksem), en Zevenbergen, of veer te houden vanuit Zevenbergen in het land van Breda.

Origineel

- A. Antwerpen, RA, archief abdij St.-Bernards te Hemiksem, charter ad datum 25 oktober 1291 (aanwinst 1886). – Afmetingen: hoogte 60 (rechts 47) x breedte 149 (onder 146) mm; beschadigd, met enig tekstverlies; tekst sterk vervaagd (sommige gedeelten zijn slechts onder UV-licht leesbaar).

Aantekeningen op de achterzijde: 1° door 14e-eeuwse hand: *Inhibitio domini de Breda ne aliquis faciat transitionem cum bestiis inter Bouendonc et Zeuenberghen, nec etiam teneat ibidem veer.* – 2° door 14/15e-eeuwse hand: XVI D rubrum.

Bezegeling: één bevestigingsplaats (met twee sneden voor doorgestoken, afhangende strook perkament die afgescheurd is) voor het aangekondigde zegel (LS).

Afschriften

- B. begin 16e eeuw, Bornem, St.-Bernardus Abdij, archief abdij St.-Bernards, hs. nr. 332 = Cartularium (alphabetum) rubrum II, fol. 58^r, nr. D 16, geauthenticeerd door de notarissen Johannes van Wouw en Johannes Berkelar Schalensis (ongedateerd, ca. 1559), naar A.
- C. eerste helft 17e eeuw, ibidem, hs. nr. 322 = Cartularium (alphabetum) rubrum I-1, fol. 106^v, nr. D 16, onder caput: D rubra: Registrum de littera D rubra sive de bonis apud Halderberghe nunc de Hoeven nuncupatis, met in de inhoudsopgave, fol. 92^r-92^v, de rubriek: *Inhibitio domini de Breda ne aliquis faciat transitum cum bestiis et inter grangiam nostram de Bovendonck et Sevenberghen, nec quod aliquis teneat veer de parte de Sevenberghen, geauthenticeerd door J. Andriessen(s), apostolisch notaris (gedateerd 1647), en vervolgens door J. Rubens, openbaar notaris (ongedateerd, ca. 1653), naar A.*

Niet eerder uitgegeven.

Nos^a Raso de Ghauren, dominus de Lidekerke et de Breda, notum esse volumus universis presentes litteras inspecturis quod nos inhibemus ne aliquis transeat cum aliquibus bestiis vel transitum faciat inter domum sancti Bernardi, quod vulgaliter nuncupatur Bouendonc, et Zeuenberg^b, vel quod aliquis teneat vulgaliter dicendo veer ex ista parte^c Zeuenberg^b in terra domini de Breda. Et quicumque contra predictam inhibitionem sive constitutionem fecerit vel transitum fecerit, solvet domino de Breda decem solidos Louaniensium.

In cuius rei testimonium presens scriptum sigillo nostro duximus roborandum.

Datum anno Domini M^o CC^o nonogesimo primo, feria quinta ante festum apostolorum Symonis et Iude.

(LS)

1293

1291 november 1

Raas II van Gavere, heer van Boelare, Liedekerke en Breda, oorkondt dat ten overstaan van hem en zijn leenmannen de vijf zoons van wijlen Thomas van der Mark afstand doen van al hun rechten op de goederen die abt en convent van de St.-Bernardsabdij (te Hemiksem) bezitten aan het Middelmere te (Oud) Gastel.

Origineel

A. Bornem, St.-Bernardus Abdij, archief abdij St.-Bernards, charter ad datum 1 november 1291. – Afmetingen: hoogte 171 (rechts 168) + pliek 22 (25) x breedte 370 (onder 372) mm, met sporen van liniëring; tamelijk gaaf, behoudens enige zegels en zegelstroken.

*Aantekeningen op de voorzijde: door vermoedelijk de teksthand, onderaan op de 2e zegelstrook: Henricus; op de 3e: Godefrid[us]; op de 4e: [B***]; op de 5e: Sigebertus; op de 6e: [He]nricus Euergher. – Aantekeningen op de achterzijde: 1° door gelijktijdige hand, mogelijk identiek aan de teksthand: Littera quod filii Thome de Marka quita clamaverunt bona nostra in terra de Breda. – 2° door 14/15e-eeuwse hand: E (in rode inkt). VII (veranderd uit mogelijk VIII).*

Bezegeling: zeven uithangend bevestigde zegels, die aangekondigd zijn, namelijk: S1 ridderzegel van oorkonder, rond (doorsnede zegelveld 55, rand

1292 ^a vergrote initiaal, waarvoor een aanvangsteken A. – ^b aldus A. – ^c begrijp hierna wellicht de als BC.

6-7 mm), van groene was, rand sterk beschadigd (zie CSN 781 en hier nr. 1288 S2), met tegenzegel CS1 wapenzegel van dezelfde, rond (doorsnede zegelveld 23, rand 4 mm), gaaf (zie CSN 782 en hier nr. 1287 CS1). – S3 wapenzegel van Godfried (Liedwivenzoon) van Bergen (op Zoom), drossaard van de heer van Breda, rond (doorsnede zegelveld 13, rand 3 mm), van groene was, tamelijk gaaf (zie CSN 715 en hier nr. 1289 S4). – S4 beeldzegel van Berner of Baye van Breda, rond (doorsnede zegelveld 15, rand 5 mm), van groene was, onderrand afgebroken (type II; zie CSN 790), met randschrift: +: sigillum : BER[VER]NEVAIRDE. – S5 wapenzegel van Zegebert van Ulvenhout, van groene was, fragment (type I; zie CSN 1267 en hier nr. 1299 S8). – S6 monumentaalzegel van Hendrik Evergeer, rond (doorsnede zegelveld 20, rand 5 mm), van groene was, rechterrond licht beschadigd (type I; zie CSN 841 en hier nr. 1297 S11). – S7 wapenzegel van Witteman van Ginneken, rond (doorsnede zegelveld 22, rand 5 mm), van groene was, tamelijk gaaf, maar legende vaag (zie CSN 865), met randschrift: + Segel WETEM[AN VAN GH]IN[N]IKE. – S8 beeldzegel van Arnoud Omeken van Schoten, rond (doorsnede zegelveld 6, rand 5 mm), van groene was, tamelijk gaaf (zie CSN 1113), met randschrift: Sigillum ARN[***]; en één bevestiging (met sporen van was op de uithangende dubbele strook perkament) voor het als tweede aangekondigde zegel (S2D), waarschijnlijk dat van Hendrik van der Mark (vgl. de bovengenoemde aantekening op de tweede zegelstrook), dat niet voorhanden is.

Afschriften

- B. begin 16e eeuw, Bornem, St.-Bernardus Abdij, archief abdij St.-Bernards, hs. nr. 332 = Cartularium (alphabetum) rubrum II, fol. 80^v-81^r, nr. E 7 (met restauraties door Judocus Bal, midden 17e eeuw), geauthenticeerd door de notarissen Jan van Wouw en Jan Berkelar Schaldensis (ongedateerd, ca. 1559), naar A.
- C. eerste helft 17e eeuw, ibidem, hs. nr. 322 = Cartularium (alphabetum) rubrum I-1, fol. 148^r-148^v, nr. E 7, geauthenticeerd door J. Andriessen(s), apostolisch notaris (gedateerd 1647), en vervolgens door J. Rubens, openbaar notaris (ongedateerd, ca. 1653), naar A.

Niet eerder uitgegeven.

Regest

LEVELT, Oudenbosch, 1931, II, p. 177-178, inv.nr. 26.

Universis^a Christi fidelibus tam presentibus quam futuris ad quos presentes littere pervenerint Raso de Gauere, dominus de Bonlaer, de Lidekerke et de Breda, salutem et rei geste cognoscere veritatem.

1293 ^a versierde initiaal A.

Vestre universitati notum facimus ac testamur tenore presentium quod in presentia nostra ac quorundam hominum nostrorum feodalium, videlicet Godefridi de Berghen, dapiferi nostri, Berneri sive Bayonis de Breda, Sigeberti de Uluenhout, Henrici dicti Euergher de Breda, Witemanni de Ghinneke, Arnoldi dicti Omeken de Scoten et Walteri Omeken filii eius ac aliorum quamplurium fidedignorum propter hoc constituti, Petrus dictus de Hoefsche de Overdraghe et^b Henricus dictus van der Marken, scabinus de Berghen *super Zome*, nostri feudales, Iacobus, Iohannes et Hermannus, fratres predictorum Petri et Henrici, filii quondam Thome dicti de Marka, renuntiaverunt una voce de sua libera voluntate expresse omni iuri suo, si quod prius habuerant vel tunc habebant aut postmodum quolibet modo ipsi vel sui heredes aut successores habere poterant in omnibus bonis, que bona tenent, habent seu possident et longo tempore iam tenuerunt viri religiosi .. abbas et conventus monasterii Loci sancti *Bernardi Cysterciensis ordinis, Cameracensis dyocesis*, apud Ghestele, contigua cuidam lacui ab antiquo Middelmere vulgariter nuncupato, universum ius suum si quod erat, quod sibi vel suis heredibus seu successoribus in predictis bonis competeat aut ipsis quocumque modo de iure vel de consuetudine patrie competere poterat in futuro, superportando cum debita effestuatione resignandi. Omnem quoque calumpniam sive calangiam quam in memoratis bonis ipsi habebant vel habere poterant, movebant prius vel ipsi aut sui successores movere poterant, libere de sua propria voluntate coram nobis et antedictis hominibus nostris feodalibus remiserunt, quitaverunt ac plene quitam clamaverunt sine aliqua reclamacione cum fructibus seu proventibus usque in presens tempus de eisdem bonis habitis et receptis, nichil omnino iuris sibi vel suis heredibus in premissis bonis penitus retinentes. Renuntiaverunt pro se et suis posteris omni iuris auxilio canonici pariter et civilis, quod ipsis quantum ad premissa infringenda prodesse posset aliquatinus in posterum et dictis religiosis nocere vel obesse.

In quorum omnium testimonium et memoriam sempiternam nos ad petitionem prefatorum quinque fratrum, filiorum quondam Thome de Marka, sigillum nostrum presentibus litteris duximus apponendum. Et ego Ego Henricus de Marka, scabinus de Berghen *super Zome* predictus, sigillum meum presentibus in testimonium apposui. Nos quoque Godefridus de Berghen, dapifer domini de Lidekerke et de Breda, Bernerus sive Bayo de Breda, Sigebertus de Vluenhout, Henricus dictus Euergher, Witemannus de Ghinneke et Arnoldus dictus Omeken, homines feudales domini de Lidekerke et de Breda antedicti, sigilla nostra presentibus apponimus una cum sigillis predicti nobilis viri domini nostri de Lidekerke et de Breda et Henrici de Marka prelibati, ad petitionem eorum quinque fratrum ob maius robur firmitatis in testimonium omnium premisorum.

Datum anno Domini millesimo ducentesimo nonagesimo primo, in festo Omnium Sanctorum.^c

(S1+CS1) (S2D) (S3) (S4) (S5) (S6) (S7) (S8)

1293 ^b na et, op het einde van de regel, in de rechtermarge twee (digniteits?)punten A. – ^c hierna een sluitingsteken A.

1294

1291 november 1

Gerard van Wezemaal, heer van Bergen op Zoom, bevestigt met instemming van zijn oudste zoon Arnoud abt en convent van de St.-Bernardsabdij (te Hemiksem) in het bezit van 100 hoeve woeste grond en moer in de heerlijkheid van Breda tegen een jaarlijkse cijns van 25 schelling Leuvens, neemt die goederen met de kloosterlingen te Halderberg in bescherming, verkoopt er het maalrecht, regelt het recht op de lammertiend van Wouw en verkoopt aan hen bovendien nog 9 hoeve en 1 bunder woeste grond en moer te (Oud) Gastel, grenzend aan deze bezittingen, tegen een jaarlijkse cijns van 27 penning Leuvens.

Origineel

- A. Bornem, St.-Bernardus Abdij, archief abdij St.-Bernards, charter ad datum 1 november 1291. – Afmetingen: hoogte 528 (rechts 546) + pliek 28 (rechts 25) x breedte 478 (onder 459) mm; gaaf bewaard.

Aantekeningen op de achterzijde: 1° door de teksthand: Confirmatio domini de Wensemale et de Berghen super bonis omnibus que habemus in terra de Breda p[ri?..]ra (lezing onzeker). – 2° dezelfde of gelijktijdige hand voegde hieraan toe: hec littera loquitur de molendino et novem hovis. – 3° door 14/15e-eeuwse hand: E (in rode inkt). IIII (op rasuur).

Bezegeling: zes uithangend bevestigde zegels, die aangekondigd zijn, namelijk: S1 ridderzegel van oorkonder, van groene was, zwaar beschadigd (zie CSN 713 en hier nr. 1269 S), met tegenzegel CS1 wapenzegel van dezelfde, grotendeels verloren (zie CSN 714 en hier nr. 1269 CS). – S2 wapenzegel van Arnoud van Wezemaal, oudste zoon van oorkonder, rond (doorsnede zegelveld 17, rand 4 mm), van groene was, rand rechts afgebroken, met randschrift: + [Sigillum ARNOLDI] PRIMOGENITI DOMINI [DE] WESEM[ALE]. – S3 wapenzegel van Frank van Wezemaal, ridder, rond (doorsnede zegelveld 30, rand 4 mm), van groene was, onderrand afgebroken, met randschrift: + Sigillum FRANCONIS · DE · WESE[MALE · GE.]WARDONIS. – S4 wapenzegel van Jan van Aarschot van Schoonhoven, ridder, rond (doorsnede zegelveld 29, rand 5 mm), van groene was, tamelijk gaaf, met randschrift: + Sigillum IOHANNIS · DE · ARESCOT · MILITIS:·. – S5 wapenzegel van Everdei (van Lillo), schout van Antwerpen, rond (doorsnede zegelveld 20, rand 4 mm), van groene was, rand boven afgebroken, onder beschadigd, met randschrift: [+ Sigillum] EVER[....] DE LILLO. – S8 wapenzegel van de schepenbank van Bergen op Zoom, rond (doorsnede zegelveld 53, rand 6 mm), van groene was, rand grotendeels afgebroken (zie CSN 573 en hier nr. 1128 S4), met tegenzegel CS8 monumentaalzegel van dezelfde, rond (doorsnede zegelveld 23, rand 4 mm), gaaf (zie CSN 574 en hier nr. 1128 CS4); en twee bevestigingen (met nog zichtbare zegelafdruk op de uithangende dubbele stroken perkament),

voor de overige twee aangekondigde zegels (S6D, S7D), die van beide drossaards.

Afschriften en vertalingen

- [B]. 1332 maart 24, niet voorhanden, bekend uit I, *vidimus door de abt van de St.-Michielsabdij te Antwerpen, naar A.*
- C-D. begin 15e eeuw, Bornem, St.-Bernardus Abdij, archief abdij St.-Bernards, hs. nr. 335B = Copie der moeynken brieven van Bouendonc (*cartularium*), fol. 3^v-5^v, onder de rubriek: *Littera confirmationis domini Gerardi de Weesmale, domini de Bergen, omnium bonorum predictorum ac eciam venditionis IX hoevarum et unius bonarii wastine atque decime agnorum de Woude, met vertaling, fol. 5^v-7^r: Interpretatio vulgaris littere superioris, naar A.*
- E-F. 15e eeuw, 's-Gravenhage, ARA, archief Nassause Domeinraad, I, Raad en rekenkamer te Breda, inv.nr. 744, *cartularium* = Copien van den brieven mijns heeren van Sinte Bernaerts, die hij heeft van den heeren van Breda van zijnen goederen van Gastel, de Hoeven, den Ouden en den Nyeuwenbosch, tweede gedeelte, p. 22-25, resp. p. 25-29, *afschrift en vertaling verwant aan en onder dezelfde rubrieken als CD, naar A.*
- G-H. begin 16e eeuw, Bornem, St.-Bernardus Abdij, archief abdij St.-Bernards, hs. nr. 332 = *Cartularium (alphabetum) rubrum II, fol. 74^r-75^v, nr. E 4(a), resp. fol. 77^v-79^r, nr. E 5 (verbeterd uit 6) (met restauraties door Judocus Bal, midden 17e eeuw), beide geauthenticeerd door de notarissen Jan van Wouw en Jan Berkelar Schaldensis (ongedateerd, ca. 1559), naar A.*
- I. begin 16e eeuw, *ibidem*, fol. 75^v-77^r, nr. E 4(b) (met restauraties en aanvullingen door Judocus Bal, midden 17e eeuw), geauthenticeerd door de notarissen Jan van Wouw en Jan Berkelar (ongedateerd, ca. 1559), naar A.
- J. ca. 1550, Bergen op Zoom, GA, archieven Raad en rekenkamer Bergen op Zoom, inv.nr. 1977 (dossier van een proces gevoerd voor de Raad van Brabant), *gewaarmerkt afschrift, met opschrift: Copia, in aanwezigheid van Hendrik Strompe, portier, en mr. Jan Reynen, procureur, namens de St.-Bernardsabdij, en mr. Cornelis van Andel, stadhouder van de lenen, en Willem van Borchgreve, procureur, namens de markies van Bergen op Zoom, door J. Boudewijns, naar A.*
- K. 16e eeuw, *ibidem*, inv.nr. 495.0, *los katern* = Copyen van de giften gedaen by de heeren van Bergen aan de abdye van Ste Bernaerts opten Schelde, 966-1520, *ongefolieerd (fol. 4^r-7^r), met opschrift: Copia, eenvoudig afschrift, naar J.*
- L-M. eerste helft 17e eeuw, Bornem, St.-Bernardus Abdij, archief abdij St.-Bernards, hs. nr. 322 = *Cartularium (alphabetum) rubrum I-I, fol. 142^r-144^r, nr. E 4, geauthenticeerd door J. Rubens, openbaar notaris (ongedateerd, ca. 1653), resp. fol. 144^v-146^v, nr. E 5, geauthenticeerd door Judocus Bal, apostolisch notaris (gedateerd 1656), beide naar A.*

Niet eerder uitgegeven.

Regesten

LEVELT, *Oudenbosch*, 1931, II, p. 177, inv.nr. 25. – DROSSAERS, *Archief Nas-sauschen Domeinraad*, 1948, I-2, p. 20, nr. 65. – VAN HAM, *Inventaris raad en rekenkamer Bergen op Zoom*, 1980, 3/B, p. 467, nr. 32.

Samenhang en tekstuitgave

Met deze oorkonde hangen samen de nrs. 1218, 1288, 1289 en 1290. Hiervan is nr. 1289 als directe vooroorkonde (VO I) van de onderhavige te beschouwen. De corresponderende delen, voorbijgaand aan kleine varianten als c/t-wisseling en m/n in afkortingen, staan afgedrukt in een kleiner lettertype. Hoewel men ook het formulier van de toegevoegde verkoop grotendeels terugvindt, bijv. in nr. 1290, wordt dit niet in het bijzonder aangegeven. Het is immers te stereotiep om, gezien de verschillende inhoud, als VO (II) in engere zin aan te nemen.

Universis^a Christi fidelibus tam presentibus quam futuris ad quos presentes littere pervenerint Gerardus de Wensemale^b, dominus de Berghen super Zome^c, salutem et rei geste cognoscere veritatem.

Universitati vestre notum facimus ac testamur tenore presentium litterarum nostrarum quod nos de speciali consensu et assensu ac mera voluntate Arnoldi dilecti primogeniti nostri, annos discretio-nis atque etatem legitima habentis et ad hoc spectam, ratificamus, laudamus et approbamus acquisitionem seu emptionem centum hovarum sive mansorum tam wastine quam mori iacentis infra dominium terre nostre de Breda, sub palis et terminis hiis sive metis: quorum palorum primus positus est in fine cuiusdam lacus effluentis de Marka et tendentis directe ad occidentem versus morum, qui lacus ab antiquo Middelmere vulgariter nuncupatur, et tendit usque ad quemdam alium palum stantem inferius iuxta Barlake^d, et a palo stante iuxta Barlake usque ad palum stantem ad occidentem de Barlebosche^e, et ab illo palo usque ad quemdam alium palum stantem versus Sprundele, et inde usque ad quemdam alium palum stantem versus Etten, et a palo stante versus Etten inferius usque ad Markam, et ab hinc circumquaque prout fluit Marka usque ad primum palum predictum stantem super Middelmere; quam acquisitionem seu emptionem fecerunt et contraxerunt viri religiosi speciales amici nostri .. abbas et conventus monasterii Loci sancti Bernardi Cyster-ciensis ordinis, Cameracensis dyocesis, erga nobilem virum dominum Arnoldum de Louanio, quondam dominum predictae terre de Breda, post mortem pie memorie domine Elizabeth^f consanguinee nostre, quondam eius uxoris, de licentia et speciali mandato illustris principis domini Iohannis, Dei gratia ducis Brabantie et Lotharingie, sub annuo censu viginti et quinque solidorum Louaniensium imperpetuum possidendarum et tenendarum ab eisdem. Ac ipsam venditionem predictarum centum hovarum seu mansorum et acquisitionem ceterorum bonorum ipsorum religiosorum omnium et singulorum tam infra predictos terminos, limites, palos seu metas, quam alibi infra idem dominium terre de Breda iacentium, tam in wastina, moro, pratis, pascuis, silvis et virgultis, quam in terris cultis et incultis, decimis, censibus, redditibus, piscariis, tractibus aquarum ceterisque bonis ac possessionibus universis quocunque nomine censeantur, erga predictos dominos Arnoldum et Elizabeth ab eisdem religiosis usque in hodiernum diem factam cum omnibus conditionibus, utilitatibus, libertatibus et iuribus universis ac singulis a quolibet dictorum dominorum seu ab altero quocunque sepeditis religiosis datis et concessis, sicut in litteris eorum * plenius continetur, tamquam personaliter a nobis, erga nos et per nos facte fuissent vel essent, de mera nostra liberalitate et voluntate presentibus litteris confirmamus.

1294 ^a versierde initiaal A. – ^b Weesmale CE. – ^c Zoem CE. – ^d Bairlake CE. – ^e Bairlebosche C, Barlebosche E. – ^f Elyzabeth CE.

Et ipsa bona omnia et singula cum fratribus in loco qui vocatur Halderberghe^g commorantibus, sub nostra perpetua protectione seu defensione suscipimus et tutela. Omnem quoque calumpniam sive calangiam, quam in dictis bonis nos heredesque nostri vel successores habebamus vel quocunque modo in futuro movere vel habere poteramus, plene remittimus, quitavimus et quitamus pure et sine aliqua reclamatione cum fructibus seu proventibus usque in presens tempus de eisdem bonis habitis et reeptis.

Universum etiam ius nostrum, si quod habebamus, nos, heredes aut successores nostri in premissis bonis omnibus et singulis aut quocunque modo habere poteramus in futuro antedictis religiosis ob remedium anime nostre, uxoris nostre et animarum patris, matris, fratrum, predecessorum et successorum nostrorum, in presentia hominum nostrorum feodalium, videlicet Franconis de Wensemale^b, fratris nostri, et Iohannis de Arscot^h dicti de Scoenhoue, militum, Euerdeiⁱ seu Euerardi, sculteti Antwerpiensis, Godefridi de Berghen, dapiferi^j domini de Lidekerke^k et de Breda, et Willelmi dicti Loddere, dapiferi nostri, ac scabinorum oppidi de Berghen super Zome^c et aliorum quamplurimum fidedignorum, superportando cum debita effestuatione resignandi de consensu predicti Arnoldi primogeniti nostri in puram elemosinam contulimus et conferimus donatione inter vivos, nichil omnino iuris nobis aut nostris heredibus vel successoribus in premissis bonis omnibus et singulis penitus retinentes, preter annum censum et dominium alte iusticie nostre, si resplendeat de eisdem.

Insuper concedimus et conferimus eisdem religiosis pro quadam pecunie summa nobis ex integro persoluta licentiam specialem, ut omnibus hominibus nostris feodalibus, mansionariis seu censuariis vel quibuscunque aliis * in quocunque loco nostri domini nunc commorantibus vel in posterum commoraturis molere liceat in molendino ipsorum religiosorum sito apud v(idelicet)^l Halderberghe^g, contradictione cuiuslibet non obstante, dantes eisdem quod nec nos, nec successores nostri, sculteti, iusticiarii, ballivi vel quicunque alii sub nostro dominio constituti id eis prohibere poterimus aliquatenus in futuro, sed nec exactionem aliquam, servitium aut emolumentum aliquod ab eis exigere vel extorquere poterimus occasione premissorum, positionem ipsius molendini de Halderberghe^g ratam imperpetuum habentes et firmam.

Preterea cum sepedicti religiosi minutam decimam de Woude a predictis * Arnoldo et Elizabeth acquisierint, nos eisdem concessimus et concedimus pro portione nos vel posteros nostros contingente, ut decimam agnorum ovium omnium in parrochia de Woude * commorantium, in quacunque parrochia, loco vel wastina sub nostro dominio provenientium vel per spatium temporis commorantium seu pasturam recipientium, integraliter percipere valeant perpetuis temporibus, tamquam si in dicta parrochia de Woude per totum annum commorarentur et cum omni iure et plena loci consuetudine ibidem eorundem agnorum decima proveniret.

Preterea nos vendidimus et vendidisse nos recognoscimus^m memoratis religiosis pro quadam pecunie summa nobis ex integro persoluta, novem hovas seu mansos et unum bonarium tam wastine quam mori iacentis apud Ghesteleⁿ iuxta bona sua ab eisdem iamdudum habita et possessa, videlicet ab antiquo palo stante ad occidentem de Barlebosche^o usque ad quendam alium palum stantem ad orientem iuxta bona Marcelli^p filii Willelmi, et ab illo palo usque ad quendam alium palum stantem iuxta quatuor hovas .. prepositi et conventus Vallis beate Katherine de Valle Rosarum iuxta Woude, et ab illo palo circum quatuor hovas predictas usque ad viam sive stratam publicam dominorum, et ab illo palo usque ad palum stantem in altiori parte montis de Halderberghe^g, et ab hinc directe infe-

1294 ^g Halderberge CE. – ^h Aircot C. – ⁱ Euerdeyi C, Euerdey E. – ^j p gewijzigd uit f door de teksthand A. – ^k Lyedekerke C, Lyedekerc E. – ^l lezing onzeker, geschreven ∞, mogelijk slechts asterisk-achtig teken om de regel vol te maken A. – ^m aldus A. – ⁿ Gestele CE. – ^o Bairlebossche CE. – ^p Marcelli CE.

rius usque ad antiquum palum positum versus Sprundele, et unamquamque hovam seu mansum duodecim bonaria continentem; quas hovas seu mansos tam wastine quam mori prelibatis religiosis in presentia predictorum hominum nostrorum feodalium et scabinorum contulimus et conferimus in veram et puram hereditatem sub annuo censu viginti et septem denariorum *Louaniensium* perpetuo tenendas et possidendas ab eisdem religiosis pacifice et quiete; concedentes prefatis religiosis quod premissa bona fossatis seu aliis quibuscunque munitionibus firmare sive circumdare poterunt et aditibus seu introitibus viarum obstacula, nuncupata Theutonice vekene, apponere, contradictione qualibet non obstante. Insuper damus et conferimus antedictis religiosis viam liberam et ductum liberum tam aque quam terre ad eadem bona ipsorum et omnes commoditates et utilitates que in dictis novem hovis seu mansis et uno bonario imperpetuum fieri poterunt, non obstantibus quibuscunque constitutionibus, conditionibus vel consuetudinibus patrie, predicti religiosi libere et quiete perpetuis temporibus possidebunt. Ceterum in possessionem novem hovarum seu mansorum et unum bonarii wastine prescripte sive mori^q dictos .. abbatem et conventum heredavimus et investivimus secundum morem terre approbatum; omne quoque ius nostrum eisdem contulimus et adhuc conferimus quod in eisdem novem hovis sive mansis et uno bonario nos aut heredes nostri nunc habemus vel in posterum habere poteramus quoquo modo, nichil omnino iuris nobis aut nostris heredibus vel successoribus in ipsis bonis penitus retinentes, excepto dominio alte iusticie nostre, si resplendeat in eisdem, et censu predicto viginti et septem denariorum *Louaniensium*, pro qualibet scilicet hova tribus denariis supputatis ad censum, quem solvent nobis et nostris successoribus dicti religiosi perpetuo annis singulis apud Ghesteleⁿ, in die beati Martini hyemalis. Et per dictum censum ipsi ab omni alio iure liberi penitus et a nobis defensi imperpetuum remanebunt. Quod si ipsi religiosi aliquam partem dicte wastine sive mori^r quibuscunque^r alii conferre voluerint excolendam in posterum, seu alio qualicunque modo habendam vel possidendam, omne ius prius concessum eisdem etiam in dictis mansionariis seu censuariis retinebunt. Hiis autem interfuerunt: Hermanus filius Gerardi, Willelmus filius *Willelmi* dicti *Spirinc*^s, Marcellus filius *Willelmi*, Alardus filius *Scutemanni* et *Iohannes* filius *Sacerdotis*, scabini de *Ghestele*ⁿ, Gerardus dictus de *Mere*, *Godefridus* filius *Vromboudi*, *Willelmus* filius *Vromboudi* et alii quamplures mansionarii nostri, quorum iudicio hec acta sunt et perpetrata, prout ordo iuris dictaverat et petebat.

Ut autem hec omnia et singula perpetuis temporibus rata, firma et inconcussa permaneant, nos *Gerardus de Wensemale*^b fide media et *Arnoldus* eius primogenitus predictus fide media ac iuramento prestito corporali promittimus quod nos contra premissa nullatenus ire conabimur in futuro, nec artem, ingenium, consilium vel auxilium queremus vel prestabimus, per que infringi valeat aliquatenus aliquod premissorum. Promisimus etiam et promittimus ac tenemur sepredictis religiosis super premissis omnibus et singulis iustam, debitam et rectam warandisiam sive warandiam pro nobis et nostris heredibus et successoribus. Et si aliquid in omnibus premissis factis defecerit, promittimus et tenebimur sepredictis religiosis adimplere fideliter et perficere ad maiorem securitatem, quandocunque vel quocienscunque super hiis fuerimus requisiti. Ad hec autem omnia et singula inviolabiliter observanda et complenda nos heredesque nostros et successores per presentes litteras obligamus, rogantes *Franconem de Wensemale* et

1294 ^q hierna volgen geradeerde digniteitspunten A. – ^r slot-i en qui- op rasuur A. – ^s *Spirinc C*, *Spirinx E*.

Iohannem de Arscot^h, milites predictos, Euerdeium^t seu Everardum, scultetum Antwerpiensis, Godefridum de Berghen et Willelmum dictum Loddere, antedictos homines nostros feudales, ac scabinos de Berghen super Zome, ut ad maius robur firmitatis sigilla sua nobiscum presentibus apponant. Renuntiamus insuper omni iuris auxilio^u canonici pariter et civilis, cum omnibus consuetudinibus patrie, omnibus privilegiis crucis sumpte vel assumende, omnibus exceptionibus, cavillationibus doli mali, que nobis vel nostris successoribus quantum ad aliqua premissorum infringenda prodesse possent et dictis religiosis nocere vel obesse, illi quoque iuri quo cavetur quod non debeat valere renuntiatio generalis.

In quorum omnium testimonium et memoriam sempiternam signumque quod ego Arnoldus primogenitus domini Gerardi de Wensemale^b antedicti premissis omnibus et singulis plenarium consensum meum adhibuerim et assensum et adhuc adhibeo, sigilla nostra presentibus litteris sunt appensa. Et nos Franco de Wensemale^b et Iohannes de Arscot^h dictus de Scoenhoue, milites, Euerdeius^v seu Euerardus, scultetus Antwerpiensis, Godefridus de Berghen, dapifer domini de Lidekerke^w et de Breda, ac Willelmus dictus Loddere, dapifer domini Gerardi de Wensemale^b, homines feudali domini Gerardi de Wensemale^b et de Berghen sepedicti, sigilla nostra, nos quoque Henricus dictus Braen, Marcellus dictus de Ghesteleⁿ, Henricus dictus de Hoke^x, Theodericus de Monte, Willelmus dictus Bigghe^y, Hermannus filius Hermanni et Henricus filius Thome, scabini de Berghen super Zome^c, ad petitionem nobilis viri domini Gerardi de Wensemale^b, domini nostri de Berghen, ac Arnoldi sui primogeniti predictorum, commune sigillum nostrum una cum sigillis suis et preceptorum hominum suorum feudaliū presentibus litteris apponimus in testimonium omnium premissorum.

Datum anno Domini millesimo ducesimo nonagesimo primo, in festo Omnium Sanctorum.^z

(S1+CS1) (S2) (S3) (S4) (S5) (S6D) (S7D) (S8+CS8)

1295

1291 november 9

Jan I, hertog van Brabant, bevestigt na onderzoek door zijn schout van Antwerpen inzake klachten over de tollenaars van Papijnse en Borgvliet, dat de vrienden van Hendrik Buffel en de inwoners van Tholen vanouds vrijheid van tol en kosten van geleide op de (Ooster)schelde en de Westerschelde (Honte) bezitten.

Origineel

[A]. Niet voorhanden.

1294 ^t Everdeyum CE. – ^u eerste i op rasuur van anticiperende l A. – ^v Everdeyus CE. – ^w Lyedekerke CE. – ^x Hoeke CE. – ^y Bigge CE. – ^z hierna een sluitingsteken A.

Afschriften en vertalingen

- B. 1330 september 15, Sint-Maartensdijk (Tholen), GA, oud-archief stad Tholen, zonder inv.nr. (reg. nr. 2), vidimus door schepenen van de stad Gent, naar [A].
- C. 1363 april 15, *ibidem*, zonder inv.nr. (reg. nr. 8), vidimus door broeder Gerard van Nucya, prior van het klooster van O.L. Vrouwe van de Berg Carmel te Schoonhoven, naar B.
- D. 1421 oktober 6, *ibidem*, zonder inv.nr. (reg. nr. 22), vidimus door schepenen van de stad Gent, naar B.
- E. tweede helft 16e eeuw, *ibidem*, voorl. inv.nr. 745 = Privilegien, cueren ende handvesten der stede ende lande van de Tholen ende Schakerlo, fol. 21^r-21^v, onder de rubriek: Van den tol ende gelede opte Hondt ende Schelt, vertaling (met het geïnsereerde afschrift van B oorspronkelijk gedateerd 1300, maar later, naar B, gecorrigeerd in 1330), naar D.
- F. ca. 1600, *ibidem*, zonder inv.nr. (bij reg.nr. 2), onder de rubriek: Translatie van de bovengestelde attestatie dienende om te iustificieren ende verifcieren t'voorgaende vidimus des tolbriefs der stat Tolen, vertaling van B.
- G. ca. 1600, *ibidem*, zonder inv.nr., onder de rubriek: Copie, gewaarmerkt afschrift door Pieter Resen, vertaling van de tekst van [A], naar E.
- [H]. ca. 1600, niet voorhanden, bekend uit uitgaven d en e, voorheen Bergen op Zoom, GA, oud-archief Borgvliet, oud inv.nr. 946, thans aldaar onvindbaar, gewaarmerkt afschrift door Mat. Berghen, secretaris van Tholen, vertaling, naar E.
- I. 1620 september 24, Sint-Maartensdijk (Tholen), GA, oud-archief stad Tholen, zonder inv.nr. (bij reg. nr. 2 en 22), vidimus door burgemeester, schepenen en raden van Zierikzee, naar B (maar gedateerd 1300).
- J. 1637, Leiden, UB, hs. BPL nr. 938, I = Matthijs van der Houve, Handvest- of chartrekronijk, derde deel, fol. 160^v, ad annum 1291, met de aantekening: Tholen vrij van tol ende van t'geleyde van de Honte ende Schelde, vertaling, mogelijk naar de vertaalde tekst van [A] geïnsereerd in E.
- [K]. vóór 1753, niet voorhanden, bekend uit uitgave a, Priv. Tholen, Beaufort, fol. 8, mogelijk naar E.
- L. 1786, Sint-Maartensdijk (Tholen), voorl. inv.nr. 746 = Privilegien, keuren, handvesten enz. der stede en lande van Tholen en heerlijkheid van Schakerloo, p. 1-4, met de signatuur: fff, naar D.
- M. 1786, *ibidem*, voorl. inv.nr. 746 = Privilegien, keuren, handvesten enz. der stede en lande van Tholen en heerlijkheid van Schakerloo, p. 331-332, met de signatuur: 22, naar B.
- N. 1786, *ibidem*, p. 333-334, naar C.
- O. 1786, *ibidem*, p. 630-631, vertaling, naar a.
- P. 18e eeuw, *ibidem*, voorl. inv.nr. 457 = Privilegien, keuren ende handvesten der stede Tholen, p. 20-22, naar E.

Uitgaven

- a. VAN MIERIS, *Groot charterboek, I, 1753, p. 541, indirect naar B, met ibidem, p. 541-542, vertaling naar J en [K].* – b. PAULUS, *Dissertatio inauguralis, 1775,*

p. 50 (onvolledig), naar a. – c. VAN DEN BERGH, OHZ, II, 1873, p. 364, nr. 790, naar a. – d. PRIMIS, in BGHB, XX (1929), p. 327, naar [H]. – e. SLOOTMANS, in Sinte-Geertruydsbronne, X (1933), p. I-II, bijlage A, naar [H].

Regesten

WILLEMS, *Rymkronyk van Jan van Heelu*, 1836, p. 541, *Codex diplomaticus nr. 182*. – HERMANS, *Analytische opgave*, 1844, p. 52 en 297. – WAUTERS, *Table chronologique*, VI, 1881, p. 360. – PRIMIS, *Geschiedenis van Antwerpen, II-4*, 1931, p. 24, *hoofdstijf nr. 150*.

Nos Iohannes, Dei gratia dux Lotharingie, Brabantie et Lymburgie, notum facimus universis quod Henricus dictus Buffel coram nobis et nostris iusticiariis est conquestus quod thelonarii sive conductores de Papisse et de Borghvliete a suis amicis et hominibus de Tholne thelonea seu conductus minus iuste receperunt, unde nos Everdey, nostro sculteto Antwerpiensi, super dicto negotio veritatem legitimam a scabinis nostris et senioribus Antwerpiensibus, qui super hoc testificari tenentur, commissimus inquirendam. Qui scultetus noster predictam veritate inquisita intellexit legitime et invenit, quod amici dicti Henrici Buffel et homines, scilicet illi de Tholne, ab omni thelonio seu conductu supra Hontam et supra Scaldam ab antiquo de iure liberi esse tenentur.

In cuius rei testimonium sigillum nostrum presentibus litteris est appensum.

Datum anno Domini M° CC° nonagesimo primo, feria sexta ante festum beati Martini hyemalis.

1296

1291 december 24

Schepenen van Breda oorkonden dat Ida, dochter van meester Arnoud, en haar echtgenoot en voogd Gerard van Haembroec verkopen aan Heilwig de Thimo, meesteres van het begijnhof te Breda, een jaarlijkse erfrente van 30 schelling Leuvens en 4 penning uit de cijns van de heer van Breda.

Origineel

A. *Breda, GA, afd. III-21, archief begijnhof te Breda, inv.nr. 472. – Afmetingen: hoogte 89 (rechts 77) x breedte 140 (onder 132) mm; gaaf bewaard, behoudens de bezegeling.*

Aantekeningen op de achterzijde: 1° door 14e-eeuwse hand: Domino terre XXX solidos IIII denarios Louanienses. – 2° door 16/17e-eeuwse hand: Geteeckent mette lettere A.

Bezegeling: twee bevestigingsplaatsen (met afhangende strook perkament), vermoedelijk voor de twee aangekondigde zegels van de oorkonders (LS1 en LS2).

Vertaling

B. 1427, Breda, GA, afd. III-21, archief begijnhof te Breda, inv.nr. 354 = cijnsregister en cartularium van het begijnhof van Breda, fol. 1, onder de rubriek: Eenen anderen scepenbrief van den selven chiinse, vertaling (onvolledig), van A.

Uitgaven

a. JUTEN, *Cartularium begijnhof Breda*, 1909, p. 5-6, nr. 4, naar B. – b. CERUTTI, *Middeleeuwse rechtsbronnen Breda, I*, 1956, p. 58-59, nr. 73, naar A.

Regest

IJSSELING, *Inventaris begijnhof Breda*, 1966, p. 95, nr. 4.

Universis^a presentis littere scriptum visuris vel auditoris Witemannus dictus de Ghinneken et Henricus dictus Euergheer, scabini in Breda, salutem et veritatis testimonium perhibere.

Patefiat universis tam presentibus quam futuris quod Ida filia magistri Arnoldi bone memorie et eius maritus Gerardus dictus de Haembroec, tamquam eius tutor, coram nobis constituti vendiderunt domicelle Elewigi dicte de Thimo, magistre curie beginarum in Breda, ad opus beate Katerine virginis, in honore cuius est^b capella ibidem fundata, XXX solidos Louanienses et^c IIII denarios^c apud Breda ex sensu^d domini de Breda singulis annis perpetue capiendos. Et in prefatis XXX solidis annuatim sumendis predicta Ida et ipsius maritus Gerardus antedictus prelibatam domicellam Elewigem firmaverunt per sententiam scabinorum sicuti postulat ordo iuris.

Et ut hoc stabile permaneat et sine calumpnia, presentes litteras apertas sigillorum nostrorum karactere dignum duximus roborandas.

Datum anno Domini M° CC° LXXXXI°, in vigilia Natali Domini.

(LS1)

(LS2)

1297

1291 december 25

Raas II van Gavere, heer van Liedekerke en Breda, bevestigt, terwijl zijn echtgenote Aleid (van Boelare) nog in leven is, abt en convent van de St.-Bernardsabdij (te Hemiksem) in het bezit van 100 hoeve woeste

1296 ^a versierde initiaal A. – ^b s gewijzigd uit n door de teksthand A. – ^c bovengeschreven door de teksthand A. – ^d aldus A.

grond en moer in de heerlijkheid van Breda tegen een jaarlijkse cijns van 25 schelling Leuvens, neemt die goederen met de kloosterlingen te Halderberg in bescherming, verkoopt er het maalrecht, regelt het recht op de lammertiend van Wouw en verkoopt hun bovendien nog 9 hoeve en 1 bunder woeste grond en moer te (Oud) Gastel, grenzend aan deze bezittingen, tegen een jaarlijkse cijns van 27 penning Leuvens.

Origineel

- A. *Bornem, St.-Bernardus Abdij, archief abdij St.-Bernards, charter ad datum 25 december 1291. – Afmetingen: hoogte 462 (rechts 484) + pliek 25 (19) x breedte 469 (onder 460) mm; sporen van liniëring; pliek beschadigd, verder gaaf; de pliek bedekt een klein gedeelte van de laatste regel.*

Aantekeningen op de voorzijde: door vermoedelijk de teksthand, onderaan op de 3e zegelstrook: Sigillum oppidi de Breda. – Aantekeningen op de achterzijde: 1° door gelijktijdige hand, mogelijk identiek aan de teksthand: Confirmatio domini Rasonis, domini de Lidekerke et de Breda, super bonis nostris omnibus in terra de Breda. – 2° dezelfde of gelijktijdige hand voegde hieraan toe: hec littera loquitur de novem hovis wastine. – 3° door mogelijk dezelfde hand als onder 1°: J. – 4° door 14/15e-eeuwse hand: E (in rode inkt). III.

twaalf uithangend bevestigde zegels, die aangekondigd zijn, namelijk: S1 ridderzegel van oorkonder, rond (doorsnede zegelveld 55, rand 6 mm), van groene was, rand hier en daar afgebrokkeld (zie CSN 781 en hier nr. 1288 S2), met tegenzegel CS1 wapenzegel van dezelfde, rond (doorsnede zegelveld 23, rand 4 mm), gaaf (zie CSN 782 en hier nr. 1287 CS1). – S2 staande-figuur zegel van Aleid (van Boelare), echtgenote van oorkonder, spits-ovaal (hoogte zegelveld 34 [+ x], breedte 25, rand 4 mm), van groene was, bovenstuk ontbreekt (zie CSN 785 en hier nr. 1305 S2). – S3 monumentaal zegel van de stad Breda, rond (doorsnede zegelveld 43, rand 7 mm), van groene was, rand links onder afgebroken (zie CSN 576 en hier nr. 1090 S3), met tegenzegel CS3 beeldzegel van dezelfde, rond (doorsnede zegelveld 15, rand 4 mm), gaaf (zie CSN 577 en hier nr. 1033 CS). – S4 wapenzegel van Willem Hugemanszoon (heer van Zevenbergen), rond (doorsnede zegelveld 20, rand 4 mm), van groene was, tamelijk gaaf (zie hier nr. 1288 S3). – S5 wapenzegel van Godfried (Liedwivenzoon) van Bergen (op Zoom), drossaard van de heer van Breda, rond (doorsnede zegelveld 13, rand 4 mm), van groene was, onderrand afgebrokkeld (zie CSN 715 en hier nr. 1289 S4). – S6 wapenzegel van Gillis van Breda, rond (doorsnede zegelveld 10, rand 4 mm), van groene was, bovenzijde afgebroken (zie CSN 778 en hier nr. 1288 S5). – S7 beeldzegel van Berner of Baye (van Breda), rond (doorsnede zegelveld 15-16, rand 5 mm), van groene was, bovenrand afgebroken (type II; zie CSN 790 en hier nr. 1293 S4). – S8 wapenzegel van Zegebert van Ulvenhout, van groene was, rond (doorsnede zegelveld 16, rand 3-4 mm), rand beneden afgebroken (type I; = CSN 1267 en zie hier nr. 1299 S8). – S9 wapenzegel van Gerard van Tiggelt, rond (doorsnede zegelveld 18, rand 5 mm), van groene was, rand rechts onder

beschadigd (= CSN 1261 en zie hier nr. 1299 S9). – S10 wapenzegel van Witteman van Ginneken, rond (doorsnede zegelveld 21, rand 5 mm), van groene was, rand rechtsonder afgebroken (zie CSN 865 en hier nr. 1293 S7). – S11 monumentaalzegel van Hendrik Evergeer, rond (doorsnede zegelveld 19, rand 4 mm), van groene was, tamelijk gaaf (type I; zie CSN 841), met randschrift: + Segel · HEINRIC · EVERGHER ·. – S12 beeldzegel van Arnoud Omeken van Schoten, van groene was, links en rechterbovenrand afgebroken (zie CSN 1113 en hier nr. 1293 S8).

Afschriften en vertalingen

- B-C. *begin 15e eeuw, Bornem, St.-Bernardus Abdij, archief abdij St.-Bernards, hs. nr. 335B = Copie der moeynken brieven van Bouendonc (cartularium), fol. 1^r-2^r, onder de rubriek: Littera domini Rasonis de Gauere, domini de Lyedekerke et de Breda, de confirmatione bonorum nostrorum et venditione IX hoeruarum et unius bonarii wastine, met vertaling, fol. 2^r-3^v: Interpretatio vulgaris eiusdem littere, naar A.*
- D. *1460, Bergen op Zoom, GA, archieven Raad en rekenkamer Bergen op Zoom, inv.nr. 486.I = Copie limitacionum bonorum contra Ghestel, Baerlebossche et H[alderber]ghe et Hoghescote (rol met afschriften van oorkonden inzake Oud Gastel, vermoedelijk uit een procesdossier), ongenummerde zesde en laatste stuk, eenvoudig afschrift, naar A.*
- E-F. *15e eeuw, 's-Gravenhage, ARA, archief Nassause Domeinraad, I, Raad en rekenkamer te Breda, inv.nr. 744, reg. 66, cartularium = Copien van den brieven mijns heeren van Sinte Bernaerts, die hij heeft van den heeren van Breda van zijnen goederen van Gastel, de Hoeven, den Ouden en den Nyeuwenbosch, tweede gedeelte, p. 17-19, resp. p. 19-22, afschrift en vertaling verwant aan en onder dezelfde rubrieken als BC, naar A.*
- G. *begin 16e eeuw, Bornem, St.-Bernardus Abdij, archief abdij St.-Bernards, hs. nr. 332 = Cartularium (alphabetum) rubrum II, fol. 73^r-74^r, nr. E 3 (veranderd uit 4) (met restauraties door Judocus Bal, midden 17e eeuw), geauthenticeerd door de notarissen Jan van Wouw en Jan Berkelar Schaldensis (ongedateerd, ca. 1559), naar A.*
- H. *ca. 1540, 's-Gravenhage, ARA, archief Nassause Domeinraad, I, raad en rekenkamer te Breda, inv.nr. 744, reg. 66, cartularium (= titel als onder EF), p. 12-16, direct of indirect naar D.*
- I. *ca. 1550, Bergen op Zoom, GA, archieven Raad en rekenkamer Bergen op Zoom, inv.nr. 1977 (dossier van een proces gevoerd voor de Raad van Brabant), gewaarmerkt afschrift, met opschrift: Copia, in aanwezigheid van Hendrik Strompe, portier, en mr. Jan Reynen, procureur, namens de St.-Bernardsabdij, en mr. Cornelis van Andel, stadhouder van de lenen, en Willem van Borchgreve, procureur, namens de markies van Bergen op Zoom, door J. Boudewijns, naar A.*
- J. *tweede helft 16e eeuw, ibidem, inv.nr. 495.0, los katern getiteld: Copyen van de giften gedaen by de heeren van Bergen aen de Abdye van Ste Bernaerts*

opten Schelde, 966-1520, ongefolieerd (fol. 7^r-9^v), onder de rubriek: Copia, eenvoudig afschrift, naar I.

- K. eerste helft 17e eeuw, Bornem, St.-Bernardus Abdij, archief abdij St.-Bernards, hs. nr. 322 = Cartularium (alphabetum) rubrum I-I, fol. 140^r-141^v, nr. E 3, geauthenticeerd door J. Andriessen(s), apostolisch notaris (gedateerd 1647), en vervolgens door J. Rubens, openbaar notaris (ongedateerd, ca. 1653), naar A.

Uitgaven

a. GRAMAYE, *Antiquitates Bredanae*, 1708, p. 43-46, naar H. – b. MIRAEUS – FOPPENS, *Opera diplomatica*, II, 1723, p. 873-875, cap. 99, naar a.

Regesten

HERMANS, *Analytische opgave*, 1844, p. 52 en 297. – WAUTERS, *Table chronologique*, VI, 1881, p. 362. – JUTEN, in *Taxandria*, XXXII (1925), p. 119, nr. 7. – DROSSAERS, *Archief Nassauschen Domeinraad*, 1948, I-2, p. 20, nr. 66. – VAN HAM, *Inventaris raad en rekenkamer Bergen op Zoom*, 1980, 3/B, p. 467, nr. 33.

Samenhang en tekstuitgave

Deze oorkonde gaat grotendeels terug op de vooroorkonde (VO) nr. 1294, zelf een naoorkonde van nr. 1289 en mogelijk nr. 1290 (zie aldaar). De met de VO corresponderende delen staan, voorbijgaand aan kleine varianten in de afkortingen, afgedrukt in een kleiner lettertype.

Datering

Deze oorkonde vormt in samenhang met de nrs. 1299 en 1300 een bewijs voor het gebruik van paasstijl, zie verder nr. 1300 onder Datering.

Universis^a Christi fidelibus tam presentibus quam futuris ad quos presentes littere pervenerint Raso de Gauere, dominus de Lidekerke^b et de Breda, salutem et rei geste cognoscere veritatem.

Universitati vestre notum facimus ac testamur tenore presentium litterarum nostrarum quod nos, vivente adhuc domina Aelide^c uxore nostra, ratificamus, laudamus et approbamus acquisitionem seu emptionem centum hovarum sive mansorum tam wastine quam mori cum suo fundo iacentis infra dominium terre nostre de Breda, sub terminis et palis hiis sive metis: quorum palorum primus positus est in fine cuiusdam lacus effluentis de Marka et tendentis directe ad occidentem versus morum, qui lacus ab antiquo Middelmere vulgariter nuncupatur, et tendit usque ad quemdam alium palum stantem inferius iuxta Barlake^d, et a palo stante iuxta Barlake usque ad palum stantem ad occidentem de Barlebosche^e, et ab illo palo^f usque ad quendam alium palum stantem versus Sprundele^g, et inde usque ad quendam alium palum stantem versus Etten, et a palo stante versus Etten inferius usque ad Markam, et ab hinc circumquaque prout fluit Marka usque ad primum palum predictum stantem supra Middelmere; quam acquisitionem seu emptionem centum hovarum fecerunt et contraxerunt viri reli-

1297 ^a versierde initiaal A. – ^b Lyedekerke B, Lyedekerc DE. – ^c Aelide door de hand die ook de dorsale aantekening onder 2° aanbracht op opengelaten plaats ingevuld A; Aleyde BDE. – ^d Bairlake D. – ^e Bairlebosche B, Bairlebossche D, Barlebossche E. – ^f op rasuur A. – ^g Spruendel D.

giosi * ·· abbas et conventus monasterii Loci sancti Bernardi Cysterciensis ordinis, Cameracensis dyocesis, erga nobilem virum dominum Arnoldum de Louanio, felicis recordationis quondam dominum predictae terre de Breda, post mortem pie memorie domine Elyzabeth quondam eius uxoris, eiusdem terre domine, consanguinee nostre, * sub annuo censu viginti et quinque solidorum Louaniensium imperpetuum possidendarum et tenendarum ab eisdem religiosis. Ac ipsam venditionem predictarum centum hovarum seu mansorum et acquisitionem ceterorum bonorum ipsorum religiosorum omnium et singulorum ac donationem ipsius factam in elemosinam propter Deum, tam infra predictos terminos, * palos sive metas, quam alibi * iacentium, tam in wastina, moro cum suo fundo, pascuis, pratis, silvis et virgultis, quam in terris cultis et incultis, decimis, censibus, redditibus, piscariis, tractibus aquarum ceterisque bonis ac possessionibus universis et singulis quocunque nomine censeantur, erga predictos dominos Arnoldum et Elyzabeth vel quemlibet ipsorum seu alterorum quemcunque ab ipsis religiosis usque in hodiernum diem factam aut a quolibet dominorum eisdem religiosis quocunque modo concessam, cum omnibus conditionibus, utilitatibus, libertatibus et iuribus universis ac singulis a quocunque dictorum dominorum seu ab altero quocunque antedictis religiosis datis et concessis, * tamquam personaliter a nobis, erga nos et per nos facte seu date fuissent vel essent, de mera nostra liberalitate et voluntate presentibus litteris confirmamus.

Et ipsa bona omnia et singula cum fratribus * et omni familia sua in ipsis bonis commorantibus, sub nostra perpetua protectione seu defensione suscipimus et tutela. Omnem quoque calumpniam sive calangiam, quam in dictis bonis habebamus, vel in futuro nos heredesque nostri vel successores quocunque modo habere seu movere poteramus, plene remittimus, quitavimus et quitam clamavimus pure et sine aliqua reclamazione cum fructibus seu proventibus usque in presens tempus de eisdem bonis habitis et receptis.

Universum etiam ius nostrum, si quod habebamus, nos, heredes aut successores nostri in premissis bonis omnibus et singulis aut quocunque modo habere poteramus in futuro antedictis religiosis ob remedium anime nostre, domine Aelidis uxoris nostre et animarum patris, matris, fratrum, predecessorum et successorum nostrorum, in presentia hominum nostrorum feodalium, videlicet Willelmi filii Hughemanni, Godefridi de Berghen, dapi-feri nostri, Egidii dicti de Breda, Berneri sive Bayonis, Sigeberti^h de Vluenhout, Gerardi de Tichghet^t, Witemanni de Ghinneke, Henrici Euergheer^j et Arnoldi dicti Omeken de Scoten ac scabinorum oppidi nostri de Breda scabinorumque de Ghestele^k et aliorum quamplurimum fidedignorum, superportando cum debita effestucatione resignandi * in puram elemosinam contulimus et conferimus donatione inter vivos, nichil omnino iuris nobis aut nostris heredibus vel successoribus in premissis bonis omnibus et singulis penitus retinentes, preter annum censum et dominium alte iustitie nostre, si resplendeat de eisdem. *

Preterea nos vendidimus et vendidisse nos recognoscimus memoratis religiosis pro quadam pecunie summa nobis bene sufficienti et ab eisdem religiosis ex integro persoluta, novem hovas seu mansos et unum bonarium tam wastine quam mori iacentis in parrochia, territorio sive confinio de Ghestele^l iuxta bona sua ab eisdem iam dudum habita et possessa, videlicet ab antiquo palo stante ad occidentem de Barlebosche^m usque ad quemdam alium palum stantem ad orientem iuxta bona MarSeliⁿ filii Willelmi, et ab illo palo usque ad quendam alium palum stantem iuxta quatuor hovas * prepositi et conventus * de Valle Rosarum iuxta Woude, et ab illo palo circum quatuor hovas predictas usque ad viam sive stratam publicam dominorum, et ab illo palo usque ad palum stantem in altiori parte montis de Halderberghe^o, et ab hinc directe inferius usque ad antiquum palum positum versus Sprunde^p, et unamquamque hovam seu mansum duodecim bonaria continentem; quas hovas seu mansos tam wastine quam mori cum suo fundo prelibatis religiosis in presentia predictorum^q hominum

1297 ^h Sigiberti B. – ⁱ Tyeghelt B, Tichelt D. – ^j Evergeer BD. – ^k Gestel B, Ghestel D, Gestele E. – ^l Gestel B, Ghestel D. – ^m Bairlebosche B, Bairlebossche E. – ⁿ Marcilii BDE. – ^o Halderberge BE. – ^p Sprundele D. – ^q op rasuur A.

nostrorum feodaliū et scabinorum contulimus et conferimus in veram et puram hereditatem sub annuo censu viginti et septem denariorum Louaniensium perpetuo tenendas et possidendas ab eisdem religiosis pacifice et quiete; concedentes prefatis religiosis quod premissa bona fossatis seu aliis quibuscunque munitionibus firmare sive circumdare poterunt et aditibus seu introitibus viarum obstacula, nuncupata Theutonice vekene, apponere, contradictione qualibet non obstante. Insuper damus et conferimus antedictis religiosis viam liberam et ductum liberum tam aque quam terre ad eadem bona ipsorum et omnes commoditates et utilitates que in dictis novem hovis seu mansis et uno bonario imperpetuum fieri poterunt, non obstantibus quibuscunque constitutionibus * vel consuetudinibus patrie, predicti religiosi libere et quiete perpetuis temporibus possidebunt. Ceterum in possessionem novem^r * mansorum et unius bonarii wastine prescripte sive mori dictos .. abbatem et conventum heredavimus et investivimus secundum morem terre approbatum; omne quoque ius nostrum eisdem contulimus et adhuc conferimus quod in eisdem novem hovis seu mansis et uno bonario nos aut heredes nostri nunc habemus vel in posterum habere poteramus quoquo modo, nichil omnino iuris nobis aut nostris heredibus vel successoribus in ipsis bonis penitus retinentes, excepto dominio alte iusticie nostre, si resplendeat in eisdem, et censu predicto viginti et septem denariorum Louaniensium, * quem solvent nobis et successoribus nostris dicti religiosi * singulis annis apud Ghestele^s, in die beati Martini hyemalis. Et per dictum censum ipsi ab omni alio iure liberi penitus et a nobis defensi imperpetuum remanebunt. Quod si ipsi religiosi aliquam partem dicte wastine sive mori quibuscunque aliis conferre^t voluerint excolendum in posterum, seu alio qualicunque modo habendam vel possidendam, omne ius prius concessum eisdem etiam in dictis mansionariis seu censuariis retinebunt. Hiis autem nobiscum interfuerunt: **Willelmus** filius Hughemanni^u, **Godefridus** de Berghen, dapifer noster, **Egidius** de Breda, **Bernerus** sive Bayo, **Sigebertus** de Vluenhout, **Gerardus** de Tichghet^v, **Witemannus** de Ghinneke^w, **Henricus** Evergheer^v et **Arnoldus** Omeken, homines nostri feudales, scabini quoque oppidi nostri de Breda et scabini de Ghestele^v, **Gerardus** dictus de Mere^z, **Godefridus** filius Vromboudi, **Willelmus** filius Vromboudi et alii quamplures mansionarii nostri, quorum iudicio hec acta sunt et perpetrata, prout ordo iuris dictaverat et petebat.

Ut autem hec omnia et singula perpetuis temporibus rata, firma et inconcussa permaneant, nos * promittimus fide media et iuramento prestito corporali quod nos contra premissa nullatenus ire conabimur in futuro, nec artem, ingenium, consilium vel auxilium queremus vel prestabimus, per que infringi valeat aliquatenus aliquid premissorum. Promisimus etiam et promittimus ac tenebimur sepredictis religiosis super premissis omnibus et singulis iustam, debitam et rectam warandiam sive warandisiam pro nobis et nostris heredibus et successoribus **contra quoscunque**. Et si aliquid in * premissis * defecerit, promittimus et tenebimur sepredictis religiosis fideliter adimplere * quandocunque vel quocienscunque super hiis fuerimus requisiti. Ad hec autem omnia et singula inviolabiliter observanda et complenda nos heredesque nostros et successores per presentes litteras obligamus. * Renuntiamus insuper omni iuris auxilio canonici pariter et civilis, cum omnibus consuetudinibus patrie, omnibus privilegiis crucis sumpte vel assumende, omnibus exceptionibus, cavillationibus doli mali, que nobis vel nostris successoribus quantum ad aliqua premissorum infringenda^{aa} prodesse possent et dictis religiosis nocere vel obesse, illi quoque iuri quo cavetur quod non debeat valere renuntiatio generalis.

In quorum omnium testimonium et memoriam sempiternam * sigillum nostrum una cum sigillis domine Aelidis^{ab} uxoris nostre predictae et communi oppidi nostri de Breda presentibus * est appensum. Rogamus insuper ad maiorem omnium premissorum firmitatem **Willelmum** filium Hughemanni^{ac}, **Godefridum** de Berghen, dapiferum nostrum, ceterosque homines

1297 ^r hierna volgt sive geëxpungeerd A. – ^s Gastel B, Ghestel D, Gestele E. – ^t con- op rasuur A. – ^u Hugemanni BD. – ^v Tieghelt B, Tichelt D, Tyeghelt E. – ^w Ginnike BE. – ^x Evergeer BE. – ^y Gestel B, Ghestel D, Gastele E. – ^z Meere BE. – ^{aa} beginletter gewijzigd uit andere letter A. – ^{ab} Aelidis op opengelaten plaats ingevuld, als noot c, A; Aleydis BE, A. D. – ^{ac} Hugomanni BDE.

nostros feudales predictos, ut nobiscum sigilla sua presentibus apponant. * Nos igitur *Willelmus filius Hughemanni*^{ad}, *Godefridus de Berghen*^{ae}, *Egidius de Breda*, *Bernerus sive Bayo*, *Zigebertus de Vluenhout*, *Gerardus de Tichghet*^{af}, *Witemannus*^{ag} de Ghinneke^w, *Henricus Euergheer*^x et *Arnoldus Omeken* antedicti, ad petitionem nobilis viri * *Rasonis*, domini nostri de Breda, * sigilla nostra * presentibus * duximus apponenda *.

Datum anno Domini millesimo ducesimo nonagesimo primo, in Nativitate Domini.^{ah}

(S1+CS1) (S2) (S3+CS3) (S4) (S5) (S6) (S7) (S8) (S9) (S10) (S11) S12)

1298

1292 januari 20

Steenbergen

Raas II van Gavere, heer van Liedekerke en van Breda, en Gerard van Wezemaal, heer van Bergen op Zoom, wijzigen een aantal punten van de keur van Steenbergen (de zgn. Middelkeur).

Origineel

[A]. Niet voorhanden; blijktens twee 16e-eeuwse inventarissen ('s-Gravenhage, ARA, archief Nassause Domeinraad, I, Raad en rekenkamer te Breda, inv.nr. 462, 1e katern (eerder Folio 537, nr. 36) en 2e katern (eerder Folio 598, nr. 26) = Inventarissen van stukken resp. op 15 november 1539 en 20 juli 1537 aanwezig in de kom van Steenbergen) in 1539 nog in het archief van de gemeente Steenbergen aanwezig, in een lade met de signatuur: K, bezegeld met twee uithangende zegels.

Afschriften

- B. 1409 mei 14 – 1415 mei 8, Zevenbergen, RAWB, stadsarchief Steenbergen, inv.nr. 1 = Oude costumen van Steenbergen (Eerste of Oudste keurboek van Steenbergen, voorheen register A), fol. 24^v-25^r, onder de rubriek: Middelkore, naar [A].
- C. ca. 1650, Breda, GA, afd. IV-1, collectie Havermans, suppl. 1980 (voorheen 's-Hertogenbosch, RA, collectie Cuypers van Velthoven), inv.nr. 1705 en 1707 (oud nr. 48), Steenbergen, Princenlant etc. 3 en 4: Oude, middele en nieuwe ceuren van Steenbergen de annis 1272, 1292, 1308, eenvoudig afschrift, naar B.
- D. 18e eeuw, Zevenbergen, RAWB, stadsarchief Steenbergen, inv.nr. 3 = Kopie keurboek (afschrift en vertaling van het oudste keurboek), fol. 10^r-11^r, naar B.

1297 ^{ad} Hugomanni BE, Hugemanni D. – ^{ae} Bergis E. – ^{af} Tyeghelt B, Tichelt D, Tieghelt E. – ^{ag} Wytemannus E. – ^{ah} hierna een sluitingsteken A.

Uitgave

a. BEZEMER, *Oude rechten van Steenberghe*, 1897, p. 17-19, naar B.

Regesten

JUTEN, in *Taxandria*, XXXII (1925), p. 119, nr. 8. – SLOOTMANS, *Grepen uit de geschiedenis van Steenberghe*, 1939, p. 36 (gedateerd 1291). – DELAHAYE, *Archief Steenberghe*, I, 1963, p. 130, nr. 10 (gedateerd 24 januari 1292).

Datering

Het gebruik van de paasstyl is verondersteld, zie Inleiding.

Samenhang en tekstuitgave

Voor de genoemde punten in de keur zie nr. 1111.

Rase van Gauera, heere van Lyedekercke ende van Breda, ende Gheeraert van Wese-male, heere van Berghen an den Zoem, wii maken cont allen denghenen die dese lettren sullen sien ende horen lesen dat wii omme ghemeene oerbare van onsen lieden van Steenberghe metten rade der scepenen van Steenberghe ende ander onser lieden aldaer hebben ghemaket ende ghenomen poente, die in hare kore staen, die te licht waren, ende hebben se ghesvaert ende die te svaer waren ende hebben se ghelicht, ende gheoerdineert in derre manieren alsoe hierna volget te houdene ende te wederroepene bii onsen rade ende metten rade der scepenen ende der goeder lieden van Steenberghe voernoemt. Ende dit siin die poente volghende teene na tander sprekende aldus.

(1) Soe wie eenen kniif trect in erren moede op yemene binnen der gherechten van Steenberghe, hii verboert ieghens denghenen daer hine op trect XX s. ende ieghens den heere van den lande III lb., of den kniif doer die hant geslegen.

(2) Soe wie eenen mensche wont met eenen kniive, daer die mensche te live of blivet, hii verboert ieghens den heere XX lb. of die hant, daer hiit mede dede.

(3) Soe wie binnen Steenberghe draghet fautsoen ofte misericorde of cortoysscolve of sveert ofte eenich moertwapine, hii verboert ieghens den heere X s.

(4) ¶ Ware dat sake dat yemene van Steenberghe vochte buten onsen lande, dat ghenoeemt es tlant van Breda, ieghen yemene van buten die niet wonachtich en ware in onse lande voerghenoemt, wi ne sullen hem niet heessen, het en ware dat clagere quame. Die clagere soude men berechten bi der wet der scepenen van Steenberghe. Men sal elken man berechten van X s. ende daer beneden, die hem beclaghet dagheliicx op die strate, bii eenre boete van VI d.

(5) Waert dat yemene quame, die bestellinghe begheerde ofte gheldinghe aen yemene, ende hii den rechttere dede vergaderen die scepenen, hii ware schuldich een boete van II s. den rechttere ende den scepenen, het en ware dat hii den anderen verwonne metten rechttere, daer hii op claghede. Ende volghet hii oec siere claghe niet, soe ghelde sine boete.

(6) Alle des voerghenoemden poenten die gheven wii onsen voerghenoemden lieden van Steenberghe te hebbene ende te houdene alsoe alst hier voerscreven es, behoudeliic hem al haren anderen rechten.

Ende omme dat wii voerghenoemde Rase van Gavera, heere van Lyedekercke ende van Breda, ende heer Gheeraert van Wesemale, heere van Bergen, willen dat dese dinc vaste sii ende onghekellengiert, alsoe alsoe hiervoer ghescreven es, soe hebben wii ghemeene dese lettren met onsen zeghelen ghezeghelt ende ghevest.

Dit was ghemaket te Steenberghe, int iaer ons Heeren als men screef sine incarnation dusentich tweehondert tneghentich ende een iaer, des sondaghes voer sinte Pauwelsdach die leghet in den winter.

1299

1292 februari 2

Raas II van Gavere, heer van Liedekerke en Breda, verkoopt met instemming van zijn echtgenote Aleid aan abt en convent van de St.-Bernardsabdij (te Hemiksem) de cijns van 44 schelling 6 penning oude Leuvense munt, hem jaarlijks voor hun goederen in de parochie (Oud) Gastel verschuldigd, zodat slechts 3 penning als jaarlijkse cijns hiervoor resteert, verkoopt aan hen voorts zijn molenplaats te Etten en schenkt aan hen de molenban aldaar en te Halderberg.

Origineel

A. Bornem, St.-Bernardus Abdij, archief abdij St.-Bernards, charter ad datum 2 februari 1291. – Afmetingen: hoogte 365 (rechts 372) + pliek 27 (29) x breedte 404 (onder 412) mm; beschadigd, zonder tekstverlies.

Aantekeningen op de achterzijde: 1° door gelijktijdige hand, mogelijk identiek aan de teksthand: Littera domini Rasonis, domini de Lidekerke et de Breda, super venditione quadraginta et quatuor solidorum Louaniensium veterum et sex denariorum annui censu et molendini de Etten cum suo fundo sive positione sua. – 2° door 14/15e-eeuwse hand: C (in rode inkt; op rasuur). III.

Bezegeling: elf uithangend bevestigde zegels, die aangekondigd zijn, namelijk: S1 ridderzegel van oorkonder, rond (doorsnede zegelveld 55, rand 6-7 mm), van groene was, rand grotendeels afgebrokkeld (zie CSN 781 en hier nr. 1288 S2), met tegenzegel CS1 wapenzegel van dezelfde, rond (doorsnede zegelveld 23, rand 4 mm), tamelijk gaaf (zie CSN 782 en hier nr. 1287 CS1). – S2 staande-figuurzegel van Aleid (van Boelare), echtgenote van oorkonder, spits-ovaal (hoogte zegelveld 43-45, breedte 25, rand 4-5 mm), van groene was, boven afgebroken, onderrand beschadigd (zie CSN 785 en hier nr. 1305 S2). – S3 monumentaalzegel van de stad Breda, rond (doorsnede zegelveld 43, rand 6-7 mm), van groene was, rand rechts en onder afgebrokkeld (zie CSN 576 en hier nr. 1090 S3), met tegenzegel CS3 beeldzegel van dezelfde, tamelijk gaaf (zie CSN 577 en hier nr. 1033 CS). – S4 wapenzegel van Willem

Hugemanszoon (heer van Zevenbergen), rond (doorsnede zegelveld 20, rand 4 mm), van groene was, tamelijk gaaf (zie hier nr. 1288 S3). – S6 wapenzegel van Gillis van Breda, rond (doorsnede zegelveld 11, rand 3 mm), van groene was, in drie stukken los bij liggend (zie CSN 778 en hier nr. 1288 S5). – S7 beeldzegel van Berner of Baye van Breda, van groene was, gebroken in drie stukken (type II; zie CSN 790 en hier nr. 1293 S4). – S8 wapenzegel van Zegebert van Ulvenhout, rond (doorsnede zegelveld 16, rand 3-4 mm), van groene was, tamelijk gaaf (type I; zie CSN 1267), met randschrift: + Sigillum SIGELBERTI: DE: VLVENHOVT. – S9 wapenzegel van Gerard van Tiggelt, rond (doorsnede zegelveld 18, rand 5 mm), van groene was, tamelijk gaaf (zie CSN 1261), met randschrift: + Sigillum · GERART: DE: TISELT · *. – S10 wapenzegel van Witteman van Ginneken, rond (doorsnede zegelveld 21, rand 5 mm), van groene was, onderkant afgebroken (= CSN 865 en zie hier nr. 1293 S7). – S11 monumentaalzegel van Hendrik Evergeer, rond (doorsnede zegelveld 19, rand 4 mm), van groene was, rand licht beschadigd (type I; = CSN 841 en zie hier nr. 1297 S11). – S12 beeldzegel van Arnoud Omeken (van Schoten), rond (doorsnede zegelveld 16, rand 4-5 mm), van groene was, bovenzijde afgebroken (zie CSN 1113 en hier nr. 1293 S8); en één bevestiging (met nog zichtbare zegelafdruk op de uithangende dubbele strook perkament) voor het als vijfde aangekondigde zegel (S5D), vermoedelijk dat van Godfried (Liedwivenzoon) van Bergen op Zoom.

Afschriften

- B. begin 16e eeuw, Bornem, St.-Bernardus Abdij, archief abdij St.-Bernards, hs. nr. 332 = Cartularium (alphabetum) rubrum II, fol. 36^v-37^r, nr. C 3 (met restauraties door Judocus Bal, midden 17e eeuw), geauthenticeerd door de notarissen Jan van Wouw en M. Ginneel (ongedateerd, ca. 1559), naar A.
- C. 16e eeuw, Bergen op Zoom, GA, archieven Raad en rekenkamer Bergen op Zoom, inv.nr. 495.0, eenvoudig afschrift, naar A.
- D. eerste helft 17e eeuw, Bornem, St.-Bernardus Abdij, archief abdij St.-Bernards, hs. nr. 322 = Cartularium (alphabetum) rubrum I-I, fol. 64^v-66^r, nr. C 3, onder caput: C rubrum: Littere de bonis nostris apud Eten et Sprundele, met in de inhoudsopgave, fol. 63^r, de rubriek: Littera de acquitatione census bonorum nostrorum de Halderberghe et super positione molendini nostri, geauthenticeerd door J. Rubens, openbaar notaris (ongedateerd, ca. 1653), naar A.
- [E]. vóór 1619 december 12, niet voorhanden, bekend uit de overlevering van [F] vermeld bij H, gewaarmerkt afschrift door de schout van Ranst, Broechem enz., met de vermelding van de bezegeling: Et erat sigillatum undecim sigillis ex cera viridi et factum in pergameno quorum sigillorum duodecim corruptum est ex parte, naar A.
- [F]. vóór 1619 december 12, niet voorhanden, bekend uit de overlevering van [G] vermeld bij H, (authentiek) afschrift door Van Borm, naar [E].
- [G]. 1619 december 12, niet voorhanden, bekend uit H, gewaarmerkt afschrift door A. Brouwerts, secretaris van Hoeven, naar [F].

- H. 18e eeuw, Zevenbergen, RAWB, archief dorpsbestuur van de vrijheid Etten, Leur en Sprundel, collectie P. Nuyts, inv.nr. 3802 (voorheen hs. nr. 5) = Pieter Nuijts, Beschrijvinge van de vrijheid ende heerlijkheid Etten met den gevolge ende aankleve van dien, fol. 96^v-99^r, toegevoegd afschrift onder de rubriek: Copije van den verkoopbrieff van den molen tot Etten, naar [G].
- I. eind 18e eeuw, *ibidem*, archief hervormde gemeente Etten, inv.nr. 910 (voorheen hs. nr. 5a) = Beschrijvinge van de vrijheid ende heerlijkheid van Etten (afschrift ms. Pieter Nuijts), p. 252-257, naar H.

Uitgaven

- a. JUTEN, in *Taxandria*, XIII (1906), p. 150-154, naar D (geeft op naar A). –
 b. CERUTTI, *Middeleeuwse rechtsbronnen Breda*, I, 1956, p. 59-61, nr. 74 (onvolledig), naar a.

Regesten

- JUTEN, in *Taxandria*, XXXII (1925), p. 119-120, nr. 9. – VAN HAM, *Inventaris raad en rekenkamer Bergen op Zoom*, 1980, 3/B, p. 467, nr. 34.

Datering en samenhang

Het formulier van deze oorkonde hangt nauw samen met dat van nr. 1297. Ook de bezegeling sluit hierbij, anders dan bij vergelijkbare oorkonden uit het begin van 1291, nauw aan. Deze oorkonde vormt in samenhang met de nrs. 1297 en 1300 een bewijs voor het gebruik van paasstijl, zie verder nr. 1300 onder Datering. Ook nr. 1289 hangt gezien onder meer de passage over de molenplaats met de onderhavige oorkonde samen. De inhoudelijke verschillen zijn echter te groot om deze oorkonden als vooroorkonden in engere zin te beschouwen.

Universis^a Christi fidelibus tam presentibus quam futuris ad quos presentes littere pervenerint Raso de Gauere, dominus de Lidekerke et de Breda, salutem et rei geste cognoscere veritatem.

Vestre universitati notum facimus ac testamur tenore presentium litterarum nostrarum quod nos, vivente adhuc domina Aelide^b uxore nostra et plenius consentiente, vendidimus ac vendidisse nos recognoscimus et fatemur viris religiosi .. abbati et conventui monasterii Loci sancti Bernardi Cysterkiensis ordinis, Cameracensis dyocesis, pro quadam pecunie summa nobis bene sufficiente et ab eisdem religiosi ex integro persoluta, quadraginta et quatuor solidos et sex denarios veterum Louaniensium minoris monete, in quibus nobis et successoribus nostris de omnibus bonis suis, sitis in parochia sive in territorio de Ghestele, dicti religiosi ratione annui et perpetui census, in festo beati Martini hyemalis singulis annis solvendi apud Ghestele, tenebantur obligati, sicut in litteris eorundem religiosorum plenius continetur, ita quod de omnibus bonis suis, de quibus nobis prius debebant

1299 ^a versierde initiaal A. – ^b door de hand die ook de dorsale aantekening onder 2° aanbracht op opengelaten plaats ingevuld, slot-e op rasuur A.

et tenebantur solvere pro annuo censu quadraginta et quatuor solidos et novem denarios predictae *Louaniensis* monete vel semper pro tribus denariis *Louaniensibus* quatuor *Turonenses*, de cetero tres denarios *Louanienses* predictae monete in dicto festo beati Martini apud Ghestele ratione sui annui census tantummodo nobis et nostris successoribus solvere tenebantur nec aliquid amplius ab eis exigere poterimus pro annuo censu nos vel nostri successores in futuro bona sua omnia et singula, que prius de nobis sub dicto annuo censu quadraginta et quatuor solidorum et novem denariorum *Louaniensium* tenebant, concedentes eisdem sub annuo censu predictorum trium denariorum *Louaniensium* de nobis et nostris successoribus tenenda et habenda perpetuis temporibus pacifice et quiete.

Preterea nos vendidimus et vendidisse nos recognoscimus ac fatemur eisdem religiosis pro quadam pecunie summa nobis bene sufficienti et persoluta, quicquid iuris habebamus vel quocumque modo in posterum nos vel successores nostri habere poteramus in molendino nostro quondam sito apud Etten et positionem ipsius molendini ac locum, in quo idem molendinum quondam situm fuerat, sub tali conditione et conducto quod ipsi religiosi in loco ubi dictum molendinum quondam apud Etten situm fuerat, vel in alio quocumque loco infra limites predictae parrochie ipsis placuerit quem eis pro competenti precio vel rationabilibus expensis, si super hoc ab eisdem requisiti fuerimus pro suo beneplacito nos habere faciemus, aliud molendinum facere, ponere seu construere poterunt, contradictione cuiuslibet non obstante. Et nos vel nostri successores sive quicumque alii in posterum aliquod molendinum in predicta parrochia de Etten ponere, construere vel edificare non poterimus ullo modo, nec aliqui in predicta parrochia de Etten nunc commorantes vel postmodum commoraturi ad aliquod aliud molendinum molere poterunt quam in dicto molendino apud Etten construendo vel in molendino eorundem religiosorum sito apud Halderberghe; concedentes ipsis religiosis licentiam specialem ut omnibus hominibus nostris feodalibus, mansionariis seu censuariis aut quibuscumque aliis in quocumque loco nostri domini nunc commorantibus vel postmodum commoraturis molere liceat in molendinis ipsorum religiosorum situs vel situandis apud Halderberghe et apud Etten, contradictione cuiuslibet non obstante, dantes eisdem quod nec nos, nec successores nostri, sculteti, iusticiarii, ballivi vel quicumque alii sub nostro dominio constituti id eis prohibere poterimus aliquatenus in futuro, sed nec exactionem aliquam, servitium aut emolumentum aliquod ab eis exigere vel extorquere poterimus occasione premissorum, positiones ipsorum molendinorum de Halderberghe et de Etten ratas et firmas imperpetuum habentes et habituri.

Ceterum in possessionem totius annui census et iuris molendinorum predictorum ipsis a nobis venditorum dictos .. abbatem et conventum heredavimus et investivimus secundum morem terre approbatum per sententiam seu iudicium eorum, quorum intererat de huiusmodi iudicare, adhibitis omnibus iuris solemnitatibus in talibus fieri debitis et consuetis. Hiis autem nobiscum interfuerunt: *Willemus* filius *Hughemanni*, *Godefridus* de Berghen super *Zome*, dapifer noster, *Egidius* de Breda, *Bernerus* sive Bayo de Breda, *Sigebertus* de *Vluenhout*, *Gerardus* de *Tichghet*, *Witemannus* de *Ghinneke*, *Henricus* *Euergheer* et *Arnoldus* *Omeken*, homines nostri feudales, *Hermannus* filius *Gerardi*, *Willelmus* filius *Willelmi* dicti *Spirinc*, *Marselius* filius *Willelmi*, *Alardus* filius *Scutemanni* et *Iohannes* filius Sacerdotis, scabini de Ghestele, *Gerardus* dictus de *Mere*, *Godefridus* filius *Vromboudi*, *Willelmus* filius *Vromboudi* et alii quamplures mansionarii nostri, quorum iudicio hec acta sunt et perpetrata, prout ordo iuris dictaverat et petebat.

Ut autem hec omnia et singula perpetuis temporibus rata, firma et inconcussa permaneant, nos promittimus fide media et iuramento prestito corporali quod nos contra premissa nullatenus ire conabimur in futuro, nec artem, ingenium, consilium vel auxilium queremus vel prestabimus, per que infringi valeat aliquatinus aliquod premissorum. Promisimus etiam et promittimus ac tenemur sepe dictis religiosis super premissis omnibus et singulis iustam, debitam et rectam warandiam sive warandisiam pro nobis et nostris heredibus et successoribus contra quoscunque. Renuntiamus insuper omni iuris auxilio canonici pariter et civilis, cum omnibus consuetudinibus patrie, omnibus privilegiis crucis sumpte vel assumende, omnibus exceptionibus, cavillationibus doli mali, que nobis vel nostris successoribus quantum ad aliqua premissorum infringenda prodesse possent et dictis religiosis nocere vel obesse. Ad hec autem omnia et singula inviolabiliter observanda et complenda nos heredesque nostros et successores per presentes litteras obligamus et si quid in premissis defecerit, promittimus quandocunque vel quocienscunque super hiis requisiti fuerimus fideliter adimplere.

In quorum omnium testimonium et memoriam sempiternam sigillum nostrum una cum sigillo domine Aelidis^c uxoris nostre predictae et communi sigillo oppidi nostri de Breda presentibus est appensum. Rogamus^d insuper ad maiorem premissorum firmitatem Willelmum filium Hughemanni, Godefridum de Berghen, dapiferum nostrum, ceterosque homines nostros feudales predictos, ut nobiscum sigilla sua presentibus apponant. Nos igitur Willelmus filius Hughemanni, Godefridus de Berghen super Zome, Egidius de Breda, Bernerus sive Bayo de Breda, Sigebertus de Wluenhout, Gerardus de Tichghet, Witemannus de Ghinneke, Henricus Euergheer et Arnoldus Omeken antedicti, ad petitionem nobilis viri domini Rasonis, domini nostri de Breda, sigilla nostra presentibus litteris duximus apponenda.

Datum anno Domini millesimo ducentesimo nonagesimo primo, in Purificatione beate Marie.^e

(S1+CS1) (S2) (S3+CS3) (S4) (S5D) (S6) (S7) (S8) (S9) (S10) (S11) (S12)

1300

1292 februari 6

Liedekerke

Raas II van Gavere, heer van Liedekerke en Breda, verzoekt enige van zijn leenmannen en de schepenen van Breda hun zegel te hechten aan een tweetal oorkonden op zijn naam, inzake een verkoop aan abt en convent van de St.-Bernardsabdij (te Hemiksem) (zie nrs. 1297 en 1299).

1299 ^c ingevuld als onder noot b, met nog zichtbare punten in de oorspronkelijk open gelaten plaats A. – ^d met grote spatie en mogelijk secundaire verbindingstreep tussen Rog- en -amus A. – ^e hierna een sluitingsteken A.

Origineel

- A. Antwerpen, RA, archief abdij St.-Bernards te Hemiksem, charter ad datum 6 februari 1292 (aanwinst 1886). – Afmetingen: hoogte 118 (rechts 116) + pliek 23 (17) x breedte 198 (onder 187) mm; gaaf bewaard, behoudens de bezegeling. Aantekeningen op de achterzijde: 1° mogelijk door de teksthand: Littera domini de Lidekerke ad feudales suos pro sigillandis duabus litteris. – 2° door 14/15e-eeuwse hand: A (in rode inkt). XII (door rasuur verbeterd uit XIII). Bezegeling: één bevestigingsplaats (met uithangende, gedeeltelijk afgescheurde strook perkament) voor het aangekondigde zegel (LS).

Afschriften

- [B]. begin 16e eeuw, niet voorhanden, bekend uit D, het oorspronkelijke afschrift in het aldaar genoemde cartularium van de St.-Bernardsabdij, naar A.
- C. eerste helft 17e eeuw, Bornem, St.-Bernardus Abdij, archief abdij St.-Bernards, hs. nr. 322 = Cartularium (alphabetum) rubrum I-1, fol. 11^v, nr. A 13, onder caput: A rubrum: Littere communales dominorum de Breda, met in de inhoudsopgave, fol. 3^r, de rubriek: Item alia eiusdem ad scabinos de eadem sigillatione, geauthenticeerd door J. Andriessen(s), apostolisch notaris (ongedateerd, ca. 1653), naar A.
- D. 1657, *ibidem*, hs. nr. 332 = Cartularium (alphabetum) rubrum II, fol. 11^r-11^v, nr. A 13 onder caput: A rub(rum) (in het aangevulde gedeelte), afgeschreven en geauthenticeerd door Judocus Bal, apostolisch notaris, naar A.

Niet eerder uitgegeven.

Datering

In onderstaande oorkonde, in de tekst gedateerd op woensdag na 2 februari 1291, wordt verzocht om bezegeling van twee reeds eerder verleende oorkonden (duabus cartis sub nomine nostro factis et nostro sigillo sigillatis... datis et concessis), zie de nrs. 1297 en 1299. Aangezien nr. 1297 uitgevaardigd is op 25 december 1291, kan onderhavige oorkonde niet op 2 februari 1291 zijn uitgevaardigd en is het gebruik van paasstijl hier zeker.

Raso^a de Gauere, dominus de Lidekerke et de Breda, dilectis et fidelibus hominibus suis feodalibus Willelmo filio Hughomanni^b, Egidio dicto de Breda, Bernero sive Bayoni de Breda, Sigeberto de Vluenhout, Gerardo dicto de Tighelt, Witemanno de Ghinneke, Henrico dicto^c Euergheer et Arnolde dicto Omeken de Scoten universisque scabinis oppidi sui de Breda salutem, suam gratiam et omne bonum.

Dilectam et discretam fidelitatem vestram presentibus rogamus ac requirimus quantum possumus omnimodis volentes quatinus duabus cartis sub nomine nostro factis et nostro sigillo sigillatis super quibusdam conventionibus ac venditionibus permissis, datis et con-

1300 ^a vergrote initiaal, waarvoor een aanvangsteken A. – ^b Hughemanni niet uit te sluiten A. – ^c hierna geëxpungeerd Gh. A.

cessis a nobis viris religiosis .. abbati et conventui monasterii Loci sancti Bernardi Cisterciensis ordinis, sigilla vestra apponere velitis in testimonium omnium contentorum in eisdem sine alterius expectatione mandati nostri vel precum nostrarum per presentiam nostram corporalem, quodcumque super hoc a latore presentium per presentes litteras quilibet vestrum fuerit requisitus et hoc nullo modo dimittatis.

In cuius rei testimonium sigillum nostrum presentibus est appensum. Benevalete.

Datum apud Lidekerke, feria quarta post Purificationis beate Marie virginis, anno Domini millesimo ducentesimo nonagesimo primo.

Reddite litteras.^d

(LS)

1301

1292 maart 7

Bergen op Zoom

Schepenen van Noordgeest, van Zuidgeest en van Borgvliet oorkonden gezamenlijk, onder het zegel van schepenen van Bergen op Zoom, dat Jocha van Molenbeek en al haar erven verklaren schuldig te zijn aan abt en convent van de St.-Bernardsabdij (te Hemiksem) een jaarlijkse rente van 30 schelling en 12 penning Leuvens en een halster rogge, waarvoor dezen verscheidene stukken land in Noordgeest, Zuidgeest en Borgvliet in onderpand geven.

Origineel

[A]. Niet voorhanden.

Afschriften

B. begin 16e eeuw, Bornem, St.-Bernardus Abdij, archief abdij St. Bernards, hs. nr. 332 = Cartularium (alphabetum) rubrum II, fol. 170^r, nr. H 12, geauthenticeerd door Judocus Bal, apostolisch notaris (gedateerd 1659), naar [A].

C. eerste helft 17e eeuw, ibidem, hs. nr. 323 = Cartularium (alphabetum) rubrum I-2, fol. 72^r-73^r, nr. H 12, onder caput: H rubra: Littere oppidi de Berghen et de Zuyt-Landt, met in de inhoudsopgave, fol. 67^r, de rubriek: Littera de 30 solidis et 12 denariis et de uno halstario siliginis super hereditate Ioches de Molenbeke, sita partim sub Noortgheest, Zuytgheest et de Borchvliete, geauthenticeerd door J. Rubens, openbaar notaris (ongedateerd, ca. 1653), naar [A].

Niet eerder uitgegeven.

1300 ^d hierna een sluitingsteken A.

Datering

Het gebruik van de paasstijl is verondersteld, zie Inleiding.

Nos Henricus filius Hermanni de Staple, Petrus filius Henrici et Willelmus filius Alardi, scabini in Nortgheest, et nos Godefridus filius Aven, Petrus Molenbeke et Stephanus de Lindonc, scabini in Zuetgheest, et nos Willelmus dictus Pape, Willelmus filius Cristine et Willelmus Boye, (scabini)^a in Bortfliete^b, notum facimus universis presentia visuris quod in nostra constituta presentia Iotha^c de Molenbeke et omnes heredes eius cum legitimo tutore suo mediante iure suscepto recognoverunt coram nobis se simul debere personis religiosis, scilicet .. domino abbati et conventui Loci sancti Bernardi Cysterciensis ordinis, triginta solidos et duodecim denarios Lovanienses et unum halstarium siliginis legalium annualium reddituum ad Nativitatem Domini nostri Ihesu Christi perpetue singulis annis predictis religiosis persolvendos. Et ad legitimam persolutionem dictorum reddituum omnium perpetue singulis annis termino prenotato dicta Iocha et sui heredes omnes et singuli cum predicto suorum^d tutore obligaverunt tres pecias terre sue, sitas apud Molenbeke et continuatas inter viam de Molenbeke et fossam inferius continuatam, quequidem tres pecie terre pertinent ad iusticiam et iurisdictionem de Nortgheest. Item dicta Iocha et heredes eius cum predicto suo tutore obligaverunt dictis religiosis unam peciam terre sue, continentem in latitudine octo lectos et tendentem a communi plathea de Molenbeke versus Hyldernisse usque ad iusticiam de Hyldernisse et pertinentem ad iusticiam et iurisdictionem de Zuetgheest. Item dicta Iocha et heredes eius cum suo predicto tutore obligaverunt dictis religiosis duas mensuras secundum legem terre deputatas terre seu pratorum, sitas in loco qui dicitur Camersdal^e, et tres mensuras terre sue seu pratorum contra Nycholaum Fabrum quondam comparatas, quequidem quinque mesure spectant ad iusticiam de Borthfliete^b. Quequidem omnia predicta et singula bona superius prenotata tam terram quam prata, qualicumque modo sunt sita vel habita, memorata Iocha et omnes eius pueri hereditarii cum legitimo tutore mediante iure suscepto obligaverunt predictis religiosis ad verum pignus impignorando ad perpetuam persolutionem dictorum reddituum singulis annis termino prenotato, memoratos religiosos secundum rigorem iuris in predictis bonis investiendo, sub hac condicione fideliter adiuncta quod, si predicti redditus tam denariorum quam siliginis termino prescripto non fuerint dictis religiosis persoluti, extunc predicti religiosi, postquam dictos redditus monuerint, liberam facere poterunt cum tota predicta terra et pratis suorum voluntatem et tanquam libera bona sua cuncta bona predicta libere possidere absque alicuius contradictione.

Et nos communiter omnes scabini predicti tam de Nortgheest quam de Zuetgheest et de Borchfliete utimur in hac parte sigillis virorum discretorum scilicet Theoderici de Monte et Willelmi Bieghen ac Henrici filii Thome, scabinorum de Berghen super Zoem, quia nos ad presens propria sigilla non habemus.

Et nos Theodericus de Monte, Willelmus Bieghe et Henricus filius Thome predicti, scabini de Berghen super Zoem, propria sigilla nostra ad instantiam et ad preces predictorum scabinorum de Nortgheest, de Zuetgheest et de Borchfliete presentibus duximus apponenda in testimonium premissorum.

1301 ^a scabini ontbreekt B, toegevoegd door latere hand C. – ^b aldus B, Borchfliete C. – ^c gewijzigd in Iocha B. – ^d gewijzigd in suo BC. – ^e Camersdoel C.

Datum et actum apud Berghen, anno Domini millesimo ducesimo nonagesimo primo, feria sexta post dominicam Reminiscere mense martii.

1302

1292 maart 27

Roosendaal

Schepenen van het moergebied van Gerard van de Spijker te Roosendaal oorkonden dat Jan Maes van Lembeke overdraagt bij hande van Gerard van de Spijker 1 hoeve moer te Roosendaal aan abt en convent van de St.-Andriesabdij bij Brugge, behoudens de jaarlijkse erfcijs van 12 penning kleine Leuvense munt per bunder.

Origineel

- A. Brugge, RA, oorkondenverzameling, blauwe nrs., nr. 7214. – Afmetingen: hoogte 155 (rechts 130) + pliek 8 (rechts 9) x breedte 232 (onder 236) mm; beschadigd, met tekstverlies; de pliek bedekt een gedeelte van de laatste regel.

Aantekeningen op de achterzijde: 1° door 14e-eeuwse hand: De moro de Rosendale, Rosendale. – 2° door 15e-eeuwse hand: Van XXXVII m. (met of morgen) moers liggende te Rosendale in Brabant, fol. CC^{ov}.

Bezegeling: vier bevestigingsplaatsen (waarvan slechts vier sneden in de pliek zichtbaar zijn), vermoedelijk voor de vier aangekondigde zegels (LS1, LS2, LS3 en LS4).

Afschriften

- [B]. *vóór de 15e eeuw, niet voorhanden, bekend uit de dorsale aantekening op A, afschrift in een niet voorhanden zijnd handschrift, fol. 200^v.*
- C. *tweede helft 16e eeuw, Brugge, RA, Découvertes, nr. 250, II = Registrum terrarum tam arabilium quam mori, prati, campi, waestine, sylvae et similium, spectantium ad monasterium sancti Andree (cartularium van de St.-Andriesabdij bij Brugge), fol. 103^r-104^v, onder caput, fol. 103^r: Rosendale, en onder de rubriek: Ghifte van eene houwe moers ofte twaef (sic) buundren liggende te Rosendale in Brabant in twee steden, naar A.*

Uitgaven

- a. NOTERDAEME, in *Appeltjes van het Meetjesland*, VII (1955-1956), p. 107-108 (gedateerd 10 april 1292), naar A. – b. GYSSELING, *Corpus Middelnederlandse teksten*, I-3, 1977, p. 1770-1771, nr. 1144, naar A.

Datering

Het gebruik van de paasstijl is verondersteld, zie Inleiding.

Ontstaan

Deze oorkonde is geschreven door dezelfde hand als het origineel van nr. 1303. Volgens b is deze hand van een monnik van de St.-Andriesabdij bij Brugge.

Samenhang

De passage als men hevet ghescreven in dies Gerards sarters die hi hevet van den moere van Rosendale verwijst naar twee (of meer) verloren gegane oorkonden, vermoedelijk de oorspronkelijke moerconcessies, aan Gerard van de Spijker verleend door Gerard van Wezemaal, heer van Bergen op Zoom, en vermoedelijk ook door Raas I van Gavere, heer van Liedekerke en Breda, zie nrs. 1276 en 1277.

Tekstuitgave

De lacunes in A zijn aangevuld naar b.

Ywain filius Ywains, Soy Bruninc ende Alard die Costre, scepene van den moere ende van den goede dat behord te Gerards bevange van den Spikre ter stede die hetet Rosendale in Brabant, doen te wetene allen dengoenen die dese lettren zullen zien ende horen lesen dat quam voer ons Ian Maes van Lembeke ende gaf wettelike ghifte ende halme Gerarde van den Spikre tes abbets boef ende tes convents van sint Andries bi Brugge, ende die Gerard van den Spikre gaf voerd wettelike ghifte den here Pietre, abbet van sinte Andries voerseid, te sire kerke boef van ere houve moers metten groende, die welke houve houdet tuelf bunre, leggende te Rosendale voerseid in tven steden, dats te wetene an die zuudzide of zuudholf den moere naest die es Ians van Risinge ende an die nordzide of zuutholf naest den moere die es cheren van Wateruliet dat es in elken stede die nordzide van den moere die was wielen Ians Maes voerseid. Ende daer wedde die Ian Maes dien Gerarde van den Spikre ende die Gherard voerd dien abbet van sint Andries te sire kerke boef dien moer metten groende te wetten te waerne bi der voerwoerde ende bi der vriede dier toe behord, als men hevet ghescreven in dies Gerards sarters die hi hevet van den moere van Rosendale, vri ende quite met tvel^a peneghe Louenche cleenre monte van elken bunre te gheldene dien Gherard elc tiars te sinte Bauesmesse tes heren boef van Rosendale, met dobblen coepe als hi ghevallen sal bi verstervenessen iof bi vercoepe. Eende^b wie scepene voerseid, ghemaent also scepene wettelike van onsen wetteliken maenre Gerarde van den Spikre, wiisen ende seggen ende orconden bi onsen hede also scepene dat die Ian Maes wettelike es uutghegangen ende Gerard van den Spikre inghegaen [ende die] Gerard voerd wettelike uutgegaen ende die abbet ingegaen ende gheervet van [di]en voerseiden moire ende v[a]n den groende na der wet, usage ende costume van dien lande ende van den moere voer[se]id.

Ende in orconden ende k[e]nnessen van deser dinc soe hebben wi scepene voerseid ende ic Gerard van den Spikre [de]se lettren ghezeglet m[et] o[nse]n z[eg]len uthangende.

1302 ^a aldus A, lees tvelve. – ^b aldus A, lees ende.

Dit was ghedaen te Rosendale voerseid upt heerscep dies Gerards voerseid in iaer ons Heren als men scrivet Ziin incarnation dusentich tvehondert ende een ende neghentich, tes donredaghes voer Palme[so]ndach.^c

(LS1) (LS2) (LS3) (LS4)

1303

1292 april 17

Schepenen van Eeklo oorkonden dat Jan Maes en zijn vrouw Margaretha verkocht hebben aan abt en convent van de St.-Andriesabdij bij Brugge 12 bunder moer te Roosendaal voor 53 pond Tournoois en vrijwaring beloofd hebben voor alle aanspraak en voor de jaarlijkse erfcijs van 12 penning klein Leuvense munt per bunder, aan Gerard van de Spijker te voldoen.

Origineel

- A. Brugge, RA, oorkondenverzameling, blauwe nummers, nr. 7217. – Afmetingen: hoogte 93 (rechts 88) + pliek 11 (rechts 10) x breedte 250 (onder 253) mm; beschadigd, met tekstverlies.

Aantekeningen op de achterzijde: 1° door 14e-eeuwse hand: De moro apud Rosendale (slechts onder kwartslamp leesbaar). – 2° door 15e-eeuwse hand: De XII bonariis mori precio emptis iacentibus in Breda, in loco vulgari nomine dicto Rosendale. – 3° door andere 15e-eeuwse hand: fol. CC^{ov}, B.

Bezegeling: zeven bevestigingsplaatsen (waarvan twee uithangende stroken perkament en vijf sneden in de pliek zichtbaar zijn), vermoedelijk voor de aangekondigde zegels (LS1, LS2, LS3, LS4, LS5, LS6 en LS7).

Afschriften

- [B]. vóór de 15e eeuw, niet voorhanden, bekend uit de dorsale aantekening op A, afschrift in een niet voorhanden zijnd handschrift, fol. 200^v.
- C. tweede helft 16e eeuw, Brugge, Découvertes, nr. 250, II = Registrum terrarum, tam arabilium quam mori, prati, campi, waestine, sylvae et similium, spectantium ad monasterium sancti Andree (*cartularium van de St.-Andriesabdij bij Brugge*), fol. 104^v-105^r, onder caput, fol. 103^r: Roosendale, en onder de rubriek: Chaetre (*sic*) van dezelve gifte van twaelf bundren moers liggende te Roosendale int landt van Breda, naar A.

1302 ^c hierna een sluitingsteken A.

Uitgaven

a. NEELEMANS, *Geschiedenis Eecloo*, II, 1865, p. 488 (gedateerd 1292), naar A. – b. NOTERDAEME, in *Appeltjes van het Meetjesland*, VII (1955-1956), p. 107, bijlage 1, naar A. – c. GYSSELING, *Corpus Middelnederlandse teksten*, I-3, 1977, p. 1777-1778, nr. 1150, naar A.

Datering

Het gebruik van de paasstyl is verondersteld, zie Inleiding.

Ontstaan

Zie nr. 1302 onder Ontstaan.

Tekstuitgave

De lacunes in A zijn aangevuld naar c.

Boidin van Gent, Bouden van den Broecheuse, Lippin cheren Wilsoets soene^a, Willem Alard, Willem van Keercvoerde ende Giselin die Vlaminç, scepene van Eclo, doen te wetene allen dengoenen die dese lettren zullen zien ende horen lesen dat quam voers ons Ian Maes ende Margarieta, ziin wiif, ende bekenneden ende belieden dat si hadden vercocht wettelike den abbet ende den convente van sinte Andries bi Brugge tvelve buunre moers metten groende, leggende int lant van Breda ter stede die hetet Rosendale, omme drie ende vichtich pont Tornoise die hem zien wel vergouden. Ende die voerseide Ian Maes ende Margarieta, ziin wiif, wedden voer ons Daniele van Onkeulieta ties voerseids abbet boef ende ties co[nvents] dien voerseiden [mo]e[r]^b metten groende te wetten te warne vri ende quite van allen calaingn ende van sculden iogen elken meensche^c met tvelve peneghen Louenche cleenre monte tiaers van elken buunre die men ghelt Gherarde van den Spikre te sinte Bauesmesse.

Ende in orconden van desen voerseiden sticken soe hebben wi ghezeglet dese lettren met onsen zeglen uuthangende, met Ian Maes zegle voerseid. Ende ic Ian Maes kenne dese voerseide sticken up mi zelve.

Dit was ghedaen int iaer ons Heren als men scrivet Siin incarnation dusentich ende tvehondert ende tve ende neghentich, viertiene nacht voer meiedach.^d

(LS1) (LS2) (LS3) (LS4) (LS5) (LS6) (LS7)

1303 ^a o over andere letter geschreven A. – ^b gaatje in perkament A. – ^c s bovengeschreven A. – ^d hierna een sluitingsteken A.

1304

1292 mei 12

Gerard van Liedekerke, heer van Oosterhout, geeft aan Gijsbert van der Donk en Ida, diens echtgenote, 44 bunder en aan Willem van der Donk, zoon van genoemde Ida, achttien bunder in erfcijs tegen een jaarlijkse cijns van zes penning per bunder, vrij van beden en diensten, behoudens de landweer van Oosterhout en verzoekt enige schepenen van Breda en leenmannen van de heer van Breda mede te bezegelen.

Origineel

[A]. Niet voorhanden.

Afschrift

B. 15e eeuw, 's-Gravenhage, ARA, archief Nassause Domeinraad, I, Raad en rekenkamer te Breda, inv.nr. 297, reg. nr. 67, authentiek afschrift door notaris Wal. Keyen, naar [A].

Uitgave

a. CERUTTI, *Middeleeuwse rechtsbronnen Breda, I*, 1956, p. 61-62, nr. 75, naar B.

Regest

DROSSAERS, *Archief Nassauschen Domeinraad, I-2*, 1948, p. 20, nr. 67.

Wii Gherart van Lydekerke, heere van Ostrout, make cont alle denghenen die dese lettere zeulen sien ofte horen dat wii hebben gegeven Ghizebrecht van der Doncgh ende sinen wietthactegen wiven, veren Iden, ende haren nacomelingen the gherechten size vier ende viertege buenre, elc buenre om zes penninge, gheliec anders zinen laten the geldene op sinte Bamissendaegh, ende Willemmen van der Doncgh, veren Iden zone vorgeseyt, achthien buenre, elc buenre omme zes penninge op sinte Bauendagh, op alselke voerwaerde dat Ghysebrecht, ver Ide ende Willem, haer zone, ende haer nacomelinghe zeulen ziten vrye van beden ende van allen stuecken ende oec van correveiden, zonder the ghelden haren sies ende gherechte lantwere the doene van Ostrout. Waer dat zake dat Ghizebrecht, ver Ide, Willem voergezeit ende haer nacomelinghe diet goet vercoften ofte vertieden, dat ziet hebben soudent the alzeulken rechte ende met alzeulker vryheyden alziet hebb[en]^a ontvaen van ons.

Ende ommadat deze dincg the vaster zal zien ende the ghestadegh van ons ende van onzen nacomelingen, zo bidde wii Witemanne van Ghizneken, Henric Euergheer, Ianne van der Cameren, scepenne vaen^b Breda, Berniere die men heyt Baye ende Gherarde van

1304 ^a lichte beschadiging perkament B. – ^b aldus B.

Oueruelt, manne scheren van Breda, dat zii hanghen hare zegle ane dezen brief met minen propre zegele.

Deze lettere waer ghemacgt ende ghescreven doen men screef van ons scHeeren iare duzenthe tweehondert ende tweenneghenteg, smanendaghs voer Ascencioen.

1305

1292 juni

Liedekerke

Raas II van Gavere, heer van Liedekerke en Breda, en zijn echtgenote Aleid schenken aan abt en convent van de St.-Cornelius- en St.-Cyprianusabdij te Ninove 28 bunder bos te Esphout tegen een jaarlijkse erfcijs van 12 penning Vlaams en vragen bevestiging en bekrachtiging hiervan aan de graaf van Vlaanderen.

Origineel

- A. *Gent, RA, archief abdij St.-Cornelius en St.-Cyprianus te Ninove, collectie De Smet nr. 282, charter ad datum juni 1292. – Afmetingen: hoogte 160 (rechts 155) + pliek 44 (42) x breedte 136 (onder 137) mm; gelinieerd; beschadigd, met tekstverlies.*

Aantekeningen op de achterzijde: 1° door 13e-eeuwse hand: Rassonis de Liede[kerke de] (gat in perkament, aangevuld naar analogie van de eerste dorsale aantekening onder nr. 1306) silva Esphout. – 2° door andere 13e-eeuwse hand: Liedekerke. – 3° door 15e-eeuwse hand: M° CC° XCII° mense iunio; IX; R 1292. – 4° door 18e-eeuwse hand: 1292 Lidekercke, Razo de Gauera donat abbatie nostre 28 bonaria (hierna terre doorgestreept) etc. – 5° door andere 18e-eeuwse hand: N° 19.

Bezegeling: één uithangend bevestigd zegel, dat aangekondigd is, namelijk: S2 staande-figuurzegel van Aleid, vrouwe van Boelare, spits-ovaal (hoogte zegelveld 46, breedte 26, rand 5 mm), van bruine was, gaaf (zie CSN 785), met randschrift: + Sigillum · AELIDIS · DOMINE · DE · BONLARIO; en één bevestigingsplaats (met op de pliek de nog zichtbare afdruk van bevestigingsstroken), vermoedelijk voor het aangekondigde zegel van Raas II van Gavere, heer van Liedekerke en Breda (SD1).

Afschriften

- B. *1292 juni, Gent, RA, archief abdij St.-Cornelius en St.-Cyprianus te Ninove, collectie De Smet nr. 283, charter ad datum juni 1292, vidimus door Gwijde van Dampierre, graaf van Vlaanderen (zie hier nr. 1306), naar A.*
- C. *eind 13e eeuw, Mechelen, Archief aartsbisdom Mechelen-Brussel, archief abdij St.-Cornelius en St.-Cyprianus te Ninove, niet geïnventariseerd, cartula-*

rium nr. 1, fol. 33^r, onder caput: Liedekerke, en onder de rubriek: Razonis, domini de Liedekerke, de nemore quod dicitur Esphout, XVII, en in de marge: 1292, naar A.

[D]. *1317 april 2, niet voorhanden, bekend uit E, en blijkens een 18e-eeuwse analyse in Gent, RA, archief abdij St.-Cornelius en St.-Cyprianus te Ninove, inv.nr. 84, p. 14, nr. 24, toen nog in het abdiarchief aanwezig, vidimus door Robrecht III van Béthune, graaf van Vlaanderen, vermoedelijk naar A.*

E. *midden 14e eeuw, Mechelen, Archief aartsbisdom Mechelen-Brussel, archief abdij St.-Cornelius en St.-Cyprianus te Ninove, niet geïnventariseerd, cartularium nr. 1, fol. 34^r, onder caput: Liedekerke, en onder de rubriek: Item vidimus Roberti, comitis Flandrie, de silva Esphaut, en in de marge: 1316, vermoedelijk naar [D].*

F. *15e eeuw, ibidem, cartularium nr. 2, fol. 43^r-43^v, onder de caput: Liedekerke, en onder de rubriek: Razonis, domini de Liedekerke, de nemore quod dicitur Espout, XVII, en in de marge: 1292, naar C.*

G. *15e eeuw, ibidem, cartularium nr. 2, fol. 44^v-45^v, onder caput: Liedekerke, en onder de rubriek: Roberti comitis Flandrie de silva Espout, en in de marge: 1316, vermoedelijk naar E.*

H. *1687 – 1689, Brussel, ARA, verzameling Handschriften, nr. 2179 = Lijste van de drossarden der stad ende lande van Breda, fol. 31^v-32^r, onder de rubriek: Dotatio monasterii Ninivensis, notarieel afschrift door Pieter Nuijts, schout van Etten, naar A.*

Uitgaven

a. MIRAEUS, *Donationum Belgicarum, II, 1629, p. 258-259, naar A.* – b. MIRAEUS, *Notitia ecclesiarum, 1630, p. 661, cap. 223, naar a.* – c. MIRAEUS – FOPPENS, *Opera diplomatica, I, 1723, p. 442, cap. 135 (gedateerd 1292), naar a.* – d. HUGO, *Sacri ordinis praemonstratensis annales, II, 1736, kol. CCXXL (lees CCXL), naar b.* – e. DE SAINT-GENOIS, *Monumens anciens, II, 1806, p. 807.* – f. LE GLAY, *Revue des Opera diplomatica, 1856, p. 39-40 (onvolledig), gecollationeerd naar c.*

Regesten

DE SMET, *Recueil des chroniques, II, 1841, p. 986, nr. 282.* – HERMANS, *Analytische opgave, 1844, p. 298.* – WAUTERS, *Table chronologique, VI, 1881, p. 379.*

In^a nomine sancte et individue Trinitatis.

Ego Raso^b de Gauera^c, dominus de Liedekerke^d et de Breda, et Allicia^e, uxor mea, omnibus hoc presens scriptum visuris, salutem in Domino.

Notum sit tam modernis quam posteris quod ob eternam que in Christo est salutem feliciter consequendam contulimus religiosi viris .. abbati et conventui monasterii Niniuen-

1305 ^a versierde initiaal A. – ^b Rasso B. – ^c Gauere C, Ghauere F. – ^d Liedekerke B. – ^e Alicia CF.

sis in puram et^f perpetuam elemosinam^f viginti et octo bonaria nemoris aut circiter cum omnibus pertinentiis suis, quod nemus dicitur Esphout^g et contiguum iacet nemori monasterii predicti iuxta viam que se extendit de Liedekerke^d versus Ledeberghe, in quo nemore dictos religiosos inheredavimus legitime coram scabinis nostris inferius nominandis adhibitis sollempnitatibus que in huiusmodi inheredatione^h solent adhiberi, mediantibus duodecim denariis Flandrensiumⁱ novorum nobis et nostris successoribus solvendorum ad Natale Domini censualiter annuatim.

Quam elemosinam et collationem petimus et supplicamus nos, predicti *Raso* et *Allicia*, a vobis, nobilis princeps comes^j Fla[n]dri]e^k et marchio Na[m]urcensis^l, roborari, ratificari et per vestras patentes litteras confirmari in robur et evidentiam perpet[ue firmi]tatis^k.

In cui[us rei m]emori]am^k predictis religiosis presens scriptum contulimus sigillis^m nostris roboratum.

Actum apud Liedek[erke cora]m^k scabinis nostr[is videlic]et^k: Soykinoⁿ de Lewes^o, Ivano^p de Lewes^o, Thoma de Landuit^q, Iacobo Fabro, Inghelberto^r Carnifice et Arnoldo^s [dicto]^k Lockeabout^t.

An[no Domini]^k millesimo ducesimo nonogesimo secundo, mense iunio.

(SD1) (S2)

1306

1292 juni

Gwijde van Dampierre, graaf van Vlaanderen, vidimeert een oorkonde van Raas II van Gavere, heer van Liedekerke en Breda, en zijn echtgenote Aleid d.d. juni 1292 (zie nr. 1305).

Origineel

A. *Gent, RA, archief abdij St.-Cornelius en St.-Cyprianus te Ninove, collectie De Smet nr. 283, charter ad datum juni 1292. – Afmetingen: hoogte 82 (rechts 93) + pliek 36 (30) x breedte 329 mm; gelinieerd; gaaf bewaard, behoudens de bezegeling.*

Aantekeningen op de achterzijde: 1° door 13e-eeuwse hand: Confirmatio comitis Flandrie de silva Esphout. – 2° door 15e-eeuwse hand: M° CC° XCII mense iunio en 3° door dezelfde hand: X, R 1292. – 4° door 17/18e-eeuwse

1305 ^f schrift vervaagd door vochtvlekken A. – ^g Espout F, Rephout a, H, b en c. – ^h aldus A, lees inheredatione. – ⁱ Flandrentium B. – ^j ontbreekt a, H, b en c. – ^k gat in perkament, aangevuld naar B. – ^l aangevuld naar B, Namurchensis C. – ^m g gewijzigd uit l A. – ⁿ Sophino a, H, b en c. – ^o Leewe F. – ^p Iuano BCF. – ^q Landut C, Landuut F. – ^r Ingelberto CF. – ^s Arnouldo B. – ^t Lokebout C, F, a, H, b en c.

hand: Nobis donata a Rasone, domino de Liedekerke. – 5° door 18e-eeuwse hand: N° 20.

*Bezegeling: één uithangend bevestigd zegel (aan een bruin-rode streng), dat aangekondigd is, namelijk: S ridderzegel van oorkonder, rond, van bruine was, zwaar beschadigd (bovenhelft van het zegel en het randschrift afgebroken) (zie LAURENT, *Les sceaux*, 1993, I-1, p. 168-169, nr. 49, II, *Flandre pl. 41*, nr. 49), met tegenzegel CS wapenzegel van dezelfde, rond (doorsnede zegelveld 34, rand 5 mm), beschadigd (bovenhelft van het zegel en rechterkant van het randschrift afgebroken) (zie LAURENT, *Les sceaux*, 1993, I-1, p. 169, nr. 50, II, *Flandre pl. 41*, nr. 50¹), met randschrift: [+ SECRETV: GVI]DON: COMITIS: FLAND[RIE:].*

Afschriften

- B. *eind 13e eeuw, Mechelen, Archief aartsbisdom Mechelen-Brussel, archief abdij St.-Cornelius en St.-Cyprianus te Ninove, niet geïnventariseerd, cartularium nr. 1, fol. 33^r-33^v, onder caput: Liedekerke, en onder de rubriek: Confirmatio domini Guidonis, comitis Flandrensis, de eodem nemore supradicto, XVIII, en in de marge: 1292, naar A.*
- [C]. *1315, niet voorhanden, bekend uit een analyse in Gent, RA, archief abdij St.-Cornelius en St.-Cyprianus te Ninove, inv.nr. 84, p. 14, nr. 22, toen nog in het abdijsarchief aanwezig, vidimus door de prior van de abdij van Affligem, vermoedelijk naar A.*
- [D]. *1317 april 2, niet voorhanden, bekend uit E, en blijkens een 18e-eeuwse analyse in Gent, RA, archief abdij St.-Cornelius en St.-Cyprianus te Ninove, inv.nr. 84, p. 14, nr. 24, toen nog in het abdijsarchief aanwezig, vidimus door Robrecht III van Béthune, graaf van Vlaanderen, vermoedelijk naar A.*
- E. *midden 14e eeuw, Mechelen, Archief aartsbisdom Mechelen-Brussel, archief abdij St.-Cornelius en St.-Cyprianus te Ninove, niet geïnventariseerd, cartularium nr. 1, fol. 34^r, onder caput: Liedekerke, en onder de rubriek: Item vidimus Roberti, comitis Flandrie, de silva Esphaut, en in de marge: 1316, vermoedelijk naar [D].*
- F. *14e eeuw, Lille, AdN, premier cartulaire de Flandre, pièce 592.*
- G. *15e eeuw, ibidem, cartularium nr. 2, fol. 43^v-44^r, onder caput: Liedekerke, en onder de rubriek: Confirmatio domini Guidonis, comitis Flandrie, de eodem nemore supradicto, XVIII, en in de marge: 1292, naar B.*
- H. *15e eeuw, ibidem, cartularium nr. 2, fol. 44^v-45^v, onder caput: Liedekerke, en onder de rubriek: Roberti, comitis Flandrie, de silva Espout, en in de marge, 1316, vermoedelijk naar E.*

Uitgaven

*a. DE SMET, *Recueil des chroniques*, II, 1841, p. 968-969, nr. 283 (gedateerd 1292), naar B. – b. LE GLAY, *Revue des Opera diplomatica*, 1856, p. 39-40, gecollationeerd naar F.*

Regest

WAUTERS, *Table chronologique*, VI, 1881, p. 379.

Datering

De maandopgave mense predicto in de dateringsregel verwijst naar de maand juni zoals in de geïnsereerde oorkonde d.d. juni 1292 (zie nr. 1305).

Guido^a, comes Flandrie et marchio Namurcensis, universis Christi fidelibus ad quos littere pervenerint, salutem in Domino.

Noveritis quod nos litteras dilecti et fidelis nostri Rassonis^b de Gauera^c, domini de Liedekerke^d et de Breda, et Alisie^e, uxoris eius, vidimus in hec verba vicio et suspitione carentes: – – – (*hierna volgt de tekst van nr. 1305*).

Unde nos Guido, comes Flandrie et marchio Namurcensis, ad preces ditorum feodaliū nostrorum dictam collationem et elemosinam per appentionem sigilli nostri roboramus et confirmamus.

Datum anno Domini millesimo ducentesimo nonagesimo secundo, mense predicto.^f

(S+CS)

1307

1292 augustus 24

Raas II van Gavere, heer van Liedekerke en Breda, oorkondt dat abt en convent van Drongen met zijn goedkeuring een hoeve moer boven Haviksdonk gekocht hebben van Godfried ver Liedwivenzoon, poorter van Bergen op Zoom, drossaard, en kent zelf aan de abdij enige rechten toe binnen de heerlijkheid Breda.

Origineel

[A]. *Niet voorhanden; bij de aanleg van het cartularium genoemd onder C in de 15e eeuw nog in het abdijsarchief aanwezig. In dit cartularium wordt namelijk door de scriptor bij de ontbrekende originelen telkens de aantekening vacat in de marge geschreven (vergelijk onder nr. 1316); het afschrift van onderhavige oorkonde heeft deze aantekening niet.*

Afschriften

B. *ca. 1300 (geschreven door de oudste hand, die als jongste stuk een oorkonde van 20 februari 1294 kopieerde), Gent, RA, archief abdij Drongen, inv.nr. 6 =*

1306 ^a versierde initiaal A. – ^b Razonis G. – ^c Ghauere G. – ^d Liedekerke BG. – ^e Alicie G. – ^f hierna een sluitingsteken A.

- Register der fondatien, tom. I (*cartularium van de abdij*), fol. 19^v-20^r, onder de rubriek: Rasonis de Liedekerka de moro de Rosendale, LXXXV, naar [A].
- C. 15e eeuw, Gent, RA, archief abdij Drongen, inv.nr. 37, nr. 7 = Register der fondatien tom. II (*cartularium van de abdij*), fol. 30^r-30^v (oude fol. 22), onder de rubriek: Rasonis de Liedekerka de moro de Rosendale, LXXVIII, naar B.

Uitgave

a. GYSSELING, *Corpus Middelnederlandse teksten, 1977, I-3, p. 1822-1823, nr. 1187, naar B.*

Ontstaan

Deze oorkonde is de vooroorkonde van nr. 1316.

Wi Rase van Gauere, here van Liedekerke ende van Breda, maken cont allen denghenen die dese lettren sullen sien ende^a horen lesen ende orconden met desen selven lettren dat wel es bi onsen wille ende onsen orlove dat dabd ende convent van der kerken Dronghine, dewelke staet in Vlaendren bi der port van Gent int biscopdom van Dorneke, ebben gecocht ieghen Godeuerde ver Liedewivensone, portere va^b Berghen up den Soem, onse drossate, eene houve moers metten gronde ter voernoumeder kerken bouf omme chestech pont Tornoise ende wel vergouden, dewelke houve es gheleghen boven Hauesdonc binnen Gerards begripe van den Spikere ende ghelevert binnen putten ende binnen palen omme III penninge Louensche cleinre wetteliker munten iarlic cheins, te geldene ende te ebbene ons ende onsen hoere eewelike elcs iaers tote Hauesdonc voer onse wet ofte onsen boden tonsen behouf elcs iaers in sente Bauesdaghe. Ende wi verkennen oec der voernoumeder kerken weghe ende watergange tien voernoumeden goede met haren coste met den voerseiden Gerarde ende met denghenen die eenech goet ieghen Gerarde ebben ghecreghen ofte ierna sullen gecrighen of ieghen sin hoer van sinen moere streckende tote in de riviere die heet de Beke, hare profit ende hare orbare in te doene. Voert so gheve wi der voerseider kerken van Dronghine ende alle denghenen die van harenalven den vorseiden moer ende den gront orboren sullen, eewelike vrien waterganc in de riviere ende in de Beke, te varne ende te vlietene sonder tolne ende onverslegghen ende sonder wederseggen alse vere alse onse herscep gaet. Ende voert so gheve wi ende verkennen der voerseider kerken van Dronghine ende alle denghenen die up dit voerseide goet wonen sullen ende orboren eewelike alsuc^c recht ende alle deselve vrieit te ebbene up dat goet ende te ghebrukene in alle dien manieren dat deghene ebben ende gebruiken sullen die wonen ende wonen sullen up Gerards goet van den Spikere ier voernoumet.

Ende ommedat wi willen dat dese dinc ende alle dese pointe die iervoer ghescreven sin eewelike vast ende wel ghehouden bliven, so ebbe wi dese lettren geseghelt met onsen seghele.

Dit was ghegeven ende ghemaket int iaer ons Heren alse men screef Sin incarnation dusentech tweeendert twee ende neghentech, in sente Bertelmeusdach apostle Gods.

1307 ^a of C. – ^b aldus B, lees van als C. – ^c lees alsuc als C.

1308

1292 oktober 28

Breda

Schepenen van Breda oorkonden dat Jan, zoon van wijlen Andreas van Breda, schenkt aan abt en convent van de St.-Bernardsabdij (te Hemiksem) aan de Schelde diverse pachten en cijzen gevestigd op goederen nabij Breda en Bagven.

Origineel

- A. Antwerpen, RA, archief abdij St.-Bernards te Hemiksem, charter ad datum 28 oktober 1292 (aanwinst 1886). – Afmetingen: hoogte 272 (rechts 267) + pliek 20 (23) x breedte 225 (onder 231) mm; tamelijk gaaf bewaard, behoudens de bezegeling.

Aantekeningen op de achterzijde: 1° door 14e-eeuwse hand: Littera de bonis que contulit nobis Iohannes filius Andree de Breda, clericus. – 2° door 14/15e-eeuwse hand: B (in rode inkt). I. – 3° door 16/17e-eeuwse hand: Breda coren.

Bezegeling: drie bevestigingen (met sporen van was op de uithangende dubbele stroken perkament) (SID, S3D, S4D) en twee bevestigingsplaatsen (de eerste met uithangende, gedeeltelijk afgescheurde dubbele strook perkament, de tweede met op de achterzijde van de pliek een nog zichtbare afdruk van een bevestigingsstrook (LS2, LS5) voor de vijf aangekondigde zegels.

Afschriften

- B. begin 16e eeuw, Bornem, St.-Bernardus Abdij, archief abdij St.-Bernards, hs. nr. 332 = Cartularium (alphabetum) rubrum II, fol. 16^r, nr. B 1, geauthenticeerd door de notarissen Johannes Berkelar de Schalda en Johannes van Wouw (ongedateerd, ca. 1559), naar A.
- C. eerste helft 17e eeuw, ibidem, hs. nr. 322 = Cartularium (alphabetum) rubrum I-I, fol. 21^r-21^v, nr. B 1, onder caput: B: Littere de bonis apud Breda, met in de inhoudsopgave, fol. 19^r, de rubriek: Littera de bonis que contulit nobis Ioannes filius Andree de Breda, clericus, geauthenticeerd door J. Andriesen(s), apostolisch notaris (gedateerd 1647), en vervolgens door J. Rubens, openbaar notaris (ongedateerd, ca. 1653), naar A.

Uitgave

- a. CERUTTI, *Middeleeuwse rechtsbronnen Breda, I*, 1956, p. 62-64, nr. 76, naar A.

Nos^a Withomannus dictus de Ghinneke et Gherardus dictus Naelde, scabini in Breda, notum facimus universis presentia visuris quod in nostra constitutus presentia Iohannes

1308 ^a vergrote initiaal, waarvoor een aanvangsteken A.

filius quondam Andree de Breda cum sua libera voluntate contulit coram nobis personis religiosis, videlicet domino .. abbati et conventui Loci sancti Bernardi iuxta Scelle^b Cysterciensis ordinis, et in veram elemosinam eisdem donavit

(1) octo lopinos seu modekinos seliginis annualium reddituum, assignatos et legitime deputatos super quendam agrum situm iuxta Breda et emptum et acquisitum erga Nycholaum quondam Vvlpem, singulis annis perpetue sumendos in festo Purificationis beate Marie virginis et libere capiendos, ac etiam tres denarios in die beati Bauonis perpetue singulis annis sumendos de dicto agro memoratis religiosis et ab ipsis religiosis vel a suorum^c certo mandato domino de Breda attribuendos dictos tres denarios ad censum annualem singulis annis in dicto festo beati Bauonis. Quos vero redditus dicte siliginis^d et dictos tres denarios annui census de predicto agro et fundo dabit et conferre tenetur perpetue singulis annis Gerardus dictus Naelde vel saltem possidens dictum agrum et fundum predictis religiosis terminis prenotatis.

(2) Item contulit sepedictus Iohannes filius quondam Andree coram nobis antedictis scabinis cum sua libera et spontanea voluntate et in puram elemosinam donavit memoratis religiosis quatuor lopinos sive modekinos siliginis^d annualium reddituum et quatuor denarios Hollandenses annui census, assignatos et legitime taxatos in Breda super mansionem et domistadium cum suis attinentiis Henrici dicti in Ghenaden, in festo beati Martini hie-malis perpetue singulis annis capiendos et libere prefatis religiosis habendos de predicta mansione et domistadio vel a possessoribus eorundem. Et dictos quatuor denarios Hollandenses annui census sepedicti religiosi vel certus nuntius seu procurator eorundem persolvere tenebuntur sive tenebitur domino de Breda ad annualem censum in dicto festo beati Martini perpetue singulis annis.

(3) Item tradidit idem Iohannes filius quondam Andree coram nobis scabinis predictis in piam elemosinam conferendo cum libera voluntate sua memoratis religiosis octo lopinos seu modekinos ordeï annualium reddituum, assignatos et legitime deputatos super quendam agrum iacentem et continuatum iuxta Bagvenne, in predicto festo beati Martini hie-malis perpetue singulis annis capiendos et memoratis religiosis libere perfruendos. Et de predictis octo lopinis ordeï annuorum reddituum sepedicti religiosi vel provisor eorum persolvere tenebuntur vel tenebitur tres obolos canonicis sancte Ode Rodensis pro censu annuali in die beati Mathei ewangeliste perpetue singulis annis.^e

(4) Predictos vero redditus omnes, tam siliginis^d quam ordeï, et censum dictorum denariorum sepedictus Iohannes filius quondam Andree de Breda coram nobis scabinis et iudice dictorum bonorum in veram elemosinam contulit predictis religiosis personis libere capiendos ac perpetue possidendos, dictos religiosos in predictis redditibus omnibus et singulis et dicto censu iure mediante investiendo et se ipsum et suos successores cum debita resignatione ab eisdem redditibus et censu penitus alienando et omnia que de lege et consuetudine patrie nostre in talibus fieri sunt consueta super premissis omnibus et singulis adhibendo cum sollempnitate debita atque consueta.^e

Hiis vero rebus et donationi interfuerunt una nobiscum viri legales et discreti, videlicet Egydius de Breda, Bernerus dictus Beyo et Henricus dictus Euergher, opidani in Breda, et alii quamplures.^e

1308 ^b de eerste e gewijzigd uit i A. – ^c aldus A, men verwacht eorum of suo. – ^d de eerste i gewijzigd uit e A; vergelijk het ongecorrigeerde seliginis hiervoor. – ^e als interpunctie twee punten A.

In quorum omnium testimonium et perpetuam cognitionem nos antedicti scabini de Breda sigilla nostra specialia una cum sigillis Egdii, Berneri et Henrici, dictorum opidanorum de Breda, presentibus duximus apponenda. Et nos antedicti opidani de Breda sigilla nostra presentibus duximus apponenda in testimonium premissorum et ad instantiam sepedicti Iohannis filii quondam Andree de Breda.^e

Datum et actum apud Breda, anno Domini millesimo ducesimo nonogesimo secundo, feria tertia ante festivitatem Omnium Sanctorum.^f

(SID) (LS2) (S3D) (S4D) (LS5)

1309

1292 november 5

Roosendaal

Schepenen van Roosendaal oorkonden dat Alard zoon van Geile van de Molen verkoopt aan proost en convent van St.-Catharinadal nabij Wouw een jaarlijkse cijns van 20 schelling Leuvens, gevestigd op diens erfgoed te Roosendaal en op 15 gemet In de Scage bij de weg naar Breda.

Origineel

A. Oosterhout, klooster St.-Catharinadal, kloosterarchief, Charters, nr. 14 cis. – Afmetingen: hoogte 159 (rechts 152) + pliek 12 (10) x breedte 207 (onder 210) mm; beschadigd, zonder tekstverlies.

Aantekeningen op de achterzijde: 1° door 14/15e-eeuwse hand: Rosendale. – 2° door 15e-eeuwse hand: I libra Louensche tot Rozendale. – 3° door 17e-eeuwse hand: A; XXI s. Lovens. – 4° door 18e-eeuwse hand: 1292, chyns van 20 schellinge Lovens, gekocht voer de dote van soror Anna de Barlandia.

Bezegeling: twee uithangend bevestigde zegels, die aangekondigd zijn, namelijk: S1 wapenzegel van eerste oorkonder, rond (doorsnede zegelveld 19, rand 4 mm), van groene was, rand boven en links afgebrokkeld (zie CSN 905), met randschrift: + [Segel WI]LLEM VAN HAECH[D]ONC (met N in spiegelbeeld). – S2 beeldzegel van tweede oorkonder, spits-ovaal (hoogte zegelveld 16 + [x], breedte 14, rand 5 mm), van groene was, bovengedeelte afgebroken (zie CSN 1390), met randschrift: [+ Segel WOVTE]RE VAN VRODE[NHOVT].

Afschriften

B. begin 16e eeuw, Oosterhout, klooster St.-Catharinadal, kloosterarchief, voorl. nr. 138 = Aut registerboeck (cartularium B), fol. 15^v-16^r, onder caput: Rosen-

1308 ^f hierna een sluitingsteken A.

dael, en onder de rubriek: XX scellinge Lovens, en door latere hand: XLVII½ s(tuiver), geauthenticeerd door J. S. Mich(el?)eys, notaris (ongeda-teerd, 16e eeuw), naar A.

- C. ca. 1630, *ibidem*, voorl. nr. 139 = Nieuwen registerboeck (*cartularium C*), fol. 225^v, onder *caput*: Roosendael, Gastel en daer ontrent, en onder de rubriek: XX schellingen Lovens, en door latere hand: 2-7-8, LL, en onderaan onder meer: afgelost 1510, afschrift door H. Mutsaert, proost van St.-Catharinadal, naar AB.

Uitgave

- a. ERENS, *Oorkonden St. Catharinadal, 1928-1931*, p. 40-41, nr. 23, naar C.

Nos^a Willelmus de Haghedonc et Walterus filius Walteri scabini in Rosendale, notum facimus universis presentia visuris quod in nostra constitutus presentia Alardus filius Gheyle de Molendino vendidit cum legitima resignatione et se debere coram nobis recognovit personis religiosis prepositi scilicet et conventui Vallis sancte Katherine, iuxta Woude, Premonstratensis ordinis^b viginti solidos Louaniensium communis monete atque pagabilis annui census seu reddituum annualium perpetue singulis annis in festo beati Petri apostoli ad Vinculam libere apud Rosendale persolvendos predictis religiosis personis vel certo suorum nuntio seu mandato fideliter deliberando. Et ad legitimam persolutionem dicti census seu reddituum perpetue singulis annis termino predicto prenominate Alardus obligavit coram nobis scabinis et iudice de Rosendale iure mediante hereditatem suam cum domistadio, cum domo et edificiis omnibus in ipsa hereditate constructis et construendis, que hereditas sita est apud Rosendale et continuata inter hereditatem Alardi de Breda ex una parte, et hereditatem Iohannis dicti de Leest ex altera, una cum quinque ghemetis terre, iacentis in loco qui dicitur In de Scage, iuxta viam que tendit versus Breda, que quidem omnia predicta tam domistadium et domum cum suis pertinentiis quam quinque predictas ghemethas terre predictae, prenominate Alardus supportavit coram nobis scabinis iure mediante memoratis personis religiosis ad solutionem dicti census ipsos religiosos in dictis bonis omnibus investiendo. Insuper recognovit coram nobis scabinis prefatus prepositus quod predictus census seu redditus predicti fuerant empti seu comparati cum denariis et bonis, quos vel que Theodericus dictus quondam de Barlandia ad usum Anne filie sue^c dicto^b claustrum Vallis sancte Katherine in purum elemosinam contulit atque donavit, omnia que de lege et consuetudine patrie nostre super talibus fieri sunt consueta in premissis omnibus et singulis adhibentes.

In quorum omnium testimonium et perpetuam cognitionem nos antedicti scabini sigilla nostra propria ad instantiam predictae partis utriusque presentibus duximus apponenda.

Datum et actum apud Rosendale, anno Domini millesimo ducesimo nonagesimo secundo, feria quarta post festum Omnium Sanctorum.

(S1) (S2)

1309 ^a vergrote initiaal, waarvoor een aanvangsteken A. – ^b op rasuur A. – ^c op rasuur van mogelijk prefato A.

1310

1292 november 29

Bergen op Zoom

Schepenen van Bergen op Zoom oorkonden dat Hendrik zoon van Alsteen van den Berg en diens oudste zoon Jan verklaren schuldig te zijn aan Jacob van Wouw, clericus, een jaarlijkse rente van 20 schelling Leuvens, waarvoor deze beiden hun erfgoed binnen Bergen op Zoom in onderpand geven; voorts oorkonden zij een identieke schuldbekentenis, maar dan door Hendrik alleen, waarvoor deze zijn helft van een ander erfgoed van hem en zijn zonen in onderpand geeft.

Origineel

[A]. Niet voorhanden.

Afschriften

- B. *begin 16e eeuw, Bornem, St.-Bernardus Abdij, archief abdij St.-Bernards, hs. nr. 332 = Cartularium (alphabetum) rubrum II, fol. 167^v, nr. H 6, geauthenticeerd door Judocus Bal, apostolisch notaris (gedateerd 1659), naar [A].*
- C. *eerste helft 17e eeuw, ibidem, hs. nr. 323 = Cartularium (alphabetum) rubrum I-2, fol. 68^v-69^r, nr. H 6, onder caput: H rubra: Littere oppidi de Berghen et de Zuyt-Landt, met in de inhoudsopgave, fol. 67^r, de rubriek: Littera de 20 (verbeterd uit 40) solidis Lovaniensibus emptis erga Henricum de Monte super hereditate sua in platea orientali et aliis 40 similibus solidis super hereditate Astenii de Monte prope hortum sancti Spiritus, geauthenticeerd door J. Rubens, openbaar notaris (ongedateerd, ca. 1653), naar [A].*

Niet eerder uitgegeven.

Nos Arnoldus de Monte et Henricus dictus Nodenay, scabini in Berghen super Zoem, notum facimus universis presentia visuris quod in nostra constituti presentia Henricus filius Alsteni de Monte, opidanus in Berghen, et Iohannes primogenitus filius ipsius Henrici recognoverunt coram nobis se debere legitime Iacobo de Woude, clerico, et suis successoribus legitimis viginti solidos Lovanienses annui census seu reddituum annualium perpetue singulis annis in festo beati Martini hiemalis apud Berghen persolvendos. Et ad legitimam perpetuamque persolutionem dicti census sive reddituum predictorum prenomi-natus Henricus de Monte et Iohannes predictus filius suus obligaverunt iure mediante hereditatem suam plenarie, sitam infra opidum de Berghen et continuatam in orto sancti Spiritus, cum omnibus edificiis in dicti hereditate constructis et construendis cum attinentiis suis prefato Iacobo et suis successoribus ad verum pignus impignorantes et predictum Iacobum in dictis bonis prout ratio iuris exigebat investientes.

Insuper comparuit coram nobis scabinis prenotatus Henricus de Monte et recognovit coram nobis se debere legitime memorato Iacobo et suis legitimis successoribus viginti solidos Lovanienses annui census seu reddituum annualium perpetue singulis annis in dicto

festo beati Martini apud Berghen libere persolvendos. Et ad legitimam perpetuamque persolutionem dicti census sive reddituum predictorum sepedictus Henricus de Monte obligavit partem suam, videlicet medietatem de hereditate et edificiis omnibus, quam hereditatem et edificia dictus Henricus et pueri sui simul habebant infra opidum de Berghen, sitam seu sita in platea orientali et continuatam seu continuata inter hereditatem Iohannis Canis ex una parte, et hereditatem Egidii dicti de Muden ex altera, memorato Iacobo et suis legitimis successoribus ad verum pignus impignorando et idem Henricus de Monte in parte sua sibi competente, videlicet in medietate dicte hereditatis et edificiorum ac pertinentium^a suorum, sepedictum Iacobum iure mediante investivit, omnia que de lege et consuetudine patrie nostre in talibus fieri sunt consueta super premissis omnibus et singulis sine dolo fideliter adhibentes.

In quorum omnium prescriptorum testimonium et perpetuam cognitionem nos antedicti scabini de Berghen sigilla nostra ad instantiam predictarum partium presentibus duximus apponenda.

Datum et actum apud Berghen super Zoem, anno Domini millesimo ducentesimo nonagesimo secundo, in vigilia beati Andree apostoli.

1311

1292 december 8

Raas II, heer van Liedekerke en Breda, bevestigt Jan de Dunis, ridder, en zijn erfgenamen in diens renteleen van 18 pond klein Leuvens jaarlijks uit de heerlijke cijns en gruit van Breda, zoals destijds door Arnoud van Leuven in leen gegeven (zie nr. 1211).

Origineel

[A]. Niet voorhanden.

Afschrift

B. *eerste helft 16e eeuw, Breda, Bisdom, archief klooster Vredenberg te Boei-meer, cartularium = Registrum litterarum scabinalium ac instrumentorum notariorum monasterii Montis Pacis sub parochia de Merters, fol. 16, nr. 21, onder caput: Breda, en onder de rubriek: Dit siin die brieven van den achtien pond Louens op myn heer van Nassouw, die den cloester van Vredenberch buyten Breda gegunt ende overghegeven syn van den eerbaren meester Ian Baten saligher, die begeert heeft dat men iairlicx syn iairghethyt ende van sinen tween huysvrouwen houden souden, gewaarmerkt afschrift door Jan Hoze, pastoor, naar [A].*

1310 ^a gewijzigd in proventium C.

Uitgave

a. JUTEN, in *Taxandria*, XVI (1909), p. 108-109, nr. 1, naar B.

Universis presentes litteras inspecturis Rasso, dominus de Lydekerke et dominus de Breda, salutem cum noticia veritatis.

Cum bone memorie Arnoldus quondam de Louanio, dominus de Breda, Iohanni de Duis^a et Katherine, eius uxori, hereditarie decem et octo libras Louanienses parve monete annis singulis perpetuo percipiendas et habendas de censu suo in Breda in die beati Remigii et de maeria sua ibidem contulerit tytulo feodali, secundum tenorem litterarum ipsius domini Arnoldi super hoc confectarum, nos predictam collationem ratificantes predictas decem et octo libras annuatim dicto Iohanni de Duis^a, militi, et suis heredibus in perpetuum tytulo feodi confirmus^b recipiendas in predicto termino de nostris censu et maeria antedictis. Et idem Iohannes redditus predictarum decem et octo librarum a nobis in feodo recepit et nobis inde fidelitatem et homagium iam exsolvit. Quare receptoribus nostrorum reddituum terre de Breda, qui nunc sunt et qui pro tempore fuerint, precipimus et mandamus quatenus dicto Iohanni et suis heredibus predictos decem et octo libras annuatim solvant et deliberent sine difficultate qualibet loco et termino supradictis.

In cuius rei testimonium presentes litteras dicto militi pro se et suis heredibus nostro sigillo contulimus sigillatas.

Datum anno Domini M^o CC^o nonagesimo secundo, feria secunda post festum beati Nicholai.

1312

1292 december 31

Raas II van Gavere, heer van Liedekerke en van Breda, oorkondt dat Dirk Sterke jr. en diens echtgenote Beatrix, zijn verwante, verkopen aan abt en convent van de St.-Bernardsabdij (te Hemiksem) de van zijn voorouders verworven (zie nr. 1209) jaarlijkse opbrengst van 3 sester rogge, uit goederen te Ulvenhout.

Origineel

[A]. Niet voorhanden.

Afschriften

B. begin 16e eeuw, Bornem, St.-Bernardus Abdij, archief abdij St.-Bernards, hs. nr. 332 = Cartularium (alphabetum) rubrum II, fol. 17^r, nr. B 4 (met restaura-

1311 ^a aldus B, lees Dunis. – ^b aldus B, lees confirmamus.

ties door Judocus Bal, midden 17e eeuw), onder caput: De littera B rubea, geauthenticeerd door de notarissen Jan van Wouw en Jan Berkelar de Schalda (ongedateerd, ca.1559), naar [A].

- C. *eerste helft 17e eeuw, ibidem, hs. nr. 322 = Cartularium (alphabetum) rubrum I-1, fol. 22^v-23^r, nr. B 4, onder caput: B (rubrum): Littera de bonis apud Breda, met in de inhoudsopgave, fol. 11^r, de rubriek: Littera quod domicella Beatrix et maritus eius Theodericus Stercke vendiderunt nobis illa tria sextaria siliginis, geauthenticeerd door Judocus Bal, apostolisch notaris (gedateerd 1656), naar [A].*

Niet eerder uitgegeven.

Nos Raso de Ghavre^a, dominus de Lidekerke et^b de Breda^b, notum esse volumus universis Christi fidelibus presentem paginam inspecturis quod constituti coram nobis Theodricus dictus Sterke iunior et Beatrix uxor sua legitima, cognata nostra, tres sextarios seliginis^c, quos habuerunt in bonis Iohannis de Molendino apud Ulvenhout, eisdem devolutos ab antecessoribus nostris, coram nobis legitime^d viris religiosi domino abbati et conventui sancti Bernardi Cisterciensis ordinis vendiderunt predictum reditum quietam pace et absque molestia alicuius libere et pacifice perpetualiter possidendum et inter Nativitatem Domini et festum Purificationis beate Marie virginis integraliter persolvendum; in quibus sextariis et pacto viri religiosi predicti per sententiam hominum nostrorum ac scabinorum de Breda sunt confirmati ad maiorem vero certitudinem habendam. Promittimus eisdem viris religiosi quod cum dictus pactus ab antecessoribus nostris et a nobis proveniat ipsos viros religiosos in predictis bonis a nobis, a successoribus nostris in quibuslibet manu tenebimus et ab omni iniuria defendemus.

Testes autem qui interfuerunt huic donationi sunt hii: Bernerus dictus Bayo^e et Wittemannus^f de Ghinneken, homines nostri feudales, scabini, et Theodricus dictus Sterke, Snellardus et Gerardus dictus Nalde.

Ut autem hec emptio firma et rata permaneat in posterum, dedimus et fecimus presentem litteram sigilli nostri munimine hominum nostrorum feudalium ac scabinorum predictorum testimonio^g comuniri^h.

Datum anno Domini millesimo ducentesimo nonagesimoⁱ secundo, in vigilia Circumcisionis^j Domini.

1312 ^a Gavere C. – ^{b-b} et de Breda ontbreekt C. – ^c siliginis C. – ^d legitime C. – ^e Baye C. – ^f Wittemannus C. – ^g ontbreekt C. – ^h comuniri C. – ⁱ nonagesimo C. – ^j aldus B, Circumcisionis C.

1313

1293 januari 1

Schepenen van Breda oorkonden dat Jan zoon van Andreas van Breda, clericus, verkoopt aan abt en convent van de St.-Bernardsabdij (te Hemiksem) een jaarlijkse cijns van 56 schelling 9 penning Leuvens, gevestigd op vijf huizen en drie beemden te Breda, jaarlijks belast met in totaal 9 penning Hollands of 10 penning Leuvens ten behoeve van de heer van Breda.

Origineel

[A]. Niet voorhanden.

Afschriften

B-C. *begin 16e eeuw, Bornem St.-Bernardus Abdij, archief abdij St.-Bernards, hs. nr. 332 = Cartularium (alphabetum) rubrum II, fol. 17^v, resp. fol. 18^r, nrs. B 7 en B 7bis (beide verbeterd uit 8) (met restauraties door Judocus Bal, midden 17e eeuw), onder caput: De littera B rubea, beide geauthenticeerd door de notarissen Jan van Wouw en Jan Berkelar de Schalda (ongedateerd, ca. 1559), naar [A].*

D. *eerste helft 17e eeuw, ibidem, hs. nr. 322 = Cartularium (alphabetum) rubrum I-1, fol. 24^r-24^v, nr. B 7 (verbeterd uit 8), onder caput: B (rubrum): Litere de bonis apud Breda, met in de inhoudsopgave, fol. 19^r, de rubriek (onder B 8): Littera LVI solidorum et novem denariorum emptis erga Ioannem filium Andree, geauthenticeerd door J. Andriessen(s), apostolisch notaris (gedateerd 1647), en vervolgens door J. Rubens, openbaar notaris (ongedateerd, ca. 1653), naar [A].*

Niet eerder uitgegeven.

Datering

Het gebruik van de paasstyl wordt verondersteld, zie Inleiding.

Universis Christi fidelibus ad quos presentes littere pervenerint Theodricus^a dictus Stercke^b, Snellardus et Gerardus dictus Nalde, scabini in Breda, salutem et noscere veritatem.

Universitati vestre tenore presentium firmiter protestamur quod in nostra constitutus presentia Ioannes^c filius Andree de Breda, clericus, vendidit legitime viris religiosis^d domino abbati et conventui sancti Bernardi ordinis Cisterciensis, exhibitoribus presentium, quinquaginta sex solidos et novem denarios Lovanientium^e bone et legalis monete, in festo

1313 ^a Theodoricus gerestaureerd C. – ^b aldus gerestaureerd B, Sterke C. – ^c aldus gerestaureerd B, Iohannes C. – ^d hierna digniteitspunten C. – ^e aldus voluit BC.

beati Martini hyemalis annuatim pacifice recipiendos, in quibus bonis predicti viri religiosi per sententiam scabinorum legitime sunt confirmati. Et assignavit prefatis viris religiosi predictum censum annuatim recipiendum supra domum sive fundum Gerardi dicti Hert, iuxta domum Nicholai dicti Voet, duodecim denarios Lovanientium; supra domum sive fundum Iohannis dicti Walart ac puerorum suorum sex solidos Lovanienses^f et quatuor^g denarios Hollandrentium^h, et predictos quatuor^g denarios Hollandrenentium^h solvent antedicti viri religiosi annuatim domino de Breda; supra domum sive fundum Iohannis dicti Voghel, iuxta domum Gilberti dicti Permentiers, decem solidos Lovanientium et unum denarium Hollandrenensemⁱ, et illum solvent domino de Breda; supra domum sive fundum Arnoldi dicti Rike, iuxta domum Pauli dicti Vrint, viginti unum solidos Lovanientium et tres denarios Hollandentium, et predictos tres denarios Hollandrenentium solvent domino de Breda; supra domum sive fundum Iohannis Tintoris de Breda, iuxta domum Willelmi dicti Degen^j, duos solidos Lovanientium et unum Hollandreninsem^k, et illum solvent domino de Breda; supra pratum Henrici dicti Frai, iuxta domum Godefridi dicti Hasart, tres solidos Lovanientium; supra pratum Ioannis^l dicti Greman, iuxta prenommatum pratum, duos solidos Lovanientium; supra pratum Walteri dicti Mout^m in de Donc, iuxta pratum Iohannis dicti Evergherⁿ, duodecim solidos et septem denarios Lovanientium; deinde solvent domino de Breda annuatim decem denarios Lovanientium.

In cuius rei testimonium sigilla nostra presentibus sunt appensa.

Datum anno Domini M° CC° nonagesimo^o secundo, in die Circomcisionis Domini.

1314

1293 januari 19

Raas II van Gavere, heer van Liedekerke en Breda, hecht zijn goedkeuring aan de verkoop door Gerard, heer van Viane, ridder, als uitvoerder van het testament van wijlen Wouter, heer van Enghien, van 25 bunder met hoeve te Wilderen in de parochie Galmaarden, van hem uit de erfgoederen van Boelare in leen gehouden, voor de oprichting van drie kapellanieën in de stad Enghien, en doet, onder voorbehoud van de rechtsmacht en een jaarlijkse recognitie van 5 schelling Parisis voor de heren van Boelare, afstand van zijn heerlijke rechten.

Origineel

[A]. Niet voorhanden; blijkens B bezegeld met een zegel in groene was, vermoedelijk van oorkonder.

1313 ^f aldus gerestaureerd B, Lovanient(ium) C. – ^g quatuor C. – ^h Hollandrentium C. – ⁱ Hollandrenensem C. – ^j aldus gerestaureerd B, Deghen C. – ^k Hollandrensem C. – ^l aldus gerestaureerd B, Iohannis C. – ^m aldus gerestaureerd B, Mont C. – ⁿ Everghen C. – ^o nonagesimo C.

Afschrift

B. 1645 juni 28, Enghien, Kapucijnenklooster, archief hertogen van Arenberg, SEB (= heerlijkheid Enghien Beauvoix), inv.nr. 241, met opschrift: Coppie, en in dorso: Copie de l'achat de la terre et seigneurie de Wildre, paroiche de Gameraige, authentiek afschrift met vermelding van de bezegeling, door notaris Johannes Rebz, naar [A].

Niet eerder uitgegeven.

Datering

Het gebruik van de paasstijl is verondersteld, zie Inleiding.

Samenhang

De goedkeuring door de bisschop van Kamerijk voor de oprichting van de drie kapelanieën volgde nog datzelfde jaar, zie het onder B genoemde archief, inv.nr. 243.

Nous Rasses de Gavre, sires de Liedekerke et de Breyda, faisons scavoir a tous chiaus ki ces presentes lettres veront et oront que messires Gerars, sires de Viane, chevaliers, vendi as executeurs dou testament de noble homme monsigneur Wathier, jadis signeur de Aynghien, vint et chinc bonniers pau plus u pau mains entre asnois, preis et tieres, gisans a Wilre en le paroche de Galmerege, et un manoir et les rentes ki apiertienent a la maison de Wilre, tout en oteil point que damisel Aelis, ante au seigneur de Viane devant nommeit, le tint, pour estoreir capelleries en le ville de Aynghien pour l'ame de monsigneur Wathier, jadis signeur de Aynghien, devant nommet; lequele tiere de Wilre devant dite et les appendances messires Gerars, sires de Viane, devant dis tenoit de nous en fief des appendances de Bouleir, et s'en desyreta bien et a [lo]i par le preis et l'otroi de nous et bien en euwimes no siervice a no volenteit, et nous en tenons bien a paiet et fu chil fies bien et a loi mis ast yretage des capelleries et amortis a tous jours parmi chinc saus^a de Paresis u de bonne monnoie au vaillant coursante ou pais, que on en doit rendre perpetuellement a tous jours a nous et a nos successeurs apres nous, seigneurs de Bouleir, et aporter chacun an a no maison a Bouleir, au jour saint Martin en yver, et parmi cele debites de chinc saus^a de Paresis nous avons quiteit et quitons encore toutes tailles, toutes corvees, tous services, toutes debites et toutes autres droitures que nous u no successeur apres nous poroient demander a le devant dite tiere de Wilre et es appendances sans les justices, et est bien nos greis et no volenteis que les capelleries soient estorees et confermees pour cele devant dite tiere de Wilre.

Et pour chou que ce soit conneute chose ferme et estaule et bien tenue, nous avons ces presentes lettres saielieis pendans de no propre saial.

Donnees en l'an dele incarnation Nostre Singneur mil deus cens quatre vins et douze, le lundi prochain devant le Conversion saint Pol au mois de genvrier.

1314 ^a aldus B, begrijp sous.

1315

1293 februari 23

Wouw

Schepenen van Wouw oorkonden dat Pieter, zoon van Boudewijn van Wouw, verklaart schuldig te zijn aan abt en convent van de St.-Bernardsabdij (te Hemiksem) een jaarlijkse erfcijns van 22 schelling Leuens, welke hij vestigt op twee stukken land van 18½ lopenzaad in de parochie van Wouw.

Origineel

- A. Antwerpen, RA, archief abdij St.-Bernards te Hemiksem, charter ad datum 23 februari 1293 (aanwinst 1886). – Afmetingen: hoogte 148 (rechts 152) + pliek 22 (18) x breedte 260 (onder 264) mm; gaaf bewaard, behoudens de bezegeling.

Aantekeningen op de achterzijde: 1° door 14e-eeuwse hand: Littera de viginti et duobus solidis Louaniensium apud Woude emptis erga Petrum filium Balduini de Woude. – 2° door 14/15e-eeuwse hand: G (in rode inkt). XIX.

Bezegeling: twee bevestigingen (met nog zichtbare zegelafdruk op de uitgangende dubbele stroken perkament) voor de twee aangekondigde zegels (S1D, S2D).

Afschriften

- B. *begin 16e eeuw, Bornem, St.-Bernardus Abdij, archief abdij St.-Bernards, hs. nr. 332 = Cartularium (alphabetum) rubrum II, fol. 137^v-138^r, nr. G 19, geauthenticeerd door Judocus Bal, apostolisch notaris (gedateerd 1659), naar A.*
- C. *eerste helft 17e eeuw, ibidem, hs. nr. 323 = Cartularium (alphabetum) rubrum I-2, fol. 21^v-22^v, nr. G 20 (verbeterd uit 19), onder caput: G rubr.: Littere de bonis apud Woude, Haecxdonck et Nyspen, met in de inhoudsopgave, fol. 7^v, de rubriek (onder G 19): Littera de XXII s. emptis erga Petrum filium Balduini de Woude, geauthenticeerd door J. Rubens, openbaar notaris (ongedateerd, ca. 1653), naar A.*

Niet eerder uitgegeven.

Datering

Het gebruik van de paasstyl is verondersteld, zie Inleiding.

Nos^a Iohannes filius Hugonis et Rodolphus Faber, scabini in Woude, notum facimus univervis presentia visuris quod in nostra constitutus presentia Petrus filius Baldewini de Woude recognovit coram nobis se debere legitime personis religiosis, scilicet domino ..

1315 ^a vergrote initiaal, waarvoor een aanvangsteken A.

abbati et conventui Loci sancti Bernardi Cysterkiensis ordinis viginti et duos solidos Louaniensium legalium annui census sive reddituum annualium, perpetue singulis annis in festo beati Stephani prothomartiris apud Woude persolvendos. Et ad legitimam persolutionem dicti census seu reddituum predictorum perpetuo singulis annis termino prenotato prenominatus Petrus obligavit iure mediante predictis religiosis duas petias terre sue sitas in parrochia de Woude, in quibus solent seminari decem et octo lopini cum dimidio, qui vulgariter vocantur cobsade^b, quarum petiarum terre predicte una petia terre sita est et continuata iuxta pratam Reinekini in vico de Oesterle et alia petia terre predicte sita est in predicto vico iuxta terram Gosuini de Westerle. Et predictas duas petias terre prenotatus Petrus in manibus predictorum religiosorum supportavit ad verum pignus impignorando, sub tali forma quod quicumque dictas duas petias terre memoratis religiosis obligatas habeat aut possidebit, predictum censum seu redditus predictos libere persolvere tenetur et tenebitur sepepredictis religiosis vel alteri eorum perpetue singulis annis loco et termino prenotatis, hoc fideliter adiecto quod si sepepredictus Petrus aut predictas duas petias terre possidens in solutione dicti census seu reddituum annualium predictorum deficeret termino predicto, extunc predicte due petie terre prenotatis religiosis cederent et ad ipsos divolverentur^c pleno iure tanquam libera bona sua absque alicuius contradictione, omnia que de lege et consuetudine patrie nostre in talibus fieri sunt consueta super premissis omnibus et singulis adhibendo.

In quorum omnium testimonium nos antedicti scabini de Woude sigilla nostra ad instantiam predicte partis utriusque presentibus duximus apponenda.^d

Datum et actum apud Woude, anno Domini millesimo ducesimo nonagesimo secundo, in vigilia beati Mathye apostoli.^e

(SID) (S2D)

1316

1293 februari ca. 24

Gerard van Wezemaal, heer van Bergen op Zoom, bekrachtigt de verkoop aan abt en convent van Drongen door Gerard van de Spijker van 19½ bunder moer boven Haviksdonk, waarop een jaarlijkse erfcijns rust van 12 schelling kleine Leuvense munt per hoeve, te voldoen aan Gerard van de Spijker, en verleent de abdij diverse rechten binnen zijn heerlijkheid.

Origineel

[A]. Niet voorhanden; blijkens de marginale aantekening in B werd het origineel bij verkoop door de abdij van Drongen, vóór de aanleg van het 15e-eeuwse

1315 ^b cobsade BC. – ^c aldus A. – ^d als interpunctie twee punten A. – ^e hierna een sluitingsteken A.

cartularium, genoemd onder C, uit het archief gelicht en aan de nieuwe eigenaar overgedragen.

Afschriften

- B. *ca. 1300 (geschreven door de oudste hand, die als jongste stuk een oorkonde van 20 februari 1294 kopieerde), Gent, RA, archief abdij Drogenen, inv.nr. 6 = Register der fondatien, tom. I (cartularium van de abdij), fol. 20^r-20^v, onder de rubriek: Gerardi de Wesemale de moro de Rosendale, LXXXVI; in de marge: Vacat, nos vendidimus (door de oudste hand van C), en LXXXVI (door de oudste hand van B), naar [A].*
- C. *15e eeuw, Gent, RA, archief abdij Drogenen, inv.nr. 7 = Register der fondatien, tom. II (cartularium van de abdij), fol. 30^v-31^r (oude fol. 22^v-23^r), onder de rubriek: Gerardi de Wesemale de moro de Rosendale, LXXIX, naar B.*

Uitgave

a. GYSSELING, Corpus Middelnederlandse teksten, 1977, I-3, p. 1855-1856, nr. 1217, naar B.

Datering

Het gebruik van de paasstyl is verondersteld, zie Inleiding.

Samenhang, ontstaan en tekstuitgave

De passage in den tsiartre dien Gerard hevet van ons verwijst naar een verloren gegane oorkonde, vermoedelijk de oorspronkelijke moerconcessie verleend door Gerard van Wezemaal, heer van Bergen op Zoom, aan Gerard van de Spijker, zie nr. 1276. Zie voor de mogelijke vermelding van deze oorkonde nr. 1302. Onderhavige oorkonde is de naoorkonde van nr. 1307 en de vooroorkonde van nr. 1317. De tekstdelen die aan nr. 1307 zijn ontleend, staan afgedrukt in een kleiner lettertype. Gewijzigde woordvolgorde wordt niet aangegeven.

Wi Gerard van Wesemale, here van Berghen an den Soem, maken cont alle denghenen die dese lettren sullen sien of horen lesen ende orconden met desen selven lettren *, bi versouke van Gerarde van den Spikere, dat dabd ende convent van der kerken van Dronghine van der ordinen van Premonstreit, dewelke kerke staet in Vlaendren bi der port van Gent int biscopdom van Dorneke, ebben ghecreghen te harre voernoumeder kerken bouf, gecocht * ende wel vergolden, neghentiene bunre moers ende een alf bunre metten gronde ende metter orsatingen ieghen Gerarde van den Spikere, bi onsen wille ende bi onsen consente, met alsulken rechte ende met alsulker vrieden alse hi van ons hevet, behouden sinen scoutetedoume ende ons onsen herefcheinse, dats elke houve * om XII solidi Louensche wetteliker cleinre munten iarlics cheins, eewelike te gh[el]dene^a elkēs iaers up sente Bauesdach van der voerseider kerkenalven van Dronghine den voerseiden Gerarde ende sinen hore te honsen bouf, of ons ende onse hore, ware dat sake dat de voernoumede Gerard of sin hoer up dien voernoumeden dach niet ne ware in presente. Ende dese voerseide moer

1316 ^a gaatje in perkament B, aanvulling naar C.

es gelegen boven Hauesdonc binnen Gerards begripe *, alsoe alse de voernoumede Gerard der voerseider kerken van Dronghine binnen haren paelsceeden^b ghelevert hevet ende daen meten binnen putten ende binnen palen. Ende desen voerseiden moer metten gronde dien gheve wi dier voerseider kerken van Dronghine bi Gerards versouke alsoe alse hi binnen hare paelstede ghelevert es, warbi dat wi nemmermee of die na ons sullen comen, of Gerard of die na hem sullen comen, ander mate of overmate of eenech besouc van maten ne moghen doen up dien voerseiden moer of up den gront, bedi dat die voerseide moer so dulde was te sulker stede datten Gerard verorsaten moeste met toedoene dier voerseider kerken van alsoe velen alsoe binnen den paelsteden meer es dans binnen den ghetale ghescreven es. Voert so verkenne wi der * kerken van Dronghine weghe ende watergange in de twee steden, die ghenoumet sin VI grote roeden breed in den tsiartre dien Gerard hevet van ons te sinen bouf ende te sins hoers bouf ende ter genre bouf diet van hem ghecrighen sullen van sinen moere streckende tote in de riviere die heet de Beke, hare profiit ende haren orbore in te doene. Voert so verkenne wi ende gheven bi versouke van Gerarde der voerseider kerken van Dronghine ende alle denghenen die van harenalven dien voerseiden moer ende den gront orboren sullen, eewelike vrien waterganc in die riviere ende in die Beke, te varne ende te vlietene sonder tolne ende onverslegghen ende vrielike te varne sonder wederseggen alsoe verre alsoe onse herscep gaet *. Voert so verkenne wi ende gheven der voerseider kerken van Dronghine ende alle denghenen die binnen haren voerseiden palen wonen sullen van harenalven eewelike quite te sine van hervarden, van settingen, van beden ende van alrehande quellingen, en ware dat sake dat wise riepen tonser lantwere of te reimeringen van vangenessen of te ridderscepe van onsen houdsten sone of te huwelike van onser houdster dochter. Ende dese sticken moeten wesen redenlic bi rade van scepenen van desen voernoumeden goede.

Ende wi gheloven over ons ende over onse hoer der voerseider kerken van Dronghine, dewelke dit voerseide goet ieghen Gerarde ghecreghen hevet, alle de pointe die in dese lettren ende in desen tsiartre sin ghescreven wel ende ghetrouwelike te houdene eewelike ende goet warant te sine ieghen elken meinsche alsoe voghet ende hoverhere, behouden Gerards rechte.

Ende omdat wi willen dat dese sticken ende * de^c pointe die ier^d gheschreven sin eewelike vast ende wel ghehouden bliven, so ebbe wi bi versouke van Gerarde dese lettren gheseghelt met onsen seghele.

Dit was * ghedaen int iaer ons Heren alsoe men screef Sin incarnation M^o CC^o neghentech ende twee, omtrent sente Mathisdach saposstels.

1317

1293 maart 1

Raas II van Gavere, heer van Liedekerke, Boelare en Breda, bekrachtigt de verkoop aan de abdij van Drongen door Gerard van de Spijker van 21½ bunder moer boven Haviksdonk, waarop een jaar-

1316 ^b paelsteeden *elders B.* – ^c dese VO. – ^d iervoer VO.

lijkse erfcijs rust van 12 schelling klein Leuvense munt per hoeve, te voldoen aan Gerard van de Spijker en verleent de abdij diverse rechten binnen zijn heerlijkheid.

Origineel

[A]. *Niet voorhanden; bij de aanleg van het cartularium genoemd onder C in de 15e eeuw nog in het abdijsarchief aanwezig. In dit cartularium wordt namelijk door de scriptor bij de ontbrekende originelen telkens de aantekening vacat in de marge geschreven (vergelijk onder nr. 1316); het afschrift van onderhavige oorkonde heeft deze aantekening niet.*

Afschriften

- B. *ca. 1300 (geschreven door de oudste hand, die als jongste stuk een oorkonde van 20 februari 1294 kopieerde), Gent, RA, archief abdij Drongen, inv.nr. 6 = Register der fondatien, tom. I (cartularium van de abdij), fol. 19^r-19^v, onder de rubriek: Rasonis de Liedekerka de Rosendale, LXXXIII, naar [A].*
- C. *15e eeuw, Gent, RA, archief abdij Drongen, inv.nr. 7 = Register der fondatien, tom. II (cartularium van de abdij), fol. 29^r-30^r (oude fol. 21^r-22^r), onder de rubriek: Rasonis de Liedekerka de Rosendale, LXXVII, naar [A].*

Uitgave

a. GYSSELING, *Corpus Middelnederlandse teksten, 1977, I-3, p. 1857-1858, nr. 1218, naar B.*

Datering

Het gebruik van de paasstyl is verondersteld, zie Inleiding.

Samenhang, ontstaan en tekstuitgave

De passage in den tsiartere dien Gerart hevet van ons verwijst naar een verloren gegane oorkonde, verleend door Raas II van Gavere, heer van Liedekerke, Boelare en Breda, aan Gerard van de Spijker, zie nr. 1277. Zie voor de mogelijke vermelding van deze oorkonde nr. 1302. Onderhavige oorkonde is de naoorkonde van nr. 1316. De tekstdelen die aan nr. 1316 zijn ontleend, staan afgedrukt in een kleiner lettertype.

Wi Rase van Gauere, here van Liedekerke, van Boenlaer ende van Breda, maken cont alle denghenen die dese lettren sullen sien of horen lesen ende orconden met desen selven lettren, bi versouke van Gerarde van den Spikere, da^a dabd ende convent van der kerken van Dronghine van der ordinen van Premonstreit, dewelke kerke staet in Vlaendren bi der poert van Gent int biscopdom van Dorneke, ebben ghecreghen te

1317 ^a aldus B, lees dat.

harre voernoumeder kerken bouf, ghecocht ende wel vergolden, een ende twintech bunre moers ende een alf bunre metten gronde ende metter orsatingen ieghen Gerarde van den Spikere, bi onsen wille ende bi onsen consente, met alsulken rechte ende met alsulker vrieden also hi van ons hevet, behouden sinen scoutetedoume ende ons onsen herefcheinse, dats elke houwe om XII solidi Louensche wetteliker cleinre munten iarlics cheins, eewelike te geldene elkes iaers up sente Bauesdach van der voerseider kerkenalven van Dronghine diē voerseiden Gerarde ende sinen hoēre tonsen^b bouf, of ons ende onsen hoēre, ware dat sake dat die voernoumede Gerard of sin hoer up dien voernoumeden dach niet ne ware in presente. Ende dese voerseide moer es geleghen boven Hauesdonc binnen Gerards begripe, also also die voernoumede Gerard der voerseider kerken van Dronghine binnen haren paelceeden^c geleveret hevet ende daen meten binnen putten ende binnen palen. Ende desen voerseiden moer metten gronde die^d gheve wi der voerseider kerken van Dronghine bi Gerarts versouke also also hi binnen haren paelsteden^e ghelevert es, warbi dat wi nemmermee of die na ons sullen comen, of Gerard of die na hem sullen comen, ander mate of overmate of eenech besouc van maten ne moghen doen up dien voerseiden moer of up den gront, bedi dat die voerseide moer so dulde was te sulker stede datten Gerard verorsaten moeste met toedoene de^e voernoumeder kerken van also velen also binnen den paelsteden meer es dans binnen den getale gescreven es. Voert so verkenne wi der kerken van Dronghine weghe ende watergange in de twee steden, die genoumt^f sin sesse^g grote roeden breet in den tsiartēre dien Gerart hevet van ons te sinen bouf ende te sins hoers bouf ende ter gheire bouf diet van hem gecrighen sullen van sinen moere streckende tote in de riviere die heetē de Beke, hare profit ende haren orbore in te doene. Voert so verkenne wi ende gheven bi versouke van Gerarde der voerseider kerken van Dronghine ende alle denghenen die van harenalven dien voerseiden moer ende den gront orboren sullen, eewelike n vrien waterganc in die riviere ende in die Beke, te varne ende te vlietene sonder tolne ende onverslegghen ende vrielike te varne sonder wederseggen also verre also onse herscep gaet. Voert so verkenne wi ende gheven der voerseider kerken van Dronghine ende alle denghenen die binnen haren voerseiden palen wonen sullen van harenalven eewelike quite te sine van hervarden, van settingen, van beden ende van alrehande quellingen, so wanen dat si comen, sonder uten lande van Breda, en ware dat * wise riepen tonser lantwere of te reimeringen van vangenessen of te ridderscepe van onsen houdsten sone of te huwelike van onser houdster dochter. Ende dese sticken moeten wesen redenlic bi rade van scepenen van desen voernoumeden goede.

Ende wi gheloven over ons ende over onse hoer der voerseider kerken van Dronghine, dewelke dit voerseide goet ieghen Gerarde gecreghen hevet, alle de pointe die in dese lettren ende in desen tsiartēre sin ghescreven wel ende ghetrouwelike te houdene eewelike ende goet warant te sine ieghen elken meinsche also goet voghet ende overhere, behouden Gerards rechte.

Ende omdat wi willen dat dese sticken ende de pointe die ier ghescreven sin eewelike vast ende wel ghehouden bliven, so ebbe wi bi versouke van Gerarde dese lettren geseghelt met onsen segele.

Dit was ghedaen int iaer ons Heren also men screef Sin incarnation M^o CC^o neghentech ende twee, int ingaen van marte.

1317 ^b te honsen VO. – ^c paelsteeden *elders* B. – ^d dien VO. – ^e *aldus* B, lees der of dier als VO. – ^f ghenoumet VO. – ^g VI VO.

1318

1293 maart 6

Woensdrecht

Schepenen van Woensdrecht oorkonden dat Pieter de Beytere verklaart aan abt en convent van de St.-Bernardsabdij (te Hemiksem) schuldig te zijn een jaarlijkse cijns van 20 schelling Leuvens, die deze vestigt op 14 gemet te Woensdrecht.

Origineel

[A]. Niet voorhanden.

Afschriften

- B. *begin 16e eeuw, Bornem, St.-Bernardus Abdij, archief abdij St.-Bernards, hs. nr. 332 = Cartularium (alphabetum) rubrum II, fol. 173^r, nr. 1 1 (met restauraties door Judocus Bal, midden 17e eeuw), onder caput: Rubea de littera I, geauthenticeerd door de notarissen Jan van Wouw en Jan Berkelar (ongedateerd, ca. 1559), naar [A].*
- C. *eerste helft 17e eeuw, ibidem, hs. nr. 323 = Cartularium (alphabetum) rubrum I-2, fol. 88^v-89^r, nr. 1 1, onder caput: I rubra: Littere de Woensdrecht, Lilloo, de Sancto Iacobo et de Loenhoudt, met in de inhoudsopgave, fol. 88^r, de rubriek: Littera scabinorum de Woensdrecht de XX solidis Lovaniensium emptis erga Petrum dictum de Beytere super quatuordecim gemetis terre in Woensdrecht, geauthenticeerd door J. Rubens, openbaar notaris (ongedateerd, ca. 1653), naar [A].*

Niet eerder uitgegeven.

Datering

Het gebruik van de paasstyl is verondersteld, zie Inleiding.

Nos Iacobus de Dicho, Theobaldus filius Hermani et Iohannes Scenar^a, scabini in Woensdrecht, notum facimus universis presentia visuris quod in nostra constitutus presentia Petrus dictus de Beytere de Woensdrecht recognovit coram nobis se debere legitime personis religiosis scilicet domino abbati et conventui Loci sancti Bernardi Cisterciensis ordinis viginti solidos Lovanientium legalium annui census seu reddituum annualium, perpetue singulis annis in festo beati Bavonis apud Woensdrecht libere persolvendos. Et ad legitimam perpetuamque persolutionem predicti census seu reddituum predictorum singulis annis termino prenotato prefatus Petrus obligavit iure mediante predictis religiosis terram suam cum suis pertinentiis, continentem quatuordecim ghemethas^b sive rectas mensuras, et sitam in parrochia de Woensdrecht ac continuatam immediate inter mansum quem

1318 ^a wellicht Sceuar B, Scenart C. – ^b ghemetas C.

Arnoldus de Akeren suscepit ad feodum ex una parte, et communem viam de Woensdrecht ex altera. Et prenotatus Petrus predictas quatuordecim ghemethas^c seu mensuras terre sue iure mediante in manibus dictorum religiosorum subportavit^d ad verum pignus impignorando, sub tali forma quod quicumque dictam terram possidebit aut habebit predictum censum seu redditus predictos libere persolvere tenetur et tenebitur sepe dictis religiosis personis vel alteri eorum perpetue singulis annis, loco et termino prenotatis vel saltem dicta terra libere cedet dictis religiosis absque contradictione omnia, que de lege et consuetudine patrie nostre in talibus fieri sunt consueta, super premissis omnibus et singulis adhibentes.

Et quia nos antedicti scabini de Wonsdrecht^e ad presens propria sigilla non habemus, utimur in hac parte sigillis virorum proborum et discretorum videlicet domini Theoderici, investiti ecclesie de Woensdrecht, Iohannis de Cruninghen, domini de Woensdrecht, et Willelmi dicti Biegen, sculteti de Berghen super Zoem. Et nos antedicti Theodericus, investitus ecclesie de Woensdrecht, Iohannes de Cruninghen, Willelmus Bieghen, scultetus de Berghen, sigilla nostra ad preces predictorum scabinorum de Woensdrecht presentibus duximus apponenda in testimonium premissorum.

Datum et actum apud Woensdrecht, anno Domini millesimo ducentesimo nonagesimo secundo, feria sexta ante dominicam qua cantatur Letare Iherusalem.

1319

1293 april 5

Aleid, weduwe van Godfried van Breda, baljuw van Kruibeke, begunstigt bij testament diverse instellingen, waaronder de St.-Bernardsabdij (te Hemiksem), en verkiest aldaar te worden begraven.

Origineel

[A]. Niet voorhanden.

Afschriften

B. begin 16e eeuw, Bornem, St.-Bernardus Abdij, archiefabdij St.-Bernards, hs. nr. 332 = Cartularium (alphabetum) rubrum II, fol. 234^r-234^v, nr. N 10, onder caput: N (rubrum), geauthenticeerd door J. Andriessen(s), apostolisch notaris (gedateerd 1646), naar [A].

C. eerste helft 17e eeuw, ibidem, hs. nr. 324 = Cartularium (alphabetum) rubrum I-3, p. 13-14, nr. N 10, onder caput: N rubrum: Littere de bonis nostris in Borchte et Cruijbeke, met in de inhoudsopgave, p. 1, de rubriek: Testamentum Adilisie de Cruybeke in quo confert conventui X solidos ad anniversarii aug-

1318 ^c gemetas C. – ^d supportavit C. – ^e Woensdrecht C.

mentationem et sacristie quinque solidos, *geauthenticeerd door J. Rubens, openbaar notaris (ongedateerd, ca. 1653), naar [A]*.

Niet eerder uitgegeven.

In nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti, amen.

Ego Alissia relictæ bone memorie quondam Godefridi de Breda, ballivi de Crutbeke, sana et incolumis ob remedium anime mee decrevi tale condere testamentum.

(1) In primis volens et ordinans ut omnia debita mea et iniuste acquisita, si que inveniri potuerunt, diligenti discussione prehabita de bonis meis paratioribus tam mobilibus quam immobilibus solvantur et restituantur integraliter et perfecte.

(2) Insuper do, lego et assigno viris religiosiis .. abbati et conventui de Loco sancti Bernardi donatione inter vivos decem solidos annui ac perpetui census ad augmentationem anniversarii mei ibidem perpetuo faciendi et quinque solidos annui census ad sacristiam predicti Loci super tribus pennis terre vulgariter sic dicte, iacentis in palude de Crutbeke, a predictis religiosiis annuatim recipiendos.

(3) Item do et assigno ad mensam Sancti Spiritus in Beverne duos solidos annui census et ad capellaniam beate Marie ibidem duodecim denarios super quadam petia terre dicte Ackerken recipiendos annuatim.

(4) Item do, lego et assigno ad fabricam ecclesie de Crutbeke decem solidos semel solvendos; ad mensam Sancti Spiritus ibidem do etiam decem solidos et custodi ibidem do tres solidos.

(5) Item do conventui Loci sancti Bernardi predicto quatuor libras ad pitanciam et ad expensas cum hospitibus in die mee sepulture facienderam^a, ibidem meam eligens sepulturam.

(6) Item do Fratribus Minoribus in Machlinia^b decem solidos ad pitanciam; Augustinis ibidem quinque solidos ad pitanciam et decem solidos confero pauperioribus beghinis curtis Machliniensis tribuendos.

(7) Item do Predicatoribus in Antwerpia decem solidos ad pitanciam et pauperioribus beghinis ibidem do etiam decem solidos.

(8) Item^c conventui de Nazareth do quinque solidos ad pitanciam et conventui de Valle Rosarum Cysterciensis ordinis do eciam quinque solidos ad pitanciam.

(9) Item ad acquirendum orationum suffragium salutare lego et assigno optimum par vestium et quinquaginta solidos de duabus melioribus vaccis, quas in die mortis mee me habere continget.

(10) Huius autem testamenti mei ac mee ultime voluntatis executores constituo viros providos et discretos fratrem Danielelem de Duzeborch^d, monachum predicti Loci sancti Bernardi, et Nicholaum dictum Wale, ballivum de Crutbeke, rogans eos ut propter eterne remunerationis premium omnia et singula in presenti meo testamento contenta ita fideliter exequantur et ordinent, ut ad optatum perducantur effectum, et ut in signum huiusmodi susceptionis in se de presenti executione fideliter facienda sigilla sua presentibus apponant. Et ad solutionem omnium premissorum omnia bona mea, mobilia et immobilia, assigno ipsa per presentes litteras eatenus obligando.

1319 ^a faciendam C. - ^b Mechlinia C. - ^c Et C. - ^d Duijzeborch C. - ^e ac C.

(11) Insuper volo et accepto ut, si quis heredum meorum vel successorum presens testamentum meum conatus fuerit infringere, illa portione, que sibi in bonis meis competeret, omnino careat et eam percipiat et^e teneat ut hoc testamentum procedere faciat tamquam verus et legitimus heres meus dominus .. episcopus Tornacensis.

Testes qui premissis interfuerunt: dominus .. abbas predicti Loci sancti Bernardi, dominus Iohannes, curatus ecclesie de Crutebeke, Petrus de Thimo, Paulus van den Ghude, Iohannes van der Beka, scabini de Crutbeke, et alii quamplures.

Nos igitur frater Daniel de Duzeborch^d, monachus Loci predicti, de licentia domini .. abbatis nostri, et Nicholaus dictus Wale in signum suscepti oneris de presenti executione fideliter facienda, et nos frater Iacobus, dictus abbas Loci sancti Bernardi, et Iohannes, curatus de Crutbeke, sigilla nostra presentibus apponimus in testimonium omnium premissorum.

Datum anno Domini M^o CC^o nonagesimo tercio, in octavis Pasche.

1320

1293 april 8

Schepenen van Breda oorkonden dat Berner Baye mede ten overstaan van de rechter van de heer van Breda verkoopt aan abt en convent van de St.-Bernardsabdij (te Hemiksem) een jaarlijkse erfcijs van 20 schelling Leuens, gevestigd op diverse bezittingen in Breda.

Origineel

[A]. Niet voorhanden.

Afschriften

- B. begin 16e eeuw, Bornem, St.-Bernardus Abdij, archief abdij St.-Bernards, hs. nr. 332 = Cartularium (alphabetum) rubrum II, fol. 18^v, nr. B 8 (verbeterd uit 9), (met restauraties door Judocus Bal, midden 17e eeuw), onder caput: De littera B rubea, geauthenticeerd door de notarissen Jan van Wouw en Jan Berkelar de Schalda (ongedateerd, ca. 1559), naar [A].
- C. eerste helft 17e eeuw, ibidem, hs. nr. 322 = Cartularium (alphabetum) rubrum I-1, fol. 24^v-25^v, nr. B 8 (verbeterd uit 9), onder caput: B (rubrum): Litera de bonis apud Breda, met in de inhoudsopgave, fol. 19^r, de rubriek (onder B 9): Littera de XX solidis emptis erga Bernerum dictum Baye, geauthenticeerd door J. Andriessen(s), apostolisch notaris (gedateerd 1647), en vervolgens door J. Rubens, openbaar notaris (ongedateerd, ca. 1653), naar [A].

Niet eerder uitgegeven.

Universis Christi fidelibus ad quos presentes littere pervenerint Theodericus dictus Stercke, Snellardus et Gerardus dictus Nalde^a, scabini de Breda, salutem cum notitia veritatis.

Vestre universitati notum facimus ac tenore^b presentium testamur^b quod propter hoc in nostra, iudicis viri nobilis domini de Breda ac aliorum qui de iure debuerunt interesse presentia personaliter constitutus Bernerus dictus Baye, coopidanus noster de Breda, recognovit se coram nobis legitime vendidisse viris religiosis abbati et conventui Loci sancti Bernardi Cysteriensis ordinis, Cameracensis diocesis, pro quadam pecunie summa sibi ex integro persoluta viginti solidos Lovaniensium legalis monete annui et perpetui census sive redditus, quorum novem solidi et quattuor denarii Lovanienses in hereditate Egidii dicti Stalpart et Walteri de Ponte cum fundo et edificiis ac attinentiis suis iuxta pontem de Breda singulis annis solvendi sunt predictis viris religiosis, mediatim in Nativitate beati Iohannis Baptiste et mediatim in festo beati Martini, in hereditate et edificiis ac attinentiis cum fundo Arnoldi dicti Yseken^c, inter domum Henrici dicti Buser ac filiorum^d Nannekini, duo solidi Lovaniensium et in prato cum suo fundo et^e eius pertinentiis memorati Berneri sito inter pratum Petri de Camera et Henrici dicti One iuxta Brandeler novem solidi et octo denarii censualiter proveniunt et sumuntur. Et de prelibato prato predicti^f religiosi solvent domino de Breda ad annum censum duodecim denarios Lovanienses. Et predictus Bernerus, per monitionem iudicis prelibati domini de Breda et sententiam illorum quorum intererat de predictis^g bonis iudicare, coram nobis quicquid iuris in dictis bonis omnibus et singulis habebat vel in posterum habere poterat, ad opus predictorum religiosorum in manus memorati iudicis domini de Breda supportavit cum debita offestucatione^h resignandi, nichil iuris sibi aut suis heredibus vel successoribus in premissis bonis omnibus et singulis penitus retinendo, excepto prato predicto, quod idem Bernerus et sui successores tenere poterunt, quamdiu dictum annum censum novem solidorum et octo denariorum statutis temporibus fideliter persolverint, secundum quod mediante iure illud coram nobis ad solutionem ipsius prefatus Bernerus dictus religiosis obligavit, promittens ipsis super hiis warandiam debitam et consuetam. Et si quid in premissis defecerit, promisit fideliter adimplere dictus Bernerus, cum super hoc fuerit requisitus. Quibus rite peractis, adhibitis iuris solemnitatibusⁱ que in talibus solent adhiberi, predictus iudex antedictos religiosos in dictis bonis omnibus investivit et adheredavit per monitionem et sententiam predictorum secundum morem et consuetudinem patrie hactenus approbatam.

In quorum omnium testimonium et memoriam sempiternam ad petitionem religiosorum et Berneri predictorum sigilla nostra presentibus litteris sunt appensa.

Datum anno Domini M^o CC^o nonagesimo tercio, feria quarta post^j octavas Pasche.

1320 ^a Naelde C. – ^{b-b} gewijzigd in testamur tenore presentium C. – ^c Iseken C. – ^d gewijzigd uit filios B; na doorgehaald filius C. – ^e ac C. – ^f hierna viri C. – ^g eisdem C. – ^h aldus B, effestucatione C. – ⁱ aldus gerestaureerd B, men verwacht sollempnitatibus. – ^j ontbreekt C.

1321

1293 mei

Gerard van Wezemaal, heer van Bergen op Zoom, verkoopt met toestemming van zijn oudste zoon Arnoud, ridder, aan abt en convent van de St.-Bernardsabdij (te Hemiksem) 53 hoeven en 2 bunder woeste grond en moer (nabij Hoeven) tegen een jaarlijkse erfcijns van 3 penning Leuvens per hoeve en verleent diverse rechten, behoudens de hoge rechtspraak.

Origineel

- A. Antwerpen, RA, archief abdij St.-Bernards te Hemiksem, charter ad datum mei 1293 (aanwinst 1886). – Afmetingen: hoogte 326 (rechts 318) + pliek 36 (31) x breedte 452 (onder 453) mm; gelinieerd; beschadigd, zonder tekstverlies. Aantekeningen op de achterzijde: 1° sporen van dorsale aantekening: L[itte]ra [***]. – 2° door 14/15e-eeuwse hand: [D X]III. Bezegeling: acht bevestigingsplaatsen (waarvan slechts de bovenzijde van de zegelsneden in de verder weggescheurde pliek zichtbaar zijn) voor de aangekondigde zegels (LS1-8).

Afschriften

- B. begin 16e eeuw, Bornem, St.-Bernardus Abdij, archief abdij St.-Bernards, hs. nr. 332 = Cartularium (alphabetum) rubrum II, fol. 54^v-55^v, nr. D 13, geauthenticeerd door de notarissen Jan van Wouw en Jan Berkelar Schaldensis (ongedateerd, ca. 1559), naar A.
- C. eerste helft 17e eeuw, ibidem, hs. nr. 322 = Cartularium (alphabetum) rubrum I-1, fol. 101^r-102^v, nr. D 13, onder caput: D rubra: sive de bonis apud Halderberghe nunc de Hoeven nuncupatis, met in de inhoudsopgave, fol. 92, de rubriek: Littera de quinquaginta tribus hoervis emptis erga dominum Gerardum de Wesemale apud Halderberghe, geauthenticeerd door J. Rubens, openbaar notaris (ongedateerd, ca. 1653), naar A.

Uitgave

- a. JUTEN, in *Taxandria*, XIII (1906), p. 197-201, naar C.

Regesten

- PRIMS, *Geschiedenis van Antwerpen*, II-4, 1931, p. 91, lijst 10, nr. 91. – LEVELT, *Oudenbosch*, 1931, II, p. 178, inv.nr. 28.

Universis Christi fidelibus tam presentibus quam futuris ad quos presentes littere pervenerint Gerardus de Wesemale, dominus de Berghen super Zome, salutem et rei geste cognoscere veritatem.

Universitati vestre notum facimus ac testamur tenore presentium litterarum nostrarum quod nos de speciali consensu et assensu ac libera voluntate Arnoldi dilecti primogeniti

nostri, militis, vendidimus et legitime vendidisse nos recognoscimus viris religiosis spiritualibus amicis nostris .. abbati et conventui Loci sancti Bernardi, *Cysterciensis* ordinis, *Cameracensis* dyocesis, pro quadam pecunie summa nobis ex integro persoluta quinquaginta et tres hovas sive mansos ac duo bonaria tam wastine quam mori, iacentis infra dominium terre nostre de Breda iuxta bona sua ab eisdem iam dudum habita et possessa, videlicet ab antiquo palo suo stante a latere antiquorum bonorum suorum versus Etten usque ad quemdam alium palum stantem directe versus Sprundele supra quemdam locum Ouerstehoelme vulgariter nuncupatum et ab illo palo usque ad quemdam alium palum stantem directe supra locum qui dicitur Nispenerendiic et ab illo palo stante supra Nispenerendiic usque ad quemdam alium palum stantem inferius versus Haexdonc iuxta viam publicam sive stratam nostram prope bona *Flamingorum* et ab illo palo usque ad quemdam alium palum stantem versus *Zeuenberghe* inferius iuxta alia bona sua prius ab eisdem acquisita secundum quod predicta via sive strata circumquaque se extendit, et unamquamque hovam seu mansum duodecim bonaria continentem.

(1) Quas hovas seu mansos tam wastine quam mori memoratis religiosis in presentia hominum nostrorum feodaliū, videlicet *Franconis* de *Wesemale* fratris nostri et *Iohannis* de *Arcot* dicti de *Scoenhoue*, militum, *Euerdei*, sculteti *Antwerpiensis*, *Godefridi* de *Berghen*, dapiferi domini de *Lidekerke*, *Willelmi* dicti *Loddere*, dapiferi nostri, ac scabinorum oppidi nostri de *Berghen* super *Zoem* et aliorum quamplurium fidedignorum contulimus et conferimus in veram et puram hereditatem sub annuo censu tredecim solidorum et trium denariorum *Louaniensium* veteris minoris monete perpetuo tenendas et possidendas ab eisdem religiosis pacifice et quiete, qualibet videlicet hova ad censum trium denariorum *Louaniensium* computata.

(2) Concedimus etiam prefatis religiosis quod premissa bona omnia et singula fossatis seu alliis quibuscumque munitioibus firmare et circumdare^a poterunt et aditibus seu introitibus viarum obstacula, nuncupata *Theutonice* vekene, apponere contradictione qualibet non obstante.

(3) Insuper damus et conferimus antedictis religiosis viam liberam et ductum liberum tam aque quam terre ad eadem bona ipsorum et omnes commoditates et utilitates que in dictis quinquaginta tribus hovis seu mansis et duobus bonariis imperpetuum fieri poterunt non obstantibus quibuscumque constitutionibus, conditionibus vel consuetudinibus patrie predicti religiosi libere et quiete perpetuis temporibus possidebunt.

(4) Ceterum in possessionem quinquaginta trium hovarum et duorum bonariorum wastine prescripte sive mori dictos .. abbatem et conventum heredavimus et investivimus secundum morem terre approbatum presentibus predictis hominibus nostris feodalibus ac pluribus aliis, scabinis etiam et mansionariis, per iudicium seu sententiam eorum quorum intererat de huiusmodi iudicare, prout ordo iuris dictaverat et petebat.

(5) Omne quoque ius nostrum eisdem contulimus et adhuc conferimus quod in eisdem quinquaginta tribus hovis sive mansis et duobus bonariis nos aut heredes nostri nunc habemus vel imposterum habere poteramus quoquo modo, nichil omnino iuris nobis aut nostris heredibus vel successoribus in ipsis bonis penitus retinentes, excepto dominio alte iusticie

1321 ^a met afkortingsstreep boven de o A, opgelost circundare B, circumdare C.

nostre si resplendeat de eisdem et censu predicto tredecim solidorum et trium denariorum *Louaniensium*, quem solvent nobis vel nostro vero nuntio et successoribus nostris dicti religiosi perpetuo annis singulis in die beati Martini hyemalis, et per dictum censum ipsi ab omni alio iure liberi penitus et a nobis defensi imperpetuum remanebunt.

(6) Quod si ipsi religiosi aliqua partem dicte wastine sive mori quibuscumque aliis conferre voluerint excolendam imposterum seu alio qualicumque modo habendam vel possidendam, omne ius prius concessum eisdem etiam in dictis mansionariis seu censuariis retinebunt.

(7) Ut autem hec omnia et singula perpetuis temporibus rata, firma et inconcussa permaneant nos *Gerardus de Wesemale* et *Arnoldus* eius primogenitus, miles, antedicti promittimus fide media et iuramento prebito corporali quod nos contra premissa nullatenus ire conabimur in futuro, nec artem, ingenium, consilium vel auxilium queremus vel prestabimus per que infringi valeat aliquatenus aliquod premissorum.

(8) Promisimus etiam et promittimus ac tenemur sepedictis .. religiosi super premissis omnibus et singulis iustam, debitam et rectam warandisiam sive warandiam pro nobis et nostris heredibus et successoribus contra quoscunque. Et si aliquid in omnibus premissis defecerit, promittimus et tenebimur sepedictis .. religiosi adimplere fideliter et perficere, quandocumque vel quocienscumque super hiis fuerimus requisiti.

Ad hec autem omnia et singula inviolabiliter observanda et complenda nos heredesque nostros et successores per presentes litteras obligamus, rogantes *Franconem de Wesemale* et *Iohannem de Arscot*, milites predictos, eundem scultetum *Antwerpiensem*, *Godefridum de Berghen* et *Willelmum* dictum *Loddere*, antedictos homines nostros feudales, ac scabinos de *Berghen super Zome* ut ad maius robur firmitatis sigilla sua nobiscum presentibus apponant. Renuntiamus insuper omni iuris auxilio canonici pariter et civilis cum omnibus consuetudinibus patrie, omnibus privilegiis crucis, omnibus exceptionibus, cavillationibus doli, que nobis vel nostris successoribus quantum ad aliqua premissorum infringenda prodesse possent et dictis religiosi nocere vel obesse.

In quorum omnium testimonium et memoriam sempiternam signumque quod *Arnoldus* primogenitus, ego, domini *Gerardi de Wesemale* antedicti, miles, premissis omnibus et singulis plenarium consensum meum adhibuimus et assensum et adhuc adhibeo sigilla nostra presentibus litteris sunt appensa. Et nos *Franco de Wesemale* et *Iohannes de Arscot* dictus de *Scoenhoue*, milites, *Euerdeius*, scultetus *Antwerpiensis*, *Godefridus de Berghen*, dapifer domini de *Lidekerke* et de *Breda*, ac *Willelmus* dictus *Loddere*, dapifer domini de *Wesemale*, homines feudales domini *Gerardi de Wesemale*, domini nostri de *Berghen* sepedicti, sigilla nostra, nos quoque *Arnoldus* dictus de *Monte*, *Marselius* dictus de *Ghestele*, *Henricus* dictus de *Hoke*, *Theodericus* de *Monte*, *Henricus* filius *Gobbonis*, *Hermannus* filius *Hermanni* et *Henricus* filius *Thome*, scabini de *Berghen super Zome*, ad petitionem nobilis viri domini *Gerardi de Wesemale*, domini nostri de *Berghen*, ac *Arnoldi* sui primogeniti predictorum commune sigillum nostrum una cum sigillis suis et prescriptorum hominum suorum feudalium presentibus litteris apponimus in testimonium omnium premissorum.

Datum anno Domini millesimo ducentesimo nonagesimo tercio, mense maio.

(SL1) (SL2) (SL3) (SL4) (SL5) (SL6) (SL7) (SL8)

1322

1293 juni 7

Niemandsvriend

Floris V, graaf van Holland, geeft aan Steven van Waalwijk vijftien hoeven woeste grond in de Grote Ham (onder Dongen) met de lage rechtsmacht in erf-pacht tegen twaalf kapoenen per hoeve per jaar, een derde van de boeten tot tien pond en de opbrengst van de lage ban en stelt hem vrij van de kosten van bedijking, afwatering en sluizen.

Origineel

[A]. Niet voorhanden.

Afschriften

- B. ca. 1500, 's-Gravenhage, ARA, archief Nassause Domeinraad, I, Raad en rekenkamer te Breda, inv.nr. 87, reg. nr. 71, los afschrift op perkament, naar [A].
- C. ca. 1645, Breda, GA, afd. IV-1, collectie Havermans, suppl. 1980 (voorheen 's-Hertogenbosch, RA, collectie Cuypers van Velthoven), inv.nr. 1199 (oud nr. 133), met de signatuur: IV, eenvoudig afschrift door Adriaan Havermans, griffier van de stad Breda, naar B.

Uitgave

a. VAN DEN BERGH, *OHZ, I-2, 1873, p. 391, nr. 848, naar B.*

Regesten

VAN DEN BERGH, *Register Hollandsche en Zeeuwsche oorkonden, 1861, p. 128 (gedateerd 1294)*. – DROSSAERS, *Archief Nassauschen Domeinraad, I-2, 1948, p. 22, nr. 71*. – KRUISHEER, *Oorkonden graven van Holland, II, 1971, p. 388, nr. 874*.

Wy Florens, grave van Hollant, van Zeelant ende heer van Vrieslant, maken condt ende kenlic allen denghenen die desen brieff sullen sien of horen lesen dat wy verhuert hebben Steuen van Waelwiick, die houder es van desen brieve, ende sinen erfghenamen in enen eweliken pacht vijftien hoeven wilderten in den Groten Ham; van den westeiinde ten oesteyndewaert sal elc hoeve wesen breet vier ende twintich roeden, van der Donga op te moerwaert sal elc hoeve wesen lanck vierhondert roeden, elc hoeve om twalff capoens elcs iaers ons te betaelne tot sinte Mertensmissche in den winter. Voert geven wy hem ende sinen rechten erfghenamen dat recht van den vijftien hoeven wilderten voirg. te voeren om den derden penninck van den boeten van thien ponden ende daer beneden, alle boeten die boven thien ponden lopen houden wy aen ons selven, ende om den leghen ban van twee scellingen Hollants; ende genen cost sal hii noch siin erfghenaeme doen ten diike, te waterganghe ende ten slusen van den voirs. vijftien hoeven wilderten.

In orconden van desen brieve ghegheven te Niemensfrient in^a iaer ons Heren dusent tweehondert drie ende neghentich, des zonedaghes na sinte Bonefaesdaghe.

1322 ^a aldus B.

1323

1293 juli 24

Willem van Elst, leenman van de heer van Gageldonk, Jan van den Dijk, Jan Rode en Arnoud zoon van Hendrik van Brand, cijnslieden van Hendrik van den Dijk, oorkonden dat Hendrik van Brand verkoopt aan abt en convent en de St.-Bernardsabdij (te Hemiksem) een jaarlijkse cijns van 20 schelling Leuvens, gevestigd op zijn erfgoed te Sprundele-restrate.

Origineel

[A]. Niet voorhanden.

Afschriften

- B. *begin 16e eeuw, Bornem, St.-Bernardus Abdij, archief abdij St.-Bernards, hs. nr. 332 = Cartularium (alphabetum) rubrum II, fol. 37^v, nr. C 4 (met restauraties door Judocus Bal, midden 17e eeuw), onder caput: De littera C rubea, geauthenticeerd door de notarissen Jan van Wouw en Jan Berkelar (ongedateerd, ca. 1559), naar [A].*
- C. *eerste helft 17e eeuw, ibidem, hs. nr. 322 = Cartularium (alphabetum) rubrum I-1, fol. 66^r-66^v, nr. C 4, onder caput: C rub(rum): Littere de bonis nostris apud Etten et Sprundele, met in de inhoudsopgave, fol. 63^r, de rubriek: Littera de XX solidis Lovaniensium emptis erga Henricum dictum Brande de Etten, geauthenticeerd door J. Andriessen(s), aposto-lisch notaris (gedateerd 1647), en vervolgens door J. Rubens, openbaar notaris (ongedateerd, ca. 1653), naar [A].*

Uitgave

a. CERUTTI – BREKELMANS, *Middeleeuwse rechtsbronnen Breda, III, 1990, p. 208-209, nr. 1034, naar C.*

Universis Christi fidelibus ad quos presentes littere pervenerint Willelmus de Elst, homo feodalis domini de Ghagheldonc^a, Iohannes de Dike, homo feodalis, Iohannes dictus Rode et Arnoldus filius Henrici de Brande, mansionarii predicti^b Henrici de Dike, salutem cum noticia veritatis.

Vestre universitati notum facimus ac testamur tenore presentium quod propter hoc in nostra et iudicis Henrici de Dike ac aliorum, qui de iure debuerunt interesse, presentia personaliter constitutus Henricus de Brande recognovit se coram nobis legitime vendidisse viris religiosis .. abbati et conventui Loci sancti Bernardi Cisterciensis ordinis, Cameracensis diocesis, pro quadam pecunie summa sibi ex integro persoluta viginti solidos Lovanienses legalis monete annui et perpetui census sive redditus, qui viginti solidi singulis annis solvendi sunt ad Natales Domini cum aliis tribus denariis Lovanientium, dan-

1323 ^a Ghageldonck C. – ^b aldus BC, maar het is onzeker of de heer van Gageldonk wordt bedoeld.

dis ad censum prefato Henrico de Dike a dictis religiosis de fundo sive hereditate in qua predicti viginti solidi Lovanientium censualiter proveniunt et sumuntur, videlicet in hereditate et pratis trium bonariorum Henrici de Brande, situs apud Sprundelerstrate^e prope monachos. Et predictus Henricus de Brande per monitionem Henrici de Dike prelibati et sententiam illorum, quorum intererat de eisdem bonis iudicare, coram nobis quicquid iuris in dictis bonis omnibus et singulis haberet^d vel in posterum habere poterat, ad opus predictorum religiosorum in manus memorati iudicis Henrici de Dike superportavit^e cum debita effestucatione resignandi, nichil iuris sibi aut suis heredibus vel successoribus in premissis bonis omnibus et singulis penitus retinendo, excepto quod idem Henricus de Brande et sui successores tenere poterunt quamdiu dictum annum censum viginti solidorum et III^f denariorum statutis temporibus fideliter persolverint, secundum quod mediante iure illud coram nobis ad solutionem ipsius prefatus Henricus dictis religiosis obligavit, promittens ipsis super hiis^g warandiam debitam et consuetam, et si quid in premissis defecerit, promisit fideliter adimplere dictus Henricus cum super hoc fuerit requisitus. Quibus rite peractis, adhibitis iuris solempnitatibus que in talibus solent adhiberi, predictus iudex antedictos religiosos in dictis bonis omnibus investivit et adheredavit per monitionem et sententiam predictorum, secundum morem et consuetudinem patrie hactenus approbatam.

Et quia propria sigilla ad presens non habemus, usi sumus ad petitionem religiosorum et Henrici predictorum sigillum Berneri dicti Baye et Henrici dicti Evergher.

Datum anno Domini M^o CC^o nonagesimo tercio^h, in vigilia beati Iacobi apostoli.

I324

1293 juli

Gerard van Wezemaal, heer van Bergen op Zoom, en zijn oudste zoon Arnoud, ridder, erkennen en ratificeren de verkoop door Arnoud van Leuven en zijn echtgenote Isabella, heer en vrouwe van Breda, d.d. 23 juni 1277 van rente en grond te Schoten en Merkssem aan Arnoud, convers van de abdij van Villers en meester van Schoten (zie nr. 1153), en staan de abdij tevens toe aldaar personen te vervolgen en dieren die schade toebrengen te schutten, de hoevenaars te bezitten en de inkomsten uit die goederen, verkregen door verkoop of anderszins, te ontvangen, met uitzondering van de inkomsten uit de rechtspraak.

Origineel

[A]. Niet voorhanden.

1323 ^e Sprindele[...] strate, door latere hand gewijzigd in Sprundele en hierna een rasuur van een of twee letters, C. – ^d habebat C. – ^e suportavit gewijzigd in supportavit C. – ^f aldus gerestaureerd B, trium C. – ^g his C. – ^h M CC^o XC tertio C.

Afschriften

- B. 1324 juni 7, Brussel, ARA, Kerkelijke archieven van Brabant, inv.nr. 10965, oorkonde nr. 22 (archieff abdijs van Villers, inv.nr. 271), vidimus van Arnoud, abt van de abdijs van Gembloux, naar [A].
- C. tweede helft 17e eeuw, Brussel, KB, collectie Goethals, hs. nr. 758, register ingebonden afschriften, fol. 68^v, onvolledig afschrift door Ch. van Rietwyck, naar [A].
- D. eerste helft 18e eeuw, Brussel, ARA, Kerkelijke archieven van Brabant, inv.nr. 11210 (archieff abdijs van Villers, inv.nr. 262) = cartularium van de abdijs van Villers te Schoten, fol. 56^v-57^v (oude p. 62-64), onder caput, fol. 23^r: Incipiunt tituli litterarum de Schotis, met in de inhouds-opgave, fol. 12^v-13^r, de rubriek: Quadragesima prima littera domini Gerardi de Wesemale, approbantis et ratificantis omnia bona que erga dominum Arnoldum de Lovanio, dominum de Breda, et eius uxorem G. (sic) comparavimus; concedit etiam nobis in dictis bonis pannire, mansionarios habere et in alienatione eorumdem, venditione, permutatione profectum recipere, anno 1293, fol. 62; et est confirmatio litterarum 29^e et 30^e est eiusdem transcriptum abbatis Gemblacensis, dico fol. (hierna ontbreekt de foliëring), en onder de rubriek: Littera XLI^a, naar [A].

Niet eerder uitgegeven.

Regest

DESPY, *Inventaire abbaye de Villers*, 1959, p. 147, nr. 404.

Samenhang en tekstuitgave

De zinsnede que in instrumento sive carta, a predicto domino Arnoldo de Lovanio et Elizabeth eius uxore dictis Villariensibus tradita et concessa, plenius continentur verwijst naar de oorkonde van 23 juni 1277 (zie nr. 1153). *Onderhavige oorkonde is hiervan de naoorkonde. De tekstdelen die aan de vooroorkonde (VO) zijn ontleend, staan afgedrukt in een kleiner lettertype.*

Universis presentes litteras visuris et auditoris Gerardus de Wesemale, dominus de Berghe supra Zoem, et Arnoldus primogenitus noster, miles, salutem et scire veritatem.

Tenore presentium litterarum * vobis notum facimus et testamur quod universa et singula bona que quondam nobilis vir Arnoldus de Lovanio, dominus de Breda, et domina Elizabeth uxor eius concesserunt et vendiderunt fratri Arnoldo, converso Villariensi, magistro de Scotis, nomine abbatis et conventus Villariensis et ad opus ipsius ecclesie Villariensis de bonis videlicet iacentibus in Schotis et Mercxem, scilicet de decem libris annui census, quatuor videlicet libris, quas ipsi Villarienses antecessoribus predicti domini Arnoldi et Elizabeth eius uxoris annuatim solvere tenebantur, et sex libris, quas iidem Villarienses in palude qui dicitur Goer, in parrochia de Scotis sita, in perpetuum percipient annuatim *, item de quatuor bonariis terre arabilis in parrochia de Mercxem iacentibus * que scilicet quatuor bonaria predictus frater Arnoldus, magister de Scotis, erga predictos nobiles dominum Arnoldum scilicet et dominam Elizabeth eius uxorem comparavit et legitime acquisivit * et super hec omnia et singula, que in instrumento sive carta, a predicto domino Arnoldo

de Lovanio et Elizabeth eius uxore dictis Villariensibus tradita et concessa, plenius continentur, dictis Villariensibus recognoscimus de nostra libera voluntate et de nostro communi assensu approbamus et ratificamus ac observare perpetuo promittimus inconcusse. Concedimus etiam et volumus quod dicti Villarienses in predictis bonis pannire et arrastare poterunt, quod vulgariter dicitur scutten, omnes illos seu bestias illorum ipsis damna inferentes et emendas suas tamquam nos inde recipere. Preterea ad maiorem rei evidentiam et expellendum omnem defectum pacis et perfectui dicti monasterii corde et animo consulere cupientes, declaramus et ob remedium animarum nostrarum volumus quod dicti Villarienses habeant et teneant omnes mansionarios dictorum bonorum et omnem profectum in dictis bonis provenientibus, scilicet in alienatione, mutatione, venditione ac permutatione, recipiant pacifice et quiete, omnibus aliis iusticiis exceptis, quas penes nos et nostros successores observamus.

Et ut hec omnia et singula predicta a nobis nostrisque successoribus predictis Villariensibus et eorum successoribus inviolabiliter observentur, presentibus litteris sigilla nostra apponi fecimus in munimen et testimonium veritatis.

Actum et datum anno Domini M^o CC^o nonagesimo tertio, mense iulio.

1325

1293 september 3

Hendrik, abt van de St.-Michielsabdij te Antwerpen en provisor van het begijnhof aldaar, en Gillis van Torhout en Pieter Pape, schepenen van Antwerpen, oorkonden dat Boudewijn en diens echtgenote Jutta, wonende in Kipdorp, aan het ziekenhuis van het begijnhof te Antwerpen hun goederen te Nispen naast de Brueckacker, met een jaarlijkse opbrengst van 3 syster rogge en 22 schelling, schenken onder bepaalde voorwaarden.

Origineel

[A]. *Niet voorhanden.*

Afschrift

[B]. *wellicht 17e eeuw, niet voorhanden, ten tijde van a nog aanwezig in het archief van het begijnhof te Antwerpen, vermoedelijk naar [A].*

Uitgave

a. PRIMS, in BGHB, XIX (1928), p. 303-304, Bewijsstukken D, nr. 5, vermoedelijk naar [B].

Regest

PRIMS, *Geschiedenis van Antwerpen, II-4, 1931, p. 71, lijst 5, nr. 12.*

Overlevering en tekstuitgave

De oorkonde destijds door Prims voor zijn editie geraadpleegd bevindt zich niet meer onder de charters van het begijnhof, thans opgenomen in het oud bisschoppelijk archief te Antwerpen (tijdelijk Centrale bibliotheek UFSIA). Van dit bestand zijn, zoals de archivaris meedeelde, sinds Prims meerdere akten verloren gegaan. Misschien is dit met [A] al eerder geschied, daar a, hoewel Prims dit niet aangeeft, niet op het origineel lijkt terug te gaan: op grond van enige spellingvormen is wellicht van een zeventiende-eeuws afschrift ([B]) gebruik gemaakt. De tekst wordt afgedrukt naar a.

Universis presentes litteras visuris *Henricus*^a, divina permissione abbas monasterii beati Michaelis Antwerpiensis, Premonstracensis^b ordinis, provisorque curtis beghinarum iuxta Antwerpianam, Egidius de Thorout et Petrus Pape, scabini opidi Antwerpiensis, salutem et notitiam veritatis.

Noveritis quod in nostra presentia personaliter constitutus Balduinus, maritus Iote commorans in Kipdorp, et ipsa Iota uxor dicti Balduini similiter in nostra presentia constituta recognoverint coram nobis se dedisse, spontanea voluntate supportavisse infirmarie curtis beghinarum predictae bona sua apud Nispen, iacentia iuxta locum ibidem qui vulgariter Brueckacker nuncupatur, que bona annis singulis dictis coniugibus tria sextaria siliginis solvere et dare consueverunt cum viginti et duobus solidis annuatim. Dicta autem bona dicti coniuges dicte infirmarie dederunt et supportaverunt coram nobis tali addita conditione quod ipse Balduinus medietatem fructuum et proventuum omnium bonorum predictorum percipiet et levabit, et post vitam ipsius, Iota soror dicte Iote dictam medietatem fructuum et proventuum predictorum bonorum post vitam Balduini antedicti ad dictam infirmariam integraliter devolvetur, sine contradictione quacumque. Et per hoc provisores sive rectores dicte infirmarie de predictis bonis anniversaria duorum coniugum annis singulis in dicta curia peragere tenebuntur dando annis singulis presbitero dicte curtis tres denarios monete communiter currentis pro anniversario cuiuslibet et domicellabus ibidem scolas exercentibus pro anniversario cuiuslibet duodecim denarios monete equaliter annis singulis inter se dividendos. Preterea provisores et rectores dicte infirmarie ement annis singulis cum predictis viginti et duobus solidis de predictis bonis venientibus vinum quod ipsi tribus terminis in anno videlicet ad natale Domini, ad Pascha et ad festum Penthecostis^c pro animabus dictorum coniugum in dicta curia beghinarum pauperibus beghinis ibidem in conventibus commorantibus participabunt.

In cuius rei testimonium et munimen sigilla nostra ad petitionem partium una cum sigillo dicte curtis beghinarum presentibus litteris sunt appensa.

Datum anno Domini 1293^d, feria quinta post Decollationem beati Iohannis Baptiste.

1325 ^a H. a. – ^b aldus a, lees wellicht Premonstratensis [A]. – ^c aldus a, lees wellicht Penthecostes [A]. – ^d aldus a, lees iets als M^o CC^o nonagesimo tercio [A].

1326

1293 oktober 9

Schepenen van Breda oorkonden dat Willem Steimer, ten overstaan van hen, de schout van de heer van Breda en anderen, verkoopt aan abt en convent van de St.-Bernardsabdij (te Hemiksem) een jaarlijkse erfcijns van 20 schelling Leuvens en 7 penning Hollands, gevestigd op diens erfgoed te Breda.

Origineel

- A. Antwerpen, RA, archief abdij St.-Bernards te Hemiksem, charter ad datum 9 oktober 1293 (aanwinst 1886). – Afmetingen: hoogte 136 (rechts 133) + pliek 25 (28) x breedte 222 (onder 228) mm; gaaf bewaard, behoudens de bezeugeling.

Aantekeningen op de achterzijde: 1° door 14e-eeuwse hand: [***] (zie onder de derde aantekening). – 2° door 14/15e-eeuwse hand: B (met sporen van een in rode inkt geschreven B). XIII. – 3° door 17e-eeuwse hand (geschreven over de eerste aantekening): Littera scabinorum de Breda de viginti solidis apud Bredam erga Willelmum dictum Steimer.

Bezegeling: één bevestiging (met sporen van was op de uithangende dubbele strook perkament) voor het aangekondigde zegel van de tweede oorkonder (S2D) en één bevestigingsplaats (met op de pliek een zichtbare afdruk van een bevestigingsstrook) voor het aangekondigde zegel van de eerste oorkonder (LS1).

Afschriften

- B. begin 16e eeuw, Bornem, St.-Bernardus Abdij, archief abdij St.-Bernards, hs. nr. 332 = Cartularium (alphabetum) rubrum II, fol. 20^v-21^r, nr. B 13 (verbeterd uit 14), geauthenticeerd door de notarissen J. van Wouw en J. Berkelar de Schalda (ongedateerd, ca. 1559), naar A.
- C. eerste helft 17e eeuw, *ibidem*, hs. nr. 322 = Cartularium (alphabetum) rubrum I-I, fol. 28^v-29^r, nr. B 13, onder caput: B: Litere de bonis apud Breda, met in de inhoudsopgave, fol. 19^r, de rubriek (vermeld onder 14): Littera de XX solidis emptis erga Willelmum dictum Struiuer (sic), geauthenticeerd door J. Andriessen(s), apostolisch notaris (gedateerd 1647), en vervolgens door J. Rubens, openbaar notaris (ongedateerd, ca. 1653), naar A.

Uitgave

- a. CERUTTI, *Middeleeuwse rechtsbronnen Breda, I*, 1956, p. 65-66, nr. 78, naar A.

Universis Christi fidelibus ad quos presentes littere pervenerint Heiricus dictus Euergheer et Iohannes de Vnen, scabini in Breda, salutem et agnitionem veritatis.

Universitati vestre notum facimus ac testamur tenore presentium quod propter hoc in nostra et iudicis viri nobilis^a domini de Breda ac aliorum, qui de^a iure debuerunt interesse, presentia personaliter constitutus Willelmus dictus Steimer, coopidanus noster de Breda, recognovit se coram nobis legitime vendidisse viris religiosis .. abbati et conventui Loci sancti Bernardi Cisterciensis ordinis, Cameracensis dyocesis, pro quadam pecunie summa sibi ex integro persoluta viginti solidos Louaniensium legalis monete annui et perpetui census sive redditus et septem denarios Hollandriensium^b, quorum viginti solidi Louaniensium singulis annis solvendi sunt in nativitate beati Iohannis Baptiste et septem denarii Hollandriensium in festo beati Martini hyemalis, dandi^c ad censum domino de Breda prefato a dictis religiosis, de fundo sive hereditate in qua predicti viginti solidi Louaniensium et septem denarii Hollandriensium censualiter proveniunt et sumuntur, videlicet in hereditatem prelibati Willelmi dicti Steimer cum fundo, edificiis ac eius attinentiis sitam inter domum et hereditatem Egidii dicti Droiers et hereditatem Ote dicte Winters. Et predictus Willelmus per monitionem iudicis prelibati domini de Breda et sententiam illorum quorum intererat de eisdem bonis iudicare coram nobis quicquid iuris in dictis bonis omnibus et singulis habebat vel in posterum habere poterat ad opus predictorum religiosorum in manus memorati iudicis domini de Breda supportavit cum debita effestuatione resignandi, promittens ipsis super hiis warandiam debitam et consuetam. Et si quid in premissis defecerit, promisit predictus Willelmus adimplere cum super hoc fuerit^d requisitus. Quibus rite peractis adhibitis iuris sollempnitatibus, que in talibus solent adhiberi^e, predictus iudex antedictos religiosos in dictis bonis omnibus investivit et adheredavit per monitionem et sententiam predictorum secundum morem et consuetudinem patrie hactenus approbatam.

In quorum omnium testimonium et memoriam sempiternam ad petitionem religiosorum et Willelmi predictorum sigilla nostra presentibus litteris sunt appensa.

Datum anno Domini M^o CC^o nonagesimo tercio, in die beati Dyonisii martyris^f.

(LS1) (S2D)

1327

1293 november 1

Raas II van Gavere, heer van Liedekerke en Breda, verkoopt aan abt en convent van de St.-Bernardsabdij (te Hemiksem) 4 hoeve woeste grond, moer of heide te Halderberg tegen een jaarlijkse erfcijs van 3 penning Leuvens per hoeve, gelegen nabij de 53 hoeve die van Gerard van Wezemaal, heer van Bergen op Zoom, zijn gekocht.

1326 ^a op rasuur A. – ^b d op rasuur A. – ^c slotletter s geradeerd A. – ^d slotletter t extra dik aangezet, mogelijk gewijzigd uit andere letter A. – ^e na een interpunctie een letter geradeerd A. – ^f geschreven als M met het (t)ur-afkortingsteken A; M^o B, ontbreekt in C.

Origineel

[A]. *Niet voorhanden.*

Afschriften

- B. *begin 16e eeuw, Bornem, St.-Bernardus Abdij, archief abdij St.-Bernards, hs. nr. 332 = Cartularium (alphabetum) rubrum II, fol. 89^v-90^r (oude fol. 8^v-9^r), nr. E 12 (met restauraties door Judocus Bal, midden 17e eeuw), onder caput: Rubea de littera [E], en onder de rubriek: Emptio quatuor mansorum sive hoevarum sub domino de Breda, geauthenticeerd door de notarissen Jan van Wouw en Jan Berkelar Schaldensis (ongedateerd, ca. 1559), naar [A].*
- C. *eerste helft 17e eeuw, ibidem, hs. nr. 322 = Cartularium (alphabetum) rubrum I-1, fol. 157^r-157^v, nr. E 12, onder caput: E (rubrum), met in de inhoudsopgave, fol. 137^r, de rubriek: Littera domini de Liedekerke de quatuor mansis wastine apud Halderberghe emptis erga eundem, geauthenticeerd door J. Andriessen(s), apostolisch notaris (gedateerd 1647), en vervolgens door J. Rubens, openbaar notaris (ongedateerd, ca. 1653), naar [A].*

Niet eerder uitgegeven.

Regest

LEVELT, *Oudenbosch, 1931, II, p. 178, inv.nr. 29.*

Universis Christi fidelibus ad quos presentes littere pervenerint Raso de Gavere, dominus de Lidekerke et de Breda, salutem et rei geste cog(nos)cere^a veritatem.

Universitati vestre notum facimus ac testamur tenore presentium quod nos vivente domina *Aelide* uxore nostra legitima^b vendidimus et vendidisse nos recognoscimus pro quadam pecunie summa nobis ex integro persoluta viris religiosiis abbati et conventui monasterii Loci sancti Bernardi Cysterciensis ordinis, Cameracensis diocesis, quatuor hovas^c sive mansos wastine, mori sive thimi iacentis inter alia bona sua que habent apud Halderberghe penes illas quinquaginta tres hoevas sive mansos quas sive quos dicti religiosi emerunt erga nobilem virum dominum Gerardum dictum de Wesemale, dominum de Berghen supra Zoem, dilectum consanguineum nostrum, ad orientalem videlicet plagam dictarum quinquaginta trium hovarum. Quas quidem hoevas sive mansos dicti religiosi tenebunt et habebunt a nobis in puram et perpetuam hereditatem sub annuo censu duodecim denariorum Lovanientium, tribus videlicet denariis pro qualibet hova duodecim bonaria continente computatis, et hos duodecim denarios dicti religiosi nobis et nostris successoribus cum alio censu predictorum bonorum suorum que de nobis tenent apud Halderberghe in festo beati Martini hyemalis imperpetuum solvere tenebuntur. Possidebunt autem dictas quatuor hovas religiosiis memorati cum omnibus commoditatibus, utilitatibus, proventibus, fructibus, libertatibus, iuribus et iusticiis illis universis cum quibus reliqua bona sua possident, que habent in loco supradicto, nec amplius aliquid iuris nobis et nostris successoribus in dictis quatuor hoevis sive mansis aut in successu tem-

1327 ^a -nos- *abusievelijk niet gerestaureerd B, cognoscere C. – ^b legitima C. – ^c hoevas C.*

poris possessuris easdem seu eosdem reservamus, quam nos reservavimus nobis in aliis bonis ipsorum supradictis aut in posterum possessuris eadem, hoc est videlicet censum duodecim denariorum predictorum et dominium alte iusticie nostre, si resplendeat in eisdem. Ceterum in possessionem dictarum quatuor hovarum dictos religiosos heredavimus et investivimus per monitionem nostram et iudicium seu sententiam omnium illorum quorum intererat super huiusmodi iudicare, adhibitis omnibus ceteris solemnitatibus^d iuris que in talibus secundum legem et consuetudinem terre nostre de Breda consueverunt adhiberi.

In quorum omnium testimonium presentes litteras eisdem religiosis contulimus nostri sigilli munimine roboratas.

Datum anno Domini M^o CC^o nonagesimo tertio, in festo Omnium Sanctorum.

1328

1293 november 26

Beoorkond wordt het onderzoek ten overstaan van de drossaard en de schout van Bergen op Zoom, in het geschil tussen de abt van de St.-Bernardsabdij (te Hemiksem) en Nicolaas, zoon van Nicolaas Rulinszoon van Wouw, inzake de goederen en moerdijken te Potmar.

Origineel

- A. Antwerpen, RA, archief abdij St.-Bernards te Hemiksem, charter ad datum 26 november 1293 (aanwinst 1886). – Afmetingen: hoogte 130 (rechts 129) + pliek 5 (6) x breedte 225 (onder 250) mm; sterk verbleekt (sommige tekstgedeelten zijn slechts onder UV-licht leesbaar) en enigszins beschadigd, overigens zonder tekstverlies.

Aantekeningen op de achterzijde: 1° door 14e-eeuwse hand: Quod ius Ihoannis (sic) Rulini expirant in Woude. – 2° door 14/15e-eeuwse hand: G (in rode inkt). XXIII.

Bezegeling: twee bevestigingsplaatsen (met op de achterzijde van de pliek de nog zichtbare afdrukken van bevestigingsstroken) voor de twee aangekondigde zegels (LS1, LS2).

Afschriften

- B. begin 16e eeuw, Bornem, St.-Bernardus Abdij, archief abdij St.-Bernards, hs. nr. 332 = Cartularium (alphabetum) rubrum II, fol. 139^r-139^v, nr. G 24(a), geauthenticeerd door Judocus Bal, apostolisch notaris (ongedateerd, ca. 1659), naar A.

1327 ^d sollempnitibus C.

- C. *eerste helft 17e eeuw, ibidem, hs. nr. 323 = Cartularium (alphabetum) rubrum I-2, fol. 23^v-24^r, nr. G 24, onder caput: G rubr.: Littere de bonis apud Woude, Haecxdonck et Nyspen, met in de inhoudsopgave, fol. 7^v, de rubriek: Littera quod ius Rulini expiravit in Woude, geauthenticeerd door J. Rubens, openbaar notaris (ongedateerd, ca. 1653), naar A.*

Niet eerder uitgegeven.

Samenhang en uiterlijke kenmerken

A is voorzien geweest van een transfix, nr. 1329, geschreven door een andere hand, dat thans los bijliggend in het archief wordt bewaard. Dit volgt niet alleen uit de inhoud van genoemd transfix, maar wordt ook bewezen door de uitwendige sporen op A zelf. Tussen de dertiende en veertiende regel van de oorkondetekst zijn in elkaars verlengde drie sneden aangebracht, waarin precies de drie zegelstroken van nr. 1329 passen. De pliek van A bood te weinig ruimte, daar deze vanwege een te lang uitgevallen oorkondetekst (het eschatocol is klein bijgeschreven) minimaal is omgevouwen. Twee andere gaatjes in het perkament moeten zich hierin al voor het schrijven van de tekst bevonden hebben, want de scriptor hield er rekening mee (vergelijk tekstnoten j).

Anno^a Domini M^o CC^o nonogesimo tercio, feria quinta ante festum beati Andree apostoli, inquisitionem factam super bonis et mordichis de Potmare inter dominum abbatem Loci sancti Bernardi ex una parte et^b Nycholaum filium Nycholai filii Rulini de Woude ex altera.

(1) Paulus dictus de Gheeste, opidanus in Berghen, testis iuratus et requisitus super premissis in suis depositionibus recognovit et dixit quod frater Gerardus de Rotselare contulit vigintiquinque annis transactis et amplius Iohanni filio Rulini de Woude unum mordichum super Potmare de quinquaginta mensuris seu ghemethis ad decem annos perfruentum et habendum, qui terminus iam diu exivit quo dictus Iohannes in predicto mordicho quicquam iuris debebat habere. Ita quidem quod dictus Iohannes quindecim annis transactis vel amplius in dicto mordicho nichil iuris deberet habere.

(2) Item predictus Iohannes filius Rulini testis iuratus dixit et recognovit quod ipse a fratre Gerardo de Rotselare et a fratre Gerardo de Urimede suscepit quinquaginta mensuras sive ghemethas mouri ad ius mordichi in Potmare, quas vero quinquaginta mensuras mouri idem Iohannes dedit Nycholao fratri suo pro^c med[i]etate^d cum^e eodem iure quo ipse Iohannes possidebat et habebat. Et ista conditio fuit facta viginti tribus annis transactis. Sed ipse predictus Iohannes dixit se nullum ius modo habere in dicto mordicho, nec habuit iam tredecim^e annis transactis.

(3) Item Willelmus Pecke^f testis iuratus et requisitus dixit se nychil inde scire nisi quod audivit a Nycholao quod ipse Nycholaus dictum mordichum habuisset hereditarie, sed dictus Willelmus Pecke^f dixit quod nescivit a quo hereditarie habuisset.

1328 ^a hiervoor een aanvangsteken A. – ^b volgt doorgehaald Iohannem A. – ^c dit woord boven de regel toegevoegd, vermoedelijk door de teksthand A. – ^d onleesbaar vervaagd A, aanvulling in de lacune naar BC. – ^e tre op rasuur A. – ^f eventueel te lezen Petke A, Pecke BC. – ^g volgt doorgehaald nescivit A.

(4) Item Iohannes Camerlinc testis iuratus requisitus dixit quod ipse fuit in consimili mourdicho videlicet Henrici Coriare^h, qui fuit datus iure predicti mourdici de Potmare et dictus Iohannes Camerlinc predictum mourdichum videlicet Henrici predicti vilicavitⁱ per decem annos et quod postea de dicto mourdicho se non intromisit.

(5) Item Willelmus Hobeen testis iuratus requisitus dixit se nichil inde scivisse, nisi quod a dicto Nycholao audivit quod hereditarie habueritⁱ dictum moer-dichum.

(6) Item Iohannes Winter testis iuratus requisitus dixit et concordavit cum Willelmoⁱ Hobeen predicto.

(7) Item Gerardus de Brake iuratus requisitus dixit se nichil scire de premissis.

In quorum omnium testimonium nos Willelmus Loddere, dapifer de Berghen super Zoem, et Willelmus Bighe, scultetus de Berghen, sigilla nostra presentibus duximus apponenda, quia hec inquisitio coram nobis facta fuit iure mediante ad voluntatem et consensum predictae partis utriusque.

Datum ut supra, anno Domini M^o CC^o nonogesimo tertio, feria quinta ante festum beati Andree apostoli.

(LS1) (LS2)

1329

1293 november 26

Schepenen van Wouw verklaren dat het onderzoek (inzake Potmar), genoemd in nr. 1328, ten overstaan van hen heeft plaatsgevonden en bekrachtigen het met hun zegel.

Origineel

A. Antwerpen, RA, archief abdij St.-Bernards te Hemiksem, charter ad datum 26 november 1293 (aanwinst 1886). – Afmetingen: hoogte 17 (rechts 24) + pliek 15 (10) x breedte 204 (onder 205) mm; tamelijk gaaf bewaard, behoudens de bezegeling; de pliek bedekt links een gedeelte van de laatste regel.

Aantekeningen op de achterzijde: geen.

Bezegeling: drie bevestigingen (met nog zichtbare zegelafdruk op de uit-hangende dubbele stroken perkament; op de tweede en derde strook sporen van schrift) voor de drie aangekondigde zegels (S1D, S2D, S3D).

Afschriften

B. begin 16e eeuw, Bornem, St.-Bernardus Abdij, archief abdij St.-Bernards, hs. nr. 332 = Cartularium (alphabetum) rubrum II, fol. 139^v, nr. G 24(b), ge-

1328 ^h aldus onder UV-licht A, Comare BC. – ⁱ slecht leesbaar A, aldus BC. – ^j volgt een gaatje in het perkament, waarvoor ruimte in de tekst is gelaten A.

authenticeerd door Judocus Bal, apostolisch notaris (ongedateerd, ca. 1659), naar A.

- C. *eerste helft 17e eeuw, ibidem, hs. nr. 323 = Cartularium (alphabetum) rubrum I-2, fol. 24^r, nr. G 24, onder zelfde caput en rubriek als genoemd onder nr. 1328 afschrift C, geauthenticeerd door J. Rubens, openbaar notaris (ongedateerd, ca. 1653), naar A.*

Niet eerder uitgegeven.

Samenhang

A is een transfix behorende bij oorkonde nr. 1328, dat thans los bijliggend wordt bewaard (zie verder onder het voorgaande nummer). Aangezien de gebruikelijke dorsale aantekeningen ontbreken, zal dit transfix pas betrekkelijk laat, in ieder geval niet voor de zestiende eeuw, zijn losgeraakt.

Universis presentes litteras inspecturis nos Iohannes filius Hugonis, Iohannes de Hoeuele et Rodolphus Faber, scabini in Woude, notum facimus cum salute, quod predicta inquisitio coram nobis est facta rite et iure mediante ad voluntatem et consensum predictae partis utriusque et hoc sub sigillis nostris certissime signamus.

Datum anno Domini M^o CC^o XC^o tercio, feria quinta ante festum beati Andree apostoli.

(S1D) (S2D) (S3D)

I330

1293 december 5

Schepenen van Breda oorkonden dat Jan van Unen verkoopt aan abt en convent van de St.-Bernardsabdij (te Hemiksem) een jaarlijkse erfcijns van 10 schelling en 6 penning Leuvens, gevestigd op een huis en toebehoren (te Breda).

Origineel

- A. *Antwerpen, RA, archief abdij St.-Bernards te Hemiksem, charter ad datum 5 december 1293 (aanwinst 1886). – Afmetingen: hoogte 89 (rechts 86) + pliek 22 (21) x breedte 313 (onder 312) mm; vervaagd schrift.*

Aantekeningen op de achterzijde: 1° door 14e-eeuwse hand (sterk verbleekt): [***]emptis erga Iohannem de Vnen. – 2° door 14/15e-eeuwse hand: B(in rode inkt). X (mogelijk gewijzigd uit IX). – 3° door 16/17e-eeuwse hand: Littera de decem solidis emptis erga Iohannem dictum de Unen.

Bezegeling: twee bevestigingen (met sporen van was en nog zichtbare zegelafdruk op de uithangende dubbele stroken perkament, waarvan de eerste gedeeltelijk is afgescheurd) voor de twee aangekondigde zegels (S1D, S2D).

Afschriften

- B. *begin 16e eeuw, Bornem, St.-Bernardus Abdij, archief abdij St.-Bernards, hs. nr. 332 = Cartularium (alphabetum) rubrum II, fol. 18^v, nr. B 9, geauthenticeerd door de notarissen Johannes Berkelar de Sch(alda) en Johannes van Wouw (ongedateerd, ca. 1559), naar A.*
- C. *eerste helft 17e eeuw, ibidem, hs. nr. 322 = Cartularium (alphabetum) rubrum I-1, fol. 25^v-26^r, nr. B 9 (verbeterd uit 10), onder caput: B: Litere de bonis apud Breda, met in de inhoudsopgave, fol. 19^r, onder B 10 de rubriek: Littera de decem solidis emptis erga Iohannem dictum de Unen, geauthenticeerd door J. Andriessen(s), apostolisch notaris (gedateerd 1647), en vervolgens door J. Rubens, openbaar notaris (ongedateerd, ca. 1653), naar A.*

Niet eerder uitgegeven.

Universis^a presens scriptum visuris seu auditoris Heiricus dictus Euergher et Snellardus, scabini in Breda, salutem et agnitionem veritatis.

Universitati vestre^b notum facimus ac tenore presentium protestamur quod propter hoc in nostra et iudicis viri nobilis domini de Breda ac aliorum, qui de iure debuerunt interesse, presentia personaliter constitutus Iohannes de Vnen, coopidanus noster de Breda, recognovit se coram nobis legitime vendidisse viris religiosis .. abbati et conventui Loci sancti Bernardi Cisterciensis ordinis, Cameracensis dyocesis, pro quadam pecunie summa sibi ex integro persoluta decem solidos Louaniensium legalis monete seu currentis in patria cum aliis sex denariis dandis ad censum domino de Breda annui et perpetui census sive redditus in die beati Martini hyemalis persolvendos, super domo, edificiis ac eius attinentiis predicti Iohannis de Vnen, inter domum et hereditatem Walteri de Hosenhout et domum sive hereditatem Heirici de Okel sito^c, dicti decem solidi et sex denarii censualiter proveniunt et sumuntur. Et predictus Iohannes de Vnen per monitionem iudicis prelibati domini de Breda et sententiam illorum quorum intererat de eisdem bonis iudicare coram nobis quicquid iuris in dictis bonis omnibus et singulis habebat vel imposterum habere poterat ad opus predictorum religiosorum in manus memorati iudicis domini de Breda superportavit cum debita effestucatione resignandi, nichil iuris sibi aut suis heredibus vel successoribus in premissis bonis omnibus et singulis penitus retinendo, excepto quod idem Iohannes et sui successores tenere poterunt predictam domum sive hereditatem quamdiu dictum annum censum decem solidorum et sex denariorum statutis temporibus fideliter persolverint, secundum quod mediante iure illa^d coram nobis ad solutionem ipsius prefatus Iohannes dictis religiosis obligavit, promittens ipsis super hiis warandiam debitam et

1330 ^a vergrote initiaal, waarvoor een aanvangsteken A. – ^b een mogelijk andere hand plaatste hier en elders in de tekst met donkerder kleur inkt diverse diakritische tekens en zette verschillende letters extra aan A. – ^c op rasuur A. – ^d de slot-a op rasuur van een eerder geschreven -ud A.

consuetam. Et si quid in premissis defecerit, promisit fideliter adimplere dictus Iohannes cum super hoc fuerit requisitus. Quibus rite peractis adhibitis sollempnitatibus iuris^e, que in talibus solent adhiberi^e, predictus iudex antedictos religiosos in dictis bonis omnibus investivit et adheredavit per monitionem et sententiam predictorum secundum morem et consuetudinem patrie hactenus approbatam.

In quorum omnium testimonium et memoriam sempiternam ad petitionem religiosorum et Iohannis predictorum sigilla nostra presentibus litteris sunt appensa.

Datum anno Domini M^o CC^o nonagesimo tercio^e, in^e vigilia beati Nicholai episcopi.

(SID) (S2D)

I33I

1294 januari 2

Schepenen van Breda oorkonden dat Jan Veniart mede ten overstaan van de rechter van de heer van Breda verkoopt aan abt en convent van de St.-Bernardsabdij (te Hemiksem) een jaarlijkse erfcijns van 10 schelling Leuvens, gevestigd op een erfgoed en tuin te Breda.

Origineel

[A]. Niet voorhanden.

Afschriften

B. *begin 16e eeuw, Bornem, St.-Bernardus Abdij, archief abdij St.-Bernards, hs. nr. 332 = Cartularium (alphabetum) rubrum II, fol. 16^v, nr. B 2 (met restauraties door Judocus Bal, midden 17e eeuw), onder caput: De littera B rubea, geauthenticeerd door de notarissen Jan van Wouw en Jan Berkelar de Schalda (ongedateerd, ca. 1559), naar [A].*

C. *eerste helft 17e eeuw, ibidem, hs. nr. 322 = Cartularium (alphabetum) rubrum I-I, fol. 22^r-22^v, nr. B 2, onder caput: B (rubrum): Litera de bonis apud Breda, met in de inhoudsopgave, fol. 19^r, de rubriek: Littera de decem solidis emptis erga Ioannem dictum Veinart, geauthenticeerd door J. Andriessen(s), apostolisch notaris (gedateerd 1647), en vervolgens door J. Rubens, openbaar notaris (ongedateerd, ca. 1653), naar [A].*

Niet eerder uitgegeven.

Datering

Het gebruik van de paasstyl is verondersteld, zie Inleiding.

1330 ^{e-e} vanaf iuris tot en met adhiberi op rasuur A.

Universis presentes litteras visuris seu auditoris Snellardus, Gerardus dictus Nalde et Iohannes de^a Veniaert^a, scabini in Breda, salutem et^b noticia veritatis.

Universitati vestre notum facimus ac tenore presentium protestamur quod propter hoc in nostra et iudicis viri nobilis domini de Breda ac aliorum qui de iure debuerunt interesse presentia personaliter^c constitutus Iohannes dictus Veniart, coopedanus^d noster de Breda, recognovit se coram nobis legitime vendidisse viris religiosi^e .. abbati et conventui Loci sancti Bernardi Cisterciensis ordinis, Cameracensis diocesis, pro quadam summa pecunie sibi ex integro per-soluta decem solidos Lovaniensis legalis monete seu currentis in patria annui et perpetui census sive redditus, in festo beati Martini hyemalis integraliter persolvendos, qui decem solidi supra hereditatem cum fundo, domum et attinentiis^e eius^e Arnoldi dicti Scoef, sitam inter hereditatem sive domum Iohannis filii Luten et Anselmi^f de Endoven, et supra ortum situm retro domum predicti Arnoldi inter ortum Geraldi^g dicti Naelde^h et hortumⁱ Iohannis filii Luten censualiter proveniunt et sumuntur. Et predictus Iohannes dictus Veniart, per monitionem iudicis prelibati domini de Breda et sententiam illorum quorum intererat de eisdem bonis iudicare, coram nobis quicquid iuris in dictis bonis omnibus et singulis habebat vel in posterum habere poterat, ad opus predictorum religiosorum in manus memorati iudicis domini de Breda superportavit^k cum debita effesticatione^l resignandi, nichil iuris sibi aut suis heredibus vel successoribus in premissis bonis omnibus et singulis penitus retinendo, excepto quod idem Iohannes et sui successores tenere poterunt, quamdiu annum censum decem solidorum statutis temporibus fideliter persolverint, secundum quod mediante iure illud coram nobis ad solutionem ipsius prefatus Iohannes dictis religiosis obligavit, promittens ipsis super hiis^m warandiam debitam et consuetam. Et si quid in premissis defecerit, promisit fideliter adimplere dictus Iohannes, cum super hoc fuerit requisitus. Quibus rite peractis, adhibitis iuris sollempnitatibus que in talibus solent adhiberi, predictus iudex antedictos religiosos in dictis bonis omnibus et singulis investivit et adheredavit per monitionem et sententiam predictorum secundum morem et consuetudinem patrie hactenus approbatam.

In quorum omnium testimonium et memoriam sempiternam ad petitionem religiosorum et Iohannis dicti Veniart predictorum sigilla nostra presentibus litteris sunt appensa.

Datum anno Domini M^o CC^o nonagesimo tercioⁿ, in crastino Dominice Circumcisionis^o.

1331 ^{a-a} aldus gerestaureerd B, men verwacht dictus Veniart zoals verder in B. – ^b aldus BC, men verwacht cum. – ^c doorgehaald B, boven de regel toegevoegd C. – ^d aldus B, lees coopidanus C. – ^{e-e} eius attinentiis uit attinentiis eius C. – ^f Ancelmi C. – ^g Gerardi C. – ^h aldus BC, in B gerestaureerd, men verwacht hier Nalde. – ⁱ ortum C. – ^j aldus B, lees filii als C. – ^k supportavit C. – ^l aldus gerestaureerd in B, lees effestucatione als C. – ^m gewijzigd uit his B, hic C. – ⁿ tertio C. – ^o Circumcisionis C.

1332

1294 februari 14

Bergen op Zoom

Gerard van Wezemaal, heer van Bergen op Zoom, verkoopt aan prior en convent van Huijbergen 14 hoeve moer of nieuw land gelegen binnen zijn eigen goed nabij het klooster tegen een jaarlijkse cijns van 1 penning sterling per hoeve, en bevestigt het klooster in alle overige bezittingen jegens de heren van Breda en Willem Bollaard verworven.

Origineel

[A]. Niet voorhanden.

Afschriften

- B. 1566 – 1581, Huijbergen, Wilhelmiënmuseum, archief Wilhelmiënklooster te Huijbergen, deel zonder signatuur = [Register van den convente van Huijbergen] (cartularium en legger, opgesteld door Godfried van Nedercell, procurator), fol. 10^r, nr. 13, onder caput: Bergen, naar [A].
- C. 1646, *ibidem*, deel zonder signatuur = Registrum locationis villarum nostrarum (legger met cartulariumgedeelte, opgesteld door Siardus Bogaerts, procurator), fol. 187^r-187^v, onder de rubriek: De quattuordecim houvis wastinae mouri seu terra nova prope Huijbergensem monasterium, naar B.
- D. 1778 april 8, Bergen op Zoom, GA, archieven Raad en rekenkamer Bergen op Zoom, inv.nr. 2454, bijlage, authentiek afschrift door F.N. van Engelen, openbaar notaris te Bergen op Zoom, naar C.
- E. 1778 april 20, *ibidem*, inv.nr. 793, bijlage, gewaarmerkt afschrift door L. Adan, griffier te Bergen op Zoom, naar D.
- F. 1780 augustus, *ibidem*, inv.nr. 426 = Vertoogh met memorie door F.N. van Engelen, bijlage copie nr. 7, gecollationeerd afschrift, naar D.
- G. 1781 september 3, *ibidem*, inv.nr. 425 = Vertoogh of Verbaal door C. van Mattemburgh, fol. 74^v-75^r, proeve nr. 6, naar F.
- H. eind 18e eeuw, *ibidem*, inv.nr. 423.0, bijlage, in dorso: N° 6, eenvoudig afschrift, naar D.
- I. eind 18e eeuw, *ibidem*, inv.nr. 163.1, bijlage, eenvoudige vertaling, naar B.

Uitgaven

a. JUTEN, in *Taxandria*, XI (1904), p.159-160, bijlage VI (gedateerd 12 februari 1293), naar B. – b. *Geschiedenis Wilhelmiënklooster Huybergen*, 1907, p. 414, bijlage 7 (gedateerd als a), naar B.

Regest

VAN HAM, *Inventaris raad en rekenkamer Bergen op Zoom*, 3-B, 1980, p. 468, nr. 35 (gedateerd 14 februari 1293).

Datering

Het gebruik van de paasstijl is verondersteld, zie Inleiding.

Universis^a visuris Gerardus de Weesmale, dominus de Bergen super Zoom, salutem^b noticia veritatis.

Noverint universi tam presentes quam futuri quod nos vendidimus, legitime tradidimus et liberari fecimus personis religiosi priori et conventui de Huybergen sancti Guilielmi ordinis quatuordecim houvas wastine mouri seu terre nove pro quadam pecunie summa, nobis integraliter persoluta, sitas in nostro allodio prope monasterium de Huybergen, adiacentes et continuatas ipsorum fratrum octo houvas ex parte nort,^c erga Wilhelmum dictum Hoessche Bollaert et eius liberos titulo imptionis^d acquisitis, extendentibus versus orientem usque ad predictorum fratrum tredecim houvas et infra continuatas, ab antecessoribus nostris ipsis collatas, quas quidem tredecim^e houvas dicti fratres habebunt liberas et perpetuo possidebunt sine aliqua prestatione decimarum, exactionum et angarie cuiuslibet pro uno denario Sterlingo annui census de qualibet houva, in festo beati Martini hyemalis nobis et successoribus nostris perpetuo persolvendo.

Insuper omnes collationes et acquisitiones bonorum omnium in terris, possessionibus, redditibus, decimis cum iuribus et libertatibus suis, predictis fratribus ab antecessoribus nostris, terre de Breda dominis, concessas ac etiam predictas octo houvas cum suis attinenciis, iuribus et libertatibus erga Wilhelmum dictum Hoessche Bollaert comparatas cum ceteris bonis ab ipsis alias acquisitis confirmamus ipsis fratribus de Huybergen et ratificamus.

In quorum testimonium et munimen perpetuum sigillum nostrum presentibus litteris duximus apponendum una cum sigillo dilecti filii nostri domini Arnoldi, militis, qui super premissis omnibus et singulis suum consensum adhibuit pariter et assensum.

Datum et actum apud Bergen super Zoem, anno Domini M CC nonagesimo tertio, in die beati Valentini martyris.

I333

1294 maart 12

Raas II van Gavere, heer van Liedekerke en Breda, geeft aan prior en convent van het Wilhelmietenklooster te Huijbergen een hoeve moer te (Oud) Gastel, in plaats van hun moer te Sprundel, tegen een Engelse penning van drie zwarte Tournoois per jaar.

Origineel

[A]. Niet voorhanden.

1332 ^a aldus B, men verwacht hierna presentes litteras. – ^b aldus B, vul aan cum. – ^c aldus B. – ^d aldus B, lees emptionis. – ^e aldus B, lees quatuordecim.

Afschriften

- B. 1566 – 1581, Huijbergen, *Wilhelmietenmuseum, archief Wilhelmietenklooster te Huijbergen, deel zonder signatuur* = [Register van den convente van Huijbergen] (*cartularium en legger, opgesteld door Godfried van Nedercell, procurator*), fol. 10^v-11^r, nr. 14, onder *caput*: Bergen, en onder *de rubriek*: Raes van Gaveren te Gastel der monicken moere, met *de signatuur*: gg, naar [A].
- C. 1646, *ibidem, deel zonder signatuur* = *Registrum locationis villarum nostrarum (legger met cartulariumgedeelte, opgesteld door Siardus Bogaerts, procurator)*, fol. 187^v-188^r, onder *de rubriek*: Raes van Gaveren te Gastel der monicken moer, naar B.

Uitgave

- a. JUTEN, in *Taxandria*, XI (1904), p. 160-161 (gedateerd 25 augustus 1293), naar B.

Datering

Het gebruik van de paasstyl is verondersteld, zie Inleiding.

Wy Raes van Gaveren, van Liedekercke ende van Breda, doen verstaen ende te wetene al denghenen dije desen jegenwoirdigen chertere zelen sien ende hooren lesen, dat wij gegeven hebben den geestelijcken lieden van der oerden sinte Willems den prior ende convente in^a Huybergen eene hoeve moers metten bodeme in dije prochie van Gastele liggende westwaert aen dije moniken van sinte Bernaerts, noortwaert van den nonnen van Rosendaele, welcke hoeve wij hen gegeven hebben in gerechten wissele van eenre leegen dije zij erstelijck^b hadden in Sprundele, tweclke ghelegen is in de prochie van Atten, welcke hoeve voirmoemt dat wij hen bekennen in allen vrijheden behouden onser hooger gerechten overmidden eenen Engelschen peninck van drijen zwarten tornoysen jairlicke te gevene in Rosendaele in sinte Mertensdage in den zoomer.

Dat dije gestade zij ende vast van ons ende van onser naecomst dat maken wij vast ende confirment met onsen zegele.

Int jair ons Heeren als men schrijft M CC drije ende tnegentich, in sinte Gregorisdaghe.

I334

1294 maart 12

Raas II van Gavere, heer van Liedekerke en Breda, erkent dat Agnes van Zottegem en Wouter, haar zoon, in de heerlijkheid Hulden de lage rechtsmacht bezitten tot 100 schelling Leuvens, en dat de inwoners van Hulden hun ook bede en dienst verschuldigd zijn, behoudens de gemene landweer.

1333 ^a van C. – ^b erfvelyck C.

Origineel

A. 's-Gravenhage, ARA, archief Nassause Domeinraad, I, Raad en rekenkamer van Breda, inv.nr. 408, reg. nr. 69. – Afmetingen: hoogte 156 (rechts 154) + pliek 28 (32) x breedte 221 (onder 224) mm; gaaf bewaard, behoudens de bezegeling; de pliek bedekt een gedeelte van het laatste woord.

Aantekening op de voorzijde: op de zegelstrook van S2D door de teksthand:

R. – Aantekening op de achterzijde: door 17e-eeuwse hand: N° I°.

Bezegeling: vier bevestigingen (met sporen van was en/of met nog zichtbare zegelafdruk op de uithangende dubbele stroken perkament) voor de aangekondigde zegels (S1D, S2D, S3D en S4D).

Afschrift

B. 16e eeuw, Maastricht, RA, archief abdij van Thorn, A, voorl. inv.nr. 63, los afschrift onder de rubriek: Aengaende de heerlicheyt ende goeden van Holten, naar A.

Uitgaven

a. HABETS, *Archieven kapittel Thorn, I, 1889, p. 56, nr. 63 (gedateerd 12 maart 1283), naar B.* – b. CERUTTI, *Middeleeuwse rechtsbronnen Breda, I, 1956, p. 64-65, nr. 77 (gedateerd 12 maart 1293), naar A.* – c. GYSSELING, *Corpus Middelnederlandse teksten, I-3, 1977, p. 1988-1989, nr. 1316, naar A.*

Regest

DROSSAERS, *Archief Nassauschen Domeinraad, I-2, 1948, p. 21, nr. 69.*

Datering

Het gebruik van de paasstijl is verondersteld, zie Inleiding.

Wi^a Rase van Gauere, here van Liedekerke ende van Breda, maken cont alle denghenen die desen brief sien sellen ofte horen, omme alle discorde ende alle twiste die tusscen ons ende ionfrouwen Agnesen ende Wouteren van Sottenghem, haren sone, alse van den heerscape ende van den gherechten van Hoelten hebben gheweist ende naemaels wesen mochten te^b vereclarene^b dat wi der voreghenomeder ionfrouwen Agnesen ende ende^c Wouteren, haren sone, ende haren naecomelinghen wilcoren ende bekinnen dat si emmermeer overal binnen den palensteden van Hoelten sculdech sin te hebbene ende hebben sellen al dat heerscape, alle gherechten ende alle opcominghen ende alle gevalle die daer verscinen ofte gevallen moghen tote honder^d scellinghen Louensche ende daer beneden, ende al dat daer boven ghevallet dat sellen wi ende onse naecomelinghen hebben, behoudenleke dies dat alle die van Hoelten, manne, late ende alle die daer binnen sitten ende sitten sellen quite, los ende vri wesen sellen van alle beden, settinghen, ghescote, dienste ende corweien, ons ofte onsen naecomelinghen te gheldene ofte te doene, enware ghemene lant-

1334 ^a vergrote initiaal, waarvoor een aanvangsteken A. – ^b ontbreekt B. – ^c dittografie A. – ^d aldus A, men verwacht hondert.

waerringhe. Ende dese voreghenomede ionfrouwa Agnese, Wouter, hare sone, ende hare naecomelinghe selen van dien van Hoelten heffen ende hebben bede, settinghe^e, ghescot, corweie ende dienst, ghelic dat wi van andren onsen lieden heffen ende hebben.

Ende omme dat dese dinc vast ende ghestadech si, soe hebbe wi desen brief beseghelt met onsen propre seghele ende met seghele onser man, dat es te verstane mins her Arnouds^f van Haersele, ons oems, min^g her Ians, ons bruder, ende mins her Raes Mulards, ons neven.

Ende wi Arnoud, Ian^h, Rase voreghenomede omme bede ons lieves heren mins her Rases van Gaueren, here van Liedekerke ende van Breda, hebben onse seghele ghehanghen ane dese letteren int iaer ons Heren M^o CC^o LXXXX° III, in sente Gregorisdaghe.^j

(S1D) (S2D) (S3D) (S4D)

1335

1294 juli 11

Wouw

Schepenen van Wouw oorkonden dat Nicolaas, zoon van Nicolaas Rulinszoon van Wouw, diens broer Willem en beider moeder verklaren ten gunste van abt en convent van de St.-Bernardsabdij (te Hemiksem) geen recht te hebben op de moerdijk van Potmar, gelegen in de heerschappij van de heren van Breda en Bergen op Zoom.

Origineel

A. Antwerpen, RA, archief abdij St.-Bernards te Hemiksem, charter ad datum 11 juli 1294 (aanwinst 1886). – Afmetingen: hoogte 133 (rechts 131) + pliek 19 (17) x breedte 202 (onder 204) mm; gaaf bewaard, behoudens de bezegeling.

Aantekening op de voorzijde, tegen de bovenrand: sporen van weggesneden tekst. – Aantekeningen op de achterzijde: 1° door 14e-eeuwse hand: Littera scabinorum de Woude super quiticlamatione salsi mori ibidem a Nicholao filio Nicholai, fratre eius et matre. – 2° door andere 14e-eeuwse hand: Littera sc[abinorum ***] (vervaagd). – 3° door 14/15e-eeuwse hand: G (in rode inkt). XXIII.

Bezegeling: één bevestiging (met nog zichtbare zegelafdruk op de uithangende dubbele strook perkament) voor het aangekondigde zegel van de tweede oorkonder (S2D) en één bevestigingsplaats (met nog zichtbare afdruk van een bevestigingsstrook) voor het aangekondigde zegel van de eerste oorkonder (LS1).

1334 ^e klein gaatje zonder tekstverlies A. – ^f Arnoldus B. – ^g aldus A, men verwacht mins. – ^h hierna s geëxpungeerd A. – ⁱ LXXX° B. – ^j hierna een sluitingsteken A.

Afschriften

- B. *begin 16e eeuw, Bornem, St.-Bernardus Abdij, archief abdij St.-Bernards, hs. nr. 332 = Cartularium (alphabetum) rubrum II, fol. 139^r, nr. G 23, geauthenticeerd door Judocus Bal, apostolisch notaris (gedateerd 1659), naar A.*
- C. *eerste helft 17e eeuw, ibidem, hs. nr. 323 = Cartularium (alphabetum) rubrum I-2, fol. 23^r-23^v, nr. G 23, onder caput: G rubr.: Littere de bonis apud Woude, Haecx-donck et Nyspen, met in de inhoudsopgave, fol. 7^r, de rubriek: Due littere super venditione mori salsi et tertia de quitclamatione a Nycolao filio Nycolai, geauthenticeerd door J. Rubens, openbaar notaris (ongedateerd, ca. 1653), naar A.*

Niet eerder uitgegeven.

Nos Iohannes filius Hugonis et Rodolphus Faber, scabini in Woude, notum facimus universis presentia visuris quod in nostra constituti presentia Nycholaus filius Nycholai quondam filii Rulini de Woude et Willelmus frater ipsius Nycholai prenotati et mater eorundem, cum tutoribus ipsius *Willelmi* et matris sue mediante iure susceptis, unanimiter coram nobis scabinis et coram pluribus aliis viris fidedignis recognoverunt se nichil iuris habere in mordicho seu salsa terra nomine Potmaere spectante ad viros religiosos, scilicet ad dominum abbatem et ad conventum Loci sancti Bernardi, ordinis *Cysterciensis*, que quidem salsa terra seu mourdichum iacet in domino et iurisdictione dominorum de Breda et de Berghen *super Zoem*.

Et prenotati Nycholaus et *Willelmus* ac mater eorundem cum legitimis tutoribus ipsius *Willelmi* et matris sue propter specialem gratiam et curialitatem a memoratis religiosus eis impensam omne ius quod in dicto mourdicho seu salsa terra predicta habebant vel de iure deberent habere modo quocumque quitum ac liberum proclamaverunt coram nobis scabinis cum legitima resignatione ad opus predictorum religiosorum super hoc effestucantes.

In quorum omnium testimonium et cognitionem perpetuam nos antedicti scabini sigilla nostra presentibus duximus apponenda.

Datum et actum apud Woude, anno Domini millesimo ducesimo nonogesimo quarto, dominica proxima post octavas beatorum Petri et Pauli apostolorum.

(SD1) (SD2)

1336

1294 augustus 7

Sophie (Berthout) van Mechelen, weduwe van Hendrik V, heer van Breda, verzoekt Gillis, deken, en het O.L.V.-kapittel te Antwerpen om Mathias Grote met de kapelanie in de kerk van Schoten te begeben, die door het overlijden van kapelaan Wouter is vrijgekomen.

Origineel

[A]. *Niet voorhanden.*

Afschrift

B. *eind 13e eeuw, Antwerpen, SA, Kerkelijke instellingen, K 131 = Diplomata Capituli (cartularium van het O.L.V.-kapittel), fol. 90^r, onder de rubriek: Littera domicelle Sophie de capellania de Scoten, naar [A].*

Uitgave

a. PRIMS, in *BGHB*, XIX (1928), p. 268-269, bewijsstukken A, nr. 80, naar B.

Regest

PRIMS, in *BGHB*, XVII (1926), p. 328, onder fol. 90.

(V)iris^a venerabilibus et discretis et in Christo sibi dilectis .. domino .. Egidio, decano, et capitulo ecclesie beate Marie Antwerpiensis, Sophia de Machlinia, relicta Henrici bone memorie, quondam domini^b de Breda, salutem et sinceram in Domino karitatem.

Placet nobis et vos rogamus quatenus capellaniam vacantem in ecclesia de Scoten per mortem seu liberam resignationem domini Walteri bone memorie, quondam ipsius capellanie capellani, Mathie dicto Magno, clerico, conferre dignemini propter Deum, seu ad eandem dictum clericum presentare salvo iure nostro, si quod in collatione seu presentatione dicte capellanie habere nos appareat ex post facto, tantum ad hoc faciente ut dictus clericus preces nostras sibi sentiat valuisse, et nos vobis ad gratiarum teneamur actiones.

Datum anno Domini M° CC° nonagesimo quarto, sabbato post Petri ad Vincula.

I337

1294 oktober 2

Jan, oudste zoon van Jan Berthout, heer van Nekkerspoel, oorkondt dat zijn oom Raas Berthout, cantor van het kapittel van Antwerpen, 2½ suster rogge Brechtse maat, en 1 penning Leuvens, rustend op goederen te Wernhout in de parochie Zundert, via hem overdraagt aan de onlangs gestichte kapelanie in de kerk van het begijnhof nabij Antwerpen.

Originelen

Al. *Antwerpen, Centrale Bibliotheek UFSIA, Kathedraalarchief, archief O.L.V.-kapittel te Antwerpen, Capsa 131 Capellanorum, inv.nr. 3. – Afmetingen:*

1336 ^a initiaal opengelaten, met representant v in de marge B. – ^b slotletter gewijzigd uit e B.

hoogte 131 (rechts 130) + pliek 11 (10) x breedte 182 (onder 180) mm; beschadigd, zonder tekstverlies.

Aantekeningen op de achterzijde: 1° door 15e-eeuwse hand: Hoe de capelrye voer onser Vrouwen opt begijnhof heeft tsaers by Sundert te Wyrenhout tien vertelen rogs ende enen Louensen penninc; (volgt een merkteken als A2). – 2° door mogelijk dezelfde hand als voorgaande: Capsa C XXXI. – 3° door 18e-eeuwse hand: Beate Marie in Beginegis.

Bezegeling: drie uithangend bevestigde zegels, die aangekondigd zijn, namelijk: S1 ridderzegel van oorkonder, fragment, van groene was, met tegenzegel CS1 wapenzegel van dezelfde, rond (doorsnede zegelveld ca. 25, rand 4 mm), rand links en rechts beschadigd, met randschrift: + Sigillum [IOHANNIS] DICŢI BERT[***] DOMINI DE GRAMME. – S2 staande-figuurzegel van Jan Berthout, vader van oorkonder, ovaal, fragment, van bruin-groene was. – S3 wapenzegel van Raas Berthout, cantor van het kapittel van Antwerpen, oom van oorkonder, rond (doorsnede zegelveld ca. 28, rand 5 mm), van bruin-groene was, rand grotendeels afgebroken, met randschrift: [+ Sigillum ***]IE[***].

- A2. Antwerpen, Centrale Bibliotheek UFSIA, Kathedraalarchief, archief O.L.V.-kapittel te Antwerpen, Capsa 131 Capellanorum, inv.nr. 2. – Afmetingen: hoogte 161 (rechts 160) + pliek 19 (16) x breedte 244 (onder 258) mm; met linkerkantlijn; tamelijk gaaf.

Aantekeningen op de achterzijde: 1° door 15e-eeuwse hand: Hoe de capelrye voer onser Vrouwen opt begijnhof heeft tsaers by Sundert te Wyrenhout tyen vertelen rogs tsaers erflic ende enen Louense d., waer de Heylige Geest te Brechte de ghelike af heeft ende is te Brecht te leveren metter maten van daer; (volgt een merkteken als A1). – 2° door 18e-eeuwse hand: 1294.

Bezegeling: drie uithangend bevestigde zegels, die aangekondigd zijn, namelijk: S1 ridderzegel van oorkonder, fragment, van groene was, met tegenzegel CS1 wapenzegel van dezelfde, rond (doorsnede zegelveld ca. 25, rand 4 mm), linkerszijde afgebroken (zie hier nr. 1337 A1 CS1). – S2 staande-figuurzegel van Jan Berthout, vader van oorkonder, fragment, van bruin-groene was. – S3 wapenzegel van Raas Berthout, cantor van het kapittel van Antwerpen, oom van oorkonder, vermoedelijk rond (doorsnede zegelveld ca. 28, rand 5 mm), van bruin-groene was, rand links en boven afgebroken, met randschrift: [+ Sigillum ***]A[n]T[***].

Uitgave

a. PRIMS, in *BGHB*, XIV (1922-1923), p. 289-290, nr. 18 (aldus te lezen i.p.v. nr. 10; idem gedateerd, ondanks het afdrukken van quinto – hetgeen de datering 8 oktober 1295 zou opleveren – in plaats van quarto in de datumregel), naar A2.

Regest

PRIMS, in *BGHB*, XIX (1928), p. 269, bewijsstukken A, nr. 82.

Ontstaan en tekstuitgave

De beoorkonding is in twee exemplaren A1 en A2 overgeleverd, die door verschillende handen zijn geschreven. De hand van A1 doet sterk denken aan het type hand dat binnen het kapittel is te localiseren (vergelijk nr. 1132). Bovendien ontbreekt in A1 ten opzichte van A2 een aantal zinsneden, die op het eerste gezicht vreemd aandoen. Daarnaast vertoont A2 echter enige veranderingen die als verbeteringen ten opzichte van A1 zijn te karakteriseren. Zo zal A1 binnen het kapittel zijn ontstaan, maar wellicht niet geheel correct naar het concept gemundeerd. Toen dit werd ontdekt, vervaardigde een andere schrijver een nieuw netexemplaar, waarin de ontbrekende gedeelten werden toegevoegd en bovendien enkele kleinere correcties werden aangebracht.

De teksten worden naast elkaar afgedrukt met de overeenkomstige gedeelten van A2 in een kleiner lettertype.

A1

Universis^a presentes litteras inspecturis Iohannes primogenitus domini Iohannis Berthaut, domini de Neckerspole, salutem cum notitia veritatis.

Noverit universitas vestra quod dominus Rasso Berthaut, cantor ecclesie Antwerpensis, patruus noster, duo sextaria cum halstario siliginis bone et pagabilis ac unum denarium Louaniensem, in quibus ei ad vitam et nobis hereditarie Iohannes filius Walteri Polsvoet erat annis singulis obligatus in manus nostras ad opus capellanie, iam fundari^b incepte, ac omne ius quod habuit in eisdem per sententiam hominum nostrorum, bonorum eorundem libere resignavit. Cum itaque taliter^c resignasset nos per sententiam ipsorum hominum dicta duo sextaria siliginis cum halstario et unum denarium capiendi singulis annis domino Gosuino dicto Sceppere, presbytero, ad opus dicte capellanie contulimus hereditarie ab ipso et suis successoribus possidenda, eidem ac illis de quibus ei placuerit dicta duo sextaria cum halstario siliginis et unum denarium assignantes, annuatim solvenda a Iohanne predicto et

A2

Universis presentes litteras inspecturis Iohannes primogenitus domini Iohannis Berthaut, domini de Neckerspole, salutem in Domino.

Noverit universitas vestra quod dominus Rasso Berthaut, cantor ecclesie Antwerpensis, patruus noster, duo sextaria cum halstario siliginis bone et pagabilis ac unum denarium Louaniensem, in quibus ei ad vitam et nobis hereditarie Iohannes filius Walteri Polsvoet erat annis singulis obligatus in bonis, iacentibus in parochia de Sunderde, in loco qui dicitur Warenhout, positus et obligatus pro dicta siligine annua in manus nostras ad opus capellanie, iam fundate et incepte in ecclesia curtis beghinarum, iuxta Antwerpiam, deserviente in altari beate Marie virginis ibidem, ac omne ius quod habuit in eisdem per sententiam hominum nostrorum, bonorum eorundem libere resignavit. Cum itaque * resignasset nos per sententiam ipsorum hominum dicta duo sextaria siliginis cum halstario ad mensuram ville de Brechte et unum denarium capiendi singulis annis domino Gosuino dicto Sceppere, presbytero, ad opus dicte capellanie contulimus hereditarie ab ipso et suis successoribus possidenda, eidem ac illis de quibus ei placuerit dicta duo sextaria cum halstario siliginis et unum denarium assignantes, annuatim solvenda a Iohanne predicto et

1337, A1 ^a hiervoor een aanvangsteken A1. – ^b aldus A1. – ^c ontbreekt A2.

nantes, annuatim solvenda a Iohanne predicto et eius heredibus ac successoribus in villa de Brechte, ad^c mensuram^c ipsius^c ville^c prout ea predicto cantori solvi hactenus est consuetum et promittimus ipsum^b Gosuino suisque successoribus warandiam prestare de premissis prout est iuris.

Et ut premissa robur firmitatis obtineant, sigilla domini patris nostri et domini Rassonis patrum nostri predicti una cum nostro presentibus sunt appensa, que acta sunt in presentia hominum nostrorum ad nostram monitionem et eorum sententiam, videlicet Ludouici de Vorsele, Arnoldi et Walteri de Burstede, Walteri dicti Bie, Arnoldi de Widemare, Iohannis predicti filii Walteri et Gilberti de Achtmale ac presentibus aliis fidedignis.

Datum anno Domini M^o CC^o nonagesimo quarto, sabbato post festum Remigii.

eius heredibus ac successoribus in villa de Brechte, * prout ea predicto cantori solvi hactenus est consuetum et promittimus ipsi Gosuino suisque successoribus warandiam prestare de premissis prout est iuris.

Et ut premissa roboris firmitatem obtineant, sigilla domini patris nostri et domini Rassonis patrum nostri predicti una cum nostro presentibus sunt appensa, que acta sunt in presentia hominum nostrorum ad nostram monitionem et eorum sententiam, videlicet Ludouici de Vorsele, Arnoldi et Walteri de Burstede, Walteri dicti Bie, Arnoldi de Widemare, Iohannis predicti filii Walteri et Gilberti de Achtmale ac presentibus aliis fidedignis.

Datum anno Domini M^o CC^o nonagesimo quarto, sabbato post festum beati Remigii.

(S1+CS1) (S2) (S3)

1338

1294 oktober 13

Raas II van Gavere, heer van Liedekerke en van Breda, geeft Godfried ver Liedwivenzoon, poorter van Bergen op Zoom, 4½ hoeve moer, gelegen over de Barlake, tegen een jaarlijkse erfcijns van 3 penning Leuens per hoeve, en verleent hem de lagere rechtsmacht aldaar in zake boetes van 3 schelling en lager.

Origineel

A. 's-Gravenhage, ARA, archief Nassause Domeinraad, I, Raad en rekenkamer te Breda, inv.nr. 223, reg. nr. 73. – Afmetingen: hoogte 166 (rechts 143) + pliek 33 (39) x breedte 308 (onder 312) mm; beschadigd, met gering tekstverlies.

Aantekeningen op de achterzijde: 1° door 14e-eeuwse hand: Dit es de letre des heren van Lidekerke van viftalven hoven mours over de Barlake. – 2° door 17/18e-eeuwse hand: 16; Brieven daerby Razo van Gaveren, heere van Liedekercke ende van Breda, aen Godevaert ver Leckwinen zoone tot [B]ergen op Zoom op chynsrechten is gevende 4½ hoeve moers al moeren-gronde, leggende over de Barlake van de monicken goederen van sinte

Beatricx, in dato des woonsdaechs naer sint Dionysdach 1294. – 3° door mogelijk de voorgaande hand: I.

Bezegeling: één uithangend (links van het midden) bevestigd zegel, dat aangekondigd is, namelijk: S ridderzegel van oorkonder, in twee fragmenten van zegelveld en rand bewaard (doorsnede zegelveld [x], rand 6 mm), van groene was (zie CSN 781 en hier nr. 1288 S2), met tegenzegel CS wapenzegel van dezelfde, rond (doorsnede zegelveld 23, rand 4 mm), rechterzijde afgebroken (zie CSN 782 en hier nr. 1287 CS1).

Afschriften

[B]. vóór 1682 juli 10, niet voorhanden, bekend uit de vermelding in de inventaris van stukken door Tollius, secretaris en griffier van de Nassause domeinraad, in *De laede geintituleert: Roosendael, Doorlicht ende den Nieuwenberch ende anders Bouwen van Nispens leen, nr. 1, van het archief van de Nassause domeinraad aangetroffen ('s-Gravenhage, ARA, archieven Nassause Domeinraad 1581-1811, inv.nr. 829 = Inventarissen der Archiven (folio-inventaris Tollius – Ferrand, 1658-1789), eerste band = Volumen I Breda, fol. 201^r: Copie autenticque eender uijtgifte over 4½ hoeven moers, leggende onder die Barlaecke – – –, authentiek of gewaarmerkt afschrift van onbekende datum, vermoedelijk naar [A].*

[C]. 17e eeuw, 's-Hertogenbosch, RA, collectie Cuypers van Velthoven, huidig inv.nr. onbekend (oud nr. 166), vermeld in de documentatie van het oorkondenboek (aantekeningen Camps), afschrift (mogelijk identiek aan [B]), thans onvindbaar.

Uitgaven

a. CERUTTI, *Middeleeuwse rechtsbronnen Breda, I, 1956, p. 67-68, nr. 80, naar A.* – b. GYSSELING, *Corpus Middelnederlandse teksten, I-3, 1977, p. 2122-2123, nr. 1363, naar A.*

Regest

DROSSAERS, *Archief Nassauschen Domeinraad, I-2, 1948, p. 22, reg. nr. 73.*

Ontstaan

Door GYSSELING is er reeds op gewezen dat het origineel van deze oorkonde (A) door dezelfde hand is geschreven als dat van nr. 1412. Ook de nrs. 1307, 1316 en 1317 acht hij, hoewel de originelen daarvan niet bewaard zijn gebleven, opgesteld te zijn door dezelfde hand, waarvan hij dan concludeert dat zij zo goed als zeker thuishoort te Bergen op Zoom (zie uitgave b, p. 1822 en 2122).

Inderdaad vertonen al deze oorkonden dictaatverwantschap, zodat een gezamenlijk ontstaansmilieu aangenomen dient te worden. Aangezien echter zowel de oorkonders als de destinatarissen wisselen, lijkt het vooralsnog niet zeker of dit Bergen op Zoom zelf moet zijn. Iemand in de omgeving van de heer van Breda, of zelfs nog een derde partij, kan niet worden uitgesloten.

Raso^a van Gauere, here van Liedekerke ende van Breda, wi maken cont alle denghenen die dese lettere sullen sien of horen lesen ende wi orconden met desen selven letteren dat wi hebben ghegheven ende gheven Godeuarde ver Lietwiuen^b sone, portere te Berghen an den Zoem, ende sinen nacomelinghen ende sinen oere viere houven ende ene halve houve mours al meten gronde, liggende over de Baerlake, van der moneke goede^c van^c sente B[er]narts^d nortwart streckende ende toegaende toten bescede dat gaet tusscen ons ende den here van Striene, alsoe alsoe wiit hem hebben doen meten met onsen ghesuoren lantmetere ende hiit begrepen heeft binnen sinen putten ende sinen palen. Ende den voerghenomden mour metten gronde dien gheve wi den voerseiden Godeuarde ende sinen oere ende sinen nacomelinghen erflike te hebbene ende vrielike te ghebrukene emmerme omme drie penninghe Louansce van elker houven iaerlics chens, ewelike elkes iaers ons ende onsen oere ende onsen nacomelinghen te hebbene ende te heffene te Hauexdonc in de prochie van Rosendale, up sente Martiinsdach [in de]n^d winter.

Vort soe gheve wi den voerseiden Godeuarde ende sinen oere ende sinen nacomelinghen up al dit voerghenomde goet de gherechten ende de boeten, die daer vallen sullen ewelike ende verscinen drie scellinghe ende daer beneden.

Ende omme dat wi willen dat alle dese dinc, die hir ghescreven es, vast blive ende ghestade ewelike ende onghekalengirt, soe hebbe wi dese lettere ende desentsartere gheseghelt met onsen seghele ende ghevest.

Dese dinc ende dese tsartere was ghegheven ende ghemaket int iaer ons Heren alsoe men screef sine incarnation dusentech tuehondert neghentech ende viere iaer, des woensdaghes na sente Dyonisidach.^e

(S+CS)

1338a

1294 oktober 13

Raas II van Gavere, heer van Liedekerke en van Breda, geeft Godfried zoon van wijlen ver Cock 4½ hoeve moer te Doerlucht (bij Roosendaal) (vermoedelijk in erfcijs). (Deperditum)

Origineel

[A]. Niet voorhanden.

1338 ^a vergrote en versierde initiaal, waarvoor een aanvangsteken A. – ^b ook lezing Lietwinen mogelijk A. – ^c beschadiging van het perkament A. – ^d lacune in perkament, ruimte voor gegeven aanvulling A. – ^e hierna een sluitingsteken A.

Vermelding

- B. 1539 november 12, 's-Gravenhage, ARA, archief Nassause Domeinraad, I, Raad en rekenkamer te Breda, inv.nr. 196 = Inventaris van den brieven gevonden int sterfhuys van wylen meester Raes van Lydekercke saliger memorien, fol. (1)^r, van [A].

Overlevering en samenhang

De oorkonde, waarvan de tekst verloren is gegaan, wordt vermeld in de inventaris van stukken genoemd onder B, die in het bijzijn van Cornelis Bloemaerts en Sebastiaan van Blois, schepenen van Roosendaal, door de erfgenamen van Raas van Liedekerke, rentmeester van Roosendaal, zijn overgeleverd aan Raphaël van Bruheze en Claes Vierling, raden van de Raad- en rekenkamer te Breda. Van de eerste groep van overgedragen stukken, onder het opschrift: In den yersten brieven van Doerlucht, wordt als eerste genoemd: Ierst eenen brief in parchemin daerbij Raes van Gaveren, heere van Lykercke ende van Breda, gaff Godevaert ver Cock wylen soen vier ende een halff hoeve moers metten gronde gelegen tot Doerlucht, van der daten M II^c XCIII, des swoensdaechs nae Dionisii.

*Hierna volgen de vermeldingen van meer oorkonden met betrekking tot Doerlucht, waaronder ook een vermelding van nr. 1412, die moergronden noemt gelegen aen sheeren goet van Stryen. Dit betreft echter moergrond bij de Barlake (bij Oudenbosch), zie nr. 1412. Wellicht mede om die reden opperde Cerutti de mogelijkheid dat met de onderhavige vermelding de vergelijkbare uitgifte aan Godfried ver Liedwivenzoon, hiervoor nr. 1338, kan zijn bedoeld (zie CERUTTI, *Middeleeuwse rechtsbronnen Breda, I, 1956, p. LVI met noot 1*). Deze gelijkstelling wordt echter door Leenders, onder meer op grond van een verschillende locatie van de genoemde moergronden, niet gevolgd (vgl. LEENDERS, *Van Turnhoutervoorde tot Strienemonde, 1996, p. 450 en 451*).*

1339

1294 november 21

Aleid, vrouwe van Liedekerke en Breda, begunstigt bij testament een aantal personen en instellingen; Raas II van Gavere, heer van Liedekerke en Breda, en Raas van Liedekerke, hun oudste zoon, stellen zich garant voor de uitvoering ervan.

Origineel

- A. Gent, RA, archief abdij St.-Cornelius en St.-Cyprianus te Ninove, collectie De Smet nr. 284, charter ad datum 21 november 1294. – Afmetingen: hoogte 301

(rechts 290) + pliek 23 x breedte 404 (onder 409) mm; gaaf bewaard, behoudens de bezegeling.

Aantekeningen op de achterzijde: 1° eerste kwart 14e-eeuwse hand: De modio avene assignato supra [***] domine Alicie de Liedekerke fit apud Bunlar pro pietancia. – 2° door 17e-eeuwse hand: Geeratsberghe. – 3° door 18e-eeuwse hand: 1294, testamentum Alicie de Lidekercke legatis (sic) abbatie Ninhoviensi unum modium avene recipiendum annue super suis redditibus in Boulaere, 1294, Boulaere. – 4° door 18e-eeuwse hand: N° 10.

Bezegeling: vier uithangend bevestigde zegels, die aangekondigd zijn, namelijk: S1 staande-figuurzegel van Aleid, vrouwe van Liedekerke en Breda, spits-ovaal, van bruin-groene was, slechts fragment bewaard (boven-deel van zegelveld afgebroken) (zie CSN 785 en hier nr. 1305 S2). – S2 ridderzegel van Raas II van Gavere, heer van Liedekerke en Breda, rond (doorsnede zegelveld 58, rand 6 mm), van bruin-groene was (zie CSN 781 en hier nr. 1288 S2), met randschrift: + Sigillum: RASONIS: DE: GAVRE [: Domini:] DE: LIDEKERK[E: ET: DE: BRED]A, met tegenzegel CS2 wapenzegel van dezelfde, rond (doorsnede zegelveld 21, rand 4 mm), van bruin-groene was (zie CSN 782 en hier nr. 1287 CS1). – S3 wapenzegel van Raas, zoon van Raas van Gavere, heer van Liedekerke en Breda, rond (doorsnede zegelveld 17, rand 4 mm), van bruin-groene was (zie CSN 787 en hier nr. 1342 S2). – S5 wapenzegel van de pastoor van Geraardsbergen, rond (doorsnede zegelveld 39, rand 5 mm), van bruine was (rechtsonder randschrift afgebroken), met randschrift: [***] DER [***]BERGHE; en twee bevestigingsplaatsen met op de achterzijde van de pliek de zichtbare afdruk van een bevestigingsstrook, vermoedelijk voor de overige twee aangekondigde zegels (LS4 en LS6).

Afschrift

- B. eind 13e eeuw, mogelijk gelijktijdig, Gent, RA, archief abdij St.-Cornelius en St.-Cyprianus te Ninove, collectie De Smet nr. 284, charter ad datum 21 november 1294, afschrift onder het zegel van de abt van de St.-Cornelius- en St.-Cyprianusabdij te Ninove, naar A.

Uitgave

- a. DE SMET, *Recueil des chroniques, II, 1841, p. 969-971, nr. 284 (gedateerd 1294), naar A.*

Regesten

- WAUTERS, *Table chronologique, VI, 1881, p. 462.* – HERMANS, *Analytische opgave, 1844, p. 298-299.*

In nomini Patris et Filii et Spiritus sancti, amen.

Ego Alicia, domina de Lidekerke et de Breda, compos mentis mee et cupiens providere salutem anime mee proborum usa consilio^a de libera voluntate mea et hortatu dilecti mariti mei Rasonis^b de Gauera, domini de Lidekerke et de Breda, de consensu quoque filiorum meorum Rasonis^b natu maioris et Philippi testamentum meum seu voluntatem meam condo, ordino ac facio in hunc modum.

In primis igitur lego et relinquo nomine testamenti conventui monialium^c de Belloprato ordinis Cisterciensis unum modium avene annuatim apud quas moniales eligo meam sepulturam, salvo in omnibus iure parochialis ecclesie.

Item lego conventui dictarum monialium curram meum.

Item lego conventui monachorum sancti Adriani in Geraldimonte unum modium avene.

Item conventui de Niniue modium avene ad opus pitancie annuatim quos tres modios dictis conventibus assigno ad redditus meos apud Bonlar^d capiendos ad Natale Domini et singulis annis in perpetuum exsolvendos.

Item lego capelle de Bonlar^d quinque solidos et capellano ibidem quinque solidos.

Item pauperibus de Ouerbonlar^e quinque solidos.

Item pauperibus de Inferiori Bonlar^d quinque solidos.

Item pauperibus de Defhtinghem quinque solidos.

Item pauperibus de Vlursinghem^f quinque solidos.

Item pauperibus de Ydinghem^g quinque solidos.

Item ecclesie de Scendelbeke viginti denarios, presbytero^h curato ibidem viginti^h denarios et pauperibus ibidem viginti denarios pro anniversario meo faciendo.

Item ecclesie de Smerhibeⁱ viginti denarios, curato ibi viginti denarios et pauperibus ibidem viginti denarios similiter pro anniversario meo faciendo.

Item pauperibus de Onkersele quinque solidos.

Item pauperibus de Wartbeke quinque solidos.

Item pauperibus de Niewenhoue^j quinque solidos.

Item pauperibus de Asplar quinque solidos.

Item pauperibus de Ophasselt quinque solidos.

Item pauperibus de Lidekerke quinque solidos.

Item ecclesie de Lidekerke ad opus fabrice quinque solidos.

Item pauperibus de Lewe quinque solidos.

Item pauperibus de Lumbeke^k quinque solidos.

Quos omnes et singulos personis ac locis predictis assigno super pratum meum^l apud Bonlar^d annuatim et in perpetuum in Nativitate beati^m Johannis Baptiste recipiendos.

Item lego cuilibet sacerdoti in locis seu villis predictis manenti quinque solidos in die funeris mei.

Item tribus fratribus Niniuensis^c apud Lidekerke commorantibus videlicet cuilibet eorum decem solidos Tornacensesⁿ.

1339 ^a concilio B. – ^b Rasonis B. – ^c bovengeschreven met donkerbruine inkt door de teksthand B. – ^d Bonlar B. – ^e Ouerbonlar B. – ^f Vlursinghem B. – ^g Ydinghem B. – ^h ontbreekt B. – ⁱ Smerlubbe B. – ^j Neuwenhoue B. – ^k Lumbeke B. – ^l bovengeschreven met lichtbruine inkt door de teksthand B. – ^m in de marge van deze regel een paragraafteken B. – ⁿ Turnacensis B. – ^o hierna Louanienses met lichtbruine inkt doorgestreept en geradeerd B.

Item fratri Egidio de Louanio decem solidos^o Parisienses^h in die obitus mei.
 Item^p plebano de Lewe sex solidos Tornacensesⁿ.
 Item presbitero de Lumbeke^k quinque solidos et socio suo quinque solidos.
 Item .. capellano [de curi]a^q quinque solidos.
 Item cuilibet capellano manenti in Geraldimonte quinque solidos Tornacensesⁿ.
 Item curato ibidem viginti solidos Tornacensesⁿ.
 Item cuilibet custodi omnium villarum predictarum duos solidos Tornacensesⁿ.
 Item lego^h hospitali in Geraldimonte unum latum lectum et duo lata lintheamina cum uno albo culcitro.
 Item leprosis ibidem unum bonum lectum et duo lintheamina.
 Item hospitali de Viana unum meliorem lectum de parvis lectis et duo lintheamina.
 Item hospitali de Niniue parvum lectum de melioribus et duo lintheamina cum uno sargio.
 Item hospitali in Alost viginti solidos Tornacensesⁿ.
 Item domicelle Yde vestes meas mixtas et unum sarcotium blodii coloris cum uno caputio forrato de cameloth^r.
 Item domicelle Margarete meas vestes mixtas de parura integraliter.
 Item Clementie unum viride wardecors forratum.
 Item Margarete, ancille mee, de Bonlar^d unum blodium wardecors.
 Item Margarete, ancille mee, de Lidekerke pellicium meum de cunino et quatuor ulnas linei panni.
 Item Heyle^s Eende quatuor ulnas linei panni.
 Item Goskino, senescaldo, unum lectum et uxori sue mantellum meum deterius.
 Item communi familie mee mihi servienti duodecim libras Parisienses que aliquid speciale non habuerit dividendas inter dictam familiam de consilio^o executorum meorum.
 Item Alicie, sorori mee, viginti solidos.
 Item fratri Waltero de Hameyda^t quinque solidos.
 Item Egidio dicto Smeth^u unum lectum et duo lintheamina.
 Item cuidam nomine Saris duos solidos.
 Item Petro Oere viginti solidos.
 Item fratribus minoribus in Bruxella mantellum meum bonum de vario subtili et duas cap-pas meas unam de sindone et aliam de grisio.
 Item lego dictis fratribus coopertorium meum bonum^h de vario subtili de quibus pechiis^v iam dictis volo quod frater Daniel de Houdenake habeat specialiter viginti solidos Parisienses, frater Yuanus^w decem solidos Parisienses et frater Gerardus de Rurmunde^x decem solidos Parisienses. Hec omnia lego dicto conventui Bruxellensi ut anniversarium meum de cetero ac anniversarium dilecti Rasonis de Gauera, domini de Lidekerke et de Breda, mariti mei, cum obierit celebrare^y debeat^z.
 Item fratribus beate Marie in Geraldimonte quadraginta solidos.

1339 ^p begin lichtbruine inkt tot en met het eind B. – ^q klein gaatje A, aangevuld naar B. – ^r camelot B. – ^s Heile B. – ^t Hameida B. – ^u Smet B. – ^v pechiis B. – ^w Iwanus B. – ^x Ruremonda B. – ^y met donkerbruine inkt door de teksthand B. – ^z met donkerbruine inkt door de teksthand B; in de marge een paragraafteken B.

Item lego centum libras pro restitutione eorum quae recepi a lombardis^{aa} qui manserunt in domo mea apud Bonlar^d et volo ut dicte centum libras per manus executorum meorum restituantur illis quibus restui debent secundum canonicas sanctiones.

Item sex libras quas minus iuste recepi de custodia de Ouerbonlar^e quas vero^h centum libras et sex libras assigno ad molendinum meum apud Vlursinghem^f volens et obligans dictum molendinum meum^h ad restitutionem^{ab} plenariam^{ac} omnium et singulorum quae probata fuerint legitime quod ea minus iuste acceperim quoquo modo ita tamen quod per meam occasionem extorta fuerint et in meos usus conversa hoc observato quod si heredes seu illi quibus extorta reddenda essent non inveniantur tunc volo quod ipsa extorta per executores meos in pios usus ubi eis visum fuerit distribuantur et convertantur^{ac}.

Item lego et assigno centum libras in manus executorum meorum recipiendas apud Vlursinghem^f supra garbam meam pro quibus centum libris mei executores recipere debebunt decem^{ad} libras^{ad} annuatim quousque dicte centum libre fuerint persoluite ad satisfaciendum omnibus de me conquerentibus et coram executoribus meis iuste ostendentibus.

Hoc autem testamentum meum lego, condo et facio salva mihi potestate addendi et minuendi si necesse fuerint. Ad hec autem omnia et singula prelibata fideliter et efficaciter exequenda et adimplenda eligo, constituo et ordino executores meos legitimos videlicet virum venerabilem dominum .. Dei permissione abbatem Niniuensem, dominum Gerardum de Aa, dilectum fratrem meum ac virum discretum ..^h presbyterum curatum^h de Geraldimonte volens et ordinans quod ipsi executores circa executionem^{ae} premissorum utantur et procedant secundum consilium et adiutorium domini Rasonis, dilecti mei^{af} mariti^{af} predicti, et sub hac forma ita^h quod si dicti omnes^{ag} executores^{ag} simul interesse nequiverint duo vero^h eorum ad executionem^{ae} predictorum procedant et effectum habeant dummodo fiat de consilio^a dicti Rasonis, mariti mei, super hoc specialiter requisito nullo vero^h alio exspectato quorum adiutorum et executorum et^h coadiutoris^h fidei committo ut premissa fideliter exequantur. Et nos predicti executores promittimus ad instantiam dicte testatricis premissa exequi prout sunt legata et ad manus nostras pervenerint bona fide.

Nos vero Raso^{ah} de Gauera, dominus de Lidekerke et de Breda, ac Raso^{ah} de Lidekerke filius noster primogenitus promittimus omnia et singula predicta prout superius sunt expressa inviolabiliter et absque aliqua^h contradictione bene et legitime observare et ad hoc obligamus nos et bona nostra sub cuiuscumque districtu dominii existant.

In cuius rei testimonium sigilla nostra una cum sigillo dicte Alisie^{ai} testatricis et cum sigillis dictorum executorum^{aj} presentibus sunt appensa.

Datum anno Domini M^o CC^o nonagesimo quarto^{ak}, dominica post octavas beati Martini hyemalis^{al}.

(S1) (S2+CS2) (S3) (LS4) (S5) (LS6)

1339 ^{aa} lombardis B. – ^{ab} hierna eorundem B. – ^{ac-ac} vanaf plenariam tot en met convertantur ontbreekt B. – ^{ad} na annuatim B. – ^{ae} exequonem B. – ^{af-af} mariti mei B. – ^{ag-ag} executores omnes B. – ^{ah} Rasso B. – ^{ai} Alicie B. – ^{aj} exequorum B. – ^{ak} XC^o IIII° B. – ^{al} hiemalis B.

1340

1294 december 14

Arnoud van Giessen, ridder, Nicolaas van Putten, Gerard van Wioldrecht, Hendrik de Jonge, Willem van Dubbelmonde, Pieter van Hoogvliet en Jan van Strijen maken een boedelscheiding tussen Hugeman van Zevenbergen en diens broers en zusters van de ouderlijke goederen te Zevenbergen en in het land van Breda.

Origineel

[A]. Niet voorhanden.

Afschrift

B. eind 13/begin 14e eeuw, 's-Gravenhage, ARA, archief Nassause Domeinraad, I, Raad en rekenkamer te Breda, inv.nr. 746, reg. nr. 74, los afschrift op perkament, naar [A].

Uitgave

a. VAN RHEINECK LEYSSIUS, in *De Nederlandsche Leeuw*, LIII (1935), kol. 106, bijlage B, naar B.

Regest

DROSSAERS, *Archief Nassauschen Domeinraad*, I-2, 1948, p. 22-23, nr. 74.

Wi Aernout van Ghiesen, riddere, Nyclus van Putte, Gheraert van Wioldrecht, Heynric die Ionghe, Willem van Dubbelmonde, Peter van Hoehvliete ende Ian van Striene doen te wetene ende te verstane alle dieghene die dese lettre sullen sien of horen lesen dat wi een segghen hebben gheseit tusschen Hugheman van Zeuenberghen aen die een side ende Willem, Ian, Peter, Heinric, Gheraert, Bouden, Aden, Hadewiich ende Liisbetten, sinen broederen ende sinen ende^a sinen^a zusteren aen die ander side, in alsulker manieren als hierna ghescreven staet.

(1) In den iersten was onse segghen dat dese voerseide neghen kindere hebben zullen half die woninghe te Zeuenberghen daer si te dien tiden in woenden, doen dese lettre wert ghemact.

(2) Voert soe zullen dese voerseide kindere hebben die helft van al den lande dat eyghen land es te Zeuenberghen ende waer dat ghelegghen es, sonder allene van der hofsteden te Zeuenberghen, die nu ten tiden uteghegheven siin ende noch ute siin te ghevene alsoe verre als si den voerseiden kinderen gheboren moghen; die sal Hugheman hebben metter helft van der molen die hemlieden, namelike dien kinderen, gheboren mach.

1340 ^a *dittografie B.*

(3) Ende vort soe zullen die voerseide kindere hebben die helft van al der haven die si ghemene hebben met hore moeder.

(4) Voort soe sal dese voerseide Hugheman hebben alle die husinghe die staen buten deser voerghenoemder woninghe, alsoe verre als si den voerseiden kinderen toebehoeren mochte.

(5) Voort soe hebben die voerseide neghen kindere vertheghen te Hughemans behoef hoers broeder van allen horen rechte dat si hebben aen den goede dat gheleghen is in den lande van Breda ende voort van al der verstervenisse die hem verstorven is van hoers vader doet, behouden al deser voerseider goedinghen, alsoe verre alst voerseit es, ende tot deser voerghenoemder goedinghen soe sal die voerseide Hugheman gheven dien voerghenoemden kinderen viiftich pont iaerliker renten in ouden paymente ende die in te nemene in Hughemans renten in Striene. Ende wat dat daer aen hemlieden ghebrake, dat soude hem die voerseide Hugheman gheven in den chiins te Zeuenberghen te elken sente Meritiinsmisse in den winder^b. Ende dese voerseide renten sullen die voerseide neghen kinder houden van Hugheman voerseit ende van sinen gherechten oere ter rechter erflene.

(6) Voort wert dat enich van desen voerseiden neghen kinderen storve sonder oer, soe soude siin goet comen op dieghene diere leefden als van desen voerseiden neghen kinderen.

Omdat dese voerghenoemde Hugheman wille dat alle dese voerghenoemde sticken vaste bliven, seker ende ghestade, soe heeft hi dese lettren ghezeghelt uuthanghende met sinen eyghenen zeghele, ende voert soe heeft hi ons Aernoude van Ghiesen, riddre, Nyclus van Putte ende Gheraert van Wieldrecht voerseit ghebeden dat wi onsen zeghel hier aen hebben ghehanghen metten sinen in kennissen van al deser voerseider dinc.

Dit was ghedaen int iaer ons Heren als men screef dusent twehondert tneghentich ende viere, in sente Nychaysdach.

I34I

1295 februari 6

Etten

Schepenen van Etten oorkonden dat Jan Firken verklaart schuldig te zijn aan abt en convent van de St.-Bernardsabdij (te Hemiksem) een jaarlijkse cijns van 30 penning Leuvens, waarvoor deze de helft van zijn erfgoed te Etten bij de kerk in onderpand geeft.

Origineel

[A]. Niet voorhanden; blijktens de vermelding onder C nog in de eerste helft van de 17e eeuw in het abdijsarchief aanwezig, bezegeld met de aangekondigde zegels van de pastoor en de kapelaan van Etten.

1340 ^b aldus B.

Afschriften

- B. *begin 16e eeuw, Bornem, St.-Bernardus Abdij, archief abdij St.-Bernards, hs. nr. 332 = Cartularium (alphabetum) rubrum II, fol. 38^r, nr. C 5 (verbeterd uit 6) (met restauraties door Judocus Bal, midden 17e eeuw), onder caput: De littera C rubea, geauthenticeerd door de notarissen Jan van Wouw en Jan Berkelar (ongedateerd, ca. 1559), naar [A].*
- C. *eerste helft 17e eeuw, ibidem, hs. nr. 322 = Cartularium (alphabetum) rubrum I-1, fol. (66bis)^r, nr. C 5 (verbeterd uit 6), onder caput: C rub(rum): Littere de bonis nostris apud Etten et Sprundele, met in de inhoudsopgave, fol. 63^r, de rubriek (onder 6): Littera de XXX denariis emptis erga Iohannem Ficken sigillata sigillo investiti et cappellani, geauthenticeerd door J. Andriessen(s), apostolisch notaris (gedateerd 1647), en vervolgens door J. Rubens, openbaar notaris (ongedateerd, ca. 1653), naar [A].*

Niet eerder uitgegeven.

Datering

Het gebruik van de paasstijl is verondersteld, zie Inleiding.

Nos Arnoldus dictus de Lapide, Henricus dictus de Essen et Mathias dictus Huesman^a, scabini in Etthene, notum facimus universis presentia visuris quod in nostra constitutus presentia apud Etthene Iohannes dictus Fircken^b recognovit coram nobis se debere legitime personis religiosis scilicet .. domino abbati et conventui Loci sancti Cysterciensis ordinis triginta denarios Lovaniensis legalis monete et pagabilis annui census seu reddituum annualium, perpetue singulis annis in festo beati Martini hiemalis libere apud Etthene persolvendos. Et ad legitimam perpetuamque persolutionem dicti census seu reddituum predictorum prefatus Iohannes Fircken cum bona voluntate consensu pariter et assensu suorum liberorum seu omnium suorum puerorum hereditariorum obligavit immediate medietatem totius hereditatis cum orto et edificiis omnibus et singulis, quam hereditatem et edificia predictus Iohannes et pueri sui communia habebant apud Etthene prope ecclesiam et in quibus pariter mansionabant, predictis religiosis ad verum pignus impignorando, et predictos religiosos in medietate totius predictae hereditatis et edificiorum cum suis pertinentiis omnibus iure mediante investiendo, sub tali forma quod quicumque medietatem predictae hereditatis et edificiorum possidebit aut habebit predictum censum seu redditus persolvere tenebitur predictis religiosis perpetuo singulis annis termino et loco prenotatis. Hec autem omnia et singula fuerunt de libera voluntate pariter et assensu^c liberorum seu puerorum omnium hereditariorum predicti Iohannis Fircken^b facta et perpetrata et omnia que de lege et consuetudine patrie nostre in talibus fieri sunt consueta super premissis omnibus et singulis adhibentes.

Et quia nos antedicti scabini propria non habemus sigilla, utimur in hac parte sigillis virorum discretorum scilicet domini Iohannis, plebani nostri in Etthene, et domini Gerardi

1341 ^a Huseman C. – ^b aldus gerestaureerd B, in tegenstelling tot Fircken elders in B; Fircken ook C. – ^c aldus B, assensu C.

dicti Lichten, capellani ibidem. Et nos Iohannes et Gerardus, predicti presbyteri de Etthene, sigilla nostra ad instantiam dictorum scabinorum de Etthene presentibus litteris duximus apponenda in testimonium premissorum.

Datum apud Etthene, anno Domini M^o CC^o nonogesimo quarto, dominica proxima post Purificationem beate Marie virginis.

1342

1295 februari 26

Roosendaal

Raas II van Gavere, heer van Liedekerke en Breda, en zijn oudste zoon Raas van Liedekerke, ridder, heer van Boelare, dragen aan abt en convent van de abdij van Tongerlo 41 bunder heide te Alphen over tegen een jaarlijkse cijns van 4 penning Vlaams en bevestigen de abdij in het bezit van vroeger verkregen goederen aldaar.

Origineel

- A. Westerlo, Abdij van Tongerlo, abdijsarchieff, I, inv.nr. 232. – Afmetingen: hoogte 113 (rechts 103) + pliek 33 x breedte 322 (onder 320) mm; gaaf bewaard.

Aantekeningen op de achterzijde: 1° door eind-14e-eeuwse hand: Acquisitio XLI bonarii mirice sitorum (door andere hand toegevoegd) inter Stocht et Aesuort in Alphen, 1294. – 2° door 17e-eeuwse hand: In libro privilegiorum fol. 162^r, XLI bonarii mirice.

Bezegeling: twee uithangend bevestigde zegels, die aangekondigd zijn, namelijk: S1 ridderzegel van eerste oorkonder, rond (doorsnede zegelveld 55, rand 6 mm), van bruine was, vrij gaaf (zie CSN 781 en hier nr. 1288 S2), met tegenzegel CS1 wapenzegel van dezelfde, rond (doorsnede zegelveld 23, rand 4 mm), gaaf (zie CSN 782 en hier nr. 1287 CS1). – S2 wapenzegel van tweede oorkonder, rond (doorsnede zegelveld 17, rand 4 mm), van groene was, vrij gaaf (zie CSN 787), met randschrift: + Sigillum : RASONIS: DE: LIDEKERKE.

Afschriften

- B. 1301 juni 13, Westerlo, Abdij van Tongerlo, abdijsarchieff, I, inv.nr. 268, vidimus door Jan II, hertog van Brabant (zie hier nr. 1418), naar A.
- C. laatste kwart 14e eeuw (na 1380), ibidem, II, inv.nr. 1 = [Liber privilegiorum] (cartularium A), fol. 162^r-162^r, onder caput, fol. 160^r: Incipiunt privilegia de Alphen, XXV, en onder de rubriek: Littere acquisitionis quadraginta unius bonarii in miricis sitorum inter Stocht et Aesuort, naar A.
- [D]. vóór 1649, niet voorhanden, bekend uit E, afschrift in een handschrift in het bezit van Jacob van Lanschot, schepen van Breda in 1637.

- E. *midden 17e eeuw, Breda, GA, afd. IV-1, collectie Havermans, suppl. 1980 (voorheen 's-Hertogenbosch, RA, collectie Cuypers van Velthoven), inv.nr. 593 (oud nr. 133), fol. 20^r-20^v, dossiernr. 5, door Adriaan Havermans, griffier van de stad Breda, naar [D].*
- [F]. *1651 – 1691, niet voorhanden, bekend uit c, = Index archivarum van de abdij van Tongerlo, onder caput: X Alphen, Chaem, Breda, Oosterhout, Gilse, fol. 61^r, naar C.*
- G. *begin 18e eeuw, Westerlo, Abdij van Tongerlo, abdijsarchief, II, inv.nr. 3 = Copia libri privilegiorum in quo continentur bona ac iura spectantia ad abbatem et conventum Tongerloensem (cartularium B), fol. 184^v-185^r, onder zelfde caput als C, en onder de rubriek: Littere acquisitionis quadraginta VIII (sic, verbeterd in unum) bonariorum in miricis sitorum inter Stocht et Aesvort, naar C.*

Uitgaven

- a. GRAMAYE, *Antiquitates Bredanae*, 1708, p. 49, *direct of indirect naar A.* – b. MIRAEUS – FOPPENS, *Opera diplomatica*, II, 1723, p. 879-880, *cap. 102, naar a.* – c. GOETSCHALCKX, in *BGHB*, VI (1907), p. 397 (*onvolledig, naar [F].*) – d. ERENS, *Oorkonden abdij Tongerloo*, II, 1950, p. 12-14, nr. 289, *naar A.*

Regesten

- HERMANS, *Analytische opgave*, 1844, p. 53. – WAUTERS, *Table chronologique*, VI, 1881, p. 472. – GOETSCHALCKX, in *BGHB*, VI (1907), p. 397. – JUTEN, in *Taxandria*, XXXII (1925), p. 120. – CERUTTI, *Middeleeuwse rechtsbronnen Breda*, I, 1956, p. 67, nr. 79.

Datering

Het gebruik van de paasstyl is verondersteld, zie Inleiding.

Tekstuitgave

Deze oorkonde is de naaorkonde van nr. 1200. De tekstdelen die aan deze vooroorkonde zijn ontleend, staan afgedrukt in een kleiner lettertype.

Nos^a Rasso de Gauera, dominus * de Lidekerka et de Breda, et Rasso de Lidekerka, miles, dominus de Boulaer, eius primogenitus, notum facimus universis * presentibus et futuris presens scriptum visuris et audituris quod nos ob divine remuneracionis intuitu et ut plenam participationem omnium bonorum que faciunt vel in posterum, Domino largiente, per^b Dei gratiam sunt facturi^b obtinere possimus, contulimus viris religiosis videlicet * .. abbati et conventui * de Tongerlo ordinis Premonstratensis, Cameracensis^c dyocesis^c *, quadraginta et unum bonaria^d in * miricis, sita inter bona que vocantur Stoght et Aesvort ex illa parte, Leuerken Brake versus orientem, et abhinc usque ad medium rivi qui dicitur Riit, prout pali^e ibidem positi demonstrant^e, sub annuo censu quatuor denariorum Flandrensium * monete que dicitur gewere, nobis et nostris successoribus in festo Remigii in^f Barle

1342 ^a versierde initiaal A. – ^{b-b} sunt facturi per Dei gratiam VO. – ^{c-c} diocesi Cameracensi VO. – ^d bonaria VO. – ^{e-e} pali demonstrant ibidem VO. – ^{f-f} solvendorum in Barle VO.

annis singulis solvendof, perpetuo possidendenda, tenenda et habenda; dicta^g bona * et mansio-
narios, si qui^h in ipsis processu temporis sunt moraturi, ab omni exactione, peticione et servicio
absolventes et perpetue libertati donantes. Preterea curtem ipsorum de Niwenlanda cum bonis
antiquis in agris, paludibus, miricis, pascuis et omnibus pertinentiis, a parte occidentali
dicte curtis usque ad medium rivi versus buscum qui vocatur Lanmele, et a palo ibidem
posito per dictum rivum descendendo usque ad palum versus orientem, iuxta Aesuort posi-
tum; necnon bona de Stoght et omnia alia et singula bona que dictis religiosis a nobis seu
nostris predecessoribus, felicitis memorie dominis terre de Breda seu quibuscumque aliis
personis in districtu dicte terre nostre quocumque modo iure sive titulo sunt collata, appro-
bamus, ratificamus et confirmamus, promittentes dictis religiosis dicta bona omnia et sin-
gula perpetuo warandire et debitam warandiam facere contra quoscumque iuri et iusticie
parere volentes.

In cuius rei testimonium et munimen .. abbati et conventui predictis contulimus has lit-
teras sigillis nostris sigillatas.

Datum apud Rosendale, anno Domini M° CC° nonagesimo quarto, sabbato post dominicam
qua cantatur Invocavit me.

(SI+CSI) (S2)

I343

1295 maart 24

Schepenen van Breda en leenmannen van de heer van Breda oorkonden dat Hendrik Lest, burger van Hoogstraten, mede ten overstaan van de rechter van de heer van Breda verkoopt aan abt en convent van de St.-Bernardsabdij (te Hemiksem) een jaarlijkse erfcijs van 4 pond 2 schelling 1 penning Leuvens, gevestigd op goederen onder meer te Breda.

Origineel

A. *Bornem, St.-Bernardus Abdij, archief abdij St.-Bernards, charter ad datum 24 maart 1295. – Afmetingen: hoogte 151 (rechts 148) + pliek 45 x breedte 305 (295) mm; beschadigd, zonder tekstverlies; de pliek bedekt een gedeelte van het begin van de laatste regel.*

Aantekeningen op de achterzijde: 1° door gelijktijdige hand (in boek-schrift): Ex parte fratris Raduardi littera scabinorum et hominum feodaliū de Breda de IIII^{or} libris ad vinum conventus et XXⁱ V denariis. – 2° door moge-lijk dezelfde hand: L (of omgekeerde J). – 3° door 14/15e-eeuwse hand: B (in

1342 ^g predicta VO. – ^h aliqui VO.

rode inkt, waarvoor de representant b rubrum). XII (mogelijk verbeterd uit XI).

Bezegeling: vijf uithangend bevestigde zegels die aangekondigd zijn, namelijk: S1 beeldzegel van eerste oorkonder, rond (doorsnede zegelveld 17, rand 4 mm), van groene was, rand beschadigd (type II; zie CSN 842), met randschrift: + Sigillum HENRICI E[VERGHEER] (voor de aanvulling zie hier nr. 1370 S4). – S2 zegel van tweede oorkonder, Jan van der Cameren, schepen van Breda, vermoedelijk rond (doorsnede zegelveld [x], rand 4 mm), van groene was, in twee fragmenten van de benedenrand, met randschrift: [+ Sigillum ***]VAN · D[E ·] CA[MER***]. – S4 beeldzegel van Berner Baye, leenman van de heer van Breda, van groene was, fragment (zie CSN 790 en hier nr. 1293 S4). – S5 wapenzegel van Witteman van Ginneken, leenman van de heer van Breda, van groene was, fragment (zie CSN 865 en hier nr. 1293 S7). – S6 beeldzegel van Arnoud Baye, leenman van de heer van Breda, spits-ovaal (hoogte zegelveld 23, breedte 12, rand 3-4 mm), van groene was, rechterzijde afgebroken (zie CSN 791), met randschrift: [+ Sigillum ARNOLDI DE BR]EDA ··; en één bevestigingsplaats (waarvan slechts drie sneden in de pliek zichtbaar zijn) voor het aangekondigde zegel van de derde oorkonder (LS3).

Afschriften

- B. begin 16e eeuw, Bornem, St.-Bernardus Abdij, archief abdij St.-Bernards, hs. nr. 332 = Cartularium (alphabetum) rubrum II, fol. 20^r, nr. B 11 (verbeterd uit 12), (met restauraties door Judocus Bal, midden 17e eeuw), onder caput: De littera B rubea, geauthenticeerd door de notarissen Jan van Wouw en Jan Berkelar de Schalda (ongedateerd, ca. 1559), naar A.
- C. eerste helft 17e eeuw, ibidem, hs. nr. 322 = Cartularium (alphabetum) rubrum I-1, fol. 26^v-27^v, nr. B 11 (verbeterd uit 12), onder caput: B (rubrum): Litera de bonis apud Breda, met in de inhoudsopgave, fol. 19^r, de rubriek (onder B 12): Littera de quatuor libris et XXV denariis emptis erga Henricum Leest de Hoochstraeten, pertinent ad vinum dominici diei, geauthenticeerd door J. Andriessen(s), apostolisch notaris (gedateerd 1647), en vervolgens door J. Rubens, openbaar notaris (ongedateerd, ca. 1653), naar A.

Niet eerder uitgegeven.

Datering

Het gebruik van de paasstijl is verondersteld, zie Inleiding.

Universis Christi fidelibus ad quos presentes littere pervenerint Heiricus dictus Euergher, Iohannes de Camera et Iacobus dictus Ysac, scabini in Breda, Bernerus dictus Baye, Witemannus de Ghinneke et Arnoldus dictus Baye, homines feudales domini de Breda, salutem et noscere veritatem.

Universitati vestre notum facimus ac testamur tenore presentium quod propter hoc in nostra et iudicis viri nobilis ·· domini de Breda ac aliorum qui de iure debuerunt^a interesse presentia personaliter constitutus Heiricus dictus Lest, opidanus in Hostraten, recognovit se coram nobis legitime vendidisse viris religiosiis ·· abbati et conventui Loci sancti Bernardi Cisterciensis ordinis, Cameracensis dyocesis, pro quadam pecunie summa sibi ex integro persoluta, quatuor libras, duos solidos et unum denarium Louaniensis legalis monete seu currentis in patria annui et perpetui census sive redditus, in festo beati Martini hyemalis singulis annis integraliter persolvendos, supra pratum cum fundo et eius attinentiis Willelmi de Beymere, situm apud Ghempel vulgaliter dicendo Zart iuxta hereditatem Iohannis dicti Sterke, et supra ortum, domistadium et parvum pratum iuxta domistadium, tendens usque ad aquam vulgaliter dicendo Wegherese cum omnibus attinentiis suis, VIII solidos et VIII denarios Louaniensium; supra pratum, ortum, domistadium ibidem et eius appenditiis Andree de Boymere VIII solidos et VIII denarios Louaniensium; supra pratum, ortum, domistadium cum fundo et eius attinentiis ibidem Heirici de Vluder VIII solidos et VIII denarios Louaniensium, de quibus bonis antedictis solventur ·· domino de Breda ad annum censum tres solidi a dictis religiosiis de fundo seu hereditatem; et supra terram arabilem cum fundo ac eius attinentiis Arnoldi de Inhoven, sitam inter hereditatem Heirici de Ghagheldonc et Iohannis dicti Vrode, et supra pratum ibidem XIX solidos et III denarios Louaniensium; supra hereditatem cum fundo ac eius attinentiis Iohannis dicti Vrode, iuxta hereditatem Iohannis dicti Hasenuel et Arnoldi de Inhouen, duo solidos Louaniensium; supra domum cum fundo et hereditate ac eius appenditiis et supra pratum Bate apud Heiden, situm iuxta domum predictum, IX solidos et IX denarios Louaniensium; et supra hereditatem cum fundo ac eius attinentiis vulgaliter dicendo Werfelt Wittome de Bagvene, sitam iuxta hereditatem Heirici de Hulst et Heirici dicti Langhe, duo solidos Louaniensium censualiter proveniunt et sumuntur, de quibus bonis antedictis XVIII^b denarios^b solventur^b ·· domino de Breda ad annum censum a dictis religiosiis de fundo seu hereditate; et supra hereditatem cum fundo et eius attinentiis Willemanni de Beke, sitam apud Oueruelt^b inter^b domum^b Heirici de Sundert et Godefridi de Riet usque ad fossam, et supra octavam partem prati ibidem, iuxta fossam^c usque ad aquam vulgaliter dicendo Attelake cum fundo et eius attinentiis, XIX solidos Louaniensium; supra domum cum fundo et hereditate ac eius appenditiis Luten dicte Sccebens^d apud Breda, inter domum Godefridi filii^e Rulini et domum Heirici Cole, X solidos Louaniensium censualiter provenient et sumuntur. Et predictus Heiricus Lest per monitionem iudicis prelibati domini de Breda et sententiam illorum quorum intererat de eisdem bonis iudicare coram nobis quicquid iuris in dictis bonis omnibus et singulis habebat vel in posterum habere poterat, ad opus predictorum ·· religiosorum in manus memorati iudicis domini de Breda superportavit cum debita effestucatione resignandi, nichil iuris sibi aut suis heredibus vel successoribus in premissis bonis omnibus et singulis penitus retinendo, promittens super hiis ipsis warandiam debitam et consuetam. Et si quid in premissis defecerit, promisit fideliter adimplere dictus

1343 ^a overbodig afkortingsteken boven d A. – ^b schijnbaar op rasuur, vermoedelijk echter een latere beschadiging van de calcinerings A. – ^c a gewijzigd uit mogelijk e door de teksthands A. – ^d aldus A, mogelijk te lezen als Sccebens of Sceibens A, niet Scribens als C. – ^e slot-i slordig toegevoegd, mogelijk door de teksthands A.

Heiricus, cum super hoc fuerit requisitus. Quibus rite peractis, adhibitis iuris sollempnitatibus que in talibus solent adhiberi, predictus iudex antedictos ^f religiosos in dictis bonis omnibus investivit et adheredavit per monitionem et sententiam predictorum secundum morem et consuetudinem patrie hactenus approbatam.

In quorum omnium testimonium et memoriam sempiternam ad petitionem ⁱⁱ religiosorum et Heirici predictorum sigilla nostra presentibus litteris sunt appensa.

Datum anno Domini M^o CC^o nonagesimo quarto, in vigilia Annuntiationis beate Marie virginis.

(S1) (S2) (LS3) (S4) (S5) (S6)

1344

1295 maart 24

Schepenen van Breda en leenmannen van de heer van Breda oorkonden dat Hendrik Lest, burger van Hoogstraten, mede ten overstaan van de rechter van de heer van Breda verkoopt aan abt en convent van de St.-Bernardsabdij (te Hemiksem) een jaarlijkse erfcijns van 20 schelling Leuvens, gevestigd op goederen onder meer te Breda.

Origineel

[A]. Niet voorhanden.

Afschriften

- B. *begin 16e eeuw, Bornem, St.-Bernardus Abdij, archief abdij St.-Bernards, hs. nr. 332 = Cartularium (alphabetum) rubrum II, fol. 20^v, nr. B 12 (verbeterd uit 13), (met restauraties door Judocus Bal, midden 17e eeuw), onder caput: De littera B rubea, geauthenticeerd door de notarissen Jan van Wouw en Jan Berkelar de Schalda (ongedateerd, ca. 1559), naar [A].*
- C. *eerste helft 17e eeuw, ibidem, hs. nr. 322 = Cartularium (alphabetum) rubrum I-1, fol. 27^v-28^r, nr. B 12 (verbeterd uit 13), onder caput: B (rubrum): Litera de bonis apud Breda, met in de inhoudsopgave, fol. 19^r, onder B 13 de rubriek: Littera de XX solidis emptis erga dictum Henricum Leest, hii pertinent ad anniversarium Willelmi Merte, geauthenticeerd door J. Andriessen(s), apostolisch notaris (gedateerd 1647), en vervolgens door J. Rubens, openbaar notaris (ongedateerd, ca. 1653), naar [A].*

Niet eerder uitgegeven.

1343 ^f tweede digniteitspunt onduidelijk A.

Datering

Het gebruik van de paasstyl is verondersteld, zie Inleiding.

Universis presens scriptum visuris seu auditoris Henricus dictus Evergheer^a, Iohannes de Camera et Iacobus dictus Ysac^b, scabini in Breda, Bernerus dictus Baye, Witemannus^c de Ghinneken et Arnoldus dictus Baye, homines feudales domini de Breda, salutem cum noticia veritatis.

Vestre universitati notum facimus ac testamur tenore presentium litterarum nostrarum quod propter hoc in nostra presentia et iudicis viri nobilis domini de Breda ac aliorum qui de iure debuerunt interesse personaliter constitutus Henricus dictus Leest, opidanus in Hostraten, recognovit se coram nobis legitime vendidisse viris religiosis abbati et conventui Loci sancti Bernardi Cysteriensis ordinis, Cameracensis dyocesis, pro quadam summa pecunie sibi ex integro persoluta viginti solidos Lovaniensis legalis monete seu currentis in patria annui et perpetui census sive redditus, in festo beati Martini hyemalis singulis annis integraliter persolvendos, supra pratum cum fundo ac eius attinentiis Walteri dicti Sterke, opidani in Breda, situm prope Ameyde versus Montem sancte Gertrudis iuxta pratum Iohannis dicti Grauwe^d, et supra ortum ipsius Walteri, situm apud Breda inter hortum^e dicti Alegots^f et ortum filiastrum sui, predicti viginti solidi censualiter proveniunt et sumuntur, qui^g predictus Henricus Leest per monitionem iudicis domini de Breda et sententiam illorum quorum intererat de eisdem bonis iudicare coram nobis quicquid iuris in dictis bonis omnibus et singulis habebat vel in posterum habere poterat, ad opus predictorum religiosorum in manus memorati iudicis domini de Breda supportavit cum debita effestuatione resignandi, promittens ipsis viris religiosis super hiis warandiam debitam et consuetam. Et si quid in premissis defecerit, promisit fideliter adimplere predictus Henricus, cum super hoc fuerit requisitus. Quibus rite peractis, adhibitis iuris sollempnitatibus que in talibus solent adhiberi, predictus vero iudex antedictos viros religiosos in dictis bonis omnibus et singulis investivit et adheredavit per monitionem et sententiam scabinorum ac hominum feudaliū sepedictorum secundum morem et consuetudinem patrie hactenus approbatam.

In quorum omnium testimonium et memoriam sempiternam ad petitionem religiosorum et Henrici predicti sigilla nostra presentibus^h sunt appensa.

Datum anno Domini M^oi CC^o nonagesimo quarto, in vigilia Annuntiationis beate Marieⁱ.

1345

1295 juni 19

Jacob, abt, en convent van de St.-Bernardsabdij (te Hemiksem), als heren van Puurs, en Filips van Viane, heer van Rumst, als voogd van Puurs, stellen ten overstaan van onder meer Raas II van Gavere, heer

1344 ^a Evergheer C. – ^b Isaac C. – ^c Witemannus C. – ^d Grouwe C. – ^e aldus gerestaureerd B, men verwacht ortum. – ^f Alegote C. – ^g aldus gerestaureerd B, qui gewijzigd uit quo C; men verwacht een nieuwe zin met Et. – ^h hierna volgt het te verwachten litteris C. – ⁱ millesimo C. – ^j hierna volgt virginis C.

van Liedekerke en Breda, ridder, de wederzijdse rechten te Puurs vast om de onderlinge geschillen te beslechten.

Origineel

- A. Antwerpen, RA, archief abdijs St.-Bernards te Hemiksem, voorl. (blauw) nr. 231 = charter ad datum 19 juni 1295 (aanwinst 1859). – Afmetingen: hoogte 478 (rechts 475) + pliek 36 (37) x breedte 547 (onder 544) mm; gelinieerd; tamelijk gaaf bewaard, behoudens de bezegeling.

Aantekeningen op de achterzijde: 1° door vroeg-14e-eeuwse hand: Inter nos et dominum Philippum de Vianis, dominum de Rumesta, recognitio totius iuris uniuscuiusque nostrum in allodio de Pudersa facta per homines feudales ipsius ville et scabinos. – 2° door 14e-eeuwse hand: R (in rode inkt). XX.

Bezegeling: vijf bevestigingen (met sporen van was of nog zichtbare zegelafdrukken op de uithangende dubbele stroken perkament), met op de strook van de laatste zegelbevestiging de dienstaantekening: scabinorum de Pudersa, voor de aangekondigde vijf laatste zegels (S6D, S7D, S8D, S9D, S10D), en vijf bevestigingsplaatsen (waarvan slechts de sneden in de pliek zichtbaar zijn) voor de eerste vijf aangekondigde zegels (LS1, LS2, LS3, LS4, LS5).

Afschriften

- B. eerste helft 17e eeuw, Bornem, Sint-Bernardus Abdijs, archief Abdijs St.-Bernards, hs. nr. 332 = Cartularium (alphabetum) rubrum II, fol. 298^v-301^r, nr. R 20, onder caput: Rubea de littera R: Littere de Puerse, Ruijsbroeck, Rumesta, Boome, Willebroeck, Liesele, Bornhem, Knigene, met in de inhoudsopgave, fol. 280^v, de rubriek: Littera continens conditiones pacis inter nos et dictum dominum Philippum de Vianen, geauthenticeerd door Judocus Bal, apostolisch notaris (gedateerd 1659), naar A.
- C. 17e eeuw, *ibidem*, hs. nr. 325 = Cartularium (alphabetum) rubrum I-4, p. 29-32, nr. R 20, onder zelfde caput en rubriek als B, geschreven door Judocus Bal, geauthenticeerd door J. Rubens, openbaar notaris (ongedateerd, ca. 1653), naar A.
- D. 1755, *ibidem*, hs. nr. 346 = Litterarum, instrumentorum aliorumque diplomatum ad recepturam de Puerse pertinentium collectio (*Cartularium rubrum III*), p. 56-63, nr. R20, geschreven door Godfried Bouvaert, custos van de St.-Bernardsabdijs, naar C.

Uitgave

- a. DE POTTER, in *BGHB, I* (1901), p. 169-175, naar A.

Ane^a alle dieghene die dese lettren zuelen zien ofte zuelen hoeren lesen wi broder Iacob, abt, ent covent van den cloestre dat men heet zente Bernarts van der ordenen van Cistiaus, int biscopdoem van Camerke, hieren van den dorpe van Puerse, ende ic Philips van

1345 ^a vergrote en versierde initiaal A.

Vianen, hiere van Rumste ende voghet van denzelven dorpe van Puderse, ontbieden groete ende minne in onsen Hiere metter kennissen van der waereit.

Want der menschen memorie ende ghedenkenisse vergaet metten aetge van den menschen, zo es noet ende orbuerleec dat men de kennisse van der wareit, die men ewelleke wilt hebben staende^b ende ghedurech, veste metter tieghenwordecheit van gheschrifte.

Ende hieromme maec wi cont ver menechvuldecheit met desen tieghenwordeghen letren dat dicwile hier voremaels tuist ende discentie hevet gheweest tuschen ons ende onse vordere op ighewelcs recht ende harebrenghen van ons ende van onsen vordren int voreghenoemde dorp ende eighendoem van Puderse ende dat daertoe hoert, ende daeromme zo heb wi, omme^c ave te legghene dien tuist ende omme pais ende vrede onderlinghe te hebene ende oec omme te sparne cost ende moynisse van beeden partijen, die van vele ghedings plegen te comenne, met rade van besceedenen lieden ende metten ghemeenen consente ende wilcoere^d onser beidere, igewelcs recht van ons besocht ende doen bezoeken arenstlake ane de man ende ane de scepenen van den voregheseiden dorpe van Puderse, die altoes tuist ende tuivelnisse tusschen ons ende onse vordere hebben besceeden ende altoes sculdech siin te besceedene. Ende want wi volcomenlake allen tuist, die tusschen ons ende onse vordere hevet gheweest ende die tuschen ons ende onse nacominghe namaels mach ghevallen, ave wouden legghen, zo quame wi beide teghadere in propren personen int voreghenoemde dorp van Puderse ende namen der over wise liede edele ende besceedenne onser beider vrinde, dat es haren Rasen van Gauere, den hiere van Lidekerke ende van Breda, haren Gherarde van A, den heere van Pollaer, haren Henrike van Grimberghen, den here van Morseke, haren Ianne van Ossele ende haren Ianne van Lyre, ridren, ende dartoe vele andre goeder liede. Ende deden die voreghenoemde man ende scepenen van den voregheseiden dorpe van Puderse vore ons coemen ende manden se, de man op huere hulde ende te scepenen op haren eet, dat si ons verclaren ende besceeden souden, al soverre alst hem cont ware, welc ighewelcs recht ende harebrenghen ware int voreghenoemde dorp ende eighendoem van Puderse ende dat daertoe hoert. Want also also siit ons daer besceden souden, so soude wiit ende onse nacominghe eweleke houden vaste ende ghetrueleke sonder eenech breken. Ende si ghinghen ute ende bespraken hem wel ende quamen weder inne ende verclaerdent ons ende bescedent ons in alzelker manieren also het hier onder staet bescreven.

(1) In den beghinsele zo kenden si datte, ende wiisdent, dat ic Philips van Vianen de voochdie van Puderse ende alle dat recht dat ic daer te Puderse metten abt van zente Bernarts, ende met sinen consente hebbe ghemeenen, houde van miin hiere den abt van zente Bernarts te leene also van minen gherechten here. Ende dat ic ende miin oere ende miin nacominghe die voochdie ende dat voreghezechde recht siin sculdech tontfane ende te houdene te liene van hueme ende van sinen nacominghen in alselker manieren also elc man es sculdech tontfane ende te houdene siin lien van sinen gherechten hiere. Ende daer-af^b es^b hi mi oec sculdech te rechte te houdene also als een hiere sinen man ten rechte sculdech es te houdene. Ter welker voochdien zo es toebehoerende also als die voreghenoemde man ende scepenen kenden ende wiisden terdendeel van alrehande boete, van

1345 ^b op rasuur A. – ^c anticiperend dien doorgehaald A. – ^d eerste e bovengescreven A.

alrehande misdade ende van alrehande rechte ende forfeite, die ghevallen moghen binnen den eighendoeme van Puderse, tote vive scellinghen toe ende daer beneden bi wiisdoeme ende bi witte van mannen ofte van scepenen na de wit ente vonnissen, die overmids ons beiden daer siin gheset, ende terdendeel van den verscienissen, die vallen moghen van ervenne ende ontvervenne, tote vive scellinghen toe ende daer beneden, ende terdendeel van alder woestinen, van alder wildernissen ende van alden inslaghen binnen den eighendoeme van Puderse, ende dit terdendeel van alle desen stucken behoert toe mi Philippse ende minen oeren ewelleke te heffene ende tontfane van der voechdien halven. Ende dander tuedeel van alle desen stucken, die hier siin ghesecht tote vive scellinghen toe ende daer beneden, behoeren tot mi broder Iacoppe, den abt, ende minen nacomelinghen ewelleke tontfane ende te heffene also den gherechten hieren van den dorpe, mare van alrehande boete, forfeite ende misdade boven vive scellinghe, siin si groet, siin si cleine, die behoeren ter manne vonnissen ofte ter scepenen binnen den eighendoeme van Puderse, daer sal ic Philips ende miin nacomelinghe siin sculdech af te heffene ende te hebbene de tuedeel van der voechdien halven, ende ic broder Iacob, dabt, ende miin nacomelinghe terdendeel, utghenomen dat malliic van ons sal hebben ende heffen sine hareghewade ende sine coepe, die hem moeghen ghevallen van sinen mannen die hem zonderlinghe toebehoeren. Ende daerof ende van ighewelcs eighendoeme ende erflaechiden, die ighewelken van ons sonderlinghe toebehoeren tervenne ende tontervenne ende ghifte te ghevene, mach ighewelc van ons sonder den andren manen sine man, sine scepenen ende sine late, die tien goede behoeren, ende heffen daerof siin erfgiften ende al dat hi sculdech es te heffene.

(2) Voert meer zo kenden dat de voreghezechde man ende scepenen van Puderse, dat mi broder Iacoppe ende minen nacomelinghen entenghenen dien wiit bevelen suelen van onsent halven ende niemen el toebehoert dane spreken, tbedinghen ende tmanen van alrehande stucken, siin si groet, siin si cleine. Ende mi Philipse, den voecht, behoert daer tieghenwordech te sine ofte minen cnape van minent halven die daer wachtende sal siin miins rechts, zonder denwelken cnape ofte man van sinent halven en suelen de man ofte de scepenen van Puderse en gheen vonnisse uten hi en sire tieghenwordech. En ware dat zake dat hi hem verde ende absenteerde omme tvonnisse mede te lettene, ende men dat vonde ane de man ende ane de scepenen, mare ic Philips nocht miin cnape van minenthalven en moghen noch man noch scepenen manen, noch imenne hachten ofte siin goet besetten, noch ten gheenrehande ghebot nochte verbot doen. En ware dat zake dat daer ware overluchtech^b man ofte overluchteghe^b have, die mocht wi, daer tsabs cnape tieghenwordech niet en ware, hachten ende houden toten rechte.

(3) Voert meer zo kenden si datte, ende wiisdent dat ighewelc van ons mach hebben sine cnapen, scouteten ofte rechteren, die hem wachten ende houden siin recht als het versciint. Ende daerane so mach hi setten wien dat hi wilt, wane dat hi es, waer dat hi wonachtech es, in alzelke manieren dat ware dat zake dat daer enech cnape worde gheset in onser eneger dinste, die int eighendoem van Puderse niet en wonde, ofte ons niet toe en behoerde omme enegherhande zake, ende hi iet mesdade ofte verbuerde onder ons met^b overgripene in onsen dienste ane tsanders recht vordere dan hi soude, dat soude dene van ons tuen^b den andren betren vore sinen cnape opdatter verbuerde ane ware, also alsiiit sculdech ware te beterne.

(4) Voert meer so kenden de man ende scepenen van Puderse ende^b wiisden dat wi beede te ghadere, ofte deghene dien wiit bevelen van onsent halven siin sculdech te zettene ende tontzettene den hofiunghere ofte den pandere, die onse ghemeene ghebode ghebiede, onse ghevanghene houde ende onse misdade pande ende alle dien dienst doe, dien goet van der heyden sculdech es te doene. Den cornehuedere oec, ofte den praetere siin wi sculdech iaerliics te confirmeerne ende teghenstaghene beide te ghadere, ofte onse cnapen van onsent halven, alsen dien van den dorpe hebben ghecoren ende enghenen van desen tuen en mach de ene van ons zonder den anderen zetten ofte ontzetten, hine verbuers tieghen ons metten rechte.

(5) Voert meer zo kenden zi datte ende wiisden dat de warande, de iacht, tforetteren, tpartriseren ende foretteren^e ende wiltbant van den eighendome van Puderse behoert ons beiden toe ende ghebot ent verbot hieraf behort ons beiden toe. Ende alle die misdaet, die hieraf verscienen mach, behoert ons beiden toe ghemeenlake te heffene ghelikerwiis, dat hierboven es gheset.

(6) Voert meer so kenden dat de man ende scepenen ende hieldent over harecomen, dat wanneer dat men sculdech sal siin harevart te ghebiedene^b int voreghenoemde dorp van Puderse, zo zal men se ghebieden van onser beider halven ende daarna teenen besproknen daghe, zo zuelen comen te ghadere onser beider cnapen metten mannen ende metten scepenen, die zire toe zuelen nemen ende zulen zetten na hure beste tenten, parde ende waghene ende alrehande stucken dier men ten orloghe zal behoeven, ende also si ute zuelen varen, zo ben ic se, Philips, sculdech te gheleidene, want ic voecht ben, ofte ghene dien ic sal bevelen van minent halven. Ende comet also dat daer eenech ghelt vervalt, ofte van haren varne ofte van haren comenne ofte van haren blivenne, ende niet van eenegherhande andre misdade ofte verbuerte, dat ben ic Philips alleene sculdech te heffene zonder den hierre. Ende nochtan ees te doene zo motere anepanden onse ghemeene pandere van onser beidere halven.

(7) Voert meer so kenden de man ente scepenen van Puderse dat wanneer dat men beede sculdech siin te zettene, zo zuelen comen teghadere onser beider cnapen metten mannen ende metten scepenen, die zire toe zuelen neemen, ende zuelen die beede zetten weseleke ende wittelake na hare beste op dieghene van den dorpe diet sculdech zuelen zien^f te ghelidene. Mare deghene die van mi, den abt, hare goet houden te liene, en mach men op en ghene beede zetten van dien goede dat si houden te leene van mi. Ende gheviele van deser zettinghe eenegherhande verboerte, die zoude wi beide teghadere deelen in alzelker manieren alst hierboven es bescreven.

(8) Voert meer zo make wi cont vermenechvuldecheit dat, want alle die poente, die hier boven siin bescreven, besceiden^b waren met witte ende met vonnissen der manne enter scepenen van den voreghenoemde dorpe van Puderse, also alst hier boven es ghescreven, dewelke man ende scepenen hebben altoes tuist ende tuivelnisse besceeden, die hebben gheweest tuschen den hierre enten voecht van Puderse ende altoes alrehande tvist siin sculdech te besceedene op haren eet ende op hare hulde na huere beste. Zo ghelowise met gheghewender^b trouwen ende met ghezvornen eede alle te ghadere ende elc bezunderlinghe

1345 ^e aldus A. – ^f oorspronkelijk zien door latere hand gewijzigd in zijn A.

van dien poenten, die hierboven siin bescreven, also also ons de voreghenoemde man ende scepenen van Puderse verclaerden ende besceden wel ende wittleke te houdene eweleke, zonder eenech utnemen, sonder eneghe cavillatie ende sonder eneghe bedrieghenisse. Ende waer dat zake dat namals tuschen ons ende onse nacomelinghe eenegherhande tuist ofte tuivelnisse van ighewelcs rechte gheviele, dies blive wi ende zuelens altoes bliven op kennisse, verclaernisse ende bescedenisse van den mannen ende van den scepenen van Puderse, ende gheliic dat siit ons zuelen besceden op haren eet ende op hare wareit, zo zuele wiit ende onse nacomelinghe wel ende wittleke houden.

Ende want wi willen dat alle dese stucken bliven ghedurech ende ghestadech ewelleke, gheliic dat si boven siin bescreven, zo obligere wi ende binden ons, ende onse nacomelinghe dit te houdene gedurech zonder breken metter tiegenwordecheit van desen lettren, daer wi ane hebben ghehangen onse zeghele.

Ende omme noch meerre zekerheit ende vestinghe te hebbene van alle desen voreghezechden stucken, so bid wi den vorenoemden edelen liden^b, die met ons over dese stucken waren, dat es den hieren van Lidekerke ende van Breda, den hieren van Pollaer, den hieren van Morseke, haren Ianne van Ossele ende haren Ianne van Lyere, riddren, ente man die zeghele hebben, dat es Willemme van Coelem ende Henrike den Boc, ente voreghe-noemde scepenen van Puderse die dit metten mannen wiisden, dat si met ons willen zeghelen dese tieghenwordeghe lettren. Ende wi daeromme Rase van Gauere, here van Lidekerke ende van Breda, Gherart van A, hieren van Pollaer, Henriic van Grimberghen, here van Morseke, Ian van Osseele ende Ian van Liere, ridders, ende wi Willem van Coelem ende Henriic de Boc, manne, ende wi de scepenen van den voreghenoemden dorpe van Puderse, overmids de beede tabs van zente Bernarts ende tser Philips van Vianen, die hier boven siin ghenoeemt, hebben onse zeghele met hem ghehanghen an dese lettren in kennisse ende in orkunde van der wareit.

Dese lettren waren ghegheven op iaer ons Heeren doen men screef duzentech tve honder neghentech ende vive, tsonnendaechs vore den dach zente Ians Baptisten.^g

(LS1) (LS2) (LS3) (LS4) (LS5) (S6D) (S7D) (S8D) (S9D) (S10D)

1346

1295 juli 6

Breda

Franciscus, bisschop van Solumbrië, plaatsvervanger van de elect van Luik, verleent aan diegenen die op een aantal met name genoemde feestdagen de kerk van het begijnhof te Breda bezoeken of een materiële bijdrage leveren, een aflaat van 40 dagen en zal diegenen die het begijnhof onrecht aandoen, excommuniceren.

1345 ^g hierna een sluitingsteken A.

Origineel

A. *Breda, GA, afd. III-21, archief begijnhof te Breda, inv.nr. 80. – Afmetingen: hoogte 156 (rechts 152) + pliek 32 (36) x breedte 243 (onder 241) mm; gaaf bewaard, behoudens de bezegeling.*

Aantekeningen op de achterzijde: 1° door 17e-eeuwse hand: Vergunning der aflaeten op sommige daegen.

Bezegeling: één bevestigingsplaats (waarvan slechts een snede in de pliek zichtbaar is), vermoedelijk voor het aangekondigde zegel van oorkonder (LS).

Uitgave

a. JUTEN, *Cartularium begijnhof Breda, 1909, p. 6-7, nr. 5, naar A.*

Regest

IJSSELING, *Inventaris begijnhof Breda, 1966, p. 95, nr. 5.*

Frater^a Franciscus ordinis predicatorum, divina permissione Solumbriensis episcopus, vices gerens venerabilis domini Guidonis, Dei gratia Leodiensis electi, dilectis in Christo magistre et beginis in curia de Breda commorantibus, salutem in Domino.

Cupientes pro reverencia Dei et gloriose virginis Marie necnon et beate Katherine, patrone vestre ecclesie, necnon et amore domini terre tam ecclesiam ipsam^b quam personas prosequi favoribus oportunis et ut predicta ecclesia a Christi fidelibus devotione congrua^b honoretur omnibus vere penitentibus et confessis qui ad eandem ecclesiam causa devotionis accesserint in festivitibus Nativitatis Domini, Circumcisionis, Parascheves, Resurrectionis, Ascensionis, Penthecostes, beate Trinitatis, in quatuor sollempnitibus beate Marie virginis et per octavas angelorum, Iohannis Baptiste et ewangeliste, Omnium Apostolorum et Omnium Sanctorum, beatorum Stephani, Laurencii, Vincencii et Georgii, martirum, beatorum Martini, Nicholai et Benedic^ci, confessorum, beate Marie Magdalene et Elizabeth, beatarum Agathe, Lucie, Agnetis, Cecilie et Katherine, virginum, in anniversario dedicationis sepedicte ecclesie et altaris et^c per octavas^d necnon^e et omnibus qui ad luminaria et ornamenta seu alia necessaria manum porrexerint adiutricem, de omnipotentis Dei misericordia et gloriose virginis Marie necnon et beatorum Petri et Pauli, apostolorum Eius, meritis et auctoritate confisi quadraginta dies de iniuncta sibi penitentia misericorditer in Domino relaxamus.

Insuper in omnes qui manifestam iniuriam in loco vestro intulerint Dei timore postposito, in scriptis presentibus excommunicationis sententiam promulgamus.

In cuius rei testimonium presentibus litteras fecimus sigilli nostri munimine roborari.

Datum ibidem, anno Domini M^o CC^o nonagesimo quinto, in octavis Petri et Pauli apostolorum.

(LS)

1346 ^a versierde initiaal A. – ^b hierna woord geradeerd en doorgestreept A. – ^c bovengeschreven door de teksthand A. – ^d hierna een letter geradeerd A. – ^e eerste n gewijzigd uit andere letter door de teksthand A.

1347

1295 augustus 10

Gillis, pastoor van Wouw, schenkt aan abt en convent van de St.-Bernardsabdij (te Hemiksem) zijn huis, hof en schuur en een gedeelte van het aangrenzende weideland te Wouw, of naar keuze 40 pond Tournoois, om na zijn dood te bezitten en zijn jaargetijde uit de opbrengsten ervan te vieren.

Origineel

- A. Antwerpen, RA, archief abdij St.-Bernards te Hemiksem, charter ad datum 10 augustus 1295 (aanwinst 1886). – Afmetingen: hoogte 112 (rechts 118) + pliek 29 (28) x breedte 207 (onder 214) mm; gaaf bewaard, behoudens de bezegeling.

Aantekeningen op de achterzijde: – 1° door 14e-eeuwse hand: Littera de bonis que contulit nobis dominus Egidius, investitus de Woude, ad eius anniversarium. – 2° door 14/15e-eeuwse hand: G (in rode inkt). XVI.

Bezegeling: zeven bevestigingen (met uithangende stroken perkament of met nog zichtbare afdrukken daarvan) voor de aangekondigde zegels (LS1-7).

Afschriften

- B. *begin 16e eeuw, Bornem, St.-Bernardus Abdij, archief abdij St.-Bernards, hs. nr. 332 = Cartularium (alphabetum) rubrum II, fol. 135^v, nr. G 16, geauthenticeerd door Judocus Bal, apostolisch notaris (gedateerd 1659), naar A.*
- C. *eerste helft 17e eeuw, ibidem, hs. nr. 323 = Cartularium (alphabetum) rubrum I-2, fol. 18^v-19^r, nr. G 16, onder caput: G rubr.: Littere de bonis apud Woude, Haecxdonck et Nyspen, met in de inhoudsopgave, fol. 7^r, de rubriek: Littere quatuor pariter de litteris domini E., investiti de Wouda, et testamentum eiusdem (zie nr. 1457), geauthenticeerd door J. Rubens, openbaar notaris (ongedateerd, ca. 1653) naar A.*

Niet eerder uitgegeven.

Universis^a Christi fidelibus ad quos presentes littere pervenerint Egidius, investitus ecclesie de Woude, salutem et gestorum cognoscere veritatem.

Universitati vestri notum facio per presentes quod ego ob remedium anime mee, patris mei et matris mee et omnium predecessorum meorum contuli et confero viris religiosi . . . abbati et conventui monasterii Loci sancti Bernardi, Cysterkiensis ordinis, Cameracensis dyocesis, domum meam in qua habito cum fundo suo, orto, tugurio sive grangia eidem

1347 ^a een latere hand plaatste met donkerder kleur inkt op diverse plaatsen in A correcties, onder meer diakritische tekens op de i; vgl. hierna.

adiacentibus et omnibus attinenciis suis, quocumque nomine censeantur^b, que quidem domus sita est a parte occidentali ecclesie de Woude in loco qui vocatur vulgariter Ouer den Acker. Contuli et confero eisdem religiosis quandam partem prati iacentem iuxta domum eandem, continentem circiter mensuram unam et virgas septuaginta sex. Et hec omnia bona contuli eisdem donatione que est inter vivos post mortem meam ab eisdem perpetuis temporibus possidenda et habenda. Aut si magis pecuniam quam ipsa bona elegerint tunc confero eisdem pro dictis bonis quadraginta libras *Turonensium*, quas post mortem meam^c de dictis bonis meis a^d successoribus meis recipient et habebunt, ita tamen quod dicti religiosi predicta bona vel predictas quadraginta libras, si ipsas magis habere decreverint, in emptionem reddituum convertendorum in^e usus conventus ad pitantiam, videlicet in die anniversaria obitus mei, convertere tenebuntur et ipsum anniversarium meum servabunt more ordinis sui licito et consueto.

Huic autem donationi interfuerunt viri providi et discreti domini Petrus et Marsilius, investiti ecclesiarum de Steenberghe et de Ghestele, Iacobus, scultetus de Woude, Iohannes filius Hugonis, Radulphus dictus Faber et Theodericus^f dictus de Dike, scabini de Woude, quos ad maiorem certitudinem deprecor et exoro ut sigilla sua una mecum presentibus apponant in testimonium premissorum.

Nos igitur Petrus, investitus ecclesie de Steenberghe, et Marsilius, investitus ecclesie de Ghestele, et nos Iacobus, scultetus, Iohannes filius Hugonis, Radulphus dictus Faber et Theodericus dictus de Dike, scabini de Woude, ad petitionem ipsius domini Egidii sigilla nostra presentibus in premissorum testimonium duximus apponenda.

Datum anno Domini millesimo ducentesimo nonagesimo quinto, in festo beati Laurentii martiris.

(SL1) (SL2) (SL3) (SL4) (SL5) (SL6) (SL7)

1348

1295 september 14

Marcelis, pastoor van (Oud) Gastel, begunstigt bij testament diverse instellingen en personen in (Oud) Gastel en elders, hoofdzakelijk in (Noord-)Brabant.

Origineel

- A. *Bornem, St.-Bernardus Abdij, archief abdij St.-Bernards, charter ad datum 14 september 1295. – Afmetingen: hoogte 333 (rechts 358) + pliek 28 (25) x breedte 375 (onder 359) mm; beschadigd, zonder tekstverlies.*

1347 ^b een onduidelijke a door de correctiehand gewijzigd door bijschrijving van de koplus aan de a A. – ^c boven de regel geschreven door de teksthand A. – ^d hierna een rasuur van een letter of leesteken A. – ^e voor dit woord een rasuur van een letter A. – ^f over de contractie odi een rasuur A.

Aantekeningen op de voorzijde: door gelijktijdige hand op de 6e zegelstrook: dominus Iacobus decanus, en op de 9e: dominus Iohannes de Etten. – Aantekeningen op de achterzijde: 1° door 14/15e-eeuwse hand: Testamentum domini Marselii de Ghastel, XXV. – 2° door 15e(?)-eeuwse hand, onder aantekening vermeld onder 4°, gedeeltelijk nog leesbaar: [***]Gestele. – 3° door 15/16e-eeuwse hand: F (in rode inkt). IX. – 4° door 17/18e-eeuwse hand, over de oudere aantekening 2°: Testamentum sive elymosina curati de Gastel cum codicille transfixe.

*Bezegeling: twee uithangend bevestigde zegels, die aangekondigd zijn, namelijk: S2 zegel vermoedelijk van Jacob (van Walem), abt van de St.-Bernardsabdij, vermoedelijk spits-ovaal (hoogte [x], breedte [x], rand 4-5 mm), van bruine was, fragment, met randschrift: [+ sigillum ***] · GE[***]. – S3 zegel vermoedelijk van Jan, prior van de St.-Bernardsabdij, vermoedelijk spits-ovaal (rand onderaan 3-4 mm), van bruine was, fragment van benedenrand, met randschrift: [+ sigillum ***] · S · DE[***]; en zeven bevestigingen (met sporen van was of met nog zichtbare zegelafdruk op de uithangende dubbele stroken perkament) voor de overige zeven aangekondigde zegels (S1D, S4D-S9D), en voorts drie bevestigingsplaatsen (waarvan de sneden boven de plek in de tekst, tussen de derde en tweede regel van onderen, zichtbaar zijn), voor de aanhechtingen van de zegelstroken van een thans losgeraakt transfix (LS1-3Tr, zie nr. 1349).*

Afschriften

- B. *begin 16e eeuw, Bornem, St.-Bernardus Abdij, archief abdij St.-Bernards, hs. nr. 332 = Cartularium (alphabetum) rubrum II, fol. 111^v-113^v (oude fol. 30^v-32^v), nr. F 9 (met restauraties door Judocus Bal, midden 17e eeuw), onder caput: F rubrum, en onder de rubriek: Testamentum pastoris de Gastele, naar A.*
- C. *eerste helft 17e eeuw, ibidem, hs. nr. 322 = Cartularium (alphabetum) rubrum I-1, fol. 213^v-216^r, nr. F 9, onder caput: F rubrum: Littere de bonis apud Gestele, met in de inhoudsopgave, fol. 208^r, de rubriek: Testamentum domini Marsilii investiti sive curati ecclesie de Ghestele in quo confert nobis potestatem conferendi capellaniam quam fundavit, geauthenticeerd door J. Andriesen(s), apostolisch notaris (gedateerd 1647), en vervolgens door J. Rubens, openbaar notaris (ongedateerd, ca. 1653), naar A.*

Niet eerder uitgegeven.

In^a nomine sancte et individue Trinitatis, amen.

Ego Marselius, investitus seu curatus ecclesie de Ghestele, compos mentis mee et corporea perfruens sospitate, sciens et recognoscens nichil certius esse morte et nichil incertius hora mortis volensque mihi de futuris dubiis providere de consilio virorum bonorum

1348 ^a vergrote initiaal, waarvoor een aanvangsteken A.

proborum de rebus meis ac bonis mobilibus et immobilibus, testamentum meum disposui et condidi in hunc modum.

(1) In primis igitur volo et ordino ut omnia debita mea, si qua in die mortis mee me habere contigerit, et omnia iniuste acquisita, de quibus post mortem meam quicumque docere poterunt legitimis documentis, de bonis meis paratioribus, que in die mortis mee me habere contigerit, solvantur et restituantur integraliter et perfecte.

(2) Item do, lego et assigno in puram elemosinam quadraginta solidos *Turonensium* ad comparandum annuos redditus ad opus fabricae ecclesie de Ghestele. Item confero centum solidos *Turonensium* ad comparandum si fieri possunt decem solidos annuatim, quos provisos qui pro tempore erunt in ecclesia de Ghestele distribuent in die anniversaria obitus mei in hunc modum: nam primo dabunt duos solidos pro exequiis anniversarii mei; deinde duos solidos mense sancti Spiritus in Ghestele; deinde dabunt duos solidos pauperibus ipsa die; deinde dabunt ipsa die investito qui pro tempore fuerit in ecclesia de Ghestele duodecim denarios; residuum vero quod superfuerit, dabunt tribus ecclesiis, videlicet Ghestele, Woude et Rosendale equaliter dividendum, ad convertendum annuatim in emptionem hostiarum.

(3) Item do, lego et assigno cuilibet investito et cuilibet capellano ecclesiarum concilii *Bekensis* et cuilibet ecclesie eiusdem consilii^b duodecim denarios; item conventui Vallis sancte *Katerine* in Rosendale decem solidos ad pitantiam; item ad lampadem ibidem quinque solidos; item fratribus sancti *Willelmi* apud *Huberghen* viginti^b solidos ad pitantiam; item eisdem quatuor libras *Turonensium* in utilitatem ipsorum prout magis eis visum fuerit convertendas. Item confero mensis sancti Spiritus in *Berghen super Zoem*, in *Steenberghe* et in *Woude* cuilibet ipsarum decem solidos; item hospitali in *Bergis* quinque solidos; item curti *beghinarum* in *Breda* decem solidos; hospitali ibidem quinque solidos.

(4) Item do, lego et confero *Predicatoribus* in *Antwerpia* viginti solidos ad pitantiam; curti *beghinarum* ibidem decem solidos; infirmaria in *Drisco* decem solidos; hospitali *Antwerpensi* quinque solidos; leprosie ibidem quinque solidos; *Albis dominabus* ibidem quinque solidos; item conventui sancti *Michaelis* in *Antwerpia* decem solidos ad pitantiam.

(5) Item do, lego et confero viris religiosi .. abbati et conventui monasterii *Loci sancti Bernardi* prope *Scelle* viginti quinque libras *Turonensium* ad comparandum si fieri possunt quadraginta solidos annui redditus sive census erogandos singulis annis conventui ad pitantiam in die anniversaria obitus mei. Item tamen quod de dictis quadraginta solidis dare tenebuntur singulis annis domino *Petro de Steenberghe* viginti solidos quamdiu vixerit, sed post mortem ipsius dictos viginti solidos cum aliis viginti sui singulis annis dicto conventui ad pitantiam erogabunt. Item confero eisdem quadraginta solidos ad pitantiam in die obitus mei. Item confero predicto monasterio *Loci sancti Bernardi* viginti libras *Turonensium* conferendas fratri *Henrico* filio meo, monacho eiusdem monasterii, ad opus et acquisitionem librorum suorum. Item confero in *Machlinia* fratribus *Minoribus* quinque solidos; in *Ziricse* fratribus *Minoribus* quinque solidos; in *Dordrecht* fratribus *Minoribus* quinque solidos; item .. abbati et conventui de *Oestbruec* viginti solidos ad pitantiam; item conventui de *Tongerlo* decem solidos ad pitantiam. Item confero ad fabricam beati ecclesie beati *Lamberti Leodiensis* viginti solidos pro iniuste acquisitis ignorantibus. Item

1348 ^b *aldus A.*

confero centum solidos *Turonensium* ad comparandum si fieri possunt decem solidos annui census sive redditus, quos provisoires ecclesie de Ghestele convertent singulis annis in emptionem calciorum distribuendorum pauperibus in parrochia de Ghestele in die anniversaria obitus mei. Item confero centum solidos pro acquirendo orationum suffragio distribuendos per Brabantiam in locis quibus superius nichil assignavi.

(6) Item do, lego et confero Gerardo filio meo de Calfsdunc centum solidos et filiis eius impotentibus confero dimidium bonarium terre sive prati, situm iuxta quondam^c domum Basillii non longe a veteri cimiterio, quod mihi ab illo per emptionem acquisiveram cum arriperet iter transmarinum, aut centum solidos pro illo, si pecuniam tutores eorum magis quam terram duxerint eligendum. Item confero Godefrido filio meo centum solidos et filie eius, quam de prima uxore genuit, triginta solidos; item Harmanno dicto Wandelart filio meo centum solidos et filiis eius, quos ex prima uxore genuit, tres libras; item Iohanni filio meo, clerico, centum solidos. Item confero filiis et filie Marsilii filii mei defuncti decem libras; item Iohanni filio meo, laico, decem libras; item Helewigi filie mee decem libras. Item quatuor filiis meis iunioribus, videlicet Willelmo, Henrico, Marsilio et Martino, confero quadraginta quinque libras equaliter dividendas inter se. Item Ymme filie mee confero centum solidos; item Gertrudi sorori mee, si supervixerit centum solidos; item quatuor filiis Gerardi fratris mei quatuor libras cuilibet eorum, videlicet viginti solidos; item quinque filiis Fromboudi^d fratris mei centum solidos egaliter inter se dividendos. Item do Hyldegardi, Marthe mee, si supervixerit decem libras *Turonensium*.

(7) Item volo et ordino, ut omnia bona immobilia, que mihi a patre meo vel matre provenerunt, et que alicui prius non dedi, non vendidi vel concessi, sed usque in diem mortis mee habuero et possedero, heredibus et successoribus meis legitimis, fratribus videlicet mei et sororibus et heredibus eorum, remaneant et ipsi ea habeant integraliter inter se dividenda, secundum morem patrie approbatum. Excipio tamen de hiis bonis domum meam in qua habito, quam mihi in auxilium persolutionis presentis testamenti reservo, et peciam cuiusdam prati, iacentis apud Vrodem^e in de Haghe, quam Ymme filie mee in elemosinam dedi^f, contuli et concessi, do, adhuc confero et concedo; aut si dicta Ymma magis pecuniam quam dictam pratum elegerit, tunc volo et ordino ut dicti heredes sibi valorem dicti prati persolvant secundum estimationem executorem presentis testamenti, qui inferius propriis nominibus sunt vocati. Et hanc ordinationem de bonis meis patrimonialibus volo et ordino observari, si dicti heredes mei huic presenti testamento meo^g se non opposuerint vel contradixerint vel in aliquo ipsum^h conati fuerint impedire. Quod si aliquis vel aliqui predictorum heredum meorum presenti testamento se opposuerint vel conati fuerint impedire, tunc volo et ordino ut portiones, quas tales persone sic mee ultime voluntati resistentes de dictis bonis meis patrimonialibus debebant habere, eis auferantur et talibus personis sive potestati seculari sive ecclesiastice concedantur et dentur, qui iuvare possint consilio et auxilio ut meum presens testamentum et ultima voluntas ad debitum perducat effectum. Immo ex nunc loco illius vel illorum qui se presenti ordinationi testamento seu ultime voluntati mee opponere conati fuerint aut infringere aliquid premissorum, he-

1348 ^c quondam B. – ^d aldus ABC. – ^e een eerste extra geschreven poot van de m, a.h.w. Vrodenut aldus B, is geëxpungeerd A. – ^f hierna is een teken geradeerd, mogelijk het tiroonse et A. – ^g gewijzigd uit mee A. – ^h psum op rasuur A.

redes constituo, nisi infra diem ab executoribus meis eis assignandam recipuerint dominum .. episcopum Leodiensis et dominos terre de Breda, volens ut loco illorum portionem recipiant in bonis meis patrimonialibus antedictis. Dum tamen ipsi dominus .. episcopus et domini terre de Breda presentem meam ordinationem plenarie fecerint effectum mancipari.

(8) Huius autem testamenti mei ac mee ultime voluntatis executores constituo viros venerabiles et discretos amicos meos karissimos dominum .. abbatem monasterii Loci sancti Bernardi, qui nunc est, vel illum qui pro tempore fuerit, dominum .. priorem eiusdem monasterii, qui nunc est, vel illum qui pro tempore fuerit, fratrem Henricum de Ghestele, eisdem monasterii monachum, et dominum Petrum, investitumⁱ seu curatum ecclesie de Steenberghe; rogans eosdem ut propter eterne remunerationis intuitum omnia et singula in presenti meo testamento scripta et contenta fideliter distribuunt et diligenter exequantur secundum quod saluti anime viderint expedire. Quod si omnes quatuor executioni huius testamenti interesse non possint, tunc volo ut alii tres vel ad minus duo ipsum fideliter exequantur. Si vero inter ipsos executores aliquid dissentionis vel dubietatis super ipsa executione, collacione, restitutione vel aliqua causa alia oriri contigerit, tunc volo illud secundum sententiam illam in qua plures ex ipsis concordaverint terminari. Et ut premissa omnia et singula ad optatum effectum perducantur, omnia bona mea mobilia et immobilia in quibuscunque rebus consistentia^j et quocunque nomine censeantur, que in die mortis mee me habere contigerit, exceptis bonis meis patrimonialibus que heredibus meis^k contuli sicut superius est expressum, eisdem executoribus meis ad solutionem et assignationem premissorum omnium absque aliqua mea vel cuiuscunque alterius contradictione vel reclamacione tamquam in ultima mea voluntate constitutus assigno et in manus eorum pono et^l resigno. Volens nichilominus et ordinas^m ut memorati executores presentis mei testamenti plenariam habeant potestatem ipsum meum testamentum minuendi, si omnia bona mea tunc ad id persolvendum et perficiendum non suffecerint equali in omnibus portione, secundum exigentiam dati et concessi; et etiam augmentandi si accreverint. Ita quidem quod universa bona mea que post solutionem debitorum meorum ac iniuriarum si que sint premissorumque omnium ac expensarum exequiarum mei funeris superfuerint, quantacunque fuerint, pauperibus personis, beghinis et monasteriis per Brabantiam et maxime filiis meis conferant et distribuunt integraliter et perfecte. Insuper volo et ordino ut predicti executores mei accipiant expensas integras et completas inⁿ executione presentis mei testamenti faciendas de bonis meis predictis, quantas eis placuerit et necesse habuerint in omni parte et loco. Volens ut viriliter resistant et opponant se, quotiens necesse fuerit, sive per modum placiti sive per modum compositionis sive per quemcunque modum alium, contradicentibus huic mee presenti et ultime voluntati. Do nichilominus eisdem meis executoribus plenam et expressam potestatem dandi de^o bonis meis predictis partem^o aliquam illis personis quibus eis visum fuerit expedire et maxime talibus personis qui ipsos iuvare possint ad hoc quod presens testamentum plenarie executioni integraliter demandetur,

1348 ⁱ investi- op rasuur A. - ^j con- gewijzigd uit eerder geschreven quo- A. - ^k boven de regel toegevoegd, A. - ^l tiroonse et gewijzigd uit mogelijk s-longa A. - ^m aldus zonder contractiestreep A, lees ordinans BC. - ⁿ beginletter gewijzigd uit aanzet voor anticiperende e A. - ^{o-o} de tot en met partem op rasuur A.

quod quidem testamentum valeat ratione testamenti, si non ratione testamenti, valeat ratione codiscillorum, si non ratione codiscillorum^p, valeat ratione elemosine, si non ratione elemosine, valeat ad minus ratione ultime voluntatis. Et si quod aliud testamentum prius condidi aut ordinavi scripto aut voce, tacite vel expresse, hoc et nunc irritum esse, volo penitus et inane, et solum presens testamentum robur habere volo firmitatis.

In cuius ordinacionis, legationis et concessionis testimonium sigillum meum presenti testamento meo est annexum. Et ad maiorem firmitatem omnium premissorum rogo predictos executores meos ut in premissorum testimonium et in signum susceptionis ipsius executionis in se sigilla sua presentibus una mecum apponant. Insuper rogo dominum Iacobum, decanum concilii Bekensis, dominum Egidium, investitum de Woude^q, dominum Iohannem, investitum ecclesie de Helfteren^b, et dominum Iohannem, investitum ecclesie de Etten, ut sigilla sua presentibus apponant ad maius robur firmitatis. Nos igitur, frater Iacobus, dictus abbas Loci sancti Bernardi, frater Iohannes, dictus prior eiusdem Loci, frater Henricus, monachus ibidem, de licentia predicti abbatis nostri, et Petrus, investitus ecclesie de Steenberghe, in signum predicti oneris in nos suscepti, et nos Iacobus, decanus concilii Bekensis, Egidius, investitus ecclesie de Woude, Iohannes investitus ecclesie de Helftren^b, et Iohannes, investitus ecclesie de Etten, supradicti, ad petitionem predicti domini Marsilii sigilla nostra presentibus apponimus in testimonium omnium premissorum.

Datum anno Domini millesimo ducentesimo nonagesimo quinto, in Exaltacione sancte Crucis.^r

(LS1Tr) (LS2Tr) (LS3Tr)
(S1D) (S2) (S3) (S4D) (S5D) (S6D) (S7D) (S8D) (S9D)

1349

1295 oktober 9

Marcelis, pastoor van (Oud) Gastel, geeft enige aanvullingen op zijn testament (zie nr. 1348) en bepaalt onder meer de stichting van een kapelanie, waarvan hij de toekomstige begeving opdraagt aan abt en convent van de St.-Bernardsabdij (te Hemiksem).

Origineel

- A. Bornem, St.-Bernardus Abdij, archief abdij St.-Bernards, charter ad datum 9 oktober 1295. – Afmetingen: hoogte 140 (rechts 123) + pliek 15 (18) x breedte 222 (onder 214) mm; tamelijk gaaf, behoudens de bezegeling; de pliek bedekt een gedeelte van de laatste regel.

1348 ^p tweede i gewijzigd uit e A. – ^q op rasuur van vermoedelijk ecclesie, dat hier ontbreekt, A. – ^r hierna een sluitingsteken A.

Aantekening op de voorzijde, links onder de pliek: door de teksthand: De capellania.

*Bezegeling: één uithangend bevestigd zegel, dat aangekondigd is, namelijk: S2 zegel van Gillis, investiet van Wouw, spits-ovaal (hoogte zegelveld 23 [+ x], breedte ca. 12, rand 4 mm), van groene was, fragment (ligt los bij), met randschrift: [+ Sigillum E]GIDII: IN[VESTITI ***]; en twee bevestigingen (met nog zichtbare zegelafdruk op de uithangende dubbele stroken perkament) voor de overige twee aangekondigde zegels (S1D, S3D).*

Afschriften

- B. *begin 16e eeuw, Bornem, St.-Bernardus Abdij, archief abdij St.-Bernards, hs. nr. 332 = Cartularium (alphabetum) rubrum II, fol. 113^v-114^r (oude fol. 32^v-33^r) nr. F 10, onder caput: F (rubrum), en onder de rubriek: Appendix testamenti predicti cum fundatione capellanie in ecclesia de Gastele, geauthenticeerd door Judocus Bal, apostolisch notaris (ongedateerd, ca. 1658), naar A.*
- C. *eerste helft 17e eeuw, ibidem, hs. nr. 322 = Cartularium (alphabetum) rubrum I-1, fol. 216^r-216^v, nr. F 9 bis (verbeterd uit 10), onder caput: F rubrum: Littere de bonis apud Gestele, met in de inhoudsopgave, fol. 208^r, onder F 10 de rubriek: Littera de fundatione capellanie in ecclesia de Ghestele, geauthenticeerd door J. Andriessen(s), apostolisch notaris (gedateerd 1647), en vervolgens door J. Rubens, openbaar notaris (ongedateerd, ca. 1653), naar BA.*

Niet eerder uitgegeven.

Regest

LEVELT, *Oudenbosch, 1931, II, p. 178, inv.nr. 30.*

Ontstaan en samenhang

Deze oorkonde is door dezelfde hand geschreven als het origineel van nr. 1348, waarop het een aanvulling is. Ook materieel vormde dit stuk oorspronkelijk als transfix daarmee een geheel (vgl. de aldaar gesignaleerde bezegelingssporen).

Universis^a presentes litteras visuris Marsilius, investitus ecclesie de Ghestele, salutem et subscriptam cognoscere veritatem.^b

Noverit quod de proborum virorum consilio volo et ordino, ut post diem mortis mee omnia bona immobilia, que provenerunt ex patre meo vel matre, cum domo mea maiore, omni condicione modo seu exceptione cessantibus, fratribus meis et sororibus et eorum heredibus legitimis remaneant secundum usum et legem patrie inter se dividenda; ordinatione in meo testamento facta, cui presens notula est annexa, non obstante. Item lego et assigno fabrice beati Lamberti quadraginta solidis cum pecunia in testamento contenta.

1349 ^a vergrote initiaal, waarvoor een aanvangsteken A. – ^b hierna een liggend streepje met punt of komma om de regel vol te maken A.

Item Hyldegardi, Marthe mee, confero duas vaccas, antiquum scrinium, lectum unum cum decem libris in testamento meo sibi assignatis. Item fratri meo Harmanno do et assigno rufum equum^c meum ambulantem.

Preterea volo et ordino, factis meis exequiis^d et debitis meis persolutis et restitutis iniuste acquisitis, quod executores testamenti mei de consilio fratris mei de bonis meis et redditibus melioribus nomine meo constituent capellaniam perpetuam, dans eisdem executoribus potestatem de bonis predictis duodecim libras *Turonensium* annuatim persolvendas capellano ibidem pro tempore deservienti, assignent collationem dicte capellanie mihi vel Hermanno fratri meo et Petro, investito de Steenberghe, hac prima vice reservans. Capellano vero primo cedente vel moriente volo et ordino^e ad .. abbatem et conventum monasterii Loci sancti Bernardi ipsam collacionem pertinere. Preterea executoribus meis videlicet .. abbati Loci sancti Bernardi, qui nunc est vel qui tempore debeat esse, domino .. priori eiusdem loci, fratri Henrico, monacho eiusdem monasterii, et domino Petro, investito seu curato ecclesie de Steenberghe, dominum Egidium, investitum de Woude, et dominum Iohannem, investitum de Etten, adiungo, constituens ipsos executores huius mei testamenti, volens similiter et ordinans ut ipsi domini Egidius et Iohannes una cum dictis meis executoribus omnia et singula scripta in meo testamento et contenta secundum formam conceptam in eodem fideliter distribuant et diligenter exequantur.

Volo etiam et ordino, ut omnia data et legata in meo testamento per *Turonensem* computentur et per eandem monetam omnia et singula persolvantur.

In cuius rei testimonium presentem litteram meo sigillo ac sigillis predictorum investitorum de Woude et de Ettene feci roborari.

Datum anno Domini millesimo ducesimo nonagesimo quinto, in festo beatorum Dyonisii sociorumque eius.^f

(SID) (S2) (S3D)

1350

1295 oktober 24

Raas Mulard van Gavere, heer van Eksaarde, geeft aan Maria, zijn dochter, bij haar huwelijk met Gillis, zoon van Wouter van Kruiningen, jaarlijks 35 pond Tournoois uit de legschat van Koeveringe, die hij houdt van de heer van Breda, en onder bepaalde voorwaarde jaarlijks 80 pond Tournoois uit het land over de Mark; bovendien stelt hij vast dat haar jaarlijks twaalf pond uit Kwakenbeek te Gooik toekomt bij de dood van haar moeder, en een som van 300 pond Tournoois.

1349 ^c aldus zonder afkortingsteken A, lees equum. – ^d door de beginletter een niet te duiden streep A. – ^e slotletter gewijzigd uit mogelijk een e A. – ^f hierna een sluitingsteken A.

Origineel

- A. 's-Gravenhage, ARA, archief Nassause Domeinraad, I, Raad en rekenkamer te Breda, inv.nr. 422, reg. nr. 75. – Afmetingen: hoogte 148 (rechts 135) + pliek 16 (21) x breedte 221 mm; gelinieerd; gaaf bewaard, behoudens de bezegeling. Aantekeningen op de achterzijde: 1 ° door eind-13/begin-14e-eeuwse hand: Dit es een hantveste, die hair Raes van Cruninghen hadde van den goede van Zonzele. – 2 ° door andere hand: registrata. – 3 ° door 17e-eeuwse hand: Numero I. Bezegeling: één bevestiging (met sporen van was op de uithangende dubbele strook perkament) voor het aangekondigde zegel (SD).

Uitgave

- a. GYSSELING, *Corpus Middelnederlandse teksten, I-4, 1977, p. 2221-2222, nr. 1455, naar A.*

Regest

- DROSSAERS, *Archief Nassauschen Domeinraad, I-2, 1948, p. 23, nr. 75.*

Te^a allen denghenen die dese lettren zien ofthe horen lesen ic Rase Mulard van Gauere, here van Exarde, saluut met warachtegher kennessen.

Ik doe u te wetene dat ic hebbe ghegheven iuncvrouwe Marien, mire dochter, in huwelike met Gielise, miins ser Wouters zoene van Cruninghe, XXXV lib. Tornoise iaerlix in den leghscat ter Coeueringhen, die ic houde van minen here van Breda. Vort hebbe ic hare ghegheven LXXX lib. Tornoise iaerliix, die ligghen over die Merke, daer ixse in arfachtech wille maken, die welke LXXX lib. ic behouden zal te minen live, en ware dat sake dat ic ghecreghe enen zoene bi minen wetteliken wive. Ende ghevielt alsoe dat ic enen zoene ghecreghe, zoe zoude die voerseide iuncvrouwe Marie, miin dochter, ende hare man ende hare oer vroeme nemen ende besitten euwelike ende arfachtelike die voerseide LXXX lib. Vort ware dat sake dat dit voerseide goed yet dulder ware dan hiirin ghescreven es ende voernoemt, dat zoude ic hare vuldoen bi minen here Goesine van Arpe, minen broeder, bi menen here Woutren van Woerehoute ende bi Gielise van Ekene, die over dese vorseide voerwarde waren. Vort bleef deser vorseidere iuncvrouwe Marie, mire dochter, van versterfenessen van hare moeder XII lib. iaerliix, die lighen te *Quakenbeke* in die prochie van Goike, die zoe selve houdende es van Arnoude, haren oem. Vort verstorft^b hare CCC lib. Tornoise van haerre moeder, die wille ic hare helpen dat zoese ghecreghe. Ende ontghincse hare bi der wet ende met rechte, daer of zoude ic hare redene doen bi miin here Gosine, bi minen her Woutren ende bi Gielise, die hiir vorseit ziin.

Ende omdat ic wille dat dit vast zi ende ghestade, zoe hebbe ict gheseghelt met minen zegle uuthanghende.

Int iaer ons Heren als men screef Ziin incarnatioen M° CC° ende LXXXXV°, smaendaghes voer sente Symoens Iuedsdach.^c

(SD)

1350 ^a versierde initiaal A. – ^b f gewijzigd uit v, hierna rasuur, waarschijnlijk en geradeerd A. – ^c hierna een sluitingsteken A.

1351

1295 november 1

Raas II van Gavere, heer van Liedekerke en van Breda, verenigt het klooster en nonnenconvent van St.-Catharinadal nabij Wouw met het gasthuis van Breda, verplaatst het klooster naar Breda en bepaalt dat het een huis voor zieken en armen zal leiden.

Originelen

A1. Oosterhout, klooster St.-Catharinadal, kloosterarchief, Charters, nr. 14d. – Afmetingen: hoogte 199 (rechts 192) + pliek 11 (14) x breedte 201 (onder 186) mm; gaaf bewaard, behoudens de bezegeling; de pliek bedekt een gedeelte van de laatste regel.

Aantekeningen op de achterzijde: 1° door 15e-eeuwse hand: Ghift van den heere van Breda. – 2° door 16e-eeuwse hand: Dat consent hoe ons cloester tot Breda commen is. – 3° door 17e-eeuwse hand: 2 littere eiusdem tenoris, anno 1295. – 4° door 17/18e-eeuwse hand: Numero 6.

Bezegeling: drie uithangend bevestigde zegels, die aangekondigd zijn, namelijk: S1 ridderzegel van oorkonder, rond (doorsnede zegelveld ca. 55, rand 6 mm), van donkerbruine was, rand en onderzijde grotendeels afgebroken (zie CSN 781 en hier nr. 1288 S2), met tegenzegel CS1 wapenzegel van dezelfde, rond (doorsnede zegelveld 23, rand 4 mm), tamelijk gaaf (zie CSN 782 en hier nr. 1287 CS1). – S3 staande-figuurzegel van het klooster St.-Catharinadal, ovaal, van groene was, in twee kleine fragmenten (zie CSN 443 en hier nr. 1237 S2), met randschrift: [Sigillum CONVENTVS · VALLI]S · sanC[te] · KATERINE]. – S4 monumentaalzegel van de stad Breda, rond (doorsnede zegelveld 43, rand 6 mm), van donkerbruine was, in drie stukken, links en rechts afgebroken (zie CSN 576 en hier nr. 1090 S3), met randschrift: [+ Sigillum ·] OPIDA[NO]RVM · D[E · BRED]A, met tegenzegel CS4 beeldzegel van dezelfde, rond (doorsnede zegelveld 16, rand 4 mm), in twee stukken (zie CSN 577 en hier nr. 1033 CS); en voorts één bevestiging (met nog zichtbare zegelafdruk op de uithangende dubbele strook perkament) voor het andere aangekondigde zegel (S2D).

A2. *ibidem*, Charters, nr. 14e. – Afmetingen: hoogte 190 (rechts 181) + pliek 12 (13) x breedte 188 (onder 190) mm; licht beschadigd, zonder tekstverlies; de pliek bedekt een klein gedeelte van de laatste regel.

Aantekeningen op de achterzijde: 1° door 15e-eeuwse hand: Non pertinet ad nos de hospitali de Breeda. – 2° door 17e-eeuwse hand: Hoe wij eerst int gasthuys zijn gestelt, 1295. – 3° door 17e-eeuwse hand: 1 littere 1295. – 4° door eind-17e-eeuwse hand: Littera A (doorgehaald); I. – 5° door 17/18e-eeuwse hand: Numero 6.

Bezegeling: één uithangend bevestigd zegel, dat aangekondigd is, namelijk: S4 monumentaalzegel van de stad Breda, rond (doorsnede zegelveld 44, rand 6 mm), van donkerbruine was, gebroken en randen beschadigd (zie CSN 576 en

hier nr. 1090 S3), met randschrift: + Sigillum · OP[IDANORVM · DE · BRE]DA, met tegenzegel CS4 beeldzegel van dezelfde, rond (doorsnede zegelveld 16, rand 4 mm), gebroken, rand beschadigd (zie CSN 577 en hier nr. 1033 CS); en drie bevestigingsplaatsen (waarvan slechts de drie sneden in de plick zichtbaar zijn), vermoedelijk voor de overige aangekondigde zegels (LS1, LS2, LS3).

Afschriften en vertalingen

- B. midden 17e eeuw, Breda, GA, afd. IV-1, collectie Havermans, inv.nr. 10 = Privilegieboek; L (gebundelde afschriften), fol. 167^r, met de signatuur: [Sinte Catelijndaele] I, eenvoudig afschrift van de hand van Adriaan Havermans, griffier van de stad Breda, naar A2.
- C. 17e eeuw, Oosterhout, klooster St.-Catharinadal, kloosterarchief, Bundels brieven, I, nr. 14, met opschrift: Copie translata, eenvoudige vertaling naar onbekend afschrift of afschrift van onbekende vertaling.
- [D]. vóór 1680, niet voorhanden, bekend uit de vermelding onder E, afschrift in [Register van Chronyckbrieven] (cartularium van het klooster St.-Catharinadal), fol. 11, naar A1 of A2.
- E. ca. 1680, Oosterhout, klooster St.-Catharinadal, kloosterarchief, Manualen en registers, voorl. nr. 140 = Chronijkboek: Historiae Prepositurae Vallis S. Catharinae, p. 34-35, onder caput: Chronijk van den derden decas, en met de vermelding: in de chronyckbrieven in d'eerste paxke littera K, en is copye infra in register fol. 11, vertaling door J. van der Malen, proost van het klooster St.-Catharinadal, vermoedelijk naar [D].

Uitgaven

a. MIRAEUS – FOPPENS, *Opera diplomatica*, IV, 1734, p. 575, cap. 84, naar onbekend afschrift uit het familiearchief Van Gavere. – b. VAN DER AURA, *Geschiedkundige bijdragen St. Catharinadal*, 1894, p. 80-82, vertaling, naar E. – c. ERENS, *Oorkonden St. Catharinadal, 1928-1931*, p. 41-42, nr. 24, naar A1 (met *ibidem* p. 42, nr. 25, vermelding van A2), resp. p. 42-43, nr. 26, vertaling, naar b.

Regesten

HERMANS, *Analytische opgave*, 1844, p. 53. – WAUTERS, *Table chronologique*, VI, 1881, p. 499. – JUTEN, in *Taxandria*, XXXII (1925), p. 120, bijlage 13.

Ontstaan

Deze oorkonde is in twee exemplaren uitgevaardigd, die beide door dezelfde hand zijn geschreven. De varianten tussen A1 en A2 zijn minimaal, zodat het moeilijk is uit te maken of de exemplaren afhankelijk van elkaar of naar een gemeenschappelijk voorbeeld, een concept, zijn totstandgekomen. Wellicht echter, gezien de rasuren en correcties in A1, is dit exemplaar het eerst in het net geschreven en kan de iets andere woordvolgorde op sommige plaatsen in A2 ook als een 'verbetering' ten opzichte van A1 worden opgevat. In dat geval is A2 naar A1 afgeschreven.

Vermoedelijk gaat het hier om de exemplaren die voor beide partijen, klooster en gasthuis, waren bestemd. Door de samenvoeging zijn de oorkonden in één archief terechtgekomen en bij de scheiding van de instellingen in 1308 (zie nr. 1485) zijn beide exemplaren in dat van het klooster St.-Catharinadal achtergebleven. De andere mogelijkheid, namelijk dat beide exemplaren wel degelijk voor het klooster bestemd zijn geweest – in dat geval zowel voor proost als voor convent een exemplaar – lijkt voor deze periode minder waarschijnlijk (vergelijk nr. 1237 onder Ontstaan, overlevering en samenhang).

Tekstuitgave

De tekst wordt uitgegeven naar A1 met de varianten van A2 in het notenapparaat.

Nos^a Raso de Gaure^b, dominus de Lidekerke et de Breda, universis Christi fidelibus presentem litteram visuris et audituris salutem cum noticia veritatis.

Notum esse volumus universis^c et singulis quod nos in unum concordavimus et ordinavimus claustrum et conventum monialium Vallis sancte Katerine iuxta Woude et hospitale nostrum de Breda, et hoc de concilio et voluntate domini abbatis ordinis Premonstratensis et de concilio ibidem capituli generalis et nostro et Michaelis fratris et prepositi et conventus monialium predicti^d loci, scabinorum, conciliariorum et oppidanorum de Breda, de bonis omnibus suis, tam redditibus quam mobilibus, ubicumque bona eorum sita fuerint^e, tam predicti conventus^f quam hospitalis pariter, perpetualiter habendis^g, tenendis et fruedis. Per istam ordinationem et conditionem predictum claustrum et conventus veniet ad manendum et ibidem in prefato loco de Breda remanendum^h perpetualiter^h, et predictum claustrum tenebit domum unam ad opus infirmorum et pauperumⁱ et illos recipient et tenebunt et necessaria ministrabunt, prout hactenus moris et consuetudinis ibidem fuit, secundum facultates suas. Si vero aliquis desideret^j predictum locum hospitalis ad manendum^j, hoc erit de concilio nostro et fratris Michaelis, prepositi, et conventus et scabinorum nostrorum de Breda.

Ut autem omnia premissa rata et firma permaneant^k in posterum^k, omnia bona predicta, tam claustri quam hospitalis, erunt in manibus antedicti conventus et sui prepositi ad ordinandum et faciendum, prout utilitate^l omnium visum^m sibi^m fuerit expedire.

Utⁿ omnia premissa rata et firma in posterum permaneant, fecimus presentem litteram sigillo nostro, fratris Michaelis, prepositi^o, et conventus monialium et oppidanorum nostrorum de Breda testimonio roborari^o.

Datum et actum anno Domini M^o CC^o nonagesimo quinto, in festo Omnium Sanctorum.^p

(S1+CS1) (S2D) (S3) (S4+CS4)^q

1351 ^a vergrote en versierde initiaal A1 A2. – ^b Gavre A2. – ^c ontbreekt A2. – ^d op rasuur A1. – ^e i gewijzigd uit t A1. – ^f con- gewijzigd uit h door de teksthand A1. – ^g s op rasuur A1. – ^{h-h} perpetualiter remanendum A2. – ⁱ um gewijzigd uit m A1. – ^{jj} desideret na manendum A2. – ^{kk} in posterum permaneant A2. – ^l aldus A1, lees utilitati als A2. – ^{m-m} sibi visum A2. – ⁿ hierna autem A2. – ^o laatste twee letters gespatieerd geschreven om de regel vol te maken A2. – ^p hierna een sluitings-teken A1. – ^q (LS1) (LS2) (LS3) (S4+CS4) A2.

1352

1295 november 6

Gillis van Wijnegem, deken, en Raas Berthout, cantor van het O.L.V.-kapittel te Antwerpen, vidimeren een oorkonde van Zimar, schout van Antwerpen, d.d. 1251/1252 (zie nr. 1018).

Origineel

[A]. Niet voorhanden.

Afschrift

B. 1355 – 1356, Antwerpen, RA, archief abdij St.-Michiels te Antwerpen, inv.nr. 3 = Liber privilegiorum ecclesiae sancti Michaelis Antverpiae (*oude cartularium der abdij*), p. 116 (*oude fol. 59^r*), onder de rubriek: Decanus et cantor beate Marie Antwerpiensis viderunt litteras sculteti Antwerpiensis de limitatione parrochie de Merxblas facta per sex virorum iuratorum etc., naar [A].

Niet eerder uitgegeven.

Universis presentes litteras inspecturis, nos Egidius de Winegheem, decanus ecclesie beate Marie Antwerpiensis, et Razo Bertaut, dicte ecclesie cantor, salutem in Domino.

Noveritis nos litteras Zimari, quondam sculteti Antwerpiensis, non cancellatas, non abolitas nec in aliqua sui parte viciatas vidisse, tenuisse et legisse de verbo ad verbum in hec verba:

— — — (*hierna volgt de tekst van nr. 1018*).

Et quia predictas dicti Zimari, sculteti Antwerpiensis, litteras inviolatas ut dictum est vidimus, tenuimus et legimus plenarie, presenti transcripto sigilla nostra duximus apponenda.

Datum anno Domini M° CC° XCV°, dominica infra octavas Omnium Sanctorum.

1353

1295 november 20

Etten

Schepenen van Etten oorkonden dat Michiel zoon van Heile verklaart schuldig te zijn aan abt en convent van de St.-Bernardsabdij (te Hemiksem) een jaarlijkse cijns van 30 schelling Leuvens, waarvoor deze zijn erfgoed in de Riit te Etten in onderpand geeft.

Origineel

[A]. *Niet voorhanden.*

Afschriften

- B. *begin 16e eeuw, Bornem, St.-Bernardus Abdij, archief abdij St.-Bernards, hs. nr. 332 = Cartularium (alphabetum) rubrum II, fol. 39^v, nr. C 9 (met restauraties door Judocus Bal, midden 17e eeuw), onder caput: De littera C rubea, geauthenticeerd door de notarissen Jan van Wouw en Jan Berkelar Schaldanus (ongedateerd, ca. 1559), naar [A].*
- C. *eerste helft 17e eeuw, ibidem, hs. nr. 322 = Cartularium (alphabetum) rubrum I-1, fol. 68^r-69^r, nr. C 9, onder caput: C rub(rum): Littere de bonis nostris apud Etten et Sprundele, met in de inhoudsopgave, fol. 63^r, de rubriek: Littera de XXX solidis Lovaniensibus emptis erga Michaellem filium Helie apud Etten, geauthenticeerd door J. Andriessen(s), apostolisch notaris (gedateerd 1647), en vervolgens door J. Rubens, openbaar notaris (ongedateerd, ca. 1653), naar [A].*

Niet eerder uitgegeven.

Nos Michael filius Angeli, Willelmus dictus Hugo et Henricus dictus de Essene, scabini in Ettene, notum facimus universis presentia visuris et auditoris quod in nostra constitutus presentia Michael filius Heyle de Etthen recognovit coram nobis cum libera voluntate se debere legitime viris religiosis scilicet domino abbati et conventui Loci sancti Bernardi ordinis Cisterciensis triginta solidos Lovaniensis legalis monete annui census seu reddituum annualium, perpetue singulis annis in Nativitate beati Iohannis Baptiste predictis religiosis vel alteri eorum apud Etthen libere persolvendos et ad legitimam perpetuamque persolutionem dicti census seu reddituum predictorum termino prenotato prenominate Michael filius Eyle^a coram iudice de Etthen pariter et coram nobis scabinis predictis obligavit iure mediante totam terram suam seu hereditatem quam idem Michael habet, sitam in loco qui dicitur ter Riit, ubi mater ipsius Michaelis mansitabat, sicut dicta terra iacet ibidem ad unam petiem^b in parrochia de Etthen, una cum duabus aliis petiis terre ipsius Michaelis predicti, emptis erga Willelmum fratrem ipsius Michaelis sepedicti, sitis etiam in parrochia de Etten in parte meridionali seu zuet a dicto loco de Riit tendentibus versus molendinum monachorum, inter quas duas petias terre predictae Henricus frater predicti Michaelis habet unam petiam terre in medio sitam sive iacentem. Et predictus Michael filius Eyle predictas tres petias terre sue seu hereditatis iure mediante predictis religiosis supportavit ad perpetuam legitimamque persolutionem census predicti sive reddituum prescriptorum, singulis annis perpetue termino et loco prenotatis, sub tali conditione fideliter adiecta quod si sepedictus Michael vel predictas tres petias terre possidens predictum census seu redditus non solverit predictis religiosis, termino et loco prenotatis, et ex defectu persolutionis census predicti tres petie terre predictae memoratis religiosis cesserint vel appropriate fuerint religiosis predictis modo quocumque, extunc predicti religiosi predic-

1353 ^a Heyle C. – ^b aldus B, petiam C.

tas tres petias terre libere obtinebunt cum sex denariis Lovaniensis annui census de quolibet bonario dicte terre attribuendis domino terre a religiosis prenotatis. Et si predicte tres petie terre ad alium censum annualem qui non est suprascriptum fuerint obligate modo quocumque illum censum sepedictus Michael posuit et assignavit super aliam terram suam seu hereditatem quam habet in parrochia de Etten, que terra non spectaret ad predictas tres petias terre memoratis religiosis obligatas secundum^c consuetudinem patrie quem in talibus fieri sunt consueta super premissis omnibus et singulis ex utraque parte predicta fideliter adhibendo.

In quorum omnium testimonium nos antedicti scabini de Etten presentes litteras cum sigillis virorum discretorum, videlicet domini Iohannis, investiti de Etten, et domini Gerardi dicti Lichte, cappellani ibidem, fecimus roborari, quibus sigillis utimur in hac parte cum ad presens propria sigilla non habeamus. Et nos Iohannes predictus investitus et Gerardus antedictus cappellanus ecclesie de Etthen sigilla nostra ad instantiam dictorum scabinorum de Etthen presentibus litteris duximus apponenda in testimonium premisorum.

Datum et actum apud Etten, anno Domino M^o CC^o nonogesimo quinto, dominica ante festum beati^d Clementis martiris.

I354

1296 februari 9

Schepenen van Etten oorkonden dat Michiel van der Rijt van Etten verkoopt aan abt en convent van de St.-Bernardsabdij (te Hemiksem) 5½ bunder weiland onder Etten, die hij van de monniken terug ontvangt tegen een jaarlijkse erfcijs van 40 schelling en 12 penning Tournoois.

Origineel

A. Antwerpen, RA, archief abdij St.-Bernards te Hemiksem, charter ad datum 9 februari 1296 (aanwinst 1886). – Afmetingen: hoogte 169 (rechts 145) x breedte 175 (onder 180) mm; gaaf bewaard, behoudens de bezegeling.

Aantekeningen op de achterzijde: 1° door 14e-eeuwse hand: Littera scab. (doorgehaald) sacerdotum de. – 2° dezelfde hand als voorgaande vervolgt elders in dorso: Etten de [XL]a solidis et XII denariis emptis erga Michaelem de Riit apud Etten ad anniversarium domini Marcelli de Ghestele etc. (vervaagd, lezing onzeker). – 3° door 14/15e-eeuwse hand: C (in rode inkt). VII. – 4° door 15/16e-eeuwse hand: C rufa VIII.

Bezegeling: twee bevestigingsplaatsen (met afhangelende stroken afgescheurd) voor de aangekondigde zegels namens de oorkonders (LS1, LS2).

1353 ^c hierna morem et C. – ^d sancti C.

Afschriften

- B. *begin 16e eeuw, Bornem, St.-Bernardus Abdij, archief abdij St.-Bernards, hs. nr. 332 = Cartularium (alphabetum) rubrum II, fol. 38^v, nr. C 6 (verbeterd uit 7), geauthenciteerd door de notarissen Jan van Wouw en Jan Berkelar (ongedateerd, ca. 1559), naar A.*
- C. *eerste helft 17e eeuw, ibidem, hs. nr. 322 = Cartularium (alphabetum) rubrum I-I, fol. 66(bis)^v, nr. C 6, onder caput: C rub.: Littere de bonis nostris apud Etten et Sprundele, met in de inhoudsopgave, fol. 63^r, onder C 7 de rubriek: Littere de XLI solidis communis monete emptis erga Michaelem de Riit ad anniversarium domini Marcilii de Gestele, geauthenticieerd door J. Andriesen(s), apostolisch notaris (gedateerd 1647), en J. Rubens, openbaar notaris (ongedateerd, ca. 1653), naar A.*

Uitgave

- a. CERUTTI, *Middeleeuwse rechtsbronnen Breda, I, 1956, p. 68-69, nr. 81 (gedateerd 9 februari 1295), naar A.*

Datering

Het gebruik van de paasstijl is verondersteld, zie Inleiding.

Ontstaan

A is door dezelfde hand geschreven als het origineel van nr. 1357 en nr. 1359.

Nos^a Arnoldus dictus de Stene, Mathias Huusman, Henricus de Effene, scabini ville de Etten, notum facimus universis presentes litteras visuris vel auditoris quod in presentia nostra constitutus Michael dictus de Riit de Etten recognovit se legitime vendidisse pro quadam summa pecunie sibi ex integro persoluta viris religiosis .. abbati et conventui monasterii Loci sancti Bernardi, Cisterciensis ordinis, tria bonaria cum dimidio vel circiter prati sive pascue^b, iacentia inter prata que Iacobus dictus Ysaac, oppidanus ville de Breda, quondam habebat in parochia de Etten, inter^c prata hominum de Etten inferius super Markam, videlicet quartam partem dictorum pratorum continentium in universo tredecim bonaria cum dimidio, que quidem prata dictus Michael per emptionem legitime sibi acquisierat ab Henrico filio Aleydis de Molendino de Breda, genero predicti Iacobi Ysaac.

Recognovit etiam se legitime vendidisse cum bonis premissis duo bonaria prati sive pascue, iacentia iuxta bona predicta, que dictus Michael quondam emerat erga Theodericum dictum Gummaer.

Et dicta bona omnia per monicionem^d sculteti domini de Breda apud Etten, Henrici videlicet dicti de Riit, qui super hoc mandatum a domino terre receperat et sententiam seu iudicium nostrum, superportavit in manus dicti sculteti ad opus religiosorum predictorum et dictus scultetus fratrem Godefridum de Woude, conversum dicti monasterii, loco et

1354 ^a hiervoor een aanvangsteken A. – ^b toegevoegd boven de regel door de teksthand A. – ^c aldus A, men verwacht et (vgl. inter in de voorgaande regel). – ^d het verschil tussen cen t is niet altijd even duidelijk in A.

nomine dictorum religiosorum investivit et heredavit secundum morem patrie hactenus approbatum.

Quibus rite peractis et completis dictus frater Godefridus nomine et auctoritate abbatis sui dicta bona omnia et singula predicto Michaeli et suis successoribus contulit sive dedit sub quodam annuo et perpetuo censu quadraginta solidorum et duodecim^e denariorum, ita quod dictus Michael et sui successores dictis religiosis annis singulis impertuum quadraginta solidos *Turonensium* vel talis monete que in generali pagamento per Brabantiam cursilis erit et legalis et duodecim denarios eiusdem bonis solvere tenebuntur. Quod si dictus Michael aut sui successores statuto tempore deficerent in solvendo et censum predictum integraliter non persolverent, tunc dicti religiosi ad predicta bonaria quinque cum dimidio vel circiter absque contradictione cuiuslibet manum poterunt apponere et suam utilitatem de ipsis facere secundum quod eis magis videbitur expedire.

Hiis autem omnibus nobiscum interfuerunt viri discreti domini Iohannes, investitus ecclesie de Etten, et Gerardus, capellanus ibidem, quos quia propria sigilla non habemus rogavimus et rogamus ut sigilla sua presentibus ad optinendum robur firmitatis apponant. Et nos Iohannes, investitus ecclesie de Etten, et Gerardus, capellanus ibidem, ad petitionem scabinorum predictorum et instanciam^d Michaelis et religiosorum memoratorum sigilla nostra apponimus litteris presentibus in testimonium omnium premissorum.

Datum anno Domini M^o CC^o nonagesimo quinto, in octavis purificationis beate Virginis.^f

(SL1)

(SL2)

1355

1296 februari 19

Roosendaal

Schepenen van Roosendaal oorkonden dat abt en convent van de St.-Bernardsabdij (te Hemiksem) van de jaarlijkse cijns van 6 schelling Leuvens, gevestigd op de door hen gekochte hoeve land te Halderberg, 5 schelling 9 penning hebben gevestigd op drie stukken land van Nicolaas Cawe zoon van Roeland van Boeiink te Boeiink en Wolperberghe.

Origineel

[A]. Niet voorhanden.

Afschriften

B. begin 16e eeuw, Bornem, St.-Bernardus Abdij, archief abdij St.-Bernards, hs. nr. 332 = Cartularium (alphabetum) rubrum II, fol. 55^v-56^r, nr. D 14, onder

1354 ^e eerste d gewijzigd uit een onleesbare letter door de teksthand A. –^f hierna een sluitingsteken A.

caput: D rubea, geauthenticeerd door de notarissen Jan van Wouw en Jan Berkelar Schaldensis (ongedateerd, ca. 1559), naar [A].

- C. *eerste helft 17e eeuw, ibidem, hs. nr. 322 = Cartularium (alphabetum) rubrum I-1, fol. 102^v-103^r, nr. D 14, onder caput: Littera D rubra sive de bonis apud Halderberghe nunc de Hoeven nuncupatis, met in de inhoudsopgave, fol. 92^r, de rubriek: Littera de emptione unius hove wastine empte erga Hermanum filium Imme de Rosendale, geauthenticeerd door J. Andriessen(s), apostolisch notaris (gedateerd 1647), en vervolgens door J. Rubens, openbaar notaris (ongedateerd, ca. 1653), naar [A].*

Niet eerder uitgegeven.

Datering

Het gebruik van de paasstijl is verondersteld, zie Inleiding.

Nos Guilhelmus^a de Hagedonck et Gualterus de Vrodenhout^b, scabini in Rosendael^c, notum facimus universis presentia visuris quod viri religiosi scilicet dominus abbas et conventus Loci sancti Bernardi Cisterciensis ordinis legitime comparabant et emerunt eis appropriando unum mansum terre, quem mansum Hermannus^d filius quondam Iimme^e de Rosendael^f habebat quondam, situm apud Halterberghe^g prope curtim predictorum religiosorum et tendentem versus occidentem de curti predicta, et de sex solidis Lovanientium annualis census, quos dominus de Breda habebat annuatim super dictum mansum, assignatos sunt quinque solidi et novem denarii annualis census de dicto manso fideliter exempti et assignati seu positi iure mediante super tres pecias terre Nicolai dicti Cawe filii Rolandi de Boedonck, quarum trium peciarum terre ad dictum censum deputate sunt due pecie terre site iuxta portam de Boedonck, terminantes et finientes ad communem viam ibidem, et sunt etiam continue in medio inter terram Marcini^h de Hoedonckⁱ ex una parte, et terram Godefridi fratris ipsius Martini ex altera, que quidem due pecie terre predictae continent mesuram ad octo vasa cum dimidio sati, que vulgariter^j dicuntur copsaets, simul et semel quolibet anno ad seminandum in eisdem more debito et consueto; item tertia pecia terre ad dictum censum deputate est^k sita in loco qui dicitur Wolperberghe^l et continuata prope hereditatem Margarethe^m Willemaniⁿ et puerorum Hugonis filii Celemanni, que quidem pecia terre ad dictum censum deputate^k continet dimidium vel paulo plus bonarium talis terre sicut habetur ibidem. Et predictus Nicolaus dictus Cawe supportavit iure mediante predictas tres pecias terre sue prefatis viris religiosis ad legitimam predicti census annualis quinque solidorum et novem denariorum perpetue singulis annis per solutionem, omnia que de lege et consuetudine patrie nostre in talibus fieri sunt consueta super premissis omnibus et singulis ex omn(i)^o parte fideliter adhibendo.

In quorum omnium testimonium nos antedicti scabini de Rosendael ad instantiam predictarum partium sigilla nostra presentibus duximus apponenda.

1355 ^a Guillielmus C. – ^b Vrodenhoudt C. – ^c Roosendale C. – ^d Hermanus C. – ^e Ymme C. – ^f Rosendael C. – ^g *aldus BC, door latere hand gewijzigd in Halderberghe C.* – ^h *aldus B, Martini C.* – ⁱ Boedonck C. – ^j *vulgariter C.* – ^{k-k} *vanaf est tot en met censum deputate door de eerste notaris toegevoegd C.* – ^l Wolputterberghe C. – ^m Margarete C. – ⁿ Willemans C. – ^o *aldus B, omni C.*

Datum et actum apud Rosendael, anno Domini millesimo ducesimo nonagesimo quinto, dominica post post^p diem beati^q Valentini martiris^r.

1356

1296 februari

Raas II van Gavere, ridder, heer van Liedekerke en van Breda, schenkt aan broeder Michiel van de premonstratenzer orde, zijn kapelaan, en proost van de nonnen te Breda, en aan het convent (St.-Catharinadal) van dezelfde orde aldaar de kapelanie van O.L. Vrouw te Breda.

Origineel

A. Oosterhout, klooster St.-Catharinadal, kloosterarchief, Charters, nr. 15a. – Afmetingen: hoogte 90 (rechts 88) + pliek 18 (19) x breedte 242 (onder 239) mm; gaaf bewaard.

Aantekeningen op de achterzijde: 1° door 14/15e-eeuwse hand: Van onser Vrouwen provende. – 2° door 15e-eeuwse hand dezelfde aantekening als voorgaande. – 3° door 16/17e-eeuwse hand: 1295 mense februarii. – 4° door eind-17e-eeuwse hand: Donatio beneficii beate Marie; 1295, littera B. – 5° door 17/18e-eeuwse hand: Capelanie beate Marie traditio preposito per domino Raso. – 6° door 18e-eeuwse hand: Preposito tamquam pro capellano, 1295.

Bezegeling: één uithangend bevestigd zegel, dat aangekondigd is, namelijk: S wapenzegel van oorkonder, rond (doorsnede zegelveld 23, rand 5 mm), van bruin-groene was, randen afgebroken (zie hier nr. 1404 S1).

Afschrift en vertaling

[B]. vóór 1680, niet voorhanden, bekend uit de vermelding onder C, afschrift in [Register van Chronyckbrieven] (cartularium van het klooster St.-Catharinadal), fol. 11^v, naar A.

C. ca. 1680, Oosterhout, klooster St.-Catharinadal, kloosterarchief, Manualen en registers, voorl. nr. 140 = Chronijckboeck: Historiae Prepositurae Vallis S. Catharinae, p. 35, onder caput: Chronijck van den derden decas, en met de vermelding: in de chronyckbrieven en d'eersten paxken, littera K, met 5 andere brieven hier volgende bijeen, en hierachter in het register gecopieert, fol. 11 verso, vertaling door J. van der Malen, proost van het klooster St.-Catharinadal, vermoedelijk naar [B].

1355 ^p aldus dittografie BC, het tweede post door latere hand doorgehaald C. – ^q ontbreekt C. – ^r martyris C.

Uitgaven

a. VAN DER AURA, *Geschiedkundige bijdragen St. Catharinadal*, 1894, p. 114-115, naar A. – b. ERENS, *Oorkonden St. Catharinadal, 1928-1931*, p. 43-44, nr. 27, naar A.

Regest

JUTEN, in *Taxandria*, XXXII (1925), p. 120, bijlage 14.

Datering

Het gebruik van de paasstijl is verondersteld, zie Inleiding.

Nos^a Raso de Gauera, miles de Liedekerke et de Breda dominus, universis presentes litteras visuris et audituris salutem cum noticia veritatis.

Universitati vestre notum esse volumus quod nos ob mei meorumque salutem, que in Christo est, contulimus in puram elemosinam et propter Deum fratri Michaeli ordinis Premonstratensis, capellano nostro, preposito monialium in Breda, et monialibus ibidem eiusdem ordinis capellaniam sancte Marie in Breda, ad collacionem nostram spectantem, cum omnibus redditibus suis ad sustentationem et profectum dictarum monialium perpetue sine alicuius contradictione et vexatione in earum nomine et utilitate deservendam, in loco quo capellani seculares^b dictam capellaniam hactenus solebant deservire.

In cuius rei testimonium et recognitionem dictis fratri Michaeli et monialibus presentes litteras sigillo nostro dedimus sigillatas.

Datum^c anno Domini millesimo ducesimo nonagesimo quinto, mense februarii.^d

(S)

1357

1296 maart 29

Schepenen van Breda oorkonden dat Arnoud zoon van wijlen meester Arnoud van Breda, ten overstaan van hen, de schout van de heer van Breda en anderen, verkoopt aan abt en convent van de St.-Bernardsabdij (te Hemiksem) een jaarlijkse erfcijs van 10 schelling Leuvens, gevestigd op een drietal huizen te Breda.

Origineel

A. Antwerpen, RA, archief abdij St.-Bernards te Hemiksem, charter ad datum 29 maart 1296 (aanwinst 1886). – Afmetingen: hoogte 133 (rechts 132) + pliek

1356 ^a vergrote initiaal A. – ^b laatste twee letters gecorrigeerd door de teksthand A. – ^c laatste twee letters op rasuur A. – ^d hierna een sluitingsteken A.

36 (38) x breedte 245 (onder idem) mm; tamelijk gaaf bewaard, behoudens de bezegeling.

Aantekeningen op de achterzijde: 1° door 14e-eeuwse hand: *Littera scabinorum de Breda de decem solidi annui census emptis erga Arnoldum filium magistri Arnoldi de Breda.* – 2° door 14/15e-eeuwse hand: B (in rode inkt). VI.

Bezegeling: twee bevestigingsplaatsen (met de nog zichtbare afdrukken van een bevestigingsstrook) voor de twee aangekondigde zegels (LS1, LS2).

Afschriften

- B. begin 16e eeuw, met 17e-eeuwse restauratie van de tekst in de linkermarge, Bornem, St.-Bernardus Abdij, archief abdij St.-Bernards, hs. nr. 332 = Cartularium (alphabetum) rubrum II, fol. 17^r, nr. B 5, geauthenticeerd door de notarissen Jan van Wouw en Jan Berkelar de Schalda (ongedateerd, ca 1559), naar A.
- C. eerste helft 17e eeuw, ibidem, hs. nr. 322 = Cartularium (alphabetum) rubrum I-1 fol. 23^r-23^v, nr. B 5, onder caput: B: *Littere de bonis apud Breda*, met in de inhoudsopgave, fol. 19^r, onder 6 (verbeterd uit 7) de rubriek: *Littera de decem solidis annuatim venditis nobis ab Arnoldo filio magistri A. de Breda*, geauthenticeerd door J. Andriessen(s), apostolisch notaris (gedateerd 1647) en vervolgens door J. Rubens, openbaar notaris (ongedateerd, ca. 1653), naar A.

Niet eerder uitgegeven.

Regest

CERUTTI, *Middeleeuwse rechtsbronnen Breda, I*, 1956, p. 69-70, nr. 82.

Ontstaan

A is door dezelfde hand geschreven als het origineel van nr. 1354 en nr. 1359.

Universis Christi fidelibus ad quos presentes littere pervenerint Heiricus dictus Euergher et Iohannes de Camera, scabini in Breda, salutem cum noticia veritatis.

Vestre universitati notum facimus ac testamur tenore presentium quod propter hoc in nostra et iudicis viri nobilis .. domini de Breda ac aliorum, qui de iure debuerunt interesse, presentia personaliter constitutus Arnoldus filius quondam magistri Arnoldi de Breda recognovit se coram nobis legitime vendidisse viris religiosis .. abbati et conventui Loci sancti Bernardi Cisterciensis ordinis, Cameracensis dyocesis, pro quadam pecunie summa sibi ex integro^a persoluta decem solidos Louaniensium legalis monete seu currentis in patria annui et perpetui census sive redditus, singulis annis in festo Bauonis integraliter persolvendos, videlicet supra domum, fundum et cum suis attinentiis Mathei

1357 ^a dezelfde of een andere hand zette, met iets donkerder kleur inkt, hier en elders in de tekst, sommige letters aan en plaatste diakritische tekens A.

dicti Meeus Merseman sitam inter domum Walteri de Hosenhout et domum Willelmi dicti Loef quinque solidi, et supra domum, fundum, ortum cum suis attinentiis Ysebrandi dicti Spiker sitam iuxta domum Iohannis dicti Wens, duo solidi cum dimidio, et supra domum, fundum, ortum Helwigis dicte Vole sitam iuxta domum^b predicti^b Ysebrandi duo solidi cum dimidio, singulis annis censualiter proveniunt et sumuntur. Et predictus Arnoldus per monitionem iudicis prelibati .. domini de Breda ac aliorum quorum intererat de eidem^c bonis iudicare coram nobis quicquid iuris in dictis bonis omnibus et singulis habebat vel in posterum habere poterat^d ad opus predictorum .. religiosorum in manus memorati iudicis .. domini de Breda superportavit cum debita effestucatione resignandi, promittens^b ipsis^b super hiis warandiam debitam et consuetam. Et si quid in premissis defecerit, promisit dictus Arnoldus fideliter adimplere cum super hoc fuerint requisitus. Quibus rite peractis adhibitis iuris sollempnitatibus, que in^b talibus^b solent adhiberi, predictus iudex antedictos religiosos in dictis bonis omnibus investivit et adheredavit per monitionem et sententiam predictorum secundum morem et consuetudinem patrie hactenus approbatam.

In quorum omnium testimonium et memoriam sempiternam ad petitionem^e religiosorum et Arnoldi predictorum sigilla nostra presentibus litteris sunt appensa.

Datum anno Domini M^o CC^o nonagesimo sexto, feria quinta post festum Pasche.

(LS1) (LS2)

1358

1296 mei 15

Rome

Bonaventura, aartsbisschop van Ragusa, en een aantal andere (wij)bischoppen verlenen aan diegenen die op een aantal met name genoemde feestdagen de kapel van het begijnhof te Breda bezoeken of een materiële bijdrage leveren, verschillende aflaten.

Origineel

[A]. Niet voorhanden; blijktens B getransfigeerd aan de bevestigingsoorkonde d.d. 9 mei 1326, Breda, GA, afd. III, archief begijnhof te Breda, inv.nr. 87.

Afschrift

B. 1334 september 15, Breda, GA, afd. III-21, archief begijnhof te Breda, inv.nr. 87, vidimus door deken en kapittel van de O.L.V.-kerk te Breda, naar [A].

1357 ^b op rasuur A. – ^c aldus AB, het betere eisdem C. – ^d de slot-t op rasuur A. – ^e hierna volgt één punt, in plaats van een dubbel aantal als digniteitspunten A.

Uitgave

a. JUTEN, *Cartularium begijnhof Breda*, 1909, p. 7-9, nr. 6, naar B.

Regest

IJSSELING, *Inventaris begijnhof Breda*, 1966, p. 95, nr. 6.

Universis Christi fidelibus presentes litteras inspecturis Bonaventura, Ragusinus Dei gratia archiepiscopus, Maurus Ameliensis, Salernus Thelesinus, Petrus Stagni et Curcule, Andreas Lidensis, Paschalis Cassinensis, Aco Casertanus, Franciscus Auellinensis, Lambertus Veglensis, Aymardus Lucerinus, Iacobus Sutrinus et Cyprianus Bouensis, eadem gratia episcopi, salutem sempiternam et fructuosam in Domino karitatem.

Quum quidem de salute fidelium solliciti devotionem ipsorum quasi quibusdam allectivis muneribus, indulgentiis videlicet et remissionibus, invitamus ad debiti famulatus honorem Deo et sacris edibus inpendendum, ut quanto crebrius et devotius illuc confluit populus christianus tanto celerius delictorum suorum veniam consequatur. Cupientes igitur ut capella sancte Katerine ad beghinas in Breda Leodiensis dyocesis congruis honoribus et iugi Christi fidelium frequentatione veneretur, omnibus vere penitentibus et confessis, qui ad dictam capellam in festis subscriptis, videlicet Nativitatis, Resurrectionis et Ascensionis Domini nostri Jhesu Christi, atque Pentecostes, in quatuor festivitibus gloriose virginis Marie, beati Iohannis Baptiste, beatorum Petri et Pauli aliorumque omniumque apostolorum, beate Katerine virginis, beate Marie Magdalene, in festo Omnium Sanctorum, in die dedicationis ipsius capelle aut in anniversariis eiusdem diei causa devotionis accesserint, aut qui prelibate capelle pro sua fabrica vel structura, luminaribus, ornamentis vel pro aliis suis necessariis manus porrexerint adiutrices aut in extremis laborantes quicquam suarum legaverint facultatum, nos de omnipotentis Dei misericordia et beatorum Petri et Pauli, apostolorum Eius, auctoritate confisi singuli singulas dierum quadragenas de iniunctis sibi penitentiis, dummodo consensus diocesani ad id accesserit, in Domino relaxamus.

In cuius rei testimonium presens scriptum sigillorum nostrorum munimine duximus roborandum.

Datum Rome, idus maii anno Domini M° CC° LXXXX° VI°, pontificatus domini Bonifacii pape octavi anno secundo.

1359

1296 mei 26

Schepenen van Etten en enige cijnsmannen van Arnoud van den Houte oorkonden dat Willem Noker, inwoner van Etten, ten overstaan van hen en de schouten van de heer van Breda en genoemde Arnoud, verkoopt aan abt en convent van de St.-Bernardsabdij (te Hemiksem) een jaarlijkse erf-cijns van 10 schelling Leuvens, gevestigd op twee akkers nabij Sprundel.

Origineel

A. Antwerpen, RA, archief abdij St.-Bernards te Hemiksem, charter ad datum 26 mei 1296 (aanwinst 1886). – Afmetingen: hoogte 133 (rechts 139) + pliek 24 (20) x breedte 250 (onder 251) mm; tamelijk gaaf bewaard, behoudens de bezegeling.

Aantekeningen op de achterzijde: 1° door 14e-eeuwse hand: De decem solidis quos solvit Willelmus dictus Noker de Sprundele ad pitanciam. – 2° door 14/15e-eeuwse hand: C (in rode inkt). XI.

Bezegeling: twee bevestigingsplaatsen (met uithangende, gedeeltelijk afgescheurde dubbele stroken perkament) voor de twee aangekondigde zegels namens de oorkonders (LS1, LS2).

Afschriften

B. begin 16e eeuw, met 17e-eeuwse restauratie van de tekst in de linkermarge, Bornem, St.-Bernardus Abdij, archief abdij St.-Bernards, hs. nr. 332 = Cartularium (alphabetum) rubrum II, fol. 41^r, nr. C 11(b), geauthenticeerd door de notarissen Jan van Wouw en Jan Berkelar Schaldanus (ongedateerd, ca. 1559), naar A.

C. eerste helft 17e eeuw, *ibidem*, hs. nr. 322 = Cartularium (alphabetum) rubrum I-1, fol. 71^r-71^v, nr. C 11(b), onder *caput*: C rub.: Littere de bonis nostris apud Etten et Sprundele, met in de inhoudsopgave, fol. 63^r, de rubriek: Item littera de decem solidis Lovaniensibus emptis erga Guilielmum Nokers de Sprundele, geauthenticeerd door J. Andriessen(s), apostolisch notaris (gedateerd 1647), en vervolgens door J. Rubens, openbaar notaris (ongedateerd, ca. 1653), naar A.

Uitgave

a. CERUTTI, *Middeleeuwse rechtsbronnen Breda, I*, 1956, p. 70-71, nr. 83, naar A.

Ontstaan

A is door dezelfde hand geschreven als het origineel van nr. 1354 en nr. 1357.

Universis Christi fidelibus ad quos presentes littere pervenerint Arnoldus de Stene, Mathias dictus Huusman et Heiricus de Effen^a, scabini ville de Etten, Michael filius Engghels de Sprundel et Gerardus dictus Noker, mansionarii Arnoldi de Houte, salutem cum noticia veritatis.

Universitati vestre notum facimus ac testamur tenore presentium quod propter hoc in nostra et iudicis nobilis viri .. domini de Breda et iudicis Arnoldi de Houte ac aliorum, qui de iure debuerunt interesse, presentia personaliter constitutus Willelmus dictus Noker, parrochianus de Etten, recognovit se legitime vendidisse coram nobis .. abbati et conventui Loci sancti Bernardi Cysteriensis ordinis, Cameracensis dyocesis, pro

1359 ^a aldus A.

quadam pecunie summa sibi ex integro persoluta decem solidos Louanienses legalis monete seu currentis in patria annui et perpetui census sive redditus supra agrum situm iuxta silvam de Sprundel, vulgaliter dicendo Epeltère Acker, et supra agrum vulgaliter dicendo In Niwelant, singulis annis in die beati Iohannis Baptiste cum aliis quinque denariis dandis ad censum domino de Breda ac^b Arnolde de Houte integraliter^b persolvendis. Et predictus *Willelmus* per monitionem iudicis domini de Breda ac iudicis Arnolde de Houte et sententiam illorum quorum intererat de eisdem bonis iudicare coram nobis quicquid iuris in dictis bonis omnibus et singulis habebat ad opus predictorum religiosorum in manus memoratorum iudicum superportavit cum debita effestuatione resignandi, nichil iuris sibi aut suis heredibus vel successoribus in premissis bonis omnibus et singulis penitus retinendo, excepto quod idem *Willelmus* et sui successores tenere poterunt quamdiu annum censum decem solidorum et quinque denariorum statutis temporibus fideliter persolverint secundum quod mediante iure illud coram nobis ad solutionem ipsius prefatus *Willelmus* dictis religiosis obligavit, promittens ipsis super hiis warandiam debitam et consuetam. Et si quid in premissis defecerit, promisit fideliter adimplere dictus *Willelmus* cum super hoc fuerit requisitus. Quibus rite peractis adhibitis iuris sollempnitatibus, que in talibus solent adhiberi, predicti iudices antedictos^c religiosos in dictis bonis omnibus investiverunt et adheredaverunt per monitionem et sententiam predictorum secundum morem et consuetudinem hactenus approbatam.

Et quia propria sigilla ad presens non habemus, rogavimus et rogamus dominum Iohannem, investitum de Etten, et dominum Gerardum, capellanum ibidem, ut sigilla sua presentibus ad optinendum robur firmitatis apponant. Et nos Iohannes, investitus de Etten, et Gerardus, capellanus ibidem, ad petitionem scabinorum et mansionariorum predictorum et instantiam *Willelmi* et religiosorum memoratorum sigilla nostra apponimus litteris presentibus in testimonium omnium premissorum.

Datum anno Domini M^o CC^o nonagesimo sexto, sabbato post octavam Pentecostes.^d

(LS1) (LS2)

1360

1296 juni 13

Priesters, grootmeesteressen en convent van het begijnhof van Breda nemen abt en convent van de St.-Bernardsabdij (te Hemiksem) op in de gemeenschap van geestelijke goederen en verzoeken hun met hen hetzelfde te doen.

1359 ^{b-b} ac tot et met integraliter op rasuur A. – ^c hierna volgt één punt, in plaats van een dubbel aantal als digniteitspunten A. – ^d hierna een sluitingsteken A.

Origineel

[A]. Niet voorhanden.

Afschriften

- B. eerste helft 17e eeuw, Bornem, St.-Bernardus Abdij, archief abdij St.-Bernards, hs. nr. 333 = Cartularium (alphabetum) nigrum II, fol. 599^r-599^v, nr. R 3, onder caput: R nigrum: Littere de fraternitate quam habemus cum piis locis, met in de inhoudsopgave, fol. 597^r, de rubriek: Littera Beginarum de Breda de confraternitate, geauthenticeerd door J. Rubens, openbaar notaris (ongedateerd, ca. 1653), naar [A].
- C. midden 17e eeuw, ibidem, hs. nr. 331 = Cartularium (alphabetum) nigrum I-4, fol. 149^v-150^r, nr. R 3, onder zelfde caput en met in de inhoudsopgave, fol. 148^r, dezelfde rubriek als B, maar gedateerd op 6 juni 1296, geauthenticeerd door J. Rubens, openbaar notaris (ongedateerd, ca. 1653), naar [A].

Niet eerder uitgegeven.

Datering, ontstaan en samenhang

De datering in B luidt 13 juni, terwijl C door één woord verschil (vergelijk tekstnoot d) 6 juni opgeeft. Aangezien echter C meer slordigheden vertoont, o.a. in de datumregel zelf, wordt hier de datering van B gevolgd.

Gezien het overeenkomstig formulier van andere verbroederingsteksten van begijnhoven (vergelijk de oorkondeteksten onder het genoemde caput in de vermelde cartularia), zal de onderhavige oorkonde in de St.-Bernardsabdij zijn opgesteld. De tegenoorkonde van de abdij zelf dateert van 17 juni, maar vertoont geen dictaatverwantschap (zie nr. 1361). Mogelijk versterkt deze datum nog de hierboven gekozen datering, daar het tijdsverschil tussen de twee zakelijk samenhangende oorkonden zo beperkt blijft tot slechts vier dagen.

Viris venerabilibus religiosis et discretis et discretis amicis suis in Christo clarissimis domino abbati et conventui monasterii Loci sancti Bernardi Cystericiensis ordinis, Cameracensis dyocesis, sacerdotes, magistre superiores et conventus curtis Beginarum de Breda, in visceribus caritatis Iesu Christi salutem cum orationem suffragio salutari.

Quoniam, ut ait apostolus, multi unum corpus sumus in Christo alterque alterius membrum consonum est rationi et oportet^a ut fideles invicem in adversis motu compassionis afficiantur in prosperis quod^b et provecibus alterutrum congratulari studeant pro suo posse.

Hinc est patres karissimi quod, cum nos plenarie sciamus vos gerere caritatis maxime devotionisque sincerum erga nos affectum, nos vero benigno vestro favori et devotioni

1360 ^a aldus B, door latere hand gewijzigd in oportet als C. – ^b aldus B, lees vermoedelijk quoque als C.

licet non sufficientem quantamcumque possimus vicissitudinem rependere cupientes, vos et singulos vestrum tam presentes quam futuros ad omnia bona spiritualia recipimus que apud nos nunc et imperpetuum divine bonitatis clementia dignabitur operari eorundem bonorum plenam participationem tam in vita vestra quam in morte vobis ac unicuique vestrum tenore presentium concedentes. Insuper et hoc quoque vobis concedimus ut cum obitu cuiuslibet personarum vestre domus nobis apud Breda fuerit intimatus tantumquoque pro unoquoque vestrum fiat quantum pro nostre curtis conventus persona qualibet fieri consuevit et quoniam pro nostris defectibus Dei et vestro apud Deum plerumque auxilio indigemus ut ipsis qui ex collegio nostro singulis annis decesserint plenum servitium more vestri ordinis licito et consueto singulis vicibus velit persolvere devotius vobis humiliter supplicamus.

In quorum omnium testimonium et memoriam sempiternam vobis presentes litteras transmittimus sigillo communi conventus predicte^c nostre curtis firmiter roboratas.

Datum anno Domini M^o CC^o nonagesimo sexto, feria quarta post^d festum beati^c Barnabe apostoli.

1361

1296 juni 17

Jacob, abt, en het convent van de St.-Bernardsabdij (te Hemiksem) nemen de begijnen van Breda op in de gemeenschap van geestelijke goederen.

Origineel

A. *Breda, GA, afd. III-21, archief begijnhof te Breda, inv.nr. 88. – Afmetingen: hoogte 80 (rechts 78) + pliek 17 (19) x breedte 189 (onder 190) mm; tamelijk gaaf, met klein tekstverlies; de pliek bedekt een gedeelte van de laatste regel.*

Aantekening op de achterzijde: door 18e-eeuwse hand: Breda, 1296.

*Bezegeling: één uithangend bevestigd zegel, dat aangekondigd is, namelijk: S staande-figuurzegel van het convent van de St.-Bernardsabdij, spits-ovaal, van groene was, zwaar beschadigd, met randschrift: [*** BERNA]RDI.*

Uitgave

a. JUTEN, *Cartularium begijnhof Breda*, 1910, p. 9-10, nr. 7, naar A.

Regest

IJSSELING, *Inventaris begijnhof Breda*, 1966, p. 96, nr. 7.

1360 ^c ontbreekt C. – ^d ante C.

Venerabilis^a personis religiosis et discretis in Christo sibi predilectis presbiteris, capellanis omnibusque beghinis in curte beghinarum sita apud Breda, ad presens Deo servientibus vel in posterum servituris, frater Iacobus, dictus abbas, totusque conventus monasterii Loci sancti Bernardi Cystericiensis ordinis, Cameracensis dyocesis, salutem vite presentis et gaudium consequi sempiternum cum orationum suffragio salutari.

Cum Spiritus Sanctus, ubi et quando vult spirans suaque munera gratiarum distribuens abundanter, vestri cordis desiderium luce sue bonitatis irradiatum in presenti via salutis devocius excitare ac dirigere sit dignatus, ut a personis Deo servientibus tam in religione quam extra sobrie, iuste et pie in mundi huius exilio conversantibus orationum beneficia expetentes, eadem nobis per angustam viam gradientibus speretis suffragari et vos hec ipsa orationum nostrarum ceterarumque virtutum beneficia a nobis pre ceteris religiosis studiosius requiratis, nos vestre bone voluntati congaudentes et pie vestre petitioni aures exauditionis inclinantes, omnium bonorum spiritualium que per Dei gratiam apud nos fiunt vel de cetero fient Domino concedente, tam in vigiliis, missis, ieiuniis et orationibus aliisque divinis officiis a nobis die noctuque decantandis quam in disciplinis, laboribus manuum, pred[ic]ationibus^b ceterisque omnibus et singulis domus nostre beneficiis, equalem nobis participationem vobis libere concedimus, tam in vita vestra pariter quam in morte, ita quidem quod, cum obitus personarum vestre curtis nobis fuerint nuntiati, in capitulo nostro sicut unus nostrum absolventur omniumque orationum quas pro fratribus nostris singulis annis et pro collegiis beghinarum nobis per confraternitatis mutue coniunctis iniungimus faciendas, efficiantur plenarie participes et consortes.

In cuius rei testimonium et memoriam sempiternam sigillum nostrum est appensum.

Datum anno Domini M CC nonagesimo sexto, dominica post^c festum beati Barnabe apostoli^{c, d}.

(S)

1362

1296 juni 18

Schepenen van Bergen op Zoom en schepenen van Essen oorkonden dat Clementia, zuster van Dirk Alardszoon van Essen, en haar zoon Nicolaas voor een som gelds afstand doen ten gunste van abt en convent van de St.-Bernardsabdij (te Hemiksem) van alle goederen die hun na het overlijden van genoemde Dirk toekomen.

1361 ^a versierde initiaal A. – ^b klein gaatje in perkament A. – ^c vanaf post tot en met apostoli onderste helft van de woorden onder de pliek A. – ^d hierna een sluitingsteken A.

Origineel

- A. Antwerpen, RA, archief abdij St.-Bernards te Hemiksem, charter ad datum 18 juni 1296 (aanwinst 1886). – Afmetingen: hoogte 155 (rechts 142) + pliek 18 (24) x breedte 204 (onder 203) mm; gaaf bewaard, behoudens de bezegeling.

Aantekeningen op de achterzijde: 1° door 14e-eeuwse hand: Quod Clementia filia quondam Alardi de Esken et Nicholaus filius eius quita clamavit bona Theodrici fratris eiusdem Clementie. – 2° door 14/15e-eeuwse hand: G (in rode inkt). XXIX.

Bezegeling: één bevestiging (met sporen van was op de uithangende dubbele strook perkament) voor het aangekondigde zegel van de als eerste genoemde oorkonder (SID) en één bevestigingsplaats (met de nog zichtbare afdruk van een bevestigingsstrook) voor het aangekondigde zegel van de tweede oorkonder (LS2).

Afschriften

- B. begin 16e eeuw, Bornem, St.-Bernardus Abdij, archief abdij St.-Bernards, hs. nr. 332 = Cartularium (alphabetum) rubrum II, fol. 143^v-144^r, nr. G 29(c), geauthenticeerd door Judocus Bal, apostolisch notaris (gedateerd 1659), naar A.
- C. eerste helft 17e eeuw, ibidem, hs. 323 = Cartularium (alphabetum) rubrum I-2, fol. 26^v-27^r, nr. G 29(b), onder caput: G rubr.: Littere de bonis apud Woude, Haecxdonck et Nyspen, met in de inhoudsopgave, fol. 7^v, de rubriek: Littere quinque pariter de bonis Theoderici de Esschen, que bona sunt vendita; licet habeamus litteras, geauthenticeerd door J. Rubens, openbaar notaris (ongedateerd, ca. 1653), naar A.

Uitgave

a. VAN LOON, in *De Spycker*, XXVII (1970), p. 8, nr. 2, naar BC.

Ontstaan en samenhang

A is door dezelfde hand geschreven als het origineel van nr. 1380. Voor verdere samenhang zie nr. 1363.

Nos^a Theodericus dictus de Monte et Petrus Faber, scabini in Berghen supra Zoem, et^b nos Theodericus filius quondam Heymerici ac Henricus dictus de Wildert, scabini in Esken, notum facimus universis presentia visuris et audituris quod in nostra constituta presentia Clementia soror Theoderici filii Alardi quondam de Esken, cum suo legitimo tutore mediante iure suscepto, et Nicholaus legitimus filius dicte Clementie, opidani in Berghen super Zoem, ipsa Clementia cum suo tutore predicto et Nicholaus predictus filius ipsius Clementie cum libera voluntate et cum communi concensu^c simul et semel renuntiabant

1362 ^a hiervoor mogelijk een vervaagd aanvangsteken A. – ^b et op rasuur A. – ^c aldus A, men verwacht consensu.

coram nobis scabinis predictis omnibus bonis et singulis tam mobilibus quam non mobilibus, quesitis et acquirendis, habitis et habendis, que a predicto Theoderico fratre dicte Clementie per mortem ipsius Theoderici filii Alardi quondam de Esken vel modo alio quocumque poterunt vel de iure deberent dicte Clementie et Nycholao filio suo predicto contingere vel cedere aut advenire.

Et prefata Clementia cum suo tutore predicto et Nycholaus filius suus predictus cum libera resignatione super dictis bonis omnibus et singulis iure mediante effestucabant ad opus et ad usum virorum religiosorum, scilicet domini .. abbatis et conventus Loci sancti Bernardi, ordinis *Cysterciensis*, supportantes^d pro quadam summa pecunie, dicte Clementie et Nycholao filio suo predicto legitime persoluta et a Theoderico sepedicto fratre ipsius Clementie fideliter eisdem deliberata, omnia que de lege et consuetudine patrie nostre in talibus fieri consueverunt super premissis omnibus adhibentes^d.

In quorum omnium testimonium nos antedicti scabini de Berghen *super Zoem* sigilla nostra propria presentibus duximus apponenda^d. Et nos predicti scabini de Esken, cum propria sigilla non habeamus, ad presens utimur in hac parte sigillis virorum discretorum predictorum scabinorum de Berghen *super Zoem* presentibus appensis^d.

Datum et actum anno Domini millesimo ducentesimo nonogesimo sexto, feria secunda proxima ante nativitatem beati Iohannis Baptiste.^e

(SD1) (SD2)

1363

1296 juni 24

Dirk zoon van Alard van Essen schenkt aan abt en convent van de St.-Bernardsabdij (te Hemiksem) al zijn roerende goederen en na zijn dood 125 pond oud Leuvens uit al zijn goederen te Essen en elders, van abt en convent van de abdij van Tongerlo in cijns gehouden, totdat dit bedrag door erfgenamen of op grond van het naastingsrecht zal zijn ingelost, en verkiest in de St.-Bernardsabdij te worden begraven. Hij verzoekt voorts ter bekrachtiging hiervan medebezegeling door de deken van Hilvarenbeek, de pastoors van Steenberg, Wouw, Etten, Hildernisse, Halsteren, (Oud) Gastel, en de kapelaans van Wouw en Etten.

Origineel

[A]. Niet voorhanden.

1362 ^d twee punten, formeel gelijk aan digniteitspunten, dienend als interpunctie A. – ^e hierna een sluitingsteken A.

Afschriften

- B. *begin 16e eeuw, Bornem, St.-Bernardus Abdij, archief abdij St.-Bernards, hs. nr. 332 = Cartularium (alphabetum) rubrum II, fol. 142^r-143^r, nr. G 29(a), onder caput: G rubea, geauthenticeerd door Judocus Bal, apostolisch notaris (gedateerd 1659), naar [A].*
- C. *eerste helft 17e eeuw, ibidem, hs. nr. 323 = Cartularium (alphabetum) rubrum I-2, fol. 27^r-29^r, nr. G 29, onder caput: G rubrum: Littere de bonis apud Woude, Haecxdonck et Nyspen, met in de inhoudsopgave, fol. 7^v, de rubriek: Littere quinque pariter de bonis Theoderici de Esschen, que bona sunt vendita; licet habeamus litteras, geauthenticeerd door J. Rubens, openbaar notaris (ongedateerd, ca. 1653), naar [A].*

Uitgave

a. VAN LOON, in *De Spycker*, XXVII (1970), p. 4-7, nr. 1, naar BC.

Samenhang

Deze oorkonde, handelend over goederen te Essen (België) en omgeving gelegen, wordt hier opgenomen vanwege de aangekondigde medebezegeling en de samenhang met de nrs. 1362, 1379, 1380 en 1390.

In nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti, amen.

Ego Theodericus filius quondam bone memorie Alardi de Esghen, per Dei gratiam sanus et incolunis^a corpore mentisque mee ac rationis bene^b sciens, et considerans ac cum deliberatione perpendens illud dictum apostoli, quod qui parce seminat, parce et metet, et qui seminat in benedictionibus, de benedictionibus et metet^l, cupiensque recipere pro bonis temporalibus spiritualia et pro transitoriis eterna, de virorum proborum et discretorum consilio et hortatu confero, do, lego et assigno in puram elemosinam propter Deum, donatione inter vivos, ac contulisse me recognosco sine qualibet reclamazione domino abbati et conventui monasterii Loci sancti Bernardi Cysteriensis ordinis, Camracensis dyocesis, omnia bona mea mobilia, tam in denariis paratis, debitis, blado, ovibus, bobus et equis, quam in universis utensilibus seu supellectilibus domus mee, videlicet lectis, lintheaminibus, ollis, cacabis et patellis ceterisque bonis meis omnibus mobilibus, quecumque fuerint vel quocumque nomine censeantur tanquam si unumquodque ipsorum in presentibus suo proprio nomine specificatum foret et expressum, tam ea scilicet que in presenti die habeo, quam alia omnia et singula, que me usque ad diem mee mortis quocumque modo forte vel occasione acquirere contigerit vel habere, sive per mortem cuiuscumque ratione proximitatis aut^c iure successionis ad me postmodum contigerit devenire. Et in eodem monasterio, cum me viam carnis universe ingredi contigerit, meam eligo sepulturam.

Preterea ut in predicto monasterio perpetuis temporibus mei memoria specialis habeatur, confero, do, lego et assigno in puram elemosinam propter Deum, donatione inter vivos, ac contulisse me recognosco sine reclamazione qualibet a me facienda predictis domino abbati et conventui monasterii Loci sancti Bernardi centum viginti et quinque libras veterum

1363 ^a incolumis C. – ^b hierna compos boven de regel toegevoegd C. – ^c hierna recte toegevoegd C.

Lovaniensium denariorum minoris monete, quas ego eisdem religiosis assigno recipiendas integraliter et levandas post mortem meam ad omnia bona mea immobilia vel hereditaria, que habeo in presenti die ubicumque sita fuerint, et a domino abbate et conventu de Tongherlo ordinis Premonstratensis teneo sub annuo censu triginta et quatuor denariorum Lovaniensium et trium denariorum Flandrentium, preter duos denarios Lovanienses annui census, qui ex parte dictorum religiosorum de Loco sancti Bernardi de bonis Ave^d, bone memorie quondam uxoris mee, eisdem ab ipsa in elemosinam collatis solvuntur censualiter domino abbati et conventui de Tongherlo supradictis, videlicet ad mansionem meam sitam apud Esghen, in qua maneo, cum totali eius hereditate, domistadio sive fundo et timo^e eidem fundo mansionis adiacenti, continentibus pariter circa unum bonarium vel amplius, omnibusque domibus vel edificiis in dicta hereditate seu fundo edificatis seu constructis; et ad unum bonarium et dimidium terre arabilis vel circiter, site in pluribus petiis in locis infrascriptis, videlicet ad quandam parvam petiam terre arabilis, site super cupa putei, continentem circiter tertiam vel quartam partem iugeri seu diurnalis, ad aliam petiam terre, sitam super Made, continentem circa unum diurnale, et ad aliud diurnale terre vel circiter, situm in loco qui Bieshof nuncupatur, ad aliud quoque dimidium diurnale terre vel circiter, situm^f in loco qui dicitur Werfacker, et ad aliud diurnale vel circiter^f, iacens in loco qui dicitur Langhenhof, item ad aliam petiam terre, sitam in loco qui vocatur Cattenacker, circa diurnale continentem, et ad duas alias parvas petias terre, sitas in locis vulgariter dictis Boenlant et Lokere, circa diurnale pariter continentes; insuper ad tria etiam bonaria pascuorum sive pratorum vel circiter, sitorum in infrascriptis terminis sive locis, videlicet ad dimidium bonarium vel circiter, situm iuxta locum qui vocatur Coccartsdiigh^g, et ad aliud dimidium bonarium vel circiter, situm in duabus petiis iuxta locum vocatum vulgariter Catendonc, item ad duo bonaria vel circiter, sita in loco qui dicitur Thongelen, parvamque aliam petiam, sitam in loco de Werst vulgariter nuncupato. Has autem centum viginti et quinque libras Lovanienses predictis religiosis monasterii Loci sancti Bernardi ad dicta bona mea immobilia seu hereditaria assigno recipiendas et sumendas sub tali conditione et hac forma quod secundum ordinationem et voluntatem meam ultimam dicti religiosi vel quicumque alter ex parte sua cui vices suas in hoc committere decreverint, omnes fructus, redditus seu proventus, qui de dictis bonis meis hereditariis seu immobilibus omnibus et singulis quolibet anno provenire poterunt, quolibet modo percipient et habebunt integraliter et perfecte, donec dicta bona mea hereditaria seu immobilia ab heredibus sive consanguineis meis propinquiorebus ratione proximitatis in dictis bonis meis mihi de iure succedentibus seu successuris de manibus et potestate eorundem religiosorum simul liberata fuerint et redempta cum totali summa centum et viginti quinque librarum Lovaniensium vel valore earundem; ita quidem quod universi fructus, redditus seu proventus annales, qui de dictis bonis meis immobilibus seu hereditariis omnibus ab ipsis religiosis de Loco sancti Bernardi vel ex parte eorum de anno in annum recepti fuerint, a presenti die usque ad diem redemptionis seu quitationis eorundem bonorum immobilium a propinquiorebus consanguineis meis mihi de iure ratione proximitatis succedentibus vel successuris pariter una die, cum sibi placuerit facienda, in quantitatem et sortem dictarum centum viginti et quinque librarum Lovaniensium vel valoris earundem non deberent aliquatenus computari. Ad maiorem

1363 ^d sue C. – ^e termino C. – ^{ff} vanaf situm tot en met circiter ontbreekt C.

quoque premissorum omnium firmitatem renuntio super hiis tacite et expresse omni deceptionis exceptioni vel lesionis omnibusque instrumentis et privilegiis impetratis vel impetrandis crucis assumpte vel assumende cum universis patrie consuetudinibus omni cavillationi doli mali de iure vel de facto a me vel quocumque alio contra premissorum aliquod proponende universoque iuris auxilio quod mihi vel meis successoribus seu quibuscumque aliis, ad premissorum aliquod infringendum prodesse posset in posterum quolibet modo, et dictis religiosis de Loco sancti Bernardi in aliquo nocere vel obesse canonici vel civilis, ad hec omnia et singula fideliter adimplenda me et meos successores dictaque bona omnia et singula firmiter obligando. Et si quid in premissis defecerit illud pro me et meis successoribus promitto et tenebor, cum requisitus fuero, perfectius adimplere.

Ut ergo hec omnia et singula rata, firma et inconcussa permaneant, promitto mediante fide et iuramento prestito corporali tactis sacrosanctis quod ego contra prescriptam donationem elemosinariam nullo modo venire conabor in futuram, nec artem ingenium, consilium vel auxilium queram vel prestabo per que dicta donatio infringi valeat, aliquatenus vel aliquid conscriptum seu contentum in presentibus ullatenus valeat impediri. Rogo ergo viros venerabiles et discretos dominum Iacobum, investitum de Merters, decanum consilii Bekensis, dominos Petrum, investitum ecclesie de Steenberghe, Egidium, investitum ecclesie de Woude, Iohannem, investitum ecclesie de Etthen, Iohannem, investitum ecclesie de Hildernisse, Iohannem, investitum ecclesie de Halteren, et Iohannem, investitum ecclesie de Ghestele, Marselium et Gherardum, de Woude et de Etten ecclesiarum capellanos, ut divine remunerationis intuitu humiliumque precum mearum interventu sigilla sua presentibus litteris apponere dignarentur in testimonium premissorum omnium et munimen.

Nos igitur Iacobus, ecclesie de Merters investitus, consilii Bekensis decanus, Petrus, Egidius, Iohannes, Iohannes, Iohannes et Iohannes, de Steenberghe, de Woude, de Etten, de Hildernisse, de Halchren^h et de Ghestele ecclesiarum investiti, Marselius et Gherardus, de Woude et de Etten ecclesiarum cappellani, supradicti, ad instantiam predicti Theoderici de Esghen sigilla nostra presentibus duximus apponenda in testimonium omnium premissorum et memoriam sempiternam.

Datum anno Dominoⁱ Domini M^o CC^o^j nonagesimo sexto, in Nativitate beati Ioannis Baptiste.

1364

1296 juli 22

Antwerpen

Jan II, hertog van Brabant, bericht zijn baljuws, schepenen en andere functionarissen dat hij de kooplieden uit Engeland en andere landen in bescherming heeft genomen en vrije toegang tot zijn gebied heeft ver-

1363 ^g Coccartsdiick C. – ^h Halteren C. – ⁱ aldus overbodig B, ontbreekt C. – ^j millesimo ducesimo C.
^l Corinth. II, 9:6.

leend, mits dezen hun koopwaar vooral in Antwerpen aanbieden, en gebiedt dezen in de nader beschreven rechten en tarieven te handhaven, waaronder het recht op veilige geleide van Bergen op Zoom naar Antwerpen en terug, wanneer voor Bergen op Zoom in totaal 4 schelling zwarte Tournoois is betaald.

Origineel

- A. Brussel, ARA, *Charters van Brabant*, inv.nr. 162. – Afmetingen: hoogte 347 (rechts 328) + plick ca. 10 x breedte 312 (onder 305) mm; zwaar beschadigd, behandeld met een tinctuur en beplakt met goudvlies.

Geen aantekeningen op de achterzijde.

Bezegeling: één bevestigingsplaats, met op de achterzijde van de uitgevouwen plick de nog zichtbare afdruk van een bevestigingsstrook (waarvan de snede in de plick door beplakking niet zichtbaar is), vermoedelijk voor het aangekondigde zegel van oorkonder (LS).

Uitgave

- a. OBREEN, in *BCRH*, LXXX (1911), p. 530-556, naar A.

Regesten

- VERKOOREN, *Inventaire des chartes et cartulaires, I-1, 1910*, p. 120, nr. 162. – PRIMS, *Geschiedenis van Antwerpen, II-4, 1931*, p. 26, hoofdstijf nr. 164.

Ontstaan en samenhang

Naorkonde (NO) is nr. 1462, die een Latijnse versie (met enige uitbreidingen) van dit privilege vertegenwoordigt. De nummers van de paragrafen corresponderen met de aldaar aangebrachte indeling.

Tekstuitgave

De tekst van deze oorkonde is zeer lacuneus overgeleverd. De grootte van de lacunes wordt voor de duidelijkheid en ter ontlasting van het notenapparaat door middel van het aantal geschatte letters in loco genoteerd, eventuele afkortingen niet meegerekend. Hierbij wordt bij circa tien of minder letters evenzovele punten geplaatst, grotere lacunes worden door drie asterisken (***) aangeduid. Enige voor de hand liggende aanvullingen, waarvan de spelling echter onzeker is, staan cursief weergegeven. De tekstgedeelten die blijkens uitgave a destijds nog zichtbaar waren, maar thans onleesbaar, worden eveneens tussen vierkante haken geplaatst, daartegenover staan de gedeelten die bij a ontbreken of zijn aangevuld, maar wel degelijk leesbaar zijn (al dan niet onder UV-licht), nu buiten de aangegeven lacunes.

Iohans, par la grace Deu duk de Lothier, de Brebant [et de] Lembourgh, a touz ses [bail]jus, eskevins et ses autres [iusticiers fasons scavoir ke nous avoms] rescu en nostre defens et nostre prote[ction touz les march]eanz del reaume et de la seingnorie le roy de

Engleterre et touz [autre] marc[heanz de] quele [tere] ke il soient, lour [biens, vallez et marchandises].....(*ca. 10 letters*).

Vous commandons] ke a les avant diz marcheanz ne a lour vallez, lour biens ne a lour marchand[is]es quantefois q[uil] par vous passent, ne forfacez, ne souffrez estre [***(*ca. 45 letters*)] nos memes, sauf marchanz, lor vallez, biens et marchandises defendez et meintenez a tout vostre pooir en les franchises [desus] escrites, lesquel[es]...(*ca. 4 letters*) nous et por nos hoirs [***(*ca. 35 letters*)] user et meintener a touz iors parmi nostre tere et tout nostre poer.

(1) Ce est asavoir ke touz marchanz, lour vallez oue lour [biens et] marchandises puissent seurement et sauvement nostre tere et nostre poer entrer [par tere et par ewe et i aller], venir, demorer, vendre et akater et marchander chescun oue autre [un] oue ki ke il mieuz voient lor profit fere, mes ke principalement [soi]ent demoranz et repeiranz en nostre vile [de Aunwers].

(2) [Et] quil puissent [por eus et lor va]llez, lor biens et lor marchandises, de qui quil soie[nt], sauvement amener en nostre poer, aller et isser hors de nostre poer, quel eure ke beau iour soit, fesauntz et paiauntz a nous et nos hoirs les cu[s]tume[s] de[s]us no[mm]ees de a[.....](*ca. 10 letters*) autre custume [outre] rente ou lever sour les marchanz, d[e] nule manere de marchandise.

(3) Fet a remembrer: de chescune nef, chargee de quele marchandise ke [ce soit], en entrant et issant par Berghe II[II] so]uz de torn. n[oir. po]ur totes choses. Et parmi cele custume aueront t[o]us marchanz de nous et de nos sauf conduit entrant de Berghe deske a Aunwers et en issant de Aunwers deske a Berghe.

(4) D[e] che[scun] sac [de leine ke vient a Aunwers VII]I torn. n[oir.]

De chescun dacre de quirs IIII torn. no[ir.]

De chescun cent de peaus lenues, par VI^{XX} le C, IIII torn. noir.

De chescune poise de formage II turn. noir.

De chescune charree de p[lo]m par d[ouzaïne] de charrees VIII torn. noir.

De [ch]escune [mil de *estain*] IIII torn. noir.

De chescune [to]ne[l] de gresse, olie, bure ou miel cink torn. noir.

De chescun millier de fer VIII torn. noir.

De la poise de cire VIII torn. noir.

De le tonel de sieu IIII [torn. noir.]

[De] la bale de [amandes, cymin et riis IIII torn. noir.]

De la masse de argent vif IIII torn. noir.

De la bale de alun IIII torn. noir.

De le q[uinta]l de greine VI torn. noir.

De le quintal de safr[ane, g]ingembre, poivre, galigan, [***(*ca. 18 letters*)] a[utres e]spice[rie]s quelque [.....](*ca. 10 letters*) ou autre, VIII torn. noir.

De la bale de dras, dont diiz [font une] bale, XII torn. noir. et si plus [iad] et [***(*ca. 14 letters*)] plus alavenant.

De la bale de cordouans [et autre] pelletrie, quele pelletrie que ce soit, VIII torn. noir.

De le baril de [...^a(*ca. 4 letters*) IIII] torn. noir.

1364 ^a vul aan een variant van wellicht acier A, vgl. calibi (van chalybs) NO.

[De le tonel de] lie[.]oeyde^b IIII torn. noir.

De chescun cent de soie crue et teinte II torn. noir.

De la bale de mar[chandis]e de a[.]da.^c, gimples, kevreches, ta[pisser]ies, [. or]froys, gerlandes, [.....(ca. 9 letters)]s, dras de or et de soie, lingetoile, [*** (ca. 15 letters)] houces et de toutes autre choses ke a mercerie apendent VI torn. noir.

De chescun millier de canevas VIII torn. noir.

Et de toutes autre m[arc]handises ke ne sont mie cy nommees, soit paie la coustume alavenant des choses av[ant dites].

(5) Et fet] asavoir ke le bale des choses [ke hom vent] par pois, doit peser CCC lb. et des autres choses ke ne se vendent mie par pois, doit le bale peser CCCC lb. le [quintal de.....(ca. 6 letters)] cent lb.

(6) Et ke les mar[chanz avant diz des [avan dites marchandises] de nostre pooir ou ke [ce soit, s]oient quites [por] la custume par le ven[deu]r paiéz ou par la franchise k[e le] vendeur eyt.

(7) Derechef ke les marchanz [ensemble...(ca. 3 letters) les eske]vins de Au[nwers *** (ca. 32 letters)] comme mestier s[era].

(8) Et [ke l]e pes[our] s[o]yt es]leu [par l]es avant dis marchanz et eskevins et devant eus face le ser[ment] de bien et leument peser por le [*** (ca. 60 letters)]ir en son lieu.

(9) Et doit le pesour res[coivre por s]on pesage de chescun sac de leine IIII torn. noir.

(10) Et por [chescun] ba[le de autre] mar[chandise qui sera vendue par pois II torn. noir. *** (ca. 25 letters)].

(11) Derechef quil eyent les mesons [de l]a vile de Aunwers covenable marché, par veue de baillif, eskevins et de [marchanz avant dis *** (ca. 25 letters)] et ke le [*** (ca. 27 letters)]de avant estre louwee a la primere sins soit [.....(ca. 9 letters)] alavenant dou louer quant mestier [sera]. Et [si autre *** (ca. 40 letters)] quil iad este [.....(ca. 7 letters)] la ou il voudra.

(12) Et s'il aviengnie ke grant compaignie [de marchan]z oue [l]or marchandises i [v]iengnent et les [borge]ois ne [volent] lour [mesons louer por lor *** (ca. 25 letters)] le baillif [.....(ca. 5 letters)]s[*** (ca. 15 letters)] pour eyser les marchanz por de lour [.....(ca. 5 letters)] covenablement.

(13) Derechef ke nul marchant ne vallez de mar[chant] ne soit enprisone por [nu]l tres[pas] ne [por nule dette *** (ca. 16 letters)] biens [*** (ca. 18 letters)] poingne del trespas amender s'il ne [tou]che vie ou membre.

(14) Et ke nule communaute ne bor[geo]iserie soit cr[.....(ca. 5 letters)] assemblee sour nul m[archant ne lour valles por.....(ca. 5 letters)]k ke [.....(ca. 7 letters)] et nul de [nostre vile] de A[un]wers [.....(ca. 6 letters)] porra sourdre [m]es le trespas soit amende par veue de [ma]rchanz, baillifz et eskevins.

(15) Et si a marchanz ou a [lor] vallez [soit] trespas[se] par aukun ke ne soit [de lour communaute ou de] lour nati[o]n dont il se pleingnent lor re[manant] et [....(ca. 4 letters)]rant a lour plainte, droi[tu]re et amendes fe[t]es par ve[ue de bail]lifs. eskevins et mar[cha]nz.

(16) Et si aukune plainte soit [fete] sour nul [des] marchanz [ou lor vallez [par iss]ant de F[la]ndres ou aillors de leines [vendues, echangees] ou autrement barettees ou de autre

1364 ^b lezing begin-1 onzeker A. – ^c voorlaatste letter wellicht u of n A.

marchandises soient moustrees, veu[es, marche]es et hors de [vile....(ca. 5 letters) voloms] k[e de ce ne soit nule plainte oie, ne [voloms ke soit nule] amende fete; mes de l[eines] vendues nient moustrees ne ve[ue]s voloms [ke si] pl[einte en vi]en[gn]e ke cele [plein]te et debat soit detrie et amende [par veue de]s marchanz [et esk]evins.

(17) Dere[chef] que [les marchanz ou lor val]les, lor avoires et lor mar[chandises dedenz no]stre pooir et hors acatez puissent [franchement] et quitement envers lor [p]ais retourner ou quele part quil vuelen[t parmi] toute nostre tere et [nostre] pooir sanz [nul autre custume.....(ca. 10 letters)] pontage, manage, pav[age, kaya]ge ou passage paier parmi la coustume paie [a Aun]wers en i entrant oue lo[ur avoires et] lor march[andises.

(18) Et de march[andises [aca]téz en autre s[eingnorie dedenz nostre pooir a Malines^d (ca. 6 letters)] et Deste voloms ke par la custume en cele seingnories p[aiéz soi]ent [touz] mar[chanz parmi nost]re pooir quites de toute m[aner]e de custum[es.

(19) Et si aukune robberie ou damage lor soit fete ^{***}(ca. 20 letters)ne de genz nous sommes [te]nuz [de f]ere rendre a [pleinti]fs et a robbez lour pertes [et lo]r damages.

(20) Et ne voloms ke [nul marchand ne vallez de marchand ne soient ^{***}(ca. 18 letters)] de biens atachéz par nuli pour....(ca. 5 letters)]li covenant, dette ne autre chose [se] le plein[tif ne p]uisse [moust]rer quil soi[ent principal de tour fesour du plege.

(21) Derechef si ^{***}(ca. 20 letters)] dette a nul marchand ou [a lor val]lez en nostre pooir demoranz dont il ayent lettre del dettour [...(ca. 10 letters) de] eskevin de quel [lieu ke il soit ou.....(ca. 7 letters)] de autre bone gent [^{***}(ca. 25 letters)] ke hom lor face droit et loy has[tiveme]nt solom le usage et la [cu]stume del lieu ou il [...(ca. 4 letters)] seront [...] demand[er par l]a ou son dettour s[era.

(22) Et por ce ke li march[anz ne on]t nul [lieu ou] il pussent [^{***}(ca. 15 letters)] dettour tenir si lour avons [otrie] et grante por nous et por nos hoirs ke le baillif [dou lieu.....(ca. 8 letters)]ent par la ou il [...] eyment sor lour dettour [...(ca. 5 letters)] sauvement les cors des dettours sanz nul [^{***}(ca. 23 letters)] accord [soit] entre eus fet.

(23) Et si le dettour eschape ou par collusion soit lessé respaingnie, le [bail]lif a le [march]ant de sa dette vers le dettour demande et [de]vey[ngne] le [ior k]e [le] cor li a [de]liv[re.]

(24) Derech[ef] si [...(ca. 8 letters)] ke ia naviengnie, entre le roy de Engleterre ou par en[tre] aukun seing[nor] de quele terre que ce soit et [nous ou nos] hoirs nous voloms et grantoms por nous et por nos hoirs [^{***}(ca. 30 letters)]nz marchanz de quele seingnorie quil soient qu[arante] iors devant quil, ne lor biens, [lor val]le[z, [n]e lor mar[chandises par] nous, ne par nul des nos ne soiet pri[ns, a]restéz, ne [^{***}(ca. 38 letters)] marchandises nostre terre et notre poer pussent [...(ca. 6 letters)] et [doi]v[ent av]oir sauf conduit de nous [et de nos sanz [contre]dit de.....(ca. 7 letters)] quil voudrait par terre et par ewe oue [lor] avo[irs.....(ca. 5 letters)] les XL iors [...(ca. 4 letters)]ture por lor avoir [^{***}(ca. 14 letters)] de nostre poer issint ke a lor coustages facent lour cariages.

(25) Et apres c[ele gu]ere [ape]see ou en au[kun]e [maner]e respitee voloms et grantoms por nous et por nos hoirs ke l[es mar]chanz pussent [^{***}(ca. 14 letters)] en nostre terre [et nostre] poer oue lor biens et marchandises pour lor profit fere en la manere et la forme av[ant di]te.

1364 ^d in Machlinia NO.

(26) Derechef ke les marcheanz del reaume de Engleterre ayent lor assemblees, court[z et congregationz de[s bor]geois de l[or com]pa[ingnie] et de ceus ken lor compaignie voudront acullir et rescoiv[re si] sovent quil voient [quil so]it afere sa[nz] nos baillifs et nos eskevins de amender et redre[scer et p]unir [toute manere de tre]spas et [.....(ca. 5 letters)] contraz entre eus fet, sauve t[res]pas ke touche per[te] de vie ou de membre, la[quele] cho[se] soit a nous reservee; mes touz [autre] trespas soient amendés et p[unis] devant l[a compaignie] avant [dite se]lom li [orde]nances [.....(ca. 6 letters)] eures entre eus usez.

(27) Et quil puissent es[lire ab]rokours et portours a lour vol[onte] ke devant eus soient iu[réz d]e bien et [leau]ment eus servir sanz [....(ca. 4 letters)]ek [le] citr[.....(ca. 5 letters)] si par [.....(ca. 10 letters)] trav[.....(ca. 7 letters)]ant [....(ca. 4 letters)]jursont [...].

(28) Et si nul des abrokeurs [ou porteurs tre]spassent vers auku[n] de la compaignie ke de ce plein[gnie a compaignons soit] puniz solom leur ordennancez a[vant ent]re [eus uséz].

(29) Et ke] les march[anz] de la seing[norie] de [.....(ca. 6 letters)] et lor [compain]gnons et vallez puiss[ent aca]ter, avoir, porter et amener toute manere de armures [et darmes a] lor [volonte denz nostre] po[er] sanz [...] de nuli [.....(ca. 10 letters)] Et [***(ca. 15 letters)] effacent oue leur arm[es] ou armures, ce est asav[oir lai]ent, batent ou tocent sau[.] de nul homme, soit le trespas amende par [vene] de baillifs, [eske]vins et de mar[cha]nz a[vant dis de.....(ca. 10 letters)].

(30) [Et] sil [.....(ca. 5 letters)] ke Deu defende [.....(ca. 10 letters)] dit ostis [.....(ca. 6 letters)]aignie par aukun des diz marchanz ou lor vallez armes portantz, soit le messe sou[r pei]n[e vie por [v]ie, membre por membre [am]endé[s.....(ca. 10 letters)]nte.

(31) Der[echef] volo[ms et granton[s po]r nous [et por n]os [hoir]s ke touz les marchanz et toutes genz del reaume et la seignorie le roy de Engleterre demoraunz et repeiraunz en nostre vile de Aunwers [pui]ssent avo[ir] vin, cervoise et t[out]e manere [***(ca. 18 letters)] lo[ur osteu]s quil avoir le poent et vuelent por eus et por lor compaignie et por lour m[eisnie.....(ca. 8 letters)]oier et [....(ca. 4 letters)] mettre avente.

(32) Et voloms et grantons por nou[s et por] nos h[oirs] ke toute genz [kel k]e il soient [pui]ss[ent en nostre] vile de Aunwers vendre vin, cervoise, ber et toute manere [...(ca. 3 letters)]llie brait [et....(ca. 4 letters)] p[ayaunt] a nous et nos [hoirs] la cise dewe [.]ityt[.....(ca. 9 letters)]mee[...(ca. 3 letters)]nz.

Les [....(ca. 4 letters)] poinz, arti[cles] et [fran]chises et franche cousttumes, [.....(ca. 6 letters)]are et les [.....(ca. 7 letters)] avant dites pour l[amou]r nostre cher seing[nor] et pere le roy de Engleterre ke deu [***(ca. 14 letters)] en lonour des Engleys [et autres] marchanz avo[ir] [.....(ca. 6 letters)] et graunte por nous et nos hoirs, avoir, joir, user et maintenir a touz iors sanz fr[au]de] et boisdie [en nul]e manere dentrikement ou [.....(ca. 10 letters)] par f[ran]chise ou franche [cou]stume par [nos a]ncestres avant done ou [.....(ca. 6 letters)] ke ce soit avant pris et usés ou par nous et nos hoirs a doner ou a graunter en amendement quant [...(ca. 3 letters)] ce s[oit a] volonte [des marchanz.]

E[n des....(ca. 4 letters)]aunce et afermance de[s] choses avant escrites [a cestes] present[es] lettres avo[ms] mis nostre seel.

Donees et grauntees a Aunwers, le vint et seco[ms] j[our] de juillet [***(*ca.* 30 letters)]
deus cens quatre[vinz] et sesze.^e

(LS)

1365

1296 juli 28

Leuven

Jan II, hertog van Brabant, beslecht het geschil tussen hem en de meester en broeders van de orde van de Tempel (te Ter Brake te Alphen) betreffende de oude en nieuwe heffingen en feodale rechten, waarbij de tempeliers afstand doen van elk recht in de oude lenen en ter compensatie een jaarlijkse cijns ontvangen van 40 pond Leuvens uit de tiend van Turnhout.

Origineel

A. Parijs, AN, M 13, inv.nr. 1. – Afmetingen: hoogte 172 (rechts 165) + pliek 24 x breedte 372 (onder 374) mm; linkerkantlijn gelinieerd; gaaf bewaard, behoudens de bezegeling.

Aantekeningen op de achterzijde: 1° door midden-17e-eeuwse hand: Permutatio de decimis in Turnhout pro quibus annue magistro et fratribus Templi assignantur 40 libras usuales Lovanienses anno 1296, La Bracque. – 2° door 17e-eeuwse hand: Q nr. 4.

Bezegeling: drie uithangend bevestigde zegels, die aangekondigd zijn, namelijk: S1 ridderzegel van oorkonder, rond (doorsnede zegelveld 46 [+ x], rand 6 mm), van bruine was, beschadigd (zie LAURENT, *Les sceaux*, 1993, I-I, p. 269-270, nr. 32, II, *Brabant pl.* 119, nr. 32¹⁻²), met randschrift: [+ Sigillum :: IOHANNIS: DVCIS: LOTHARINGIE: BRABANCI]E: Z LIMB[VRG]ie. – S2 staande-figuurzegel van de abt van de abdij van Affligem, rond (doorsnede zegelveld 12 [+ x], rand 6 mm), van groene was, zwaar beschadigd (alleen deeltje onderhelft zegelveld bewaard), met randschrift: [***] AB[***]. – S4 ridderzegel van Jan van Cuijk, rond (doorsnede zegelveld 37 [+ x], rand 6 mm), van bruine was, zwaar beschadigd, met randschrift: Sigillum : IOHAN[***], met tegenzegel CS4 wapenzegel van dezelfde, rond (doorsnede zegelveld 16 [+ x], rand 4 mm), beschadigd (rechtzijdige en onderkant zegelveld en rand afgebroken), met randschrift: +: SE[***]I: DE: KVC::; één bevestiging (met sporen van was op de uithangende strook perkament) en één bevestigingsplaats (waarvan slechts een snede in de pliek zichtbaar is), vermoedelijk voor de overige twee aangekondigde zegels (SD5 en LS3).

1364 ^e hierna een sluitingsteken A.

Niet eerder uitgegeven.

Identificatie

*In de dispositio van onderhavige oorkonde wordt niet expliciet vermeld welke commanderij van de tempeliers het betreft. De dorsale aantekening La Bracque op het origineel wijst in de richting van de commanderij van Ter Brake bij Alphen. Dat de hertog van Brabant deze oorkonde daadwerkelijk aan genoemde instelling heeft verleend, blijkt uit een begin-veertiende-eeuwse goederenlijst, waarin de cijns van 40 pond Tournoois uit de tiend van Turnhout staat vermeld (editie bij CERUTTI, *Middeleeuwse rechtsbronnen*, 1956, p. 104-105, nr. 109: item le dicte maison de le Braque a XL livres Tournois sur le disme de Turnot).*

Universis^a tam presentibus quam futuris.

Nos Iohannes Dei gratia dux Lotharingie, Brabantie et Lymburgie notum facimus quod cum de relevis seu feodalibus iuribus hominum terre nostre aliqua nova et aliqua sint antiqua, quorum nova ad nos et antiqua ad religiosos magistrum et fratres militie Templi nostre terre pertinere dinoscuntur et inter nos et eosdem magistrum et fratres materia questionis orta fuisset ratione perceptionis relevium sive feodalium iurium huiusmodi, eo videlicet quod nos antiquorum ad eos pertinentia quandoque reciperemus, prout iidem magister et fratres asserebant, nobis etiam assentibus quod novorum feodorum relevia seu feodalia iura ad nos pertinentia reciperent aliquociens viceversa, nos, ut omnis questio penitus sopiatur et eidem silentium perpetuum imponatur hinc et inde, dato nobis et reportato omni iure quod habebant, habere poterant vel debebant in feodis antiquis predictis terre nostre perpetuo in manus nostras, ab eisdem magistro et fratribus nichil penitus in eisdem retinendo, in recompensationem et permutationem huiusmodi damus et assignamus eisdem magistro et fratribus quadraginta libras Louanienses usualis monete singulis annis imperpetuum in Natali Domini sine aliqua reclamazione sive contradictione in tota nostra decima nostre ville de Turnout pacifice et quiete, prout ipsam decimam possidemus et tenemus ibidem recipiendas, levandas et habendas, promittentes bona fide quod contra donationem et assignationem easdem per nos vel per alios vel alium non veniimus nec venire sustinebimus in futurum, quacumque necessitate nobis aliquialiter occurrente. Volentes quod si dicta decima et redditus eiusdem se non extenderent ad valorem dicte summe pecunie et debitam satisfactionem eiusdem, dicti magister et fratres eiusdem pecunie defectum possint et debeant recipere et levare ad proximiores et promptiores redditus nostros quos ibidem possidemus et habemus, dantes nostris receptoribus quibuscumque qui pro tempore fuerint firmiter in mandatis ut ipsi predictos fratres preferant in solutione predictarum quadraginta librarum annuatim, ita quod nos vel alius quicumque seu alii ex parte nostra nichil in dicta decima recipere valeamus, donec ipsis fratribus vel eorum certo nuncio de dictis quadraginta libris fuerit, ut dictum est superius, plenarie satisfactum. Addentes quod si temporibus aliquibus alique littere, carte sive aliqua munimenta invente fuerint penes eosdem magistrum^b, fratres vel alias per quas iidem magister et fratres quic-

1365 ^a versierde initiaal A. – ^b slotletter op rasuur en gewijzigd uit magistro A.

quam iuris repetere possent in relevationibus sive iuribus feodalibus in futurum, ille nobis aut nostris successoribus preiudicare non possint, nullius sint momenti nec habere debeant roboris firmitatem.

In quorum testimonium et munimen sigillum nostrum presentibus una cum sigillis religiosi viri ··· abbatis Haffligensis ac nobilium virorum Walerami, de Monioie et de Valkemborch, Iohannis, de Kuc, et Florentii Bertout, de Berlar dominorum, militum nostrorum fidelium et consanguineum dilectorum, que ad nostras et dictorum magistris et fratrum preces eisdem sunt appensa in testimonium premissorum duximus apponendum.

Datum Louanie, anno Domini M CC^o nonogesimo sexto, die sabbati post festum beatorum Iacobi et Christofori.^c

(S1) (S2) (LS3) (S4) (SD5)

1366

1296 augustus 26

Jan (van Eichen), ridder, zoon van Raas I, heer van Liedekerke en Breda, en zijn echtgenote Aleid verzoeken de bisschop van Luik hun schenking aan abt en convent van de St.-Bernardsabdij (te Hemiksem) goed te keuren, van de nieuwe tiend in de parochies Ekeren en St.-Jakob te Hogenschoot (Kapellen).

Origineel

[A]. Niet voorhanden.

Afschriften

B. begin 16e eeuw, Bornem, St.-Bernardus Abdij, archief abdij St.-Bernards, hs. nr. 332 = Cartularium (alphabetum) rubrum II, fol. 186^v, nr. K 18(a) (met restauraties door Judocus Bal, midden 17e eeuw), onder caput: Rubea de littera K, geauthenticeerd door de notarissen Jan van Wouw en Jan Berkelar Schalensis (ongedateerd, ca. 1559), naar [A].

C. eerste helft 17e eeuw, ibidem, hs. nr. 323 = Cartularium (alphabetum) rubrum I-2, fol. 119^r, nr. K 18(a), onder caput: K rub(rum): Littere de bonis nostris apud Ekerne, met in de inhoudsopgave, fol. 111^r, de rubriek (aansluitend op 18(b), zie nr. 1368): cum parva littera eiusdem Iohannis pro confirmatione dictarum novalium ad episcopum Leodiensem, geauthenticeerd door J. Rubens, openbaar notaris (ongedateerd, ca. 1653), naar [A].

1365 ^c hierna een sluitingsteken A.

Niet eerder uitgegeven.

Samenhang

Het gaat in de onderhavige oorkonde kennelijk om een goedkeuring vooraf. De oorkonde waaraan in de tekst wordt gerefereerd, zal wellicht nr. 1367 zijn geweest. Zie ook nr. 1368 onder Samenhang.

Reverendo sibi in Christo patri ac domino, domino Dei gratia Leodiensi episcopo, Iohannes filius quondam pie memorie viri nobilis domini Rasonis, domini de Lidekerke et de Breda, miles, et Aleydis eius uxor legitima, salutem et suum servitium tam debitum quam devotum semper in omnibus ad eius beneplacita benivolum^a et paratum cum omni reverentia et honore.

Cum nos, pater et domine reverende, intellexerimus a pluribus fidedignis sapientibus et iurisperitis, nos et nostros predecessores dominos terre de Breda recepisse fructus seu proventus quarundam novalium decimarum in parrochiis de Ekerne et sancti Iacobi de Hogheschoot^b infra terminos nostri domini proventium vestre Leodiensis dyocesis in periculum animarum nostrarum non modicum ac gravamen, quas nunc nos viris religiosiis .. abbati et conventui monasterii Loci sancti Bernardi Cysterkiensis ordinis, Cameracensis dyocesis, restituimus quorum de iure esse deberent et debuissent pro portione qua veteres decime dictorum locorum eisdem sunt concessae, secundum quod nos ab eisdem viris sapientibus et iurisperitis intelleximus relatione fidedigna, vestram rogamus reverendam paternitatem et dominationem quatinus eisdem dictas decimas novalium confirmare dignemini auctoritate paterna amore Dei et nostri perpetui servitii, secundum quod in litteris nostris super hiis confectis plenius continetur.

In cuius nostre supplicationis testimonium sigilla nostra presentibus^c sunt appensa.

Datum anno Domini M^o CC^o nonagesimo sexto, dominica post festum beati Bartholomei^d.

1367

1296 september 8

Jan van Eichen, ridder, zoon van Raas I, heer van Liedekerke en Breda, en zijn echtgenote Aleid schenken aan abt en convent van de St.-Bernardsabdij (te Hemiksem) in volledig eigendom de gehele nieuwe tiend binnen hun gebied in de parochies Ekeren en St.-Jakob te Hogeschoot (Kapellen), onder voorbehoud van de smaltiend en de hoge en lage rechtsmacht.

1366 ^a benevolium C. – ^b aldus gerestaureerd B, Hogescoten C. – ^c door restauratiehand toegevoegd BC. – ^d apostoli toegevoegd C.

Origineel (mundum)

A. Antwerpen, RA, archief abdij St.-Bernards te Hemiksem, charter ad datum 8 september 1296 (aanwinst 1859). – Afmetingen: hoogte 146 (rechts 135) + pliek 29 (31) x breedte 353 (onder 347) mm; gaaf bewaard; de pliek bedekt een gedeelte van het begin van de laatste regel.

Aantekeningen op de achterzijde: 1° door 14e-eeuwse hand: *Littera una de decima quam dedit nobis Iohannes de Eyghen apud Ekerne.* – 2° door 17/18e-eeuwse hand hieraan toegevoegd: *et Hoegenschoot.*

Bezegeling: *geen bevestigingen of sporen van een bevestigingsplaats voor de aangekondigde zegels voorhanden.*

Afschriften niet voorhanden.

Niet eerder uitgegeven.

Ontstaan en samenhang

Deze oorkonde, nimmer bezegeld, is bewaard gebleven en overgeleverd tezamen met een wel bezegeld exemplaar, geschreven door een andere hand, dat er kennelijk voor in de plaats is getreden (zie nr. 1368). Hoewel zonder juridische bewijskracht, draagt het onderhavige stuk alle overige kenmerken van een eigentijds origineel en dient diplomatisch als het mundum, dat wil zeggen het op de validering na gereedgemaakte netexemplaar, te worden beschouwd. Het is dus niet het concept van nr. 1368, ook al heeft het (of het concept van deze oorkonde) als vooroorkonde dienst gedaan. De oorkonde wordt daarom hier onder een apart nummer opgenomen.

Universis Christi fidelibus presentes litteras inspecturis Iohannes dictus van den Eighen filius quondam viri nobilis pie memorie domini Rasonis, domini de Lidekerke et de Breda, miles, et Aleydis eius uxor legitima, salutem cum noticia veritatis.

Universitati vestre notum facimus ac testamur tenore presentium litterarum nostrarum quod nos omnem et totalem decimam novalium, tam siliginis, ordeï et avene, quam feni, lini, raparum ac omnium fructum ceterorum, que in terra possunt seminari, quam habuimus et possedimus usque in presentem diem et quam in^a futuro nos aut nostri successores quoquo modo habere poteramus in omnia terra domini nostri, quam haberemus in parochia de Ekerne et in parochia sancti Iacobi de Hoghescoeten et in omnibus locis circumquaque ibidem ad predictum dominium nostrum pertinentibus, Leodiensis dyocesis, contulimus et conferimus ob remedium animarum nostrarum, predecessorum ac successorum nostrorum in puram elemosinam donatione inter vivos viris religiosi .. abbati et conventui monasterii de Loco sancti Bernardi Cysterkiensis ordinis, Camracensis dyocesis, amicis nostris in Christo dilectissimis, qui in dictis locis et parochiis veterem decimam pro maiori parte recipiunt et ab antiquo receperunt. Et omne ius nostrum, quod habebamus in presenti aut quod in futuro nos aut nostri successores habere poteramus in dicta

1367 ^a licht beschadigd A.

novalium decima, eisdem contulimus et adhuc conferimus pure propter Dominum, nichil iuris omnino nobis aut nostris successoribus tam in dicta decima novalium quam in veteri decima ipsorum penitus reservantes, exceptis decima animalium, quod vulgariter smaeltiende nuncupatur, et dominio iusticie nostre alte et basse, si resplendeat in eisdem. Recognoscimus etiam nos dictam decimam cum tali iure dictis religiosis contulisse, quod ipsi nulli omnino viventi aliquod servitium, census seu recognitionem domini de ipsa solvere tenebuntur, sed ipsam habebant et possidebunt in purum allodium ipsorum perpetuis temporibus pacifice et quiete, promittentes ipsis religiosis pro nobis et nostris successoribus super ipsa decima contra quoscumque iustam debitam et perpetuam warandiam seu warandisiam. Ita quidem quod, quicquid in premissa donatione novalium decimarum defecerit, tenebimur ipsis fideliter adimplere cum super hoc fuerimus requisiti, nos et nostros successores bonaque nostra per presentes litteras ad hec firmiter obligando. Insuper promittimus firmiter fide media et iuramento prestituto corporali tactis sacrosanctis, quod nos contra premissam donationem dictarum decimarum per nos ipsos seu per quemcunque alium vel alios nullatenus venire conabimur in futuro nec artem, ingenium, consilium vel auxilium queremur vel prestabimur^b per quod aliquatenus infringi valeat dicta donatio decimarum, vel per quod prelibati religiosi super ipsis de cetero valeant a quocunque hominum molestari. Renunciamus quoque super hiis tacite et expresse pro nobis et nostris successoribus omni exceptioni deceptionis vel lesionis omnibusque instrumentis et privilegiis impetratis vel impetrandis cum universis patrie consuedidibus^c omnibusque cavillationibus doli mali ac universo iuris auxilio canonici pariter et civilis, quod nobis vel nostris successoribus ad premissorum aliquod infringendum prodesse posset in posterum quoquo modo, et dictis religiosis in aliquo nocere vel obesse.

Facta sunt autem premissa omnia et singula cum omnibus sollempnitatibus iuris que in talibus consuerut^d adhiberi et in presentia virorum nobilium et discretorum, videlicet domini Rasonis de Gauere, domini de Lidekerke et de Breda, et domini Sygeri de Lidekerke, domini de Beaufort et de Cruetbeke, predilectissimorum^e fratrum germanorum mei predicti Iohannis de Lidekerke, ac etiam in presentia hominum nostrorum feodaliu, videlicet Arnoldi dicti de Alta Domo, Godefridi dicti de Hobome, Iohannis dicti Haghene et Ysemanni de Sconenbroech ac plurimorum aliorum fidedignorum scabinorumque nostrorum, scilicet Egidii dicti Here, Iohannis Gobbe, Iohannis de Diicstrate et Henrici filii Dyonisii de Vrizenonc, qui ad hoc a nobis vocati fuerunt, ut de predicta donatione dicte decime novalium effestucationem et superportationem ipsius a nobis sepredictis religiosis factis veritatis testimonium perhiberent.

In quorum omnium testimonium et memoriam sempiternam nos prefatis religiosis contulimus presentes litteras sigillorum nostrorum munimine roboratas. Rogamus ad omnium predictorum maiorem firmitatem supradictos viros nobiles germanos nostros et antedictos homines nostros feodales, ut presentibus litteris sigilla sua nobiscum apponant. Nos igitur Raso de Gauere, dominus de Lidekerke et de Breda, et Sygerus de Lidekerke, dominus de Beaufort et de Cruetbeke, fratres germani predicti domini Iohannis, et nos etiam Arnoldus dictus de Alta Domo, Godefridus de Hobome, Iohannes dictus Haghene et Ysemannus de

1367 ^b p gewijzigd uit andere letter A. – ^c lees consuetudinibus A. – ^d aldus A, lees consueverat. – ^e de eerste i gewijzigd uit e A.

Sconenbroech, homines feudales domini Iohannis sepedicti, ad petitionem ipsius et domine Aleydis predicte uxoris eius sigilla nostra presentibus litteris apponimus in testimonium omnium premissorum.

Datum anno Domini millesimo ducesimo nonagesimo sexto, in Nativitate Virginis gloriose.

1368

1296 september 8

Jan van Eichem, ridder, zoon van Raas I, heer van Liedekerke en Breda, en zijn echtgenote Aleid schenken aan abt en convent van de St.-Bernardsabdij (te Hemiksem) in volledig eigendom de gehele nieuwe tiend zoals door Raas I in bezit gehouden in de parochies Ekeren en St.-Jakob te Hogenschoot (Kapellen), onder voorbehoud van de smaltiend en de hoge en lage rechtsmacht, en met de bepaling dat eenderde van de nieuwe tiend voor de bedienaren van de kerken en kapellen aldaar gereserveerd blijft.

Origineel

- A. Antwerpen, RA, archief abdij St.-Bernards te Hemiksem, charter ad datum 8 september 1296 (aanwinst 1859). – Afmetingen: hoogte 327 (rechts 298) + pliek 47 (54) x breedte 405 (onder 410) mm; gelinieerd; tamelijk gaaf bewaard, behoudens de bezegeling.

Aantekeningen op de achterzijde: 1° door 14e-eeuwse hand: Littera domini Iohannis de Eighen super donatione novalium de Ekerne. – 2° door 14/15e-eeuwse hand: K (in rode inkt). XVIII.

Bezegeling: twee bevestigingen (met sporen van was op de uithangende dubbele, gedeeltelijk afgescheurde stroken perkament) voor de aangekondigde zegels (S7D, S8D), en zes bevestigingsplaatsen (met op de achterzijde van de pliek de nog zichtbare afdrukken van de bevestigingsstroken) voor de overige aangekondigde zegels (LS1-LS6).

Afschriften

- B. *begin 16e eeuw, Bornem, St.-Bernardus Abdij, archief abdij St.-Bernards, hs. nr. 332 = Cartularium (alphabetum) rubrum II, fol. 187^r-187^v, nr. K 18(b) (met restauraties door Judocus Bal, midden 17e eeuw), onder caput: Rubea de littera K, geauthenticeerd door de notarissen Jan van Wouw en Jan Berkelar Schaldensis (ongedateerd, ca. 1559), naar A.*
- C. *eerste helft 17e eeuw, ibidem, hs. nr. 323 = Cartularium (alphabetum) rubrum I-2, fol. 119^r-120^v, nr. K 18(b), onder caput: K rubr(um): Littere de bonis*

nostris apud Ekerne, met in de inhoudsopgave, fol. 111^r, de rubriek: Due littere Iohannis de Eyghen cum duobus sigillis super donatione novalium decimarum de Ekerne, geauthenticeerd door J. Rubens, openbaar notaris (ongedateerd, ca. 1653), naar A.

Uitgave

a. REUSENS e.a., in *AHEB*, II (1865), p. 459-462, naar A.

Samenhang en tekstuitgave

Deze oorkonde is tezamen met het onbezegelde exemplaar nr. 1367 overgeleverd. Beide stukken, geschreven door verschillende handen, dragen een gelijke datering en beoorkonden ook dezelfde schenking aan de (Kamerijkse) abdiij. Toch zijn er inhoudelijke verschillen: vooral de herkomst van de nieuwe tiend wordt nauwkeuriger aangegeven en een deel daarvan wordt ook nadrukkelijk aan de (Luikse) parochiegeestelijken voorbehouden. Kennelijk is het onderhavige stuk met deze extra stipuleringen op het laatste moment in de plaats van nr. 1367 getreden. Waarschijnlijk heeft hierbij enige aandrang vanuit Luik, na het verzoek om bevestiging van deze schenking in augustus 1296 (zie nr. 1366), een rol gespeeld.

Hoewel de redacties van beide oorkonden niet parallel lopen, blijken bij nader toezien slechts enkele alinea's anders te zijn gerangschikt. Daarom wordt nr. 1367 (of het concept daarvan) toch als vooroorkonde (VO) van deze tekst beschouwd en staan de overeenkomstige delen, voorbijgaande aan de absolute volgorde, hier afgedrukt in een kleiner lettertype.

Universis Christi fidelibus presentes litteras inspecturis Iohannes dictus van den Eyghen filius quondam viri nobilis domini Rasonis, pie memorie domini de Lidekerke et de Breda, miles, et Aleydis eius uxor legitima, salutem cum noticia veritatis.

Universitati vestre notum facimus ac testamur tenore presentium litterarum nostrarum quod nos omnem et totalem decimam nostram seu decimationem^a novalium, quam nos habuimus et possedimus divisim vel coniunctim, habemus et possidemus nunc aut quocumque modo nos aut nostri successores in futuro habere poterimus in omni fundo, terra seu dominiO nostrO parrochiarum de Ekerne et sancti Iacobi de Hoghescoten ac universorum locorum ad predictum fundum et dominium nostrum circumquaque pertinentium, Leodiensis diocesis, prout dictus dominus Raso quondam pater mei memorati Iohannis, dominus de Lidekerke et de Breda, ac eius predecessores, terre de Breda domini, dictam novalium decimam tamquam alios suos redditus tenuerunt et possederunt ab antiquo, per consilium virorum discretorum et iurisperitorum de nostra libera voluntate concedimus^b, contulimus et conferimus viris religiosiis .. abbati et conventui Locì sancti Bernardi Cysterciensis ordinis^c, Cameracensis dyocesis, quibus veteres decime dictarum parrochiarum et locorum nostri domini supradicti iusto titulo et diuturna possessione de iure competunt, et ad quorum ius et proprietatem dictam novalium decimam eodem iure pertinuisse et pertinere ab eisdem viris sapientibus et iurisperitis intelleximus, investitis tamen ecclesiarum seu capellarum dicta-

1368 ^a t op rasuur A. – ^b s op rasuur A. – ^c hierna rasuur van interpunctie A.

rum parrochiarum et locorum terciam partem decimarum ipsarum novalium sibi penitus reservantibus, sicut habent in antiquis decimis et a retroactis temporibus habuerunt. Universum insuper ius nostrum, quod^d in dictis decimis omnibus et singulis tam veteribus quam novalibus in totali fundo predicti nostri domini nobis de iure competiit seu competit, aut quocunque modo nobis vel nostris successoribus competere poterat in futuro, videlicet tam feni, siliginis, ordeï et avene, quam lini, seminis raparum ac ceterorum omnium et singulorum fructuum, qui in terra seminantur, tamquam si quilibet eorundem propriis essent specificati nominibus et expressi, minuta decima dictarum parrochiarum et locorum nostri domini et dominio iusticie nostre tam alte quam basse exceptis, de consilio virorum proborum salubri memoratis religiosiis .. abbati et conventui monasterii Locï sancti Bernardi ob remediã animarum nostrarum, parentum nostrorum omniumque predecessorum ac successorum contulimus et conferimus in elemosinam propter Deum donatione inter vivos tenendum et habendum in purum allodium ab ipsis religiosiis perpetuis temporibus pacifice et quiete. Et in presentia virorum venerabilium et discretorum dominorumque nobilium, videlicet domini Rasonis de Gauere, domini de Lydekerke et de Breda, et domini Sygeri de Lydekerke, domini de Beaufort et de Crutbeke, predilectissimorum germanorum mei sepedicti Iohannis de Lydekerke, ac etiam in presentia hominum nostrorum feodaliũ infrascriptorum, videlicet Arnoldi de Alta Domo, Godefridi dicti de Hobome, Iohannis de^e Haghene^f et Ysemanni de Sconenbroec ac plurimorum aliorum fidedignorum scabinorumque nostrorum, scilicet Godefridi^g dicti Beere^h, Iohannis Gobbe, Iohannis dictiⁱ Diicstrate et Henrici filii Dyonsii de VriSendonc, contulisse nos recognovimus et recognoscimus cum debita effestuatione resignandi, nichil iuris nobis nichilque nostris heredibus vel successoribus in premissis decimis seu decimationibus omnibus et singulis penitus reservantes, exceptis ut dictum est minuta decima dictorum locorum, que vulgariter smaltiende nuncupatur, et dominio iusticie nostre iam alte quam basse, si resplendeat aliquociens successu temporis in eisdem, promittimusque ipsis religiosiis pro nobis et nostris successoribus contra quoscunque iustam debitam et perpetuam warandiam seu warandisiam super ipsis. Ita quidem quod, quicquid in premissa donatione novalium decimarum defecerit, tenebimur ipsis fideliter adimplere cum super hoc fuerimus requisiti, nos et nostros successores bonaque nostra per presentes litteras ad hoc firmiter obligando. Renunciamus quoque super hiis tacite et expresse pro nobis et nostris successoribus omni exceptioni deceptionis vel lesionis omnibusque instrumentis et privilegiis impetratis vel impetrandis cum universis patrie consuetudinibus omnibusque cavillationibus doli mali ac universi iuris auxilio canonici pariter et civilis, quod^j, nobis aut nostris successoribus ad infringendam premissam donationem novalium prodesse posset in posterum quoquo modo, et dictis religiosiis in aliquo nocere vel obesse. Insuper promittimus firmiter fide media et iuramento prestito corporali tactis sacrosanctis, quod nos contra premissum donationem decimarum per nos ipsos seu per quemcumque alium seu alios nullatenus venire conabimur in futuro nec artem, ingenium, consilium vel auxilium queremus vel prestabimus per quod infringi valeat aliquatenus dicta donatio decimarum, vel prelibati religiosi super ipsam de cetero valeant a quocunque hominum molestari.

In quorum omnium testimonium et memoriam sempiternam nos contulimus prefatis religiosiis presentes litteras sigillorum nostrorum munimine roboratas, rogantes ad maiorem firmitatem predictorum predictos viros nobiles et discretos, videlicet dominum Rasonem, dominum de Lidekerke et de Breda, et dominum Sygerum, dominum de Beaufort et de Crutbeke, predictosque homines nostros feodales, videlicet Arnoldum de Alta Domo, Godefridum de Hoboeme, Iohannem dictum Haghene et Ysemannum de Sconenbroec, ut presentibus litteris sigilla sua nobiscum apponant. Nos igitur Raso de

1368 ^d op rasuur tussengeschreven A. – ^e dicti VO. – ^f -hene op rasuur A. – ^g -defridi op rasuur A, Egidii VO. – ^h Here VO. – ⁱ de VO. – ^j op rasuur A.

Gauere, dominus de Lidekerke et de Breda, et Sygerus de Lidekerke, dominus de Beaufort et de Crutbeke, ad petitionem dilectissimi fratris nostri domini Iohannis predicti et domine Aleydis eius uxoris, et nos Arnoldus de Alta Domo, Godefridus de Hoboeme, Iohannes dictus Haghene et Ysemannus dictusⁱ de Scoenenbroec, homines feudales predicti domini Iohannis de Lidekerke, ad petitionem similiter ipsius et domine Aleydis eius uxoris, domine nostre sepedicte, sigilla nostra presentibus litteris apponimus in testimonium omnium premissorum.

Datum anno Domini millesimo ducentesimo nonagesimo sexto, in Nativitate beate Marie virginis gloriose.^k

(LS1) (LS2) (LS3) (LS4) (LS5) (LS6) (S7D) (S8D)

1369

1296 september 15

Jan (van Eichen), ridder, zoon van Raas I, heer van Liedekerke en Breda, en zijn echtgenote Aleid beloven abt en convent van de St.-Bernardsabdij (te Hemiksem) de goedkeuring te verwerven van de heer van Mechelen, hun leenheer, voor hun schenking van de nieuwe tiend in de parochies Ekeren en St.-Jakob te Hogenschoot (Kapellen).

Origineel

[A]. Niet voorhanden.

Afschriften

- B. *begin 16e eeuw, Bornem, St.-Bernardus Abdij, archief abdij St.-Bernards, hs. nr. 332 = Cartularium (alphabetum) rubrum II, fol. 187^v, nr. K 19 (met restauraties door Judocus Bal, midden 17e eeuw), onder caput: Rubea de littera K, geauthenticeerd door de notarissen Jan van Wouw en Jan Berkelar Schalensis (ongedateerd, ca. 1559), naar [A].*
- C. *eerste helft 17e eeuw, ibidem, hs. nr. 323 = Cartularium (alphabetum) rubrum I-2, fol. 120^v-121^r, nr. K 19, onder caput: K rub(um): Littere de bonis nostris apud Ekerne, met in de inhoudsopgave, fol. 111^r, de rubriek: Littera dicti Ioannis van Eijgen filii quondam nobilis viri Rasonis, domini de Liedekercke et Breda, quod procurabit consensum domini Mechliniensis super allodiatione dictarum novalium, geauthenticeerd door J. Rubens, openbaar notaris (ongedateerd, ca. 1653), naar [A].*

Niet eerder uitgegeven.

1368 ^k hierna een sluitingsteken A.

*Samenhang**Zie nrs. 1368 en 1397.*

Universis Christi fidelibus presentes litteras inspecturis Johannes filius quondam felicis memorie viri nobilis domini Rasonis, domini de Lidekerke et de Breda, miles, et A(l)eydis^a eius uxor legitima, salutem cum noticia veritatis.

Cum nos viris religiosi domino abbati et conventui monasterii Loci sancti Bernardi Cysterciensis ordinis, Cameracensis diocesis, amicis nostris in Christo predilectis omnem et totalem decimam seu decimationem novalium, quam nos et predecessores nostri domini terre de Breda habuimus et possedimus, tanquam redditus nostros ab antiquo vel nos seu successores nostri habere poteramus in futuro, infra limites domini nostri parrochiarum de Ekerne et sancti Iacobi de Hoeghescoete^b et omnium locorum circumiacentium ad predictum dominium nostrum pertinentium, Leodiensis dyocesis, de consilio virorum sapientum ac iurisperitorum nomine restitutionis, redditionis et donationis, ad quorum ius et proprietatem dictam novalium decimam de iure pertinisse et pertinere assertionem eorundem virorum sapientum et iurisperitorum intelleximus, fidedigna concessimus et contulimus eisdem omne ius, quod in eisdem habuimus et nos vel successores nostri quocumque modo habere poteramus in futuro, in purum allodium perpetuis temporibus tenendum et habendum ab eisdem religiosi pacifice et quiete, prout in aliis litteris nostris super hiis confectis plenius continetur, vestre universitati notum facimus ac testamur tenore presentium quod nos dictis religiosi promittimus et tenebimur consensum et beneplacitum domini Machliniensis, a quo bona nostra tenemus in feodum in predictis locis iacentia, ac eius confirmationem super predicta allodatione in laboribus nostris et expensis cum requisiti fuerimus impetrare nos nostrosque successores ac bona nostra ad hec fideliter adimplenda firmiter obligantes.

In cuius nostre obligationis testimonium sigilla nostra presentibus sunt appensa.

Datum anno Domini M^o CC^o nonagesimo sexto, in octavis Virginis gloriose.

1370

1296 oktober 9

Raas II van Gavere, heer van Liedekerke en Breda, verkoopt met toestemming van zijn oudste zoon Raas (van Liedekerke), heer van Boelare, ridder, aan abt en convent van de St.-Bernardsabdij (te Hemiksem) in totaal 12 hoeve woeste grond en moer te (Oud) Gastel en Etten, tegen een jaarlijkse cijns van 3 schelling Leuvens.

1369 ^a Aeydis B, Aleydis C. – ^b Hoegescoete C.

Origineel

A. Bornem, St.-Bernardus Abdij, archief abdij St.-Bernards, charter ad datum 9 oktober 1296. – Afmetingen: hoogte 264 (rechts 270) + pliek 42 (43) x breedte 368 (onder 356) mm; gaaf bewaard, behoudens één zegel.

Aantekening op de voorzijde: door mogelijk 14e-eeuwse hand: K. – Aantekeningen op de achterzijde: 1° door gelijktijdige hand, mogelijk identiek aan de teksthand: Littera de duodecim hovis wastine (eerder erga) emptis erga dominum de Lidekerke. – 2° door 14/15e-eeuwse hand: E (in rode inkt). XI.

Bezegeling: vijf uithangend bevestigde zegels, die aangekondigd zijn, namelijk: S1 ridderzegel van oorkonder, rond (doorsnede zegelveld 55, rand 66 mm), van groene was, rand op diverse plaatsen afgebroken (zie CSN 781 en hier nr. 1288 S2), met tegenzegel CS1 wapenzegel van dezelfde, rond (doorsnede zegelveld 23, rand 4 mm), gaaf (zie CSN 782 en hier nr. 1287 CS1). – S2 wapenzegel van Raas van Liedekerke, heer van Boelare, oudste zoon van oorkonder, rond (doorsnede zegelveld 34, rand 4 mm), van groene was, tamelijk gaaf, met randschrift: + Sigillum RASONNIS: DE: LIEDEKERKE: DomINI: DE: BONLAIR. – S4 beeldzegel van Hendrik Evergeer, rond (doorsnede zegelveld 17, rand 4 mm), van groene was, rand boven en onder beschadigd (type II; zie CSN 842), met randschrift: + [Sigillum] HENRIC[I] EVERGHEER. – S5 monumentaalzegel van de stad Breda, rond (doorsnede zegelveld 42, rand 6 mm), van groene was, rand rechtsonder en links afgebrokkeld (= CSN 576 en zie hier nr. 1090 S3), met tegenzegel CS5 beeldzegel van dezelfde, rond (doorsnede zegelveld 15, rand 4 mm) (zie CSN 577 en hier nr. 1033 CS). – S6 wapenzegel (zonder schild) van de schepenbank van (Oud) Gastel, rond (doorsnede zegelveld 31, rand 6-8 mm), van groene was, gaaf (zie CSN 588), met randschrift: +: Sigillum · CVMMVNE: SCABINORVM: DE: GESTELE; en één bevestiging (met nog zichtbare zegelafdruk op de uithangende dubbele strook perkament) voor het als derde aangekondigde zegel (S3D), dat van de drossaard van de oorkonder.

Afschriften

- B. begin 16e eeuw, Bornem, St.-Bernardus Abdij, archief abdij St.-Bernards, hs. nr. 332 = Cartularium (alphabetum) rubrum II, fol. 88^v-89^v (oude fol. 7^v-8^v), nr. E 11(a), onder de rubriek: Emptio novem hovarum a domino de Breda in Hovis iacentium et ad huc trium hovarum, geauthenticeerd door de notarissen Jan van Wouw en Jan Berkelar Schaldensis (ongedateerd, ca. 1559), naar A.
- C. eerste helft 17e eeuw, ibidem, hs. nr. 322 = Cartularium (alphabetum) rubrum I-I, fol. 155^r-156^r, nr. E 11, geauthenticeerd door J. Andriessen(s), apostolisch notaris (gedateerd 1647), en vervolgens door J. Rubens, openbaar notaris (ongedateerd, ca. 1653), naar A.

Niet eerder uitgegeven.

Regest

LEVELT, Oudenbosch, 1931, II, p. 178, inv.nr. 32.

Universis^a Christi fidelibus ad quos presentes littere pervenerint Raso de Gauere, dominus de Lidekerke et de Breda, salutem et rei geste cognoscere veritatem.

Universitati vestre notum facimus ac testamur tenore presentium litterarum quod nos de speciali consensu et assensu ac libera voluntate predilecti primogeniti nostri Rasonis, domini de Bonlaer, militis, vendidimus ac legitime nos vendidisse recognoscimus viris religiosis .. abbati et conventui monasterii Loci sancti Bernardi prope Scelle Cysterkiensis ordinis, *Cameracensis* dyocesis, pro quadam pecunie summa nobis ex integro persoluta, novem hovas sive mansos, tria bonaria minus, tam wastine quam mori cum fundo suo, iacentis infra dominium terre nostre de Breda, iuxta bona ipsorum que ab antiquo in parrochiis^b de Ghestele et de Etten possederunt, infra hos quatuor palos sive limites infra-scriptos: quorum primus videlicet positus est iuxta terram ipsorum religiosorum arabilem, prope antiquam materiam vulgariter heininghe^c nuncupatam, et tendit versus Sprundele usque ad secundum palum, situm iuxta lacum, qui Ouerstehoelmerne vulgariter nuncupatur, et iste secundus palus directe tendit versus Etten usque ad tertium palum, stantem iuxta quendam monticulum, qui quidem tertius palus directe tendit usque ad viam communem, que vadit ab Ettene versus grangiam ipsorum religiosorum et circuit penes stratam, que ducit interius versus hovas usque ad bona Gilleberti dicti van der Donc. Item vendidimus predictis^d religiosis et vendidisse nos recognoscimus de consensu et beneplacito predicti primogeniti nostri per quadam pecunie summa nobis ex integro persoluta, tres hovas sive mansos, tam wastine quam mori, et dedimus eisdem tria bonaria in emendationem fori, iacentis infra predictum dominium nostrum terre de Breda apud Etten, ad unam peciam sive massam penes viam que ducit a molendino ipsorum religiosorum quod habent apud Etten versus Sprundele. Et sic in universo sunt hove sive mansi duodecim, quas ad presens hac vice vendidimus eis, quarum unaqueque continet vel continere debet duodecim bonaria secundum legitimam et communem patrie mensuram hactenus in terra nostra approbatam. Et istas duodecim hovas sive mansos cum fundo suo contulimus et conferimus predictis .. abbati et conventui de Loco sancti Bernardi in presentia hominum^e nostrorum feodalium Godefridi videlicet de Berghen, dapiferi nostri, et Henrici dicti Euergher et plurimorum aliorum, scabinorum et opidanorum nostrorum de Breda, et in presentia etiam scabinorum nostrorum de Ghestele, in veram et puram hereditatem sub annuo censu trium solidorum *Louaniensium* perpetuo tenendas et possidendas ab eisdem religiosis pacifice et quiete, qualibet videlicet hova ad censum trium denariorum *Louaniensium* computata; concedentes prefatis religiosis quod premissa bona omnia et singula fossatis seu aliis quibuscunque municionibus firmare et circumdare poterunt et aditibus seu introitibus viarum obstacula, nuncupata Theutonice vekene, apponere contradictione qualibet non obstante. Insuper damus et conferimus antedictis religiosis viam liberam et ductum liberum tam aque quam terre ad eadem bona ipsorum et omnes commoditates et utilitates que in dictis hovis duodecim sive mansis imperpetuum fieri poterunt, non obstantibus quibuscunque constitutionibus, condicionibus vel consuetudinibus patrie, predicti religiosi habebunt et possidebunt perpetuis temporibus libere et quiete. Ceterum in possessionem duodecim

1370 ^a vergrote initiaal, waarvoor een aanvangsteken A. – ^b aldus A. – ^c tweede i gewijzigd uit andere letter of extra aangezet A. – ^d -icti- op rasuur A. – ^e rasuur van een of twee letters op het einde van de regel A.

hovarum sive mansorum wastine prescripte sive mori dictos .. abbatem et conventum heredavimus et investivimus secundum morem terre approbatum, presentibus predictis hominibus nostris feodalibus et scabinis ac pluribus aliis mansionariis seu censuariis nostris per iudicium seu sententiam eorum quorum intererat de huiusmodi iudicare prout petebat et requisivit ordo iuris. Omne quoque ius nostrum quod in duodecim hovis predictis nos aut heredes nostri nunc habemus vel in posterum habere poteramus, quoquo modo eisdem religiosis contulimus et adhuc conferimus, nichil omnino iuris nobis aut nostris heredibus in ipsis bonis penitus retinentes, excepto dominio alte iusticie nostre, si resplendent in eisdem, et censu predicto trium solidorum Louaniensium, quem solvent nobis et nostris successoribus dicti religiosi annis singulis imperpetuum, in die beati Martini hyemalis. Per quem censum ipsi ab omni alio iure, tallia, exactione et servicio liberi penitus et a nobis defensi imperpetuum remanebunt. Quod si predicti religiosi aliquam partem dicte wastine sive mori quibuscumque aliis conferre voluerint excolendam in posterum seu alio qualicumque modo habendam et possidendam, omne ius prius concessum eisdem etiam in dictis mansionariis sive censuariis retinebunt.

Ut autem hec omnia et singula perpetuis temporibus rata, firma et inconcussa permanent, nos Raso de Gauere, dominus^f de Lidekerke et de Breda^f antedictus, promittimus fide media et iuramento prestito corporali quod nos contra premissa nullatenus ire conabimur in futuro, nec artem, ingenium, consilium vel auxilium queremus, per que infringi valeat aliquatenus aliquod premissorum. Promisimus etiam et promittimus ac tenemur sepedictis religiosis super premissis omnibus et singulis iustam et debitam warandiam sive warandiam pro nobis et nostris heredibus et successoribus contra quoscunque. Et si aliquid in premissis omnibus et singulis defecerit, promittimus et^s tenebimur sepedictis religiosis fideliter adimplere et perficere quandocunque vel quocienscunque super hiis fuerimus requisiti. Et ad hec omnia et singula inviolabiliter observanda nos heredesque nostros et successores per presentes litteras obligamus.

In quorum omnium testimonium et memoriam sempiternam sigillum nostrum presentibus litteris est appensum. Rogamus ad maiorem premissorum omnium firmitatem predictum primogenitum nostrum antedictum Rasonem, ut in signum sui consensus et beneplaciti presentes litteras nobiscum velit sigillare, et antedictos feudales nostros Godefridum videlicet et Henricum, opidanos quoque nostros de Breda et scabinos de Ghestele ut sigilla sua similiter presentibus nobiscum apponant in testimonium veritatis. Nos igitur Raso primogenitus predicti domini Rasonis, domini de Lidekerke et de Breda, dominus de Boenlaer, in signum mei consensus et assensus, et nos Godefridus de Berghen et Henricus dictus Euergheer, feudales predicti domini Rasonis, nos quoque communitas opidanorum de Breda et scabini de Ghestele in signum et testimonium omnium premissorum ad petitionem sepedicti domini nostri de Lidekerke et de Breda sigilla nostra presentibus litteris duximus apponenda.

Datum anno Domini M^o CC^o nonagesimo sexto, in festo beati Dyonisii martiris.

(S1+CS1) (S2) (S3D) (S4) (S5+CS5) (S6)

1370 ^{ff} vanaf dominus tot en met Breda op rasuur A. – ^s e gewijzigd uit t A.

1371

1296 december 20

Floris Berthout, heer van Berlaer, ziet ten gunste van abt en convent van de St.-Bernardsabdij (te Hemiksem) af van al zijn aanspraken op zekere goederen in het land van Breda, door de abdij verworven, waarmee zijn zuster Sophie, weduwe van Hendrik V, heer van Breda, was begiftigd.

Origineel

- A. Antwerpen, RA, archief abdij St.-Bernards te Hemiksem, charter ad datum 20 december 1296 (aanwinst 1886). – Afmetingen: hoogte 154 (rechts ca. 180) + pliek 31 (13) x breedte 261 (onder 260) mm; beschadigd, zonder tekstverlies.

Aantekeningen op de achterzijde: 1° door 14e-eeuwse hand: De pace reformata in[ter nos] et dominum Florentium dictum Berthout, dominum de Berlaer. – 2° door 14/15e-eeuwse hand: K. III.

Bezegeling: één bevestigingsplaats (met op de pliek de nog zichtbare afdruk van een bevestigingsstrook) voor het aangekondigde zegel (LS).

Afschrift

- B. eerste helft 17e eeuw, Bornem, St.-Bernardus Abdij, archief abdij St.-Bernards, hs. nr. 333 = Cartularium (alphabetum) nigrum II, fol. 350^v-351^r, nr. K 3, onder caput: K nigrum: Littere de bonis nostris apud Machliniam, met in de inhoudsopgave, fol. 348^r, de rubriek: Item domini Florentii de pace reformata inter nos et ipsum, geauthenticeerd door P. van Struyen (beginletters onzeker), openbaar notaris (gedateerd 1646) en door J. Andriessen(s), apostolisch notaris (gedateerd 1646), en vervolgens door J. Rubens, openbaar notaris (ongedateerd, ca. 1653), naar A.

Niet eerder uitgegeven.

Universis^a Christi fidelibus presens scriptum visuris et auditoris nos Florentius dictus Berthout, dominus de Berlaer, salutem cum noticia veritatis.

Universitati vestre notum fieri cupimus ac testamur tenore presentis scripti quod nos precipue propter Deum multiplexque servicium pluribus iam vicibus et temporibus favorabiliter exhibitum nobis et impensum a viris religiosis, specialibus amicis nostris, domino .. abbate et conventu monasterii Loci sancti Bernardi Cysteriensis ordinis, Cameracensis dyocesis, de nostra libera et spontanea voluntate eisdem religiosis plene remittimus, quitavimus ac quitamus omnem et totalem querimoniam, calangiam seu calumpniam vel querelam quam adversus ipsos religiosos multis iam annis et temporibus habebamus ratione

1371 ^a versierde initiaal A.

quorundam bonorum hereditariorum que dicti religiosi emerunt vel acquisiverunt in terra de Breda erga dominos dicte terre, in quibus bonis predilecta soror nostra domicella Sophya, relicta quondam bone memorie Henrici, domini terre de Breda predicte, prius fuit dotata, aut alia quacunq[ue] occasione vel causa usque in diem hodiernum habuimus vel habere potuimus contra ipsos. Et super hiis eosdem quitos clamamus pro nobis et nostris successoribus ac penitus absolutos, omnem quoque offensam quam nos erga ipsos occasione premissorum prius habuimus aut nos vel successores nostri modo quolibet habere poteramus in futuro de pleno corde nostro penitus eisdem religiosis remittimus et indulgemus, promittentes ipsis bona fide quod nos super premissis eosdem aut successores nostri non molestabimus aliquatinus in futuro, sed eisdem fideliter assistemus in suis negociis promovendis cum nos ab ipsis fuerimus requisiti.

In quorum omnium testimonium et memoriam^b sempiternam sigillum nostrum presentibus est appensum.

Datum anno Domini millesimo ducentesimo^c nonagesimo sexto, in vigilia beati Thome apostoli.^d

(LS)

1372

1296 december 31

Deelhebbers in 12 hoeve moer te Roosendaal oorkonden dat diverse personen schenken aan Jan van Zomergem, meester van het St.-Janshospitaal te Brugge, 1 hoeve en 1/2 hoeve moer (te Roosendaal) ten behoeve van het hospitaal en beloven de jaarlijkse erfcijs van 12 schelling Leuvens per hoeve te voldoen.

Origineel

A. Brugge, OCMW, archief St.-Janshospitaal te Brugge, oorkonde nr. 253. – Afmetingen: hoogte 184 (rechts 179) + pliek 20 (rechts 22) x breedte 291 (onder 301) mm; gaaf bewaard, behoudens de bezegeling.

Aantekeningen op de achterzijde: 1° door begin-14e-eeuwse hand: [va]n (lacune door archiefsticker) onsen moere te Rosendale, actum M° II^c XCVI°. – 2° door andere begin-14e-eeuwse hand: Dit de tsartre van Roesendale.

Bezegeling: twee uithangend bevestigde zegels, die aangekondigd zijn, namelijk: S2 wapenzegel van Lamsin de Tolnare, deelhebber in 12 hoeve moer te Roosendaal, rond (doorsnede zegelveld 19, rand 3 mm), van groene

1371 ^b i op rasuur A. – ^c aldus met dubbele s; i door dezelfde hand gewijzigd uit de eerste poot van de daarop volgende m A. – ^d hierna een sluitingsteken A.

was, gaaf, met randschrift: + · SAEL · LAM[S]E[NI] · [D]E · TOLNARE. – S4 wapenzegel van Martin van Essen, deelhebber in 12 hoeve moer te Roosendaal, rond (doorsnede zegelveld 14, rand 3 mm), van groene was, beschadigd (rechtsboven randschrift en zegelveld afgebroken), met randschrift: [*** MAR]TIN[I ·] DE · ESSEN; en twee bevestigingen (met sporen van was op de uithangende stroken perkament) voor de overige twee aangekondigde zegels (S1D en S3D).

Uitgave

a. GYSSELING, *Corpus Middelnederlandse teksten, 1-4*, 1977, p. 2343, nr. 1557, naar A.

Ontstaan

Volgens a is het origineel geschreven door een scriptor van het St.-Janshospitaal te Brugge.

Wie^a Alard Lam, Lamsin de Tolnare, Heinric Domaes zone van der Marken ende Martin van Hessen, meenters in de twelf hoeve moers die ligghen an Doerlichtervenne streckende zuudwart boven Caluedonc, doen te wetene alle den gonen die dese lettren zelen zien ende horen lesen dat cam vor ons Ian de Inghelsche ende gaf halm ende ghifte broeder Ianne van Zomerghem, meester van den hospitale van sente Ianshuus in Brugghe tien tiden, tsvorzeids huus boef van eere hoeve moers met al metten gronde^b ende tanthoef datter toe boert ende van alden rechte ende van al der vrieden die hiere in adde of sculdich was te hebbene, ende dat es de zuderste hoeve zonder eene van den vorzeiden twalef hoeven. Vort zo camen vor ons meenters vorzeit Alarde, Lamsine, Heinricke ende Martine vortnomt Willem Mussin ende Clais Bollard ende gaven halm ende ghifte broeder Ianne, meester vorseit, van eere halver hoeve moers ligghende of zuud half an de hoeve vorseit met al metten gronde ende tantoeft datter toe boert ende met al den rechte ende al der vrieden die ziere in adden of sculdich waren te hebbene. Ende al dese vorzeide gifte van Ianne den Inghelschen, Willemme ende Claise vorzeit es tsvorzeits hospitaels vrien eghinendoeme, ende zie gheloveden hem te wette te warne al desen vorzeiden moer elc over zinen person ieghen elken mensche met ziere rechter scult, dat es van elker hoeve twalef scelghe Louensche tsiaers te gheldene te sente Iansdaghe te huutganghende van hoeghste.

Ende omdat wie vorzeide meenters Alard, Lamsin, Heinric ende Martin willen dat dit vast ende ghestade blive, zo hebben wie dese lettren ghezeghelt met onzen zeglen huutganghende in kennessen der warden.

Dit was ghedaen int iaer ons Heren als men screef Ziin incarnation dusentich twehondert neghentich ende zesse, in niewe havonde.^c

(S1D) (S2) (S3D) (S4)

1372 ^a versierde initiaal A. – ^b gron- op rasuur A. – ^c hierna een sluitingsteken A.

1373

1297 maart 6

Rome, St.-Pieter

Paus Bonifatius VIII neemt het te Breda gevestigde premonstratenzer nonnenklooster (voorheen St.-Catharinadal bij Wouw) in bescherming en bevestigt het in alle verworven en te verwerven bezittingen.

Origineel

- A. Oosterhout, klooster St.-Catharinadal, kloosterarchief, Charters, nr. 15b. – Afmetingen: hoogte 295 (rechts 289) + pliek 56 (57) x breedte 451 (onder 440) mm; tamelijk gaaf.

Aantekeningen op de voorzijde: 1° door de teksthand of gelijktijdige hand (links onder de pliek): Iohannes de Zancato. – 2° door de teksthand of andere gelijktijdige hand (rechts op de pliek): A. Romanucci. – 3° door mogelijk eigentijdse hand (rechts boven): N (doorgehaald). – Aantekeningen op de achterzijde: 4° door eigentijdse hand: P. d. Fidemu (lezing onzeker). – 5° door eind-17e-eeuwse hand: 1296 (door latere hand verbeterd in 1297), Littera L (verbeterd uit andere letter). – 6° door 17/18e-eeuwse hand: 1296. Bulla Bonifacii pape 8 pro protectione bonorum.

Bezegeling: één uithangend bevestigd zegel aan dubbele, gekleurde zijden streng, dat niet aangekondigd is, namelijk: B loden muntzegel van oorkonder, rond (doorsnede zegelveld 33 mm), met legenda voorzijde: Sanctus PAulus Sanctus PETrus; keerzijde: BONIFATIVS PaPa ∴ VIII.

Afschrift en vertaling

- [B]. vóór 1680, niet voorhanden, bekend uit de vermelding onder C, afschrift in [Register van Chronyckbrieven] (cartularium van het klooster St.-Catharinadal), fol. 2, naar A.
- C. ca. 1680, Oosterhout, klooster St.-Catharinadal, kloosterarchief, Manualen en registers, voorl. nr. 140 = Chronijckboeck: Historiae Prepositurae Vallis S. Catharinae, p. 38-39, onder caput: Chronijck van den derden decas, en met de vermelding: A° 1296 (sic) (...) bulle onder de chronyckbrieven in dat eerste paxken littera L, en is hiernaer in het register, fol. 2, gecopieerd; luidt in het Nederduyts op dese manier, vertaling door J. van der Malen, proost van het klooster St.-Catharinadal, vermoedelijk naar [B].

Uitgave

- a. ERENS, Oorkonden St. Catharinadal, 1928-1931, p. 44-45, nr. 28, naar A.

Ontstaan en uitreiking

Deze pauselijke 'litterae cum filo serico' is blijkens de eerste kanselarijaantekening vermoedelijk geschreven door de scriptor Johan van Zancato, die tussen 1297 en 1308 werkzaam was in de pauselijke kanselarij (vgl. NÜSKE,

Untersuchungen, p. 294-295, Schreiber nr. 171). Ook de tweede kanselarij-aantekening vermeldt echter de naam van een schrijver, namelijk A. Romanucii, die als zodanig tussen 1295 en 1300 optreedt (vgl. NÜSKE, *Untersuchungen*, p. 151, Schreiber nr. 8). Het lijkt aannemelijk dat de tweede als corrector van de eerste is opgetreden, gezien de vele correcties en rasuren in A. Deze kunnen dan worden verklaard uit de betrekkelijke onervarenheid van de eerstgenoemde schrijver, die nog maar pas als ingrossator optrad. Dit temeer daar NÜSKE als vroegste vermelding voor Johan van Zancato september 1297 opgeeft, terwijl de onderhavige oorkonde reeds van maart 1297 dateert. Het omgekeerde kan echter niet worden uitgesloten, daar A. Romanucii niet als corrector vermeld wordt. Wel komt overigens diens vermoedelijke verwant Johannes Romanucii als 'corrector litterarum apostolicarum' voor onder paus Nicolaas IV en Bonifatius VIII tussen 1289 en 1302 (NÜSKE, *Untersuchungen*, p. 391).

De vierde kanselarij-aantekening geeft de moeilijk leesbare naam van degene die als procurator voor het klooster is opgetreden.

Samenhang

De tekst van deze oorkonde is een letterlijke herhaling door Bonifatius VIII van de in bescherming neming door zijn voorganger, zie nr. 1233. Alleen de locatie van het klooster is gewijzigd, hetgeen de reden zal zijn geweest om opnieuw een pauselijke bevestiging te verkrijgen. Toch beschouwen wij de tekst van nr. 1233 niet als de vooroorkonde van de onderhavige, daar dergelijke pauselijke beschermingsoorkonden een tamelijk gestandaardiseerd formulier kennen. Bovendien tonen de gemaakte schrijffouten in A aan dat de ingrossator een ander voorbeeld voor ogen heeft gehad, wellicht een waarin het adres in de vrouwelijke vorm stond geformuleerd.

Bonifatius^a, episcopus servus servorum Dei, dilectis in Christo filiis^b preposito^c et conventui monasterii de Breda, per prepositum^d soliti gubernari, Premonstratensis ordinis, Leodiensis diocesis, salutem et apostolicam benedictionem.

Sacrosancta Romana ecclesia devotos et humiles filios ex assuete pietatis officio propensius diligere consuevit et, ne pravorum hominum molestiis^e agitentur^f, eos tamquam pia mater sue protectionis munimine confovere.

Ea propter, dilecti^g in Domino filii^h, vestris iustis postulationibus grato concurrentes assensu, personas vestras et locum in quo divino estis obsequio mancipati cum omnibus bonis que impresenciarum rationabiliter possidet aut in futurum iustis modis prestante Domino poterit adipisci, sub beati Petri et nostra protectione suscipimus. Specialiter autem domos, terras, possessiones, molendina, prata, pascua, nemora et alia bona vestra, sicut ea

1373 ^a naam van de oorkonder in litterae elongatae en met extra vergrote initiaal A. – ^b gewijzigd uit mogelijk filia of filiabus, vermoedelijk door de teksthand A. – ^c slotletter op rasuur A. – ^d voorlaatste letter op rasuur van mogelijk een a A. – ^e gewijzigd uit molesto door de teksthand A. – ^f gewijzigd uit mogelijk agitintur A. – ^g gewijzigd uit mogelijk dilecte A. – ^h gewijzigd uit mogelijk filie A.

omnia iuste ac pacifice possidetis, vobis et per vos vestro monasterio auctoritate apostolica confirmamus et presentis scripti patrocinio communimus.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostre confirmationis et protectionisⁱ infringereⁱ velⁱ ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare presumpserit, indignationem omnipotentis Dei et beatorum Petri et Pauli, apostolorum Eius, se noverit incursurum.

Datum^j Rome apud sanctum Petrum, II nonas martii, pontificatus nostri anno tercio^{i,k}

(B)

1374

1297 maart 17

Jan II, hertog van Brabant, verklaart na klachten van de inwoners van Steenberghe, dat dezen voor tol te Antwerpen, kosten van geleide en bakengeld, geheven te Eendracht op de (Ooster)schelde, slechts 1 penning Engels verschuldigd zijn, maar de vistingendiensten op te brengen zoals de inwoners van Bergen op Zoom.

Origineel

[A]. Niet voorhanden; blijktens vermeldingen in twee 16e-eeuwse inventarissen ('s-Gravenhage, ARA, archief Nassause Domeinraad, I, Raad en rekenkamer te Breda, inv.nr. 462, 1e katern (eerder Folio 537, nr. 36) en 2e katern (eerder Folio 598, nr. 26) = Inventarissen van stukken resp. op 15 november 1539 en 20 juli 1537 aanwezig in de kom van Steenberghe) in 1539 nog in het archief van de gemeente Steenberghe aanwezig, in een lade met de signatuur: I, bezegeld met twee uithangende zegels.

Afschriften

- B. 1409 mei 14 – 1415 mei 8, Zevenbergen, RAWB, stadsarchief Steenberghe, inv.nr. 1 = Oude costumen van Steenberghe (Eerste of Oudste keurboek van Steenberghe, voorheen register A), fol. 39^r-39^v, onder caput: I, met in de index, fol. 37^v dezelfde titel als de rubriek: Van tolen tAndwerpen, van gheleide opt Scelt ende van bakenghelde in Eendrecht, naar [A].
- C. ca. 1500, Brussel, ARA, archief Rekenkamer (van Brabant), Delen, inv.nr. 8 (VERKOOREN, nr. XXII) = Registre van vele ende diverse previlegien, titelen ende exemptien (hertogelijk cartularium), fol. 51^r, onder de rubriek: Vrijdom

1373 ⁱ op rasuur A. – ^j datumregel gespatieerd en na de plaatsaanduiding (inclusief sanctum Petrum) op een nieuwe regel geschreven A. – ^k hierna een sluitingsteken A.

van thol voer dien van Steenberghe, 1296, *gewaarmerkt afschrift door Librecht van Hamme (klerk van de Rekenkamer van Brabant), naar [A]*.

[D]. *vóór 1539, niet voorhanden, bekend uit de inventaris van 15 november 1539 genoemd onder [A], vidimus van onbekende datum en door onbekende oorkonder, vermoedelijk naar [A]*.

E. *18e eeuw, Zevenbergen, RAWB, stadsarchief Steenberghe, inv.nr. 3 = Kopie keurboek (afschrift en vertaling van het oudste keurboek), fol. 18^r-18^v, naar B*.

Uitgaven

a. WILLEMS, *Brabantsche yeesten of rymkronyk, I, 1839, Codex diplomaticus, p. 688-689, nr. 84, naar C*. – c. BEZEMER, *Oude rechten van Steenberghe, 1897, p. 19-20, naar B*.

Regesten

HERMANS, *Analytische opgave, 1844, p. 54 (gedateerd 17 maart 1297/1298)*. – WAUTERS, *Table chronologique, VI, 1881, p. 566*. – SLOOTMANS, *Grepen uit de geschiedenis van Steenberghe, 1939, p. 36 (gedateerd 17 maart 1298)*. – VERKOOREN, *Inventaire des chartes et cartulaires, IIme partie, I, 1961, p. 194*. – DELAHAYE, *Archief Steenberghe, I, 1963, p. 130, nr. 11 (gedateerd 25 maart 1296 of 1297)*.

Datering

Het gebruik van de paasstyl is verondersteld, zie Inleiding.

Wi Ian, bi der graciën van Gode hartoghe van Lottrike, van Brabant ende van Lymborch, maken cont allen denghenen die dese lettren sullen ochte horen lesen, dat voer ons quamen die lieden van Steenberghe die wonende siin ende wonen int lant van Breda, dat men van ons hout, ende beclaeghden hem zwaerlike dat sii veronrecht hebben gheweest alsoe van tolen tAndwerpen, alsoe van gheleide op die Scelt ende van bokenghelde in Eendrecht, welc gheleede, tol ende bokenghelte leghet tusschen Vosulietshille ende Bortbuere op onsen stroom. Ende hierop hebben wii doen proeven wittelike die waerheit aen onse man ende aen andre wittighe liede ghenoech, dien wel te gheloeven es, ende die noch winren noch verlieseren en siin aen desen sticken, ende hebben vonden ter waerheiden dat dese voerghenoemde liede van Steenberghe vry ende quite schuldich siin te vaerne eewelike met horen goede binnen dese voerghenoemde palen alsoe van tolle tAndwerpen, van gheleende opt Scelt ende van bokenghelde in Eendrecht met eenen Enghelschen penninghe, die sii schuldich siin tAndwerpen van roedertolle, behoudeliic den tienden vische ende dat men heet des heerscapstol, dien te ghevene dies hii es gheliic dien van Berghen opten Zoem. Ende omdat wii dese voerghenoemden liede van Steenberghe niet veronrechten en willen noch laten veronrechten op onsen stroom, soe willen wii dat sii quite siin ende selen se quite houden eewelike met desen voerghenoemden rechte. Voert soe gheven wii desen voerghenoemden lieden van Steenberghe, waer dat sake dat yeman voerbii Andwerpen voere met soute onvermeten dat in Vlaendren niet ghesoden en waer, soe moghen sii met haren soute voerbii Andwerpen varen onvermeten. Ende van allen desen

voergheoemden rechte ende van allen desen stucken hebben wii gheloeft ende gheloven van ons ende van onsen nacomelinghen dese voergheoemden lieden van Steenberghen ende haren nacomelingen goet warant te sine als heere.

Ende omdat wi willen dat alle dese sticken entie pointe, die hiervoer gheuoemt siin, vast ende ghestade siin van ons ende van onsen nacomelinghen den lieden van Steenberghen ende haren nacomelingen ende wael ende witteliic ghehouden bliven, soe hebben wii hem ghegheven onse letteren uuthanghende beseghelt met onsen properen seghele. Ende om die meerre sekerheit soe hebben wii onse lieden van Andwerpen ghebeden dat sii der poertzeghel van Andwerpen met onsen zeghele hanghen aen dese ieghenwoerdighe letteren. Ende wii poerteren van Andwerpen om bede ons heeren ende om kennisse der waerheit hebben wii der poertzeghel van Andwerpen met ons heeren tshertoghen zeghele ghehangen aen dese letteren in oronscape ende in kennisse der waerheden.

Dit was ghedaen int iaer van incarnation ons Heeren dusentich^a tweehondert neghenti^a ende zesse, des sondaeghs voer half vasten.

1375

1297 maart 17

Gerard van Wezemaal, heer van Bergen op Zoom, verkoopt met toestemming van zijn oudste zoon Arnoud, ridder, aan abt en convent van de St.-Bernardsabdij (te Hemiksem) 9 bunder woeste grond en moer, gelegen tussen de oudere bezittingen van de abdij in de parochies (Oud) Gastel en Etten in het land van Bergen op Zoom, tegen een jaarlijkse cijns van 3 penning zwarte Tournoois, en bevestigt hen in het bezit van de eerder van hem verworven 53 hoeve moer (zie nr. 1321).

Origineel

[A]. Niet voorhanden.

Afschriften

[B]. 1309 augustus 9, niet voorhanden, bekend uit D, vidimus door Godfried, abt van de St.-Michielsabdij te Antwerpen (zie hier nr. 1508), naar [A].

C. begin 16e eeuw, Bornem, St.-Bernardus Abdij, archief abdij St.-Bernards, hs. nr. 332 = Cartularium (alphabetum) rubrum II, fol. 81^v, nr. E 8(a) (met restauraties door Judocus Bal, midden 17e eeuw), onder caput: Rubea de littera [E], geauthenticeerd door Judocus Bal, apostolisch notaris (gedateerd 1658), naar [A].

1374 ^{a-a} het eerste gedeelte van de datering, gezien de vermeldingen in de inventarissen genoemd onder [A], vermoedelijk in Romeinse cijfers in [A].

- D. *begin 16e eeuw, ibidem, fol. 82^r-82^v, nr. E 8(b) (met restauraties door Judocus Bal, midden 17e eeuw), onder caput: Rubea de littera [E], en onder de rubriek: Emptio novem bunariorum terre sub Hoevis, en in de marge: E rubea VIII transscriptum, geauthenticeerd door de notarissen Jan van Wouw en Jan Berkelar Schaldanus (ongedateerd, ca. 1559), naar [B].*
- E. *eerste helft 17e eeuw, ibidem, hs. nr. 322 = Cartularium (alphabetum) rubrum I-I, fol. 148^v-149^r, nr. E 8, onder caput: E [rubrum], geauthenticeerd door J. Andriessen(s), apostolisch notaris (gedateerd 1647), en vervolgens door J. Rubens, openbaar notaris (ongedateerd, ca. 1653), naar [A].*

Niet eerder uitgegeven.

Regest

LEVELT, *Oudenbosch, 1931, II, p. 178, inv.nr. 31 (gedateerd 18 maart 1296).*

Datering

Het gebruik van de paasstijl is verondersteld, zie Inleiding.

Nos Gerardus dictus de Wesemale, dominus de Berghen super Zoem, notum facimus universis presentes litteras inspecturis quod nos de speciali consensu et assensu Arnoldi dilecti primogeniti nostri, militis, vendidimus et vendidisse nos recognoscimus viris religiosis abbati et conventui monasterii Loci sancti Bernardi Cysteriensis ordinis, Cameracensis dyocesis, pro quadam pecunie summa nobis ex integro persoluta, novem bonaria tam wastine quam mori cum fundo suo, iacentis infra dominium terre nostre inter bona ipsorum religiosorum, que ab antiquo in parrochiis de Ghestele et de Etten habent et possident, infra hos quatuor palos sive limites infra scriptos, quorum videlicet palorum primus positus est iuxta terram arabilem ipsorum religiosorum, prope antiquam maceriam vulgariter heininghe nuncupatam, et tendit versus Splundele^a usque ad secundum palum, situm iuxta lacum qui vulgariter Overste Hoelmere nuncupatur, et iste secundus palus directe tendit versus Etten usque ad palum tertium, stantem iuxta quendam monticulum, qui quidem tercius palus directe tendit usque ad viam communitatem^b, que vadit ab Ettene versus grangiam ipsorum religiosorum. Et dicta novem bonaria cum fundo suo contulimus et ad^c adhuc conferimus dictis religiosis in veram et puram hereditatem sub annuo censu trium denariorum Turonensium parvorum seu nigrorum perpetuo tenenda et possidenda ab eisdem religiosis pacifice et quiete. Et in possessionem dictorum novem bonariorum dictos abbatem et conventum heredavimus et investivimus secundum morem terre approbatum, presentibus scabinis nostris de Woude et de Ghestele et pluribus mansionariis seu censuariis nostris per monitionem nostram et iudicium^d seu sententiam eorum, quorum intererat de huiusmodi iudicare. Concessimus quoque et concedimus predictis religiosis predicta novem bonaria cum omnibus iuribus, libertatibus, conventionibus, commoditatibus et utilitatibus, cum quibus concessimus sive dedimus eisdem religiosis quinquaginta tres

1375 ^a aldus gerestaureerd C, Sprundele DE. – ^b als coiem gecontraheerd CD, communem E. – ^c vermoedelijk dittografie C, ontbreekt DE. – ^d aldus CD, iudicium E.

hovas mori sive mansos, quas^e iusto titulo sive pretio^f iam diu ante adquisierunt erga nos pro quadam summa pecunie nobis ex integro persolute.

In cuius rei testimonium sigillum nostrum presentibus litteris est appensum, rogantes ad maiorem predictorum firmitatem antedictum Arnoldum nostrum primogenitum, ut in signum sui consensus et beneplaciti nos litteras nobiscum velit sigillare. Et nos igitur Arnoldus predicti domini Gerardi^g primogenitus in signum quod nos predictis omnibus nostrum consensum adhibuimus ad petitionem predicti patris nostri predilecti presentibus litteris nostrum sigillum duximus apponendum.

Datum anno Domini M^o CC^{oh} XCVI^o, in die dominica postⁱ Gregorii pape et confessoris.

1376

1297 maart 25

Willem, abt van de abdij van Park, oorkondt dat Jan, zoon van Jacob van Turnhout van Papenbroek, hem leenhulde doet voor de goederen, hoevenaars en rechten die zijn vader te Baarle in leen hield, onder voorwaarde dat Jan en zijn rechtsopvolgers dit leen zullen verheffen voor 11 schelling Leuvens binnen 40 dagen na het overlijden van de vorige leenman.

Origineel

[A]. Niet voorhanden; blijktens de vermelding in C in de 14e eeuw nog in het abdijsarchieef aanwezig en bezegeld met het zegel van de abt van Park.

Afschriften

[B]. 1297 maart 25, niet voorhanden, bekend uit C, vidimus door Arnoud, proost van de abdij van St.-Geertrui te Leuven (zie hier nr. 1377), naar [A].

C. 14e eeuw, Heverlee, Abdij van Park, abdijsarchieef, inv.nr. R VII-24 = [Liber Everardi], ook genaamd Liber ruber of Codex cartarum et privilegiorum ecclesie de Parcho (= cartularium B), fol. 108^r, zonder rubriek, door jongere hand toegevoegd, naar [A].

Niet eerder uitgegeven.

Datering

Het gebruik van de paasstyl is verondersteld, zie Inleiding.

1375 ^e quos gerestaureerd D. – ^f precio D. – ^g Ge. C, voluit D, Gewardi E. – ^h ducesimo E. – ⁱ aldus gerestaureerd C, zo ook E, hierna beati D.

Samenhang en tekstuitgave

In deze oorkonde, uitgevaardigd na de dood van Jacob, zoon van Jan van Turnhout, wordt door diens zoon leenhulde gedaan zoals vastgelegd in een oorkonde d.d. februari 1265, zie nr. 1056. Onderhavige oorkonde is daar de naoorkonde van. De tekstdelen die aan de vooroorkonde (VO) zijn ontleend, staan afgedrukt in een kleiner lettertype.

Sciunt universi quod Iohannes filius Iacobi bone memorie de Turnout dicti de Papenbrucke veniens ad nos, scilicet Willelmum, abbatem de Parco, ordinis Premonstratensis, fecit nobis homagium de bonis que dictus pater ipsius ante^a a nobis * tenuerat in mansionariis, possessionibus et iuribus ipsorum, prout sita sunt in villa de Barle supra Campiniam. Est autem condicio talis inter nos ex^b una parte^b et dictum Iohannem et antecessores ipsius ex altera quod dictum homagium debet a nobis requiri seu relevari cum undecim solidis Louanien-sibus pro omni iure infra quadraginta dies post obitum illius qui ante^a homo de illis^c bonis^d extiterat; alioquin verus^e heres^e dicti homagii teneretur nobis ad emendam.

In cuius rei testimonium presentibus sigillum nostrum apponimus *.

Datum anno Domini M^o CC^o nonagesimo sexto, mense marcio in Annunciacione dominica.

1377

1297 maart 25

Arnoud, proost van de abdij van St.-Geertrui te Leuven, vidimeert de oorkonde van Willem, abt van de abdij van Park, d.d. 25 maart 1297 (zie nr. 1376).

Origineel

[A]. Niet voorhanden.

Afschrift

B. 14e eeuw, Heverlee, Abdij van Park, abdijsarchieff, inv.nr. R VII-24 = [Liber Everardi], ook genaamd Liber ruber of Codex cartarum et privilegiorum ecclesie de Parcho (= cartularium B), fol. 108^r, zonder rubriek, door jongere hand toegevoegd, naar [A].

— — — (voorafgaand de tekst van nr. 1376)

Et quia nos Arnoldus, prepositus beate Gertrudis in Louanio, litteras prescriptas vidimus et legimus de verbo ad verbum sigillo prefati abbatis de Parco sigillatas, ad preces prememorati Iohannis de Turnout presenti transcripto nostrum sigillum in memoriam et munimen premissorum duximus apponendum.

Datum per copiam anno, mense et die suprascriptis.

1376 ^a antea VO. — ^{b-b} ex parte una VO. — ^c illius VO. — ^{d-d} bonis illius VO. — ^{e-e} heres verus VO.

1378

1297 april 15

Land van Breda

Raas II van Gavere, heer van Liedekerke en Breda, verkoopt met instemming van zijn oudste zoon Raas, ridder, heer van Boelare, aan Jan van Zomergem, meester van het St.-Janshospitaal te Brugge, en Weitin Porwaghene, meester van het Heilige-Geesthuis te Brugge, 61½ hoeve moer en woeste grond te Etten, met weg, watergang en grond tot aan de Mark en 1 bunder aan de Mark, tegen een jaarlijkse erfcijs van 3 penning klein Leuvens per hoeve, op voorwaarde dat zij $\frac{1}{7}$ van de opbrengst aan Paulus de Calkere, poorter van Brugge, geven en stelt de twee godshuizen en diegenen die op bovengenoemde goederen zullen wonen vrij van heervaartplicht, schot, dienst, kerkgeld en andere verplichtingen.

Concept, minuut en origineel

[C[A]. Brugge, OCMW, archief O.L.V. ter Potterie te Brugge, inv.nr. 137, concept op perkament. – Aantekening op de achterzijde: door eind-14e-eeuwse hand: Braband.

M[A]. *ibidem*, inv.nr. 136, minuut op perkament. – Aantekeningen op de achterzijde: 1° door eerste helft 14e-eeuwse hand: Transcrist van den goede van Brede dat legghet te Ette. – 2° door eind-14e-eeuwse hand: Brabant.

[A]. niet voorhanden; blijkens D bezegeld met het zegel van oorkonder, van diens zoon Raas van Boelare, en van de stad Breda, blijkens H bezegeld met drie uithangende zegels van groene was, naar M[A].

Afschriften

[B]. 1327 februari 27, niet voorhanden, bekend uit D, vidimus door de abten van de abdij Ter Doest en Eekhout te Brugge, en St.-Andries bij Brugge, naar [A].

C. 1340 mei 24, 's-Gravenhage, ARA, archief Nassause Domeinraad, I, Raad en rekenkamer te Breda, inv.nr. 288, reg. nrs. 77 en 314, vidimus op perkament door de abten van de abdij van St.-Andries bij Brugge en Eekhout te Brugge, naar [A].

D. tweede kwart 14e eeuw, Brugge, OCMW, archief klooster O.L.V. ter Potterie te Brugge, inv.nr. 137 bis, afschrift op perkament, naar [B].

[E]. eind 16e eeuw, niet voorhanden, bekend uit H, handschrift van Michiel Pigen, fol. 35 e.v., direct of indirect naar [A].

[F]. eind 16e eeuw, niet voorhanden, bekend uit een marginale aantekening in H door Adriaan Havermans, griffier van de stad Breda, handschrift van Judocus Cornelius, fol. 86^v e.v., direct of indirect naar [A].

[G]. na 1571 december 31 – vóór 1646, niet voorhanden, bekend uit een marginale aantekening in H door Adriaan Havermans, griffier van de stad Breda, hand-

schrijft in het bezit van Jacob van Lanschot, schepen van Breda, fol. 36^v e.v., direct of indirect naar [A].

- H. *eerste helft 17e eeuw, Breda, GA, afd. IV-1, collectie Havermans, suppl. 1980 (voorheen 's-Hertogenbosch, RA, collectie Cuypers van Velthoven), inv.nr. 1229, nr. 13, onder de rubriek: Copie van den brieff daerbij de heere van Breda heere Rase van Gaveren vercoept den tween goodtshuijsen der armen tot Brugge een ende tsesstich ende eenen halve hoeven moers ende woestijnen, liggende tusschen Etten ende tdorp van der Hoeven, noordtwaert aff van tdorp van Sprundel, zedert ende noch ter tijt gemeenlijck genoempt der Monickenmoer, en onder de bijbehorende rubriekaanduiding door Adriaan Havermans, griffier van de stad Breda: Verkoopbrief van 61½ hoeve moers tusschen Etten ende Hoeve aen twee godtshuijsen tot Brugge bij Rase van Gaveren, anno 1297, eenvoudig afschrift, vermoedelijk naar [E].*
- [I]. *ca. 1667, niet voorhanden, bekend uit J, authentiek afschrift door Jan Bogaerts, openbaar notaris, naar [B].*
- J. *ca. 1699, 's-Hertogenbosch, RA, archief Commissie van Breda, inv.nr. 675 = cartularium van de abdij van Thorn, fol. 18^r-19^r, onder de rubriek: Uuijgeven van de 61½ hoeve moers aen de kercke van Etten, dat men nu nomt den moninckenchijns, geauthenticeerd afschrift door W. Specken, openbaar notaris, naar [I].*

Uitgaven

a. CERUTTI, *Middeleeuwse rechtsbronnen Breda, I, 1956, p. 71-74, nr. 84, naar C.* – b. GYSSELING, *Corpus Middelnederlandse teksten, I-4, 1977, p. 2388-2393, nr. 1599, naar C[A] en M[A].*

Regesten

JUTEN, in *Taxandria, XXXII (1925), p. 120, nr. 15.* – DROSSAERS, *Archief Nasauschen Domeinraad, I-2, 1948, p. 23, nr. 77.*

Ontstaan

Van deze oorkonde zijn twee concepten bewaard gebleven die door verschillende handen zijn geschreven. In beide concepten zijn wijzigingen aangebracht door de scriptor van C[A], die volgens b behoort tot het personeel van het Heilige-Geesthuis te Brugge. De oorspronkelijke, onverbeterde oorkondeteksten in C[A] en M[A] zijn identiek. Ofwel zijn er tegelijkertijd twee kladversies opgetekend, ofwel is het ene concept overgeschreven naar de onverbeterde versie van het andere. De verbeterde teksten vertonen echter wel verschillen. M[A] is de meest volledige versie, voorzien van een datering, en staat blijkens de varianten van CD en H dichter bij het origineel dan C[A]. M[A] is dus eerst concept en daarna minuut. De drie, onafhankelijk van elkaar overgeleverde, afschriften CD en H vertonen gemeenschappelijke afwijkingen ten opzichte van M[A], zodat aannemelijk is dat deze varianten zijn ontleend aan het verloren gegane origineel.

Tekstuitgave

Vanwege het uitzonderlijk karakter van de overlevering van deze oorkonde wordt niet alleen de tekst op basis van afschrift C uitgegeven, maar tevens concept en minuut. Bij het concept is de eerste, onverbeterde versie als basistekst voor de uitgave genomen. Alle latere correcties, aangebracht in potlood, zijn ondergebracht in het bijbehorend notenapparaat. De minuut is uitgegeven met alle toevoegingen en correcties, door de hand van M[A] met inkt aangebracht, met een toelichting in het notenapparaat.

C[A]

M[A]

C

Wie^a Rase van Gauere, here van Liedekerke ende van Breda, make cont ende doe te wetene allen denghenen die dese lettren ende desen tsartere zullen zien iof horen lesen ende wie orconden met desen zelve lettren dat wie bi onsen goeden wille ende omme nutschepe van ons ende van onsen lande ende bi den consente Rasen, ons ouds zoens, die onse gherechte oyr es, hebben vercocht ende ghegheven omme ene summe van penninghen, die ons wel ende wettelike vergouden es met ghereden penninghen, gheesteliken lieden broeder Ianne van Zomergheem, meester van sinte Ianshuus in Brugghe, ende broeder Weitine Porrewaghene, meester van sheleghes Gheishuse in Brugghe, dat men heet die scamel huusweke, te deser vorseider twe huse boef een ende zestich

1378, C[A] ^a versierde initiaal C[A].

Wie^a Rase van Gauere, here van Liedekerke ende van Breda, make cont ende doe te wetene allen denghenen die dese lettren ende desen tsartre sullen sien iof horen lesen ende wie orconden met desen selven lettren dat wie bi onsen goeden moettwille^b ende omme nutschepe van ons ende van onsen lande ende bi den consente ende^c den^c wille^c Rasen, ons ouds zoens, die onse gherechte oyr es, hebben vercocht ende ghegheven omme ene summe van penninghen, die ons wel ende wettelike vergouden es met ghereden penninghen, gheesteliken lieden broeder Ianne van Zomergheem, meester van sinte Ihanshuis in Brucghe, ende broeder Weitine Porwaghene, meester van shelechs Gheishuis in Brucghe, dat men heet die

1378, M[A] ^a versierde initiaal M[A]. – ^b moet door hand C[A] bovengeschreven M[A]. – ^c door hand C[A] toegevoegd M[A].

Wie Race^a van Gauere, here van Liedekerke ende van Breda^b, make^c cont ende doe^d te wetene allen denghenen^e die dese letteren^f ende desen^g tsartre^h zullen zienⁱ iof horen lesen ende wie^j orconden met desen^k zelve^l letteren^l dat wie^j bi onsen goeden moettwille ende omme nutschepe^m van ons ende van onsen lande ende bi den consenteⁿ ende den wille Racen^o, ons houds^p soens, die onse gherechte oyr es, hebben vercocht ende ghegheven omme ene summe^q van penninghen, die ons wel ende wettelike^r vergouden es met ghereden penninghen, gheesteleken^s lieden broeder Ianne van Zomergheem^t, meester^u van sinte Ianshuse in Brugghe, ende broe-

1378, C ^a Raes D. – ^b Breda D. – ^c maken D. – ^d doen DH. – ^e denghuenen D. – ^f lettren D. – ^g dese D. – ^h tsartre D. – ⁱ sien D. – ^j wi D. – ^k deser D. – ^l zelve D. – ^m nutschepe D. – ⁿ concete D. – ^o Rasen D. – ^p outs D. – ^q somme D. – ^r wittelike D. – ^s gheesteleke D. – ^t Zoningeen H. – ^u meester D.

hoven ende ene halve hove moers ende woestinen met alle metten gronde, daer elke hove^b of houdt twelf buunre, die welke moer ende woestine leghet int lant van Breda in die prochie van Etthen, licghende tusschen der moeneke goede van sinte Bernards, dat men heet Halterberghe, ende der kerke van Etthen, ende van den dorpe van Spredele streckende noortwaert ter Markenwaert tote ver Adelisen Smeds goede toe ende haers zoens, ende vort wech ende watganc met al metten gronde neghen roeden breet, streckende tote in die Marke, ende een buunre, licghende up die Marke, metten gronde neven den vorseiden watgange. Ende al desen vorseiden moer ende woestine ende wech ende watganc ende enen buunre, also als het hier vorseiden es, so gheven wie dien vorseiden gheesteliken lieden te dier vorseider twe huse boef ewelike te hebbene ende te ghebrukene omme drie penninghe Louensche cleenre munten iaerliics chens van elker hove, elx iaers ewelike ons ende onsen oyre ende onsen nacomelinghen te heffene ende te hebbene up sinte Martiinsdach in den winter. Ende voert so ghe-

1378, C[A] ^b h gevlekt C[A].

scamel huseweke, te deser vorseider twe huse boef een ende sestich hoven ende ene halve hove moers ende woestinen met al metten gronde, daer elke hove of houdt twelf buenre, die welke moer ende woestine leghet int lant van Breda in die prochie van Etthen, licghende tusschen der moeneke goede van sinte Baernaerds, dat men heet Halterberghe, ende der kerken van Etthen, ende van den doerpe van Spredele streckende noertwaert ter Maerkenwaert tote ver Adelisen Smeeds goede toe ende haers zoens, ende voert wech ende watganc met al metten gronde neghen roeden breet, streckende tote in die Maerke, ende een buenre, licghende up die Maerke, metten gronde neven den vorseiden watgange. Ende al desen vorseiden moer ende woestine ende wech ende watganc ende enen buenre, also als het hier vorseiden es^d, gheven wie dien vorseiden gheesteliken lieden te dier vorseider twe huse boef ewelike te hebbene ende te ghebrukene omme drie penninghe Louansche cleenre munten iaerliics chens van elker hove, elx iaers ewelike ons ende onsen oyre ende

1378, M[A] ^d hierna so door hand C[A] doorgestreept en dien abusievelijk bovengeschreven M[A].

der Weitine Porwaghene, meister^u van shelechs^v Gheishuse in Brugghe, dat men hetet de scamel huseweke^w, te^x deser vorseider^y twee huse behoef een ende sestich hoven^z ende ene alve^{aa} hove moers^{ab} ende woestinen met al metten gronde, daer elke hove of^{ac} hout twelf buenre, die welke moer^{ad} ende woestine leghet^{ae} int land van Breda^b in die prochie van Etthen, licghende tusschen der moeneke^{af} goed^{ag} van sinte Baernaerds^{ah}, dat men hetet Halterberghe, ende der kerken van Etthen, ende van den dorpe^{ai} van Spredele streckende nordwaerd^{aj} ter Maerkenwaerd^{ak} tote ver Adelicen^{al} Smeeds goede toe ende haers soens, ende voert wech ende watganc^{am} met al metten gronde neghen roeden breet, streckende tote in die Maerke^{an}, ende een buenre, licghende up^{ao} die Maerke^{an}, metten gronde neven den vorseiden watgange. Ende al desen vorseiden moer^{ap} ende woestine^{aq} ende wech ende watganc^{am}

1378, C ^v shelichs D. – ^w scamelhuseweke D. – ^x tot H. – ^y na behoef H. – ^z ontbreekt H. – ^{aa} halve D. – ^{ab} mours D. – ^{ac} iof D. – ^{ad} mour D. – ^{ae} leget D. – ^{af} moenke D. – ^{ag} goet D. – ^{ah} Bernaerds D. – ^{ai} dorpen D. – ^{aj} noerdwaert D. – ^{ak} Markenwaert D. – ^{al} Adelisen D. – ^{am} watgane D. – ^{an} Marke D. – ^{ao} op D. – ^{ap} mouer D. – ^{aq} wostinen D.

ven wie al desen vorseiden moer, woestine, wech ende waterganc ende een buunre vorseit desen tween husen^c, also als siet binnen haren pitten ende palen begrepen hebben ende wiet met onsen ghesworen lantmetere doen meten hebben, vri te hebbene ende vri te ghebrukene ende quite ende los ende ledich te houdene ende te doen houdene van ons ende van onsen oyre ende van onsen nacomelinghen^d, also van herevarden, van resen, van beden, van hulpen te rudderscepe, van huwelike, van ghemenen werke, van scote^e, van zettinghen, van pointinghen, van kerchgelde, van allen taelgen ende van elken andren dienste^f metten vorseiden drien penninghen ierliics chens van elker hove^c te gheldene, alst hier vorseit es. Ende alle dese vorseide vrihede willen wie dat sie hebben ende wie gheven te hebbene allen denghenen die up dit vorseide goet zullen woenen, te ghebrukene vrielike also van den goede vorseit. Voert so willen wie dat niemene comen mach in den

1378, C[A] ^c hierna vorseit toegevoegd door de teksthand C[A]. – ^d c gewijzigd uit a C[A]. – ^{e-e} doorgestreept door de teksthand C[A]. – ^f vri te wesene bovengeschreven door de teksthand C[A].

onsen nacomelinghen te heffene ende te hebbene up sinte Martinsdach in den winter. Ende voert so gheven wie al desen vorseiden moer, woestine, wech ende waterganc ende een buenre vorseit desen vorseiden tween husen, also als siet binnen haeren pitten ende palen begrepen hebben ende wiet hem^c met onsen ghesuoren lantmetre doen maten hebben, vri te^c houdene^c, te hebbene ende vri te ghebrukene ende quite ende los ende ledich te houdene ende te doen houdene van ons ende van onsen oyre ende van onsen nacomelinghen, also van herevaerden, van resen, van beden, van hulpen te rudderscepe, van hulpen^c te^c huwelike^e, van ghemenen werke^f, van zettinghen, van pointinghen, van kerchgelde, van allen taelgen ende van elken andren dienste^f te^c wesene^c metten vorseiden drien penninghen ierliics chens van elker hove vorseid^c te gheldene, alst hier vorseit es. Ende alle dese vorseide vriheden willen wie dat sie hebben ende wie gheven te hebbene allen denghenen die up dit vorseide goet sullen woenen, emmermeer^c te ghebrukene vrielike also van den goede vorseit.

1378, M[A] ^e slot-n geëxpungeerd M[A]. – ^f hierna van scote door hand C[A] doorgestreept M[A].

ende enen buenre, also alst hier vorseiden es, dien gheven wie dien^{ar} vorseiden gheesteleken lieden te dier vorseider twee huse boef ewelike te hebbene ende te gebrukene omme drie penninghe Louansche cleenre munten ierliics^{as} chens^{at} van elker^{au} hoven^{av}, elx iaers ewelike^{aw} ons ende onsen^{ax} oyre ende onsen^{ax} nacomelinghen te heffene ende te hebbene up^{ao} sinte Martiinsdach^{ay} in den winter. Ende vort so gheven wie al desen vorseiden moer^{ap}, woestine^{az}, wech ende waterganc ende een buenre vorseit desen tween husen vorseit, also als siit^{ba} binnen haren pitten ende palen begrepen hebben ende wiet^{bb} hem met onsen ghesworen landmetre doen meten hebben, vri te houdene^{bc}, te hebbene ende vri te ghebrukene ende quite ende los ende ledich^{bd} te houdene ende te doen houdene van ons ende van onsen oyre ende van^b onsen^b nacomelinghen, als^{be} van herevaerden^{bf}, van reisen, van beden, van hulpen te rudderschepe^{bg}, van hulpen te huwelike, van ghemeenen^{bh}

1378, C ^{ar} den D. – ^{as} ierliics D. – ^{at} schens D. – ^{au} elken D. – ^{av} hove D. – ^{aw} eweleke D. – ^{ax} onse D. – ^{ay} Martinsdach D. – ^{az} woestinen D. – ^{ba} alsit D. – ^{bb} wiit D. – ^{bc} hierna ende H. – ^{bd} ledech D. – ^{be} also D. – ^{bf} herevaerde D. – ^{bg} rudderscepe D. – ^{bh} ghemenen D.

vorseiden waterganc iof up den vorseiden wech, het ne ware bi den consente ende metten wille der meisters van den vorseiden tween husen, sonder up twe roeden breet streckende an die westzide van den vorseiden waterganghe omme te vaerne ende te kerne, sonder ander vrome daer of te nemene, uteghesteken^g iof iemene hierboven ieghen ons ende ieghen onse oyr wildert ghecreghe ende sie dies vorseids weghe ende watganghes niet ombaren ne mochte, dat die lieden in den^h wech ende in den waterganc comen mochten met als wilken coste nae haere ghelande van haren goede alse die meisters van dien tween husen zecghen sullen up haere conscientie dat ghecost hevet. Ende ware oec dat sake dat men brucghen niet ombaren ne mochte te vaerne over den vorseiden waterganc, die brucghe soude men lecghen ende houdenⁱ over den waterganc sonder der vorseider twe huse cost ende also hoghe, dat die scepe wel varen moghen ende

Voert so willen wie ende^c ghebieden^c dat niemene comen mach in den vorseiden waterganc iof up den vorseiden wech, het ne ware bi den consente ende metten wille der meisters van den vorseiden tween husen, sonder up twe roeden breet streckende an de westside van den vorseiden waterganghe omme te vaerne ende te kerne, sonder ander vrome daer of te nemene, uteghesteken allene^c iof iemene hierboven ieghen ons ende ieghen onse oyr wildert ghecreghe ende sie dies vorseids weghe ende watganghes niet ombaren ne mochten, dat die lieden in den vorseiden^c wech ende in den waterganc comen mochten met als wilken coste nae^g ghelande van haren goede alse die meesters van dien vorseiden^c tween husen secghen sullen up haere conscientie dat ghecost hevet. Ende waer oec dat sake dat men brucghen niet ombaren ne mochte te vaerne over den vorseiden waterganc, die brucghen soude men lecghen ende^h maken^c over den waterganc sonder der vorseider twe huse cost ende also hoghe, dat die scepe wel varenⁱ

werke, van zettinghen^{bi}, van pointinghen, van kerkeghelde, van allen taelgen ende van elken andren dienste vri te wesene met dien vorseiden drien penninghen iaerlics^{bj} chens^{at} van elker hoven vorseit te gheldene, alst hier vorseit es. Ende alle dese vorseide vriheiden^{bk} willen wie dat sie^{bl} hebben ende wie^j gheven te hebbene allen denghenen die up^{ao} dit vorseide goed^{ag} zullen^{bm} wonen, emmermeer te ghebrukene vrilike^{bm} alse van den vorseiden goede.

Vort^{bo} so willen wie ende ghebieden dat niemene^{bp} ne^{bq} comen mach in den vorseiden waterganc iof up^{ao} den^{br} vorseiden wech, het ne^{bs} ware bi den consente ende metten wille der^{bt} meisters^{bu} van dien vorseiden tween husen, sonder^{bv} up^{ao} twee^{bw} roeden breet streckende an^{bx} die westside^{by} van dien vorseiden waterganghe omme te vaerne ende te keerne, sonder^{bv} ander vrome daer of^{ac} te nemene, uteghesteken^{bz} allene iof iemene^{ca} hierboven ieghen ons ende ieghen ons^{ax} oyr wildert ghecreghe ende zie^{cb} dies vorseids^{cc} weghe ende watganghes^{cd} niet ombaren ne^{bs} mochten, dat

1378, C[A] ^s allene bovengeschreven door de teksthand C[A]. – ^h vorseiden bovengeschreven door de teksthand C[A]. – ⁱ doorgestreept en maken bovengeschreven door de teksthand C[A].

1378, M[A] ^s hierna haere door hand C[A] doorgestreept M[A]. – ^h hierna houden door hand C[A] doorgestreept M[A]. – ⁱ hierna moghen door hand C[A] doorgestreept M[A].

1378, C ^{bi} settinghen D. – ^{bj} iaerlics D. – ^{bk} vriheden D. – ^{bl} si D, hierna die H. – ^{bm} sullen D. – ^{bn} vrilike D. – ^{bo} voert D. – ^{bp} hierna niet H. – ^{bq} ontbreekt DH. – ^{br} ten D. – ^{bs} en D.

onder die brughe liden met haren laste.

Voert soe gheven wie vrien orlof den vorseiden tween husen^j te ghewinne ende te copene totte viif hoven, eist moer of heide, pasture ofte made, te besittene met alsulken chense als sie se vonden erflike ende met alsulker vriedheden alse haere ander goet vorseit.

Voert so gheven wie den vorseiden tween husen dat sie vriedlike moghen nemen^k water ende wede up al onse wildernesse sonder haren cost ende oec weghe te vaerne ende te kerne van haren goede vorseit te Sprendelewaert ute tote den rechten hereweghe ende boven Etthen enen wech sonder haren cost. Ende^l van al desen vorseiden goede ende vorwaerden die hier vornoemt ende vorscreven siin gheloven wie over ons ende over onse oyr ende onse nacomelinghe ewelike goet waerant te wesene ende ghetrouwelike te houdene vast ende ghestade ende onghecalengiert desen vorseiden tween husen, ende

1378, C[A] ^j wettelike bovengescreven door de teksthand C[A]. – ^k ende ghebruken bovengescreven door de teksthand C[A]. – ^l doen te wetene dat wie alle dese vorscrevene dinghen bovengescreven en weer doorgestreept door de teksthand C[A].

mochten^j onder die brughe^k, gheliden^c met haeren laste. Voert so gheven wie vrien orlof den vorseiden tween husen wettelike^c te ghewinne ende te copene totte viif hoven toe^c, eist moer of heide, pasture ofte made, te besittene met alsulken chense als sie se vonden erflike ende met alsulker vriedheden alse haere ander goet vorseid.

Voert so gheven wie den vorseiden tween husen dat sie vriedlike moghen nemen ende^c ghebruken^c water ende wede up al onse wildernesse sonder haeren cost ende oec weghe te vaerne ende te kerne van haeren goede vorseit te Sprendelewaert ute tote den rechten hereweghe ende boven Etthen enen wech sonder hare cost.

Ende van al desen vorseiden goede ende vorwaerden die hier voernoemt ende vorscreven siin gheloven wie over ons ende over ons oyr ende onse nacomelinghe ewelike goet waerant te wesene ende ghetrouwelike te houdene vast ende ghestade ende onghecalengiert desen vorseiden tween husen, ende voert so gheloven wie over ons ende over ons oyr bi onser trouwen

1378, M[A] ^j door hand C[A] toegevoegd, hierna ende door hand C[A] doorgestreept M[A]. – ^k hierna liden met door hand C[A] doorgestreept M[A].

die lieden^{ce} in den vorseiden wech ende waterganc comen^{cf} mochten met alsulken coste na ghelande van haren goede alse die^{cg} meesters van dien vorseiden tween husen zegghen^{ch} zullen^{bm} up^{ao} hare consciencie^{ci} dat ghecost hevet. Ende ware ooc^{cj} dat sake dat men brugghen niet ombaren^{ck} ne mochte te vaerne over den vorseiden waterganc, die brugghen soude men legghen ende maken over den waterganc zonder^{bv} dier vorseider twee huse cost ende also hoghe legghen, dat die sceppe^{cl} wel varen mochten onder die brugghen^{cm}, gheladen met haren laste.

Vort^{bo} so gheven wie vrien orlof den vorseiden tween husen wettelike^e te ghewinne ende^z te copene^{en} tote^z vive^{co} hoven toe, eist^{cp} moer^{cq} iof^{cr} heide^{cs}, pasture^{ct} iof made, te besittene met alsulken^{cu} chense^{cv} als^{be} si se vonden erflike^{cw}

1378, C ^{bt} hierna voors. H. – ^{bu} meesters D. – ^{bv} sonder D. – ^{bw} tween D. – ^{bx} ane D. – ^{by} weestzide D. – ^{bz} uuteghes-teken D. – ^{ca} iemen D. – ^{cb} si D. – ^{cc} vorseit D. – ^{cd} watergangs D. – ^{ce} liede D. – ^{cf} commen D. – ^{cg} de D. – ^{ch} segghen D. – ^{ci} consciencie D. – ^{cj} oec D. – ^{ck} ontberen D. – ^{cl} sceppe D. – ^{cm} brugghen D. – ^{cn} coepene D. – ^{co} viven D. – ^{cp} eest D. – ^{cq} mour D, hierna eist H. – ^{cr} of D. – ^{cs} hierna iof H. – ^{ct} pastuere D. – ^{cu} alselken D. – ^{cv} tseins D. – ^{cw} erfeleke D.

voert gheloven wie over ons ende over onse oyr bi onser trouwen ende bi onser sekerheden al dese voerscrevene dinc te houdene ende te doen houdene vast ende ghestade ende nemmermeer daerieghen te doene dat den vorseiden tween husen mach deren ende ons te staden staen. Ende doen te wetene dat wie alle dese vorscrevene dinghe hebben ghegheven desen vorseiden tween husen bi also dat die here Pauwels die Calkere die Oude, poertere van Brughe, sal hebben van desen husen tsevende deel van den profite of van der vrome ende van den coste ende van scaden die moghen comen van al desen vorscrevene goede ewelike elx iaers ende siin oyr ende sine ofcomelinghe also diereghelike, bi also dat men den tween meisters van desen husen vorseit ghelove van desen profite vrome ende sine ofcomelinghe also diereghelike, bi also dat men den tween meisters van den husen vorseit ghelove van desen profite vrome ende sine ofcomelinghe also diereghelike, bi also dat men den

Ende ware oec dat sake dat wie of onse oyr of onse nacominghe ieghen desen tsartere ende ieghen al dat daer in ghescreven es, iewet daerieghen daden iof daerieghen daden doen omme te brekene of te crancene deser vorseider twe huse vorwaerde, die hiervoren bescreven es, so bidden wie

ende bi onser sekereden al dese vorscrevenen dinc te houdene ende te doen houdene vast ende ghestade ende nemmermeer daerieghen te doene dat den vorseiden tween husen mach deren ende ons te staden staen. Ende doen te wetene dat wie alle dese vorscrevene dinghe hebben ghegheven desen vorseiden tween husen bi also dat die here Pauwels die Calkere die Oude, poertre van Brughe, sal hebben van desen husen tsevende deel van den profite of van der vrome ende van den coste ende van scaden die moghen comen van al desen vorscrevene goede ewelike elx iaers ende siin oyr ende sine ofcomelinghe also diereghelike, bi also dat men den tween meisters van desen husen vorseit ghelove van desen profite vrome ende sine ofcomelinghe also diereghelike, bi also dat men den tween meisters van desen husen vorseit ghelove van desen profite vrome ende sine ofcomelinghe also diereghelike, bi also dat men den

ende met alsulker^{cx} vriheden also^{be} hare ander goet vorseit. Vort so gheven wie^j dien vorseiden tween husen dat sie^{cy} vrielike^{cz} moeghen^{da} nemen ende gebrucken^{db} water ende weide up^{ao} al onse wildernissen^{dc} zonder^{bv} haren cost ende ooc^{cj} weghe te vaerne ende te keerne van haren goede vorseit te Sprendelewaerd^{dd} ute^{de} tote den rechten hereweghe^{df} ende boven Etthen enen wech zonder^{bv} haren cost. Ende doen te wetene dat wie^j alle dese vorscreven dinghe^{dg} hebben ghegheven desen vorscreven^{dh} tween^{di} husen, bi also dat die here Pauwels die Calkere die Houde^{dj}, portre van Brugghe, zal^{dk} hebben van desen husen tsevende deel van den profite^{dl} of^e van der vrome^{dm} ende van den coste ende van scaden die moeghen^{dn} comen van al desen vorscrevene^{do} goede ewelike elx^{dp} iaers ende siin oyr^{dq} ende sine nacominghe also diereghelike, bi also dat men dien

1378, C ^{cx} alsulker D. – ^{cy} si D. – ^{cz} vrielike D. – ^{da} mogen D. – ^{db} ghebrucken D. – ^{dc} wildernesse D. – ^{dd} Sprendelewaert D. – ^{de} uute D. – ^{df} herweghe D. – ^{dg} dinghen D. – ^{dh} ontbreekt H. – ^{di} twee D. – ^{dj} Oude D. – ^{dk} sal D. – ^{dl} profiite D. – ^{dm} hierna ende H. – ^{dn} vromen D. – ^{do} moghen D. – ^{dp} elkes D. – ^{dq} oer D.

onsen here den hertoghe van Brabant, die nu es of die wesen sal, dat hie dese vorwarde doe vulcomen wettelike ende ewelike als overhere.

Ende ommadat wie willen dat alle dese dinghen bliven vast ende ghestade, ewelike ende onghecalengiert van iemene, so hebben wie dese ieghenwordighe lettren ende desen tsartere ghezeghelt ende ghevast met onsen propren zeghele, ghemene met Rasen zeghele, ons ouds zoens ende onse gherechts oysrs, ende met den ghemene zeghele der poert van Breda.

Ende ic Rase, here van Boenlaer, ruddre voernoemt, ommadat ic wille dat al dese dinc, die hier vorsecreven es, vast blive, ewelike ende onghecalengiert, so hebbic dese lettre ende desen tsartere ghezeghelt met minen propren zeghele, ghemene met miins heren miins vader zeghele in gherechter orconscepen.

Ende wie ghemeenlike scepene van Breda hebben onsen ghemenen zeghel ghedaen an desen tsartere in gherechter orconscepen doer ons heren wille van Breda, dies ons bat.

Ende ommadat wie willen dat alle dese dinghe bliven vast ende ghestade, ewelike ende onghecalengiert van iemene, so hebben wie dese ieghenwordighe lettren ende desen tsartre ghezeghelt ende ghevast met onsen propren zeghele, ghemene met Rasen zeghele, ons ouds zoens ende onse gherechts oysrs, ende met den ghemenen zeghele der poert van Breda.

Ende ic Rase, here van Boenlaer, ruddre voernoemt, ommadat ic wille dat al dese dinc, die hier vorsecreven es, vast blive, ewelike ende onghecalengiert, so hebbic dese lettre ende desen tsartre ghezeghelt met minen propren zeghele, ghemene met miins heren miins vader zeghele in gherechter orconscepen.

Ende wie ghemeenlike scepene van Breda hebben onsen ghemenen zeghel ghedaen an desen tsartre in gherechter orconscepen doer ons heren wille van Breda, dies ons bat.

Dese^l tsartre ende alle dese vorwaerden waren ghemaect ende ghegheven int land van Breda, int iaer ons Heren als men screef Siin incarnacioen M^o CC^o XCVII^o, dies maendaghes in die paesschedaghe^l.

1378, M[A] ^{l1} vanaf Dese tot en met paesschedaghe door hand C[A] toegevoegd M[A].

tween meisters^{bu} van desen^{dr} husen vorseit ghelove^{ds} van desen profite vrome ende coste^{dt} zonder enighe^{du} andre^{dv} prove te doene.

Ende van al desen goede ende vorwaerden^{dw} vorseit die hiervoren ghescreven siin gheloven wie^j over ons ende over ons oyr ende onse nacomelinghe ewelike goed^{ag} warant te wesene ende ghetrouwelike te houdene vast ende ghestade ende onghecalengiert desen vorseiden twee husen. Ende vort^{dx} gheloven^{dy} wie^j voer^{dz} ons ende voer^{dz} ons^{ax} oyr bi onser trouwen ende bi onser zekerheden^{ea} al dese vorsecreven^{eb} dinc te houdene ende te doen^{ec} houdene vast ende ghestade ende nemmermeer derieghen^{ed} te doene, dat dien vorseiden twee husen mochte deren ende ons te staden staen.

Ende ware ooc^{ej} dat sake dat wie^j iof^{er} ons^{ax} oyr^{ee} of^{ac} onse nacomelinghe ieghen desen tsaertre^h ende ieghen dat daer in ghescreven es, iwet daerieghen dade iof daerieghen daden doen omme te brekene of^{ac} te crankene deser vorseider

1378, C ^{dr} hierna twee H, den D. - ^{ds} gheloven D. - ^{dt} cost D. - ^{du} enegher D. - ^{dv} ander D. - ^{dw} vorworden D. - ^{dx} voert, hierna so D. - ^{dy} geloven D. - ^{dz} vor D. - ^{ea} sekerheden D. - ^{eb} vorsecrevene D. - ^{ec} doene D. - ^{ed} daerieghen D. - ^{ee} oyre D.

tween^{di} huse^{ef} vorwoerde^{eg}, die hiervoren bescreven es, so bidden wie^j onsen here den hertoghe van Braband^{eh}, die nu es iof die wesen zal^{dk}, dat hie^{ei} dese vorwaerde doe vulcomen^{ej} wettelike^r ende ewelike also goed^{ag} overhere.

Ende ommedat wie^j willen dat alle^{ek} dinghe^{el} bliven vast ende ghestade, ewelike ende onghecalengiert van iemene, so hebben wie^j dese^{em} ieghenwordighe^{en} letteren^f ende desen tsaertre^h ghesegelt ende ghevast met onsen propre^{eo} zeghele, ghemeene met Racen^o zeghele, ons houds^{ep} soens^{eq} ende ons gherechts oysr, ende metten ghemeenen^{er} zeghele der port van Breda.

Ende ic Race^{es}, here van Boenlaer, ruddre^{et} voernoemt^{eu}, ommedat ic wille dat alle dese dinc, die hier vorscreven es, vast blive, ewelike^{aw} ende onghecalengiert, so hebbic dese letteren^{ev} ende desen tsaertre^h gheseghelt^{ew} met minen propren zeghele, ghemeene^{ex} met miins heren miins vader

1378, C ^{ef} husen D. – ^{eg} vorworde D. – ^{eh} Brabant D. – ^{ei} hi D. – ^{ej} volcomen D. – ^{ek} hierna dese D. – ^{el} dinghen D. – ^{em} desen D. – ^{en} ieghenwordighen D. – ^{eo} propren D. – ^{ep} outs D. – ^{eq} sons D. – ^{er} ghemeinen D. – ^{es} Rase D. – ^{et} riddre D. – ^{eu} vornoemt D. – ^{ev} lettre D. – ^{ew} ghesegelt D. – ^{ex} ghemene D.

zeghele in gherechter orconscepen^{ey}.

Ende wie^j ghemeenlike die scepene^{ez} van der port van Breda^b hebben onsen ghemeeenen^{bh} zeghel ghedaen an desen tsaertre^h in gherechter orconscepen doer^{fa} ons heren wille van Breda^b, dies ons bat.

Dese tsaertre^h ende alle^{fb} dese vorwaerden^{fc} waren ghemaect ende ghegheven^{fd} int land^{fe} van Breda^b, int iaer ons Heren als^{be} men screef Siin incarnatioen dusentich^{ff} tweehondert zevens^{fg} ende neghentich^{fh}, dies^{fi} maendaghes^{fi} in die paesschedaghe^{fk}.

1378, C ^{ey} orconscepen D. – ^{ez} scepenen D. – ^{fa} dor D. – ^{fb} al D. – ^{fc} vorwaerde D. – ^{fd} ghegeven D. – ^{fe} lant D. – ^{ff} dusentech D. – ^{fg} seven D. – ^{fh} neghentech D. – ^{fi} des D. – ^{fi} manendaghes D. – ^{fk} paeschedaghe D.

1379

1297 juni 6

Bergen op Zoom

Schout en schepenen van Bergen op Zoom oorkonden dat Nicolaas zoon van Clementia afstand doet ten gunste van abt en convent van de St.-Bernardsabdij (te Hemiksem) van alle goederen, die deze na de dood van zijn met alle goederen in het klooster ingetreden oom, Dirk Alardszoon van Essen, zouden kunnen toekomen.

Origineel

[A]. Niet voorhanden.

Afschriften

- B. *begin 16e eeuw, Bornem, St.-Bernardus Abdij, archief abdij St.-Bernards, hs. nr. 332 = Cartularium (alphabetum) rubrum II, fol. 143^r-143^v, nr. G 29(b), onder caput: G rubea, geauthenticeerd door Judocus Bal, apostolisch notaris (gedateerd 1659), naar [A].*
- C. *eerste helft 17e eeuw, Bornem, St.-Bernardus Abdij, archief abdij St.-Bernards, hs. nr. 323 = Cartularium (alphabetum) rubrum I-2, fol. 29^r, nr. G 29(d), onder caput: G rubrum: Littere de bonis apud Woude, Haecxdonck et Nyspen, met in de inhoudsopgave, fol. 7^v, de rubriek: Littere quinque pariter de bonis Theoderici de Esschen, que bona sunt vendita; licet habeamus litteras, geauthenticeerd door Judocus Bal, apostolisch notaris (gedateerd 1656), naar [A].*

Uitgave

a. VAN LOON, in *De Spycker*, XXVII (1970), p. 8-9, nr. 3, naar C.

Samenhang

Zie onder nr. 1363.

Nos Willelmus Bieghe^a, scultetus in Berghen supra^b Zoem, et nos Hermannus filius Hermannii ac Paulus de Monte, scabini eiusdem loci de Berghen, notum facimus universis presentia visuris et auditoris quod in nostra specialiter constitutus presentia Nycholaus filius quondam Clementie recognovit coram nobis, spontanea voluntate pariter et cum libera mente hoc per bonam voluntatem suam fuisse simul et per hortationem suam cum affectu sincero, quod Theodericus filius quondam Alardi de Esghen, avunculus ipsius Nycholai predicti, religionis habitum suscepit reddendo se cum bonis suis cunctis et singulis clastro seu che nobio Loci sancti Bernardi et ibidem in sancto collegio Deo serviendo. Et predictus Nycholaus coram nobis sculteto et scabinis predictis de Berghen renunciavit omnibus bonis et rebus singulis, que bona seu res per mortem predicti Theoderici avunculi ipsius Nycholai poterunt

1379 ^a Bieghe C. – ^b super C.

vel deberent modo quocumque sepedicto Nycholao advenire vel cedere, super ipsis bonis et rebus cum libera resignatione effestucando nilque sibi aut suis preposteris^c in predictis bonis et rebus prenotati Theoderici iuris obtinendo.

In quorum omnium testimonium nos antedicti scultetus et scabini de Berghen sigilla nostra propria ad instantiam sepedicti Nycholai presentibus litteris duximus apponenda.

Datum et actum apud Berghen supra^b Zoem, anno Domini M^od CC^o nonagesimo septimo, feria quinta in octavas Pentecostes^e.

1380

1297 juli 26

De schepen Gobbe zoon van Heilwig en de gezworene Dirk van den Berg van Bergen op Zoom oorkonden dat Margaretha dochter van Geile, bloedverwante van wijlen Dirk Alardszoon van Essen, afstand doet ten gunste van abt en convent van de St.-Bernardsabdij (te Hemiksem) van alle goederen en rechten waarop zij door het overlijden van genoemde Dirk aanspraak kan maken.

Origineel

A. Antwerpen, RA, archief abdij St.-Bernards te Hemiksem, charter ad datum 26 juli 1297 (aanwinst 1886). – Afmetingen: hoogte 81 (rechts 74) + pliek 22/24 x breedte 200 (onder 203) mm; gaaf bewaard, behoudens de bezegeling.

Aantekeningen op de achterzijde: 1° door 14e-eeuwse hand: Littera scabinorum de Bergis de quitaclamazione bonorum Tilmanni de Eschen (gedeeltelijk over de zegelstroken heen geschreven). – 2° mogelijk dezelfde hand als voorgaande voegde hieraan toe: a Margareta cognata eius. – 3° door 14/15e-eeuwse hand: G (in rode inkt). XXIX.

Bezegeling: twee bevestigingsplaatsen (met uithangende, gedeeltelijk afgescheurde dubbele stroken perkament) voor de aangekondigde zegels (LS1, LS2).

Afschriften

B. begin 16e eeuw, Bornem, St.-Bernardus Abdij, archief abdij St.-Bernards, hs. nr. 332 = Cartularium (alphabetum) rubrum II, fol. 144^r, nr. G 29(c), geauthenticeerd door Judocus Bal, apostolisch notaris (gedateerd 1659), naar A.

C. eerste helft 17 eeuw, ibidem, hs. nr. 323 = Cartularium (alphabetum) rubrum I-2, fol. 26^v, nr. G 29(a), onder zelfde caput en rubriek als vermeld bij nr. 1362, afschrift C, geauthenticeerd door J. Rubens, openbaar notaris (ongedateerd, ca. 1653), naar A.

1379 ^c aldus BC, begriip successoribus. – ^d millesimo C. – ^e Pentecostes C.

Uitgave

a. VAN LOON, in *De Spycker*, XXVII (1970), p. 9-10, nr. 4, naar BC.

Ontstaan en samenhang

A is door dezelfde hand geschreven als het origineel van nr. 1362. Voor verdere samenhang zie nr. 1363.

Nos^a Gobbo filius Heylewigis, scabinus in Berghen supra Zoem, et Theodericus de Monte, iuratus^b ibidem, notum facimus universis presentia visuris quod in nostra constituta presentia Margaretha filia Gheyle, quondam cognate Theoderici filii Alardi de Esken, ipsa Margaretha cum suo legitimo tutore mediante iure suscepto^c renuntiavit cum legitima resignatione coram nobis iure mediante omnibus bonis et iure quocumque sibi aut suis preposteris^d deberent advenire vel cedere modo quocumque de morte predicti Theoderici filii Alardi de Esken, avunculi matris^b ipsius Margarethe^a.

Et predicta Margaretha effestucavit super bonis predictis et omni iure, si quid iuris deberet habere in bonis premissis, ad opus domini abbatis et conventus Loci sancti Bernardi^b, Cisterciensis ordinis, premissa supportando^a.

In quorum omnium testimonium et veram cognitionem sigilla nostra presentibus duximus appondenda^a.

Datum anno Domini M^o CC^o nonogesimo septimo, in crastino beati Iacobi apostoli.^e

(LS1) (LS2)

1381

1297 oktober 26

Guda, abdis van de abdij van Thorn, geeft aan Arnoud van der Biestraten het goed te Gilze, door Jacob, deken van Hilvarenbeek, aan de kapelanie te Thorn geschonken, tegen een jaarlijkse cijns van 5 sester rogge en 20 schelling herencijns, welke cijns tevens wordt gevestigd op Arnouds huis en hof met 3½ bunder land.

Origineel

A. Maastricht, RA, archief abdij van Thorn, A, voorl. inv.nr. 79. – Afmetingen: hoogte 148 (rechts 141) + pliek 19 (20) x breedte 214 (onder 207) mm; beschadigd, met tekstverlies.

1380 ^a twee punten als aanvangsteken en interpunctie A. – ^b eerste letter op rasuur A. – ^c aldus A, lees suscepto. – ^d aldus A, men verwacht posteris. – ^e hierna een sluitingsteken A.

Aantekeningen op de achterzijde: 1° door 14e-eeuwse hand: Dat guet van Ghilsen dat [g]hehort totter capelrien sancte Anne, 1297 (verbeterd uit 1397, en Q doorgestreept).

Bezegeling: twee uithangend bevestigde zegels, die aangekondigd zijn, namelijk: S4 wapenzegel van Zegebert van Ulvenhout, ovaal (hoogte zegelveld 15, breedte 11, rand 4 mm), van groene was, rand rechtsboven en linksonder beschadigd (type II; zie CSN 1268 en hier nr. 1396 S3). – S5 wapenzegel van Wouter van den Houte, rond (doorsnede zegelveld 21, rand 4 mm), van groene was, gaaf (zie CSN 1271, gedateerd 1293, lees 1298), met randschrift: + Sigillum WALTERI DE HOVTE; en vijf bevestigingsplaatsen (waarvan drie waarbij slechts de sneden in de pliek zichtbaar zijn (LS1, LS3 en LS7) en twee met resten van de uithangende stroken perkament (LS2 en LS6)), vermoedelijk voor de overige aangekondigde zegels.

Afschrift

- B. *eind 18e eeuw, Maastricht, RA, archief abdij van Thorn, B, voorl. inv.nr. 1639 (voorheen cartularium nr. 5) = Cartularium der kapellanen van de stiftskerk, bevattende geauthenticeerde afschriften der schenkingsbrieven en stichtingsbrieven der verscheidene beneficiën en kapellaniën van voormelde kerk, ongefol., eerste stuk, geauthenticeerd afschrift, naar A.*

Uitgaven

- a. HABETS, *Archieven kapittel Thorn, I, 1889, p. 73-74, nr. 79, naar A.* –
 b. WILHELM, *Corpus altdeutschen Originalurkunden, IV, 1963, p. 159-160, nr. 2821, naar A.* –
 c. CERUTTI, *Middeleeuwse rechtsbronnen Breda, I, 1956, p. 74-75, nr. 85, naar A.* –
 d. GYSSELING, *Corpus Middelnederlandse teksten, I-4, 1977, p. 2445-2446, nr. 1635, naar A.*

Regesten

- FRANQUINET, *Beredeneerde inventaris Thorn, I, 1881, p. 84, nr. 53.* – HAAS, *Suppl. chronologische lijst, 1972, p. 102, nr. 282.*

Tekstuitgave

De lacunes in A zijn aangevuld naar B.

Goda^a, metter ghenaden ons Heren ab[di]sse van Thoren, alle denghenen die dese lettren soelen sien groete ende kennisse der warheit.

Ic doe u dat cont dat ic hebbe vererft van scoethuus halven van Thoren Arnoude van der Biestate[n, si]ins kints kinde te latene al dat goed dat her Iacob, die deken van der kerstehede van Beke, gh[eg]heven heeft ter capelrien te Thoren, dat ghelegen es te Ghilse omme viif seester rogs tsars^b met[ter] maten van Breda ende tventech scellinghe alsoelke

1381 ^a versierde initiaal A. – ^b aldus A, lees tsiaars.

paiments als die here van den lande neemt, dat men herenghelt heet, op alsoelke vorwarde dat dese vorgheoemde Arnout sal gheven den ciins van den goede van scoethuus halven van Thoren te Scinne of war dat gehovet es.

Ende ommadat dit pant ewelike goed gnoech soude bliven, so heeft er dese vorgheseide Arnout toegheset huus ende hof ende dat dartoe hoert, ende vierdehalf boenre ghewonnets lants, dat darbi leghet, ende te verwarne desen ciins van desen goede, dat hi mede ingheset heeft ghelike den andren.

War oec da[t] sake dat ment verwandelde, so soude ment verwandelen med tventech scellinghe herenghelts ende metten ciinse te hove. Dese viif seester rogs sal dese vorgheoemde Arnout, of die tgoed houdende es, ghelden telken sente Marien Lichtmisse ende dese tveentech scellinge herenghelts.

Ende ommadat dit te vaster wesen soude, so es dit bezegelt med minen zeghele, meds conv[en]ts zegele van Thoren, med haren Jacobs dekens zegele van Beke, med Zeghebrechts zeghele [va]n Vluehouth ende Wouters van den Houte, als der manne tseren van Breda, med Gherart Nael[den] zeghele ende Ians van der Vnen, als scepenen van Breda, int iaer ons Heren M CC^o ende XC[VII de]s satersdages na sente Seueriinsdach.

(LS1) (LS2) (LS3) (S4) (S5) (LS6) (LS7)

1381a

1297

Jan II, hertog van Brabant, vidimeert vier oorkonden, door de hertogen van Brabant verleend aan de abdij van Tongerlo, waaronder de oorkonde d.d. 1221 april (10-30) of 1222 april (1-2) (zie nr. 953). (Deperditum)

Origineel noch afschriften voorhanden.

Vermelding

[B]. 1651 – 1691, in de *Index archivarum van de abdij van Tongerlo, onder caput: III Privilegia et onera ducalia, fol. 23^r-23^v, niet voorhanden, bekend uit uitgave a (in 1907 in privé-bezit).*

Uitgave van de vermelding

a. GOETSCHALCKX, in *BGHB, VI (1907), p. 385-386, naar [B].*

1382

1298 januari 7

Gillis Boudewijnszoon van Steenberg en Jacob Gilliszoon van Westbergen stellen zich en hun goederen garant voor de verkoop door Jacob aan abt en convent van de St.-Bernardsabdij (te Hemiksem), van 1 hoeve land naast de (uit)hof (van de abdij) te Halderberg (Hoeven).

Origineel

[A]. Niet voorhanden.

Afschriften

- B. *begin 16e eeuw, Bornem, St.-Bernardus Abdij, archief abdij St.-Bernards, hs. nr. 332 = Cartularium (alphabetum) rubrum II, fol. 82^v-83^r (oude fol. 1^v-2^r), nr. E 9 (met restauraties door Judocus Bal, midden 17e eeuw), onder caput: Rubea de littera [E], en onder de rubriek: Emptio unius hoeve seu mansi a domino de Westberghe siti in Hoevis, geauthenticeerd door de notarissen Jan van Wouw en Jan Berkelar Schaldanus (ongedateerd, ca. 1559), naar [A].*
- C. *eerste helft 17e eeuw, Bornem, St.-Bernardus Abdij, archief abdij St.-Bernards, hs. nr. 322 = Cartularium (alphabetum) rubrum I-1, fol. 149^v, nr. E 9, onder caput: E [rubrum], geauthenticeerd door J. Andriessen(s), apostolisch notaris (gedateerd 1647), en vervolgens door J. Rubens, openbaar notaris (ongedateerd, ca. 1653), naar [A].*

Niet eerder uitgegeven.

Datering

Het gebruik van de paasstyl is verondersteld, zie Inleiding.

Universis presentia visuris et audituris Egidius filius Balduini quondam de Steenberghe et Iacobus filius Egidii quondam dicti de Westberghe salutem et subscriptam cognoscere veritatem.

Cum ego predictus Iacobus legitime vendidi et deliberavi personis religiosis, scilicet domino abbati et conventui Loci sancti Bernardi ordinis Cysterciensis, unum mansum seu hovam terre, site iuxta curtim de Halterberghe^a, prout predictus pater meus Egidius de Westberghe possidebat ibidem, pro quadam summa pecunie mihi bene persoluta, promittimus ambo, ego antedictus Egidius filius Balduini de Steenberghe et ego prefatus Iacobus filius Egidii de Westberghe, bonum warandiam esse de dicto manso seu houwa^b terre predictae predictis religiosis, ac etiam promittimus ipsis religiosis dictum mansum seu hovam^c terre predictae contra coheredes nostros cunctos et singulos et contra quoscumque alios, qui ad debitam iusticiam simul et ad rationis sententiam seu ad legem voluerint per-

1382 ^a Halderberghe C. – ^b hova C. – ^c hovam C.

venire, perpetue warandire sepredictis religiosis sine calumnia seu calangia super premissis et indemnes conservantes. Et ad hoc obligamus nos et omnia bona nostra habita et pariter habenda ubicumque vel qualiacumque fuerint sita vel reperta.

In quorum omnium testimonium et munimen ego Egidius predictus filius Baldewini^d de Steenberghe sigillum meum proprium presentibus duxi apponendum. Et ego sepredictus Iacobus filius Egidii de Westberghe^e, cum ad presens proprium sigillum non habeam, utor in hac parte sigillis virorum discretorum, scilicet domini Petri, investiti de Steenberghe, domini Iohannis, investiti de Breda, domini Gerardi dicti de Lichte, capellani in Etthen^f. Et nos predicti investiti de Steenberghe et de Breda ac nos predictus capellanus de Etthen^f sigilla nostra propria presentibus duximus apponenda ad instantiam predictorum Egidii filii Balduini de Steenberghe et Iacobi filii Egidii de Westberghe in testimonium premissorum.

Datum et actum anno Domini millesimo ducentesimo^g nonagesimo septimo^g, in crastino Epiphanie^h Domini.

1383-1384

1298 februari – maart

Jan II, hertog van Brabant, neemt als voogd van de abdij van Tongerlo deze in bescherming en belooft haar in haar rechten en bezittingen, onder meer te Alphen, Zundert, Nispen, Roosendaal, Woensdrecht en Ossendrecht, te zullen handhaven.

Originelen

A1. Westerlo, Abdij van Tongerlo, abdijsarchieff, I, inv.nr. 245. – Afmetingen: hoogte 189 (rechts 199) + pliek 22 x breedte 271 (onder 267) mm; gelinieerd; gaaf bewaard, behoudens de bezegeling.

Aantekeningen op de achterzijde: 1° door 14e-eeuwse hand: Confirmatio bonorum in Tongerlo. – 2° door andere begin-14e-eeuwse hand: Confirmatio bonorum de Tongerlo. – 3° door 17e-eeuwse hand: Dux Iohannes confirmat nostra bona et renovat privilegia, 1297 (gewijzigd uit 1296), liber privilegiorum fol. 16 (foutieve verwijzing).

Bezegeling: één uithangend bevestigd zegel, dat aangekondigd is, namelijk: S zegel van oorkonder, van bruine was (zwaar beschadigd).

A2. Westerlo, Abdij van Tongerlo, abdijsarchieff, I, inv.nr. 247. – Afmetingen: hoogte 172 (rechts 193) + pliek 31 x breedte 418 (onder 416) mm; gelinieerd; beschadigd, met tekstverlies.

1382 ^d Balduini C. – ^e aldus gerestaureerd B, Westberge C. – ^f Etten C. – ^{g-g} CC° XCVII° C. – ^h aldus B, lees Epiphanie; Ephifanie C.

Aantekeningen op de achterzijde: 1° door begin-14e-eeuwse hand: Confirmatio bonorum de Tongerlo. – 2° door andere begin-14e-eeuwse hand: Confirmatio bonorum de Tongerlo. – 3° door 15e-eeuwse hand: Confirmatio bonorum pertinentium ad ecclesiam Tongerlensem a Iohanne, Dei gratia Lotharingie, Brabancie ac Lymburgie duce, anno Domini M CC XC VII°. – 4° door 17e-eeuwse hand: In libro privilegiorum fol. 16, 1297.

*Bezegeling: één uithangend bevestigd zegel (aan een rood-bruin zijden snoer), dat aangekondigd is, namelijk: S ridderzegel van oorkonder, rond (doorsnede zegelveld 78, rand 8 mm), van bruin-gele was, beschadigd (doormidden gebroken, doch weer gelijmd) (zie LAURENT, *Les sceaux*, 1993, I-1, p. 270, nr. 33, II, *Brabant pl. 120*, nr. 33¹), met randschrift: Sigillum IOHAN[NIS] : DEI : GRATIA : DVCIS : LOTHARINGIE : [B]RABANTIE : ET : LIMBURGIE, met tegenzegel CS ridderzegel van dezelfde, rond (doorsnede zegelveld 45, rand 5 mm), licht beschadigd, (zie LAURENT, *Les sceaux*, 1993, I-1, p. 270, nr. 34, II, *Brabant pl. 120*, nr. 34¹), met randschrift: Sigillum · IOHANNIS : DVCIS : BRABAN[Tie] · ET : MARCHIONIS : IMPERII.*

Afschriften

- B1-B2. eind 14e eeuw (na 1380), Westerlo, Abdij van Tongerlo, abdijsarchieff, II, inv.nr. 1 = [Liber privilegiorum] (*cartularium A*), fol. 21^v, onder de rubriek: Littere confirmationis omnium bonorum ecclesie de Tongerlo a Iohanne, duce Lotharingie, Brabancie ac Lymburgie, naar A1; en *ibidem*, fol. 16^v, onder de rubriek: Confirmatio omnium bonorum et iurium ecclesie Tongerloensis a Iohanne duce, naar A2.
- C. 15e eeuw, Brussel, ARA, archief Rekenkamer (van Brabant), Delen, inv.nr. 5 (VERKOOREN, nr. XIX) (*hertogelijk cartularium*), fol. 92^v, naar A1.
- D. 16e eeuw, Westerlo, Abdij van Tongerlo, abdijsarchieff, inv.nr. 7, authentiek afschrift door Cor. Willems, openbaar notaris, naar B1.
- E. 16e eeuw, Antwerpen, RA, archief abdijsarchieff van Tongerlo, inv.nr. I, VII, authentiek afschrift door Cor. Willems, openbaar notaris, naar B2.
- [F]. 1648 augustus 8, niet voorhanden, bekend uit G, *vidimus* door de stad Antwerpen, gewaarmerkt door Alexander della Faille, schepen en stadssecretaris van Anwerpen, naar A1.
- G. 1649 juli 30, 's-Hertogenbosch, RA, collectie Cuypers van Velthoven, inv.nr. 2053 (oud nr. 166), eenvoudig afschrift door Adriaan Havermans, griffier van de stad Breda, naar [F].
- H. eerste helft 17e eeuw, Brussel, ARA, archief Rekenkamer (van Brabant), Delen, inv.nr. 8 (VERKOOREN, nr. XXII) = Register van vele ende diverse privilegien, titelen ende exemptien (*hertogelijk cartularium*), fol. 442^v-443^r, naar A1.
- I. 1668, Antwerpen, RA, archief abdijsarchieff van Tongerlo, inv.nr. 1, VII, authentiek afschrift door F. Bongarts, openbaar notaris, naar A1.

- J1-J2.* begin 18e eeuw, Westerlo, Abdij van Tongerlo, abdijsarchieff, II, inv.nr. 3 = Copia libri privilegiorum in quo continentur bona ac iura spectantia ad abbatem et conventum Tongerloensem (*cartularium B*), fol. 27^v, onder dezelfde rubriek als B1, onvolledig afschrift (met een verwijzing naar het afschrift van A2, dat eerder in het cartularium werd overgeschreven) door Carolus van den Schilde, archivaris van de abdij van Tongerlo, naar B1; en *ibidem*, fol. 19^v-20^r, onder dezelfde rubriek als B2, door Carolus van den Schilde, archivaris van de abdij van Tongerlo, naar B2.
- K.* laatste kwart 18e eeuw (ca. 1784), Brussel, KB, hs. nr. 22480 = A. Heylen *Analecta inedita* (register afschriften met ingekleurde kaarten), fol. 9^r, onder de rubriek: Confirmatio omnium bonorum ecclesie Tongerloensis a Iohanne duce, en in de marge: anno 1297, door Adriaan Heijlen, archivaris van de abdij van Tongerlo, naar B2.

Uitgaven

a. DE RAM, *Dynteri Chronicon*, II, 1854, p. 467 (onvolledig). – *b.* REUSENS e.a., in *AHEB*, II (1865), p. 455-457, naar K. – *c.* VANNÉRUS, *Inventaire de l'abbaye de Tongerloo*, 1908, p. 12-13 (onvolledig). – *d.* ERENS, *Oorkonden abdij Tongerloo*, II, 1950, p. 37-40, naar A1, en p. 42, nr. 307, naar A2. – *e.* CAMPS, *Oorkondenboek Noord-Brabant, I-2*, 1979, p. 680-682, nr. 567 (onvolledig), naar A1.

Regesten

WAUTERS, *Table chronologique*, VI, 1881, p. 610. – VANNÉRUS, *Inventaire de l'abbaye de Tongerloo*, 1908, p. 12. – VERKOOREN, *Inventaire des chartes et cartulaires, II-1*, 1961, p. 196.

Datering

Het gebruik van de paasstijl is verondersteld, zie *Inleiding*.

Ontstaan en tekstuitgave

Deze oorkonde is in twee exemplaren uitgevaardigd, doch met een afwijkende maanddatum. Mogelijk houdt dit verschil verband met een latere scriptio van A2. Beide zijn door eenzelfde hand geschreven, die tevens de oorkonden d.d. februari 1298, 29 april 1299, 28 januari 1300 en januari 1301 (resp. ERENS, *Oorkonden abdij Tongerlo*, II, 1950, nrs. 306, 316, 322 en 327) schreef; behoudens nr. 306 betreft het hier eveneens dubbeluitvaardigen van oorkonden, door de hertog van Brabant aan de abdij van Tongerlo verleend.

Voor de tekstuitgave is gebruik gemaakt van A1. De varianten van A2 zijn in het notenapparaat verwerkt.

Iohannes^a, Dei gratia Lotharingie, Brabantie ac Lymburgie dux, universis presentes literas inspecturis salutem in Domino.

Noverit universitas vestra quod nos viros religiosos .. abbatem et conventum monasterii de Tongerlo^b ordinis Premonstratensis sub nostra protectione et tuitione tanquam verus advocatus suscipientes, omnes libertates, immunitates^c et gratias eisdem a nobis et predecessoribus nostris concessas seu ab aliis quibuscumque super theloniis, exactionibus, passagiis, redditibus, domibus, censis, terris cultis et incultis, nemoribus, molendinis, piscariis, pascuis, pratis, allodiis, wastinis, miricis, moris, iurisdictionibus, decimis, elemosinis, possessionibus, paludibus et mansuris necnon minoribus iusticiis hactenus per iudices, scabinos et mansionarios in allodiis monasterii predicti de Tongerlo^b habitis et consuetis seu aliis bonis quibuscumque eiusdem monasterii acquisitis in locis infrascriptis consistentibus, scilicet in Tongerlo cum suis pertinentiis, Westerlo, Oelne, Oeuele, Herentals, Herenthout, Nielne, Broecheem^d, Oelegheem^e, Emmeleem et in confinio, Scille, Wineghem, Dorne^f, Halle, Duffle^g, ibidem quadraginta firtellas^h et unam avene, Maghliniaⁱ, Diist et confinio, Scaffene, Vesnaeke^j sancti Emelini, decimam de Belke ibidem et sex bonaria^k terre, Vesnaeke^j sancti Petri cum suis pertinentiis, Waienberghe, Thenis, Winde, Authugharden, Bevekem^l, et in confinio de Thenis, Webbechem^m, Bekenuortⁿ, Voerst, Merhout, in loco qui dicitur Winkellem^o decem et septem bonuaria pratorum, item ibidem quinque bonuaria que fuerant Godefridi Haec, Bruestele, Lyghterde^p, Rethee^q, Weerbeke^r, Scoenebouke^s, Perlaer, Rauenssele^t, Eele, Turnout, Hapert et Loen, Yersele, Eykelberghe^u, Berze, Westilbourgh^v, Ensceit^w, Velloen, Walewich^x et Drunen^y cum decima novali de campo monialium, Alpheem^z cum suis pertinentiis, Gorle^{aa}, sedecim bonuaria pratorum in loco qui dicitur Ludensuort^{ab}, Littelzundert^{ac}, Calmpthout, Esscen^{ad}, Nispen, Rosendaele^{ae} cum suis appenditiis, Honcsdreecht^{af}, Ossendrecht, Breghte^{ag}, Vorscoete^{ah} et Viersele, Harsele^{ai}, et in aliis locis quibuscumque prout hec omnia et singula rite tenent et possident et eadem titulo donationis seu emptionis rite et iuste acquisiverunt dictis religiosi in perpetuum tenore presentium confirmamus, auctoritatem nostram et consensum dictorum bonorum acquisitionibus adhibentes; volentes et mandantes ut dicti religiosi super premissis omnibus et singulis contra invasores et iniuriatores eorumdem per nos et per nostros successores nostrosque iusticiarios in perpetuum defendantur et in possessione dictorum bonorum et in libertatibus a nobis et a nostris predecessoribus^{aj} ipsis religiosi concessis in omnibus et per omnia conserventur pacifice et quiete.

1383-1384 ^a versierde initial A1. - ^b Tongerlo C. - ^c a op rasuur A1. - ^d Broechem B1. - ^e Oelegheem A2. - ^f Doerne A2. - ^g Duffele B1. - ^h firtellos A2. - ⁱ Machlinia B1. - ^j Vesnaeke B1 en A2. - ^k bonuaria A2. - ^l Bevekeem A2. - ^m Wabbekeem A2. - ⁿ Beckenvort B1, Beckenvoert A2. - ^o Winkeleem A2. - ^p Lychterde B1, Lichterde A2. - ^q Rethie B1. - ^r Weerbeke B1 en A2. - ^s Scoenbuke B1, Sconeboke A2. - ^t Ravensele A2. - ^u Eykelberge B1C, Eyckelberghe A2. - ^v Westilborch A2. - ^w Enschet C. - ^x Walewiic B1 en A2. - ^y Druynen C. - ^z Alphen B1, Alphem C. - ^{aa} Goerle C. - ^{ab} L[ud]ensvoert A2. - ^{ac} Lutelsundert B1C, Luttelzundert A2. - ^{ad} Esschen B1. - ^{ae} Rosendale B1C en A2. - ^{af} Honsdreecht B1C, Ghonsdrecht A2. - ^{ag} Brechte B1 en A2. - ^{ah} Voerscoete B1. - ^{ai} Haersele B1. - ^{aj} gewijzigd uit ander woord door de teksthand A1.

In quorum omnium confirmationem, testimonium et munimen presentem cartam dictis religiosis de Tongerlo sigillo nostro contulimus roboratam.

Datum anno Domini millesimo ducentesimo nonagesimo septimo, mense februario^{ak, al}.

(S)^{am}

1385

1298 april 5

Schepenen van Bergen op Zoom oorkonden dat Pieter Faber zoon van Nicolaas overdraagt aan prior en convent van de Wilhelmieten te Huijbergen een jaarlijkse erfcijns van 20 schelling Leuvens te betalen uit een huis in de Hoogstraat te Bergen op Zoom.

Origineel

[A]. Niet voorhanden.

Afschrift

B. eind 15e eeuw, Bergen op Zoom, GA, archief stads-secretarie Bergen op Zoom, voorl. inv.nr. 1 = Registrum ville de Bergis supra Zomam (stadsregister Bergen op Zoom), fol. 9^v, aan het register toegevoegd afschrift, naar [A].

Niet eerder uitgegeven.

Datering

Hoewel het gebruik van de paasstyl is verondersteld, zie Inleiding, wordt aangenomen dat men, zoals elders, op Paasavond al van jaarcijfer heeft gewisseld. Het is echter niet volledig uit te sluiten dat in dit geval, eventueel nog vóór de mis, nog van jaarcijfer diende te worden gewisseld. De datering van de onderhavige oorkonde dient dan 18 april 1299 te luiden.

Nos Willelmus filius Segeri^a, Iacobus filius Thome et Henricus Nodernan^b, scabini in Berghen supra Zoem, notum facimus universis presentia visuris quod in nostra consti-

1383-1384 ^{ak} martio A2. – ^{al} hierna een sluitingsteken A1. – ^{am} bezegeling idem A2.

1385 ^a hiervoor g doorgehaald B. – ^b aldus B, men verwacht Nodennay.

tutus presentia Petrus Faber filius Nicholai, opidanus in Berghen, recognovit coram nobis se tenere legittime personis religiosis, scilicet domino priori et conventui de Huberghen ordinis sancti Willelmi, in viginti solidis Lovaniensis legalis monete et usualis annui census seu reddituum annualium, perpetue singulis annis in die beate Martini hiemalis apud Berghen libere persolvendis. Et ad legitimam perpetuamque persolutionem dicte census seu reddituum predictorum singulis annis predictus Petrus obligavit iure mediante hereditatem suam cum suis annexis omnibus ac pertinentis, sitam infra opidum de Berghen in Alta Plathea et continuatam inter hereditatem Iohannis filii Mabelie ex utraque parte. Et predictus Petrus Faber supportavit iure mediante predictam hereditatem suam cum edificiis, domibus et omnibus pertinentis ad dictam hereditatem supportando predictis personis religiosis de Huberghen ad legitimam perpetuamque persolutionem predictae census seu reddituum predictorum, loco, termino prenotatis singulis annis.

In quorum omnium testimonium nos predicti scabini sigilla nostra presentibus duximus apponenda.

Datum anno Domini millesimo CC nonagesimo octavo, in vigilia Pasche.

1386

1298 april 13

De pastoors van Steenberghe, Wouw en (Oud) Gastel en de kapelaan van Wouw oorkonden dat Jacob zoon van Maas van Wouw verklaart schuldig te zijn aan abt en convent van de St.-Bernardsabdij (te Hemiksem) 20 pond klein oud Leuvense munt, waarvoor hij een veld onder Wouw in onderpand geeft.

Origineel

A. Antwerpen, RA, archief abdij St.-Bernards te Hemiksem, charter ad datum 13 april 1298 (aanwinst 1886). – Afmetingen: hoogte 93 (rechts 85) + pliek 17 (18) x breedte 200 (onder 205) mm; tamelijk gaaf bewaard, behoudens de bezegeling.

Aantekeningen op de achterzijde: 1° door 14e-eeuwse hand: Littera de quodam pratello empto apud Woude in loco qui dicitur Buelc. – 2° door 14/15e-eeuwse hand: G (in rode inkt). X.

Bezegeling: twee bevestigingen (met zichtbare zegelafdrukken op de uithangende dubbele stroken perkament) voor de laatste twee aangekondigde zegels (S4D, S5D) en drie bevestigingsplaatsen (met uithangende, gedeeltelijk afgescheurde stroken perkament) voor de drie als eerste aangekondigde zegels (LS1, LS2, LS3).

Afschriften

- B. *begin 16e eeuw, Bornem, St.-Bernardus Abdij, archief abdij St.-Bernards, hs. nr. 332 = Cartularium (alphabetum) rubrum II, fol. 132^r nr. G 10, geauthenticeerd door Judocus Bal, apostolisch notaris (gedateerd 1659), naar A.*
- C. *eerste helft 17e eeuw, ibidem, hs. nr. 323 = Cartularium (alphabetum) rubrum I-2, fol. 13^v-14^r, nr. G 10, onder caput: G rubr.: Littere de bonis apud Woude, Haecxdonck et Nyspen, met in de inhoudsopgave, fol. 7^r, de rubriek: Littera de quodam pratello empto in loco qui dicitur Buele (sic), geauthenticeerd door J. Rubens, openbaar notaris (ongedateerd, ca. 1653), naar A.*

Niet eerder uitgegeven.

Nos Petrus, Egidius et Iohannes, ecclesiarum de Steenberghe, de Woude et de Ghes-tele investiti, necnon et Marsilius, capellanus in Woude, notum facimus universis presentes litteras inspecturis quod in presentia nostra constitutus Iacobus filius Maes de Woude recognovit se legitime teneri et debere viris religiosis .. abbati et conventui monasterii Loci sancti Bernardi prope Scelle, ordinis Cystericiensis, Cameracensis dyocesis, viginti libras Louaniensium parvorum antiquorum aut valorem eorundem, tam de decimis quas recepit ab eisdem quam de blado et pecunia numerata ab eisdem religiosis concessis eidem. Pro quibus quidem libris viginti dedit seu obligavit et in manus eorum posuit quamdam peciam prati, iacentem contigue iuxta bona eorundem religiosorum que habent apud Woude in den Buelc ad orientem et tendentem penes viam communem usque ad bona Hermanni filii Vos, que quidem petia prati fuit quondam cuiusdam mulieris vocate vulgariter Heyle de Roeff et puerorum eius^a. Tali adiecta conditione quod, si heredes ipsius aut ipse successu temporis dictam peciam prati redimere voluerint, totalem summam predictam viginti librarum Louaniensium integraliter solvere tenebuntur; nec aliquid de fructibus seu proventibus dicti prati aut lignorum eidem prato infixorum usque ad tempus redemptionis ab eisdem suscipiendorum discomputare seu amputare de dictis viginti libris poterunt quoquo modo, nam ipse dictos fructus seu proventus dictis religiosis pro multis beneficiis tam spiritualibus quam temporalibus ab eisdem religiosis eidem exhibitis coram nobis in puram elemosinam contulit et donatione inter vivos ex nunc et deinceps omni tempore ab eisdem recipiendos se coram nobis recognovit contulisse.

In quorum omnium testimonium et memoriam sempiternam sigilla nostra una cum sigilla^b ipsius Iacobi ad petitionem eiusdem duximus apponenda.

Datum anno Domino millesimo ducesimo nonagesimo octavo, in octavis Pasche.

(LS1) (LS2) (LS3) (S4D) (S5D)

1386 ^a een begin van vermoedelijk -dem is geëxpungeerd A. – ^b de slot-a heeft een afwijkende haal omhoog A.

1387

1298 april 26

Schepenen van Etten oorkonden dat Michiel van der Rijt verkoopt aan abt en convent van de St.-Bernardsabdij (te Hemiksem) een jaarlijkse erfcijs van 20 schelling Leuvens, rustend op 2 bunder weiland te Kelsdonk in de parochie Etten, en dat hij tot meer zekerheid deze cijns verbindt met de eerder door hem verkochte jaarlijkse erfcijs van 30 schelling, vermeld in nr. 1353.

Origineel

[A]. Niet voorhanden.

Afschriften

- B. *begin 16e eeuw, Bornem, St.-Bernardus Abdij, archief abdij St.-Bernards, hs. nr. 332 = Cartularium (alphabetum) rubrum II, fol. 40^r, nr. C 10 (met restauraties door Judocus Bal, midden 17e eeuw), onder caput: De littera C rubea, geauthenticeerd door de notarissen, Jan van Wouw en Jan Berkelar Schaldanus (ongedateerd, ca. 1559), naar [A].*
- C. *eerste helft 17e eeuw, Bornem, St.-Bernardus Abdij, archief abdij St.-Bernards, hs. nr. 332 = Cartularium (alphabetum) rubrum I-I, fol. 69^r-70^r, nr. C 10, onder caput: C rub(rum): Littere de bonis nostris apud Etten et Sprundele, met in de inhoudsopgave, fol. 63^r, de rubriek: Littera de XXX solidis Lovaniensibus emptis erga Michaellem de Rijt et hec facit mentionem de aliis XXX solidis prius emptis, geauthenticeerd door J. Andriessen(s), apostolisch notaris (gedateerd 1647), en vervolgens door J. Rubens, openbaar notaris (ongedateerd, ca. 1653), naar [A].*

Niet eerder uitgegeven.

Nos Michael filius Angeli de Sprundele, Willelmus dictus Hughe et Henricus dictus de Essen^a, scabini ville de Etten, notum facimus universis presentes litteras inspecturis seu audituris quod in presentia nostra constitutus Michael dictus van der Riit de Etten recognovit se legitime vendidisse pro quadam pecunie summa sibi ex integro persoluta viris religiosis .. abbati et conventui monasterii Loci sancti Bernardi Cysterciensis ordinis, Cameracensis dyocesis, viginti solidos Lovaniensis monete legitime et legalis, annui et perpetui census sive redditus, in die beatorum apostolorum Philippi et Iacobi annis singulis recipiendos et habendos, ad duo bonaria prati seu^b pascue, paulo plus vel minus, sita inter prata domini Gerardi dicti Lichte, presbyteri, et prata Iohannis dicti Roede, apud

1387 ^a Essene C. – ^b aldus gerestaureerd B, sive C.

Keesdonc^c in parrochia de Etten, quequidem duo bonaria^d prati sive pascue dictus Michael per monitionem Iacobi, iudicis, sive sculteti Arnoldi dicti de Houte apud Etten et sententiam illorum quorum intererat super eisdem bonis iudicare, superportavit ad opus predictorum religiosorum in manus memorati iudicis cum omni iure quod in eisdem habebat cum debita effestucatione resignandi, nichil sibi iuris aut suis successoribus vel heredibus in dictis bonis retinendo. Et dictus iudex religiosos predictos de consensu domini sui investivit de bonis predictis et heredavit in ipsa secundum morem patrie hactenus approbatum, adhibitis omnibus sollempnitatibus iuris que in talibus consueverunt adhiberi; promisitque dictus Michael memoratis religiosis iustam debitam et perpetuam warandiam contra quoscunque de bonis predictis et omnes defectus supplere si qui postmodum possent inveniri quociens a dictis religiosis fuerit requisitus. Quibus rite peractis sepedicti religiosi contulerunt memorato Michaeli bona predicta ad annum censum supradictorum, videlicet viginti solidorum tamdiu a se et a suis successoribus habenda et possidenda quamdiu fideliter et legitime statuto tempore persolverint censum memoratum. Si vero die assignata censum predictum integraliter non persolverint, tunc dicti religiosi manum suam absque contradictione cuiuslibet apponere poterunt ad bona (sua)^e predicta et suam inde utilitatem facere prout eis videbitur expedire, nec dictus Michael aut sui successores post hec imperpetuum poterunt sibi in dictis bonis aliquot ius^f omnino acclamare.

Insuper predictus Michael recognovit coram nobis se predictis viris religiosis iam pridem ante presentem contractum triginta solidos annui et perpetui census vendidisse recipiendos annis singulis super totalem terram suam iacentem in loco qui dicitur ter Riit, videlicet super domistadium ubi quondam mater sua moram traxit, et super duas petias terre iacentes prope locum predictum in parte meridionali versus molendinum monachorum, sicut in aliis litteris nostris super hoc confectis plenius continetur, que dicunt ipsos triginta solidos in Nativitate beati Iohannis Baptiste fore persolvendos, et quia predictus Michael timuit, ut asseruit, quod dicti religiosi in posterum possent in aliquo defraudari, si videlicet bona illa ad solutionem illorum triginta solidorum et bona ista ad solutionem istorum viginti solidorum assignata non sufficerent successu temporis aliquo casu accidente, ad plenum persolutionem censuum predictorum ideo ipse Michael ordinavit cum religiosis antedictis et voluit ac consensit, ut dicti religiosi recipere possint et debeant annis singulis duos census predictos triginta videlicet solidorum et viginti solidorum manu coniuncta suis temporibus super prata supradicta et super terram arabilem antedictam et quod bona cuiuslibet census stent pro toto censu et videlicet censu triginta solidorum et censu viginti solidorum, ita quidem quod si dictus Michael aut sui successores aut in solutione illius census aut in solutione census istius statuto tempore defecerint, tunc dicti religiosi ad omnia bona predicta tam terras quam prata absque retractatione manus apponent et facient de ipsis secundum sue beneplacita voluntatis, et dictus Michael aut sui successores nunquam postea contra religiosos predictos occasione bonorum predictorum poterunt querelam movere aut in bonis predictis de aliquo iure se iactare.

1387 ^c aldus BC, maar gerestaureerd B, lees Kelsdonc. – ^d bonnaria C. – ^e toegevoegd naar C, bij restauratie overgeslagen B. – ^f folgorde vermoedelijk bij authenticering gewijzigd in omnino ius C.

In quorum omnium testimonium nos predicti scabini de Etten, quia propria sigilla non habemus, cum predicto Michaele rogamus viros providos et discretos, dominum videlicet Iohannem, quondam investitum de Etten, et dominum Gerardum, capellanum ibidem, ut sigilla sua presenti nostre carte apponant ad optinendum^g robur firmitatis. Nos igitur Iohannes, quondam investitus de Etten, et Gerardus, cappellanus ibidem, ad petitionem scabinorum predictorum et ad instantiam Michaelis ac religiosorum memoratorum sigilla nostra presentibus litteris apponimus in testimonium omnium premisorum.

Datum anno Domini M^o CC^o nonagesimo octavo, die sabbati^h ante festum beatorum apostolorum Philippi et Iacobi.

1388

1298 april 28

Schepenen in de Hoeven van Etten oorkonden dat Wouter Monnik verkoopt aan abt en convent van de St.-Bernardsabdij (te Hemiksem) een jaarlijkse cijns van 7 schelling Leuvens, rustend op 2 gemet bouwland in de hoeve van Ymma Zoete.

Origineel

[A]. Niet voorhanden.

Afschriften

- B. *begin 16e eeuw, Bornem, St.-Bernardus Abdij, archief abdij St.-Bernards, hs. nr. 332 = Cartularium (alphabetum) rubrum II, fol. 39^r, nr. C 7 (verbeterd uit 8) (met restauraties door Judocus Bal, midden 17e eeuw), onder caput: De littera C rubea, geauthenticeerd door de notarissen Jan van Wouw en Jan Berkelar (Schaldanus) (ongedateerd, ca. 1559), naar [A].*
- C. *eerste helft 17e eeuw, Bornem, St.-Bernardus Abdij, archief abdij St.-Bernards, hs. nr. 322 = Cartularium (alphabetum) rubrum I-I, fol. 67^r-67^v, nr. C 7 (verbeterd uit 8), onder caput: C rub(rum): Littere de bonis nostris apud Etten et Sprundele, met in de inhoudsopgave, fol. 63^r, onder 8 de rubriek: Littera de septem solidis erga Walterum Monachum, geauthenticeerd door J. Andriessen(s), apostolisch notaris (gedateerd 1647), en vervolgens door J. Rubens, openbaar notaris (ongedateerd, ca. 1653), naar [A].*

Niet eerder uitgegeven.

1387 ^g obtinendum C. – ^h sabathi C.

Universis Christi fidelibus ad quos presentes littere pervenerint Gilbertus de Dong, Gobbo de Havenberge^a, Nicholas de Lake et Iohannes de Bertel, scabini in Hovis de Etten, salutem cum noticia veritatis.

Vestre universitati notum facimus ac tenore presentium protestamur quod in nostra constitutus presentia Walterus dictus Monachus recognovit se legitime vendidisse pro quadam summa pecunie sibi ex integro persoluta .. abbati et conventui^b Loci sancti Bernardi Cysterciensis ordinis, Cameracensis dyocesis, septem solidos Lovaniensis legalis monete seu currentis in patria annui et perpetui census supra duas mensuratas terre arabilis et omne ius quod predictus Walterus habet in mansu Ymme dicte Soten^c, iuxta bona Gilberti de Dong, singulis annis pacifice ad Natale Domini recipiendos et habendos, et predictus Warterus^d per monitionem iudicis, Arnoldi de Houte videlicet, Coppekini de Etten et sententiam illorum quorum intererat de eisdem bonis iudicare, coram nobis quicquid iuris in dictis bonis omnibus et singulis habebat ad opus predictorum religiosorum in manus memorati iudicis Arnoldi de Houte superportavit cum debita effestucatione resignandi, nihil iuris sibi aut suis heredibus vel successoribus in premissis bonis omnibus et singulis penitus retinendo, excepto quod idem Walterus et sui successores tenere poterunt antedictas duas mensuratas terre et ius quod habent in mansu Ymme dicte Zoten, quamdiu dictum annum censum septem solidorum statutis temporibus fideliter persolverunt secundum quod mediante iure illud coram nobis ad solutionem ipsius dictus Walterus prefatis religiosis obligavit, promittens ipsis super hiis warandiam debitam et consuetam. Et si quid in premissis defecerit, promisit fideliter adimplere dictus Walterus cum super hoc fuerit requisitus. Quibus rite peractis adhibitis iuris solemnitatibus, que solent adhiberi, predictus iudex antedictos religiosos in dictis bonis omnibus investivit et adheredavit per monitionem et sententiam predictorum secundum morem et consuetudinem patrie hactenus approbatum.

Et quia propria sigilla non habemus, rogavimus et rogamus dominum Iohannem, quondam investitum de Etten, et dominum Arnordum^e, capellanum ibidem, ut sigilla sua presentibus ad optinendum^f roboris firmitatem apponant. Et nos Iohannes, quondam investitus ecclesie de Etten, et Gerardus, capellanus ibidem, ad petitionem scabinorum predictorum et instantiam Walteri ac religiosorum memoratorum sigilla nostra apponimus litteris presentibus in testimonium premissorum.

Datum anno Domino M^o CC^o nonagesimo octavo, feria secunda ante festum apostolorum Philippi et (Iacobi)^g.

1388 ^a Havenberghe C. – ^b toegevoegd monasterii C. – ^c Zoten C. – ^d aldus gerestaureerd B, Walterus C. – ^e aldus gerestaureerd B, Arnoldus C, lees Gerardum. – ^f obtinendum C. – ^g ontbreekt B, aangevuld naar C.

1389

1298 juni 24

Wouter van Berchem, ridder, en zijn echtgenote Aleid dragen aan abt en convent van de St.-Bernardsabdij (te Hemiksem) in vrij eigen bezit 3 bunder land in de parochie Millegem over, van de 30 bunder die zij van hen door ruil verkregen hebben tegen goederen in de Zuidpolder nabij Bergen op Zoom, onder voorbehoud van de tienden voor de abdij.

Origineel

[A]. *Niet voorhanden.*

Afschriften

- B. *midden 17e eeuw, Bornem, St.-Bernardus Abdij, archief abdij St.-Bernards, hs. nr. 329 = Cartularium (alphabetum) nigrum I-2, fol. 74^r-74^v, nr. F 17, abusievelijk afgeschreven onder caput: F (nigrum) (in plaats van G (nigrum), zie onder afschrift C), met in de inhoudsopgave van Cartularium II (ibidem, hs. 333, alwaar fol. 204^v, de ruimte voor nr. G 17 eveneens is opengelaten), fol. 189^r, de rubriek: Littera de tribus bonuariis allodii apud Millenghem permutatis pro iisdem bonis de Berghen, 1298 in nativitate beati Ioannis Baptiste, geauthenticeerd door J. Rubens, openbaar notaris (ongedateerd, ca. 1653), naar [A].*
- C. *1655, ibidem, hs. nr. 329, fol. 115^r-115^v, nr. G 17, onder caput: G (nigrum): Littere de Ranst, Olegem, Mortsele, Edegem, Bouchout, Waerloos et Reeth, met in de inhoudsopgave, fol. 101^v, dezelfde rubriek als vermeld onder B, op aanvankelijk open gelaten plaats in het cartularium gedeeltelijk afgeschreven en geauthenticeerd door Judocus Bal, apostolisch notaris, naar [A].*

Niet eerder uitgegeven.

Samenhang

Voor de samenhang met andere oorkonden zie nr. 1393, onder Datering en samenhang.

Universis Christi fidelibus presentes litteras inspecturis Walterus^a dictus de Berghem, miles, et Adelycia eius uxor legitima, salutem et rei geste cognoscere veritatem.

1389 ^a Waltherus C.

Cum viri religiosi nobis in Christo dilecti dominus abbas et conventus monasterii Loci sancti Bernardi Cysterciensis ordinis quedam bona sua sita iuxta Berghen super Zoem in palude dicta Zutpolre erga nos legitime commutaverint cum omni iure ad ipsos religiosos in eisdem bonis pertinente totali dumtaxat eis in prefatis bonis decima reservata pro triginta bonariis tam terre arabilis quam sylve et pascue, que eisdem religiosis assignare et deliberare promisimus secundum eorum beneplacitum voluntatis, vestre universitati notum facimus ac testamur tenore presentium litterarum quod nos de premissis triginta bonariis, tria bonaria puri nostri allodii sita in parochia seu villa de Milleghem mediante mensura iusta debita et consueta prenomnatis religiosis deliberavimus et contulimus possidenda ab ipsis in purum allodium perpetuis temporibus mediante monitione Reyneri de Nurseve, sculteti Antwerpiensis, et sententia hominum feodaliū^b illustris principis domini ducis Lotharingie, Brabantie et Lymburgie infrascriptorum, videlicet domini Walteri^c de Morychoven, militis, Everdei de Lillo, Ioannis dicti de Beke, Henrici de Beke, fratrum, et Petri dicti Zuarte in presentia aliorum plurium^d fidedignorum, quorum monitione et sententia prefati religiosi investiti seu positi sunt in possessionem trium bonariorum memorati allodii secundum morem et consuetudinem patrie hactenus observatam, cum omni iure ad eadem tria bonaria pertinente nihilque iuris nobis vel nostris heredibus aut successoribus in eisdem penitus reservamus et super premissis tribus bonariis seu eorundem possessione pacifica per annum et diem prelibatos religiosos promittimus et tenemur fideliter warandire. Si quid vero eisdem religiosis in premissis infra prenotatum terminum defecerit, ipsis adimplere tenebimur et promittimus, cum ab eis hoc fuerimus requisiti.

In quorum omnium testimonium et munimen perpetuum sigilla^e nostra presentibus duximus apponenda, rogans insuper ad premissorum maiorem certitudinem dominum Willelmum de Berghem, militem, fratrem germanum mei Walteri de Berghem supra dicti, Reynerum, scultetum Antwerpiensem, dominum Walterum de Moriichoven, militem, et Everdeium de Lillo, homines feudales predicti domini ducis, ut sigilla sua nobiscum apponant presentibus in testimonium premissorum. Et nos Willelmus de Berghem, miles, Reynerus de Nurseve, scultetus Antwerpiensis, Walterus de Moriichoven et Everdeius de Lillo, predicti, ad instantiam memorati domini Walteri de Berghem, militis, et domine Adelycie eius uxoris et in signum quod premissa per nos acta sunt prout de iure seu consuetudine debuerunt, sigilla nostra una cum sigillis predictorum domini Walteri et eius uxoris presentibus litteris sunt appensa.

Datum et actum anno Domini millesimo ducentesimo nonagesimo octavo, in Nativitate beati Ioannis Baptiste.

1389 ^b feudaliū C. – ^c Waltheri C. – ^d prurium C. – ^e hier breekt C af met een verwijzing naar B.

1390

1298 augustus 29

Schepenen van Essen oorkonden dat Dirk zoon van Alard aan abt en convent van de St.-Bernardsabdij (te Hemiksem) al zijn goederen overdraagt en afstand doet van al zijn rechten hierop, en dat Jan van Broechem en diens kinderen, naaste erfgenamen van Dirk, eveneens al hun rechten daarop overdragen.

Origineel

[A]. Niet voorhanden.

Afschriften

- B. *begin 16e eeuw, Bornem, St.-Bernardus Abdij, archief abdij St.-Bernards, hs. nr. 332 = Cartularium (alphabetum) rubrum II, fol. 144^v, nr. G 29(e), onder caput: G rubea, geauthenticeerd door Judocus Bal, apostolisch notaris (gedateerd 1659), naar [A].*
- C. *eerste helft 17e eeuw, Bornem, St.-Bernardus Abdij, archief abdij St.-Bernards, hs. nr. 323 = Cartularium (alphabetum) rubrum I-2, fol. 29^v, nr. G 29(e), onder caput: G rubrum: Littere de bonis apud Woude, Haecxdonck et Nyspen, met in de inhoudsopgave, fol. 7^v, de rubriek: Littere quinque pariter de bonis Theoderici de Esschen, que bona sunt vendita; licet habeamus litteras, geauthenticeerd door J. Rubens, openbaar notaris (ongedateerd, ca. 1653), naar [A].*

Uitgave

a. VAN LOON, in *De Spycker*, XXVII (1970), p. 10, nr. 5, naar C.

Samenhang

Deze oorkonde, handelend over goederen vermoedelijk alle te Essen (België) en omgeving gelegen, wordt hier opgenomen vanwege de overdracht aan de abdij middels broeder Arnoud, meester van de uithof der abdij te Halderberg (Hoeven), en vanwege de samenhang met de nrs. 1362, 1363, 1379 en 1380.

Universis presentes litteras visuris et inspecturis Bartholomeus dictus de Clote et Iohannes dictus de Pomerio, scabini in Esschen^a, salutem cum noticia veritatis.

Noveritis quod in nostra presentia personaliter constitutus Theodericus filius Alardi bona sua universa mobilia et immobilia in quibuscunque locis sunt vel quocumque nomine censeantur fratri Arnoldo, magistro de Haeldeberghe^b, ad opus virorum religio-

1390 ^a Esghen C. – ^b Halderberghe C.

sorum domini abbatis et conventus monasterii Loci sancti Bernardi Cisterciensis ordinis nomine elemosine tradidit et propter Deum maxime coram nobis supportavit effestucando et renunciando ad opus dictorum religiosorum omni iure suo quod habebat in bonis predictis. Postea vero Iohannes dictus de Bruecheem^c et sui pueri heredes propinquiores predicti Theoderici omni iure suo quod ipsis in dictis bonis posset attingere seu advenire ad opus dictorum religiosorum effestucaverunt, promittentes coram nobis quod contra premissa seu premissorum aliqua per se vel per alium seu per alios non venient in futurum.

Et quia nos scabini de Esschen predicti sigilla propria non habemus, rogamus viros discretos Everdeyus de Lillo et Petrum dictum Daen, scabinos Antwerpienses, ut ipsi sigilla sua presentibus litteris appendant. Nos Everdeyus de Lillo et Petrus Daen, scabini Antwerpienses prenotati, ad petitionem dictorum scabinorum de Esschen^a et ad instantiam dicti Iohannis de Bruecheem^d sigilla nostra presentibus litteris duximus apponenda in munimen et testimonio veritatis.

Datum anno Domini M^o CC XCVIII^{oe}, in die Decollationis beati Iohannis Baptiste.

I39I

1298 september 25

Jan II, hertog van Brabant, geeft zijn leenman Wouter van Berchem, ridder, toestemming om een deel van diens leengoederen met abt en convent van de St.-Bernardsabdij (te Hemiksem) te ruilen tegen andere goederen onder voorbehoud van zijn leenheerlijke rechten.

Origineel

- A. Antwerpen, RA, archief abdij St.-Bernards te Hemiksem, charter ad datum 25 september 1298 (aanwinst 1859). – Afmetingen: hoogte 80 (rechts 75) + pliek 37 (36) x breedte 238 (onder 240) mm; licht beschadigd, zonder tekstverlies.

Aantekening op de voorzijde, rechts onder de pliek: door kanselarijhand: .. Per ducem. – Aantekeningen op de achterzijde: 1° door 14e-eeuwse hand: Littera domini ducis super commutatione bonorum facta erga dominum Walterum de Ranst. – 2° door 15/16e-eeuwse hand: G XVIII.

Bezegeling: één bevestigingsplaats (met onderaan en op de achterzijde van de pliek de nog zichtbare afdruk van een bevestigingsstrook), vermoedelijk voor het aangekondigde zegel van oorkonder (LS).

1390 ^c Brucgheem C. – ^d Brucheem C. – ^e millesimo CC^o XCVIII C.

Afschriften

- B. eerste helft 17e eeuw, Bornem, St.-Bernardus Abdij, archief abdij St.-Bernards, hs. nr. 333 = Cartularium (alphabetum) nigrum II, fol. 205^r, nr. G 18, onder caput: G (nigrum): Littere de Ranst, Olegem, Mortsele, Edeghem, Boeckhout, Conteke, Waerloos et Reeth, met in de inhoudsopgave, fol. 189^r, de rubriek: Consensus domini ducis super dicta permutatione, geauthenticeerd door J. Andriessen(s), apostolisch notaris (gedateerd 1646), en vervolgens door J. Rubens, openbaar notaris (ongedateerd, ca. 1653), naar A.
- C. midden 17e eeuw, ibidem, hs. nr. 329 = Cartularium (alphabetum) nigrum I-2, fol. 115^v, nr. G 18, onder caput: G (nigrum), met dezelfde titel en met in de inhoudsopgave, fol. 101^v, dezelfde rubriek als vermeld onder B, geauthenticeerd door J. Rubens, openbaar notaris (ongedateerd, ca. 1653), naar AB.

Uitgave

a. REUSENS e.a., in *AHEB*, V (1868), p. 61, nr. IV (gedateerd 27 september 1298), naar A.

Samenhang

Voor de samenhang met andere oorkonden zie nr. 1393.

Universis^a presentes litteras inspecturis .. nos .. Iohannes, Dei gratia dux Lotharingie, Brabantie et Lemburgie, notum facimus quod constitutus propter hoc coram nobis dilectus fidelis noster .. Walterus de Berghem, miles, nobis humiliter requisivit, ut partem illorum bonorum, que a nobis tenet in feodum religiosus in Christo .. abbati et conventui Loci sancti Bernardi Cystericiensis ordinis ex nostra libera concessione pro bonis aliis permutationis titulo hereditario iure dare possit et conferre, cuius requisitionibus annuentes in hac parte volumus et expresse concedimus ut eadem bona dictis .. religiosus hereditario iure conferat et licite inheredet in eisdem, .. nobis tamen et nostris successoribus fidelitatis homagio dicti militis et suorum successorum de eis et residuis bonis feodalibus ut prius imperpetuum reservato.

In cuius rei testimonium sigillum nostrum presentibus duximus apponendum.

Datum anno Domini millesimo CC^o nonagesimo octavo, feria quinta ante festum sancti Michaelis.^b

(LS)

1391 ^a hiervoor een aanvangsteken A. – ^b hierna een sluitingsteken A; onder de pliek een kanselarijaantekening, zie onder aantekeningen; deze aantekening door eerste notaris na de oorkondetext toegevoegd B; afgeschreven, maar geradeerd C.

1392

1298 september 29

Willem Bollaard verklaart dat hij met zijn kinderen ongeveer zestien jaar geleden (zie nr. 1214) 8 hoeve land en moer verkocht heeft aan het klooster van de Wilhelmieten te Huijbergen, en verzoekt zijn heer Gerard (van Wezemaal), de drost, de schout en de schepenen van het gebied de broeders in hun rechten te helpen handhaven.

Origineel

[A]. Niet voorhanden.

Afschriften

- B. 1566 – 1581, Huijbergen, Wilhelmietenmuseum, archief Wilhelmietenklooster te Huijbergen, deel zonder signatuur = [Register van den convente van Huijbergen] (cartularium en legger, opgesteld door Godfried van Nedercell, procurator), fol. 4^v-5^r, nr. 5, onder caput: Bergen, en onder de rubriek: Ad idem, naar [A].
- C. 1646, *ibidem*, deel zonder signatuur = Registrum locationis villarum nostrarum (legger met cartulariumgedeelte, opgesteld door Siardus Bogaerts, procurator), fol. 184^v-185^r, onder dezelfde rubriek als vermeld onder B, naar B.
- D. 17e eeuw (na 1669), Bergen op Zoom, GA, archieven Raad en rekenkamer Bergen op Zoom, inv.nr. 163.1, onder dezelfde rubriek als B en met de signatuur: N° 5; f° 5 loco, gewaarmerkt afschrift door Mattijs Mich(iels)en Pals, secretaris (van Huijbergen), naar B.
- E. eind 17e eeuw, Huijbergen, Wilhelmietenmuseum, archief Wilhelmietenklooster te Huijbergen, losse stukken, bundel P, nr. 10, eenvoudig afschrift met dezelfde signatuur als D, naar D.
- [F]. 1778 april 8, niet voorhanden, bekend uit GI, authentiek afschrift door F.N. van Engelen, notaris te Bergen op Zoom, naar C.
- G. 1780 augustus, Bergen op Zoom, GA, archieven Raad en rekenkamer Bergen op Zoom, inv.nr. 426 = Vertoogh met memorie door F.N. van Engelen, bijlage copie nr. 3, gecollationeerd afschrift, naar [F].
- H. 1781 september 3, *ibidem*, inv.nr. 425 = Vertoogh of Verbaal door C. van Mattemburgh, fol. 73^v-74^r, proeve n° 5, naar G.
- I. eind 18e eeuw, *ibidem*, inv.nr. 423.0, bijlage, in dorso: N° 5, eenvoudig afschrift, naar [F].

Uitgaven

- a. JUTEN, in *Taxandria*, XI (1904), p.161-162, bijlage VIII (gedateerd 12 september 1298), naar B. – b. *Geschiedenis Wilhelmietenklooster Huybergen*, 1907, p. 414-415, bijlage 8, naar B.

Regest

VAN HAM, *Inventaris raad en rekenkamer Bergen op Zoom, 3-B, 1980, p. 468, nr. 37.*

Tot alle denghenen dye dese letteren zullen sien oft hooren lesen ick Willem Hoesche Bollaert saluyt ende te bekenne dye gerechte waerheden.

Ick doen te verstaene ende oirconde in myne siele siele^a dat ick ende myne kindere Willem ende Cleys ende alle dye andere dye schuldich waren te deelene aen myn goet, vercochten wettelyck ende lyeverheerden achte hoeven woestynen in lande en moere, liggende op Huybergen van sint Wilms oirdene, omme eene somme van penningen, dye ons geheelyck vergolden ware ende daer wy ende onse kindere aff hadden onse genuechte, dewelcke voirs. hoeven ick bejaget hadde aen de heeren van den lande, naemelyck Henricke ende Aernoude, myn heeren.

Voirt verlyde ick ende oirconde in myne siele dat ick myne kinderen voirs. dye voirs. hoeven den heere van den lande, mynen heere Aernoude, dies wel leeden sesthien iaer oft meer, ende voir zyne mannen opdroegen wettelyck ter broederen behoefte voirscreven, ende van alle rechte ende vryheden dye wyer aen hadden vertydheden.

Voirt oirconde ick, myne kindere ende myns heeren mannen daerover, daer^b myn heere Arnout voirs. dye achte hoeven voirs. vryhede ende daer in erffvede dye voirscreven broederen omme eenen Engelsche penninc te chyse, te gevene hem ende zynen oire eeuwe-lyck.

Hierom bidde ick Willem Hoochsche Bollaert, omdat ick ben out ende cranck ende selve daer coomen niet en mach, mynen heere Gerarde, drossade, schoutede ende schepenen van den lande, dat zy den broederen helpen dat zy gebruycken ende met peyse behouden dit voirseyde goet, daer zy in dye hebbinge hebben gesyn ende ongecalengiert tot nu van dyen dage dat wyt hem vercochten ende opdroegen, ende omdatter nyemant redene toe hevet te calengierene. Voirt bidde ick mynen kinderen Willem ende Cleyse ende allen anderen, alsoo lieff als zy hebben Gode, mynen peys ende haer moeder siele, ende omme dat zy gheen recht daertoe en hebben, dat zy de broederen laten ongemoot ende onbecalengiert van den selven goede, bewaerene vriendschappe ende eere doen daer zy mogen.

Ende in kennisse van desen voirseyden dingen, omme alle calaengie ende onpays affte doene, hebbe ick dese letteren bezegelt met mynen properen zeegele. Voirt hebbe ick gebeden den prior van de Duynen, dyen ick dye waerheyte verlyt hebbe, omme meere geloofenisse ende kennisse, dat hy zynen properen zeegele gehangen heeft aen dese letteren.

Datum anno Domini^c M CC nonagesimo octavo, in die Michaelis.

1392 ^a dittografie B. – ^b aldus B, lees wellicht dat. – ^c afgekort D B.

1393

129[8 (september 25 – oktober 26)]

Jan Berthout, oudste zoon van Jan van Berlaar, ridder, geeft zijn leenman Wouter van Berchem, ridder, toestemming het leen te Millegem te ruilen tegen goederen van abt en convent van de St.-Bernardsabdij (te Hemiksem) in het broekland van Bergen op Zoom.

Origineel

[A]. Niet voorhanden.

Afschriften

- B. eerste helft 17e eeuw, Bornem, St.-Bernardus Abdij, archief abdij St.-Bernards, hs. nr. 333 = Cartularium (alphabetum) nigrum II, fol. 205^v-206^r, nr. G 20, onder caput: G (nigrum): Littere de Ranst, Olegem, Mortsele, Edeghem, Boeckhout, Conteke, Waerloos et Reeth, met in de inhoudsopgave, fol. 189^r, de rubriek: Consensus domini Ioannis Berthout primogeniti domini Ioannis de Berthout super dicta permutatione, geauthenticeerd door J. Andriessen(s), apostolisch notaris (gedateerd 1646), naar [A].
- C. midden 17e eeuw, ibidem, hs. nr. 329 = Cartularium (alphabetum) nigrum I-2, fol. 116^r-116^v, nr. G 20, onder caput: G (nigrum), met dezelfde titel en met in de inhoudsopgave, fol. 101^v, dezelfde rubriek als vermeld onder B, geauthenticeerd door J. Rubens, openbaar notaris (ongedateerd, ca. 1653), naar B met correcties naar [A].

Niet eerder uitgegeven.

Datering en samenhang

Hoewel de beide overgeleverde afschriften de datering '1290' vermelden, lijkt het onwaarschijnlijk dat deze oorkonde binnen de termini van dit paasjaar (tussen 31 maart 1290 en 21 april 1291) gedateerd dient te worden. De beoorkondingen die direct met deze ruil samenhangen dateren immers alle uit 1298. Op 24 juni 1298 draagt Wouter van Berchem (of van Ranst) zijn allodiaal bezit over (zie nr. 1389) en op 26 oktober 1298 de goederen die hij in leen heeft, uitdrukkelijk met de vermelding dat hiervoor de benodigde toestemmingen in oorkondevorm aanwezig zijn: de speciali voluntate licentia et consensu dominorum a quibus dicta bona moventur et tenentur in feodum, secundum quod in litteris eorundem super hiis confectis plenius continentur (zie nr. 1395). De hertogelijke toestemming dateert van 25 september 1298 (zie AHEB, V (1868), p. 61, nr. IV) en de toestemming van Jan Berthout, heer van Mechelen, de leenheer van Jan van Berlaar, is gedateerd oktober 1298 en moet gezien het bovenstaande van voor 26 oktober dateren (zie nr. 1394). Het lijkt derhalve aannemelijk als terminus ante quem ook voor de onderhavige

oorkonde 26 oktober 1298 aan te nemen. De terminus a quo wordt gevormd door de bovengenoemde ruil, en nauwkeuriger waarschijnlijk door de toestemming van de hertog ten aanzien van het leengoed aan wie als eerste om toestemming gevraagd zal zijn. Blijkens de tekstuele overeenkomsten moet de toestemming van de heer van Mechelen als de naoorkonde van de onderhavige beschouwd te worden. In de naoorkonde is er sprake van dat de ruil onlangs heeft plaats gevonden ('nuper commutavit'), terwijl in de onderhavige oorkonde nog alleen van het voorstel wordt gesproken ('proponit commutare'). Een datering tussen 25 september en 26 oktober, vermoedelijk dichter bij de eerste dan de laatste, ligt dus voor de hand.

De datering van de oorkonde dient derhalve tenminste met octavo tot 1298 aangevuld te worden en vermoedelijk ook met de naam voor de maand september of oktober, eventueel nog met een toevoeging van een dagdatum. Mogelijk was reeds ten tijde van afschrift B de datumregel in [A] beschadigd of een gedeelte onder de pliek verborgen, waarschijnlijker echter betreft het een afschrijffout, die door C naar B is overgenomen, zonder dat de notaris dit bij zijn collationering heeft verbeterd.

Universis Christi fidelibus presentes litteras inspecturis Ioannes Berthaut^a primogenitus viri nobilis domini Ioannis de Berlaer, militis, salutem cum noticia veritatis.

Vestre universitati notum facimus tenore presentium ac testamur quod nobis bene placet et de nostra procedit libera voluntate licentia et assensu speciali ut dilectus noster feodalis dominus Walterus de Berghem, miles, bona sua sita in Millenghem, que de nobis tenet in feodum et erga viros religiosos abbatem et conventum monasterii Loci sancti Bernardi Cysterciensis ordinis pro bonis suis sitis in palude de Berges^b supra Zoem^c proponit commutare, eisdem religiosis pro uno denario Lovaniensis monete, dicto ghewerpenninc^d, conferre valeat, eidem domino Waltero et suis heredibus aut successoribus annis singulis imperpetuum die certa inter ipsos assignanda solvendo a religiosis memoratis.

In cuius rei testimonium sigillum nostrum presentibus est appensum.

Datum anno Domini M^o CC^o nonagesimo^e.

1394

1298 oktober (1-26)

Jan Berthout, heer van Mechelen, verleent Wouter van Berchem, ridder, toestemming voor diens ruil met abt en convent van de St.-Bernardsabdij (te Hemiksem) van het leen te Millegem, dat deze van zijn

1393 ^a Berthoudt C. – ^b aldus BC. – ^c Zoom C. – ^d geweerpenninck C. – ^e aldus BC, vermoedelijk afgebroken en aan te vullen met octavo, mense octobri of septembri, zie onder Datering en samenhang.

leenman Jan van Berlaer in achterleen hield, tegen goederen in het broekland van Bergen op Zoom.

Origineel

A. Antwerpen, RA, archief abdij St.-Bernards te Hemiksem, charter ad datum oktober 1298 (aanwinst 1886). – Afmetingen: hoogte 98 (rechts 99) + pliek 37 (29) x breedte 190 (onder 193) mm; beschadigd, zonder tekstverlies.

Aantekeningen op de achterzijde: 1° door 14e-eeuwse hand: Littera domini Machliniensis super commutatione bonorum facta cum domino Waltero de Ranst. – 2° door 14/15e-eeuwse hand: G. XIX.

Bezegeling: één bevestigingsplaats (met uithangende, gedeeltelijk afgescheurde strook perkament) voor het aangekondigde zegel (LS).

Afschriften

B. eerste helft 17e eeuw, Bornem, St.-Bernardus Abdij, archief abdij St.-Bernards, hs. nr. 333 = Cartularium (alphabetum) nigrum II, fol. 205^r-205^v, nr. G 19, onder caput: G (nigrum): Littere de Ranst, Olegem, Mortsele, Edeghem, Boeckhout, Conteke, Waerloos et Reeth, met in de inhoudsopgave, fol. 188^r, de rubriek: Consensus domini Machliniensis super permutatione predicta, geauthenticeerd door J. Andriessen(s), apostolisch notaris (gedateerd 1646), naar A.

C. midden 17e eeuw, ibidem, hs. nr. 329 = Cartularium (alphabetum) nigrum I-2, fol. 116^r, nr. G 19, onder zelfde caput en met in de inhoudsopgave, fol. 101^v, dezelfde rubriek als vermeld onder B, geauthenticeerd door J. Rubens, openbaar notaris (ongedateerd, ca. 1653), naar A.

Niet eerder uitgegeven.

Datering, ontstaan, samenhang en tekstuitgave

Deze oorkonde dient voor 26 oktober te worden gedateerd, aangezien in de beoorkonding van die datum al op deze en andere toestemmingverleningen wordt gezinspeeld (zie nr. 1395). Zie verder voor de datering en samenhang ook nr. 1393, die gezien de overeenkomst in redactie als vooroorkonde van de onderhavige moet worden beschouwd. De met de vooroorkonde overeenkomende tekstgedeelten staan, ongeacht eventuele wijzigingen in de woordvolgorde, afgedrukt in een kleiner lettertype.

Universis^a Christi fidelibus presentes litteras inspecturis Ioannes dictus Berthaut, dominus Machliniensis, * salutem cum noticia veritatis.

Vestre universitati notum facimus ac testamur tenore presentium quod nos volumus, licentiamus ac bene consentimus * quod * dominus Walterus de Berghem, miles, omnia bona sua sita apud Millenghem, que ipse de Iohanne dicto de Berlaer, dilecto nostro consanguineo et feodali, in feodum tenebat et

1394 ^a licht vergrote initiaal A.

nuper commutavit erga dilectos nobis in Christo viros religiosos .. abbatem et conventum monasterii Loci sancti Bernardi Cysterciensis ordinis pro bonis suis sitis in palude de Bergis supra Zonam^b, * eisdem religiosi dare valeat pro uno denario Louaniensis monete ad recognitionem, vulgariter guerpenninc^c nuncupato, ipsi domino Waltero et eius successoribus seu heredibus singulis annis imperpetuum ab eisdem religiosi solvendo die certa inter ipsos ad hoc assignanda. Et hoc quantum ad nos pertinet vel pertinere poterit in futuro laudamus et approbamus et presentium litterarum nostrarum testimonio confirmamus.

In quorum omnium testimonium et memoriam sempiternam sigillum nostrum presentibus litteris est appensum.

Datum anno Domini M° CC° nonagesimo octavo, mense octobri.^d

(LS)

1395

1298 oktober 26

Wouter van Berchem, ridder, en zijn echtgenote Aleid dragen met speciale toestemming van hun leenheren (zie nrs. 1393 en 1394) aan abt en convent van de St.-Bernardsabdij (te Hemiksem) 26 bunder land in de parochie Millegem en 1 bunder land in de parochie Vremde over, van de 30 bunder die zij met hen geruild hebben tegen goederen in de Zuidpolder of Zuidland nabij Bergen op Zoom, onder voorbehoud van de tienden voor de abdij.

Origineel

[A]. Niet voorhanden.

Afschriften en vertaling

B. eerste helft 17e eeuw, Bornem, St.-Bernardus Abdij, archief abdij St.-Bernards, hs. nr. 333 = Cartularium (alphabetum) nigrum II, fol. 179^r-180^r, nr. F 16, abusievelijk afgeschreven onder caput: F (nigrum), in plaats van onder G (nigrum), nr. G 16, alwaar overigens ruimte is opengelaten (fol. 203^v-204^r) en vermeld staat: (G nigrum) 16 lege F nig. 16, puto eandem esse, met in de inhoudsopgave, fol. 188^v-189^r, onder G 16 de rubriek: Littera domini Walteri de Ranst dicti de Berchem, militis, et domini (sic) Adelicie eius uxoris de triginta bonariis terre arabilis sylve et pascue in parochia de Millegem cum omnibus edificiis in hova, que dicitur Ruerenbruech, cum uno bonuario in Vremde pro quibus ipse dominus Walterus ex commutatione sue permutatione

1394 ^b aldus, met de a op rasuur A. – ^c guerpenninc B. – ^d hierna een sluitingsteken A.

habet a nobis quedam bona in quadam palude vulgariter nuncupata Zuetpolre sive Zuetlant iuxta Berghen supra Zoem, *geauthenticeerd door J. Andriessen(s), apostolisch notaris (gedateerd 1646), en vervolgens door J. Rubens, openbaar notaris (ongedateerd, ca. 1653), naar [A]*.

- C. *ca. 1653, Bergen op Zoom, GA, archieven Raad en rekenkamer Bergen op Zoom, inv.nr. 1531 (stukken over het recht van het heffen van tienden in het Zuidland), katern = N° 85 (doorgehaald): Documenten van de thienden van het Zuytlant te Berghen competierende d'Abdije van sincte Bernaerts; N° 928, ongefolieerd (fol. 3^r-4^v), onder: C, geauthenticeerd door J. Rubens, openbaar notaris (ongedateerd), naar [A].*
- D. *midden 17e eeuw, Bornem, St.-Bernardus Abdij, archief abdij St.-Bernards, hs. nr. 329 = Cartularium (alphabetum) nigrum I-2, fol. 114^r-115^r, nr. G 16, onder caput: G (nigrum): Littere de Ranst, Oelegem, Mortsele, Edegem, Bouc-hout, Waerloes et Reeth, met in de inhoudsopgave, fol. 101^r-101^v, dezelfde rubriek als vermeld onder B, op aanvankelijk open gelaten plaats in het cartularium afgeschreven en geauthenticeerd door Judocus Bal, apostolisch notaris, naar [A].*
- E. *1726 juli 31, Bergen op Zoom, GA, archieven Raad en rekenkamer Bergen op Zoom, inv.nr. 1531 (stukken over het recht van het heffen van tienden in het Zuidland), authentiek afschrift door Jac. de Bruijn, openbaar notaris, onvolledig, naar [A].*
- F. *18e eeuw, ibidem, bij voorgaand afschrift, conceptvertaling, naar E.*

Niet eerder uitgegeven.

Regest

VAN HAM, *Inventaris raad en rekenkamer Bergen op Zoom, 3-B, 1980, p. 468, nr. 38.*

Samenhang

Voor de samenhang met andere oorkonden zie nr. 1393 onder Datering en samenhang.

Universis Christi fidelibus presentes litteras inspecturis Waltherus^a de Ranst dictus de Berchghem^b, miles, et Adelycia eius uxor legitima, salutem cum noticia veritatis.

Vestre universitati notum facimus ac testamur tenore presentium litterarum nostrarum quod nos de triginta bonuariis^c tam terre arabilis quam sylve et pascue, que nos de viris religiosus nobis in Christo dilectis domino abbati et conventui monasterii Loci sancti Bernardi Cysterciensis ordinis, Cameracensis dyocesis, dare, deliberare et assignare debebamus et ex conventione tenebamur pro commutatione quorundam bonorum suorum sitorum in quadam palude dicta vulgariter Zuetpoldere^d sive Suetlant^e iuxta Berghen supra Zoom, que dicti religiosi dederunt nobis commutationis titulo pro bonis supradictis,

1395 ^a Waltherus D. – ^b Berchem D. – ^c bonariis D. – ^d Zuytpoldere D. – ^e Suijtlant C, Zuytlant D.

eisdem religiosis assignavimus, assignamus et assignasse nos recognoscimus mediante iusta et debita mensura patrie viginti sex bonuaria^f vel circiter paulo plus vel minus tam in terra arabili quam in sylvis et pascuis in parochia de Milleghem cum omnibus domibus et edificiis constructis seu constitutis in hova^g sive manso nostro de Ruerenbruech et unum bonarium terre arabilis vel circiter paulo plus vel minus sita^h in parochia de Vrimdeⁱ. Et in presentia hominum nostrorum feodaliū et mansionariorum sive censuariorum nostrorum infrascriptorum et specialiter ad hoc a nobis vocatorum, videlicet Ioannis dicti de Rorenbroech^j, Ioannis de Lusebeke iunioris, Ioannis dicti Bruere, Arnoldi Blauvoet, Ioannis de Vlaest^k, Reyneri de Rorenbroech et Ioannis dicti de Donck^l fratris eiusdem Reyneri, ac aliorum plurimorum fidedignorum omniumque eorum qui premissis de iure debuerunt interesse de speciali voluntate licentia et consensu dominorum a quibus dicta bona moventur^m et tenenturⁿ in feodumⁿ, secundum quod in litteris eorundem super hiis confectis plenius continetur, prefatos viros religiosos in predicta bona omnia et singula et in possessionem totius iuris quod prius in ipsis habebamus plenarie heredavimus et investivimus secundum legem et consuetudinem patrie hactenus approbatam per monitionem nostram et iudicium seu sententiam eorum quorum intererat super hiis iudicare, rite promulgatam adhibitis iuris sollemnitatibus in hiis et in huiusmodi debitis et consuetis, ita quidem quod prelibati religiosi dicta bona omnia et singula de nobis et nostris heredibus sive successoribus sub uno denario Lovaniensi, vulgariter guerpenninck nuncupato, tenebuntur^o inter Natale Domini et Epiphaniam singulis annis imperpetuum solvendo nobis et heredibus vel successoribus nostris a religiosis supradictis nihilque iuris nobis vel nostris successoribus in premissis bonis omnibus et singulis penitus reservamus preter denarium supradictum; ita tamen quod si memorati religiosi aliquantulum de ipsis bonis postmodum voluerint vendere vel a se alienare, tunc ipsi eadem bona vendenda coram nobis aut nostro famulo vel iudice resignare tenebuntur. Et super premissis omnibus et singulis eiusdem^p religiosis per annum et diem iustam et debitam warandiam sive warandisiam facere promittimus et tenebimur fideliter. Et si quid in premissis defecerit, promittimus ipsis infra annum et diem adimplere cum super ipsorum aliquo defectu ex parte eorundem religiosorum fuerimus requisiti. Preterea sepedicti religiosi in predicta totali^q palude sita iuxta Berghen super Zoem omnem suam decimam universorum fructuum seu proventuum omniumque rerum decimalium ipsius paludis, quam hactenus ibidem habuerunt, perpetuis temporibus sibi retinebunt integraliter et perfecte. Et licet successu temporis, quod absit, per inundationem vel fluxum aquarum sive quodcumque aliud infortunium dictam paludem contingeret forte periclitari vel deperire sive totaliter perdi, nihilominus tam dicto infortunio vel periculo durante quam dicta terra palustri dicata vel recuperata et dicis seu aggeribus eiusdem restauratis et reformatis ad statum pristinumque redactis, supradicti religiosi in perceptione dicte sue decime semper liberi remanebunt sine aliquibus suis custibus vel expensis ex parte sua ponendis ad premissa.

In quorum omnium testimonium et memoriam sempiternam sigilla nostra presentibus litteris sunt appensa rogamusque ad premissorum omnium maiorem firmitatem ob^r dilec-

1395 ^f bonaria D. – ^g hoeva D. – ^h situm CD. – ⁱ Vrimde D. – ^j Ruerenbruech C. – ^k Vlast CD. – ^l Donck D. – ^{m-m} tenentur et moventur D. – ⁿ feodum D. – ^o tenebunt D. – ^p eisdem CD. – ^q tota D. – ^r germanum C.

tum fratrem germanicum^s mei prefati Walteri^t, dominum Willelmum^u de Berchem^v, militem, ut nobiscum presentes litteras velit sigillare. Ego igitur Willelmus^w de Berghem, miles, ad instantiam predilectissimi fratris mei domini Walteri^x et Adelycie eius uxoris sigillum meum presentibus litteris duxi apponendum in testimonium omnium^y premissorum^y.

Datum anno Domini M^o CC^{oz} nonagesimo octavo, die dominico ante festum Omnium Sanctorum.

1396

1298 december 6

Raas II van Gavere, heer van Liedekerke en Breda, bekrachtigt de uitspraak te Breda door zijn leenmannen gedaan, inzake de begrenzing van de rechtsmacht van de St.-Bernardsabdij (te Hemiksem) in haar goederen te Halderberg en omgeving, waarvan de hoge rechtsmacht aan de heren van Breda blijft voorbehouden, tot zaken en boetes van ten hoogste 60 schelling.

Origineel

- A. Bornem, St.-Bernardus Abdij, archief abdij St.-Bernards, charter ad datum 6 december 1298. – Afmetingen: hoogte 387 (rechts 397) + pliek 43 (46) x breedte 374 mm; gaaf bewaard, behoudens de bezegeling.

Aantekeningen op de voorzijde: door gelijktijdige hand, mogelijk identiek aan de teksthand, voorzover zichtbaar door het aangebrachte zegel, op de 2e zegelstrook: dapi(fer); op de 3e: Sigeber(tus); op de 4e: Iohannes; op de 5e: Be(io); op de 6e: Arnol(dus); op de 7e: Walterus; op de 8e: Wiricus. – Aantekeningen op de achterzijde: 1° door gelijktijdige hand, mogelijk identiek aan de teksthand: Quod omnis iusticie in bonis nostris de Halderberghe sunt nostre usque ad summa sexaginta solidorum. – 2° door mogelijk 14e-eeuwse hand: L. – 3° door 14/15e-eeuwse hand: E (in rode inkt). X. – 4° door mogelijk 15/16e-eeuwse hand: IIII.

Bezegeling: acht uithangend bevestigde zegels, die aangekondigd zijn, namelijk: S1 ridderzegel van oorkonder, rond (doorsnede zegelveld 55, rand 6 mm), van groene was, rand grotendeels afgebrokkeld (zie CSN 781 en hier nr. 1288 S2), met tegenzegel CS1 wapenzegel van dezelfde, rond (doorsnede zegelveld 23, rand 4 mm), gaaf (zie CSN 782 en hier nr. 1287 CS1). – S2 wapenzegel van Godfried (Liedwivenzoon) van Bergen (op Zoom), drossaard van de heer van Breda, rond (doorsnede zegelveld 13, rand 4 mm), van groene

1395 ^s ontbreekt C. – ^t ontbreekt C, Waltheri D. – ^u Willhelmum D. – ^v Berghem CD. – ^w Willhelmus D. – ^x Waltheri D. – ^y premissorum omnium D. – ^z millesimo ducentesimo C.

was, rand links onder afgebroken, rechts onder beschadigd (zie CSN 715 en hier nr. 1289 S4). – S3 wapenzegel van Zegebert van Ulvenhout, ovaal (hoogte zegelveld 15, breedte 10, rand 3 mm), van groene was, bovenrand afgebroken (type II; zie CSN 1268), met randschrift: + sigillum [S]IGEBERTI [D]E VLVENH[OVT]. – S4 wapenzegel van Jan zoon van Zegebert van Ulvenhout, rond (doorsnede zegelveld 14, rand 4 mm), van groene was, rand boven en onder beschadigd (zie CSN 1269), met randschrift: + sigillum IOHANNIS [...] filii: DE VLVEN[‘]: – S5 beeldzegel van Berner of Baye (van Breda), rond (doorsnede zegelveld 16, rand 4-5 mm), van groene was, bovenrand beschadigd (type II; zie CSN en hier nr. 1293 S4). – S6 beeldzegel van Arnoud zoon van Berner of Baye van Breda, spits-ovaal (hoogte zegelveld 23, breedte 12, rand 4 mm), van groene was, rand boven en onder beschadigd (zie CSN 791), met randschrift: [+] sigillum ARNOLDI D[E] BREDa ‘. – S7 wapenzegel van Wouter uten Houte, rond (doorsnede zegelveld 21, rand 4 mm), van groene was, rand op enige plaatsen afgebrokkeld (zie CSN 1271 en hier nr. 1381 S5). – S8 wapenzegel van Wierik van Ulvenhout, rond (doorsnede zegelveld 10, rand 3 mm), van groene was, tamelijk gaaf, maar legende vaag afgedrukt (zie CSN 1270), met randschrift: [+] sigillum WIERICI DE VLV[EN’]; en één bevestigingsplaats (met uithangende dubbele, maar afgescheurde strook perkament) voor het als negende aangekondigde zegel (LS9).

Afschriften en vertalingen

- B-C. begin 15e eeuw, Bornem, St.-Bernardus Abdij, archief abdij St.-Bernards, hs. nr. 335B = Copie der moeynken brieven van Bouendonc (*cartularium*), fol. 7^r-8^v, onder de rubriek: Littera domini Rasonis predicti de limitatione iusticie nostri de bonis nostris in Bouendonc, met vertaling, fol. 8^v-10^v: Sequitur interpretatio vulgaris littere supraposite, naar A.
- D-E. 15e eeuw, 's-Gravenhage, ARA, archief Nassause Domeinraad, I, Raad en rekenkamer te Breda, inv.nr. 744, reg. nr. 80, *cartularium* = Copie van den brieven mijns heeren van Sinte Bernaerts, die hij heeft van den heeren van Breda van zijnen goederen van Gastel, de Hoeven, den Ouden en den Nyeuwenbosch, tweede gedeelte, p. 29-31, resp. p. 31-35, afschrift en vertaling verwant aan en onder analoge rubrieken als BC, naar A.
- F. begin 16e eeuw, Bornem, St.-Bernardus Abdij, archief abdij St.-Bernards, hs. nr. 332 = *Cartularium* (alphabetum) rubrum II, fol. 83^r-85^r (oude fol. 2^r-4^r) nr. E 10 (met restauraties door Judocus Bal, midden 17e eeuw), onder de rubriek: Distinctio bonorum monasterii sancti Bernardi in Hoevis emptorum a domino de Breda, cum divisione et distinctione iusticiarum ad monasterium et dominum de Breda respective pertinentium, geauthenticeerd door de notarissen Jan van Wouw, Jan Berkelar Schaldensis en M. de Vos, licentiaat in beide rechten (ongedateerd, ca. 1559), naar A.
- G-H. 16e eeuw, Bergen op Zoom, GA, archieven Raad en rekenkamer Bergen op Zoom, inv.nr. 1977 (dossier van een proces gevoerd voor de Raad van Brabant), eenvoudig afschrift en vertaling, naar A.

- I. eerste helft 17e eeuw, Bornem, St.-Bernardus Abdij, archief abdijs St.-Bernards, hs. nr. 322 = Cartularium (alphabetum) rubrum I-I, fol. 150^r-151^v, nr. E 10 (a), geauthenticeerd door J. Andriessen(s), apostolisch notaris (gedateerd 1647), en vervolgens door J. Rubens, openbaar notaris (ongedateerd, ca. 1653), naar A.
- [J]. 1684 juli 27, niet voorhanden, bekend uit KLM, bezegeld afschrift door schepenen en raad van Antwerpen, ondertekend door stadssecretaris P. Goos, met vermelding van de bezegeling: en bezegelt met agt kleijne zegelen en een groote in wasse daaronder in dobbele staart en uijthangende (onvolledig), naar A.
- K. ca. 1685, Zevenbergen, RAWB, archief dorpsbestuur van de vrijheid Etten, Leur en Sprundel, inv.nr. 279 = bijlagen bij het proces over de loop van de grens tussen Hoeven en Etten 1597-1683, gezegeld omslag letter D, gefolieerd fol. 64-67, onder de rubriek: Extractum ex litteris originalibus domini Razonis de Gavere, domini de Liedekerke et Breda, conscriptis in pargameno in quibus inter alia habetur quod sequitur (onvolledig), naar [J].
- L-M. ca. 1699, resp. 18e eeuw, ibidem, collectie P. Nuys, inv.nr. 3802 (voorheen hs. nr. 5) = Pieter Nuijts, Beschrijvinge van de vrijheijd ende heerlijkheijd Etten met den gevolge ende aankleve van dien, fol. 43^r-44^r en toegevoegd afschrift fol. 115^r-116^r, onder de rubriek als onder K, naar K.
- N-O. eind 18e eeuw, ibidem, archief hervormde gemeente Etten, inv.nr. 910 (voorheen hs. nr. 5a) = Beschrijvinge van de vreijheijd ende heerlijkheijd van Etten (afschrift ms. Pieter Nuijts), p. 102-105 en p. 290-292, naar L resp. M.

Uitgaven

a. GRAMAYE, *Antiquitates Bredanae*, 1708, p. 46-48, naar B. – b. MIRAEUS – FOPPENS, *Opera diplomatica*, II, 1723, p. 875-877, naar a.

Regesten

HERMANS, *Analytische opgave*, 1844, p. 54-55 en 299. – WAUTERS, *Table chronologique*, VI, 1881, p. 640. – JUTEN, in *Taxandria*, XXXII (1925), p. 121, nr. 16. – LEVELT, *Oudenbosch*, 1931, II, p. 178-179, inv.nr. 34. – DROSSAERS, *Archief Nassauschen Domeinraad*, 1948, I-2, p. 24, nr. 80. – VAN HAM, *Inventaris raad en rekenkamer Bergen op Zoom*, 1980, 3/B, p. 468, nr. 39.

Universis^a Christi fidelibus ad quos presentes littere pervenerint Raso de Gauere, dominus de Liedekerke^b et de Breda, salutem et rei geste cognoscere veritatem.

Universitati vestre notum facimus ac testamur tenore presentium litterarum nostrarum quod licet viri religiosi .. abbas et conventus monasterii Loci sancti Bernardi^c Cystercien-sis ordinis, Cameracensis dyocesis, tam a nobis quam a predecessoribus nostris dominis quondam terre^d de Breda titulo iusto et legitimo acquisierint sive conquisierint omnia bona

1396 ^a versierde en vergrote initiaal A. – ^b Lyedekerke B, Lyedekerc D. – ^c Barnardi D. – ^d na ter- een rasuur op het einde van de regel A.

sua que de nobis tenent apud Halderberghe^e infra limites sive palos infra scriptos, cum omnibus commoditatibus, utilitatibus, libertatibus, iuribus et iusticiis inferioribus universis, perpetuis temporibus partim in purum allodium et partim in hereditatem perpetuam ab eisdem pacifice et quiete possidenda et habenda, et nichil nobis omnino iuris aut nostris successoribus reservaverimus nos aut predecessores nostri in bonis antedictis aut in bona ipsa nunc possidentibus seu in posterum possessuris, preter censum bonorum predictorum quem nobis dicti religiosi solvere tenentur annuatim et dominium alte iusticie nostre, si resplendeat in eisdem, de dominio tamen iusticie seu iurisdictionis religiosorum eorundem in bonis predictis dubitatum fuit a quibusdam in quantum videlicet se deberet extendere et de quibus casibus dicti religiosi possent iudicare ac usque ad quam summam pecunie ipsi emendas et forefactorum satisfactiones recipere teneantur et levare. Ideoque dicti religiosi nobis humiliter supplicarunt quatenus ipsis super hoc certam, distinctam et apertam declarationem per iudicium et sententiam hominum nostrorum feodaliu terre nostre de Breda in publico iudicio faceremus, ut sic dictis religiosis et aliis quibuscunque fidelibus nunc existentibus et in posterum successoris certitudinaliter posset innotescere quid iurisdictionis et domini ipsi^f in bonis suis predictis habere tenentur et quid iurisdictionis et domini ad nos et ad successores nostros debeat pertinere.

Nos igitur tandem devicti precibus eorundem et ipsorum pacem et quietem in posterum pro posse nostro procurare volentes cupientesque de medio tollere omnem controversie materiam, que posset oriri postmodum inter ipsos et nos, successores ipsorum et successores nostros, homines nostros feudales apud Bredam convocavimus, Godefridum videlicet de Bergis, dapiferum nostrum, Sigebertum^g de Vluennout^h, Bernerum sive Beionemⁱ de Breda, Walterum dictum van den Houte, Iohannem filium Sigeberti^j antedicti et Antonium^k dictum de Oecle et plures alios fidedignos. Et ipsos in publico multis coram astantibus tam scabinis quam aliis fidedignis monuimus per fidelitatem sive fidem qua nobis tenebantur astricti, ut nobis super premissis iusticiis iudicarent veritatem et manifestarent per suam sententiam et iudicium quid ad religiosos predictos tum ratione litterarum quas habent de bonis predictis, tum ratione iuris quo a tempore acquisitionis dictorum bonorum usque ad tempus istud quo hec acta sunt usi fuisse, dinoscuntur et quid ad nos et heredes nostros ratione superioris domini debeat de iure secundum consuetudinem et legem terre nostre de Breda pertinere. At illi unamiter^l exeuntes et maturum super hoc consilium habentes diligentique indagacione ac morosa deliberacione prehabita perspectisque litteris eorundem religiosorum, quas de dictis bonis habent et prescriptione iuris quod sibi ab antiquo prescripserunt, redierunt et unanimi consensu suam sententiam et suum iudicium protulerunt in hunc modum: videlicet quod dicti religiosi aut illi qui loco eorum fuerint constituti, tum ratione litterarum suarum quas habent de bonis predictis, tum ratione iuris quod sibi usu longissime temporis ut pretactum est prescripserunt, tenentur et imperpetuum tenebuntur habere in omnibus bonis suis predictis omnes iusticias, iurisdictiones et satisfactiones seu emendas usque ad summam sexaginta solidorum ascendentes et infra, ita quod ipsi tenentur et imperpetuum tenebuntur iudicare, cognoscere seu iudicium facere infra limites seu palos omnium bonorum suorum predictorum de omnibus excessibus,

1396 ^e Halderberge BD. – ^f *hierna rasuur van s A.* – ^g Zigebertum D. – ^h Vluennout BD. – ⁱ Bayonem BD. – ^j Zigeberti D. – ^k Anthonium BD. – ^l *haplografie voor unanimiter A.*

forefactis et iniuriis, quorum sive quarum satisfactiones et emende summa sexaginta solidorum ascendunt et infra, secundum sententiam et taxationem legis sive consuetudinis hominum nostrorum feodaliū terre nostre de Breda, et omnes satisfactiones et emendas de predictis excessibus et iniuriis provenientes et usque ad predictam summam sexaginta solidorum se extendentes et infra, quantulacunque fuerit, recipere tenebuntur dicti religiosi et levare, contradictione cuiuslibet non obstante. Omnia vero forefacta, quorum satisfactiones dictam summam sexaginta solidorum transcendunt et excedunt, ad nostrum et successorum nostrorum iudicium spectabunt et inde satisfactiones et emendas tenebimur recipere et levare. Insuper dicti homines nostri feudales unanimiter iudicaverunt et sentiaverunt quod ad iurisdictionem et dominium dictorum religiosorum de iure pertinet: potestas et auctoritas in dictis bonis suis iudicem secularem ponendi unum vel plures quotquot voluerint et quantum temporis voluerint, scabinos etiam et iuratos instituendi et destituendi quando et ubi voluerint per quos hominibus nunc in bonis predictis commorantibus vel in posterum commoraturis fiat plenarie iusticie complementum, instituendi quoque et destituendi famulos, qui vulgariter pretere sive scuttere nuncupantur, leges etiam et iudicia, vulgariter kueren appellata, edendi, instituendi et faciendi observari recipiendique quod inde evenerit usque ad summam pretaxatam. Et ut breviter omnia constringamus, dicti homines nostri feudales iudicaverunt^m et sentiaverunt quod ad dictos religiosos de iure pertinet: omnes iusticie iurisdictiones qualescunque fuerint, que ut predictum est usque ad sexaginta solidorum se extendunt et infra, et est intelligendum semper quod et ipsosⁿ sexaginta solidos debent recipere et quicquid sub eisdem comprehenditur et quicquid ad ipsas iusticias sive iurisdictiones pertinet faciendum, instituendum, ordinandum, precipiendum, recipiendum et levandum, cum omnibus utilitatibus, commoditatibus, profectibus, proventibus et fructibus qui et que in dictis bonis ab extrinseco et intrinseco et de dictis bonis sub et supra, nunc et in posterum poterunt provenire; hoc semper excepto quod sicut dictum est omnia forefacta sexaginta solidos excedentia et satisfactiones eorum ad nostrum et successorum nostrorum iudicium et dominium pertinebunt. Si vero aliquis casus sive excessus in dictis bonis acciderit, qui ad dominium iustitie nostre spectaverit, dicti religiosi aut illi qui loco eorum fuerint constituti, poterunt ex parte nostra si voluerint absque omni dampno, gravamine vel lesura in personis suis vel in rebus et absque omni offensa vel animadversione nostri aut successorum nostrorum, adversum eos de dicto casu^o se tam^p diu intromittere, donec ad nostrum vel illius qui loco nostri fuerit constitutus, iudicium ipse casus fuerit plenarie devolutus.

Hanc igitur declarationem iusticiarum premissarum per iudicium et sententiam hominum nostrorum feodaliū premissorum, ut premissum est, factam ratam habentes et gratam, ipsam recognoscimus, iudicamus et sentiando pronuntiamus veram fore, iustam et legitimam et imposterum irtractabilem et irrevocabilem et ipsam promittimus et tenebimur tam nos quam successores nostri perpetuis temporibus inviolabiliter observare; mandantes et districte precipientes universis ballivis, scultetis et famulis nostris terre nostre de Breda, maxime autem dapifero nostro predicto, qui nunc est et omnibus successoris eidem, heredibusque et successoribus nostris universis, ut religiosos sepedictos tam in bonorum omnium premissorum tenore quam in iusticiarum premissarum omnium ad ipsa bona perti-

1396 ^m -eru- op rasuur A. – ⁿ o gewijzigd uit A. – ^o hierna een letter geradeerd A. – ^p t op rasuur A.

nentium prout superius sunt posite et declarate, perpetua, debita et pacifica possessione conservent nec contra dictos religiosos occasione bonorum predictorum aut iusticiarum premissarum ad bona ipsa pertinentium, aliquid attemptare presumant. Quod si quicquam ab aliquo fuerit attemptatum, decernimus et recognoscimus illud iniustum fore, indebitum et iniquum et contra veram sententiam et iustum iudicium hominum nostrorum feodalium terre nostre de Breda esse factum et presumptum. Et ideo promittimus pro nobis et nostris successoribus et tenebimur illud, quociens necesse fuerit et requisiti fuerimus, fideliter corrigere, reformare et ad statum pristinum et debitum revocare. Limites vero sive pali dictorum bonorum sunt isti: inchoant enim bona predicta ad quoddam obstaculum, vocatum vulgariter veken, situm super Nisperendiic^q, ubi nunc ingressus est ad bona predicta, et tendunt, circueundo hac et illac secundum quod fossatum ipsorum se extendit, usque ad quendam palum situm versus Kalfsdunc^r; et ab illo loco tendunt bona predicta, circueundo hac illacque secundum quod fossatum ipsorum se extendit, usque ad quendam alium palum situm versus Hesselake; et ab hinc tendunt bona predicta circueundo hac et illac secundum quod fossatum ipsorum se extendit, usque ad quendam palum situm prope Barlake^s; et ab hinc tendunt bona predicta, circueundo hac et illac secundum extensionem fossati ipsorum, usque ad quendam lacum, vocatum vulgariter Middelmere, et pertinet totus lacus ipse ad bona predicta; et a lacu predicto tendunt bona predicta per medium fluvii, qui vocatur Marka, circueundo hac et illac prout Marka se^t extendit, usque ad quendam alium lacum, qui vocatur Ouerstemere, qui et ipse lacus similiter pertinet totaliter ad bona predicta; et ab illo lacu tendunt bona predicta, circueundo^u hac et illac usque ad quendam locum ubi nunc de novo fundata est quedam capella; et a predicto loco tendunt bona predicta, circumueundo^u parum usque ad quendam locum qui vocatur Spranghe^v; et exinde tendunt, circumueundo prout Spranga se extendit hac et illac, usque ad quendam lacum vocatum vulgariter Huelmere; et ab hinc reflectuntur supra palum primum situm super Nisperendiic^w.

In quorum omnium testimonium et memoriam sempiternam sigillum nostrum presentibus litteris est appensum, rogantes ad maiorem premissorum firmitatem predictos homines nostros feudales, quorum iudicio et sententia acta sunt omnia supradicta, videlicet Godefridum de Bergis, dapiferum nostrum, Sigebertum^g de Vluenout^h et Iohannem filium eius, Beionemⁱ sive Bernerum de Breda et Arnoldum filium eius, Walterum dictum uten Houte, Wiricum^t de Vluenout^h et Antonium^k dictum de Oecle, de quibus omnibus duo, Arnoldus videlicet et Wiricus^y, superius non sunt positi, ut presentibus sigilla sua nobiscum apponant. Nos igitur Godefridus de Bergis, dapifer, Sigebertus^z de Vluenout^h, Iohannes filius eius, Beio^{aa} seu Bernerus, Arnoldus filius eius, Walterus, Wiricus^y et Antonius^{ab}, supradicti homines feudales domini de Breda, ad instantiam et petitionem ipsius domini nostri sigilla nostra presentibus litteris apponimus in signum veritatis et in testimonium omnium premissorum.

Datum anno Domini millesimo ducentesimo nonagesimo octavo, in die beati Nicholai^{ac} episcopi et confessoris.

(SI+CSI) (S2) (S3) (S4) (S5) (S6) (S7) (S8) (LS9)

1396 ^q Nisperendiic B, Nysperendiic D. – ^r Calfsdonc BD. – ^s Bairlake B. – ^t s gewijzigd uit e A. – ^u vanaf hier met afkortingsstreep, in tegenstelling tot het voorafgaande circueundo A. – ^v Sprange BD. – ^w Nysperendiic BD. – ^x Wyricum D. – ^y Wyricus D. – ^z Zigebertus D. – ^{aa} Bayo BD. – ^{ab} Anthonius BD. – ^{ac} Nycholai B, Nycholai D.

1397

1299 april 26

Jan Berthout, heer van Mechelen, keurt goed en bekrachtigt als leenheer de schenking door zijn verwant Jan van Liedekerke van Eichem, ridder, aan abt en convent van de St.-Bernardsabdij (te Hemiksem) van de gehele tiend, voorzover binnen diens gebied vallend, in de parochies Ekeren en St.-Jakob te Hogenschoot (Kapellen).

Origineel

[A]. Niet voorhanden.

Afschriften

- B. *begin 16e eeuw, Bornem. St.-Bernardus Abdij, archief abdij St.-Bernards, hs. nr. 332 = Cartularium (alphabetum) rubrum II, fol. 188^r, nr. K 20, onder caput: Rubea de littera K, geauthenticeerd door de notarissen Jan van Wouw en Jan Berkelar Schaldensis (ongedateerd, ca. 1559), naar [A].*
- C. *eerste helft 17e eeuw, ibidem, hs. nr. 323 = Cartularium (alphabetum) rubrum I-2, fol. 121^r, nr. K 20, onder caput: K rubr(um): Littere de bonis nostris apud Ekerne, met in de inhoudsopgave, fol. 111^v, de rubriek: Littera de consensu domini Ioannis de Berthaudt, domini Mechliniensis, super allodiatione decimarum de Ekerne, geauthenticeerd door J. Rubens, openbaar notaris (ongedateerd, ca. 1653), naar [A].*

Niet eerder uitgegeven.

Universis Christi fidelibus presentes litteras inspecturis Iohannes dictus Bertout^a, dominus Machlinensis^b, salutem cum notitia veritatis.

Vestre universitati notum facimus ac testamur tenore presentium litterarum nostrarum quod nos quiticlamationem, restitutionem et donationem in elemosinam omnium decimarum tam antiquarum quam novalium, quam vir nobilis dilectus noster consanguineus dominus Iohannes de Lidekerke dictus van den Eyghene, miles, fecit viris religiosus nobis in Christo dilectis domino abbati et conventui monasterii Loci sancti Bernardi Cystercienensis ordinis, Cameracensis dyocesis, sitarum in parrochiis de Ekerne et sancti Iacobi de Hoghescoete^c, infra terminos totius domini sui, quod ibidem de nobis tenet in feodum et eiusdem restitutionis et donationis decimarum allodiationem quantum in nobis est, ratificamus, laudamus et approbamus presentiumque testimonio confirmamus.

In cuius rei testimonium nos predictos religiosus ad petitionem predicti domini Iohannis de Lidekerke contulimus presentes litteras sigilli nostri munimine roboratas.

Datum anno Domini M^o CC^o nonagesimo nono, in octavis Pasche.

1397 ^a Berthoudt C. – ^b Mechliniensis C. – ^c Hoegescoete C.

1398

1299 mei 11

Schepenen van Etten oorkonden dat Herman Noker verkoopt aan abt en convent van de St.-Bernardsabdij (te Hemiksem) een jaarlijkse cijns van 15 schelling Leuvens, rustend op het veld Noekers kinder Maede (te Etten).

Origineel

[A]. Niet voorhanden.

Afschriften

- B. *begin 16e eeuw, Bornem, St.-Bernardus Abdij, archief abdij St.-Bernards, hs. nr. 332 = Cartularium (alphabetum) rubrum II, fol. 40^v, nr. C 11(a) (met restauraties door Judocus Bal, midden 17e eeuw), onder caput: De littera C rubea, geauthenticeerd door de notarissen Jan van Wouw en Jan Berkelar (Schaldanus) (ongedateerd, ca. 1559), naar [A].*
- C. *eerste helft 17e eeuw, Bornem, St.-Bernardus Abdij, archief abdij St.-Bernards, hs. nr. 322 = Cartularium (alphabetum) rubrum I-1, fol. 70^r-70^v, nr. C 11(a), onder caput: C rub(rum): Littere de bonis nostris apud Etten et Sprundele, met in de inhoudsopgave, fol. 63^r, de rubriek: Littera de XV solidis emptis erga Hermanum Nokers ad anniversarium domini Arnoldi de Breda, geauthenticeerd door J. Andriessen(s), apostolisch notaris (gedateerd 1647), en vervolgens door J. Rubens, openbaar notaris (ongedateerd, ca. 1653), naar [A].*

Niet eerder uitgegeven.

Universis presentes litteras inspecturis Arnoldus de Steene^a, Mathias de Keldonc^b, Henricus de Essene et Michael filius Angeli de Sprundele^c, scabini de Etthen^d, salutem cum noticia veritatis.

Vestre universitati notum facimus ac tenore presentium protestamur quod in nostra constitutus presentia Hermannus^e dictus Noeker^f recognovit se legitime vendidisse pro quadam pecunie summa sibi ex integro persoluta abbati et conventui monasterii Loci sancti Bernardi Cysterciensis ordinis, Cameracensis dyocesis, quindecim solidos Lovaniensis legalis monete seu currentis in patria annui et perpetui census supra pratum vulgarter dictum Noekers kinder Maede, situm iuxta pratum Hermanni^g dicti Lichte, et supra agrum terre arabilis nomine Koelhof, situm inter agrum Godefridi de Riet et Gerardi dicti Noekers^h, singulis annis ad festum Bavonis pacifice habendos et recipiendos. Et predictus Hermannus^e per monitionem iudicis de Etthen^d et sententiam illorum quorum intererat de

1398 ^a Stene C. – ^b Kelsdonc C. – ^c Sprundele C. – ^d Etten C. – ^e Hermanus C. – ^f Noker C. – ^g Hermani C. – ^h Nokers C. – ⁱ obtinendam C.

eisdem bonis iudicare, coram nobis quicquid iuris in dictis bonis omnibus et singulis habebat ad opus religiosorum predictorum in manus memorati iudicis supportavit cum debita effestucatione resignandi, nichil iuris sibi aut suis heredibus vel successoribus in premissis bonis omnibus et singulis penitus retinendo, excepto quod idem Hermannus^e et sui successores tenere poterunt antedictum agrum et pratum, quamdiu annum censum quindecim solidorum statutis temporibus fideliter persolverint secundum quod mediante iure illud coram nobis ad solutionem ipsius dictus Hermannus^e ipsis religiosis obligavit, promittens ipsis super hiis warandiam debitam et consuetam. Et si quid in premissis defecerit, promisit fideliter adimplere dictus Hermannus^e cum super hoc fuerit requisitus. Quibus rite peractis adhibitis iuris sollempnitatibus, que in talibus solent adhiberi, predictus vero iudex antedictos religiosos in dictis bonis omnibus investivit et adheredavit per monitionem et sententiam predictorum secundum morem et consuetudinem patrie hactenus approbatum.

Et quia propria sigilla ad presens non habemus, rogavimus et rogamus dominum Iohannem, investitum de Etthen^d, et dominum Gerardum, capellanum ibidem, ut sigilla sua presentibus ad optinendumⁱ roboris formitatem apponant. Et nos Iohannes, investitus ecclesie de Etthen^d, ac Gerardus, cappellanus ibidem, ad petitionem scabinorum predictorum et instantiam Hermanni^g ac religiosorum memoratorum sigilla nostra apponimus litteris presentibus in testimonium omnium premissorum.

Datum anno Domino M^o CC^o nonagesimo nono, feria 2aⁱ ante festum beati Servasii confessoris.

1399

1299 mei 22 en 25

Baarle en abdij van Thorn

Guda, abdis, en het convent van de abdij van Thorn enerzijds en Jacob, pastoor van Gilze, anderzijds sluiten ten overstaan van Pieter van Awans, openbaar notaris, een overeenkomst inzake tienden te Gilze, Molenschot, Bavel, Chaam, Lijndonk, Tervoort, Ginneken, Ulvenhout, Galder, Notsel, Ypelaar, Princenhage, Effen, Burgst, Overveld, Etten en Sprundel en vragen goedkeuring en bevestiging van deze regeling aan de bisschop van Luik; het kathedrale kapittel van Luik bezegelt op verzoek van beide partijen mede.

Origineel

[A]. Niet voorhanden; blijkens [B] voorzien van het notarissignet en bezegeld met twee kleine zegels, van groene was, uithangend aan dubbele perkamenten zegelstaarten.

Afschriften en vertalingen

- [B]. 1571 december 31, niet voorhanden, bekend uit [L], authentiek afschrift door J. van der Hagen, deurwaarder en openbaar notaris, naar [A].
- [C]. vóór 1635, niet voorhanden, kan worden afgeleid uit DI, eenvoudig afschrift (van slechte kwaliteit), naar [A].
- D. ca. 1635, Maastricht, RA, archief abdij van Thorn, C, voorl. inv.nr. 19233, bundel stukken, authentiek afschrift door M. Heijlrmans, kapittelsecretaris van Thorn, naar [C], daarna gecollationeerd naar [A].
- [E]. na 1571 december 31 – vóór 1646, niet voorhanden, bekend uit G, afschrift in een handschrift in het bezit van Jacob van Lanschot, schepen van Breda, naar [B].
- [F]. 1639 april 30, niet voorhanden, bekend uit H, authentiek afschrift door J. van Thijsen, openbaar notaris, naar een niet gespecificeerd afschrift.
- G. ca. 1647, Breda, GA, afd. IV-1, collectie Havermans, inv.nr. 12 (register Q), fol. 101^v-102^v, eenvoudig afschrift door Adriaan Havermans, griffier van de stad Breda, naar [F].
- H. 1653 augustus 20, Maastricht, RA, archief abdij van Thorn, B, voorl. inv.nr. 2035 (voorheen portefeuille 23), losse stukken, afschrift, geauthenticeerd door J. van den Couwenberghe, openbaar notaris, naar [F].
- I. 1654, 's-Hertogenbosch, RA, archief Raad van Brabant, inv.nr. 788, nr. 1141, authentiek afschrift door Jan Bogaerts, openbaar notaris, naar [C].
- [J]. ca. 1654, niet voorhanden, bekend uit U, authentiek afschrift door Jan Bogaerts, openbaar notaris, naar D.
- K. 1655, Maastricht, RA, archief abdij van Thorn, C, voorl. inv.nr. 19233, bundel stukken, authentiek afschrift door J. Bachuys, openbaar notaris, naar [A].
- [L]. 1572 – vóór 1659 april 30, niet voorhanden, bekend uit M, cartularium van de abdij van Thorn, naar [B].
- M. 1659 april 30, Maastricht, RA, archief abdij van Thorn, C, voorl. inv.nr. 19233, bundel stukken, authentiek afschrift door J. van den Huysen, openbaar notaris, naar [L].
- N. 1659, *ibidem*, authentiek afschrift door J. Bachuys, apostolisch notaris, naar [A].
- [O]. vóór 1662, niet voorhanden, bekend uit PT, authentiek afschrift door J. Bachuys, kapittelsecretaris van Thorn, naar [A].
- P. 1662, Maastricht, RA, archief abdij van Thorn, C, voorl. inv.nr. 19233, bundel stukken, authentieke vertaling door Jan Bogaerts, openbaar notaris, van [O].
- [Q]. 1662, niet voorhanden, bekend uit [R], authentiek afschrift door Willem van der Linden, openbaar notaris, naar [A].
- [R]. 1662, niet voorhanden, bekend uit 's-Hertogenbosch, RA, fotokopie van dit afschrift in de fotodocumentatie ONB, authentiek afschrift door Jan Bogaerts, openbaar notaris, naar [Q].
- [S]. 1663, niet voorhanden, bekend uit T, authentieke vertaling door Jan Bogaerts, openbaar notaris, van [O].

- T. ca. 1699, 's-Hertogenbosch, RA, archief Commissie van Breda, inv.nr. 675 = cartularium van de abdij van Thorn, fol. 64^r-65^r, onder de rubriek: Contract waerbij blijkt wat tienden de pastorie van Gilse heeft onder Gilse ende de Haege, d'anno 1299; daernaer volcht oock de confirmatie d'anno 1304 ofte het apostelijck rescriptum, geauthenticeerd afschrift door W. Specken, openbaar notaris, naar [S].
- U. eind 17/begin 18e eeuw, Maastricht, RA, archief abdij van Thorn, C, voorl. inv.nr. 19233, bundel stukken, eenvoudig afschrift, naar [J].
- [V]. vóór 1780, niet voorhanden, bekend uit W, cartularium van de abdij van Thorn, fol. 21-23, mogelijk naar [A].
- W. 1780, Maastricht, RA, archief abdij van Thorn, C, voorl. inv.nr. 18783 = cartularium van de abdij van Thorn, ongef., onder de rubriek: De iure patronatus matricis ecclesie de Gylse et quod abbatissa et capitulum Thorensis habeat in ea et eius appendiciis decimas tam novales quam antiquas, 1301, naar [V].

Uitgaven

a. GRAMAYE, *Antiquitates Bredanae*, 1708, p. 33-35, direct of indirect naar [B]. – b. MIRAEUS – FOPPENS, *Opera diplomatica*, II, 1723, p. 880-882, cap. 104, naar a. – c. WOLTERS, *Notice historique de Thorn*, 1850, p. 103-107, nr. 18 (gedateerd 1299-1301), naar b. – d. HABETS, *Archieven kapittel Thorn*, I, 1889, p. 76-79, nr. 82, naar [Q].

Regesten

HERMANS, *Analytische opgave*, 1844, p. 56 (gedateerd 22 mei 1299). – WAUTERS, *Table chronologique*, VI, 1881, p. 654. – FRANQUINET, *Beredeneerde inventaris Thorn*, I, 1881, p. 87-89, nr. 56 (gedateerd 23-25 mei 1299). – JUTEN, *Parochiën bisdom Breda*, II, 1935, p. 63 (gedateerd 22 en 25 mei 1299). – CERUTTI, *Middeleeuwse rechtsbronnen Breda*, I, 1956, p. 75-76, nr. 87 (gedateerd 22 en 25 mei 1299).

Transfix

[A] was blijkens [B] voorzien van een transfix, dat niet meer voorhanden is (zie nr. 1426).

Ontstaan en samenhang

Abdis en convent van de abdij van Thorn hebben in 1299 zowel met de pastoor van Gilze als met die van Beek, Eijsden, Thorn en Baarle overeenkomsten gesloten inzake de tienden en andere rechten, zie behalve de onderhavige oorkonde ook HABETS, *Archieven kapittel Thorn*, I, 1889, p. 79-80, nr. 83, p. 80, nr. 84, p. 80-82, nr. 85 en nr. 1401. Op verzoek van partijen heeft notaris Pieter van Awans deze vijf oorkonden geïnstrumenteerd, alsmede nr. 1400. De vijf bovenvermelde oorkonden vertonen zeer sterke dictaatverwantschap, enkel de concrete beschrijving van de tiendrechten verschilt. Waarschijnlijk heeft Pieter van Awans op basis van één model de vijf oorkonden opgesteld.

In nomine Domini, amen.

Reverendo in Christo patri domino Hugoni, Dei gratia Leodiensi episcopo, ac ipsius vicariis in spiritualibus et omnibus aliis ad quos presentes littere pervenerint, Guda, Dei patientia abbatissa, totusque conventus monasterii de Thooren ordinis sancti Benedicti, Leodiensis diocesis, necnon Iacobus, investitus ecclesie de Gilze, eiusdem diocesis presbyter, notitiam veritatis cum salute.

Humilis doctrine^a Magister^b humiles instruxit discipulos salem et pacem habere, ut pacis lenitas salem sapientie mulceat et sal sapientie pacis condat lenitatem.

Eapropter nos iuxta doctrinam Domini pacem perpetuam affectantes et omnem occasionem future discordie repellere a nobis et nostris successoribus cupientes, tenore presentium litterarum pro nobis et nostris successoribus profiteamur quod a tempore a quo memoria non existit, nos abbatissa predicta et alie abbatisse, que ante nostra tempora dicto Thorensi monasterio prefuerunt, in parochia dicte matricis ecclesie de Gilze, cuius ecclesie ius patronatus ad nos abbatissam predictam dignoscitur pertinere, pacifice possedimus et adhuc possidemus decimas grossas, tam novales quam antiquas, exceptis decimis de uno manso terre dicto Kerckelandt in dicta parochia, necnon locorum de Mueleschot, de Caume et de Bavele, appenditia dicte ecclesie de Gilse, et eius pertinentiarum, videlicet de Liindonck et de Voort, et etiam decimas grossas, tam novales quam antiquas de Ginneken, appenditia eiusdem ecclesie de Gilze, videlicet de locis que dicuntur Ulvenhout, Galre, Noortsselt^c, Cleijn Ulvenhout et Ipelaer. Et nos conventus predictus a tempore viginti^d octo annorum nuper elapsorum possedimus et adhuc possidemus pacifice decimas grossas, tam novales quam antiquas, de Mertersem, appenditia^e dicte ecclesie de Gilze, exceptis decimis de Effene, de Beurst, de Overvelt et de uno manso dicti appenditii de Mertersen, dicto Kerckenlandt, necnon duas partes decimarum grossarum tam novalium quam antiquarum de Ettene, appenditio^e dicte ecclesie de Gilze, et etiam totam grossam decimam, tam novalem quam antiquam, loci qui dicitur Sprundele. Et quod investitus dicte ecclesie de Gilze et sui predecessores eiusdem ecclesie investiti suis temporibus pro sua portione habuerunt et tenuerunt^f ab antiquo pro se et suis vicariis decimam minutam in parochia dicte matricis ecclesie de Gilze et eius appenditiis, scilicet de Ginneken et de Mertersen predictis, nec non grossas decimas, tam novales quam antiquas, de dictis mansis terre dictis Kerckenlandt apud Gilze et apud Overveldt existentibus, et locorum^g Molenschot, de Caume et^h Bavele, dictarum de Bavele pertinentiarum, de Effene, de Burstⁱ, de Overveldt predictorum, cum oblationibus et bonis aliis et eis contenti fuerunt. Et omnia et singula premissa vera esse nos Iacobus, investitus predictus predicte^j ecclesie de Gilze, pro nobis et nostris successoribus recognoscimus per presentes, protestantes bona predicta que nos et nostri predecessores habuimus et habemus valentia annuatim quadraginta libras^k Turo-nenses parvorum^l sufficere nobis ad onera parochialia plenarie supportanda. Consentimusque spontanee nos partes predicte pro nobis et nostris successoribus et amicablem componimus et etiam ordinamus quod nos abbatissa et conventus predicti et que nobis sunt in eodem monasterio successure dictas grossas decimas, tam novales quam antiquas, loco-

1399 ^a aldus D, lees doctrina als KN[R]. – ^b aldus D, lees Magistri als KN[R]. – ^c Notselt H, hierna Hasselt H. – ^d hierna et H. – ^e lees appenditionem als H. – ^f detinuerunt H. – ^g aldus D, lees hierna de als HKN[R]. – ^h aldus D, waarschijnlijk de als HKN[R]. – ⁱ aldus D, lees hierna et als HKN[R]. – ^j aldus D, lees dicte als HKN[R]. – ^k hierna gross. H. – ^l ontbreekt H.

rum predictorum, quas ut predicatur habuimus et possedimus, habeamus in posterum et percipiamus pacifice et quiete; aliis decimis, oblationibus et bonis supradictis, nobis investito predicto et nostris^m successoribus reservatisⁿ, quibus nos investitus et successores nostri debemus esse contenti. Promittimusque nos partes predictae ad invicem pro nobis et nostris successoribus, stipulantes fide a nobis prestita corporali, quod premissa omnia et singula observabimus necnon^o pars alii litem vel controversiam seu etiam questionem movebit in futurum occasione premissorum, per se vel alterum, de iure vel de facto, sed omnia et singula supradicta perpetuo firma, grata et rata habebimus et tenebimus nec contra ea faciemus vel veniemus aliqua ratione vel causa.

Et ut premissa omnia perpetue robor obtineant firmitatis supplicamus vobis, reverende pater domine Leodiensis episcopo, seu vestris vicariis predictis ut predictam nostram compositionem et ordinationem propter bonum pacis et ad vitandam inter nos et successores nostros contentionis seu discordie materiam ratificare et confirmare velitis.

In quorum testimonium et munimen presens publicum instrumentum per infrascriptum notarium publicum nos partes predictae scribi et publicari fecimus et sigillorum nostrorum appensione communiri, cui etiam sigillum ecclesie Leodiensis ad causas appendi postulamus.

Actum per nos Iacobum, investitum predictum, sub anno nativitatis Domini millesimo ducentesimo nonagesimo nono, indictione duodecima, vicesima secunda die mensis maii, apud Baerle Leodiensis diocesis, presentibus discretis viris: domino Henrico, presbitero vicario dicte ecclesie de Gilze, Ludovico, capellano in dicta Thorensi ecclesia, Gerardo dicto Haecke, Arnolde dicto Block et Wilhelmo de Hers, viris litteratis predictae diocesis. Testibus vocatis ad premissa. Per nos vero abbatissam et conventum predictos sub anno et indictione predictis, vicesima quinta die mensis predicti apud Thooren, presentibus: magistro Wilhelmo de Beke iuxta Brede in Campinia et Iohanne de Thooren, ecclesiarum investitis, Ludovico et Rutgero, capellanis in dicta Thorensi ecclesia, Wilhelmo de Hers et Henrico dicto^p Ruremunde, matriculario in Thoren predictae diocesis, vocatis ad hec testibus et rogatis.

Et ego magister Petrus de Awans, clericus, imperiali publicis autoritate notarius, predictis professioni, recognitioni, protestationi, consensui, compositioni et ordinationi, promissioni, stipulationi et supplicationi, factis a dictis partibus, prout superius sunt concepte, una cum dictis testibus presens interfui, dictas promissiones et stipulationes a dictis partibus recepi ac de mandato dictorum abbatisse et conventus monasterii de Thoren et dicti Iacobi, investiti dicte ecclesie de Gilze, presens publicum instrumentum inde confeci cui, una cum eorum sigillis et ecclesie Leodiensis ad causas sigillo ab eis postulato, signum meum consuetum apposui rogatus.

Et nos capitulum ecclesie Leodiensis ad postulationem dictorum abbatisse et conventus monasterii de Thoorn et dicti Iacobi, investiti dicte ecclesie de Gilze predictae diocesis, nobis reportatam et relatam per dictum notarium publicum a nobis ad hoc destinatum, cui fidem adhibemus in hac parte, presenti publico instrumento manu et signo dicti notarii confecto et signato, sigillum ecclesie nostre Leodiensis ad causas una cum eorum sigillis duximus apponendum.

1399 ^m vestris H. – ⁿ conservatis H. – ^o aldus D, lees una als KNR. – ^p aldus D, lees hierna de als HKN[R].

I400

1299 mei 18, 23, 29 en juni 4

Maastricht, Baarle,
lagergelegen aula van het huis van
de abdis van Thorn,
priorij van Les Bons Enfants te Luik

Guda, abdis, en het convent van de abdij van Thorn enerzijds en de pastoors van Oeteren, Gilze, Thorn, Beek, Eijsden en Baarle anderzijds benoemen ten overstaan van Pieter van Awans, openbaar notaris, Robert van Millen en Willem van Hers tot hun procuratoren om de goedkeuring te bewerkstelligen door de bisschop van Luik of de paus van de overeenkomsten, gesloten door abdis, convent en de pastoors inzake de tienden en andere rechten binnen hun parochies; het kathedrale kapittel te Luik bezegelt op verzoek van alle partijen mede.

Origineel

- A. Maastricht, RA, archief abdij van Thorn, A, voorl. inv.nr. 81. – Afmetingen: hoogte 312 (rechts 308) + pliek 21 (19) x breedte 298 (onder 291) mm; gelinieerd; zwaar beschadigd, met tekstverlies.

Aantekeningen op de achterzijde: door 14e-eeuwse hand: procuratorium [***] Esden et Beeke (et Beeke bovengeschreven door latere hand), 1299.

Bezegeling en bekrachtiging: één bevestigingsplaats (waarvan slechts een snede in de pliek zichtbaar is), vermoedelijk voor het aangekondigde zegel van het kapittel van Luik (LS), en voorzien van het notarissignet (SN).

Niet eerder uitgegeven.

Regesten

FRANQUINET, *Beredeneerde inventaris Thorn, I, 1881, p. 86-87, nr. 55.* – HABETS, *Archieven kapittel Thorn, I, 1889, p. 75-76, nr. 81.* – HAAS, *Chronologische lijst, 1972, p. 103, nr. 285 (gedateerd 18 mei – 4 juni 1299).*

Samenhang

Zie voor de overeenkomsten, gesloten tussen abdis en convent van Thorn en de pastoors nr. 1399 onder Ontstaan en samenhang.

Tekstuitgave

Het onderscheid tussen c en t is niet altijd duidelijk. Door de slechte staat van A zijn diverse passages slechts onder de kwartslamp leesbaar. De lacunes zijn waar mogelijk aangevuld.

In^a Christi nomine, amen.

Noverint universi et singuli per hoc publicum instrumentum quod in presentia mei, notarii publici, et testium subscriptorum ad hoc specialiter vocatorum et rogatorum propter hoc personaliter constitutis religiosis dominabus domina Guda, abbatissa, et conventu monasterii de Thoren ordinis sancti *Benedicti*, *Leodiensis* diocesis, ex una parte, necnon discretis viris Henr[ico d]e Utteren dicto de Pitsersen, Iacobo de Ghilze, Iohanne de Thoren dicto de Baex, magistro Wilhelmo de Beke iuxta Brede dicto de Bugheheim, Wilhelmo de Esde et Renero de Barle, ecclesiarum parochialium eiusdem diocesis investitis, divisim ex altera, dicte religiose per se et singuli investiti predicti singulariter et disiunctim discretos viros Robinum de Melin licet absentem et *Wilhelmum* de Hers presentem, clericos suos et quoslibet eorum insolidos, ita quod non sit conditio melior occupantis, fecerunt, constituerunt et ordinaverunt procuratores ad petendum, supplicandum, inpetrandum et faciendum pro ipsis et eorum successoribus ratificari et confirmari auctoritate reverendi in Christo patris domini *Leodiensis* episcopi, sui dyocesani seu sedis apostolice compositiones et ordinationes inter dictas religiosas ex una parte et singulos investitos ecclesiarum predictarum iuris patronatus dicte abbatisse ex a[l]ter[a], super perceptione decimarum novalium et antiquarum dictarum parochiarum et aliis iuribus tam ad ipsas religiosas coniunctim vel divisim quam ad singulos investitos predictos dictarum parochialium ecclesiarum et ipsarum partium successores ratione suarum ecclesiarum pertinentibus seu pertinere debentibus ac in posterum percipiendis et habendis ab eisdem, et ad faciendum omnia et singula que circa hec fuerint oportuna, ratum et gratum habituri quicquid per dictos procuratores et eorum quoslibet insolidos eorum nomine actum fuerit in premissis et quolibet premissorum.

In cuius rei testimonium presens publicum instrumentum ad petitionem et rogatum dictarum partium est confectum, cui etiam dicte partes sigillatim [***]^b ecclesie *Leodiensis* ad causas appendi postularunt.

Actum sub anno nativitatis Domini millesimo ducesimo nonagesimo nono, indictione [d]uodecima per dicti *Henricum*, investitum de *Vteren*, in *Traiecto* superiori *Leodiensis* diocesis, decima octava die mensis maii, hora vesperarum presentibus Alexandro [de Tra]iecto filio Alexandri de Limpe, clerico, Iohanne de Milne, Arnolde de Linde, viris litteratis, et Winando de Werst predictae dyo[cesis]; per dictum Iacobum, investitum de Ghilze, apud Barle eiusdem diocesis vicesima tertia die dicti mensis, presentibus domino Henr[ico] presbit]ero vicario dicte ecclesie de Ghilze, Ludouico, capellano in ecclesia *Thorensi*, et Gerlacco, viris litteratis; et per dictos magistrum *Wilhelmum* de Beke et *Wilhelmum* de Esde ecclesiarum pred[ictarum] investitos, in aula inferiori domus dicte abbatisse presentibus Ludouico et [R]uchero, capellanis in dicta *Thorensi* ecclesia, ac aliis et per dictos abbatissam et conventum ac Iohannem, investitum parochialis ecclesie de Thoren, in eadem aula, q[uarto] kalendas iunii, presentibus Ludouico et Ruchero prenominitis; per dictum virum *Renorum*, investitum de Barle, in domo Bonorum Puerorum *Leodiense*, quarto die mensis iunii, presentibus Zebodone de Malmendario et Iohanne de Mexhaw, clericis ad premissa vocatis et [***]^b.

(SN) ¶

1400 ^a versierde initiaal A. – ^b ruimte voor een woord A.

Et ego magister Petrus de Awans, clericus, imperiali publicus auctoritate notarius, pre[***]^c superius a me narratis una cum dictis testibus, diebus et horis predictis interfui, hoc publicum instrumentum inde confeci, quod signo meo consueto signavi rogatus.

¶ Et nos capitulum ecclesie Leodiensis ad postulacionem dictarum partium, nobis per dictum notarium reportatam, cui fidem adhibemus in hac parte, sigillum ecclesie nostre ad causas presenti publico instrumento duximus apponendum.

(LS)

1401

1299 mei 29 en juni 4

Abdij van Thorn en
kerk van de priorij van
Les Bons Enfants te Luik

Guda, abdis, en het convent van de abdij van Thorn enerzijds en Reiner, pastoor van Baarle, anderzijds sluiten ten overstaan van Pieter van Awans, openbaar notaris, een overeenkomst inzake de tienden te Baarle en Meerle, en vragen goedkeuring en bevestiging van deze regeling aan de bisschop van Luik. Het kathedrale kapittel van Luik bezegelt op verzoek van beide partijen mede.

Origineel

[A]. Niet voorhanden; blijkens de oorkonde, uitgegeven door HABETS, *Archieven kapittel Thorn, I, 1889, p. 296-297, nr. 28, eind 14/begin 15e eeuw nog in het abdijsarchief van Thorn voorhanden.*

Afschriften en vertaling

[B]. eind 14/begin 15e eeuw, niet voorhanden, bekend uit HABETS, *Archieven kapittel Thorn, I, 1889, p. 296-297, nr. 28, afschrift ten behoeve van een proces, waarschijnlijk naar [A].*

C. eerste helft 15e eeuw, Maastricht, RA, archief abdij van Thorn, B, voorl. inv.nr. 1628 (voorheen cartularium nr. 1) = Cartularium abbatiae imperialis Thorensis, 966-1600, p. 164-167 (oude fol. 86^v-88^r), onder de rubriek: De Baerle, approbatio premissae ordinationis domini Hugonis episcopi Leodiensis, naar [A].

D. 1617 april 13, 's-Hertogenbosch, RA, archief Raad van Brabant, inv.nr. 788, nr. 498, onder de rubriek: Alia approbatio et confirmatio incorporationis decimarum grossarum de Baerle, autoritate domini Hugonis episcopi Leodiensis facta, eenvoudig afschrift, direct of indirect naar [A].

- [E]. ca. 1662, niet voorhanden, bekend uit [F], authentieke vertaling, mogelijk van [A].
- [F]. ca. 1663, niet voorhanden, bekend uit G, authentiek afschrift door Jan Bogaerts, openbaar notaris, naar [E].
- G. ca. 1699, 's-Hertogenbosch, RA, archief Commissie van Breda, inv.nr. 675 = cartularium van de abdij van Thorn, fol. 7^r-8^r, onder de rubriek: Approbatie van den bisschop ende 't cappittel van Luyck ende van den paus met commissie aen parthijen, anno 1301, geauthenticeerd afschrift door W. Specken, openbaar notaris, naar [F].
- [H]. vóór 1780, niet voorhanden, bekend uit I, cartularium van de abdij van Thorn, fol. 48-50, mogelijk naar [A].
- I. 1780, Maastricht, RA, archief abdij van Thorn, C, voorl. inv.nr. 18783 = cartularium van de abdij van Thorn, ongefol., onder de rubriek: Approbatio episcopi et capituli Leodiensis et pontificis cum commissione ad partes, 1301, naar [H].
- J. eind 18e eeuw, Brussel, ARA, verzameling Handschriften, nr. 1388 = cartularium van het kapittel van Geertruidenberg, fol. 5^v-6^v, onder de rubriek: Approbatio episcopi et capituli Leodiensis et pontificis cum commissione ad presentes (*sic, men verwacht partes*), 1301, naar I.

Niet eerder uitgegeven.

Regesten

FRANQUINET, *Beredeneerde inventaris Thorn, I*, 1881, p. 93-94, nr. 60 (gedateerd 29 mei en 4 juni 1299). – HABETS, *Archieven kapittel Thorn, I*, 1889, p. 82, nr. 86 (gedateerd 29 mei en 4 juni 1299). – CERUTTI, *Middeleeuwse rechtsbronnen Breda, I*, 1956, p. 76, nr. 88 (gedateerd 29 mei en 4 juni 1299).

Transfix

[A] is blijkens nr. 1425 voorzien geweest van een transfix, dat niet meer voorhanden is, zie nr. 1425.

Ontstaan en samenhang

Zie oorkonde nr. 1399 onder *Ontstaan en samenhang*.

In de zinsnede: prout in instrumento super hoc confecto continetur wordt verwezen naar oorkonde nr. 1096.

In nomine Domini, amen.

Reverendo in Christo patri domino Hugoni, Dei gratia Leodiensi episcopo, ac ipsius vicariis in spiritualibus et omnibus aliis ad quos presentes littere pervenerint, Guda, Dei patientia abbatissa, totusque conventus monasterii de Thoren ordinis sancti Benedicti, Leodiensis diocesis, necnon Renerus, investitus ecclesie de Barle eiusdem diocesis, notitiam veritatis cum salute.

Humilis doctrina magistri humiles instruxit discipulos salem et pacem habere, ut pacis lenitas salem sapientie mulceat et sal sapientie pacis condiat^a lenitatem.

Eapropter nos iuxta doctrinam domini pacem perpetuam affectantes et omnem occasionem future discordie repellere a nobis et nostris successoribus, cupientes tenore presentium litterarum pro nobis et nostris successoribus profiteamur quod a tempore a quo memoria non existit, nos abbatissa predicta et alie abbatisse, que ante nostra tempora Thorensi monasterio prefuerunt, pacifice possedimus et adhuc possidemus in presenti pacifice duas partes grossarum antiquarum et novalium decimarum in tota parrochia dicte ecclesie de Barle et eciam in parrochia ecclesie de Mierle, olim appendicii dicte ecclesie de Barle. Et nos abbatissa et conventus predicti et nostre antecessores coniunctim una scilicet cum dicto conventu et ratione ipsius conventus a dicto tempore pacifice possedimus et adhuc pacifice possidemus in presenti terciam partem decimarum omnium predictarum, excepta tamen grossa decima terrarum dictarum Kerkelant, salva etiam assignatione facta a nobis abbatissa predicta de tribus sextariis siliginis annui et perpetui redditus in decima de Barle a nobis acquisitis, prout in instrumento super hoc confecto continetur, quarum ecclesiarum de Barle et de Mierle disiunctim ius patronatus ad nos abbatissam dinoscitur pertinere. Et quod investitus eiusdem ecclesie de Barle et sui predecessores totam grossam decimam de dictis terris dictis Kerkelant et totam decimam minutam in dictis parrochiis dictarum ecclesiarum de Barle et de Mierle integraliter et de bonis dicti conventus duodecim sextaria pro media parte siliginis et pro alia parte media ordei annui et perpetui redditus oblationesque et iura alia usque nunc pro sua porcione habuerunt et tenuerunt ab antiquo et eis contenti fuerunt. Et omnia et singula premissa vera esse nos Reynerus, investitus predictus dicte ecclesie de Barle, pro nobis et nostris successoribus recognoscimus per presentes, protestantes bona predicta que nos et nostri predecessores habuimus et habemus sufficere nobis ad onera parrochialia plenarie supportanda. Consentimusque spontanee nos partes predictae pro nobis et nostris successoribus et amicabiliter componimus et eciam ordinamus quod nos abbatissa predicta et nostre successores duas partes dictarum grossarum antiquarum et novalium decimarum locorum predictorum et nos abbatissa et conventus predicti coniuncti, ut predictur, terciam partem decimarum earundem et que nobis sunt in eodem monasterio successure habeamus in posterum et percipiamus pacifice et quiete; grossa ipsarum terrarum dictarum Kerkelant et minuta locorum predictorum decimis, dictis duodecim sextariis partim siliginis et partim ordei annui redditus oblationibusque et iuribus supradictis nobis investito et successoribus nostris reservatis, quibus nos investitus et successores nostri debemus esse contenti, salva eciam assignatione antedicta. Promittimusque nos partes predictae ad invicem pro nobis et nostris successoribus, stipulantes fide a nobis prestata corporali, quod premissa omnia et singula observabimus nec una pars alii litem vel controversiam seu eciam questionem monebit^b in futurum occasione premisorum, per se vel alterum, de iure vel de facto, sed omnia et singula supradicta perpetuo firma, grata et rata habebimus et tenebimus nec contra ea faciemus vel veniemus aliqua ratione vel causa.

Et ut premissa omnia perpetuam obtineant firmitatem supplicamus vobis, reverende pater domine Leodiensis episcopo, seu vestris vicariis predictis, ut predictam nostram

1401 ^a *aldus C, lees condat als D.* – ^b *aldus C, lees movebit als D.*

compositionem et ordinationem propter bonum pacis et ad vitandam inter nos et successores nostros contentionis seu discordie materiam ratificare et confirmare velitis.

In quorum testimonium et munimen presens publicum instrumentum per infrascriptum publicum notarium scribi et eius signo signari fecimus ac sigillorum nostrorum appensione roborari, cui eciam sigillum ecclesie Leodiensis ad causas appendi postulamus.

Actum per nos abbatissam et conventum predictos sub anno nativitatis Domini millesimo ducentesimo nonagesimo nono, indictione duodecima, quarto kalendis iunii, apud Thoren Leodiensis diocesis, presentibus: Ludovico et Rutghero, capellanis in dicto monasterio Thorensi, Lamberto de Thoren, Wilhelmo de Hers, clericis, et Gerardo dicto Haeke, viro litterato. Testibus vocatis ad premissa per nos vero Reynerum, investitum dicte ecclesie de Barle, sub anno et indictione predictis, quarto die mensis iunii in ecclesia Bonorum Puerorum Leodiense, presentibus fratre Symone de Holong de domo Bonorum Puerorum Leodiense ordinis sancti Augustini, Zebodone de Malmendario et Iohanne de Mexhau, clericis, testibus ad hec vocatis et rogatis.

Et ego magister Petrus de Awans, clericus, imperiali publico auctoritate notarius, predictis professioni, recognicioni, protestacioni, consensui, compositioni et ordinationi, promissioni, stipulacioni et supplicacioni factis a dictis partibus, una cum dictis testibus interfui, dictas stipulaciones et promissiones ab eisdem partibus recepi ac de mandato dictorum abbatisse et conventus monasterii de Thoren et dicti Reyneri, investiti dicte ecclesie de Barle, presens publicum instrumentum confeci, cui una cum eorum sigillis et ecclesie Leodiensis ad causas sigillo ab eis postulato, signum meum consuetum apposui rogatus.

Et nos capitulum ecclesie Leodiensis ad postulacionem dictorum abbatisse et conventus dicti monasterii de Thoren et dicti Reyneri, investiti dicte ecclesie de Barle predictae Leodiensis diocesis, nobis relatam per dictum notarium publicum a nobis ad hoc destinatum, cui fidem adhibemus in hac parte presenti publico instrumento manu et signo dicti notarii confecto et signato, sigillum ecclesie nostre Leodiensis ad causas una cum eorum sigillis duximus apponendum.

I402

1299 juli 4

Gillis, pastoor van Wouw, schenkt bij testament aan diverse personen en instellingen in Brabant in totaal 61 pond 8 schelling en verzoekt de abt van de St.-Bernardsabdij aan de Schelde (te Hemiksem), alwaar hij begraven wenst te worden, als executeur testamentair op te treden.

Origineel

- A. Antwerpen, RA, archief abdij St.-Bernards te Hemiksem, charter ad datum 4 juli 1299 (aanwinst 1886). – Afmetingen: hoogte 219 (rechts 203) + pliek 17

[+ x] (22) x breedte 276 (onder 283) mm; aanzienlijk beschadigd, maar zonder tekstverlies.

Aantekeningen op de voorzijde, op de plick: door de teksthand bij de zegelbevestigingen, resp. bij de derde: decanus, de vierde: Wenrikus, de vijfde: Daniel, de zesde: Petrus, de zevende: Iohannes, de achtste: Marselius. – Aantekeningen op de achterzijde: 1° door 14e-eeuwse hand: Testamentum domini Egidii, curati de Woude. – 2° door 14/15e-eeuwse hand: G (in rode inkt). XV (hierna rasuur).

Bezegeling: één bevestiging (met sporen van was op de uithangende dubbele, gedeeltelijk afgescheurde strook perkament) (S8D) en zeven bevestigingsplaatsen (met uithangende dubbele, gedeeltelijk afgescheurde stroken perkament) voor de aangekondigde zegels, die niet voorhanden zijn (LS1-LS7).

Afschriften

- B. begin 16e eeuw, Bornem, St.-Bernardus Abdij, archief abdij St.-Bernards, hs. nr. 332 = Cartularium (alphabetum) rubrum II, fol. 134^v-135^r, nr. G 16(a), onder caput: G rubea, geauthenticeerd door Judocus Bal, apostolisch notaris (gedateerd 1659), naar A.
- C. eerste helft 17e eeuw, Bornem, St.-Bernardus Abdij, archief abdij St.-Bernards, hs. nr. 323 = Cartularium (alphabetum) rubrum I-2, fol. 17^r-18^v, nr. G 16 (verbeterd uit 15), onder caput: G rubrum: Littere de bonis apud Woude, Haecxdonck et Nyspen, met in de inhoudsopgave, fol. 7^r, onder nr. 15 de rubriek: Testamentum Egidii investiti de Woude, geauthenticeerd door J. Rubens, openbaar notaris (ongedateerd, ca. 1653), naar A.

Niet eerder uitgegeven.

Regest

PRIMS, *Geschiedenis van Antwerpen*, II-4, 1931, p. 92, lijst 10, nr. 102 (gedateerd 1299).

In^a nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti, amen.

Ego Egidius, investitus ecclesie de Woude, sciens nichil esse morte certius et nichil incertius hora mortis volensque michi de futuris dubiis providere de prudentium et maxime religiosorum virorum consilio, testamentum meum condo et meam ultimam voluntatem ordino, dispono et expono secundum modum infrascriptum.

(1) In primis igitur volo et ordino ut omnia debita mea et iniuste acquisita, si qua tempore mortis mee me contingeret habere, primo et principaliter post solutionem exequiarum mearum^b de bonis meis promptioribus plenarie persolvantur.

(2) Deinde volo et ordino ut post hec distribuantur elemosine mee quas lego et confero personis et locis infrascriptis in hunc modum: lego igitur in primis fabricae matricis eccle-

1402 ^a vergrote initiaal A. – ^b boven de regel geschreven door de teksthand A.

sie mee sancti Lamberti Leodiensis viginti solidos monete communis currentis per Brabanciam; item fabrice ecclesie mee de Woude viginti solidos; item altari sancte Marie in eadem ecclesia de Woude viginti solidos pro redditibus comparandis; item capellano meo qui nunc est vel ei qui pro tempore fuerit decem solidos; item custodi quinque solidos; mense sancti Spiritus ibidem viginti solidos; item domino Petro de Steenberghe si supervixerit decem solidos; item cuilibet ecclesiarum de Bergis, Hildernisse, Helsteren, Coerenghe, Steenberghe, Ghestele, Rosendale et de Nispen duos solidos; et cuilibet curato earundem ecclesiarum duodecim denarios et cuilibet custodi sex denarios; item Fratibus Minoribus de Ziriicssee quinque solidos; item Fratibus Predicatoribus in Antwerpia quinque solidos ad pitantiam; item canonicis ecclesie beate Marie Antwerpensis triginta solidos ad comparandos redditus pro anniversario meo perpetuis temporibus in dicta ecclesia faciendo; item capellanis eiusdem ecclesie quindecim solidos in usus consimiles et modo consimili convertendos; item hospitali ibidem decem solidos; item ad mensam sancti Spiritus in ecclesia sancte Marie ibidem decem solidos; item ad mensam sancti Spiritus in castro ibidem decem solidos; item in curte Beghinarum ibidem decem solidos pro orationem suffragio acquirendo.

(3) Item lego et confero .. abbati et conventui monasterii Loci sancti Bernardi prope Scelle Cysterciensis ordinis decem libras distribuendas ad pitantiam^c conventui in die obitus mei et in dicto loco cum eiusdem conventus fratribus non inductus, sed eorum religione et sanctitate attractus et illectus, ex intimo meo desiderio meam eligo sepulturam.

(4) Huius autem testamenti mei sive ultime mee voluntatis executorem constituo virum venerabilem et discretum dominum meum predilectum dominum .. abbatem monasterii Loci sancti Bernardi supradictum, rogans eundem humiliter et devote ut propter divine remunerationis intuitum omnia et singula in hoc meo testamento presenti contenta fideliter distribuat et diligenter exequantur secundum quod anime mee saluti viderit expedire. Ad quorum omnium perfectam et plenariam persolutionem faciendam assigno et in manus dicti executoris mei depono omnia bona mea mobilia que in die mortis mee me continget habere tam in clenodiis, pecuniis et debitis, quam in vestibus, blado, vasis et utensilibus argenteis, ferreis, ligneis sive laneis et rebus aliis quibuscumque consistencia et quocumque nomine^d censeantur, dans eidem executori plenariam potestatem hoc meum presens testamentum minuendi si omnia bona mea tempore mortis mee non suffecerint ad id persolvendum. Si vero aliquid de bonis meis ultra persolutionem debitorem meorum et legatorum in hoc meo presenti testamento superexcreverit hoc in manus ipsius executoris depono, sub tali conditione quod ipse de dicto residuo dare debeat quantum voluerit absque scrupulo conscientie piis locis et personis per Brabanciam quibus superius nichil assignavi, et sibi ipsi et monasterio suo similiter absque scrupulo conscientie possit quantum voluerit reservare. Ita tamen quod omne illud quod sibi reservaverit in augmentum reddituum acquirendorum ad opus anniversarii mei perpetuis temporibus in dicto monasterio faciendi convertere teneatur. Ad quorum quidem reddituum acquisitionem quadraginta libras tamen ad domum meam et hereditatem eidem adiacentem me in quibusdam aliis litteris assignasse recognosco.

In quorum omnium testimonio sigillum meum presentibus est appensum, rogans nichilominus predictum dominum .. abbatem ut ipse in signum suscepti oneris in se de presenti

1402 ^c op rasuur A. – ^d e gewijzigd uit mogelijk a A.

executione facienda sigillum suum presentibus mecum apponat. Rogo insuper viros venerabiles et discretos dominos Iacobum, .. decanum concilii Bekensis, Wenricum de Waspic, officialem foraneum domini .. episcopi Leodiensis, Daniele[m], scolasticum Bekensem, officialem domini .. archidyaconi, ut ipsi in signum ratihabitionis et confirmationis mei presentis testamenti sive ultime mee voluntatis sigilla quoque sua apponant. Rogo insuper dilectos amicos meos dominos Petrum, investitum ecclesie de Steenberghe, Iohannem, investitum ecclesie de Ghestele, et Marcilium, capellanum meum, ut et ipsi presens meum testamentum suis sigillis confirment in testimonium veritatis. Et nos Iacobus, abbas predictus, in signum suscepti oneris in nos, et nos Iacobus, decanus, Wenricus, officialis, et Daniel, scolasticus, predicti, in signum ratihabitionis et confirmationis, nos quoque Petrus et Iohannes, investiti, necnon et Marcilius, capellanus, predicti, in signum et testimonium veritatis ad petitionem predicti domini Egidii sigilla nostra huic presenti testamento sive ultime voluntati duximus apponenda.

Datum anno Domini M^o CC^o nonagesimo nono, in festivitate Transitus beati Martini .. episcopi et confessoris.^e

(LS1) (LS2) (LS3) (LS4) (LS5) (LS6) (LS7) (S8D)

1403

1299 augustus 26

Dordrecht

Raas II van Gavere, heer Liedekerke en van Breda, stelt zich borg voor acht personen en belooft dezen bij dagvaarding aan Jan I, graaf van Holland, uit te leveren of zelf te verschijnen.

Origineel

[A]. Niet voorhanden.

Afschriften

- B. kort na 1299 november 10, 's-Gravenhage, ARA, archief graven van Holland, inv.nr. 2144 (voorheen archief LRK Holland, nr. 1a) = Oudste Papieren Register (grafelijk cartularium), fol. 14^r, nr. 70, met in de inhoudsopgave de rubriek: Lettere des heeren van Breda, dat hi borghe is worden voer liede weder in te brenghen, naar [A].
- C. 1316, *ibidem*, inv.nr. 2145 (voorheen archief LRK Holland, nr. 40) = E.L. 41, nr. 145, naar B.
- D. ca. 1369, *ibidem*, inv.nr. 2146 (voorheen archief LRK Holland, nr. 24) = E.L. 26, fol. 16^r-16^v, nr. 71, naar B.

1402 ^e hierna een sluitingsteken A.

- E. 1561, Brussel, ARA, verzameling Handschriften, nr. 12 = Cartulaire de Hollande, Zélande et Frise, fol. 296^r-296^v, onder de rubriek: Litera obligatoria a domini de Breda, vermoedelijk naar [A].
- F. 1563, 's-Gravenhage, ARA, archief graven van Holland, inv.nr. 2147 (voorheen archief LRK Holland, nr. 76) = [Copies tirées d'un registre], Cas T, fol. 318^r-318^v, onder dezelfde rubriek als E, naar E.
- G. 1706 – 1712, Haarlem, RA, collectie kopieën Leen- en Registerkamer van Holland, inv.nr. 31 (voorheen Losse Aanwinsten, nr. 61) = Copies tirées d'un registre qui regardent les chartres des comtés d'Hollande et de Zelande et la seigneurie de Frize, fol. 283^v-284^r, naar E.

Uitgaven

a. VAN MIERIS, *Groot charterboek*, I, 1753, p. 607, naar G. – b. GYSSELING, *Corpus Middelnederlandse teksten*, I-4, 1977, p. 2650-2651, nr. 1785a, naar B.

Regesten

HERMANS, *Analytische opgave*, 1844, p. 56. – VAN DEN BERGH, *OHZ*, II, 1873, p. 498, nr. 1079. – WAUTERS, *Table chronologique*, VI, 1881, p. 665. – JUTEN, in *Taxandria*, XXXII (1925), p. 121, nr. 18. – KRUISHEER, in *NAB*, LXXII (1968), p. 74.

Tekstuitgave

De ontbrekende delen in B zijn aangevuld naar C.

Ic Rase van Gaveren, here van Liedekerke ende van Breeda^a, make cont ende kenlic alle denghenen, die dese letteren sullen zien iof hoeren lesen, dat ic borghe ben voer Keyten, Willaem Loverdey, Wissen Keyten soene, Willaem Domaes sone, Gherar[de]^b s[iin] broder, Hannekine^c Cimmerlande, Witten Claimans soene ende Ianne Aven sone ieghens eenen moghenden prince [Ianne gr]ave van Hollant, van Zeelant ende heere van Vriese-land, alsoe dat ic hem belove met ghoeder trouwen die voerghenoemde Keyten, Willame, Wissen, Willaem, Gherarde, Hannekine, Witten ende Ianne binnen VIII^d daghen na sinen ve[rm]anen of siins boden weder in te brenghen doet of levende in die selve stede ende in dien selven rechte [daer] si [nu i]n siin wesene tot des claghers behoef ende tot des heeren, of selve voer hem in te comene in haer [stede ende in haren re]chte te wesene ende voer hem tandwarden^e den clagher ende den heere ghelike dat si ghedaen [souden hebben, waer si] in [com]en.

In orkonde van desen brieve beseghelt met minen seghel.

Ghegheven des woens[daghes na^f sente Bertelmeus da]gh^e, int iaer ons Heeren M CC XCIX, te Dordrecht.

1403 ^a Breda D. – ^b Gheraerde D. – ^c Hannekene D. – ^d acht D. – ^e tandwaerden D. – ^{ff} na sinte Bertelmeesdaghe D.

1404

1299 september 26

Raas II van Gavere, heer van Liedekerke en van Breda, Jan van Liedekerke, heer van Eichem, Floris van Borsele, Jan, heer van Kruiningen, Raas van Borsele, ridders, en Gerard van Liedekerke, (schild)knaap, stellen zich ten behoeve van Jan I, graaf van Holland, en Jan van Avesnes, graaf van Henegouwen, borg voor de terugkeer in gevangenschap van Jan en Pieter Floriszoon van Borsele.

Origineel

- A. 's-Gravenhage, ARA, archief graven van Holland, inv.nr. 308. – Afmetingen: hoogte 207 + pliek 27 (rechts 24) x breedte 220 (onder 218) mm; beschadigd, met gering tekstverlies; gerestaureerd.

Aantekeningen op de achterzijde: 1° door 14e-eeuwse hand: Littera dominorum Rasonis, domini de Liedekerke et de Breda, Iohannis de Liede[kerke domi]ni de Eyghen, Florencii de Bersalia, Iohannis de Cruninghen, Rasonis de Bersalia, militum, per quam se obligant pro d[omino Iohann]em de Bersalia et Petro filio domini Florenciide Bersalia ipsos reducere in captivitate quam nunc sunt. – 2° door 14/15e-eeuwse hand: LXVI. – 3° door 16/17e-eeuwse handen: 1309; [...]rtua; H, extra 13.

Bezegeling: met vijf uithangend bevestigde zegels in lichtbruine was, die aangekondigd zijn, namelijk: S1 wapenzegel van Raas II van Gavere, heer van Liedekerke en van Breda, rond (doorsnede zegelveld 24, rand 4 mm), tamelijk gaaf, met randschrift: + SECRETVM: RASONIS: DOMINI: DE LIEDEKERKE: ET BREDa. – S3 wapenzegel van Floris van Borsele, ridder, rond (doorsnede zegelveld 22, rand 4 mm), rand beschadigd (gerestaureerd), met randschrift: [+] Sigillum · FLORENCII · DE · BARS[...]M]LIT[is], met tegenzegel CS3 mogelijk wapenzegel van dezelfde, rond (doorsnede zegelveld ca. 10, rand 2 mm), slecht afgedrukt en beschadigd. – S4 wapenzegel van Jan, heer van Kruiningen, rond (doorsnede zegelveld 28, rand 4 mm), rand beschadigd (gerestaureerd), met randschrift: + Sigillum IOHANNIS · DE CRVNI[NG]HEN · MILITIS ·. – S5 wapenzegel van Raas van Borsele, ridder, rond (doorsnede zegelveld 33, rand 5 mm), rand beschadigd (gerestaureerd), met randschrift: + SIGILLVM · RASON[IS ·] DE · BARSALIA [***]. – S6 zegel van Gerard van Liedekerke, (schild)knaap, rond (doorsnede ca. 16 mm), fragment (alleen de achterzijde bewaard); en één bevestiging (met nog zichtbare zegelafdruk op de uithangende dubbele strook perkament) voor het eveneens aangekondigde zegel van Jan van Liedekerke, heer van Eichem, dat niet voorhanden is (S2D).

Afschriften

- B. 1561, Brussel, ARA, verzameling Handschriften, nr. 12 = Cartulaire de Hollande, Zélande et Frise, fol. 298^v-299^v, onder de rubriek: Litera dominorum

Rasonis, domini de Liedekerke et de Breda, Iohannis de Liedekerke, domini de Eyghem, Florentii de Bersalia, Iohannis de Cruyninghen, Rasonis de Bersalia, militum, per quam se obligant pro domino Iohanne de Bersalia et Petro filio domini Florentii de Bersalia ipsos reducere in captivitate[m], *vermoedelijk naar [A]*.

- C. 1563, 's-Gravenhage, ARA, archief graven van Holland, inv.nr. 2147 (voorheen archief LRK Holland, nr. 76) = [Copies tirées d'un registre], Cas T, fol. 321^r-322^r, onder dezelfde rubriek als genoemd onder B, naar B.
- D. 1706 – 1712, Haarlem, RA, collectie kopieën Leen- en Registerkamer van Holland, inv.nr. 31 (voorheen Losse Aanwinsten, nr. 61) = Copies tirées d'un registre qui regardent les chartres des comtés d'Hollande et de Zelande et la seigneurie de Frize, fol. 286^v-287^v, naar B.
- E. 1759, Middelburg, RA, verzameling charters en papieren afkomstig van jhr. A.W. van Borsssele, inv.nr. 115, vermoedelijk naar A.

Uitgaven

a. VAN MIERIS, *Groot charterboek, I, 1753, p. 608, naar D.* – b. VAN DEN BERGH, *OHZ, II, 1873, p. 499-500, nr. 1084, naar A.* – c. GYSSELING, *Corpus Middelnederlandse teksten, I-4, 1977, p. 2659, nr. 1790, naar A.* – d. BURGERS, *Paleografie, 1995, II, p. 796, nr. 629, naar A, dl. 3, afb. CCCXXX.*

Regesten

HERMANS, *Analytische opgave, 1844, p. 56.* – WAUTERS, *Table chronologique, VI, 1881, p. 670.* – JUTEN, in *Taxandria, XXXII (1925), p. 121, nr. 19.*

Wi Rase van Gauere, here van Liedekerke ende van Breeda, Ian van Liedekerke, here van den Eyghen, Florens van Barsele, Ian, here van Cruninghe, Rase van Barsele, ridders, Gherard van Liedekerke, knape, maken kont ende kenlic allen lieden die nu sien of hierna wesen sullen dat wie tieghens hoeghen princen ende moghenden onsen lieven here Ianne, grave van Hollant, van Zelant ende heere van Vrieselant, ende haren Ianne van Auennes, grave van Heneghouwe, borghen siin worden te samene ende elc voer al voer minen here Ianne van Barsele ende voer Pietre des voerseits haren Florens soene in der manieren dat hierna ghescreven es.

(1) Alsoe dat wi Rase, Ihan, Florens, Ian ende Gherard vorscreven beloven up al onse ghoed, onsen heeren voerseit dien vorseiden haren Ianne van Barsele ende Pietre, levende of doet tot sente Iansdaghe te middezomere, die naest comt, of der voren in te bringhene in deselve vanghenesse ende houdenesse daer si nu in ziin, ende in denselven manieren.

(2) Ende waer dat zake dat wi den vorseiden haer Ian ende Pietre of den eenen van hem tween niet in [en] brochten so soud[en] wi zelve allegader in comen ter tiid die vorscreven es in diezelve vanghenesse daer si nu in ziin, ende in derzelve manieren.

(3) Ende waer dat zake dat wie dien vorseiden haren Ian ende Pietre niet in en brochten alse voerscreven es, ende zelve niet in en quamen, soe kennen wi ende verliën met dezen openen brieve, dat wi verboeren al onse ghoed ieghens onse heeren voerseit tot haren wille.

(4) Waer dat zake dat iement van ons niet in en quame, ende dandre inquamen, soe soude degheene die bute bleve siin ghoed verboeren alse voerscreven es, ende diegheene die inquame soude niet verboeren.

In orconden van desen dinghen dat wi dit vast willen houden ende ghestade, so hebben wi desen brief ghezeghelt uthanghende met onsen zeghelen in die iare ons Heren als men scrivet M° CC° neghentich ende neghene, tsaterdaghes na sinte Matheeusdaghe.

(S1) (S2D) (S3+CS3) (S4) (S5) (S6)

1405

1299 oktober 19

Volkard en zijn echtgenote Gertrude schenken aan abt en convent van de St.-Bernardsabdij (te Hemiksem) hun rechten op 1 bunder moer nabij Wouw, inclusief de last aan de grondheer, om er hun jaargetijde en die van hun overleden zoon van te houden.

Origineel

- A. Antwerpen, RA, archief abdij St.-Bernards te Hemiksem, charter ad datum 19 oktober 1299 (aanwinst 1886). – Afmetingen: hoogte 86 (rechts 66) x breedte 255 (onder 242) mm; gaaf bewaard, behoudens de bezegeling.

Aantekeningen op de achterzijde: 1° door 14e-eeuwse hand: Littera de moro quem dedit Volkardus iuxta Woude. – 2° door 14/15e- eeuwse hand hieraan toegevoegd: ad divina anniversaria sue et uxoris. – 3° door vermoedelijk andere 14/15e-eeuwse hand: G (in rode inkt). IX.

Bezegeling: drie bevestigingsplaatsen (met afhangende, gedeeltelijk afgescheurde stroken perkament) voor de drie aangekondigde zegels (LS1, LS2, LS3).

Afschriften

- B. begin 16e eeuw, Bornem, St.-Bernardus Abdij, archief abdij St.-Bernards, hs. nr. 332 = Cartularium (alphabetum) rubrum II, fol. 131^v, nr. G 9, geauthenticeerd door Judocus Bal, apostolisch notaris (gedateerd 1658), naar A.
- C. eerste helft 17e eeuw, *ibidem*, hs. nr. 323 = Cartularium (alphabetum) rubrum I-2, fol. 13^v, nr. G 9, onder *caput*: G rubr.: Littere de bonis apud Woude, Haecxdonck et Nyspen, met in de inhoudsopgave, fol. 7^r, de rubriek: Littera de uno bonario mori quod Volcardus dedit nobis ad annum censum, geauthenticeerd door J. Rubens, openbaar notaris (ongedateerd, ca. 1653), naar A.

Niet eerder uitgegeven.

Viro religioso, venerabili et discreto .. domino abbati et conventui Loci sancti Bernardi Cisterciensis ordinis, Cameracensis^a dyocesis, Volkardus et Gertrudis, uxor^b eius, salutem cum notitia veritatis.

Noveritis quod nos vobis propter Deum et pro agendo nostra^c anniversaria^c apud vos^c conferimus a via de Berghen ad meridiem de quatuor unum bonerium mori, quod versus orientem iacet vicinius parrochie de Woude, omne ius quod nobis in eo competebat in vos et in monasterium vestrum transferendo, eo salvo quod pro censu duodecim denarios domino loci singulis annis solvere debeatis.

Presentium testimonio litterarum sigillo mei Volkardi et sigillis Petri, investiti de Steenberghe, et Henrici, capellani eius, sigillatarum.

Datum et actum anno Domini M^o CC^o nonagesimo nono, in crastino Luce ewangeliste.

Suprascriptum uxor approbamus.

Quod pro nobis Volkardo et Gertrude faciendum fuerit, pro Petro, filio nostro defuncto, similiter fiat.

Datum ut supra.

(LS1)

(LS2)

(LS3)

1405a

1299 november 21

Gerard van Wezemaal, heer van Bergen op Zoom, geeft aan Hendrik van Nieuwerkerke acht hoeve moer en wildert tussen Westelaar en Bergen op Zoom. (Deperditum)

Origineel, afschriften noch uitgaven voorhanden.

Vermelding

Het bestaan van deze oorkonde, waarvan de tekst verloren is gegaan, is bekend door een vermelding in een handschrift uit de tweede helft van de zeventiende eeuw, Brussel, KB, collectie Goethals, hs. nr. 758, register ingebonden afschriften, fol. 160^v: Gerardt van Wesemael, heer van Berghen op den Zoem, geeft Hendrick van der Nieuwerkercken acht houwen mours ende wildert mitten gronde liggende tusschen Wisterle ende den berch te Berghenwart, anno 1299, des saterdach voer sinte Catherijnendach in den winter.

1405 ^a afgekort Camrac. A. – ^b boven de regel geschreven door de teksthand A. – ^c op rasuur A.

1406

1299 december 13

Raas II van Gavere, heer van Liedekerke en van Breda, geeft Herman Godfriedzoon van Bergen, zijn drossaard van Breda, de beschikking over de jaarlijkse rente van 25 pond uit de wijntol op de Schelde te Bergen op Zoom, die voorheen Reinier van Mille en na deze Jan van Kruijningen bezat.

Origineel

- A. 's-Gravenhage, ARA, collectie Van Nispen, nr. 57 (tevens aldaar, archief Nassause Domeinraad, I, Raad en rekenkamer te Breda, inv.nr. 100, reg. nr. 81). – Afmetingen: hoogte 106 (rechts 110) + pliek 12 (10) x breedte 193 (onder 195) mm; geliniëerd; tamelijk gaaf; de pliek bedekt een klein gedeelte van de laatste regel.

Aantekeningen op de achterzijde: 1° door 17e-eeuwse hand: Rente van 25 L. op den wingeleede van Bergen, anno 1299; numero 1°. – 2° door vermoedelijk 18e-eeuwse hand: I; 1299.

Bezegeling: één uithangend bevestigd zegel, dat aangekondigd is, namelijk: S ridderzegel van oorkonder, rond (doorsnede zegelveld 55, rand 6 mm), van groene was, boven en onderrand afgebroken (zie CSN 781 en hier nr. 1288 S2), met tegenzegel CS wapenzegel van dezelfde, rond (doorsnede zegelveld 23, rand 4 mm), zegelveld enigszins beschadigd (zie CSN 782 en hier nr. 1287 CS1).

Uitgaven

- a. WILHELM, *Corpus altdeutschen Originalurkunden*, IV, 1963, p. 605, nr. 3552, naar A. – b. GYSSELING, *Corpus Middelnederlandse teksten*, I-4, 1977, p. 2728-2729, nr. 1831, naar A.

Regest

- DROSSAERS, *Archief Nassauschen Domeinraad*, I-2, 1948, p. 24-25, reg. nr. 81.

Ic^a Rase van Gauere, hiere van Lidekerke ende van Breda, make cont alle denghenen die dese letteren selen zien ofte hoeren dat ic de vive ende tventech lib. siars, die der^b Ihan van Cruninghen hadde ghecreghen ieghen Reineeren van Mille ende heffende was in Scelt van Berghen van wingheleede ende die tonser quitinghen stoeden, gheorloft hebbe Hermanne Godeuerds sone van Berghen, ons drossate van Breda, ende sin ore te quitene, te hebbene ende te ghebrukene gheliic wiis dat de vorseide her Ihan van

1406 ^a vergrote initiaal A. – ^b aldus A, lees her.

Cruninghen ende Reinere hieven ende sculdech waren te hebbene den dach dat siese hieven ende hadden. Ende die quitinghe die wi daden ende Godeuert, onse drossate, van onsent halven ieghen den vorseiden her Ihanne van den vorseiden XXV lib. siars, dat was te Hermanns behoef ende sins ors, ende met sinen propren ghelde, welke vorseide XXV lb. siars bliven staende tonser quitinghen gheliic wise dat se vor stonden.

Ende ombe dat dit vast sal bliven ende ghestade, soe hebbe wi dese letteren gheseghelt met onsen propren zeghelen.

Die waren ghegheven in den iare ons Hieren M^o CC^o neghentech ende neghene, son-dagh na senter Clausdach in wentere.^c

(S+CS)

I407

1300 januari 3

Gerard, kapelaan in Etten, Willem, kapelaan in Halderberg, Arnoud Faber (de Smid), Wouter Boem en Jan Selve(?) oorkonden dat Wouter Monnik verkoopt aan abt en convent van de St.-Bernardsabdij (te Hemiksem) een jaarlijkse cijns van 5 schelling Leuvens, rustend op 2¼ gemet bouwland in de hoeve van Ymma Zoete.

Origineel

[A]. Niet voorhanden.

Afschriften

B. *begin 16e eeuw, Bornem, St.-Bernardus Abdij, archief abdij St.-Bernards, hs. nr. 332 = Cartularium (alphabetum) rubrum II, fol. 39^r, nr. C 8 (met restauraties door Judocus Bal, midden 17e eeuw), onder caput: De littera C rubea, geauthenticeerd door de notarissen Jan van Wouw en Jan Berkelar (Schaldanus) (ongedateerd, ca. 1559), naar [A].*

C. *eerste helft 17e eeuw, Bornem, St.-Bernardus Abdij, archief abdij St.-Bernards, hs. nr. 322 = Cartularium (alphabetum) rubrum I-1, fol. 67^v-68^r, nr. C 8, onder caput: C rub(rum): Littere de bonis nostris apud Etten et Sprundele, met in de inhoudsopgave, fol. 63^r, de rubriek: Item alia de quinque solidis, geauthenticeerd door J. Andriessen(s), apostolisch notaris (gedateerd 1647), en vervolgens door J. Rubens, openbaar notaris (ongedateerd, ca. 1653), naar [A].*

1406 ^c hierna een sluitingsteken A.

Niet eerder uitgegeven.

Datering

Het gebruik van de paasstyl is verondersteld, zie Inleiding.

Samenhang

Met deze oorkonde lijkt nr. 1388 samen te hangen, waarin de schepenen in de Hoeven van Etten als oorkonders optreden. Mogelijk heeft die oorkonde als vooroorkonde voor de onderhavige gediend. Gezien echter de verschillen in bedrag en landoppervlakte lijkt het niet om dezelfde cijns te gaan, ook al zijn handelende partij en wederpartij identiek. Omdat de overeenkomsten ook als stereotiep formulier bij dergelijke beoorkondingen verklaard kunnen worden, staan de overeenkomstige delen niet afgedrukt in een kleiner lettertype.

Universis Christi fidelibus ad quos presentes littere pervenerint Gerardus, capellanus in Etten, Wilhelmus^a, capellanus de Halderberghe^b, Arnoldus Faber, Walterus dictus Boemb^c, Iohannes dictus Selve^d, salutem cum noticia veritatis.

Universitati omnium declaramus ac tenore presentium protestamur quod in nostra constitutus presentia Walterus dictus Monachus^e recognovit se legitime vendidisse pro quadam summa pecunie sibi ex integro persoluta abbati et conventui monasterii Loci sancti Bernardi Cisterciensis ordinis, Cameracensis diocesis, quinque solidos Lovaniensis legalis monete seu currentis in patria annui et perpetui census supra duas mensuras terre cum quarta parte terre arabilis, iacentis in mansu Ymme Zoeten iuxta bona Gelberti^f de Dong, singulis annis ad Natale Domini pacifice recipiendos et habendos, quos predictus Walterus quondam^g per iudicem secularem Arnoldi de Houte et per sententiam scabinorum de Etten predictis religiosis supportavit ac adhereditavit cum debita effestucatione resignandi, nichil iuris sibi aut suis heredibus vel successoribus in premissis bonis omnibus et singulis penitus retinendo, exep^hto quod idem Walterus et sui successores tenere poterunt antedictas mensuras terre quamdiu dictum annum censum quinque solidorum statutis temporibus fideliter persolverint, promittens predictus Walterus predictis religiosis super hiis warandiam debitam et consueta. Et si quid in premissis defecerit, promisit fideliter adimplere cum super hoc fuerit requisitus.

Et nos Gerardus, capellanus in Etten, et Willelmus, capellanus deⁱ Halderberghe^b, ad petitionem Walteri predicti et religiosorum, ut roboris habeat firmitatem, presentibus litteris sigilla nostra apponimus in testimonium omnium premissorum.

Datum anno Domino M^o CC^o nonagesimo nono, in octavis beati Iohannis ewangeliste.

1407 ^a aldus toegevoegd door 16e-eeuwse hand B, Willelmus C. – ^b Halderberge C. – ^c Boem C. – ^d Seluc C. – ^e aldus gerestaureerd B, Monachus C. – ^f Gilberti C. – ^g aldus BC, echter doorgehaald C. – ^h excepto C. – ⁱ in C.

1408

1300 februari 22

Wouter van Berchem of van Ranst, ridder, ziet ten behoeve van abt en convent van de St.-Bernardsabdij (te Hemiksem) af van alle vorderingen die hij of zijn erfgenamen zouden kunnen hebben ten gevolge van de ruil tussen hem en de abdij van abdijgoederen te Bergen op Zoom in het Zuidland tegen zijn goederen te Ranst en Millegem.

Origineel

[A]. Niet voorhanden.

Afschriften

- B. *begin 16e eeuw, Bornem, St.-Bernardus Abdij, archief abdij St.-Bernards, hs. nr. 332 = Cartularium (alphabetum) rubrum II, fol. 171^v, nr. H 17, geauthenticeerd door Judocus Bal, apostolisch notaris (gedateerd 1659), naar [A].*
- C. *eerste helft 17e eeuw, ibidem, hs. nr. 323 = Cartularium (alphabetum) rubrum I-2, fol. 74^r-74^v, nr. H 17, onder caput: H rubra: Littere oppidi de Berghen et de Zuyt-Landt, met in de inhoudsopgave, fol. 67^r-67^v, de rubriek: Littera de pace inter nos et Waltherum de Berghen sive Ranst, super permutatione bonorum nostrorum de Zuytslant cum aliis sitis apud Ranst et Millegem, geauthenticeerd door J. Rubens, openbaar notaris (ongedateerd, ca. 1653), naar [A].*

Niet eerder uitgegeven.

Datering

Het gebruik van de paasstyl is verondersteld, zie Inleiding.

Samenhang

Voor de datering van de ruil zelf, september – oktober 1298, en de samenhang met andere oorkonden, zie nr. 1393.

Universis Christi fidelibus presentes litteras inspecturis vel audituris Walterus dictus de Bergheem sive de Ranst, miles, salutem et rei geste cognoscere veritatem.

Universitati vestre notum facimus ac testamur tenore presentium quod nos virorum proborum et iurisperitorum usi consilio de nostra spontanea voluntate vivente et consenciente^a prima uxore nostra legitima remittimus viris religiosus abbati et conventui monasterii Loci sancti Bernardi Cysterciensis ordinis, Cameracensis dyocesis, quitamus seu quitam clamamus omnem calumpniam sive calangiam quam nos movimus et habuimus movere et

1408 ^a consentiente C.

habere poteramus, nos aut heredes nostri, erga religiosos predictos quosquomodo in futuro occasione cuiusdam permutationis inter nos facte et habite de quibusdam bonis, iacentibus apud Berghen super Zoem, in loco qui vocatur Zutlant, et iuribus pertinentibus ad eadem que nunc nostra sunt et quondam fuerunt religiosorum predictorum, et quibusdam bonis, iacentibus apud Ranst et Millegheem, cum iuribus ad eadem bona spectantibus, quequidem bona nunc pertinent ad religiosos predictos et quondam nostra fuerunt, et occasione quarumdam conditionum super predicta permutatione inter nos et religiosos predictos seu quosdam ex eis habitatum publice vel privatim recognoscentes, nobis plenarie esse satisfactum de omnibus conditionibus predictis et de omni eo quod dicti religiosi per se vel per alios nobis aperte vel occulte promiserint^b ideoque promittimus fide prestita corporali religiosi antedictis quod nunquam ipsos molestabimus per nos vel per alios consilio vel auxilio publice vel privatim super permutatione bonorum predictorum, aut alicuius conditionis seu conventionis inter nos habite vel alicuius promissi a dictis religiosi nobis facti.

In cuius rei testimonium et in signum quod nichil nobis deficiat eorum, que dicti religiosi nobis facere promiserunt, sigillum nostrum presentibus est appensum, rogantes ad maiorem premissorum firmitatem viros providos et discretos Zimarum, dominum de castro de Antwerpia, et Everdeium dictum de Lilloe, scabinos Antwerpienses, ut et ipsi presentem cartam nobiscum velint suorum sigillorum munimine roborare.

Et nos igitur Zimarus et Everdeius predicti ad petitionem predicti domini Walteri sigilla nostra presentibus litteris apponimus in testimonium omnium premissorum.

Datum anno Domini M^o CC^oc nonagesimo nono, in Cathedra sancti Petri apostoli.

I409

1300 maart 23

Willem II, bisschop van Utrecht, bekrachtigt het legaat van wijlen zijn zuster Sophie, vrouwe van Breda ten behoeve van de Duitse huizen te Mechelen en Koblenz, van renten op de moutmolen te Mechelen.

Origineel

A. Antwerpen, RA, archief Commanderie van Pitsenburg, charter ad datum 23 maart 1300, voorl. nr. 155 (rood) (eerder 150 blauw). – Afmetingen: hoogte 61 (rechts 53) x breedte 197 (onder 196) mm.

Aantekeningen op de achterzijde: 1° door 14e-eeuwse hand: De pitantia domicelle Sophiee. – 2° door 15e-eeuwse hand: Dese lettere hout dat ioncfr. Sophie van Breda ons gaf IIII lb. siaers ende den huis van Confluence VI lb. siaers op de Moutmolen te Mechele ende dat de bisscop Willem van Vtrecht hore brueder dit consenteerde alsoe verre alst hem ane ramen mochte; datum

1408 ^b promiserunt C. – ^c millesimo ducesimo C.

anno Domini M° CC° XCIX°, quarta post Letare. – 3° door andere 15e-eeuwse hand: De X lb. op de Moutmolen. – 4° door weer andere 15e-eeuwse hand of identiek aan die onder 2: VIII, g. – 5° door 16e-eeuwse hand: 3a.

Bezegeling: één uithangend en doorgestoken zegel, dat aangekondigd is, namelijk: S figuurzegel van oorkonder, ovaal, van groene was, in twee fragmenten (zie CSN 32), met tegenzegel CS wapenzegel van dezelfde, rond, fragment (= CSN 33), met randschrift: [***]Atia EPiscopi T[***].

Afschrift

- B. 1420, Wenen, Deutschordenszentralarchiv (DOZA), Abteilung Handschriften, nr. 93 = cartularium van het Duitse Huis te Mechelen inzake cijzen en tienden binnen en buiten Mechelen, fol. 235^v-236^r, nr. g 8 (bis), onder caput: Mechelne g: Hierna volgen brieven van erve gelegen in Coestrade bynnen porten, Iuedenstrate, molen, Veemarct, Milane, en onder de rubriek: Dese lettere hout dat joncfrou Sophia van Breda ons gaf IIII lb. Louens siaers ende den huys van Couelentz VI lb. siaers op die moutmolen te Mechelne, ende dat de biscop Willem van Vtrecht hore bruoder dit consenteerde also verre alst hem ane ramen mochte, datum anno M° CC° XCIX, feria quarta post Letare, afschrift door broeder Hugo van 's-Gravenzande, priester van de Duitse orde, naar A.

Uitgaven

- a. BUTKENS, *Trophées de Brabant*, II, 1724, p. 66, naar A. – b. KETNER, *OSU*, V, 1959, p. 437, nr. 2956, naar A. – c. JAMEES, *Oorkonden van Pitsenburg commanderij te Mechelen*, II, 1993, p. 2-3, nr. 309 (onvolledig), naar A.

Regesten

- WAUTERS, *Table chronologique*, VI, 1881, p. 650-651 (gedateerd 1 april 1299). – BROM, *Regesten sticht Utrecht*, II, 1908, p. 226, nr. 2887.

Datering

Het gebruik van de paasstyl is verondersteld, zie Inleiding.

Opname en samenhang

De oorkonde is hier opgenomen vanwege de eerste vermelding van Sophie Berthout, weduwe van Hendrik V, heer van Breda. Zij overleed volgens BUTKENS (uitgave a, *ibidem*) op 25 februari 1299. Dit zal waarschijnlijk (op grond van een jaarsstyl) als (25 februari) 1300 begrepen dienen te worden, daar de bevestiging van de bisschop niet lang na het overlijden zal zijn afgegeven. Het vermelde testament, mogelijk van 25 februari 1300 of kort daarvoor, is niet teruggevonden. Zie voorts voor de opname van oorkonden betreffende Sophie Berthout nr. 1248.

Nos Willelmus, Dei gratia episcopus Traiectensis, notum facimus in hiis scriptis quod quondam Sophia, domicella de Bredha, soror nostra bone memorie, donavit et reliquit in

testamento suo domui Theuthonice Meglinensi redditus quatuor librarum et domui Theuthonice^a in Confluentia redditus sex librarum annis singulis percipiendos^b et levandos de molendino quod dicitur Moltmole in Meglinia. Et nos in quantum nos contingere videtur, volumus ut predictae domus et fratres earum redditus ipsos, prout sunt donati eisdem, levent et percipiant pacifice et quiete.

Datum anno Domini M^o CC^o nonogesimo nono, feria quarta post dominicam Letare.

(S+CS)

1410

1300 maart 31

Raas II van Gavere, heer van Liedekerke en Breda, erkent dat de heren van Breda geen recht hebben op het patronaatsrecht van de kerk van Etten, en dat de pastoor van Gilze het presentatie- en collatierecht bezit.

Origineel

[A]. Niet voorhanden; blijkens [C] bezegeld met één zegel, uithangend, van gele was, aan een dubbele zegelstaart, en slecht leesbaar.

Afschriften en vertalingen

[B]. ca. 1515, niet voorhanden, bekend uit [F], authentiek afschrift door Jacob Kalen, notaris, naar [A].

[C]. 1571 november 13, niet voorhanden, bekend uit HLO, authentiek afschrift door G. van den Driesche, notaris, naar [A].

[D]. ca. 1600, niet voorhanden, bekend uit [E], register van de abdij van Thorn, berustend onder Jan Montens, rentmeester van de abdij van Thorn, mogelijk naar [A].

[E]. 1610 november 23, niet voorhanden, bekend uit KLMNP, authentiek afschrift door Jan Melis, openbaar notaris, naar [D].

[F]. vóór 1611, niet voorhanden, bekend uit G, register met notariële afschriften, naar [B].

G. 1611 mei 7, Maastricht, RA, archief abdij van Thorn, B, voorl. inv.nr. 1629 = Codex of cartularium IV, 992-1762 (band notariële afschriften abdij Thorn), ongefol., gewaarmerkt afschrift door P. Gillis, griffier van de Raad van Brabant, naar [F].

1409 ^a Theutonice B. – ^b pi boven de regel toegevoegd door de teksthand A.

- H. 1639, 's-Hertogenbosch, RA, archief Raad van Brabant, inv.nr. 788, nr. 1817, authentiek afschrift door Antoon Winckens, openbaar notaris, naar [A] en [C].
- [I]. vóór 1646 (na 1571 november 13), niet voorhanden, bekend uit L, afschrift in een handschrift, in het bezit van Jacob van Lanschot, schepen van Breda, naar [C].
- J. ca. 1646, Breda, GA, afd. IV-1, collectie Havermans, inv.nr. 12 (register Q), fol. 256^r-256^v en 259^r (oude fol. 96^r-96^v en 98^r), eenvoudig afschrift, naar G.
- K. 1646 juni 19, *ibidem*, fol. 257^r-257^v en 258^r (oude fol. 97^r-97^v en een ongefol. blad), authentiek afschrift door S. Schrauwen, openbaar notaris, naar [E].
- L. ca. 1648, *ibidem*, suppl. 1980 (voorheen 's-Hertogenbosch, RA, collectie Cuypers van Velthoven), inv.nr. 1229 (oud nr. 137), nr. 20, eenvoudig afschrift door Adriaan Havermans, griffier van de stad Breda, naar [I].
- M. 1656, Maastricht, RA, archief abdij van Thorn, B, voorl. inv.nr. 1629 = *Codex of cartularium IV*, 992-1762 (band notariële afschriften abdij Thorn), ongefol., authentieke vertaling door Jan Bogaerts, openbaar notaris, van [E].
- N. 1665, *ibidem*, authentiek afschrift door Jan Bogaerts, openbaar notaris, naar [E].
- O. derde kwart 17e eeuw, *ibidem*, eenvoudig afschrift, naar [C].
- P. derde kwart 17e eeuw, *ibidem*, vertaling, van [E].
- Q. tweede helft 17e eeuw (vóór 1684), *ibidem*, voorl. inv.nr. 1630 (voorheen *cartularium nr. 3*) = Register met oude afschriften en bescheiden der rijksabdij van Thorn, p. 7, onder de rubriek: Dominus de Breda nullum habet ius ad collationem ecclesie Ettensis, 1299, mogelijk naar [F].
- R. ca. 1699, 's-Hertogenbosch, RA, archief Commissie van Breda, inv.nr. 675 = *cartularium van de abdij van Thorn*, fol. 4^r-4^v, onder de rubriek: Briven van de heere Raso van Gaure, heere van Liedekercken ende van Breda, waermede hij bekent dat hij geen recht en heeft tot die kercke ende appendice ofte aenhanck Etten, als oock aengaende die gifte ofte patronaetschap der voors. kercke, de anno 1299, geauthenticeerd afschrift door W. Specken, openbaar notaris, naar HM.
- [S]. vóór 1780, niet voorhanden, bekend uit T, *cartularium van de abdij van Thorn*, fol. 20-21, mogelijk naar [A].
- T. 1780, Maastricht, RA, archief abdij van Thorn, C, voorl. inv.nr. 18783 = *cartularium van de abdij van Thorn*, ongefol., onder de rubriek: Dominus de Breda nullum habet ius ad collationem ecclesie Ettensis, 1299, naar [S].

Uitgaven

- a. GRAMAYE, *Antiquitates Bredanae*, 1708, p. 35-36, direct of indirect naar [C]. – b. LÜNIG, *Das Teutsche Reichs-Archiv*, XIX, 1720, p. 1173-1174, naar [C]. – c. MIRAEUS – FOPPENS, *Opera diplomatica*, II, 1723, p. 880, cap. 103, naar a. – d. VAN GOOR, *Beschryving Breda*, 1744, p. 430-431, nr. 28, met vertaling, naar a. – e. WOLTERS, *Notice historique Thorn*, 1850, p. 101-103, nr. 17 (gedateerd 1299), naar c. – f. FRANQUINET, *Beredeneerde inventaris*

Thorn, I, 1881, p. 84-86, nr. 54 (gedateerd 9 april 1299), naar N. – g. HABETS, Archieven kapittel Thorn, I, 1889, p. 74-75, nr. 80 (gedateerd 9 april 1299), naar f. – h. DE SAINT-GENOIS, Monumens anciens, I, 1782, p. 890.

Regesten

HERMANS, *Analytische opgave, 1844, p. 55-56.* – WAUTERS, *Table chronologique, VI, 1881, p. 694.* – JUTEN, in *Taxandria, XXXII (1925), p. 121, nr. 20.* – JUTEN, *Parochiën bisdom Breda, II, 1935, p. 63.* – CERUTTI, *Middeleeuwse rechtsbronnen Breda, I, 1956, p. 75, nr. 89 (gedateerd 9 april 1299).*

Datering

Het gebruik van de paasstyl is verondersteld, zie Inleiding.

Tekstuitgave

Onderstaande tekst is uitgegeven op basis van G, dat slechts via [F] en [B] is overgeleverd, en niet naar H, hoewel dit naar [A] is gecollationeerd. H bezit namelijk, naast een enkele mogelijk betere lezing, een aantal opmerkelijke fouten.

Nos Raso de Gauere, dominus de Lidekerke et de Breda, universis presentes litteras inspecturis salutem et cognoscere veritatem.

Universitati vestre notum esse cupimus quod, cum discretus vir Iacobus, concilii Beken-
sis decanus, investitus ecclesiarum de Gilse et de Mertersen, nobis non semel sed pluries
questionem movisset sive^a eo quod ipse investitus affirmabat ius presentandi ad ecclesiam
seu appendicium de Ettene, quod est membrum ecclesie de Mertersen, cuius ecclesie de
Mertersen collatio seu presentatio ad ipsum investitum pertinere dinoscitur, de iure ad
ipsum etiam presentatio seu collatio ecclesie seu appendicii de Etten spectare deberet, et
licet nobilis vir Henricus, quondam dominus de Breda, et investitus ecclesie de Gilse, que
est matrix ecclesia dictarum ecclesiarum seu appendiciorum de Mertersen et de Ettene,
auctoritate domini episcopi Leodiensis propter pericula vitanda et propter commoditatem
et divinum cultum augmentandum dictam ecclesiam seu appendicium de Etthene, per sec-
tionem a dicta parochia de Merterssen extractam per se parochiam esse impetraverit, salvo
iure matricis ecclesie tanquam investitus ibidem, quodque dominus Arnoldus, bone
memorie dominus quondam in Breda, ad ipsam ecclesiam sive appendicium de Etthene in
preiudicium et in iniuriam ipsius investiti predicti de facto presentavit, ipso investito recla-
mante et contradicente, nos cum tandem ad querimoniam predicti investiti comperta veri-
tate a^b fidedignis et senioribus terre nostre sub suo sacramento examinatis, ita esse, ut pre-
dictum est, recognoscimus et per presentes protestamur^c expresse nos et successores
nostros nullum ius habere in ecclesia seu appendicio de Ettene predicto, sive in collatione,
sive in iure patronatus ecclesie seu appendicii eiusdem, volentes quod predictus investitus
et sui successores sine aliqua contradictione nostra vel successorum nostrorum de ipsa

1410 ^a aldus G, men verwacht super als HNO. – ^b lees hierna waarschijnlijk quamplurimis probis testi-
bus als NO; quampluribus probis testibus H. – ^c aldus G, mogelijk profitemur als HNO.

ecclesia seu appendicio de Ettene et de iure presentandi sive collatione eiusdem ecclesie sive appendicii ipse et sui successores libere gaudeant, nunc et in futurum.

Et ne premissa vel aliquid premissorum a nobis vel ab aliquibus successoribus nostris, quod absit, valeat in posterum calumpniari, presentes litteras predicto investito et suis^d successoribus contulimus, sigilli nostri munimine roboratas.

Datum anno Domini millesimo ducentesimo nonagesimo nono, feria quinta ante Ramos Palmarum.

I411

1300 april 22

Bergen op Zoom

Gerard van Wezemaal, heer van Bergen op Zoom, draagt het geschil tussen de zonen van Willem Bollaard enerzijds en het klooster Huijbergen anderzijds inzake 8 hoeve door Willem Bollaard destijds geschonken, op aan enige scheidslieden met hem zelf als overman, en verklaart dat de eerstgenoemden van al hun aanspraken hebben afgezien.

Origineel

[A]. Niet voorhanden.

Afschriften

- B. 1566 – 1581, Huijbergen, Wilhelmiënmuseum, archief Wilhelmiënklooster te Huijbergen, deel zonder signatuur = [Register van den convente van Huijbergen] (cartularium en legger, opgesteld door Godfried van Nedercell, procurator), fol. 5^v-6^v, nr. 8, onder caput: Bergen, en onder de rubriek: Geraert van Weesmale concordantie tusschen Willem Bollaert etc., met de signatuur: dd, naar [A].
- C. 1646, *ibidem*, deel zonder signatuur = Registrum locationis villarum nostrarum (legger met cartulariumgedeelte, opgesteld door Siardus Bogaerts, procurator), fol. 185^v-187^r, onder dezelfde rubriek als vermeld onder B, naar B.
- D. 1683, Bergen op Zoom, GA, archieven Raad en rekenkamer Bergen op Zoom, inv.nr. 163.1, onder dezelfde rubriek als B en met de signatuur: N° 6; f° 6 loco, gewaarmerkt afschrift door Mattijs Michi(els)en Pals, secretaris (van Huijbergen), naar B.
- E. 17e eeuw, Huijbergen, Wilhelmiënmuseum, archief Wilhelmiënklooster te Huijbergen, losse stukken, bundel P, nr. 9, eenvoudig afschrift, naar C.
- F. eind 17e eeuw, Bergen op Zoom, GA, archieven Raad en rekenkamer Bergen op Zoom, inv.nr. 1511, bijlage met dezelfde signatuur als D, eenvoudig afschrift, naar D.

1410 ^d mogelijk eius als HNO.

- [G]. 1778 april 8, niet voorhanden, bekend uit GI, authentiek afschrift door F.N. van Engelen, notaris te Bergen op Zoom, naar C.
- H. 1780 augustus, Bergen op Zoom, GA, archieven Raad en rekenkamer Bergen op Zoom, inv.nr. 426 = Vertoogh met memorie door F.N. van Engelen, bijlage copie van copie nr. 2, gecollationeerd afschrift, naar [G].
- I. 1781 september 3, *ibidem*, inv.nr. 425 = Vertoogh of Verbaal door C. van Mattemburgh, fol. 73^v-74^r, proeve nr. 8, naar H.
- J. eind 18e eeuw, *ibidem*, inv.nr. 423.0, bijlage, in dorso: N° 8, eenvoudig afschrift, naar [G].

Uitgave

a. JUTEN, in *Taxandria*, XI (1904), p. 162-164, bijlage IX, naar B.

Regest

VAN HAM, *Inventaris raad en rekenkamer Bergen op Zoom, 3-B, 1980*, p. 469, nr. 41.

Wy Gheraerd van Weesmale, riddere, heere van Berghen up den Zoom^a, doen te bekenen hem allen dye dese letteren zullen zien ende hooren leesen dat, als heen twist ende een ghedinge was voir ons^a ende onse mannen van Willemen ende Claise Hoische Bollaerds kinderen tegen den prior ende broederen van Huyberghe als van aechte hoeven landts ende woestinen ende ander goet, liggende op Huybergen, met rechten ende met vryheden dye zy heyschende waren dyen broederen, daer syse hadden ende besaten met onrechte ende dat dat goet zyn soude haere rechte leen ende hemlieden verstorven waren van vader ende moeder, wy heer Geraerd te voiren genoemt, onse mannen ende schepenen van Bergen ende andere goede mannen ende lieden spraken hiertoe omme^b pays ende vrede dyen twist te satene dat gedinge oft te doene, zoo verde elcke partye twee keesmannen^c hiertoe cooren, ende ick heere te voire genoemt zoude zyn dye overman. Willem ende Cleys cooren hiertoe Henrick Priestere ende Clayse van Duyvenne, dye prior ende dye broederen cooren Coolen van Santvliet ende Willem Bighen, in der manieren, waer dat saecke dat dye voirseyde vier keersmannen overeen droegen, daer zouden wy heer voirseyt ouden ende onse consent daer toe doen; waer oyck dat saecke dat zy niet overeen en droeghen, zoo zouden wy heer Gheert, overman, seggen ende ordineren van allen dyen stucken, dat ons goet dochte, ende dat souden dye keersmannen volgen ende haere consent toe doen, ende dat seggen souden zy, dye beede partye, wel ende lustelycke houden.

Hiertoe was dach ghemaect, zoo datze te gadere quamen, de viere voirseyde keersmannen met beede partyen, ende riepen daertoe onse mannen ende schepenen van Bergen ende andere veele goede mannen ende lieden, hiertoe te gheradene ende^d oick te^d kennen onse segghen, ende wysden voir dye voirseyde mannen ende schepenen by consente van beeden partyen, omme dat wy ne gheen recht in deser^e Willems^f ende Claes, dyen prior

1411 ^a aangevuld door de hand die ook de rubriek aanbracht B. – ^b vermoedelijk in toe te voegen B. – ^c aldus B, verder in dit afschrift geschreven als keersmannen. – ^{d-d} ende oick te oorspronkelijk ditto-grafie, maar de eerste groep door de rubriekhand geëxpungeerd, B. – ^e vermoedelijk is hier bij het kopiëren iets als bijv. hadden dat overgeslagen B. – ^f aldus B, lees Willem.

ende den broederen quyte schelden zouden van allen calaengien ende van van allen dyen goeden dat zy heysschende waeren int ghedinge, naemelycke van dyen achte hoeven voirscreven ende van allen dyen goede dat haer vader ende moeder hadden op Huybergen oft hebben mochten voeren oft nae hemluyden oft haeren hueren, oft eenighe haere tyen voirseyden goede calaenge hebben mochte, hoe dat gelegen waer op Huybergen ende hoeveele, dat zy dat goet alsoo alst hier genoempt es op souden dragen den prior ende den broederen ende daeroff verthyen. Ende oft zy, Willem ende Clais, tot desen voirseyden goede eenich recht hadden, dat zouden zy dyen prior ende dyen broederen in rechter aelmoessen geven.^a

Dye voirseyde Willem ende Claes quamen voert^g ons heere te voire genoempt, onse mannen ende schepenen van Bergen met almen, met monden ende droegen op dyen prior ende dyen broederen vol^h darⁱ verseyden goeden, alsoo alst hiervoor genoempt es ende gewyst, ende vertyden daeroff ende geloofden den prior ende den broederen dat voirseyde goet wel ende wettelycken te waerene tegen elcken mensche.

Wy Geraerd, heere, dicwyle te voeren genoemt, overman van diere kyeringhe, houde gestaet all dat dese viere keersmannen gewyst hebben ende doenre onse consent toe ende confirmeert met onsen zegele. Wy Henrick Priestere, Clays van Duvemee^l, Cole van Zantvliet ende Willem Bigge, keersmannen van desen stucken, wy mannen myns heeren Geraerts te voeren genoemt, Godevaert van Bergen, drossate van Breda, Gobbe Halcwinen zoone, Merchelis van Gistele, Willem Diericxsoen, Jan Willemsen, Wisse van Duyvelandt, mannen myns heeren voire genoemt, wy schepenen van Bergen, Henrick Mondmury, Alstyn Mercelissen ende Pauwels Diericxsen, omme dye bede diere voirscreven Willem ende Clays hebben wy onse segelen gehangen aen dese letteren in kennisse der waerheyt ende in gedenckenisse van desen voirseyde dingen, met dyen zeegele Willem Bollaerts voirseyt.

Dye^k was gedaen int jaer ons Heeren als men screeff derthien hondert jaer, svrydaechs voir sinte Marcusdach.

1412

1300 april 24

Bergen op Zoom

Gerard van Wezemaal, heer van Bergen op Zoom, geeft aan Jan van der Maere van (Oud) Gastel en diens gezelschap in jaarlijkse erfcijns 5½ hoeve en 10½ bunder moergrond bij de Barlake tegen 12 penning per bunder en 4 penning Leuvens per last gewonnen turf en bij eventuele zoutwinning bovendien tegen 8 penning Leuvens per kuip zout.

1411 ^g aldus B, lees voir. – ^h aldus B, lees vermoedelijk al. – ⁱ aldus B, lees vermoedelijk dye. – ^j aldus B, lees Duvennee. – ^k aldus B, lees mogelijk Dit.

Origineel

A. 's-Gravenhage, ARA, archief Nassause Domeinraad, I, Raad en rekenkamer te Breda, inv.nr. 224, reg. nr. 82. – Afmetingen: hoogte 192 (rechts idem) + pliek 36 (42) x breedte 305 (onder 289) mm; beschadigd, zonder tekstverlies.

Aantekening op de voorzijde: door 15e-eeuwse hand (sterk vervaagd): V[an] Roesendale clyn Barlace(?) [keuren(?)]. – Aantekeningen op de achterzijde: 1° door 17e-eeuwse hand: 14; Gifte van heere Ghysbert van Wesemale als heere van Bergen op den Zoom aen Janne van der Meere van Gastele ende zynen geselschappe van vyff hoeven moers ende 10½ bunder met almetten gronde tot 12 penningen tbunder ten chynse jaerlix, in daten des sonnendaechs voor den inganck van den maent mey 1300. – 2° door mogelijk dezelfde hand hieraan toegevoegd: 3. – 3° door mogelijk 18e-eeuwse hand: 3.

Bezegeling: één bevestigingsplaats (waarvan slechts een snede in de pliek zichtbaar is), voor het aangekondigde zegel van oorkonder (LS), in 1539 nog voorhanden (zie de inventaris vermeld onder nr. 1338a).

Uitgave

a. GYSSELING, *Corpus Middelnederlandse teksten, I-4*, 1977, p. 2772-2773, nr. 1869, naar A.

Regest

DROSSAERS, *Archief Nassauschen Domeinraad, I-2*, 1948, p. 25, reg. nr. 82.

Ontstaan

Deze oorkonde is geschreven door dezelfde hand als nr. 1338, zie aldaar.

Wi^a her Gherart van Wesemale, here van Berghen an den Zoem, maken cont alle denghenen, die dese letteren sullen sien of horen lesen, ende wi orconden met desen selven letteren dat wi hebben ghegheven ende gheven tenen erfliken chense^b Ianne van der Maeere^c van Ghestele ende sinen gheselscepe vive houven mours ende elftalf buenre^c met al metten gronde, aengaende an tseren goet van Striene ende streckende toten chensgoede ende ten pannemoure van der Baerlaken. Ende desen selven mour ende goet hebbe wi ghegheven ende gheven erflike ende ewelike Ianne voerseit ende sinen ghesellen ende denghenen diene wettelike van hem ghewinnen sullen, te houdene vrielike ende te hebene erflike ende te ghebrukene onghekalengirt, alsoe alsine binnen haren putten ende palen begrepen hebben ende wine hem met onsen ghesvoren lantmetere hebben doen meten ende leveren, omme twelf penninghe van elken buenre shiars te chense ende van elker last vorschcer torve die men daer up winnen sal viere penninghe Louansce, ewelike ende elkes ihars up sente Laureinsdach in den oghestmaent te gheldene te Ghestele, ende ons ende onsen oere te hebene van Ianne vorseit ende van sinen ghesellen ende van haren oere ende van denghenen die dit vornomde goet wettelike van hem ghewinnen sullen; ende wi gheven hem wech ende watganc up tonse.

1412 ^a vergrote initiaal, waarvoor een aanvangsteken A. – ^b slotletter gedeeltelijk in lacune door beschadiging A. – ^c beginletter op rasuur A.

Ende vort ware dat sake dat dit vornomde goet ende mour versoutte, soe dat men daer zeel ende zout up delven wilde ende winnen, soe gheve wi hem die hir voernomt siin orlof den diic te lecghene ende te houdene upt haers selves, ende werc ende eerde die ten dike behoren sal ende behouven al dat te haelne ende te nemene up tonse, daert hem ghelaghelixt ware, sonder scade te doene up ander liede erve. Ende van den zelle dat men winnen soude up dit vornomde lant, alst versout worde, soe selen si sculdech siin boven den vornomden chens ons ende onsen oere ende onsen nacominghen achte penninnghe Louansce van elker cupen zeels die men up dat lant wonne.

Ende daeromme soe gheve wi den vornomden Ianne ende sinen ghesellen ende haren oere ende denghenen die dit vornomde goet ende mour van hem sullen wettelike ghewinnen dbedriif up haren dike ende scepenen te settene mede te houdene haren diic ende hare wateringhe ende tgoet mede te bedrivene ende hare orbare mede te doene.

Ende omme dat wi here Gherart, here van Berghen, vornomt willen dat alle dese dinc ende vorwarden die hir in voerscreven siin vaste bliven ewelike ende ghestade ende onghecalengiirt, soe hebbe wi dese lettere ende desen tsarter doen seghelen ende vesten met onsen eghinen seghele.

Dit was ghemaket ende ghegheven ende ghevest te Berghen up den Zoem, int iaer ons Heren alsoe men screef sine incarnation dusentech drie hondert, des sonnendaghes voer ingaende meyemaent.^d

(LS)

1413

1300 mei 25

Schepenen van Breda oorkonden dat Andreas Becker mede ten overstaan van de rechter van de heer van Breda verkoopt aan abt en convent van de St.-Bernardsabdij (te Hemiksem) een jaarlijkse erfcijs van 15 schelling Leuvens, gevestigd op zijn huis te Breda.

Origineel

[A]. Niet voorhanden.

Afschriften

B. *begin 16e eeuw, Bornem, St.-Bernardus Abdij, archief abdij St.-Bernards, hs. nr. 332 = Cartularium (alphabetum) rubrum II, fol. 21^v, nr. B 16 (verbeterd uit 17), (met restauraties door Judocus Bal, midden 17e eeuw), onder caput: De*

1412 ^d hierna een sluitingsteken A.

littera B rubea, *geauthenticeerd door de notarissen Jan van Wouw en Jan Berkelar de Schalda (ongedateerd, ca. 1559), naar [A].*

- C. *eerste helft 17e eeuw, ibidem, hs. nr. 322 = Cartularium (alphabetum) rubrum I-1, fol. 30^r-30^v, nr. B 16 (verbeterd uit 17), onder caput: B (rubrum): Litera de bonis apud Breda, met in de inhoudsopgave, fol. 19^r, onder B 17 de rubriek: Littera de XV solidis emptis erga Andreas Becker ad anniversarium domini Arnoldi de Breda, geauthenticeerd door J. Andriessen(s), apostolisch notaris (gedateerd 1647), en vervolgens door J. Rubens, openbaar notaris (ongedateerd, ca. 1653), naar [A].*

Niet eerder uitgegeven.

Universis Christi fidelibus ad quos presentes littere pervenerint Iohannes de Camera, Snellardus et Gerardus dictus Nalde^a, scabini in Breda, salutem et noscere veritatem.

Vestre universitati notum facimus ac tenore presentium, protestamur quod propter hoc in nostra presentia et iudicis viri nobilis domini de Breda ac aliorum qui de iure debuerunt interesse personaliter constitutus Andreas dictus Becker recognovit se coram nobis legitime vendidisse viris religiosiis abbati et conventui Loci sancti Bernardi Cysterciensis ordinis, Cameracensis dyocesis, pro quadam summa pecunie sibi ex integro persoluta quindecim solidos Lovaniensium legalis monete seu^b in patria currentis^b annui et perpetui census, supra domum suam cum fundo ipsius ac omnibus attinentiis suis, sitam apud Breda inter hereditatem Petris de Camera ac Ide dicte Loys, singulis annis in festo beati Martini pacifice recipiendos et habendos. Et dictus Andreas per monitionem iudicis prelibati domini de Breda et sententiam illorum quorum intererat de eisdem bonis iudicare, coram nobis quicquid iuris in dictis bonis omnibus et singulis habebat, ad opus predictorum religiosorum in manus iudicis memorati supportavit cum debita effestuatione resignandi, promittens ipsis religiosiis super hiis warandiam debitam et consuetam. Et si quid in premissis defecerit, promisit fideliter adimplere dictus Andreas, cum super hoc fuerit requisitus. Quibus rite peractis, adhibitis iuris solempnitatibus^c que in talibus solent adhiberi, predictus vero iudex antedictos religiosos in dictis bonis omnibus investivit et adhedavit per monitionem et sententiam predictorum secundum morem et consuetudinem patrie hactenus approbatam.

In quorum omnium testimonium sigilla nostra presentibus litteris ad petitionem virorum religiosorum et Andree sepedicti sunt appensa.

Datum anno Domini M^o CCC^{od}, feria quarta ante festum Pentecoste.

1413 ^a Naelde C. – ^{b-b} seu currentis in patria C. – ^c *aldus gerestaureerd B, men verwacht sollempnitatibus.* – ^d millesimo trecentesimo C.

1414

1300 juni 23

Raas II van Gavere, heer van Liedekerke en Breda, geeft met instemming van zijn oudste zoon Raas, heer van Boelare, en ten overstaan van Jan van Liedekerke, zijn broer, Godfried van Bergen, ridder, drossaard, Zegebert van Ulvenhout, Wouter van den Houte en Baye van Breda, zijn leenmannen, aan zijn tweede echtgenote Hadewig, dochter van Willem, heer van Strijen, als weduwegoed inkomsten en goederen uit Oosterhout, Roosendaal, Nispen en Wouw met de boeten tot 3 pond aldaar, en een rente van 50 pond uit (Oud) Gastel. Bij haar kinderloos overlijden keren deze goederen en rechten terug naar de kinderen uit Raas' eerste huwelijk; anders vervallen zij na haar dood aan haar kinderen. Op verzoek bezegelen zijn oudste zoon Raas, Jan van Liedekerke, zijn broer, Godfried van Bergen, ridder, drossaard, Zegebert van Ulvenhout, Wouter van den Houte en Bayo van Breda, zijn leenmannen, mede.

Origineel

- [A]. Niet voorhanden; blijkens Breda, afd. IV-1, collectie Havermans, suppl. 1980 (voorheen 's-Hertogenbosch, RA, collectie Cuypers van Velthoven), inv.nr. 1662 (oud nr. 100), ca. 1645 nog te 's-Gravenhage aanwezig in de lade Oosterhout, d'eerste lade, met de signatuur: III, gecanceld.

Afschriften en vertaling

- [B]. vóór 1351 april 28, niet voorhanden, bekend uit 's-Gravenhage, ARA, archieven Nassause Domeinraad 1581-1811, inv.nr. 829 = Inventarissen der Archiven (folio-inventaris Tollius – Ferrand, 1658-1789), eerste band = Volumen I Breda, fol. 345^v, berustend in de lade Roosendael, met de signatuur: Numero II, vertaling van [A].
- [C]. 1351 april 28, niet voorhanden, bekend uit Breda, GA, afd. IV-10, collectie Kleyn, inv.nr. 61, gebundelde afschriften, ad datum 1300, vidimus van Willem, abt van de St.-Michielsabdij te Antwerpen, naar [B].
- [D]. 1438 mei 28, niet voorhanden, bekend uit I, vidimus vervaardigd voor Filips Vilain en Geertrui van Gavere, dochter van Arnoud, heer van Ressegem, Lens en Liedekerke, mogelijk naar [B].
- [E]. vóór 1650, niet voorhanden, bekend uit 's-Gravenhage, ARA, archieven Nassause Domeinraad 1581-1811, inv.nr. 830 = Inventarissen der Archiven (folio-inventaris Tollius Ferrand, 1658-1789), fol. 345^v, berustend in de lade Roosendael, met de signatuur: Numero II, eenvoudig afschrift.
- F. eerste helft 17e eeuw, Breda, GA, afd. IV-1, collectie Havermans, suppl. 1980 (voorheen 's-Hertogenbosch, RA, collectie Cuypers van Velthoven), inv.nr. 1662 (oud nr. 100), met de signatuur: XXXI, onder de rubriek: Copije van de

brieven daermede heer Rase van Gaveren, heere van Liedekercke ende van Breda, gaff bij consente van sijnen oudsten voorsone zijnen nakinderen die middelen ende leege (*hierna leege door Havermans toegevoegd*) heerlijckheden ende gerechten met meer ander incomen den dorpen van Oisterhouwt ende Roosendael, anno 1300 (*hierna vigilia sancti Iohannis Baptiste door Havermans toegevoegd*), los afschrift, mogelijk naar [B].

- [G]. *vóór tweede helft 17e eeuw, niet voorhanden, bekend uit H, afschrift in een Brussels register, naar [D].*
- H. *tweede helft 17e eeuw (na 1661), Brussel, ARA, verzameling Handschriften, nr. 5524 = selcta (sic, lees selecta) per Henricum Prevost de la Val pro seoulo (sic, lees seculo) 1300, register afschriften, fol. 2^v, met in de marge: 1300, zeer onvolledig, door Hendrik Prevost de la Val, naar [G].*
- I. *tweede helft 17e eeuw (na 1661), ibidem, fol. 4^r, met in de marge: 1300, zeer onvolledig, door Hendrik Prevost de la Val, naar [D].*
- [J]. *1735 augustus 30, niet voorhanden, bekend uit Breda, GA, afd. IV-10, collectie Kleyen, inv.nr. 61, gebundelde afschriften, ad datum 1300, afschrift in een cartularium, mogelijk getiteld Register van de Bibliotheek te 's-Hertogenbosch, 3 b, door J. de Back, naar [C].*

Uitgaven

a. GOETHALS, *Dictionnaire des familles nobles, II, 1849, p. 326 (onvolledig), mogelijk naar F.* – b. CERUTTI, *Middeleeuwse rechtsbronnen Breda, I, 1956, p. 76-81, nr. 89, naar F.*

Regesten

MULLER, *Regesta Hannonensia, 1881, p. 3.* – JUTEN, in *Taxandria, XXXII (1925), p. 122, nr. 21 (gedateerd 21 juni 1300).*

Overlevering en tekstuitgave

De overlevering van onderhavige oorkonde is enigszins ondoorzichtig. Alleen de Nederlandse tekst is bewaard gebleven, en de verwijzingen naar een Latijnse tekst zijn niet eenduidig. Havermans, griffier van de stad Breda, en griffier Tollius, die in 1682 de stukken uit het archief van de Nassause domeinraad collationeerde met de inventarissen, refereren beiden aan een Latijns stuk (met opgave van de datumregel vigilia sancti Iohannis Baptiste 1300), met exact dezelfde vindplaats en signatuur, doch maken hierbij melding respectievelijk van het origineel en van een vidimus (zie resp. Breda, afd. IV-1, collectie Havermans, suppl. 1980, voorheen 's-Hertogenbosch, RA, collectie Cuypers van Velthoven, inv.nr. 1662 (oud nr. 100), en 's-Gravenhage, ARA, archieven Nassause Domeinraad 1581-1811, inv.nr. 830 = Inventarissen der Archiven (folio-inventaris Tollius – Ferrand, 1658-1789), fol. 404). Wat de Latijnse datumregel betreft kunnen we vaststellen dat Tollius bij de opgave van andere stukken steeds de datum uit het stuk zelf overneemt. De kans is dus groot dat ook hier een daadwerkelijke ontlening aan het stuk, en geen Latijnse

omzetting heeft plaatsgevonden. Blijft dan nog de vraag aan welk stuk: aan het origineel of, zoals Tollius zelf zegt, aan het vidimus? Zijn verwijzing naar het vidimus berust hoogstwaarschijnlijk op een fout. Het is immers niet uitzonderlijk dat Tollius in zijn inventaris verwijst naar een vidimus daar waar het een origineel betreft, met daarbij de datumregel van het origineel en niet die van het vidimus. Bovendien bevat het vidimus, zoals vermeld onder [B], niet de Latijnse, maar de Nederlandse tekst. Het lijkt ons dan ook meer dan waarschijnlijk dat de vermelding door Havermans naar het origineel de juiste is. Daaruit volgt tevens dat deze oorkonde in het Latijn is uitgevaardigd, en de tekst, vermeld onder [E], een afschrift is en geen Latijnse vertaling. In dit verband kan nog gewezen worden op nr. 1415, een nauw met onderhavig stuk samenhangende Latijnse oorkonde, waarin Raas II van Gavere, heer van Liedekerke en Breda, zijn huwelijksgift aan Hadewig omschrijft. Aangezien de Latijnse tekst niet meer voorhanden is, is de tekstuitgave gebaseerd op een afschrift van de vertaling.

Allen dengenen die dese lettren sullen sien oft hooren lesen groete ick Rase van Gaven, heere van Liedekercke ende van Breda, ende ontbiede hem saluit ende vriendschap in onsen Heere metten kennisse der waerheit.

Ure menichfuldicheit maecke ick cont ende oorconde met dese tegenwoordige lettren dat ick met vollen willene ende met volcomen consente van miinen lieven oudsten sone Raesen, die heer is van Boelaer, bewiist hebbe ende noch bewiise miinen wettachtengen wiive, ver Adewinen, die dochter was eens edels mans sher Willems, die wiileneer heere was van Striene, die duarie ende dat goet dat ick haer gaff ende machte ende oock bewiise, doen ickse genomen hadde te eenen wittachtenge wive, te houdene ende te besitene nae miin liif, haer ende haere nacomelingen die sii heeft oft hebben sal van miin, in dien steden ende al dien manieren die hier onder staen beschreven.

(1) Eerstwerff hebbe ick bewiist ende noch bewiise ick haer ende haere nacomelingen, die sii heeft oft hebben sal van mii, in dien gemeen cheins van Oosterhout althoos voren uit te nemene op den gemeenen cheinsdach elckx iaers XLII lb. Tornois, X s. ende VIII d., voort aene dien bede van dienselven dorpe XVI lb. Tornois, voort in denselven dorpe IIII sisters rogx ende LXXV houdre^a siaers, die ick haer schatte op seven ponden Tornois. Voorts alle die gerechten van den voors. dorpe van Oosterhouwt alsoo verre als haer de parochie streckt totte drii lb. toe ende daer beneden bewiise ick haer ende haere naecomelingen, die sii heeft oft hebben sal van mii; ende alle die ferfeiten ende alle die boeten, die daeraff vallen meugen totte drii pont toe ende daer beneden, hoe hooge dat sii iaerliickx loopen, bewiise ick en geve ick haer ende haere nacomelingen over twintich ponden; vielre oock iet meer off op eenich iaer dan twintich ponden Tornois, dat soude de voorgen. vrouwe ende haere nacomelingen van mii geheeliick ende altemael heffen; vielre oock iet men aff metten selven dat daer viele, moeste sii haer houden gepaeit.

(2) Voortmeer hebbe ick bewiist ende bewiise noch ende geve der voirn. vrouwe ende haeren nacomelingen, die sii heeft oft hebben sal van mii, in miin dorp te Rosendale

1414 ^a aldus F, lees houndre.

negenentwintich buinre goets, dat der nonnen goet was, ende aen die huisinge die op dat goet staet tachtentich lb. siaers Tornois; vielre oock iiet meer aff, dat soude de voors. vrouwe ende haere nacomelingen heffen; schoter oock iet onder, waert haer niet schuldich te voldoende; voort aen den cheins die de Vlaminge gelden van moere seventhien ponden, vier schellingen ende drii penningen Tornois; voort aen den ouden cheins van den voorn. dorpe tot Roosendaele viif lb. Tornois; voort aen de molnen van den selven dorpe daer miin lieden van Roosendael, van Nispen ende Woude, alsoo verre alsoe mii ende miinen nacomelingen toebehooren, toe moeten malen driiendertich pont Tornois; vielre oock iet boven, dat sal sii en haere^b geheeliick en al heffen; schoter oock iet onder, des moest sii haer getroosten; aen die hoiitiende van desen driien dorpen Rosendale, Nispen ende Woude XL s. Tornois; aen hondert oirschorne ende veertich in dienselven drii dorpen ach pont; aen hondert houre^c ende sestich in dienselven drii dorpen vier pont Tornois. Voorts bewiis ick ende geve der voorgeng. vrouwen ende haere nacomelingen, die sii heeft oft hebben sal van mii, al die gerechten totte drii pont toe ende daer beneden van de voirgen. drii dorpen, alsoo verre als ons toebehooren, datse van Roosendael ende dat daertoe behoirt ende van Nispen ende van Woude; alle die ferfeiten ende alle die boeten die binnen den driien dorpen vallen mogen tot de driie ponden toe ende daer beneden, hoe hooge dat sii iaerliick loopen, bewiis ick ende geve haer ende haere nacomelingen over dertien pont siaers Tornois ende V s. I d.; vielre van dien gerechten oock iiet meer dan dertien l. op eenich iaer ende V s. I d., dat meer soude en^d voorgeng. vrouwe ende haere nacomelingen altemaele heffen; vielre oock iiet min aen, metten selven dat daer viele moeste sii haer laten genoegen.

(3) Voortaen bewiis ick ende geve der voorgeng. vrouwe, haer ende haere nacomelingen, die sii heeft oft hebben sal van mii, viiftich pont Tornois siaers, te heffene ende te nemene in de prochie van Gestele, elckx siaers van den eersten rechten die mii oft miinen nacomelingen daer vallen mogen, maer egeene gerechten noch geenrehande heerschapp sal sii hebben nochte haere nacomelingen in dat voorgeng. dorp van Gestele, sonder alleen dese rente van dese L l. die hiervoren siin genoemt.

(4) Voortmeer soo oorconde ick met dese letteren iegenwoordigen dat ick al dit goet dat hiervoor genoemt is, alsoo hebbe bewiist ende gegeven der voorgenoemder ver Adewigen, die nu miin getrouwe wiiff is, ende haere nacomelingen, die sii heeft oft hebben sal van mii, dat sii, eest dat de saecke dat sii langer leeft dan ick, nae mii al dat goet voorgenoemt, alsoo lange als sii leeft, sal bliiven houdende ende hebbende met al dien gerechten die hierboven geseit siin. Ende binnen den voorgeng. driien dorpen mach sii van harenthalven setten schouteten, schepenen, prater oft schutter ende die ontsetten als sii wille ende alle dingen doen, die degene doen mach nae de costuiime ende trecht van den lande van Breda die op eenich goet die gerechten heeft tot drii pont toe ende daer beneden. Maer alle die boeten die vallen mogen binnen desen voorgenoemde goeden boven drii pont voorgeng. ende alle die hooge gerechten ende alle die manschappen, die desen goeden behooren, ende alle die wilders, vroende ende wostiine van desen goede, waer dat sii vallen oft gelegen siin, die behooren tot miinen eersten kinderen, die ick hebbe van miiner eerster vrouwe.

1414 ^b hierna ontbreekt nacomelingen F. – ^c aldus F, lees hounre. – ^d aldus F, men verwacht de.

(5) Gevielt oock soo dat die cheins die der voorgesiider vrouwen ende haeren nacomelingen hierboven is bewiist binnen den dorpen die hiervoor genoemt siin ent die oorhorne ende die hoenre naemaels beterden ende meerder ende hooger liepen dan die somme doet die hierboven geset, soo soude die beternisse van dien cheinse ende van dien oirschore ende van die hoendren hebben ende heffen miin kinderen van der eerster geboorten; waer oock dat sii ergerde met eenigerhande waeromme, soo soude sii ergeren op der voorgenoemder vrouwe ende op haere nacomelingen daeraen^e geen restoor schuldich.

(6) Waer oock dat saecke dat de voorgen. vrouwe storve namaels sonder wettige oor te hebben van mii, dat niet geschieden en moet, soo soude naer haer doot al dit voorgen. goet met al die renten die daertoe behooren ende met al den gerechten, geheelick wederkeren ende wedercomen aen miiner eerste gheboorte. Waer oock dat saecke dat sii oor hadde van mii, een ofte meer, soo soude dat kint ofte kinderen naer haer doot al dit voorgen. goet bliiven houdende ende besittende in al der manieren dat ick der moeder hierboven bewiist hebbe ende gegeven; ende moeste sii dat goet ende haere nacomelingen ontfaen ende houden van miinre eerste geboorte, dit is van dengenen, die wesen sal nae mii gerechte heer van Breda. Storven oock dese andere kinderen namaels sonder wettachtige geboorte, soo soude oock al dit voorgen. goet geheelick wederkeeren aen miine kinderen van miine eerste geboorten.

(7) Ende mit dese goedingen die ick hier gemaect hebbe, soo schelde^f ick die kinderen van miin andere geboorten van de kinderen van der eerster geboorten, alsoo dat die kinderen van miine andere geboorten nae miin doot hen moeten laeten genoegen mit dien goede dat ick hen hierboven hebbe gegeven, noch engeen ander goet en sullen sii mogen deelen nae mii van al der erfelijkheid die ick houdende was op dien dach, doen ick die voorgen. ver Adewiigen nam tot eenen wettelaken wiive. Maer hebbe ick namaels eenich goet gegregen oft gecriige ick noch eenich voor miin doot, dat sullen^g heffen ende deelen metten eersten kinderen.

Over al dese dingen die hierboven geseth siin ende geschreven, daer mense voldede, waeren vroede lieden ende bescheedtne, dat was Ian van Liedekercke, die men heet van den Eiigene, miin broeder, ridder Govert van Bergen, miine drossate, Sebrecht van Ulvenhouwt, Wouter uittien Houte ende Baiie van Breda, die alle miinen mannen siin, ende andere vele goede lieden.

In oorconden van dese dingen hebbe ick desen chartre besegelt met miinen uuiithangenden zegel ende bidde voort de voorgen. Rase van Boelaer, miinen lieven oudtsten zone, dat hii toorconde van siinen consente ende van dien, dat hii alle dese dingen die hierboven gescreven staen, vast hout ende gestade, aen dese letteren met uiihanghe^h siinen zegel. Ick bidde oock voort alle dese voorgen. miinen manne, die met mii over alle dese stucken waeren, dat sii oock aen desen chartre hangen haere zegelen in oorconden ende in meerder vestinge van de waerheit.

Ende ick daeromme Rase van Liedekercke, heere van Boelaer, oudtste sone des voorgen. heere van Liedekercke ende van Breda, in kennisse dat ick tallen desen dingen die

1414 ^e hierna is blijikbaar iets weggevallen F. – ^f aldus F, lees scheid. – ^g hierna ontbreekt sii F. – ^h aldus F, lees uythanghe.

hierboven gescreven staen, geve miinen vriien wille ende volcomen consent ende een warant sal wesen en bliiven, hebbe ickt besegelt met miinen zegel uiithangende.

Ende wii die voorgén. Ian van Liedekercke, heere van den Eiiigene, Godevaert, Sebrecht, Wouter ende Baiie, mannen des voors. heere van Liedekercke ende van Breda, om te voldoen den eysch ons voors. heeren, in oorconden van allen desen dingen die hierboven siin geschreven, hebben wii onse segelen gehangen aen desen iegenwoordigen chartre, die gegeven wort int iaer ons Heeren doen men schreeff M CCC, op de vigilie sints Ians Baptisten in middenzomere.

1415

1300 juli 22

Raas II van Gavere, heer van Liedekerke en Breda, geeft als huwelijks-gift aan zijn tweede vrouw Hadewig, dochter van Willem, heer van Strijen, 5000 pond zwarte Tournoois, waarvoor hij als onderpand Oosterhout aanwijst, dat hij van zijn broer Gerard van Liedekerke heeft verkregen, alsmede Roosendaal, en zijn goederen te Nispen en Wouw. Bij zijn overlijden zal Hadewig bovengenoemde bezittingen met alle toebehoren zonder mindering van de inkomsten daarvan op de hoofdsom bezitten, totdat het bedrag gekweten is. Bij haar kinderloos overlijden vóór de aflossing, keren deze goederen terug naar de kinderen uit Raas' eerste huwelijk; anders vervallen zij aan haar kinderen op dezelfde voorwaarden. Op verzoek bezegelen Floris, heer van Borsele, Jan van Liedekerke, heer van Eichem, zijn broer, Herbert van Drongelen, ridders, Nicolaas, heer van Putten, Filips van Liedekerke, zijn zoon, en Willem van Dubbelmonde, Godfried van Bergen, Wouter van den Houte, Wierik en Hendrik, zijn leenmannen, mede.

Origineel

[A]. Niet voorhanden.

Afschriften

B. eind 13/begin 14e eeuw, 's-Gravenhage, ARA, archief Nassause Domeinraad, I, Raad en rekenkamer te Breda, inv.nr. 379, reg. nr. 83 (eertijds in de lade Roosendaal, met de signatuur: XLIII), los afschrift op perkament, naar [A].

[C]. mogelijk tweede helft 15e eeuw, niet voorhanden, bekend uit G, eertijds berustend te 's-Gravenhage, archief van de graven van Holland, charterboek, get. B, direct of via B naar [A].

[D]. vóór 1645, niet voorhanden, bekend uit F, eertijds berustend te 's-Gravenhage, archief van de graven van Holland, in de lade Sundert, Gageldonck,

Nispen ende Hage, met de signatuur: n°4, afschrift op papier, direct of via B naar [A].

- [E]. vóór 1645, niet voorhanden, bekend uit F, eertijds berustend te 's-Gravenhage, archief van de graven van Holland, in de lade Sundert, Gageldonck, Nispen ende Hage, afschrift op perkament, mogelijk naar [A].
- F. ca. 1645, Breda, GA, afd. IV-1, collectie Havermans, suppl. 1980 (voorheen 's-Hertogenbosch, RA, collectie Cuypers van Velthoven), inv.nr. 1645 (oud nr. 229), los afschrift door Adriaan Havermans, griffier van de stad Breda, naar [D][E].
- G. 1687 mei 17, Brussel, ARA, verzameling Handschriften, nr. 2179 = Lijste van de drossarden der stad ende lande van Breda, fol. 21v-22v, onder de rubriek: Acte waarbij heer Raso van Gaveren assigneert vrouwe Heilwig van Strijne, sijne huisvrouwe, na sijne dood 5000 lb. Tournoois op sijne dorpen van Oosterhout ende van Hulsdonk oft Roosendaale, mitsgaders alle sijn goed, gelegen tot Nispen ende te Wouw, gewaarmerkt afschrift door Pieter Nuijts, schout van Etten, naar [C].
- H. ca. 1699, Zevenbergen, RAWB, archief dorpsbestuur van de vrijheid Etten, Leur en Sprundel, collectie P. Nuyts, inv.nr. 3802 (voorheen hs. nr. 5) = Pieter Nuijts, Beschrijvinge van de vrijheid ende heerlijkheid Etten met den gevolge ende aankleve van dien, fol. 48^r-49^r: Acte waarbij heer Raso van Gaveren assigneert vrouw Heelwig van Strijne zijn huisvrouwe na zijne dood 5000 lb. Tourn. op zijne dorpen van Oosterhout ende van Hulsdonck of Roosendaale, mitsgaders alle zijne goeden gelegen tot Nispen en te Wouwe, naar G.
- I. eind 18e eeuw, ibidem, archief hervormde gemeente Etten, inv.nr. 910 (voorheen hs. nr. 5a) = Beschrijvinge van de vrijheid ende heerlijkheid van Etten (afschrift ms. Pieter Nuijts), p. 116-120, naar H.

Uitgaven

a. JUTEN, in *Taxandria*, XXXII (1925), p. 122-124, naar B. – b. DE LIEDEKERKE, *Histoire de la maison de Gavre et de Liedekerke*, I, 1957, p. 422-423, annexe VII, naar G.

Regesten

DROSSAERS, *Archief Nassauschen Domeinraad*, I-2, 1948, p. 25, nr. 83. – CERUTTI, *Middeleeuwse rechtsbronnen Breda*, I, 1956, p. 81, nr. 90.

Overlevering

Afschrift [E] is enkel bekend via de aantekeningen in F. De tekst van [E] zou mogelijkerwijs te reconstrueren zijn via F, doch Havermans geeft op een dergelijk onoverzichtelijke wijze in margine en via onderlijningen de afwijkingen van [E] ten opzichte van [D] aan dat een verantwoorde reconstructie van [E] onmogelijk is. Bijgevolg is het niet verantwoord een uitspraak te doen over een eventuele vooroorkonde, dubbeluitvaardiging, of eenvoudigweg een

corrupt afschrift. Evenwel willen we hier een belangrijke variant in [E] signaleren, namelijk de vermelding van de huwelijksgift van 300 pond, in tegenstelling tot de bovengenoemde 5000 pond. Het verwijzingssteken van Havermans bij de desbetreffende passage geeft echter alle ruimte tot speculatie over deze bedragen. Het kan zelfs niet uitgesloten worden dat beide bedragen door [E] genoemd worden.

Universis presentes litteras inspecturis vel auditoris Raso de Gauere, dominus de Liedekerke et de Breda, salutem et rei geste cognoscere veritatem.

Universitati vestre notum facimus et testamur tenore presentium quod nos de consilio et assensu amicorum, fratrum et consanguineorum nostrorum dedimus et contulimus nomine dotalicii sive donationis propter nuptias nobili domine domine Hadewigi, filie viri nobilis bone memorie domini Willelmi, quondam domini de Strine, nunc uxori legitime, sed tunc sponse nostre karissime post desponsationem videlicet ipsius et ante matrimonium inter nos et ipsam consummatum, quinque milia librarum^a Turonensium parvorum et nigrorum aut monete tantumdem valentis^b quas eidem assignavimus tunc et adhuc assignamus recipiendas ad omnia bona nostra mobilia et allodialia ac ad omnia bona nostra per emptionem aut mutationem acquisita, que tempore mortis nostre nos habere continget, qualiacumque fuerint et ubicumque terrarum iacuerint et quocumque nomine censeantur. Et quia forte posset contingere quod omnia bona nostra predicta mobilia, allodialia et acquisita non sufficerent ad plenariam persolutionem dictarum quinque milium librarum predictae domine faciendam aut forte per violentiam vel per fraudem a quoquam hominum subtraherentur eidem, ideo obligavimus et adhuc obligamus et pro pignore sibi assignavimus et adhuc assignamus villam nostram de Oesterhout, quam acquisivimus erga Gerardum de Liedekerke, perdilectum fratrem nostrum, cum omni dominio, redditibus, proventibus, iuribus, iusticiis altis et bassis, molendinis et pratis, pascuis, silvis, wastina et homagiis ceterisque bonis nostris universis et singulis, qualitercumque nominentur ad dictam villam de Oesterhout spectantibus; villam quoque nostram de Hulsdonck sive Rosendale cum omni dominio et omnibus redditibus, proventibus, iuribus, iusticiis altis et bassis, molendinis, pratis, pascuis, silvis, wastina et homagiis ceterisque bonis universis et singulis, qualitercumque nominentur ad dictam villam de Hulsdonck cum suis attinentiis spectantibus; omnem etiam terram nostram quam habemus in parrochiis de Nispen et de Woude cum omni dominio et omnibus redditibus, proventibus, iuribus, iusticiis altis et bassis, molendinis, pratis, pascuis, silvis, wastina et homagiis ceterisque bonis universis et singulis in predictis parrochiis de Nispen et de Woude iacentibus, quocumque nomine censeantur, ita quod ipsa domina Hadewigis, si post mortem nostram supervixerit, dictas villas et dictam terram tam diu libere et absolute cum omnibus supradictis iuribus et proventibus^c possidebit et habebit, donec sibi de predictis quinque milibus libris Turonensibus simul et semel fuerit satisfactum, hoc adiecto quod, quicquid de predictis villis et territoriis a predicta domina vel a suis recep-

1415 ^a trecentas libras *aantekening Havermans F.* – ^b hierna reddituum annuorum *aantekening Havermans F.* – ^c pro dictis trecentis libris a nobis, ut premissum est, in donationem propter nuptias sibi datis *aantekening Havermans F.*

tum fuerit usque ad diem persolutionis predictae pecunie, non defalcabitur aut decomputabitur de summa quinque milium librarum premissarum, sed hoc sibi dedimus et adhuc damus in augmentum dotis sue. Si vero dicta domina ante persolutionem dictarum quinque milium librarum absque liberis, a nobis procreatis, quod absit, mortua fuerit, tunc dicte ville et dicta terra sive territoria cum omni dominio suo ad heredes nostros, quos de prima nostra uxore genuimus, integraliter devolventur. Si vero liberos, a nobis procreatos, Domino concedente, habuerit, tunc ipsi liberi post mortem matris omne ius, quod nos matri in omnibus bonis et pecuniis predictis in sua dispositione nomine dotis vel magis in donationem propter nuptias, ut premittitur, contulimus, integraliter possidebunt et habebunt et in omnibus conditionibus, in hac littera positis, matri succedere tenebuntur.

Huic autem donationi et obligationi interfuerunt una nobiscum viri nobiles et discreti amici nostri predilecti domini: Florentius, dominus de Bersele, Iohannes de Liedekerke, dominus de Eyghen, predilectus frater noster, Herbertus dictus van Dronghede, milites, Nicholaus, dominus de Putte, Philippus de Liedekerke, dilectus filius noster, et homines nostri feudales: Willelmus dictus de Dubbelmonde, Godefridus de Bergis, dapifer noster, Walterus dictus Vten Houde, Wiricus et Heinricus, filius Segeberti, et alii quamplures fidei-digni.

In quorum omnium testimonium sigillum nostrum presentibus litteris est appensum, rogantes ad maiorem et certio rem premissorum firmitatem omnes nobiles predilectos et homines nostros feudales qui premissis, ut premittitur, nobiscum interfuerunt, ut sigilla sua presentibus una nobiscum apponant.

Nos igitur Florentius, dominus de Bersele, Iohannes de Liedekerke, dominus de Eyghen, et Herbertus dictus van Dronghede, milites, et nos Nicholaus, dominus de Putte, et Philippus de Liedekerke, nos quoque Willelmus, Godefridus, Walterus, Wiricus et Heinricus, homines feudales predicti, ad instantiam et petitionem supradicti domini Rasonis, domini de Liedekerke et de Breda, sigilla nostra presentibus litteris apponimus in testimonium et munimen omnium premissorum.

Datum anno Domini M trecentesimo, mense iulio in festo beate Marie Magdalene.

1416

1300 december 15

Raas II van Gavere, heer van Liedekerke en Breda, bevestigt Boudevijn Hermanszoon van Steenberg in het bezit van het reeds van zijn vader verkregen aandeel in de zoutmaat in Steenberg, daar de rechtstitel daarvan verloren is gegaan.

Origineel

[A]. Niet voorhanden.

Afschrift

B. *midden 16e eeuw, Bornem, St.-Bernardus Abdij, archief abdij St.-Bernards, hs. nr. 332 = Cartularium (alphabetum) rubrum II, fol. 197^r, nr. K 33 (met restauraties door Judocus Bal, midden 17e eeuw), onder caput: Rubea de littera K, aan het cartularium toegevoegd afschrift, geauthenticeerd door Jan van Wouw, notaris (ongedateerd, ca. 1559), naar [A].*

Niet eerder uitgegeven.

Samenhang

Voor het in de narratio van deze oorkonde vermelde deperditum, zie nr. 1284.

Ic^a Rase van Gavere, heere van Liedekercke ende van Breeda, maken cont met dessen letteren allen dengenen die dese letteren sullen sien oft horen lessen, dat ic wel verstaen hebbe dat Boudiin Hermans sone van Steenberge vercregen hadde ende gewonnen onder^b miinnen heere miinnen vader de zeelmate geheelliicke binnen den gerechte van Steenberge, alsoe verre als zii miinnen heere miinnen vader daertoe behoiren. Ende want dat ic wel vernomen hebbe dat de voerseide Boudiin met ongevalle verloes in den brant te Steenberghe de letteren ende kennissen, die hii deraf bescreven hadde van miinnen heere miinnen vadere alsoe van der voerseider zeelmate.

Ende omdat ic wille dat de voernoempde Boudiin siin recht niet en verliese, soe beken ic heere de voerseide zeelmate Boudine vornomt ende siinnen nacomelingen ende ziinnen oore te hebbene ende eeuwelicke te gebruyckenne van mii ende van miinnen nacomelingen ende van miinnen oor.

In orconsschepenen van desen letteren die ic Boudiin voernoempt hebbe gegeven, met miinnen eygenen zeegel gesegelt ende gevest.

Dit was gedaen ende gegeven int iaer ons Heeren duysentich driehondert, des donderdaeschs^c naer sinte Lossiendach in den wintere.

1417

1301 juni 11

Schepenen van Steenbergen oorkonden dat Jan zoon van Onulf en diens erfgenamen schenken aan abt en convent van de St.-Bernardsabdij nabij Schelle (te Hemiksem) een jaarlijkse rente van 40 schelling, gevestigd op een huiserf met keet (te Steenbergen).

1416 ^a gerestaureerd in Ick B. – ^b lezing onzeker, daar een eventuele contractiestreep voor de n onduidelijk is, evenals de d en de slotletter, B. – ^c aldus B.

Origineel

[A]. *Niet voorhanden.*

Afschriften

- B. *begin 16e eeuw, Bornem, St.-Bernardus Abdij, archief abdij St.-Bernards, hs. nr. 332 = Cartularium (alphabetum) rubrum II, fol. 213^v, nr. M 18(b), onder caput: De littera M rubea, geauthenticeerd door J. Andriessen(s), apostolisch notaris (gedateerd 1646), naar [A].*
- C. *eerste helft 17e eeuw, Bornem, St.-Bernardus Abdij, archief abdij St.-Bernards, hs. nr. 323 = Cartularium (alphabetum) rubrum I-2, fol. 164^v-165^r, nr. M 18(b), onder caput: M rubr(um): Littere de bonis nostris in Antwerpia et Oustruweele, geauthenticeerd door J. Rubens, openbaar notaris (ongedateerd, ca. 1653), naar [A].*

Niet eerder uitgegeven.

Universis presentia visuris Marcellus filius Walteri et Marcellus filius Marcellii de Barghen, scabini de Stenbarghe, salutem et cognoscere veritatem.

Vobis significamus quod Iohannes filius Onulphi et sui heredes legitimi contulerunt et assignaverunt in puram elemosinam in domistadio domus et nunc^a keetie, iacente iuxta domum sacerdotis proximo versus occidentem, .. abbati et conventui Loci sancti Bernardi iuxta Scelle quadraginta solidos annui redditus, ita quod de eodem domistadio viginti solidi in quolibet festo Nativitatis dominice et viginti solidi in festo singulo Penthecostes predictis abbati et conventui singulis annis persolventur.

Presentium testimonio litterarum nostris sigillis et sigillis Iohannis Onulphi et Petri, presbiteri de Steenbarghe^b, in testimonium premissorum presentibus apposuerunt sigillatarum.

Datum anno Domini M° CCC° primo, in die beati Barnabe apostoli.

1418

1301 juni 13

Jan II, hertog van Brabant, vidimeert twee oorkonden inzake schenkingen te Alphen aan de abdij van Tongerlo d.d. 1204 en 26 februari 1295 (zie nrs. 929 en 1342); de schatbewaarder van het St.-Goedelekapittel te Brussel bezegelt mede.

1417 ^a gecontraheerd ne geschreven BC; mogelijk stond de hele passage et nunc keetie toegevoegd in [A]. – ^b Steenberghen, waarna que C.

Origineel

A. *Westerlo, Abdij van Tongerlo, abdijsarchieff, I, inv.nr. 268. – Afmetingen: hoogte 166 (rechts 159) + pliek 28 x breedte 345 (onder 353) mm; gaaf bewaard, behoudens de bezegeling; de pliek bedekt een gedeelte van de laatste regel.*

Aantekeningen op de achterzijde: 1° door 14e-eeuwse hand: Vidimus de adquisicione XLI bonariorum in miricis, 1301. – 2° door andere 14e-eeuwse hand: In parochia de Alphen. – 3° door 17e-eeuwse hand: Item acquisitionis allodii ibidem, in libro privilegiorum folio 162.

Bezegeling: twee uithangend bevestigde zegels, die aangekondigd zijn, namelijk: S1 ridderzegel van oorkonder, van gele was, zwaar beschadigd (zie hier nr. 1383-1384 A2 S), met tegenzegel CS1 ridderzegel van dezelfde, beschadigd (zie hier nr. 1383-1384 A2 CS). – S2 beeldzegel van de schatbewaarder van het St.-Goedelekapittel te Brussel, spits-ovaal (hoogte zegelveld 22, breedte 14, rand 4 mm), van rode was, rand linksboven afgebroken (het zegel is ondersteboven gehangen), met randschrift: [.] GVDILE: BRVXELL[***].

Afschriften

[B]. *1648 augustus 8, niet voorhanden, bekend uit D, vidimus door de stad Antwerpen, gewaarmerkt door Alexander della Faille, schepen en stadssecretaris van Antwerpen, naar A.*

[C]. *1648 augustus 9 – 1649 augustus 20, niet voorhanden, bekend uit D, afschrift door de abdij van Tongerlo, naar [B].*

D. *1649 augustus 21, Breda, GA, afd. IV-1, collectie Havermans, suppl. 1980 (voorheen 's-Hertogenbosch, RA, collectie Cuypers van Velthoven), inv.nr. 593 (oud nr. 133), Alphen 5, fol. 22^r-25^r, blijkens een aantekening van Adriaan Havermans, griffier van de stad Breda, geschreven door de klerk Munneken, in opdracht van griffier Ruysch, naar [C].*

Uitgave

a. ERENS, *Oorkonden abdij Tongerlo, I, 1948, p. 80-81, nr. 334, naar A.*

Nos^a Iohannes, Dei gratia Lothoringie^b, Brabantie ac Lymburgie dux, notum facimus universis quod nos litteras infrascriptas, non cancellatas^c, non abolitas et in nulla parte sui viciatas, quas perlegi fecimus, de verbo ad verbum vidimus in hec verba:

— — — (hierna volgt de tekst van nrs. 929 en 1342).

In cuius rei testimonium sigillum nostrum presentibus litteris, una cum sigillo discreti viri domini .. thesaurarii sancte Gudile Bruxellensis, duximus apponendum.

Et nos thesaurarius sancte Gudile predictus sigillum nostrum presentibus apposimus in signum visionis et lectionis omnium premissorum.

1418 ^a hiervoor een aanvangsteken A. – ^b aldus A. – ^c aldus A, lees cancellatas.

Datum anno Domini M° CCC° primo, feria tertia post Barnabe apostoli.
Superscriptionem facto^d approbamus.
Datum ut supra.^e

(SI+CSI) (S2)

1419

1301 juni ca. 24

Melis Pieterszoon Lude, zijn zoon Lieman, Jacob Mackelmanszoon en Hugo Gieliszoon, jonge mannen van Valkenberg, verklaren van abt en convent van de St.-Bernardsabdij (te Hemiksem) nabij Antwerpen gezamenlijk ontvangen te hebben onder diverse voorwaarden 20 hoeve moer in de parochie van (Oud) Gastel nabij Barlebosche (Oudenbosch), om daar te turven en zout te winnen; voorts 2 bunder voor bewoning en opstallen tegen een jaarlijkse erfcijs van 100 schelling zwarte Tournoois per bunder, en ieder afzonderlijk 4 erven om daar zoutketen te plaatsen tegen een jaarlijkse erfcijs van 12 penning zwarte Tournoois per erf.

Origineel

- A. Antwerpen, RA, archief abdij St.-Bernards te Hemiksem, charter ad datum 24 juni 1301 (aanwinst 1886). – Afmetingen: hoogte 505 (rechts 520) + pliek 36 (40) x breedte 380 (onder 382) mm; niet gelinieerd, wel bevinden zich in de rechtermarge op regelmatige afstand (van ca. 6-7 cm) een aantal streepjes (in totaal 7), aangebracht met dezelfde kleur inkt als de oorkondetekst, zodanig dat er telkens 12 regels tussen passen; gaaf bewaard, behoudens de bezegeling; de pliek bedekt de laatste regel.

Aantekeningen op de voorzijde: 1° op de pliek, bij de zegelstroken, schreef de teksthand de namen der zegelaars (zie onder bezegeling). – 2° de plaatsen waar de zegelstroken dienden te worden aangebracht, zijn op de pliek met een inktstreepje aangegeven, mogelijk door de teksthand. – 3° nabij de zegelstrook voor de vijfde bezegeling, mogelijk door de teksthand: nonne. – Aantekeningen op de achterzijde: 4° door 14e-eeuwse hand: De conditionibus inter nos et illos qui tenent morum nostrum in Berlebosche. – 5° door 14/15e-eeuwse hand: E (in rode inkt). XIII.

Bezegeling: negen bevestigingsplaatsen (met uithangende, gedeeltelijk afgescheurde stroken perkament), blijkens de bijschriften, resp. (1) Meliis, (2)

1418 ^d dit betreft een woord uit de geïnserieerde tekst A. – ^e hierna een sluitingsteken A.

Lieman, (3) Iacob, (4) Hughe, (5) Godevort, (6) Woutere, (7) Volckart, (8) Merseliis, (9) scepenen, voor de negen aangekondigde zegels (LS1-9).

Afschriften

- B. *begin 16e eeuw, Bornem, St.-Bernardus Abdij, archief abdij St.-Bernards, hs. nr. 332 = Cartularium (alphabetum) rubrum II, fol. 90^v-94^r (oude fol. 9^v-13^r), nr. E 13 (met restauraties, midden 17e eeuw), onder de rubriek: Uuytgevinghe van XX hoeven moers in den Oudenbosch, geauthenticeerd door de notarissen Johannes van Wouw en Johannes Berkelar Schaldensis (ongedateerd, ca. 1559), naar A.*
- C. *eerste helft 17e eeuw, ibidem, hs. nr. 322 = Cartularium (alphabetum) rubrum I-1, fol. 157^v-161^v, nr. E 13, met in de inhoudsopgave, fol. 137^r, de rubriek: Littera de conditionibus inter nos et quos qui tenent morum nostrum in Baerlebosche, geauthenticeerd door J. Rubens, openbaar notaris (ongedateerd, ca. 1653), naar A.*

Niet eerder uitgegeven.

Regest

LEVELT, *Oudenbosch, 1931, II, p. 179, inv.nr. 36.*

Alle^a dieghene die dese lettren suelen zien ochte horen lesen gruete wi Meliis Pieters sone Lude^b, Lieman siin zone, Iacob Mackelmans zone ende Hughe Gieliis zone, knapen van Valkenberghe, ende ontbieden hem salut in onsen Here metter kennissen van der wareit.

Wi maken cont uer menechvuldechheit ende orcunden dat met desen tieghenwordeghen lettren dat wi hebben ghenomen ende ontfaen alle viere te samene van gheestelaken lieden den abt ende van den covente des cloestres dat men heet zente Bernards Stat bi Antvverpen, dat van der ordenen es van Cystiaus ende gheleghen es int bisscopdouw van Camerke, tuintech hoeven mours luttel goet meer ochte min, ende elke hoeve van tuelf bunren, die gheleghen siin in de prochhie van Ghestele zootwaert boven Barlebosche. Ende beghint die mour opt oestende van den vornoemden Barlebosche binnen vier groeter rouden^c ghende der graft van den bosche, de welke breidde van dien vier rouden behouden die vorseide gheestelake liede liggende neffens dat bosch, westwaert streckende tote Hermans sloete^d, ende van Harmans sloete also ophande zootwaert tote Celen berghe. Ende also breet behouden siis oec opt westende van den bosche nederwaert ghaende tote weghe die ghaet te Ghestele waert. Ende van dien oestende strect hem die mour zootwaert op toten berghen also verre als die mour es putten diep. Ende van daer strect hi hem wech neffens de berghe gheliic dat die vornoemde abt ende tcovent daer hadden liggende den mour, eer siin ons ghaven, ommeghande tote sprous goede. Ende van daer strect hi hem ommeghande gheliic oec dat siit daer hadden liggende tote Celen berghe. Ende van

1419 ^a vergrote initiaal A. – ^b u gewijzigd uit mogelijk a door de teksthand A. – ^c d op rasuur A. – ^d -ete op rasuur A.

Celen berghe ghaet hi nederwart toten weghe van Ghestele ende van daer strect hi hem neffens den wech van Ghestele tot in vier roeden ghende der graft van Barlebosche. Ende van daer gaet hi weder opten iersten pael die staet opt oestende van den vornoemden bosche, gheliker wiis dat^e hiervore gheseghet es. Ende dese tuintech hoeven mours heb wi ghenomen ende ontfaen van den vorseiden gheestelaken lieden gheliic dat hi ons es van hem binnen desen vorghescrevenen paelsteden ghemeten ende ghelevert metten ghemeinen metere van den lande ende bewiist met putten ende met palen in alle dien manieren ende vorwaerden die hieronder staen bescreven.

(1) Ende es die ierste vorwaerde aldustenech dat wi ende onse nacominghe siin sculdech hem ende haren nacominghen van desen vorghenoemden moure sonder haren cost te ghevenne ende te leverne altoes ende alle iare terdendeel van al den tuerven ende van al den verschen stekelinghe die wi ochte onse nacominghe zuelen graven ende maken ofte doen graven ende doen maken op al dit vorgheseide mour, ende die tuerve ende die stekelinghe siin wi hem sculdech te leverne droghe opte versce vlette vaert sonder haren cost, daer te deelne wittelake ende redenlake als si gheset siin in de wischen, ende daer toe moet wi hen leveren stede opte vaert tote dien male dat si se ave vletten moghen tharen ghevoeghe. Ende utghenomen desen zomere daer wi nu in siin ende den naesten zomere die na desen comt, op te welke tue zomere wi ons quiten moghen metten derdendele van al den tuerven ende van al den stekelinghe die wire op winnen suelen, so moete dit vornoemde derdendeel altoes namals ten minsten iaerliics al so groet siin dat wi hem moeten leveren elcs iaers ten minsten tue hondert last tuerve^f ende viertech, dat es te zegghene^g van elken bunre van alle desen vornoemden moure ten minsten een last turve ochte stekelinghe tharen deele^h. Ende also verre als wi tuerve winnen, zuel wi tuerve leveren; ende also verre als wi stekelinghe winnen, zuel wi stekelinghe leveren.

(2) Ghevielt oec, also dat nie ne mote gheskien, dat wi ochte onse nacominghe na desen zomer daer wi nu in siin ende na den iersten zomer die coemt na desen, op enech iaer also luttel tuerve wonnen ochte stekelinghe op desen vorseiden mour dat terdendeel van desen ghewonnen tuerven ochte stekelinghen also groet niet en ware als de summe es van den turven die wi dien vornoemden gheestelaken lieden hebben gheloeft te leverne, dewelke summe es tue hondert last ende viertech also alst hiervore es ghescreven, so moeste wi ende onse nacominghe hen elcs iaers die tue hondert ende viertech laste voldoen met onsen deele van onsen tuerven, also verre als hi hem ghebraken. Enⁱ hadwi oec en ghene turve, so moest wiit hem voldoen ende malliic van ons vor hem zelven metten ghereedsten goede dan^j men onder ons vonde. Ghevielt oec also dat wi op enech iaer ocht op alle iare also vele tuerve ochte stekelinghe op dien vornoemden mour wonnen, dat terdendeel daer ave betere ende meerre ware ende hoghere^k liepe dan de summe van den tuerven die wi hem iaerliics hebben ghelovet, so souden die vornoemde gheestelake liede, hoe groet dat ware, dat terdendeel heffen ende hebben, ende wi ende onse nacominghe moesten hem

1419 ^e hierna rasuur van één letter A. – ^f eerste e boven de regel door de teksthand A. – ^g eerste g boven de regel door de teksthand A. – ^h eerste of tweede e boven de regel door de teksthand A. – ⁱ aldus A, de afkortingsstreep voor Ende ontbreekt A. – ^j aldus A. – ^k hierna rasuur van een of twee letters met een afbrekingsstreepje op het einde van de regel A.

dat terdendeel gheven ende leveren droghe op te vaer vulcomenlike ghelikerwiis dat hierboven es bescreven.

(3) Ware oec dat sake dat iet van desen vorgheseiden moure namals versoutte¹, so moeste wi van elken bunre, also verre als men der zel op wonne, ten minsten gheven eene cupe zels, die soud wi hem leveren vulwonnen opte stripe in de killen vore har derdendeel. Won wi oec op eenech bunre mours meer dan drie cupen zels, tue tonsen behoef ende terde ten haren, so moeste wi hem wittelake ende redenlake leveren terdendeel van al den zelle dat wi wonnen daer oppe. Ende van en ghenen bunre daer wi zel ave leveren, suel wi derdendel van turven gheven, maer metten zelle suel wi der tuerve quite wesen. In ware dat sake dat wi namals gheen zel en wonnen op dat bunre ende ware dat sake dat datte gheviele, so moest wire tuerve ave gheven na de maniere die hierboven es bescreven.

(4) Vort meer es dat vorwarde tuschen ons ende die vorgheseide gheestelake liede, dat wi ende onse nacomelinghe na ons desen mour die hierboven ghenoeft es also langhe houden ende beseghen moeten als wi dien vornoemden gheestelaken lieden moeghen van dien goede vorwarde houden die wi hem hebben ghelovet, dats also langhe te zegghene als wi binnen dien vornoemden tuintech hoeven mours ghenoech vinden ave te makene, ter vorgheseider gheestelaker liede behoef, tue hondert last tuerve ende vierdech ochte ave te berne also meneghe cupe zels. Noch dit goet en mach dene van ons vieren zonder der andren niet opgeven nochte laten, mare alle tesamene moet wiit laeten ende opgeven, wanneer dat ons dies ghebreect dat hire vore es bescreven. Ende dan so valt dat goet ochte die grunt van dien moure dien vornoemden gheestelaken lieden weder in de hant mede te doene huren vrien wille gheliic haren andren goede.

(5) Vort meer est dat vorwaerde tuschen ons ende den vorgghenoemde abt ende covent van sente Bernards, dat wi die zoute vaert, die si ons hebben doen graven van Gherads varde van der Meere te Barlebosche waert ter nutscap des vorggheseids mours ende op hebben ghelevert, na tghelof dat sise ons gheloveden te makene, vorwaers meer ommermeer, also langhe als wi dat vornoemde goet sculdech siin te houdene, moeten houden also goet als nu es, ende sculdech siin wi die te rumene also dicke alsiiis behovet ende al dat te doene dies die vaert behoef, sonder haren cost met onsen penninghen, bede wi ende onse nacomelinghe. Ende dese zoute vaert ende alle de versche vaerde die namals wi ochte onse nacomelinghe binnen den vorggheseiden moere in onsen eighenen cost sculdech siin te makene met alle den spuien die daer toe suelen behoeren, die moeghen si ente hure vrilake ende sonder wederzegghen tal haren ghevoeghe orbueren ende beseghen ter behoefen van haren derdendele dat hem vallen sal van al den vorgghenoemden goede, weder dat versch es oft zout, sonder eneghen cost vore ocht namaels toe te legghene.

(6) Mare waer dat sake dat si enech goet dat si nu houdende siin in dese varde brenghen wouden, si ocht deghenen dien siit namals utegheven mochten te deele ochte vercoepen, dat mochten si ochte deghene die aldus haer goet van hem ghecreegghen doen vrielake sonder eneghen vorcost ane te legghene, mare van den nacoste souden si doen gheliic ons, bunre bunre gheliic. Ende al dese selve achterste vorwaerde van den varden te beseghene, siin si versch, siin si zout, heb wi gheloeft Godevorde van Berghen, den drossate, Hermanne Gherads sone van Ghesthele ende Ianne spapen zone van Ghesthele ende haren

1419 ¹ tweede t gewijzigd uit andere letter A.

nacomelinghen na hem. Maer ghecreeghen die vorseide abt ent covent ende die drie die hiervore gheset siin namals enech goet dat si nu niet en hebben ende si dat in dese vornoemde vaerde brenghen woude, daer souden si cost vore ende na ave doen gheliic andren liede, uteghenoomen dien dat die vorghe-seide abt ende covent van der zouter vaert enghenen vorcost utlegghen en soude.

(7) Waer oec dat sake dat die vornoemde gheestelake liede ochte ghene die huers goeds iet ghecreeghen van hen namaels eneghe vaert ut haren goede wouden brenghen dor dit goet dat wi van hem hebben ghenomen tote in eneghe van onsen verschen varden, die soud wi ende si maken met ghemeinen coste. Ende en woud wi oec diis niet doen, so mochten si se graven dor ons goet, tal haren ghevoeghe alleene, ende heffen sonder ons de tuerve gheheellake die ut dier vaert vielen, maer uter zouter vaert moghen si trecken also meneghe vaert alsi willen sonder ons iet te vraghene.

(8) Waer oec dat sake dat iment die buten es ghelegghen met sinen goede dor enech van desen vornoemden vaerden^m, zout ocht versch, varen woude, dat mochten hem de vorghe-noemde abt ent covent ghedoeghen, alst hem goet dochte, met weselaker cost, ende dat ghelt dat daer af quame dat soud wi ende onse nacomelinghe te heelfte deelen tiegghen hen ende hiermede mochten siit hem ghedoeghen na haer goetdunken. Ende van der cost die namaels mochte ghevallen in de varde, versche ochte zoute, ochte ane de spue ofte ane andre stucken die daertoe behoeren, die souden die liede die met haren goede also inquamen doen gheliic ons, bunre bunre gheliic.

(9) Voert mer so make wi cont ende orcunden datte met desen tiegghenwordeghen lettren, dat wi hebben ghenomen ende ontfaen terve van den voreghenoemden abt van sente Bernards ende van sinen covente tue bunre lands te hofstaden behoef, op te timmerne ende op te woenne, ons ende onse nacomelinghe ende alle dieghene diet tiegghen ons ende onse nacomelinghe namaels ghecrighen moghen, die ghelegghen siin opt westende van Barlebosche binnen de graft van den bosche, een deelken wel af van der graft, gheliic dat ons van hen metten ghemeinen metere van den lande es ghemeten ende ghelevert ende bewiist met putten ende met palen. Duer die welke tue bunre bliven houdende die vornoemde gheestelake liede eene plaetse van tchestech voeten wiit recht duergaens van den weghe van Ghestele oestwaert te boschwaert in. Elc bunre van den tuen bunren op hondert scellinghe zwarter Tornoiser penninghe, die wi ende onse nacomelinghe ende alle dieghene die op dit goet namals suelen comen wonen, hem ende haren nacomelinghen suelen sculdech siin te vergheldene ewelake daer ter stede iaerliics in sente Martiinsdaghe die tiersten coemt na Alreheileghen misse, utghenomen desen iersten sente Martiinsdaghe die toecomende es, opten welken dach wi hem en ghenen tchiins sculdech en siin te ghevene van desen vorghe-noemden goede. Ende ighewelc van ons ende van onsen nacomelinghen ende van alle denghenen die tiegghen ons iet van desen goede namaels ghecrighen moeghen, sal wesen dies vorghe-noemds abds ende siins covents erflaec laet, ende sal ghelden van desen tien ponden iaerleecs tchiins hen sine groette van also velen als hi des goeds hevet, ende daer af sal hi van hen ochte van haren rechtre erfgifte ontfaen. Ende elc mensche die erfgifte van dese goede ontfaet, sal gheven haren rechtre tue penninghe Tornoise ende elcken scepene ofte elken laet dire op wiist enen penninc torcunden, en

1419 ^m eerste e gewijzigd uit r door de teksthand A.

ware dat hem verstuerve van sinen vader ocht van sire moeder ende dan en soude hire niet ave gheven.

(10) Waer oec dat sake dat iemen van ons ende van onsen nacomelinghen ocht van den ghenen die des goeds iet namaels suelen ghecrighen, ten ghesetten sente Martiinsdaghe de grotte van sinen tchiinse vulcomenlake niet en vergoude, so mochmen dien tchiins tsanders daegs na sente Martiinsdach inpanden met eenen banne van drien scellinghen. Ende en goud hine oec noch des anders daegs niet, so waer hi des derdaegs sinen tchiins sculdech tuivout metter vornoemder boeten van drien scellinghen, ende dit soude haer rechtre tharen behoef heffen ende innen ane alle die have die men opts tgheens erve vonde die sinen tchiins niet en hadde vergouden. Ende en waer daer oec engheene have op dat erve, so mochmenⁿ hem dat erve ave winnen na de costume ende na de wit van den rechte van Ghestele.

(11) Waer oec dat sake dat iemen van ons ende van onsen nacomelinghen siin erve ocht enech deel daer ave hoghere mochte bestaeden in erflaken tchiinse^o dan hi daer af gheeft dien vornoemden gheestelake lieden, dat soude ighewelc van ons gheheellake heffen ende innemen. Ende ghebrake onserenech iet ane deghene die ons onsen tchiins sculdech waeren, dat soude dies vorgheheids abs^p ende siins covents rechtre ons innen ende doen hebben na de ghemeene costume en dusage van den lande, ende al die boeten die daer af vielen soude hi heffen te haren behoef, alsire ave verscenen.

(12) Voert meer so maec wi kont ende kennen dat met desen tieghenwordeghen lettren dat ighewelc van ons vieren hevet ghenomen ende ontfaen terve van den vorgheoemden gheestelaken lieden viere hofstaeden pannekeeten op te settene, elke hofstad drie cleine roden breet ende achtiene curte roden lanc, die si ons hebben ghemeten ende bewiist opte duerse zoute vaert, die ghande coemt uter langer zouter vaert. Ende beghinnen dese hofstaden oestwaert opte duerse vaert tieghen dusterste oestzide van onsen tuen bunren, die wi boven ant bosch van der^d vorseiden gheestelaken lieden hebben ghenomen terve, ende strecken hem westwaert opte duerse zoute vaert, also verre als dat si ons siin volmeten, ende inwaert tonsen andren hofstaden waert gaen si achtiene curten roden lanc. Ende van elker hofstat van desen sestienen suel wi hem gheven iaerliics op sente Martiinsdach, van sente Martiinsdaghe die ierst toecomende es over een iaer te beghinne, tuelf penninghe zuarter Tornoise, te nemenne ende te inne van ons ende van onsen nacomelinghen gheliikerwiis in allen manieren dat van den andren tchiinse van den tuen bunren es boven bescreven. Ende desen iaerliicsen chiins suel wi ende onse nacomelinghe hen ende haren nacomelinghen iaerliics also langhe ghelden tote dat wi op elke hofstat zout suelen zieden. Ende wanneer dat dartoe coemt, so suel wi desen tuelf penninghen quite wesen metten muddeghelde; ende dat gheelt sal alzic siin dat si van elken mudde suelen heffen eenen Tornoisen hellinc. Ende wanneer dat men op eeneghe van desen hofstaden niet en zode binen den iare, so souden si weder op dat iaer heffen haren iaerliicsen chiins, ende altoes voertane^r tot dien maele dat men daer zout weder zoede. Ende van alle dien erve dat blivet ligghende tuschen dese sestiene hofstaden ende onse andre tue bunre hofstaden die wi boven ant bosch hebben ontfaen, also verre alst hem strect ende ghedregt ende drieboemt rechtieghen die tue

1419 ⁿ geschreven m met afkortingsstreep op rasuur A. – ^o -chii- op rasuur A. – ^p aldus A. – ^q r gewijzigd uit n door de teksthand A. – ^r -ane op rasuur A.

bunre, utghenomen der plaetsen die die vornoemde gheestelake liede hebben laten ligghen ten orbuere der ghemeenten, also langhe alst hen, dats den gheestelaken lieden, goet dunc, so suel wi ende onse nacominghe hen gheven iaerliicse chiins na de gruette van den tchiinse die wi sculdech siin te vergheldene^s ende te ghevene van den tuen bunre die wi boven hebben ghenomen. Ende desen tchiins suelen si nemen ende innen in allen manieren gheliic dat van den tchiinse van den tuen bunren hierboven es bescreven.

(13) Voert meer so kenne wi dat ende orcunden dat wi nocht onse nacominghe in alle desen vorgheuoenden goede engheenrehande gherechten en hebben, nocht erven moeghen nocht onterven, noch ghebot nocht verbot doen^f, nocht zettinghen maken nocht acise, nocht onghelt setten noch vesten, noch muelne maken, noch scutterie, noch custerie, noch scole gheven, nocht engheenrehande stucken doen die an heereiden gaen ende dien vornoemden gheestelaken lieden toe behoeren moeghen.

(14) Voert meer so es dat vorwaerde tuschen ons entie vorgheuoemde gheestelake liede dat waer dat sake dat eneghe onclare ofte tuivelaken stucken, daer tuist ochte calangie tuschen hen ende ons af comen mochte, namaels tuschen hen ende ons ghevielen, alse van dinghen die in desen chaertre niet claer en staen ghescreven, dies soude wi ende si altoes bliven op hem vieren die sire toe souden nemen ende niet wii. Ende also alsiiit verclaerden ende ordineerden, so soude wiit wittelake ende volcomenlake an beeden ziiden houden. Maer die dinghe die claer ende openbare ghescreven staen in dese lettere, die suel wi maliic andren houden wittelake ende redenlake sonder breeken, gheliic dat si bescreven staen.

Ende omme dat wi hem des willen zeker maken, so ghelove wi viere alle dese stucken die hierboven siin bescreven ende elc besunderlinghe ighewelc van ons vor hem selven ende vor sine oere alse van sinen verendeele vulcomenlake ende wittelake te houdene ende te voldoene ende tgoet cluftelake ane te vane ende spodelake te vurderne, op ons selven ende op onse goet, waer dat ghelegghen es.

In orcunden van welken dinghen so heb wi desen tchaertre bezeghelt met onsen uthanghenden zeghelen. Ende omme noch meerre zekerheit te makene van alle desen dinghen die hierboven siin bescreven, so bid wi vroede liede ende bescedene deghene die met ons hierover waeren, daer wi alle dese vorwaerden^u maecten mettien vorgheuoenden gheestelaken lieden die hierboven siin bescreven, dat es Godevorde van Berghen, den drossate van Breda, ende Wouteren vten Houte, manne des heeren van Breda, Volkarde van Steenberghe ende Marseliise van Berghen, manne des hieren van Berghen, ente ghemeinte van den scepenen van Ghestele, dat si hierane met ons willen hanghen hare zeghele in orkunden van der waerheit. Ende wi daeromme Godevort van Berghen, drossate des hieren van Breda, ende Wouter vten Houte, manne des hieren van Breda, ende wi Volkart van Steenberghe ende Marseliis van Berghen, manne des hieren van Berghen, wi oec de ghemeinte van den scepenen van Ghestele, die hiervore ghenoeemt siin, omme te vuldoene den eisch der vorgheuoemder knapen, dat es Meliis ende Liemans siin zoens, Jacobs ende Hughen, hebben hieran dese tchaertre ghehanghen onse zeghele in orcunden ende in kennissen van alle desen dinghen die hierboven in desen tchaertre siin bescreven.

1419 ^s -gheldene op rasuur A. – ^t hierna volgt doorgehaald, geëxpungeerd en gedeeltelijk geradeerd nocht erven A. – ^u n gewijzigd uit mogelijk r A.

De welke tchaertre waert ghegheven int iaer ons Hieren doen men screef duzentech driehondert ende een, omtrent sent Iansmisse te midzomere.

(LS1) (LS2) (LS3) (LS4) (LS5) (LS6) (LS7) (LS8) (LS9)

I420

1301 september 22

Schepenen van Etten oorkonden dat Willem Stouteken (de Stoute) verkoopt aan abt en convent van de St.-Bernardsabdij (te Hemiksem) een jaarlijkse erfcijns van 35 schelling Tournoois, rustend op diens erfgoed (te Etten).

Origineel

[A]. Niet voorhanden.

Afschriften

- B. *begin 16e eeuw, Bornem, St.-Bernardus Abdij, archief abdij St.-Bernards, hs. nr. 332 = Cartularium (alphabetum) rubrum II, fol. 41^v, nr. C 12 (met restauraties door Judocus Bal, midden 17e eeuw), onder caput: De littera C rubea, geauthenticeerd door de notarissen Jan van Wouw en Jan Berkelar Schaldanus (ongedateerd, ca. 1559), naar [A].*
- C. *eerste helft 17e eeuw, Bornem, St.-Bernardus Abdij, archief abdij St.-Bernards, hs. nr. 322 = Cartularium (alphabetum) rubrum I-1, fol. 71^v-72^r, nr. C 12, onder caput: C rub(rum): Littere de bonis nostris apud Etten et Sprundele, met in de inhoudsopgave, fol. 63^r, de rubriek: Littera de XXXV solidis communis monete emptis erga Guilielmum Stoute, geauthenticeerd door J. Andriessen(s), apostolisch notaris (gedateerd 1647), en vervolgens door J. Rubens, openbaar notaris (ongedateerd, ca. 1653), naar [A].*

Niet eerder uitgegeven.

Ontstaan en samenhang

Deze oorkonde hangt samen met nr. 1421, zie aldaar.

Universis Christi fidelibus ad quos presentes littere pervenerint Iohannes dictus Rothe, Nicholaus de Lake, Godefridus de Riit, Iohannes de Bertel^a et Godefridus dictus Grave, scabini ville de Etten, salutem cum noticia veritatis.

1420 ^a aldus BC, Bertel of Hertel [A].

Universitati vestre notum facimus ac tenore presentium protestamur quod in nostra constitutus presentia Willelmus dictus Steuteken^b de Etten recognovit se legitime vendidisse pro quadam pecunie summa sibi ex integro persoluta .. abbati et conventui monasterii Loci sancti Bernardi Cysterciensis ordinis triginta quinque solidos Turonensis vel talis monete, que in generali pagamento per Brabantiam cursilis erit et legalis, annui et perpetui census supra omnem hereditatem ipsius Willelmi, sitam de platea versus orientem usque ad domum Henrici dicti de Putte, singulis annis in festo beati Martini hiemalis predictum censum pacifice recipiendum et habendum, et predictus Willelmus per monitionem iudicis de Etten et sententiam illorum quorum intererat de eisdem bonis iudicare, coram nobis quicquid iuris in dictis bonis omnibus habebat ad opus religiosorum predictorum in manus memorati iudicis superportavit cum debita effestucatione resignandi, nichil iuris sibi aut suis heredibus vel successoribus in premissis bonis omnibus penitus retinendo, excepto quod idem Willelmus et sui successores tenere poterunt antedictam hereditatem, quamdiu annum censum triginta quinque solidorum statutis temporibus fideliter persolverit^c secundum quod mediante iure illud coram nobis ad solutionem ipsius sepredictus Willelmus ipsis religiosis obligavit, promittens ipsis super hiis warandiam debitam et consuetam. Et si quid in premissis defecerit, promisit fideliter adimplere dictus Willelmus cum super hoc fuerit requisitus. Quibus rite peractis adhibitis iuris sollempnitatibus, que in talibus solent adhiberi, predictus vero iudex antedictos religiosos in dictis bonis omnibus investivit et adheredavit per monitionem et sententiam predictorum secundum morem patrie hactenus approbatum.

Et quia propria sigilla ad presens non habemus, rogavimus et rogamus dominum Walterum, investitum de Etten, et dominum Gerardum, cappellanum ibidem, ut sigilla sua ad optinendum^d roboris firmitatem apponant. Et nos Walterus, investitus ecclesie de Etten, et Gerardus, cappellanus ibidem, ad petitionem scabinorum predictorum et instantiam Willelmi ac religiosorum memoratorum sigilla nostra apponimus litteris presentibus in testimonium omnium premissorum.

Datum anno Domini M° C[C]C^{oe} primo, in crastino beati Matthei^f apostoli et ewangeliste.

I42I

1301 september 22

Schepenen van Etten oorkonden dat Wouter Stouteken verkoopt aan abt en convent van de St.-Bernardsabdij (te Hemiksem) een jaarlijkse erfcijns van 20 schelling Tournoois, rustend op diens erfgoed (te Etten).

Origineel

[A]. Niet voorhanden.

1420 ^b Stouteken C. – ^c aldus B, persolverint C. – ^d obtinendum C. – ^e aangevuld naar C. – ^f Mathei C.

Afschriften

- B. *begin 16e eeuw, Bornem, St.-Bernardus Abdij, archief abdij St.-Bernards, hs. nr. 332 = Cartularium (alphabetum) rubrum II, fol. 43^r, nr. C 14 (met restauraties door Judocus Bal, midden 17e eeuw), onder caput: De littera C rubea, geauthenticeerd door de notarissen Jan van Wouw en Jan Berkelar Schaldanus (ongedateerd, ca. 1559), naar [A].*
- C. *eerste helft 17e eeuw, Bornem, St.-Bernardus Abdij, archief abdij St.-Bernards, hs. nr. 322 = Cartularium (alphabetum) rubrum I-1, fol. 73^r-73^v, nr. C 14, onder caput: C rub(rum): Littere de bonis nostris apud Etten et Sprundele, met in de inhoudsopgave, fol. 63^r, de rubriek: Littera de XX solidis emptis erga Walterum Stoteken, geauthenticeerd door J. Andriessen(s), apostolisch notaris (gedateerd 1647), en vervolgens door J. Rubens, openbaar notaris (ongedateerd, ca. 1653), naar [A].*

Niet eerder uitgegeven.

Ontstaan en samenhang

Deze oorkonde is gelijktijdig uitgevaardigd met de voorafgaande (zie nr. 1420) en hangt daarmee ook inhoudelijk samen. Men zou haar dus als vooroorkonde (VO) kunnen beschouwen. Inderdaad zijn de bewoordingen nagenoeg identiek, maar deze verschillen niet wezenlijk van het formulier van de overige Ettense schepenoorkonden. Bovendien valt thans niet meer met zekerheid uit te maken welke van beide oorkonden als eerste is opgesteld. Het gebruik van een kleiner lettertype voor de overeenkomstige gedeelten met de VO is daarom achterwege gelaten.

Universis Christi fidelibus ad quos presentes littere pervenerint Iohannes dictus Rode, Nicholaus de Lake, Godefridus de Riit, Iohannes de Hertele^a et Godefridus dictus Graeve^b, scabini ville de Etten, salutem cum notitia veritatis.

Universitati vestre notum facimus ac tenore presentium protestamur quod in nostra constitutus presentia Walterus dictus Stouteken de Ettene^c recognovit se legitime vendidisse pro quadam pecunie summa sibi ex integro persoluta .. abbati et conventui monasterii Loci sancti Bernardi Cysterciensis ordinis XX solidos Turonensis vel talis monete, que in generali pagamento per Brabantiam cursilis erit et legalis, annui et perpetui census supra omnem hereditatem ipsius Walteri, sitam de platea versus orientem usque ad domum Henrici dicti de Putte, singulis annis in festo beati Martini hiemalis predictum census pacifice recipiendum et habendum, et predictus Walterus per monitionem iudicis de Etten et sententiam illorum quorum intererat de eisdem bonis iudicare, coram nobis quicquid iuris in dictis bonis omnibus habebat ad opus religiosorum predictorum in manus memorati iudicis supportavit cum debita effestuatione resignandi, nichil iuris sibi aut suis heredibus vel successoribus in premissis bonis omnibus penitus retinendo, excepto quod idem Walterus et sui successores tenere poterunt antedictam hereditatem, quamdiu annum census

1421 ^a aldus BC, Hertele of Bertele [A]. – ^b Grave C. – ^c Etten C.

viginti solidorum statutis temporibus fideliter persolverit secundum quod mediante iure illud coram nobis ad solutionem ipsius sepedictus Walterus ipsis religiosus obligavit, promittens ipsis super hiis warandiam debitam et consuetam. Et si quid in premissis defecerit, promisit fideliter adimplere dictus Walterus cum super hoc fuerit requisitus. Quibus rite peractis adhibitis iuris sollempnitatibus, que in talibus solent adhiberi, predictus vero iudex antedictos religiosos in dictis bonis omnibus investivit et adheredavit per monitionem et sententiam predictorum secundum morem patrie hactenus approbatum.

Et quia propria sigilla ad presens non habemus, rogamus dominum Walterum, investitum de Etten, et dominum Gerardum, capellanum ibidem, ut sigilla sua ad optinendum^d roboris firmitatem apponant. Et nos Walterus, investitus de Etten, et Gerardus, capellanus ibidem, ad petitionem scabinorum predictorum et instantiam Walteri ac religiosorum memoratorum sigilla nostra apponimus litteris presentibus in testimonium omnium premissorum.

Datum anno Domini M° CCC° primo, in crastino beati Mathei apostoli et evangeliste^e.

1422

1301 december 8

Mechelen

Jan II, hertog van Brabant, stelt Hugo van Mallant opnieuw in het bezit van goederen te Gageldonk.

Origineel

A. 's-Gravenhage, ARA, archief Nassause Domeinraad, I, Raad en rekenkamer te Breda, inv.nr. 99, reg. nr. 85. – Afmetingen: hoogte 69 (rechts 66) + pliek 21 (20) x breedte 213 (onder 210) mm; gaaf bewaard, behoudens de bezegeling.

Aantekening op de voorzijde, rechts onder de pliek: door kanselarijhand: Per ducem. – Aantekeningen op de achterzijde: 1° door begin-17e-eeuwse hand: Mainlevee van de goeden van Gageldonck in date 1301, II. – 2° door andere 17e-eeuwse hand: 1301.

Bezegeling: één uithangend bevestigd zegel, dat aangekondigd is, namelijk: S ridderzegel van oorkonder, rond, van bruin-gele was, zwaar beschadigd (zie hier nr. 1383-1384 A2 S), met tegenzegel CS wapenzegel, rond, zwaar beschadigd (zie hier nr. 1383-1384 A2 CS).

Afschrift

B. 1645 februari 24, Breda, GA, afd. IV-1, collectie Havermans, suppl. 1980 (voorheen 's-Hertogenbosch, RA, collectie Cuypers van Velthoven), inv.nr. 1645 (oud nr. 159), met de signatuur: I, eenvoudig afschrift door Adriaan Havermans, griffier van de stad Breda, naar A.

1421 ^d obtinendum C. – ^e aldus gerestaureerd B.

Uitgave

a. CERUTTI, *Middeleeuwse rechtsbronnen Breda, I*, 1956, p. 82, nr. 91, naar A.

Regest

DROSSAERS, *Archief Nassauschen Domeinraad, I-2*, 1948, p. 25-26, nr. 85.

Tekstuitgave

Het onderscheid tussen c en t is niet altijd duidelijk.

Universis^a presentes litteras inspecturis nos Iohannes, Dei gratia dux Lotharingie, Brabantie et Limburgie, notum facimus quod nos dilectum dominum Hugonem de Malant, nostrum fidelem, de bonis de Gagheldonc iamdiu eiectum, ad possessionem bonorum eorundem, tam in terris^b, aquis, pratis, pascuis, nemoribus, censibus, redditibus quam aliis, tam in humido quam sicco quibuscumque necnon ad omne ius quod Giselberto, filio Walteri de Campenout, competebat in bonis prenotatis et ad nos per demeritum homicidii perpetrati per dictum *Giselbertum* devolutum est, admisimus et admittimus per presentes, promittentes eundem dominum Hugonem^c suos heredes pro nobis et nostris heredibus quod nos eosdem deffendemus contra quoslibet et tuebimur in bonis supradictis, deffendi et tueri faciemus donec per sententiam eici debeant de eisdem.

In cuius rei testimonium sigillum nostrum presentibus litteris duximus apponendum.

Datum Maglinie, die veneris post festum beati Nicholai anno Domini M CCC primo.^d

(S+CS)

I423

1302 januari 31

Schepenen van Breda oorkonden dat Arnoud Baye van Breda, clericus, verkoopt aan abt en convent van de St.-Bernardsabdij (te Hemiksem) een jaarlijkse erfcijns van 25 schelling Tournoois, gevestigd op goederen bij Emelenberg en te Ulvenhout.

Origineel

[A]. Niet voorhanden.

1422 ^a vergrote initiaal A. – ^b klein gaatje in perkament, van -ri is slechts de bovenkant zichtbaar A. – ^c hierna ontbreekt waarschijnlijk et A. – ^d hierna een sluitingsteken A.

Afschriften

- B. *begin 16e eeuw, Bornem, St.-Bernardus Abdij, archief abdij St.-Bernards, hs. nr. 332 = Cartularium (alphabetum) rubrum II, fol. 21^r, nr. B 14 (verbeterd uit 15) (met restauraties door Judocus Bal, midden 17e eeuw), onder caput: De littera B rubea, geauthenticeerd door de notarissen Jan van Wouw en Jan Berkelar de Schalda (ongedateerd, ca. 1559), naar [A].*
- C. *eerste helft 17e eeuw, hs. nr. 322 = Cartularium (alphabetum) rubrum I-1, fol. 29^r-29^v, nr. B 14 (verbeterd uit 15), onder caput: B (rubrum): Littera de bonis apud Breda, met in de inhoudsopgave, fol. 19^r, onder B 15 de rubriek: Littera de XXV solidis emptis erga Arnoldum filium Bayonis, geauthenticeerd door J. Andriessen(s), apostolisch notaris (ongedateerd, ca. 1647), en vervolgens door J. Rubens, openbaar notaris (ongedateerd, ca. 1653), naar [A].*

Niet eerder uitgegeven.

Datering

Het gebruik van de paasstyl is verondersteld, zie Inleiding.

Universis presens scriptum visuris seu auditoris Iacobus dictus Ysac^a et Iohannes dictus Veniart, scabini in Breda, salutem cum noticia veritatis.

Vestre universitati notum facimus ac tenore presentium protestamur quod in nostra constitutus presentia Arnoldus dictus Baye de Breda, clericus, recognovit se legitime vendidisse pro quadam pecunie summa sibi ex integro persoluta abbati et conventui monasterii^b sancti Bernardi Cysterciensis ordinis, Cameracensis dyocesis, viginti quinque solidos Turonensis vel talis monete que in generali pagamento per Brabanciam cursilis erit et legalis annui et perpetui census super^c pratum Walteri filii Gilberti ac Gerardi dicti Minnebode, situm iuxta Amerberghe, et supra agrum quondam Michaelis, situm apud Ulvenhout^d, cum suis attinentiis singulis annis predictum censum in festo beati Martini hyemalis pacifice recipiendum et habendum. Et predictus Arnoldus per monitionem iudicis domini de Breda et sententiam illorum quorum intererat de eisdem bonis iudicare, coram nobis quicquid iuris in dictis bonis omnibus et singulis habebat ad opus religiosorum predictorum in manus memorati iudicis supportavit cum debita effestuatione resignandi, promittens ipsis super hiis warandiam debitam et consuetam, si quod^e in premissis defecerit, promisit fideliter adimplere dictus Arnoldus, cum super hoc fuerit requisitus. Quibus rite peractis, adhibitis iuris sollempnitatibus que in talibus solent adhiberi, predictus iudex antedictos religiosos in dictis bonis omnibus investivit et adheredavit per monitionem et sententiam predictam, secundum consuetudinem patrie hactenus approbatam.

In cuius rei testimonium sigilla nostra presentibus litteris ad petitionem religiosorum predictorum et instantiam dicti Arnoldi sunt appensa.

Datum anno Domini M^o CCC primo, feria quarta ante festum Purificationis^f beate Marie virginis.

1423 ^a Isaac C. – ^b hierna restauratie, echter het te verwachten Loci ontbreekt B. – ^c aldus gerestaureerd B, men verwacht supra als C. – ^d Ulvenhout C. – ^e aldus gerestaureerd B, men verwacht quid als C. – ^f ontbreekt C.

1424

1302 februari ca. 2

De schepenen van (Oud) Gastel oorkonden dat een aantal geburen verkoopt aan abt en convent van de St.-Bernardsabdij (te Hemiksem) de grond van en een strook aan weerszijden van de gegraven vaart ten noorden van Barlebosche (Oudenbosch) onder zekere voorwaarden.

Origineel

[A]. Niet voorhanden.

Afschriften

- B. *begin 16e eeuw, Bornem, St.-Bernardus Abdij, archief abdij St.-Bernards, hs. nr. 322 = Cartularium (alphabetum) rubrum II, fol. 96^r-97^r, nr. E 14 (met restauraties door Judocus Bal, midden 17e eeuw), onder caput: Rubea de littera [E], en onder de rubriek: Sekere coop van goeden onder de Bosch gelegen, geauthenticeerd door de notarissen Jan van Wouw en Jan Berkelar Schaldensis (ongedateerd, ca. 1559), naar [A].*
- C. *eerste helft 17e eeuw, Bornem, St.-Bernardus Abdij, archief abdij St.-Bernards, hs. nr. 322 = Cartularium (alphabetum) rubrum I-I, fol. 163^v-164^v, nr. E 14, onder caput: [E rubrum], met in de inhoudsopgave, fol. 137^r, de rubriek: Littera conductus aque apud Halderberghe, geauthenticeerd door J. Andriessen(s), apostolisch notaris (gedateerd 1647), en vervolgens door J. Rubens, openbaar notaris (ongedateerd, ca. 1653), naar [A].*

Niet eerder uitgegeven.

Regest

LEVELT, *Oudenbosch, 1931, II, p. 179, inv.nr. 35 (gedateerd 2 februari 1301).*

Datering

Het gebruik van de paasstyl is verondersteld, zie Inleiding.

Alle dieghene die desen tchaertre suelen sien ofthe hoeren lesen gueten wi de ghe-meinte van den scepenen van Ghestele ende maken hem cont dat voer ons te Ghestele quamen vrede lieden ende wise, onse lieve ghebueren Ian tspapen sone van Ghestele ende sine bruedere^a Willem Crol ende sine kindere^b, Herman Geradssone ende Gerart van der Maere siin broeder, ende dartoe alle deghene die erfdelachtich siin ane al dat erve dat gheleghen es tuschghen der munc goet van sente Bernaerds, dat gheleghen es an de noertside van Barlebosche, ende Heinmans goet van der Barlake, an beiden ziden van den vaert, die

1424 ^a brueder C. – ^b kinderen C.

die vorghenoemde muenken daer tusghen hebben doen graven, ende bekenden daer voer ons ende beliiden dat si wittelicke ende redenlike hadden vercocht omme een somme van ghelde, die hen volcommenlike es vergouden, gheesteliken lieden den abt en den covente van sente Bernards malliic van den^c sinen, also verre alst an hem quam streckende den gruont van dien erve, daer die vaert in ghegraven es ende ghemaect, ende gheleidt van bi Barlebosche tote wel hennen in de Barlake, ende daertoe al dat erve dat an beiden siden sal bliven ligghende van der vaert, ter vaert behoef alle bedarve op te doene, in alselker manieren, dattie vaert met al metten erve, dat also an beiden ziden van den vaert sal bliven ligghende ter nutscap van dier vaert ende alle bedarve ter vaert behoef op te doene, sal wesen breet, langs doorghaens toten ende van Crols goede, viere curte lantroeden, elke roede also lanc also de ghemeine costume es van den lande, ende van Crols goede voert an tote Heinmans goede van der Barlake sal wesen die vaert also breet als nu ghegraven es, ende an elc zide van dier vaert sal dat erve, dat sal bliven ligghende ter nutscap van der vaert, wesen breet ene halve curte rode in ghehelen lande. Ende in dit vorghenoemde goet so hebben die vorghennemde erfghenamen die vorgheseide gheestelike lieden ghedaen ende gheerft metter heren knapen van den lande ende met onsen wiisdoeme dire op wiisden na de wit ende na de ghemeine costume van den lande, ende engheenrehande recht en behielden hen die vorghenoemde erfghenamen nocht haere nacomelinghen, albedalle in dat vorghenoemde goet ochte oec in de vaert, dire in ghemaect es, sonder allene de garsinne van den erve, dat liggende sal bliven an beiden siden van der vaert opdatter enich gars op wast. Entie garsinne wasse daeroppe sal hebben ende heffen elc man also verre alst te voren sine was, eer hiit vercochte dat erve, ende met deser garsinghen, weder si iet es ofte niet, sal ighewelc van dien erfghenamen bliven gheldende sinen tchiins gheheellike van desen vorghenoemde goede, gheliic dat hine te voren plach te gheldene.

Ende die vorghenoemde gheestelike lieden, noch niemant anders die dat goet van hen namaels ghecrichen mach ochte sal, en sal ghelden van dien vorghenoemde goede tchiins ochte eenegherande onghelt, maar vri ende los van allen dinghen suelen si dat goet besitten. Ende daerop suelen si ente hure ende moghen gaen ende staen, graven ende varen, trekken ende slepen, ende alrehande goet setten ende legghen, dat men niet wel sonder scade hennen brengghen en mach ende alrehande bedrive doen ter vaer^d behoef, gheliic dat si moghen op huer andre propre goet. In de welcke vaert oec suelen si ende hure ende alrehande lieden, die sie willen varen ende comen ende in vuuren end uut vuren al dat si willen, onghemoit, ongherampeneert ende ghecalengeert van iement. Ende al ghevielt oec also dat dat voreghenoemde erve an beiden ziden van der vaert al ut ghedolven werde, ochte omme de vaert te widene ochte omme besiden de vaert riolen te makene, ochte datte garsinne belet worde met gane ochte met stane oft met eerden op te werpene oft met eerden ane te stekene ende ute vuurne ofte met eenegherhande ander stucken die ghevallen mochten, nochtan souden altoes die vorghenoemde erfghenamen bliven gheldende den heeren haren tchiins also verre als men hen schuldech ware te gheldene.

Over alle dese dinghen die hiervoren siin ghescreven, daer si worden bekendt ende ghedaen, so waren met ons wise liede ende besceedene: Godevort van Berghen, drossate beidder heeren van den lande, Marseliis van Berghen ende Ian van der Meere ende daer-

1424 ^c doorgehaald C. – ^d aldus B, lees vaert als C.

toe vele andre goede lieden, dewelcke Godevort, Marcellis ende Ian hebben met ons bezeghelt desen tchaertre.

In orcunden van welcken dinghen hebben wi ten eisce van den voerghenoemde erfghenamen desen tchaertre bezegelt met onsen ghemeinen zeghele. Ende wi oec Godevort van Berghen, drossate der heren van Breda ende van Berghen, Marcellis van Berghen ende Ian van der Meere om^e orcunden te ghevene van alle dien poenten die hier boven siin ghescreven, so hebben wi omme dats ons baden die erfghenamen daer dese tchaertre afspreect, onse zeghele ghehanghen an dese tieghenwordighen lettren, die ghegheven worden int iaer ons Heeren doen men screef dusentech driehondert ende een, omtrent de feste van Onsen Vrouwen Lichtmisse.

1425

1302 maart 9

Adolf I (van Waldeck), bisschop van Luik, bekrachtigt middels transfix de overeenkomst tussen abdis en convent van de abdij van Thorn enerzijds en de pastoor van Baarle anderzijds, inzake de tienden en andere rechten in de parochie van Baarle (zie nr. 1401).

Origineel

[A]. *Niet voorhanden; blijkens de oorkonde, uitgegeven door HABETS, Archieven kapittel Thorn, I, 1889, p. 296-297, nr. 28, eind 14/begin 15e eeuw nog in het abdijsarchief van Thorn voorhanden.*

Afschriften en vertaling

[B]. *eind 14/begin 15e eeuw, niet voorhanden, bekend uit HABETS, Archieven kapittel Thorn, I, 1889, p. 296-297, nr. 28, afschrift ten behoeve van een proces, waarschijnlijk naar [A].*

C. *eerste helft 15e eeuw, Maastricht, RA, archief abdij van Thorn, B, voorl. inv.nr. 1628 (voorheen cartularium nr. 1) = Cartularium abbatiae imperialis Thorensis, 966-1600, p. 167 (oude fol. 88^r), onder de rubriek: Approbatio dicte ordinationis ecclesie de Baerll domini Adulphi episcopi Leodiensis, naar [A].*

[D]. *ca. 1662, niet voorhanden, bekend uit [E], authentieke vertaling.*

[E]. *ca. 1663, niet voorhanden, bekend uit F, authentiek afschrift door Jan Bogaerts, naar [D].*

F. *ca. 1699, 's-Hertogenbosch, RA, archief Commissie van Breda, inv.nr. 675 = cartularium van de abdij van Thorn, fol. 8^r, onder de rubriek, fol. 7^r: Appro-*

1424 ^e gerestaureerd B, om meere C.

batie van den bisschop ende 't cappittel van Luyck ende van den paus met commissie aen parthijen, anno 1301, *geauthenticeerd afschrift door W. Speccken, openbaar notaris, naar [E].*

[G]. *vóór 1780, niet voorhanden, bekend uit H, cartularium van de abdij van Thorn, fol. 50, mogelijk naar [A].*

H. *1780, Maastricht, RA, archief abdij van Thorn, C, voorl. inv.nr. 18783 = cartularium van de abdij van Thorn, ongefol., onder de rubriek: Approbatio episcopi et capituli Leodiensis et pontificis cum commissione ad partes, 1301, naar [G].*

I. *eind 18e eeuw, Brussel, ARA, verzameling Handschriften, nr. 1388 = cartularium van het kapittel van Geertruidenberg, fol. 6^v, onder de rubriek: Approbatio episcopi et capituli Leodiensis et pontificis cum commissione ad presentes (sic, men verwacht partes), 1301, naar H.*

Niet eerder uitgegeven.

Regest

HABETS, *Archieven kapittel Thorn, I, 1889, p. 84, nr. 90 (gedateerd 17 februari 1301).*

Datering

De oorkonde is gedateerd naar de in deze periode te Luik gebruikelijke paasstijl. Datering naar een winterstijl, die 17 februari 1301 zou opleveren, is uitgesloten daar Adolf I pas op 5 augustus 1301 tot bisschop van Luik werd verkozen.

Transfix

Zie nr. 1401 onder Transfix.

Ontstaan en samenhang

Adolf I, bisschop van Luik, bekrachtigt de vijf overeenkomsten, gesloten tussen abdis en convent van de abdij van Thorn en de pastoors van Baarle, Gilze, Beek, Eijsden en Thorn, zie nr. 1399 onder Ontstaan en samenhang. De vier overgeleverde oorkonden – de tekst van de bisschoppelijke bekrachtiging voor Beek ontbreekt – zijn woordelijk gelijk en alle 9 maart 1302 gedateerd. Waarschijnlijk zijn door de bisschoppelijke kanselarij op basis van één model vijf exemplaren vervaardigd.

Adolphus, Dei et sedis apostolice gratia Leodiensis episcopus, universis presentes litteras visuris in Domino salutem.

Noverint universi quod nos visis et intellectis diligenter litteris super compositionem et ordinacionem de quibus in eisdem litteris, quibus hec nostre littere sunt infixae, mencio habetur eas sicut iuste et rationabiliter facte sunt, propter bonum pacis et ad vitandam contentionis et discordie materiam in futuram ad supplicacionem parcium ratificamus et eciam auctoritate ordinaria confirmamus.

In cuius rei testimonium presentibus litteris sigillum nostrum est appensum.
Datum feria sexta post diem Cinerum, anno Domini millesimo CCC^o primo.

1426

1302 maart 9

Adolf I (van Waldeck), bisschop van Luik, bekrachtigt middels transfix de overeenkomst tussen abdis en convent van de abdij van Thorn enerzijds en de pastoor van Gilze anderzijds, inzake de tienden en andere rechten in de parochie van Gilze (zie nr. 1399).

Origineel

[A]. Niet voorhanden; blijktens [B] bezegeld d'ung moyen seel et cijre verde a simple queue de parcemin.

Afschriften en vertalingen

- [B]. 1571 december 31, niet voorhanden, bekend uit K, authentiek afschrift door J. van der Hagen, deurwaarder en openbaar notaris, naar [A].
- C. ca. 1635, Maastricht, RA, archief abdij van Thorn, C, voorl. inv.nr. 19233, bundel stukken, authentiek afschrift door M. Heijlermans, kapittelsecretaris van Thorn, naar [A].
- [D]. na 1571 december 31 – vóór 1646, niet voorhanden, bekend uit F, afschrift in een handschrift in het bezit van Jacob van Lanschot, schepen van Breda, naar [B].
- [E]. 1639, april 30, niet voorhanden, bekend uit G, authentiek afschrift door J. van Thijsen, openbaar notaris, naar een niet gespecificeerd afschrift.
- F. ca. 1647, Breda, GA, afd. IV-1, collectie Havermans, inv.nr. 12 (register Q), fol. 101^v-102^v, eenvoudig afschrift door Adriaan Havermans, griffier van de stad Breda, naar [D].
- G. 1653, augustus 20, Maastricht, RA, archief abdij van Thorn, B, voorl. inv.nr. 2035 (voorheen portefeuille 23), losse stukken, afschrift, geauthenticeerd door J. van den Couwenberghe, openbaar notaris, naar [E].
- [H]. ca. 1654, niet voorhanden, bekend uit R, authentiek afschrift door Jan Bogaerts, openbaar notaris, naar C.
- I. 1655, Maastricht, RA, archief abdij van Thorn, C, voorl. inv.nr. 19233, bundel stukken, authentiek afschrift door J. Bachuys, openbaar notaris, naar [A].
- [J]. 1572 – vóór 1659 april 30, niet voorhanden, bekend uit K, cartularium van de abdij van Thorn, naar [B].
- K. 1659 april 30, Maastricht, RA, archief abdij van Thorn, C, voorl. inv.nr. 19233, bundel stukken, authentiek afschrift door J. van den Huysen, openbaar notaris, naar [J].

- [L]. vóór 1662, niet voorhanden, bekend uit MQ, authentiek afschrift door J. Bachuys, kapittelsecretaris van Thorn, naar [A].
- M. 1662, Maastricht, RA, archief abdij van Thorn, C, voorl. inv.nr. 19233, bundel stukken, authentieke vertaling door Jan Bogaerts, openbaar notaris, van [L].
- [N]. 1662, niet voorhanden, bekend uit O, authentiek afschrift door Willem van der Linden, openbaar notaris, naar [A].
- O. 1662, 's-Hertogenbosch, RA, fotodocumentatie ONB, authentiek afschrift door Jan Bogaerts, openbaar notaris, naar [N].
- [P]. 1663, niet voorhanden, bekend uit Q, authentieke vertaling door Jan Bogaerts, openbaar notaris, van [L].
- Q. ca. 1699, 's-Hertogenbosch, RA, archief Commissie van Breda, inv.nr. 675 = cartularium van de abdij van Thorn, fol. 65^r, onder de rubriek, fol. 64^r: Contract waer bij blijktt wat thienden de pastorijs van Gilse heeft onder Gilse ende de Haege, d'anno 1299; daernaer volcht oock de confirmatie d'anno 1304 ofte het apostelijklj rescriptum, geauthenticeerd afschrift door W. Speccken, openbaar notaris, naar [P].
- R. eind 17/begin 18e eeuw, Maastricht, RA, archief abdij van Thorn, C, voorl. inv.nr. 19233, bundel stukken, eenvoudig afschrift, naar [H].
- [S]. vóór 1780, niet voorhanden, bekend uit T, cartularium van de abdij van Thorn, fol. 21-23, mogelijk naar [A].
- T. 1780, Maastricht, RA, archief abdij van Thorn, C, voorl. inv.nr. 18783 = cartularium van de abdij van Thorn, ongefol., onder de rubriek: De iure patronatus matricis ecclesie de Gylse et quod abbatissa et capitulum Thorensis habeat in ea et eius appendiciis decimas, tam nouales quam antiquas, 1301, naar [S].

Uitgaven

- a. GRAMAYE, *Antiquitates Bredanae*, 1708, p. 33-35, direct of indirect naar [B]. – b. LÜNIG, *Das Teutsche Reichs-Archiv*, XIX, 1720, p. 1174-1175 (gedateerd 1301), naar [B]. – c. MIRAEUS – FOPPENS, *Opera diplomatica*, II, 1723, p. 880-882, cap. 104, naar a. – d. WOLTERS, *Notice historique Thorn*, 1850, p. 103-107, nr. 18 (gedateerd 1299-1301), naar c.

Regesten

- WAUTERS, *Table chronologique*, VIII, 1892, p. 30. – JUTEN, *Parochiën bisdom Breda*, II, 1935, p. 63-64.

Datering

De oorkonde is gedateerd naar de in deze periode te Luik gebruikelijke paasstijl. Datering naar een winterstijl, die 17 februari 1301 zou opleveren, is uitgesloten daar Adolf I pas op 5 augustus 1301 tot bisschop van Luik verkozen werd.

Transfix

Zie nr. 1399 onder Transfix.

Ontstaan en samenhang

Zie nr. 1425 onder Ontstaan en samenhang.

Adolphus, Dei et sedis apostolice gratia Leodiensis episcopus, universis presentes litteras visuris in Domino salutem.

Noverint universi quod nos visis et intellectis diligenter litteris super compositionem et ordinationem de quibus in eisdem litteris, quibus hec nostre littere sunt infixae, mentio habetur eas sicut iuste et rationabiliter facte sunt, propter bonum pacis et ad vitandam contentionis et discordie materiam in futuram ad supplicationem partium ratificamus et etiam autoritate ordinaria confirmamus.

In cuius rei testimonium presentibus litteris sigillum nostrum est appensum.

Datum feria sexta post diem Cinerum, anno Domini millesimo trecentesimo primo.

1427

1302 maart 14

Jan II, hertog van Brabant, oorkondt dat ten overstaan van hem en zijn leenmannen Hugo van Mallant, ridder, zijn leen te Wouw, Nispen en Roosendaal aan hem opdraagt, waarmee hij Godfried van Bergen beleent, en dat Jan Volkard, ridder, zich daarvoor garant stelt.

Origineel

A. 's-Gravenhage, ARA, archief Nassause Domeinraad, I, Raad en rekenkamer te Breda, inv.nr. 100, reg. nr. 86. – Afmetingen: hoogte 245 (rechts 239) + pliek 16 (22) x breedte 207 (onder 224) mm; gaaf bewaard, behoudens de bezegeling.

Aantekening op de voorzijde, rechts onder de pliek: door kanselarijhand: Per ducem. – Aantekeningen op de achterzijde: 1° door 17e-eeuwse hand: Oprichting over alsulcken leen gelegen tot Wouw, tot Nispen ende Roosendael ten behoeve van heer Godert van Bergen, 1301, III. – 2° door andere 17e-eeuwse hand: 1301.

Bezegeling: één uithangend bevestigd zegel, dat aangekondigd is, namelijk: S ridderzegel van oorkonder, rond, van bruin-gele was, zwaar beschadigd (in drie los bijliggende fragmenten) (zie hier nr. 1383-1384 A2 S), met tegenzegel CS ridderzegel, rond (doorsnede zegelveld 45, rand 5 mm), zwaar beschadigd (zie hier nr. 1383-1384 A2 CS).

Uitgave

a. CERUTTI, *Middeleeuwse rechtsbronnen Breda, I*, 1956, p. 82-83, nr. 92, naar A.

Regest

DROSSAERS, *Archief Nassauschen Domeinraad, I-2*, 1948, p. 26, nr. 86.

Datering

Het gebruik van de paasstyl is verondersteld, zie Inleiding.

Wi^a Ian, bi der grachien ons Heren hertoghe van Lottheriich, van Brabant ende van Lymborgh, maken cont allen denghenen die dese lettren sien selen oefte horen lesen dat voere ons ende voere onse manne, dat es te wetene minen her Ianne van Berlaer, onsen riddere, Willeme van Herlaer, Lodewike Commessaelgien ende ander onse manne quaem in propere persone miin her Hughe van Mallant, riddere, ende droegh op in onse hande alsoe selch leen alse hi, miin her Hughe, houdende was van ons te leene, dat gheleghen was ende es tote Woude, tote Nispen ende tote Rosendaele met allen den rechte ende met allen dien dat tote desen voereghenomden goede toebehoert, gheliich dat hiit, miin her Hughe, van ons te leene houdende was, tote Godevards behoef van Berghen^b, welke leen met allen dat daertoe behoert, gheliich dat voere ghesegh es, wii ghegheven hebben ende gaefen den voereghenomden Godevarde van Berghen te gherechten leene, hoeme ende sienen nacoemelinghen van ons ons^c ende van onsen nacoemelinghen te houdene ende te ghebrukene ewelike. Oec es te wetene dat voere ons ende voere onse manne quaem in propere persone miin her Ian Volcart, riddere, ende gheloeffde voere ons ende voere onse manne dat hi Godevarde van Berghen, die hiervoere ghesegh es, gherecht waerant sien soude van desen voereghenomden leene met allen dat daertoe behoert, gheliich dat voere ghesegh es, van allen denghenen die ane diet voereghenomde goet naerescaep hebben oefte hebben mochten, alse van naerescapen van des voeregheseghs miins her Hughes haelven alse van maghescapen, ende teghen alle dieghene die hoen rechts vermeten oefte vermeten selen ane diet voereghenomde leen ende te rechte comen ende comen willen binnen iaere ende binnen daghe. Waere oec dat sake dat dese voereghenomde her Ian Volcart desen voereghenomden Godevarde niet en dade gherechte waeranscaep van desen voereghenomden leene gheliich dat hiet hiervoere gheloeft heeft, soe gheloeft wi den voereghenomden Godevarde dat wi den voereghenomden her Ianne Volcarde daertoe bedwingen selen, dat hi hoeme, Godevarde, wel ende wittelike waeranscaep doen^d sal^d, gheliich dat hi voere ons gheloeft heft ende hierboven bescreven staet.

Ende daer wi diet voereghenomde leen desen voereghenomden Godevarde gaefen te gherechten leene ende daer hi ons manscaep dede gheliich dat hiervoere ghesegh es, waeren over miin her Godevard van Brabant, onse liefe oem, miin her Ian, here van Kuyc, her Daneel van Bochout, riddere, ende ander onse manne.

In oercunscapen van allen desen voereghenomden^e sticken ende ommedaet^f desen voereghenomden Godevarde vaeste ende ghestaedech sien sael^g al dat hiervoere bescreven es, soe hebbe wi dese lettre beseghelt uuthanghende met onsen propere seghele.

Diet was ghedaen ende ghemacht int dat iaer ons Heren dusentech driehundert ende een, des woensdachgs na groete vastelaevent.

(S+CS)

1427 ^a versierde initiaal A. – ^b slotletter toegevoegd door de teksthand A. – ^c dittografie A. – ^{d-d} sterk ver-
vaagd door slijtage A. – ^e tweede e gewijzigd uit o A. – ^f twee slotletters gewijzigd uit andere letter
A. – ^g gewijzigd uit sal, e over geradeerde l geschreven A.

1428

1302 april 12

Schepenen van Bergen op Zoom oorkonden dat Pieter Gerardszoon verklaart schuldig te zijn aan Hendrik van Surs een jaarlijkse erfrente van 20 schelling, die hij gevestigd heeft op zijn erfgoed in de Nieuwe Straat (Blauwehandstraat) te Bergen op Zoom.

Origineel

[A]. Niet voorhanden.

Afschrift

B. 1407 na mei 4, Antwerpen, RA, archief Sofiaklooster der kartuizers te Antwerpen, voorl. inv.nr. 14 = cartularium van het Katharinaklooster der kartuizers te Kiel (Antwerpen), later te Lier, fol. 300^v-301^r, nr. 11, onder caput: Bergis super Zomam, en onder de rubriek: Chartre van XVIII grote payments van huysinghe ende erve in de selve strate (maar onder nr. 10 wordt de Gasthuysstrate genoemd, niet de Nieuwe Straat) die Ian de Witte ende Iacob Spaen betalen, naar [A].

Niet eerder uitgegeven.

Datering

Het gebruik van de paasstyl is verondersteld, zie Inleiding.

Nos Hermannus filius Hermanni et Heinricus dictus Nodennay, scabini in Berghen supra Zoem, notum facimus universis presentia visuris quod in nostra constitutus presencia Petrus filius Gerardi recognovit coram nobis se teneri Heinrico dicto de Surs, opidanus in Berghen, et suis successoribus in XX solidis annui census seu redditus perpetue, singulis annis in die beati Bavonis apud Berghen libere persolvendum cum grossis et albis Turonensibus regalibus et bonis qualibet pro XVII denariis vel cum moneta tanti valoris fideliter deliberando. Et ad legitimum^a perpetuamque persolutionem dicti census singulis annis termino prenotato prefatus Petrus obligavit hereditatem suam cum cunctis pertinentis ad ipsam hereditatem infra opidum de Berghen sitam et continuatam in Nova Plathea, inter hereditatem predicti Heinrici de Surs ex una parte et hereditatem Nycholay, militis, ex altera. Et sepedictus Petrus supportavit predictam hereditatem suam cum cunctis pertinentis ad ipsam hereditatem in manibus predicti Heinrici de Surs ad verum pignus impignorando ad predicti census legitimum persolutionem perpetue singulis annis termino et loco prenotato.

In quorum omnium testimonium nos antedicti scabini sigilla nostra presentibus duximus apponenda.

Datum anno Domini M^o CCC^o primo, feria quinta ante Ramos Palmarum.

1428 ^a aldus B.

1429

1302 mei 27

De pastoors van Steenberghe, Wouw en (Oud) Gastel en de kapelaan van Wouw oorkonden dat Dionysius zoon van Gozewijn van Westerlo schenkt aan abt en convent van de St.-Bernardsabdij (te Hemiksem) zijn erfgoed in verschillende niet met name genoemde parochies, onder voorbehoud van het vruchtgebruik gedurende zijn leven.

Origineel

- A. Antwerpen, RA, archief abdij St.-Bernards te Hemiksem, charter ad datum 27 mei 1302 (aanwinst 1886). – Afmetingen: hoogte 101 (rechts 95) + pliek 19 (17) x breedte 232 (onder 229) mm; gaaf bewaard, behoudens de bezegeling. Aantekeningen op de achterzijde: 1° door 14e-eeuwse hand: Littera de bonis que dedit nobis Dyonisius filius quondam Gosuini de Westerla, in diversis parrochiis sitis. – 2° door 14/15e-eeuwse hand: G (in rode inkt). XI. Bezegeling: één bevestiging (met sporen van was op de uithangende dubbele strook perkament) (S3D) en drie bevestigingsplaatsen (met aan de tweede een identieke, maar gedeeltelijk afgescheurde bevestiging; van de overige is alleen een snede in de pliek zichtbaar) voor de vier aangekondigde zegels (LS1, LS2, LS4).

Afschriften

- B. begin 16e eeuw, Bornem, St.-Bernardus Abdij, archief abdij St.-Bernards, hs. nr. 332 = Cartularium (alphabetum) rubrum II, fol. 132^r-132^v, nr. G 10 (bis), geauthenticeerd door Judocus Bal, apostolisch notaris (gedateerd 1659), naar A.
- C. eerste helft 17e eeuw, ibidem, hs. nr. 323 = Cartularium (alphabetum) rubrum I-2, fol. 14^r-14^v, nr. G 11, onder caput: G rubr.: Littere de bonis apud Woude, Haecxdonck et Nyspen, met in de inhoudsopgave, fol. 7^r, onder nr. 10 (tweede gedeelte) de rubriek: Item littera quod Dionisius filius Gosuini de Westerloe contulit nobis omnia bona sua, geauthenticeerd door J. Rubens, openbaar notaris (ongedateerd, ca. 1653), naar A.

Niet eerder uitgegeven.

Ontstaan en samenhang

Deze oorkonde is geschreven door de hand die ook de nrs. 1231, 1430, 1456, 1457 en 1458 mundeerde.

Universis^a Christi fidelibus ad quos presentes littere pervenerint Petrus, investitus ecclesie de Steenberghe, Egidius, ecclesie de Woude et Iohannes, ecclesie de Ghestele investiti, necnon et Symon, capellanus in Woude, salutem et subscriptam cognoscere veritatem.

1429 ^a vergrote initiaal, waarvoor een aanvangsteken A.

Universitati vestre notum facimus tenore presentium attestantes quod in nostra propter hoc constitutus presentia Dyonisius filius quondam Gosuini de Westerle, sanus corpore, compos mente et proprie adhuc libertatis existens, in puram elemosinam contulit et se contulisse recognovit viris religiosiis abbati et conventui monasterii Loci sancti Bernardi Cisterciensis ordinis, Cameracensis dyocesis, omnem et totalem hereditatem suam quam habebat et possidebat in parrochias^b diversis, tam in terra arabili culta et inculta quam in silvis, pratis, pascuis, wastina seu brueria et ceteris bonis hereditariis, quocumque nomine censeantur et ubicumque locorum situm habeant, cum omnibus domibus et edificiis constructis in eisdem, prout ad ipsum pleno iure spectabant aut spectare poterant et debebant, a dictis religiosiis perpetuis temporibus pacifice et quiete possidendam et habendam. Contulit autem predictus Dyonisius religiosiis memoratis bona predicta donatione que est inter vivos et inter viventes fieri consuevit, hac adiecta conditione quod, si heredes ipsius Dyonisii post mortem ipsius dicta bona iure hereditario sibi vellent attrahere aut^c per potentiam brachii secularis seu iudicium dictos religiosos a pacifica possessione dictorum bonorum seu aliquorum ex ipsis expelli, amoveri seu impediri contingeret, tunc predicti heredes sui, aut is vel hii qui sibi per violenciam seu iudicium vel alio quoquo modo sibi predicta bona usurparent vel attraherent, predictis religiosiis simul et semel sexaginta libras Louanensium alborum bonorum et legalium, antequam predictis bonis gaudeant, fideliter et legaliter solvere tenebuntur et omnes fructus seu proventus bonorum predictorum a predictis religiosiis exinde interim medio tempore suscepti ipsis religiosiis absque discomputatione qualibet integraliter remanebunt.

In quorum omnium testimonium et memoriam sempiternam sigilla nostra presentibus litteris sunt appensa.

Datum anno Domini millesimo tricentesimo secundo, dominica ante Ascensionem^d dominicam^e circa finem maii.^f

(LS1) (LS2) (S3D) (LS4)

1430

1302 augustus 6

De pastoors van Steenberg en (Oud) Gastel en de kapelaan van Wouw oorkonden dat Gillis, pastoor van Wouw, verklaart schuldig te zijn aan abt en convent van de St.-Bernardsabdij (te Hemiksem) 60 pond oud klein Leuvense munt, na zijn overlijden aflosbaar met zijn huis en goederen achter de kerk (te Wouw).

1429 ^b aldus A, lees parrochiis. – ^c op rasuur door mogelijk een andere hand A. – ^d aldus A, men verwacht Ascensionem. – ^e aldus A, men verwacht Domini. – ^f hierna een sluitingsteken A.

Origineel

- A. Antwerpen, RA, archief abdij St.-Bernards te Hemiksem, charter ad datum 6 augustus 1302 (aanwinst 1886). – Afmetingen: hoogte 122 (rechts 120) + pliek 19 (24) x breedte 230 (onder 235) mm; gaaf bewaard, behoudens de bezegeling.

Aantekeningen op de achterzijde: 1° door 14e-eeuwse hand: Littera domini Egidii curati de Woude de LX^a libris parvorum Louaniensium recipiendis ad domum suam cum attinentiis. – 2° door 14/15e-eeuwse hand: G (in rode inkt; hieraan vooraf gaat nog de representant: g. ruber). XVII (mogelijk gewijzigd uit XVI).

Bezegeling: één bevestiging (met zichtbare zegelafdruk op de uithangende, dubbele perkamenten strook) (S3D) en drie bevestigingsplaatsen (met identieke, maar gedeeltelijk afgescheurde bevestiging) voor de vier aangekondigde zegels (LS1, LS2, LS4).

Afschriften

- B. begin 16e eeuw, Bornem, St.-Bernardus Abdij, archief abdij St.-Bernards, hs. nr. 332 = Cartularium (alphabetum) rubrum II, fol. 135^v-136^r, nr. G 16 (ter), geauthenticeerd door Judocus Bal, apostolisch notaris (gedateerd 1659), naar A.
- C. eerste helft 17e eeuw, ibidem, hs. nr. 323 = Cartularium (alphabetum) rubrum I-2, fol. 19^r-19^v, nr. G 17 (verbeterd uit 16), onder caput: G rubr.: Littere de bonis apud Woude, Haecxdonck et Nyspen, met in de inhoudsopgave, fol. 7^r, onder nr. 16 de rubriek: Littere quatuor pariter (zie ook nrs. 1347, 1457 en 1456) de libris domini Egidii, investiti de Wouda, et testamentum eiusdem, geauthenticeerd door J. Rubens, openbaar notaris (ongedateerd, ca. 1653), naar A.

Niet eerder uitgegeven.

Ontstaan en samenhang

Deze oorkonde is geschreven door de hand die ook de nrs. 1231, 1429, 1456, 1457 en 1458 mundeerde.

Universis^a presentes litteras inspecturis Petrus, investitus ecclesie de Steenberghe, Iohannes, investitus ecclesie de Ghestele, et Symon, capellanus in Woude, salutem et presenti scripto credulitatis testimonium adhibere.

Universitati vestre notum facimus tenore presentium attestantes quod in presentia nostra constitutus dominus Egidius, investitus ecclesie de Woude, sanus et bene compos mentis sue, recognovit se teneri et debere ex mutuo legali sibi facto et ex diversis contractibus mutuo habitis viris religiosis .. abbati et conventui monasterii Loci sancti Bernardi Cysteriensis ordinis, Cameracensis dyocesis, sexaginta libras Louaniensium antiquorum

1430 ^a vergrote initiaal, waarvoor een aanvangsteken A.

parvorum et alborum, quas eisdem assignavit^b recipiendas et levandas post mortem suam^c ad domum suam sitam in loco^d qui vocatur After de Kerke cum fundo suo et omnibus edificiis et attinentiis suis et ad omnia prata et bona circumcirca dictam domum suam cum fundo suo iacentia, tam ex uno latere rivuli qui vocatur Beke quam ex altero, empta erga quoscumque, cum ortis, virgultis et piscariis suis. Ita quidem quod dicta domus cum omnibus predictis bonis et attinentiis suis pro dicto debito sexaginta librarum Louaniensium post mortem suam cedere debeat in usum et possessionem perpetuam religiosis predictis, hereditario iure perpetuis temporibus ab eisdem possidenda et habenda. Hac adiecta conditione quod, si heredes ipsius domini Egidii post mortem ipsius dicta bona iure hereditario voluerint possidere aut si dictos religiosos per potentiam brachii secularis seu ecclesiastici a pacifica possessione dictorum bonorum seu aliquorum ex ipsis amoveri seu impediri contigerit, tunc predicti heredes sui aut is vel hii qui sibi per violentiam seu iudicium vel aliquo modo alio predicta bona usurpaverint vel attraxerint, predictis religiosis simul et semel predictas sexaginta libras Louaniensium, antequam predictis bonis gaudeant, fideliter et legaliter solvere tenebuntur et omnes fructus seu proventus bonorum predictorum a predictis religiosis exinde medio tempore suscepti ipsis religiosis absque computatione qualibet remanebunt.

In quorum omnium testimonium sigilla nostra una cum sigillo ipsius domini Egidii ad petitionem et instantiam ipsius presentibus litteris sunt^e appensa^f.

Datum anno Domini millesimo trecen(te)simo^g secundo, feria secunda ante festum beati Laurentii martiris.^h

(LS1) (LS2) (S3D) (LS4)

I43I

1302 december 1

Nicolaas, abt van de O.L.V.-abdij te Middelburg, en de gardiaan van de minderbroeders aldaar vidimeren een oorkonde van Raas VII (X), heer van Liedekerke, voogd van de minderjarige Hendrik V, heer van Breda, d.d. 25 juni 1255 (zie nr. 1023).

Origineel

- A. Bergen op Zoom, GA, archieven Raad en rekenkamer Bergen op Zoom, inv.nr. 3680. – Afmetingen: hoogte 208 (rechts 194) + pliek 36 (39) x breedte 294 (onder 299) mm; beschadigd, met enig tekstverlies.

1430 ^b slotletters op rasuur A. – ^c u door mogelijk dezelfde hand gewijzigd uit it, anticipatie van sitam A. – ^d de twee laatste letters op rasuur A. – ^e gewijzigd uit est, door radering van de beginletter e A. – ^f gewijzigd uit appensam, door radering van de slot-m A. – ^g te ontbreekt na afbreking op de volgende regel A. – ^h hierna een sluitingsteken A.

Aantekeningen op de achterzijde: 1° door 15e-eeuwse hand: Vidimus van den palen van sHeer Boudenspolre (gedeeltelijk doorgehaald). – 2° door 15/16e-eeuwse hand: Collationata. – 3° door 18e-eeuwse hand: Vidimus van een transport van eenig landt, gelegen onder 'sHeer Boudens polre, genaemd Nue Scagersloe, ten behoeve van Balduinus van Stavenisse gedaen door heer Raso, heer van Liedkerque, in qualiteit als vooght van heer Henrick, heer van den lande van Breda, de dato daeghs na sint Jan Baptiste, anno 1255. – 4° door voorgaande hand, die vervolgt: Nota deeze landen werden hierbij mede verclaert onderworpen aen de Zeeuwse wetten te moeten weesen.

Bezegeling: één uithangend bevestigd zegel, dat niet aangekondigd is, namelijk: S2 staande-figuurzegel van tweede oorkonder, spits-ovaal (hoogte zegelveld ca. 27, breedte ca. 15, rand 3 mm), van groene was, bovenzijde afgebroken, met randschrift: [***]MINORUM · DE[***] (met N in spiegelbeeld); en één bevestigingsplaats (met uithangende dubbele strook perkament) voor het te verwachten, maar niet aangekondigde, zegel van de eerste oorkonder (LS1).

Afschrift

B. *tweede helft 15e eeuw, Bergen op Zoom, GA, archieven Raad en rekenkamer Bergen op Zoom, inv.nr. 1 = Register van alderhande privilegien, concessien etc. (cartularium van de heren van Bergen op Zoom), fol. 132^v-133^v, onder de rubriek: Van zekere paelsceydinge van tlant van Bergen ende tlant van Scakerloe of daer omtrent in Latyne gescreven, en met de aantekening: Collationata, naar A.*

Uitgave

a. BRUGGEMAN, in *BVGO, 5e reeks, IV (1917)*, p. 47-48, naar A.

Regesten

JUTEN, in *Taxandria, XLI (1934)*, p. 286. – VAN HAM, *Inventaris raad en rekenkamer Bergen op Zoom, 3-B, 1980*, p. 589, nr. 715.

Nos^a Nicholaus^b, Dei patientia abbas beate Marie in Middelburch, et ghardianus fratrum Minorum eiusdem loci notum facimus universis presentes litteras inspecturis quod nos anno Domini M° CCC° secundo sabbato^c post Andree apostoli^c vidimus litteras venerabilis viri Rasonis, domini de Lydekerke, tutoris Heinrici directi heredes Heinrici, bone^d memorie^d domini de Breda, sigillo suo sigillatas, non cancellatas, nec abolutas^e, nec in aliqua sua parte viciatas, in hec verba:

— — — (hierna volgt de tekst van nr. 1023).

Sabbato post Andree apostoli approbamus.^f

(LS1) (S2)

1431 ^a hiervoor een aanvangsteken A. – ^b Nicolaus B. – ^{c-c} boven de regel geschreven door de teksthand A. – ^{d-d} door scheur in perkament beschadigd A. – ^e aldus A, abalitas aldus B, lees abolutas. – ^f hierna een sluitingsteken A.

I432

(1302 november 25 – december 11)

Raas II van Gavere, heer van Liedekerke en van Breda, Arnoud, heer van Wezemaal, Jan, heer van Kruiningen, ridders, en Godfried van Bergen, (schild)knaap, beslechten het geschil tussen de lieden van Zeeland en het land van Breda, die woonachtig zijn tussen de Westerschelde (Honte) en de Hinkele, enerzijds en de inwoners van het land van Bergen op Zoom anderzijds. (Deperditum)

Origineel, afschriften noch uitgaven voorhanden.

Vermelding

Het bestaan van deze oorkonde, waarvan de tekst verloren is gegaan, volgt uit de vermelding van de scheidsrechterlijke uitspraak en de beoorkonding daarvan, bezegeld met de zegels van de oorkonders, in de bevestigingen door Gerard van Wezemaal, heer van Bergen op Zoom, van 11 december 1302: dat seggen ende dat soendinc alzoet als zyt gheseyt hebben ende gemaket ende oic besegelt met haren seghelen, zie nrs. 1433 en 1434.

Datering

De termini van het deperditum volgen uit het ontstaan of opnieuw oplaaien van de twist in de week voor 25 november en de genoemde bevestigingen van de verzoening op 11 december 1302, zie nrs. 1433 en 1434.

I433

1302 december 11

Gerard van Wezemaal, heer van Bergen op Zoom, belooft onder bekrachtiging van de hertog van Brabant zich te zullen houden aan de uitspraak van Raas II van Gavere, heer van Liedekerke en van Breda, Arnoud, heer van Wezemaal, Jan, heer van Kruiningen, ridders, en Godfried van Bergen, (schild)knaap, inzake het geschil te Bergen op Zoom tussen de lieden van Zeeland en van de heer van Breda, die woonachtig zijn tussen de Westerschelde (Honte) en de Hinkele, enerzijds en zijn lieden anderzijds.

Origineel

[A]. Niet voorhanden.

Afschriften

- B. 1561, Brussel, ARA, verzameling *Handschriften*, nr. 12 = Cartulaire de Hollande, Zélande et Frise, fol. 332^r-333^r, onder de rubriek: *Litera domini de Berghen super Zoem sigillata una cum sigillo ducis Brabantie super pace et concordia inter Zeelandiam et illos de Berghen*, vermoedelijk naar [A].
- C. 1562, Lille, AdN, archief *Rekenkamer van Lille*, inv.nr. B 1585 = 4e *Henegouws cartularium*, fol. 154, vermoedelijk naar [A].
- D. 1563, 's-Gravenhage, ARA, archief *graven van Holland*, inv.nr. 2147 (voorheen archief *LRK Holland*, nr. 76) = [Copies tirées d'un registre], Cas T, fol. 360^v-361^v, onder dezelfde rubriek als B, naar B.
- E. 1706 – 1712, Haarlem, RA, collectie *kopieën Leen- en Registerkamer van Holland*, inv.nr. 31 (voorheen *Losse Aanwinsten*, nr. 61) = Copies tirées d'un registre qui regardent les chartres des comtés d'Hollande et de Zelande et la seigneurie de Frize, fol. 317^v-318^v, naar B.

Uitgave

a. VAN MIERIS, *Groot charterboek*, II, 1753, p. 24, naar CE.

Regest

HERMANS, *Analytische opgave*, 1844, p. 59.

Samenhang

Zie nrs. 1432 en 1434.

Wy Gheraerd van Wezemale, heerre van Bergen aen den Zoem, maken condt allen luden alse van eenen twiste, die gheviel te Berghen aen den Zoem in de weke voir sinte Catherynendaeghe, tusschen die van Zeelant ende heren Rasen luden, sheren van Liedekerckke ende van Breda, die wonen tusschen Honte ende Hynckele aen deene zyde, ende onze lude aen dander zyde, ende van allen twiste, die sint daerof commen es, ende van allen twiste, die tevooren was tusschen die twee landen, dat verzoent is by zegghene heeren Raesen, des heeren van Liedekercke ende van Breda, ende heren Aernoudts, des heeren van Wezemaale, heeren Ian, tsheren van Cruyninghen, ridderen, ende Godevaerts van Berghen, knaepen, dat zegghen ende dat zoendynck alzo als zyt ghezeghet hebben ende ghemaket, ende oock bezeghelt met haren zeghelen, gheloven wy zonder arghenlist te houdene ende onzen luden te doen houdene eewelycke vaste ende ghestade. Waere dat zake dat yemanne van onzen luden dat zoendynck brake op den heere van Liedekercke ende van Breda, iof op zyne luden voorseyt, die woonen tusschen Honte ende Hynckele, dat men proeven mochte met goeder waerheyde, dat zouden wy hem beteren iof doen beteren op zegghen des heeren van Liedekercke ende van Breda voirseyt. Ende waere oock dat zake dat eenich van onzen luden dit zoendynck te brake iof ons des overhoorech waeren iof wezen wouden, ende wy des niet daeden gheschien, soe hebben wy ghebeden ende bidden onsen lieven heere den hertoghe van Brabant, dat hy onze lude dairtoe dwinghen, ende houde dat zoendynck te houdene alst voorseyt is ende hy in kennissen desen brief bezeghele met zynen zeghelen ghelycke den onsen. Ende wy Ian, metter gratien

Godts hertoghe van Lothryck, van Brabant ende van Limborch, omme dat wy willen dat dit zoendync alst voorseit is vaste ghehouden worde zeker ende ghestaede, ende ons die heere van Berghen ghebeden heeft, soe hebben wy dezen brief bezeghelt met onzen zegele ghelycke den zynen dit zoendynck van zynen luden voirseyt te doen houden in allen manieren alst voorscreven is.

Dezen brief was ghegeven int iaer ons Heeren derthienhondert ende twee, des dynxdaghes na sinte Nicholausdach.

I434

1302 december 11

Gerard van Wezemaal, heer van Bergen op Zoom, belooft zich te zullen houden aan de uitspraak van Raas II van Gavere, heer van Liedekerke en van Breda, Arnoud, heer van Wezemaal, Jan, heer van Kruiningen, ridders, en Godfried van Bergen, (schild)knaap, inzake het geschil tussen de lieden van Zeeland van de graaf van Holland enerzijds en zijn lieden anderzijds.

Origineel

[A]. Niet voorhanden.

Afschriften

- B. 1561, Brussel, ARA, verzameling Handschriften, nr. 12 = Cartulaire de Hollande, Zélande et Frise, fol. 331^r-332^r, onder de rubriek: Litera domini de Wezemale et domini de Berghen super Zoem per quam obligant pro se et gentibus suis de Berghen tenere domini Rasonis de Liedekerke at aliorum super guerram inter Zeelandiam et Berghen (*sic*, zie nr. 1433), vermoedelijk naar [A].
- C. 1562, Lille, AdN, archief Rekenkamer van Lille, inv.nr. B 1585 = 4e Henegouws cartularium, fol. 153, vermoedelijk naar [A].
- D. 1563, 's-Gravenhage, ARA, archief graven van Holland, inv.nr. 2147 (voorheen archief LRK Holland, nr. 76) = [Copies tirées d'un registre], Cas T, fol. 359^v-360^v, onder dezelfde rubriek als B, naar B.
- E. 1706 – 1712, Haarlem, RA, collectie kopieën Leen- en Registerkamer van Holland, inv.nr. 31 (voorheen Losse Aanwinsten, nr. 61) = Copies tirées d'un registre qui regardent les chartres des comtés d'Hollande et de Zelande et la seigneurie de Frize, fol. 317^r-317^v, naar B.

Uitgave

a. VAN MIERIS, *Groot charterboek, II*, 1753, p. 24, naar E.

Regest

HERMANS, *Analytische opgave*, 1844, p. 59.

Samenhang

Zie nrs. 1432 en 1433.

Wy Gheerard van Wezemale, heere van Berghen aen den Zoem, maken condt allen luden alse van eenen twiste die gheviel te Berghen an den Zoom, in de weke voor sinte Catherynendaeghe tusschen die van Zeelant, die biden zyn myns heeren des graeven van Hollant ende van Zeelant, aen deene zyde, ende onze lude aen dander zyde, ende van allen twiste die sint daerof commen is, ende oock van allen twiste die tevooren was tusschen die twee landen, dat verzoent is by zeggene heren Rasen, heere van Liedekercke ende van Breda, heren Aernoudts, heere van Wezemaale, heeren Ians, heere van Cruyninghen, riddere, ende Godevaert van Berghen, knaepe, dat zegghe ende dat zoendinc alzo als zyt ghezeghet hebben ende met haren zeghelen bezeghelt ende ghemaket, gheloven wy zonder argenlist te houdene ende onzen luden te doen houdene, eeuwelick vast ende ghestaede. Waer dat zake dat yemand van onsen luden dat zoendynck brake op mynen heere den grave voorseyt of op zyne luden voorseyt van Zellant, dat men proeven mochte met goeder waerheyden, dat zouden wy hem beteren iof doen beteren op zegghe myns heeren des graeven voorseyt.

In oorconde dezen brieve bezeghelt met onzen zeghele.

Dit was ghegheven ende ghemaect int iaer ons Heeren derthienhondert ende twee, des dynsdaeghes naer sente Nicholausdach.

1435

1303 april 5

Lateraan

Paus Bonifatius VIII gelast de deken van het kapittel van St.-Servaas te Maastricht zorg te dragen voor de naleving van de overeenkomst tussen abdis en convent van de abdij van Thorn enerzijds en de pastoor van Baarle anderzijds, inzake tienden en andere rechten in de parochie van Baarle (zie nr. 1401).

Origineel

[A]. *Niet voorhanden; blijkens nr. 1439 voorzien van de pauselijke bul, en blijkens de oorkonde, uitgegeven door HABETS, Archieven kapittel Thorn, I, 1889, p. 296-297, nr. 28, eind 14/begin 15e eeuw nog in het abdiarchieff van Thorn voorhanden.*

Afschriften

- B. 1303 oktober 17, Maastricht, RA, archief abdij van Thorn, A, voorl. inv.nr. 101, gedeeltelijk geïnserieerd in nr. 1439, naar [A].
- [C]. 1304 januari 2, niet voorhanden, bekend uit nr. 1446, naar [A].
- [D]. eind 14/begin 15e eeuw, niet voorhanden, bekend uit de oorkonde, uitgegeven door HABETS, *Archieven kapittel Thorn, I, 1889, p. 296-297, nr. 28, afschrift ten behoeve van een proces, waarschijnlijk naar [A].*
- E. eerste helft 15e eeuw, Maastricht, RA, archief abdij van Thorn, B, voorl. inv.nr. 1628 (voorheen cartularium nr. 1) = *Cartularium abbatiae imperialis Thorensis, 966-1600, p. 167-168 (oude fol. 88^r-88^v), onder de rubriek: Confirmatio apostolica sepedicte ordinationis ecclesie de Baerll, naar [A].*

Niet eerder uitgegeven.

Regest

HABETS, *Archieven kapittel Thorn, I, 1889, p. 86, nr. 95.*

Ontstaan en samenhang

*Uit de zinsnede: peticione monstrarunt blijkt dat paus Bonifatius VIII op verzoek van abdis en convent van de abdij van Thorn het onderhavige mandaat uitvaardigt. Naast onderhavige oorkonde zijn nog drie andere mandaten voorhanden, namelijk voor de pastoors van Gilze, Eijsden en Thorn (zie nr. 1436, HABETS, *Archieven kapittel Thorn, I, 1889, p. 85-86, nr. 93 en p. 86, nr. 94).**

Bonifatius, episcopus, servus servorum Dei, dilecto filio .. decano ecclesie sancti Servacii Traiectensis, Leodiensis diocesis, salutem et apostolicam benedictionem.

Sua nobis .. abbatissa et conventus monasterii de Thoren ordinis sancti Benedicti, Leodiensis diocesis, peticione monstrarunt quod olim inter eas ex parte una et rectorem ecclesie de Barle, dicte diocesis, in qua eadem abbatissa ius patronatus dinoscitur obtinere ex altera, super quibusdam decimis et rebus aliis in quibus utraque pars se ius habere pretendebat orta materia questionis, tandem super hiis amicabilis inter partes easdem compositio intervenit bone memorie Adulphi, episcopi, et dilectorum filiorum capituli Leodiensis ad id accedente consensu, prout in patentibus litteris inde confectis abbatisse et conventus, episcopi, capituli et rectoris predictorum sigillis munitis plenius dicitur contineri, quam eedem abbatissa et conventus apostolico pecierunt munimine roborari, quocirca discrecioni tue per apostolica scripta mandamus quatinus compositionem ipsam, sicut rite, sine pravitate, provide facta est et ab utraque parte sponte recepta, facias per censuram ecclesiasticam appellatione remota firmiter observari.

Datum Laterani, nonis aprilis, pontificatus nostri anno nono.

1436

1303 april 5

Lateraan

Paus Bonifatius VIII gelast de deken van het kapittel van St.-Servaas te Maastricht zorg te dragen voor de naleving van de overeenkomst tussen abdis en convent van de abdij van Thorn enerzijds en de pastoor van Gilze anderzijds, inzake de tienden en andere rechten in de parochie van Gilze (zie nr. 1399).

Origineel

[A]. Niet voorhanden; blijkens nr. 1439 voorzien van de pauselijke bul.

Afschriften en vertalingen

- B. 1303 oktober 17, Maastricht, RA, archief abdij van Thorn, A, voorl. inv.nr. 101, gedeeltelijk geïnsereerd in nr. 1439, naar [A].
- [C]. 1304 januari 2, niet voorhanden, bekend uit nr. 1447, geïnsereerd, naar [A].
- D. ca. 1648, Maastricht, RA, archief abdij van Thorn, C (voorheen Brussel, ARA, Kerkelijke archieven van Brabant), voorl. inv.nr. 19233, authentiek afschrift door Antoon Winckens, openbaar notaris, naar [A].
- E. 1648 oktober 20, *ibidem*, authentieke vertaling door W. Rietraet, openbaar notaris te 's-Gravenhage, van D.
- F. ca. 1662, *ibidem*, bundel stukken, authentiek afschrift door J. Bachuys, kapittelsecretaris van Thorn, naar [A].
- G. 1662, *ibidem*, authentieke vertaling door Jan Bogaerts, openbaar notaris, van D.
- H. 1663, *ibidem*, voorl. inv.nr. 19234, authentiek afschrift door Jan Bogaerts, openbaar notaris, naar E.
- I. ca. 1699, 's-Hertogenbosch, RA, archief Commissie van Breda, inv.nr. 675 = cartularium van de abdij van Thorn, fol. 64^r-65^r, onder de rubriek: Confirmatie ofte apostolijck rescriptum over het accoort hiervooren gestelt, apostolijck rescriptum over het accoort tusschen d'abdisse van Thoor ende den pastor van Gilse, geauthenticeerd afschrift door W. Specken, openbaar notaris, naar H.
- [J]. vóór 1780, niet voorhanden, bekend uit K, cartularium van de abdij van Thorn, fol. 24, mogelijk naar [A].
- K. 1780, Maastricht, RA, archief abdij van Thorn, C, voorl. inv.nr. 18783 = cartularium van de abdij van Thorn, ongefol., onder de rubriek: Confirmatio sedis apostolice cum commissione ad partes, naar [J].

Niet eerder uitgegeven.

Regest

HABETS, *Archieven kapittel Thorn, I*, 1889, p. 86-87, nr. 96.

Ontstaan

Zie nr. 1435 onder Ontstaan.

Bonifacius, episcopus, servus servorum Dei, dilecto filio decano ecclesie sancti Servatii Traiectensis, Leodiensis diocesis, salutem et apostolicam benedictionem.

Sua nobis .. abbatissa et conventus monasterii de Toren ordinis sancti Benedicti, Leodiensis diocesis, petitione monstravit^a quod olim inter eas ex parte una et rectorem ecclesie de Gilze dicte diocesis, in qua eadem abbatissa ius patronatus dinoscitur obtinere ex altera, super quibusdam decimis et rebus aliis in quibus utraque pars se ius habere preten- debat orta materia questionis, tandem super hiis amicabilem inter partes easdem compositio intervenit bone memorie Adulphi, episcopi, et dilectorum filiorum capituli Leodiensis ad id accedente consensu, prout in patentibus litteris inde confectis abbatisse et conventus, episcopi, capituli et rectoris predictorum sigillis munitis plenius dicitur contineri, quam eadem abbatissa et conventus apostolico petierunt munimine roborari, quocirca discretioni tue per apostolica scripta mandamus quatenus compositionem ipsam, sicut rite, sine pravi- tate, provide facta est et ab utraque parte sponte recepta, facias per censuram ecclesiasti- cam appellatione remota firmiter observari.

Datum Laterani, nonis aprilis, pontificatus nostri anno nono.

1437

1303 juli

Leenmannen van de hertog van Brabant en Wouter Oem van Schoten, leenman van de heer van Breda, oorkonden dat Gozewijn, Arnoud en Daniel van den Ende, Jan Rubben en Hendrik Scenne van Oostmalle en alle hoevenaars en cijnsmannen van Jan Volkard, ridder, en zijn vrouw Aleid afstand doen van elk recht in 30 bunder weiland bij Rengvenne (St.-Job-in-'t-Goor), dat Aleid in leen hield van de heer van Breda.

Origineel

[A]. *Niet voorhanden.*

Afschrift

B. *eerste helft 18e eeuw, Brussel, ARA, Kerkelijke archieven van Brabant, inv.nr. 11210 (archieff abdij van Villers, inv.nr. 262) = cartularium van de abdij van Villers te Schoten, fol. 63^v-64^v (oude p. 76-78), onder caput, fol. 23^r: Incipiunt tituli litterarum de Schotis, met in de inhoudsopgave, fol. 13^v, de rubriek: Quadragesima quinta littera quod Gossuinus, Arnoldus et Daniel, fratres, dicti van den Ende quittaverunt omne ius quod habebant super triginta bonnaria*

1436 ^a *aldus nr. 1447, afschrift B, men verwacht monstrarunt.*

pratorum sitorum in Most prope Rinckvenne, que nos postea acquisivimus a domina Aleyde Volkart, ut in littera sequenti patebit, anno 1303, fol. 76, *en onder de rubriek: Littera XLV^a, naar [A]*.

Uitgave

a. GOETSCHALCKX, in *Taxandria, gedenkschriften, XIII (1921), p. 10-11, nr. 1, naar B*.

Regest

DESPY, *Inventaire abbaye de Villers, 1959, p. 155, nr. 430*.

Samenhang

Voor de afstand van de 30 bunder weiland bij Rengvenne door Aleid en Jan Volkard aan de abdij van Villers, zie nr. 1440.

Universis presentes litteras inspecturis Ioannes de Putte, Iohannes de Lippeloe, Michael de Wynegem dictus van den Borgh et Iohannes, villicus de Westmalle, homines feudales domini ducis Brabantie, et Walterus dictus Oem de Scoten, feodalis domini de Breda, salutem et cognoscere veritatem.

Attestatione presentium universitati vestre volumus esse notum quod Gosuinus, Arnoldus et Daniel, fratres, dicti van den Ende, Iohannes dictus Rubben et Henricus dictus Scenne de Oestmalle ac omnes alii et singuli complices sui, mansionarii seu censuarii domini Iohannis dicti Volkart, militis, et domine Aleydis, eiusdem uxoris, apud Oestmalle in nostra ac plurimorum confederalium et multorum aliorum fidedignorum presentia propter hoc et ad hoc specialiter in personis propriis et coram nobis in iure constituti recognoverunt se quittasse et quitum clamasse spontanea voluntate loco et tempore, quo id libere facere potuerunt, omnes et singuli omne ius quod habebant aut habere poterant secundum dictum et assertionem eorundem in triginta bonariis pratorum seu pascuarum paulo plus vel minus, Theutonice dictorum ettinge, que iacent in loco qui dicitur Most prope Rengvenne, que pascua seu prata dicta domina Aleydis tenebat tunc temporis in feodum de domino de Breda predicto, quita-verunt nihilominus prefati mansionarii seu censuarii omnem calumniam vel calengiam quas occasione dictorum bonorum aliquando moverunt seu movere potuerunt contra coniuges antedictos, nihil omnino iuris nihilque calumnie vel calangie pro se ac suis heredibus vel quibuscumque aliis successoribus in presenti vel in posterum in premissis bonis penitus retinendo, recognoverunt et omnia et singula premissa coram nobis rite facta fuisse et sententialiter modo debito, sicuti hii qui tenebantur talibus factis ex debito interesse ordina-verunt et iudicaverunt ea de iure fieri debere, nihilo de iuris contingentibus pretermisso.

Interfuerunt premissis recognitionibus una nobiscum ad hoc specialiter vocati Gosuinus filius Meysonis de Oestmalle, Petrus de Wechgel, Walterus de Stalle dictus van den Hoghenhuise et Sigerus dictus de Broecke, homines ducis; Iohannes dictus Broeder, Iacobus Rubben et Iohannes Faber, homines feudales coniugum prefatorum et alii quamplures fidedigni. Et quia recognitores et homines prenominati sigilla propria non habeant, petierunt a nobis predicta omnia et singula superius expressa supra se et per se per nostra sigilla propria sigillari. Nos igitur homines domini nostri ducis et domini de Breda ad petitionem

et requestam omnium et singulorum mansionariorum et censuariorum ac complicum eorumdem presentibus litteris sigilla nostra duximus apponenda in testimonium veritatis.

Datum anno Domini M^o CCC^o tertio, mense iulii.

1438

1303 oktober 8

Jacob, pastoor van Gilze en deken van Hilvarenbeek, sticht en begint bij testament een kapittel in de parochiekerk te Breda en verzoekt Theobald, bisschop van Luik, en diens officiaal de stichting goed te keuren en te bevestigen.

Origineel

[A]. Niet voorhanden; blijktens nr. 1445 bezegeld met de zegels van Dankinus, scholaster van de kerk van Hilvarenbeek, en Hendrik, pastoor van Gilze.

Afschriften

[B]. tweede helft 14e eeuw (na 1361), niet voorhanden, gemeenschappelijke bron voor [C][E], waarin waarschijnlijk de gehele beschikking over de goederen al uit [A] gelicht was en als een apart stuk met eigen rubriek opgenomen, mogelijk naar [A].

[C]. na 1361 – vóór tweede helft 15e eeuw, niet voorhanden, bron voor DI, waarschijnlijk een onvolledig afschrift waarin ook de beschikking over de goederen ontbreekt, naar [B].

D. tweede helft 15e eeuw, Breda, GA, afd. IV-1, collectie Havermans, inv.nr. 17 = cartularium van het O.L.V.-kapittel te Breda, fol. 21^r-22^r, onder de rubriek: Fundatio ecclesie beate Marie opidi de Breda que est collegiata, onvolledig afschrift waarin ook de beschikking over de goederen ontbreekt, naar [C].

[E]. na 1361 – vóór eind 15/begin 16e eeuw, niet voorhanden, bron voor G, naar [B].

[F]. na 1361 – vóór begin 16e eeuw, niet voorhanden, bekend uit H, cartularium op perkament, getiteld Statuta capituli de Breda, mogelijk naar [B].

G. ca. 1510, Brussel, KB, hs. nr. 14936 = cartularium van het O.L.V.-kapittel te Breda, fol. 47^r-49^v (oude fol. 23^r-25^v), onder de rubriek: Copia fundacionis ecclesie beate Marie virginis opidi de Breda Leodiensis diocesis, en fol. 87^r-88^v (oude fol. 63^r-64^v), onder de rubriek: Assignacio bonorum seu reddituum capituli de Breda per fundatorem in suo testamento ordinata, naar [E].

H. eerste helft 16e eeuw, Breda, GA, afd. I-1a, oud-administratief archief van de stad Breda, inv. (Hingman) nr. 3 = Out keurboeck, p. 286-288 (nieuwe fol. 238^r-239^r), onder de rubriek: Copie van der fundatien oft erectien van der collegie der kercken van Breda bii eenen genaempt heeren Iacop, persoon der

kercken van Ghilze, ende bii consent heeren Raes van Gaveren ende van Lye-kercke, heer van Breda, 1303, *geauthenticeerd door Gerard Havermans, griffier van de stad Breda (gedateerd 1611), afschrift zonder de beschikking over de goederen, naar [F].*

- I. 1580, *ibidem, inv. (Hingman) nr. 4* = Oude keuren ende privilegiën der stadt Breda, fol. 27^v-29^v, *onder de rubriek: Brieven van der fondatien van den canonisien ende capitelen in der kercken tot Breda, metter confirmatie der selver gedaen by den tweeden heere Rase van Gaveren als heere des voors. landts van Breda, 1303, onvolledig afschrift waarin ook de beschikking over de goederen ontbreekt, naar [C].*
- J. *tweede helft 16e eeuw, ibidem, afd. V-1, collectie Varia, inv.nr. 381* = *cartularium van het O.L.V.-kapittel te Breda, mogelijk getiteld Liber iuramentorum personarum ecclesie de Breda, fol. 51^r-52^r, onder de rubriek: Fundatio capituli ecclesie beate Marie virginis opidi de Breda, afschrift zonder de beschikking over de goederen, naar G.*
- K. 1689, *Brussel, ARA, verzameling Handschriften, nr. 2179* = Lijste van de drossarden der stad ende lande van Breda, fol. 29^r-31^r, *onder de rubriek: Testamentum domini Iacobi, pastoris de Gilse et decani concilii Beekensis, quo fundatur collegium canonicorum in templo beate Marie in oppido Bredano, gewaarmerkt afschrift (zonder de beschikking over de goederen) door Pieter Nuijts, schout van Etten, naar a.*
- L. *ca. 1699, Zevenbergen, RAWB, archief dorpsbestuur van de vrijheid Etten, Leur en Sprundel, collectie P. Nuyts, inv.nr. 3802 (voorheen hs. nr. 5)* = *Pieter Nuijts, Beschrijvinge van de vrijheijd ende heerlijckheijd Etten met den gevolge ende aankleve van dien, fol. 44^r-46^v: Testamentum domini Iacobi, pastoris de Gilse et decani concilii Bekensis, quo fundatur collegium canonicorum in templo beate Mariae in oppido Bredano, afschrift zonder de beschikking over de goederen, naar K.*
- M. *eind 17e eeuw, Maastricht, RA, archief abdij van Thorn, B, voorl. inv.nr. 1629* = *Codex of cartularium IV, 992-1762 (band notariële afschriften abdij Thorn), onder de rubriek: Extract uyt het register der privilegiën ende keuren der stadt Breda, genaemt het parquementboeck, waerinne fol. 27^v staende ahier (sic, lees alhier) volgende: Brieven van der fondatien van den canonisien ende capitelen in der kercken tot Breda, metter confirmatie der selver gedaen byden tweeden heere Raso van Gaveren als heere des voors. lants van Breda, 1303, eenvoudig onvolledig afschrift waarin ook de beschikking over de goederen ontbreekt, naar I.*
- N. *eind 18e eeuw, Zevenbergen, archief hervormde gemeente Etten, inv.nr. 910 (voorheen hs. nr. 5a en 15b)* = *Beschrijvinge van de vreiheijd ende heerlijckheijd van Etten (afschrift ms. Pieter Nuijts), p. 105-112, afschrift zonder de beschikking over de goederen, naar L.*

Uitgaven

a. MIRAEUS, *Donationum Belgicarum, I, 1629, p. 265-269, cap. 127 (onvolledig), mogelijk naar een niet meer voorhanden zijnd afschrift.* – b. MIRAEUS,

Notitia ecclesiarum, 1630, p. 661-662, cap. 223 (onvolledig), naar a. – c. FOPPENS, Historia episcopatus Antverpiensis, 1717, p. 136-141 (onvolledig), naar a. – d. MIRAEUS – FOPPENS, Opera diplomatica, I, 1723, p. 444-446, cap. 137 (onvolledig), naar a. – e. VAN GOOR, Beschryving Breda, 1744, p. 431-437, nr. 29 (onvolledig), mogelijk naar een niet meer voorhanden zijnd afschrift.

Regesten

HERMANS, *Analytische opgave, 1844, p. 59.* – HABETS, *Archieven kapittel Thorn, I, 1889, p. 89-90, nr. 99.* – WAUTERS, *Table chronologique, VIII, 1892, p. 89.*

Overlevering en tekstuitgave

De oorspronkelijke tekst van onderhavige oorkonde is gebrekkig overgeleverd, en kan slechts via het onder G genoemde cartularium worden gereconstrueerd. Alleen G bevat, op twee verschillende plaatsen, twee tekstgedeelten van het testament. Wanneer de zinsnede: Sequitur specificacio seu assignacio bonorum pro dictis prebendis etc. in het eerste stuk, die duidelijk een rubriek is en geen onderdeel van de tekst zelf, geëmendeerd wordt, dan blijkt de tekst van het tweede stuk, met de toewijzing van de goederen en inkomsten aan het kapittel, naadloos aan te sluiten op het eerste stuk. De ingelaste zinsnede is door een aantal afschriften gewoon opgenomen als onderdeel van de tekst. Het tweede stuk is hoogstwaarschijnlijk uit [A] gelicht als een aparte goederenbeschrijving.

De tekst is uitgegeven naar G, waarbij een reconstructie is gemaakt van de vermoedelijk oorspronkelijke tekst. De ingelaste tekst is afgedrukt tussen ronde haken. De varianten van D zijn, behoudens spellingvarianten, opgenomen in het notenapparaat.

In nomine Domini, amen.

Quoniam morte nichil cercius nichilque incercius hora mortis, ego Iacobus, presbiter investitus de Ghilse, decanus consilii Bekensis Leodiensis dyocesis, compos mei et sane mentis, sciens quod vita hominis brevis est, per modum testamenti mei seu ultime voluntatis mee, de bonis meis disponens ordino sub hac forma quod, cum in terra de Breda, a qua pro parte oriundus sum et in qua bona mea pro maiori parte consistunt, cultum divinum cupio ampliari et propterea prout sepius cum domino Rasone, domino de Breda, alisque probis tractavi, affectavi et affecto, desiderans quod ecclesia de Breda fiat ecclesia conventualis et collegiata et quod in eadem ecclesia sint octo prebende, ad quas prebendas habendas mea bona confero et assigno^a, (videlicet in annuo et perpetuo censu sex libras Turonensium nigrorum in Oueruelt de pratis meis sitis in parochia de Mertessem, que

1438 ^a hierna volgt in G: Sequitur specificacio seu assignacio bonorum pro dictis prebendis etc. Deze rubriek maakt geen deel uit van de oorspronkelijke tekst en is geëmendeerd. De tekst vanaf videlicet tot en met monete (noot i) bevindt zich in G, fol. 87^r-88^v, en is hierna ingelast. D bevat de rubriek: Sequitur specificacio sive assignatio bonorum ad dictas prebendas habendas.

tenent a me Anthonius et Wilhelmus de Beemer iure hereditario pro dictis sex libris et est relevamen eorum ad legem terre.

Item XX solidos Turonenses, quos debet Walterus de Halle ibidem manens de quibusdam bonis meis arabilibus et pratis eodem iure.

Item XXV solidos Turonenses de bonis equalibus et contiguis bonis dicti Walteri, que tenet a me Iacobus Carpentarius.

Item tres libras Turonenses in omnibus bonis Geradi^b dicti de Oueruelt, que ipse Gerardus tenet a me ibidem eodem iure, solvendas in die beati Martini.

Item XX solidos, quos debet Willelmus dictus Vosch in festo beati Martini.

Item XL solidos de quibusdam pratis iacentibus in Vormen, que tenet Arnoldus filius Nout, solvandos in die beati Martini.

Item octo libras pro quibus nunc solvuntur decem libre de decem borariis^c pratorum sitorum in Vormen, que tenent Willelmus dictus Vosch et Hugo de Lemputen, solvandos in die beati Martini.

Item XXX solidos Turonenses in eodem loco, quos debet Willelmus de Beemer, solvandos in die beati Martini.

Item XX solidos Turonenses de bonis iacentibus in Ghempel, que tenent Engelbertus et Willelmus de Beemer, et ambo solvunt cum hoc triginta denarios ad opus domini terre.

Item decem solidos Turonenses de bonis sitis iuxta pontem de Breda, que tenent Iohannes Sprock et Walterus Mule, solvandos in die beati Remigii.

Item tria bonaria pratorum meorum cum dimidio iuxta^d, que estimo ad quatuor libras Turonenses annui redditus.

Item quoddam pratum meum quod habeo in Abruech, quod estimo ad triginta solidos annuos.

Item trigin^e solidos in quibusdam bonis adiacentibus ultra Marcham que vocantur Amelberghe.

Item viginti quinque solidos in quibusdam bonis iacentibus in parrochia de Etten.

Item quindecim libras et septem pullos in quibusdam bonis meis iacentibus apud Dorst in parrochia de Oesterhout, quarum solucio est prout in litteris super hoc confectis continetur.

Item viginti solidos monete usualis de pratis que vocantur Vlasche in loco qui dicitur Dorst, que tenet dominus *Henricus* dictus Grusere.

Item viginti solidos monete usualis de pratis ibidem, que tenet Egidius de Vort.

Item viginti solidos monete usualis de pratis ibidem, que tenet H. Mayen, solvandos in festo Remigii.

Item viginti quatuor solidos Turonenses de pratis ibidem, quos solunt^f libri^g Godeschaldi de Gisen et dominus Gerardus de Ghinneken, de quibus debentur sex solidi pro censu domini.

Item decem solidos et unum denarium, quem habet dominus terre de quodam allodio meo, sito in parrochia de Oesterhout, quod tenet quidam dictus Bule.

Item quadraginta solidos de quibusdam pratis, que emi erga Gerardum de Hantbruech, sita in dicta parrochia de Oesterhout.

1438 ^b *aldus de spelling in G, lees Gerardi.* – ^c *aldus G, lees bonariis.* – ^d *hierna ontbreekt een toponiem G.* – ^e *aldus G, lees triginta.* – ^f *aldus G, lees solvunt.* – ^g *aldus G, lees liberi.*

Item ibidem tres libras de quibusdam bonis, que emi erga Iacobum de Emelberghe.

Item viginti solidos de quibusdam bonis, que emi erga Walterum, maritum Lissie de Ghilsen, apud Tateringen in parrochia de Breda.

Item viginti solidos de quibusdam bonis iacentibus in Hantbruech in parrochia de Merterssen, que tenet Iohannes de Laracker.

Item quoddam pratum meum situm in parrochia de Bael, quod estimo ad duodecim solidos.

Item decem solidos duobus denariis minus antiquorum Louaniensium de allodio meo, sito in Eysele in parrochia de Meerle.

Item prata et nemora mea sita in parrochia de Merterssen in loco qui dicitur Langdonck, que estimo ad triginta solidos.

Item quadraginta solidos in debitos de bonis bone terre site in parrochia de Wesele.

Item decem solidos de bonis sitis in parrochia de Merterssen apud Lacvenne, que tenet Gheradus dictus Leennaert.

Item quatuor solidos ibidem, quos solvit Henricus dictus Boninck in festo beati Remigii.

Item quadraginta solidos Turonenses ibidem, quos solvit Iohannes filius Iohannis de Bye.

Item decem et novem solidos Turonenses apud Breda de bonis in quibus moratur Gilbertus dictus Muel.

Item de bonis, que ibidem fuerunt Nycolay Andree centum solidos Turonenses.

Item quadraginta solidos Turonenses de bonis apud vineam ibidem.

Item quinquaginta solidos Turonenses ibidem de quibusdam pratis iacentibus ultra pontem et de quodam domistadio, iacente in Steenbrugge, que tenet Iohannes Colseken.

Item ibidem viginti solidos cum uno denario, que habet dominus de domistadio Wilhelmi dicti Vincke.

Item ibidem triginta solidos et XXI denarios pro censu domini de quibusdam pratis iuxta Breda sitis, que tenet Petrus de Camera.

Item ibidem X solidos Louaniensium antiquorum de domistadio Iohannis dicti Stercke, solvendo in vigilia Nativitatis Domini, quos, si non solvet, tunc ipso facto illo domistadio privatus esset.

Item tres solidos Turonenses de prato, quod tenet Iohannes Tierloot.

Item ibidem triginta solidos et censum domini, quos solvit H. dictus Busere.

Item ibidem duodecim solidos de quodam prato, quod habet Theodricus dictus Mane.

Item ibidem duodecim solidos de domistadio, quod tenet Iohannes filius Ote in Breda.

Item ibidem decem solidos Turonenses et censum domini de domistadio et domo in quo moratur iuvenis Cousken.

Item decem solidos Turonenses et censum domini in quibus tenetur Walterus filius Agathe.

Item decem solidos et censum domini in quibus tenetur magister Gilbertus.

Item duodecim solidos de quodam prato, quod tenet Gilbertus dictus Herde.

Item octo solidos de quodam prato, quod tenet Laurencius Piscator.

Item decem solidos Turonenses et censum domini in quibus tenetur Walterus, capellanus de Breda.

Item quinque solidos et census domini in quibus tenetur quidam de Hosenholt.

Item quatuor libras in bonis meis, que habeo in Ghinneken.

Item octo sextaria siliginis ad mensuram de Breda in bonis meis in Ghinneken.

Item octo sextaria siliginis in bonis meis, que habeo in Baerle.

Item hovam terre mee quam habeo cum pratis et aliis apud Ouera, quam estimo ad septem sextaria siliginis et tria sextaria ordeï.

Item quinque sextaria siliginis et unum ordeï in quibus tenentur ibidem Nicolaus dictus Block et H. de Asuene, ad que annuatim solvenda obligaverunt omnia bona sua.

Item duo sextaria siliginis et unum fertellum ordeï in quibus tenentur Hildewara et sui libri^g, ad que solvenda obligaverunt pignori omnia bona sua.

Item duodecim vasa siliginis in quibus tenetur Iohannes dictus Minnenbode de bonis meis, situs apud Haseldonck in parrochia de Riisbergen.

Item duodecim vasa siliginis in quibus tenentur Laria et sui libri^g de quodam allodio, sito in parrochia de Meterssen.

Item ibidem triginta vasa ordeï in quibus tenetur Willelmus de Boymer de quodam allodio, quod de me tenet.

Item ibidem tria sextaria siliginis in quibus tenetur Iohannes filius Iohannis de Bye.

Item ibidem unum sextarium siliginis in quo tenetur Gooswinus de Kaume.

Item quatuor sextaria siliginis in quibus tenetur Ancelmus de Oueruelt de allodio meo.

Item unum sextarium siliginis in quo tenetur H. de Borist, pro quo annuatim solvendo pignori obligavit omnia bona, que habet in Ouerbruech.

Item quinque sextaria siliginis et census domini in quibus tenetur Selkinus de Hylair.

Item quatuor et dimidium sextarium siliginis in quibus tenetur Iohannes de Loenhout dictus de Nederuene.

Item unum sextarium siliginis in quo tenetur Selkinus de Vrient.

Item tria sextaria siliginis cum dimidio, que emi erga Iohannem dictum Vdden et eius uxorem, super bona sua in parrochia de Osterhout.

Et est in premissa mensura de Breda intelligendum et estimo quodlibet sextarium siliginis ad viginti quinque solidos Turonensium nigrorum et quodlibet sextarium ordeï ad viginti solidos eiusdem monete^h.)

Quorum quidem bonorum meorum assignacione facta, ordino et dispono sic de eisdem, videlicet quod quilibet canonicus de septem canonicis antedictis viginti libras Turonensium nigrorum habebit perpetuo et annuatim de bonis meis et redditibus supradictis et octavus canonicus, videlicetⁱ dominus Hugo de Meterssem decem libras, nam totidem libras idem Hugo ad suam prebendam de bonis suis propriis assignavit. Et sic dicta octava prebenda cuilibet aliarum septem prebendarum est in omnibus adequata. Et de illis octo canonicis unus^j erit^j decanus dicte ecclesie, qui ultra porcionem prebende sue ratione sui decanatus habebit decem libras Turonensium nigrorum.

Preterea volo et ordino quod dicti canonici semper resideant personaliter in ipsa ecclesia et quod qui ex ipsis non residerit, non habebit^k de prebenda sua, nisi viginti solidos Turonensium nigrorum. Et quod^l constituetur semper vicarius loco absentis et non residentis qualis debuit esse absens, cui vicario debentur duodecim libras Turonenses de pre-

1438 ^h tot hier ingelaste tekst G. – ⁱ ontbreekt D. – ^j erit unus D. – ^k habeat D.

benda absentis. Si vero contingat vicarium esse presbiterum loco presbiteri canonici absentis, ille presbiter vicarius habebit quindecim libras Turonenses de prebenda presbiteri canonici absentis, pro anno quo deservierit pro absentis. Cetera veroⁱ pars fructuum prebendarum^l canonicorum absentium cedit capitulo^m ecclesie supradicte, nec poterit nec debet capitulum ipsum alicui non residenti canonico gratiam facere ultra dictosⁿ vigintiⁿ solidos propter preces vel minas alicuius aut aliquas alias rationes.

Item ordino disponens quod de dictis octo canonicis tres erunt presbiteri, tres dyaconi et duo subdyaconi et tenebunt sigillatim in officiendo in divinis et horis canonicis suas septimanas, videlicet presbiter in presbiteratu, dyaconus in dyaconatu et subdyaconus in subdyaconatu, officiis, et qualibet die cantabunt missam cum dyacono et subdyacono, vestitis^o in habitibus decentibus^p consecratis, et aliquo vel aliquibus ipsorum canonicorum^q absentibus, eorum vicarii faciant^r sua officia in ordinibus antedictis. Si autem eorum aliquis negligens fuerit^s in premissis adimplendis, canonicus careat cotidianis distributionibus illius diei et vicarius restituat de salario suo duodecim denarios Turonensium nigrorum et^t nichilominus punientur ad arbitrium decani et capituli predictorum, nisi forte legitimo impedimento detenti per alium ydoneum illa die sua officia fecerint ministrari.

Preterea ordinatum est quod cum^h in ipsa ecclesia sint due capellanie quarum cuiuslibet proventus valent quadraginta libras Turonenses vel circiter annuatim, post decessum capellanorum earundem^t vel alterius eorum^t decedentis vel cedentis, porcio ipsius decedentis vel cedentis capellani dividetur et fiant de illa portione due prebende canonicorum, ita quod numerus dictorum octo canonicorum augmentetur, sic quod cum essent primo octo canonici, uno capellano decedenti fiant decem, vel alio cedenti fiant duodecim prebende. Quorum quidem canonicorum qui fient prebende debent adequari aliis octo et debent omnia bona ipsorum esse prima videlicet et alia^u in communi, quia non erunt^v prebende eorum aliquatenus distincte.

Insuper ordinatum^w et conceptum est etiam quod vacante ecclesia parochiali predicta de Breda, que quarta est ecclesia, in ea ponetur rector qui curam recipiet a decano dicti consilii, prout moris est et erit de gremio dicte ecclesie collegiate et de iurisdictione decani et capituli et frequentabit omnes horas canonicas, prout alii canonici et vicarii facere tenebuntur, et habebit de redditibus dicte ecclesie usque ad valorem quadraginta librarum Turonensium, de quibus solvet iura episcopi, archidyaconi et suorum^x superiorum^x debita a rectore ecclesie memorate. Cetera^y vero pars fructuum dicte rectorie cedit capitulo dicte ecclesie collegiate, ita quod de ipsis augmentatis^z erit numerus canonicorum dicte ecclesie et erit canonicus eiusdem decimus tertius vel undecimus qui habebit unam prebendam equalem aliis in redditibus dicte ecclesie. Decanus idem etiam habebit de redditibus dicte rectorie in augmentationem sui decanatus decem libras reddituum annuatim et super excrescencia cedent tunc in communes usus canonicorum residentium ibidem. Oblaciones siquidem altaris dicte ecclesie taxabuntur rationabiliter dicto rectori pro certa summa deducenda de dictis quadraginta libris. Et si ipsi decanus et capitulum ex una parte et dictus rector ex altera in dicta taxatione non possent^{aa} concordare, dictus rector habebit de

1438 ^l prebende D. – ^m aldus G, lees capitulo. – ⁿ⁻ⁿ viginti dictos D. – ^o vestiti D. – ^p debitis D. – ^q tamen D. – ^r facient D. – ^s esset D. – ^t eorundem D. – ^u omnia D. – ^v essent D. – ^w preordinatum D. – ^{x-x} superiorum suorum D. – ^y cetero D. – ^z augmentatus D. – ^{aa} possint D.

aliis ipsorum canonicorum redditibus suas quadraginta libras et tunc ille oblationes cedent capitulo supradicto^{ab}. Et debet fieri taxatio predicta per decanum consilii Bekensis et alios duos probos investitos dicti consilii viciniore dicte ville de Breda, vel alios in quos partes ipse voluerint concordari. Si autem rector predictus velit esse contentus oblationibus predictis, habeat ipsas pro dictis quadraginta libris. Legata vero facta specialiter dicte ecclesie conventuali cedant eidem et alia legata facta dicto rectori cedant sibi. Legata insuper generaliter^{ac} facta^{ac} dicte ecclesie cedant capitulo antedicto. Capellani altarium^{ad} etiam^{ad} dicte ecclesie qui sunt et erunt de iurisdictione dictorum decani et capituli erunt et intererunt horis canonicis cum decano et capitulo predictis et si non interessent, debent puniri per decanum et capitulum predictis. Collatio vero prebendarum predictarum omnium spectabit ad dominum de Breda, patronum dicte ecclesie, et collatio capellaniarum ad dictos decanum et capitulum. Decanus vero ipse eligetur a capitulo dicto et presentabitur domino Leodiensi^{ae} confirmandus. Regimen autem scholarum, matricularie et aliorum officiorum dicte ecclesie conferent idem decanus et capitulum coniunctum.

Item ordino quod nullus poterit inibi esse decanus quin sit canonicus ipsius ecclesie, canonicam habeat a domino de Breda, decaniam vero per electionem canonicam sui capituli obtinebit^{af}.

Insuper ordinans dispono et volo quod si dominus de Breda premissis nolet consentire aut sustinere premissa adimpleri, ita quod effectum non haberent, vel si per episcopum Leodiensem aut alios ad quos hoc pertinet premissa non fuerint confirmata, ita quod effectum debitum non haberent, vel ordinatio mea in premissis esset impedita, tunc volo quod presens ordinatio nulla sit et quod executores mei in premissis, quos eligo videlicet vir venerabilis et discretus magister Macharius de Buscho, canonicus Leodiensis, et venerabilis domina abbatisa monasterii de Thoren, et frater Iohannes dictus de Rotselaer, quondam abbas monasterii Auerbodiensis, nec non dominus Henricus, ecclesie de Ghilse plebanus, habeant potestatem plenariam dicta bona mea assignandi aliis piis locis, construendi hospitalia, ecclesias collegiatis, altaria vel alia ordinandi in piis locis, prout eis saluti anime mee visum fuerit expedire. Volo tamen quod premissa fiant tunc in aliqua ecclesia, spectante ad collationem seu presentationem dicte abbatisse, si voluerit consentire. Omnia etiam alia bona mea mobilia et immobilia de quibus non ordinavi aut non ordinabo, expresse volo quod cedant ad augmentationem dictarum prebendarum, si eas contingat ad effectum perducere. Sin autem sint in dispositione dictorum meorum executorum, prout superius est expressum, protestans quod predictam meam ordinationem volo valere loco testamenti seu ultime voluntatis mee, vel alterius, que de iure poterit melius valere, volens quod dicti executores mei omnia mea bona apprehendant ad faciendum premissa, prout eis saluti anime mee visum fuerit expedire. Et si dicti executores mei omnes non potuerint aut noluerint interesse, tres vel duo ex eis nichilominus exequantur, volens ut ubicumque duo ex eis posuerint diem ad aliquid exequendum et alii vocati ad hoc non venerint aut noluerint vel non potuerint interesse, reliqui duo procedant et faciant quod incumbit, aliorum duorum absentia non obstante. Nomina vero illorum qui nominati sunt ad illas prebendas sunt hec, videlicet: dominus Geradus Grusere, decanus, dominus Henricus dictus Grusere, eius frater, dominus Winricus de Eycke, dominus Hugo predictus,

1438 ^{ab} predicto D. – ^{ac-ac} facta generaliter D. – ^{ad-ad} etiam altarium D. – ^{ae} hierna episcopo D.

presbiteri, Walterus et Iacobus, filii Iohannis de Byen, et Iohannes filius Witonis de Camera, supplicans venerabili in Christo patri ac domino Theobaldo, Dei gratia Leodiensi episcopo, et eius officiali ac aliis omnibus quorum interest ut premissis tam pie conceptis consentiant ea laudent, approbent et sua auctoritate confirmet^{af}.

In cuius rei testimonium sigillum meum una cum sigillis virorum discretorum domini Danekini, scolastici ecclesie Bekensis, et domini Henrici, executoris mei predicti, queⁱ hiisⁱ apponi petivi, appono. Et^{ag} nos Danekinus et Henricus predicti, qui premissis interfuimus cum aliis multis probis, sigilla nostra ad suam petitionem dicti domini Iacobi presentibus duximus appendenda^{ag}.

Datum anno Domini millesimo tricentesimo tercio, in vigilia Dyonisii.

1439

1303 oktober 17

Luik

Robert van Millen, deken van het St.-Servaaskapittel te Maastricht en rechter in een geschil tussen abdis en kapittel van Thorn enerzijds en de pastoors van Thorn, Beek, Eijsden, Baarle en Gilze anderzijds, gelast de pastoors van Ginneken en Opitter beide partijen te dagvaarden, waarbij hij zich beroept op een aantal pauselijke bullen.

Origineel

A. Maastricht, RA, archief abdij van Thorn, A, voorl. inv.nr. 101, charter ad datum 17 oktober 1303. – Afmetingen: hoogte 238 (rechts 230) + pliek 26 x breedte 270 mm; gelinieerd; gaaf bewaard, behoudens de bezegeling en één van beide transfixen, namelijk nr. 1442.

Aantekeningen op de achterzijde: 1° door 14e-eeuwse hand: Citatorium ad omnes qui credunt sua interesse. – 2° door andere 14e-eeuwse hand: 1303 en g. – 3° door 15e-eeuwse hand: Citatio ad videndum confirmari auctoritate apostolica contractum per abbatissam et capitulum Thorensis ex una [***] pastorem ecclesiarum de Thoren, Esden, Beck, Baerle et Gylze.

Bezegeling: één uithangend bevestigd zegel, dat niet aangekondigd is, namelijk: S zittende-figuurzegel van oorkonder, spits-ovaal (hoogte zegelveld 31, breedte 16, rand 4 mm), van bruine was, zwaar beschadigd, met rand-schrift: [***]II: TRAIECTE[NSIS], en twee sneden in de pliek voor de aanhechting van twee aangekondigde transfixen.

Bevestiging transfixen: links van S een snede in de pliek, waarin oorspronkelijk de strook van een transfix gestoken was, namelijk: LSTr1.

1438 ^{af-af} etc. D. Vanaf obtinebit tot en met confirmet ontbreekt D. – ^{ag-ag} vanaf Et tot en met appendenda ontbreekt D.

Dit losgeraakt transfix bevindt zich thans als een afzonderlijk origineel in het desbetreffende archief, zie nr. 1442. Rechts van S een snede in de pliek, waarin het tweede transfix gestoken is, namelijk: STr2, zie nr. 1443.

Uitgave

a. HABETS, *Archieven kapittel Thorn, I, 1889, p. 90-92, nr. 100, naar A.*

Ontstaan en samenhang

In dit mandaat zijn vijf oorkonden geïnsereerd, waarvan één volledig, en vier partieel, namelijk:

I: de oorkonde d.d. 5 april 1303, waarin paus Bonifatius VIII de deken van het St.-Servaaskapittel te Maastricht gelast toe te zien op de naleving van de regeling, getroffen tussen de abdij van Thorn en de pastoor van Thorn, zie Maastricht, RA, archief abdij van Thorn, B, voorl. inv.nr. 1628 (voorheen cartularium nr. 1) = Cartularium abbatiae imperialis Thorensis, 966-1600, fol. 57^v (= p. 106);

*II: de oorkonde d.d. 23 maart 1303, waarin paus Bonifatius VIII de regeling, getroffen tussen de abdij van Thorn en de pastoor van Beek, goedkeurt en bekrachtigt, zie HABETS, *Archieven kapittel Thorn, I, 1889, p. 84-85, nr. 92;**

*III: de oorkonde d.d. 5 april 1303, waarin paus Bonifatius VIII de deken van het St.-Servaaskapittel te Maastricht gelast toe te zien op de naleving van de regeling, getroffen tussen de abdij van Thorn en de pastoor van Eijsden, zie HABETS, *Archieven kapittel Thorn, I, 1889, p. 85-86, nr. 93;**

IV: de oorkonde d.d. 5 april 1303, waarin paus Bonifatius VIII de deken van het St.-Servaaskapittel te Maastricht gelast toe te zien op de naleving van de regeling, getroffen tussen de abdij van Thorn en de pastoor van Baarle, zie hier nr. 1435;

V: de oorkonde d.d. 5 april 1303, waarin paus Bonifatius VIII de deken van het St.-Servaaskapittel te Maastricht gelast toe te zien op de naleving van de regeling, getroffen tussen de abdij van Thorn en de pastoor van Gilze, zie hier nr. 1436.

In de onderhavige oorkonde verzoekt de oorkonder de pastoors van Ginneken en Omitter uitdrukkelijk, hem middels hun aangehechte brieven terug te schrijven. Zowel het mandaat (nr. 1439), als de twee getransfigeerde oorkonden (nrs. 1442 en 1443) zijn door éénzelfde hand geschreven.

Tekstuitgave

De ontleningen aan bovenvermelde pauselijke oorkonden staan, onderscheiden door de marginale nummers I tot en met V, afgedrukt in een kleiner lettertype.

Het onderscheid tussen c en t is niet altijd duidelijk.

Robinus^a de Melinis, decanus ecclesie sancti *Seruatii Traiectensis*, *Leodiensis* dyocesis, iudex et executor unicus ad faciendum observari compositionem que inter venerabiles dominas .. abbatissam et .. conventum monasterii de Thoren ordinis sancti *Benedicti*, *Leodiensis* dyocesis, ex una parte et de Thoren, de Beke, de Esde, de Barle ac de Ghilze ecclesiarum investitos ex alia, super quibusdam decimis et rebus aliis super quibus dudum fuit inter partes materia questionis, amicabilem intervenit, a sede apostolica deputatus, discretis viris .. de Ghinneke et de *Ittere* ecclesiarum rectoribus salutem et mandatis apostolicis humiliter obedire.

Noveritis nos litteras apostolicas recepisse vera bulla bullatas, non viciatas, non cancellatas, non abrasas, nec in aliqua sui parte abolutas vel suspectas, quarum tenor

I dinoscitur esse talis: Bonifacius, episcopus servus servorum Dei, dilecto filio .. decano ecclesie sancti *Seruatii Traiectensis* *Leodiensis* dyocesis salutem et apostolicam benedictionem. Sua nobis .. abbatissa et .. conventus monasterii de Thoren ordinis sancti *Benedicti* *Leodiensis* dyocesis petitione monstrantur, quod olim inter eas ex una parte et .. rectorem ecclesie eiusdem loci de Thoren in qua eadem abbatissa ius patronatus dinoscitur obtinere ex altera, super quibusdam decimis et rebus aliis in quibus utraque pars se ius habere pretendebat orta materia questionis, tandem super hiis amicabilem inter partes easdem compositio intervenit, bone memorie *Adulphi* episcopi et dilectorum filiorum .. capituli *Leodiensis* ad id accedente consensu, prout in patentibus litteris inde confectis .. abbatisse et .. conventus, .. episcopi et .. capituli, et .. rectoris predictorum sigillis munitis plenius dicitur contineri, quas .. eadem abbatissa et .. conventus apostolice petierunt munimine roborari. Quo circa discretioni tue pe^b apostolica scripta mandamus quatinus compositionem ipsam, sicut rite sine pravitate proinde facta est et ab utraque parte sponte recepta, facias per censuram ecclesiasticam appellatione remota firmiter observari. Datum *Laterani*, nonis aprilis pontificatus^c nostri anno nono.

Item recepimus quasdam alias litteras veras papales eiusdem tenoris super predicta compositione exprimentes et^d expresse nominantes memoratas dominas .. abbatissam et ..

II conventum et dictum .. investitum de Beke, que sic incipiunt: Bonifacius, episcopus servus servorum Dei, dilecto^e filio .. decano ecclesie sancti *Seruatii Traiectensis* *Leodiensis* dyocesis salutem et apostolicam benedictionem. Sua nobis .. abbatissa et .. conventus monasterii de Thoren *Leodiensis* dyocesis ordinis sancti *Benedicti*^e etcetera et finiunt pontificatus nostri anno nono.

Item recepimus quasdam alias veras litteras papales eiusdem tenoris super predicta compositione exprimentes et expresse nominantes predictas dominas abbatissam et ..

III conventum et predictum .. investitum de Esde que simili modo incipiunt: Bonifacius, episcopus servus servorum Dei, dilecto filio .. decano ecclesie sancti *Seruatii Traiectensis* *Leodiensis* dyocesis etcetera et finiunt pontificatus nostri anno nono.

Item recepimus quasdam alias veras litteras papales eiusdem tenoris super predicta compositione exprimentes et expresse nominantes predictas dominas .. abbatissam et ..

IV conventum et .. predictum investitum de Barle que simili modo incipiunt: Bonifacius, episcopus servus servorum Dei, dilecto filio .. decano ecclesie sancti *Seruatii Traiectensis* *Leodiensis* dyocesis etcetera et finiunt pontificatus nostri anno nono.

Item recepimus quasdam et alias veras litteras papales super predicta compositione exprimentes et expresse nominantes predicta dominas .. abbatissam et conventum et

V predictum .. investitum de Ghilze que simili modo sic incipiunt: Bonifacius, episcopus servus servorum Dei, dilecto filio .. decano ecclesie sancti *Seruatii Traiectensis* etcetera et finiunt pontificatus nostri anno nono.

1439 ^a vergrote initiaal A. – ^baldus A, men verwacht per. – ^c tweede i onder inktvlekje A. – ^d gewijzigd uit ex A. – ^{e-e} aldus A, vanaf dilecto tot en met Benedicti niet in de betreffende VO.

Nos igitur volentes mandata apostolica super premissis^f nobis directa humiliter et efficaciter exequi ut tenemur auctoritate apostolica qua in hac parte fungimur, vobis et cuilibet vestrum districte sub pena suspensionis quam in hiis scriptis monitione premissa exnunc prout extunc in vos et quemlibet vestrum ferimus, si presentis mandati nostri immo verius apostolici fueritis contemptores, precipiendo mandamus quatenus prefatas dominas abbatissam et .. conventum et .. investitos predictos et quemlibet eorundem omnesque illos qui sua crediderint interesse, vos vel alter vestrum, per vos vel alium seu alios, ita quod alter alterum non expectet, ex parte nostra immo verius apostolica pro prima, secunda et tertia dilatione peremptorie citatur ut eodem .. abbatissa et .. conventus per syndicum ydoneum dictique investiti et quemlibet ipsorum per se vel procuratorum ydoneum prima die iuridica post festum circumcisionis eveniente proximo futuro Traiecti compareant coram nobis ad procedendum super premissis, prout de iure fuerit procedendum, et ad dicendum et proponendum, allegandum et excipiendum, quicquid dicere, proponere, probare, allegare et excipere voluerint in premissis et contra compositionem predictam. Et insuper ex parte nostra expresse intimetis dictis .. abbatisse et conventui ac .. investitis predictis et cuilibet ipsorum et omnibus qui sua crediderint interesse, ut sive venerint et coram nobis in predicto termino comparuerint, sive in veniendo et comparendo fuerint negligentes, nichilominus in premissis et circa premissa non comparentium absentia non obstante auctoritate apostolica predicta procedemus, prout de iure fuerit procedendum.

Et ut actore domino predicta compositio ab ipsis partibus et ab omnibus aliis quos negocium huiusmodi contingit vel qui sua dicere voluerint interesse perpetuo firmiter observetur, predicta auctoritate apostolica ordinabimus, mandabimus, declarabimus, summabimus et pronuntiabimus quicquid ratione prima fuerit oportunitum et nobis de iure huiusmodi negotio videbitur expedire.

Quicquid autem super premissis duxeritis faciendum, nobis per vestras litteras presentibus annectendas fideliter rescribatis.

Datum Leodii, in vigilia beati Luce ewangeliste, anno Domini millesimo CCC^o tertio.

(S)

(LSTr1) (STr2)

I440

1303 oktober 18

Raas II, heer van Breda en Liedekerke, oorkondt dat ten overstaan van hem en zijn leenmannen vrouwe Aleid met haar man en voogd heer Jan Volkard, ridder, 30 bunder land bij Reingvenne (St.-Job-in-'t-Goor), dat zij van de heer van Breda in leen houdt, overdraagt aan abt en con-

1439 ^f gewijzigd uit premissas A.

vent van de abdij van Villers tegen een jaarcijns van twee penning; op diens verzoek bezegelen zijn leenmannen mede.

Origineel

[A]. *Niet voorhanden.*

Afschrift

B. *eerste helft 18e eeuw, Brussel, ARA, Kerkelijke archieven van Brabant, inv.nr. 11210 (archieff abdij van Villers, inv.nr. 262) = cartularium van de abdij van Villers te Schoten, fol. 64^v-66^r (oude p. 78-81), onder caput, fol. 23^r: Incipiunt tituli litterarum de Schotis, met in de inhoudsopgave, fol. 13^v, de rubriek: Item alia sub eodem numero quo nos pervenerimus ad dicta triginta bonnaria pratorum et debemus pro eis duos denarios Lovanienses, sed pro defectu solutionis non possumus panniri vel molestari, anno quo superior, fol. (hierna ontbreekt het folionummer), en onder de rubriek: Hec littera habet locum cum XLV^a precedenti, naar [A].*

Uitgave

a. GOETSCHALCKX, in *Taxandria, gedenkschriften, XIII (1921), p. 11-12, nr. 2, naar B.*

Regest

DESPY, *Inventaire abbaye de Villers, 1959, p. 156, nr. 435.*

Samenhang

Deze oorkonde wordt in februari 1307 bevestigd door Raas III van Gavere, heer van Breda, zie nr. 1472 onder Samenhang en tekstuitgave.

Universis tam presentibus quam futuris quos scriptum hoc intueri vel audire contigerit nos Raso, dominus de Breda et de Liedekercke, salutem et rei geste cognoscere veritatem.

Universitati vestre volumus esse notum quod in presentia nostra Euerdeii de Lillo, Wolteri dicti van den Houte, Iohannis de Tichgelt, Wilhelmi dicti van der Wode, Anthonii de Oucle, Walteri dicti Oem et Walteri dicti Reymbout, hominum nostrorum ad hoc specialiter vocatorum, domina Aleydis, filia quondam Walteri de Oestmalle, tempore et loco quo id facere potuit, mentis etiam et corporis sue compos habens eundi et standi plenariam potestatem propter hoc voluntarie constituta cum suo mamburno domino Iohanne Volkart, milite, eius marito, sibi per dictorum hominum sententiam et iudicium assignato triginta bonnaria pratorum seu pascuarum, ettinghe Theutonice nuncupata, paulo plus vel minus, vulgariter dicta Most, sita prope curtem et domum virorum religiosorum abbatis et conventus de Villari dictam Reingvenne cum omnibus attinentiis, appendentiis et omni iure quod habebat et habere poterat in dictis bonis, que tenebat de nobis in feodum, supportavit in manus nostras et effestucavit sua spontanea voluntate cum mamburno suo prefato per iudicium et sententiam prescriptorum hominum nostrorum, ad opus predictorum religiosorum abbatis et conventus et sui monasterii. Quibus coniugibus per iuris ordinem et hominum sententiam et iudicium legitime expositis et totaliter abiudicatis nihil iuris sibi

bonis memoratis est aliquatenus reservatum. Premissis itaque rite peractis impositi sunt et investiti in dicta bona perpetuo possidenda dicti abbas et conventus ad opus si^a monasterii mediante vero et suo legitimo procuratore, ad hoc specialiter constituto, hereditarie et modo debito per iudicium et sententiam hominum antedictorum et secundum consuetudinem et morem terre de Breda pro duobus denariis monete, currentis in terra Brabantie communiter in bursa, singulis annis in crastino beati Severini apud Rysberge nobis et nostris heredibus persolvendis in perpetuum de bonis iamdictis. Nec poterimus nos vel nostri successores dictos religiosos pro defectu dicti census pannire aut aliquam molestiam eisdem inferre.

Hec itaque omnia et singula premissa rite facta sunt et sententialiter modo debito, sicut supranominati homines nostri ordinabant et iudicabant ea de iure fieri debere, nihilo de iuris contingentibus pretermisso.

In cuius rei testimonium et roboris firmitatem sigillum nostrum unacum sigillis hominum nostrorum prelibatorum habentium sigilla presentibus litteris dignum duximus apponendum.

Et nos homines supradicti sigilla propria habentes, quia premissis omnibus et singulis personaliter interfuimus et ad monitionem predicti domini nostri, ut premissum est, iudicando sententiavimus sigilla nostra unacum sigillo domini nostri predicti presentibus litteris duximus similiter apponenda.

Nos vero Wilhelmus dictus van den Wode et Walterus dictus Reynbout sigillis propriis carentes petivimus premissa omnia super nos per sigilla dicti domini nostri et hominum suorum sigillari, eo quod premissis omnibus et singulis interfuerimus et iudicando sententiavimus cum eisdem.

Datum anno M^o CCC^o tertio dominice incarnationis, in die sancti Luce evangeliste.

I44I

1303 oktober 18

Leenmannen van de heer van Breda (Raas II), oorkonden dat ten overstaan van hen Jan van den Bogarde afstand doet van zijn recht op 30 bunder weiland bij Reingvenne (St.-Job-in-'t-Goor) en bezegelen dit op diens verzoek.

Origineel

[A]. Niet voorhanden.

Afschrift

B. eerste helft 18e eeuw, Brussel, ARA, Kerkelijke archieven van Brabant, inv.nr. 11210 (archief abdij van Villers, inv.nr. 262) = cartularium van de abdij van

1440 ^a aldus B, lees sui.

Villers te Schoten, fol. 66^r-66^v (oude p. 81-82), onder caput, fol. 7^r: Incipiunt tituli litterarum de Schotis, met in de inhoudsopgave, fol. 14^r, de rubriek: Item sub eodem numero adhuc alia littera quittance omnis iuris quod Iohannes dictus van den Bogarde dicebat se habere super triginta bonuaria pratorum predicta anno quo supra, fol. (hierna ontbreekt het folionummer), en onder de rubriek: Hec littera etiam locum habet cum littera XLV^a mediate precedenti, naar [A].

Uitgave

a. GOETSCHALCKX, in *Taxandria, gedenkschriften, XIII (1921), p. 12-13, nr. 3, naar B.*

Regest

DESPY, *Inventaire abbaye de Villers, 1959, p. 156, nr. 436.*

Tekstuitgave

Deze oorkonde is de naaorkonde van nr. 1437. De tekstdelen die aan deze vooroorkonde (VO) zijn ontleend, staan afgedrukt in een kleiner lettertype.

Universis presentes litteras inspecturis Everdeus de Lillo, Iohannis de Tichgelt et Walterus dictus Oem de Scotēs, homines domini de Breda salutem cum notitia veritatis.

Noveritis quod Iohannes dictus van den Bogarde recognovit coram nobis * sua spontanea^a voluntate se quittance et quittum clamasse^a pro se et suis heredibus in perpetuum omne ius et omnem calumniam quod vel quam habebat seu habere poterat nihil sibi vel suis heredibus iuris penitus reservato in triginta bonuariis pratorum seu pascuarum^b Theutonice dictorum vel dictarum ettinge paulo plus vel minus *, iacentium^c prope Reingvenne in loco qui dicitur Most *, quam quittance recognovit se fecisse in iure coram * hiis qui poterant super hoc et debebant de iure vel ex debito iudicare et per sententiam eorumdem legitime factam esse.

Et premissa petiit supra se et pro se ac suis heredibus a nobis sigillari.

Nos igitur * ad petitionem et requestam predicti Iohannis sigilla^d nostra litteris presentibus^d dignum duximus apponenda in testimonium veritatis.

Datum anno Domini M^o CCC^o tertio, in die beati Luce evangeliste.

1442

1303 oktober 27

Gerard, cureit van Ginneken, bericht Robert van Millen, deken van het St.-Servaaskapittel te Maastricht, dat overeenkomstig zijn mandaat (zie nr. 1439) de dagvaarding heeft plaatsgevonden.

1441 ^{a-a} se quittance et quittum clamasse spontanea voluntate VO. – ^b hierna paulo plus vel minus VO. – ^c hierna in loco qui dicitur Most VO. – ^{d-d} presentibus litteris sigilla nostra VO.

Origineel

A. Maastricht, RA, archief abdij van Thorn, A, voorl. inv.nr. 101, charter ad datum 28 oktober 1303. – Afmetingen: hoogte 92 (rechts 70) x breedte 191 (onder 189, gemeten boven de zegelbevestiging) mm; gaaf bewaard, behoudens de bezegeling.

Bezegeling: één afhangend zegel, dat aangekondigd is, namelijk: S beeld-zegel van oorkonder, rond, van bruine was, zwaar beschadigd, met rand-schrift: [***] VICARII · [***]KEN.

Niet eerder uitgegeven.

Ontstaan, samenhang en tekstuitgave

A is een losgeraakt transfix, eertijds gehecht aan de oorkonde nr. 1439. Deze oorkonde is door dezelfde hand geschreven als die van de nrs. 1439 en 1443, en is tevens de vooroorkonde (V0) van nr. 1443. Het onderscheid tussen c en t is niet altijd duidelijk.

Venerabili^a viro domino Robino de Melinis, decano ecclesie sancti Seruatii Traiectensis, iudici et executori unico, a sede apostolica deputato, Gerardus, curatus ecclesie de Ghineke, promptam et devotam obedientiam in mandatis. Noveritis quod presens mandatum vestrum, cui presens littera mea est annexa, efficaciter et fideliter sum executus et de Ghilze et de Barle ecclesiarum .. investitos peremptorie citavi ut prima die iuridica post festum circumcisionis Dominice proxime futurum compareant coram vobis Traiecti, ac omnia alia et singula fideliter feci et integraliter executione mandavi que in dicto mandato vestro continentur.

In quorum testimonium presentibus dicti mandato vestro annexis sigillum meum duxi fideliter apponendum.

Datum in vigilia beatorum apostolorum Symonis et Iude, anno Domini millesimo tricentesimo tercio.^b

(S)

I443

1303 november 7

Arnoud, investiet van Opitter, bericht Robert van Millen, deken van het St.-Servaaskapittel te Maastricht, dat overeenkomstig zijn mandaat (zie nr. 1439) de dagvaarding heeft plaatsgevonden.

1442 ^a vergroot A. – ^b hierna een sluitingsteken A.

Origineel

A. Maastricht, RA, archief abdij van Thorn, A, voorl. inv.nr. 101, charter ad datum 7 november 1303. – Afmetingen: hoogte 90 (rechts 72) x breedte 189 (onder 181, gemeten boven de zegelbevestiging) mm; gaaf bewaard, behoudens de bezegeling.

Bezegeling: één afhankelijk bevestigd zegel, dat aangekondigd is, namelijk: S beeldzegel van oorkonder, rond, van bruine was, zwaar beschadigd, met randschrift: + Sigillum · [ARN]O[LDI ·] [***]I · DE · ITERE ·.

Uitgave

a. HABETS, *Archieven kapittel Thorn, I, 1889, p. 92-93, nr. 101 (gedateerd 7 november 1303), naar A.*

Datering

Het jaarcijfer 1300 in de datumregel berust waarschijnlijk op een fout van de scriptor, die het rangtelwoord tertio over het hoofd zag.

Ontstaan, samenhang en tekstuitgave

A is als transfix bevestigd aan de oorkonde nr. 1439. Deze oorkonde is door dezelfde hand geschreven als die van de nrs. 1439 en 1442; zij is tevens de naoorkonde van nr. 1442. De tekstdelen die aan de vooroorkonde (VO) zijn ontleend, staan afgedrukt in een kleiner lettertype. Het onderscheid tussen c en t is niet altijd duidelijk.

Venerabili^a viro domino Robino de Melinis, decano ecclesie sancti Seruatii Traiectensis, iudici et executori unico, a sede apostolica deputato, Arnoldus, investitus ecclesie de Ittere, promptam et devotam obedientiam in mandatis. Noveritis quod presens mandatum vestrum, cui presens littera mea est annexa, efficaciter et fideliter sum executus et venerabiles dominas ·· abbatissam et ·· conventum monasterii de Thoren et de Beke^b, de Esde, de Thoren ecclesiarum ·· investitos peremptorie citavi ut prima die iuridica post festum circumcisionis Dominice proxime futurum compareant coram vobis Traiecti, ac omnia alia et singula fideliter feci et integraliter executione mandavi que in dicto mandato vestro continentur.

In quorum testimonium^c presentibus dicto mandato vestro annexis sigillum meum duxi fideliter apponendum.

Datum^d anno Domini millesimo tricentesimo^e, feria quinta post festum Omnium Sanctorum.^f

(S)

1443 ^a vergrote initiaal A. – ^b hierna klein gaatje in perkament A. – ^c aldus A, lees testimonium. – ^d in VO staat de jaaropgave na de dagtekening. – ^e aldus A, hierna ontbreekt tertio. – ^f hierna een sluitingsteken A.

I444

1303 november 24

Raas II, heer van Breda, patronus van de parochiekerk van Breda, hecht zijn goedkeuring aan de bepalingen in het testament van Jacob, pastoor van Gilze en deken van Hilvarenbeek (zie nr. 1438) en verzoekt Theobald, bisschop van Luik, en diens officiaal om goedkeuring en bevestiging hiervan.

Origineel

[A]. *Niet voorhanden.*

Afschriften

[B]. *tweede helft 14e eeuw (na 1361), niet voorhanden, bron voor [C][E], mogelijk naar [A].*

[C]. *na 1361 – vóór tweede helft 15e eeuw, niet voorhanden, bron voor DG, naar [B].*

D. *tweede helft 15e eeuw, Breda, GA, afd. IV-1, collectie Havermans, inv.nr. 17 = cartularium van het O.L.V.-kapittel te Breda, fol. 27^v-28^r, onder de rubriek: Sequitur copia littere consensus domini Rassonis de Liekerke, domini temporalis de Breda, etc., naar [C].*

[E]. *na 1361 – vóór eind 15/begin 16e eeuw, niet voorhanden, bron voor F, naar [B].*

F. *ca. 1510, Brussel, KB, hs. nr. 14936 = cartularium van het O.L.V.-kapittel te Breda, fol. 51^v (oude fol. 27^v), onder de rubriek: Copia littere consensus domini Rasonis, domini temporalis de Breda, super erectione capituli de Breda, naar [E].*

G. *1580, Breda, GA, afd. I-1a, oud-administratief archief van de stad Breda, inv. (Hingman) nr. 4 = Oude keuren ende privilegiën der stadt Breda, fol. 29^v, onder de rubriek fol. 27^v: Brieven van der fondatien van den canonisien ende capitelen in der kercken tot Breda, metter confirmatie der selver gedaen by den tweeden heere Raso van Gaveren als heere des voors. landts van Breda, 1303, naar [C].*

Uitgave

a. VAN GOOR, *Beschryving Breda, 1744, p. 437, nr. 29, mogelijk naar een niet meer voorhanden zijnd afschrift.*

Regesten

HERMANS, *Analytische opgave, 1844, p. 60.* – WAUTERS, *Table chronologique, VIII, 1892, p. 94.* – JUTEN, *in Taxandria, XXXII (1925), p. 125, nr. 24.*

Tekstuitgave

Hoewel onder Tekstuitgave bij de oorkonden nrs. 1438, 1448-1449. 1474, 1479 en 1507 is opgemerkt dat D een onvolledig, dan wel minder nauwkeurig afschrift is, is hier toch voor D als basistekst voor de tekstuitgave gekozen, daar tussen D en F slechts spellingvarianten voorkomen.

Venerabili in Christo patri ac domino suo domino Theobaldo, Dei gratia Leodiensi episcopo, eiusque officiali et aliis quorum interest Rasso, dominus de Breda, patronus ecclesie parochialis de Breda Leodiensis dyocesis, reverenciam et noscere veritatem.

Noveritis quod nos dispositionibus et ordinationibus prebendarum et aliorum de quibus fit mentio in litteris domini Iacobi, investiti ecclesie de Ghilze, decani consilii Bekensis, nostrum in omnibus adhibemus consensum ea quantum in nobis est laudando, disponendo, ordinando et per omnia approbando, supplicantes vobis in Christo quatenus premissa approbetis et auctoritate vestra ordinaria confirmetis.

In cuius rei testimonium sigillum nostrum presentibus litteris duximus apponendum.

Datum anno Domini millesimo tricentesimo tercio, dominica ante festum Katherine virginis.

I445

1303 december 7

De officiaal van Luik keurt goed en bevestigt het testament van Jacob, deken van Hilvarenbeek (zie nr. 1438).

Origineel

[A]. *Niet voorhanden; blijktens nr. 1449 bezegeld met het zegel van het hof te Luik.*

Afschriften.

[B]. *mogelijk 14e eeuw, niet voorhanden, bron voor [C], mogelijk naar [A].*

[C]. *na 1361 – vóór eind 15e eeuw, niet voorhanden, bron voor D, naar [B].*

D. *ca. 1510, Brussel, KB, hs. nr. 14936 = cartularium van het O.L.V.-kapittel te Breda, fol. 49^v (oude fol. 25^v), naar [C].*

E. *tweede helft 16e eeuw, Breda, GA, afd. V-1, collectie Varia, inv.nr. 381 = cartularium van het O.L.V.-kapittel te Breda, mogelijk getiteld Liber iuramentorum personarum ecclesie de Breda, fol. 52^r, onder de rubriek fol. 51^r: Fundatio capituli ecclesie beate Marie virginis opidi de Breda, naar D.*

F. *1689, Brussel, ARA, verzameling Handschriften, nr. 2179 = Lijste van de drossarden der stad ende lande van Breda, fol. 31^r-31^v, onder de rubriek: Littera officialis Leodiensis, gewaarmerkt afschrift door Pieter Nuijts, schout van Etten, naar a.*

Uitgaven

a. MIRAEUS, *Donationum Belgicarum*, I, 1629, p. 269, cap. 127, mogelijk naar een niet meer voorhanden zijnd afschrift. – b. FOPPENS, *Historia episcopatus Antverpiensis*, 1717, p. 141, naar a. – c. MIRAEUS – FOPPENS, *Opera diplomatica*, I, 1723, p. 446, cap. 137, naar a. – d. VAN GOOR, *Beschryving Breda*, 1744, p. 437-438, nr. 29, mogelijk naar een niet meer voorhanden zijnd afschrift.

Regesten

HERMANS, *Analytische opgave*, 1844, p. 60. – WAUTERS, *Table chronologique*, VIII, 1892, p. 96.

Universis presentes litteras inspecturis officialis Leodiensis salutem in Domino sempiternam.

Noverit universitas vestra quod facta nobis fide per viros discretos dominum Dankinum, scolasticum ecclesie Bekensis, et dominum Henricum, plebanum ecclesie de Ghilsen, de testamento seu ultima voluntate domini Iacobi, decani concilii Bekensis, cum sigillis eorundem presentibus appensis, ipsum testamentum seu ultimam voluntatem quantum in nobis est per omnia laudamus, approbamus et confirmamus.

In cuius rei testimonium sigillum officialitatis Leodiensis presentibus duximus apponendum.

Datum anno Domini millesimo tricentesimo tercio, in octavis beati Andree apostoli.

1446

1304 januari 2

Maastricht

Robert van Millen, deken van het kapittel van St.-Servaas te Maastricht, gedelegeerd pauselijk rechter, gelast bij vonnis ten overstaan van Filips van Castegnolis, openbaar notaris, krachtens het geïnsereerde mandaat van paus Bonifatius VIII (zie nr. 1435), de naleving van de overeenkomst, gesloten tussen abdis en convent van Thorn enerzijds en de pastoor van Baarle anderzijds inzake de tienden en andere rechten in de parochie van Baarle (zie nr. 1401), op straffe van excommunicatie.

Origineel

[A]. Niet voorhanden.

Afschrift

B. eerste helft 15e eeuw, Maastricht, RA, archief abdij van Thorn, B, voorl. inv.nr. 1628 (voorheen cartularium nr. 1) = Cartularium abbatiae imperialis

Thorensis, 966-1600, p. 168-174 (oude fol. 88^v-91^v), onder de rubriek: Baerle, door S. van Neeroeteren, notaris, naar [A].

Niet eerder uitgegeven.

Regest

HABETS, *Archieven kapittel Thorn, I, 1889, p. 98-99, nr. 105.*

Datering

Daar in de dagvaarding van de pastoors van Baarle en Gilze, gedateerd op 27 oktober 1303 (zie nr. 1442), de rechtsdag is vastgesteld op de eerste rechtsdag na de jaarwisseling – dus 1304 –, en blijkens de tekst van de onderhavige oorkonde het proces heeft plaatsgevonden op 2 januari 1304, is een winterstijl verondersteld. Boodschap- of paasstijl zou 2 januari 1305 opleveren, en is dus uitgesloten.

Ontstaan en samenhang

*Het vonnis van Robert van Millen is uitgevaardigd in vijf exemplaren, namelijk naast de onderhavige oorkonde voor de pastoor van Baarle ook voor die van Gilze, Eijsden, Thorn en Beek (zie nr. 1447, HABETS, *Archieven kapittel Thorn, I, 1889, p. 93-98, nr. 102, p. 98, nr. 104, en p. 98, nr. 103.*)*

In nomine Domini, amen.

Ad eterne rei memoriam pateat omnibus tam presentibus quam futuris per presens publicum instrumentum quod venerabilis vir dominus Robinus de Melinis, decanus ecclesie sancti Seruacii Traiectensis Leodiensis diocesis, ad infrascripta iudex et executor unicus a sede apostolica deputatus, in presencia mei, notarii publici, et testium infrascriptorum ad hoc specialiter vocatorum et rogatorum, infrascriptos processus fecit et infrascriptas sententias tulit in scriptis per hec verba:

Universis tam presentibus quam futuris presens publicum instrumentum visuris et audituris Robynus de Melinis, decanus ecclesie sancti Seruacii Traiectensis Leodiensis diocesis, iudex et executor unicus ad faciendum observari compositionem que inter venerabiles dominas dominam Gudam, Dei gracia abbatissam, totumque conventum monasterii de Thoren ex una parte et Reynerum, quondam investitum ecclesie de Barle Leodiensis diocesis ex altera, super quibusdam decimis et rebus aliis amicabilis intervenit, a sede apostolica specialiter deputatus, salutem in Domino et ad eterne rei memoriam noticiam veritatis.

Summi dispensacione consilii ad hoc prelati et prelate alii que rectores et ecclesiastice persone curam et administracionem ecclesiarum assumere dignoscuntur, ut si debita sollicitudo eos ad alia diversa provocet, ad ea tamen que precis questionum et iurgiorum materiis et eventibus pacem et quietem ipsorum salubrem ac statum et incrementum ecclesiarum eis commissarum proveniant, tanto specialius debent intendere quanto gracios ex hoc Christo redemptori nostro impertitur obsequium a quo sancta mater ecclesia cepit exordium et per quem continuum suscipit incrementum.

Proinde prefata domina abbatissa et dictus conventus prefati monasterii de Thoren ex una parte et dictus Reynerus, tunc investitus prefate ecclesie de Barle, ex altera provide ac salubriter attendentes quod occasione quarundam grossarum antiquarum, minutarum ac novalium decimarum et rerum aliarum in territorio et parrochia dicte ecclesie de Barle sitarum, in qua dicta abbatissa ius patronatus obtinet, inter ipsas partes frequenter scandali et questionis materia oriebatur et oriri poterat in futurum et affectantes ut nedum inter ipsas partes tollatur scandali et questionis materia in premissis, verum etiam novus amor spiritualiter et temporaliter in Domino inter partes huiusmodi pocius oriatur, super premissis omnibus et singulis compositionem amicabilem perpetuis temporibus inconcusse servandam, bone memorie domini Adulphi, episcopi, et venerabilium virorum capituli Leodiensis accedente consensu, annuente Domino, sponte ac concorditer inhierunt, prout in publico instrumento seu patentibus litteris inde confectis episcopi et capituli, abbatisse et conventus ac Reyneri, investiti, predictorum sigillis munitis plenius vidimus contineri et tandem ut premissam compositionem sicut rite, sine pravitate, provide facta est et ab utraque parte sponte recepta, faceremus auctoritate apostolica per censuram ecclesiasticam appellatione remota firmiter observari, quasdam veras litteras apostolicas, vera bulla bullatas, non viciatas, non cancellatas, non abrasas nec in aliqua sui parte abollitas vel suspectas recepimus, quarum tenor talis est:

— — — (*hierna volgt de tekst van nr. 1435*).

Nos igitur volentes super premissis mandatis apostolicis humiliter obedire ac per actus canonicos et legitimos, auctoritate predictarum litterarum apostolicarum per nos super premissis inceptos et habitos, iurisdictione et potestate litterarum predictarum predicto domino Bonifacio papa vivente perpetuatis legitime demum ut negotium huiusmodi finalem et debitum sortiretur effectum, predictas dominas abbatissam et conventum et Guillelmum, quondam cantorem ecclesie Lyrense, nunc investitum predictae ecclesie de Barle, et omnes alios qui sua crederent interesse auctoritate predictarum litterarum apostolicarum peremptorie citari fecimus, ut eedem abbissa^a et conventus per syndicum et procuratorem dictusque Guillelmus, investitus, per se vel procuratorem suum et omnes alii qui sua credentur interesse prima die iuridica post circumcisionem Domini post citationem huiusmodi proxime subsequente comparerent coram nobis Traiecti ad procedendum in premissis, prout esset ratione previa procedendum et ad dicendum, proponendum, allegandum, probandum et excipiendum quicquid dicere, proponere, allegare, probare et excipere vellent in premissis et contra compositionem prefatam, expresse in citatione huiusmodi intimantes et denunciantes eisdem ut sive venerint et coram nobis comparuerint in termino memorato sive in veniendo et comparando negligentes extiterint, nichilominus in premissis et circa premissa non comparentum, absentia non obstante auctoritate predicta apostolica procederemus, prout procedendum esset de iure.

Et ut predicta compositio firmiter observetur perpetuis temporibus, predicta auctoritate apostolica, nobis super hoc commissa, ordinaremus, sententiaremus, declaremus et pronuntiaremus quicquid ratione previa super hiis fuerit oportunitate et nobis de iure videbitur expedire, quo termino scilicet die secunda mensis ianuarii, anno nativitatis Domini mille-

1446 ^a *aldus B, lees abbatissa.*

simo CCC^{mo} quarto, indictione secunda, adveniente ac provido et discreto viro domino Lodewico, investito ecclesie de Ubach, sindico et procuratore dictarum dominarum abbatisse et conventus predicti monasterii de Thoren, procuratorio nomine pro eisdem dictaque domina abbatissa, associatis sibi reverendis dominabus Cecilia dicta de Scalengge, decana, Iutta de Buren, scolastica, Ida de Waldegge et Margreta de Petersheym, eiusdem monasterii dominabus ex super habundanti eciam comparentibus coram nobis. Idem syndicus et procurator procuratorio nomine quo supra compositionem et citaciones predictas ac syndicatum sive procuratorium suum exhibuit coram nobis, petens humiliter ut in premissis secundum quod terminus et dies assignati requirunt, predicta auctoritate apostolica, nobis super hoc commissa, procedere curaremus contumaciam dicti Guillelmi, investiti dicte ecclesie de Barle, per se vel alium minime comparentis sollicite accusando ac cum instantia pettendo ut ipsum declararem et pronunciarem existere contumacem. Et quia obdiencia nil prodesset humilibus si contemptus contumacibus non obsesset, ipsum Guillelmum declaravimus et declaramus, reputavimus et reputamus, tenore presentis instrumenti publici et in scriptis, exigente iusticia contumacem et demum ipso Guillelmo, investito de Barle, expectato quamdiu debuit expectari ac dicto sindico, procuratorio nomine dictarum dominarum abbatisse et conventus predicti monasterii de Thoren, aliisque qui super hiis aliquid dicere vel proponere, probare seu excipere voluerunt dicentibus, proponentibus, allegantibus, probantibus et excipientibus quitquid dicere, probare, proponere, allegare et excipere voluerunt in premissis et circa premissa contra compositionem predictam.

Nos iuxta mandata apostolica super premissis nobis directa ut tenemur procedere affectantes ac syndicatum et procuratorium predictum sufficiens et ydoneum reputando ac ipsum Lodewicum, syndicum et procuratorem dictarum dominarum abbatisse et conventus tamquam sufficiens et legitimum mandatum habentem admittendo dicta compositione et eius tenore diligenter visis et examinatis ac super premissis omnibus et singulis auditis, intellectis, visis, examinatis, discussis et inquisitis que in premissis partes et alii qui credentur sua interesse dicere, allegare, proponere, probare et excipere voluerunt et que audienda, intelligenda, videnda, examinanda, discucienda et inquirenda de iure nobis super hiis dictis ministravit et super hiis omnibus plene ac legitime certiorati de iure, ydoneitate, meritis et de demeritis compositionis huiusmodi, ipsam compositionem invenimus rite, sine pravitate, provide factam esse et ab utraque parte sponte receptam. Et idcirco deliberacione habita diligenti super hiis omnibus et singulis iurisque peritorum communicato consilio auctoritate apostolica predicta nobis in hac parte commissa, absentia dicti Guillelmi, investiti de Barle, quam divina replet, presencia non obstante presentibus dicto sindico et predictis dominabus domina abbatissa, decana, scolastica, Ida et Margreta, superius nominatis, diffinitive et in scriptis Christi nomine invocato declaramus, sententiamus, iudicamus, pronunciamus et diffinimus dictam compositionem rite, sine pravitate, provide factam esse et ab utraque parte sponte receptam eamque a dictis partibus earumque sucesoribus debere perpetuis futuris temporibus firmiter observari.

Et ut composicio ipsa quoad omnem eius effectum a dictis partibus earumque sucesoribus firmiter in perpetuum observetur, predicta auctoritate apostolica nobis in hac parte commissa, dictum syndicum et per eum dictas dominas abbatissam et conventum

et quamlibet ipsarum dominarum eiusdem conventus nominatim dictumque Guillelmum, investitum de Barle, licet absentem per contumaciam et eorum successores per eos et omnes alios qui sua credent interesse et quoscumque alios et alias quos et quas huiusmodi negocium contingit vel potest contingere in futurum, tenore presencium primo, secundo et tercio peremptorie monemus et eis auctoritate huiusmodi apostolica qua in hac parte fungimur districte precipimus et mandamus quatenus dictam compositionem de verbo ad verbum, prout iacet et in instrumento sive litteris superius expressis in scriptis est redacta et sigillis superius expressis munita, perpetuis futuris temporibus firmiter ac inviolabiliter observent, alioquin in prefatam dominam Gudam, abbatissam, ac in omnes et singulas nominatim dominas conventus dicti monasterii de Thoren dictumque Guillelmum, investitum predictae ecclesie de Barle, omnesque alios qui sua dicerent interesse ac singulos omnes alios et alias personas quos et quas huiusmodi negocium contingit vel potest contingere in futurum cuiuscumque condicionis aut status existant.

Qui vel que contra premissum mandatum nostrum immo verius apostolicum per se vel alium seu alios publice vel occulte venire vel consilium, auxilium vel favorem per se vel alium publice vel occulte contra predictum mandatum nostrum predictum dare presumpserint seu mandatum nostrum predictum, quantum in eis fuerit, totaliter non adimpleverint et compositionem prefatam firmiter non observaverint, excommunicationis et in dicti monasterii de Thoren et de Barle ecclesias interdicti sententias auctoritate predicta apostolica, nobis commissa, in hiis scriptis duximus proferendas, quarum sententiarum absolutio, suspensio seu relaxatio nequaquam optineri possit, nisi a nobis vel a Romano pontifice seu ab apostolica sede.

Ut autem premissa omnia et singula omnia et singula singula^b rata et inconcussa permaneant et a nullo ullo unquam tempore infringi possint vel quomodolibet violari, ea omnia et singula scribi et per infrascriptum auctoritate sancte Romane ecclesie notarium publicum in formam publicam redegi mandavimus et nostri sigilli pendentis munimine fecimus roborari.

Actum in predicto loco Traiecti, presentibus religioso viro fratre Alexandro ordinis fratrum minorum, quondam decano ecclesie beate Marie eiusdem loci Traiectensis, domino Adulpho dicto de Waldekghe, scolastico predictae ecclesie, domino Arnolde, investito ecclesie de Ittere, Gerardo dicto Haec de Thoren, quondam canonico in Thoren, et Heynrico Wolfairt, publico imperiali auctoritate notario in dicto loco Traiecti commorante, testibus ad premissa vocatis specialiter et rogatis predictis, anno nativitatis Domini millesimo CCC^{mo} quarto, indictione secunda, die secunda mensis ianuarii.

Et ego magister Philippus de Castegnolis Albensis dyocesis, auctoritate sancte Romane ecclesie notarius publicus, premissis omnibus et singulis una cum suprascriptis testibus presens interfui ac omnia et singula supradicta manu propria scripsi, publicavi et in hanc publicam formam redegi meoque signo consueto signavi rogatus et suprascriptum rasuram in presenti descriptione nominis mei, ubi dicitur auctoritate sancte, ac superius ubi dicitur sua interesse, et in quibuscumque superius in presenti instrumento ubi correctae sit dictione vel sillaba, ea omnia et singula rasi, manu propria correxi et scripsi.

1446 ^b *dittografie B.*

1447

1304 januari 2

Maastricht

Robert van Millen, deken van het kapittel van St.-Servaas te Maastricht, gedelegeerd pauselijk rechter, gelast bij vonnis ten overstaan van Philippus van Castegnotis, openbaar notaris, krachtens het geïnjuncteerde mandaat van paus Bonifatius VIII (zie nr. 1436), de naleving van de overeenkomst, gesloten tussen abdis en convent van Thorn enerzijds en de pastoor van Gilze anderzijds inzake de tienden en andere rechten in de parochie van Gilze (zie nr. 1399), op straffe van excommunicatie.

Origineel

[A]. Niet voorhanden; blijkens B bezegeld met één uithangend zegel, van rode was.

Afschriften

B. ca. 1662, Maastricht, RA, archief abdij van Thorn, C, voorl. inv.nr. 19233, bundel stukken, authentiek afschrift door J. Bachuys, kapittelsecretaris van Thorn en openbaar notaris, naar [A].

[C]. vóór 1780, niet voorhanden, bekend uit D, cartularium van de abdij van Thorn, fol. 24, mogelijk naar [A].

D. 1780, Maastricht, RA, archief abdij van Thorn, C, voorl. inv.nr. 18783 = cartularium van de abdij van Thorn, ongefol., onder de rubriek: Executio antedictae commissionis apostolice, naar [C].

Niet eerder uitgegeven.

Datering

Zie nr. 1446 onder Datering.

Ontstaan en samenhang

Zie nr. 1446 onder Ontstaan en samenhang.

In nomine Domini, amen.

Ad eterne rei memoriam pateat omnibus tam presentibus quam futuris per presens publicum instrumentum quod venerabilis vir dominus Robinus de Melinis, decanus ecclesie sancti Seruatii Traiectensis Leodiensis diocesis, ad infrascripta iudex et executor unicus a sede apostolica deputatus, in presentia mei, notarii publici, et testium infrascriptorum ad hoc specialiter vocatorum et rogatorum, infrascriptos processus fecit et infrascriptas sententias tulit in scriptis per hec verba:

Universis tam presentibus quam futuris presens publicum instrumentum visuris et auditis Robynus de Melinis, decanus ecclesie sancti Seruatii Traiectensis Leodiensis dioce-

sis, iudex et executor unicus ad faciendum^a compositionem que inter venerabiles dominas dominam Gudam, Dei gracia abbatissam, totumque conventum monasterii de Thoren ex una parte et Iacobum, investitum ecclesie de Gilze Leodiensis diocesis ex altera, super quibusdam decimis et rebus aliis amicabilis intervenit, a sede apostolica specialiter deputatus, salutem in Domino et ad eternam rei memoriam notitiam veritatis. Summi dispensatione consilii ad hoc prelati et prelate aliique rectores et ecclesiastice persone curam et administrationem ecclesiarum assumere dinoscuntur, ut si debita sollicitudo eos ad alia diversa provocet, ad ea tamen que precisus questionum et iurgiorum materiis, scandalis et eventibus pacem et quietem ipsorum salubrem, ac statum et incrementum ecclesiarum eis commissarum proveniant, tanto specialius debent intendere quanto gratius ex hoc Christo redemptori nostro impertitur obsequium a quo sancta mater ecclesia coepit exordium et per quem continuum suscipit incrementum.

Proinde prefata venerabilis domina abbatissa et conventus predicti monasterii de Thooren ex una parte et dictus Iacobus, investitus predictae ecclesie de Gilze, ex altera provide ac salubriter attendentes quod occasione quarundam grossarum antiquarum, minutarum ac novalium decimarum et rerum aliarum in territorio et parochia dicte ecclesie de Gilze sitarum, in qua dicta domina abbatissa ius patronatus noscitur obtinere, inter ipsas partes frequenter scandali et questionis materia oriebatur et oriri poterat in futurum et affectantes ut nedum inter ipsas partes tollatur scandali et questionis materia in premissis, verum etiam novus amor spiritualiter et temporaliter in Domino inter partes huiusmodi potius oriatur super premissis omnibus et singulis compositionem amicabilem perpetuis temporibus inconcusse servandam, bone memorie domini Adulphi, episcopi, et venerabilium virorum capituli Leodiensis accedente consensu annuente domino sponte ac concorditer inierunt, prout in publico instrumento seu patentibus litteris inde confectis episcopi, capituli, abbatisse et conventus ac investiti, predictorum sigillis munitis plenius vidimus contineri et tandem ut premissam compositionem sicut rite, sine pravitate, provide facta est et ab utraque parte sponte recepta, faceremus autoritate apostolica per censuram ecclesiasticam appellatione remota firmiter observari, quasdam veras litteras apostolicas, vera bulla bullatas, non vitiatas, non cancellatas, non abrasas nec in aliqua sui parte abolitas vel suspectas recepimus, quarum tenor talis est:

— — — (*hierna volgt de tekst van nr. 1436*).

Nos igitur volentes super premissis mandatis apostolicis humiliter obedire ac per actus canonicos et legitimos, autoritate litterarum apostolicarum huiusmodi per nos super premissis inceptos et habitos, iurisdictione et potestate litterarum predictarum apostolicarum predicto domino Bonifacio papa vivente perpetuatis legitime demum ut negotium huiusmodi finalem et debitum sortiretur effectum, predictas dominas abbatissam et conventum et predictum Iacobum, investitum predictae ecclesie de Gilze, et omnes alios qui sua credent interesse autoritate predictarum litterarum apostolicarum peremptorie citari fecimus, ut eadem abbatissa et conventus per siindicum et procuratorem dictusque Iacobus, investitus, per se vel procuratorem suum ac omnes alii qui sua credent interesse prima die iuridica post circumcisionem Domini post citationem huiusmodi proxima subsequente comparerent coram nobis Traiecti ad procedendum in premissis, prout esset ratione previa

1447 ^a *hierna ontbreekt* observari B.

procedendum et ad dicendum, proponendum, allegandum, probandum et excipiendum quidquid dicere, proponere, allegare, probare et excipere vellent in premissis et contra compositionem prefatam, expresse in citatione huiusmodi intimantes et denunciantes eisdem ut sive venerint et coram nobis comparuerint in termino memorato sive inveniando et comparando negligentes extiterint, nihilominus in premissis et circa premissa non comparentium, absentia non obstante, autoritate predicta apostolica procedemus, prout procedendum esset de iure.

Et ut predicta compositio firmiter observaretur perpetuis temporibus, predicta autoritate apostolica, nobis super hoc commissa, ordinarem, sententiarem, declarem, mandarem et pronuntiarem quidquid ratione previa super hiis fuerit oportunitate nobis de iure videbitur expedire, quo termino scilicet die secunda mensis ianuarii, anno nativitate Domini millesimo CCC^{mo} quarto, indictione secunda, adveniente ac provide et discreto viro domino Lodewico, investito ecclesie de Ubach, sindico et procuratore dictarum dominarum abbatisse et conventus predicti monasterii de Thoren, procuratorio nomine pro eisdem dictaque domina abbatissa, associatis sibi reverendis dominabus Cecilia dicta de Scallegge, decana, Iutta de Bueren, scholastica, Ida de Waldeghe et Margareta de Peter-sim, eiusdem monasterii dominabus ex super habundanti etiam comparentibus coram nobis. Idem sindicus et procurator procuratorio nomine quo supra compositionem et citationes predictas ac sindicatum sive procuratorium suum exhibuit coram nobis, petens humiliter ut in premissis secundum quod terminus et dies assignati requirunt, predicta autoritate apostolica, nobis commissa, procedere curarem contumaciam dicti Iacobi, investiti dicte ecclesie de Gilze, per se vel alium minime comparentis sollicite accusando ac cum instantia petendo ut ipsum Iacobum declararem et pronuntiarem existere contumacem. Et quia obdientia nil prodesset humilibus si contemptus contumacibus non obesset, ipsum Iacobum declaravimus et declaramus, reputavimus et reputamus, tenore presentis instrumenti publici et in scriptis, exigente iustitia, contumacem et demum ipso Iacobo, expectato quamdiu debuit expectari ac dicto sindico, procuratorio nomine dictarum dominarum abbatisse et conventus, aliisque qui super hoc aliquid dicere vel proponere, probare seu excipere voluerunt dicentibus, proponentibus, allegantibus, probantibus et excipientibus quidquid dicere, proponere, allegare, probare et excipere voluerunt in premissis et circa premissa contra compositionem predictam.

Nos iuxta mandata apostolica super premissis nobis directa ut tenemur procedere affectantes ac sindicatum et procuratorium predictum sufficiens et idoneum reputando ac ipsum Lodovicum, sindicum et procuratorem dictarum dominarum abbatisse et conventus dicti monasterii tamquam sufficiens et legitimum mandatum habentem admittendo dicta compositione et eius tenore diligenter visis et examinatis ac super premissis omnibus et singulis auditis, intellectis, visis, examinatis, discussis et inquisitis que in premissis partes et alii qui sua credent interesse dicere, allegare, proponere, et excipere voluerunt et que audienda, intelligenda, videnda, examinanda, discutienda et inquirenda de iure nobis super hiis dictis ministrabit^b et super hiis omnibus plene ac legitime certiorati de iure, idoneitate, meritis et immeritis compositionis eiusmodi, ipsam compositionem invenimus rite, sine pravitate, provide factam esse et ab utraque parte sponte receptam. Et

1447 ^b *aldus B, men verwacht ministravit.*

idcirco deliberatione habita diligenti super hiis omnibus et singulis iurisque peritorum communicato consilio, autoritate apostolica predicta nobis in hac parte commissa, absentia dicti Iacobi, investiti ecclesie predictae de Gilze, quam divina replet, presentia non obstante dicto siindico et predictis dominabus domina abbatissa, decana, scholastica, Ida et Margareta, presentibus in hiis scriptis Christi nomine invocato declaramus, sententiamus, iudicamus, pronuntiamus et definimus dictam compositionem rite, sine pravitate, provide factam esse et ab utraque parte sponte receptam eamque a dictis partibus earumque succesoribus omnibusque aliis qui sua credent interesse debere perpetuis futuris temporibus firmiter observari.

Et ut cumpositio^c ipsa quoad omnem eius effectum a dictis partibus earumque succesoribus et quibuslibet aliis firmiter in perpetuum observetur, predicta autoritate apostolica nobis in hac parte commissa, dictum syndicum et per eum dictas dominas abbatissam et conventum dicti monasterii de Thooren et quamlibet ipsarum dominarum eiusdem conventus nominatim dictumque Iacobum, investitum dicte ecclesie de Gilze, licet absentem per contumaciam et eorum successores et omnes alios qui sua credent interesse et quoscumque alios et alias quos et quas eiusmodi negotium contingit vel potest contingere in futurum, tenore presentis publici instrumenti primo, secundo et tertio peremptorie moneamus et eis autoritate huiusmodi apostolica qua in hac parte fungimur districte precipimus et mandamus quatenus dictam compositionem de verbo ad verbum, prout iacet et in instrumento sive litteris superius expressis in scriptis est redacta et sigillis superius expressis est munita, perpetuis futuris temporibus firmiter ac inviolabiliter observent alioquin in prefatam dominam Gudam, abbatissam ac in omnes et singulas dominas nominatim conventus dicti monasterii de Thooren dictumque Iacobum, investitum dicte ecclesie de Gilze, omnesque alios qui sua dicerent interesse ac singulos omnes alios et alias personas quos et quas eiusmodi negotium contingit vel potest contingere in futurum cuiuscumque conditionis aut status existant.

Qui vel que contra premissum mandatum nostrum imo verius apostolicum per se vel alium seu alios publice vel occulte venire vel consilium, auxilium vel favorem per se vel alium seu alios publice vel occulte contra mandatum nostrum predictum dare presumpserint seu mandatum nostrum predictum, quantum in eis fuerit, totaliter non adimpleverint et compositionem prefatam firmiter non observaverint, excommunicationis et in dicti monasterii de Thooren et de Gilze ecclesias interdicti sententias autoritate predicta apostolica, nobis commissa, in hiis scriptis duximus proferendas, quarum sententiarum absolutio, suspensio seu relaxatio nequaquam obtineri possit, nec a nobis vel a Romano pontifice sive ab apostolica sede.

Ut autem premissa omnia et singula rata et inconcussa permaneant et a nullo ullo unquam tempore infringi possint vel quomodolibet violari, ea omnia et singula scribi et per infrascriptum autoritate sancte Romane ecclesie notarium publicum in presentem formam publicam reddigi rogavimus et nostri sigilli pendentis munimine fecimus roborari.

Actum Traiecti presentibus religioso viro fratre Alexandro ordinis fratrum minorum, quondam decano ecclesie sancte Marie Traiectensis, domino Adulpho dicto de Waldeghe,

1447 ^c *aldus B, lees* compositio.

scholastico predicte ecclesie, domino Arnolde, investito ecclesie de Ittere, Gerardo dicto Haeck, quondam canonico in Thooren, et Henrico Wolfart, publico imperiali autoritate notario, testibus ad premissa vocatis specialiter et rogatis predictis anno nativitatis Domini millesimo trecentesimo quarto, indictione secunda, die secunda mensis ianuarii.

Et ego magister Philippus de Castagnolus Albensis diocesis, sacrosancte Romane ecclesie autoritate notarius publicus, premissis omnibus et singulis suprascriptis una cum suprascriptis testibus presens interfui eaque omnia et singula scripsi et in hanc formam presentis instrumenti publici manu propria scripsi et reddegi ac rasuram seu correpturam superius factam, ubi presentibus in hiis dicitur et in quibuscumque aliis loci ubi correctata sit littera, dictio vel syllaba, ea omnia et singula rasi, correxi et manu propria scripsi meoque signo consueto signavi rogatus.

1448

1304 maart 8

Luik

Theobald, bisschop van Luik, gelast magister Wouter van Margael, kanunnik van het St.-Janskapittel te Luik, zorg te dragen voor de goedkeuring en bekrachtiging van de oprichting van het kapittel te Breda.

Origineel

[A]. *Niet voorhanden.*

Afschriften

[B]. *1304 maart 17, niet voorhanden, insertie in oorkonde van Wouter van Margael, kanunnik van de kerk van Luik (zie nr. 1449), naar [A].*

[C]. *tweede helft 14e eeuw (na 1361), niet voorhanden, bron voor [D][F], naar [B].*

[D]. *na 1361 – vóór tweede helft 15e eeuw, niet voorhanden, bron voor E, naar [C].*

E. *tweede helft 15e eeuw, Breda, GA, afd. IV-1, collectie Havermans, inv.nr. 17 = cartularium van het O.L.V.-kapittel te Breda, fol. 27^v, onder de rubriek: Sequitur copia littere commissionis episcopi Leodiensis, naar [D].*

[F]. *na 1361 – vóór eind 15/begin 16e eeuw, niet voorhanden, bron voor G, naar [C].*

G. *ca. 1510, Brussel, KB, hs. nr. 14936 = cartularium van het O.L.V.-kapittel te Breda, fol. 50^r-51^r (oude fol. 26^r-27^r), onder de rubriek: Copia littere erectionis seu confirmationis collegii de Breda ex commissione domini Theobaldi, episcopi Leodiensis, naar [F].*

Niet eerder uitgegeven.

Datering

In samenhang met de oorkonden nrs. 1438 en 1449 kan de in deze periode voor Luik gebruikelijke paasstijl worden aangetoond, zie nr. 1449, onder Datering.

Samenhang

Blijkens de zinsnede: inquisitionem fieri mandaverimus in deze oorkonde en de narratio in nr. 1449 heeft de bisschop van Luik de opdracht tot het instellen van een onderzoek naar de oprichting van het kapittel te Breda al gegeven. De goedkeuring en bekrachtiging van de oprichting van het kapittel te Breda door Wouter van Margael kwam eerst tot stand na lezing en goedkeuring van het verslag van dat onderzoek, ingesteld door Hendrik, deken van Hilvarenbeek, officialis foraneus van de bisschop van Luik, en Jan, pastoor van de parochiekerk te Breda (zie nr. 1449).

Tekstuitgave

De tekst is uitgegeven naar G, daar E minder nauwkeurig is. De varianten van E zijn, behoudens spellingvarianten, opgenomen in het notenapparaat.

Theobaldus, Dei gracia Leodiensis episcopus, fideli nostro magistro Waltero de Mergael, canonico ecclesie beati Iohannis Leodiensis, sinceram in Domino salutem.

Cum nobis ex parte domini Iacobi, decani consilii Bekensis, supplicatum existat ut ecclesiam parrochiam de Breda nostre dyocesis Leodiensis erigamus in ecclesiam collegiatam et in ea instituamus canonicos seu collegium, salvo iure cuiuslibet, nosque super eo videlicet utrum hoc expediat item in quibus, qualibus et quantis bonis redditus et proventus dicti collegii consistant et quibusdam aliis inquisitionem fieri mandaverimus, vobis in hoc negocio committimus vices nostras, mandantes quatenus reportata vobis dicta inquisitione et ea diligenter examinata, ad laudationem, approbationem et confirmationem huius negotii, si vobis expedire videbitur, procedatis facientes quod decerneritis^a per censuram ecclesiasticam ab^b omni^b inviolabiliter observari.

In cuius rei testimonium litteris presentibus nostrum sigillum duximus apponendum.

Datum Leodii, anno Domini millesimo tricentesimo tercio, in die dominica qua cantatur Letare Iherusalem.

1448 ^a decreveritis E. – ^{b-b} ontbreekt E.

1449

1304 maart 17

Wouter van Margael, kanunnik van het St.-Janskapittel te Luik, gevolmachtigd bisschoppelijk rechter en conservator, verheft na een onderzoek volgens de ingelaste volmacht van de bisschop van Luik (zie nr. 1448), de kerk van Breda tot een collegiale kerk.

Origineel

[A]. Niet voorhanden.

Afschriften

[B]. tweede helft 14e eeuw (na 1361), niet voorhanden, bron voor [C][E], mogelijk naar [A].

[C]. na 1361 – vóór tweede helft 15e eeuw, niet voorhanden, bron voor D, naar [B].

D. tweede helft 15e eeuw, Breda, GA, afd. IV-1, collectie Havermans, inv.nr. 17 = cartularium van het O.L.V.-kapittel te Breda, fol. 26^v-27^v, onder de rubriek: Sequitur copia littere erectionis ecclesie de Breda ex commissione episcopi Leodiensis, naar [C].

[E]. na 1361 – vóór eind 15/begin 16e eeuw, niet voorhanden, bron voor F, naar [B].

F. ca. 1510, Brussel, KB, hs. nr. 14936 = cartularium van het O.L.V.-kapittel te Breda, fol. 50^r-51^r (oude fol 26^r-27^r), onder de rubriek: Copia littere erectionis seu confirmacionis collegii de Breda ex commissione domini Theobaldi, episcopi Leodiensis, naar [E].

Uitgave

a. JUTEN, in *AHEB*, 3me série, V (1909), p. 292-295, nr. 1, naar D.

Regest

CERUTTI, *Middeleeuwse rechtsbronnen Breda*, I, 1956, p. 84, nr. 93.

Datering

Door deze oorkonde kan, in samenhang met het testament van Jacob, pastoor van Gilze en deken van Hilvarenbeek, d.d. 8 oktober 1303 (zie nr. 1438), het gebruik van paasstijl in de oorkonde van de bisschop van Luik d.d. 8 maart 1304 (nr. 1448) worden aangetoond. In de bisschoppelijke oorkonde nr. 1448, gedateerd 17 maart 1303 in de oorkonde, reageert Theobald, bisschop van Luik, op het verzoek van Jacob tot oprichting van het kapittel te Breda. Hierbij wordt het testament van Jacob niet expliciet genoemd wordt, zodat het verzoek ook voorafgaand aan de totstandkoming van het testament zou kunnen zijn gedaan. Er heeft namelijk, blijkens de narratio in het testament, ook al

vooroverleg plaatsgevonden met de heer van Breda. In onderhavige oorkonde echter, door Wouter van Margael uitgevaardigd op 26 maart 1303, wordt verwezen naar het testament: prout in testamento super premissis confecto. Bijgevolg moet deze oorkonde worden gedateerd naar paasstijl. Aangezien de opdracht van de bisschop van Luik aan Wouter van Margael een onderzoek betreft naar de in het testament omschreven goederen, moet de bisschoppelijke oorkonde uitgevaardigd zijn na het testament. Zowel onderhavige oorkonde als de oorkonde van de bisschop van Luik (nr. 1448) zijn dus gedateerd naar de in deze periode te Luik gebruikelijke paasstijl.

De dagtekening van onderhavige oorkonde is problematisch. Blijkens de context wordt het verslag van het onderzoek, verricht door Hendrik, deken van Hilvarenbeek, officialis foraneus van de bisschop van Luik, en Jan, pastoor van de parochiekerk te Breda, op 18 maart 1304 uitgebracht. Na zorgvuldige lezing keurt de oorkonder, daartoe gemachtigd door de bisschop van Luik, de oprichting van het kapittel te Breda goed. De datumregel bevat echter in beide nog voorhanden zijnde afschriften 17 maart 1304, een dag vóór de verslaglegging, wat dus onmogelijk is. Waarschijnlijk is de dagtekening óf in [A] al foutief geweest, óf corrupt overgeleverd.

Tekstuitgave

De tekst is uitgegeven naar F, daar D minder nauwkeurig is. De varianten van D zijn, behoudens spellingvarianten, opgenomen in het notenapparaat.

In nomine Domini, amen.

Universis presentes litteras inspecturis Walterus de Margael, canonicus ecclesie beati Iohannis Leodiensis, iudex seu conservator a reverendo in Cristo patre ac domino Theobaldo, Dei gracia Leodiensi episcopo, datus, salutem in Domino sempiternam.

Cum ex parte domini Iacobi, investiti ecclesie de Ghilse, decani consilii Bekensis Leodiensis dyocesis, significatum esset^a dicto domino nostro episcopo quod ipse Iacobus, cultum^b divinum^b augeri cupiens per modum testamenti sui de bonis suis, disponens ordinavit per consensum nobilis viri domini Rasonis, domini de Breda, militis, patroni ecclesie parrochialis de Breda, et investiti eiusdem ecclesie, quod ipsa parrochialis^c ecclesia^c in ecclesiam collegiatam auctoritate dicti domini^d nostri^d episcopi erigeretur, et decanus ac canonici in eadem instituerentur, salva portione eiusdem investiti ecclesie parrochialis, quodque ad premissa idem Iacobus plura de bonis suis contulit et donavit in annuis et^e perpetuis censibus, redditibus et proventibus, prout in testamento super premissis confecto, confirmato et sigillo curie Leodiensis sigillato plenius continetur, supplicatumque fuisset dicto domino nostro episcopo, ut ipse premissis suum adhiberet consensum et ea auctoritate ordinaria confirmaret et dictam parrochiale ecclesiam erigeret in ecclesiam^f collegiatam, ipse dominus noster episcopus viam iuris servando^g vocatis prius omnibus qui fuerant evocandi et qui sua credebant interesse per viros discretos magistrum Henricum, decanum ecclesie Bekensis, officialem suum

1449 ^a esse et D. – ^{b-b} divinum cultum D. – ^{c-c} ecclesia parrochialis D. – ^{d-d} nostri domini D. – ^e ac D. – ^f ontbreekt D. – ^g conservando D.

foraneum, et per dominum Iohannem, investitum dicte parochialis ecclesie de Breda, super premissis inquiri fecit diligencius veritatem, videlicet a dicto domino Iacobo testatore et aliis testibus in forma iuris auditis et examinatis super eo videlicet, si ipse dominus de Breda in premissis consenciit, salvo sibi iure patronatus dicte ecclesie, et si similiter dictus investitus consenciit eisdem. Item et si ipsa bona in ipso testamento conscripta pertinuerunt tunc ad dictum^h dominum Iacobum iure dominii vel quasi et sic quod de eis suam potuit facere voluntatem, item in quibus, qualibus et quantis bonis et rebus consistebat et quantum valere poterant perpetuo, annuatim et de dispositione et aptitudine dictorum ecclesie et loci de Breda et aliis circumstanciis universis. Qui quidem dominus noster episcopus hiis pendentibus nobis in hoc negotio commisit vices suas litteratorie in hec verba:

— — (*hierna volgt de tekst van nr. 1448*).

Qua vero inquisicione facta et remissa per dictos magistrumⁱ Henricum et Iohannem, investitum de Breda, ad feriam quartam post Iudica et citatis omnibus peremptorie qui sua crederent interesse ad videndum publicationem dicte inquisitionis, dicendum contra et ad audiendum laudationem et^f confirmationem in premissis cum intimatione^j debita et consueta et nemine comparente pro oppositore vel qui sua diceret interesse, nos dicta inquisitione publicata, lecta et diligenter examinata invenimus dicta bona fuisse dicti^f domini Iacobi iure dominii vel quasi et esse tanti valoris quanti exprimitur in ipso^f testamento vel maioris, ipsumque dominum de Breda cum investito predicto in premissis consencisse et dictam parochialem ecclesiam obtinuisse ad valorem quadraginta liberarum^k Turonensium nigrorum annui et perpetui redditus et dictam ecclesiam ac locum de Breda esse habiles ad hoc quod dicta supplicatio debitum sorciatur effectum. Nos recepto iuramento solempni^l a domino Henrico de Ghilse et domino Gerardo^m de Ghynneken, eius fratre, plebanis ecclesiarum, de veritate dicenda et nobis sub suis iuramentis dicentibus premissa vera esse, auctoritate dicti domini nostri episcopi nobis in hac parte commissa, premissa^f laudamus ac approbamus et dictam parochialem ecclesiam secundum premissa in nomine Domini erigimus in ecclesiam collegiatam instituendo in ea collegium, premissa auctoritate ordinaria dicti domini nostri episcopi confirmantes.

In cuius rei testimonium sigillum nostrum presentibus litteris duximus apponendum.

Datum anno Domini predictoⁿ, feria tertia post Iudica.

1449a

1304 maart 18

Magister Hendrik, deken van Hilvarenbeek, officialis foraneus van de bisschop van Luik, en Jan, pastoor van Breda, brengen verslag uit van hun onderzoek naar het testament van Jacob, pastoor van Gilze en

1449 ^h ipsum D. — ⁱ magistrus D. — ^j invitatione D. — ^k aldus F, lees librarum als D. — ^l solempni D. — ^m Gerarde D. — ⁿ predicta D.

deken van Hilvarenbeek (zie nr. 1438), met het oog op de door Jacob verlangde oprichting van het kapittel te Breda. (Deperditum)

Origineel, afschriften noch uitgaven voorhanden.

Vermelding

*Het bestaan van dit schriftelijk verslag is bekend uit de vermelding in nr. 1449: Qua vero inquisitione facta et remissa per dictos magistrum Henricum et Iohannem, investitum de Breda, ad feriam quartam post Iudica et citatis omnibus peremptorie qui sua crederent interesse ad videndum publicationem dicte inquisitionis, dicendum contra et ad audiendum laudationem et confirmationem in premissis cum intimatione debita et consueta et nemine comparente pro oppositore vel qui sua diceret interesse, nos dicta inquisitione publicata, lecta et diligenter examinata invenimus dicta bona fuisse dicti domini Iacobi iure domini vel quasi et esse tanti valoris quanti exprimitur in ipso testamento vel maioris, ipsumque dominum de Breda cum investito predicto in premissis consencisse et dictam parochialem ecclesiam obtinuisse ad valorem quadraginta liberarum Turonensium nigrorum annui et perpetui redditus et dictam ecclesiam ac locum de Breda esse habiles ad hoc quod dicta supplicatio debitum sorciatur effectum. *Of dit verslag in de vorm van een bezegelde dan wel onbezegelde oorkonde of brief overgedragen is, blijft onzeker.**

Samenhang en datering

Deze oorkonde hangt nauw samen met de door de bisschop van Luik verleende opdracht tot onderzoek, die vermeld wordt in een oorkonde d.d. 8 maart 1304 (zie nr. 1448). Voor de anomalie in de datering zie nr. 1449 onder Datering.

I450

1304 maart 29 – april 1

Schepenen van de Hoeven binnen Etten oorkonden dat Willem de Stoute verklaart schuldig te zijn aan Wouter ver Lisen zoon van Nispen een jaarlijkse erfcijns van 20 schelling, gevestigd op diens erfgoed van 3½ bunder met woning binnen de Hoeven (van Etten) en reeds belast met een rente van 20 schelling ten gunste van Arnoud de Smit en 41 schelling ten gunste van de kloosterlingen van Halderberg (Hoeven).

Origineel

[A]. *Niet voorhanden.*

Afschriften

- B. *begin 16e eeuw, Bornem, St.-Bernardus Abdij, archief abdij St.-Bernards, hs. nr. 332 = Cartularium (alphabetum) rubrum II, fol. 42^r, nr. C 13 (verbeterd uit 12) (met restauraties door Judocus Bal, midden 17e eeuw), onder caput: De littera C rubea, geauthenticeerd door de notarissen Jan van Wouw en Jan Berkelar Schaldanus (ongedateerd, ca. 1559), naar [A].*
- C. *eerste helft 17e eeuw, Bornem, St.-Bernardus Abdij, archief abdij St.-Bernards, hs. nr. 322 = Cartularium (alphabetum) rubrum I-I, fol. 72^r-72^v, nr. C 13 (verbeterd uit 12), onder caput: C rub(rum): Littere de bonis nostris apud Etten et Sprundele, met in de inhoudsopgave, fol. 63^r, de rubriek: Littera de XLI solidis communis monete emptis erga predictus Willelmum, geauthenticeerd door J. Andriessen(s), apostolisch notaris (gedateerd 1647), en vervolgens door J. Rubens, openbaar notaris (ongedateerd, ca. 1653), naar [A].*
- D. *1700 juni 16, Bornem, St.-Bernardus Abdij, archief abdij St.-Bernards, hs. nr. 332, als onder B, fol. 42^v, nr. C 13, aan het cartularium toegevoegd afschrift, geauthenticeerd door Jac. de Bruijn, openbaar notaris te Antwerpen, naar [A].*

Niet eerder uitgegeven.

Datering

De datering binnen de vier paasdagen betreft de periode van Pasen zelf met de drie daarop volgende dagen. Ook indien men gewoon was de paasstyl te volgen, is dan het jaarcijfer al gewisseld.

Arnout de Smit, Gherart Ghisebrechtssone^a, Arnout van den Dike^b ende Claus van den Lake, scepenen ten Houven^c binnen Etthenen^d, wi kenne^e ende wi orconden met desen^f letteren dat voer ons es comen binne den Houven^c Willem de Stoute van den Houven, ende hi verliede voer ons ende bekende dat hi es sculdech wettelike Wouteren ver Lisensone van Nispen tuintech scellinghen jaerlycx chens^g ende renten te gheldene ewelike ende erflike, elkes jaers te sente Martijns^h misse tingaende winter, ende te betaeline met alsulken payementen ende munte alse int land van Breda gemeenlike^e in borsen gaen sal onder de coepmans hare peinewarde mede te betaelne elkes jaers op den dach alse men den voernoemden chens^g betalen sal. Ende desen voernoemden chens^g ende rente heeft deⁱ voerseide Willem de Stoute gheset wettelike^e ende bewiset up sine ernnisse, dat hi heeft binnen den Houven^c dat houd vierdalf buenre, lettel^j meer of^k min. Ende de voerseide Willem drouch op dese vierdalf buenre lans^l ende ernnissen Wouteren voerseit ende sinen nacomelinghen tenen erflycken^m pande den voerseiden chens^g an te houdene enⁿ daerof te hebene, up alsulke^e vorwarde dat Arnout de Smit voere Wouters chens^g wesen sal van tuintech scellinghe^e erflics^o chens^g, elkes jaers te hebbene voere Wouters voerseit up dat selve

1450 ^a Ghysbrechtssone C. – ^b Dijke C. – ^c Hove C. – ^d Etten C. – ^e met slot-n C. – ^f zonder slot-n C. – ^g cheyns C. – ^h Martens C. – ⁱ den C. – ^j luttel C. – ^k ofte C. – ^l landts C. – ^m aldus gerestaureerd B, erfelycken C. – ⁿ ende C. – ^o erfelyck C.

goet; ende de monneke^e van Halterberghe sullen oock voer Wouters chens^s wesen van een ende virtech scellinghen jaerlycx chens^s, dien^f si oec voer Wouteren ghewonnen hadden up dat selve goet, datter voernoemt es van vierdalf buenren. Ende die dese de voerseide vierdalf buenre hebben sal of besecten^p, hi sal den heere van den lande sinen erfchens^q ghelden, dien de here metten rechte up heeft. Ende voert hevet Willem de Stoute gheset tenen erflike^e pande dat huus, dat Willem de Stoute daer heeft an dat voornoemde ernnisse stande, Wouteren voerseit enⁿ sine^e nacomelinghen den voerseiden chens^s van twintech scellinghe^e an te houdenen ende an die vierdalf buenre ernnissen. Ende de voerseide Willem de Stoute ghelovede sijn voernoemde huus te houdene aldaets in sinen cost, alsoe goet van weegen ende van wanden ende van dake, alsoe dat sonder mesquame daer wesen sal ende loevelyc wesen sal. Alle dese dinc was ghemaket ende ghedaen metten rechte ende metter wet van den lande.

Alle dese dinc torcondene soe hebbe^e wi voernoemde scepenen uten Houven^c ghebden Arnolde^r uten Houte, den here van Etthene^s, dat hi met sinen seghele dese letteren beseghelt, want wy selve ghene seghelen en hebben. Ende ic Arnout uten Houte, here van Etthenen^s, hebbe dese letteren beseghelt met minen seghele in gherechter^t orcontscepen^u.

Dit was ghemaket en gheloeft int jaer ons Heren, alse men screef dusentech driehondert enⁿ viere jaer, binnen den viere Paesscedaeghen^v.

1451

1304 (1305?) april 1

Bergen op Zoom

Schepenen van Bergen op Zoom oorkonden dat Jordaan de Volder verklaart schuldig te zijn aan Jan ver Aleiden zoon een jaarlijkse erfrente van 21 schelling, die hij gevestigd heeft op zijn erfgoed (in de Moutmolenstraat, thans Minderbroederstraat) te Bergen op Zoom.

Origineel

[A]. *Niet voorhanden.*

Afschrift

B. *1407 na mei 4, Antwerpen, RA, archief Sofiaklooster der kartuizers te Antwerpen, voorl. inv.nr. 14 (cartularium van het Katharinaklooster der kartuizers te Kiel (Antwerpen), later te Lier), fol. 300^r, nr. 9, onder caput: Bergis super Zomam, en onder de rubriek: Chartre van XXI s. payments op die huuse ende erve in de Moutmolenstrate, naar [A].*

1450 ^p besitten C. – ^q erfchys C. – ^r aldus gerestaureerd B, Arnoude C. – ^s Ettene C. – ^t gherechten C. – ^u orcondscappe C. – ^v daeghen aldus gerestaureerd B, Paeschdaghen C.

Niet eerder uitgegeven.

Datering

Het gebruik van de paasstijl is verondersteld, zie Inleiding. Het paasjaar 1304 loopt echter van 27/28 maart 1304 tot 17 april 1305, zodat voor 1 april beide jaren mogelijk zijn. De Bolognese dagtelling (consuetudo Bononiensis) die hier gebezigd lijkt, geeft geen uitsluitsel of men voor of na Pasen bedoelde. Ook het optreden in het paasjaar 1305 van twee andere schepenen (zie nr. 1461) geeft geen doorslag. Wellicht echter dat juist het ontbreken van een nadere aanduiding voor of na Pasen wijst op de eerste mogelijkheid. Daar is dan ook de voorkeur aan gegeven, hoewel de datering 1 april 1305 niet kan worden uitgesloten.

Diederic van den Berghe ende Peter de Smit, scepenen binnen Berghen an den Zoem, wi maken cont allen denghenen die dese lettere sullen sien of horen lesen dat voer ons es comen binnen Berghen Iordaen die Vollere van Berghen ende hi verlide voer ons ende bekinde dat hi es sculdech wittelike Ianne ver Aleydensone van Berghen ende sinen nacomelingen XXI s. iaerliics cheins ende renten, te gheldene eeuwelike elkes iaers op sente Bavendach te betalene eeuwelike elkes iaers met alsulken paymente ende munten alsoe ghemeenlike onder de coepmans te Berghen in borsen gaen sal ende daer de coepmans hare penningwaerde mede betalen moghen op den dach elkes iaers als men den voernoemden cheins betalen sal. Ende desen voernoemden cheins heeft de voers. Ierdaen gheloeft ende gheset op sine ernfisse ende timmeringhe diere op es ende worden sal ende es gheleghen in de poort van Berghen, tusschen Ians Clercs ernfisse aen dene side ende tusschen Stasen ernfisse an dander side. Ende de voirs. Ierdaen droegh op dit vorseide ernfisse metter huy-singhe Ianne voirs. ende sinen nacomelinghe tenen erfliken pande den vornoemden cheins an te houdene ende daer af te hebbene eeuwelikes elkes iaers alsoe alst hier vors. es.

Alle dese dinch torcondene soe hebbe wi voernoemde scepenen desen letteren bezeghelt met onsen zeghelen in gherechter orcontscepen.

Dit was ghemaket ende gheloeft te Berghen, int iaer ons Heren als men screef M CCC ende viere iaer, tingaende aprille maent.

1452

1304 juni 16

Gerard van Nassau, aartsdiaken van Luik, verzoekt Daniel, scholaster van het kapittel van Hilvarenbeek, Zeger Tinctor van Herentals, priester, voor een jaar in het bezit te stellen van het vicariaat van de kerk van Bergen op Zoom, op voordracht van Hendrik van Hoevenen, rector en investitus van die kerk.

Origineel

[A]. *Niet voorhanden.*

Afschrift

B. *16e eeuw, Brussel, ARA, Kerkelijke archieven van Brabant, inv.nr. 1417 (archieff St.-Gertrudiskapittel te Nijvel) = [Liber grossus venerabilis ecclesie secularis et collegialis sancte Gertrudis Nivelensis] (grote cartularium van het St.-Gertrudiskapittel), fol. 367^v-368^r (oude fol. 376^v-377^r), nr. 379, onder de rubriek: Admissio facta per archidiaconum Leodiensem de deserviendo vicariam ecclesie Bergen per unum annum, naar [A].*

Niet eerder uitgegeven.

Gerardus de Nassou^a, Dei gratia Leodiensis archidiaconus, discreto viro domino Danchnio^b, scolastico Benkensi^c, clerico nostro foraneo, ac aliis ad quos presentes littere pervenerint salutem.

*Cum nos ad vicariam ecclesie de Berghez supra Zonam^d dominum Sigerum de Herentals, presbiterum, dictum Tinctorem, deservendam ab ipso Sigero a festo Nativitatis beati Iohannis Baptiste proxime venturo usque ad annum immediate sequentem, de voluntate et ad presentationem Henrici de Huven, rectoris ipsius ecclesie de Berghes, admiserimus, mandamus vobis quatenus, si vobis constiterit per litteras decani concilii, in quo ultimo celebravit^e idem Sigerus, vel alias litteras competentes in dicto Sigero^f nullum esse canonicum impedimentum quin libere valeat deservire dicte ecclesie et officiare eandem, ipsum Sigerum in corporalem possessionem ipsius vicarie quo ad annum proximo venturum auctoritate nostra instituat, precipiendo parrochianis ipsius ecclesie ut dicto Sigero dicti temporis spacio de fructibus dicte vicarie tamquam vicario respondeant, significando vobis per presentes quod dictus *Henricus*, investitus dicte ecclesie, de fructibus ipsius ecclesie de Berghes pro anno venturo pro parte nos contingente satisfecit competenter. Unde vobis mandamus quatenus ipsos fructus dicto *Henrico* deliberetis seu deliberari faciatis, non obstantibus aliis litteris quibuscumque a nobis super hoc concessis, quas nos exnunc et ex causa per presentes revocamus.*

Datum anno Domini M^o CCC^o quarto, feria tertia post festum beati Barnabe apostoli. Reddite litteras latore presentium.

1452 ^a afgekort Nass. B. – ^b aldus B, lees wellicht Danekino. – ^c Benken. aldus B, lees Bekensi. – ^d aldus B. – ^e hierna een mogelijk later toegevoegd us-teken, zodat ook celebrannus gelezen kan worden B, maar men verwacht hier een werkwoord. – ^f aldus B, lees Sigero.

I453

1304 september 15

Godfried, cureit van Stabroek, schenk bij testament aan diverse personen en instellingen renten en geldbedragen, waaronder aan het Wilhelmienvlooster te Huijbergen 20 schelling en aan Hendrik, cureit van Hoevenen, 10 schelling zwarte Tournoois.

Origineel

- A. Antwerpen, Centrale Bibliotheek UFSIA, Kathedraalarchief, archief O.L.V.-kapittel te Antwerpen, Capsa IX Dominorum, nr. 19, charter 1. – Afmetingen: hoogte 227 (rechts 223) + pliek 21 (19) x breedte 291 (onder 297) mm; met linkerkantlijn; tamelijk gaaf bewaard.

Aantekeningen op de achterzijde: 1° door 14e-eeuwse hand: Testamentum curati de Staebroc.

*Bezegeling: vier uithangend bevestigde zegels, die aangekondigd zijn, namelijk van erflater en drie executeurs testamentair: S1 beeldzegel van oorkonder, rond (doorsnede zegelveld 15, rand 4 mm), van groene was, linkerrand afgebroken, met randschrift: + Sigillum GODEFRIDI · DE [***]C. – S2 beeldzegel van Hendrik, cureit van Hoevenen, spits-ovaal (hoogte zegelveld ca. 25, breedte ca. 15, rand 4 mm), van groene was, onderzijde afgebroken, met randschrift: + Sigillum HENR[ICI ***] *. – S3 (wapen?)zegel vermoedelijk van Jan, neef van oorkonder, in groene was, fragment. – S4 beeldzegel van Nicolaas van Zandvliet, rond (doorsnede zegelveld 14, rand 4 mm), van groene was, rechtergedeelte afgebroken, met randschrift: + sigillum [NICOLAI De] ZANTVLITE (voor de aanvulling zie hier nr. 1538 S4).*

Uitgave

- a. PRIMS, *De Antwerpsche polder*, 1929, p. 10-12, naar A.

In^a nomine sancte et individue Trinitatis, Patris et Filii et Spiritus Sancti, amen.

Ego Godefridus, presbiter, curatus ecclesie beate Katerine in Stakebroch, compos mentis et corporis cupiens anime mee providere saluti, de bonis mihi a Deo collatis meum in hanc modum condo et ordino testamentum seu ultimam meam voluntatem, volens in primis quod debita mea et iniuste acquisita, que potuerint inveniri, et legitime probati de bonis meis promptioribus per manus executorum meorum, inferius nominatorum, integraliter persolvantur.

(1) In primis igitur lego, do et assigno domino Iohanni consanguineo meo, filio fratris mei Henrici, XII libras annui redditus^b nigrorum Turonensium super hovam meam in Stakebroch quoad vixerit recipiendas.

1453 ^a versierde en vergrote initiaal A. – ^b slotletter gewijzigd uit ander teken A.

(2) Item fratribus predicatoribus in Antwerpia, apud quos meam eligo sepulturam, do et assigno X libras nigrorum *Turonensium* annui redditus super dictam hovam ad opus fratrum infirmorum singulis annis imperpetuum recipiendas, tali quidem conditione quod post mortem meam immediate recipient VI libras de proventibus dicte hove, reliquas vero quatuor libras recipient post decessum domini *Iohannis* consanguinei mei predicti de XII libris in dicta hova ad vitam sibi collatis. Insuper volo quod de X libris^c predictis cotidie missa legatur et frater, ibidem celebrans dictam missam, habeat XL solidos de X libris antedictis.

(3) Item ad fundationem capellanie in ecclesia de Stakebroch super altare beate Virginis et beate Katerine tres libras monete predictae post mortem domini *Iohannis* predicti super dicta hova assigno capiendas, ita quidem quod extunc missa ter in ebdomada de dictis tribus libris celebretur^d, donec dicta capellania fuerit competenter et legitime dotata, ut aliquis presbiter ad eandem possit legitime intitulari.

(4) Item lego ecclesie beate *Marie* virginis in Antwerpia XX solidos; item mense sancti Spiritus ibidem X solidos; item hospitali ibidem X solidos; item leprosorum ibidem V solidos; item infirmarie curtis beghinarum ibidem V solidos; item canonicis sancti Michaelis ibidem X solidos; item fratri Michaeli meo nepoti ibidem XXX solidos;

(5) item infirmarie in Clapdorp V solidos; item in Sterbeke ecclesie, sacerdotibus et mense Sancti Spiritus ibidem VII solidos perpetue in predicta hova capiendos, ita quidem quod singulis diebus dominicis faciant memoriam mei ac parentum meorum; item hospitali in Filfordia tres solidos annuatim percipiendos de sepedicta hova post obitum predicti domini *Iohannis*; item infirmarie curtis beghinarum iuxta Filfordiam IIII solidos; item in Lira infirmarie beghinarum IIII solidos; item hospitali ibidem IIII solidos; item fratribus minoribus in Machlinia X solidos; item fratribus Augustinis ibidem X solidos; item fratri Henrico ibidem, dicto de Noscenghem XX solidos; item canonicos de Grimbergen XX solidos; item monealibus^e in Vorst iuxta Bruxellam X solidos;

(6) item *Elizabet* filie sororis mee XXX solidos et meliorem vestem meam; item Ade fratri eius tres libras; item *Margarete* de *Euersberghe* XX solidos; item *Heylewigi* et *Katerine* de *Fura* XX solidos; item *Margarete* filie fratris mei quatuor libras et fratri eius Henrico III libras; item Henrico filio fratris mei Henrici tres libras;

(7) item hospitali in Herentals VI solidos; item infirmarie ibidem V solidos; item *Willemitis* in *Huberghen* XX solidos; item cuilibet ecclesie in terra aquosa constituta XII denarios; item cuilibet presbitero ibidem constituto XII denarios; item domino Petro, curato de *Attenhouen*, et ecclesie sue IIII solidos; item *Iohanni* filio *Arnoldi Steuen* XX solidos; item domino Henrico, curato de *Houis*, X solidos; item pro fidelium orationibus acquirendis III libras.

(8) Huius ergo testamenti seu ultime voluntatis executores meos constituto viros providos et discretos dominum *Henricum*, curatum de *Houis*, dominum *Iohannem* consanguineum meum predictum et *Nicholaum* de *Zantvlite*, ita quidem quod, si omnes aut duo hiis exequendis interesse non possint, duo vel unus saltem premissa exequentur salvo mihi semper iure^f in premissis iure addendi, inmutandi, corrigendi et minuendi, supplicans dictis meis

1453 ^c geschreven llibris A. – ^d aldus A, lees celebretur. – ^e aldus A, lees monialibus. – ^f eerste letter lijkt oorspronkelijk een n, gewijzigd in iu (of een m) A.

executoribus^g quatinus onus^h huiusmodi executionis in se suscipiant et diligenter omnia et singula, prout superius ordinatum est, exequantur et sigilla eorum presentibus litteris apponant una cum sigillo meo proprio;

(9) volens quod solutis premissis, si^g aliqua bona supercreverint, pauperibus erogentur secundum providenciam et discretionem dictorum meorum exequutorum. Si vero ad solutionem premissorum bona mea non sufficiant, volo quod de quolibet legato superius expresso, proportionaliter defalseturⁱ.

Et nos Henricus, Iohannes et Nicolaus predicti, pie supplicationi dicti domini Godefridi annuentes, in signum oneris huiusmodi excutionis^j in nos^k suscepti sigilla nostra una cum sigillo dicti testatoris presentibus litteris^l duximus apponenda.

Datum anno Domini M° CCC° quarto, feria tertia post Exaltacionem sancte Crucis^m.

Superscriptis ubi dicuntⁿ “dictis meis meis^o executoribus”^p approbamus. Datum ut supra.

(S1) (S2) (S3) (S4)

I454

1304 september 18

Schepenen van Etten oorkonden dat Hendrik Noker verkoopt aan abt en convent van de St.-Bernardsabij (te Hemiksem) een jaarlijkse erf-cijns van 30 schelling, gevestigd op 3 bunder beemd in de parochie Etten.

Origineel

A. Bornem, St.-Bernardus Abdij, archief abdij St.-Bernards, charter ad datum 17 april 1304. – Afmetingen: hoogte 69 (rechts 75) + pliek 23 (22) x breedte 362 (onder 357) mm; beschadigd, met enig tekstverlies.

Aantekeningen op de achterzijde: 1° door 14e-eeuwse hand: Littera de triginta solidis communis monet[e emptis erga Henricum N]okers (aanvulling naar derde dorsale aantekening). – 2° dezelfde of gelijktijdige hand voegde hieraan toe: ad anniversarium decani [Bekensis]. – 3° door 14/15e-eeuwse hand: Littera de XXX solidis emptis erga Henricum Nokers et ad istos XXX solidos spectant XIII solidi empti erga Walterum Scouteken de quibus non est littera et sunt ad [...]. – 4° door 14/15e-eeuwse hand: C (in rode inkt). XV.

1453 ^g boven de regel toegevoegd door de teksthand A, vgl. de subscriptio. – ^h hiervoor h geradeerd, vgl. het volgende woord A. – ⁱ aldus A, lees defalcetur. – ^j aldus A, lees executionis. – ^k slotletter op rasuur A. – ^l eerste t op rasuur A. – ^m aldus A, lees Crucis. – ⁿ lezing onzeker, daar contractie niet dnt, maar dn A. – ^o aldus A, wellicht dittografie. – ^p vgl. tekstnoot g.

Bezegeling: één uithangend bevestigd zegel, dat aangekondigd is, namelijk: SI wapenzegel van Arnoud uten/van den Hout, rond (doorsnede zegelveld 14, rand 3 mm), van bruine was, benedenrand beschadigd, met randschrift: + sigillum ARNOL[DI..... D]E HOVTE; en één bevestiging (met nog zichtbare zegelafdruk op de uithangende dubbele strook perkament), voor het andere aangekondigde zegel (S2D).

Afschriften

- B. *begin 16e eeuw, Bornem, St.-Bernardus Abdij, archief abdij St.-Bernards, hs. nr. 332 = Cartularium (alphabetum) rubrum II, fol. 43^v, nr. C 15 (met restauraties door Judocus Bal, midden 17e eeuw), onder caput: De littera C rubea, geauthenticeerd door de notarissen Jan van Wouw en Jan Berkelar Schalदानus (ongedateerd, ca. 1559), naar A.*
- C. *eerste helft 17e eeuw, ibidem, hs. nr. 322 = Cartularium (alphabetum) rubrum I-I, fol. 74^r-74^v, nr. C 15, onder caput: C rubrum: Littere de bonis nostris apud Etten en Sprundele, met in de inhoudsopgave, fol. 63^r, de rubriek: Littera de XXX solidis ad anniversarium decani Bekensis emptis erga Henricum Nokers, geauthenticeerd door J. Andriessen(s), apostolisch notaris (gedateerd 1647), en vervolgens door J. Rubens, openbaar notaris (ongedateerd, ca. 1653), naar A.*

Niet eerder uitgegeven.

Nos^a Mathias dictus Huusman, Gerardus dictus Noker ac Willelmus dictus Hughe, scabini ville de Etten, notum fac[i]mus^b univervis presentes litteras visuris vel auditoris quod in nostra presentia constitutus Heinricus dictus Noker de Etten recognovit se legitime vendidisse pro quadam pecunie summa viris religiosis abbati et conventui monasterii Loci sancti Bernardi Cisterciensis ordinis, Cameracensis dyocesis, triginta solidos legalis monete seu currentis in patria annui et perpetui census, supra tria bonaria pratorum iacentia in parrochia de Etten, inter prata predicti Gerardi dicti Nokers, scabini, ex una parte et inter prata ipsius Gerardi Nokers ex [al]tera^b parte, singulis annis ad festum beati Bauonis pacifice recipiendis et habendis. Et predictus Heinricus Noker per monitionem iudicis de Etten et sententiam illorum quorum intererat^c de eisdem bonis iudicare, coram nobis quicquid iuris in dictis bonis omnibus et singulis habebat ad opus religiosorum predictorum in manus memorati iudicis superportavit cum debita effestuatione resignandi; nichil iuris sibi aut suis heredibus vel successoribus in premissis bonis omnibus et singulis penitus retinendo, exopto^d quod idem Heinricus et sui successores tenere poterunt antedicta tria bonaria vel circiter, quamdiu dictum annum censum triginta solidorum statutis temporibus fideliter persolverint. Si vero dictam pecuniam ad dictum diem non persolverint, predicti viri religiosi dict[is b]onis^b manus imponent et libere sine aliqua contradictione possidebunt, secundum quod mediante iure illud coram nobis ad solutionem ipsius Heinricus

1454 ^a vergrote initiaal, waarvoor een aanvangsteken A. – ^b aanvulling in de lacune naar BC. – ^c geschreven als inerat A. – ^d aldus A, excepto BC.

sepedictus ipsis religiosis obligavit, promittens ipsis super hiis warandiam debitam^e et consuetam. Et si quid in premissis defecerit, promisit fideliter adimplere dictus Heinricus, cum super hoc fuerit requisitus. Quibus rite peractis, adhibitis iuris sollempnitatibus que in talibus solent adhiberi, predictus vero iudex antedictos religiosos in dictis bonis omnibus investivit et adhereditavit per monitionem et sententiam predictorum secundum morem et consuetudinem patrie hactenus approbatam.

Et quia propria sigilla ad presens non habemus, rogavimus et rogamus Arnoldum de Houte et Antonium de Okel, ut sigilla sua ad optinendum roboris firmitatem apponant. Et nos Arnoldus de Houte et Antonius de Okel ad petitionem scabinorum predictorum et instantiam dicti Heinrici [ac religiosorum me]morum^b sigilla nostra apponimus litteris presentibus in testimonium omnium premissorum.

Datum anno Domini M^o CCC^o quarto, feria sexta post festum beati Lamberti.^f

(S1) (S2D)

I455

1304 december 21

Willem, abt(-generaal) van de Premontsratenzer orde, verzoekt Theobald (van Bar), bisschop van Luik, de verplaatsing, wegens overstroomingen, van het nonnenklooster St.-Catharinadal bij Wouw en de vestiging te Breda door Raas II van Gavere, heer van Liedekerke en van Breda, volgens nr. 1351, alsmede diens schenking aan proost en convent van de kapelanie van O.L. Vrouw aldaar (zie nr. 1356) goed te keuren.

Origineel

A. Oosterhout, klooster St.-Catharinadal, kloosterarchief, Charters, nr. 16a. – Afmetingen: hoogte 146 (rechts 148) + pliek 19 x breedte 217 (onder 218) mm; gaaf bewaard, behoudens de bezegeling.

Aantekeningen op de achterzijde: 1° door 15e-eeuwse hand: Tconsent van den bisschop. – 2° door 16e-eeuwse hand, toegevoegd aan voorgaande aantekening: dat ons cloester tot Breda gecommen is. – 3° door 17e-eeuwse hand: Requisiti consensus episcopi quod monasterium sit translatum per abbatem Premonstratensem; numero G. – 5° door 17/18e-eeuwse hand: Anno 1304 petit confirmandum; littera M (doorgehaald); C.

Bezegeling: één bevestigingsplaats (waarvan slechts een snede in de pliek zichtbaar is), vermoedelijk voor het aangekondigde zegel (LS).

1454 ^e aanvangs-d gewijzigd uit b A. –^f hierna een sluitingsteken A.

Afschrift en vertaling

[B]. vóór 1680, niet voorhanden, bekend uit de vermelding onder C, afschrift in [Register van Chronyckbrieven] (*cartularium van het klooster St.-Catharinadal*), fol. 12, naar A.

C. ca. 1680, Oosterhout, klooster St.-Catharinadal, kloosterarchie, *Manualen en registers*, voorl. nr. 140 = Chronijckboek: *Historiae Prepositurae Vallis S. Catharinae*, p. 35-36, onder *caput*: Chronijck van den derden decas, en met de vermelding: den originelen is in de chronyckbrieven en d'eerste paxken, littera G, en staet gecopieert hierachter in het register, fol. 12, vertaling door J. van der Malen, proost van het klooster St.-Catharinadal, vermoedelijk naar [B].

Uitgaven

a. VAN DER AURA, *Geschiedkundige bijdragen St. Catharinadal*, 1894, p. 115-116, naar A. – b. ERENS, *Oorkonden St. Catharinadal*, 1928-1931, p. 45-46, nr. 29, naar A.

Regest

JUTEN, in *Taxandria*, XXXII (1925), p. 125, bijlage 25.

Reverendo^a in Christo patri ac domino, domino ·· Thibaldo, permissione divina Leodiensi episcopo, Guillelmus, eiusdem patientia Premonstratensis abbas, salutem et param ad eius beneplacita voluntatem cum omni reverentia et honore.

Reverende paternitati vestre significamus quod monasterium pauperum monialium Vallis sancte Katerine iuxta Woude nostri Premonstratensis ordinis, vestre dyocesis, adeo est fluviali impetu per inundationem aquarum desertum, quod monasterii predicti prepositus et sorores ipsum ulterius inhabitare non poterant neque possunt; quare nobilis vir Rasso, dominus de Gaure, dominus de Lidekerke et de Breda, pietate motus dedit, contulit et etiam assignavit eisdem preposito et sororibus locum in Breda ab eisdem inhabitandum perpetuo et possidendum, prout in litteris predicti nobilis viri plenius continetur.

Unde reverendam paternitatem vestram supplicamus pariter et exoramus quatinus, pietatis intuitu et orationum totius ordinis interventu, predictum locum cum pertinentiis suis dictis preposito et sororibus una cum capellania beate Marie in Breda et iuribus eiusdem a dicto nobili viro collata inhabitandum perpetuo, tenendum et possidendum auctoritate ordinaria per vestram gratiam dignemini confirmare.

Valeat in Domino vestra paternitas reverenda per tempora longiora.

Datum anno Domini M° CCC° quarto, in die beati Thome apostoli.^b

(LS)

1455 ^a vergrote initiaal, waarvoor een aanvangsteken A. – ^b hierna een sluitingsteken A.

1456

1305 februari 2

De pastoors van Steenberg en (Oud) Gastel en de kapelaan van Wouw oorkonden dat Gillis, pastoor van Wouw, verklaart schuldig te zijn aan abt en convent van de St.-Bernardsabdij (te Hemiksem) 60 pond oud klein Leuvense munt, na zijn overlijden aflosbaar met zijn woning en goederen te Wouw, of met het geleende bedrag.

Origineel

- A. Antwerpen, RA, archief abdij St.-Bernards te Hemiksem, charter ad datum 2 februari 1305 (aanwinst 1886). – Afmetingen: hoogte 129 (rechts tot scheur 125) + pliek 19 (17) x breedte 207 (onder 206) mm; beschadigd, zonder tekstverlies.

Aantekeningen op de achterzijde: 1° door 14e-eeuwse hand: Littera de bonis nobis collatis a persona de Woude. – 2° een 14/15e-eeuwse hand voegde hieraan toe: pro sexaginta libris Louaniensium. – 3° door andere 14/15e-eeuwse hand: G (in rode inkt). XVI (gecorrigeerd door latere hand in XVIII).

Bezegeling: één bevestiging (met sporen van was op de uithangende, slechts gedeeltelijk nog aanwezige dubbele strook perkament) (S2D) en drie bevestigingsplaatsen (met op de pliek onder de eerste twee de zichtbare afdruk van bevestigingsstroken; van de laatste is slechts de bovenkant van de snede in de pliek bewaard) voor de vier aangekondigde zegels (LS1, LS3, LS4).

Afschriften

- B. begin 16e eeuw, Bornem, St.-Bernardus Abdij, archief abdij St.-Bernards, hs. nr. 332 = Cartularium (alphabetum) rubrum II, fol. 136^v-137^r, nr. G 16 (quinties), geauthenticeerd door Judocus Bal, apostolisch notaris (gedateerd 1659), naar A.
- C. eerste helft 17e eeuw, ibidem, hs. nr. 323 = Cartularium (alphabetum) rubrum I-2, 20^v-21^r, nr. G 18 (verbeterd uit 17, eerder nog 16), onder caput: G rubr.: Littere de bonis apud Woude, Haecxdonck et Nyspen, met in de inhoudsopgave, fol. 7^r, onder nr. 16 de rubriek als vermeld onder nr. 1430, afschrift C, geauthenticeerd door J. Rubens, openbaar notaris (ongedateerd, ca. 1653), naar A.

Niet eerder uitgegeven.

Datering

Het gebruik van de paasstijl is verondersteld, zie Inleiding.

Ontstaan en samenhang

Deze oorkonde is geschreven door de hand die ook de nrs. 1231, 1429, 1430, 1457 en 1458 mundeerde.

Universis^a presentes litteras inspecturis Petrus, investitus ecclesie de Steenberghe, Iohannes, investitus ecclesie de Ghestele^b et^b Marsilius, capellanus in Woude, salutem et sinceram in Domino caritatem.

Universitati vestre notum facimus tenore presentium attestantes quod in nostra presentia constitutus vir venerabilis et discretus dominus Egidius, investitus ecclesie de Woude, recognovit se teneri et debere viris religiosis .. abbati et conventui monasterii Loci sancti Bernardi Cysterkiensis ordinis, Cameracensis dyocesis, sexaginta libras Louaniensium alborum parvorum et antiquorum, sibi in sua maxima necessitate ab eisdem tam ante ingressum ipsius in ecclesia de Woude quam post ingressum ipsius fideliter et legaliter mutuatas et concessas, quas quidem sexaginta^c libras assignavit coram nobis et iam diu se recognovit assignasse recipiendas et levandas ab eisdem ad mansionem suam in qua moratur^d apud Woude, in loco qui vocatur Ouer den Acker, et ad fundum eius et ad omnia edificia pertinentia ad mansionem predictam necnon et ad ortum, aquam sive piscaturam ipsius, ad omnem quoque hereditatem quam habuit usque rivulum ibidem retro mansionem predictam decurrentem, ad pratum quoque nichilominus quoddam ultra rivulum predictum et ad ortum eidem prato coherentem, quod quidem pratum^e iacet bona Folkardi de Steenberghe et bona Gheile dicte Gobben de Harelle et se extendit usque^f ad plateam ducentem versus Steenberghe. Et hec omnia predicta bona contulit coram nobis predictus dominus Egidius religiosis memoratis pro supradictis sexaginta libris Louaniensium parvorum, post mortem suam cum omni iure quo ipse prius ea possidebat et habebat perpetuis temporibus possidenda et habenda ad eisdem, nisi forte aliqua de causa dicti religiosi magis predictam summam pecunie quam possessiones memoratas vellent habere. Quod si ita contingerit, tunc heredes et successores ipsius absque discomputatione aliqua a quacumque re facienda, qui vellent bona supradicta hereditario iure aut aliqua quacumque ex causa possidere, tenerentur predictis religiosis persolvere integraliter supradictam summam pecunie aut equipollentem^g valorem ipsius.

In quorum omnium testimonium sigilla nostra una cum sigillo ipsius investiti ad preces et instantiam eius duximus apponenda.

Datum anno Domini M° CCC° quarto, in festo purificationis beate Virginis.

(LS1) (S2D) (LS3) (LS4)

1456 ^a vergrote initiaal, waarvoor een aanvangsteken A. – ^{b-b} de laatste letters van Ghestele en et op rasuur en aldus gewijzigd door een tweede hand; dezelfde hand plaatste ook elders in de tekst diakritische tekens en zette letters extra aan A. – ^c de onder noot b genoemde tweede hand maakte van een gesloten a een a met een koplus A. – ^d -tur, mogelijk gewijzigd uit morabitur, op rasuur door de teksthand A. – ^e met een verwijzingsteken boven de regel geschreven door de teksthand A. – ^f op rasuur A. – ^g q door de onder noot b genoemde tweede hand extra aanzet A.

1457

1305 april 28

Schepenen van Wouw oorkonden dat Gillis, pastoor van Wouw, verklaart schuldig te zijn aan abt en convent van de St-Bernardsabdij (te Hemiksem) 60 pond kleine oude Leuvense munt, ter voldoening waarvan hij aan de abdij zijn huis en goed te Wouw schenkt.

Origineel

- A. Antwerpen, RA, archief abdij St.-Bernards te Hemiksem, charter ad datum 28 april 1305 (aanwinst 1886). – Afmetingen: hoogte 111 (rechts 118) + pliek 16/19 x breedte 224 (onder 229) mm; gaaf bewaard, behoudens de bezegeling; de pliek bedekt een gedeelte van de laatste regel.

Aantekeningen op de achterzijde: 1° door 14e-eeuwse hand: Littera de bonis persone de Woude [***] (lacune door verloren gegane zegelstrook, waaroverheen de dorsale notitie liep) cum consensu domini terre. – 2° door 14/15e-eeuwse hand: scabinorum de Woude. – 3° door mogelijk dezelfde hand als de voorgaande: G (in rode inkt). XVI (door latere hand verbeterd in XVII).

Zegels: drie zegelbevestigingen van de aangekondigde zegels, uithangend aan dubbele perkamenten stroken (die gedeeltelijk afgescheurd zijn; de tweede is verdwenen), voor de zegels van resp. beide oorkonders, schepenen van Wouw, en de drossaard van het land van Breda (SD1-3).

Afschriften

- B. begin 16e eeuw, Bornem, St.-Bernardus Abdij, archief abdij St.-Bernards, hs. nr. 332 = Cartularium (alphabetum) rubrum II, fol. 136^r-136^v, nr. G 16, geauthenticeerd door Judocus Bal, apostolisch notaris (gedateerd 1659), naar A.
- C. eerste helft 17e eeuw, ibidem, hs. nr. 323 = Cartularium (alphabetum) rubrum I-2, fol. 20^r-20^v, nr. G 17 (verbeterd uit 16), onder zelfde caput en rubriek als vermeld onder nr. 1347, afschrift C, geauthenticeerd door J. Rubens, openbaar notaris (ongedateerd, ca. 1653), naar A.

Niet eerder uitgegeven.

Ontstaan en samenhang

Deze oorkonde is geschreven door de hand die ook de nrs. 1231, 1429, 1430, 1456 en 1458 mundeerde.

Universis^a presentes litteras inspecturis Iacobus filius Thome et Nicholaus Faber, scabini in Woude, salutem et sinceram in Domino caritatem.

1457 ^a vergrote initiaal, waarvoor een aanvangsteken A.

Universitati vestre notum facimus tenore presentium attestantes quod in nostra propter hoc constitutus presentia vir providus et discretus dominus Egidius, investitus ecclesie nostre de Woude, recognovit se teneri coram nobis viris religiosiis .. abbati et conventui monasterii Loci sancti Bernardi, Cysterciensi ordinis, Cameracensis dyocesis, de pecunia sibi ab eisdem in sua maxima necessitate mutuata et concessa sexaginta libras Louaniensium parvorum antiquorum, pro quarum sexaginta librarum persolutione^b plenaria contulit et assignavit predictis religiosiis omnem et totalem hereditatem suam cum omnibus edificiis et attinentiis suis, quam habebat apud Woude ad occidentalem plagam ecclesie de Woude in loco qui dicitur Ouer den Acker, ex utraque parte rivuli, vulgariter de Beke^c nuncupati, ibidem decurrentis, prout dicta hereditas cum suis attinentiis^b omnibus tam edificiis quam pratis, aquis^d et pascuis et arboribus se extendit ante et retro a dextris et a sinistris^e, et in qua dictus dominus Egidius habitare consuevit, cum semita una tendente a predicta hereditate fere usque ad ecclesiam de Woude.

Et omnia hec bona predicta superportavit predictus dominus Egidius per sententiam nostram et aliorum conscabinorum nostrorum cum debita effestuatione resignandi et per monicionem^b Godefridi de Bergis, dapiferi totius^b terre de Breda, ex precepto et de licentia domini de Bergis, in manus predicti Godefridi ad opus religiosorum predictorum, cum omnibus sollempnitatibus iuris que in talibus apud nos consueverunt adhiberi.

Quibus ita peractis predictus Godefridus, dapifer, de licentia et assensu domini de Bergis domini nostri per monicionem^b suam et sententiam nostram et aliorum conscabinorum nostrorum heredavit in omnibus et singulis bonis predictis fratrem Arnoldum, magistrum de Halderberghe, ad opus predictorum .. abbatis et conventus et investivit eum in^f bonis predictis cum omnibus sollempnitatibus iuris apud nos in talibus licitis et consuetis.

In quorum omnium testimonium sigilla nostra una cum sigillo predicti Godefridi, dapiferi, presentibus litteris duximus apponenda.

Nos quoque Godefridus de Bergis, dapifer totius^b terre de Breda predictus, una cum predictis scabinis sigillum nostrum huic littere apponimu[s in]^g testimonium et munimen omnium premissorum.

Datum anno Domini M^o trecentesimo quinto, feria quarta post festum beati Marci euuangeliste.^h

(SD1) (SD2) (SD3)

1457 ^b het onderscheid tussen c en t is niet altijd even duidelijk in A. – ^c een tweede, mogelijk gelijktijdige hand zette de grafische verbinding tussen De en Beke sterker aan A. – ^d begin-a opgebouwd uit een tiroonse et door de teksthand A. – ^e eerste i gewijzigd uit een tiroonse et door de teksthand A. – ^f in op rasuur door dezelfde correctiehand als genoemd onder noot c A. – ^g tekstgedeelte door vocht(?) uitgewist A, aangevuld naar BC. – ^h hierna een sluitingsteken A.

1458

1305 juni 5

Raduard, abt, en het convent van de St.-Bernardsabdij (te Hemiksem) beloven, als vergoeding voor de goederen die zij van Gillis, pastoor van Wouw, ontvangen hebben (zie nr. 1457), jaarlijks op diens sterfdag uit de opbrengst 40 schellingen aan de kloosterlingen om iets extra's uit te keren en diens jaargetijde te vieren.

Origineel

- A. Antwerpen, RA, archief abdij St.-Bernards te Hemiksem, charter ad datum 5 juni 1305 (aanwinst 1859). – Afmetingen: hoogte 132 (rechts 121) x breedte 195 (onder 194) mm; gaaf bewaard.

Aantekeningen op de achterzijde: 1° door vroeg-14e-eeuwse hand: Rad. III. – 2° door 14e-eeuwse hand: Littera de quadraginta solidis ad anniversarium domini Egidii, curati ecclesie de Woude. – 3° door 14/15e-eeuwse hand: G (in rode inkt). XVIII.

Zegel: één zegelbevestiging van het aangekondigde zegel, afhankelijk aan een enkele strook perkament, namelijk: S staande-figuurzegel van Raduard, abt van St.-Bernards, spits-ovaal (hoogte zegelveld 34, breedte 23, rand 4 mm), van groene was (rechter- en linkerbenenrand afgebroken), met randschrift: [***] SANCTI BERNARD[I] (met N in spiegelbeeld).

Afschriften

- B. begin 16e eeuw, Bornem, St.-Bernardus Abdij, archief abdij St.-Bernards, hs. nr. 332 = Cartularium (alphabetum) rubrum II, fol. 137^r-137^v, nr. G 18, geauthenticeerd door Judocus Bal, apostolisch notaris (gedateerd 1659), naar A.
- C. eerste helft 17e eeuw, ibidem, hs. nr. 323 = Cartularium (alphabetum) rubrum I-2, fol. 21^r-21^v, nr. G 18, onder caput: G rubr.: Littere de bonis apud Woude, Haecxdonck et Nyspen, met in de inhoudsopgave, fol. 7^r, de rubriek: Littera de XL solidis pagamentis ad anniversarium domini Egidii, curati ecclesie de Wouda, geauthenticeerd door J. Rubens, openbaar notaris (ongedateerd, ca. 1653), naar A.

Niet eerder uitgegeven.

Ontstaan en samenhang

Deze oorkonde is geschreven door de hand die ook de nrs. 1231, 1429, 1430, 1456 en 1457 mundeerde.

Universis^a presentes litteras inspecturis frater Raduardus, dictus abbas Loci sancti Bernardi, et conventus totus eiusdem loci salutem et sinceram in Domino caritatem.

1458 ^a vergrote initiaal, waarvoor een aanvangsteken A.

Universitati vestre notum facimus tenore presentium attestantes quod nos in recompensacionem^b omnium bonorum tam mobilium quam immobilium que nobis apud Woude partim in elemosinam et partim pro quadam summa pecunie nobis debite contulit vir discretus, dilectus noster amicus, dominus Egidius, investitus ecclesie de Woude, et in quibus de consensu domini de Bergis per monicionem^b Godefridi de Bergis, dapiferi domini predicti, et per sententiam scabinorum de Woude hereditati sumus cum omnibus observantiis^b iuris in talibus secundum morem patrie licitis et consuetis, promittimus et tenebimur dare et deliberare annis singulis post mortem ipsius imperpetuum in die anniversaria ipsius domini Egidii de bonis predictis conventui nostro ad pitantiam quadraginta solidos communis et usualis monete, recipiendos^c annis singulis ad bona predicta, videlicet ad mansionem cum fundo suo et omnibus edificiis et attinentiis^b suis, in qua quidem mansione predictus dominus Egidius habitare consuevit, ad occidentalem plagam ecclesie de Woude, et ad omnem hereditatem eidem mansioni adiacentem ex utraque parte rivuli, vulgariter de Beke nuncupati, prout dicta hereditas in pratis, pascuibus, aquis, ortis et arboribus se extendit ante et retro a dextris et a sinistris, cum quadam semita tendente a predicta hereditate versus ecclesiam de Woude, secundum quod dicta hereditas predicti domini Egidii quondam fuit cum omnibus suis attinentiis et ad nos est devoluta pleno iure patrie monente, ut^d premittitur, dapifero domini de Bergis et scabinis de Woude sentenciantibus^b, cum omnibus sollempnitatibus in talibus hactenus approbatis.

Promittimus insuper predicto domino Egidio, caro nostro, quod exigente pio devocionis^b affectu ipsius singulis annis in nostra ecclesia temporibus suis anniversarium ipsius faciemus devote et fideliter secundum consuetudinem in nostro ordine hactenus observatam.

In^e quorum omnium testimonium sigillum nostrum presentibus litteris est appensum.

Datum anno Domini millesimo trecentesimo quinto, quinta die mensis iunii.^f

(S)

1459

1305 juli 4

Schepenen van Steenberg en oorkonden dat Jan de Brouwer aan Wouter de Baardmaker en diens erfgenamen een jaarlijkse erfcijs van vijf pond schuldig is, gevestigd op het erf van Jan (te Steenberg).

1458 ^b het onderscheid tussen c en t is niet altijd even duidelijk in A. – ^c o gewijzigd uit mogelijk a door de teksthand A. – ^d ut op rasuur door de teksthand A. – ^e majuskel i-longa gewijzigd uit o op rasuur door de teksthand A. – ^f hierna een sluitingsteken A.

Origineel

A. 's-Hertogenbosch, RA, archief Wilhelmietenklooster te Huijbergen, inv.nr. 41.
– Afmetingen: hoogte 133 + pliek 22 x breedte 168 (onder 173) mm; gaaf bewaard, behoudens de bezegeling.

Aantekening op de voorzijde: door begin-14e-eeuwse hand: gh (alleen de onderkant van de letters is leesbaar). – Aantekeningen op de achterzijde: 1° door 14e-eeuwse hand: Vincula Petri nativitatis Domini maio. – 2° door andere 14e-eeuwse hand: Ian [Voet?]. – 3° door 15e-eeuwse hand: Littere de Steenberghe. – 4° door andere 15e-eeuwse hand: Steenberghe, a.

Bezegeling: twee bevestigingsplaatsen (met uithangende dubbele stroken perkament), vermoedelijk voor de twee aangekondigde zegels (LS1 en LS2).

Niet eerder uitgegeven.

Regest

KORVEZEE, *Beschrijving stukken klooster Wilhelmieten te Huybergen, [z.d.], nr. 1.*

Allen^a denghenen die dese lettre sullen sien ende horen lesen wi Wisse ser Boidiinsone ende Gherard Marcelissone, scepenen in Steenberghe, kennen dat ende maken u cont dat voer ons quam Ian die Brouwere ende verliide des dat hi es sculdich teenen rechten arfchense Woutren den Baerdmakre ende sinen arfnamen, iof denghenen die houdere es van desen brieve, viif pond ghelts elcs iaers eewelike staende, alle iaer te ghevene te drien paymenten, teerste dardendeel van desen ghelde te ghevene op sinte Pietersdach ingaende oegst, tander dardendeel op den kersavend ende darde dardendeel op den meydach. Dese voernoemde viif pond siaers heeft Ian die Brouwere Woutren versekert iaerliics te hebene op dat arve dat Wouters was, daer Ian die Brouwere op woent, ende beseten heeft, dat leghet tusschen Heins Honts arve ende Haddeman Simonsons arve, ende voert op alse sulc goed alse Ian die Brouwere op dat arve brinct iof daer op timmert, iof wie dat arve na hem besit. Dit voerseide ghelt sal Ian die Brouwere ende sine nacomelinghe alle iaer betalen met alse sulken paymente^b alse daer men te Steenberghe ghemeenlike mede sal copen ende vercopen ende in borsen gaen sal.

Ommedat ons dit kenliic es hebben wi voernoemde scepenen desen brief ghegheven uuythanghende met onsen zeghelen.

Int iaer ons Heeren dusentich driehondert iaer ende vive, sondaghes na sinte Pietersdach ende sinte Pauwels.^c

(LS1) (LS2)

1459 ^a vergrote initiaal A. – ^b bovenkant van twee slotletters beschadigd door sneetje in perkament A. – ^c hierna een sluitingsteken A.

1460

1306 januari 27

Leuven

Jan II, hertog van Brabant, beveelt zijn gerechtsdienaars zijn jachtrecht te handhaven binnen de eigen goederen van de abdij van Tongerlo, onder meer te Alphen, ten behoeve van hem en de abdij.

Origineel

- A. Westerlo, Abdij van Tongerlo, abdijsarchieff, I, inv.nr. 295a. – Afmetingen: hoogte 117 (rechts 111) + pliek 21 x breedte 225 (onder 222) mm; gaaf bewaard, behoudens de bezegeling.

Aantekeningen op de achterzijde: 1° door 14e-eeuwse hand: De Tongerlo. – 2° door andere begin-14e-eeuwse hand: Defensio venationis in bonis allodialibus Tongerlensis ecclesie. – 3° door 16e-eeuwse hand: nr. XLVI b. – 4° door 17e-eeuwse hand: In libro privilegiorum fol. 17^v, privilegium warandie a domino Iohanne concessum prelato Tongerlensi, 1305.

Bezegeling: één bevestiging (met nog zichtbare zegelafdruk op de uithangende dubbele stroken perkament), voor het aangekondigde zegel van oorkonder (SD).

Afschriften

- B. laatste kwart 14e eeuw (na 1380), Westerlo, Abdij van Tongerlo, abdijsarchieff, II, inv.nr. 1 = [Liber privilegiorum] (cartularium A), fol. 17^v, onder de rubriek: I, privilegium Iohannis ducis Lotharingie de venatione in bonis nostris allodialibus, naar A.
- C. ca. 1500, Brussel, ARA, archief Rekenkamer (van Brabant), Delen, inv.nr. 8 (VERKOOREN, nr. XXII) = Registre van vele ende diverse previlegien, titelen ende exemptien (hertogelijk cartularium), fol. 444^r, naar A.
- D. 1550 februari 14, Antwerpen, RA, archief abdij van Tongerlo, inv.nr. 1, IX (dossier aangelegd door de abdij van Tongerlo ten behoeve van een proces voor de Raad van Brabant, naar aanleiding van de betwisting van het jachtrecht door Geert van Geel), geauthenticeerd door notaris J. Facuwez, naar A.
- E. 1620, *ibidem*, inv.nr. 1, VIII, authentiek afschrift door J. Wijnants, openbaar notaris, naar A.
- F. 1667, *ibidem*, inv.nr. 1, VIII, authentiek afschrift door F. Bongarts, openbaar notaris, naar A.
- G. laatste kwart 17e eeuw, Antwerpen, RA, archief abdij van Tongerlo, inv.nr. 1, VIII, eenvoudig afschrift, naar a.
- H. eind 17e eeuw, *ibidem*, inv.nr. 1, VIII, eenvoudig afschrift, mogelijk naar G.
- I. begin 18e eeuw, Westerlo, Abdij van Tongerlo, abdijsarchieff, II, inv.nr. 3 = Copia libri privilegiorum in quo continentur bona ac iura spectantia ad abbatem et conventum Tongerloensem (cartularium B), fol. 21^r-21^v, onder dezelfde rubriek als B, door Carolus van den Schilde, archivaris van de abdij van Tongerlo, naar B.

- J. laatste kwart 18e eeuw (ca. 1784), Brussel, KB, hs. nr. 22480 = A. Heylen *Analecta inedita (register afschriften met ingekleurde kaarten)*, fol. 10^r-10^v, onder de rubriek: *Privilegium ducis de venatione in bonis allodialibus, en in de marge: 1305, door Adriaan Heijlen, archivaris van de abdij van Tongerlo, naar B.*

Uitgaven

a. LE ROY, *Notitia marchionatus, 1678, liber 2, p. 288.* – b. FOPPENS, *Historia episcopatus Silvaeducensis, 1721, p. 215, cap. 16, naar a.* – c. REUSENS e.a., in *AHEB, V (1868), p. 372, naar J.* – d. SMIT, *Het Brabantsche jachtrecht, [1911], bijlage p. 1-2, nr. 2, naar a.* – e. ERENS, *Oorkonden abdij Tongerlo, II, 1950, p. 133-134, nr. 371, naar A.*

Regesten

WAUTERS, *Table chronologique, VIII, 1892, p. 196.* – VANNÉRUS, *Inventaire de l'abbaye de Tongerlo, 1908, p. 13-14, nr. 8-9 A.* – CERUTTI, *Middel-eeuwse rechtsbronnen Breda, I, 1956, p. 84, nr. 94.* – VERKOOREN, *Inventaire des chartes et cartulaires, II-1, 1961, p. 214.*

Datering

Het gebruik van de paasstyl is verondersteld, zie Inleiding.

Nos^a Iohannes, Dei gratia dux Lotharingie, Brabantie et Limburgie, notum^b facimus universis quod cum nos bonis allodialibus monasterii de Tongherlo in Tongherlo, Westerle, Harselo^c, Alphen, Kalmphout et alias in terra nostra iacentibus advocatus simus et esse dinoscimini, propter quod warandiam dictorum bonorum allodialium nobis reservamus et reservare volumus ita ne aliquis infra limites dictorum bonorum lepores, cuniculos, perdices, volucres vel alicuius generis bestias silvestres capere non debeat aut possit ullo modo.

Mandamus universis nostris scultetis et aliis quibuscumque iusticiariis qui nunc sunt et pro tempore fuerint ad quos presentes littere pervenerint, firmiter precipiendo quatinus dictam warandiam contra quoscumque ex parte nostra et ad opus nostri et abbatis et conventus de Tongherlo custodiant fideliter et secure et in ecclesiis parrochialibus dictarum villarum publice proclamari et denunciari faciant, ne aliquis infra limites seu terminos dictorum bonorum allodialium lepores, cuniculos, perdices, volucres seu cuiuscumque generis bestias silvestres capere presumat, sub pena corporum et rerum suarum.

Quod si quis contrarium fecerit, bona et corpus illius ad opus nostri saisiant et arrestent quandocumque hoc contingerit evenire.

In cuius rei testimonium sigillum nostrum presentibus litteris duximus apponendum.

Datum Lovanii, die Iovis post conversionem beati Pauli, anno Domini M^o CCC^o quinto.^d

(SD)

1460 ^a hiervoor een aanvangsteken A, vergrote initiaal A, ontbreekt C. – ^b hiervoor twee punten A. – ^c Harsel B. – ^d hierna een sluitingsteken A.

1461

1306 januari 31

Bergen op Zoom

Schepenen van Bergen op Zoom oorkonden dat Klaas Wouter Verdonckzoon, kruidenier, en echtgenoot van Margriet verklaart schuldig te zijn aan Gillis Witten Janszoon, bakker, een jaarlijkse erfcijs van 10 schelling, gevestigd op alle erfgoederen die Margriet en haar eerste echtgenoot Hendrik bezaten in de Nieuwe Straat (Blauwehandstraat) te Bergen op Zoom.

Origineel

[A]. *Niet voorhanden; blijkens de vermelding bij B bezegeld met twee uithangende zegels in groene was.*

Afschrift

B. *ca. 1600, Bergen op Zoom, GA, archief van het Stads wees- en armkinderhuis te Bergen op Zoom, inv.nr. 67 = Protocol ofte register van alle de goederen ende rentbrieven toecomende den weeshuuse der stadt Berghen opten Zoom (cartularium van het Weeshuis), fol. (16)^v, onder de rubriek: [..?]ieur schellingen Brabants op seker huys gelegen bij het Gasthuys alhier gestaen, gewaarmerkt afschrift door J. Manteau (stadssecretaris en notaris), met vermelding van de bezegeling, naar [A].*

Niet eerder uitgegeven.

Regest

LEVELT, in *Sinte-Geertruydsbronne*, X (1933), p. 9, nr. 1 (gedateerd 1 februari 1305).

Datering

Het gebruik van de paasstyl is verondersteld, zie Inleiding.

Overlevering

De oorkonde is blijkens een aantekening in de marge geannuleerd bij de verlening van een nieuwe rente van achttien Carolusgulden d.d. 11 maart 1602, zie in hetzelfde archief, ibidem, fol. (21)^v (LEVELT, regest nr. 43).

Jan cer^a Gobben sone ende Harman Pensarts Heyndrixzone, schepenen binnen Bergen an den Soom, wii kennen ende oirconden met onssen letteren dat voor ons inden^b comen binnen Bergen Claes Wouter Verdoncksone Margrieten man, crudenyer etc.^c, ende hii

1461 ^a aldus B, lees wellicht ser. – ^b in met afkortingsteken, aldus B. – ^c lezing onzeker B.

verliide voor ons ende bekende dat hii is schuldenaer wettelycken Gillise Ianssone, den backer, ende ziine naercomelingen thiene schellingen iaerlycx chiins ende renten, te gelden effelyck alles iaers op onsser vrouwen dach sinte Marien Lichtmisse, ende te betalene met alsulcken payemente ende munte alsse gemeynlyck te Bergen in borsen gaen sal onder den coopmans, daer sy hare penninck baerde^d mede betalen mogen, effelycken elcker iaers opten dach als men den voorn. chiins betalen sal. Ende desen voorn. chiins heeft den voorn. Claes belooft ende geseth op alle der erffenissen dier op es ende op worden sal, die de voerseide Margriete ende Heyndrick haren iersten man hadden te samene in den poorte van Bergen in de Nieuwstrate, tusschen het gasthuis van Bergen aen deen ziide ende Gillis Backers voorseit erfenisse aen dandere syde. Ende de voorseide Claes droech oppe de voorseide erfenisse mette timmeringe dier op es ende op worden zal, alsoe alst hem te deele gevallen is, Gillise Ian Wittensone, den backer, en siine nacomelingen t'eenen effeliicken pande, den voorn. chiins aen te houdene ende daer af te hebbene eweliicken elckes tsiaers alsoe alst hier voors. is.

Alle dese dingen toirconden zoe hebben wii voornoemde schepenen desen letteren besegelt met onssen segelen ende ter rechter oircontschap.

Dit was gemaect ende gelooft te Bergen, int iaer ons Heeren als men schreeft duysentich dryehondert ende vive iaer, des maendaechs voor onssen lieven vrouwendach sinte Marien Lichtmisse.

1462

1305 (april 16 – 1306 april 2)

Brussel

Jan II, hertog van Brabant, bericht zijn baljuws, schepenen en andere functionarissen dat hij de kooplieden uit Engeland en andere landen in bescherming heeft genomen en vrije toegang tot zijn gebied heeft verleend, mits dezen hun koopwaar vooral in Antwerpen aanbieden, en gebiedt dezen in de nader beschreven rechten en tarieven te handhaven, waaronder het recht op veilige geleide van Bergen op Zoom naar Antwerpen en terug, wanneer voor Bergen op Zoom in totaal 4 schelling zwarte Tournoois is betaald.

Origineel

[A]. Niet voorhanden.

Afschrift

B. ca. 1350, Antwerpen, SA, oud archief stad Antwerpen, Privilegekamer, nr. 76 = Roodt Fluweel Privilegeboek (privilegeboeken en stadsregisters A), fol.

1461 ^d aldus B, lees wellicht waerde.

21^v-23^v (*oude fol. 12^v-14^v*), onder de latere rubriek: Van den Ingelschen coepman, naar [A].

Uitgaven

a. MERTENS – TORFS, *Geschiedenis van Antwerpen, II, 1846, p. 543-552, bijlage D, nr. 6 (gedateerd 1305), naar B.* – b. OBREEN, in *BCRH, LXXX (1911), p. 531-557 (gedateerd als a), naar B.*

Regesten

VERACHTER, *Inventaire des anciens chartes d'Anvers, 1860, p. 23, nr. 79 (gedateerd als a).* – WAUTERS, *Table chronologique, VIII, 1892, p. 191-192 (gedateerd als a).* – PRIMIS, *Geschiedenis van Antwerpen, III, 1931, p. 267 (gedateerd als a).*

Datering

Het gebruik van de paasstyl is verondersteld, zie Inleiding.

Ontstaan en samenhang

Deze oorkonde is een Latijnse versie van nr. 1364, die als vooroorkonde (VO) kan worden beschouwd. De onderhavige tekst lijkt ongeacht enige toevoegingen en uitbreidingen een tamelijk parallele vertaling, zodat dezelfde paragraafindeling aangehouden kon worden. De paragrafen 33-38 zijn ten opzichte van de vooroorkonde toegevoegd en ook zijn enige andere paragrafen, vooral de derde paragraaf met het tarievenoverzicht, in de onderhavige versie uitgebreider dan in de vooroorkonde. Daar de vooroorkonde in het Frans is gesteld en zeer lacuneus overgeleverd, is er van afgezien om verder nog met een kleiner lettertype in de Latijnse tekst de samenhang met de vooroorkonde weer te geven.

Iohannes Dei gratia Lottharingie, Brabantie et Lymburgensis dux, universis et singulis ballivis, scultetis, villicis ceterisque iusticiariis, necnon scabinis fidelibus et subditis nostris per terram nostram ubilibet constitutis, salutem cum noticia veritatis.

Notum vobis sit quod nos omnes et singulos mercatores de Anglia seu alterius cuiuslibet regni existant una cum bonis, famulis et mercaturis seu mercimoniis suis in nostra suscipimus protectione ac custodia speciali.

Quocirca vobis omnibus et singulis precipimus et mandamus districtius inhibentes, quatinus predictis mercatoribus in personis, rebus, mercaturis seu mercimoniis aut eorum famulis ullam prorsus molestiam, gravamen, iniuriam vel dampnum aliquid inferatis vel inferri quomodolibet permittatis, sed potius eos, tocians quotiens per vos transierint, una cum bonis, mercaturis et famulis suis ab omni gravamine defendentes et, si quid eis illatum fuerit, emendari viriliter facientes eis de securo conductu provideatis nostro nomine diligenter.

Ipsisque privilegiis et libertatibus infrascriptis, quos sibi nostro et heredum seu successorum nostrorum nomine imperpetuum concedimus et donamus, uti et gaudere permittatis et faciatis libere, pacifice et quiete.

(1) In primis siquidem volumus, concedimus et ordinamus quod predicti mercatores de Anglia et alii quicumque eorum famuli et mercature terram et dominium nostrum salvi et securi per terram et aquam possunt subintrare et ibidem ire, moram trahere, emere, vendere et mercari unus cum alio, vel aliis quibuscumque, prout sibi pro utilitate sua et comodo expediens videbitur, libere possunt, dummodo in opido nostro Antwerpiensi principaliter conversentur.

(2) Quodque per se vel famulos suos bona seu mercaturas suas, ubicumque terrarum et quacumque moneta emptas, per terram nostram et dominium ubilibet secure deducere seu vehere aut deduci seu facere vehi et inde quacumque hora et quotiens voluerint et sibi expedire crediderint, cum bonis et mercaturis suis recedere et redire licite et secure possint, mediantibus consuetudinibus et iuribus infrascriptis, nobis et nostris heredibus persolvendis, aliis quibuscumque consuetudinibus preter infrascriptis, quomodocumque et sub quocumque colore inventis seu inveniendis, necnon omni dolo, fraude et cavillationibus cessantibus in premissis.

(3) Primo sciendum est quod mercatores quicumque de qualibet nave quibuscumque bonis seu mercaturis onerata veniendo vel recedendo ante opidum de Berghen supra Zomam, in summa quatuor solidorum nigrorum Turonensium dumtaxat solvere tenebuntur et mediante huiusmodi solutione, consuetudine sive iure habebunt predicti mercatores a nobis et nostris subditis secure conductum veniendo a dicto opido de Berghen Antwerpiam et recedendo Antwerpia usque Berghen.

(4) Item predicti mercatores persolvent de quolibet sacco lane infra Antwerpiam adducto octo denarios nigrorum Turonensium.

Item pro qualibet decade cutium, vulgariter dicta daker hude, quatuor denarios nigrorum Turonensium.

Item pro quolibet centenario pellium ovinarum cum lana, sexies viginti pro centenario computandi, quatuor denarios Turonensium nigrorum.

Item pro qualibet pondere caseorum, vulgariter dicto waghe caes, duos denarios Turonensium nigrorum.

Item pro qualibet^a plaustrato^a plumbi, duodecim waghis vulgariter dictis waghien pro qualibet plaustrata computandis, octo denarios Turonensium nigrorum.

Item pro quolibet millenario stangni quatuor denarios Turonensium nigrorum.

Item pro qualibet lagena sive tonna aruine pinguedinis, olei, bituri sive mellis quinque denarios Turonensium nigrorum.

Item pro quolibet millenario ferri, decem quintallis pro millenario computandis, octo denarios nigrorum Turonensium.

Item pro quolibet waghera cere octo denarios Turonensium nigrorum.

Item pro qualibet lagena sive tonna sagiminis fece, vulgariter dicte zeltsmout, quatuor denarios nigrorum Turonensium.

Item pro qualibet bala amigdalorum, cymini seu risi quatuor denarios nigrorum Turonensium.

Item pro quolibet sacco seu massa argenti vivi quatuor denarios Turonensium nigrorum.

Item pro qualibet bala aluni quatuor denarios Turonensium nigrorum.

1462 ^{a-a} aldus B, lees qualibet plaustrata als infra, of eventueel quolibet plaustrato.

Item pro quolibet quintallo grane, vulgariter dicte greyne, sex denarios Turonensium nigrorum.

Item pro quolibet quintallo croci, gingibris, cynamoni, piperis, galange, zeduaris, folii, cubebe et cuiuslibet alterius speciei, confecte vel non confecte, octo denarios Turonensium nigrorum.

Item pro quolibet torssello^b seu fardello pannorum, decem pannos continente, duodecim denarios Turonensium nigrorum. Et si plures vel pauciores quam decem pannos torsellus comprehendat, de ipsis pro rata solvetur.

Item pro qualibet bala alute octo denarios Turonensium nigrorum.

Item pro qualibet lagena seu tonna pellium variaris, grisiaris, agminaris, speriolaris seu aliarum quarumcumque octo denarios Turonensium nigrorum.

Item pro qualibet lagena calibis quatuor denarios Turonensium nigrorum.

Item pro quolibet centenario cupri duos denarios Turonensium nigrorum.

Item pro qualibet lagena seu tonna sandicis quatuor denarios Turonensium nigrorum.

Item pro qualibet bala seu rotula vel torsello panni linei, dealbati vel non dealbati, octo denarios Turonensium nigrorum.

Item pro quolibet torsello pellium cum pilo, vulgariter dicto kiipruware, videlicet yrcorum, capriolorum, cervorum, clippinc vel pellium quarumcumque ferarum in huiusmodi torsello dicto kiip comprehensarum, quatuor denarios Turonensium nigrorum.

Item pro qualibet lagena seu tonna gumbi quatuor denarios Turonensium nigrorum.

Item pro qualibet tonna ambre, vulgariter dicte bruunsteen, IIII^{or} denarios Turonensium nigrorum.

Item pro qualibet tonna allecis duos denarios Turonensium nigrorum.

Item pro qualibet tonna lini duos denarios Turonensium nigrorum.

Item pro qualibet tonna picis vel ter unum denarium Turonensium^c nigrorum^c.

Item pro qualibet vase cinerum duos denarios Turonensium nigrorum.

Item pro quolibet vase servicie seu tonna duos denarios Turonensium nigrorum.

Item pro carnibus, videlicet pro duobus lateribus porci, duos denarios Turonensium nigrorum.

Item pro quolibet centenario firtellorum frumenti, siliginis, ordeï, avene, pisarum, fabarum, veciarum et alterius annone tres denarios Turonensium nigrorum.

Item pro quolibet centenario modiorum salis octodecim denarios Turonensium nigrorum.

Item pro quolibet centenario fili cerici tincti duos denarios Turonensium nigrorum.

Item pro qualibet bala mercium, utpote sindali, pepularum, crisparum, linearum, tapetorum, goutborden, garlanden, snoren, pannorum aureorum vel sericorum, aut linearum tinctorum, caligarum, pileorum, flassargiarum et aliarum quarumcumque rerum ad merces spectantium, sex denarios Turonensium nigrorum.

Item pro quolibet millenario canubii octo denarios Turonensium nigrorum.

Item pro quibuscumque mercaturis in presentibus litteris non nominatis vel expressis prestatetur consuetudo et ius respective pro rata secundum estimationem superius declaratam.

(5) Item sciendum est quod bala mercaturarum, que ad pondus venduntur, trecentas libras, et aliarum que non ad pondus venduntur quadringentas libras, et quintallum centum libras debent tantummodo ponderare.

1462 ^b *aldus B, lees torsello als infra.* – ^{c-c} *aldus afgekort Tur. nigror. B.*

(6) Est etiam sciendum quod mercatores quicumque mercaturas aliquas ementes et eas extra dominium nostrum ducentes seu vehentes a prestatione consuetudinum, iurium seu sollutionum declaratarum superius liberi erunt penitus et exempti, mediante consuetudine, iure vel solutione a mercatoribus huiusmodi mercaturas eis vendentibus persoluta seu mediante libertate, si qua habeant super hoc competente.

(7) Preterea mercatores communiter una cum scabinis nostris Antwerpiensibus, quotiens expediens fuerit, pondus poterunt meliorare, augere, minuere et pro sue voluntatis arbitrio et commodo moderare.

(8) Ita quod ponderator communis mercaturarum per mercatores communiter et nostros scabinos predictos eligetur et ordinabitur. Et coram eis de bene et fideliter ponderando pro emptore et venditore prestabit ponderator huiusmodi iuramentum. Et si quod absit deierando illud non fecerit, extunc iuxta dictorum mercatorum et scabinorum ordinationem et discretionem punietur et alius, ut premittitur, subrogabitur loco sui.

(9) Ponderator autem huiusmodi pro solario^d et pondere suo recipiet pro quolibet sacco lane ponderando seu ponderato quatuor denarios Turonensium nigrorum.

(10) Item pro qualibet bala alterius mercature trecentas libras ponderante ad pondus vendite duos denarios Turonensium nigrorum. Et de aliis bonis ad pondus non venditis pro pondere trecentarum librarum duos denarios nigrorum Turonensium. Et sic pro rata semper recipiet ponderator pro emptore, de bonis vero per ipsum minime ponderatis aliquid non habebit.

(11) Item mercatores in opido nostro Antwerpiensi domos conducent pro rationabili precio et habebunt iuxta ordinationem sculteti et scabinorum nostrorum dicti loci et mercatorum predictorum. Ita quod postquam aliqua domus semel pro certo precio fuerit locata, postmodum locari carius non debet. Domus autem que locari consueverunt prima facie, locabuntur mercatoribus et pro iusto rationabili pretio concedentur. Ita tamen quod si alicui mercatori expediens videbitur et a dicto opido nostro recedere voluerit, a conductione domus sibi locate solvendo pro rata temporis, quo mansit in eadem, poterit liberari, nisi mercator huiusmodi cum opidano domum huiusmodi locante de anno pleno vel certo et expresso termino convenisset.

(12) Si vero magna copia mercatorum cum mercaturis suis ad opidum nostrum applicaverit seu venerit et opidani nostri, quocumque spiritu seu voluntate ducti, domos suas carius locare voluerint, extunc coget scultetus noster ipsos opidanos nostros auctoritate nostra ad locandum domus suas rationabiliter dictis mercatoribus et tradendum.

(13) Item volumus, concedimus et ordinamus quod nullus mercator seu famulorum suorum pro quocumque delicto seu debito incarceretur vel in carcere teneatur, dummodo de bonis suis tantum reperiatur vel fideiussorem dare possit ydoneum et dederit pro satisfactione condigna predicti debiti vel delicti, proviso nichilominus quod delictum huiusmodi ad vitam seu membri mutilationem^e aliquatenus non ascendat et quod occasione alicuius dissentionis seu discordie inter mercatores et opidanos nostros seu alios quoscumque mote seu movende, aliqua communitas seu congregatio opidanorum contra mercatores seu famulos suos nullatenus congregetur.

1462 ^d *aldus B, lees salario.* – ^e *aldus B, lees mutilationem.*

(14) Nec poterunt opidani nostri seu alii quicumque iniurando dictis mercatoribus pro voluntate quicquam imponere sed potius dissentio seu controversia huiusmodi iudicio et ordinatione mercatorum, sculteti et scabinorum nostrorum terminabitur et prestabitur emenda, prout eis videbitur faciendum.

(15) Si vero alicui mercatori seu famulorum suorum ab aliquo de eorum societate vel terra non existente fiat iniuria et de dicta iniuria conqueratur, statim post huiusmodi questionem seu querimoniam iudicio et ordinatione sculteti, scabinorum et mercatorum predictorum pro dicta iniuria prestetur emenda et questio seu querimonia sopiatur.

(16) Item si aliqui mercatores Flandrenses seu alterius terre cuiuscumque de aliquibus mercatoribus vel famulis suis conqueruntur occasione lanarum venditarum, permutatarum vel alio quocumque modo cambitarum seu aliarum quarumcumque mercaturarum, dummodo lane seu mercature occasione quarum fit questio, monstrate et vise et extra domum venditoris seu ponderatoris deliberate prius fuerint, in qua fieret venditio, permutatio vel cambium, de eisdem volumus et ordinamus quod de talibus conquerentibus nullus audiat quodque de talibus questionibus emenda nulli fiat. Sed si de lanis vel de quibuscumque mercaturis, que ante venditionem, permutationem, cambium vel deliberationem de eis factam, monstrate non fuerint sive vise, oriatur questio, conquerens huiusmodi audiat et per ordinationem scabinorum et mercatorum huiusmodi questio terminetur.

(17) Item mercatores predicti seu eorum famuli bona vel mercaturas suas in terra nostra vel dominio vel alibi emptas poterant libere ad propria seu ad terram suam vel quo eis placuerit per terram et dominium nostrum deducere seu vehere, deduci seu vehi facere absque prestatione alicuius consuetudinis alterius, iuris, thelonii vel exactionis vel cuiuscumque pecunie, vulgaliter dicte bruggheelt, weghegelt, causidegelt, werfghelt vel alterius cuiuscumque quocumque nomine nuncupetur, facienda mediantibus consuetudinibus, iuribus seu solutionibus Antwerpie in eorum adventu cum bonis et mercaturis suis penitus persolutis.

(18) De bonis autem seu mercaturis sub alieno dominio infra tamen districtum et potestatem nostram, utpote in Machlinia vel Dystensi opido per eos emptis volumus quod dicti mercatores mediante consuetudine, iure seu solutione in dominio, in quo dicta bona seu mercature empte fuerint, facta vel soluta a prestatione cuiuscumque consuetudinis seu iuris occasione huiusmodi bonorum seu mercaturarum per totam terram nostram et dominium liberi sint penitus et immunes.

(19) Item si contingat quod dicti mercatores seu eorum famuli per quoscumque infra terram et dominium nostrum bonis seu mercaturis suis fuerint spoliati, bona seu mercaturas huiusmodi eis restitui facere et perditionem seu dampnum spoliato vel conquerenti illatum restaurare tenebimur bona fide.

(20) Item volumus, concedimus et ordinamus quod nullus mercatorum seu famulorum suorum in persona vel bonis infra nostrum dominium ab aliquo occasione alicuius compoti, debiti vel alia quacumque arrastetur, nisi conquerens ostendere possit quod huiusmodi arrastatus principalis sit debitor vel fideiussor.

(21) Item si aliquis subditorum nostrorum infra nostrum districtum seu dominium comorantium cuiuscumque conditionis extiterit, alicui mercatori seu famulorum suorum in aliquo debito teneatur, dummodo dictus mercator vel famulus deinde litteras habeat debitoris vel testimonium scabinorum cuiuscumque opidi nostri vel aliorum virorum fidedig-

norum vel calliam seu dicam per quam suum debitum probare possit, quod sibi ius et iudicium celeriter inde fiat iuxta consuetudinem et usum illius opidi, in quo suum debitum petierit vel suum invenerit debitorem.

(22) Et quia predicti mercatores certum locum seu determinatum non habent, in quo corpora suorum debitorum secure teneantur, volumus et concedimus eisdem nostro et heredum ac successorum nostrorum nomine quod iusticiarius, qui pro tempore fuit in loco illo ubi de suis debitoribus conquerentur, corpora dictorum debitorum secure sine contradictione qualibet tantum et ita diu detinebit quod ipsis mercatoribus vel famulis suis fuerit satisfactum vel quod debitores cum ipsis fuerint concordati.

(23) Et si debitor quicumque taliter detentus recesserit vel maliciose dimissus fuerit, extunc iusticiarius predictus mercatori vel famulo de debito, quod a debitore petierat, respondebit et satisfaciet de eodem.

(24) Preterea si guerra vel discordia inter imperatorem seu Romanorum regem vel alium quemcumque dominum cuiuscumque terrarum, locorum aut partium et nos vel successores nostros aliquialiter orietur, volumus et concedimus ac promittimus pro nobis et nostris successoribus quod nos super hoc omnes et singulos mercatores, undecumque fuerint, premuniemus et per quadraginta dies ante palam et publice eis notificabimus, ita quod nec ipsi eorum bona, famuli seu marcatature^f per nos, successores nostros vel per alium seu alios nostro nomine detinebuntur, arrastabuntur vel saicientur, sed potius ipsi cum eorum bonis et mercaturis terram et dominium nostrum exire poterunt secure, et securum conductum habere de nobis et nostris sine contradictione recedendo et eundo quo maluerint per terram vel aquam cum bonis et mercaturis suis, infra predictos quadraginta dies, et vecturas ad exeundum terram nostram et dominium habebunt suis tamen sumptibus et expensis.

(25) Postquam vero huiusmodi guerra seu discordia concordata induciata fuerit vel sedata, volumus et ordinamus pro nobis et nostris successoribus quod predicti mercatores reverti ire ac redire atque morari infra terram et dominium nostrum cum bonis et mercaturis suis secure et voluntatem et commodum suum exercere et facere possunt sub forma, modo et conventionibus supradictis.

(26) Preterea volumus, concedimus et ordinamus quod mercatores de Anglia predicti cum suis et eorum societatem sequi et intrare volentibus, maiorem capitaneum sive consulem sibi, si voluerint, eligant et habeant congregationes quociens eis expediens videbitur et faciant irrequisitis iusticiariis nostris ac scabinis ad ordinandum, disponendum, corrigendum et puniendum quecumque genera delictorum vel excessuum in contractibus et mercaturis inter se factorum vel etiam commissorum delictis vitam aut membri mutilationem^e tangentibus, dumtaxat exceptis, que nobis et nostris successoribus reservamus, sed alia delicta seu excessus corrigentur et punientur coram congregatione mercatorum predicta, iuxta ordinationem inter ipsos antiquitus consuetam.

(27) Item volumus et concedimus quod dicti mercatores eligere possint ad voluntatem suam torsellorum seu fardellorum ligatores seu factores, portiores seu laboratores quoscumque quibus indigerint, qui super hoc prestando eis fideli servitio prestabunt coram

1462 ^f *aldus B.*

eis sollempniter iuramentum et pro labore suo absque lite discordia sive rixa suum solarium^g recipient, prout hactenus alibi recipere consueverunt.

(28) Et si aliquis huiusmodi laborator contra aliquem de societate mercatorum delinquat et super hoc coram societate mercatorum questio moveatur, talis laborator corrigetur seu punietur iuxta ordinationem inter ipsos mercatores hactenus in talibus observatam.

(29) Item volumus et concedimus quod predicti mercatores et eorum famuli emere, habere, portare et vehere possint quecumque genera armorum et se armare pro sua voluntate infra nostrum dominium absque calumpnia cuiuscumque et si dictis armis excesserint, videlicet arma nuda extrahenda eis percutiendo vel vulnerando, huiusmodi excessus ordinatione sculteti seu iusticiarii et scabinorum nostrorum ac etiam dictorum mercatorum corrigetur prout superius est expressum.

(30) Et si quod absit aliquis occidatur vel membro mutuletur^h ab aliquo mercatore seu famulorum suorum arma portantium, delinquens huiusmodi perdendo vitam pro vita et membrum pro membro iuxta nostram ordinationem et nostre voluntatis libitum punietur.

(31) Item volumus et concedimus pro nobis et nostris successoribus quod omnes mercatores Anglici et alii quicumque pro tempore venturi et mansuri in opido nostro Antwerpiensi vinum, cervisiam et quoscumque potus seu potationis species maluerint infra eorum hospitia que habere poteruntⁱ et voluerint pro se, sociis suis et familiaribus libere habere possint absque assisia quacumque prestanda vel solvenda, dum tamen extraneis non vendantur.

(32) Item volumus et concedimus pro nobis et pro nostris successoribus quod omnes et singuli mercatores, undecumque fuerint, infra opidum nostrum Antwerpiensem vendere cervisiam et victualia quecumque, braxare, pinsere pro sua voluntate possint, solvendo nobis et nostris successoribus assisiam rationabilem et solvi hactenus consuetam.

(33) Item volumus et concedimus eisdem mercatoribus quod possint cambire et cambia facere cum quibuscumque et solutiones facere et accipere unus cum alio cum litteris vel sine litteris, prout sibi visum fuerit expedire.

(34) Item volumus et concedimus quod nullus garchionum seu famulorum mercatorum predictorum possit bona vel mercaturas domini sui ludendo ad taxillos, pugnando, delinquendo vel alio quovismodo perdere seu forefacere, sed in persona, si delicti quantitas hoc exegerit, puniatur.

(35) Item quod nullus garchio vel nuntius a dictis mercatoribus suis negociis missus vel cum eis commorans aut commorari consuetus conquerendo de dominio suo vel dominis suis audiat, nisi querimonia ipsius summa quadraginta solidorum Parisium parvorum ascenderit vel ascendat.

(36) Et si garchio vel nuntius mercatorum pro suis negotiis missus per culpam suam delinqueret seu defectum faceret portando litteras vel alias quovismodo et inde mercator nostris iusticiariis conqueratur, volumus et concedimus quod mercatori conquerenti super hoc fiat celeriter iusticie complementum et super hoc fides adhibeatur verbo simplici mercatoris.

(37) Item si mercator famulum, ancillam vel servientem suum pro delicto, excessu seu forefacto suo percutiat absque lesione visibili vel apparenti, nolumus quod iusticiarius noster inde se intromittat vel propter hoc mercatori dampnum inferat vel gravamen.

1462 ^g *aldus B, lees solarium.* – ^h *aldus B, lees mutiletur.* – ⁱ *aldus B, lees poterint.*

(38) Item ne mercatores predicti seu eorum bona et mercimonia veniendo Antwerpiam vel recedendo per aliquos detineantur vel alicubi arrestentur, promittimus pro nobis et nostris successoribus quod per litteras et nuntios, si arrastati fuerint, omne consilium, auxilium et favorem et aliter ad hec adhibebimus cum effectu pro posse bona fide absque dolo quod ipsi et eorum bona relaxabuntur libere et deliberabuntur.

Premissa omnia et singula, prout superius sunt conscripta, pro nobis, heredibus et successoribus nostris nos firmiter et fideliter observaturos dictis mercatoribus promittimus bona fide et iuramento ad sancta Dei ewangelia hiis tactis super hoc prestito et non contra facturos vel venturos per nos vel per alium seu alios directe vel indirecte aliqua causa vel ingenio de iure quomodolibet aut de facto.

Et ad premissa omnia et singula fideliter et inviolabiliter observanda nos et successores nostros et omnia bona nostra et successorum nostrorum, mobilia et immobilia, presentia et futura ubicumque etiam in quibuscumque existentia, eisdem mercatoribus obligamus efficaciter et expresse nos et successores nostros iurisdictioni sedis apostolice necnon cuiuslibet alterius ecclesiastice vel mundane quoad hoc plenarie supponentes.

In premissorum igitur testimonium et munimen sigillum nostrum hiis presentibus ex certa scientia duximus apponendum.

Datum Bruxelle, anno Domini M° CCC° quinto.

1463

(1287 juni 22 – 1306 november 23)

Raas I of II, heer van Breda, geeft aan een groep ondernemers, waaronder vermoedelijk Godfried van Bergen, van 12 hoeven moer boven Doerlichterverne bij Kalsdonk (te Roosendaal), door de heer van Bergen op Zoom oorspronkelijk uitgegeven en van deze in leen of cijns gehouden, het recht van weg en watergang door zijn gebied, een strook van vijftig roeden waarin de vaart ligt, alsmede de lage rechtsmacht daarop, en stelt de gebruikers van deze goederen vrij van bede, dienst en landweer, behoudens in bepaalde gevallen. (Deperditum)

Origineel

[A]. Niet voorhanden.

Afschrift

[B]. vóór 1312 december 10, niet voorhanden, bekend uit de oorkonde van Raas III van Gavere, heer van Breda, van die datum (zie hier nr. 1540), zie hierna onder Vermelding, vidimus of ander bezegeld afschrift door de abt van de abdij van Eekhout te Brugge, naar [A].

Vermelding

Het bestaan van deze oorkonde, waarvan de tekst verloren is gegaan, is bekend uit de vermelding van een 'contrescrist', vermoedelijk een vidimus ([B]), in het beginprotocol van nr. 1540, luidende: Wii Rase, heere van Lye-dekercke ende van Breda, maken condit allen lyeden dat wii overmits een conterescript dat wii gesen hebben ende gehoort, hebben gegeven ende geven Alstenen Godeuertssone van Bergen, Harmanne, siinen broeder, ende haeren gesellen alle dat recht, vryheyde ende pointe die hierna staen bescreven, alse van twelf hoeven moers, die zii houden van den heere van Berghen opten Zoom ende gelegen siin boven Doerlichterveen bii Caluesdong, welc conterescript de abt van den Eechoute van Bruggen besegelt hebt uuthangende met siinen zegele, ende sprekende es van den onsen vorderen, dat zii alle dese dinghe, die hierna volgende siin, gaven te dyen moere denghenen diene van den heere van Berghen ierst ontvingen. En aan het slot van de dispositio voorts nog: Ende ommedat onse vorders alle dese dinghe, die hier voers. siin, hebben gegeven voer hen ende haere nacomelinge dyen lyeden, die houdende siin desen voers. moer, ende haeren nacomelingen erflic ende emmermeer te gebruyckene.

Samenhang

Uit de bewoordingen, genoemd onder Vermelding, kan worden opgemaakt dat de oorspronkelijke moeruitgifte door de heer van Bergen op Zoom is geschied, en dat de voorouders van Raas III daarna aan de ontvangers van het moer en hun nakomelingen diverse rechten hebben verleend, hetgeen om die redenen door de heer van Breda (in 1312) wordt bevestigd.

Of er ook van de primaire moerconcessie, die door de heer van Bergen op Zoom is verleend, een schriftelijk stuk is opgemaakt, kan niet worden uitgemaakt, daar elke concrete verwijzing naar een dergelijke oorkonde ontbreekt. Om die redenen wordt die concessie niet onder een afzonderlijk nummer, als deperditum, opgenomen.

Datering

De terminus a quo van deze schenking is het eerste mogelijke optreden van de heer van Bergen op Zoom, na de verdeling van het land van Breda op 22 juni 1287, waarbij die heerlijkheid is ontstaan (zie nr. 1249). Als terminus ante quem geldt 23 november 1306, de sterfdatum van Raas II, de directe voorganger van Raas III. Vermoedelijk is de oorkonde echter kort na 6 november 1290, de datum van de deling van dit moergebied tussen de heer van Breda en Bergen op Zoom, zie nr. 1280, totstandgekomen. In dat geval zal Raas van Boelare, de oudste zoon van Raas I, mede als oorkonder zijn opgetreden.

De genoemde primaire concessie zal (kort) voor die datum zijn verleend, vergelijk ook de nrs. 1276 en 1277 voor een soortgelijke kwestie.

1464

1307 januari 9

Schepenen van Breda oorkonden dat Zegebert Bars verkoopt aan abt en convent van de St.-Bernardsabdij (te Hemiksem) bij Antwerpen een jaarlijkse cijns van 8 schelling, gevestigd op een huis en grond (te Breda).

Origineel

- A. Antwerpen, RA, archief abdij St.-Bernards te Hemiksem, charter ad datum 9 januari 1307 (aanwinst 1886). – Afmetingen: hoogte 103 (rechts 107) + pliek 19 (23) x breedte 187 (onder 183) mm; gaaf bewaard, behoudens de bezege-ling.

Aantekeningen op de achterzijde: 1° mogelijk door de teksthand: T. – 2° door 14e-eeuwse hand: Seghebertus Bars VIII s. pagamenti apud Breda. – 3° door 14/15e-eeuwse hand: B (in rode inkt). XIX.

Bezegeling: één bevestiging (met nog sporen van bruine was op de uithan-gende dubbele strook perkament) (S3D) en twee bevestigingsplaatsen (met een identieke, maar gedeeltelijk afgescheurde bevestiging) voor de drie aangekon-digde zegels (LS1, LS2).

Afschriften

- B. begin 16e eeuw, Bornem, St-Bernardus Abdij, archief abdij St.-Bernards, hs. nr. 332 = Cartularium (alphabetum) rubrum II, fol. 22^v, nr. B 19 (met restau-raties, 17e eeuw), geauthenticeerd door de notarissen Jan van Wouw en Jan Berkelar de Schalda (ongedateerd, ca. 1559), naar A.
- C. eerste helft 17e eeuw, ibidem, hs. nr. 322 = Cartularium (alphabetum) rubrum I-1, fol. 32^r-32^v, nr. B 19, onder caput: B: Littere de bonis apud Breda, met in de inhoudsopgave, fol. 19^v, de rubriek: Littera de octo solidis pagamenti emp-tis erga Segebertum Baers, geauthenticeerd door J. Andriessen(s), apostolisch notaris (gedateerd 1647), naar A.

Niet eerder uitgegeven.

Datering

Het gebruik van de paasstyl is verondersteld, zie Inleiding.

Ontstaan

Deze oorkonde is geschreven door de hand die ook de nrs. 1465 en 1495 mun-deerde.

Nos Iacobus dictus Ysaac, Walterus de Hosenhout et Willelmus dictus Sluse, scabini in Breda, notum facimus universis presentes litteras visuris quod in nostra constitutus pre-

sentia Segebertus dictus Bars recognovit se vendidisse domino abbati et conventui sancti Bernardi iuxta Antwerpiam ordinis Cysterciensis octo solidos pagamenti communiter in bursa currentis in festo beati Martini hyemalis singulis annis persolvendos supra domum sive domunculam dictam vulgariter sive Teutonice buer, in qua Katerina, amasia Martini Lombardi, nunc commoratur, necnon supra fundum dicte domus, que sita est inter domum dicti Segeberti ex una parte et domum Adelice filie Lutgardis ex alia parte. In qua quidem domo ac fundo frater Arnoldus, magister de Halreberge, nomine dicti domini .. abbatis ac conventus est impositus et investitus per iuris ordinem et sententiam scabinorum nullo contradicente, ad maiorem stabilitatem consequendam.

In cuius rei testimonio sigilla nostra presentibus litteris sunt annexa.

Datum anno Domini M° CCC° sexto, feria secunda post Epyphanyam Domini.^a

(LS1) (LS2) (S3D)

1465

1307 januari 9

Schepenen van Breda oorkonden dat Jan Snepart verkoopt aan abt en convent van de St.-Bernardsabdij (te Hemiksem) bij Antwerpen een jaarlijkse cijns van 25 schelling zwarte Tournoois, gevestigd op diens woonhuis en aangrenzend erfgoed (te Breda), waartoe tevens een pad naast het huis behoort.

Origineel

A. Antwerpen, RA, archief abdij St.-Bernards te Hemiksem, charter ad datum 9 januari 1307 (aanwinst 1886). – Afmetingen: hoogte 132 (rechts 121) + pliek 16 (21) x breedte 186 (onder 185) mm; gaaf bewaard, behoudens de bezegeling.

Aantekeningen op de achterzijde: 1° mogelijk door de teksthand: T. – 2° door 14e-eeuwse hand: Iohannes Snepart XXV s. nigrorum Turonensium apud Breda. – 3° door 14/15e-eeuwse hand: B (in rode inkt). XX.

Bezegeling: drie bevestigingen (met sporen van was of zichtbare zegelafdrukken op de uithangende dubbele stroken perkament, waarvan de derde gedeeltelijk is afgescheurd) voor de drie aangekondigde zegels (S1D, S2D, S3D).

Afschriften

B. begin 16e eeuw, Bornem, St.-Bernardus Abdij, archief abdij St.-Bernards, hs. nr. 332 = Cartularium (alphabetum) rubrum II, fol. 23^r, nr. B 20 (met restau-

1464 ^a hierna een sluitingsteken A.

raties, 17e eeuw), geauthenticeerd door de notarissen Jan van Wouw en Jan Berkelar de Schelda (ongedateerd, ca. 1559), naar A.

- C. *eerste helft 17e eeuw, ibidem, hs. nr. 322 = Cartularium (alphabetum) rubrum I-1, fol. 32^v, nr. B 20, onder caput: B: Litere de bonis apud Breda, met in de inhoudsopgave, fol. 19^v, de rubriek: Littera de XXV s. nigrorum Turonensium emptis erga Iohannem dictum Snepaert, geauthenticeerd door J. Andriessen(s), apostolisch notaris (gedateerd 1647), en vervolgens door J. Rubens, openbaar notaris (ongedateerd, ca. 1653), naar A.*

Niet eerder uitgegeven.

Datering

Het gebruik van de paasstijl is verondersteld, zie Inleiding.

Ontstaan

Deze oorkonde is geschreven door de hand die ook de nrs. 1464 en 1495 mundeerde.

Nos Iacobus dictus Ysaac, Walterus de Hosenhout et Willelmus dictus Sluse, scabini in Breda, notum facimus universis presentes litteras visuris quod in nostra personaliter constitutus presentia Iohannes dictus Snepart recognovit se vendidisse domino .. abbati et conventui monasterii sancti Bernardi iuxta Antwerpianam ordinis Cysteriensis viginti quinque solidos annui census nigrorum *Turonensium* vel valorem eorundem in festo beati Martini hyemalis singulis annis persolvendos supra domum in qua dictus Iohannes nunc comoratur ac hereditatem dicte domui attinentem, que directo tramite secundum latitudinem domus predictae tendit retro usque ad finem hereditatis sue. In quibus bonis supradictis frater *Arnoldus*, magister de Halreberge, est impositus et investitus per iuris ordinem et sententiam scabinorum nullo contradicente, ad maiorem stabilitatem consequendam. Et sex denarios Hollandenses qui solvuntur domino de Breda de dicta domo seu hereditate deinceps solventur domino .. abbati predicto necnon conventui et ulterius solvent dictum census domino de Breda predicto vel ipsius reddituum receptoris. Insuper sciendum est quod via que tendit iuxta domum predictam pertinens est ad eandem ac etiam hereditatem dicte domui attinentem.

In cuius rei testimonio sigilla nostra presentibus litteris sunt annexa.

Datum anno Domini M^o CCC^o sexto, feria secunda post Epyphanyam Domini.^a

(SID) (S2D) (S3D)

1465 ^a hierna een sluitingsteken A.

1466

1307 januari 9

Schepenen van Breda oorkonden dat Jan Sterke verkoopt aan abt en convent van de St.-Bernardsabdij nabij Antwerpen (te Hemiksem) een jaarlijkse rente van 3½ pond zwarte Tournoois, gevestigd op diens goederen in Gampel (te Breda).

Origineel

[A]. Niet voorhanden.

Afschriften

- B. *begin 16e eeuw, Bornem, St.-Bernardus Abdij, archief abdij St.-Bernards, hs. nr. 332 = Cartularium (alphabetum) rubrum II, fol. 23^r, nr. B 21 (verbeterd uit 23) (met restauraties door Judocus Bal, midden 17e eeuw), onder caput: De littera B rubea, geauthenticeerd door de notarissen Jan van Wouw en Jan Berkelar (ongedateerd, ca. 1559), naar [A].*
- C. *eerste helft 17e eeuw, Bornem, St.-Bernardus Abdij, archief abdij St.-Bernards, hs. nr. 322 = Cartularium (alphabetum) rubrum I-1, fol. 33^r, nr. B 21, onder caput: B (rubrum): Litere de bonis apud Breda, met in de inhoudsopgave, fol. 19^v, de rubriek: Littera de tribus libris et decem solidis nigrorum Turonensium emptis erga Ioannem de Stercke, geauthenticeerd door J. Andriessen(s), apostolisch notaris (gedateerd 1647), en vervolgens door J. Rubens, openbaar notaris (ongedateerd, ca. 1653), naar [A].*

Niet eerder uitgegeven.

Datering

Het gebruik van de paasstyl is verondersteld, zie Inleiding.

Nos Iacobus Ysaac, Walterus de Hosenhout et Willelmus Sluse, scabini in Breda, notum facimus universis presentes^a litteras visuris^a quod in nostra personaliter constitutus presentia Iohannes dictus Sterke recognovit se vendidisse domino .. abbati et conventui sancti Bernardi iuxta Antwerpian ordinis Cysteriensis tres libras cum dimidia nigrorum Turonensium vel magnum Turonensis regis antiquum pro sedecim denariis vel valorem dicti pagamenti, in festo beati Martini hyemalis singulis annis integraliter persolvendum^b, supra omnia bona que dictus Ioannes tenens est in loco qui dicitur Ghempel^c, sita inter pratrum dicti de Vlimmeum ex una parte et inter bona Theoderici dicti de Endehoven iunioris ex alia parte, iuxta rivulum qui dicitur Wegerese. In quibus bonis iam dictis frater Arnoldus, magister de Halreberghe, est impositus et investitus per iuris ordinem et sententiam scabi-

1466 ^{a-a} ontbreekt C. – ^b persolvendas C. – ^c Gempel C.

norum nullo contradicente ad maiorem stabilitatem consequendam. Insuper duodecim denarios annui census, qui solvuntur domino de Breda de dictis bonis, deinceps solvent dominus abbas et conventus predicti, et hii duodecim denarios recipiuntur et solventur de dicta summa pecunie et de eadem defalcabuntur. Insuper cognoscimus et testamur quod pecunia per quam dictus annuus census emptus est, Iohanni dicto Sterke legitime et plenarie est persoluta.

In cuius rei testimonio sigilla nostra presentibus litteris sunt annexa.

Datum anno Domini M^o CCC^o sexto, feria secunda post Epyphaniam Domini.

1467

1307 januari 9

Schepenen van Breda oorkonden dat Dirk Dirkszoon van Eindhoven verklaart schuldig te zijn aan abt en convent van de St.-Bernardsabdij nabij Antwerpen (te Hemiksem) een jaarlijkse rente van 4½ pond zwarte Tournoois, gevestigd op weide en akkerland te Boei-meer.

Origineel

[A]. Niet voorhanden.

Afschriften

- B. *begin 16e eeuw, Bornem, St.-Bernardus Abdij, archief abdij St.-Bernards, hs. nr. 332 = Cartularium (alphabetum) rubrum II, fol. 23^v, nr. B 22 (verbeterd uit 23) (met restauraties door Judocus Bal, midden 17e eeuw), onder caput: De littera B rubea, geauthenticeerd door de notarissen Jan van Wouw en Jan Berkelar (ongedateerd, ca. 1559), naar [A].*
- C. *eerste helft 17e eeuw, Bornem, St.-Bernardus Abdij, archief abdij St.-Bernards, hs. nr. 322 = Cartularium (alphabetum) rubrum I-1, fol. 33^v-33^v, nr. B 22, onder caput: B (rubrum): Littere de bonis apud Breda, met in de inhoudsopgave, fol. 19^v, de rubriek: Littera de quatuor libris et decem solidis nigrorum Turonensium emptis erga Theodericum filium Theoderici de Eyndoven, geauthenticeerd door J. Andriessen(s), apostolisch notaris (gedateerd 1647), en vervolgens door J. Rubens, openbaar notaris (ongedateerd, ca. 1653), naar [A].*

Niet eerder uitgegeven.

Datering

Het gebruik van de paasstijl is verondersteld, zie Inleiding.

Nos Iacobus Ysaac, Walterus de Hosenhout et Willelmus Sluse, scabini in Breda, notum facimus universis quod in nostra personaliter constituta presentia Theodericus filius Theoderici de Endehoven recognovit se debere domino .. abbati et conventui sancti Bernardi iuxta Antwerpiam ordinis Cysterciensis quattuor libras cum dimidia nigrorum Turonensium vel magnum Turonensis regis antiquum pro sedecim denariis vel valorem dicti pagamenti, in festo beati Martini hyemalis singulis annis persolvendum, supra duo prata, que dicuntur Liisbeemt et Garshof, et supra agrum quendam, qui dicitur Hove, et supra quartam partem agri dicti Rote, siti in loco qui dicitur Boymer iuxta foveam, qui, si divideretur^a sive partiretur in quattuor partes suum quartarium, prevalere debent^b aliis partibus in valore viginti solidorum. In quibus bonis supra dictis frater Arnordus^c, magister de Halreberghe, est impositus et investitus per iuris ordinem et sententiam scabinorum nullo contradicente ad maiorem stabilitatem consequendam. Insuper duodecim denarios census annualis, qui solvuntur domino de Breda de dictis bonis, et quindecim denarios pagamenti communiter in bursa currentis, qui solvuntur Sancto Spiritui de eisdem bonis, deinceps solvent dominus .. abbas et conventus predicti de bonis supradictis. Et iste census solvetur sive recipietur de dicta summa pecunie, scilicet quatuor librarum cum dimidia et tres oboli, qui solvuntur domino de Breda de dicto agro sive parte agri qui dicitur Rote, deinceps solventur domino .. abbati et conventui predictis. Et ipsi ulterius dictum censum solvent domino de Breda predicto. Insuper cognoscimus et testamur quod frater Arnoldus, magister de Halreberghe, pecuniam, per quam dictus annuus census emptus est, Iohanni dicto Sterke plenarie persolvit.

Presentium testimonio litterarum^d sigillis sigillatarum.

Datum anno Domini M° CCC° sexto, feria secunda post Epyphanyam Domini.

1468

1307 januari 9

Schepenen van Breda oorkonden dat Wouter Gelmaar verkoopt aan abt en convent van de St.-Bernardsabdij nabij Antwerpen (te Hemiksem) een jaarlijkse rente van 3 pond zwarte Tournoois, gevestigd op een tweetal huizen en erfgoederen te Steenbrugge en Craywike en een rente van 8 schelling courant.

Origineel

[A]. Niet voorhanden.

Afschriften

B. *begin 16e eeuw, Bornem, St.-Bernardus Abdij, archief abdij St.-Bernards, hs. nr. 332 = Cartularium (alphabetum) rubrum II, fol. 23^v, nr. B 23 (met*

1467 ^a aldus abusievelijk vi of m B, divideretur C. – ^b deberet C. – ^c aldus gerestaureerd B, Arnoldus C. – ^d hierna het te verwachten nostris C.

restauraties door Judocus Bal, midden 17e eeuw), onder caput: De littera B rubea, geauthenticeerd door de notarissen Jan van Wouw en Jan Berkelar (ongedateerd, ca. 1559), naar [A].

- C. *eerste helft 17e eeuw, Bornem, St.-Bernardus Abdij, archief abdij St.-Bernards, hs. nr. 322 = Cartularium (alphabetum) rubrum I-1, fol. 34^r, nr. B 23, onder caput: B (rubrum): Littere de bonis apud Breda, met in de inhoudsopgave, fol. 19^v, de rubriek: Littera de tribus libris nigrorum Turonensium emptis erga Walterum Geltmaer, geauthenticeerd door J. Andriessen(s), apostolisch notaris (gedateerd 1647), en vervolgens door J. Rubens, openbaar notaris (ongedateerd, ca. 1653), naar [A].*

Niet eerder uitgegeven.

Datering

Het gebruik van de paasstyl is verondersteld, zie Inleiding.

Nos Iacobus Ysaac, Walterus de Hosenhout et Willelmus dictus Sluse, scabini in Breda, notum facimus universis presentes litteras visuris quod in nostra personaliter constitutus presentia Walterus dictus Gheltmaer recognovit se vendidisse domino .. abbati et conventui sancti Bernardi iuxta Antwerpianam ordinis Cysterciensis tres libras nigrorum Turonensium vel valorem eorundem, in festo beati Martini hiemalis singulis annis persolvendum^a, supra domum sitam in Steenbrugge, necnon hereditatem dicte domui attinentem, ac supra domum sitam in Craywike, cum hereditate dicte domui attinente, exep^cta sexta parte domus dicte necnon hereditatis, que cedet et cedere debet filie Willelmi dicti Porters^d, et supra octo solidos pagamenti communiter in bursa currentis, qui solvu(n)tur^e dicto Waltero de domo Walteri dicti Ulric singulis annis. In quibus quidem bonis supradictis frater Arnoldus, magister de Halreberghe, est impositus et investitus per iuris ordinem et sententiam scabinorum nomine dicti domini .. abbatis necnon conventus ad maiorem stabilitatem consequendam. Et decem denarii censuales, qui solvuntur annuatim domino de Breda de dictis bonis, deinceps solventur domino .. abbati necnon conventui. Et ipsi ulterius eumdem censum solvent domino de Breda predicto.

Presentium^f testimonio litterarum nostris sigillis sigillatarum.

Datum anno Domini M^o CCC^o sexto, feria secunda post Epyphanyam Domini.

1468 ^a persolvendas C. – ^b Cruywike C. – ^c aldus B, excepta C. – ^d Potters C. – ^e contractiestreep voor n ontbreekt B, solvuntur C. – ^f gecontraheerd als pnsn B, presentium C. – ^g M^o C.

1469

1307 januari 10

Schepenen van Etten en schepenen in de Hoeven van Etten oorkonden dat Jan van Brabant verkoopt aan abt en convent van de St.-Bernardsabdij nabij Antwerpen (te Hemiksem) een jaarlijkse cijns van 3 pond zwarte Tournoois, gevestigd op een 1/2 hoeve land te Hoeven in de parochie Etten en reeds belast met een jaarlijkse cijns ten behoeve van Arnoud van den Houte.

Origineel

[A]. Niet voorhanden.

Afschriften

- B. *begin 16e eeuw, Bornem, St.-Bernardus Abdij, archief abdij St.-Bernards, hs. nr. 332 = Cartularium (alphabetum) rubrum II, fol. 44^r, nr. C 16 (met restauraties door Judocus Bal, midden 17e eeuw), onder caput: De littera C rubea, geauthenticeerd door de notarissen Jan van Wouw en Jan Berkelar Schaldanus (ongedateerd, ca. 1559), naar [A].*
- C. *eerste helft 17e eeuw, Bornem, St.-Bernardus Abdij, archief abdij St.-Bernards, hs. nr. 322 = Cartularium (alphabetum) rubrum I-1, fol. 74^v-75^r, nr. C 16, onder caput: C rub(rum): Littere de bonis nostris apud Etten et Sprundele, met in de inhoudsopgave, fol. 63^r, de rubriek: Littera de tribus libris nigrorum Turonensium emptis erga Ioannem de Brant, geauthenticeerd door J. Andriesen(s), apostolisch notaris (gedateerd 1647), en vervolgens door J. Rubens, openbaar notaris (ongedateerd, ca. 1653), naar [A].*

Niet eerder uitgegeven.

Datering

Het gebruik van de paasstyl is verondersteld, zie Inleiding.

Universis presentes litteras visuris Mathias de Kelsdonc, Gerardus dictus Noker, Willelmus filius Walteri, Willelmus dictus Hughe et Gheronghus^a de Sprundel, scabini in Etten, Arnoldus de Dike, Ioannes de Hertele, Nicholaus de Laka et Henricus filius Hermanni, scabini in Hovis de Etten, salutem cum notitia^b veritatis.

Noveritis quod in nostra personaliter constitutus presentia Iohannes dictus de Brabant recognovit se vendidisse fratri Arnoldo, magistro de Halreberge, ad opus domini abbatis et conventus sancti Bernardi iuxta Antverpnam ordinis Cysterciensis tres libras nigrorum Turonensium vel valorem eorundem, in festo beati Martini hiemalis singulis annis persolvendum, supra dimidiam hovam pratorum, pascuorum et mori, sitorum vel siti in par-

1469 ^a Gherongus C. – ^b aldus gerestaueerd B, noticia C.

rochia de Etten, in loco qui dicitur Hoven, et inter dimidiam hovam Gilberti filii Agnese ex una parte, et dimidiam hoevam^c Iacobi filii Iohannis dicti Rode ex altera parte. In quibus bonis supradictis frater Arnoldus, magister de Halreberge, est impositus et investitus per iuris ordinem et sententiam scabinorum ratione stabilitatis maioris, hoc etiam addito quod si dictus Iohannes dictum censum in die censuali predicto non solveret, quod dictus frater Arnoldus vel aliquis ex parte dicti domini abbatis vel conventus manum suam ad dicta bona extendere posset et apponere. Insuper census qui solvitur annuatim de dicta dimidia hova Arnolde de Houte, deinceps solvetur abbati et conventui predictis, et ipsi ulterius eundem censum solvent Arnolde de Houte predicto. Insuper cognoscimus et testamur quod pecunia, per^d quam^d dictus annuus census emptus est, Iohanni dicto de Brabant plenarie est persoluta.

Et quia propriis sigillis caremus, rogavimus et rogamus Arnoldum de Houte tanquam dominum et Henricum de Hambreke tanquam feudalem, ut hec nomine nostro sigillent. Et nos Arnoldus de Houte et Henricus de Hambreke in munimen omnium predictorum sigilla nostra presentibus litteris duximus apponenda.

Datum anno Domini M^o CCC^o sexto, feria tertia post Ephiniam^e Domini.

I470

1307 januari 12

Schepenen van Breda oorkonden dat Jan Zegebertszoon verkoopt aan abt en convent van de St.-Bernardsabdij (te Hemiksem) een jaarlijkse erfcijns van 20 schelling zwarte Tournoois, gevestigd op een erfgoed (te Breda).

Origineel

[A]. Niet voorhanden.

Afschriften

- B. *begin 16e eeuw, Bornem, St.-Bernardus Abdij, archief abdij St.-Bernards, hs. nr. 332 = Cartularium (alphabetum) rubrum II, fol. 22^r, nr. 18(a) (verbeterd uit 19), (met restauraties door Judocus Bal, midden 17e eeuw), onder caput: De littera B rubea, geauthenticeerd door de notarissen Jan van Wouw en Jan Berkelar de Schalda (ongedateerd, ca. 1559), naar [A].*
- C. *eerste helft 17e eeuw, ibidem, hs. nr. 322 = Cartularium (alphabetum) rubrum I-1, fol. 31^r, nr. B 18(a), onder caput: B (rubrum): Litera de bonis apud Breda, met in de inhoudsopgave, fol. 19^r, de rubriek: Item littera de XX soli-*

1469 ^c aldus gerestaureerd B, hovam C. – ^{d-d} pro qua door latere hand gewijzigd C. – ^e aldus B, lees Ephyphianiam, Epyphianiam C.

dis nigrorum Turonensium emptis erga dictum Ioannem Segeberti, *geauthenticeerd door J. Andriessen(s), apostolisch notaris (gedateerd 1647), en vervolgens door J. Rubens, openbaar notaris (ongedateerd, ca. 1653), naar [A].*

Niet eerder uitgegeven.

Datering

Het gebruik van de paastijl is verondersteld, zie Inleiding.

Universis presentes litteras visuris seu inspecturis nos Walterus de Hosenhout^a et Henricus filius Rulini, scabini in Breda, salutem cum noticia veritatis.

Universitati vestre notum facimus et tenore presentium protestamur quod in nostra personaliter constitutus presentia Iohannes filius Segeberti recognovit se vendidisse pro quadam pecunie summa sibi ex integro persoluta domino abbati et conventui Loci sancti Bernardi iuxta Antwerpianam ordinis Cystericiensis, Cameracensis dyocesis, viginti solidos nigrorum Turonensium vel valorem eorumdem annui et perpetui census supra hereditatem Mathei^b dicti de Hosenhout^a, sitam iuxta domum Aleydis dicte Reysenaelde^c ex una parte et domum Ide relicte Loyens ex altera parte, in festo beati Martini hyemalis singulis annis pacifice recipiendos et levandos. Et predictus Iohannes per monitionem iudicis de Breda et sententiam scabinorum loci eiusdem fratrem Arnoldum, magistrum de Halreberge, in dicta hereditate ad opus dicatorum religiosorum, prout ordo iuris dictabat, imposuit et investivit, promittens super his^d prestare warandiam debitam et consuetam. Et si quid in premissis defecerit, promisit dictus Ioannes^e predictis religiosis fideliter adimplere, cum super hoc fuerit requisitus. Quibus rite peractis, adhibitis iuris sollempnitatibus que in talibus solent adhiberi, predictus iudex predictos religiosos in dicta hereditate imposuit et investivit per monitionem et sententiam predictorum secundum morem et consuetudinem patrie hactenus approbatam.

In cuius rei testimonium sigilla nostra presentibus litteris duximus apponenda.

Datum anno Domini M^f CCC^o sexto, feria quinta post Epyphanyam Domini.

1471

1307 januari 12

Schepenen van Breda oorkonden dat Jan Zegebertszoon verkoopt aan abt en convent van de St.-Bernardsabdij (te Hemiksem) een jaarlijkse erfcijns van 5 schelling zwarte Tournoois, gevestigd op een deel van de vleeshal te Breda.

1470 ^a Hosenhoudt C. – ^b Mathei C. – ^c Reysenaelde C. – ^d aldus gerestaureerd B, lees hiis als C. – ^e aldus gerestaureerd, lees Iohannes zoals elders B. – ^f aldus B, M^o C.

Origineel

- A. Antwerpen, RA, archief abdij St.-Bernards te Hemiksem, charter ad datum 12 januari 1307 (aanwinst 1886). – Afmetingen: hoogte 154 (rechts 146) + pliek 12 (15) x breedte 171 (onder 166) mm; tamelijk gaaf bewaard, behoudens de bezegeling.

Aantekeningen op de achterzijde: 1° door 14e-eeuwse hand: Iohannes filius Segheberti v s. nigrorum Turonensium. – 2° door 14/15e-eeuwse hand: B (in rode inkt). XVIII.

Bezegeling: twee bevestigingsplaatsen (met uithangende, gedeeltelijk afgescheurde dubbele stroken perkament) voor de aangekondigde zegels (LS1, LS2).

Afschriften

- B. *begin 16e eeuw, Bornem, St.-Bernardus Abdij, archief abdij St.-Bernards, hs. nr. 332 = Cartularium (alphabetum) rubrum II, fol. 22^r, nr. B 18(bis) (verbeterd uit 20) (met restauraties door Judocus Bal, midden 17e eeuw), onder caput: De littera B rubea, geauthenticeerd door de notarissen Jan van Wouw en Jan Berkelar (ongedateerd, ca. 1559), naar A.*
- C. *eerste helft 17e eeuw, ibidem, hs. nr. 322 = Cartularium (alphabetum) rubrum I-1, fol. 31^v, nr. B 18bis, onder caput: B (rubrum): Littere de bonis apud Breda, met in de inhoudsopgave, fol. 19^r, de rubriek: Item littera de quinque solidis nigrorum Turonensium emptis erga Ioannem Segeberty, geauthenticeerd door J. Andriessen(s), apostolisch notaris (gedateerd 1647), en vervolgens door J. Rubens, openbaar notaris (ongedateerd, ca. 1653), naar A.*

Niet eerder uitgegeven.

Datering

Het gebruik van de paasstyl is verondersteld, zie Inleiding.

Ontstaan

De oorkonde is door dezelfde hand geschreven als die vermeld onder nr. 1464.

Universis presentes litteras visuris nos Walterus de Hosenhout et Henricus filius Rulini, scabini in Breda, salutem cum noticia veritatis.

Universitati vestre notum facimus quod in nostra personaliter constitutus presentia Iohannes filius Segeberty recognovit se vendidisse pro quadam pecunie summa sibi integraliter persoluta domino .. abbati et conventui monasterii^a sancti Bernardi iuxta Antwerpianam ordinis Cysterciensis, Cameracensis dyocesis, quinque solidos nigrorum Turonensium vel valorem eorundem annui et perpetui census, supra omnem partem domus carnificum de Breda quam Arnoldus dictus Rike tenens erat, in festo beati Martini hyemalis singulis annis persolvendos ac pacifice levandos. Et predictus Iohannes

1471 ^a het hierna te verwachten Loci ontbreekt A.

per monitionem iudicis de Breda et sententiam scabinorum loci eiusdem fratrem Arnoldum, magistrum in Halreberghe, in dicta hereditate ad opus dictorum religiosorum, prout ordo iuris dictabat, imposuit et investivit, promittens ipsis super hiis prestare warandiam debitam et consuetam. Et si quid in premissis defecerit, promisit dictus Iohannes dictis religiosis fideliter adimplere, dum super hoc fuerit requisitus. Quibus rite peractis, adhibitis iuris sollempnitatibus que in talibus solent adhiberi, predictus iudex predictos religiosos in dicta hereditate imposuit et hereditavit per monitionem et sententiam scabinorum predictorum ac iudicis secundum morem et consuetudinem patrie hactenus approbatam.

In cuius rei testimonio^b sigilla nostra presentibus litteris duximus apponenda.

Datum anno Domini M^o CCC^o sexto, feria quinta post Epyphanyam Domini.^c

(LS1) (LS2)

1472

1307 februari

Raas III (van Gavere), heer van Breda en van Liedekerke, keurt goed en bevestigt de verkoop door vrouwe Aleid met haar man en voogd heer Jan Volkard, ridder, van 30 bunder land bij Rincqven (St.-Job-in-'t-Goor), dat zij van de heer van Breda in leen houdt, aan de abdij van Villers d.d. 18 oktober 1303 (zie nr. 1440).

Origineel

[A]. Niet voorhanden.

Afschrift

B. eerste helft 18e eeuw, Brussel, ARA, Kerkelijke archieven van Brabant, inv.nr. 11210 (archieff abdij van Villers, inv.nr. 262) = cartularium van de abdij van Villers te Schoten, fol. 166^v-167^r (oude p. 282-283), onder caput, fol. 23^r: Incipiunt tituli litterarum de Schotis, met in de inhoudsopgave, fol. 20^r, de rubriek: LXXXIII brief van Raso, heere van Breda ende van Liederkercke, inhoudende approbatie ende confirmatie van de vercoopinge van dertigh bunderen weyden, genoempt ettinghen, gemeynelyck genaempt Most, gelegen by het Rinckven, die vrouwe Aleydis, dochter van Walterus van Oostmalle, met heer Iohannes Volckaert, haeren man ende momboir, heeft gedaen in proffyte van de abdye van Villers, de dato 1306, fol. 282, en onder de rubriek: Littera LXXXIV^a, naar [A].

1471 ^b aldus A, lees testimonium als C. – ^c hierna een sluitingsteken A.

Niet eerder uitgegeven.

Regest

DESPY, *Inventaire abbaye de Villers, 1959, p. 159, nr. 446.*

Datering

Het gebruik van de paasstijl is verondersteld, zie Inleiding.

Samenhang en tekstuitgave

De zinsnede prout in litteris quondam pie memorie domini Rasonis, patris nostri, super huiusmodi venditione confectis plenius continetur verwijst naar de oorkonde van 18 oktober 1303 (zie nr. 1440). Onderhavige oorkonde is hiervan de naaorkonde. De tekstdelen die aan de vooroorkonde (VO) zijn ontleend, staan afgedrukt in een kleiner lettertype. Afwijking in de woordvolgorde is niet aangegeven.

Universis * presentes litteras inspecturis nos Raso, dominus de Breda et de Liedekercke, salutem * in Domino cum noticia veritatis.

Noverit universitas vestra^a * quod * nos venditionem triginta bonariorum pratorum seu pascuarum, ettinghen Teutonice nuncupatorum, paulo plus vel minus, vulgariter dictorum Most, sitorum seu iacentium prope curtīm et domum virorum religiosorum abbatīs et conventus de Villari dictam Rincqven cum omnibus attinentiis, appendiciis et omni iure quod habebat vel habere poterat *, quam fecit domina Aleydis, filia quondam Walteri de Oostmalle *, cum suo mamburno domino Johanne Volckaert, milite, eius marito, sibi * modo debito assignato viris religiosīs abbati et conventui de Villari, Cisterciensis ordinis, Leodiensis diocesis, dictaque Aleyde cum suo mamburno * per iudicium et sententiam * hominum * feodaliū qui super huiusmodi bonis iudicare et sententiare poterant et debebant totaliter abiudicata et cum suo mamburno plenary exposita nihilque sibi iuris nec suis heredibus * in dictis bonis * penitus reservato. Quibus omnibus rite peractis impositi sunt et investiti in dicta bona * dicti religiosi abbas ac conventus ad opus sui monasterii mediante suo vero * procuratore, ad hoc specialiter deputato, hereditarie et modo debito perpetue possidenda per iudicium et sententiam hominum feodaliū premissorum, prout in litteris quondam pie memorie domini Rasonis, patris nostri, super huiusmodi venditione confectis plenius continetur ratificamus, approbamus et confirmamus presentium testimonio litterarum nostro sigillo munitarum.

Datum anno Domini millesimo trecentesimo sexto, mense februarii.

1473

1307 maart 7

Schepenen van Breda oorkonden dat Godfried van der Rijt overdraagt aan abt en convent van de St.-Bernardsabdij (te Hemiksem) een jaar-

1472 ^a *aldus B, lees vestra.*

lijkse cijns van 10 schelling zwarte Tournoois, gevestigd op goederen (te Breda), voorzover de abdij moet bijpassen op een heerlijke jaarcijns rustend op van Godfried verkregen goederen.

Origineel

[A]. *Niet voorhanden.*

Afschriften

- B. *begin 16e eeuw, Bornem, St.-Bernardus Abdij, archief abdij St.-Bernards, hs. nr. 332 = Cartularium (alphabetum) rubrum II, fol. 17^v, nr. B 6 (verbeterd uit 7) (met restauraties door Judocus Bal, midden 17e eeuw), onder caput: De littera B rubea, geauthenticeerd door de notarissen Jan van Wouw en Jan Berkelar de Schalda (ongedateerd, ca. 1559), naar [A].*
- C. *eerste helft 17e eeuw, ibidem, hs. nr. 322 = Cartularium (alphabetum) rubrum I-I, fol. 23^v-24^r, nr. B 6 (verbeterd uit 7), onder caput: B (rubrum): Litera de bonis apud Breda, met in de inhoudsopgave, fol. 19^r, onder B 6 (eerder 7) de rubriek: Item alia littera de decem solidis Turonensium quos solvimus domino de Breda de bonis emptis erga Godefridum de Riet, geauthenticeerd door J. Andriessen(s), apostolisch notaris (gedateerd 1647), en vervolgens door J. Rubens, openbaar notaris (ongedateerd, ca. 1653), naar [A].*

Niet eerder uitgegeven.

Datering

Het gebruik van de paasstijl is verondersteld, zie Inleiding.

Wii Wouter van Hosenhout^a ende Henric Sterke^b, scepenne in Breda, maken cont alle denghenen die desen brief soelen sien oft horen lesen, dat voer ons quam Godevert van der Ryt ende droech op den abt en^c den convente van sente Bernarts, of^d denghenen die van haren thalve meester is tote Halreberghe, tiin scellinghe suarten Tournoise iarlix ciins, dies hem gheldet Wouter Winne neghen scellinghe suarten Tournoise, van enen hove die ghelegen es after Steven^e Walaerts, ende dies hem gheldet Ghibel Hasart tuelf penninge suarten Tournoise, van enen bemdeken dat gelegen es over die brughe, in derre manieren: war dat sake dat tuelf scellinghen paeiments^f als in borsen gaen argher ende quader waren dan neghen scellinghe heren ghelts, die dese vorsende abt en^c convent iarlix ghelden den heeren van Breda van goede dat si vercregen^g hebben ieghen desen vorseide^h Godeverde, dat sal men nemen van desen vorseiden tiin scellinghen ende datⁱ overscietet, dat sal heiffen Godevert van der Riit vorgheneemt ende sine nacommelinghe.

In kinnisse van desen brieve es hi besegelt med onsen zegellen.

Ghegheven int iaer ons Heeren M CCC ende seesse, des dyesdach na Halfasten^j.

1473 ^a Hosenhoudt C. – ^b Stercke C. – ^c aldus B, ende C. – ^d oft C. – ^e gerestaureerd B, Stheven C. – ^f gerestaureerd B, payements C. – ^g gerestaureerd B, vercreghen C. – ^h aldus B, gewijzigd uit vorseide. – ⁱ gerestaureerd B, mogelijk toe te voegen daer als C. – ^j aldus B.

1474

1307 maart 22

Gerard van Nassau, aartsdiaken van Luik, ratificeert de oprichting van het kapittel te Breda en de goedkeuring van het testament van Jacob, eertijds deken van Hilvarenbeek, door Theobald, bisschop van Luik.

Origineel

[A]. Niet voorhanden.

Afschriften

[B]. 1307 december 23, niet voorhanden, bekend uit EG, vidimus door het kapittel van Luik (zie hier nr. 1479), naar [A].

[C]. tweede helft 14e eeuw, niet voorhanden, bron voor [D][F], naar [B].

[D]. na 1361 – vóór tweede helft 15e eeuw, niet voorhanden, bron voor E, naar [C].

E. tweede helft 15e eeuw, Breda, GA, afd. IV-1, collectie Havermans, inv.nr. 17 = cartularium van het O.L.V.-kapittel te Breda, fol. 28^r-28^v, onder de rubriek: Sequitur copia vidimus capituli Leodiensis super littera archidiaconi de approbatione ac consensu ipsius ad erectionem collegii etc., naar [D].

[F]. na 1361 – vóór eind 15/begin 16e eeuw, niet voorhanden, bron voor G, naar [C].

G. ca. 1510, Brussel, KB, hs. nr. 14936 = cartularium van het O.L.V.-kapittel te Breda, fol. 52^r (oude fol. 28^r), onder de rubriek: Copia vidimus capituli Leodiensis super litteram archidiaconi Campinie de approbacione et consensu ipsius ad erectionem collegii de Breda, naar [F].

Uitgave

a. JUTEN, in AHEB, 3me série, V (1909), p. 295, nr. 2, naar F.

Datering

Het gebruik van de paasstijl is verondersteld, zie Inleiding.

Samenhang

De zinsnede in de context: prout in litteris super hoc confectis continetur is voor uiteenlopende interpretatie vatbaar. Ten eerste een vrij algemene, die een verwijzing zou inhouden naar alle oorkonden die betrekking hebben op het testament en de oprichting van het kapittel. Ten tweede een meer specifieke, waarbij óf alleen het testament van Jacob, deken van Hilvarenbeek (zie nr. 1438), óf beoorkonding door de bisschop van Luik wordt bedoeld. In geval van beoorkonding door de bisschop blijft dan nog de vraag of het hier de goedkeuring van het testament, dan wel de verheffing van de parochiale kerk tot een collegiale met instelling van het kapittel, verricht door Wouter van

Margael (zie nr. 1449), betreft. Hoogstwaarschijnlijk is de bisschoppelijke goedkeuring van het testament bedoeld. Zowel in het testament als in de bevestigingsoorkonde door de heer van Breda wordt om bevestiging door de bisschop van Luik en diens officiaal gevraagd. Daar er geen enkele aanwijzing voor aparte beoorkonding door de bisschop van Luik voorhanden is, nemen we aan dat hier wordt verwezen naar de bevestigingsoorkonde, uitgevaardigd door de officiaal (zie nr. 1445).

Tekstuitgave

De tekst is uitgegeven naar G, daar E minder nauwkeurig is. De varianten van E zijn, behoudens spellingvarianten, opgenomen in het notenapparaat.

Universis presentes litteras inspecturis Gherardus de Nassouw, Dei gracia Leodiensis archidiaconus, salutem in Domino cum noticia veritatis.

Noveritis quod cum de consensu domini de Breda, patroni ecclesie de Breda, site in archidiaconatu nostro Leodiensi, et Iohannis, investiti ecclesie eiusdem, reverendus in Cristo pater et dominus Theobaldus, Dei gracia Leodiensis episcopus, dictam ecclesiam de Breda parrochiale[m] erexit^a in ecclesiam collegiatam et in ipsa auctoritate ordinaria instituerit collegium testamentumque et ordinationem domini Iacobi, quondam decani consilii Bekensis, approbaverit, prout in litteris super hoc confectis continetur, quod nos, cupientes divinum cultum augmentari^b, premissa quantum in nobis est ac nos et nostrum archidiaconatum tangunt approbamus et ratificamus et eisdem nostrum consensum adhibemus.

In cuius rei testimonium presentibus litteris sigillum curie nostre^c maius duximus appendendum.

Datum anno Domini millesimo tricesimo sexto, feria quarta post dominicam Palmarum.

1475

(voor 1307 april 26)

Schepenen en de burgerij van Bergen op Zoom, en wellicht anderen, verzoeken Theobald (van Bar), bisschop van Luik, vanwege de grote afstand tot de parochiekerk van Bergen op Zoom, in Heerle een daarvan onafhankelijke kapel te mogen bouwen, waaraan permanent een priester ten behoeve van de zielzorg verbonden zal zijn. (Deperditum)

Origineel, afschriften noch uitgaven voorhanden.

1474 ^a erexerit E. – ^b augmentationem E. – ^c ontbreekt E.

Vermelding en datering

Het bestaan van deze oorkonde, waarvan de tekst niet is overgeleverd, volgt uit de vermelding in nr. 1476: Cuius capelle constructioni concurrunt unanimiter assensus archidiaconi, dictorum patronorum et investiti dicte matricis ecclesie de Berghen, necnon domini temporalis, scilicet scabinorum ac totius communitatis ville de Berghen predicte, sicut ex eorum litteris supplicationis pro fundatione dicte capelle in Harella nobis directis lucidius apparet et in eis vidimus contineri. Ten gevolge van dit verzoekschrift kwam het genoemde nr. tot stand (zie aldaar). Het zal zo uiterlijk begin april 1307 zijn ingediend en vermoedelijk niet erg lang daarvoor. Of behalve de schepenen en burgerij, hier genoemd als wereldlijk heer van de parochiekerk te Bergen op Zoom, ook nog anderen als oorkonder van dit verzoek zijn opgetreden, met name de eveneens genoemde pastoor van Bergen op Zoom, valt niet met zekerheid uit te maken. Van de burgers zal wellicht het initiatief zijn uitgegaan, terwijl de pastoor evenals de genoemde aartsdiaken en het kapittel te Nijvel, als patroon, slechts hun toestemming zullen hebben verleend.

1476

1307 april 26

Luik

Theobald (van Bar), bisschop van Luik, staat de inwoners van Heerle toe, vanwege de grote afstand tot de parochiekerk van Bergen op Zoom, een daarvan onafhankelijke doopkapel te bouwen, waaraan permanent een priester voor de zielzorg verbonden zal zijn, en stelt diens inkomsten ten bedrage van 20 pond kleine Tournoois per jaar uit 7 bunder bouwland vast, alsmede de opbrengst van de kleine tiend en het offerblok.

Origineel

[A]. Niet voorhanden.

Afschrift

B. 16e eeuw, Brussel, ARA, Kerkelijke archieven van Brabant, inv.nr. 1417 (archieff St.-Gertrudiskapittel te Nijvel) = [Liber grossus venerabilis ecclesie secularis et collegialis sancte Gertrudis Nivellensis] (*grote cartularium van het St.-Gertrudiskapittel*), fol. 553^v-554^v (*oude fol. 569^v-570^v*), ongenummerd, onder de rubriek: Confirmatio capelle de Harella de consensu capituli, archidiaconi et investiti de Berghen supra Zomam, naar [A].

Uitgave

a. JUTEN, in *Taxandria*, XXXII (1925), p. 54-56, bijlage (gedateerd 14 mei 1307), naar 19e-eeuws afschrift ('s-Hertogenbosch, RA, collectie Cuypers van Velthoven, inv.nr. 3381, nr. 13) van B.

Ontstaan en samenhang

Voor het verzoekschrift, vermeld in deze oorkonde, zie nr. 1475.

In nomine Domini, amen.

Theobaldus, Dei gratia et apostolice sedis gratia Leodiensis episcopus, universis tam presentibus quam posteris presentium inspectoribus salutem et gratiam in Christo.

Inter ceteras sollicitudines, quibus ex debito commissi nobis regiminis cotidie applicamur, que ad pacem subditorum ecclesie tranquillitatem^a ac divini cultus augmentum introducunt, querere et prosequi potissime nos oportet.

Sane cum per inquisitionem de mandato nostro rite factam, repperimus villam de Harella nostre diocesis tantum distare ab ecclesia sua parochiali de Berghen supra Zoen^a quod tempore hyemali inundatione aquarum pluralium^b investitus de Berghen pro sacramentis exhibendis, audiendis confessionibus et penitentiis iniungendis ad populum dicte ville de Harella non valet accedere, nec ipse populus ad ecclesiam de Berghen predictam absque maxima difficultate, ita quod interdum homines dicte ville de Harella sine eucharistie et extreme unctionis sacramentis, quod dolentes referimus, moriebantur et quando contingebat decedentium corpora propter hoc per biduum vel triduum in domibus detineri, non sine scandalo et periculis animarum, et quod preter maiorem decimam frugum cum decima novalium, tam presentium quam futurorum, quas investitus dicte parochie ecclesie de Berghen sibi suisque successoribus reservavit, bona ad valorem annum viginti librarum Turonensium parvorum, scilicet sex boneria terre arabilis, sita inter hereditates Iohannis de Spella et Helewigis filie Sigrif^c ex una parte et viam publicam versus partes orientales ex altera, item unum bonerium terre arabilis, situm inter hereditatem Helewigis Sigeri ex uno latere et Iohannis de Spelle ex alio, per homines dicte ville de Harella spiritu devocionis accensos, ac minuta decima cum oblacionibus ad altare offerendis et obventionibus ac proventibus aliis ecclesiasticis eiusdem loci de Herella quibuscumque per investitum dicte matricis ecclesie de Berghen cum consensu abbatisse, prepositi et capituli ecclesie Nivellensis, patronorum dicte matricis ecclesie, tradita sunt et assignata pro capella una in dicta villa de Harella construenda ad opus rectoris eiusdem, qui pro tempore fuerit in futurum. Omnis^d capelle constructioni concurrunt unanimiter assensus archidiaconi, dictorum patronorum et investiti dicte matricis ecclesie de Berghen, necnon domini temporalis, scilicet scabinorum ac totius communitatis ville de Berghen predictae, sicut ex eorum litteris supplicationis pro fundatione dicte capelle in Harella nobis directis lucidius apparet et in eis vidimus contineri.

Quorum supplicationi propicius inclinati, prehabito iuris peritorum consilio, volentes scandalis et periculis huiusmodi more boni pastoris obviare et hominum de Harella consuere paci et quieti, concedimus ut in dicta villa de Harella construatur capella baptismalis in

1476 ^a aldus B. – ^b aldus B, lees pluvialium. – ^c aldus B. – ^d aldus B, lees wellicht cuius.

loco honesto, habili et decenti cum bonis et iuribus predictis, rectorem perpetuum habitura, presentandum illi cui de iure vel consuetudine fuerit presentandum, qui curam gerat animarum ibidem et populo in Harelle perpetuo ministret omnia ecclesiastica sacramenta, dicta bona prefate capelle assignata, ut quidquid super traditione, translatione et assignatione bonorum eorundem ad opus dicte capelle factum est, eidem capelle perpetuo confirmantes, salvo in aliis nostro archidiaconi loci, patronorum et matricis ecclesie iuribus universis.

In cuius rei testimonium et munimen, ut premissa rata et inconcussa permaneant et a nullo ullo numquam tempore infringantur, presentes litteras fecimus nostri sigilli appensione communiri.

Datum Leodii, anno Domini millesimo tricentesimo septimo, feria quarta post dominicam Cantate.

1477

1307 mei 27

Breda

Raas III (van Gavere), heer van Liedekerke, van Breda en van Boelare, geeft Godfried van Bergen, zijn drossaard, de jaarlijkse rente van 25 pond oude Leuvens uit zijn aandeel van de wijntol op de Schelde te Bergen op Zoom in leen, die Herman Godfriedzoon ten tijde van zijn vader gelost had voor 250 pond oude Leuvens, en bevestigt hem voorts in 39 bunder woeste grond bij Wouw, die deze van zijn vader had verkregen.

Origineel

- A. 's-Gravenhage, ARA, archief Nassause Domeinraad, I, Raad en rekenkamer te Breda, inv.nr. 100, reg. nr. 95. – Afmetingen: hoogte 143 (rechts 146) + pliek 19 (17) x breedte 231 (onder 233) mm; tamelijk gaaf; de pliek bedekt een klein gedeelte van de laatste regel.

Aantekeningen op de achterzijde: 1° door 17e-eeuwse hand: Leenverheeffbreeff des here van Breda voor Godevaert van Bergen, sijnen drossaert, over 25 l. Lovense tsjaers; item de ½ wijntol tot Bergen, ende over 39 bunder wilderten tot Wouw, 1307 (verbeterd uit 1303); VII°. – 2° door mogelijk 18e-eeuwse hand: 1313.

Bezegeling: twee uithangend bevestigde zegels, die aangekondigd zijn, namelijk: S2 wapenzegel van Filips van Liedekerke, rond (doorsnede zegelveld 12, rand 3 mm), van bruine was, tamelijk gaaf, met randschrift: + sigillum PHILIPPI DE LIDEKERKE. – S3 wapenzegel van Zeger van Liedekerke, rond (doorsnede zegelveld 14, rand 3 mm), van groene was, rand boven en onder afgebroken, met randschrift: [+ sigillum] SIGER[I DE L]IED[E]KERK[E] (voor de aanvulling zie hier nr. 1488 S3); en één bevestigingsplaats (met op de achterzijde van de pliek de nog zichtbare afdruk van een bevestigingsstrook), waar-

aan ten tijde van afschrift B nog het zegel van het aangekondigde zegel van oorkonder hing (LS1).

Afschrift

B. 1645 februari 24, Breda, GA, afd. IV-1, collectie Havermans, inv.nr. 10 = Privilegieboek; L (gebundelde afschriften), fol. 152^r, met de signatuur: XXII, authentiek afschrift door Adriaan Havermans, griffier van de stad Breda, naar A.

Uitgave

a. JUTEN, in *Taxandria*, XXXII (1925), p. 311-312, bijlage 1, naar A.

Regest

DROSSAERS, *Archief Nassauschen Domeinraad, I-2, 1948, p. 28, reg. nr. 95.*

Wi^a Rase, here van Liedekerke, van Breda ende van Boinlaer, orkonden met desen brieve dat ic Godeuaerde van Barghen, minen drossate, hebbe ghegheven ende gheve bi wille ende bi rade mire broedere Filips ende Zeghers te quitene ende erlaec te behoudene die vive ende tvintech pont tsiaers ouder Louensche, die Reinaers waren van Mille ende die tonser quitinghen stonden vore tveehonderd pont ende viiftech pont ouder Louensche, die Herman Godeuards sone van Barghen gheloest hadde ende heeft ieghen heren Ianne van Cruninghe bi wille ende bi oerlove miins heren miins vader ende die her Ian voerseit vercreghen hadde ieghen Reinaren van Mille voernoimt, welke vive ende tvintech pont tsiaers ouder Louensche mi heft te Barghen in de Schelt uten tolle van den wiingheleede, die coemt van den Rine, alsoe van onser helft die deelt ieghen enen edelen man onsen lieven neve heren Gheraerde van Wesemale, here van Barghen up den Zoem. Voert gheve wi Godeuaerde voerseit al den tol ende al de bate die vallet ende vallen mach van dien voerghenoimden tolle, metten vive ende tvintech ponden tsiaers ouder Louensche die hier voernoimt siin, ghelikerwiis dat wine hilden ende hi ons bleef van onsen vorders, eewelake te houdene ende te hebbene van ons ende van onsen nacomelinghen hem ende sinen nacomelinghen te rechten leene met andren leene dat hi van ons houdende es.

Voert gheve wi Godeuaerde voerseit neghene ende dertech buunre wilderten liggende bi Woude, die hi vercreech ieghen minen here minen vader, sider dat miin vrouwe miin moeder starf, met alsulken chiinse ende met alsulken rechte alsoe hiit vercreech ieghen minen here minen vader.

Omme dat ic wille dat dit si vast ende ghestade, soe hebbic desen brief uuthanghende bezeghelt met minen zeghele in gherechter orkontscepen, ende ic bidde Filipse ende Zegheren mine broedere, dat si desen brief zeghelen met mi met haren zeghelen. Ende wi Filips ende Zegher hebben desen brief bezegelt met onsen zeghelen uuthanghende, omme dats ons onse here onse broeder heeft ghebeden, in gherechter orkontscep.

Ghegheven te Breda int iaer ons Heren alsoe men screef siin incarnation dertiene hondert ende zevene iaer, tsaterdaegs na des heylech Sacramentsdach.^b

(LS1) (S2) (S3)

1477 ^a versierde en vergrote initiaal, waarvoor een aanvangsteken A. – ^b hierna een sluitingsteken A.

1478

1307 december 17

Raas III (van Gavere), heer van Liedekerke, van Breda en van Boelare, verleent Godfried van Bergen, zijn drossaard, kwijting voor wat deze schuldig was wegens de belening met een goed (vermoedelijk Gageldonck) te Bergen (op Zoom) aan de Schelde.

Origineel

- A. 's-Gravenhage, ARA, archief Nassause Domeinraad, I, Raad en rekenkamer te Breda, inv.nr. 100, reg. nr. 96. – Afmetingen: hoogte 71 (rechts 68) + pliek 25 (26) x breedte 201 (onder 199) mm; beschadigd, zonder tekstverlies.

Aantekeningen op de achterzijde: 1° door 17e-eeuwse hand: Quicantia des heere van Breda voor Godevaert van Bergen, drossaert, over de goeden in den Schelde tot Berghen, 1307; numero IIII (verbeterd uit ander getal). – 2° door mogelijk 18e-eeuwse hand: 1307; N° 9.

Bezegeling: één bevestigingsplaats (met uithangende dubbele strook perkament), waaraan ten tijde van afschrift [B] nog een zegel hing, vermoedelijk het aangekondigde zegel van oorkonder (LS).

Afschriften

- [B]. *op of vóór 1645 februari 24, niet voorhanden, mogelijk bekend uit C en zeker uit 's-Gravenhage, ARA, archieven Nassause Domeinraad 1581-1811, inv.nr. 829 = Inventarissen der Archiven (folio-inventaris Tollius – Ferrand, 1658-1789), eerste band = Volumen I Breda, fol. 220^v, vermelding in de 17e-eeuwse Inventaris van chartres ende bescheden, berustende in de laede geintituleert Gageldonck, Hambroeck, Sundert en Etten, met de signatuur: N° IIII, en met de vermelding: Copie. Quitancie van den heeren van Breda voor Govert van Bergen, over de cooppenningen van't verkochte leengoet van Gageldonck gegeven, op papier geschreven sijnde maer simpel copie, gedateert sonndags naer St. Luciendaegh, anno 1307, eenvoudig afschrift naar A.*

- C. *1645 februari 24, Breda, GA, afd. IV-1, collectie Havermans, inv.nr. 10 = Privilegieboek; L (gebundelde afschriften), fol. 151^r, onder het opschrift: Copie, en met de signatuur: XXI, authentiek afschrift door Adriaan Havermans, griffier van de stad Breda, vermoedelijk naar [B].*

Uitgave

- a. JUTEN, in *Taxandria*, XXXII (1925), p. 313, bijlage 2, naar C.

Regest

- DROSSAERS, *Archief Nassauschen Domeinraad, I-2, 1948, p. 28, reg. nr. 96.*

Wii^a Raes, here van Liedekerke, van Breda ende van Boenlare, orconden med desen iegenwordegen brieve dat Godeuert van Bergen, onse drossate, ons gnoch hevet ghedaen als van dien goede dat hi iegen ons vercregen hevet tote Bergen in die Sceelt, dat siin leen es ende dar hi onse brieve af hevet, ende dat wii hem dar af quite scelden als van dien goede dat hi ons dar af ghelovede.

In kinnissen van desen brieve es hi bezegelt med onsen zegele.

Gegeven int iaer ons Heren M CCC ende seven, des sonnendages na sente Lucien-dach.^b

(LS)

1479

1307 december 23

Het kapittel van Luik vidimeert de oorkonde van Gerard van Nassau, aartsdiaken van Luik (zie nr. 1474).

Origineel

[A]. Niet voorhanden.

Afschriften

[B]. tweede helft 14e eeuw (na 1361), niet voorhanden, bron voor [C][E], mogelijk naar [A].

[C]. na 1361 – vóór tweede helft 15e eeuw, niet voorhanden, bron voor D, naar [B].

D. tweede helft 15e eeuw, Breda, GA, afd. IV-1, collectie Havermans, inv.nr. 17 = cartularium van het O.L.V.-kapittel te Breda, fol. 28^r-28^v, onder de rubriek: Sequitur copia vidimus capituli Leodiensis super littera archidiaconi de approbatione ac consensu ipsius ad erectionem collegii etc., naar [C].

[E]. na 1361 – vóór eind 15/begin 16e eeuw, niet voorhanden, bron voor F, naar [B].

F. ca. 1510, Brussel, KB, hs. nr. 14936 = cartularium van het O.L.V.-kapittel te Breda, fol. 52^r (oude fol. 28^r), onder de rubriek: Copia vidimus capituli Leodiensis super litteram archidiaconi Campinie de approbacione et consensu ipsius ad erectionem collegii de Breda, naar [E].

Uitgave

a. JUTEN, in *AHEB*, 3me série, V (1909), p. 295, nr. 2, naar D.

1478 ^a vergrote initiaal A. – ^b hierna een sluitingsteken A.

Ontstaan en tekstuutgave

De tekst is uitgegeven naar F, daar D minder nauwkeurig is. De varianten van D zijn, behoudens spellingvarianten, opgenomen in het notenapparaat.

Universis presentes litteras inspecturis capitulum Leodiensis salutem in Domino cum noticia veritatis.

Noveritis quod nos litteras venerabilis viri domini Gerardi de Nassouw, archidiaconi Leodiensis, non cancellatas, non abollitas, nec non^a in aliqua sui parte viciatas, vero sigillo curie ipsius domini archidiaconi ut^b prima facie apparebat sigillatas, vidimus in hec verba:

— — — (hierna volgt de tekst van nr. 1474).

In cuius rei testimonium presentibus litteris sigillum nostrum duximus apponendum. Datum anno Domini millesimo tricentesimo septimo, sabbato ante Nativitatis^c Domini.

1480

1307 december 24

Schepenen van Breda oorkonden dat Hendrik Magerman verkoopt aan abt en convent van de St.-Bernardsabdij nabij Schelle (te Hemiksem) een jaarlijkse cijns van 20 schelling koningsgroten, gevestigd op een huis en weg (te Breda).

Origineel

[A]. Niet voorhanden.

Afschriften

- B. begin 16e eeuw, Bornem, St.-Bernardus Abdij, archief abdij St.-Bernards, hs. nr. 332 = Cartularium (alphabetum) rubrum II, fol. 24^r, nr. B 24 (met restauraties door Judocus Bal, midden 17e eeuw), onder caput: De littera B rubea, geauthenticeerd door de notarissen Jan van Wouw en Jan Berkelar (ongedateerd, ca. 1559), naar [A].
- C. eerste helft 17e eeuw, Bornem, St.-Bernardus Abdij, archief abdij St.-Bernards, hs. nr. 322 = Cartularium (alphabetum) rubrum I-1, fol. 34^r-34^v, nr. B 24, onder caput: B (rubrum): Litere de bonis apud Breda, met in de inhoudsopgave, fol. 19^v, de rubriek: Littera de XX solidis nigrorum Turonensium emptis erga Henricum Magerman, geauthenticeerd door J. Andriessen(s), apostolisch notaris (ongedateerd, ca. 1647), en vervolgens door J. Rubens, openbaar notaris (ongedateerd, ca. 1653), naar [A].

1479 ^a ontbreekt D. — ^b hierna in D. — ^c aldus F, men verwacht Nativitatem.

Niet eerder uitgegeven.

Universis presentes litteras inspecturis nos Walterus de Hosenhout et Henricus Stercke, scabini in Breda, notum facimus ac tenore presentium protestamur quod in presentia nostri^a constitutus Henricus dictus Magerman recognovit se vendidisse legitime pro quadam pecunie summa sibi integraliter persoluta fratri Godefrido, magistro de Halreberge, ad opus domini abbatis et conventus monasterii sancti Bernardi iuxta Scelle Cysterciensis ordinis, Cameracensis dyocesis, viginti solidos annui census, magnum Turonensis regis antiquum computando pro sedecim denariis vel valorem dicti pagamenti, supra domum sitam retro domum Theoderici dicti Mane, in qua nunc Adelisa^b filia Lutgardis commoratur, et supra viam dicte domui coniunctam sive attinentem, in festo beati Martini hyemalis singulis annis pacifice et quiete levandos et recipiendos. In qua dictus Henricus predictum fratrem Godefridum ad opus dictorum religiosorum imposuit et investivit per monitionem iudicis et sententiam schabinorum adhibitis iuris sollempnitatibus, que in talibus solent adhiberi, secundem morem et consuetudinem terre hactenus approbatam sive approbatum.

In cuius rei testimonio sigilla nostra presentibus litteris duximus apponenda.

Datum anno Domini M^o CCC^o septimo, in vigilia Na[t]jalis^c Domini.

1481

1307 december 24

Schepenen van Breda oorkonden dat Willem Sluse verkoopt aan abt en convent van de St.-Bernardsabdij nabij Schelle (te Hemiksem) een jaarlijkse cijns van 30 schelling koningsgroten, gevestigd op een tweetal weidegronden de Kruisbeemd en de Nieuwebeemd (te Breda).

Origineel

[A]. *Niet voorhanden.*

Afschriften

B. *begin 16e eeuw, Bornem, St.-Bernardus Abdij, archief abdij St.-Bernards, hs. nr. 332 = Cartularium (alphabetum) rubrum II, fol. 26^v, nr. B 34 (met restauraties door Judocus Bal, midden 17e eeuw), onder caput: De littera B rubea, geauthenticeerd door de notarissen Jan van Wouw en Jan Berkelar (ongedateerd, ca. 1559), naar [A].*

C. *eerste helft 17e eeuw, Bornem, St.-Bernardus Abdij, archief abdij St.-Bernards, hs. nr. 322 = Cartularium (alphabetum) rubrum I-1, fol. 39^r, nr. B 34, onder caput: B (rubrum): Litere de bonis apud Breda, met in de inhoudsopgave, fol.*

1480 ^a aldus B, nostra C. – ^b Adelsia C. – ^c aan het begin van de regel t niet gerestaureerd B, Natalis C.

19^v, de rubriek: Littera de XXX solidis emptis erga Willelmum Sluse, *geauthenticeerd door J. Andriessen(s), apostolisch notaris (gedateerd 1647), en vervolgens door J. Rubens, openbaar notaris (ongedateerd, ca. 1653), naar [A].*

Niet eerder uitgegeven.

Universis presentes litteras visuris nos Walterus de Hosenhout et Henricus filius Rulini, scabini in Breda, salutem cum noticia veritatis.

Universitati vestre tenore presentium notum facimus ac presentibus litteris protestamur quod in presentia nostra constitutus Willelmus dictus Sluse recognovit se vendidisse legitime pro quadam pecunie summa sibi ex integro et integraliter persoluta fratri Godefrido, magistro de Halderberge, ad opus domini abbatis et conventus monasterii sancti Bernardi iuxta Scelle Cystericiensis ordinis, Cameracensis dyocesis, XXX^a solidos annui census pagamenti subscripti, scilicet magnum Turonensis regis antiquum computando pro XVI^b denariis vel valorem eiusdem, supra pratum quoddam dictum Cruisbeemt^c, situm ultra magnum pontem, et supra aliud pratum eidem prato vicinum sive coniunctum, dictum vulgariter Niuwebeemt^d, in festo beati Martini hyemalis singulis annis persolvendum^e. Et dictus Willelmus predictum fratrem Godefridum in dictis bonis investivit et imposuit per monitionem iudicis et sententiam scabinorum, prout ordo iuris dictabat, secundem morem et consuetudinem terre hactenus approbatam.

In cuius rei testimonio sigilla nostra presentibus litteris duximus apponenda.

Datum anno Domini M^o CCC^o septimo, in vigilia Natalis Domini.

1482

1307 december 29

Bergen op Zoom

Schepenen van Bergen op Zoom oorkonden dat Willem Avenzoon verklaart schuldig te zijn aan Willem Hermanszoon een jaarlijkse erfrente van 20 schelling, die hij heeft gevestigd op zijn erfgoed bij (of op) de Markt te Bergen op Zoom.

Origineel

[A]. *Niet voorhanden.*

Afschrift

B. 1407 na mei 4, Antwerpen, RA, archief Sofiaklooster der kartuizers te Antwerpen, voorl. inv.nr. 14 (cartularium van het Katharinaklooster der

1481 ^a aldus gerestaureerd B, triginta C. – ^b aldus gerestaureerd B, sedecim C. – ^c Cruusbeemt C. – ^d Nieuwbempt C. – ^e persolvendos C. – ^f millesimo C.

kartuizers te Kiel (Antwerpen), later te Lier), fol. 303^v, nr. 21, onder caput: Bergis super Zomam, en onder de rubriek: Chartre van XXVII oude grote van enen huysse opte Marct, met in de marge de aantekening: Desen cheins betaelt ons Herman de Wisselare ende al spreect den brief van meye, si en betalent niet anders dan sente Mertensmisse alsoe eest in ghewoenten comen, naar [A].

Niet eerder uitgegeven.

Heinric ter^a Bendiinssone ende Herman ter^a Hermanssone, scepenen binnen Berghen an den Zoem, wi maken cont alle denghenen die dese letteren sellen sien oft horen lesen dat vore ons es comen Willem Avenzone van Berghen ende hi verlide voer ons ende bekende dat hi es wittelike sculdech Willeme Hermans sone van Berghen ende sinen nacomelinghen XX s. ierliics cheins ende renten te betalene eeuweliic elcs iaers op den meydach ende te gheldene met groten ouden coninxtornoysen goet van scinxslaghe elken over XVI penninghe of payment dat daer ieghen ghedraghet ende alsoe goet es na ghelande. Ende den voernoemden cheins ende rente heeft Willem Avenzone voerseit gheset ende wittelike bewiist op sine erfenisse ende op de tymmeringhe ende huysinghe dire op es ende dire op worden sal, dat de voerseide Willem Avenzone heeft in de poert van Berghen bi de Marct, streckende tusschen Gheraerts Merceliissoens erfenisse an dene side ende Gheraerts van Asschen erfenisse an dander side. Ende Willem Avenzone vors. droech op siin vors. erfenisse metten tymmeringhen ende huysinghe Willeme Hermanssone vors. tenen erfliken pande den vornoemde cheins ende rente daer ane te houdene ende daer af te hebbene eeuwelike elcs iaers alsoe alst hier vorscreven es.

Alle dese dinc torcondene soe hebben wi vornoemde scepenen dese letteren bezeghelt met onsen zeghelen in gherechter orcontscepen.

Dit was ghemaect ende ghegeven te Berghen, int iaer ons Heren als men screef M CCC ende zeven iaer, des vriidaegs na den heyleghen Kerstdach.

1483

1308 maart 25

Schepenen van Breda oorkonden dat Jan Zegebertszoon verkoopt aan abt (en convent) van de St.-Bernardsabdij (te Hemiksem) een jaarlijkse cijns van 10 schelling Tournooise groot, gevestigd op een huis (te Breda).

1482 ^a aldus B.

Origineel

[A]. *Niet voorhanden.*

Afschriften

- B. *begin 16e eeuw, Bornem, St.-Bernardus Abdij, archief abdij St.-Bernards, hs. nr. 332 = Cartularium (alphabetum) rubrum II, fol. 22^v, nr. B 18(c) (verbeterd uit 21) (met restauraties door Judocus Bal, midden 17e eeuw), onder caput: De littera B rubea, geauthenticeerd door de notarissen Jan van Wouw en Jan Berkelar (ongedateerd, ca. 1559), naar [A].*
- C. *eerste helft 17e eeuw, ibidem, hs. nr. 322 = Cartularium (alphabetum) rubrum I-1, fol. 31^v-32^r, nr. B 18(ter) onder caput: B (rubrum): Litera de bonis apud Breda, met in de inhoudsopgave, fol. 19^r, de rubriek: Item littera de decem solidis grossorum Turonensium pro XVI denariis quod idem Ioannes Segeberti vendidit nobis, geauthenticeerd door J. Andriessen(s), apostolisch notaris (gedateerd 1647), en vervolgens door J. Rubens, openbaar notaris (ongedateerd, ca. 1653), naar [A].*

Niet eerder uitgegeven.

Datering

Het gebruik van de paasstyl is verondersteld, zie Inleiding.

Universis presentes litteras visuris nos Iacobus dictus Ysaac^a et Walterus de Hosenhout^b, scabini in Breda, salutem cum noticia veritatis.

Noveritis quod in presentia nostra constitutus Iohannes filius Segeberti recognovit se vendidisse legitime fratri Godefrido, magistro de Halreberge^c, ad opus domini abbatis sancti Bernardi Cysterciensis ordinis, Cameracensis dyocesis, pro quadam pecunie summa sibi ex integro persoluta decem solidos annui census, magnum Turonensem regis computando pro sedecim denariis vel valorem dicti pagamenti, supra domum Iohannis dicti Been, sitam inter domum quondam Iohannis de Unen ex una parte et domum Walteri de Hosenhout^b, scabini predicti, ex altera, in festo beati Martini hyemalis singulis annis persolvendos. In qua quidem domo dictus frater Godefridus est impositus et investitus per monitionem iudicis et sententiam scabinorum secundum consuetudinem terre hactenus approbatam, adhibitibus iuris sollempnitatibus que in talibus solent adhiberi.

In cuius rei testimonio^d sigilla nostra presentibus litteris sunt anexa^e.

Datum anno Domini M CCC^f septimo, feria secunda post dominicam qua cantatur Letare Iherusalem.

1483 ^a Isaac C. – ^b Hosenhoudt C. – ^c Halreberghe C. – ^d testimonium C. – ^e aldus B, annexa C. – ^f aldus gerestaureerd B, M^o CCC^o C.

1484

130[8] maart 25

Schepenen van Breda oorkonden dat Jan Zegebertszoon schenkt aan abt en convent van de St.-Bernardsabdij (te Hemiksem) een jaarlijkse cijns van 5 schelling Tournooise groot, gevestigd op een huis en erfgoed (te Breda).

Origineel

[A]. Niet voorhanden.

Afschriften

- B. *begin 16e eeuw, Bornem, St.-Bernardus Abdij, archief abdij St.-Bernards, hs. nr. 332 = Cartularium (alphabetum) rubrum II, fol. 21^v, nr. B 17 (verbeterd uit 18) (met restauraties door Judocus Bal, midden 17e eeuw), onder caput: De littera B rubea, geauthenticeerd door de notarissen Jan van Wouw en Jan Berkelar de Schalda (ongedateerd, ca. 1559), naar [A].*
- C. *eerste helft 17e eeuw, ibidem, hs. nr. 322 = Cartularium (alphabetum) rubrum I-1, fol. 30^v, nr. B 17 (verbeterd uit 18), onder caput: B (rubrum): Litera de bonis apud Breda, met in de inhoudsopgave, fol. 19^r, onder B 18 de rubriek: Littera de quinque solidis grossorum Turonensium pro XVI denarios, quos Ioannes Segebertus contulit nobis ad anniversarium uxoris et parentum, geauthenticeerd door J. Andriessen(s), apostolisch notaris (gedateerd 1647), en vervolgens door J. Rubens, openbaar notaris (ongedateerd, ca. 1653), naar [A].*

Niet eerder uitgegeven.

Datering

De datering, in B corrupt overgeleverd, is aangevuld naar C (zie tekstnoot d); het gebruik van de paasstijl is verondersteld, zie Inleiding.

Universis presentes litteras visuris nos Iacobus dictus Ysaac^a et Walterus de Hosenhout^b, scabini in Breda, salutem cum noticia veritatis.

Noveritis quod in presentia nostra constitutus Iohannes filius Segeberti recognovit se contulisse in puram elemosinam abbati et conventui monasterii sancti Bernardi Cisterciensis ordinis, Cameracensis dyocesis, ob remedium animarum patris et matris, uxoris sue Beatricis ac sui ipsius, quinque solidos annui census, magnum Turonensem regis antiquum computando pro sedecim denariis vel valorem dicti pagamenti, supra antiquam domum Walteri dicti Mont, coniunctam domui in qua dictus Walterus nunc commoratur,

1484 ^a Isac C. – ^b Hosenhoudt C.

ac supra hereditatem dicte antique domui attinentem, in festo beati Martini singulis annis persolvendos.

In cuius rei testimonio^c sigilla nostra presentibus litteris sunt annexa.

Datum anno Domini M^o CCC^o (septimo)^d, secunda^e feria^e post dominicam qua cantatur Letare Iherusalem.

1485

1308 april 22

Schout, schepenen, raad en de burgerij van Breda scheiden het convent van de nonnen van Breda van het gasthuis aldaar, geven de nonnen de beschikking over een weg naast de vestinggracht, bepalen hun weiderechten op de gemene gronden van Breda en verlenen hun kwijting voor het aan het gasthuis toegezegde bedrag van 35 schelling zwarte Tournoois.

Origineel

A. Oosterhout, klooster St.-Catharinadal, kloosterarchief, Charters, nr. 16b. – Afmetingen: hoogte 121 (rechts 123) + pliek 19 (18) x breedte 176 (onder 177) mm; licht beschadigd, zonder tekstverlies.

Aantekeningen op de achterzijde: 1° door 15e-eeuwse hand (sterk verwaagd): Van den sch[e]dinghe van [het] gasthuus ende alle gueden. – 2° door eind-17e-eeuwse hand: 1308; littera N. – 3° door 17/18e-eeuwse hand: 1308 (verbeterd uit 1208); scheydinge vant gasthuijs; numero 9.

Bezegeling: één uithangend bevestigd zegel, dat aangekondigd is, namelijk: S monumentaalzegel van de stad Breda, rond (doorsnede zegelveld ca. 42, rand 6 mm), van donkerbruine was, linkerhelft en bovengedeelte afgebroken (zie CSN 576 en hier nr. 1090 S3), met tegenzegel CS beeldzegel van dezelfde, rond (doorsnede zegelveld 16, rand 4 mm), rechtergedeelte afgebroken (zie CSN 577 en hier nr. 1033 CS).

Afschriften en vertaling

B. midden 17e eeuw, Breda, GA, afd. IV-1, collectie Havermans, inv.nr. 10 = Privilegieboeck; L (gebundelde afschriften), fol. 168^r, met de signatuur: Sinte Catelijnendaale, II, eenvoudig afschrift door Balthazar Cruyt, proost van het klooster St.-Catharinadal, naar A.

1484 ^c aldus B, testimonium C. – ^d ontbreekt B, aangevuld naar C. – ^{e-e} aldus gerestaureerd B, lees feria secunda als C.

[C]. vóór 1680, niet voorhanden, bekend uit de vermelding onder D, afschrift in [Register van Chronyckbrieven] (*cartularium van het klooster St.-Catharinadal*), fol. 12, naar A.

D. ca. 1680, Oosterhout, klooster St.-Catharinadal, kloosterarchief, *Manualen en registers*, voorl. nr. 140 = Chronijckboeck: *Historiae Prepositurae Vallis S. Catharinae*, p. 35, onder *caput*: Chronijck van den derden decas, en met de vermelding: in de chronyckbrieven met 5 andere brieven hier volgende bijeen, en hierachter in het register gecopieert, fol. 12, vertaling door J. van der Malen, proost van het klooster St.-Catharinadal, vermoedelijk naar [B].

Uitgaven

a. VAN DER AURA, *Geschiedkundige bijdragen St. Catharinadal*, 1894, p. 82-83, naar A. – b. ERENS, *Oorkonden St. Catharinadal*, 1928-1931, p. 46-47, nr. 30, naar A. – c. CERUTTI e.a., *Geschiedenis van Breda, I*, 1952, na p. 16, afb. 10 keerzijde (met afbeelding op de voorzijde), naar A. – d. VANGASSEN, *Bouwstoffen taalgeografie; Brabant*, 1952, p. 116, naar A.

Regest

CERUTTI, *Middeleeuwse rechtsbronnen Breda, I*, 1956, p. 85, nr. 96.

Ontstaan

Deze oorkonde is geschreven door de hand die ook de nrs. 1487, 1489, 1496 en 1498 mundeerde.

Allen^a denghenen die dese brief soelen sien oft horen lesen wii, scoutait, scepenne, raet ende die ghemeyne porte van Breda, saluut ende kinnisse der warheit.

Wii doen u te weten ende orconden med desen brieve dat wii, overmids ghemeyne orbore dat darane ghelach, hebben ghesceden tconvent van den nonnen van Breda van den gasthuse van Breda, in derre maniren dat dese vorseide nonnen soelen hebben enen weech, gaende neffens den veistgraft, tveentech voet wiit van den veistgrafte of darbi. Vortane so moghen dese vorseide nonnen houden erflike ende ewelike sonder enech wederseggen op die ghemeynt van Breda acht coye, acht verken ende vire perde. Vort ane die vive ende dertech scellinge svarter Tornoise, die dese vorseide nonnen hadden gheloeft desen vorseiden gasthuse van dien bossce ende van dien beemde die bi hem ghelegen siin, die hebben si wittelike ende redelike afghecoft omme ene somme van penningen, die desen vorseiden gasthuse ghehelike vergouden es. Ende hiirmedi sal wesen goed pays ende goede vrinscap tusscen die nonnen ende tgesthuus voerghenoemt, ende tgesthuus ghesceden van den nonnen ende die nonnen weder van den gasthuse.

In kinnissen der warheit es dese brief bezegelt med onser ghemeenre porte zegele van Breda.

Gegeven int iar ons Heren M CCC ende achte, des manendages na beloken Paesscen.^b

(S+CS)

1485 ^a vergrote initiaal, waarvoor een aanvangsteken A. – ^b hierna een sluitingsteken A.

1486

1308 mei 17

Schepenen van Breda oorkonden dat Dirk de Bonte, zijn zuster Machteld en beider nicht Machteld de erfenis van hun moeder en grootmoeder aldus geregeld hebben dat nicht Machteld haar goederen binnen of buiten Breda aan haar oom Dirk afstaat tegen een jaarlijkse erfcijs van 40 schelling oude Tournoois.

Origineel

- A. Antwerpen, RA, archief abdij St.-Bernards te Hemiksem, charter ad datum 17 mei 1308 (aanwinst 1886). – Afmetingen: hoogte 131 (rechts 128) + pliek 15 (22) x breedte 180 (onder 182) mm; tamelijk gaaf bewaard, behoudens de bezegeling.

Aantekeningen op de achterzijde: 1° door 14e-eeuwse hand: Littera de quadraginta solidis apud Breda Theoderici et Machtildis Bonten. – 2° dezelfde of een andere 14e-eeuwse hand voegde, met een kleinere letter, aan de voorgaande aantekening achter het woord Breda toe: de bonis filie fratris Iohannis. – 3° door 14/15e-eeuwse hand: B (in rode inkt). XXV.

Bezegeling: twee bevestigingen (met uithangende, gedeeltelijk afgescheurde dubbele stroken perkament) voor de twee aangekondigde zegels (LS1, LS2).

Afschriften

- B. begin 16e eeuw, Bornem, St.-Bernardus Abdij, archief abdij St.-Bernards, hs. nr. 332 = Cartularium (alphabetum) rubrum II, fol. 24^r, nr. B 25 (met restauraties, 17e eeuw), geauthenticeerd door de notarissen Jan van Wouw en Jan Berkelar (ongedateerd, ca. 1559), naar A.
- C. eerste helft 17e eeuw, ibidem, hs. nr. 322 = Cartularium (alphabetum) rubrum I-1, fol. 34^v-35^r, nr. B 25, onder caput: B: Litere de bonis apud Breda, met in de inhoudsopgave, fol. 19^v, de rubriek: Littera de XL s. grossorum Turon. (Turon. doorgestreept) pro XVI d., quos solvit Theodoricus Bonte, geauthenticeerd door J. Andriessen(s), apostolisch notaris (gedateerd 1647), en vervolgens door J. Rubens, openbaar notaris (ongedateerd, ca. 1653), naar A.

Uitgave

- a. CERUTTI, *Middeleeuwse rechtsbronnen Breda, I*, 1956, p. 86, nr. 97, naar A.

Wii Henric Sterke ende Willem Sluse, scepenne in Breda, orconden med desen letteren dat voer ons quam Diederic die Bonte ende Machtelt siin zuster ende Machtelt sire zuster Iden dochter med haren montboren ende iffenden onderlinge van dien versterfte dat hem verstorven was van harre moeder ende harre oudermoeder dode ende med deser iffeningen verteech elker manlic op andren metten vonnisse ende med den rechte. Vortane alsoelke delinge van dier ernissen als Machtelden harre niften, harre zuster Iden dochter, behoerde war dat si gheleghen was, binnen Breda oft buten Breda, die gaf si med haren montbore

haren oem Diederike voergenoemt tenen rechten erfciinse omme virtech scellinghe, enen ouden conincs Tornoysen gherekent over zeestiin penninge oft payment dat goed iegen es, te ghelden altoes deser vorseider Machtelden of denghenen die houder es van desen brieve op sente Mertensdach in den wiinter. War oke dat sake dat dese vorseide Machtelt storve, dat Diederic voergenoemt noch Machtelt hare moye negheen recht ane desen vorseiden ciinse mochten hebben oft behouden; ende dar hebben si op verteghen also als vonnisse wisede ende recht was. Vortane eist vorwarde, war dat sake dat Diederic voergenoemt cofte virtech scellinge iarlix ciins payments voerghenoemt binnen vriheiden oft buten vriheiden op een pant dat die scepene oft die manne seiden ende priseden dat goed genoch ware tote Machtelden behoef of des gheens die houder es van desen brieve, so sal Diederix Bonten pant quite ende vri siin van desen vorseiden ciinse.

In kinnissen der warheit es dese brief bezegelt med onsen zegelen.

Int iaer ons Heren M CCC ende achte, des vriendages na sente Seruaesdach.^a

(LS1) (LS2)

1487

1308 juni 1

Broeder Jan van Rotselaar, kanunnik van het kapittel St.-Michiel te Antwerpen en op gezag van het hoofd van de orde provisor van de premonstratenzer nonnen te Breda, alsmede het convent van het klooster St.-Catharina(dal) aldaar geven aan Gerard van Vlasselst en diens echtgenote Agnes een gedeelte van de 120 bunder (te Vlasselst), in erfcijs uit, tegen 3 pond 8 penning oude Leuvens per jaar, die destijds Nicolaas van Vlasselst en diens echtgenote Aleid in cijns ontvangen hebben.

Origineel

A. Oosterhout, klooster St.-Catharinadal, kloosterarchief, Charters, nr. 16c. – Afmetingen: hoogte 91 (rechts 89) + pliek 17 (14) x breedte 192 (onder 185) mm; licht beschadigd, zonder tekstverlies.

Aantekeningen op de achterzijde: 1° door 14e-eeuwse hand: Hugo Malout censum(?) XXVIII d. – 2° door 15e-eeuwse hand: Van den cijse tot Vlassele. – 3° door 16/17e-eeuwse hand: 1308. – 4° door 17/18e-eeuwse hand: E.

Bezegeling: twee uithangend bevestigde zegels, die aangekondigd zijn, namelijk: S1 beeldzegel van eerste oorkonder, spits-ovaal (hoogte zegelveld ca. 30, breedte 15, rand 5 mm), van donkerbruine was, boven en onder afgebroken (zie CSN 444), met randschrift: [Sigillum..]S DE: ROST[....] DE: BRE[..].

1486 ^a hierna een sluitingsteken A.

– *S2 staande-figuurzegel van tweede oorkonder, ovaal (hoogte zegelveld 32 [+ x], breedte 25, rand 5 mm), van bruine was, onderzijde afgebroken (zie CSN 443 en hier nr. 1237 S2), met randschrift: [Sigillum C]ONVENT[VS · VALLI]S [· SanCte ·] KATERIN[E].*

Afschriften

- B. 1445, Oosterhout, klooster St.-Catharinadal, kloosterarchief, Manualen en registers, voorl. nr. 137 = Autste register (*cartularium A*), fol. 51^r (oude fol. 66^r), onder caput: Ter Heijden, chijns van Vlassele, naar A.
- C. begin 16e eeuw, *ibidem*, voorl. nr. 138 = Aut registerboek (*cartularium B*), fol. 103^r (oude fol. 68^r), nr. 231, onder caput: Terheijden, en onder de rubriek: Van den goeden in Vlassele, naar B.
- [D]. 1525 juli 8, niet voorhanden, bekend uit E, *vidimus van de nrs. 1237, 1247 en 1487, door burgermeester en schepenen van de stad Breda, derde tekst, naar A.*
- E. 1553 juli 20, Breda, GA, afd. IV-1, collectie Havermans, inv.nr. 10 = Privilegieboek; L (gebundelde afschriften), fol. 164^v-165^r, met de signatuur: Sinte Catelijndaele, IV, authentiek afschrift door Johan van de Corput (griffier en notaris te Breda), naar [D].

Uitgave

a. ERENS, *Oorkonden St. Catharinadal, 1928-1931, p. 47-48, nr. 31, naar C.*

Ontstaan en samenhang

Deze oorkonde is geschreven door de hand die ook de nrs. 1485, 1489, 1496 en 1498 mundeerde.

In deze oorkonde wordt gerefereerd aan de voorwaarden van eerdere cijnsuitgiftes en de beoorkondingen daarvan, in het bijzonder aan de oorkonden die aan Nicolaas van Vlasselt en echtgenote zijn verleend. Hiermee wordt uiteraard nr. 1237 bedoeld en wellicht ook nr. 1247, waarin de thans wel geformuleerde bepalingen over voorlijf en cijnsverhef, overigens met omkering van de bedragen, nog achteraf apart zijn beoorkond, zie aldaar.

Universis presentis^a litteras visuris frater Iohannes de Rotslaer, canonicus sancti Michaelis^b Antwerpiensis^c, provisor monialium in Breda auctoritate domini Premonstratensis, totusque conventus beate Katerine^d *ibidem* salutem cum noticia veritatis.

Cum dudum contulerimus Nicholao de Vlassele et Aleidi^e eius uxori centum bonuaria et viginti vel circiter sita in pratis, moro, pascuis, terra arabili et silvis cum omnibus attinenciis pro octo libris Louaniensium bonorum antiquorum annui census vel valore dicti pagamenti, duobus anni terminis persolvendis, scilicet mediam partem in festo beati^f Baptiste, reliquam in festo Omnium Sanctorum, nunc concedimus et donamus ex habundanti cuili-

1487 ^a aldus A, lees presentes als B. – ^b Michahelis B. – ^c Andwerpiensis B. – ^d Katherine B. – ^e Aleydi B. – ^f het hierna te verwachten Iohannis ontbrekt AB.

bet partem suam de dicto censu solvendam salvo nobis plenarie omni iure nostro, prout in cartis super hoc a nobis traditis plenius continetur, videlicet Gerardo de Vlassele et Agnese eius uxori tres libras et octo denarios Louaniensium antiquorum de moro qui sibi cedit, tali conditione adiecta quandocumque dicta bona venderentur seu mutarentur sive alienarentur, quod hoc erit cum medietate dicti census, si vero morerentur, quod hoc erit cum pleno censu; hoc etiam addito si Gerardus et Agnesa predicti dictum censum annuum non solverent temporibus ad hoc statutis, quod tunc solvent cum tali emenda cum qua dominus terre recipit censum suum salvo semper dictis monialibus debito principali et salvo semper dictis monialibus et conventui omni iure decime turbonum cum omni iure et conditionibus, prout in litteris super hoc confectis, traditis quondam Nicholao et^g Aleidi^e eius uxori predictis, plenius est expressum.

In cuius rei testimonio sigilla nostra presentibus litteris sunt annexa.

Datum anno Domini M° CCC° octavo, in vigilia Pentecostes^{h,i}

(S1) (S2)

1488

1308 juni 4

Alphen

Filips van Liedekerke, ridder, heer van Ulvenhout en Alphen, stelt de hof van de abdij van Tongerlo te Alphen, Nieuwlandse Hoef genaamd, vrij van diverse verplichtingen en draagt het bos van Stoght te Alphen aan de abdij over als eigen goed; zijn broer Raas III (van Gavere), heer van Liedekerke en van Breda, bevestigt op diens verzoek het voorgaande en bezegelt mede.

Origineel

A. Westerlo, Abdij van Tongerlo, abdijsarchief, I, inv.nr. 307. – Afmetingen: hoogte 202 + pliek 39 x breedte 229 mm; gelinieerd; gaaf bewaard, behoudens de bezegeling.

Aantekeningen op de achterzijde: 1° door eind-14e-eeuwse hand: De Alphen; littere qualiter mansionarii curie de Nulende liberi sunt ab omni exactione, hospitum receptione et elemosinarum largitione, 1308; absolvimur ab hospitalitate et aliis. – 2° door 17e-eeuwse hand: In libro privilegiorum folio 162^v.

Bezegeling: drie uithangend bevestigde zegels, die aangekondigd zijn, namelijk: S1 wapenzegel van oorkonder, rond (doorsnede zegelveld 12, rand 4 mm), van bruine was, gaaf (zie hier nr. 1477 S2). – S2 ridderzegel van Raas III (van

1487 ^g op rasuur A. – ^h Pentecostes B. – ⁱ hierna een sluitingsteken A.

Gavere), heer van Liedekerke en van Breda, rond (doorsnede zegelveld 50, rand 6 mm), van groene was, gaaf, met randschrift: · Sigillum ·[:] RASONIS · DomiNI · DE · LIEDEKERKE · DE · BREDA · et · DE · BONLARIO: (voor de aanvulling zie hier nr. 1542 S2), met tegenzegel CS2 wapenzegel van dezelfde, rond (doorsnede zegelveld 15, rand 4 mm), gaaf, met randschrift: +: SECRETVM: SECRETI: MEI: . – S3 wapenzegel van Zeger van Liedekerke, ridder, rond (doorsnede zegelveld 12, rand 4 mm), van bruine was (rechterkant beschadigd) (zie hier nr. 1477 S3), met randschrift: + Sigillum [***] LIEDEKERKE.

Afschriften

- B. 1308 augustus 6, Westerlo, Abdij van Tongerlo, abdijsarchieff, I, inv.nr. 313, vidimus door de schepenen van Breda (zie hier nr. 1491), naar A.
- C. laatste kwart 14e eeuw (na 1380), *ibidem*, II, inv.nr. 1 = [Liber privilegiorum] (*cartularium A*), fol. 162^v, onder *caput*, fol. 160^r: Incipiunt privilegia de Alphen, XXV, en onder de rubriek: Littere qualiter mansionarii curie de Nulende liberi sint ab omni exactione, hospitum receptione, elemosinarum largitione etc., naar A.
- [D]. vóór 1649, niet voorhanden, bekend uit E, afschrift in een handschrift destijds in het bezit van Jacob van Lanschot, schepenen van Breda in 1637, naar onbekend voorbeeld.
- E. 1649, Breda, GA, afd. IV-I, collectie Havermans, suppl. 1980 (voorheen 's-Hertogenbosch, RA, collectie Cuypers van Velthoven), inv.nr. 593 (oud nr. 133), 6, fol. 32^r-32^v, eenvoudig afschrift door Adriaan Havermans, griffier van de stad Breda, naar [D].
- F. 1654 december 8 – 1655 juli 31, 's-Gravenhage, ARA, archieven Nassause Domeinraad 1581-1811, inv.nr. 7962 (voorheen Hingman, nr. 1034) = Registers Breda, vol. 24, fol. 462^r-463^r, authentiek afschrift door notaris J. Borgois, naar C.
- G. begin 18e eeuw, Westerlo, abdijsarchieff, II, inv.nr. 3 = Copia libri privilegiorum in quo continentur bona ac iura spectantia ad abbatem et conventum Tongerloensem (*cartularium B*), fol. 185^r, onder zelfde *caput* en rubriek als C, naar C.
- H. 18e eeuw, Breda, GA, afd. IV-I, collectie Havermans, suppl. 1980 (voorheen 's-Hertogenbosch, RA, collectie Cuypers van Velthoven), inv.nr. 593 (oud nr. 133), fol. [22]-23^r, eenvoudig afschrift naar a.

Uitgaven

a. GRAMAYE, *Antiquitates Bredanae*, 1708, p. 49-50, naar A. – b. ERENS, *Oorkonden abdijs Tongerlo*, I, 1948, p. 162-164, nr. 394, naar A.

Regesten

HERMANS, *Analytische opgave*, 1844, p. 63. – WAUTERS, *Table chronologique*, VIII, 1892, p. 298. – JUTEN, in *Taxandria*, XXXII (1925), p. 313, nr. 3. – CERUTTI, *Middeleeuwse rechtsbronnen Breda*, I, 1956, p. 86-87, nr. 98.

Universis^a presentes litteras visuris et auditoris ·· Philippus de Liedekerka, miles, ·· dominus de Vluehouth et de Alphem, salutem et rei subscripte cognoscere veritatem.

Quoniam que in tempore geruntur cum tempore oblivioni traduntur, nisi scripto perpetuo memorie commendentur.

Eapropter notum facimus universis presentibus et futuris tenore presentium protestantes quod nos viros religiosos ·· abbatem et conventum monasterii de Tongherlo^b Premonstratensis ordinis, Cameracensis dyocesis, et curiam ipsorum de Niwenlanda, in dominio nostro de Alphem sitam, necnon colonum seu mansionarium eorundem in dicta curia bonisque ad eandem spectantibus commorantem et processu temporis moraturum, ab omnibus et singulis servitiorum, petitionum, angariarum et exactionum generibus, ac etiam giista seu hospitem quorumque receptione, elemosinarum ibidem largitione, missarum in capelle dicte curie celebratione et curru onusti panibus in nostris predecessorum et successorum nostrorum expeditionibus concessione, super quibus inter nos ex una parte, et dictos religiosos ex altera, lis et discordia vertebatur, proborum ducti consilio ab omnibus supradictis in perpetuum absolvimus et quitamus, renuntiantes iuri et consuetudini que super premissis in dicta curia et eius pertinentiis habuimus seu habere potuimus, omnibusque iuribus et consuetudinibus que nobis ad infringendum premissa in posterum possent prodesse et antedictis religiosis ·· et eorum colono seu mansionario in parte vel in toto aliquo modo obesse; censu hereditario ab ipsis religiosis debito et nostris iusticiis nobis solummodo semper salvis. Preterea buscum qui vocatur Stoght, inter bona *Templariorum* et bona dictorum religiosorum, predictis ·· abbati ·· et conventui allodialiter contulimus, volentes quod prefati religiosi curia predicta ac bonis ad eandem pertinentibus universis et singulis ad ipsorum liberam voluntatem perpetuo gaudeant et fruantur cum busco de Stoght predicto pacifice et quiete; promittentes etiam ·· abbati et conventui prenominationis premissa omnia et singula perpetuo warandire, ad hec inviolabiliter observanda, nos nostrosque successores in posterum legitime et firmiter obligando.

Supplicamus enim karissimo domino et fratri nostro ·· domino de Liedekerka et de Breda, ut in signum quiticlamationis et renuntiationis omnium premissorum sigillum suum presentibus litteris apponere dignumducat.

Rogamus etiam dominum Sigerum de Liedekerka, fratrem nostrum dilectum, ut sigillum suum presentibus apponat in testimonium premissorum.

In quorum omnium testimonium et perpetuam firmitatem sigillum nostrum presentibus apposuimus, una cum sigillis nobilium predictorum.

Et nos Rasso, dominus de Liedekerka et de Breda, rogati^c a dilecto fratre nostro ·· domino de Vluehouth et de Alphem, premissa omnia confirmamus et in signum quiticlamationis, renuntiationis et confirmationis omnium premissorum sigillum nostrum presentibus duximus apponendum.

Nos vero Sigerus de Liedekerka, miles, sigillum nostrum apposuimus hiis litteris in testimonium omnium premissorum.

Datum et actum Alphem, anno Domini M° CCC° octavo, feria tertia post sanctum Diem Penthecostes, presentibus ·· domino Iohanne de Rotselaer, quondam ·· abbate ·· Auerbo-

1488 ^a versierde initiaal A. – ^b h op rasuur A. – ^c aldus A.

diense, investitis de Barle^d et de Popple Willelmo et Willelmo, Godefrido de Berghen, dapifero terre de Breda, et Petro de Vluehouth, et aliis quampluribus fidedignis.^e

(S1) (S2+CS2) (S3)

1489

1308 juli 14

Raas III (van Gavere), heer van Liedekerke, van Breda en van Boelare, schenkt de nonnen van Breda een jaarlijkse rente van 22 pond zwarte Tournoois uit de cijzen van Rijsbergen, 8 sister rogge en 6 sister gerst uit de goederen van Ancem van Oekel en Gerard van Tiggelt en bevestigt hen in het bezit van 29 bunder te Roosendaal.

Origineel

- A. Oosterhout, klooster St.-Catharinadal, kloosterarchief, Charters, nr. 17a. – Afmetingen: hoogte 118 (rechts 116) + pliek 30 x breedte 231 (onder 229) mm; beschadigd, zonder tekstverlies.

Aantekeningen op de achterzijde: 1° door 14/15e-eeuwse hand: De censu XXI lb. in Riseberghe. – 2° door 15e-eeuwse hand (sterk vervaagd): Van den cijse in Rijsbergen. – 3° door 16e-eeuwse hand, toegevoegd aan de eerste aantekening: ende van tgoet van Oekele; hoe Floris kinders tgoet ontfangen hebben, staet int register. – 4° door 17e-eeuwse hand: D'ou clooster binnen Breda.

Bezegeling: twee uithangend bevestigde zegels, die aangekondigd zijn, namelijk: S1 ridderzegel van oorkonder, rond (doorsnede zegelveld 52, rand 6 mm), van lichtbruine was, randen en ondergedeelte afgebroken (zie hier nr. 1488 S2), met tegenzegel CS1 wapenzegel van dezelfde, rond (doorsnede zegelveld 15, rand 8 mm), tamelijk gaaf (zie hier nr. 1488 CS2). – S2 wapenzegel van Filips van Liedekerke, ridder, heer van Ulvenhout, mogelijk rond (doorsnede zegelveld 12 [+ x], rand 4 mm), van lichtbruine was, klein fragment bewaard (zie hier nr. 1477 S2).

Afschrift

- B. 1308 oktober 19, vidimus door het O.L.V.-kapittel te Breda (zie hier nr. 1496), naar A.
- C. 16e eeuw, Oosterhout, klooster St.-Catharinadal, kloosterarchief, Bundels brieven, I nr. 4 (= nr. 4-5 voorzijde), onder de rubriek: Van de rente van

1488 ^d Baerle C. – ^e hierna een sluitingsteken A.

Rijsberghen en coren, f(*olio?*). 12; 15, *los afschrift (oorspronkelijk onderdeel van een cartularium?)*, naar A.

D. 1765, *ibidem*, *Bundels brieven*, I nr. 4a, *eenvoudig los afschrift*, naar C.

E. 18e eeuw, *ibidem*, *Bundels brieven*, I nr. 4b, *eenvoudig los afschrift*, naar D, *met verbeteringen* naar A.

Uitgaven

a. JUTEN, in *Taxandria*, XXXII (1925), p. 313-314, *bijlage 4*, naar A. – b. ERENS, *Oorkonden St. Catharinadal, 1928-1931*, p. 48, nr. 32 (*gedateerd 16 juni 1308*), naar A.

Ontstaan

Deze oorkonde is geschreven door de hand die ook de nrs. 1485, 1487, 1496 en 1498 mundeerde.

Wii Raes, here van Liedekerke, van Breda ende van Boenlare, maken cont allen^a denghenen die desen brief soelen sien oft horen lesen, dat wii hebben ghegheven ende noch gheven ende hebben bewiset ende noch bewisen den nonnen van Breda twee ende tveentech pont suarter Tornoise of die werde dar af, voeruit te heeffen in onsen ciinse tote Riseberghe, des naest dages sente Seueriins daghe, ende acht zeester rogs ende vire zeester ghersten iarlix, die wii bewiset hebben ende noch bewisen te heeffen ane Ancem^b van Okel viif zeester rogs ende twee zeester ghersten, ende op Gherarts goed van Tichghelt^c drie zeester rogs ende twee zeester ghersten, die gheve wii ende bewise wii hen erflike ende ewelike, payslike ende vredelike te heeffen ende te besitten ende utens ons tote haren behoef, ende geloven hen dar af een warant te wesen als in verorsatinghe^d van haren goede van Rosendale, dat houdet neghen ende tveentech boenre oft dar bi.

Ende omme dat wii willen dat dese dinc vaste ende ghestade blive, so hebbe wii desen brief bezeghelt^e med onsen zeghele^f. Ende bidden onsen lieven broder her Philipsen, here van Vluenhout, dat hi desen brief med ons zeghele. Ende ic Philips van Liedekerke, ridder, here van Vluenhout, omme miins heren bede wille, miins broder, seren^g van Liedekerke, van Breda ende van Boenlaer, voerghenoemt, ende omme dat dese dinc die hiir voer bescreven staet vaste ende ghestade bliven sal, hebbe desen brief mede bezegelt^h med minen zeghele.

Ghegheven int iaer ons Heren M CCC ende achte, des sonnendages na sente Margrieten dach.ⁱ

(SI+CSI) (S2)

1489 ^a al B. – ^b Ancemme B. – ^c Tichgelt B. – ^d or op rasuur A; veroersatinghe B. – ^e bezegelt B. – ^f zegele B. – ^g des heren B. – ^h bezeghelt B. – ⁱ hierna een sluitingsteken A.

1490

1308 augustus 4 (lees 11?)

Arnoud van Wezemaal, heer van Bergen (op Zoom), en zijn broers Gerard en Godfried, ridders, zoons van Gerard van Wezemaal, heer van Bergen (op Zoom), verklaren van abt en convent van de St.-Bernardsabdij (te Hemiksem) ontvangen te hebben al het geld dat hun vader aan de abdij middels Godfried van Bergen, zijn drossaard, in bewaring had gegeven.

Origineel

[A]. Niet voorhanden.

Afschriften

- [B]. *begin 16e eeuw, niet voorhanden, bekend uit D, het oorspronkelijke afschrift in het aldaar genoemde cartularium van de St.-Bernardsabdij, naar [A].*
- C. *eerste helft 17e eeuw, Bornem, St.-Bernardus Abdij, archief abdij St.-Bernards, hs. nr. 322 = Cartularium (alphabetum) rubrum I-I, fol. 11^v-12^r, nr. A 14, onder caput: A rubrum: Littere communes dominorum de Breda, met in de inhoudsopgave, fol. 3^r, de rubriek: Littera quitaclamationis depositi pie memorie Gerardi de Wesemale, geauthenticeerd door J. Andriessen(s), apostolisch notaris (gedateerd 1647), en vervolgens door J. Rubens, openbaar notaris (ongedateerd, ca. 1653), naar [A].*
- D. *1657, ibidem, hs. nr. 332 = Cartularium (alphabetum) rubrum II, fol. 11^v-12^r, nr. A 14, onder caput: A rub(rum)(in het aangevulde gedeelte), afgeschreven en geauthenticeerd door Judocus Bal, apostolisch notaris, naar [A].*

Niet eerder uitgegeven.

Datering

*De dateringsopgave 4 augustus in de oorkonde kan niet kloppen, daar Gerard van Wezemaal, heer van Bergen op Zoom, hier overleden, nog op 8 augustus zijn zegel hechte aan de in origineel bewaard gebleven keur voor Steenberg (zie nr. 1492). In de literatuur wordt zijn overlijden dan ook meestal tussen 8 augustus 1308 en maart 1309 geplaatst (zie VAN ERMEN, *De landelijke bezittingen*, I, 1982, p. 23). Vermoedelijk is de datering van de onderhavige oorkonde, waarvan de tekst alleen uit afschriften bekend is, corrupt overgeleverd en is niet de zondag na Sint Pietersbanden bedoeld, maar de zondag na de octaaf, dat wil zeggen 11 augustus. Bij deze oplossing is Gerard van Wezemaal overleden tussen 8 en 11 augustus 1308.*

Universis presentes litteras inspecturis Arnoldus de Wesemaele^a, dominus de Bergis, Gerardus et Godefridus fratres eius germani, milites, filii quondam pie memorie domini Gerardi de Wesemale, domini de Bergis, salutem et scire veritatem.

Universitati vestre presentibus nostris litteris significamus quod nos recepimus et recepisse nos recognoscimus a viris religiosis dilectis nobis in Christo domino abbate et conventu monasterii Loci sancti Bernardi ordinis Cysterciensis, Cameracensis diocesis, omnem et totalem pecuniam quam predilectus pater noster supradictus in dicto monasterio reponi fecit per manum Godefridi de Bergis, dapiferi sui. Unde premissos dominum abbatem et conventum quo ad premissa quitclamamus omnino.

Presentium testimonio litterarum sigillis nostris sigillatarum.

Datum anno Domini M^{ob} CCC^{ob} octavo, dominica post Ad Vincula sancti Petri.

1491

1308 augustus 6

Schepenen van Breda vidimeren een oorkonde van Filips van Liedekerke, heer van Ulvenhout en Alphen, d.d. 4 juni 1308 (zie nr. 1488).

Origineel

A. Westerlo, *Abdij van Tongerlo, abdijsarchieff, I, inv.nr. 313.* – Afmetingen: hoogte 235 (rechts 241) + pliek x breedte 254 (onder 242) mm; gaaf bewaard, behoudens de bezegeling.

Aantekeningen op de achterzijde: 1° door 14e-eeuwse hand: Vidimus de Niwelande in parrochia de Alphen. – 2° door 17e-eeuwse hand: Alphen, non descripta quia sunt similes littere in libro privilegiorum, 1308.

*Bezegeling: vier uithangend bevestigde zegels, die aangekondigd zijn, namelijk: S1 beeldzegel van Wouter van Heusdenhout, rond (doorsnede zegelveld 13, rand 4 mm), van groene was, gaaf, met randschrift: + Sigillum · WALTERI · DE · HOSENHOVT ·. – S2 beeldzegel van Hendrik Sterke, ovaal (hoogte zegelveld 18, breedte 10, rand 4 mm), van groene was, nagenoeg gaaf, met randschrift: [Sigillum] · HENRIC[I ·] STARK[E] ·. – S3 beeldzegel van Hendrik Rulinszn., rond (doorsnede zegelveld 15 [+ x], rand 4 mm), van groene was, beschadigd (linkerrand afgebroken), met randschrift: + Sigillum · HENRICI · R[OEL ***] (voor de aanvulling zie hier nr. 1493 S2). – S4 monumentaalzegel van Pieter van der Cameren, rond (doorsnede zegelveld 13, rand 4 mm), van groene was, rand een weinig beschadigd, met randschrift: Segel PIET[ER] VAN DER · CAMER.*

1490 ^a Wesemale D. – ^{b-b} millesimo trecentesimo D.

Uitgave

a. ERENS, *Oorkonden abdij Tongerlo, I, 1948, p. 173, nr. 400, naar A.*

Universis^a presentes litteras visuris et auditoris nos Walterus dictus de Hosenhout, Henricus dictus Sterke, Henricus filius Rulini et Petrus dictus de Camera, scabini in Breda, salutem cum noticia veritatis.

Noveritis nos vidisse litteras sigillatas sigillo nobilis viri domini Philippi de Liedekerke, militis, domini de Vluehout et de Alphen, una cum sigillis virorum nobilium domini Rasonis, militis, domini de Liedekerke, de Breda et de Boenlare, ac domini Segeri de Liedekerke, militis, domini de Hubeermont, non cancellatas, non abolitas nec in aliqua sui parte viciatas, quarum tenor talis est:

— — — (*hierna volgt de tekst van nr. 1488*).

Et nos scabini predicti in signum visionis litterarum predictarum sigilla nostra presentibus litteris duximus apponenda.

Datum anno Domini M^o CCC^o octavo, feria tertia post festum beati Petri ad vincula.^b

(S1) (S2) (S3) (S4)

1492

1308 augustus 8

Raas III (van Gavere), heer van Liedekerke, van Breda en van Boelare, en Gerard van Wezemaal, heer van Bergen op Zoom, verlenen aan Steenbergen een keur (de zgn. Nieuwe keur).

Origineel

A. Zevenbergen, RAWB, stadsarchief Steenbergen, inv.nr. 7. – Afmetingen: hoogte 710 (rechts ca. 700) + pliek 49 (rechts gedeeltelijk afgescheurd) x breedte 597 (onder 572) mm; gelinieerd; beschadigd, met gering tekstverlies.

Aantekening op de voorzijde: door 18e-eeuwse hand: Nota. – Aantekeningen op de achterzijde: door 18e-eeuwse hand: Privilegie van Raes, heer van Liedekerke etc., 1308; g(?).

Bezegeling: twee uithangend bevestigde zegels, die aangekondigd zijn, namelijk: S1 ridderzegel van Raas III (van Gavere), heer van Breda, rond (doorsnede zegelveld 47, rand [y] mm), van lichtbruine was, rand en bovenzijde afgebrokkeld (zie hier nr. 1488 S2), met tegenzegel CS1 wapenzegel van dezelfde, rond (doorsnede zegelveld 15, rand 4 mm) (zie hier nr. 1488 CS2). – S6 zegel in bruine was, waarschijnlijk van de stad Bergen op Zoom, fragment

1491 ^a versierde initiaal A. – ^b hierna een sluitingsteken A.

(zie CSN 573 en hier nr. 1128 S4), met tegenzegel CS6, fragment van een zegelafdruk (zie CSN 574 en hier nr. 1128 CS4); drie bevestigingen, met nog zichtbare zegelafdruk op de uithangende dubbele stroken perkament, voor drie andere aangekondigde zegels (S2D, S3D, S5D); en één bevestigingsplaats (waarvan drie sneden in de pliek zichtbaar zijn), voor een eveneens aangekondigd zegel (LS4).

Afschriften

- [B]. 1349 mei 30, niet voorhanden, bekend uit een vermelding in de 16e-eeuwse inventaris van Claes Vierling, griffier van de Rekenkamer ('s-Gravenhage, ARA, archief Nassause Domeinraad, I, Raad en rekenkamer te Breda, inv.nr. 462, 1e katern (eerder Folio 537, nr. 36) = XXXVI, fol. 4^v-5^r), op 15 november 1539 aanwezig in de kom van Steenbergen, vidimus door onbekende oorkonder, naar A.
- C. 1409 mei 14 – 1415 mei 8, Zevenbergen, RAWB, stadsarchief Steenbergen, inv.nr. 1 = Oude costumen van Steenbergen (Eerste of Oudste keurboek van Steenbergen, voorheen register A), fol. 27^r-36^r, onder de rubriek: Die nyen kore, naar A.
- D. 16e eeuw, Breda, GA, afd. I-1a, oud-administratief archief van de stad Breda, inv. (Hingman) nr. 3 = Out keurboek, p. 292, onder de rubriek: Copie uuyten nyeuwer kore van Steenbergen, gewaarmerkt onvolledig afschrift (alleen de regels over het schepenvonnis in ¶31) door Jacob Huyven, secretaris van Steenbergen, en geauthenticeert door J. Bodt, openbaar notaris, naar A.
- E. 1609 januari 1, 's-Gravenhage, ARA, archieven Nassause Domeinraad 1581-1811, inv.nr. 12649 (voorheen Folio, inv.nr. 384 en fol. 595, nr. 27) = katern N° XXVII, fol. 1^r-15^r, onder de rubriek: Copie, authentiek afschrift door C. van Stoutenburch, notaris te Steenbergen, naar A.
- F. ca. 1650, Breda, GA, afd. IV-1, collectie Havermans, suppl. 1980 (voorheen 's-Hertogenbosch, RA, collectie Cuypers van Velthoven), inv.nr. 1705 en 1707 (oud nr. 48), Steenbergen, Princenlant etc. 3 en 4: Oude, middele en nieuwe ceuren van Steenbergen de annis 1272, 1292, 1308, eenvoudig afschrift, naar C.
- G. 17e eeuw, Brussel, ARA, Gérard, inv.nr. 55A = Ordinantiën, statuten van sHertogenbosch (register afschriften Brabantse steden), [fol. 133-140], niet naar C.
- H. 18e eeuw, Zevenbergen, RAWB, stadsarchief Steenbergen, inv.nr. 3 = Kopie keurboek van Steenbergen (afschrift en vertaling van het oudste keurboek), fol. 11(bis)^r-16^v, naar C.

Uitgave

a. BEZEMER, *Oude rechten van Steenbergen*, 1897, p. 20-36, naar CG.

Regest

DELAHAYE, *Archief Steenbergen, I*, 1963, p. 131, nr. 12.

Datering

Voor de datum van overlijden van Gerard van Wezemaal, niet voor maar na 8 augustus 1308, zie nr. 1490.

Tekstuitgave

De nummering der paragrafen als aangebracht in a is aangehouden.

Wi^a Rase, here van Liedekerke^b, van Breda ende van Boenlaer, ende wi Gheraert^{a c} van Wesemale, here van Berghen vp^d den^d Zoem, maken cont alle denghenen die desen ieghenwordeghe tsaertere sullen sien ende horen lesen dat wi met onsen vrien wille ende bi rade van onsen goeden lieden omme orbare van alle onsen lande hebben ghegheven ende gheven ene vriheit ende een recht die in dit ieghenwordeghe gheschifte siin, onsen lieden die woenen ofte woenen sullen binnen Steenberghe^e ewelike te hebbene ende te gheduerne van ons ende onsen nacomelinghen alsoe alst hierna ghescreven staet. Dese vriheit ende dit recht sal beghinnen van Spelreborch streckende te Maremonde, van Maremonde tote Westlake in Dankolfsberch, ende van Dankolfsberch^f saelt hem weder strecken tote Spelreborch, uteghenomen dat goet dat der ioncvrouwen van Machline was, dat te rechte sal gaen aldaert tote noch ghegaen heeft.

(1) ¶ Van daghene. ¶ So wie dat enen ghebuer van Steenberghe^e wille doen daghen van scoude ofte van anderen dinghen, hi salne doen daghen tsoendaghes ter kerken van benoemder scout oft van benoemder saken, up enen dach die hem de rechtere in de weke legghet met scepenen ende vroech voer der noenen te berechtene. Ende deghene diere ghedaghet es en coemt hi niet te sinen daghe up dat hi binnen lans was binnen de daghinghe, soe sal dandere halen up denghenen diere ghedaghet es van alsoe groet alse hine beclaghede hine wilse minderen. Ende es dat sake dat de claghere niet ne coemt te sinen daghe, soe es dander verhoed van hem alse van diere claghe. Ende de rechtere sal te sinen ghedinghe de vierscare bewerken. Ende hi sal driewarf voert eessen, ende deghene diere ghedaghet siin en comense niet te haren ghedinghe, de rechtere salse te banne doen. Ende enen ghebuer sal men bedraghen van scoude met tween scepenen oft met drien ghebueren, die wettachtighe liede siin. Ende de scout die scepenen kennen, die sal de rechtere doen hebben up den derden dach van der tiit dat ment betoeghet heeft met scepenen oft daarna ende sonder eneghe daghedinghe te doene. Ende scepenenkennisse gaet voer alle kennisse, behoudelike aldaets onser renten ende ons legghescats. Ende wien de scepenen kennen van scoude voer tseren mesdaet, die scout sal vore wesen ende vore gaen.

(2) De dingheboeten van scoude ende verroepen boete die sal siin XII d. ende de ban sal siin II s., half onse ende half der scepenen. Ende van allen ghedinghe ende van besettinghen soe es de ban II s.

(3) De rechtere mach alle sondaghe wel daghen van scoude ende van andren saken. Ende vremen lieden die beclaghet werden van scoude, dien sal men dach besceeden up den derden dach ende voer der noenen ende si sullen seker doen rechts te pleghene. Ende

1492 ^{a-a} eerste regel (vanaf Wi tot en met Gheraert) met zeer vergrote en versierde letters A. – ^b Liedekerke C. – ^c Gheeraerd C. – ^{d-d} opten C. – ^e Steenberghen C. – ^f Dankolfsborch C.

vremde liede moghen deen den andren betughen van scoude ende van andren saken met drien wettachteghen mannen.

(4) Ende die den andren beclaghete tonrechte ende hi sire claghe achterblijft, hi sal hem sinen cost betren bi den scepenen.

(5) Ende men mach wel alle daghinghe verlegghen bi rade des rechters ende der scepenen, es dat sake dat niet berecht en wert up den eersten dach.

(6) Alle daghelicse comanscepe die men doet omme ghereet ghelt oft omme manghelinghe van andren goede, die sal men berechten sonder daghinghe alse mens beghert.

(7) Wat ghebuer van Steenberghe, die buten lans es omme sine comanscepe ende onvluchtech es eer menne daghet van scoude, dien en sal men niet vervolghen van enegher scout, menne winse up hem met kennissen hi en si eer binnenlans.

(8) Ende alrehande goet dat men sculdech es, dat sal men ghelden eenscat sonder van ghereeden ghelde, dat sal men panden anderhalfscat. Ende denghenen die men pand, seghet men hem ane dat hi ghelt heeft, dat sal hi voertbrengghen oft hi sal sine onscout doen, dat hiis niet en heeft. Ende men sal de pandinghe doen hebben van den eersten goede daert de claghere kiest. Ende en heeft hi gheen haveliic goet, dat men driven oft draghen mach, soe sal menne panden ane sine husinghe oft an sine aerve, ende daer sal menne ute doen. Ende hi maghet selve vercopen binnen zesse weken, en ghelt hi die scout niet tenden den zesse weken, so maghet deghene vercopen, diet ghepant heeft, ende nemen siin ghelt anderhalfscat. Ende coemter yewet over, dat sal deghene hebben dies tgoet was. Ende ghebrect den clagere yewet, daerof sal men voert recht doen ende van den cope sullen de heren waerant wesen. Ende deghene diere beclaghete es en heeft hi gheen goet, men salne vore die scout leveren. Daer pandinghe ghedaen es, wien die pandinghe onderbleve, die se anevinghe buten sinen wille die se ghepand heeft, hi verboerde ieghen de heren III lib., ende vierscatte die pandinghe te gheldene denghenen die se ghepand hadde. Ende wie die pande wechvoerde ende vluchtech daermede ware bi nachte ofte bi daghe, dien soude men volghen alse van roeve ofte van dieften.

(9) ¶ Van erfchense. ¶ Soe wie dat erfchens sculdech es hi salne gheven denghenen dien hine sculdech es up sine chensdach, ende dade hiis niet, men mochtene doen panden twiscatte up den derden dach ende daarna met ere boeten. Ende van der heren anderen renten ende van haren legghescatte alse hare dach leden es, soe sullen sine doen panden alsi willen.

(10) Soe wie dat sine ernisse vercoept, hi saelt doen ghebieden drie soendaghe nadat hiit vercocht heeft. Ende binnen dien drien gheboden eer ment upgheeft, soe moghent de naeste maghe hebben van wiven ofte van mannen dies begaren van aneboerten. Ende begares nieman van aneboerten, soe saelt deghene hebben diet ghecocht heeft. Ende deghene diet aerve hebben sal, men salne daerin aerven voer drie scepenen tenminsten, ende de rechtre salre af hebben IIII d. ende elc scepene II d.

(11) Ende alle onse liede van Steenberghe^e sullen hebben wech ende waterganc te haren goede met haren cost daer siis behouven bi prise van den rechtre ende van den scepenen.

(12) ¶ Van scuttinghen. ¶ De rechtre te Steenberghe sal setten enen ghemenen scuttere ende die sal scutten bi alsulker boeten alse de rechtre ende de scepenen daertoe setten. Ende die siin scot^g name, hi soud beteren den heren XXVII s. ende de scuttinghe vierscatte te beterne.

1492 ^g aldus A, scut C.

(13) ¶ Van des dorps orbare. ¶ Waer ghemeene orbare te doene es des dorps van Steenberghe, dat sal men doen bi rade der heren of derghere die van harenhalven siin ende bi den scepenen van Steenberghe^e. Ende si moghen daertoe roepen dien si willen.

(14) Alle saken ende alle dinc die binnen Steenberghe^e ghevallen, die sal men binnen Steenberghe^e berechten bi den scepenen, hen ware sake die te gheenen vonnisse en staen.

(15) Die liede van Steenberghe wille wi quite houden ende vri van scote ende van alrehande moyenisse, hen ware van orloghe ofte van lantware, ofte van alsulken dienste alsoe die van Breda ende die van Berghen an den Zoem ons doen, na hare macht van goede ende na hare macht van lieden, ende elken here siin ghelike, die van Steenberghe^e en verborent met worden oft met werke.

(16) ¶ Van twiste. ¶ Wie dat enen mensche te Steenberghe heet lieghen ofte godshat, hi verboert ieghen denghenen diere ghelogenstreept es oft diere ghegodshat es V s. ende ieghen de heren V s. Twist die men doet te Steenberghe vans saterdaghes na noene tote des maendaghes ter noenen toe in bulslaghen oft in bloetreesen, hen ware ghedaen met verboden wapenen, hi sal beteren denghenen die de smerte ontfaet XXVII s. ende den heren XXVII s., hen ware dat sake dat die mensche soe ghequetst ware, dat hi legher hadde ofte arsarterien behouvede, dat soude men beteren bi rade der scepenen. Ende bulslaghe ende alrehande twist sonder bloet, die ghevallen binnen der weke, dat sal men betren X s. denghenen die ghesleghen ofte meshandelt was, ende den heren X s. Ende bloet sal men betren denghenen die ghesleghen ofte meshandelt es XX s. ende den heren XX s. Soe waer dat een mensche soe ghequetst word van wonden ofte van slagen dat hem beene utegaen, ofte int lit vermenct wort, dat sal men betren denghenen die de smarte ontfaet VII lib. ende X s., ende den heren VII lib. ende X s. Soe wie dat yemene lit ofslaet ofte oghen utesteket, hen ware met verboden wapenen, wort hire of ghevaen ende hi daerof verwonnen wort, hi saelt betren denghenen dien hiit doet XX lib. ende den heren XX lib., ende ware dat sake dat hiit alsoe niene beterde, soe sal men over hem rechten van alsulken leden alsoe hi ghenomen heeft, ende ontvliet daerof uten lande ende niet terechte en coemt, men salne indaghen ende verdeelen. Soe wie dat eneghen mensche wond met ghepinden stave, sonder been ute gaen ofte met menke, hi verboert ieghen denghenen dien hiit doet III lib. ende ieghen de heren III lib. Soe wie dat yemene wond met swaerden, sonder been ute gaen ofte menke, hi verbord ieghen denghenen dien hiit doet V lib. ende ieghen de heren V lib. Soe wie dat yemene quetst met knive oft met fautoene, of met misericorden of met yserinen priemen, of met loetwappere of met cortoiscolven, of met Lumbaardschen^h messe, ende die met piken steket ende met andren wapenen, der voereghenoemder wapenen ghelijc, die daerof vorevluchte es, men salne indaghen ende en coemt hi niet ten rechte, men salne verwisen ende verdeelen. Ende word hi daerof ghevanghen, ofte coemt hi daerof ten rechte, men sal hem doen vonnisse ende recht. Ende word hi verwonnen van der mesdaet, hi saelt betren denghenen daer hi ieghen mesdaen heeft, sine smarte vier-scatte ende den heren te haren ghenaden ofte XXX lib. gheven. Soe wie dat doetslach doet an eneghen mensche, hen ware an die wetteloos gheleghet siin, ofte die wiif vercracht, oft die roef doet, oft die mordbrant sticht, ofte die vrede breket, gaet hire of voere men salne daerof indaghen, ende coemt hi niet ten rechte, men salne verdeelen, ende worden si ghe-

1492 ^h Lombaertschen C.

vaen daerof, ofte comen se in daerof ten rechte, men sal hem vonnisse doen. Ende worden se daerof verwonnen, soe hebben si verboert hare liif ende hare goet, ende elken te rechte over siin liif na sire mesdaet, behoudelike haren wetteliken wiven hare gherechte deel van haren goede. Ende elkes wiifs mesdaet sal men rechten ghelike eens mans mesdaet, die se verboert metter hant. Soe wat quetsinghen ghedaen word binnen vrede sonder doetslach, dat sal men denghenen beteren dire ghequetst word vierscatte van sinen goede diet ghedaen heeft.

(17) ¶ Van ghedinghe. ¶ Voert waer dat de rechttere dinghen wille van twiste, daer sal hi dach doen bi den scepenen denghenen dire of ghevaen siin oft seker daerof ghedaen hebben. Ende te dien daghe soe sullen si vord comen ende men sal se verwinnen metter waerheiden, begarets de rechtte oft de claghere de waerheit daerof. Soe sal hi sine onscout doen daerof, dar hi se doen, oft hi saelt betren. Ende de rechtte mach drie waerheiden doen binnen viertiennachten na dien dat hiis eerst beghint ende nemmeer. Ende alle deghene die de rechtte ter waerheiden daghet ende binnen lans siin, en quamen sire niet, soe waren si ban sculdech, dient te wetene ware ghedaen, ende quame hi dan niet ten achtersten daghe ende in de waerheiden niet vonden en ware, daer men omme proefde, soe soude hiit betren den claghere ende den heren alsulke mesdaet daer men omme proevede. Ende wie dat utevaren wille, hi sal comen vore den rechttere ende vore de scepenen ende segghen sine waerheide van twiste, ende men sal se ontfaen. Ende alle waerheiden sal men doen openbaer. Ende men sal enen ghebuer bedraghen van twiste met tween wettachteghen gheburen, ende enen vremen mensche met tween wettachteghenⁱ menschen. Ende waer dat twist ghevallet bi nachte, deghene die ten twiste niet en siin, die sullen vrede hebben tote des naestes daghes ter noenen toe.

(18) Alle daghinghe die men doen sal van hoghen gherechten, daer men liede omme verdeelen sal die vorevluchte siin, die sal men daghen van dien daghe over haren derden dach ende up haren eersten dach, ende over ander dach up haren andren dach ende over dversnacht, daarna up haren derden dach, ende bieden hem gheleede ten rechte. Ende comen se niet ten rechte binnen dien daghinghen, soe siin si vervolghet van alle dien, daer si of aneghesproken siin ende daer si of ghedaghet siin. Ende des anders daghes, alse de heren willen of die van haren halven siin, soe moghen si dat vonnisse doen wisen up hemlieden, soe dat men se verdeelen sal ende legghen se buten allen lantrechte.

(19) ¶ Noch van twiste. ¶ So waer dat ghebure van Steenberghe twisten onderlinghe buten lans ende die dinc daer berecht word, dat en sal men te Steenberghe niet berechten. Ende ware dat sake dat ghebuer van Steenberghe buten lans twisten up vremde liede of up enen vremen mensche, dat en sal men niet berechten te Steenberghe, hen ware dat die vremde mensche quame te Steenberghe ende hi hem daer beclaghede van dien twiste, soe soude men dat berechten te Steenberghe.

(20) Welthitⁱ de scepenen ter banc gheseten siin, soe wie daer coemt ende die vierscare met worden ofte met werken stoert oft lettet, hi sal dat betren den heren III lib. ende elken scepene die daer es X s. Ende ieghen wien hi mesdoet daer in de vierscare, dat sal hi hem beteren vierscatte na die kore, hen ware of^k hi mesdade ieghen rechtte of ieghen scepenen of ieghen die hoghe gherechten, dat soude hi den heren beteren alsoe alse de kore houd.

1492 ⁱ vremen *aldus C.* – ^j welc tiit *C.* – ^k dat *C.*

(21) Soe wie dat enen knief ofte verbodene wapene trect in evelen wille tote yemene waert, hi verboert ieghen denghenen daer hi se up trect XX s. ende ieghen de heren III lib. Soe wie dat een bloet swaerd trect in evelen wille up yemene, hi verboert ieghen denghenen daer hiit up trect X s. ende ieghen de heren XX s. Soe wie dat eneghe wapene brengt ten twiste, hi verboerd X s. ieghen de heren.

(22) ¶ Van laghinghen. ¶ Wie dat yemene laghet met hem tweene ofte met meer ende in de laghe mesdoet, hi verboerd ieghen de heren van der laghen X lib. Ende dat hi mesdoet in die laghe hi saelt hem beteren denghenen daer hiit ieghen mesdoet vierscatte na de kore, sonder van manslachte, ende den heren eenscat na de kore. Ende deghene die belaghet siin, dat si wederdoen in de ware binnen der laghen, diene verboren niet, hen ware van doetslaghe.

(23) ¶ Ware dat sake dat men den drossaten ofte scoutaten oft onsen knapen mesdade te Steenberghe, oft dat men onse ghevanghen name ofte onse recht wederstoede, dat en soude te gheenen vonnisse staen, maer an ons selven.

(24) Ende ware dat sake dat daer lumbaerde quamen te leenne ghelt om meer ghelds van onsen halven, die soude wi bescermen ghelikerwijs dat wi doen ofte doen souden te Breda ofte te Berghen.

(25) Soe wie binnen Steenberghe mesdoet ende daerof vluchtech es, wie sone wederstaet omme ten rechte te houdene ende wiene te rechte houdet, diene verboert niet.

(26) ¶ Van huussoekinghen. ¶ Soe wie dat huussoekinghe doet bi daghe omme twist te doene up yemene, hi saelt beteren denghenen die int huus woent V lib. ende den heren V lib. Ende doet hi eneghen twist daerbinnen, dat sal hi beteren twiscatte, nadien dat de twist valt. Ende ghevallet bi nachte, dat sal hi betren denghenen die int huus woent X lib. ende den heren X lib. Ende de twist dire binnen gheschiet, sal wesen vierscatte. Ende die binnen den huse siin, dat si udewaert^l doen omme hem te verwaerne, dat en sullen si niet beteren.

(27) ¶ Soe wie dat scepenen wederseghet wetende, ende dien de scepenen wisen hem daerof wederseghet, hi saelt beteren den heren III lib. ende X s. ende elken scepene X s.

(28) ¶ Ende een ghebuer van Steenberghe die begaert enen vremden mensche te rasterne, hi mach twee ghebuer van Steenberghe ofte meer doen houden dien mensche ten rechte, ende hilden si niet den vremden mensche, soe verboerden si manliic XX s. ieghen denghenen die hem hem^m dien mensche bevolen hadde te houdene, ende XX s. ieghen de heren.

(29) Wanneer dat de twist versoent es metter minnen, soe es de vrede ute ende quite. Soe wie dat vrede ontseghet ofte versvighet den heren oft denghenen die van haren halven siin, oft den prochiepape van der kerken, oft eneghen scepenen, oft eneghen ghesvoren, oft eneghen waerd in siin herberghe, alse dicke alse hine ontseghet ofte versvighet, soe verboert hi ieghen de heeren III lib., updat menne betughen mach met drien wettachteghen mannen.

(30) Ende twee scepenen moghen vonnissen ontfaen ende kennissen ende wisen, daer siis vroet siin.

(31) Ende wat scoutate es in onse stede te Steenberghe, hi sal svaren dese kore ende dese vriheit te houdene, ende elken mensche vonnisse ende recht te doene na sine beste macht

1492 ^l voerewaert C. – ^m dittografie A.

ende bi sire wetenscepen met scepenen. Ende ware dat sake datter ghedinghen ghevielen daer de drossate toe comen wille, die mach daer dinghen ende vonnissen manen ende elken mensche recht doen bi den scepenen. Ende van hoevele drossaten ende scoutaten siin te Steenberghe, daer sulle wi hebben ten ghedinghe maer enen maenre. Soe waer dat vonnissen ghemaent worden scepenen te Steenberghe, dat de kore niene houd, dat sullen si wisen bi haren vroedoeme ende met vollen ghevolghe van scepenen, ende dat sal vorwaerts gaen ende recht siin. Ende dat vonnisse moghen de scepenen upholden drie dinghedaghe, ende worden siis dan niet vroet ende niene uten, soe sullen siit halen te Berghen an den Zoemane hare hoeft. Ende wat hem daer ghegheven word dat sullen si houden voer recht.

(32) ¶ Van dieften. ¶ Soe wie dat diefte dade tusschen VI d. ende V s., hi verboerde sine oere. Ende die daerboven stale, hi verboerde siin liif, van wat goede dat ware. Wat goede beclaghet worde van dieften ende onder wien dat beclaghet word, dat sal de claghene sine maken ten heileghen hemⁿ sestere, hi saelt vore svaren ende si vive wettachtighe liede na. Ende ware dat sake, dat yemen diefliic goet cochte bi dagheslichte binnen Steenberghe ende hi wettachtighe liede hadde, diet hem kennen binnen Steenberghe dat hiit wettelike ghecocht hadde, hi ware quite ieghen de heren van der mesdaet, maer tgoet dat hire omme gaf, dat hadde hi verloren. Ende hadde hi den coep buten ghedaen, dat moeste hi betoeghen alsoe alse den scepenen recht dochte. Soe wie dat yemene beclaghet van dieften boven V s. ende dies achter blivet, hi verboert XX s. ieghen dien hi beclaghede, ende ieghen de heren XX s. Ende wie dat yemene beclaghet van dieften van V s. ende daerbeneden, ende dies achterblivet, hi verboert ieghen dien hi beclaghede X s. ende ieghen de heren X s. Soe wie dat enen dief vanghet, hi salne den rechtere toe brenghen, ende daeran en verboert hi ende sine hulpers niet.

(33) ¶ Van weeskinderen. ¶ Daer weeskinderen siin ongheliaert, de naeste maghe van vadre ende van moedere, die sullen hem kiezen enen voghet ende dien sal hem de rechtere gheven. Ende draghens de maghe niet overeen, soe sal hem de rechtere enen voghet gheven bi rade der scepenen. Ende weeskinderen die ongheliaert siin, die en sal men niet ontaerven, hen si bi rade des rechters ende der scepenen ende der ghemeenre maghe.

(34) Waer vader ende moeder hebben kinder utegheset ende ghegoed in huwelike, ende die kindre sterven sonder gheboorte van hem, dat goet dat si laten dat sal wederkeeren an vader ende an moeder evenlanc dat dbedde van vader ende van moeder gheheel es ende^o si beide leven^o. Ende alst bedde ghesceeden es, soe saelt tgoet gaen an de gheboorte daert sculdech es te gane. Ware dat sake dat kinder daer de vader oft de moeder of waren doet, datter een kint storve, soe soude de broeder oft de suster, diere bleven van dien vader oft van diere moeder, daert goet of comen ware, dat goet behouden. Ende blevet noch suster noch broeder, soe soude tgoet comen an de naeste gheboorte van der side daert goet of comen ware. Ende in die deelinghe van dien goede soe saelt kint wesen ins vader stede oft in der moeder.

(35) Waer man ende wiif kindere ute hebben ghegoed in huwelike ende daarna vader ofte moeder stervet, ende wille dat kint, datter ute gheset es ende ghegoed was, in comen ende deelen, soe sael inbrenghen te deele alsulc goet alse hem was ghegheven in huwelike oft alsoe goet.

1492 ⁿ siin C. – ^{o-o} vanaf ende tot en met leven ontbreekt C.

(36) ¶ Elc mensche mach tymmeren te Steenberghe up siin lant dat hi wille, sonder molen ende vesten.

(37) ¶ Van stommen beesten. ¶ Waer een mensche heeft stomme beesten die berucht siin oft enech goet dat onseker es, dat berucht ende beclaghet word vore scepenen, ende de rechttere dien mensche dies dat goet es ghebied met scepenen dat goet wech te doene ende te versekerne, soe dattere niemene letsel noch scade of come, ende verhoed hiis niet, soe sal hiit beteren alsoe alse scepenen recht dinct. Ende beesten ende goet dat niet berucht es, dat yemen mesquame oft scade dade, ende de mensche diest ware niet an hem en droughe, soe ware hi da[er]mede^p quite, maer droeghe hiit an hem, hi soud beteren bi den scepenen.

(38) ¶ Wie dat verwonnen [wort van]^p scepenen van valscheden van ghelde mede omme te gane ende daer ment over wint, hi verboert liif ende goet, ende men salre over rechten ende sieden. Ende wie dat van anderen valscheden verwonnen word, hi sal die valschede beteren bi vonnisse der scepenen.

(39) ¶ De heren, oft die in hare stede es, sullen maken zeven scepenen wettachteghe liede, soe welke dat hi kiest tusschen Kersavont ende Dertiendach. Soe sal hi se doen svaren scependoem dat iaer omme. Ende ware dat sake datter storve een scepene ofte meer, ofte datter yeman siin scependoem verboerde, soe soude men daer insetten enen andren scepene.

(40) ¶ De heren, oft die van haren halven siin, moghen dinghen te Steenberghe viere iaerghedinghen int iaer, ende die sullen si legghen bi rade der scepenen.

(41) ¶ Van scoude. ¶ Scout die vore scepenen ghesekert es, ware dat sake dat scepenen of ghedaen worden daerbinnen, si moghent iaer ende dach kennen elken mensche dies te doene heeft, gheliic andren scepenen daerna, dat hare scependoem utegaet. Ende scepenenletteren sullen kennen ende duren alsoe langhe alsoe men se toeghet. Ende es yemen, dien men scout eeschet ofte vorwaerden, ende daer menne of betughen wille, heeft hi se vergouden ende hiis hem vermet, soe moet hi se betughen met alsulken ghetughe alsoe hise up hem winnen wille, dat es te wetene met scepenen oft met gheburen ofte met andren wettachteghen lieden.

(42) ¶ Wie soe ghebuer sal worden te Steenberghe, hi sal comen up enen dinghedach vore rechteren ende vore scepenen, ende worde bi hem ghebuer. Ende hi sal ofdoen sine voerdaet binnen iare ende binnen daghe, ghelike enen vremden mensche word hi daerof beclaghet, ende daernaer sal menne houden over ghebuer van allen saken.

(43) ¶ Wie dat yemene beclaghet ende achterblivet van sire claghe, hi sal ghelden sine mesdaet alsoe alse scepenen sullen wisen.

(44) ¶ Soe wie dat delvet ofte anevaet tsheeren lant oft eens anders, oft in straten oft in waterganghe, hi saelt betren denghenen dies tgoet es sine scade vierscatte ende den heren XXVII s.

(45) ¶ Alle deghene die woenen binnen der kore ende zel ontfaen, si sullen gheven van elker cupe II d. voer allen cost.

(46) ¶ Soe waer dat ghedinghe ofte ghebot es ghelegghet bi den scepenen, wat scepenen daer te dien ghedinghe niene quame in tides die liede te berechtene, hi verboerde II s., hen ware dat hem noetsake lettede.

(47) ¶ Alt leen dat men houdet van den heren sal comen te sinen gherechte vore sine heren ende te sinen rechte.

1492 ^p lacune door beschadiging perkament A.

(48) ¶ Voert wille wi dat onse scouttaten van Steenberghe moghen enen man setten, ofte twee an den Oestberch ende an den Westberch, ende daeromtrent liede te rasteerne ende vrede te nemene met gheburen ende te rechte te brengene te Steenberghe. Ende so wie dat hem daertoe nienne helpt in niet en staden staet, daer hire toe vermaent word, hi verboert ieghen de heren X s., ende wie daer ieghen doet, hi saelt beteren na de kore.

(48a) ¶ Van allen mourdiken ende van^q mourlande, dat men utegheeft binnen der heren lande, behoudelike elkes menschen leene, die sullen hare hoeft halen ende vonnissen te Steenberghe, daer siis selve niet vroet en siin.

(49) Ende wi willen, dat alle deghene die ter vierscaren behoren te Steenberghe, dat si in den selven rechte sullen siin ende in deselve kore, daer die in siin, die bescreven siin tuschen de palen alsoe alst voerseit es.

¶ Ende ommadat wi willen dat alle dese sticken bliven ghehouden vaste ende ghestade eewelike durende sonder wedersegghene van yemene, gheliic dat hiervoeren ghescreven staet, soe hebbe wi Rase, here van Liedekerke, van Breda ende van Boenlaer voerseit, desen ieghenwordeghen tsaertre ghezeghelt met onsen propren zeghele utehanghende in kennissen van waerheden. Ende wi Gherard^c van Wezemale^r, here van Berghen voerseit, omme te houdene van ons ende van allen denghenen, die na ons comen sullen dese vriede ende dit recht in al der manieren dat hiervoren staet bescreven, sonder wedersegghene van yemene, noch te verwandelne in enegher manieren, soe hebbe wi desen tsaertre ghezeghelt in orconscopen van waerheden met onsen propren zeghele utehanghende. Ende omme de meerre sekerhede soe bidde wi Rase, here van Liedekerke, van Breda ende van Boenlaer vorengheoemt, onsen lieven broeder Philipse van Liedekerke^s, here van Vluenhout, ende on[sen]^p scepenen van onser poert van Breda, dat si desen tsaertre zeghelen met haren zeghelen in kennissen van waerheden. Ende ic Philips van Liedekerke, riddere, here van Vluenhout, ende wi scepenen van Breda omme de bede ons liefs heren sheren van Liedekerke^s, van Breda ende van Boenlaer, soe hebbe wi desen tsartere ghezeghelt met onsen propren zeghelen in orconscopen van waerheden. Ende wi Gherard^t van Wezemale^r, here van Berghen up^d den^d Zoem^u, ommadat wi willen dat dit te bat ghehouden si ende te bat kinlec allen denghenen, die dit sullen sien ochte horen lesen, soe bidde bidde^m wi onsen lieven sone Arnoude van Quaecbeke ende onsen scepenen van Berghen up^d den^d Zoem dat si hare zeghele hanghen an desen ieghenwordeghen tsaertre in kennissen van waerheden. Ende ic Arnout^v van Quaecbeke, riddere, omme de bede miins heren miins vader, ende wi scepenen van Berghen up^d den^d Zoem omme de bede ons liefs heren sheeren van Berghen voerseit, soe hebbe wi onse propre zeghele ghehanghen an desen ieghenwordeghen tsaertre in orconscopen van waerheden.

Dit was ghedaen ende ghescreven int iaer ons Heren alsoe men screef dertienhondert iaer ende achte, des dondersdaghes vore sente Laurensdach in den ouste.^w

(S1+CS1) (S2D) (S3D) (LS4) (S5D) (S6+CS6)

1492 ^q hierna allen C. – ^r Wesemale C. – ^s Lyedekerke C. – ^t Gheeraert C. – ^u Soem C. – ^v Arnoud C. – ^w hierna een sluitingsteken A.

1493

1308 augustus 26

Schepenen van Breda oorkonden dat Steven van Waalwijk ontvangt van Mathias van Hapert, in naam van abt en convent van de abdij van Tongerlo, 12 bunder land onder Oosterhout, tegen een jaarcijns van 5½ pond zwarte Tournoois.

Origineel

- A. *Westerlo, Abdij van Tongerlo, abdijsarchieff, I, inv.nr. 316. – Afmetingen: hoogte 128 (rechts 107) + pliek 17 (26) x breedte 182 (onder 195) mm; gaaf bewaard.*

Aantekeningen op de achterzijde: 1° door 15e-eeuwse hand: De Alfem, de V ½ libris annui census in Ulendonck. – 2° door 17e-eeuwse hand: In libro privilegiorum folio 165^v.

Bezegeling: drie uithangend bevestigde zegels, die aangekondigd zijn, namelijk: S1 beeldzegel van Wouter van Heusdenhout, rond (doorsnede zegelveld 13, rand 4 mm), van groene was, gaaf (zie hier nr. 1491 S1). – S2 beeldzegel van Hendrik Rulinszn., rond (doorsnede zegelveld 14 [+ x], rand 4 mm), van groene was, linkerrand beschadigd, met randschrift: + Sigillum · HENRICI · ROEL[***]. – S3 beeldzegel van Willem Sluse, rond (doorsnede zegelveld 12, rand 4 mm), van groene was, gaaf, met randschrift: + Sigillum · WILLELMi · SLVSE.

Afschriften

- B. *laatste kwart 14e eeuw (na 1380), Westerlo, Abdij van Tongerlo, abdijsarchieff, II, inv.nr. 1 = [Liber privilegiorum] (cartularium A), fol 165^v, onder caput, fol. 160^r: Incipiunt privilegia de Alphen, XXV, en onder de rubriek: Littere acquisitionis quinque librarum cum dimidia nigrorum Turonensium in curia de Alphen portandorum de XII bonarii pratorum in Ulendonc, naar A.*
- C. *begin 18e eeuw, ibidem, inv.nr. 3 = Copia libri privilegiorum in quo continentur bona ac iura spectantia ad abbatem et conventum Tongerloensem (cartularium B), fol. 189^v, onder zelfde caput en rubriek als B, naar B.*

Uitgave

- a. ERENS, *Oorkonden abdij Tongerlo, II, 1950, p. 179-180, nr. 404, naar A.*

Regest

- CERUTTI, *Middeleeuwse rechtsbronnen Breda, I, 1956, p. 87, nr. 99.*

Universis presentes litteras visuris et auditoris nos Walterus dictus de Hosenhout, Henricus filius Rulini et Willelmus dictus Sluse, scabini in Breda, salutem cum notica veritatis.

Sciant presentes et noscant futuri quod in nostra personaliter constitutus presentia Stephanus dictus de Walewiic recognovit se recepisse a Mathya dicto de Hapert, nomine domini .. abbatis totiusque conventus monasterii Tongherlocensis^a Premonstratensis ordinis, Cameracensis dyocesis, duodecim bonaria pratorum pascuorum sive novalium sitorum in Vlendonc, in loco qui dicitur Haenlare, pro quinque libris cum dimidia nigrorum Turonensium vel valore dicti pagamenti annui census in festo beati Andree apostoli singulis annis persolvendis et apud Alphen in curia de Niuwelende portandis sive custandis. Et ne dictus census annuus dictis religiosis ophanetur sive annicheletur, dicitur Stephanus interposuit sive titulo pignoris obligavit in subtusvadium bonarium prati cum sexta parte bonnarii situm Vlendonc, inter bona Nicholai dicti Pame ex una parte et bona Machtildis, filie Willelmi dicti Gansewaels, ex altera, tali conditione adiecta, si dictus Stephanus vel sui successores dictum censum tempore debito non solveret sive solverent, quod tunc dicti religiosi vel eorum vices gerens manus suas ad predicta bona extendere possent vel posset et illis frui secundum consuetudinem patrie hactenus approbatam.

In cuius rei testimonio sigilla nostra presentibus litteris duximus apponenda.

Datum anno Domini M° CCC° octavo, feria secunda post festum beati Bartholomei apostoli.^b

(S1) (S2) (S3)

1494

1308 september 8

Raas III (van Gavere), heer van Liedekerke, van Breda en van Boelare, verkoopt aan het O.L.V.-kapittel te Breda het Liesbos (onder Princenhage), ter grootte van 50½ bunder, en een hoeve heide, tegen een jaarlijkse erfcijs van drie penning oud Leuvens per bunder, en machtigt de kanunniken daar een schutter aan te stellen, die mag schutten tot 3 schelling, en de cijns van de laten, die zich daar vestigen, in te vorderen met een boete van drie schelling. Filips van Liedekerke, ridder, heer van Ulvenhout, hecht op verzoek van de oorkonder zijn goedkeuring aan het voorgaande, en bezegelt mede.

Origineel

[A]. Niet voorhanden; blijkens H bezegeld met het groot zegel van oorkonder en het kleine zegel van Filips van Liedekerke, heer van Ulvenhout, van groene was.

1493 ^a aldus A. – ^b hierna een sluitingsteken A.

Afschriften

- [B]. 1361 augustus 23, niet voorhanden, bekend uit GI, vidimus van de schepenen van Breda, naar [A].
- [C]. tweede helft 14e eeuw (na 1361), niet voorhanden, bron voor [E], naar [B].
- D. ca. 1439, 's-Gravenhage, ARA, archief Nassause Domeinraad, I, Raad en rekenkamer van Breda, inv.nr. 312, reg. nr. 100a, los afschrift, naar [A].
- [E]. na 1361, voor eind 15/begin 16e eeuw, niet voorhanden, bron voor G, naar [C].
- [F]. na 1361 – vóór begin 16e eeuw, niet voorhanden, bekend uit I, cartularium op perkament, getiteld Statuta capituli de Breda, naar [B].
- G. ca. 1510, Brussel, KB, hs. nr. 14936 = Cartularium van het O.L.V.-kapittel te Breda, fol. 145^r-146^r (oude fol. 121^r-122^r), onder de rubriek: Copia vidimus litterarum domini Rasonis de Liekerck et de Breda declaranda qualiter prata de Liesbusch cum suis attinenciis ad capitulum de Breda pervenerunt, naar [E].
- H. 1570, 's-Gravenhage, ARA, archief Nassause Domeinraad, I, Raad en rekenkamer van Breda, inv.nr. 393, reg. nr. 100b, gewaarmerkt afschrift door notaris C. Lz. Warck, stadssecretaris van Breda, naar [A], en door G. van den Driessche (op 18 januari 1570), naar [A].
- I. 1611, Breda, GA, afd. IV-1, collectie Havermans, suppl. 1980 (voorheen 's-Hertogenbosch, RA, collectie Cuypers van Velthoven), inv.nr. 1645 (oud nr. 159), nr. 9, onder de rubriek: Verkoop van 't Liesbosch gedaen anno 1308 bii Raes, heer van Liedekercke en Breda, ten behoef van de canonicken van Breda (s. Barthelmeusavond 1361, vidimus voor schepenen van Breda), gewaarmerkt afschrift door Gerard Havermans, griffier van de stad Breda, naar [F].

Uitgave

- a. CERUTTI, *Middeleeuwse rechtsbronnen Breda, I*, 1956, p. 87-88, nr. 100, naar D.

Regesten

- JUTEN, in *Taxandria*, XXXII (1925), p. 315, nr. 6. – DROSSAERS, *Archief Nassauschen Domeinraad, I-2*, 1948, p. 29-30, nr. 100.

Allen denghenen die desen brief selen sien of horen lezen, wii Raes, heere van Liedekerke, van Breda ende van Boenlaer, saluut ende kennisse der waerheit.

Wii doen u te weten dat wi hebben vercoft wittelike ende redelike den canoenken van sinte Marien van Breda dbossce van Lies, dat houdt viiftich boenre ende een half, ende een hoeve heyden, die daerbinnen gelegen is, te hebben ende te besitten erflike ende emmermeer sonder enich versoec van andere maten van ons oft van onsen nacomelingen oft van denghenen die van onsenthalven siin oft wesen selen, elc boenre omme drie penninge ouder Louensche iaerlicx chiins, ende die te gelden op sinte Mertensdach in den winter binnen Breda. Hierboven geven wii machte ende crachte desen canonken voerge-seyt dat sii scutter mogen setten in dit voerseide bossche, die scutten mach tote drie scellingen toe ende daer beneden. Voert geven wi hem machte dat sii haren chiins van haren

laten, die hiernamaels op die voerseide goed wonen selen, mogen inpanden metter boeten van drien schellingen, sonder enghen orlof van ons of van denghenen die van onsenthalven siin oft wesen selen hiernamaels.

Ende dit voerseide goed ende dese voerseide vorweerde die hiervoor bescreven staen geloeve wii hem te waren ende vaste ende gestade te houden van ons ende van onsen nacomelingen ende verbiinden dairtoe onse nacomelinge hiernamaels, dat sii die vaste ende gestade houden ende doen houden.

Ende ommedat wi willen dat dese dinc emmermeer vaste ende gestade blive, so hebben wi desen brief bezegelt met onsen zegele uuthangende ende bidden onsen lieven broeder her Philipse van Liedekerke, heere van Vluenhout, dat hi hiertoe doe sinen volcomene consente ende desen brief met onsen bezegele in kennissen der waarheden.

Ende ic Philips van Liedekerke, ridder, heere van Vluenhout, overmids bede miins liefs b]roeder tseren van Liedekerke, van Breda ende van Boenlare, doe ic hiertoe minen volcom[e]nen cons[en]te ende gelove dese dinc die hiervoor bescreven staet vaste ende gestade te houden met hem ende hebbe desen brief bezegelt met hem in kennissen der warheyt.

Ende gegeven int diaer ons Heren dusent driehondeert^a ende achte, in Onser Vrouwendage ter late, die gelegen es na uitgaende oghest.

I495

1308 oktober 15

Schepenen van Breda oorkonden dat Arnoud zoon van Baye verkoopt aan abt en convent van de St.-Bernardsabdij (te Hemiksem) nabij Antwerpen een jaarlijkse cijns van 9 pond oude Tournoois, gevestigd op verschillende huizen en goederen (te Breda).

Origineel

A. Antwerpen, RA, archief abdij St.-Bernards te Hemiksem, charter ad datum 23 april (sic) 1308 (aanwinst 1886). – Afmetingen: hoogte 125 (rechts 120) + pliek 15 (18) x breedte 192 mm; gaaf bewaard, behoudens de bezegeling.

Aantekeningen op de achterzijde: 1° door 14e-eeuwse hand: Littera de IX libris magno ad t.r.a. (mogelijk afkorting voor Turonensem regis antiquum) XVI d., quas solvit Arnoldus filius Baionis. – 2° door 14/15e-eeuwse hand: B (in rode inkt). XVI (verbeterd in mogelijk XVIII).

Bezegeling: één bevestiging (met nog zichtbare afdruk van een waszegel op de uithangende dubbele perkamenten strook) (S2D) en één bevestigingsplaats (waarvan slechts een enkele snede in de pliek zichtbaar is) voor de twee aangekondigde zegels (LS1).

1494 ^a aldus D, lees driehondert.

Afschriften

- B. *begin 16e eeuw, Bornem, St.-Bernardus Abdij, archief abdij St.-Bernards, hs. nr. 332 = Cartularium (alphabetum) rubrum II, fol. 21^r, nr. B 15 (verbeterd uit XVI) (met restauraties, 17e eeuw), geauthenticeerd door de notarissen Jan van Wouw en Jan Berkelar de Schalda (ongedateerd, ca. 1559), naar A.*
- C. *eerste helft 17 eeuw, ibidem, hs. nr. 322 = Cartularium (alphabetum) rubrum I-I, fol. 29^v-30^r, nr. B 15 (verbeterd uit 16), onder caput: B: Littere de bonis apud Breda, met in de inhoudsopgave, fol. 19^r, de rubriek: Littera de IX libris grossorum Turonensium pro XVI d. emptis erga Arnoldum filium Bayonis, geauthenticeerd door J. Andriessen(s), apostolisch notaris (gedateerd 1647), en vervolgens door J. Rubens, openbaar notaris (ongedateerd, ca. 1653), naar A.*

Niet eerder uitgegeven.

Ontstaan

Deze oorkonde is geschreven door de hand die ook de nrs. 1464 en 1465 mundeerde.

Universis presentes litteras visuris et audituris nos Iacobus dictus Ysaac et Willelmus dictus Sluse, scabini in Breda, salutem cum noticia veritatis.

Sciunt presentes et noscant futuri quod in nostra personaliter constitutus presentia Arnoldus filius Bayonis recognovit se vendidisse legitime fratri Godefrido, magistro de Halberge, ad opus domini .. abbatis et conventus sancti Bernardi iuxta Antwerpiam Cysterciensis ordinis, Cameracensis dyocesis, novem libras annui census, magnum Turonensem regis antiquum pro sedecim denariis computatum, vel valorem dicti pagamenti in festo natalis Domini singulis annis persolvendas, quem quidem censum dictus Arnoldus assignavit recipiendum super bonis subscriptis, videlicet viginti solidos supra mediam partem domus quondam Witonis de Camera et supra partem apotece dicte domui coniuncte, que pars cedit Gerardo dicto de Hambroec; item quadraginta unum solidos supra apotecam sitam iuxta domum Gerardi dicti Naelde et supra domistadium situm retro domum Walteri dicte Winne; item quinquaginta novem solidos supra domum ac hereditatem dicte domui attinentem, que quondam fuerat Arnoldi filii Bayonis, sitam inter domum Godefridi filii Rulini quondam ex una parte et domum Iohannis dicti Sneparts ex altera; item tres libras supra apotecam dicte domui contiguam, que nunc est Arnoldi predicti et supra pratum situm retro Amerberghe, dictum pratum Arnoldi. In quibus bonis supradictis dictus frater Godefridus est impositus et investitus prout ordo iuris dictabat, adhibitis iuris sollempnitatibus que in talibus solent adhiberi secundum morem et consuetudinem terre hactenus approbatam.

In cuius rei testimonium sigilla nostra presentibus litteris sunt annexa.

Datum anno Domini M^o CCC^o octavo, feria tertia post festum beati Dyonisii et socio-
rum eius.^a

(LSI) (S2D)

1495 ^a hierna een sluitingsteken A.

1496

1308 oktober 19

Deken en kapittel van O.L.V. te Breda vidimeren een oorkonde van Raas III (van Gavere), heer van Liedekerke, van Breda en van Boelare, d.d. 14 juli 1308 (zie nr. 1489).

Origineel

A. Oosterhout, klooster St.-Catharinadal, kloosterarchief, Charters, nr. 17b. – Afmetingen: hoogte 160 (rechts 168) + pliek 30 (35) x breedte 224 (onder 239) mm; beschadigd, met enig tekstverlies.

Aantekeningen op de achterzijde: 1° door 14e-eeuwse hand: De censu in Riseberghe transcriptum. – 2° door 15e-eeuwse hand: Copie van guede dat ons die heeren gaven ende van Rijsbergen. – 3° door 16e-eeuwse hand: Dit sijn de briefven van der hoefven tot Kleyn Oekele daer Cornelis Roevers met Pieter Maes cum suis nu ter tyt uuytreckers af sijn, van VII sester rogghen ende noch drie sester ende II viertellen gersten onder Rijsberghen. – 4° door 16/17e-eeuwse hand, toegevoegd aan de voorgaande aantekening: Numero 7°. – 5° door andere 16/17e-eeuwse hand (sterk vervaagd): Gillis de Bruyne(?) q.q. ex(tra?) 12 Xbris etc.(?). – 6° door 17/18e-eeuwse hand: G. – 7° door 18e-eeuwse hand: Raso de Liedekercke.

Bezegeling: één uithangend bevestigd zegel, dat aangekondigd is, namelijk: S staande-figuurzegel van het kapittel van O.L.V. van Breda, ovaal (hoogte zegelveld 34 [+ x], breedte ca. 25, rand 4 mm), van bruine was, bovengedeelte afgebroken, met randschrift: [Sigillum ECC]LESIE · B[eate M]ARIE[***], met tegenzegel CS beeld- of wapenzegel van dezelfde, rond (doorsnede zegelveld 14, rand 4 mm), in twee stukken, bovenrand afgebroken, met randschrift: + Secretum · CAPITULI · DE · [...] DE[BRE]DA.

Afschrift

B. 18e eeuw, Oosterhout, klooster St.-Catharinadal, kloosterarchief, Bundels brieven, I nr. 15, met opschrift: Copij uyt dit perckement, eenvoudig los afschrift, naar A.

Uitgave

a. ERENS, *Oorkonden St. Catharinadal, 1928-1931*, p. 51-52, nr. 35, naar A.

Ontstaan

Deze oorkonde is geschreven door de hand die ook de nrs. 1485, 1487, 1489 en 1498 mundeerde.

Allen^a denghenen die desen brief soelen sien oft horen lesen, wii deken ende ghemeynlike alle die capitele van sente Marien van Breda, saluut ende kinnisse der warheit.

Wii doen u te weten dat wii ghesien hebben ende nerstelijke ghehoert hebben edelre lude lettere miins her Raes, tseren van Liedekerke, van Breda ende van Boenlare, ende miins her Philips van Liedekerke, seren van Vluenhout, sprekende van worde te worde in derre maniren, die goed ende gave waren ende niet te lachteren:

— — — (*hierna volgt de tekst van nr. 1489*).

Ende wii deken ende capitele van sente Marien van Breda, in kinnissen der warheiten dat wii desen brief ghesien hebben, sprekende als hiir voer bescreven staet, ende omme b[ed]e^b wille der nonnen van Breda [vore]ghenoemt^b ende convents ghemeynlike, hebbe wi desen brief bezeghelt med onser ghemeynre capite[le]^b zegele van Breda int iaer ons Heren M CCC ende achte, des satersdages na sente Lucasdach ewangeliste.^c

(S+CS)

1496a

(voor 1309 november 7)

Schepenen van Breda oorkonden dat Heilwig van der Voert akker- en hooiland te Lijndonk geeft aan Hendrik van den Venne tegen een jaarlijkse erfcijs van 21 schelling en 7 penning. (Deperditum)

Origineel, afschriften noch uitgaven voorhanden.

Vermelding

Het bestaan van deze oorkonde, waarvan de tekst verloren is gegaan, volgt uit de vermelding in nr. 1497: welc goede ioncfrou Heilwy voirs. uutghegheven heeft voir dien erfchiins Heinric van den Venne na inhouden der scepenbrieue van Breda die daer af siin.

1496 ^a licht vergrote initiaal A. — ^b lacune in perkament A. — ^c hierna een sluitingsteken A.

1497

1308 november 7

Schepenen van Breda oorkonden dat Heilwig van der Voert geeft aan het begijnhof te Breda een jaarlijkse erfcijs van 21 schelling en 7 penning, gevestigd op akker- en hooiland te Lijndonk.

Origineel noch afschriften voorhanden.

Vertaling

B. 1427, Breda, GA, afd. III-21, archief begijnhof te Breda, inv.nr. 354 = cijnsregister en cartularium van het begijnhof van Breda, fol. 2^v, onder de rubriek: XXI schelling ende VII penning groot payment, vertaling van [A].

Uitgave van de vertaling

a. JUTEN, *Cartularium begijnhof Breda*, 1909, p. 10-11, nr. 8, naar B.

Regest

IJSSELING, *Inventaris begijnhof Breda*, 1966, p. 96, nr. 8.

Overlevering en tekstuitgave

Deze oorkonde is alleen bekend uit een vertaling van [A] in het onder B genoemde cijnsregister. Dit register bevat, blijkens vergelijking van de nog bewaard gebleven Latijnse tekst van onder meer de nrs. 1296 en 1531 met de respectievelijke vertaling, onvolledige vertalingen. Aangezien deze, op basis van de originelen, toch de wezenlijke onderdelen van de oorspronkelijke tekst geven, is de tekst hier uitgegeven naar B.

Samenhang

Voor het in onderhavige oorkonde genoemde deperditum, zie nr. 1496a.

Iacob Ysaac ende Wouter van Hosenhout, scepen in Breda, kennen dat ionfrou Heylwy van der Voert gaf in rechter aelmoesen sinte Kathelinen des beghinchoofs tot Breda XXI schelling ende VII penning groot erfchiins payment, te betalen alle iare op sinte Mertensdach in den winter, dien si bewiisde op een stuc ackerlants ende op een stuc beemds dat beide gheleghen is bi Liindonc, gheheiten Blincscote, welc goede ioncfrou Heilwy voirs. uutghegheven heeft voir dien erfchiins Heinric van den Venne na inhouden der scepenbrieve van^a Breda^a die daer af siin.

Dit gheschiede in den iare M III^C ende VIII, des ander daeghs na sinte Leonaertsdach.

1497 ^{a-a} toegevoegd in de marge door de teksthand B.

1498

1308 december 30

Jan Struus, priester, plaatsvervanger van Jan, investiet van Breda, Wouter van Ykel, priester, kapelaan van St. Nicolaas in de grote kerk aldaar, en schepenen van Breda oorkonden dat Wouter van Heusdenhout schenkt aan het convent van St.-Catharina(dal) te Breda een erfgoed te Spoordonk.

Origineel

- A. *Oosterhout, klooster St.-Catharinadal, kloosterarchief, Charters, nr. 17c. – Afmetingen: hoogte 126 (rechts 113) + pliek 19 (21) x breedte 188 (onder 186) mm; tamelijk gaaf.*

Aantekeningen op de achterzijde: 1° door 14e-eeuwse hand: Littera de Spoerdonc. – 2° door 15e-eeuwse hand: Van der Spoerdunc. – 3° door 15/16e-eeuwse hand: Spoerdonc. – 4° door 17e-eeuwse hand: Quedam hereditatem est nobis data in Speurdonck anno 1308 a domino Waltero Ykel, presbytero.

*Bezegeling: vier uithangend bevestigde zegels, die aangekondigd zijn, namelijk: S1 staande-figuurzegel van eerste oorkonder, ovaal (hoogte zegelveld ca. 20, breedte 13, rand 3 mm), van groene was, bovenzijde en benedenrand afgebroken, met randschrift: [+ Sigillum ***IO]Hanni S[***] B[***]. – S3 beeldzegel van Hendrik Rulinszn., schepenen van Breda, rond (doorsnede zegelveld 15, rand 4 mm), van groene was, linkerhelft afgebroken (vergelijk een gaver exemplaar ibidem, Charters, nr. 19, S1), met randschrift: [Segel] HENRIC Filius R[OULINS]. – S4 monumentaalzegel van Pieter van der Cameren, schepenen van Breda, rond (doorsnede zegelveld 14, rand 3 mm), van bruine was, bovenzijde en rechterrandsrand afgebroken (vergelijk een gaver exemplaar ibidem, Charters, nr. 19, S2 en zie hier nr. 1491 S4). – S5 beeldzegel van Willem Sluse, schepenen van Breda, rond (doorsnede zegelveld ca. 12, rand 3 mm), van bruine was, bovenzijde en rechterrandsrand afgebroken, met randschrift: [+ Segel ***]ER · SLVSE [***]; en één bevestiging (met sporen van was op de uithangende dubbele strook perkament), voor het andere aangekondigde zegel (S2D).*

Afschriften

- B. *1445, Oosterhout, klooster St.-Catharinadal, kloosterarchief, Manualen en registers, voorl. nr. 137 = Autste register (cartularium A), fol. 31bis, onder caput: Breda, en onder de rubriek: Walterus van Hosenhout gaff aan het clooster van S.-Catharinendael een erve in Speurdonck buyten Breda, die hij vercregen hadde tegen Snellard, naar A.*
- C. *begin 16e eeuw, ibidem, voorl. nr. 138 = Aut registerboeck (cartularium B), fol. 127^v (oude fol. 89^v), nr. 291, onder caput: Breda, en onder de rubriek: Van der Spoerdonc, naar B.*

- D. *begin 16e eeuw, ibidem, voorl. nr. 137 = Autste register (cartularium A), jongere gedeelte, fol. 63^r (oude fol. 82^r), onder caput: Breda, en onder de rubriek: Van der Spoerdonc, naar C.*
- E. *ca. 1630, ibidem, voorl. nr. 139 = Nieuwen registerboek (cartularium C), fol. 71^r-71^v, onder caput: Breda, en onder de rubriek: Van der Spoerdonck, afschrift door H. Mutsaert, proost van het klooster St.-Catharinadal, naar D.*

Uitgave

a. ERENS, *Oorkonden St. Catharinadal, 1928-1931, p. 50, nr. 33, naar A.*

Ontstaan

Deze oorkonde is geschreven door de hand die ook de nrs. 1485, 1487, 1489 en 1496 mundeerde.

Universis presentes litteras visuris vel audituris Iohannes dictus Struus, presbiter, vices gerens viri discreti domini Iohannis, investiti de Breda, Walterus de Ykel, presbiter, capellanus beati Nicholai in ecclesia maiori loci predicti, nos Henricus filius Rulini, Petrus de Camera et Willelmus^a dictus Sluse, scabini in Breda, salutem cum noticia veritatis.

Universitati vestre tenore presentium duximus significandum quod in nostra personaliter constitutus presentia Walterus dictus de Hosenhout contulit in puram elemosinam et propter Deum monialibus beate Katerine in Breda hereditatem quandam, sitam in loco qui dicitur Spoerdonc, inter pratum Henrici dicti Magermans ex una parte, et pratum sive hereditatem Petri de Camera, scabini predicti, ex altera, quam hereditatem dictus Walterus sibi comparavit erga Snellardum^b suum consanguineum et in qua dictus Walterus est impositus et investitus, prout ordo iuris dictabat, adhibitis iuris sollempnitatibus^c que in talibus solent adhiberi. Hanc autem hereditatem dictus Walterus effestucando resignavit ad opus dictarum monialium, volens ut dicte moniales dicta hereditate pacifice, libere et quiete perpetue gaudeant et fruantur.

In cuius rei testimonium et robur firmitatis sigilla nostra presentibus litteris sunt appensa.

Datum anno Domini M^o CCC^od octavo, feria secunda post Nativitatem Domini.^e

(S1) (S2D) (S3) (S4) (S5)

1498 ^a Wilhelmus B. – ^b Snellaerdum B. – ^c sollempnitatibus B. – ^d CCC^{mo} B. – ^e hierna een sluitingsteken A.

1499

1309 januari 17

Theobald (van Bar), bisschop van Luik, stemt toe in het hem door het collegiale kapittel te Nijvel voorgelegde plan voor overheveling van inkomsten van de kerk van Bergen op Zoom naar de kerkfabriek van het kapittel, wanneer onderzoek hiernaar verricht zal zijn en toestemming van de pastoor en kerkpatroon verkregen.

Origineel

[A]. Niet voorhanden.

Afschrift

B. 16e eeuw, Brussel, ARA, Kerkelijke archieven van Brabant, inv.nr. 1417 (archieff St.-Gertrudiskapittel te Nijvel) = [Liber grossus venerabilis ecclesie secularis et collegialis sancte Gertrudis Nivellensis] (*grote cartularium van het St.-Gertrudiskapittel*), fol. 330^r (oude fol. 337^r), nr. 337, onder de rubriek: Consensus domini episcopi Leodiensis datus super defalcatione fructuum ecclesie de Berghen, naar [A].

Niet eerder uitgegeven.

Datering

Het gebruik van de paasstijl is verondersteld, zie Inleiding.

Samenhang en ontstaan

Zie voor de goedkeuring van de overheveling van tienden rond Bergen op Zoom de nrs. 1502 en 1505.

Het in B na de datering opgegeven onderschrift zal de uit [A] overgenomen subscriptio zijn met de verantwoording door de verantwoordelijke kanselarij-functionaris van de door de bisschop gegeven beoorkondingsopdracht (iussio).

Nos Theobaldus, Dei gratia Leodiensis episcopus, notum facimus universis quod nos defalcacioni fructuum, reddituum et proventuum ecclesie de Berghos supra Zoem ad opus fabrice venerabilis ecclesie Nivellensis prehabita inquisicione faciente iuxta conceptum eam procuranti a nobis expressum, in meliorem formam quam fieri poterit, consentimus, cum consensu investiti et patroni eiusdem ecclesie, ulterius in ea, quam primum dicta inquisicio facta fuerit, processuri.

In cuius rei testimonium litteris presentibus sigillum nostrum est appensum.

Datum anno Domini millesimo CCC^o octavo, feria sexta post octavas Epiphanie.

Petrus de Awans, per dominum.^a

1499 ^a dit onderschrift in zijn geheel tussen een aanvangs- en een sluitingsteken B.

1500

1309 februari 2

Margaretha van Petersem, abdis, en het convent van de abdij van Thorn belenen Pieter, zoon van Zegebert van Ulvenhout, met de tiend van Heusdenhout.

Origineel

- A. Maastricht, RA, archief abdij van Thorn, C, voorl. inv.nr. 18782. – Afmetingen: hoogte 104 (rechts 87) x breedte 184 mm; gaaf bewaard, behoudens de bezegeling.

Aantekeningen op de achterzijde: 1° door 14e-eeuwse hand: [...] van den tienden van Husenhout. – 2° door latere hand: B en N° 1. – 3° door 17e-eeuwse hand: N° 1°.

Bezegeling: twee afhankelijk bevestigde zegels, die aangekondigd zijn, namelijk: S1 staande-figuurzegel van eerste oorkonder, spits-ovaal (hoogte zegelveld 45, breedte 27, rand 4 mm), van bruine was, rand en zegel op diverse plaatsen beschadigd (het zegel, blijkens a losgeraakt, is nu weer aan de afhangerde zegelstaart bevestigd), met randschrift: [Sigillum MAR]GARETE [***] ABbatISS[E ***]. – S2 van tweede oorkonder, slechts fragmentarisch bewaard.

Uitgave

- a. CERUTTI, *Middeleeuwse rechtsbronnen Breda, I*, 1956, p. 85, nr. 95 (gedateerd 2 februari 1308), naar A.

Datering

Het gebruik van de paasstijl is verondersteld, zie Inleiding.

Noverint^a universi et singuli ad quos presentes littere pervenerint quod nos, Margareta de Pitersem, Dei gratia abbatissa monasterii Thorensis, totusque conventus eiusdem ecclesie decimam sitam in Hoesenhout de nostro cum^{muni}^b concensu^b et voluntate Petro, quondam filio Segeberti de Olvenhout, et suis heredibus contulimus in feodum hereditarie possidendam.

In cuius rei testimonium nostra sigilla presentibus litteris duximus apponenda.

Datum anno Domini M° CCC° octavo, in die Purificationis beate Marie virginis.

(S1)

(S2)

1500 ^a verlengde initiaal, waarvoor een aanvangsteken A. – ^{b-b} aldus A.

1501

1309 februari 25

Schepenen van Breda oorkonden dat Dirk zoon van Vincent Nanne verkoopt aan Jan Haec een jaarlijkse cijns van 30 schelling Tournoois, gevestigd op een huis waarin Dirk nu woont (te Breda).

Origineel

A. *Breda, GA, afd. III-106, archief Arme Weeshuis te Breda, inv.nr. 742. – Afmetingen: hoogte 80 (rechts 84) + pliek 20 (18) x breedte 187 (onder 192) mm; gaaf bewaard, behoudens de bezegeling.*

Aantekeningen op de achterzijde: 1° door midden-14e-eeuwse hand: Item XXII ½ oude groot de Smit. – 2° door 15e-eeuwse hand: XXII ½ oude groot in Breda.

Bezegeling: één uithangend zegel, dat aangekondigd is, namelijk: S1 beeldzegel van eerste oorkonder, schepenen van Breda, rond (doorsnede zegelveld 10, rand 4 mm), van groene was, randschrift rechtsboven en linksonder afgebroken, met randschrift: S[***]M[***]; en één bevestiging (met sporen van was op de uithangende dubbele strook perkament) voor het andere aangekondigde zegel (S2D).

Niet eerder uitgegeven.

Regest

VAN DEN BOSCH – GRASWINCKEL, *Oud-archief weeshuys, 1939, p. 71, nr. 1.*

Datering

Het gebruik van de paasstijl is verondersteld, zie Inleiding.

Universis presentes litteras visuris vel audituris Iacobus dictus Ysaac et Henricus dictus Auiir, scabini in Breda, salutem cum noticia veritatis.

Noverint universi quod coram nobis constitutus Theodericus filius Vincentii dicti Nanne recognovit se vendidisse legitime Iohanni dicto Haec vel exhibitori presentium triginta solidos annui census, videlicet magnum Turonensem regis antiquum pro sedecim denariis computando vel valorem dicti pagamenti, supra domum in qua idem Theodericus nunc commoratur, sitam ex opposito domus Henrici dicti Auiir ac supra omnem hereditatem dicte domui attinentem ante et retro, in festo beati Martini hyemalis singulis annis persolvendos. In quibus bonis supradictis dictus Iohannes est impositus et investitus prout ordo iuris dictabat^a, adhibitis iuris sollempnitatibus que in talibus solent adhiberi secundum morem et consuetudinem terre hactenus approbatas, tali conditione adiecta quod Hollandensis denarius qui solvitur annuatim domino terre de dictis bonis deinceps solvetur Iohanni Haec predicto vel latori presentium et idem Iohannes vel lator presentium dictum denarium ulterius solvet domino terre predicto.

1501 ^a gewijzigd uit dicabat door de teksthand A.

In cuius rei testimonio sigilla nostra presentibus litteris sunt annexa.
Datum^b anno Domini M^o CCC^o octavo, in crastino beati Mathye apostoli.^c

(S1) (S2D)

1502

1309 april 19

Luik

Theobald (van Bar), bisschop van Luik, verleent aan abdis, proost, deken en het gehele St.-Gertrudiskapittel te Nijvel zijn goedkeuring voor een incorporatie bij hun kerkfabriek van de tienden van de parochie Bergen op Zoom, ten behoeve van het herstel van hun gebouwen, en verleent zijn toestemming voor de aanstelling van een helper van de pastoor van Bergen op Zoom, die 15 pond kleine Tournoois per jaar zal ontvangen.

Origineel

[A]. Niet voorhanden.

Afschrift

B. 16e eeuw, Brussel, ARA, Kerkelijke archieven van Brabant, inv.nr. 1417 (archieff St.-Gertrudiskapittel te Nijvel) = [Liber grossus venerabilis ecclesie secularis et collegialis sancte Gertrudis Nivellensis] (*grote cartularium van het St.-Gertrudiskapittel*), fol. 366^r-367^v (*oude fol. 375^r-376^v*), nr. 378, onder de rubriek: Confirmatio incorporationis decimarum de Berghen facta per dominum episcopum Leodiensem, naar [A].

Niet eerder uitgegeven.

Samenhang en ontstaan

Zie nr. 1499 voor de voorlopige vergunning van de bisschop en voor de opgegeven ondertekening; de aartsdiakonale goedkeuring volgt met nr. 1505, die tevens als naoorkonde (NO) van de onderhavige beschouwd kan worden.

Het in B na de datering opgegeven onderschrift zal de uit [A] overgenomen subscriptio zijn met de verantwoording door de verantwoordelijke kanselarij-functionaris van de door de bisschop gegeven beoorkondingsopdracht (iussio).

In nomine Domini, amen.

Theobaldus, Dei gratia Leodiensis episcopus, universis Christi fidelibus ad quos presentes littere pervenerint salutem et sinceram in Domino caritatem.

1501 ^b d beschadigd A. – ^c hierna een sluitingsteken A.

Venerabiles persone abbatissa, prepositus, decanus totumque capitulum secularis ecclesie sancte Gertrudis Nivelensis, nostre diocesis, nobis intimare curarunt quod ipsa Nivelensis ecclesia olim edificata nobiliter ac vetustate temporis demolita in suis edificiis, utpote menibus et tegimento testitudinibus^a ac aliis necessariis defectus patitur multiplices et ruinam minatur miserabilem et dampnosam, parum aut nichil habens in bonis ad fabricam ipsius ecclesie spectantibus ex quibus premissa possent reparari, et quod ecclesia de Berghes supra Zonam^b, sui iuris patronatus eiusdem diocesis, in decimis, redditibus, proventibus annuis, oblationibus et obventionibus aliis plurimum habundabat, petens a nobis ut nos decimas omnes tocius parochie dicte ecclesie de Berghes tam grossas quam minutas, antiquas et novales, eidem ecclesie Nivelensis ad opus dicte fabrice ecclesie eiusdem incorporare vellemus, bonis aliis dicte ecclesie de Berghes curato eiusdem ecclesie reservatis, ad omnia episcopalia, archidiaconalia et alia quecumque iura et onera ipsius ecclesie solvenda et eciam supportanda.

Et cum dicta ecclesia de Berghes sit diffusa, parochianorum multitudinem habens copiosam, quatinus divino intuitu concedere dignaremur quod investitus seu rector dicte ecclesie de Berghes perpetuum habeat vicarium seu coadiutorem pro dicta ecclesia plenius deservienda, certa portione quindecim librarum Turonensium in bonis ipsis residuis dicte ecclesie eidem vicario seu coadiutori per nos assignata, maxime cum ad id consensus investiti nunc dicte ecclesie accedat.

Nos igitur tractatu sollempni prehabito diligentique facta inquisitione super premissis, consideratis ipsius ecclesie de Berghes facultatibus, secundum quod per dictam inquisitionem invenimus, de concilio et consensu honesti viri Henrici de Houthen^c, rectoris seu investiti dicte ecclesie de Berghes, super hiis coram nobis adhibitis expresse, petitioni dictorum abbatisse, prepositi, decani et capituli dicte ecclesie Nivelensis, decernentes ipsam incorporationem futurum esse iustam et rationabilem, duximus annuendum evidenti utilitate exigente, incorporantes et unientes exnunc dicte ecclesie Nivelensis ad opus dicte fabrice eiusdem decimas omnes grossas et minutas, novas et antiquas, de Helle, de Zuecgheest^d, de Berghesacker, de Arghcost^e ac aliorum locorum parochie de Berghes predicte que et prout ad dictam ecclesiam de Berghes spectabant, statuentesque et ordinantes quod exnunc in posterum dicta ecclesia Nivelensis decimas omnes predictas annuatim percipiat et habeat in perpetuum ad opus dicte fabrice convertendas. Et totum residuum bonorum omnium dicte ecclesie de Berghes ultra decimas predictas, utpote omnes alii census, redditus, proventus, oblationes et obventiones, quocumque nomine censeantur, quos rectores dicte ecclesie de Berghes qui erant pro tempore percipere consueverunt, ac alia quecumque iura, que de consuetudine dicte ecclesie de Berghes seu iure vel alio quovismodo seu titulo provenire consueverunt ac eciam proveniunt et provenient, ad altare dicte ecclesie de Berghes undecumque cedent et cedere debebunt ipsius ecclesie investito ad omnia episcopalia et archidiaconalia ac ipsius ecclesie iura et debita et onera solvenda et supportanda ab eodem. Qui quidem investitus presentandus et instituendus, prout moris est, curam gerat ipsius ecclesie et vicarium habeat seu coadiutorem perpetuum, sibi assistentem circa curam ipsius ecclesie exercendam, presentandum

1502 ^a *aldus B, begrijp* testudinibus. – ^b *aldus B.* – ^c *wellicht geschreven* Honthen B. – ^d *aldus B, begrijp* Zuetgheest. – ^e *aldus of wellicht* Arghcest B.

loci archidiaconi per ipsum investitum ad dictam vicariam et per ipsum archidiaconum instituendum in eadem. Cui quidem vicario seu coadiutori annuam portionem quindecim librarum Turonensium parvorum de bonis predictis dicto investito cedentibus capiendam et habendam assignamus, volentes ipsos investitum et vicarium seu coadiutorem suum bonis huiusmodi sibi superius assignatis esse contentos et nichil in dictis decimis sibi vendicare, decernentes irritum et inane, si secus a quoquam super premissis contingeret attemptare^f.

In cuius rei testimonium litteris presentibus sigillum nostrum duximus apponendum.

Datum et actum apud Leodium, anno Domini M^o CCC^o nono, sabbato post dominicam qua cantatur Misericordia Domini.

Petrus de Awans.

1503

1309 april 22

Deken en kapittel van de St.-Servaaskerk te Maastricht verlenen Arnoud van Wezemaal, heer van Bergen op Zoom, kwijting voor de betaling van de koopsom voor al hun goederen te Herselt, die hij van hen heeft gekocht.

Origineel

A. *Bergen op Zoom, GA, archieven Raad en rekenkamer Bergen op Zoom, inv.nr. 2861 – Afmetingen: hoogte 80 + pliek 9 (11) x breedte 201 (onder 197) mm; licht beschadigd, zonder tekstverlies.*

Aantekeningen op de achterzijde: 1° door 15e-eeuwse hand: Quitantia van den capittle van sinte Servaes te Tricht, van den coope van zekeren goeden gelegen te Heerle (sic).

*Bezegeling: met één uithangend bevestigd zegel, dat aangekondigd is, namelijk: S zittende-figuurzegel (grootzegel) van het kapittel van St.-Servaas te Maastricht, ovaal (hoogte zegelveld ca. 70, breedte ca. 50, rand [y] mm), van lichtbruine was, gebroken, rand grotendeels afgebrokkeld (zie CSN 235), met randschrift: [+ S]AN[CTVS ***]V[S].*

Niet eerder uitgegeven.

Regest

VAN HAM, *Inventaris raad en rekenkamer Bergen op Zoom, 3-B, 1980, p. 589, nr. 716.*

1502 ^f aldus B, lees attemptari als NO.

Samenhang

Het betreft hier goederen te Herselt en niet te Heerle (aldus Van Ham), alwaar Gerard van Wezemaal reeds voor 1287 goederen in pacht had van de Utrechtse kapittels, vgl. nr. 1285, en zie voorts ook nr. 1269 voor de gevoerde titel heer van Herselt.

Universis^a presentes litteras visuris et audituris .. decanus et capitulum ecclesie beati Seruatii Traiectensis Leodiensis dyocesis salutem in Domino cum noticia veritatis.

Noveritis nos vendidisse legitimo contractu pro certo precio dilecto^b nobis in Christo domino Arnolde de Wezemale, domino de Berghe supra Somam, omnia et singula bona que tenuimus et habuimus in villa et proprietate ville de Harsele, in humido et sicco, cum suis pertinentiis universis, quod quidem precium predictus dominus Arnoldus^c de sua propria pecunia et bonis suis propriis nobis bene et legitime persolvit et satisfacit exinde. De quo etiam ipsum dominum Arnoldum voluntarie absolvimus et quitamus.

Presentium quibus sigillum maius nostre ecclesie appensum est testimonio litterarum.

Datum anno Domino M^o CCC^{mo} nono, feria tertia proxima post dominica Iubiliate^d.

(S)

1504

1309 april 28

Schepenen van Breda oorkonden dat Jan Evergeer verkoopt aan abt en convent van de St.-Bernardsabdij nabij Schelle (te Hemiksem) een jaarlijkse pacht van 1 sester rogge, gevestigd op goederen te (Oud) Gastel, en een jaarlijkse cijns van 47 schelling courant, gevestigd op verschillende huizen en erfgoederen te Breda.

Origineel

[A]. Niet voorhanden.

Afschriften

B. begin 16e eeuw, Bornem, St.-Bernardus Abdij, archief abdij St.-Bernards, hs. nr. 332 = Cartularium (alphabetum) rubrum II, fol. 24^v, nr. B 26 (met restauraties door Judocus Bal, midden 17e eeuw), onder caput: De littera B rubea, geauthenticeerd door de notarissen Jan van Wouw en Jan Berkelar (ongedateerd, ca. 1559), naar [A].

1503 ^a vergrote initiaal, waarvoor een aanvangsteken A. – ^b 1 gewijzigd uit andere letter A. – ^c gehele woord op rasuur A. – ^d aldus A, lees Iubilate.

- C. *eerste helft 17e eeuw, Bornem, St.-Bernardus Abdij, archief abdij St.-Bernards, hs. nr. 322 = Cartularium (alphabetum) rubrum I-1, fol. 35^r-35^v, nr. B 26, onder caput: B (rubrum): Litere de bonis apud Breda, met in de inhoudsopgave, fol. 19^v, de rubriek: Littera de sextario siliginis et de XLVII solidis pagamenti emptis erga Ioannem Evergeer, geauthenticeerd door J. Rubens, openbaar notaris (ongedateerd, ca. 1653), naar [A].*

Niet eerder uitgegeven.

Datering

Indien de variant in de datumregel van afschrift C (vergelijk tekstnoot o) de juiste datering van [A] weerspiegelt, dient de oorkonde gedateerd te worden op vrijdag in plaats van maandag vóór 3 mei, derhalve op 2 mei 1309.

Nos Henricus filius Rulini et Willelmus Sluse, scabini in Breda, notum facimus universis quod in nostra constitutus presentia Iohannes dictus Evergheer recognovit se vendidisse legitime pro quadam pecunie summa sibi integraliter persoluta fratri Godefrido, magistro de Halreberge, ad opus domini abbati et conventus monasterii sancti Bernardi iuxta Scelle^a ordinis Cysterciensis, Cameracensis dyocesis, sextarium siliginis annue pactionis supra bona dicta Ghestel^b, in festo Purificationis beate Marie singulis annis persolvendum, necnon quadraginta septem solidos annui census^c pagamenti communiter in bursa currentis, in festo beati Martini hyemalis annuatim persolvendum^e, quemquidem censum dictus Iohannes assignavit recipiendum supra domos seu hereditates subscriptos, videlicet supra domum ac hereditatem Theodorici^f dicti Bonte duodecim solidos, supra domum Henrici dicti Borse ac hereditatem suam in platea dicta Steenbruggestraete^g quinque solidos, supra domum^h Pauli filii Enghelberne ac hereditatem dicte domui attinentem viginti quinqueⁱ ac supra domum Petri dicti Weitters, sitam in platea dicta Brugstrate^j, quinque^k solidos^l. In quibus bonis supradictis dictus frater Godefridus est impositus et investitus prout ordo iuris dictabat adhibitis iuris sollempnitatibus, que in talibus solent adhiberi, secundem morem et^m consuetudinem^m terreⁿ hactenus approbatam.

In cuius rei testimonio sigilla nostra presentibus litteris sunt annexa.

Datum anno Domini M^o CCC^o nono, feria secunda^o ante Inventionem sancte Crucis.

1504 ^a Schelle C. – ^b Gestel C. – ^c hierna een apart geschreven schacht, mogelijk een aanzet voor i(n) B; een eventueel in ontbreekt echter C. – ^d dittografie door overbodige restauratie B, ontbreekt C. – ^e persolvendos C. – ^f aldus gerestaureerd B, men verwacht Theoderici in [A], Theodorici ook C. – ^g aldus gerestaureerd B, Steenbruggestrate C. – ^h hierna ontbreekt de zin tot Petri C, maar staat verderop, zie tekstnoot l. – ⁱ het hierna te verwachten solidos is niet gerestaureerd B, vergelijk tekstnoot l. – ^j Bruggestraete C. – ^k hiervoor viginti doorgedaald B, vergelijk tekstnoot h en l. – ^l hierna de eerder ontbrekende zin (vgl. tekstnoot h): supra domum Pauli filii Engelberne ac hereditatem dicte domui attinentem viginti quinque solidos C; mogelijk heeft C de juiste volgorde van [A], gezien de doorhaling van viginti in B (vgl. tekstnoot k) en het eerder niet gerestaureerde solidos in B (vgl. tekstnoot i). – ^{m-m} ontbreekt C. – ⁿ patrie C. – ^o sexta C.

1505

1309 mei 30

Gerard van Nassau, aartsdiaken van Luik, verleent aan abdis, proost, deken en het gehele St.-Gertrudiskapittel te Nijvel zijn instemming met de bisschoppelijke goedkeuring van incorporatie bij hun kerkfabriek van de tienden van de parochie Bergen op Zoom, en verleent zijn toestemming voor de aanstelling van een helper van de pastoor van Bergen op Zoom.

Origineel

[A]. Niet voorhanden.

Afschrift

B. 16e eeuw, Brussel, ARA, Kerkelijke archieven van Brabant, inv.nr. 1417 (archieff St.-Gertrudiskapittel te Nijvel) = [Liber grossus venerabilis ecclesie secularis et collegialis sancte Gertrudis Nivellensis] (*grote cartularium van het St.-Gertrudiskapittel*), fol. 365^r-366^r (oude fol. 374^r-375^r), nr. 377, onder de rubriek: Incorporatio decimarum de Bergen supra Zumam facta pro fabrica ecclesie Nyvellensis per archidiaconum Leodiensem, naar [A].

Niet eerder uitgegeven.

Ontstaan, samenhang en tekstuitgave

Deze oorkonde is het aartsdiakonale vervolg op de bisschoppelijke toestemming voor de incorporatie, zie nr. 1502, die als vooroorkonde (VO) van de onderhavige kan worden beschouwd. De daarmee overeenkomstige tekstgedeelten staan afgedrukt in een kleiner lettertype.

In nomine Domini, amen.

Universis presentes litteras inspecturis Gerardus de Nassou, Dei gratia Leodiensis archidiaconus, salutem et sinceram in Domino caritatem.

Venerabiles persone^a abbatissa, prepositus, decanus^b totumque capitulum secularis ecclesie sancte Gertrudis Nivellensis, Leodiensis diocesis, revendo^c in Christo patri domino Theobaldo, Dei gratia episcopo Leodiensis, significare curarunt quod ipsa Nivellensis ecclesia olim edificata nobiliter ac vetustate temporis demolita in suis edificiis, utpote menibus, testitudinibus^d et tegumentis ac aliis necessariis defectus patitur multiplices et ruinam minatur miserabilem et dampnosam, parum aut nichil habens in bonis ad fabricam ipsius ecclesie spectantibus ex quibus premissa possent reparari, et quod ecclesia de Berghes supra Zonam^d, sui iuris patronatus Leodiensis diocesis, in decimis, redditibus, proventibus annuis, oblationibus et obventionibus aliis

1505 ^a hierna nog een haal of een abusievelijk geschreven s B. – ^b vermoedelijk boven de regel geschreven in [A], vgl. infra tekstnoot k. – ^c aldus B, lees reverendo. – ^d aldus B, evenals VO.

plurimum habundabat, petentes * ut dictus revendus^e pater decimas omnes tocius parochie dicte ecclesie de Berghes tam grossas quam minutas, antiquas quam novales, eidem ecclesie Nivellensis ad opus dicte fabricae ecclesie eiusdem incorporare dignaretur, bonis aliis dicte ecclesie de Berghes curato eiusdem ecclesie reservatis, ad omnia episcopalia, archidiaconalia et alia quecumque iura et onera ipsius ecclesie solvenda et etiam supportanda.

Et cum dicta ecclesia de Berghes sit diffusa, parochianorum multitudinem habens copiosam, quatinus divino intuitu concedere dignaretur quod investitus seu rector dicte ecclesie de Berghes perpetuum haberet vicarium seu coadiutorem pro dicta ecclesia plenius deservienda, certa portione quindecim librarum Turonensium in bonis ipsis residuis dicte ecclesie eidem vicario seu coadiutori per ipsum assignata, maxime cum ad id consensus investiti nunc dicte ecclesie accedat.

Qui reverendus pater tractatu sollempni prehabito diligentique facta inquisitione super premissis, consideratis ipsius ecclesie de Berghes facultatibus, secundum quod per dictam inquisitionem invenit, de consensu^f et concilio^g honesti viri Henrici de Houten, rectoris seu investiti dicte ecclesie de Berghes, super hiis coram ipso adhibitis expresse, petitioni dictorum abbatisse, prepositi, decani et capituli dicte ecclesie Nivellensis, decrevit^g ipsam incorporationem futuram esse iustam et rationabilem, * et evidenti utilitate eximente, incorporavit et univit extunc dicte ecclesie Nivellensis ad opus dicte fabricae eiusdem decimas omnes grossas et minutas, novas et antiquas, de Herelle, de Zuecghest^h, de Berghsacker, de Orghestⁱ ac aliorum locorum parochie de Berghes predictae, que et prout ad dictam ecclesiam de Berghes spectabant, statuentesque et ordinantes quod extunc in posterum dicta ecclesia Nivellensis decimas omnes predictas annuatim percipiat et habeat in perpetuum ad opus dicte fabricae convertendas. Et totum residuum bonorum omnium dicte ecclesie de Berghes ultra decimas predictas, utpote omnes alii census, redditus, proventus, oblationes et obventiones, quocumque nomine censeantur, quos rectores dicte ecclesie de Berghes, qui erant pro tempore percipere consueverunt, ac alia quecumque iura, que de consuetudine dicte ecclesie de Berghes seu iure vel alio quovismodo seu titulo provenire consueverunt ac etiam proveniunt et provenient, ad altare dicte ecclesie de Berghes undecumque statim cedent et cedere deberent ipsius ecclesie investito ad omnia episcopalia, * archidiaconalia ac ipsius ecclesie iura, * debita et onera solvenda et supportanda ab eodem; et quod investitus presentandus et investiendus, prout moris est, curam gerat ipsius ecclesie et vicarium habeat seu coadiutorem perpetuum, sibi assistentem circa curam ipsius ecclesie exercendam, presentandum nobis et nostris successoribus archidiaconis per ipsum investitum ad dictam vicariam et per nos et nostros successores archidiaconis instituendum in eadem. Cui quidem vicario seu coadiutori annuam pensionemⁱ quindecim librarum Turonensium parvorum de bonis predictis dicto investito cedentibus capiendam et habendam assignavit, statuens ipsos investitum et vicarium seu coadiutorem suum bonis huiusmodi sibi superius assignatis esse contentos et nichil in dictis decimis sibi vindicare, decrevit quod irritum et inane, si secus a quoquam super premissis contigerit attemptari.

Et quod nobis constat facta inquisitione diligenti premissa veritate fulciri predictas ordinationes, incorporationes, uniones et annexiones laudamus et premissis consensum nostrum adhibebimus.

In cuius rei testimonium presentibus litteris sigillum nostrum duximus apponendum.

Datum * anno Domini M^o trecentesimo nono, feria sexta post festum Trinitatis.

Superscriptionem decanus^k approbamus. Datum ut supra.

1505 ^e aldus B, lees reverendus. – ^{ff} volgorde invers VO. – ^g of wellicht geschreven decernit B, mogelijk vergissing voor decernit, vgl. VO. – ^h aldus B, Zuecgheest VO, begrijp Zuetgheest. – ⁱ aldus B, vermoedelijk Arghcost VO. – ^j aldus B, begrijp pensionem, of verschrijving voor portionem als VO. – ^k vermoedelijk het woord gesignaleerd onder tekstnoot b.

1506

1309 juni 1

Nicolaas Wale, baljuw van Raas van Beaufort, heer van Kruibeke, beoorkondt de overeenkomst in het geschil tussen abt en convent van de St.-Bernardsabdij (te Hemiksem) en de erfgenamen van Zeger van Beliven en diens echtgenote Beatrix, inzake de huidige koers van een jaarlijkse cijns van 10 pond 4 schelling Leuvens, gevestigd op cijnsgoed te Bazel.

Origineel

[A]. Niet voorhanden.

Afschriften

- B. *begin 16e eeuw, Bornem, St.-Bernardus Abdij, archief abdij St.-Bernards, hs. nr. 332 = Cartularium (alphabetum) rubrum II, fol. 233^v-234, nr. N 9, onder caput: N (rubrum), geauthenticeerd door J. Andriessen(s), apostolisch notaris (gedateerd 1646), naar [A].*
- C. *eerste helft 17e eeuw, ibidem, hs. nr. 324 = Cartularium (alphabetum) rubrum I-3, p. 11-12, nr. N 9, onder caput: N rub(rum): Littere de bonis nostris in Borchte et Cruijbeke, met in de inhoudsopgave, p. 1, de rubriek: Littera de decem libris monete qualis dominus comes recepit de censu antiquo quod solvit Godescalcus Buijschere et alii, geauthenticeerd door J. Rubens, openbaar notaris (ongedateerd, ca. 1653), naar [A].*

Niet eerder uitgegeven.

Universis Christi fidelibus presentes litteras inspecturis Nicholaus dictus Wale de Crutbeke, balivus sive iusticiarius viri nobilis Rasonis de Beafort^d, domini de Crutbeke, salutem cum noticia veritatis.

Vestre universitati presentibus innotescat quod cum diu lis, controversia seu querela habita et ventilata fuisset in curia predicti Rasonis, domini nostri, apud Haerzele^b coram eiusdem hominibus feodalibus et scabinis, inter viros religiosos dominum abbatem et conventum monasterii Loci sancti Bernardi Cysterciensis ordinis ex una parte, et heredes seu successores bone memorie quondam Sygeri dicti de Baliven et Beatricis uxoris eius legitime, eisdem in bonis suis hereditariis ratione propinquitatis succedentes, ex parte altera, super solutionem decem librarum annui et perpetui census sive redditus ac quatuor solidorum predicto Rasoni tanquam domini fundi annuatim solvendorum, in quibus dicti Siger et Beatrix eius uxor prefatis viris religiosis super universa hereditate, quam prelibati coniuges quondam tenuerunt apud Barzele^c, in loco qui dicitur Gheest^d, de predeces-

1506 ^a aldus BC. – ^b aldus B, Baerzele, met tot B door latere hand gewijzigde beginletter C. – ^c Baerzele C. – ^d Geest C.

soribus Rasonis memorati, et super quatuordecim mensuras terre palustris, sitis in loco qui dicitur dOudemmer vel circiter, singulis annis tenebantur obligati, predictis viris religiosi assentibus prescriptis decem libras et quatuor solidos eos debere de iure recipere anno quolibet a successoribus prefatorum coniugum in moneta antiquorum denariorum Lovanientium vel nigrorum Parisiensium aut valore eorundem, prefatis vero successoribus eorundem coniugum e contrario dicentibus dictas decem libras et quatuor solidos eas debere eisdem viris religiosi solvere in moneta per Wasiam communiter cursili et legali, tandem vero pro bona pacis ad parcendum utriusque partis laboribus et expensis de communi consensu et specialiter^e beneplacito predicto partis utriusque in hoc ambe partes sicut concordate et in hoc expresse unanimiter consenserunt coram^f hominibus feudali- bus iamdicti Rasonis et scabinis aliisque pluribus fidedignis, quod prefati successores hereditarii antedictorum coniugum prelibatis viris religiosi dabunt et solvent singulis annis imperpetuum quilibet, scilicet ipsorum pro portione^g contingente de dictis decem libris et quatuor solidis talem et tantam monetam vel eiusdem valorem, qualem et quantam dominus .. comes et sui successores communiter in solutione suorum censuum annuorum et reddituum tam antiquorum sicut sunt iste decem libre a tempore, videlicet quo contractus factus est earundem, videlicet viginti et octo annis ante confectionem presentium litterarum per terram Wasie annis singulis imperpetuum sunt recepturi. Et talem ac tantum monetam de prescriptis quatuor solidis vel eius valorem qualem et quantam predictus Raso et sui successores de reliquo suo censu anuali^h infra suum dominium de Crutbeke recipiant annuatim. Quorum singulorum solventium portiones quelibet sicut taxate sunt in presenti cedula sunt conscripte, videlicet Godescalcus dictus Buschere recognovit se teneri predictis viris religiosi in die beati Stephani prothomartiris quatuor libras et decem solidos et pro censu domini fundi tres solidos, et ad Pascha viginti solidos, Arnoldus filius Petri, oppidanus Lovaniensis, ad Pascha quadraginta solidos, Petrus de Vivario et filius Iohannis fratris sui quinquaginta solidos Stephani et ad Pascha et pro censu domini fundi duodecim denarios. Et istorum quilibet portionem sibi superius assignatam et pretaxatam se debere recognovit et ut prescriptum est promisit se dictis viris religiosi de prenomatisⁱ bonis hereditariis, perpetuis temporibus fideliter soluturum, sub hac conditione et forma quod omnia et singula instrumenta super solutione pagamenti dictarum decem librarum et quatuor solidorum annui et perpetui census sive redditus inter predictas partes prius confecta contra tenorem presentium litterarum, si que sint, de cetero nullum robur habeant firmitatis nec alicui parti predictae in preiudicium cedere valeant vel gravamen.

In quorum omnium testimonium roburque firmitatis perpetue sigillum meum una cum sigillo predicti^j domini abbatis Loci sancti Bernardi et sigillo^j iamdicti Godescalci dicti Buschere^k, qui sigillum suum pro omnibus aliis partis sibi adherentis sigilla non habentibus ad eorum instantiam presentibus apposuit eisdem, presentibus est appensum. Nos insuper Iohannes de Timo, Theodericus de Buscho, Egidius de Gandavo et Iohannes dictus Pur, scabini prefati Rasonis, domini nostri de Crutbeke, qui sigilla propria non habemus, rogamus homines feudales domini comitis Flandrie sigilla habentes, qui cum pluri-

1506 ^e aldus B, -ter doorgehaald C. -^f nobis toegevoegd C. -^g ipsum door latere hand toegevoegd C. -^h annuali C. -ⁱ prenotatis C. -^j predicti tot en met sigillo ontbreekt C. -^k Busschere C.

bus aliis fidedignis nobiscum premissis omnibus et singulis interfuerunt, videlicet virum nobilem dominum Rasonem de Barsele sive de Wissenkerke, militem, Petrum dictum Haghelsteens^l, Sygerum dictum Coelssone et Egidium dictum de Monte, ut pro nobis ac ceteris nostris conscabinis, quibus premissa omnia ore tenus notificavimus, presentes litteras velint sigillare in testimonium veritatis omnium predictorum. Nos igitur Raso, miles, Petrus, Sygerus et Egidius, supradicti, ad petitionem prefatorum scabinorum Rasonis, domini de Crutbeke, et partium predictarum sigilla nostra presentibus litteris apposuimus in testimonium omnium premissorum.

Datum anno Domini M^o CCC^o nono, dominica secunda post Penthecosten.

1507

1309 juli 5

Magister Makarius van 's-Hertogenbosch, kanunnik van (het kathedrale kapittel van) Luik, stelt, overeenkomstig het mandaat van Theobald, bisschop van Luik, (d.d. 28 mei 1309, zie nr. 779) naar aanleiding van de door hem verrichte visitatie aan het O.L.V.-kapittel te Breda statuten op ter hervorming van het kapittel.

Origineel

[A]. Niet voorhanden.

Afschriften

- [B]. 14e eeuw, niet voorhanden, bekend uit EG, authentiek afschrift door het kapittel van Breda, mogelijk naar [A].
- [C]. tweede helft 14e eeuw (na 1361), niet voorhanden, bron voor [D][F], naar [B].
- [D]. na 1361 – vóór tweede helft 15e eeuw, niet voorhanden, bron voor E, naar [C].
- E. tweede helft 15e eeuw, Breda, GA, afd. IV-1, collectie Havermans, inv.nr. 17 = cartularium van het O.L.V.-kapittel te Breda, fol. 13^r-14^r, onder de rubriek: Statutum magistri Macharii de Busco, canonici quondam Leodiensis, de consensu (sic; de rubriek is onvolledig), naar [D].
- [F]. na 1361 – vóór eind 15/begin 16e eeuw, niet voorhanden, bron voor G, naar [C].
- G. ca. 1510, Brussel, KB, hs. nr. 14936 = cartularium van het O.L.V.-kapittel te Breda, fol. 91^r-92^v (oude fol. 67^r-68^v), onder de rubriek: Statuta Macharii anno M^o CCC^o IX°, naar [F].

1506 ^l Hagelsteens C.

Uitgaven

a. VAN GOOR, *Beschryving Breda, 1744*, p. 438-439, nr. 30, mogelijk naar een niet meer voorhanden zijnd afschrift. – b. JUTEN, in *AHEB, 3me série, V (1909)*, p. 296-298, nr. 3 (gedateerd 28 juni 1309), naar E.

Regesten

HERMANS, *Analytische opgave, 1844*, p. 60. – WAUTERS, *Table chronologique, VIII, 1892*, p. 548.

Datering

De visitatie aan het O.L.V.-kapittel te Breda vond plaats 'sabbato post festum Petri et Pauli apostolorum anno predicto'. Hierbij wordt verwezen naar het jaar 1309, waarin de bisschop van Luik het mandaat uitvaardigde (zie nr. 779). Bijgevolg is onderhavige oorkonde gedateerd op 5 juli 1309.

Samenhang, ontstaan en tekstuitgave

In het mandaat d.d. 1309 mei 28 (zie nr. 779) gelast de bisschop van Luik magister Makarius van 's-Hertogenbosch de kapittels van Kortesse, Diest, Hilvarenbeek, Oirschot, St.-Oedenrode en Breda, alsmede het klooster Hooi-donk te visiteren. Voor de oorkonde, uitgevaardigd door Makarius na de visitatie te St.-Oedenrode, zie nr. 782.

De tekst is uitgegeven naar G, daar E minder nauwkeurig is. De varianten van E zijn, behoudens spellingvarianten, opgenomen in het notenapparaat.

Magister Macharius de Buscho, canonicus Leodiensis, discretis viris et honestis decano et capitulo ecclesie beate Marie in Breda Leodiensis dyocesis salutem in Domino.

Litteras reverendi in Christo patris domini Theobaldi, Dei^a gratia^a Leodiensis episcopi, quas vidistis, legistis, audivistis atque recepistis in hec verba:

— — — (hierna volgt de tekst van nr. 779).

Harum autem litterarum auctoritate accessimus personaliter ad ecclesiam vestram de Breda sabbato post festum Petri et Pauli apostolorum anno predicto et ipsam plenius visitavimus tam in capite quam in membris, tam in spiritualibus quam in temporalibus. Et quia invenimus plura in dicta ecclesia reformanda, ad reformationem ipsius de consensu et consilio vestro statuimus et ordinamus, auctoritate nobis in hac parte commissa, quod nullus canonicus seu capellanus vel choralis vester intret chorum vel ecclesiam vestram, precipue quando divina et hore canonicè celebrantur in eadem, nisi induto superplico^b.

Item statuimus et ordinamus quod habeatis quolibet anno generale capitulum videlicet in crastino Seruacii, in quo cappitulo omnes presentes canonici sine aliqua vocatione poterunt et debebunt statuere et ordinare de negociis dicte ecclesie et regimine ipsius, qualiter in^a ipsa ecclesia pro anno tunc futuro sit regenda. Et quitquid^c statutum

1507 ^a ontbreekt E. – ^b aldus G, men verwacht superpellicio als in E. – ^c aldus G, lees quidquid.

fuerit per presentes ratum et firmum habebitur. Et in dicto capitulo fiet^d computatio de bonis ecclesie totius anni et qualiter bona ipsius que^a ad dictum annum fuerint consumpta.

Et quia nonnulli vestri canonici decesserunt, debitis obligati diversis, ita quod creditoribus de bonis decedencium satisfieri non potuit, statuimus et ordinamus quod canonicus in vestra ecclesia ulterius decedens, a tempore mortis sue habebit annum gracie, ita quod executores ipsius decedentis recipient omnes fructus prebende decedentis per illum annum pro solvendis debitis suis, cotidianis distributionibus et anniversariis, que non habebit decedens, exceptis. Et executores decedentis dabunt ecclesie predicte centum solidos Turonensium^{e,f} nigrorum^f de fructibus dicte prebende pro cappis seu ornamentis emendis.

Item statuimus et ordinamus quod canonici dicti loci possunt habere infra annum duos menses pro negociis ordinandis, coniunctim vel divisim, ita quod ipse canonicus qui recedere velit, petet huiusmodi^g licenciam a decano et capitulo suo. Qui, si iusta causa^h fuerit^h, non denegabunt eidem, nec dies quibus recedunt a villa de Breda et revertuntur ad eandem non computabuntur. Et absentes tempore absencie non habebunt cotidianas distributiones nec anniversaria; scribentur dies absentium.

Ordinamus eciam quod scolares frequentantes scholas ibidem, ibunt in ecclesia predicta cum collegio canonicorum, precipue in festis novem lectionum ad horas canonicas, prout visum fuerit expedire.

Item statuimus et ordinamus ne aliquis canonicorum vel alter de capitulo existens, tractata in capitulo et secreta in capitulo eiusdem audeat alicui extra capitulum revelare contra decani prohibitionem. Et si aliquis contrarium fecerit et convictus fuerit, statuimus quod per mensemⁱ unum careat prebenda et convertatur in usum capituli communem^j.

Ordinamus eciam quod capellani dicte parrochie^k, cum subsint capitulo, vadant ad horas canonicas, diebus et horis canonicis quibus commode possunt, et capitulum in refectionibus et aliis curialitatibus tractet^l eos honeste.

Item statuimus et ordinamus quod decanus dicti loci in duplicibus festis et maioribus debeat celebrare summam missam, nisi impeditus fuerit legitimo impedimento, et tunc per unum canonicum vel capellanum magis ydoneum procurabit eam celebrari.

Que statuta et ordinationes nostras precipimus in virtute sancte obediencie firmiter observari, volentes quod decanus et capitulum rebelles, si qui fuerint, compellant ecclesiastica censura ad observanciam premissorum.

In cuius rei testimonium sigillum nostrum presentibus litteris est annexum.

Datum anno et die sabbati predictis.

1507 ^d fiat E. – ^e aldus G, lees Turonensium als E. – ^{ff} nigrorum Turonensium E. – ^g huius E. – ^{h-h} fuerit causa E. – ⁱ aldus G, lees mensem als E. – ^j aldus G, lees communem als E. – ^k aldus de niet ongebruikelijke spelling in G. – ^l contractet E.

1508

1309 augustus 9

Godfried, abt van de St.-Michielsabdij te Antwerpen, vidimeert een oorkonde van Gerard van Wezemaal, heer van Bergen op Zoom, d.d. 17 maart 1297 (zie nr. 1375).

Origineel

[A]. Niet voorhanden.

Afschrift

B. *begin 16e eeuw, Bornem, St.-Bernardus Abdij, archief abdij St.-Bernards, hs. nr. 332 = Cartularium (alphabetum) rubrum II, fol. 82^r-82^v, nr. E 8(b) (met restauraties door Judocus Bal, midden 17e eeuw), onder caput: Rubea de littera [E], en onder de rubriek: Emptio novem bunariorum terre sub Hoevis, en in de marge: E rubea VIII transscriptum, geauthenticeerd door de notarissen Jan van Wouw en Jan Berkelar Schaldanus (ongedateerd, ca. 1559), naar [A].*

Niet eerder uitgegeven.

Regest

LEVELT, *Oudenbosch, 1931, II, p. 179, inv.nr. 38.*

Universis Christi fidelibus ad quos presentes littere pervenerint frater Godefridus, Dei providentia abbas sancto Michaelis in Antwerpia ordinis Premonstratensis, Cameracensis dyocesis, salutem cum noticia veritatis.

Universitati vestre notum facimus ac testamur tenore presentium litterarum quod nos litteras infrascriptas, non abolitas, [n]on^a cancellatas nec in aliqua sui parte viciatas vidimus ac legimus in hec verba:

— — — (*hierna volgt de tekst van nr. 1375*).

In cuius nostre inspectionis testimonium presenti transscripto sigillum nostrum duximus apponendum.

Datum anno Domini M^o CCC^o nono, in vigilia beati Laurentii martiris et levite.

1508 ^a eerste letter bij restauratie vergeten B.

1509

1309 augustus 13

Godfried, abt van de St.-Michielsabdij te Antwerpen, vidimeert een oorkonde van Arnoud van Leuven en Isabella, heer en vrouwe van Breda, d.d. 12 mei 1276 (zie nr. 1128).

Origineel

[A]. Niet voorhanden.

Afschriften

- B. *begin 16e eeuw, Bornem, St.-Bernardus Abdij, archief abdij St.-Bernards, hs. nr. 332 = Cartularium (alphabetum) rubrum II, fol. 49^v, nr. D 1(b), geauthenticeerd door de notarissen Johannes van Wouw en Johannes Berkelar Schalensis (ongedateerd, ca. 1559), naar [A].*
- C. *eerste helft 17e eeuw, ibidem, hs. 322 = Cartularium (alphabetum) rubrum I-I, fol. 94^r-94^v, nr. D 1 (b), onder caput: Littera D rubra sive de bonis apud Halderberghe nunc de Hoeven nuncupatis, met in de inhoudsopgave, fol. 92^r, de rubriek: cum transcripto, geauthenticeerd door J. Rubens, openbaar notaris (ongedateerd, ca. 1653), naar [A].*

Niet eerder uitgegeven.

Regest

LEVELT, *Oudenbosch, 1931, II, p. 179, inv.nr. 38.*

Universis Christi fidelibus presentes literas visuris et auditoris Godefridus, Dei patientia abbas sancti Michaelis iuxta Antwerpiam Premonstratensis ordinis, Cameracensis dyocesis, salutem et scire veritatem.

Universitati vestre notum facimus ac testamur tenore presentium nos litteras infrascriptas, non abollatas, non cancellatas nec in aliqua sui parte viciatas vidisse et legisse de verbo ad verbum, formam que sequitur continentes.

— — — (*hierna volgt de tekst van nr. 1128*).

Nos igitur Godefridus, abbas sancti Michaelis Antwerpiensis^a predictus, in huius nostre visionis et auditionis testimonium sigillum nostrum presentibus literis duximus apponendum.

Datum anno millesimo trecentesimo nono, feria quarta ante Assumptionem Virginis gloriose.

1509 ^a Antwerp. B, Antwerpen. C.

1510

1309 augustus 29

Bergen op Zoom

Arnoud van Wezemaal, heer van Bergen op Zoom, beleent Jan van de Maalstede, ridder, met twee derde van Ossendrecht met de hoge en lage rechtsmacht.

Origineel

[A]. *Niet voorhanden.*

Afschrift

B. *tweede helft 15e eeuw, Bergen op Zoom, GA, archieven Raad en rekenkamer Bergen op Zoom, inv.nr. 2 = Register van alderhande actens, concessien, accoorden etc. (cartularium van de heren van Bergen op Zoom), fol. 68^v, nr. 86, onder de rubriek: Copie van den brieve dair met dat heer Ian van der Maelsteden, ridder, in rechten leene ontfanck aen Arde van Wesemale, heere van Berghen opten Zoom, de twee deele van Ossendrecht etc., na inhoud desselfs briefs, naar [A].*

Niet eerder uitgegeven.

Regest

VAN HAM, *Inventaris raad en rekenkamer Bergen op Zoom, 3-B, 1980, p. 469, nr. 42.*

Tekstuitgave

Het onderscheid tussen c en t is niet altijd duidelijk.

Wii Arnout van Wesemale, heere van Berghen opten Zoom, maken cont allen denghenen die dese lettren selen zien of horen lesen dat heer Ian van der Maelsteden, riddere, in rechten leene ontfangen heeft van ons de tweedeel van Ossendrecht, in welken dat gelegen is in naten, in droeghen, in wilden, in tammen ende in allen den griechten, hogen ende neder, sonder den mesdadigen tontliveren, het en zii met ons of met onsen rechters. Ende voirt soe bekennen wii heer Ians paelsteden voirs. na den bethoene dat wii daer af gesien ende gehoort hebben te halver Ossendrechtvliet uitgaende, ter halver Schelt nederwaert, stoeckende tot Scoervlietmuden, boven tot Beetsberghe ende Calmpthout ten Wiingtaten ende boven alsoe breet als beneden dat bynnen desen benoempden paelsteden gelegen es. Die tweedeel houdt heer Ian van ons te leene ende wii geloven voir ons ende voir ons nacomelinge den voirs. heer Ianne ende sinen nacomelingen in desen voirs. goede te houdene in alre manieren alst voirs. staet.

Des orconden soe hebben wii Aernoult van Wesemale desen brief bezegelt met onsen zegel uuthangende.

Gegeven te Berghen opten Zoem, als men screef derthienhondert ende neghene op sinte Iansdach uitgaende oest.

1511

1309 oktober 9

Schepenen van Breda oorkonden dat Gerard van Overvelt verkoopt aan abt en convent van de St.-Bernardsabdij bij Antwerpen (te Hemiksem) een jaarlijkse cijns van 20 schelling koningsgroten gevestigd op de helft van een huis en erfgoed (te Breda).

Origineel

[A]. Niet voorhanden.

Afschriften

- B. *begin 16e eeuw, Bornem, St.-Bernardus Abdij, archief abdij St.-Bernards, hs. nr. 332 = Cartularium (alphabetum) rubrum II, fol. 24^v, nr. B 27 (met restauraties door Judocus Bal, midden 17e eeuw), onder caput: De littera B rubea, geauthenticeerd door de notarissen Jan van Wouw en Jan Berkelar (ongedateerd, ca. 1559), naar [A].*
- C. *eerste helft 17e eeuw, Bornem, St.-Bernardus Abdij, archief abdij St.-Bernards, hs. nr. 322 = Cartularium (alphabetum) rubrum I-1, fol. 35^v-36^r, nr. B 27, onder caput: B (rubrum): Littere de bonis apud Breda, met in de inhoudsopgave, fol. 19^v, onder B 28 de rubriek: Littera de XX solidis grossorum pro XVI denariis emptis erga Ioannem de Overvelt, geauthenticeerd door J. Andriessen(s), apostolisch notaris (gedateerd 1647), en vervolgens nog eens door J. Rubens, openbaar notaris (ongedateerd, ca. 1653), naar [A].*

Niet eerder uitgegeven.

Nos Iacobus dictus Ysaac et Henricus filius Rulini, scabini in Breda, notum facimus universis presentes litteras visuris quod in nostra personaliter constitutus presentia Gerardus dictus^a de^a Overvelt recognovit se vendidisse legitime fratri Godefrido, magistro de Halreberge, ad opus domini abbatis et conventus monasterii^b sancti Bernardi iuxta Antwerpianam ordinis Cysterciensis, Cameracensis dyocesis, XX^c solidos annui census, videlicet grossum Turonensis regis antiquum pro sedecim denariis vel valorem dicti pagamenti, supra mediam partem domus ac hereditatis in qua dictus Gerardus nunc commoratur, site inter domum Snellardi ex una parte et domum Iohannis dicti Concekens^d ex altera, videlicet supra illam partem que contigua est domini Iohannis Concekens^d predicti, in festo beati Martini hyemalis singulis annis persolvendos^a. In quibus bonis supradictis dictus frater Godefridus est impositus et investitus prout ordo iuris dictabat secundum consuetudinem opidi de Breda hactenus approbatam, de consensu uxoris sue Catharine, que (in)^e premissis suam liberam adhibuit voluntatem.

1511 ^a aldus gerestaureerd B. – ^b hierna Loci C. – ^c aldus gerestaureerd B, viginti C. – ^d aldus BC. – ^e bij restauratie vermoedelijk vergeten B, in wel in C.

In cuius rei testimonio sigilla nostra presentibus litteris sunt annexa.
Datum anno Domini M^{of} CCC^{of} nono, in die beati Dionisii.

1512

(1309) december 4

*Willem van Emines, met Jacob Isaac en Hendrik Rulinszoon, schepe-
nen (van Breda), als getuigen, draagt namens rooms-koning Hendrik
VII (van Luxemburg) op aan Jan Vilaen van Asti, lombard te Breda, om
23 december a.s. te Keulen voor de koning te verschijnen.*

Originele optekening

*Deze oproep is in de vorm van een notitia overgeleverd, zie nr. 1514a, onder
¶15.*

Datering

Zie onder nr. 1514a.

1513-1514

(1309 december 4-7)

*Willem van Emines, met meester Willem en Colin van Gastel, beiden
van Bergen op Zoom, als getuigen, draagt namens rooms-koning Hen-
drik VII (van Luxemburg) op aan Jacomars Testa van Asti, lombard te
Bergen op Zoom, en evenzo aan Peron van Asti, lombard te Steenber-
gen, om 23 december a.s. te Keulen voor de koning te verschijnen.*

Originele optekeningen

*Deze oproepen zijn in de vorm van notitiae overgeleverd, zie nr. 1514a, onder
¶16-17.*

Datering

*Het bezoek van de koningsbode aan Bergen op Zoom en Steenbergen heeft na
diens bezoek aan Breda op 4 december (zie nr. 1512) en voor dat aan 's-Her-
togenbosch op 7 december (zie nr. 1514a, onder ¶18) plaats gevonden. Hierna*

worden in het noorden van Brabant ook nog de lombarden te Veghel (niet Berkel), Eindhoven, Helmond en Son bezocht (zie nr. 1514a, onder ¶19-22). Vermoedelijk is gezien de tussen de plaatsen af te leggen afstanden het bezoek aan Bergen op Zoom en Steenbergen op dezelfde dag en wel op 5 december geschied, temeer daar hier voor beide oproepen van dezelfde schrijver en van dezelfde getuigen uit Bergen op Zoom gebruik is gemaakt, zie verder onder nr. 1514a.

1514a

(1309 november 29 – december 16)

Verschillende koningsboden dragen uit naam van rooms-koning Hendrik VII (van Luxemburg) op aan de lombarden verblijvend in Brabant, Henegouwen, Kamerijk, Namen, Rijks-Vlaanderen en Loon om 23 december a.s. te Keulen voor de koning te verschijnen.

Originele optekeningen

- A. Pisa, Archivio di Stato, Diplomatico, verzameling Roncioni, nr. 622 (ad datum 13... [1309 november 30]) = *Memorie riguardante il passaggio dell'imperatore Enrico VII da vari luoghi cioè Colonia, Anversa etc.* (rol van 5 aaneengenaaide perkamenten vellen). – Afmetingen: hoogte ca. 590+590+340+420+450 (= totaal ca. 2390) x breedte resp. 231 (216), 215 (230), 193 (215), 210 (175), 208 (195) (= gemiddeld ca. 210) mm; beschadigd, met enig tekstverlies.

Aantekening op de achterzijde: door 14e-eeuwse hand: non tenendo.

Uitgaven

- a. BONAINI, *Acta Henrici VII*, 1877, I, p. 279-286, nr. 180 (gedateerd 30 november 1309), naar A. – b. VERCAUTEREN, in *Bulletin IHBR*, XXVI (1950-1951), p. 59-67, Annexe, naar A.

Datering

*De notities op de perkamenten rol, in de editio princeps globaal op 30 november 1309 gedateerd, worden door Vercauteren, die ook de nummering aanbracht, meer precies tussen 29 november en 15 of 16 december 1309 geplaatst (zie uitgave b, p. 54). Dit op grond van het feit dat, hoewel geen jaartal in het document wordt genoemd, de in de oproepnotities veelvuldig opgegeven datum van de geplande bijeenkomst met de rooms-koning, devant le roi of coram rege, te Keulen op 23 december, goed in het itinerarium van Hendrik VII past. Deze resideerde namelijk van 15 december 1309 tot 6 januari 1310 te Keulen (BÖHMER, *Regesta imperii*, 1844, p. 272, nr. 191 e.v.). Aldaar nam*

de nieuwe rooms-koning, die slechts over bescheiden middelen beschikte, belangrijke maatregelen om zich van de vrede tussen de Duitse vorsten te verzekeren met het oog op zijn sedert zomer 1309 voorgenomen expeditie naar Italië. Een bevestiging voor een dergelijke datering van de rol wordt ook gevonden in het bewaard gebleven bericht van verhindering wegens ziekte d.d. 20 december 1309 van een in Frankrijk gevestigde lombard, die eveneens opgeroepen zal zijn (uitgave b, p. 45-47). Een tweede datum, die echter maar weinig in de oproepnotities wordt genoemd, is die van de ajournement of catio, de 'dagvaarding' ter plaatse. Zo wordt bij de eerste oproep te Nijvel 29 november opgegeven (zie ¶1), te Breda 4 december (zie ¶15, vgl. nr. 1512) en te 's-Hertogenbosch 7 december (zie ¶18).

Ontstaan en karakter van de optekeningen

De in totaal 88 genoteerde oproepen zijn door 40 verschillende handen geschreven. Vercauteren onderscheidt voor de 42 oproepen door Willem van Emynes in het hertogdom Brabant gedaan 35 verschillende handen, waarbij sommige meerdere notities hebben geschreven (b, p. 53-54). Vermoedelijk echter is ¶5 niet door de hand van ¶3-4 geschreven, zodat voor ¶1-42 het totale aantal handen op 36 gesteld kan worden, aldus: ¶1-2 hand 1, ¶3-4 hand 2, ¶5-15 resp. handen 3-13, ¶16-17 hand 14, ¶18-22 resp. handen 15-19, ¶23-24 hand 20, ¶25-37 resp. handen 21-33, ¶38-39 hand 34, ¶40 hand 35 en ¶41-42 hand 36. Voor de oproepen in Henegouwen en Kamerijk door Willem, klerk van Jan van Boneffe, onderscheidt Vercauteren twee handen voor resp. ¶43-56 en ¶57-68) (b, p. 54). Hier kan aan worden toegevoegd dat bij ¶52 wel degelijk de hand wisselt en dat bij ¶57 de eerdere hand weer terugkomt, aldus schreef hand 37 ¶43-51, hand 38 ¶52-56 (overigens alle in de stad Kamerijk genoteerd) en dan opnieuw hand 37 ¶57-70. Overige handen onderscheidt Vercauteren niet, maar de notities over de Naamse oproepen door Jan van Boneffe zelf, klerk van de rooms-koning, ¶71-73, zijn geschreven door een 39e hand, en ten slotte de notities over de oproepen in Rijks-Vlaanderen door Willem, knecht van(?) de seneschalk of de seneschalk zelf, ¶74-80, alsmede die in het graafschap Loon door Gerard van Sauvenière, klerk van het kapittel van Luik, ¶81-88, gezamenlijk door een 40e hand.

Op het ontstaan van de rol gaat Vercauteren verder niet in. Onderzoek wijst echter uit dat de vellen eerst na het schrijven van de notities aaneengenaaid zijn (vgl. tekstnoot ak) en aan de verschillende koningsboden zijn toe te wijzen: vel I+II aan Willem van Emynes (¶1-42, vgl. tekstnoten aa en ai), vel III+IV aan de klerk van Jan van Boneffe en aan Jan van Boneffe zelf (¶43-73, vgl. tekstnoten ao en aw) en vel V aan de seneschalk (of diens knecht) en mede aan de klerk van het kapittel van Luik (¶74-80, resp. ¶81-88, vgl. tekstnoten az en ba). De afzonderlijke vellen zullen derhalve door de verschillende koningsboden zijn meegevoerd, waarop zij steeds ter plekke de gedane oproep met opgave van de getuigen daarvan als bewijs lieten noteren. Hiermee zijn de optekeningen als eenvoudige oorkonden in notitiavorm te beschouwen. Kenne-

lijk maakte Willem van Mines steeds van een plaatselijke schrijver gebruik (handen 1-36), terwijl Willem, de klerk van Jan van Boneffe, van een vaste schrijver gebruik maakte of zelf de getuigenissen noteerde (hand 37), onderbroken door de activiteit van een plaatselijke schrijver (hand 38), en gevolgd door die van zijn directe chef of diens schrijver (hand 39). Het laatste vel is vermoedelijk met de schrijver ervan (hand 40), na de Vlaamse oproepen mee overgegaan naar de klerk van het kapittel van Luik.

Bij de oproep voor Henegouwen en Kamerijk wordt genoteerd dat de oproep geschiedt volgens de oorkonde van de koning sorlonc le lettre monseigneur le roy (§43). Dit moet ook voor de overige oproepen hebben gegolden, zoals ook in het bovengenoemde bericht van verhindering van de Franse lombard aan de rooms-koning sprake is van mandatum vestrum. De tekst van die koningsoorkonde, te dateren op of kort voor 29 november 1309, is echter voor zover bekend niet bewaard gebleven.

(1) *Williammes des Mines at adjourneit l[i]s lombars de Nivelles, Lion^a et Audries^a pour iaus, quil soient entre chi et le jour dou Noeil a Colongne devant mōsingneur le roi d'Alemagne, par devant Williamme Willepote et Henri Moustarde, bourgeois de Nivelles, ki furent present a cel ajournement, fait le nuit saint Andriu.*

(2) *Item ajournat li dis Williammes, Gilon et Courat, lombars de Heripont, a cel meimes jour, par le tesmain^b Stieuenon et Jehanin de Heripont^c, tout^d en a teil point ke deseure est dit.*

(3) *Item a Willame de Mines ajornet Aniorrant Doumont, lombars^e demorant a le ville de Lembeke, devant monseigneur le roi a Colonge a le mardi devant le Nouwel, par temain par Pietre de Hal et Verone le Reure^f.*

(4) *Item a Willame de Mines ajorniet Rufin, le lombart, par devant [lis]^g Lombarbars de L[jewes]^h en Brabant, dev[ant mon]signour le roi a Coloigne le mardi devant le nuit de Noe, par le [te]main Lorens Goethans et Mighiel le Barbarburbior^f.*

(5) *Item ad Willame de Mines ajornet Willame, le lumbart d'Aske, devant monsengior le r[oi] a Colongie, par le tesmons Henri de Walbarne et Arnout de Wstine, a mardi devant Noeel.*

(6) *Item ajorna Willame de Mines Olliuer du Marçiet, çitain d'Ast, manant a Martines, par tesmoin de Johan Mauchiri et Zillis Liros^f de Martines, le di lous^f primir^f jor de dezembre.*

(7) *Itemⁱ citati sunt apud Filfordiam Andresis^e lombardi, coram rege apud Coloniam, ad Natalem Domini, coram testibus Cornelio et Gerardo Molitore.*

(8) *Item Willame de Mines at ajornet Willame, lonbart de Moliner^f, tesmonlt^f Ubert et Jacob.*

(9) *Item at Willame de Mines ajornet Perin, lonbart de Rimesta, devant monsieur le roy d'Alamagna, le mardi devant le nuit de Noel, tesmoin Wautier Daniel et Johan de le Dican.*

1514a ^{a-a} boven de regel geschreven in plaats van ou suffissant procureur doorgehaald A. – ^b te- gewijzigd uit d A. – ^c p gewijzigd uit m A. – ^d hiervoor a doorgehaald A. – ^e boven de regel toegevoegd A. – ^f aldus A. – ^g aanvulling onzeker A. – ^h in de lacune ruimte voor ca. drie tekens, aanvulling onzeker A. – ⁱ hiervoor Item in Fillefort testes Cornelius et Gerardus moniit doorgehaald A.

(10) Item at *Willame* de Mines ajournet Thomax, lonbard d'Ast, demourand en Anwers, le mardi apres le sant Andriu, par tesmoing de Arnoud Clap et de Watier de Neters, le mardi devant Noel a Collogne devant monseigneur le roi d'Alamagne.

(11) Item at *Willame* de Mines atjornet Durence, lonbard de Lite d'Ast, le mercherdi apres le sant Andriu, par le temonge de Henri der Donc et Jehan son fius, le mardi devant le Noel a Collogne devant monsieur le roy d'Alamagne.

(12) Item *Willame* de Mines at ajornet le mierkedi^k apres le saint Andriu Stephene, le lonbard de Ytemghien, devant monsieur le roi d'Alemagne a Colongne, en tiemognage Daniel de Hulset et Wautre le Clerc.

(13) Item at *Willmes* de Mines ajournet *Girardo* Delaporta, lonbard d'Ast, demerant a Erentals, devant menseigneur le roi d'Alamagne a Collogna, le mardi devant le Noel, par temain Iohans de Olle et Adam Dicber^l.

(14) Item at *Willame* de Mines ajornet Claus de Batardu^m, lonbart d'Ast, demorant ad Estrata devant monseigneur le roi d'Alemagna a Collogna le mardi devant le Noel, par devant Johan le Borgos et Arnod de Aqg^f.

(15) Item ad *Willame* de Mines ajornet Johaen Vilaen de Aest, manant al vile de Breda, devaent monssenjoer le roy de Almangen par devaent luy a Coloengen, testibus Jacob Ysaac et Herri Rulens, scavijns, IIII joers decembre, a maerdi devaent Noeel.

(16) Item at *Willames* de Mines ajornet^e Jacomarsⁿ Testa^o de Ast, manas^p ad Berghes, devat^t munseignor li roy ad Collogna le mardi devand la nit de Noel, par testemons mestre *Willames* et Colin^e de Gastele de Berghes.

(17) Item at *Willames* de Mines adjornet Peron li lonbard de Ast manas^p ad ad^r Stenberghes devant monseignor li roy ad Colonie le mardi devant la nuit de Noyel, par testemouns de^s mestre *Willames* et Colin de Gastele.

(18) Item at *Willames* de Mines ajornet Collin d'Ast, lunbard manans a Boileduch devant monseignor le roi de Alamagna a Chologna, par devant Reinezin^t Lorfeuer et Girardin item lonbard, borgois du Buscho, et che fu le dimage apres^u li sent Nichola.

(19) Item citatus est per *Willelmum* de Mines Daniel, lumbardus de Astye in Vegkel^v, ad feriam tertiam ante^w Nativitatem Domini, coram rege Almanie in Colonia, in presencia testium Henrici dicti Homeken^x et Theoderici dicti Turcheghere.

(20) Item ad *Willame* de Mines adjornet Hobert, lonbard de Ast manas^p ad Hendoue, devant monseignor le roye de Allemagne a Collogna le mardi devant la noyt de Noel, par les tesmoins Johan Esceman et Hene li fills Johan Scranp.

(21) Item citatus est per *Willelmum* de Mines Petrus, lumbardus de Hamont, ad feriam tertiam ante^y Nativitatem Domini, coram rege Alamanie in Colonia, in presentia testature^z *Iohannis*, sculteti de Hamont, et Alardi dicti Wst filii Alardi de Hamont.

(22) Item ad ajornie *Willame* de Mines adjorneit devant monsenior le roi a Collogne, Hennekin, lunbart de Son, par dewant Reynere den Marseit et par Johan, le cleric de pere.^{aa}

1514a ^j hierna at doorgehaald A. – ^k hierna li doorgehaald A. – ^l e met afkortingsstreep A. – ^m doorgehaald, lezing onzeker A. – ⁿ hiervoor Colin doorgehaald A. – ^o hierna twee letters doorgehaald A. – ^p aldus A, begrijp manans. – ^q aldus A, begrijp devant. – ^r dittografie door overgang naar een nieuwe regel A. – ^s hierna W doorgehaald A. – ^t of lees Roinezin, de z onduidelijk A. – ^u p onduidelijk A. – ^v op rasuur A. – ^w hiervoor post doorgehaald A. – ^x lezing onzeker A. – ^y gewijzigd uit post A. – ^z hierna H. dicti doorgehaald A. – ^{aa} einde van het eerste vel, met blanco ruimte voor nog 1 à 2 vergelijkbare notities A.

(23) ¶^{ab} Item citatus est per Willelmum de Mines Willelmus de Ast, lumbardus in Halen, testante Reinero de Dyste et Arnolde de Halen, ad feriam terciam ante Nativitatem Domini coram rege Almanie in Colonia.

(24) ¶ Item citatus est per Willelmum de Mines Andreas de Ast, lumbardus in Dyste, coram rege Almanie in Colonia, ad feriam terciam ante Nativitatem Domini, et hoc testante domini Arnolde de Wesfalia et sculteti dicti domini, videlicet Alcoy.

(25) ¶ Item citatus est Robiert de Nantes, d'Ast in Sikena, devant le roy d'Alamage le mardi devant le Noel a Cologne, par temange Heinri dou Cellier et Heinri de Sighene.

(26) ¶ Item at Willames de Mines adjornet Peron de Sellandde, lombard manant a Testell^{ac}, par temon Petri de Gelle et Godekin Mallant, devant le roi a Collogne le mardi devant le Noel.

(27) ¶ Item ad Wilhanmes de Mines ajorneit Opecin, lombard manant a Arscot, par devant le roy d'Alemagne le mardi devant le Noel a Cologne, par devant Godescalc de Boschout et Johans Bemont, borgois de Arscot.

(28) Item at Wilhammes de Mines ajorneit Ponsaert, lombard manant a Haogha, par devant montsinsore del roi de Almagen a Cologene, par le temoi Jan Barbus et par le temoi Jan de Lelu.

(29) ¶ Item Wilames de Mines a ajorneyt Wilame, le lonbard de Meyrbeche, par devant monsignour le roy d'Alemayne a Cologne, par le temoin sire Simon, chapelayn de Campanout, et Gosuin son frere.

(30) ¶ Item at Willames de Mines ajornet Lion, lonbard de Lovang, par devant monsignour^e le roy d'Alamagne a^e Collogne^e le mardi^e devant le Noel, par devant Henri de Wauera et par devant Willame de Lovang.

(31) ¶ Item at Willames de Mines ajornet Henri, marchans de Ast demorant ad Thieulemont, lonbars, par devant monsegnour le roy d'Aromagne, par le tesmoyns Robin Crawl et Henri Cravel, bourjois de Thielemont.

(32) ¶ Item at Willame de Mines ajornet Lion, marchant de Ast demarant ad Lewes, devant monsegnor le roy d'Alemagna a Cologne le mardi devant le Noe, par temoin Pieron Zerbon et Jacemin se fis, borgois de Lewes.

(33) ¶ Item Willmes de Mines at ajornet Thomay, marchand de Ast demorant a Hanut, devant monsegnor le roy d'Alemagna a Collongna le mardi devant le Noel, par temoin Heneman^{ad} et Jehans Kiletatan^{ad}.

(34) Item Willmes de Mines ajornet Bonin, lombard d'Ast manant a Jauce^{ac}, devant monsegnor le roy d'Allemagne a Collongna le mardy devant le nuit de Noiel, par le temen Jacomin, demorant a Jauce, et par le temen^e mestre Willame li Cherppentier, borgois de Jauce.

(35) Item at Wilhemes de Hemines ajornet Simons d'Ast, demourant a Setrut, dewant monsegnour le roy d'Alemagna le mardi dewant le Noel prochain, par le temoing de Heinri de Puc et Annekins scuier de Setrut.

(36) Item Wilames de Mines at ajornoit par devant monsangneur le roi d'Allemaine a Colongne a mardi devant le nuit del Noel, saingnour Raollarens, lombard d'Ast demorant

1514a ^{ab} op het tweede vel een paragraafteken aan het begin van de notities ¶23-27 en 29-33 A. – ^{ac} lezing onzeker met afkortingsteken A. – ^{ad} met afkortingsstreep boven de slot-n A. – ^{ac} geschreven boven Item Benino, lombard de Ast, demorant a Jauce doorgehaald A.

a Jodongne, si furent Watirs, clers de Jodongne, et Jehans con dist Cuchons tesmon a l'ajournour affairs.

(37) Item at *Williammes* de Minnes ajournet *Williammes* d'Ast, lonbart manant a Heyncort, par devant monseigneur le roy a Colline le mardi devant le Noel, par le tesmoyn Baudin de Heyncort et par le tesmoyn Oellr^{af}, borgois de Heyncort.

(38) Item at ajornet Berradin d'Ast manant a Wavre, par devant le^{ag} monseigneur roy d'Allemaigne le mardi devant le Noel, pal entemain Wilhame de Pire et Michille, i bourgeois de Wavre.

(39) Item at Wilhames de Mine atjornet Roufin d'Ast, lombard manant a Gres, par devant monseigneur le roy d'Alamaigne, par devant Godefriu et par devant Jehan, borgois de Gres.

(40) Item at *Williammes* de Mine ayornet Andris de Ast, lanbars manas a Ysscq, devant monseigneur li roy d'Alamagna a Collogna le mardi devant li Noiel, par devant Girad de Scadbroc et Johan Maborel de Ricesart.

(41) Item at *Williammes* de Mines ajornet Marchet d'Ast, lonbars manans ad Conroit, par devant monseigneur le roie a Collogne, par le tesmongne Frankin de Minca et pour le tesmogne Jehans le forestier de Corroit, al mardi devant le Noiel.

(42) Item at *Williammes* de Mines atjornet Jore d'Ast, lonbart demorans a Jonblois, par devant monseigneur le^e roie^e a Chorogne le mardi devant le nuit de Noiel, par le tiemogne Libros^{ah} de Ferot et Jehan se frere.^{ai}

(43) ¶ C'est li commandements et li request que Wilhemes, le^{ak} clers a Johan de Boneffe^{ak}, at fait de par monsingnour le roie d'Alemalemaingne par tout les lombars delle conteit de Hynnau et de Chambresi; parmis le table de lombars de Binch, mestre de le table Rolant, le lundi apres le sant Andrir sunt ajourneit a jestre a Coloingne par devant monsingnour le roy, le mardi devant le Noiel, tesmoins monsingnour Nychole de Houden, le prevost de Binch, Alars Pores, sergans le conte de Hinnau, sorlonc le lettre monsingnour le roy.

(44) Item les lombars de Hantes ce meimes jour assenneit jour le mardi devant le Noiel, par devant monsingnour le roie a Coloingne, tesmoins Alars Pores, sergans le cont de Hynnau, Baduin de Sour sor^{al} Sambre, Jakemins, li mariaux de Soure.

(45) Le mardi.^{am} ¶ Item les lombars de le table de Chymay, le mardi devant le Noiel par devant mansingnour le roie a Coloing, tesmoins Alars Pores, sergas le conte de Hinnau, Gobiers Hierlogne de Chimay.

(46) Le merquedi a diner. ¶ Item les lombars de le table de Struel assenneit jour par devant monsingnour le roie a Coloing le mardi devant le Noiel, tesmoins monsingnour Philippe, cureis de Struel, Alars Pores, sergas le conte de Hinnau.

(47) Le merquedi a nuit. ¶ Item le table de lombars de Bialrepair assenneit jour devant monsingnour le roie d'Alemaingne a Coloing le mardi devant le Noiel, tesmoins Alars Pores, sergas le conte de Hinnau, Hanekin li Flamens, borjous de Bialrepair.

1514a ^{af} met afkortingsteken, lees wellicht Oellivier A. – ^{ag} hierna roy doorgehaald A. – ^{ah} ook lezing Libios mogelijk A. – ^{ai} einde van het tweede vel, met blanco ruimte voor nog 1 à 2 vergelijkbare notities A. – ^{aj} op het derde vel een paragraafteken aan het begin van alle notities, ¶43-56, A. – ^{ak-ak} le clers a Jehan de Boneffe is boven de regel toegevoegd en door het vastnaaien van het tweede aan het derde vel nog maar gedeeltelijk zichtbaar A. – ^{al} hiervoor d geradeerd A. – ^{am} bij de ¶45-50 staat de dagopgave van de notitie vóór het paragraafteken in de marge, door dezelfde hand die ook die aantekeningen schreef A.

(48) Le jeudi a matin. ¶ Item le maizons de lombars de Serain ajourneit par devant mongsingnour le roie a Coloing le mardi devant le Noiel, tesmoins Alars Pores, sergas le conte de Hynau, Robier dis a Reihes, li clers de clers de Cambrai, Jannos de Struel, varleit Henri, le rechiveur le lombars.

(49) Le jeudi a nuit. ¶ Item le table des lombars de Lingny en Cambresi ajourneit par devant mongsingnour le roie a Coloingne le mardi devant le Noiel, tesmoins Alars Pores, sergans le conte de Himau, Jehannes Bouchiaus, li tailhiers de Lingny.

(50) Le vendredi a matin. ¶ Item le maizon des lombars de Bialvoit de Cambresi ajourneit par devant mongsingnour le roie a Coloing a mardi devant le Noiel, tesmoins mongsingnour Rogier, cureis de Bialvoit, Alars Pores.

(51) ¶ Item le maison des lombars de Strunnal en Cambresi ajourneit par devant mongsingnour le roie a Coloing a mardi devant le Noiel, tesmoins Gilhe de Botrecourt^{an}, escuir, Alars Pores.

(52) ¶ Item le maison Ravelin Desines^e de Cambrai ajourneit a mardi devant le Noiel, tesmoins Alars Pores et Ravelet de Cambrai.

(53) ¶ Item Bartolome Albert a Cambrai ajourneit a mardi devant le Noiel, tesmoins^e Ravelet, Alars Pores.

(54) ¶ Item Jake de Batouce, mestre delle monoie dCambrai, ajourneit le mardi devant le Noiel, tesmoins Raveleit, Alars Pores.

(55) ¶ Item Pire de Haste ajourneit a mardi devant le Noiel, tesmoins Ravelet, Alars Pores.

(56) ¶ Item Olivir Alion d'Aste a Cambrai ajourneit le mardi devant le Noiel^f, tesmoins Ravelet, Alars Pores.^{ao}

(57) ¶ Item le lombars de Boucain ajourneit par devant mongsingnour le roie a Coloing a mardi devant le Noiel, tesmoins Alars Pores, Adans li Telhirs, borjos de Bouchain.

(58) ¶ Item le maison des lombars d'Aspre ajourneit a mardi devant le Noiel par devant mongsingnour le roie a Cologne, tesmoins Alars Pores, Gilhe Marchians, escuir^e, fis damiselhe Gilhe.

(59) ¶ Item le^{ap} maizon des lombars de Saint Pitoir ajourneit par devant mongsingnour le roie a Coloing a mardi devant le Noiel, tesmoins Alars Pores, Jehans de le Cambre, borjoies de^e Saint Pitoir.

(60) ¶ Item le maizon le lombars sire Ouge Espetier^e de Valencine ajourneit par devant mongsingnour le roie a Coloing a mardi devant le Noiel, tesmoins Alars Pores, Jehan Dobies, borjoies de Valenchines.

(61) ¶ Item le maizon des lombars Philippe Ambrosim ajourneit a mardi devant le Noiel a Coloingne par devant mongsingnour le roie, tesmoin Alars Pores, Jehan Dobie, borjoies de Valenchines.

(62) ¶ Item le maison des lombars de Kevraing ajourneit a mardi devant le Noiel, tesmoins Alars Pores, mongsingneur Jakemme de Hons, chapellains de Kevraing.

(63) ¶ Item le maison delle^e table^e des lombars de Mabouge ajourneit a mardi devant le Noiel, tesmoins Alart Porst, Girart Aingout de Mons, borjoies de Mabouge, Wilhiams Cropeit, borjoies de Mabouge.

1514a ^{an} gewijzigd uit wellicht Boirecourt A. – ^{ao} einde van het derde vel A. – ^{ap} hiervoor les doorgehaald A.

- (64) ¶ Item les lombars de Baissant ajouneit par devant monsingnour le roie a Coloing a mardi devant le Noiel, tesmoins monsingnour Barrat, sires de Baissant, Alars Pores, sergans de Mons.
- (65) ¶ Item le maison Viny^{aq}, le lombars marchant borjoies de Mabouge, ajourneit a mardi devant le Noiel, tesmoins Alars Pores, Girart Aingout, borjoies de Mabouge.
- (66) ¶ Item le maison Abier, le lombars marchans borjos de Maboug^f ajourneit a mardi devant le Noiel, tesmoins Alars Pores, Girart Aingout, borjoies de Mabouge.
- (67) ¶ Item les lombars dou^{ar} Reuel ajourneit par devant monsingnour le roie a Coloingne a mardi devant le Noiel, tesmoins Alars Pores, sergans a conte de Hinnau, Hiernoul Binlhes, borjoies, et Hiernol Crapelleins, jurés dou Reul.
- (68)^{as} ¶ Item les lombars de Braine le Conte ajourneit par devant monsingnour le roie a mardi devant le Noiel, tesmoins Alars Pores^{at}, Danial le Fevre, borjoies de Braine.
- (69) ¶ Item est a savoier ke a Dynant om ne trova lombart pour ajurner.
- (70) ¶ Item les lombars de le table de Fosse ajourneit a mardi devant le Noiel a Coloingne par devant monsingnour le roie, tesmoins Lamber le fis Danie Sapion, borjoies de Fosses, et Hennon fis Scotenvailh^{au}, borjoies.
- (71) ¶ Item ajornet par Jehan de Boneffe, clerc monsaingnour le roy, a mardi devant le Noel par devant monsaingnour les lombars delle maison Henri de Revin a Namur, presens Martin le Marlier Esterim^{av}, monsaingnour Philipon Hallemaid et Henri dou Castial.
- (72) ¶ Ajornes a ce meime jour par ledit Jehan les lombars delle maison Dame Bastiene, par tesmoignes monsaingnour Philleppe, Henri dou Castial et pluseurs autres.
- (73) ¶ Item ajurna adont et a ce meime jour li dis Jehan par devant le roy les lombars delle maison le Reciueresse a Namur, tesmoingnes monsaingnour Philepe, Martin le Marlier et pluseurs autres.^{aw}
- (74) ¶^{ax} Willekins, varles le senescout, at ajourneit les lombars de Pamele et toute leur compagnie par devant monsignour le roi a Cologne, en tesmoignaighe Olivier Ketel, sou-bailhi d'Audenarde, et Jehan Blot, bourgeois d'Audenarde.
- (75) ¶ Item Willekins at ajourneit les lombars de Herzele, en tesmoignaighe Watier, signour de Herzele, et son fil.
- (76) Item Willekins at ajourneit les lombars de Sottenghem, en tesmoignaighe Johan, majour de Sottenghem, et monsignour Gilion, capelain de Sottenghem.
- (77) Item Willekins at ajourneit les lombars d'Alost par devant monsignour li roi a Cologne, en tesmoignaighe Gilion de le Piere d'Alost et son fil.
- (78) Item Willekins at ajourneit les lombars de Gavere par devant monsignour le roi, en tesmoignaighe Johan, varlet madamme de Gavere.
- (79) Item Willekins at ajourneit les lombars de Bouleirs, en tesmoignaighe Johan Lostart, bailhui de Gramont, et Gelion^{ay} Vleich.

1514a ^{aq} geschreven Viny met de voorlaatste letter geëxpungeerd A. – ^{ar} hiervoor Reul doorgehaald A. – ^{as} hiervoor de notitie (¶67a) Item les lombars de Heripont ajourneit pardevant monseingnour le roie (begrijp: a) Coloingne a mardi, tesmoins Alars Pores doorgehaald A. – ^{at} hierna Hiernoul Bonieles, borjoies de Rouel, et Hiernoul Crupelins, jureis de Riel (vgl. ¶67) doorgehaald A. – ^{au} onduidelijk, mogelijk ook te lezen Scotenvailli A. – ^{av} slot-m onzeker A. – ^{aw} einde van het vierde vel, met blanco ruimte voor nog ca. één vergelijkbare notitie A. – ^{ax} op het vijfde vel een paragraafteken aan het begin van de notities ¶74-75, 81-82 A. – ^{ay} de o is onduidelijk A.

(80) Item Willekins at ajourneit les lombars de Vianne par devant monsignour le roi a Cologne, en tesmoignaighe Pietre, le bailhi de Usebeke, et Stevenin le Majeur.^{az}

(81) ¶ Item en le conteit de Los sont ajourneit par Gerar de le Savenire, clerc de chapitre de Liege, li lombars demorans a Montegnny, en le presenche Hanet^f Patras, se varlet, et plusieurs autres, par devant monsignour le roy a Cologne devant le Noel.

(82) ¶ Item li lombars de Sainctron sont ajourneit par le dit Gerar, en le presenche Johan dit Patras devant dit, par devant monsignour le roi a Cologne.

(83) Item li lombars demorans a Haselt sont ajourneit par le dit Gerar par devant monsignour le roi a Cologne, en le presenche le dit Johan et plusieurs autres.

(84) Item li lombars demorans a Eyke sont ajourneis par le dit Gerar par devant monsignour le roy a Cologne devant le Noel, en le presenche li dit Johan et plusieurs autres.

(85) Item li lombars de Blize sont ajourneis a Cologne par devant monsignour le roi par le dit Gerar, en le presenche le dit Gerar et plusieurs autres.

(86) Item li lombars de Stokehem sont ajourneis pour venir a Cologne devant le Noel par devant monsignour le roi, par le dit Gerar, en le presenche le dit Johan et plusieurs autres.

(87) Item li lombars demorans a Brede sont ajourneis pour venir a Cologne en le presenche monsignour le roi devant le Noel, par le dit Gerar, en le presenche le dit Johan et plusieurs autres.

(88) Item li lombars demorans a Treit sour Mueze sont ajourneis a Cologne devant le Noel par devant monsignour le roi, par l[e dit] Gerar, en le presenche le dit Johan Patras et plusieurs autres.^{ba}

1515

1310 april 1

Bergen op Zoom

Arnoud van Wezemaal, heer van Bergen op Zoom, belooft zich aan de uitspraak te zullen houden van Willem III, graaf van Holland, met betrekking tot de geschillen tussen de inwoners van beider gebied, onder de garantie van verbeuring van 5000 pond Tournoois.

Origineel

[A]. Niet voorhanden.

Afschriften

[B]. vóór 1637, niet voorhanden, bekend uit C, afschrift in [Tit. Holl.] (verzameling oorkondenafschriften), fol. 25^r, mogelijk naar [A].

1514a ^{az} grote ruimte blanco vóór de volgende aantekening (¶81) A. – ^{ba} rest van het vijfde vel blanco (met ruimte voor ca. 5 notities) A.

- C. 1637, Leiden, UB, hs. BPL nr. 938, I = Matthijs van der Houve, Handvest- of chartrekronijk, derde deel, fol. 185^v, ad annum 1309, met de aantekening: Den heer van Bergen op Zoem onderwerpt sigz. Hollant, naar [B].

Uitgave

a. VAN MIERIS, *Groot charterboek, II, 1753, p. 80 (gedateerd 12 maart 1309), naar C.*

Regesten

HERMANS, *Analytische opgave, 1844, p. 63 (gedateerd als a).* – JUTEN, in *Taxandria, XXXII (1925), p. 315, nr. 7.*

Datering

Het gebruik van de paasstyl is verondersteld, zie Inleiding.

Allen dengeenen die deesen brief sien sullen of hooren, wii Aernout van Wesemale, heer van Bergen an den Soom, saluyt, met kennisse der waerheyt.

Want alrehande dienst, manslagt ende klage lange hebben geweest ende noch syn van ons, onsen luyden van onsen lande ende onsen helpers aen deen syde, ende van ons heeren des graven luyden uut Hollant ende uut Zeeland aen dander syde, soo syn wy daer of gebleven van hoogen ende van leegen voor ons selven, voor onse luyden ende voor onse helpers aen tseggen ende aen voeginge eens edele prins heer Willem, grave van Henegou, van Hollant, van Zeelant ende heer van Vrieslant, ons lieve heer voorseyt, van allen saecken voorschreven die geschiet syn tusschen de parthien voorschreven tot op den dagh van heden, uutgenomen van allen tgeene dat wy van onsen heere den hertogh van Brabant houden, of van saecken daer wy ons tegens hem om ontwittigen mogten. Ende soo wat hy van den voornoemden saken seggen of vougen sal, dat hebben wy beloofd ende beloven voor ons selven, voor onse luyden, hulpers ende naecomelingen trouweliick te houden ende te doen houden sonder eenigerhande arghelist. Ende waer dat saecke dat wy onse luyden, helpers ende naecomelingen dit voornomde seggen niet en hielden, soo hebben wy ons daertoe verbonden ende verbinden met deesen brieve, dat wy verbeurt hebben tegens onsen heer den grave voornomt 5000^a pont swarte Tournoise. Nochtans soo sal syn seggen altoos vast ende stade wesen gehouden.

Ende om te meere vastigheyt ende sekerheyt van den saecken voorschreven, soo hebben wy gebeden ende bidden edelen luyden Arnoud, heer van Wesemale, heer Rase van Boulaer, heer van Liedekercke ende van Breda, onsen lieven neven, ende heeren Gerard ende heeren Godevaerd, onse lieve broeders, dat sy onse borgen van den saecken voorschreven willen worden tegens onsen heer den grave voornomt, in deeser maniere dat waer dat sake dat wy selve, onse luyden of onse helpers dit seggen niet en hielden, alsoo dat wy die 5000^a pond Tournoyse tegens onsen heere den grave verbeurden, des Godt vorde, dat sy gemeene met ons souden vaeren, leggen in ghisele tot Sinte Geertrudenberge, niet dan en te scheyden voor wy onsen lieven heer den grave voornomt genouch gedaen hadden van

1515 ^a aldus B, lees vermoedelijk als infra vijfduzent [A].

den vyffduzent ponden Tournaisen. Ende hebben gebeden heeren Arnoud ende heeren Rase, onsen neve voornomt (...) ^b, dit met ons te besegelen. Ende wy Aernout, heer van Wesemale, marschalck van Brabant, Rase van Boulaer, heer van Liedekercke ende van Breda, Gerard ende Godevaert, broeders sheeren van Bergen voorseyt, kennen ons selven borgen ende hebben ons verwilcoerd ende in borghtogte geset tegens onsen lieven heer den grave voornomt voor onsen lieven neve ende broeder heer Aernout, heer van Bergen voornomt, ende met hem in alder manieren dat hier voorschreven staet, ende hebben om de meere vastenisse, oirconde ende sekerhede hierof deese letteren besegelt met onsen openen segelen by den synnen.

Gegeven te Bergen an den Zoem, des woensdags nae mitvasten, int iaer ons Heeren 1309^c.

1516

1310 juni 5

Schepenen in de Hoeven van Etten oorkonden dat Marcelis Spierink verkoopt aan abt en convent van de St.-Bernardsabdij nabij Schelle (te Hemiksem) een jaarlijkse cijns van 15 schelling koningsgroten, gevestigd op al zijn land (in de Hoeven).

Origineel

[A]. Niet voorhanden.

Afschriften

- B. *begin 16e eeuw, Bornem, St.-Bernardus Abdij, archief abdij St.-Bernards, hs. nr. 332 = Cartularium (alphabetum) rubrum II, fol. 44^r, nr. C 17 (met restauraties door Judocus Bal, midden 17e eeuw), onder caput: De littera C rubea, geauthenticeerd door de notarissen Jan van Wouw en Jan Berkelar Schaldanus (ongedateerd, ca. 1559), naar [A].*
- C. *eerste helft 17e eeuw, Bornem, St.-Bernardus Abdij, archief abdij St.-Bernards, hs. nr. 322 = Cartularium (alphabetum) rubrum I-1, fol. 75^r-75^v, nr. C 17, onder caput: C rub(rum): Littere de bonis nostris apud Etten et Sprundele, met in de inhoudsopgave, fol. 63^r, de rubriek: Littera de XV solidis grossorum pro XVI denariis emptis erga Marcelium Spierinck, geauthenticeerd door J. Andriessen(s), apostolisch notaris (gedateerd 1647), en vervolgens door J. Rubens, openbaar notaris (ongedateerd, ca. 1653), naar [A].*

Niet eerder uitgegeven.

1515 ^b etc. C, hier vermoedelijk de tituluur van Raas III als boven te lezen. – ^c aldus C, lees vermoedelijk M° CCC° ende negen [A].

Wi Ian die Rode ende Henric Hermans Lichten zone, scepen tote Etthen in die Hoven, allen denghenen die desen brief zien oft horen lesen saluit met kennisse der wareit.

Wi doen cont dat voer ons quam Marcelliis Spirinc ende liede dat hi witelic vercocht hadde broder Godeverde, den^a meester van Halreberghe, tote tsabs^b behoef ende scouvens van sente Bernards bi Scelle van der orden van Cistiaus^c XV I.^d tsiaers, enen coninghs penningh over XVI penninghe^e oft payment daer tegen, up al siin land dat hi liggende heet bi Wouter Boms nordewarde af, bi alduster voorwairde dat die vorghesaide Marcelliis oft dieghene die dat vorghenomde land houdende ware, desen vorseiden tsins soude ghelde^e ende gheven up sente Martins dach, ende daden siis niet, soo soude die abt ende sin convent verghenoent oft dieghene die van hare talve ware siin hant slaen an dat vorghe-noende als ane sin recte goet. Vordane zo kenne wi dat die vorseide broeder Godeverd tsabs boef ende sins convens in desen vorseiden tsins ende lant es comen met vonnisse ende met rechte^f allen^f also tote erfcope behort.

Ende want wi vorghenomde Ian ende Henric ghenen zeghel en hebben, zo bidde^e wi her Wouteren, den prochipape van Etthen, ende her Dideriic, den pape van Bovendunck^g, dat si dese vorwarde bezeghelen. Ende wi her Wouter ende her Dideriic omme dat dese dingh vast si ende ghestadech ende omme den scepen^h bede hebbe wi onse^e zeghele an desen brief ghehanghen.

Ind iaer ons Heren dat men scrivet M^o CCC^o ende X^o, tsvriendaghes vor Zinxzen.

1517

1310 juli 11

Schepenen van Breda oorkonden dat Hugo zoon van Vincent Nanne aan het convent van St.-Catharina te Breda een weg verkoopt, die over diens land naar het veld van het klooster leidt, en dat deze bovendien het recht van overpad verleent, indien de weg onbegaanbaar zou zijn.

Origineel

A. Oosterhout, klooster St.-Catharinadal, kloosterarchief, Charters, nr. 18a. – Afmetingen: hoogte 65 (rechts 60) + pliek 24 (26) x breedte 165 mm; tamelijk gaaf bewaard, behoudens de bezegeling.

Aantekeningen op de achterzijde: 1° door 14e-eeuwse hand: De quadam via. – 2° door 15e-eeuwse hand: Van den I weghe tot ha[r]en guede. – 3° door 16e-eeuwse hand: Van eenen wech, 1310. – 4° door 17e-eeuwse hand: N.

1516 ^a zonder slot-n C. – ^b sabs C. – ^c Cysteaux C. – ^d aldus afgekort voor libras B, waarschijnlijker lijkt de lezing s. voor scellinge C. – ^e met slot-n C. – ^f allen rechte C. – ^g Bovendungh C. – ^h schepenen C.

Bezegeling: twee uithangend bevestigde zegels, die aangekondigd zijn, namelijk: S2 monumentaalzegel van Pieter van der Cameren, schepen van Breda, rond (doorsnede zegelveld 14, rand 3 mm), van lichtbruine was, rechtergedeelte en benedenrand afgebroken (vergelijk een gaver exemplaar ibidem, Charters, nr. 19, S2 en zie hier nr. 1491 S4). – S3 beeldzegel van Willem Sluse, schepen van Breda, rond (doorsnede zegelveld [x], rand 3 mm), van bruine was, fragment van bovenzijde bewaard, met randschrift: + segel w[^[1]LL[***] · SLVSE[***]; en twee bevestigingen (met sporen van was op de uithangende dubbele stroken perkament), voor de overige aangekondigde zegels (S1D, S4D).

Afschrift

- B. 1445, Oosterhout, klooster St.-Catharinadal, kloosterarchief, Manualen en registers, voorl. nr. 137 = Autste register (cartularium A), fol. 25^r, onder caput: Breda, naar A.

Uitgave

- a. ERENS, *Oorkonden St. Catharinadal, 1928-1931*, p. 50-51, nr. 34, naar A.

Universis^a presentes litteras visuris^b ac auditoris nos Iacobus Ysaac, Petrus de Camera, Willelmus dictus Sluse et Henricus^c dictus Auier, scabini in Breda, salutem et cognoscere veritatem.

Noverint^d universi quod in nostra personaliter constitutus presentia Hugo filius Vincentii dicti Nanne recognovit se vendidisse legitime pro quadam pecunie summa monialibus beate Katherine^e in Breda viam quamdam^f transeuntem per pratum dicti Hugonis, bonam et laudabilem, ad pratum dictarum monialium tendentem, per quam dicte moniales, nuntii earum ac earundem pecora tempore oportuno sine dampno dicti Hugonis transibunt; tali conditione adiecta, si dictus Hugo sui que successores in postum dictam viam bene et laudabiliter non teneret vel tenerent, ita quod dicte moniales, nuntii earum ac earundem pecora per eandem commode transire non possent, quod absit, conventum est quod tunc dicte moniales, nuntii earum ac earundem pecora per pratum dicti Hugonis ubicumque locorum sibi melius placuerit, sine contradictione poterunt pertransire, donec dictus Hugo dictam viam bene et laudabiliter duxerit reparandam.

In cuius rei testimonium sigilla nostra presentibus litteris sunt appensa.

Datum anno Domini M^o CCC^o X^o, sabbato post octavas beatorum apostolorum Petri et Pauli.^g

(S1D) (S2) (S3) (S4D)

1517 ^a vergrote initiaal A. – ^b ontbreekt B. – ^c Henricus B. – ^d v op rasuur A. – ^e Katerine B. – ^f aldus A, lees quamdam als B. – ^g hierna een sluitingsteken A.

1518

1310 augustus 28

Raas III (van Gavere), heer van Liedekerke, van Breda en van Boelare, verkoopt aan Liesbeth en Agnes, dochters van Boudewijn van Schoudee, ridder, het ambacht en het goed tussen de Westerschelde (Honte) en de Hinkle, dat hij door de dood van genoemde Boudewijn en Pieter van Schoudee, ridders, heeft verworven, om het van hem in leen te houden.

Origineel

[A]. Niet voorhanden.

Afschrift

B. 1341 april 2-10, 's-Gravenhage, ARA, archief graven van Holland, inv.nr. 218 (voorheen LRK Holland, nr. 30) = E.L. 32, comitis Wilhelmi in Henegouwen, communi registrum, Cas D (kanselarijregister), fol. 12^r, nr. 78, onder caput: Zeeland, en onder de latere rubriek: Heren Bouden kinder van Scoudee, naar [A].

Niet eerder uitgegeven.

Regesten

MULLER, *Regesta Hannonensia*, 1881, p. 34. – JUTEN, in *Taxandria*, XXXII (1925), p. 315, nr. 8.

Wi Raese, here van Liederkercke ende van Breda ende van Boinlair, orconden met desen brieve dat Liisbeth ende Agniese heren Boudiins kinderen van Scoudee, riddere, ieghens ons vercoft ende vercreghen hebben alsulc ambacht^a ende goet alse ane ons verstorven es van heren Boudine ende heren Pietere van Scoudee, riddersen, dair God die ziele of hebbe, wair dat gheleghen is in onsen lande, tusken Honte ende Hinkeline, dairvan dese voirnoemde Liisbeth ende Agniesen toe doen te ghebrukene ende van ons te houden te liene, ende des sullen wi hem warant siin alse here.

In orconde (– –)^b int iaer ons sHeren XIII^C ende tiene, des vrydaghes voir sinte Iansdach uetgaende oeste.

1518 ^a amb. met afkortingsteken B. – ^b etcetera, corroboratio en vermoedelijk het begin van de datatio weggelaten B.

1518a

1310 augustus 28

Raas III (van Gavere), heer van Liedekerke, van Breda en van Boelare, verkoopt aan Boudewijn van Yerseke, ridder, en Kervink van Reimerswaal, knaap, het ambacht en het goed tussen de Westerschelde (Honte) en de Hinkele, dat hij door de dood van heer Jan van Schoudee, persona, en Klaas Pieterszoon heeft verworven, om het van hem in leen te houden.

Origineel

A. Middelburg, RA, verzameling handschriften, nr. 1082, tweede stuk. – Afmetingen: hoogte 74 + pliek 16 x breedte 232 (onder 239) mm; gaaf bewaard, behoudens de bezegeling; de pliek bedekt het grootste gedeelte van de laatste regel.

Aantekeningen rechts op de pliek: 1° door 17/18e-eeuwse hand: M CCC X. – op de achterzijde: 2° door 16/17e-eeuwse hand: Anno 1310. – 3° door vermoedelijk 18e-eeuwse hand: Touchant la dixme de Scoudee.

Bezegeling: één uithangend bevestigd zegel, dat aangekondigd is, namelijk: S ridderzegel van oorkonder, rond (doorsnede zegelveld 52, rand 6 mm), van bruingeverfde groene was, zwaar beschadigd (slechts voor een kwart bewaard) (zie hier nr. 1488 S2), met tegenzegel CS wapenzegel van dezelfde, rond (doorsnede zegelveld 15, rand 8 mm), zwaar beschadigd (zie hier nr. 1488 CS2).

Afschriften niet voorhanden.

Niet eerder uitgegeven.

Wii Rase, here van Liedekercke, van Breda ende van Boeinlare, orconden met desen brieve dat haer Boudiin van Yersike, ridder, ende Keruinc van Reymerswale, knape, ieghens ons ghecocht ende vercreghen hebben alsulc ambocht ende ghoet alze ane ons verstorven es van haren Ianne van Schoudee, den persoene, ende Claise Pieterszone, waer dat ghelegghen es in onsen lande, tusschen Honte ende Hinkeline, daer wi haren Boudine ende Keruinghe voerseit toe doen te ghebruekene ende van ons te houdene te leene, ende des zullen wi hem warant siin also here.

In orconde desen brieve uuthanghende bezeghelt met onsen zeghele int iaer ons Heren dertienhondert ende tiene, des vridaghes voer sinte Iansdach uutghaende oeghest.

(S+CS)

1519

1310 september 13

Raas III (van Gavere), heer van Liedekerke, van Breda en van Boelare, bepaalt dat het kuipgeld dat men heft te Steenbergen, namelijk 2 penning per kuip, voor de helft aan hem toekomt.

Origineel

- A. 's-Gravenhage, ARA, archief Nassause Domeinraad, I, Raad en rekenkamer te Breda, inv.nr. 464, reg. nr. 107. – Afmetingen: hoogte 162 (rechts 161) + pliek 24 (19) x breedte 225 (onder 222) mm; met sporen van een afgesneden tekst in de bovenmarge; gelinieerd; gaaf bewaard.

Aantekeningen op de achterzijde: 1° door 14e-eeuwse hand: Dit es van den cuupgelde. – 2° door 17e-eeuwse hand: L. Cupgelt van Steenbergen anno 1310; II. – 3° door 18e-eeuwse hand: 1310.

Bezegeling: één uithangend bevestigd zegel, dat aangekondigd is, namelijk: S ridderzegel van Raas III (van Gavere), heer van Liedekerke, van Breda en van Boelare, rond (doorsnede zegelveld 52, rand 5 mm), van bruin-groene was (zie hier nr. 1488 S2), met tegenzegel CS wapenzegel van dezelfde, rond (doorsnede zegelveld 15, rand 3 mm), tamelijk gaaf (zie hier nr. 1488 CS2).

Afschriften en vertaling

- B. 1409 mei 14 – 1415 mei 8, Zevenbergen, RAWB, stadsarchief Steenbergen, inv.nr. 1 = Oude costumen van Steenbergen (*Eerste of Oudste keurboek van Steenbergen, voorheen register A*), fol. 69^r-69^v, nr. 12 (in inv. volgnr. 30), onder de rubriek: Van den cuupghelde of zelmate van ons liefs heeren weghen van Breda, naar A.
- C. ca. 1515, *ibidem*, inv.nr. 2 = Tweede keurboek, fol. 18^v, nr. 12 (in inv. volgnr. 18), onder de rubriek: Van den cuypghelde oft zelmate van ons lieffs heeren weghen van Breda, naar B.
- D. 18e eeuw, *ibidem*, inv.nr. 3 = Kopie keurboek (afschrift en vertaling van het oudste keurboek), fol. 37^r, vertaling van B.

Niet eerder uitgegeven.

Regesten

DROSSAERS, *Archief Nassauschen Domeinraad, I-2, 1948, p. 31, nr. 107.* – DELAHAYE, *Archief Steenbergen, I, 1963, p. 132, nr. 14 (lees aldus i.p.v. de nummering en datering: nr. 5, 20 december 1272).*

Ontstaan en samenhang

De oorkonde is de tegenoorkonde van nr. 1520. Vermoedelijk heeft de onderhavige tekst gediend als voorbeeld voor nr. 1520, zie aldaar.

Wi^a Rase, here^b van Liedekerke, van Breda ende van Boenlaer, maken cont allen denghenen die dese lettre sullen sien ende horen lesen dat wi hebben bekent ende bekennen over een recht onsen lieden ghemeenlike in Steenberghe^c, also van der zelmaten oft cupeghelt dat men daer hout van onsen wegghen, dat si sullen gheven van^d elker cupe zels, die si ontfanghen sullen twee penninghe voer allen cost also sulcs payments also ghemeenlike te Steenberghe sal gaen in buersen ende daer men mede copen sal ende vercopen, ende omme die vorseide twee penninghe sal ment hem meten sonder haren cost. Ende van desen voernoemden cupeghelde of zelmate van Steenberghe^e bekennen wi voer ons ende voer onse nacomelinghe of voer wien dat die zelmate of cupeghelt hebben sal van onsen wegghen^e, dat wi nemmee sculdich en siin te hebbene dan die eene helft. Ende alle dese voernoemde voerwoerde gheloven wi voer ons ende voer onse nacomelinghe ende voer wien dat dat cupeghelt of zelmate van ons hebben sal te houdene ende te doen houdene ende daerof goed warand te sine onsen lieden van Steenberghe, hem ende haren nacomelinghen eewelike ende emmermee te gheduerne.

In kennessen van deser dinc ende omme dat wi willen dat dit vast ende ghestade ghehouden si, so hebben wi^f dese^g lettre ghezegelt uuthanghende met onsen zeghele.

Die was ghegheven int iaer ons Heeren dusentich driehondert iaer ende tiene, sondaghes voer sinte Lambrechtsdach.^h

(S+CS)

1520

1310 september 13

Arnoud van Wezemaal, heer van Bergen op Zoom, bepaalt dat het kuipgeld dat men heft te Steenberghe, namelijk 2 penning per kuip, voor de helft aan hem toekomt.

Origineel

A. 's-Gravenhage, ARA, archief Nassause Domeinraad, I, Raad en rekenkamer te Breda, inv.nr. 464, reg. nr. 106. – Afmetingen: hoogte 112 (rechts 100) + pliek 16 (22) x breedte 223 (onder 224) mm; beschadigd, zonder tekstverlies.

Aantekeningen op de achterzijde: 1° door 15e-eeuwse hand: Van den ceupgelde. – 2° door 17e-eeuwse hand: Cupeghelt van Steenberghe anno 1310; III. – 3° door 18e-eeuwse hand: 1310.

Bezegeling: één uithangend bevestigd zegel, dat aangekondigd is, namelijk: S ridderzegel van Arnoud van Wezemaal, heer van Bergen op Zoom, rond

1519 ^a vergrote initiaal A. – ^b eerste letter op rasuur A. – ^c tweede e gewijzigd uit andere letter door de teksthand A. – ^d a op rasuur A. – ^e drie slotletters op rasuur A. – ^f op rasuur A. – ^g eerste twee letters op rasuur A. – ^h hierna een sluitingsteken A.

(doorsnede zegelveld 46, rand 6 mm), van bruin-groene was (zie VAN HAM, *Het doorluchtig huis van Bergen op Zoom*, 1977, p. 77, nr. 39), met randschrift: Sigillum AR[NOLDI:] DE [: WESE]MAEL · DomiNI: D[E: BERGI]S.

Afschriften en vertaling

- B. 1409 mei 14 – 1415 mei 8, Zevenbergen, RAWB, stadsarchief Steenbergen, inv.nr. 1 = Oude costumen van Steenbergen (*Eerste of Oudste keurboek van Steenbergen, voorheen register A*), fol. 79^r, nr. 18 (in inv. volgnr. 40), onder de rubriek: Van den cuupghelde ende zelmate van ons liefs heeren weghe van Berghen, naar A.
- C. ca. 1515, *ibidem*, inv.nr. 2 = *Tweede keurboek*, fol. 26^r, nr. 18 (in inv. volgnr. 28), onder de rubriek: Van den cuypghelde ende zelmate van ons liefs heeren weghe van Berghen, naar B.
- D. 18e eeuw, *ibidem*, inv.nr. 3 = *Kopie keurboek (afschrift en vertaling van het oudste keurboek)*, fol. 41^v-42^r, vertaling van B.

Uitgave

a. BEZEMER, *Oude rechten van Steenbergen*, 1897, p. 36, naar B.

Regesten

DROSSAERS, *Archief Nassauschen Domeinraad, I-2*, 1948, p. 31, nr. 106. – DELAHAYE, *Archief Steenbergen, I*, 1963, p. 131, nr. 13.

Ontstaan en samenhang

De oorkonde is de tegenoorkonde van nr. 1519. Beide zijn door verschillende handen geschreven, maar vertonen, afgezien van de intitulatio, een identiek dictaat. Het aantal verschillen tussen beide exemplaren is gering; toch lijkt gezien de rasuren in nr. 1519 (zie aldaar) en enige verbeteringen of aanvullende woorden in dit nummer de laatstgenoemde daarnaar te zijn afgeschreven. Derhalve kan nr. 1519 als de vooroorkonde van het onderhavige renverhaal worden beschouwd.

Tekstuitgave

De tekst wordt voorzover identiek aan die van de vooroorkonde (VO) afgedrukt in een kleiner lettertype. Enkele varianten staan bovendien signaleerd in het notenapparaat.

Wi^a Arnout van Wesemale, here van Berghen op den^b Zoem, maken cont alle denghenen die dese lettre Zullen Zien ende horen lesen dat wi hebben bekent ende bekennen over een recht onsen lieden gemeenlike van^c Steenberghe, alse van der zelmaten ende^d cupeghelt dat men daer hout van onsen weghe, dat si Zullen gheven van elker cupe zels, die si onfanghen^e sullen twee penninghe voer allen cost alse Zule^f paiments als^g

1520 ^a vergrote initiaal A. – ^b ten B. – ^c in VO. – ^d oft VO. – ^e ontfanghen VO. – ^f sulcs VO. – ^g alse VO.

gemeenleke te Steenbergheⁿ in^h bōrsen gaen Zal^h ende dar men mede copen Zal ende vercopen, ende omme die vorseide twee penninghe Zal ment hem meten sonder haren cost. Ende van desen voorgenoemden cupegelde of zelmate van Steenbergheⁱ ZO bekenen wi voer ons ende voer onse nacomminghe of voer wien dat die zelmate of cupegelt hebben Zal van onsen wegghen, dat wi nemmee sculdēch en siin te hebbene dan deene helft. Ende alle dese voorgenoemde voerworde geloven wi voer ons ende voer onse nacomminghe ende voer wien datⁱ cupegelt of zelmate van ons hebben Zal te houdene ende te doen houdene ende dar of goet warand te sine onsen lieden van Steenberghe, hem ende haren nacomminghen eewelike ende emmermee te gedurne.

In kennessen van deser dinc ende omme dat wi willen dat dese dinc vast ende gestade gehouden si, Zo hebben wi dese lettre ghesegelt uuthanghende met onsen propren segele.

Die was ghegeven int iaer ons Heren als men screef dusentich driehondert iaer ende tiene, sondaghes vor sinte Lambrechtsdach.

(S)

1521

1310 oktober 1

Gillis Stovere van Hemiksem verzoekt de drossaard van de heren van Breda en Bergen op Zoom en enige anderen hun zegel te hechten aan de overeenkomst, die hij met abt en convent van de St.-Bernardsabdij (te Hemiksem) is aangegaan.

Origineel

- A. Antwerpen, RA, archief abdij St.-Bernards te Hemiksem, charter ad datum 1 oktober 1310 (aanwinst 1886). – Afmetingen: hoogte 79 (rechts 75) x breedte 206 (onder 202) mm; tamelijk gaaf bewaard, behoudens de bezegeling.

Aantekeningen op de achterzijde: 1° door 14e-eeuwse hand: Supplicatio Egidii dicti Stouere ad homines feudales domini abbatis pro sigillatione cuiusdam littere de piscaria in Scalda. – 2° door 14/15e-eeuwse hand: O (in rode inkt). XVIII (vervaagd tot XVII). – 3° door 17/18e-eeuwse hand: 6. (omgekeerd).

Bezegeling: één bevestigingsplaats (voor een afhangende en eertijds doorgestoken, thans afgescheurde strook perkament, waarvan de afdruk op het perkament nog zichtbaar is) voor het aangekondigde zegel (LS).

Afschriften

- B. begin 16e eeuw, Bornem, St.-Bernardus Abdij, archief abdij St.-Bernards, hs. nr. 332 = Cartularium (alphabetum) rubrum II, fol. 250^r, nr. O 17a, geauthenticeerd door J. Andriessen(s), apostolisch notaris (gedateerd 1646), naar A.

1520 ^{h-h} sal gaen in buersen VO. – ⁱ Steenberghen B. – ^j begint op nieuwe regel A, dat dat VO.

- C. *eerste helft 17e eeuw, ibidem, hs. nr. 324 = Cartularium (alphabetum) rubrum I-3, p. 79, nr. O 17, onder caput: O rub.: Littere de Baersele, Rupelmonde et Temsche, met in de inhoudsopgave, p. 61, de rubriek: Littera Egidii Stoovere super sigillatione dicte littere ad homines feudales domini abbatis nostri, geauthenteerd door J. Rubens, openbaar notaris (ongedateerd, ca. 1653), naar A.*

Niet eerder uitgegeven.

Samenhang

De overeenkomst waarop Gillis Stovere doelt, behelst de verplichtingen die hij is aangegaan, ten behoeve van de abdij van St.-Bernards, samenhangend met zijn belening door de graaf van Vlaanderen met de visserij in de Schelde tussen Bordbure en Rupelmonde. De oorkonde hiervan, geschreven door dezelfde hand, bevindt zich onder dezelfde datum in hetzelfde archief als A.

Viris^a providis et discretis amicis suis predilectis Godefrido de Bergis, dapifero dominorum de Breda et de Bergis, Henrico dicto Rapart, Iohanni, villico de Westmalle, Alexandro de Scelle et Ghiselino dicto Bode Egidius dictus Stouere de Hemmexhem salutem et paratam ad eorum beneplacita voluntatem.

Supplico vobis amicabiliter et exoro quatinus litteras quasdam factas super quadam recognitione et obligatione quam feci dominis meis domino .. abbati et conventui Loci sancti Bernardi, cum ad vos venerint per nuntium aliquem dominorum predictorum, ob amorem mei vestris sigillis sigillare velitis.

In cuius supplicationis mee testimonium sigillum meum presentibus litteris est appensum.

Datum^b anno Domini M^o CCC^o decimo, in festo sancti Bauonis^{b, c}

(LS)

1522

1310 oktober 4

Schepenen van Wouw oorkonden dat Willem zoon van Klaas Rulinszoon verklaart schuldig te zijn aan abt en convent van de St.-Bernardsabdij (te Hemiksem) een jaarlijkse erfijns van 20 schelling, gevestigd op een huis en erf aan het Laer te Wouw.

1521 ^a vergrote initiaal, waarvoor een aanvangsteken A. – ^{b-b} de gehele datumregel is (evenals die van de oorkonde genoemd onder Samenhang) met een andere kleur inkt, mogelijk door de teksthand A. – ^c hierna een sluitingsteken A.

Origineel

A. Antwerpen. RA, archief abdij St.-Bernards te Hemiksem, charter ad datum 4 oktober 1310 (aanwinst 1886). – Afmetingen: hoogte 121 (rechts 101) x breedte 224 (onder 226) mm; met linkerkantlijn; tamelijk gaaf bewaard, behoudens de bezegeling.

Aantekeningen op de achterzijde: 1° door 14e-eeuwse hand: Littera scabiorum de Woude de XX s. grosso Turonensium pro XVI d. computato, emptis erga Willelmum filium Nycholai Rulens. – 2° door 14/15e-eeuwse hand: G (in rode inkt). XXV (hierna een rasuur).

Bezegeling: twee bevestigingsplaatsen (met afhangende, gedeeltelijk afgesneden strook perkament; een andere afhangende strook is geheel afgescheurd) voor de twee aangekondigde zegels (LS1, LS2).

Afschriften

B. begin 16e eeuw, Bornem, St.-Bernardus Abdij, archief abdij St.-Bernards, hs. nr. 332 = Cartularium (alphabetum) rubrum II, fol. 140^r, nr. G 25, geauthenticeerd door Judocus Bal, apostolisch notaris (gedateerd 1659), naar A.

C. eerste helft 17e eeuw, ibidem, hs. nr. 323 = Cartularium (alphabetum) rubrum I-2, fol. 24^v, nr. G 25, onder caput: G rubr.: Littere de bonis apud Woude, Haecxdonck et Nyspen, met in de inhoudsopgave, fol. 7^v, de rubriek: Littera de XX solidis emptis erga Willelmum filium Nycholai Rulins, geauthenticeerd door J. Rubens, openbaar notaris (ongedateerd, ca. 1653), naar A.

Niet eerder uitgegeven.

Wi^a Gheraert van der Brake ende Willem Camerlinc, scepenen binnen Woude, oerconden met desen brieve dat voer ons quam Willem Claus Ruliins soens sone ende hi verlyede voer ons ende bekende dat hi sculdech es den abt van sente Baernards ende den convente tvintech schellinghe tsiaers erfliics chiins ende renten up ene ernfisse ende husinghe, die daer toe hoert, ende gheleghen ant Laer te Woude, tusschen Diederics Clercs ernfisse an deene zide ende Heylen Boudiins ernfisse an dander zide, welke ernfisse ende husinghe des abs was van sente Baernaerds ende des convents voerghenoimt ende daer her Iacop in wonachtech was, welke tvintech schellinghe tsiaers Willem voerseit heeft gheloeft witte-laec ende wel te gheldene altoes up sente Bauendach met ouden groten Tornoysen vans coninx slaghe van Vrankerike, elken groten over zestien penninghe. Ende desen voerghe-noimden chiins ende rente heeft Willem voerseit verzekert up dit voerghenoimde ernfisse ende husinghe diere up staet ende staen sal, den abt ende den convente voerghenoimt te gheldene ende te betaelne iof denghenen die desen brief toeghen sal altoes up sente Bauendach, gheliic dat hier voerscreven es.

Ende Willem voerseit heeft gheloeft te gheldene erflike den here van den lande sinen chiins, die hi heeft up dit voerghenoimde ernfisse.

1522 ^a vergrote initiaal, waarvoor een aanvangsteken A.

Alle dese dinc torcondene soe hebbe wi voerghenoimde scepenen desen brief uuthanghende bezeghelt met onsen zeghelen.

Dit was ghedaen ende ghemaect int iaer ons Heren, alse men screef Siin incarnasien dusentech driehondert ende tiene iaer, tsondaegs na sente Bauendach.^b

(LS1)

(LS2)

1523

1310 december 5

Bergen op Zoom

Arnoud van Wezemaal, heer van Bergen op Zoom, doet uitspraak in een geschil tussen zijn leenmannen van het bakengeld op de Westerschelde (Honte) en de (Ooster-)Schelde en de inwoners van Zandvliet en bepaalt dat de laatsten geen bakengeld verschuldigd zijn en hun goederen vrij mogen vervoeren.

Origineel

[A]. Niet voorhanden.

Afschriften

B. *tweede helft 15e eeuw, Bergen op Zoom, GA, archieven Raad en rekenkamer Bergen op Zoom, inv.nr. 1 = Register van alderhande privilegien, concessien etc. (cartularium van de heren van Bergen op Zoom), fol. 87^v-88^v, onder de rubriek: Een uitsprake van den bakengelde op die van Zantvliet iegen heere Rase, Wouter, Clais gebruedre van Cats etc., naar [A].*

C. *15e eeuw, ibidem, inv.nr. 2 = Register van alderhande actens, concessien, accoorden etc. (cartularium van de heren van Bergen op Zoom), fol. 70^v, nr. 90, onder caput: Santvliet, naar [A].*

Uitgave

a. MOLL, in *VMOVR, VII (1924), p. 59-60, Het Zuidkwartier nr. II, naar B.*

Regest

VAN HAM, *Inventaris raad en rekenkamer Bergen op Zoom, 3-B, 1980, p. 589, nr. 717.*

Tekstuitgave

De tekst wordt uitgegeven naar B met de varianten van C, afgezien van gh voor g en s voor z, in het notenapparaat.

1522 ^b hierna een sluitingsteken A.

Wii Arnoud van Wesemale, here van Bergen op den^a Zoom^b, oirconden^c met desen brieve dat her Raesse^d Gherolfs^e van Kats, here Wouter ende Claes haer broeder, Hessel van der^f Creke ende Claus ziin broeder, onse man, panden onsen lieden van Zantvliete alse van boekengelde^g, dat zii van ons houden ende onse man af ziin. Dairaf^h hem onse lieden van Zantvleete^{hi} beclaechdenⁱ voir ons van welken boekengelde onse manne voergenoemt ons opgaven tonsen zeggene ende tonsen wille, ende van dien boekengelde soe proevede wii die waerheyt aen onsen^k man ende aen onzen^k scepenen van Bergen op den^a Zoom^b, dien dedinck^l niet aen en ginck^l bii hulden ende bii eeden. Ende zii tucheden^m dat onse lieden van Zantvliete niet sculdich en waren noch en ziin van geenen goede dat zii voeren, dat hoereⁿ es, bi der Hontere^o ende bi der Schelt, dat onse voirgenoemde manne heeschende^p waren.

Ende overmids dat sii tonswaert bleven ende ons dedinck^l ghaven ende wii die waerheyt geproevet hebben, soe es onse zeggen dat onse lieden van Zantvliet van den boekengelde niet sculdich en ziin ende vry varen zullen van allen den goede dat zii voeren zullen ende haere es ewelicke^l.

Ende hierover waren onse man heren Ian van Cruningen, here Geeraerd^q ons broeder, here Ian van der Madelsteden^r, Godeuaert van Bergen, drossate van den lande van Breda, Aelsteen^s Merceliis zone^t ende Heinriic^u Nodmay ende onse scepenen van onser^v poort van Bergen gemeenlike.

Ende in kennessen^w der waerheyt ende omme dat wii willen dat dese dinck vast zii ende gestade, zo hebben wii desen brief uthangende besegelt met onsen zegelen. Ende wii bidden onsen voirgenoemden mannen ende scepenen dat zii desen brief besegelen uthangende met haeren zegelen in kennessen^w der waerheyt. Ende wii voirgenoemde manne ende scepenen overmids dat wii hebben geweest over dese voirgenoemde voirwairde ende seggen ende om beden wille ons heeren van Bergen voirgenoemt, zo hebben wii desen brief uthangende besegelt met onsen zegelen gemeene met ons heeren zegel van Bergen in kennessen^w der waerheyt.

Dit was gedaen^x te Bergen op den^a Zoom^b, in^y iaer ons Heeren als men screef ziine incarnation derthienhondert^z ende thiene iaer, op sente Niclausavont^{aa}.

1524

1310 december 14

Leenmannen van de heer van Breda maken de grensscheiding bekend, die zij vastgesteld hebben tussen diens vroonte en het leengoed van Arnoud van den Houte (te Princenhage).

1523 ^a opten C. – ^b Zoem C. – ^d ontbreekt C. – ^e lezing slot-s niet zeker B, Gherolf C. – ^f den C. – ^g boekenghelde C. – ^h Dair... af C. – ⁱ Santvliete C. – ^j beclageden C. – ^k onse C. – ^l ck in plaats van c C. – ^m tugheden C. – ⁿ hoer C. – ^o aldus er afgekort B, Honten met n afgekort C. – ^p heescende C. – ^q Gherart C. – ^r Maelsteden C. – ^s Alsteen C. – ^t sonen C. – ^u Henric C. – ^v onsen C. – ^w kennissen C. – ^x gegeven gewijzigd uit gedaen C. – ^y in C. – ^z dertienhondert C. – ^{aa} Nyclusavont C.

Origineel

[A]. *Niet voorhanden.*

Afschriften

- B. *15e eeuw, 's-Gravenhage, ARA, archief Nassause Domeinraad, I, Raad en rekenkamer van Breda, inv.nr. 415, reg. 109, eenvoudig afschrift op perkament, mogelijk naar [A].*
- [C]. *vóór 1645 – 1650, niet voorhanden, bekend uit de door Adriaan Havermans, griffier van de stad Breda, aangelegde lijst met stukken betreffende Princenhage, nr. 19 (bewaard onder D), authentiek afschrift.*
- D. *1645 – 1650, Breda, GA, afd. IV-1, collectie Havermans, suppl. 1980 (voorheen 's-Hertogenbosch, RA, collectie Cuypers van Velthoven), inv.nr. 1645 (oud nr. 159), nr. 19, onder de rubriek: Een wettachtich bescheet van de mannen sheeren van Breda tussen sheeren vroenten van Breda en Arnouts leen van den Houte als van den wildert, 1310, naar B.*

Uitgaven

a. JUTEN, in *Taxandria*, XXXII (1925), p. 175 (onvolledig), naar B. – b. CERUTTI, *Middeleeuwse rechtsbronnen Breda, I*, 1956, p. 91-92, nr. 103, naar B.

Regest

DROSSAERS, *Archief Nassauschen Domeinraad, I-2*, 1948, p. 32, nr. 109.

Al denghenen die desen bryeff sullen sien off hoeren lesen Ian Zebrehtssone, Ian Euergheer ende Gieliis van der Boeverien, mannen tsheren van Breda, salut ende kennisse der waerheit.

Wii doen u te weten dat wii by behete ons heren van Breda voirgenumt ende by gezworen eeden hebben gegaen ende gedaen een witachtich bescheet tuschgen ons heren vroente van Breda ende Aernouds leen van den Houte, als van der wildert die gelegen es by Den Houte, in dier manieren dat Aernouds pale van dien leen sullen strecken van Effenen neffens den kerckdiic tote op die Bye, ende voert tote op de oude molen voert neffens den Vlieder, ende van der ouder molen voirt streckende tote Femen van Boeymeer toe, behoudeliic dat dair sal bliven gaende een mogeliic wech over die oude voert ende over den Valckberch toter heyden toe, ende van Femen hove streckende neffens den nedersten wech over die heide ten Stopenberghe toe. Ende dit siin Aernouts paelsteden voirgenumt die wii gegaen hebben op onse best ende omme den twii, ende off dair yet inne te verbeteren was, soe hebben wii Aernout van den Houte voirgenumt toegeseeght uut te geven onsen here van Breda viiftich pond, enen ouden coninx Toyrnoysen van sconinx munte van Vrancric gerekent over XVI penninghe.

In kennissen van desen bescheide so hebben wii desen brieff besegelt met onsen zege-len.

Gegeven int iair ons Heeren duysent driehondert ende thiene, des maendages na sente Luciendach.

1525

1310 december 30

Pieter, pastoor, en schepenen van Wouw oorkonden dat Jacob van Wouw, gezegd Schrijver, afstaat aan abt en convent van de St.-Bernardsabdij (te Hemiksem) zijn huis nabij de kerk van Wouw en verdere bezittingen, tegen een betaling door de abdij van 10 pond in termijnen, zolang Jacob nog in leven is.

Origineel

- A. Antwerpen, RA, archief abdij St.-Bernards te Hemiksem, charter ad datum 30 december 1310 (aanwinst 1886). – Afmetingen: hoogte 148 (rechts 125) x breedte 207 (onder 223) mm; beschadigd, zonder tekstverlies.

Aantekeningen op de achterzijde: 1° door 14e-eeuwse hand: Littera scabinorum de Woude quod Iacobus de Woude dictus Scriptor quitas nos clamavit de domo sua nobis data cum attinenciis. – 2° door 14/15e-eeuwse hand: G (in rode inkt, over een nog zichtbare g als representant). XIII.

Bezegeling: een niet meer vast te stellen aantal bevestigingsplaatsen (waarvan de afhingende stroken perkament zijn afgescheurd) voor de drie aangekondigde zegels (LS1, [LS2], [LS3]).

Afschriften

- B. begin 16e eeuw, Bornem, St.-Bernardus Abdij, archief abdij St.-Bernards, hs. nr. 332 = Cartularium (alphabetum) rubrum II, fol. 134^r-134^v, nr. G 14(c), geauthenticeerd door Judocus Bal, apostolisch notaris (gedateerd 1659), naar A.
- C. eerste helft 17e eeuw, ibidem, hs. nr. 323 = Cartularium (alphabetum) rubrum I-2, fol. 17^r, nr. G 14c, onder caput: G rubr.: Littere de bonis apud Woude, Haecxdonck et Nyspen, met in de inhoudsopgave, fol. 7^r, de rubriek: Littere tres pariter ligate (zie nrs. 1231 en 1244) de bonis que contulerunt Iacobus, clericus, et Elisabet soror (sic, lees uxor) eius, geauthenticeerd door J. Rubens, openbaar notaris (ongedateerd, ca. 1653), naar A.

Niet eerder uitgegeven.

Universis^a presentes litteras inspecturis Pietrus, investitus de Woude, Gerardus de Braka et Willelmus dictus Keemerlinc^b, scabini predictae ville de Woude, eterna cum salute cognoscere veritatem.

Quoniam omnis res que tempore agitur moderno, de facili a memoria hominum recedit, nisi fuerit subtili fulcimento litterarum stabilita.

1525 ^a vergrote initiaal, waarvoor een aanvangsteken A. – ^b boven de m is over een diakritisch teken heen de r toegevoegd, mogelijk door de teksthand A.

Eapropter universitati vestre notum facimus tenore nostrarum presentium litterarum quod in presentia nostra propter hoc corporaliter constitutus Iacobus de Woude dictus Scriptor quitos clamavit viros religiosos, videlicet dominum .. abbatem et conventum Loci sancti Bernardi ordinis *Cysterciensis*, de domo sua, fundo et attinentiis, iuxta ecclesiam de Woude sitis, quicquid habuit vel habere quoquomodo posset in futuro pro decem libris, grosso videlicet regio pro sedecim denariis vel valore computato et pro tempore computando, a festo Natalis Domini proximo venturo^c primitus partim percipiendas^d et partim in antea in festo beati Iohannis Baptiste, quoad vixerit dumtaxat, ad^e dictos^e terminos percipiendas^f. Quodcumque vero predictum Iacobum ante aliquem prefixum terminum mori contigerit, predicti religiosi a solutione dicte pecunie quiti erunt et liberi ac penitus absoluti. Et super hoc predictus Iacobus resignavit quicquid iuris habuit vel habere poterat usque ad^e hanc diem in bonis predictis, prestitoque iuramento corporali fideque media quod numquam per se vel per alium seu alios contra^g premissa^g veniet in futurum.

In cuius rei testimonium ad petitionem ambarum partium, scilicet religiosorum et Iacobi, sigilla nostra litteris presentibus sunt appensa.

Datum anno Domini M^o CCC^o decimo, feria quarta post Nativitatem Domini.^h

(LS1)
 [(LS2)]
 [(LS3)]

1526

1311 januari 10

Brussel

Raas III (van Gavere), heer van Liedekerke, van Breda en van Boelare, verkoopt aan diverse personen moerland ten noorden van Vlasselt en Zonzeel tegen een jaarlijkse erfcijns van 45 schelling Leuvens, onder toekenning van diverse rechten en vrijheden, waaronder de lage rechtsmacht. Op verzoek bezegelt zijn broer Filips, heer van Ulvenhout, mede.

Origineel

[A]. Niet voorhanden; blijkens *Breda, GA, afd. IV-1, collectie Havermans, suppl. 1980 (voorheen 's-Hertogenbosch, RA, collectie Cuypers van Velthoven), inv.nr. 514, ca. 1645 nog aanwezig te 's-Gravenhage, archief graven van Holland, in de lade Zonzeel, Ter Heijden ende Sevenbergen, en mede bezegeld door Filips, heer van Ulvenhout.*

1525 ^c eerste letter op rasuur A. – ^d geëxpungeerd A, wel overgenomen in BC; men verwacht overigens percipiendis. – ^e op rasuur A. – ^f aldus A, men verwacht percipiendis. – ^{g-g} contra premissa boven de regel geschreven door de teksthand A. – ^h hierna een sluitingsteken A.

Afschriften

- [B]. *vóór midden 17e eeuw, niet voorhanden, bekend uit 's-Gravenhage, ARA, archieven Nassause Domeinraad 1581-1811, inv.nr. 829 = Inventarissen der Archiven (folio-inventaris Tollius – Ferrand, 1658-1789), eerste band = Volumen I Breda, fol. 373^r-373^v, eertijds berustend te 's-Gravenhage, archief graven van Holland, in de lade Zonzeel, Terheyden en Zevenbergen, met de signatuur: N° 2, vidimus, waarschijnlijk naar [A].*
- [C]. *waarschijnlijk begin 17e eeuw, niet voorhanden, bekend uit a, eertijds berustend te Breda, GA, afd. IV-1, collectie Havermans, inv.nr. 21, nr. 17, onder de rubriek: Andere copye van eenen brieve daermede de voorn. heere Rase van Gaveren, heere van Liedekercke ende van Breda, vercocht seeckere quantiteyt van moer metten gronde, die gelegen was boven Vlasselst ende Zonzeel ende men voermaels genoemd heeft den Steenberchsen moer, nu ter tyt genoemd Crauwelsgors ende den aenwasch, los afschrift, mogelijk naar [A].*
- [D]. *vóór midden 17e eeuw, niet voorhanden, bekend uit ibidem, fol. 373^r-373^v, afschrift op perkament, met de signatuur: N° 2, waarschijnlijk naar [A].*
- E. *19e eeuw, Breda, GA, afd. IV-10, collectie Kleyn, inv.nr. 61, gebundelde afschriften, ad datum 1310, onder dezelfde rubriek als [D], los afschrift door A.G. Kleyn, naar [C].*

Uitgave

- a. CERUTTI, *Middeleeuwse rechtsbronnen Breda, I, 1956, p. 89-90, nr. 101 (gedateerd 11 januari 1310), waarschijnlijk naar [C].*

Regest

- JUTEN, in *Taxandria, XXXII (1925), p. 315, nr. 10 (gedateerd 11 januari 1311).*

Datering

- Het gebruik van de paasstyl is verondersteld, zie Inleiding.*

Wii Rase, heere van Liedekercke, van Breda en van Boulaer, oorconden met desen brieve dat iegen onz gecregen hebben ende gecocht ende wetteliick vergouden Peeter van Diest^a, Bouden Hermanssone, Alsten Mercelissone, Geeraert Mercelissoon, Marcabot de Lombaert, Ian van Somerlant, Ian van Weelde, Ian de Potter, Siizaris ende Ian Lliemanssone eenen moer met al metten gronde die gelegen is boven Vlassele ende boven Sonzeel ende boven der liede erffenisse ten moerwaert, overstreckende tot sheeren goede van Sevenbergen, van welcken moer elcken man van desen voorgén. lieden hebben sal alsoo groot als ziire^b in heeft vergouden ende wii hen hebben doen leveren ende meten met onsen gesworen lantmeteren ende sii begrepen hebben binnen heure putten ende binnen haere palen, van welcken moer voorgén. wii ende onse nacomelingen goet warant sullen wesen ende alle calaingie affdoen. Voorts sullen dese voorgén. lieden op desen voorgén.

1526 ^a aldus E, lees Delft. – ^b aldus E, lees mogelijk hiere.

moer ende goet hebben erfelick gerechten^c drii schellingen ende daer beneden, ende dat moghen sii rechten met haeren laten. Voorts moghen dese voorgén. lieden desen voors. moer ende goet dalen ende berghen ende delven ende allen haeren oorbaer op doen ende doen doen, vrielicke te gebruiicken, sonder torfftiende te geven. Ende sii ende hare laeten, die sii op dat goet brengen, die sullen daer op vrie sitten ende wonen van beden ende van kerveien, en ware off sii er op brachten van onsen lieden, die ons beden oft kerveie schuldich waeren, dat soude die bedelieden geven van haers selfs goeden. Ende dese voorgén. lieden ende haere laten ende haer goet geven wii hen te gebruiicken in onsen lande, weghe, weiide ende waterganck onverseit. Voorts sullen wii hem doen hebben met haeren wegelaken^d cost wech ende waterganck tot haeren oirbaere ter Marcken toe door die lieden erve, daer siis te doen hebben. Ende *Peeter* van der Delft, Boudiin Hermanssoon, Alsteen Mercelissoon, Geeraert Mercelissoon, Marcabot de Lombaert, Ian van Somerlant, Ian van Weelde, Ian de Potter, Sizaris ende Ian Liemanszone voorgén. ende hare nacomelingen, die sullen ons ende onse nacomelingen, off die van onsenthalven siin, geve viive en veertich schellingen Lovens siaers, op sinte Mertensdach te Breda te betalen. Ende wie siinen chiins geeft, alsoo als hii int goet ende in den moer geerft is, hii sal daarmede quiit siin. Ende met desen voorgén. chiinse soo sullen zii thouden erfelick van ons ende onse nacomelingen als tot haeren rechten erve.

Ende omdat wii willen dat dese sii vast ende gestade ende in kennisse der waerheit, soo hebben wii desen brieff uuiithangende besegelt met onser segelen ende bidden heere Philipse, heere van Ulvenhout, onsen lieven broeder, dat hii alle dese dinck die hier vors. is, houden ende doen houden vaste ende gestade ende uuiithangende segelen met siinen segele in kennisse der waerheit.

Ende wii Philips, heere van Ulvenhout, overmits bede ende wille ons lieffs broeders, ons heere van Liedekercke, soo willen wii houden ende doen houden alle dese dinck, die hier vors. is, vast ende gestade.

Ende in kennisse der waerheit soo hebben wii desen brieff besegelt uuiithangende met onsen segel, gemeiins met ons heeren segele, ons broeder voorgén.

Gegeven tot Brussele, int iaer ons Heere als men schreeff Siin incarnatien 1310, tsondach naer 13dach.

1527

1311 februari 2

Raas III (van Gavere), heer van Liedekerke, van Breda en van Boelare, geeft erfelijk aan Jan Rucenare de helft van twee windmolens met het gemaal buiten Breda in de richting van Vriesdonk in gebruik, op voorwaarde dat hij deze zal onderhouden.

1526 ^c hierna ontbreekt vermoedelijk te. – ^d aldus E, lees mogelijk wettelaken.

Origineel

[A]. *Niet voorhanden.*

Afschrift

B. *1362 november 3, 's-Gravenhage, ARA, archief Nassause Domeinraad, I, Raad en rekenkamer te Breda, inv.nr. 319, reg. nr. 616, vidimus door Gielis van der Beke, deken van het O.L.V.-kapittel te Breda, naar [A].*

Uitgaven

a. JUTEN, in *Taxandria*, XVI (1909), p. 293 (onvolledig), naar B. – b. CERUTTI, *Middeleeuwse rechtsbronnen Breda, I*, 1956, p. 90-91, nr. 102 (gedateerd 2 februari 1310), naar B.

Regest

DROSSAERS, *Archief Nassauschen Domeinraad, I-2*, 1948, p. 31, nr. 104.

Datering

Het gebruik van de paasstijl is verondersteld, zie Inleiding.

Wii Raes, here van Liedekerke, van Breda ende van Boelaer, maken cont allen luden die desen brief sullen sien oft horen lesen dat wi hebben ghegheven ende gheven bi rade onser manne Ianne, die men heet Rucenare, ende sinen nacomelinghen onse twe wiintmoelne buten Breda ter Vriesdoncwaert, alsoe als si nu staen met timmeringhen, met houte, met stenen, met yseren ende met al dat den voers. moelnen toebehoert, tote der gherechter helft te houdene van ons ende van onsen nacomelinghen, durende erflike ende emmermeer in deser manieren, dat es te verstane dat Ian voerseit dese voers. moelne timmeren ende maken sal altoes sonder onsen cost ende allen cost altoes doen die daertoe behoert. Ende al dat met desen voers. moelnen ghewonnen wort, daerof sullen wi ende die na ons comen sullen behouden die een helft commerloes ende Ian voerseit ende sine nacomelinghe die ander helft voer sinen cost ende voer sinen arbeit. Voert ist voerwaerde dat Ian voerseit ende sine nacomelinghe sellen hebben tghemael, beide van den lande ende van der poert.

Ende ommadat wi Rase, here voers., willen dat alle dese voerscreven voerwaerden vaste ende volcomeliken ghehouden worden Ianne voers. van ons ende van onsen nacomelinghen, so hebben wi desen brief open beseghelt met onsen properen zeghele uuthande^a.

Int iaer ons Heren dusent driehondert ende tiene, op onser Vrouwendach Lichtmisse als men kerssen draghet.

1527 ^a aldus B, lees uuthangende.

1528

1311 maart 21

Jan, investiet van (Oud) Gastel, hecht zijn goedkeuring aan de afscheiding van Halderberghe of Hoeven en Balru (Balrouw) van zijn parochiekerk en verklaart nimmer van de bewoners aldaar, noch van die van Barlebosch (Oudenbosch) iets voor de parochietaken te hebben ontvangen.

Origineel

[A]. Niet voorhanden; blijktens D bezegeld met uithangend zegel in groene was.

Afschriften

- B. *begin 16e eeuw, Bornem, St.-Bernardus Abdij, archief abdij St.-Bernards, hs. nr. 332 = Cartularium (alphabetum) rubrum II, fol. 109^r (oude fol. 28^r), nr. F 4 (met restauraties door Judocus Bal, midden 17e eeuw), onder caput: F rubrum, en onder de rubriek: Separatio ecclesiarum de Hoeves et Barlebosche ab ecclesia de Gestele, geauthenticeerd door Marius de Vos, keizerlijk notaris, en Marselius van Immersele, secretaris van het Hof van Brabant (ongedateerd, ca. 1560, naar [A]).*
- C. *eerste helft 17e eeuw, Bornem, St.-Bernardus Abdij, archief abdij St.-Bernards, hs. nr. 322 = Cartularium (alphabetum) rubrum I-1, fol. 210^v-211^r, nr. F 4, onder caput: F rubrum: Littere de bonis apud Gestele, met in de inhoudsopgave, fol. 208^r, de rubriek: Testimonium decani Bekensis supra decima novallium de Gestele cum littera de consensu Ioannis investiti de Gestele super divisione parochie ibidem, geauthenticeerd door J. Andriessen(s), apostolisch notaris (gedateerd 1647), en vervolgens door J. Rubens, openbaar notaris (ongedateerd, ca. 1653), naar [A].*
- D. *1661, Bergen op Zoom, GA, archieven Raad en rekenkamer Bergen op Zoom, inv.nr. 499.0 (dossier van een proces gevoerd voor de Raad van Brabant te Brussel), los stuk met het opschrift: F rub 4, Copia, authentiek afschrift door R. Reijns, openbaar notaris, ondanks de vermelding van de bezegeling van [A] grotendeels naar C.*

Niet eerder uitgegeven.

Regesten

LEVELT, *Oudenbosch, 1931, II, p. 179, inv.nr. 39 (gedateerd 21 maart 1310)* – VAN HAM, *Inventaris raad en rekenkamer Bergen op Zoom, 3-B, 1980, p. 469, nr. 43 (gedateerd 21 maart 1310).*

Datering

Het gebruik van de paasstijl is verondersteld, zie Inleiding.

Universis presentes litteras inspecturis Iohannes, investitus ecclesie de Gestele Leodien-
sis dyocesis, salutem et rei geste cognoscere veritatem.

Universitati vestre notum facio cum attestacione presentium litterarum quod ego con-
sentio et assentio et iam diu est quod consensi et consensum meum adhibui, ut de con-
sensu patroni et auctoritate dyocesani homines nunc commorantes vel qui in posterum
commorabuntur infra parrochiam meam de Ghestele in loco qui vocatur Halderberghe sive
In^a den Hoeven^a et in loco qui vocatur Belru, cum omnibus pertinenciis suis propter
nimiam distantiam ab ecclesia mea de Ghestele a predicta mea ecclesia dividantur et sepa-
rentur cum omni iure parrochiali, proventibus et redditibus, quod et que nunc ad me vel ad
meam predictam ecclesiam pertinent vel in posterum poterunt pertinere, recognoscens me
nihil ab eisdem hominibus usque ad hec tempora recepisse sed ex mera gratia quicquid
mihi de iure parrochiali in predictis locis competiit, quibusdam presbiteris, qui pro tem-
pore in Halderberghe missam dixerunt et predictis hominibus vice et nomine nostro^b
sacramenta ecclesiastica ministrarunt, reliquisse. Hoc idem recognosco me fecisse de illis
qui morantur in Berleboghe de quibus similiter nihil recepi usque ad hec tempora, sed ex
gratia presbytero ibidem missam aliquando dicenti, totum ius meum dimisi. Et de quibus
hominibus et loco adhuc consentio ut ab ecclesia matrice de Ghestele quantam in me est
cum omni iure parrochiali, redditibus et fructibus separentur.

In quorum omnium testimonium sigillum meum una cum sigillo domini Petri, investiti
de Wouda, qui ad instantiam meam una cum pluribus aliis interfuit, ubi omnia que per-
mittuntur recognovi et eisdem consensum adhibui, presentibus litteris est appensum.

Datum anno Domini M^o CCC^o X^oc, in festo beati Benedicti abbatis.

1529

1311 maart 30

*Schepenen van Breda oorkonden dat Jan Evergheer jr. verkoopt aan
abt en convent van de St.-Bernardsabdij (te Hemiksem) nabij Antwer-
pen twee jaarlijkse erfcijnzen, één van 40 en één van 20 schelling, elk
gevestigd op een huis en erf te Breda.*

Origineel

A. Antwerpen, RA, archief abdij St.-Bernards te Hemiksem, charter ad datum 30
maart 1311 (aanwinst 1886). – Afmetingen: hoogte 179 (rechts 178) + pliek 25
(24) x breedte 199 (onder 196) mm; gaaf bewaard, behoudens de bezegeling.

Aantekeningen op de achterzijde: 1° door 14e-eeuwse hand: Littera de tri-
bus libris annui census, grosso regis pro XVI d. computato, emptis erga Iohan-
nem Euergheer. – 2° door 14/15e-eeuwse hand: B (in rode inkt). XXX.

1528 ^{a-a} In de Hoeven C. – ^b aldus gerestaueerd B, meo C. – ^c decimo C.

Bezegeling: twee bevestigingsplaatsen (de eerste met nog zichtbare afdruk van een bevestigingsstrook, de tweede met een uithangende, grotendeels afgescheurde dubbele strook perkament) voor de twee aangekondigde zegels (LS1, LS2).

Afschriften

- B. *begin 16e eeuw, Bornem, St.-Bernardus Abdij; , archief abdij St.-Bernards, hs. nr. 332 = Cartularium (alphabetum) rubrum II, fol. 25^v, nr. B 30, geauthenticeerd door de notarissen Johannes van Wouw en Johannes Berkelar (ongedateerd, ca. 1559), naar A.*
- C. *eerste helft 17e eeuw, ibidem, hs. nr. 322 = Cartularium (alphabetum) rubrum I-1, fol. 37^r-37^v, nr. B 30, onder caput: B: Litere de bonis apud Breda, met in de inhoudsopgave, fol. 19^v de rubriek: Littera de tribus libris grossorum pro XVI d. emptis erga Iohannem Euergheer, geauthenticeerd door J. Andriessen(s), apostolisch notaris (gedateerd 1647), en vervolgens door J. Rubens, openbaar notaris (ongedateerd, ca. 1653), naar A.*

Niet eerder uitgegeven.

Datering

Het gebruik van de paasstyl is verondersteld, zie Inleiding.

Ontstaan

Deze oorkonde is geschreven door de hand die ook nr. 1534 mundeerde.

Universis^a presentes litteras visuris vel auditoris Henricus filius Rulini et *Willelmus* dictus Sluse, scabini in Breda, salutem cum noticia veritatis.

Cum *Iohannes* dictus Euergheer iunior tres libras et quatuordecim solidos, grosso *Turonensi* regis antiquo pro sedecim denariis computato, supra mediam partem domus ac hereditatis que quondam fuerat *Iohannis* dicti Veynart, versus domum *Margarete* relicte *Arnoldi* dicti Rike, annui et hereditarii census habuerit, quam partem domus ac hereditatis *Heylewigis* filia *Henrici* dicti *Sterke* pro dicto annuo censu trium librarum et quatuordecim solidorum a dicto *Iohanne* Euergheer se recepisse recognovit, et cum dicta *Heylewigis* viginti solidos annui census, grosso *Turonensi* regis antiquo pro sedecim denariis computato, supra aliam partem domus ac hereditatis, que sibi cessit, assignavit sive interposuit in subtusvadium, ne dictus census trium librarum et quatuordecim solidorum diminuatur sive annihiletur, hinc est quod ad noticiam omnium et singulorum cupimus devenire quod coram nobis constitutus *Iohannes* Euergheer predictus recognovit se vendidisse legitime pro quadam pecunia sibi integraliter persoluta fratri *Godefrido*, magistro de Halreberghe, ad opus domini abbatis et conventus monasterii sancti *Bernardi* iuxta *Antwerpiam* ordinis *Cysterciensis*, *Cameracensis* dyocesis, quadraginta solidos annui census pagamenti predicti supra omne ius quod dictus *Iohannes* Euergheer habet seu habuit supra dictam

1529 ^a vergrote initiaal, waarvoor een aanvangsteken A.

domum que quondam fuerat Iohannis Veynart predicti, hoc tamen addito quod dictus frater Godefridus vel eius nuntius ab ipso ad hoc deputatus dictum censum quadraginta solidorum annuatim in festo Nativitatis Domini quolibet anno prius levabit et recipiet, antequam dictus Iohannes de residuo aliquid recipere poterit vel levare.

Insuper dictus Iohannes recognovit se vendidisse legitime pro quadam pecunie summa sibi integraliter persoluta dicto fratri Godefrido viginti solidos annui census, grosso Turo-nensi regis antiquo pro sedecim denariis computato, supra domum ac hereditatem Arnoldi dicti Calewart, sitam ultra magnum pontem, in festo Natalis Domini singulis annis perpetuis temporibus persolvendis.

In quibus bonis supradictis omnibus dictus frater Godefridus est impositus et inheredatus per monitionem iudicis et sententiam scabinorum adhibitis in hiis iuris sollempnitatibus que in talibus solent adhiberi, secundum consuetudinem opidi de Breda hactenus approbatam.

In cuius rei testimonio sigilla nostra presentibus litteris duximus apponenda.

Datum anno Domini M^o CCC^o decimo, feria tertia post dominicam qua cantatur Iudica.^b

(LS1) (LS2)

1530

1311 april 21

Schepenen van Breda oorkonden dat Jan Rucener verkoopt aan abt en convent van de St.-Bernardsabdij bij Antwerpen (te Hemiksem) een jaarlijkse pacht van 1 sester rogge, gevestigd op 2 bunder bouwland nabij Boeimeer en op enige andere stukken land (te Breda).

Origineel

[A]. Niet voorhanden.

Afschriften

B. begin 16e eeuw, Bornem, St.-Bernardus Abdij, archief abdij St.-Bernards, hs. nr. 332 = Cartularium (alphabetum) rubrum II, fol. 25^v-26^r, nr. B 31 (met restauraties door Judocus Bal, midden 17e eeuw), onder caput: De littera B rubea, geauthenticeerd door de notarissen Jan van Wouw en Jan Berkelar (ongedateerd, ca. 1559), naar [A].

C. eerste helft 17e eeuw, Bornem, St.-Bernardus Abdij, archief abdij St.-Bernards, hs. nr. 322 = Cartularium (alphabetum) rubrum I-1, fol. 37^v-38^r, nr. B 31,

1529 ^b hierna een sluitingsteken A.

onder caput: B (rubrum): Littere de bonis apud Breda, met in de inhoudsopgave, fol. 19^v, de rubriek: Littera de sextario siliginis empto erga Ioannem Rureneer, solvendo in Purificatione, redemptum quia redimile, geauthenticeerd door Judocus Bal, apostolisch notaris (gedateerd 1656), naar [A].

Niet eerder uitgegeven.

Universis presentes litteras visuris vel audituris Henricus filius Rulini et Willelmus Sluse, scabini in Breda, salutem cum noticia veritatis.

Noverint universi tam presentes quam futuri quod coram nobis constitutus Iohannes dictus Rucener recognovit se vendidisse legitime pro quadam pecunie summa fratri Godefrido, magistro de Halreberge, ad opus domini .. abbatis et conventus monasterii sancti Bernardi iuxta Antwerpianam ordinis Cisterciensis, Cameracensis dyocesis, sextarium siliginis annue pactionis sive firme, supra bonarium terre arabilis, site iuxta Boymere^a inter aggerem ex una parte, et agrum quemdam Theoderici dicti de Boymere ex altera, supraque petiem^b terre arabilis site ultra magnum pontem iuxta maius molendinum venti inter plateam ex una parte, et agrum Henrici dicti de Ponte ex altera, et supra quendam ortum cum pratulo quodam eidem orto contiguo, dicto vulgariter Garshoff^c, situm extra magnum fossam, predicti Iohannis in festo Purificationis beate Marie singulis annis perpetuo solvendum et apud Breda cum mensura eiusdem opidi pagandum, tradendum et deliberandum. In quibus omnibus supradictis dictus frater Godefridus est impositus et et^d inheredatus per monitionem iudicis et sententiam illorum quorum intererat de predictis bonis sententiare sive iudicare secundum consuetudinem terre de Breda hactenus approbatam. Insuper est condictum inter alteras partes, si dictus Iohannes vel sui successores in posterum dicta bona venderant seu mutarent vel quoquo alio modo alienarent, quod recipiens sive resumens eadem bona, resumet sive recipiet ea cum quinque solidis grossorum Turonensis regis antiquum pro sedecim denariis computato. Est etiam conventum inter ipsas partes quod dictus Iohannes annum censum annuatim solvendum a dictis religiosis in dictis bonis dominus fundi seu curiis a quibus eadem dependent, dabit et solvet quolibet anno dominis fundi seu curiis predictis terminis debitus et consuetis. Et decem solidos annui census grosso Turonensis regis antiquo pro sedecim denariis computato, in quibus dictus Iohannes domino de Breda annuatim est obligatus de orto et pratulo dicto Garshof predictis ac de quibusdam aliis bonis non preactis assignavit supra domum suam ac hereditatem infra magnum fossatum sitam salvo domino de Breda censu suo annuo predicto perpetuo recipiendus.

In cuius rei testimonio nos Henricus filius Rulini et Willelmus dictus^e Sluse, scabini predicti, sigilla nostra presentibus litteris duximus apponenda.

Superscriptionem ^f; Willelmus Sluse^g approbamus.

Datum anno Domini M^o CCC^o undecimo, feria quarta post dominicam qua cantatur Quasimodo.

1530 ^a Boyemere C. – ^b aldus B, petiam C. – ^c aldus gerestaureerd B, Garshof C. – ^d abusievelijk niet doorgehaald na een doorgehaald investitus B. – ^e aldus gerestaureerd B; mogelijk stond deze naam in [A] boven de regel geschreven, vgl. tekstnoot g. – ^f tussen isoleringspunten B. – ^g aldus in [A] ergens boven de regel geschreven, vgl. tekstnoot e.

1531

1311 mei 3

Schepenen van Breda oorkonden dat Wouter van de Water verkoopt aan Dirk de Thede, clericus, een jaarlijkse erfcijns van 10 schelling Tournooise groot, gevestigd op een huis en erf (te Breda).

Origineel

- A. *Breda, GA, afd. III-21, archief begijnhof te Breda, inv.nr. 473. – Afmetingen: hoogte 87 (rechts 82) + pliek 22 (20) x breedte 187 (onder 191) mm; gaaf bewaard, behoudens de bezegeling.*

Aantekeningen op de achterzijde: 1° door 14e-eeuwse hand: Johannes Laet pro magistro Theoderico de Thede de X solidis Turonensibus, denario (sic, lees solido) computato pro XVIII denariis.

Bezegeling: één bevestiging (met sporen van was op de uithangende dubbele stroken perkament) voor één van de aangekondigde zegels (SID), en één bevestigingsplaats (waarvan slechts twee sneden in de pliek zichtbaar zijn) voor het andere aangekondigde zegel (LS2).

Vertaling

- B. *1427, Breda, GA, afd. III-21, archief begijnhof te Breda, inv.nr. 354 = cijnsregister en cartularium van het begijnhof te Breda, fol. 2^r, onder de rubriek: VII oude groot een derdendeel van 1 ouden groot min, vertaling, van A.*

Uitgave van de vertaling

- a. JUTEN, *Cartularium begijnhof Breda, 1909, p. 11, nr. 9 (gedateerd 2 mei 1311), naar B.*

Regesten

- CERUTTI, *Middeleeuwse rechtsbronnen Breda, 1, 1956, p. 98, nr. 105. – IJSSELING, Inventaris begijnhof Breda, 1966, p. 96, nr. 9.*

Universis^a presentes litteras visuris vel auditoris nos Henricus filius Rulini et Petrus dictus de Camera, scabini in Breda, salutem cum noticia veritatis.

Noverint universi quod coram nobis constitutus Walterus dictus de Water recognovit se vendidisse legitime pro quadam pecunie summa Theoderico dicto de Thede, clerico, suisque successoribus in posterum vel exhibitori presentium decem solidos annui et hereditarii census, grossum Turonensem regis Francie antiquum pro octodecim denariis seremper^b computando, supra^c domum ac hereditatem, sitam ex opposito contra domum dicti

1531 ^a versierde initiaal A. – ^b aldus A, ten onrechte afkortingsteken door de schacht van s-longa, lees semper A. – ^c door de schacht van de p loopt een zeer lichte streep, waarschijnlijk door aarzeling van de scriptor tussen super en supra A.

Theoderici inter domum Rulini dicti de Water ex una parte et domum Beatricis dicte de Water ex altera, in festo beati Martini hyemalis singulis annis dicto Theoderico seu eius successoribus vel lateri presentium perpetuo persolvendos. In quibus bonis supradictis dictus Walterus dictum Theodericum investivit et inheredavit per monitionem iudicis et sententiam scabinorum secundum consuetudinem opidi de Breda hactenus approbatam, presentium testimonio litterarum nostris sigillis sigillatarum.

Datum anno Domini M° CCC° undecimo, feria secunda post dominicam Iubilate.^d

(SID) (LS2)

1532

1311 mei 3

Jan, investiet van (Oud) Gastel, verklaart dat hij geen enkel recht bezit op de novale tiend in zijn parochie van (Oud) Gastel, maar dat de abt en het convent van de St.-Bernardsabdij (te Hemiksem) deze tiend vroeger uit lekenhanden hebben verworven en reeds lange tijd ongestoord bezitten.

Origineel

- A. Antwerpen, RA, archief abdij St.-Bernards te Hemiksem, charter ad datum 3 mei 1311 (aanwinst 1886). – Afmetingen: hoogte 65 (rechts 64) + pliek 10 (11) x breedte 173 (onder 178) mm; sterk verbleekt (grotendeels slechts onder UV-licht leesbaar), maar met weinig tekstverlies.

Aantekeningen op de achterzijde: 1° door 14e-eeuwse hand: Littera quod decima novalium in parrochia de Ghestela ad nos spectat per attestationem curati ibidem. – 2° door 14/15e-eeuwse hand: F (in rode inkt). III.

Bezegeling: twee bevestigingen (resp. met nog zichtbare zegelafdruk en een fragment van een zegel in groene was op de uithangende dubbele stroken perkament) voor de twee aangekondigde zegels (SID, S2).

Afschriften

- B. tweede helft 16e eeuw, Bornem, St.-Bernardus Abdij, archief abdij St.-Bernards, hs. nr. 332 = Cartularium (alphabetum) rubrum II, fol. 108^v (oude fol. 27^v), nr. F 3, bijgeschreven in dit cartularium en geauthenticeerd door de notarissen M. de Vos en J. van Wouw (ongedateerd, ca. 1559), naar A.
- C. eerste helft 17e eeuw, ibidem, hs. nr. 323 = Cartularium (alphabetum) rubrum I-1, fol. 210^r-210^v, nr. F 3(b), onder caput: F rubrum: Littere de bonis apud

1531 ^d hierna een sluitingsteken A.

Gestele, met in de inhoudsopgave, fol. 208^r, de rubriek: Item alia (vgl. nr. 1127) Ioannis investiti ibidem, geauthenticeerd door J. Andriessen(s), apostolisch notaris (gedateerd 1649), en vervolgens door J. Rubens, openbaar notaris (ongedateerd, ca. 1653), naar A.

Niet eerder uitgegeven.

Regest

LEVELT, *Oudenbosch, 1931, II, p. 180, inv.nr. 40*

Universis^a presentes litteras inspecturis Iohannes, investitus ecclesie de Ghestele Leodiensis dyocesis, salutem et sinceram in Domino caritatem.

Universitati vestre notum facio cum attestatione presente^b quod ego recognosco me nichil omnino iuris habere in omni^c et totali decima novalium totius parrochie mee de Ghestele, nec umquam temporibus meis quantumcumque parum de predicta decima noval[ium]^d recepi sed nec antecessores mei quondam investiti predictae ecclesie de Ghestele, prout a pluribus fidedignis intellexi, quicquam ex ea temporibus retroactis perceperunt, sed viri religiosi .. abbas et conventus monasterii Loci sancti Bernardi Cystericiensis ordinis, Cameracensis dyocesis, ipsam quondam de manu laicali redemerunt et in quieta et pacifica possessione ipsam decimam novalium recipiendi et levandi a multis retroactis temporibus exstiterunt.

In cuius recognicionis mee testimonium sigillum^e meum^e una^e cum sigillo domini Petri, investiti de Woude, qui ad instanciam meam una cum pluribus sigilla non habentibus premissae mee recognicioni interfuit, presentibus litteris est appensum.

Datum anno Domini M^o CCC^o XI°, in Inventione sancte Crucis.

(SID) (S2)

1533

1311 september 10

Filips (van Liedekerke), heer van Alphen en Ulvenhout, verleent abt en convent van de abdij van Tongerlo kwijschelding van een hoendercijns, verschuldigd uit 8 bunder weiland te Gilze.

Origineel

A. Westerlo, *Abdij van Tongerlo, abdiarchie, I, inv.nr. 333a. – Afmetingen: hoogte 73 (rechts 60) + breedte 243 mm; gaaf bewaard.*

1532 ^a vergrote initiaal A. – ^b aldus A, presentium B. – ^c lezing door sterke vervaging van de tekst onduidelijk A, oplossing naar B. – ^d gedeeltelijk onleesbaar A, aanvulling in de lacune naar B.

Aantekeningen op de achterzijde: 1° door 15e-eeuwse hand: Quiticlamatio Philippi, domini de Alphen, de pullis quos sibi teneri dicebat de VIII bonariis pratorum, 1311. – 2° door 17e-eeuwse hand: In libro privilegiorum fol. 165^v.

Bezegeling: één afhangend bevestigd zegel, dat aangekondigd is, namelijk: S wapenzegel van oorkonder, rond (doorsnede zegelveld 26, rand 5 mm), van bruine was (randschrift linksboven afgebroken), met randschrift: + Sigillum · PHIL[IPPI ·] DE LIDEKERKE · MILITIS · DOMINI · D[e · VLVE]NHOVT · (voor de aanvulling zie hier nr. 1542 S3).

Afschriften

- B. *laatste kwart 14e eeuw (na 1380), Westerlo, Abdij van Tongerlo, abdijarchief, II, inv.nr. 1 = [Liber privilegiorum] (cartularium A), fol. 165^v, onder caput, fol. 160^r: Incipiunt privilegia de Alphen, XXV, en onder de rubriek: Quiticlamatio Philippi, domini de Alphen, de pullis quos sibi teneri dicebat de VIII bonariis pratorum, naar A.*
- C. *begin 18e eeuw, ibidem, II, inv.nr. 3 = Copia libri privilegiorum in quo continentur bona ac iura spectantia ad abbatem et conventum Tongerloensem (cartularium B), fol. 189^v, onder zelfde caput en rubriek als B, naar B.*

Uitgave

a. ERENS, *Oorkonden abdij Tongerlo, II, 1950, p. 225-226, nr. 435, naar A.*

Samenhang en interpretatie

*Voor de interpretatie van dit stuk is de oorkonde van Maria, vrouwe van Liedekerke en Breda, d.d. 17 juni 1328 (zie CERUTTI, *Middeleeuwse rechtsbronnen Breda, I, 1956, p. 134-135, nr. 135*) van belang. Hieruit blijkt dat de abdij van Tongerlo een jaarcijns van 16 hoenderen en 8 schelling oude Leuvense munt, gevestigd op 8 bunder weideland te Gilze, verschuldigd was aan de abdij van Thorn én Filips van Liedekerke, sedert 1313 heer van Breda, en dat de proost van de abdij van Tongerlo het aandeel van de laatstgenoemde in deze cijns in 1311 heeft afgekocht.*

Wi^a Philips, here van Alpheem ende van Vluenhout, doen cont allen denghenen die dese lettre selen sien ende horen lesen dat wi gheesteliken liden den abt van Tongherloe ende den convente van den honderen die wi hen eescende waren van acht bondere beemden, die gheleghen siin in de prochie van Ghilse, die heten Molenscot, waer dat sake dat wi daertoe enech recht hadden, omme onse zile en doer Ghode ende omme ons vader zile ende onser moder ende onsen vorvaren, dat scilde wi quite ewelike ende ommermeer.

Ende omdat wi willen dat dese dinc seker siin ende eweleke, soe hebbe wi an dese letteren onsen zeghel ghehanghen.

1533 ^a hiervoor een aanvangsteken A.

Ghegheven int iaer ons Heren M^o CCC^o elve, des vriendaghes na onser Vrouwendach in gherstmaende.^b

(S)

1534

1311 november 5

Schepenen van Breda oorkonden dat Andreas van Boeimeer verkoopt aan abt en convent van de St.-Bernardsabdij (te Hemiksem) aan jaarlijkse erfcijns van 30 schelling, gevestigd op 3 bunder weiland te Vriesdonk (in Breda) en op een stukje bouwland daar dichtbij.

Origineel

A. Antwerpen, RA, archief abdij St.-Bernards te Hemiksem, charter ad datum 5 november 1311 (aanwinst 1886). – Afmetingen: hoogte 112 (rechts 103) + pliek 8 (17) x breedte 219 (onder 227) mm; gelinieerd; beschadigd, zonder tekstverlies.

Aantekeningen op de achterzijde: 1° door 14e-eeuwse hand: Littera de triginta s. annui census, grosso pro XVI d. computato, emptis erga Andream de Boymere. – 2° door 14/15e-eeuwse hand: B (in rode inkt). XXXII.

Bezegeling: twee bevestigingen (met nog zichtbare zegelafdruk op de uitgangende, gedeeltelijk afgescheurde dubbele stroken perkament) voor de twee aangekondigde zegels (S1D, S2D).

Afschriften

B. begin 16e eeuw, Bornem, St.-Bernardus Abdij, archief abdij St.-Bernards, hs. nr. 332 = Cartularium (alphabetum) rubrum II, fol. 26^r, nr. B 32, geauthenticeerd door de notarissen Johannes van Wouw en Johannes van Berkelar (ongedateerd, ca. 1559), naar A.

C. eerste helft 17e eeuw, ibidem, hs. nr. 322 = Cartularium (alphabetum) rubrum I-1, fol. 38^r-38^v, nr. B 32, onder caput: B: Litere de bonis apud Breda, met in de inhoudsopgave, fol. 19^v, de rubriek: Littera de XXX solidis, grosso pro XVI d., emptis erga Andream de Voijemere (sic), geauthenticeerd door J. Andriessen(s), apostolisch notaris (gedateerd 1647), en vervolgens door J. Rubens, openbaar notaris (ongedateerd, ca. 1653), naar A.

Niet eerder uitgegeven.

1533 ^b hierna een sluitingteken A.

Ontstaan

Deze oorkonde is geschreven door de hand die ook nr. 1529 mundeerde.

Universis^a presentes litteras visuris vel auditoris Iacobus dictus Ysaac et Petrus dictus de Camera, scabini in Breda, salutem cum noticia veritatis.

Noverint universi quod coram nobis constitutus Andreas dictus de Boymere recognovit se vendidisse legitime pro quadam pecunie summa sibi integraliter persoluta fratri Godefrido, magistro de Halreberge, ad opus domini .. abbatis et conventus sancti Bernardi ordinis Cysterciensis, Cameracensis dyocesis, triginta solidos annui et hereditarii census, grosso Turonensi regis antiquo pro sedecim denariis computato, supra tria bonaria tam pratorum quam pascuorum, sitorum ex opposito contra domum dicti Andree in loco qui dicitur vulgariter Vrisedonc, et supra petiem^b terre arabilis, sitam inter domum et ortum dicti Andree ex una parte et petiem^b terre arabilis Theoderici filii Theoderici de Eendehouen ex altera, in festo beati Martini hyemalis singulis annis perpetuis temporibus persolvendos. In quibus bonis supradictis Arnoldus filius Bayonis de Breda est investitus et inheredatus ad opus dicatorum .. religiosorum per monitionem iudicis et sententiam illorum quorum intererat de predictis bonis sententiare sive iudicare, secundum consuetudinem terre hactenus approbatam.

Censum vero annum, qui solvitur de predictis bonis domino seu dominis fundi a quo seu quibus dicta bona dependent, deinceps promisit solvere dictus Andreas ex parte dicatorum religiosorum, ad maiorem stabilitatem eisdem religiosis consequendam.

In cuius rei testimonio sigilla nostra presentibus litteris duximus apponenda.

Datum anno Domini M° CCC° undecimo, feria sexta post Omnium Sanctorum.^c

(S1D) (S2D)

1535

1312 februari 25

Alphen, commanderij Ter Brake

Beoorkond wordt het onderzoek, ingesteld door Gerard van Uden, schout van Antwerpen, en Jan Volkard, Sebastiaan van Hoogstraten, Wouter de Bie, Arnoud van Hegghen en Anselm van Ravels naar de rechten die Filips van Liedekerke, heer van Ulvenhout en Alphen, enerzijds en de tempeliers van de commanderij Ter Brake anderzijds bezitten te Oosterhout en Alphen.

Origineel

[A]. Niet voorhanden; blijktens het opschrift in B in het Middelnederlands, en bezegeld met de zegels van de leden van de onderzoekscommissie.

1534 ^a hiervoor een aanvangsteken A. – ^b aldus A. – ^c hierna een sluitingsteken A.

Vertaling

B. *onmiddellijk na [A], 's-Gravenhage, ARA, archief Nassause Domeinraad, I, Raad en rekenkamer te Breda, inv.nr. 147, reg. nr. 111, losse vertaling in het Latijn op perkament, met het opschrift: Datum per copiam de Theutonico in hanc formam Latine translata, naar [A].*

Uitgave

a. CERUTTI, *Middeleeuwse rechtsbronnen Breda, I, 1956, p. 92-97, nr. 104 (gedateerd 12 maart 1311), naar B.*

Regest

DROSSAERS, *Archief Nassauschen Domeinraad, I-2, 1948, p. 32, nr. 111 (gedateerd 12 maart 1311).*

Datering

Het gebruik van de paasstyl is verondersteld, zie Inleiding.

Ontstaan en tekstuitgave

B bevat zeer veel ophalingen van letters en woorden, alsmede gelijktijdige correcties door de teksthand (zowel met dezelfde als met een iets donkerder inkt). Waarschijnlijk is dit de conceptvertaling voor een afschrift ten behoeve van de tempeliers.

Alle wijzigingen zijn in het notenapparaat verwerkt. Het onderscheid tussen c en t is niet altijd duidelijk.

Hec est inquisitio facta inter dominum Philippum de Lidekerke ex una parte et dominos de Braken ex altera .. super iure quod quilibet eorum habere tenetur in villis de Oesterhout et de Alfen, facta quidem apud Braken, anno Domini M^o CCC^{mo} undecimo, die veneris post dominicam qua canitur Reminiscere, in presentia dicti domini Philippi, suorum hominum et mansionariorum ac in absentia magistri de Braken et suorum sociorum, que etiam inquisitio facta fuit per Gerardum de Uden, scultetum Antwerpiensem, penes se habentem dominum Iohannem Volkard, Sebastianum de Hoestraten, Waltherum Bie, Arnoldum de Hegghen et magnam partem hominum et mansionariorum domini .. ducis ac dominorum Templi.

Primo deponentes a se prestitis iuramentis tactisque sacrosanctis triginta antiquiores et sapientiores homines et mansionarii dominorum Templi, quorum nomina huic littere infra appendent, e quibus quindecim fuere de Oesterhout et quindecim de Alfen, loquebantur et deposuerunt primo illi quindecim de Oesterhout uno ore et in unum concordarunt de verbo ad verbum quod quarta pars wariscapie de Oesterhout est dominorum Templi de Braken et quod tres partes ex eadem sunt domini Philippi; et quod quilibet ipsorum dominorum postest exponere ac dare, exposuit et dedit usque ad presens tempus cuilibet requirenti absque contradictione alterius eorundem tantum wariscapie quantum eandem requirens desiderat et velit habere seu^a desideravit et cupivit.

1535 ^a toegevoegd door hand B, met dezelfde of iets donkerder inkt B.

Item insuper deponunt iidem sub eorum iuramentis quod viderunt usque ad presens tempus quod dominus de Breda, cumque inquisitio fieri debet aut placitari, tenetur habere priorem monicionem et prius preceptum, et post hoc monet et precipit iudex Templi; et licet etiam iudex Templi post monere nollet, eapropter non tenetur omittere iudex domini de Breda quin placitabit ulterius, si velit.

Item cumque inquisicio fieri debet, tunc ponit dominus de Breda tres homines et illi de Templo unum submittunt^a.

Item quandocumque scabini super aliqua causa moniti, non sunt sapientes ferre sententiam propter quod ipsorum capitalem sententiam requirunt, eandem sententiam tenentur terminare ad locum in quo moniti fuerant infra Oesterhout.

Item de iure dominorum ibidem contingente, de hoc habet dominus de Breda tres partes et illi de Templo quartam partem, puta de emendis se extendentibus usque ad centum solidos, cum in emendis ultra se extendentibus nichil habet ipsum Templum.

Item si etiam contigerit supra allodium dominorum Templi, ibidem levant ipsi de huiusmodi emendam solummodo, non alter, usque ad centum solidos et ultra nichil.

Item dominus de Breda potest placitare et diem assignare ad suam voluntatem, puta de contingentibus supra communitatem, verum pertinentibus ad inquisitionem et ad altam iusticiam.

Item domini Templi possunt placitare supra eorum allodium quando volunt.

Item etiam potest eorum quilibet placitare quando velit cum suis mansionariis, puta de contingentibus supra communem wariscapiam, de debitis, dampni^b et de iuribus cothidianis.

Item ex quacumque terra homines venerint, morari cupientes infra dominos Templi et^c eorum bona, illos^c possunt recipere ad morandum sub se sine participatione^d de hoc facienda domino de Breda, exeptis^e illis qui veniunt extra terram domini de Breda et qui nati fuerant in terra de Breda et qui corporaliter pertinent ad dominum de Breda.

Item^f venerint etiam prius morari infra dominum de Breda, ipse potest eos retinere in eadem forma et sub quocumque ipsorum dominorum tales homines per unam noctem quieverint^g causa morandi, sub illo oportet eos remanere et alter eorum non potest tales deinceps retinere ad morandum sub eodem.

Item si contingeret aliquem malefactorem hominem^g fugere extra terram domini de Breda et venire supra terram dominorum Templi, illum virum non posset dominus de Breda supra terram dominorum Templi capere, sed eosdem dominos Templi oporteret tradere et deliberare eundem virum domino de Breda, si tamen ipse dominus peteret eundem. Lateret^h aliquod ius Templi circa hoc, hoc ius oporteret dominum de Breda facere habere dicto Templo et directeⁱ sic oportet quod domini Templi eidem domino de Breda faciant in huiusmodi rebus.

Item decime communiter et collatio ecclesie sunt dominorum Templi.

Item iidem testes deponunt etiam quod a suis predecessoribus dici audiverint quod dominus de Breda nec ecclesiam nec molendinum nec domum lapideam edificare potest de iure infra parrochiam de Oesterhout.

Item illi de Templo tenentur tenere unum taurum et unum verrem.

1535 ^b aldus B, men verwacht dampnis. – ^{c-c} vanaf et tot en met illos gewijzigd uit andere letters door de teksthand B. – ^d aldus B, mogelijk een verschrijving voor participatione B. – ^e aldus B. – ^f hierna ontbreekt het onderwerp B. – ^g opgehaald door de teksthand B. – ^h waarschijnlijk ontbreekt hiervoor een formulering als et si B. – ⁱ mogelijk een foutieve vertaling B.

Istut^e est ius quod illi quindecim seniores deponunt sub eorum iuramentis infra parochiam de Alfen, qui sunt homines dominorum Templi, quorum huic littere nomina appendent.

Primo deponunt ipsi quod due partes wariscapie de Came eas^a oportet esse de iure domini de Breda et tertia pars dominorum de Templo, et quod dominus de Breda eam exposuerit et dederit aliquibus. Hoc erat ex illa causa, quia dum wariscapia dari et exponi debebat, tunc exhibuit^g dominus^g de^g Breda^g dominis Templi tertiā partem illius wariscapie et ille qui tunc fuerat magister apud Braken noluit minus habere^g quam^a dimidietatem^g et exposuit ipsam totam wariscapiam^a eandem^a.

Item deposuerunt ipsi etiam quod due partes tocius wariscapie de Alfen sunt domini de Breda et tertia pars est dominorum Templi^g, sed^g condicionaverunt et ordinaverunt inter se quod quilibet ex ipsis deberet dare et exponere illam wariscapiam pro sua anteriori parte^g, videlicet^g fronte^a et^g quamvis daret vel exponeret latius quam suam anteriorem^j partem^a extenderet, hoc non posset unus alteri eorum inhibere, sed^g ipse^g posset tantum exponere quantum contra excellentem partem se extenderet, tamquam pro sua rata aut alibi in comuni.

Item deponunt ipsi quod dominus de Breda habet priorem monitionem et prius preceptum et illi de Templo sequentem monitionem et sequens preceptum, et quicquid provenit cum sententia usque ad centum solidos et non ultra, de hoc habent illi de Templo tertiā partem; et quicquid contingit supra communitatem et supra stratam quicquid etiam fuerit, hoc tenentur communiter iudicare.

Item in inquisitionibus faciendis ponit dominus de Breda duos homines et domini Templi unum ponunt.

Item qualiscumque et quecumque sententia affertur ad caput, illa tenetur terminari ad locum ubi monitio facta fuerat super eadem.

Item de peregrinis seu alienigenis^g hominibus vellentibus^e morari infra dominos, et de malefactoribus fugientibus de uno domino ad alium, de huiusmodi concordant isti testes de verbo ad verbum illis de Oesterhout.

Item isti iidem homines de Alfen deponunt, puta de hoc de quo dominus Philippus sibi conqueritur, quod domini Templi wariscapiam dederunt et exposuerunt ultra stratam, que contra eorum antiquum caput se non extendebat, et quod hoc iniuste fecisse debuissent, ut dicit dominus Philippus, quod tamen isti homines ignorant, ut dicunt attamen dominus Philippus multum plus ultra temptavit et deliquit contra dominos Templi.

Post hec sequuntur nomina hominum domini Philippi de Oesterhout et de Alfen, quorum triginta fuerunt hic infra sequentia, et hii omnes concordant de verbo ad verbum unanimiter hominibus dominorum Templi de omnibus istis rebus, exoptis^e articulis hic infra sequentibus:

Primo dicunt et deponunt sub eorum iuramentis homines domini Philippi de Oesterhout quod ille tres partes^g wariscapiarum^g sunt^g domini^g Philippi^g et tertia^k pars Templi, et quilibet ipsorum potest eas dare et exponere contra suam^a partem^a anteriorem^a, videlicet^a suum^g frontem^g, in quantum^g ipsum tangit^l, cum iusta mensura et etiam non plus, scilicet

1535 ^j laatste lettergreep toegevoegd door de teksthand B. – ^k aldus B, moet echter quarta zijn. – ^l hierna ad doorgestreep B.

dominus Philippus pro quantitate suarum trium parcium et Templum pro quantitate sue quarte partis.

Item videtur etiam^a eis sub eorum iuramentis quod domini Templi habent sub se moram facientes plures homines quam dominus Philippus sub se. Hoc eis videtur iniustum, sed homines dominorum Templi dicunt quod hoc bene iustum est et quod domini Templi bene possunt recipere omnes illos qui sub eis morari volunt secundum formam predictam. Et addunt dicentes quod domini Templi plures homines habent sub se quam dominus Philippus, et hac de causa quia domini Templi sunt eis misericordiores et magis pacifici quam dominus Philippus.

Hec est depositio hominum domini Philippi de Alfen.

Primo dicunt et concordant unanimiter hominibus dominorum Templi, puta de wariscapia de Came, exopto^e quod dicunt quod illi de Templo bene tot bonuaria exposuisse potuerunt sicut dominus Philippus, licet non sit ita bona wariscapia; attamen ipsi deponunt secundum prout credunt.

Item etiam dixerunt ipsi quod due partes wariscapie de Alfen sunt domini Philippi et tertia pars dominorum Templi, et quod quilibet eorum dare et exponere potest pro suo antiquo capite ipsum contingente, unus primo, alter postea, et de omnibus aliis articulis unanimiter concordant hominibus dominorum Templi.

Et quia nos Iohannes Volkard, Sebastianus de Hoestraten, Walterus de Bie, Arnoldus van der Hegghen et Ancelmus de Rauels cum dicto sculteto huic inquisitioni interfuimus sub die predicta, nostra sigilla appendimus huic veritati una cum sigillo dicti sculteti in testimonium premissorum.

Hec sunt nomina hominum ad hoc receptorum, videlicet triginta ex una parte et triginta ex altera parte:

Primo hominum dominorum Templi, in Oesterhout: Lambertus Flamiger, Godefridus de Porta, Ludovicus dictus van der Aelst, Ludovicus eius filius, Wilhelmus Henrici, Godefridus Martini, Iohannes dictus Oemken, Iohannes filius Nycholai dicti van der Hesens, Iacobus filius Aelberti, Henricus dictus Wibus, Henricus de Loen, Petrus dictus Heinsensone, Henricus dictus Amman, Iohannes dictus uten Ackere, Gerardus de Lovanio; in Alfen: Die-dekinus de Came, Iohannes de Nova Domo, Henricus de Gorpe, Ghibekinus dictus Poelken, Boikinus, Henricus dictus Schevel, Henricus dictus Zelandre, Thomas eius frater, Iohannes de Boshoven, Henricus dictus van den Bomen, Henricus eius filius, Henricus Kivit, Iohannes de Merde, Hermannus dictus van den Zande, Godekinus dictus van den Polle.

Nomina hominum domini Philippi, in Oesterhout: Walterus dictus Remboud, Henricus Pape, Henricus Bernage, Iohannes filius Elisabet, Henricus eius frater, Wilhelmus Robbe, Iohannes filius Lucie, Petrus filius Thome, Iohannes filius Thome, Petrus Keboem^m, Wilhelmus de Hoebraeken, Bartholomeus dictus van den Sterte, Iohannes filius Aelidis, Rolinus dictus van den Houste, Walterus dictus van den Aweghe, Iohannes Baudewini, Gerardus Pincan, Iohannes Fiin, Wilhelmus Bone, Iohannes Bone; in Alfen: Gerardus dictus Massensone, Walterus de Qualeburgh, Ghiselbertus eius filius, Symon de Oesterwiic, Iohannes filius Robini, Iohannes de Boshoven, Lambertus de Oesterwiic, Wiinricus dictus van der Vort, Wiinricus Longus de Came, Henricus dictus Haseweur.

1535 ^m tweede letter beschadigd B.

1536

1312 september 9

Leenmannen van de heer van Breda en van Arnoud van den Houte oorkonden dat Delia van Gorp verkoopt aan abt en convent van de St.-Bernardsabdij nabij Schelle (te Hemiksem) een jaarlijkse pacht van 1 halster rogge, gevestigd op een huis en hof en op enige stukken bouw- en weideland (te Breda), door Margaretha van de Kelnare van Arnoud in leen gehouden.

Origineel

[A]. Niet voorhanden.

Afschriften

- B. *begin 16e eeuw, Bornem, St.-Bernardus Abdij, archief abdij St.-Bernards, hs. nr. 322 = Cartularium (alphabetum) rubrum II, fol. 25^r, nr. B 29 (met restauraties door Judocus Bal, midden 17e eeuw), onder caput: De littera B rubea, geauthenticeerd door de notarissen Jan van Wouw en Jan Berkelar (ongedateerd, ca. 1559), naar [A].*
- C. *eerste helft 17e eeuw, Bornem, St.-Bernardus Abdij, archief abdij St.-Bernards, hs. nr. 322 = Cartularium (alphabetum) rubrum I-1, fol. 36^v, nr. B 29, onder caput: B (rubrum): Littere de bonis apud Breda, met in de inhoudsopgave, fol. 19^v, de rubriek: Littera de halstario siliginis empto erga Dilia dicta de Gorpe, geauthenticeerd door Judocus Bal, apostolisch notaris (gedateerd 1656), naar [A].*

Niet eerder uitgegeven.

Universis presentes litteras visuris vel auditoris Egidius dictus de Boverien et Thomas dictus Anthonii, fideles sive feudales domini de Breda necnon Arnoldi dicti de Houte, salutem cum noticia veritatis.

Noverint universi et singuli quod coram nobis constituta Delia dicta de Gorpe, cum suo tutore seu mamburnio^a sibi ad hoc dato, recognovit se vendidisse legitime pro quadam pecunie summa sibi integraliter persoluta Theoderico dicte de Thede ad opus domini .. abbatis et conventus monasterii sancti Bernardi iuxta Scelle^b ordinis Cyster-ciensis, Cameracensis dyocesis, halstarium siliginis annue pactionis seu firmationis, supra domum ac curtim, in qua seu quibus Margareta dicta de Kelnare nunc commoratur, necnon supra pratum, situm in Hildewaren Elsen, et supra agrum quendam, situm iuxta dictum pratum, ac supra alium pratum, situm iuxta domum dicte Margarete, que quidem bona dicta Margareta tenuit ab Arnolddo dicto de Honte^c, in festo Purificationis

1536 ^a mamburno C. – ^b Schelle C. – ^c aldus B, lees Houte als C.

beate Marie virginis singulis annis dictis religiosis persolvendum. In quibus bonis omnibus supradictis, que dicta Margareta tenet ab Arnolde predicto, dictus Theodericus est impositus et investitus per iuris ordinem et sententiam illorum quorum intererat de predictis bonis sententiare sive iudicare, adhibitis in iis iuris sollempnitatibus, que in talibus solent adhiberi, secundum consuetudinem terre de Breda hactenus approbatam. Et dicta Margareta premissis consentiit^d et coram nobis omnia et singula recognovit esse vera.

Et ad instantiam dicte Margarete^e sigilla nostra presentibus litteris duximus apponenda. Superscriptionem consentiit^f approbamus.

Datum anno Domini M° CCC° duodecimo, in crastino Nativitatis beate Marie virginis.

1537

1312 september 12

Filips van Liedekerke, ridder, heer van Ulvenhout en Alphen, geeft aan Godeldis van Chaam tegen een jaarlijkse afdracht landbouwgrond met toebehoren te Chaam en stelt haar vrij van dienst en bede, behoudens in bepaalde gevallen.

Origineel

[A]. Niet voorhanden.

Afschrift

B. ca. 1500, Breda, GA, afd. IV-1, collectie Havermans, suppl. 1980 (voorheen 's-Hertogenbosch, RA, Collectie Cuypers van Velthoven), inv.nr. 1190 (oud nr. 133), 3, naar [A].

Niet eerder uitgegeven.

Regest

JUTEN, in *Taxandria*, XLVIII (1941), p. 156.

Samenhang en tekstuitgave

Deze oorkonde hangt nauw samen met een oorkonde waarin Godfried IV, heer van Breda, mogelijk dezelfde landbouwgrond te Chaam tegen een jaarlijkse afdracht geeft, zie nr. 992. Onderhavige oorkonde is de naoorkonde van nr. 992. De tekstdelen die aan de vooroorkonde (VO) zijn ontleend, staan afgedrukt in een kleiner lettertype.

1536 ^d boven de regel geschreven in [A], vgl. *eschatocol*. – ^e aldus BC. – ^f vgl. *tekstnoot d*.

Universis Christi fidelibus presentem paginam inspecturis Philippus de Liedekerke, miles, dominus de Ulvenhout et de Alphen, salutem in Domino sempiternam.

Ad noticiam omnium et singulorum^a cupimus pervenire^a quod nos contulimus Godeldi de Camma seu eius successoribus imposterum agriculturam de Camme cum omnibus attinenciis eiusdem sitam tam in pratis, pascuis, timo, nemoribus quam terra arabili, iure^b hereditario^b possidendam, tenendam et habendam, sine aliqua remensuracione de dicta agricultura vel eius attinenciis amplius facienda, sub hac forma quod dicta Godeldis vel eius successores imposterum annuatim duo sistaria siliginis et quatuor sextaria ordeï et sex solidos Lovanienses nomine peticionis sive exactionis nobis seu nostris successoribus persolverent. Insuper adiectum est * si nostros successores militari, vel filiam nostram nuptui tradere, vel * captivitate detineri contigerit, prefata Godeldis seu eius successores sicut alii homines alii^c nostri nobis tenebuntur subvenire, et in expeditionibus nostris, sicut alii mansionarii^d nostri hereditarii, servicium * debent impendere et sic ab omnibus serviciis aliis * exactionibus ac omni consuetudine sinistra expers seu expertes erunt et immunes; obligantes nos nostrosque successores imposterum ad premissa omnia et singula firmiter inviolabiliterque observanda.

In cuius rei testimonio * sigillum nostrum presentibus litteris duximus apponendum.

Datum anno Domini M° CCC° duodecimo, feria tertia post Nativitatem beate Marie Virginis.

1538

1312 september 15

Arnoud van Wezemaal, heer van Bergen op Zoom, bevestigt abt en convent van de St.-Bernardsabdij (te Hemiksem) in het bezit van hun goederen in het land van Breda en Bergen op Zoom, in het bijzonder te Halderberg, en bekrachtigt de uitspraak door zijn leenmannen gedaan, inzake de begrenzing van de rechtsmacht van de abdij in haar goederen aldaar tot zaken en boetes van ten hoogste 60 schelling.

Origineel

A. Bornem, St.-Bernardus Abdij, archief abdij St.-Bernards, charter ad datum 15 september 1312. – Afmetingen: hoogte 510 (rechts 518) + pliek 52 (50) x breedte 479 (onder 469) mm; sporen van liniëring; tamelijk gaaf, behoudens de bezegeling.

Aantekeningen op de achterzijde: 1° door gelijktijdige hand, mogelijk identiek aan de teksthand: Littera domini de Berghen et de Quaeckebeke quod omnis iusticie in bonis de Halderberghe et in confinio de Berghen nostre sunt usque ad summam LXa solidorum et similiter confirmatio omnium bonorum nostrorum de Halderberghe in hac littera continetur. – 2° door 14/15e-eeuwse hand:

1537 ^{a-a} pervenire singulorum VO. – ^{b-b} hereditario iure VO. – ^c aldus B, dittografie. – ^d submansionarii VO.

m. – 3° door 14/15e-eeuwse hand: E (in rode inkt). X. – 4° door 15/16e-eeuwse hand: V. – 5° door 16/17e-eeuwse hand: Olnis (?).

Bezegeling: drie uithangend bevestigde zegels, die aangekondigd zijn, namelijk: S1 ridderzegel van oorkonder, rond (doorsnede zegelveld ca. 50, rand 5-6 mm), van groene was, onderzijde afgebroken en rand meest weg (zie hier nr. 1520 S), met tegenzegel CS1 wapenzegel van dezelfde, rond (doorsnede zegelveld 19, rand 4 mm), gaaf, met randschrift: + Sigillum ARNOLDI DE WESEMAEL. – S2 wapenzegel van Gerard van Wezemael, heer van Merksem, broer van oorkonder, rond (doorsnede zegelveld 19, rand 4 mm), van groene was, bovenzijde afgebroken, rand linksonder afgebrokkeld, met randschrift: [+ Sigillum GER]ARDI · DE WE[SEM]AEL [***]. – S4 wapenzegel van Nicolaas van Zandvliet, rond (doorsnede zegelveld 14, rand 4 mm), van groene was, bovenrand afgebroken, met randschrift: [+ Sigillum] NICOLAI DE ZANTVLI[TE] (voor de aanvulling zie hier nr. 1453 S4); en twee bevestigingen (met sporen van was en nog zichtbare zegelafdruk op de uithangende dubbele stroken perkament) voor de overige eveneens aangekondigde zegels (S3D, S5D), waarvan één ten tijde van G nog aanwezig was.

Afschriften en vertalingen

- B-C. *begin 15e eeuw, Bornem, St.-Bernardus Abdij, archief abdij St.-Bernards, hs. nr. 335B = Copie der moeynken brieven van Bouendonc (cartularium), fol. 10^v-13^v, onder de rubriek: Littera domini Arnoldi de Weesmale, domini de Bergen, super limitatione iusticie sive iurisdictione religiosorum in Bouendonc, met vertaling, fol. 13^v-16^v: Interpretatio vulgaris littere supraposite, naar A.*
- D-E. *15e eeuw, 's-Gravenhage, ARA, archief Nassause Domeinraad, I, Raad en rekenkamer te Breda, inv.nr. 744, reg. nr. 117, cartularium = Copien van den brieven mijns heeren van Sinte Bernaerts, die hij heeft van den heeren van Breda van zijnen goederen van Gastel, de Hoeven, den Ouden en den Nyeuwenbosch, tweede gedeelte, p. 35-39, resp. p. 39-44, afschrift en vertaling verwant aan en onder analoge rubrieken als BC, naar A.*
- F. *begin 16e eeuw, Bornem, St.-Bernardus Abdij, archief abdij St.-Bernards, hs. nr. 332 = Cartularium (alphabetum) rubrum II, fol. 85^v-88^r (oude fol. 4^v-7^r), nr. E 10(bis), onder de rubriek: Confirmatio omnium bonorum nostrorum in partibus Bredanis et Bergen acquisitis, cum distinctione palorum et iusticiarum discrimine, geauthenticeerd door de notarissen Jan van Wouw, Jan Berkelar Schaldensis en M. de Vos, licentiaat in beide rechten (ongedateerd, ca. 1559 en later), naar A.*
- G. *ca. 1550, Bergen op Zoom, GA, archieven Raad en rekenkamer Bergen op Zoom, inv.nr. 1977 (dossier van een proces gevoerd voor de Raad van Brabant), gewaarmerkt afschrift, met opschrift: Copia, in aanwezigheid van Hendrik Strompe, portier, en mr. Jan Reynen, procureur, namens de St.-Bernardsabdij, en mr. Cornelis van Andel, stadhouder van de lenen, en Willem van Borchgreve, procureur, namens de markies van Bergen op Zoom, door J. Boudewijns, naar A (met vier zegels bezegeld).*

- H-I.* 16e eeuw, *ibidem*, inv.nr. 1977.0, eenvoudig afschrift en vertaling, naar A.
- J.* 16e eeuw, *ibidem*, inv.nr. 495.0, los katern = Copyen van de giften gedaen by de heeren van Bergen aan de abdye van Ste Bernaerts opten Schelde, 966-1520, ongefolieerd (fol. 9^v-13^v), met opschrift: Copia, eenvoudig afschrift, naar G.
- K.* eerste helft 17e eeuw, Bornem, St.-Bernardus Abdij, archief abdij St.-Bernards, hs. nr. 322 = Cartularium (alphabetum) rubrum I-I, fol. 152^r-155^r, nr. E 10(b), geauthenticeerd door J. Andriessen(s), apostolisch notaris (gedateerd 1647), en vervolgens door J. Rubens, openbaar notaris (ongedateerd, ca. 1653), naar A.
- [*L.*] 1684 juli 27, niet voorhanden, bekend uit MNO, gezegeld afschrift door schepenen en raad van Antwerpen, ondertekend door stadssecretaris P. Goos, met vermelding van de bezegeling: etiam bezegelt met vijf zegelen in wassche met dobbelde steerten daaronder uijthangende, te weeten eene grooten ende vier kleijnen, naar A.
- M.* ca. 1685, Zevenbergen, RAWB, archief dorpsbestuur van de vrijheid Etten, Leur en Sprundel, inv.nr. 279 = bijlagen bij het proces over de loop van de grens tussen Hoeven en Etten 1597-1683, in gezegeld omslag letter E, gefolieerd fol. 60-63, onder de rubriek: Extractum ex litteris originalibus domini Arnoldi de Wesemaele, domini de Bergen supra Zoem, in pargameno conscriptis in quibus inter alia habetur quod sequitur, naar [*L.*].
- N-O.* ca. 1699, resp. 18e eeuw, *ibidem*, collectie P. Nuyts, inv.nr. 3802 (voorheen hs. nr. 5) = Pieter Nuijts, Beschrijvinge van de vrijheijd ende heerlijckheijd Etten met den gevolge ende aankleve van dien, fol. 46^v-48^r en toegevoegd afschrift fol. 116^r-118^v, onder de rubriek als onder M, naar M.
- [*P.*] 1728 augustus 28, niet voorhanden, bekend uit Q, notarieel afschrift door P. Gerardi, notaris te Antwerpen, naar K.
- Q.* ca. 1740, Bergen op Zoom, GA, archieven Raad en rekenkamer Bergen op Zoom, inv.nr. 543.0 (dossier van een proces gevoerd voor de Raad van Brabant te 's-Gravenhage, inv.nr. D 1), eenvoudig afschrift door B. Nederburgh, naar [*P.*].
- R-S.* eind 18e eeuw, Zevenbergen, RAWB, archief hervormde gemeente Etten, inv.nr. 910 (voorheen hs. nr. 5a) = Beschrijvinge van de vreijsheijd ende heerlijckheijd van Etten (afschrift ms. Pieter Nuijts), p. 112-116 en p. 292-296, naar N resp. O.

Niet eerder uitgegeven.

Regesten

DROSSAERS, *Archief Nassauschen Domeinraad*, 1948, I-2, p. 34, nr. 117. – VAN HAM, *Inventaris raad en rekenkamer Bergen op Zoom*, 1980, 3/B, p. 469, nr. 44.

Samenhang

Zie nr. 1396.

Universis^a Christi fidelibus presentes litteras visuris vel auditoris Arnoldus de Wese-male, dominus de Berghen *supra* Zoem, salutem et rei geste cognoscere veritatem.

Ut futuri paci et tranquillitati provide consulatur, expedit ut in rebus gestis dubia declarentur et ut rite gesta inconcussam fortiantur permanentiam, ea decet nichilominus scriptis irrefragabilibus confirmare.

Olim sane antequam essemus iure successionis hereditarie loco felicitis memorie quondam domini patris nostri infra terram de Breda dominium aliquod assecuti, dilecti nostri in Christo religiosi viri .. abbas et conventus monasterii Loci sancti *Bernardi Cysterkiensis* ordinis, *Cameracensis* dyocesis, erga memoratum dominum patrem nostrum et alios dominos terre de Breda, nostros et ipsius patris nostri predecessores, sub diversis temporibus diversa bona in predicta terra de Breda et infra dominium nostrum de Berghen *supra* Zoem titulo donationis et emptionis ac nonnullis modis aliis, partim sine iusticia et partim cum omnibus iusticiis excepta alta dumtaxat iusticia, per se et suo monasterio acquisierunt. Et confirmationem super eisdem bonis seu warandisiam ab illis quorum interesse videbatur obtinuerunt, prout in litteris super hiis confectis, quas dicti religiosi habent, plenius continetur, que de acquisitione eorundem bonorum in terra de Breda et infra dominium nostrum de *Berghen supra* Zoem predictis religiosis tam in generali quam in speciali plenam et expressam faciunt mentionem. Quarum etiam litterarum aliquas cum pluribus aliis nobilibus et fidedignis signavimus sigillo nostro quo tunc temporis in nostris negotiis uti solebamus. Tandem cum nos loco predicti domini patris nostri iure successionis hereditarie in terra de Breda, videlicet de *Berghen supra* Zoem et alibi, essemus dominium assecuti, visum nobis extitit et ut occurrit nobis prima facie rationabiliter credebamus, quod prefati religiosi de Loco sancti *Bernardi* nonnulla de predictis bonis infra limites bonorum suorum de Halderberghe et alibi erga nostros progenitores et predecessores in predicta terra de Breda et infra dominium nostrum de *Berghen supra* Zoem, minus iuste acquisivissent et indebite occupassent et quod quecumque confirmatio super hiis predictis religiosis concessa vel tradita a memorato domino .. patre nostro seu quibuscunque aliis nullius esset ponderis vel valoris. Quapropter super predictis in generali et quibusdam ex eis in speciali contra religiosos memoratos movimus et amplius movere intendebamus calangiam et materiam questionis velut super hiis que rite gesta per omnia non fuissent. Verum cum nos processu temporis contractum et acquisitionem prefatorum bonorum, que predicti religiosi in omni terra de Breda et infra dominium nostrum de *Berghen supra* Zoem pro se et suo monasterio usque in hodiernum diem quocunque titulo acquisierant, profundius scrutaremur et eorum litteras super hiis, tam a predicto domino .. patre nostro quam ab aliis nostris progenitoribus seu predecessoribus, prefatis religiosis traditas, clarius videremus, plene cognovimus quod super premissis bonis eorundem religiosorum in terra de Breda et infra dominium nostrum de *Berghen supra* Zoem, tam in generali quam in speciali, ab ipsis usque in hodiernum diem acquisitis contra eosdem religiosos nullam movere calangiam iuste potuimus vel etiam materiam questionis.

Quamobrem universitati vestre notum facimus tenore presentium litterarum quod nos ob remedium et salutem anime nostre et propter salutem animam progenitorum et predecessorum nostrorum omnium, vivente adhuc uxore nostra legitima, omnem et totalem

1538 ^a *vergrote initiaal, waarvoor een aanvangsteken A.*

calumpniam seu calangiam quam contra memoratos viros religiosos de Loco sancti Bernardi super bonis eorum in terra de Breda et infra dominium nostrum de Berghen supra Zoem, ab eis usque in hodiernum diem quocunque titulo ut premittitur acquisitis, tam erga predictum patrem nostrum et dominum, quam erga quoscunque alios in terra de Breda et infra dominium nostrum de Berghen supra Zoem, in generali seu in speciali movimus vel movere deinceps intendebamus, sive etiam nos aut nostri successores movere potuissemus occasione dictorum bonorum quomodolibet in futuro, de nostra libera et spontanea voluntate protensa deliberatione previa predictis religiosis pro se et suo monasterio plene et pure quitamus et remittimus propter Deum. Et eosdem religiosos ac memorata eorundem bona in terra de Breda et infra dominium nostrum de Berghen supra Zoem, omnia in generali et singula in speciali, ab omni impetitione, calumpnia seu calangia absolvimus ex nunc et perpetuis temporibus in futuro; prefata bona eorundem religiosorum ab ipsis in terra de Breda et infra dominium nostrum de Berghen supra Zoem acquisita quocunque titulo, tamquam iuste ab eis possessa et habita, quantum ad nos et heredes ac successores nostros attinet vel attinere posset successu temporis, presentibus nostris litteris prefatis religiosis irrefragabiliter confirmantes. Et si quis forsan defectus in acquisitione, habitatione et possessione prefatorum bonorum omnium et singulorum, que prefati religiosi in terra de Breda et infra dominium nostrum de Berghen supra Zoem quovis titulo acquisiverunt, habent et possident, ex quacunque parte intervenisset modo quolibet vel nunc esset, illum quantum ad nos et nostros successores attinet vel attinere posset, quomodolibet in futuro perficimus et eundem defectum tamquam dominus bonorum eorundem prefatis religiosis hiis nostris litteris adimplemus, approbando, ratificando et laudando acquisitionem dictorum bonorum omnium et singulorum, que predicti religiosi in terra de Breda et infra dominium nostrum de Berghen supra Zoem quocunque titulo usque in diem hodiernum acquisiverunt, ac eorundem possessionem quantum ad nos attinet, ut si erga nos seu a nobis essent et fuissent personaliter acquisita, nichil nobis aut nostris successoribus retinentes in premissis bonis omnibus et singulis, preter censum nostrum annuum et altam nostram iusticiam prout in litteris nostrorum progenitorum et predecessorum memoratis religiosis traditis plenius continetur. Quas litteras omnes et singulas laudamus, ratificamus, approbamus et confirmamus ac si omnes et singule essent et fuissent ab initio sigillo nostri munimine roborate.

Preterea cum memoratis religiosis, ut predictum est, in bonis eorum, que ipsi erga nostros progenitores et predecessores sub diversis temporibus sibi et suo monasterio infra dominium terre de Breda et infra dominium terre nostre de Berghen supra Zoem apud Halderberghe infra limites infrascriptos diversis titulis acquisiverunt, tam a memoratis nostris progenitoribus et predecessoribus, quam a nobis, omnis iusticie excepta alta dumtaxat iusticia sint concesse, dubitatum fuit a quibusdam usque ad quam quantitatem dicte iusticie, dominium seu iuridictio^b religiosorum eorundem in bonis predictis se deberent extendere et de quibus casibus dicti religiosi possent iudicare ac usque ad quam summam pecunie ipsi emendas et forefactorum satisfactiones tenentur recipere et levare. Ideoque dicti religiosi nobis humiliter supplicaverunt quatinus ipsis super hoc certam, distinctam et apertam declarationem per iudicium et sententiam hominum nostrorum feodaliu terre

1538 ^b *aldus A, men verwacht* iuridictio.

nostre in publico iudicio faceremus, ut sic dictis religiosis et aliis quibuscunque fidelibus nunc existentibus et in posterum successuris certitudinaliter posset innotescere, quid iurisdictionis et domini ipsi in bonis suis predictis habere tenentur et quid iurisdictionis et domini ad nos et ad successores nostros debeat pertinere. Nos igitur tandem devicti precibus eorundem et ipsorum pacem et quietem in posterum pro posse nostro procurare volentes cupientesque de medio tollere omnem controversie materiam que posset oriri postmodum inter ipsos et nos, successores ipsorum et successores nostros, homines nostros feudales terre nostre convocavimus: Gerardum videlicet de Wesemale, dominum de Mercsem, militem, dilectum fratrem nostrum, Godefridum de Bergis, dapiferum nostrum, Nicholaum de Zantvliet et Alstenum filium Godefridi de Bergis et plures alios fidedignos et ipsos in publico multis^c coram astantibus tam scabinis quam aliis fidedignis monuimus per fidelitatem sive per fidem qua nobis tenebantur astricti, ut nobis super premissis iusticiis iudicarent veritatem et manifestarent per suam sententiam et iudicium, quid ad religiosos predictos, tum ratione litterarum quas habent de bonis predictis, tum ratione iuris quo a tempore acquisitionis dictorum bonorum usque ad tempus istud, quo hec acta sunt, usi fuisse dinoscuntur et quid ad nos et heredes nostros ratione superioris domini debeat de iure secundum consuetudinem et legem terre nostre pertinere. At illi unanimiter exeuntes et maturum super hoc consilium habentes diligentique indagatione ac morosa deliberatione prehabita perspectisque litteris eorundem religiosorum, quas de dictis bonis habent, et prescriptione iuris quod sibi ab antiquo prescripserunt, redierunt et unanimi consensu suam sententiam et suum iudicium protulerunt in hunc modum: videlicet quod dicti religiosi aut illi qui loco eorum fuerint constituti, tum ratione litterarum suarum, quas habent de bonis predictis, tum ratione iuris, quod sibi usu longissimi temporis, ut pretactum est, prescripserunt, tenentur et imperpetuum tenebuntur habere in omnibus bonis suis predictis, omnes iusticias, iurisdictiones, satisfactiones et emendas usque ad summam sexaginta solidorum ascendentes et infra eius monete cum qua nos recipiemus quolibet tempore emendas et satisfactiones forefactorum infra dominium terre nostre. Ita quod ipsi tenentur et imperpetuum tenebuntur iudicare, cognoscere seu iudicium facere infra limites sive palos omnium bonorum suorum predictorum de omnibus excessibus, forefactis et iniuriis, quorum sive quarum satisfactiones et emende summam sexaginta solidorum monete predictae ascendunt et infra, secundum sententiam et taxationem legis sive consuetudinis hominum qui de huiusmodi tenebuntur iudicare. Et omnes satisfactiones et emendas de predictis excessibus et iniuriis provenientes et usque ad predictam summam sexaginta solidorum se extendentes et infra quantulumcumque fuerit recipere tenebuntur dicti religiosi et levare, contradictione cuiuslibet non obstante. Omnia vero forefacta quorum satisfactiones dictam summam sexaginta solidorum transcendunt et excedunt ad nostrum et successorum nostrorum iudicium spectabunt et inde satisfactiones et emendas tenebimur recipere et levare. Insuper dicti homines nostri feudales unanimiter iudicaverunt et sentenciaverunt quod ad iurisdictionem et dominium dictorum religiosorum de iure pertinet potestas et auctoritas in dictis bonis suis iudicem secularem ponendi unum vel plures quotquot voluerint et quantum temporis voluerint, scabinos etiam et iuratos instituendi et destituendi quando et ubi voluerint per quos hominibus nunc in bonis suis commorantibus vel in

1538 ^c m gewijzigd uit *anticiperend* co A.

posterum commoraturis fiat plenarie iusticie complementum, instituendi quoque et destituendi famulos qui vulgariter pretere sive scuttere nuncupantur, legem etiam et iudicia vulgariter kueren appellata edendi, instituendi et faciendi observari recipiendique quod inde evenerit usque ad summam pretaxatam. Et ut breviter omnia constringamus, dicti homines nostri feudales iudicaverunt et sentenciaverunt quod ad dictos religiosos de iure pertinent omnes iusticie sive iurisdictiones qualescunque fuerint, que ut predictum est usque ad sexaginta solidos monete supraposite se extendunt et infra. Et est intelligendum semper quod et ipsos sexaginta solidos debent recipere et quicquid sub eisdem comprehenditur et quidquid ad ipsas iusticias sive iurisdictiones pertinet faciendum, instituendum, ordinandum, precipiendum, recipiendum et levandum debent exercere^d cum omnibus utilitatibus, commoditatibus, profectibus, proventibus et fructibus qui et que in dictis bonis suis ab extrinseco sive ab intrinseco, sive sub sive supra, nunc et in posterum poterunt provenire; hoc semper excepto quod sicut dictum est omnia forefacta sexaginta solidos excedentia et satisfactiones eorum ad nostrum et successorum nostrorum iudicium et dominium pertinebunt. Si vero aliquis casus sive excessus in dictis bonis acciderit, qui ad dominium iusticie nostre spectaverit, dicti religiosi aut illi qui loco eorum fuerint constituti, poterunt ex parte nostra si voluerint absque omni dampno, gravamine, lesura vel nocumento in personis suis vel in rebus et absque omni offensa vel animadversione nostri aut successorum nostrorum adversum eos de dicto casu se tam diu intromittere, donec ad nostrum vel illius qui loco nostri fuerit constitutus, iudicium ipse casus fuerit plenarie devolutus.

Et ne aliqua malignandi successu temporis relinquatur malivolis occasio omnisque defectus in omnibus premissis tollatur de medio, notum facimus universis quod nos omnes premissas iusticias, prout sunt declarate superius et per nostros homines feudales premissos diffinite, et omnes emendas et forefacta, usque ad summam predictam sexaginta solidorum et infra, cum omnibus aliis articulis in hac presenti carta superius positis et declaratis, supradictis religiosis in puram elemosinam, donatione inter vivos, de nostra mera liberalitate damus et conferimus pure propter Deum, ab eisdem religiosis vel a suis in predictis bonis suis de Halderberghe ubicunque infra limites sive palos bonorum suorum infrascriptorum perpetuis temporibus libere et absolute absque contradictione cuiuslibet exercendas, levandas, recipiendas et habendas super huiusmodi iusticiis, forefactis et emendis nobis nostrisque successoribus et quibuslibet aliis calumpniatoribus perpetuum silentium imponentes. Ipsos quoque religiosos et ipsorum bona omnia et singula ubique in nostro dominio consistentia sub nostra perpetua suscipimus protectione, defensione et tutela.

Limites vero sive pali dictorum bonorum sunt isti: inchoant enim predicta ad quoddam obstaculum vocatum vulgariter veken, situm super Nispennere diic, ubi nunc ingressus est ad bona predicta, et tendunt circumeundo hac et illac secundum quod fossatum ipsorum se extendit usque ad quendam palum situm versus Kalfdunc; et ab illo loco tendunt bona predicta circumeundo hac et illac secundum quod fossatum ipsorum se extendit usque ad quendam palum alium situm versus Hesselake; et ab hinc tendunt bona predicta circumendo^e hac et illac secundum quod fossatum ipsorum se extendit usque ad quendam palum situm prope Barlake; et ab hinc tendunt bona predicta circumeundo hac et illac

1538 ^d *aldus A voor exercere.* – ^e *aldus A, lees circumeundo.*

secundum extensionem fossati ipsorum usque ad quendam lacum vocatum vulgariter Mil-delmere et pertinet totus lacus ipse ad bona predicta; et a lacu predicto tendunt bona predicta per medium fluvii qui vocatur Marka circumeundo hac et illac prout Marka se extendit usque ad quendam alium lacum, qui vocatur Ouerstemere, qui et ipse lacus similiter pertinet totaliter ad bona predicta; et ab illo lacu tendunt bona predicta circumeundo hac et illac usque ad quendam locum^f ubi nunc de novo fundata est quedam capella; et a predicto loco tendunt bona predicta circumeundo parum usque ad quendam locum qui vocatur Spranghe; et exinde tendunt circumeundo prout Sprangha se extendit hac et illac usque ad quendam lacum vocatum vulgariter Huelmere; et ab hinc reflectuntur super palum primum situm super Nispennere diic.

In quorum omnium testimonium et memoriam sempiternam sigillum nostrum presentibus litteris est appensum. Rogantes ad maiorem premissorum omnium firmitatem predictos homines nostros feudales, quorum iudicio et sententia acta sunt omnia supradicta, videlicet Gerardum dictum de Wesemale, dominum de Mercsem, karissimum fratrem nostrum, Godefridum de Bergis, dapiferum nostrum, Nicholaum dictum de Zantvliet et Alstenum filium Godefridi de Bergis, ut et ipsi sigilla sua in maius robur firmitatis et veritatis testimonium presentibus litteris una nobiscum apponant. Nos igitur Gerardus, Godefridus, Nicholaus et Alstenus, homines feudales predilecti domini nostri .. Arnoldi, domini de Berghen super^g Zoem predicti, ad preces et instantiam ipsius sigilla nostra una cum ipso domino nostro presentibus litteris apponimus in testimonium veritatis et in robur ac munimen omnium premissorum.

Datum anno Domini M° CCC° duodecimo, in octavis Nativitatis beate virginis Marie.^h

(S1+CS1) (S2) (S3D) (S4) (S5D)

1539

1312 november 11

Raas III (van Gavere), heer van Liedekerke en van Breda, verkoopt aan Willem III, graaf van Holland, het gebied tussen de Westerschelde (Honte) en de Hinkele, dat hij van hem in leen hield, voor 1200 pond Tournoois.

Origineel

A. Mons, AE, Trésorerie des comtes de Hainaut, chartrier, nr. 479. – Afmetingen: hoogte 245 + pliek 31 x breedte 300 mm; met vochtschade, zonder tekstverlies.

1538 ^f o gewijzigd uit a A. – ^g aldus A, elders in deze tekst steeds supra. – ^h hierna een sluitingsteken A.

Aantekeningen op de achterzijde: 1° door 14e-eeuwse hand: Chest li lettre dou signeur de Liedekerke comment il a vendus les biens de (volgt doorgestreept: Baerland) Rieland. – 2° door 15e-eeuwse hand: XXII. – 3° door 17/18e-eeuwse hand: Hollande la 28 1312 en 1312. – 4° door 18e-eeuwse hand, mogelijk dezelfde als van 3°: EE.72.

Bezegeling: twee uithangend bevestigde zegels, die aangekondigd zijn, namelijk: S1 ridderzegel van oorkonder (de afgescheurde zegelstaart is thans vastgezet met een speld), rond (doorsnede zegelveld 52, rand 6 mm), van bruine was, rand beschadigd (zie hier nr. 1488 S2), met tegenzegel CS1 wapenzegel van dezelfde, rond (doorsnede zegelveld 15, rand 8 mm), gaaf (zie hier nr. 1488 CS2). – S2 wapenzegel van Filips van Liedekerke, heer van Ulvenhout, broer van oorkonder, rond (doorsnede zegelveld 21 [+ x], rand [y] mm), van bruine was, gebroken (de twee delen van de zegelstaart liggen los) (zie hier nr. 1533 S); en één bevestigingsplaats (waarvan slechts twee sneden in de plick zichtbaar zijn), vermoedelijk voor het eveneens aangekondigde zegel van Zeger, heer van Boelare, broer van oorkonder (LS3).

Afschriften

- [B]. 1319 mei 25-31, niet voorhanden, bekend uit CD, primaire registratie in grafelijk kanselarijregister (waarschijnlijk onvolledig), naar A.
- C. 1324 mei 13 – september, 's-Gravenhage, ARA, archief graven van Holland, inv.nr. 303 (voorheen archief LRK Holland, nr. 18) = E.L. 20, comitis Wilhelmi in Beijeren, Zeeland, Cas C (groot kanselarijregister Zeeland), fol. 25^v, nr. 39, onder de rubriek (in de marge): Van Rasen van Liedekerke, door kanselarijhand 3A (onvolledig), naar [B].
- D. ca. 1320 – 1350, *ibidem*, inv.nr. 304 (voorheen archief LRK Holland, nr. 13) = [E.L. 13, Cas C] (klein kanselarijregister Zeeland), fol. 27^v-28^r, nr. 39, onder dezelfde rubriek als C, door kanselarijhand 3E (onvolledig), naar [B].
- E. 1561, Brussel, ARA, verzameling Handschriften, nr. 12 = Cartulaire de Hollande, Zélande et Frise, fol. 17^v-18^v, onder de rubriek: C'est la lettre du seigneur de Liedekerke comment il a venduz les biens de Rielant, vermoedelijk naar A.
- F. 1562, Lille, AdN, archief Rekenkamer van Lille, inv.nr. B 1585 = 4e Henegouws cartularium, fol. 52, vermoedelijk naar A.
- G. 1563, 's-Gravenhage, ARA, archief graven van Holland, inv.nr. 2147 (voorheen archief LRK Holland, nr. 76) = [Copies tirées d'un registre], Cas T, fol. 25^r-26^r, onder dezelfde rubriek als E, naar E.
- H. 1706 – 1712, Haarlem, RA, collectie kopieën Leen- en Registerkamer van Holland, inv.nr. 31 (voorheen Losse Aanwinsten, nr. 61) = Copies tirées d'un registre qui regardent les chartres des comtés d'Hollande et de Zelande et la seigneurie de Frize, fol. 16^v-17^v, naar E.

Uitgave

a. VAN MIERIS, *Groot charterboek, II, 1753, p. 128, naar CFH.*

Regesten

DE SAINT-GENOIS, *Monumens anciens, I, 1890, p. 425 (nr. EE 71)*. – JUTEN, in *Taxandria, XXXII (1925), p. 316, nr. 13 (gedateerd 12 november 1312)*. – WYMANS, *Inventaire analytique, 1985, p. 110, nr. 479*.

Wi^a Rase, here van Liedekerke ende van Breda, ridder, maken cond ende kenlic alle den ghoenen die dese lettren zullen zien ende horen lesen, want wi wel bekennen dat al dat goed ende heersceipe tusschen Honte ende Hinkelen, dat wi in leene helden van eenen hoeghen prensce onsen lieven here den grave Willem van Henegouwen^b, van Hollant, van Zelant ende here van Vrieslant, an hem iof an zine nacommelinghen van onz iof van onsen nacommelinghen toecommen zoude ende besterven met allen rechte, waert dat onser ghebrake zonder wettachtighen zoene, zoe hebben wi bi onsen vrien wille wel voersien van zinne ende bi rade van onsen vrienden ende onz raets vercocht ende oghedraghen onsen lieven here den grave voerseit dese voerseide heersceippie ende leen tusken Honte ende Hinkelen ende alt goet ende recht dat wi daer hadden iof sculdich ziin te hebbene, hoe so dat ghelegghen iof gheheeten is, van gheesteleker hant iof van waerleker hant roerende, ist tiende iof eyghin erve binnen diics iof manscepen ende bestoerven goed ende ambochte, ende buten diics den agghere ende anders al uut diic, anwerp, zeedrift, tolne iof gheleede op die Honte iof op die Schelt^c, iof visscherien also verre also ons met dien goede tusken Honte ende Hinkelen toebehoren mochte, iof behoren zoude metten rechte binnen diics iof buten, waert eyghin iof leen, omme tualefhondert pont Tornoise, den groeten Tornoise voer zestien penninghe, daer ons haer Pieter van Leyden, zin rentemeister van Zeland, ghenoech af ghedaen heeft, ende wi ons van hem wel ghepaiet houden. Ende wederroupen met desen brieve ende schelden quite alle macht van hantvesten ende van privilegen ende al recht iof costumen van allen lande dat ons iof onsen nacommelinghen te baten commen mochte iegghens onse lieven here den grave voernoemt ende zine nacommelinghen, also van den coepe van desen goede voerseit. Ende hebben hem beloft ende beloven in goeden trouwen alle hantvesten ende privilegen, die wi daerof hebben iof crighen iof vinden moeghen, hem iof zinen ghewaerden bode in Zeland^d te levren iof te zendene, die hem te deren iof te baten comen mochte an dit goed vorseit.

Ende om de meerre versekertede ende vastnesse van alle desen dinghen vorseit bidden wi onse lieve broeders haer Philips^e, here van Wuluenhoute^f, ende Zegher, here van Boenlare^g, ridders, dat si alle dese stucken, also also zi hier voren ghescreven ziin, willen concenteren ende verwilcoeren ende dese lettre bezeiglen^h met ons. Ende wi Philipⁱ van Liedekerke, here van Wuluenhoute^j, ende Zegher, here van Boenlare^g, broeders, om de meerre versekertede ende vastnesse van allen den zaken voerscreven dat zi vast ende zeker bliven ghehouden, hebben wi met onsen lieven here ende broeder den here van Liedekerke ende van Breda desen open brief bezeiglet met onsen zeiglen.

Ghegheven int iaer ons Heren M CCC ende tualeve, op sinte Martinsdaghe in den winter.^k

(SI+CSI) (S2) (LS3)

1539 ^a versierde initiaal, waarvoor een aanvangsteken A. – ^b Henegouwen C. – ^c Scelte C. – ^d Zeeland C. – ^e Philipse C, Phillips D. – ^f Wullenhoute C, Wulvenhoute D. – ^g Boelare of Boenlare door latere hand gewijzigd in Bonlar C, Boenlare D. – ^h n gewijzigd uit t door de teksthand A. – ⁱ Philips C, Phillips D. – ^j Wulvenhoute C. – ^k hierna een sluitingsteken A.

1540

1312 december 10

Raas III (van Gavere), heer van Liedekerke en van Breda, bevestigt enkele leenmannen van de heer van Bergen op Zoom in het bezit van het recht van weg en watergang door zijn gebied, met de lage rechtsmacht daarop en op een strook van vijftig roeden daarlangs, en stelt de gebruikers van deze goederen vrij van bede, dienst en landweer, behoudens in bepaalde gevallen.

Origineel

[A]. Niet voorhanden.

Afschriften

- [B]. 1374 februari 3, niet voorhanden, bekend uit C, vidimus door Roger Daen, cantor en kanunnik van het O.L.V.-kapittel te Antwerpen, naar [A].
- C. ca. 1500, 's-Gravenhage, ARA, archief Nassause Domeinraad, I, Raad en rekenkamer te Breda, inv.nr. 329, reg. nr. 699, los afschrift, naar [B].
- D. ca. 1645, Breda, GA, afd. IV-1, collectie Havermans, suppl. 1980 (voorheen 's-Hertogenbosch, RA, collectie Cuypers van Velthoven), inv.nr. 514 (oud nr. 100), p. 148, onvolledig afschrift door Adriaan Havermans, griffier van de stad Breda, naar C.

Uitgave

a. CERUTTI, *Middeleeuwse rechtsbronnen Breda, I, 1956, p. 100-101, nr. 107, naar C.*

Regesten

JUTEN, in *Taxandria, XXXII (1925), p. 316, nr. 14.* – DROSSAERS, *Archief Nassauschen Domeinraad, I-2, 1948, p. 34, nr. 118*

Samenhang

Het in onderhavige oorkonde genoemde contrescift is een deperditum van Raas I of II, heer van Breda, zie nr. 1463, d.d. (1287 juni 22 – 1306 november 23).

Wii Rase, heere van Lyedekercke ende van Breda, maken condt allen lyeden dat wii overmits een contrescift dat wii gesen^a hebben ende gehoort, hebben gegeven ende geven Alstenen Godeuertssone van Bergen, Harmanne, siinen broeder, ende haeren gesellen alle dat recht, vryheyde ende pointe die hierna staen bescreven, alse van twelef

1540 ^a aldus C, lees gesien.

hoeven moers, die zii houden van den heere van Berghen opten Zoom ende gelegen siin boven Doerlichtervenne bij Caluesdong, welc contrescript de abt van den Eechoute van Brughen besegelt hebt uuthangende met siinen zegele ende sprekende es van den onsen vorderen, dat zii alle dese dinghe, die hierna volgende siin, gaven te dyen moere denghenen diene van den heere van Berghen ierst ontvingen, dat es te verstante dat wii Alstene ende siinen gesellen voers. hebben gegeven ende geven wech ende watergang doere onse heerscap van haeren moere voers. nederwaert gaende te haeren orbaere ende nyemant in haeren watergang te comene, en zii bij haeren wille. Voorts geven wii hen viiftich roeden breed metten watergange op ons selfs heerscap van onsen wildert ende langhs haeren watergange van haeren moere nedewaert^b streckende tote in de beke ende alsoe als zii hebben gehouden ende begrepen hebben binnen haeren putten ende binnen haeren palen. Voort geven wii hen op watergang, op weghe ende op de viiftich roeden breed voers. dbedrijf, de gerichten te drye schellingen ende dair beneden, schouteten, schepenen te makene, te settene ende te ontsettene ende keuren te makene met haeren schepenen te haeren orbaere tot drye schellingen, alse voers. es, behoudelic altoos ons gericht dat boven de drye schellingen draeght. Ende dair selen zii toesyen van onsenhalven, sonder begriip tot dyen datter onse drossate toecomt oft siin bode. Voort geven wii alle denghenen die woenen sullen op den watergang ende op de viiftich roeden voers. vry ende quii-te te siine ewelick van alrehande taillen, van beden, van corveyen ende van herevairden, het en waere te onser lantwere, dair ziis vermaent worden van onsenhalven, van quii-tenissen van onser gevanghenissen, van ridderschepe van onsen outsten zone, van huwelicke van onser outster dochter, ende te desen voers. stucken selen zii geven ons ende onse oire genoechleke dingen van haere goede ende na haere meneghe, geliic onse andere lye-den int landt van Breda. Mair quame yemen uut onsen lande woenen op den watergang ende op de viiftich roeden voers., die zoude ons dyenst doen geliic onse andere dienstlyeden.

Ende ommadat onse vorders alle dese dinge, die hier voers. siin, hebben gegeven voer hen ende haere nacomelinge dyen lyeden, die houdende siin desen voers. moer, ende haeren nacomelingen erflic ende emmermeer te gebruyckene ende te houdene ongecalengyert, soe hebben wii Raesse, heere van Lyedekercke ende van Breda voers., voer ons ende voer onse nacomelinge alle dese voers. dinghen geconfirmeert ende gevest Alstene ende siine gesellen voers., geliic dat hiervoere gescreven is, ende geloven hier aff voer ons ende voer onse nacomelinge henlyeden ende haere nacomelinge goet warant te siine.

In orconden van desen briefve, die wii uuthangende besegelt hebben met onse zegele.

Dit was gedaen int iair ons Heeren als men screef dusentich dryehondert ende tweleve, des sondaeghs na synte Niclaesdach in den wynter.

1540 ^b *aldus C, lees nederwaert.*

1541

1313 februari 21

Raas III (van Gavere), heer van Liedekerke en van Breda, verdeelt bij testament na voorbereidende besprekingen op 17 februari 1313 het land van Breda, het land van Liedekerke en het land van Hubermont onder zijn broers en zusters, en vraagt goedkeuring en bevestiging van deze regeling aan de graaf van Vlaanderen; Robrecht III van Béthune, graaf van Vlaanderen, hecht zijn goedkeuring aan het testament en bekrachtigt het.

Origineel

[A]. *Niet voorhanden; blijkens de aanhef in B: ... nous avons veues lettres de haut hommes et noble monsigneur Rassen, jadit sire de Liedekerke et de Breda,... de son propre grant sael sellees et deu sayel de tre haut et tre noble prinche no tre cher et amé signeur monsigneur Robert, conte de Flandres, bezegeld met het ridderzegel van Raas III (van Gavere), heer van Liedekerke en van Breda, en het zegel van Robrecht III van Béthune, graaf van Vlaanderen.*

Afschrift

B. *1319 december 7, Gent, RA, archief charters van de graven van Vlaanderen, collectie De St.-Genois, inv.nr. 1257, charter ad datum 21 februari 1312 (1313 n.st.), vidimus door Hendrik, abt van de St.-Adriaansabdij te Geraardsbergen, naar [A].*

Uitgaven

a. JUTEN, in *Taxandria*, XXXII (1925), p. 316-320, nr. 16, naar B. – b. DE LIEDEKERKE, *Histoire de la maison de Gavre et de Liedekerke*, I, 1957, p. 424-426, annexe VIII, naar B.

Regest

DE SAINT-GENOIS, *Inventaire analytique des chartes des comtes de Flandres, 1843-1846*, p. 362, nr. 1257.

Datering

Het gebruik van de paasstijl is verondersteld, daar de dateringen in de tekst elkaar bij kerst- en nieuwjaarsstijl uitsluiten. De voorbereidende besprekingen worden immers in de narratio gedateerd op 19 februari 1312, terwijl de bevestiging ervan door de graaf van Vlaanderen gedateerd wordt op 16 februari 1312. Uitgaande van het gebruik van de paasstijl worden de besprekingen op 17 februari 1313 gehouden, en wordt de goedkeuring door de graaf van Vlaanderen op 21 februari 1313 verleend.

Nous Rases, sires de Liedekerke et de Breda, faysons savoer a tous que le samedi devant le iour saynt Pirre^a en fevrier, ki fu en l'an de grasce mil troyz cens et douze vinrent en propres personnes Philippres de Liedekerke, no chiers et ameit freres signeur d'Uluehout, et Soyhiers de Lydekerke, sires de Boulers, par devant nous et par devant nos communs amis et promisent de luer plains volonteit sans constraycion de nullui et par leur foy fianchyte et donnee a tenir bien et loialment a tout iours mais tout chou ke nous friens u vorriens fayre et ordineer de tout le biens ke nous aviens et tenans estiens a samedi dessusdit u et en qu'il lieu qu'il estoient fust fies, alues, yrritages, cateaus, meubles et non meubles, et quanke fayt, dit, ordineit et pronuntiet en seroit par nous qu'il le terront bien et loialment et par leur foyt, ensi que dit est, et qu'il le terrent sans iamais venier en contre par eaus ne par atruy et la cheu fu fayt et ordinet furent present et pour chu esspeciament apelleit et ensi que communs ammiis me sires Gerars, syres de Sottenghiem, me sires Fastreis^b, sires de Linge, me syre Godefroys, syre de Naest et de Rodes, et Henris de Liedekerke par devant les queles il se compromisent ensi ke deseure deviseit est.

Et seur chou nous Rassen, syres de Liedekerke et de Breda devant dit, disons, ordinsons et pronunchons, avons dit, ordineit et prononchiet en tele maniere ke chi apres est en che brief contenus, chest a savoer ke Philippres, nos freres dessus dis, tenir a apres no deches quitement et tout entirement il et ses oyrs a tout iours toute no terre de Breda et quanke a le dite terre apert sauf chou qu'il et ses oyrs doyvent payer a Katherine, no seur, et a son oyr, d'an en an a tout ioeur mays cent livres de Tornois, chest a savoir un vies gros Tornois le roy de France par quatorze deniers ou atre monnoye a vaillant coursable en le terre de Breda, a payer l'une moytiet au iouer de Noel et l'autre moytiet au iouer saynt Iehan Baptistre con dist en mi esteit; et si aveneist ensi ke Katherine, no seur dessus dite, alaest de vie a mort sans avoer oyr de son cors de loial mariage, nous volons, disons et pronunchons ke les cent livres devant dites reverrent a no frere Philippres dessus dit ou a son oyr. Apres nous disons et pronunchons ke Soyhiers, no chier freres, syres de Boulers, devant^c tenra^d quitement apres no deces a tout ioeurs il et ses oyrs tenre le terre entirement de Liedekerke et quanke a le dite terre de Liedekerke apent et quanke nous avons ou avoer poons en le conteit de Flandres, safs chou qu'il et ses oyrs doivent payer a Rassen, no frere, u a ses oyrs d'an en an tout iouer mais cent livres de noir Parisiis u autre monnoie a vaillant coursable^e en le dite terre de Liedekerke, a payer l'une motiet au iour de Noel et l'autre^f moytiet au iour saint Iehan Baptistre k'on dist en mi esteit. Et s'il avenist ensi que Rases, no freres devant dit, deffailloit sans avoir oir de loial mariage, nous disons et pronunchons ke les cent livres dessus dites reverront a Soyhier^g, no frere dessus dit, u a son oir et si doit encore Soyhiers, no freres devant dis, u ses oyrs u chius ki le dite terre de Liedekerke tenroit payer et teneir tout les dons et tout les assignemens que nous u no devant-trayn signeur de Liedekerke avons donnet et assignet sur no terre de Liedekerke desus dite, en quelconcque maniere que che soyt u estre puet, soyt par lettres, soyt san lettres. Et apres chou, nous disons et pronunchons encore ke Ysabayus et Iehane^h, nos chiers sereurs, tenront quitement et frankement apres no deces toute no terre de Hubermont et tout chu

1541 ^a tweede r gewijzigd uit andere letter B. – ^b hierna voortijdig me geschreven en weer doorgehaald B. – ^c hierna dit weggelaten B. – ^d a gewijzigd uit e B. – ^e boven de regel geschreven B. – ^f a en r gewijzigd uit e B. – ^g i tussengevoegd en na de slotletter een rasuur B. – ^h h gewijzigd uit a B.

que a no dite terre de Hubermont apent, ches a savoer que Ysabaus, nous seur dessus dite, aura les deus pars de tous les profis de le dite terre et Iehane, nos seur devant dite, le tirche paert tant qu'il auront le vie au cors; et est encore a savoer que quant deffaure de l'une de nos sereurs dessus dites que li autre ki plus longement vivra, tenra le dite terre de Hubermont tout entierement tant qu'elle aura le vie en cors; et apres le mort de nos deus seureurs dessus dites, volons que le dite terre de Hubermont soit toute entierement convertie et donnee pour Dieu et enⁱ amone pour l'arme de nous, pour les armes de nos freres, de nos seureurs et pour les armes de no devantrains, soyent cappelleries, soet en autre manyre convertit par le consayl de nos testamenteurs ensi qu'il leur saulera le plus grant profit de nos armes.

Et tout chou que chi deseure dit, ordinet et prononchiet est nous Rases, syres de Liedekerke et de Breda devant dit, l'avons dit, ordinet et prononchiet et volons que chascuns de no deus freres Philippres et Soyhiers dessus dis le tiengent bien et loyalment a tout iouers et le leur disons ateneir sour leur foyt et sur une payne de neuf mille livres de noirs Paris, ches a savoer le troes mille livres a cheⁱ seigneur dessous qui chius seroit manans qui no dit et ordinanche chi devant dite ne tenroit et les autres troes mille livres a che li eve-sche en qui dyochese li rebelles de nou dit et ordinanche manans seroyt, et le denreis troes mille livres cheluy de nos deus freres dessus dites qui no dit et ordinanche tenroet bien et loaellement ensi que dit est; et volons, disons et prononchons que cascuns signeurs terriens et evesques desous cui li rebelles de no dit et ordinanche seroit manans aient plain poir de le paine dessus dite a iugier et cascuns par lui vore en maniere telle que se li uns de nos deus freres dessus dis peuist bien et loyalment prover par boines gens et creables que li autres fust alleit en tout u en partie encontre no dit et ordinanche. Et si ne puet li paine iestre fourfaite se elle ne soit premierement iugie par chaus u par l'un d'eaus qui le poir en ont et a cui nous avons le poir donnet ensi comme devant dit est.

Et pour chou ke nous Rasses, syres de Liedekerke et de Breda dessus dit, volons ke no dit et toute notre ordinanche devant dite soit bien et loyalment tenue a tout iours, nous avons ces presentes lettres donnees et saellees de no propre sael pendans en cognissanche de veriteit et d'aseguranche et prions et requirons a tres haut et tres puissant prinche nostre tres chier et ameit seigneur monsigneur le conte de Flandres qu'il voelle no dit et nostre ordinanche chi devant escrit greer, loer, consentir et confirmer et qu'il voelle a ches presentes lettres mettre son sael en cognissanche de veriteit et de^e confirmation aveucques le nostre.

Et nous Robers, cuens de Flandres, a le priere et requeste de no chier et foyable le seigneur de Liedekerke et de Breda devant dit tout son dit et toute se ordinanche ensi ke chi desseure en che brief est contenus, greons, loons, consentons et confirmons et avons a ces presentes lettres mis nostre sael aveucques le sael le seigneur de Lydekerke et de Breda devant dit en cognissanche de veriteit et confirmation.

Che fu^e fayt, dit et ordineit en l'an de grasse mil trois cens et douze, le merquerdi devant le iour saint Piere qui est el mois de fevrier.

1541 ⁱ e gewijzigd uit a B. – ^j na de slotletter s uitgewist B.

1542

1313 februari 27

Raas III (van Gavere), heer van Liedekerke en van Breda, verkoopt aan Godfried van Bergen op Zoom een leengoed van de hertog van Brabant, behorend tot Gageldonk en gelegen te Roosendaal, Nispen en Wouw, en een jaarrente van 25 pond. Filips, heer van Ulvenhout, Zeger, heer van Boelare, broers van Raas, en Jan III, hertog van Brabant, bezegelen mede.

Origineel

- A. 's-Gravenhage, ARA, archief Nassause Domeinraad, I, Raad en rekenkamer te Breda, inv.nr. 100, reg. nr. 115. – Afmetingen: hoogte 241 (rechts 226) + pliek 38 (35) x breedte 396 (onder 394) mm; gaaf bewaard, behoudens de bezegeling.

Aantekeningen op de achterzijde: 1° door 17e-eeuwse hand: Verkoopcedule des heeren van Breda ten behoeve van Godevaert van Bergen op Zoom over een goet ende leen, gehoorende ten goede van Gageldonck, gelegen te Rosendael, Nispen ende Wouw, 1312, V°.

*Bezegeling: drie uithangend bevestigde zegels, die aangekondigd zijn, namelijk: S1 ridderzegel van Jan III, hertog van Brabant, rond, van bruin-gele was, zwaar beschadigd (zie LAURENT, *Les sceaux*, 1993, I-1, p. 271, nr. 36, II, Brabant pl. 122, nr. 36¹), met randschrift: [+ Sigillum · IOHANNIS ·] DEI · GRA[: DVCIS: LOTHAR: BRABANCIE: ET: LYMBVRGIE]. – S2 ridderzegel van Raas III (van Gavere), heer van Liedekerke en van Breda, rond (doorsnede zegelveld 52, rand 6 mm), van bruin-gele was, beschadigd, met randschrift: · Sigillum ·: RASONIS · DomiNI · DE · LIEDEKERKE · DE [· BREDA · et · DE · BON]LARIO: (voor de aanvulling zie hier nr. 1488 S2), met tegenzegel CS2 wapenzegel van dezelfde, rond (doorsnede zegelveld 15, rand 3 mm), gaaf (zie hier nr. 1488 CS2). – S3 wapenzegel van Filips (van Liedekerke), heer van Ulvenhout, rond (doorsnede zegelveld 26, rand 5 mm), van bruin-gele was, licht beschadigd (zie hier nr. 1533 S), met randschrift: [+ Sigillum ·] PHILIPPI · DE · LIEDEKERKE · MILITIS · DomiNI · De · VLVEN[HOVT ·]; en één bevestiging (met sporen van was op de uithangende strook perkament) voor het aangekondigde zegel van Zeger, heer van Boelare (SD4).*

Afschrift

- B. 1422 augustus 2, 's-Gravenhage, ARA, archief Nassause Domeinraad, I, Raad en rekenkamer te Breda, inv.nr. 100, reg. nr. 1170, vidimus door Judocus van Alkeren, prior van het Wilhelmiatenklooster te Huijbergen, naar A.

Uitgave

- a. CERUTTI, *Middeleeuwse rechtsbronnen Breda, I*, 1956, p. 98-100, nr. 106 (gedateerd 29 februari 1312), naar A.

Regesten

JUTEN, in *Taxandria*, XXXII (1925), p. 316, nr. 15 (gedateerd 17 februari 1313). – DROSSAERS, *Archief Nassauschen Domeinraad, 1-2, 1948*, p. 33, reg. nr. 115 (gedateerd 29 februari 1312).

Datering

Het gebruik van de paasstyl is verondersteld, zie Inleiding.

Wi Rase, here van Lyedekerke ende van Breda, maken cont allen denghenen die dese lettere selen sien ochte horen lesen dat Godevert van Berghen op den Zoem heeft ghecreghen ende ghecocht ieghen ons een goet, welc goet ghehorech was ten goede van Gagheldonc ende ghelegghen es te Rosendale, te Nispen ende te Woude, hoe dat ghelegghen es, als in de bede van Rosendale neghen pondt siaers ouder Lovensche ochte een ouden conincs groten Tournoisen goet ende gave van der munten sconincs van Vrankerike over neghen penninghe, ende in tsense, in laetscepe, in manscepe, in orlove, in versoeke van goede ende in scutterien ende in alle de gherechten ende vrome diere toe ghehorech hebben gheweest ende noch siin ende men heeft ghehouden ende houdt van onsen here den hertoghe van Brabant. Vort soe heeft de vorsede Godevert van Berghen ieghen ons vercreghen ende ghecocht vive ende tvintech pondt siaers, enen ouden conincs groten Tournoisen goet ende gave van der munten sconincs van Vrankerike over sestien penninghe, te heffene ende te nemene elcs iaers te onser Vrouwendaghe ter Lichtmessen, vore van der vromen ute te nemene van den goede van Gagheldonc, dat ghehorech es ter woeninghen van Gagheldonc. Ende dit vorghenoemde goet heeft de vorghenoemde Godevert ieghen ons ghecocht ende ghecreghen te houdene ende te hebbene erflec ende ewecheleke, hem ende sinen nacominghen ende in manscepe te houdene van onsen here den hertoghe van Brabant, daer hiit af ontfanen heeft ende siin man af es, ende dat Godevert vorseit houdende was ende ontfanen hadde te lene van onsen here den hertoghe des vader, daer Godt de ziele af hebben moete. Ende dit vorghenoemde goet heeft de vorghenoemde Godevert ons wel ende wetteleke vergouden met ghereden penninghen, welcke penninghe wi gaven in ons heren scult ons vader. Ende wi gheloven dien vorghenoemden Godeverde vor ons ende vor onsen nacominghen hem ende sinen nacominghen van desen vorghenoemde goede gherecht ende goet warant te sine.

Ende ommadat wi willen dat dit vast si en ghestade blive ende in kennessen der waerheden, soe hebben wiit uuthanghende beseghelt met onsen zeghele, ende omme de meerre zekerheit soe bidden wi heren Phylipse, den here van Ulvenhout, ende heren Zeghere, den here van Boelaer, onsen lieven broederen, dat si dit houden ende doen houden vast ende ghestade, ende dat si gheloven vor hen ende vore haren nacominghen Godeverde vorseit ende sinen nacominghen van desen vorseden goede goet ende gherecht warant te sine, ende dat si dit beseghelen met haren zeghelen uuthanghende.

Ende wi Phylips, here van Ulvenhout, ende Zeghere, here van Boelaer, vorghenoemde, omme beden wille ons liefs heren ons broeder sheren van Lyedekerke ende van Breda voreghenoemt, soe hebben wi vor ons ende vor onsen nacominghen Godeverde vorseit ende sinen nacominghen van allen desen dinghen die hiervore ghesproken ende

ghescreven siin, gheloft vast ende ghestade te houdene ende te doene houd ende goet warant deraf te sine sonder eneghe ergheliist.

Ende in kennessen der waerhede soe hebben wi dese lettere beseghelt utehangende beide met onsen zeghelen ghemeine met ons heren zeghele vorseit ons broeder.

Ende wi Rase, here van Lyedekerke ende van Breda, Phylips, here van Ulvenhout, ende Zeghere, here van Boellaer, versoeken ende bidden onsen lieven here den hertoghe van Brabant, want Godevert vorseit dit vorghenoemde goet van hem hout te lene, dat hi alle dese dinc vorseit doet houden vast ende ghestade ende dat hiit in kennessen der waerheden voren uuthanghende beseghele met sinen seghele.

Ende wi Ian, bi der gratien ons Heren hertoghe van Lothrike, van Brabant ende van Lembourch, omme tversoeken ende bede sheren van Lyedekerke ende van Breda, sheren van Ulvenhout ende sheren van Boellaer vorghenoemde, soe hebben wi alle dese vorsprokene ende ghescrevene dinghe gheloft ende geloven te doene houden alsoe here vast ende ghestade ende in kennessen der waerheden soe hebben wiit vore uuthanghende beseghelt met onsen seghele.

Dit was ghedaen ende ghegheven int iaer ons Heren als men screef dusentech driehondert ende tveleve, des dinsendaghes na sente Machtiisdach.

(S1+CS1) (S2+CS2) (S3) (SD4)

1543

1313 maart 5

Raas III van Gavere, heer van Liedekerke en van Breda, keurt goed en bevestigt de schenking door zijn vader Raas II van Gavere aan proost en nonnenconvent van het klooster (St.-Catharinadal) van de premonstratenzer orde te Breda gedaan, van de kapelanie van O.L. Vrouw aldaar (zie nr. 1356).

Origineel

A. Oosterhout, klooster St.-Catharinadal, kloosterarchief, Charters, nr. 18b. – Afmetingen: hoogte 127 (rechts 134) + pliek 25 (23) x breedte 224 (onder 229, bovenkant pliek 235) mm; licht beschadigd, zonder tekstverlies.

Aantekeningen op de achterzijde: 1° door 14e-eeuwse hand: Littera de capellania sancte Marie. – 2° door 16e-eeuwse hand: De capelania beate Marie; numero 9. – 3° door 17e-eeuwse hand: 1312; littera O.

Bezegeling: één bevestigingsplaats (met uithangende dubbele strook perkament), vermoedelijk voor het aangekondigde zegel van oorkonder (LS).

Afschrift en vertaling

[B]. *vóór 1680, niet voorhanden, bekend uit de vermelding onder C, afschrift in [Register van Chronyckbrieven] (cartularium van het klooster St.-Catharinadal), fol. 11^r-11^v, naar A.*

C. *ca. 1680, Oosterhout, klooster St.-Catharinadal, kloosterarchief, Manualen en registers, voorl. nr. 140 = Chronijckboeck: Historiae Prepositurae Vallis S. Catharinae, p. 36, onder caput: Chronijck van den derden decas, en met de vermelding: Brief in Latijn geschreven gelijk hij te vinden is ibidem (name-lijk in het eerste packken) littera D (door latere hand verbeterd in K), en is gecopieert hierachter in het register, fol. 11 et verso, vertaling door J. van der Malen, proost van het klooster St.-Catharinadal, vermoedelijk naar [B].*

Uitgaven

a. VAN DER AURA, *Geschiedkundige bijdragen St. Catharinadal, 1894, p. 116-117, naar A.* – b. ERENS, *Oorkonden St. Catharinadal, 1928-1931, p. 52-53, nr. 36, naar A.*

Regest

JUTEN, in *Taxandria, XXXII (1925), p. 320, nr. 17.*

Datering

Het gebruik van de paasstyl is verondersteld, zie Inleiding.

Ontstaan en samenhang

Deze oorkonde is gezien de correcties duidelijk naar een voorbeeld (het concept of de minuut) afgeschreven. Dit geschiedde door de hand die ook nr. 1544 mundeerde en ook verder vormde de onderhavige oorkonde daarmee, zowel bij het ontstaan als later, een materiële eenheid, zie aldaar.

Universis^a Christi fidelibus presentes litteras inspecturis Raso de Gauere, dominus de Lidekerke et de Breda, salutem et rei geste cognoscere veritatem.

Universitati vestre notum facimus tenore presentium attestantes quod cum bone memorie dominus Raso de Gauere, dominus quondam de Lidekerke et de Breda, predilectus pater noster, preposito et monialibus de Breda ordinis Premonstratensis, Leodiensis dyocesis, capellaniam beate Marie in Breda ad collacionem ipsius spectantem cum omnibus redditibus et proventibus ipsius capellanie ad sustentacionem ipsarum monialium pie et pure propter Deum contulerit deservendam perpetuis^b temporibus ab eisdem vel ab aliquo instituto ab eisdem absque contradictione cuiuslibet ad utilitatem et profectum ipsarum secundum quod in litteris super hoc confectis plenius dicitur contineri; nos pium propositum et salubrem liberalitatem predicti patris nostri^c cordialiter et letanter imitantes in hac parte, collacionem dicte capellanie ab ipso factam laudamus, approbamus et ratificamus,

1543 ^a vergrote initiaal, waarvoor een aanvangsteken A. – ^b tweede e gewijzigd uit t door de teksthand A. – ^c boven de regel geschreven door de teksthand A.

ac ipsam ex certa scientia quantum ad nos spectat eisdem monialibus presentis scripti munimine confirmamus; concedentes^d insuper^e eisdem monialibus quantum^e in^e nobis^e est^e, ut videlicet dictam capellaniam possint si velint in suo proprio monasterio per suum prepositum vel per aliam aliquam secularem personam absque contradictione cuiuscumque facere deserviri, licet id minime, immo magis contrarium in predicti patris nostri videatur^f litteris contineri.

In cuius rei testimonium sigillum nostrum presentibus litteris est appensum.

Datum anno Domini M° CCC° XII°, quinta die mensis marcii.^g

(LS)

1544

1313 maart 5

Raas III van Gavere, heer van Liedekerke en van Breda, verzoekt de bisschop van Luik de incorporatie van de kapelanie van O.L. Vrouw te Breda in het nonnenklooster (St.-Catharinadal) van de premonstratenzer orde aldaar, zoals door zijn vader Raas II van Gavere geschonken en door hemzelf bevestigd (blijkens nr. 1543), goed te keuren.

Origineel

A. Oosterhout, klooster St.-Catharinadal, kloosterarchief, Charters, nr. 18c. – Afmetingen: hoogte 117 (rechts 122) + pliek 27 (25) x breedte 235 (onder 239) mm; tamelijk gaaf bewaard.

Aantekeningen op de achterzijde: 1° door 14e-eeuwse hand: Van onsen Vrouwen provende. – 2° door 15e-eeuwse hand dezelfde aantekening. – 3° door 16e-eeuwse hand: 1312 5 martii; Raso de gavere sollicitat confirmationem ab episcopo Leodiensi; littera D. – 4° door 17e-eeuwse hand: Capellania beate Marie virginis Brede.

Bezegeling: één uithangende bevestigd zegel, dat aangekondigd is, namelijk: S wapenzegel van Raas III van Gavere, heer van Breda, rond (doorsnede zegelveld 22, rand 4 mm), van lichtbruine was, boven- en onderrand afgebroken, met randschrift: [+ Sigillum R]ASONIS: DomiNI: DE [***]DE: BREDA.

Afschriften en vertaling

B. 16e eeuw, Oosterhout, klooster St.-Catharinadal, kloosterarchief, Bundels brieven, I nr. 5 (= nr. 4-5 achterzijde), los gedeeltelijk afschrift (oorspronkelijk onderdeel van een cartularium?), naar A.

1543 ^d tweede c gewijzigd uit s A. – ^e op rasuur A. – ^f begin-v gewijzigd uit li- door de teksthand A. – ^g hierna een sluitingsteken A.

- [C]. vóór 1680, niet voorhanden, bekend uit de vermelding onder C, afschrift in [Register van Chronyckbrieven] (*cartularium van het klooster St.-Catharinadal*), fol. 11^r-11^v, naar A.
- D. ca. 1680, Oosterhout, klooster St.-Catharinadal, kloosterarchief, *Manualen en registers*, voorl. nr. 140 = Chronijckboeck: *Historiae Prepositurae Vallis S. Catharinae*, p. 36, onder *caput*: Chronijck van den derden decas, en met de vermelding: (zie voorgaand nummer) ... waarvan een originelen brief aen de voors. is gehecht, vertaling door J. van der Malen, proost van het klooster St.-Catharinadal, vermoedelijk naar [B].

Uitgaven

a. VAN DER AURA, *Geschiedkundige bijdragen St. Catharinadal*, 1894, p. 117-118, naar A. – b. ERENS, *Oorkonden St. Catharinadal, 1928-1931*, p. 53, nr. 37, naar A.

Regest

JUTEN, in *Taxandria*, XXXII (1925), p. 320, nr. 17.

Datering

Het gebruik van de paasstijl is verondersteld, zie Inleiding.

Ontstaan en samenhang

Deze oorkonde is geschreven door de hand die ook nr. 1543 mundeerde. Gezien de snijsporen en het precies passen van de bovenkant van deze oorkonde aan de bovenrand van de pliek van nr. 1543, zijn beide teksten bovendien op één zelfde stuk perkament totstandgekomen, waarbij men, afgaande op de correcties, naar een voorbeeld (het concept) afschreef (vergelijk ook de correcties in nr. 1543).

Ook later blijken de beide oorkonden nog materieel met elkaar verbonden (zie de vermelding onder D), waarvan de sporen in het perkament nog zichtbaar zijn. Zodat wellicht beide reeds aaneengehecht naar de bisschop verzonden zijn, waarvan ze overigens, blijkens oorkonden van 1 juli en 22 september 1314 onverrichter zake weer in het klooster zijn teruggekeerd (vergelijk ERENS, uitgave b, nrs. 42 en 44).

Reverendo^a in Christo patri, domino ·· Dei gratia Leodiensi episcopo seu eius vices sede vacante gerenti in spiritualibus, Raso de Gauera, dominus de Lidekerke et de Breda, salutem et in omnibus semper reverentiam et honorem.

Cum bone memorie dominus Raso de Gauera, dominus quondam de Lidekerke et de Breda, predilectus pater noster preposito^b et monialibus de Breda, vestre Leodiensis dyocesis, Premonstratensis dyocesis^c, capellaniam sancte Marie in Breda, eiusdem dyocesis,

1544 ^a vergrote en versierde initiaal, waarvoor een aanvangsteken A. – ^b vanaf hier overgeleverd B. – ^c aldus A, lees ordinis als B.

ad collacionem ipsius quondam spectantem cum omnibus redditibus et proventibus ipsius capellanie ad sustentacionem ipsarum^d monialium pie et pure contulerit propter Deum deservendam perpetuis temporibus ab ipsarum preposito vel ab aliquo substituto ab eisdem, nosque de novo ipsius patris nostri pia letanter imitantes vestigia, collacionem dicte capellanie laudaverimus, approbaverimus, ratificaverimus, ac nostris litteris ex certa scientia quantum in nobis est confirmaverimus, et ipsam capellaniam a matrice ecclesia in ipsarum monasterium deservendam transtulerimus in quantum ad nos spectat, vestram reverendam paternitatem affectuose rogamus, quatenus collacionem dicte capellanie a predicto patre nostro factam et a nobis postmodum ratificatam et approbatam, de vestra mera liberalitate ratam et gratam habentes auctoritate ordinaria dignemini cum translatione ipsius capellanie in ipsarum monialium^e monasterium confirmare.

In cuius supplicationis nostre testimonium et munimem^f impressionem nostri sigilli presentibus litteris duximus apponendam.

Datum anno Domini M° CCC° XII°, quinta die mensis marcii.^g

(S)

1544 ^d a gewijzigd uit o door de teksthand A. – ^e a gewijzigd uit andere letter door de teksthand A. – ^f aldus A, lees munimen als B. – ^g hierna een sluitingsteken A.

BIJLAGEN

Niet opgenomen oorkonden waarin leden van de Bredase dynastie als getuigen optreden (tot 1216)

Het betreft de vroegste oorkonden die volgens de selectiecriteria van dit oorkondenboek (zie Inleiding) niet zijn opgenomen, maar waarin wel leden van de Bredase dynastie als getuigen worden genoemd. Voor de teksten wordt voor zover mogelijk slechts naar een recente uitgave verwezen. Als einddatum van de lijst is 1216 aangehouden, daar de leden tot die datum nog afwisselend *van Breda* en *van Schoten* worden genoemd. Twee van dergelijke oorkonden, met name uit 1125 en 1152, zijn van onderstaande lijst uitgezonderd, daar deze wel volledig zijn opgenomen (zie nrs. 895 en 906).

BI

1152 (maart 4 – juni 23)

Engelbert (van Breda en) van Schoten (met Anselm van Boneffe) treedt op onder de getuigen in een oorkonde van Hendrik I (de Blinde), graaf van Namen, waarbij deze aan de abdij van Floreffe de kerk van Leffe, het dorp Obaix en een allodium te Marche-les-Dames schenkt.

Uitgave

ROUSSEAU, *Actes de comtes de Namur, 1936-1937*, p. 20-22, I, nr. 8 (gedateerd 9 maart-24 juni 1152), naar origineel.

Datering

Binnen het opgegeven jaar 1152, waarvoor het gebruik van de kerststijl is verondersteld (zie Inleiding), wordt de terminus ante quem nader bepaald door het einde van het zevende regeringsjaar van Hendrik II van Leez, die op 24 juni 1145 tot bisschop van Luik werd gewijd. De terminus a quo wordt gevormd door het begin van het eerste regeringsjaar van Frederik I Barbarossa, die op 4 of 5 maart 1152 tot rooms-koning werd verkozen, waarna hij op 9 maart werd gekroond.

B2

1156 (juni 18 – september 23)

Godfried I van Breda treedt op onder de getuigen in een oorkonde van Dirk VI, graaf van Holland, waarbij deze te zamen met zijn echtgenote Sophie en hun zoon Floris (III) aan de abdij van Echternach 120 gemet op Schouwen schenkt in ruil voor afstand van rechten op een aantal kerken.

Uitgave

KOCH, *OHZ*, I, 1970, p. 266-271, nr. 140 (gedateerd 1156), naar afschriften.

Datering

Binnen het opgegeven jaar 1156, waarvoor het gebruik van de kerststijl is verondersteld (zie Inleiding), wordt de terminus ante quem nader bepaald door het einde van de vierde indictie, die liep tot 23 september 1156. De terminus a quo wordt gevormd door het begin van het tweede keizersjaar van Frederik I Barbarossa, die op 18 juni 1155 tot keizer werd gekroond.

B3

(1157 – ca. 1158)

Godfried I van Breda treedt op onder de getuigen in een oorkonde van bisschop Godfried van Utrecht, waarbij deze uitspraak doet in een geschil tussen de abdij van Lorsch en de bewoners van Angeren.

Uitgave

KOCH, *OHZ*, I, 1970, p. 293-294, nr. 154 (onvolledig; gedateerd [1157-1165]), naar afschrift.

Datering

*De terminus ante quem, voorheen gesteld op 1164/1165, kan thans nader worden bepaald op ca. 1158, daar de eveneens onder de getuigen genoemde Godfried van Cuijk in 1157/1158 is overleden, zie COLDEWELJ, *De heren van Kuyc*, 1981, p. 32.*

B4

(1160 december 25 –) 1161 (december 24)

Godfried I van Breda treedt op onder de getuigen in een oorkonde van Godfried III, hertog van Brabant, waarbij deze de St.-Michielsabdij te Antwerpen bevestigt in haar bezittingen.

Uitgave

GOETSCHALCKX, *Oorkondenboek S.-Michiels, I, 1909, p. 33-34, nr. 17 (gedateerd 1161), naar afschrift.*

Datering en samenhang

Het gebruik van de kerststijl is verondersteld, zie Inleiding. Zie voorts nr. 905 en aldaar onder Ontstaan. Mogelijk is nr. B4 slechts een verkort afschrift van nr. B5.

B5

(1160 december 25 –) 1161 (december 24)

Godfried I van Breda treedt op onder de getuigen in een oorkonde van Godfried III, hertog van Brabant, waarbij deze de St.-Michielsabdij te Antwerpen bevestigt in haar bezittingen, waaronder het visrecht in de bovenloop van de Westerschelde (te Huntenudden).

Uitgave

GOETSCHALCKX, *Oorkondenboek S.-Michiels, I, 1909, p. 34-36, nr. 18 (gedateerd 1161), naar origineel.*

Datering en samenhang

Het gebruik van de kerststijl is verondersteld, zie Inleiding. Zie voorts nr. 905 en aldaar onder Opname en samenhang. Mogelijk is nr. B4 een verkort afschrift van onderhavige oorkonde.

B6

1163 juli 12

Verden

Hendrik II (van Breda en) van Schoten, (burg)graaf (van Mecklenburg), treedt op onder de getuigen in een oorkonde van Hendrik de Leeuw, hertog van Saksen en Beieren, waarbij deze met toestemming van Gerold, bisschop van Lübeck, aan het domkapittel van Lübeck tiendrechten overdraagt en bezittingen schenkt alsmede 27 mark jaarlijks uit de sloopstol van de stad.

Uitgave

JORDAN, MGH DD, *Die Urkunden Heinrichs des Löwen*, 1949, p. 87-90, nr. 60, naar origineel.

Identificatie en samenhang

Voor deze identificatie van Hendrik II van Schoten zie BOEREN, in *Jaarboek De Oranjeboom*, XXII (1969), p. 148-157. Zie ook nr. 914.

B7

1163 (juli 12-31)

Verden

Hendrik II (van Breda en) van Schoten, (burg)graaf (van Mecklenburg), treedt op onder de getuigen in een oorkonde van Hartwig, bisschop van Hamburg, waarbij deze schenkingen van Hendrik de Leeuw, hertog van Saksen en Beieren, bevestigt.

Uitgave

Meklenburgisches Urkundenbuch, I, 1863, p. 74, nr. 78, naar uitgave van het origineel.

Datering, identificatie en samenhang

Voor de datering nog in juli 1163, op grond van de getuigenlijst, en een uitvaardiging eerst na 5 of 6 juli van het daaropvolgende jaar, zie de genoemde uitgave. De oorkonde hangt samen met nr. B6; zie de aldaar opgegeven literatuur voor de genoemde identificatie.

B8

1167 (maart 4 – december 24)

Hendrik II van Breda treedt op onder de getuigen in een oorkonde van Godfried III, hertog van Brabant, waarbij deze de St.-Michielsabdij te Antwerpen in het bezit stelt van het allodium in Zelzaten met eenderde van de tienden.

Uitgave

GOETSCHALCKX, *Oorkondenboek S.-Michiels, I, 1909, p. 40, nr. 20 (gedateerd 1167), naar afschriften.*

Datering

Het gebruik van de kerststijl is verondersteld, zie Inleiding. Binnen dit jaar wordt de terminus a quo nader bepaald door het begin van het opgegeven zestiende regeringsjaar van Frederik I Barbarossa, die op 4 of 5 maart 1152 tot rooms-koning werd verkozen, waarna hij op 9 maart werd gekroond. Het eveneens opgegeven negende keizersjaar zal op een afschrijffout of vergissing berusten, daar de keizerskroning plaatsvond op 18 juni 1155. Men verwacht voor een datering in 1167, voor of na 18 juni, de opgave van het twaalfde resp. het dertiende keizersjaar.

B9

(1173 – 1179)

Hendrik II van Breda treedt op onder de getuigen in de beoorkonding van de schikking tussen Herman, abt van Floreffé, en/of broeder Rudolf, (prior) van Postel, en Dirk van Herlaar inzake het allodium Elmt.

Uitgave

Zie CAMPS, *Oorkondenboek Noord-Brabant, I-1, 1979, p. 111, nr. 69, redactie I (gedateerd 1173?), naar origineel.*

Onechtheid en datering

CAMPS, a.w., p. 108, beschouwt de oorkonde als een vervalsing, een schijnbaar origineel uit de tweede helft van de twaalfde eeuw. Vermoedelijk is er echter eerder sprake van een getuigenverklaring van de verworven bezittingen, met insertie van oudere teksten, die na 1173 ten behoeve van een aange-

vraagde pauselijke bevestiging is opgemaakt (zie ook BIJSTERVELD, in *Analecta Praemonstratensia*, LXXIII (1997), p. 12-13). De pauselijke bevestiging werd 11 maart 1179 verleend (zie deel I, nr. 71) en vormt daarmee tevens de *terminus ante quem* voor de onderhavige oorkonde die hierin (onvolledig) is opgenomen.

B10

(1178 december 25 –) 1179 (december 24) Antwerpen en Brussel

Hendrik II (van Breda en) van Schoten treedt op onder de getuigen in de overeenkomst tussen Godfried III, hertog van Brabant, en Filips (van de Elzas), graaf van Vlaanderen, aangaande het huwelijk tussen Hendrik (I), zoon van de hertog, en Machteld, nicht van de graaf.

Uitgave

Zie CAMPS, *Stadsrecht Den Bosch*, 1995, p. 65-66, nr. 1, naar origineel.

B11

(1182 december 25 –) 1183 (december 24) Brussel

Hendrik II (van Breda en) van Schoten treedt op onder de getuigen in een oorkonde van Hendrik I, hertog van Brabant, waarbij deze zijn toestemming verleent aan de schenking door Frank van Lovenjoel, lid van zijn familia, van diens allodia te Broechem en Oelegem aan de abdij van Tongerlo.

Uitgave

ERENS, *Oorkonden abdij Tongerlo*, I, 1948, p. 54-55, nr. 34 (gedateerd 1183), naar origineel.

Datering

Het gebruik van de kerststijl is verondersteld, zie Inleiding. Voor een datering eventueel in 1181 zie ERENS, a.w., p. 55, tekstnoot a.

B12

(1195 herfst)

Godfried II (van Breda en) van Schoten treedt op onder de getuigen in een oorkonde van Hendrik I, hertog van Brabant, waarbij deze met de graaf van Gelre een verdrag sluit.

Uitgave

Zie CAMPS, *Oorkondenboek Noord-Brabant, I-1, 1979, p. 141-143, nr. 83 (onvolledig; gedateerd herfst 1195), naar origineel.*

Datering

CAMPS, *a.w.*, p. 142, dateert de oorkonde in de herfst van 1195, maar een datering in het najaar van eventueel 1197 lijkt niet zonder meer uitgesloten.

B13

1200 november 3

Leuven

Godfried II (van Breda en) van Schoten treedt op onder de getuigen van de hertog in een oorkonde waarbij Hendrik I, hertog van Brabant, en Dirk VII, graaf van Holland, een verdrag sluiten inzake het land tussen Maas en Schelde (waarbij onder meer de graaf afziet van zijn aanspraken op Breda).

Uitgave

KOCH, *OHZ, I, 1970, p. 407-412, nr. 244, naar afschriften.*

B14

1201 september 7

Gillis (van Breda), zoon van Godfried II (van Breda en) van Schoten, treedt op onder de getuigen in de oorkonde van Zeger, kastelein van Gent, waarbij deze beoorkondt dat zijn verwant Boudewijn van Bazel, ridder, afstand doet van al diens aanspraken op tienden in het land van Waas.

Uitgave

REUSENS e.a., in *AHEB, I* (1864), p. 51-52, nr. 3, naar afschrift.

Datering

Een datering in 1201 voor Gillis van Breda als dan reeds volwassen, acht BOEREN, De heren van Breda en Schoten, 1965, p. 161, niet onmogelijk.

B15

(1201 december 25 –) 1202 (december 24)

Godfried II (van Breda en) van Schoten treedt op onder de getuigen in een oorkonde van Hendrik I, hertog van Brabant, waarbij deze de kanunniken van het O.L.V.-kapittel te Antwerpen in het bezit stelt van de schenking door de gebroeders van Bunsbeek, ridders, van 18 bunder allodium en 2 schoven tienden te Millegem.

Uitgave

THEUNISSENS, in *BGHB, II* (1903), p. 296-297 (gedateerd 1202), naar origineel.

Datering

Het gebruik van de kerststijl is verondersteld, zie Inleiding.

B16

(1204 december 25 –) 1205 (december 24)

Lier

Godfried II van Breda treedt op onder de getuigen in een oorkonde van Hendrik I, hertog van Brabant, waarbij deze verklaart dat Nicolaas van Ranst afstand doet van zijn rechten op de goederen te Nijlen, die door zijn broer Arnoud aan de abdij van Tongerlo zijn verkocht.

Uitgave

ERENS, *Oorkonden abdij Tongerlo, I*, 1948, p. 88-89, nr. 53 (gedateerd 1205), naar origineel.

Datering

Het gebruik van de kerststijl is verondersteld, zie Inleiding.

B17*(1204 december 25 –) 1205 (december 24)*

Leuven

Godfried II (van Breda en) van Schoten treedt op onder de getuigen in een oorkonde van Hendrik I, hertog van Brabant, waarbij deze de abdij van Kortenberg in het bezit stelt van de goederen, die door Bellinus Auser aan de abdij zijn verkocht.

Uitgave

MIRAEUS – FOPPENS, *Opera diplomatica*, II, 1723, p. 985, *suppl. II cap. 79* (gedateerd 1205), naar afschrift.

Datering

Het gebruik van de kerststijl is verondersteld, zie Inleiding.

B18*(1208 december 25 –) 1209 (december 24)*

Aarschot

Godfried II van Breda treedt op onder de getuigen in een oorkonde van Hendrik I, hertog van Brabant, waarbij deze aan de abdij van Tongerlo al zijn tienden in Broechem schenkt.

Uitgave

ERENS, *Oorkonden abdij Tongerlo*, I, 1948, p. 94-95, nr. 58 (gedateerd 1209), naar origineel.

Datering

Het gebruik van de kerststijl is verondersteld, zie Inleiding.

B19*(1209 december 25 –) 1210 (december 24)*

Godfried II (van Breda en) van Schoten treedt op onder de getuigen in een oorkonde van Hendrik I, hertog van Brabant, waarbij deze de abdij van Affligem (te Hekelgem) bevestigt in haar bezittingen en rechten en de voogdij regelt.

Uitgave

DE MARNEFFE, *Cartulaire de l'abbaye d'Afflighem*, 1901, p. 348-350, nr. 265 (gedateerd 1210), naar afschriften.

Datering

Het gebruik van de kerststijl is verondersteld, zie Inleiding.

B20

1213 januari 13

Nijmegen

Godfried II van Breda treedt op onder de getuigen in een oorkonde van keizer Otto IV, waarbij deze Willem I, graaf van Holland, beleent met de leengoederen die reeds diens voorouders Floris III en Dirk VII, graven van Holland, van het keizerrijk in leen hielden.

Uitgave

KOCH, *OHZ, I*, 1970, p. 495-497, nr. 316, naar origineel.

B21

1213 september 21

Geertruidenberg

Godfried II (van Breda), voogd van Baarle, treedt op onder de getuigen in een oorkonde van Willem I, graaf van Holland, waarbij deze enige voorrechten aan de burgers van Geertruidenberg verleent.

Uitgave

KOCH, *OHZ, I*, 1970, p. 510-513, nr. 334, naar afschriften.

Identificatie

*Voor de identificatie van Godfried, voogd van Baarle, met Godfried II van Breda, zie BREKELMANS, *De Belgische enclaves*, 1965, p. 28.*

B22*(1212 december 25 –) 1213 (december 24)**Jodoigne*

Godfried II (van Breda en) van Schoten treedt op onder de getuigen in een oorkonde van Hendrik I, hertog van Brabant, en diens zoons Hendrik en Godfried, waarbij dezen aan de inwoners van Zoutleeuw vrijheidsrechten toekennen.

Uitgave

VAN DE KIEFT – NIERMEYER, *Elenchus fontium*, I, 1967, p. 368-369, nr. 52 (gedateerd 1213), naar origineel.

Datering

Het gebruik van de kerststijl is verondersteld, zie Inleiding.

B23*(1212 december 25 –) 1213 (december 24)*

Godfried II (van Breda en) van Schoten treedt op onder de getuigen in een oorkonde van Hendrik I, hertog van Brabant, waarbij deze Arnoud van Diest beleent met de voogdij van Webbekom.

Uitgave

BUTKENS, *Trophées de Brabant*, I, 1641 (= 1724²), *Preuves*, p. 62 (gedateerd 1213), naar afschrift.

Datering

Het gebruik van de kerststijl is verondersteld, zie Inleiding.

B24*1213 december (1-24)**Middelburg*

Godfried II van Breda treedt op onder de getuigen in een oorkonde van Willem I, graaf van Holland, waarbij deze ten behoeve van de abdij van Rijnsburg 100 gemet in het ambacht Oostkapelle vrijmaakt van lasten.

Uitgave

KOCH, *OHZ, I*, 1970, p. 517-518, nr. 339, naar origineel.

Datering

Het gebruik van de kerststijl is verondersteld, zie Inleiding. Vgl. ook KRUISEER, Oorkonden graven van Holland, II, 1971, p. 242 en 255 met nr. 66.

B25

1214 november 5

Antwerpen

Godfried II van Breda treedt op onder de getuigen in een verdrag van Hendrik I, hertog van Brabant, met Willem I, graaf van Holland, inzake het huwelijk van Machteld, dochter van de hertog, en Floris (IV), zoon van de graaf.

Uitgave

KOCH, *OHZ, I*, 1970, p. 525-527, nr. 347, naar origineel.

B26

(1214 december 25 –) 1215 (december 24)

Godfried II van Breda treedt op onder de getuigen in een oorkonde van Hendrik, proost van het kapittel van Leuven, waarbij deze ten behoeve van de abdij van Villers de behuizing van het kapittel te Leuven opdraagt aan de hertog van Brabant.

Uitgave niet aangetroffen

Regest

DESPY, *Inventaire abbaye de Villers*, 1959, p. 50-51, nr. 49 (gedateerd 1215), naar afschrift.

Datering

Het gebruik van de kerststijl is verondersteld, zie Inleiding.

B27

(1215 december 25 –) 1216 (december 24)

Godfried II van Breda treedt op onder de getuigen in een oorkonde van Hendrik I, hertog van Brabant, waarbij deze aan de abdij van Villers de behuizing van het kapittel te Leuven schenkt, die door Hendrik, proost van het kapittel van Leuven, aan hem was opgedragen.

Uitgave niet aangetroffen

Regest

DESPY, *Inventaire abbaye de Villers*, 1959, p. 51, nr. 50 (gedateerd 1216), naar afschrift.

Datering en samenhang

Het gebruik van de kerststijl is verondersteld, zie Inleiding. De oorkonde hangt samen met nr. B26, zodat hier sprake zal zijn van Godfried II van Breda. De terminus ante quem binnen dit incarnatiejaar wordt gevormd door de binnen dit jaar eveneens niet nader gedateerde eerste oorkonde van Godfried III, waarin diens moeder Lutgarde als medebezegelaar optreedt, zie nr. 947.

Lijst van handschriftelijke bronnen

AARLEN zie ARLON

ANTWERPEN

- Archief St.-Pauluskerk te Antwerpen, eerste van twee banden zonder inv.nr. (*nr. 1234*).
- Centrale Bibliotheek UFSIA, Kathedraalarchief, archief O.L.V.-kapittel te Antwerpen: Capsa 131 Capellanorum, inv.nr. 2 (*nr. 1337*); Capsa 131 Capellanorum, inv.nr. 3 (*nr. 1337*); Capsa VIII Dominorum, nr. 1 (*nr. 1081*); Capsa VIII Dominorum, nr. 2 (*nr. 1080*); Capsa VIII Dominorum, nr. 3 (*nr. 1250*); Capsa VIII Dominorum, nr. 4 (*nr. 1132*); Capsa VIII Dominorum, nr. 5 (*nr. 1089*); Capsa VIII Dominorum, nr. 6 (*nr. 1251*); Capsa VIII Dominorum, nr. 7 (*nr. 1136*); Capsa VIII Dominorum, nr. 8 (*nr. 1251*); Capsa VIII Dominorum, nr. 9 (*nr. 1161*); Capsa VIII Dominorum, nr. 13 (*nr. 1162*); Capsa VIII Dominorum, nr. 14 (*nr. 1139*); Capsa VIII Dominorum, nr. 16 (*nr. 1137*); Capsa VIII Dominorum, nr. 17 (*nr. 1138*); Capsa VIII Dominorum, nr. 18 (*nr. 1142*); Capsa VIII Dominorum, nr. 19 (*nr. 1085*); Capsa VIII Dominorum, nr. 19 (2) (*nr. 1158*); Capsa VIII Dominorum, nr. 20 (*nr. 1208*); Capsa VIII Dominorum, nr. 21 (*nr. 1204*); Capsa VIII Dominorum, nr. 22 (*nr. 1157*); Capsa VIII Dominorum, nr. 24 (*nr. 1120*); Capsa IX Dominorum, nr. 19, charter 1 (*nr. 1453*); Capsa IX Dominorum, nr. 26 (*nr. 1223*); Capsa rerum extraordinarium, nr. 257 (*nrs. 1081, 1083, 1085, 1089, 1120, 1132, 1136-1139, 1142, 1157-1158, 1161-1162*).
- OCMW, archief St.-Elizabethgasthuis te Antwerpen: voorl. inv.nr. 61, oorkonde ad locum Brasschaat, ad datum 1280 (*nr. 1203*); inv.nr. 196 (*nrs. 1134, 1143, 1202-1203, 1226*); inv.nr. 227 (*nrs. 999, 1095, 1134, 1203, 1220, 1226, 1229*); inv.nr. 1278 (*nrs. 1124, 1179*); doos Varia, oorkonde ad datum 1246 (*nr. 999*); oorkonde ad locum Austruweel, ad datum 1284 (*nr. 1226*); oorkonde ad locum Ekeren, ad datum 1285 (*nr. 1229*); oorkonde ad locum Mortsel, ad datum 3 september 1276 (*nr. 1134*); oorkonde ad locum Loenhout, ad datum 1276 (*nr. 1143*).
- RA, Antwerpse schepenbrieven: nr. 2222 (*nr. 991*).
- RA, archief abdij St.-Bernards te Hemiksem, charters ad datum: 23 oktober 1268 (*nr. 1086*); augustus 1271 (*nr. 1107*); april 1273 (n.s.) (*nr. 1112*); januari 1277 (*nr. 1144*); 4 mei 1277 (*nr. 1147*); 15 juni 1277 (*nr. 1149*); 14 juli 1277 (*nr. 1164*); 16 juli 1277 (*nr. 1166*); 16 november 1277 (*nr. 1174*); 30 juli 1278 (*nr. 1182*); 1 april 1281 (*nr. 1206*); 17 april 1281 (*nr. 1207*); 20 augustus 1281 (*nr. 1210*); 3 november 1282 (*nr. 1217*); 18 november 1282 (*nrs. 1219, 1261*); 21 april 1283 (*nr. 1221*); 12 oktober 1283 (*nr. 1222*); 28 maart 1285 (*nr. 1230*); 13 mei 1285 (*nr. 1231*); 22 februari 1287 (*nr. 1244*); 24 februari 1287 (*nr. 1245*); 26 oktober 1287 (*nr. 1253*); 13 juli 1288 (*nr. 1258*); 13 september 1289 (*nr. 1268*); 3-9 april 1290 (*nr. 1271*); 25 augustus 1290 (*nr. 1274*); 9 oktober 1290 (*nr. 1275*); maart 1291 (*nr. 1286*); 24 juni 1291 (*nr. 1289*); 23 oktober 1291 (*nr. 1291*); 25 oktober 1291 (*nr. 1292*); 6 februari 1292 (*nr. 1300*); 28 oktober 1292 (*nr. 1308*); 23 februari 1293 (*nr. 1315*); mei 1293 (*nr. 1321*); 9 oktober 1293 (*nr. 1326*); 26 november 1293 (*nrs. 1328-1329*); 5 december 1293 (*nr. 1330*); 11 juli 1294 (*nr. 1335*); 19 juni 1295 (voorl. (blauw) nr. 231) (*nr. 1345*); 10 augustus 1295 (*nr. 1347*); 9 februari 1296 (*nr. 1354*); 29 maart 1296 (*nr. 1357*); 26 mei 1296 (*nr. 1359*); 18 juni 1296 (*nr. 1362*); 8 september 1296 (*nrs. 1367-1368*); 20 december 1296 (*nr. 1371*); 26 juli 1297 (*nr. 1380*); 13 april 1298 (*nr. 1386*); 25 september 1298 (*nr.*

- 1391); oktober 1298 (*nr. 1394*); 4 juli 1299 (*nr. 1402*); 19 oktober 1299 (*nr. 1405*); 24 juni 1301 (*nr. 1419*); 27 mei 1302 (*nr. 1429*); 6 augustus 1302 (*nr. 1430*); 2 februari 1305 (*nr. 1456*); 28 april 1305 (*nr. 1457*); 5 juni 1305 (*nr. 1458*); 9 januari 1307 (*nrs. 1464-1465*); 12 januari 1307 (*nr. 1471*); 23 april 1308 (*nr. 1495*); 17 mei 1308 (*nr. 1486*); 1 oktober 1310 (*nr. 1521*); 4 oktober 1310 (*nr. 1522*); 30 december 1310 (*nr. 1525*); 30 maart 1311 (*nr. 1529*); 3 mei 1311 (*nr. 1532*); 5 november 1311 (*nr. 1534*).
- RA, archief abdij St.-Michiels te Antwerpen: inv.nr. 1, charter 3 ad datum 1148 (*nr. 905*); inv.nr. 3 (*nrs. 905, 915, 950, 952, 969, 984, 999-1000, 1004, 1006, 1009, 1028-1029, 1035, 1058, 1064, 1088, 1103-1104, 1118, 1352*); inv.nr. 4 (*nrs. 905, 915, 1006*); inv.nr. 6 (*nrs. 969, 1064*); inv.nr. 7 (*nr. 1224*); inv.nr. 9 (*nrs. 1028, 1088*); inv.nr. 10 (*nrs. 952, 1004, 1009, 1103-1104, 1118*).
 - RA, archief abdij van Tongerlo: inv.nr. 1 (*nrs. 1383-1384, 1460*).
 - RA, archief Commanderie van Pitsenburg: charter ad datum 23 maart 1300, voorl. nr. 155 (rood) (*nr. 1409*).
 - RA, archief familie Ullens de Schooten (*nrs. 935, 941, 957-958, 961*).
 - RA, archief gemeente Schoten: inv.nr. 167 (*nrs. 958, 1005, 1010, 1013*).
 - RA, archief Sofiaklooster der kartuizers te Antwerpen: voorl. inv.nr. 14 (*nrs. 1195, 1451, 1482*).
 - SA, archief tesorier en tesorij van Antwerpen: inv.nr. T 854 (*nrs. 991, 1093*).
 - SA, Kerkelijke instellingen: K 131 (*nrs. 1081-1083, 1085, 1089, 1120, 1132, 1132a, 1136-1139, 1141-1142, 1157-1158, 1161-1162, 1208, 1223, 1251, 1336*); K 420, charter 1148 (*nr. 905*); K 421 (*nr. 950*).
 - SA, oud archief stad Antwerpen: Charters, nr. d 29 (*nr. 1135*); Charters, nr. f 88 (*nr. 1135*); (olim) Privilegekamer, nr. 2bis (*nr. 1033*); Privilegekamer, nr. 76 (*nr. 1135*); Privilegekamer, nr. 79 (*nrs. 937-938*); Privilegekamer, nr. 88 (*nr. 1135*).

ARLON (AARLEN)

- AE, archief abdij St.-Hubert: inv.nr. 3 (*nr. 906*); inv.nr. 6 (*nr. 906*); inv.nr. 782 (*nr. 906*).

ARNHEM

- RA, archief huis Rozendaal: voorl. inv.nr. 1544 (*nr. 1249*).

AVERBODE (SCHERPENHEUVEL-ZICHEM)

- Abdij van Averbode, sectie III: archief van de St.-Michielsabdij te Antwerpen, charter nr. 9 (*nr. 915*).
- Abdij van Averbode, sectie IV: nr. 111 (*nr. 904*).

BERGEN *zie* MONS

BERGEN OP ZOOM

- GA, archieven Raad en rekenkamer Bergen op Zoom: inv.nr. 1 (*nrs. 1023, 1030, 1249, 1264-1266, 1280, 1431, 1523*); inv.nr. 2 (*nrs. 1172, 1249, 1264-1266, 1510, 1523*); inv.nr. 3 (*nrs. 1249, 1264, 1266*); inv.nr. 163.1 (*nrs. 1053, 1175-1176, 1214, 1249, 1280, 1332, 1392, 1411*); inv.nr. 182 (*nr. 1264*); inv.nr. 183 (*nr. 1265*); inv.nr. 273 (*nr. 1249*); inv.nr. 423.0 (*nrs. 1053, 1175-1176, 1214, 1280, 1332, 1392, 1411*); inv.nr. 425 (*nrs. 1053, 1175-1176, 1214, 1280, 1332, 1392, 1411*); inv.nr. 426 (*nrs. 1053, 1175-1176, 1214, 1332, 1392, 1411*); inv.nr.486.1 (*nrs. 1125, 1128, 1177, 1218, 1290, 1297*);

- inv.nr. 495.0 (*nrs.* 890, 1160, 1201, 1206, 1294, 1297, 1299, 1538); inv.nr. 499.0 (*nrs.* 1194, 1528); inv.nr. 509 (*nr.* 1125); inv.nr. 509.0 (*nr.* 1194); inv.nr. 543.0 (*nr.* 1538); inv.nr. 776.1 (*nr.* 1078); inv.nr. 793 (*nrs.* 1125, 1175, 1332); inv.nr. 1449 (*nr.* 1249); inv.nr. 1474.0 (*nr.* 1249); inv.nr. 1511 (*nr.* 1411); inv.nr. 1531 (*nr.* 1395); inv.nr. 1977 (*nrs.* 1125, 1128, 1218, 1294, 1297, 1396, 1538); inv.nr. 2391 (*nr.* 1126); inv.nr. 2454 (*nrs.* 1176, 1214, 1332); inv.nr. 2455 (*nr.* 1053); inv.nr. 2608 (*nr.* 1150); inv.nr. 2861 (*nr.* 1503); inv.nr. 3680 (*nr.* 1431).
- GA, archief stads-secretarie Bergen op Zoom: voorl. inv.nr. 1 (*nr.* 1385); voorl. inv.nr. 722 (*nr.* 1249).
 - GA, archief van het Stads wees- en armkinderhuis te Bergen op Zoom: inv.nr. 67 (*nr.* 1461).
 - GA, oud-archief Borgvliet, oude inv.nr. 946 (*nr.* 1295).

BORNEM

- St.-Bernardus Abdij, archief abdij St.-Bernards: charters ad datum: 1125 (*nr.* 894); december 1275 (*nr.* 1125); 5 april 1276 (*nr.* 1126); 12 mei 1276 (*nr.* 1128); 13 mei 1276 (*nr.* 1129); 21 januari 1277 (*nr.* 1140); 23 juni 1277 (*nr.* 1151); 26 juni 1277 (*nr.* 1154); 1 juli 1277 (*nrs.* 1159-1160); 4 juli 1277 (*nr.* 1163); 15 juli 1277 (*nr.* 1165); 15 augustus 1277 (*nr.* 1171); 4 mei 1278 (*nr.* 1181); 21 september 1278 (*nr.* 1184); 3 augustus 1280 (*nr.* 1201); november 1282 (*nr.* 1218); 1 januari 1290 (*nr.* 1282); 2 februari 1291 (*nr.* 1299); 14 juni 1291 (*nr.* 1288); 24 juni 1291 (*nrs.* 1289-1290); 1 november 1291 (*nrs.* 1293-1294); 25 december 1291 (*nr.* 1297); 24 maart 1295 (*nr.* 1343); 14 september 1295 (*nr.* 1348); 9 oktober 1295 (*nr.* 1349); 9 oktober 1296 (*nr.* 1349); 6 december 1298 (*nr.* 1396); 17 april 1304 (*nr.* 1454); 15 september 1312 (*nr.* 1538); hs. nr. 321 (*nr.* 1144); hs. nr. 322 (*nrs.* 1015, 1084, 1086, 1091, 1097, 1102, 1125-1131, 1147, 1151, 1163, 1177, 1181, 1183, 1191-1194, 1201, 1206-1207, 1209-1210, 1217-1219, 1230, 1274, 1288-1290, 1292-1294, 1297, 1299-1300, 1308, 1312-1313, 1320-1321, 1323, 1326-1327, 1330-1331, 1341, 1343-1344, 1348-1349, 1353-1355, 1357, 1359, 1370, 1375, 1382, 1387-1388, 1396, 1398, 1407, 1413, 1419-1421, 1423-1424, 1450, 1454, 1464-1471, 1473, 1480-1481, 1483-1484, 1486, 1490, 1495, 1504, 1509, 1511, 1516, 1528-1530, 1534, 1536, 1538); hs. nr. 323 (*nrs.* 1016-1017, 1032, 1034, 1037, 1057, 1071, 1076-1077, 1079, 1107, 1112, 1117, 1121, 1140, 1149, 1154, 1159-1160, 1164-1168, 1171, 1174, 1177, 1180, 1182, 1187, 1213, 1227-1228, 1231, 1235, 1244, 1253, 1258-1260, 1262, 1268, 1271, 1273, 1291, 1301, 1310, 1315, 1318, 1328-1329, 1335, 1347, 1362-1363, 1366, 1368-1369, 1379-1380, 1386, 1390, 1397, 1402, 1405, 1408, 1417, 1429-1430, 1456-1458, 1522, 1525, 1532); hs. nr. 324 (*nrs.* 1184, 1222, 1275, 1282, 1286, 1319, 1506, 1521); hs. nr. 328 (*nr.* 1145); hs. nr. 329 (*nrs.* 1389, 1391, 1393-1395); hs. nr. 331 (*nrs.* 1144, 1221, 1360); hs. nr. 332 (*nrs.* 1015-1017, 1032, 1034, 1037, 1057, 1071, 1076-1077, 1079, 1084, 1086, 1091, 1097, 1102, 1107, 1112, 1117, 1121, 1125, 1126-1131, 1140, 1147, 1149, 1151, 1154, 1159-1160, 1163-1168, 1171, 1174, 1177, 1180-1184, 1191-1194, 1201, 1206-1207, 1209-1210, 1213, 1217-1219, 1222, 1227-1228, 1230-1231, 1235, 1244, 1253, 1258-1260, 1262, 1268, 1271, 1273-1275, 1282, 1286, 1288-1294, 1297, 1299-1301, 1308, 1310, 1312-1313, 1315, 1318-1321, 1323, 1326-1331, 1335, 1341, 1343-1344, 1347-1349, 1353-1355, 1357, 1359, 1362-1363, 1366, 1368-1370, 1375, 1379-1380, 1382, 1386-1388, 1390, 1396-1398, 1402, 1405, 1407-1408, 1413, 1416-1417, 1419-1421, 1423-1424, 1429-1430, 1450, 1454, 1456-1458, 1464-1471, 1473, 1480-1481, 1483-1484, 1486, 1490, 1495, 1504, 1506, 1508-1509, 1511, 1516, 1521-1522, 1525, 1528-1530,

- 1532, 1534, 1536, 1538); hs. nr. 333 (nrs. 1144-1145, 1221, 1360, 1371, 1391, 1393-1395); hs. nr. 335B (nrs. 1294, 1297, 1396, 1538).
- St.-Bernardus Abdij, archief abdij Rozendaal: hs. nr. 407 (nr. 1050); hs. nr. 408 (nr. 1050).

BREDA

- Bisdóm, archief klooster Vredenberg te Boeimeer: cartularium (nr. 1311).
- GA, afd. I-1a, oud-administratief archief van de stad Breda: voorl. signatuur privilege A (nr. 1198); inv. (Hingman) nr. 1, voorl. signatuur privilege B (nr. 1272); inv. (Hingman) nr. 3 (nrs. 1021, 1076, 1111, 1198, 1272, 1438, 1492); inv. (Hingman) nr. 4 (nrs. 937, 947, 1021, 1198, 1249, 1272, 1280, 1438, 1444); inv. (Hingman) nr. 5 (nrs. 1021, 1198, 1272); inv. (Hingman) nr. 2203 (nr. 1155).
- GA, afd. III-21, archief begijnhof te Breda: inv.nr. 1 (nrs. 1070, 1098); inv.nr. 2 (nrs. 1070, 1098); inv.nr. 80 (nr. 1346); inv.nr. 87 (nr. 1358); inv.nr. 88 (nr. 1361); inv.nr. 354 (nrs. 1090, 1296, 1497, 1531); inv.nr. 471 (nr. 1090); inv.nr. 472 (nr. 1296); inv.nr. 473 (nr. 1531).
- GA, afd. III-106, archief Arme Weeshuis te Breda: inv.nr. 742 (nr. 1501).
- GA, afd. IV-1, collectie Havermans: inv.nr. 1 (nr. 1078); inv.nr.10 (nrs. 1021, 1092, 1172, 1237, 1247, 1351, 1477-1478, 1485, 1487); inv.nr. 11 (nr. 1280); inv.nr. 12 (nrs. 1045, 1146, 1152, 1399, 1410, 1426); inv.nr. 17 (nrs. 1438, 1444, 1448-1449, 1474, 1479, 1507); inv.nr. 19 (nr. 1272); inv.nr. 21, nr. 14 en D (nr. 1155); inv.nr. 21, nr. 17 (nr. 1526); collectie Havermans, suppl. 1980 (voorheen 's-Hertogenbosch, RA, collectie Cuypers van Velthoven): inv.nr. 514 (nrs. 1155, 1526, 1540); inv.nr. 593 (nr. 913, 929, 1200, 1342, 1418, 1488); inv.nr. 594 (nr. 933); inv.nr. 1135 (nr. 972); inv.nr. 1190 (nrs. 947, 992, 1537); inv.nr. 1199 (nrs. 1256, 1322); inv.nr. 1229, nr. 11 (nr. 1246); inv.nr. 1229, nr. 13 (nr. 1378); inv. 1229, nr. 20 (nr. 1410); inv.nr. 1645 (nrs. 1415, 1422, 1494, 1524); inv.nr. 1661, Roosendaal 14 (nr. 1115); inv.nr. 1662 (nrs. 1189, 1414); inv.nr. 1662, Roosendaal 13 (nr. 1087); inv.nr. 1662, Roosendaal 21 (nr. 1094); inv.nr. 1685 (nr. 1186); inv.nr. 1705 (nrs. 1111, 1298, 1492); inv.nr. 1707 (nrs. 1111, 1298, 1492).
- GA, afd. IV-2, collectie Van Laerhoven: inv.nr. 10 (nrs. 892, 947).
- GA, afd. IV-10, collectie Kleyn: inv.nr. 61, gebundelde afschriften: ad datum 1300 (nr. 1414); ad datum 1310 (nr. 1526).
- GA, afd. IV-15, collectie Van Rhemen: inv.nr. 2211 (nr. 1078).
- GA, afd. V-1, collectie Varia: inv.nr. 381 (nrs. 1438, 1445); nr. 582 (nr. 1195).

BRUGGE

- Groot Seminarie, archief abdij Ten Duinen-Ter Doest: doos 1, rol z (nr. 926); hs. nr. 168/13 (nr. 1022); hs. nr. 169/34 (nrs. 926, 965-966, 985); oorkonde nr. 207 (nr. 920); oorkonde nr. 308 (nrs. 945, 1055); oorkonde nr. 308bis (nr. 946); oorkonde nr. 313 (nrs. 1225, 1226a); oorkonde nr. 350 (nr. 1026); oorkonde nr. 352bis (nrs. 965, 1025); oorkonde nr. 356 (nr. 1110); oorkonde nr. 366 (nr. 919); oorkonde nr. 369 (nr. 1225); oorkonde nr. 373 (nr. 1283); oorkonde nr. 501 (nr. 928); oorkonde nr. 502 (nrs. 928, 1042); oorkonde nr. 503 (nrs. 928, 1031); oorkonde nr. 553 (nr. 951); oorkonde nr. 589 (nrs. 943, 1170); oorkonde nr. 625 (nr. 964); oorkonde nr. 626 (nr. 963); oorkonde nr. 710 (nr. 982); oorkonde nr. 719 (nr. 985); oorkonde nr. 724 (nr. 986); oorkonde nr. 726c (nr. 988); oorkonde nr. 726e (nr. 989); oorkonde nr. 944 (nr. 1048); oorkonde nr. 1111 (nr. 1114); oorkonde nr. 1262 (nrs. 917, 1169).

- OCMW, archief St.-Janshospitaal te Brugge: oorkonde nr. 253 (*nr. 1372*).
- OCMW, archief O.L.V. ter Potterie te Brugge: inv.nr. 136 (*nr. 1378*); inv.nr. 137 (*nr. 1378*); inv.nr. 137 bis (*nr. 1378*).
- RA, oorkondenverzameling, blauwe nrs.: nr. 7214 (*nr. 1302*); nr. 7217 (*nr. 1303*).
- RA, collectie Aanwinsten: nr. 3466 (*nrs. 920, 926, 946, 1022, 1026, 1110, 1283*).
- RA, Découvertés: nr. 250, II (*nrs. 1302-1303*).

BRUSSEL

- ARA, Charters van Brabant: inv.nr. 13 (*nr. 934*); inv.nr. 72 (*nr. 1033*); inv.nr. 88 (*nr. 1091*); inv.nr. 223 (*nr. 1033*); inv.nr. 2980 (*nr. 1103*).
- ARA, archief Rekenkamer (van Brabant), Delen: inv.nr. 1 (*nrs. 924-925, 934, 937-938, 955, 968, 971, 987, 1008, 1012, 1122*); inv.nr. 2 (*nr. 934*); inv.nr. 5 (*nr. 1383-1384*); inv.nr. 8 (*nrs. 896, 908, 1144, 1374, 1383-1384, 1460*); nr. 10 (*nr. 937*); inv.nr. 24 (*nr. 922*); inv.nr. 133 (*nr. 1103*).
- ARA, Kerkelijke archieven van Brabant, archief St.-Gertrudiskapittel te Nijvel: inv.nr. 1417 (*nrs. 890, 977, 990, 1002-1003, 1452, 1476, 1499, 1502, 1505*); inv.nr. 1477 (*nr. 977*).
- ARA, Kerkelijke archieven van Brabant, archief abdij van Affligem: inv.nr. 4625 (*nr. 895*); inv.nr. 4630 (*nr. 985*).
- ARA, Kerkelijke archieven van Brabant, archief priorij Basse-Wavre van de abdij van Affligem: inv.nr. 5404 (*nr. 895*); inv.nr. 5406 (*nr. 895*).
- ARA, Kerkelijke archieven van Brabant, archief abdij Kortenberg: inv.nr. 6335 (*nr. 954*).
- ARA, Kerkelijke archieven van Brabant, archief abdij van Park: inv.nr. 9384/1 (*nr. 896*); inv.nr. 9385 (*nr. 1056*).
- ARA, Kerkelijke archieven van Brabant, archief abdij van Villers: inv.nr. 10965, oorkonde nr. 1 (*nr. 912*); inv.nr. 10965, oorkonde nr. 4 (*nr. 935*); inv.nr. 10965, oorkonde nr. 7 (*nr. 960*); inv.nr. 10965, oorkonde nr. 10 (*nr. 962*); inv.nr. 10965, oorkonde nr. 20 (*nr. 1153*); inv.nr. 10965, oorkonde nr. 22 (*nr. 1324*); inv.nr. 10966 (*nrs. 902, 998*); inv.nr. 10967 (*nr. 907*); inv.nr. 10978 (*nr. 907*); inv.nr. 11017 (*nrs. 960, 962*); inv.nr. 11210 (*nrs. 912, 935-936, 948, 957-958, 960, 962, 974, 1005, 1010-1011, 1013-1014, 1054, 1063, 1148, 1153, 1199, 1324, 1437, 1440-1441, 1472*).
- ARA, verzameling Handschriften: nr. 1 (*nrs. 934, 1033*); (olim) nr. 5bis (*nr. 1033*); nr. 12 (*nrs. 1403-1404, 1433-1434, 1539*); nr. 23 B (*nr. 1123, 1249, 1280*); nr. 43/I (*nr. 912*); nr. 77 (*nr. 999*); nr. 1388 (*nrs. 1046, 1096, 1401, 1425*); nr. 2179 (*nrs. 972, 1043, 1087, 1152, 1177, 1305, 1415, 1438, 1445*); nr. 5524 (*nr. 1414*).
- ARA, collectie Gérard: inv.nr. 55A (*nrs. 1111, 1492*).
- KB, collectie Goethals: hs. nr. 86 (*nrs. 909, 911, 913*); hs. nr. 90 (*nrs. 909-911*); hs. nr. 758 (*nrs. 948, 1052, 1172, 1186, 1249, 1264, 1269, 1285, 1324, 1405a*).
- KB: hs. nr. 14936 (*nrs. 1438, 1444-1445, 1448-1449, 1474, 1479, 1494, 1507*); hs. nr. 17436 (*nrs. 895-896*); hs. nr. 22480 (*nrs. 939, 944, 953, 1383-1384, 1460*).
- SA, oud archief stad Brussel, afd. 3, Cartulaires: inv.nrs. I-III (volgnr. 1) (*nr. 1033*).

DEN BOSCH *zie* 's-Hertogenbosch

DEN HAAG *zie* 's-Gravenhage

EDINGEN *zie* ENGHIEU

ENGHIEU (EDINGEN)

- Kapucijnenklooster, archief hertogen van Arenberg, SEB (heerlijkheid Enghien Beauvoix): inv.nr. 241 (*nr. 1314*); inv.nr. 243 (*nr. 1314*).

ETTEN-LEUR *zie* ZEVENBERGEN

GENT

- RA, archief abdij Drogen: inv.nr. 6 (*nrs. 1307, 1316-1317*); inv.nr. 7 (*nrs. 1307, 1316-1317*).
- RA, archief abdij St.-Baafs te Gent: inv.nr. 10882 (voorheen K 2464) (*nr. 1100*); inv.nr. 10887 (voorheen K 2457) (*nr. 1100*); inv.nr. O 239 ad datum 24 december 1261 (voorheen nr. O 393) (*nr. 1041*); inv.nr. Rol 11875 (voorheen R rol nr. 23) (*nr. 1100*); inv.nr. Rol 11876 (voorheen K rol nr. 32) (*nr. 1100*); R nr. 2 (*nr. 1100*).
- RA, archief abdij St.-Pieters te Gent: inv.nr. 10 (*nrs. 1069, 1074-1075*); charters ad datum: januari 1267 (*nr. 1068*); 20 februari 1267 (*nr. 1069*); augustus 1267 (*nrs. 1072-1073*); 1267 (*nr. 1072*).
- RA, archief abdij St.-Cornelius en St.-Cyprianus te Ninove: inv.nr. 84 (*nrs. 1305-1306*); collectie De Smet nr. 254, charter ad datum oktober 1281 (*nr. 1212*); collectie De Smet nr. 269, charter ad datum juli 1289 (*nr. 1263*); collectie De Smet nr. 273, charter ad datum maart 1290 (*nr. 1270*); collectie De Smet nr. 276, charter ad datum mei 1290 (*nr. 1287*); collectie De Smet nr. 282, charter ad datum juni 1292 (*nr. 1305*); collectie De Smet nr. 283, charter ad datum juni 1292 (*nr. 1306*); collectie De Smet nr. 284, charter ad datum 21 november 1294 (*nr. 1339*); charter ad datum 19 juli 1364 (*nr. 1270*).
- RA, archief begijnhof St.-Elizabeth te Gent: charter ad datum 1 januari 1291 (*nr. 1281*).
- RA, archief charters van de graven van Vlaanderen, collectie De St.-Genois: inv.nr. 50, charter ad datum 14 januari 1234 (1235 n. st.) (*nr. 975*); inv.nr. 1257, charter ad datum 21 februari 1312 (*nr. 1541*).

GOTHA

- Forschungsbibliothek: codex membraneus I 71 (*nrs. 888, 913*).

'S-GRAVENHAGE

- ARA, archief graven van Holland: inv.nr. 218 (*nrs. 1135, 1518*); inv.nr. 289 (*nr. 900*); inv.nr. 290 (*nr. 900*); inv.nr. 303 (*nr. 1539*); inv.nr. 304 (*nr. 1539*); inv.nr. 308 (*nr. 1404*); inv.nr. 1039 (*nr. 901*); inv.nr. 1040 (*nr. 901*); inv.nr. 1158 (*nr. 1205*); inv.nr. 2117 (*nr. 1001*); inv.nr. 2118 (*nr. 1001*); inv.nr. 2135 (*nr. 1001*); inv.nr. 2144 (*nrs. 901, 1403*); inv.nr. 2145 (*nrs. 901, 1403*); inv.nr. 2146 (*nrs. 901, 1403*); inv.nr. 2147 (*nrs. 1403-1404, 1433-1434, 1539*).
- ARA, archief Nassause Domeinraad, I, Raad en rekenkamer te Breda: inv.nr. 68, reg. nr. 49 (*nr. 1249*); inv.nr. 87, reg. nr. 71 (*nr. 1322*); inv.nr. 95, reg. nr. 50 (*nr. 1257*); inv.nr. 95, reg. nr. 445 (*nr. 1256*); inv.nr. 99, reg. nr. 85 (*nr. 1422*); inv.nr. 100, reg. nr. 81 (*nr. 1406*); inv.nr. 100, reg. nr. 86 (*nr. 1427*); inv.nr. 100, reg. nr. 95 (*nr. 1477*); inv.nr. 100, reg. nr. 96 (*nr. 1478*); inv.nr. 100, reg. nrs. 115 en 1170 (*nr. 1542*); inv.nr. 110, reg. nr. 17 (*nr. 1052*); inv.nr. 110, reg. nrs. 59a, 59b, 543 en 545 (*nr. 1280*); inv.nr. 111, reg. nr. 52 (*nr. 1258*); inv.nr. 144, reg. nr. 7 (*nr. 937*); inv.nr.

- 144, reg. nr. 59c (*nr. 1280*); inv.nr. 147, reg. nr. 111 (*nr. 1535*); inv.nr. 196 (*nr. 1338a*); inv.nr. 223, reg. nr. 73 (*nr. 1338*); inv.nr. 224, reg. nr. 82 (*nr. 1412*); inv.nr. 288, reg. nrs. 77 en 314 (*nr. 1378*); inv.nr. 297, reg. nr. 67 (*nr. 1304*); inv.nr. 302, reg. nrs. 35 en 876 (*nr. 1156*); inv.nr. 312, reg. nr. 100a (*nr. 1494*); inv.nr. 319, reg. nr. 616 (*nr. 1527*); inv.nr. 329, reg. nr. 699 (*nr. 1540*); inv.nr. 369, reg. nr. 48a (*nr. 1246*); inv.nr. 379, reg. nr. 83 (*nr. 1415*); inv.nr. 385, reg. nr. 22 (*nr. 1092*); inv.nr. 393, reg. nr. 100b (*nr. 1494*); inv.nr. 403, reg. nr. 36 (*nr. 1172*); inv.nr. 408, reg. nr. 69 (*nr. 1334*); inv.nr. 415, reg. nr. 148b (*nr. 1246*); inv.nr. 415, reg. nr. 109 (*nr. 1524*); inv.nr. 420, reg. nr. 514 (*nr. 1186*); inv.nr. 422, reg. nr. 75 (*nr. 1350*); inv.nr. 462 (*nrs. 1111, 1280, 1298, 1374, 1492*); inv.nr. 464, reg. nr. 106 (*nr. 1520*); inv.nr. 464, reg. nr. 107 (*nr. 1519*); inv.nr. 488, reg. nr. 243 (*nr. 1279*); inv.nr. 744, reg. nrs. 31b, 32, 34, 44, 62, 65, 66, 80, 117 (*nrs. 1125, 1128, 1177, 1218, 1290, 1294, 1297, 1396, 1538*); inv.nr. 744, reg. 31a, los stuk: (*nr. 1125*); inv.nr. 746, reg. nr. 74 (*nr. 1340*).
- ARA, archieven Nassause Domeinraad 1581-1811: inv.nr. 829 (*nrs. 1256, 1338, 1414, 1478, 1526*); inv.nr. 830 (*nrs. 1123*); inv.nr. 7962 (*nr. 1034*); inv.nr. 7964 (*nrs. 892, 909, 927, 1152*); inv.nr. 8034 (*nr. 892*); inv.nr. 8037 (*nr. 1040*); inv.nr. 11867 (*nr. 972*); inv.nr. 11913 (*nrs. 972, 1043*); inv.nr. 12649 (*nr. 1492*).
 - ARA, archief familie Van Kinschot, voorl. inv.nr. 1295 (*nr. 961*), voorl. inv.nr. 1269 (*nr. 961*).
 - ARA, archief Rekenkamer van Holland (*nr. 894*).
 - ARA, collectie kopieën Leen- en Registerkamer Holland: nr. 1 (*nr. 900*); nr. 4 (*nr. 900*); nr. 20 (*nr. 1135*).
 - ARA, collectie C. van Alkemade en P. van der Schelling: inv.nr. 11 (*nrs. 892, 1001*).
 - ARA, collectie Van Nispen: nr. 57 (*nr. 1406*); nr. 73 (*nr. 1264*).
 - ARA, collectie J. de Riemer, inv.nr. 1 (*nr. 1135*).

HAARLEM

- RA, collectie Aanwinsten: nr. 35 (*nr. 1135*).
- RA, collectie kopieën Leen- en Registerkamer van Holland: inv.nr. 31 (*nrs. 1403-1404, 1433-1434, 1539*).

HEESWIJK-DINTHER

- Abdij van Berne, abdijarchief: B 12, map Neerpelt (*nr. 1108*).

HERENTALS

- SA, archief St.-Elisabethgasthuis te Herentals: oorkonde ad datum 1281 (*nr. 1211*).

'S-HERTOGENBOSCH

- RA, archief Commissie van Breda: inv.nr. 675 (*nrs. 892, 978, 995, 1039-1040, 1045-1046, 1096, 1146, 1152, 1378, 1399, 1401, 1410, 1425-1426, 1436*).
- RA, archief Raad van Brabant: inv.nr. 788, nr. 454 (*nrs. 927, 972*); inv.nr. 788, nr. 498 (*nrs. 1046, 1096, 1401*); inv.nr. 788, nr. 1141 (*nrs. 892, 1040, 1399*); inv.nr. 788, nr. 1446 (*nr. 1198*); inv.nr. 788, nr. 1817 (*nrs. 892, 1410*); civiele processtukken, inv.nr. 800 (*nrs. 909, 1087, 1094*); oud inv.nr. R 1372 (*nr. 1152*).
- RA, archieven van de rentmeesters van prins Frederik en hun opvolgers: inv.nr. 1224, nr. 2 (*nr. 972*).

- RA, archief Wilhelmiënklooster te Huijbergen: inv.nr. 41 (*nr. 1459*).
- RA, collectie Cuypers van Velthoven (*zie ook* Breda, GA, afd. IV-1, collectie Havermans, suppl. 1980): inv.nr. 236 (*nr. 1272*); inv.nr. 513 (*nr. 1272*); inv.nr. 568 (*nr. 1003*); inv.nr. 569 (*nr. 1249*); inv.nr. 1227 (*nr. 1152*); inv.nr. 1609 (*nrs. 1125, 1128, 1177, 1218*); inv.nr. 2053 (*nr. 1383-1384*); inv.nr. 3381, nr. 13 (*nr. 1476*); inv.nr. 3486 (*nr. 1123*); huidig inv.nr. onbekend (oud nr. 166) (*nr. 1338*).
- RA, collectie Van der Poest-Clement: voorl. inv.nr. 12 (*nr. 1264*).
- RA, collectie Rijksarchief: nr. 1 (*nr. 900*).

HEVERLEE

- Abdij van Park, abdijsarchief: inv.nr. R VII-23 (*nrs. 896, 1056*); inv.nr. R VII-24 (*nrs. 896-897, 908, 916, 1056, 1376- 1377*); inv.nr. R VII-26 (*nrs. 896-897, 898-899, 903, 908, 916*); inv.nr. R VII-30 (*nr. 896*); inv.nr. R VII-33 (*nrs. 897, 908, 1036*); s.n. (Van Waefelghem, *Inventaire des chartes de l'abbaye du Parc*, [z.d.]) (*nr. 898*).
- Abdij van Park, abdijsarchief, oorkondenverzameling: inv.nr. 2 (*nr. 896*); inv.nr. 11 (*nr. 908*); inv.nr. 18 (*nr. 916*).

HOOGSTRATEN

- GA, archief van de parochie Meerle (*nr. 1025a*).

HUIJBERGEN

- Wilhelmiënmuseum, archief Wilhelmiënklooster te Huijbergen, deel zonder signatuur = [*Register van den convente van Huijbergen*] (*nrs. 1053, 1150, 1175-1176, 1214-1215, 1332-1333, 1392, 1411*); deel zonder signatuur = *Registrum locationis villarum nostrarum* (*nrs. 1053, 1150, 1175-1176, 1214-1215, 1332-1333, 1392, 1411*); losse stukken, bundel A, nr. 1a (*nr. 1053*); losse stukken, bundel A, nr. 1b (*nr. 1053*); losse stukken, bundel P, nr. 1 (*nr. 1176*); losse stukken, bundel P, nr. 2 (*nr. 1176*); losse stukken, bundel P, nr. 3 (*nr. 1176*); losse stukken, bundel P, nr. 4 (*nr. 1176*); losse stukken, bundel P, nr. 5 (*nr. 1176*); losse stukken, bundel P, nr. 7a (*nr. 1072*); losse stukken, bundel P, nr. 7b (*nr. 1072*); losse stukken, bundel P, nr. 8 (*nrs. 1073, 1160, 1187*); losse stukken, bundel P, nr. 9 (*nr. 1411*); losse stukken, bundel P, nr. 10 (*nr. 1392*); losse stukken, bundel V (Varia), nr. VII.1 (*nrs. 1160, 1187*).

LEEWARDEN

- PB, Hs 1689 (*nr. 972, 1155, 1195*).

LEIDEN

- UB, hs. BPL: nr. 938, I (*nrs. 892, 1001, 1295, 1515*).

LIÈGE (LUIK)

- RA, Kerkelijke archieven, archief kapittel Ste.-Croix te Luik: inv.nr. 5 (*nrs. 893, 970*).

LILLE (RIJSEL)

- AdN: B 19466, bundel Recueil sur le clergé des Pays-Bas (*nr. 917*).
- AdN, archief bisdom Cambrai: inv.nr. 3G 405 (dossier Wavre-Notre-Dame), charter nr. 8162 (*nr. 1019*); charter nr. 8165 (*nr. 1020*); inv.nr. 3G 538 (*nrs. 1019-1020*).

- AdN, archief Rekenkamer van Lille: inv.nr. B 130 (*nr. 1173*); inv.nr. B 398 (Mariages 1251-1287), nr. 1085bis (*nr. 1173*); inv.nr. B 1561 (*nr. 1062*); inv.nr. B 1585 (*nr. 1433-1434, 1539*).
- AdN, premier cartulaire de Flandre (*nr. 1306*); cartularium nr. 2 (*nr. 1306*).

LONDEN

- British Library, Department of Manuscripts, additions: nr. 16953 (*nrs. 898-899, 903, 916*).
- PRO, archief van de Exchequer, Treasury of Receipt, E 36, Miscellaneous Books: nr. 274 (*nr. 1185*).

LUIK *zie* LIÈGE

LUXEMBURG

- AN, A XXIX, archief St.-Willibrordusabdij van Echternach: charter ad datum 4 februari 1471 (*nr. 888*).
- Groothertogelijk Instituut, Historische sectie: Abteilung 15, hs. nr. 265 (*nrs. 888, 913*).

SINT-MAARTENSDIJK (THOLEN)

- GA, oud-archief stad Tholen: voorl. inv.nr. 457 (*nr. 1295*); voorl. inv.nr. 745 (*nr. 1295*); voorl. inv.nr. 746 (*nr. 1295*); zonder inv.nr. (reg. nr. 2) (*nr. 1295*); zonder inv.nr. (reg. nr. 8) (*nr. 1295*); zonder inv.nr. (reg. nr. 22) (*nr. 1295*).

MAASTRICHT

- RA, archief abdij van Thorn, A (HABETS, *Archieven kapittel Thorn*, voorl. inv.nrs.): inv.nr. 13 (*nr. 973*); inv.nr. 20 (*nr. 996*); inv.nr. 26 (*nr. 1039*); inv.nr. 27 (*nr. 1040*); inv.nr. 28 (*nr. 1044*); inv.nr. 32 (*nr. 1049*); inv.nr. 54 (*nr. 1152*); inv.nr. 54 (*nr. 1152*); inv.nr. 55 (*nr. 1195*); inv.nr. 61 (*nr. 1216*); inv.nr. 63 (*nr. 1334*); inv.nr. 79 (*nr. 1381*); inv.nr. 81 (*nr. 1400*); inv.nr. 101 (*nrs. 1435-1436, 1439, 1442-1443*)
- RA, archief abdij van Thorn, B (HABETS - FLAMENT, *Archieven kapittel Thorn*, voorl. inv.nrs): inv.nr. 1628 (*nrs. 1046, 1096, 1152, 1401, 1425, 1435, 1439, 1446*); inv.nr. 1629 (*nrs. 892, 973, 996, 1040, 1152, 1410, 1438*); inv.nr. 1630 (*nrs. 1152, 1410*); inv.nr. 1631 (*nr. 996*); inv.nr. 1639 (*nr. 1381*); inv.nr. 2035 (*nrs. 1046, 1049, 1399, 1426*); inv.nr. 2045 (*nr. 892*); inv.nr. 2218 (*nr. 995*); inv.nr. 2219 (*nr. 1039*); inv.nr. 2220 (*nr. 1040*); inv.nr. 2221 (*nr. 1045*); inv.nr. 2222 (*nr. 1060*); inv.nr. 2223 (*nr. 1146*).
- RA, archief abdij van Thorn, C (voorheen Brussel, ARA, Kerkelijke archieven van Brabant; D'HOOP, *Archives ecclésiastiques*, voorl. inv.nrs.): inv.nr. 18782 (*nr. 1500*); inv.nr. 18783 (*nrs. 978, 1039, 1046, 1096, 1152, 1399, 1401, 1410, 1425-1426, 1436, 1447*); inv.nr. 18784 (*nrs. 892, 978, 995, 1152*); inv.nrs. 18785/1-4 (*nr. 892*); inv.nr. 18786 (*nr. 892*); inv.nrs. 18795-18796 (*nr. 892*); inv.nr. 18854 (*nr. 996*); inv.nr. 18994 (*nrs. 995, 1146*); inv.nr. 19170 (*nrs. 1039, 1045, 1060*); inv.nr. 19221 (*nr. 1046*); inv.nr. 19231/19 (*nr. 892*); inv.nr. 19231/34-37 (*nr. 892*); inv.nr. 19232 (*nr. 978*); inv.nr. 19233 (*nrs. 978, 1039-1040, 1045, 1049, 1060, 1399, 1426, 1436, 1447*); inv.nr. 19234 (*nr. 1436*); inv.nr. 19249 (*nr. 978*).
- RA, archief abdij van Thorn: thans onvindbaar (*nr. 892*).

MECHELEN

- Archief aartsbisdom Mechelen-Brussel, archief abdij St.-Cornelius en St.-Cyprianus te Ninove, niet geïnventariseerd: cartularium nr. 1 (*nrs. 1212, 1263, 1270, 1305-1306*); cartularium nr. 2 (*nrs. 1212, 1263, 1305-1306*); cartularium nr. 3 (*nr. 1287*).
- Archief aartsbisdom Mechelen-Brussel, archief abdij Kortenberg: inv.nr. 1 (*nr. 954*).
- Archief aartsbisdom Mechelen-Brussel, archief Groot begijnhof Mechelen, collectie Nalatenschap De Ridder: notitieschriften over de Mechelse begijnhoven, karton 2, 1e schrift (*nr. 1133*).
- Archief aartsbisdom Mechelen-Brussel, archief abdij van Villers, inv.nr. III.4.4, oorkonde nr. 126 (*nr. 948*).
- SA aanwinst 1992/1993 (voorheen Antwerpen, RA, oud archief stad Mechelen, nr. 2bis (aanwinst 1956; nog eerder Brussel, ARA, verzameling Handschriften, nr. 5bis)) (*nr. 1033*).
- SA, archief OCMW Mechelen, archief begijnhof Mechelen, registers en documenten: nr. 9436 (*nr. 1133*).

MIDDELBURG

- RA, archief O.L.V.-abdij te Middelburg: nr. 60 (inv.nr. 181) (*nr. 1109*); nr. 65 (inv. nr. 181) (*nr. 1116*); nr. 66 (inv.nr. 181) (*nr. 1119*); nr. 755 (inv.nr. 182) (*nr. 1109*); nr. 756 (inv.nr. 182) (*nr. 1116*).
- RA, archief Rekenkamer van Zeeland (voorheen restant Rekenkamer A): voorl. inv.nr. 452 (reg. nrs. 1 en 5) (*nr. 1135*).
- RA, verzameling charters en papieren afkomstig van jhr. A.W. van Borssele: inv.nr. 115 (*nr. 1404*).
- RA, verzameling handschriften: nr. 1082, tweede stuk (*nr. 1518a*).

MONS (BERGEN)

- AE, archief abdij Bonne-Espérance te Vellereille-les-Brayeux: inv.nr. 2 (*nr. 904*); (aanwinst 1890) [verbrand in mei 1940] (*nr. 904*).
- AE, Trésorerie des comtes de Hainaut: chartier, nr. 479 (*nr. 1539*).

OOSTERHOUT

- klooster St.-Catharinadal, kloosterarchief: Bundels brieven, I: nr. 4a (*nr. 1489*); nr. 4b (*nr. 1489*); nr. 5 (*nr. 1544*); nr. 13 (*nr. 1237*); nr. 14 (*nr. 1351*); nr. 15 (*nr. 1496*); Charters: nr. 1 (*nr. 1101*); nr. 2 (*nr. 1105*); nr. 3 (*nr. 1108*); nr. 4 (*nr. 1188*); nr. 5 (*nr. 1196*); nr. 5b (*nr. 1237*); nr. 5bis (*nr. 1237*); nr. 5c (*nr. 1233*); nr. 6 (*nr. 1236*); nr. 6b (*nr. 1238*); nr. 7 (*nr. 1239*); nr. 9 (*nr. 1240*); nr. 10 (*nr. 1241*); nr. 11 (*nr. 1242*); nr. 11a (*nr. 1243*); nr. 11b (*nr. 1247*); nr. 12 (*nr. 1252*); nr. 13 (*nr. 1254*); nr. 14 (*nr. 1255*); nr. 14b (*nr. 1267*); nr. 14cis (*nr. 1309*); nr. 14c (*nr. 1278*); nr. 14d (*nr. 1351*); nr. 14e (*nr. 1351*); nr. 15a (*nr. 1356*); nr. 15b (*nr. 1373*); nr. 16a (*nr. 1455*); nr. 16b (*nr. 1485*); nr. 16c (*nr. 1487*); nr. 17a (*nr. 1489*); nr. 17b (*nr. 1496*); nr. 17c (*nr. 1498*); nr. 18a (*nr. 1517*); nr. 18b (*nr. 1543*); nr. 18c (*nr. 1544*); nr. 19 (*nr. 1498*); nr. 30 (*nr. 1106*); nr. 151 (*nr. 1196*); Manualen en registers: voorl. nr. 137 (*nrs. 1236-1237, 1239, 1243, 1247, 1252, 1487, 1498, 1517*); voorl. nr. 138 (*nrs. 1236-1237, 1239, 1241-1243, 1252, 1309, 1487, 1498*); voorl. nr. 139 (*nrs. 1236-1237, 1239, 1241-1243, 1252, 1309, 1498*); voorl. nr. 140 (*nrs. 1101, 1105-1106, 1108, 1188, 1190, 1196-1197, 1233, 1237, 1239, 1242, 1254-1255, 1267, 1278, 1351, 1356, 1373, 1455, 1485, 1543-1544*).

- StrA, oud-archief gemeente Oosterhout: voorl. inv.nr. 6 (*nr. 1043*); voorl. inv.nr. 10 (*nr. 1043*); voorl. inv.nr. 116 (*nrs. 927, 972, 1043*); voorl. inv.nr. 117 (*nrs. 927, 972, 1043*); charter voorl. zonder inv.nr. (*nr. 972*).

PARIS

- AN: M 13, inv.nr. 1 (*nr. 1365*); S 5255, nr. 1/2 (*nr. 918*); S 5255, nr. 1/3 (*nr. 940*); S 5255, nr. 8/1 (*nr. 979*); S 5255, nr. 8/2 (*nr. 980*); S 5255, nr. 8/3 (*nr. 997*); S 5255 (niet meer voorhanden) (*nr. 1035*).
- BN, Manuscrits Latins: nr. 4039 (*nr. 1007*); Nouvelles Acquisitions 2505 (*nr. 908*).

PISA

- Archivio di Stato, Diplomatico, verzameling Roncioni: nr. 622 (*nr. 1514a*).

ROME

- Archivio Segreto Vaticano, Instrumenta Miscellanea: nr. 6410 (*nr. 892*).
- Archivio Segreto Vaticano, Registri Vaticani: inv.nr. 21 (*nrs. 1001a-c*); inv.nr. 21A (*nr. 1007*).

RIJSEL *zie* LILLE

TILBURG

- Bibliotheek KUB, Brabant-Collectie: KHS C27 (*nr. 892*); KHS C137 (*nr. 1272*).

TRIER

- Stadtbibliothek, Urkunde M 20 (*nr. 913*).

UTRECHT

- RA, archief Domkapittel: inv.nr. 57 (*nrs. 1269, 1285*); inv.nr. 1392 (*nrs. 1269, 1285*); inv.nr. 1393, charter nr. 3 (*nr. 1285*); inv.nr. 1396 (*nr. 1269*); inv.nr. 2282 (*nrs. 1269, 1285*); inv.nr. 2284 (*nrs. 1269, 1285*).
- RA, archief kapittel van Oudmunster: inv.nr. 935 (*nr. 1285*); inv.nr. 1628, charter nr. 4 (*nr. 1285*).
- RA, archief St.-Laurensabdij van Oostbroek te De Bilt: inv.nr. 11 (*nr. 894*); inv.nr. 12 (*nr. 894*).
- RA, verzameling Buchel Booth: voorl. inv.nr. 6 (*nr. 1285*); voorl. inv. 31 (*nr. 1269*).
- RA, verzameling Van Winssen: inv.nr. 8 (*nrs. 1269, 1285*).
- Rijksmuseum Het Catharijneconvent: collectie Warmond, hs. nr. 92 F 14 (*nr. 892*).

VELLEREILLE-LES-BRAYEUX (ESTINNES)

- Petit Séminaire (Collège) de Bonne-Espérance, archief van de voormalige abdij Bonne-Espérance: ongenummerd achttiendelig cartularium (*nr. 904*).

WENEN

- Deutschordenszentralarchiv (DOZA): Abteilung Handschriften, nr. 93 (*nr. 1409*).
- Haus-, Hof- und Staatsarchiv, Bestand Reichshofrat: Confirmationes privilegiorum lateinischer Expedition, Karton 5/3 (*nr. 890*).

WESTERLO

- Abdij van Tongerlo, abdijsarchief: inv.nr. 7 (*nr. 1383-1384*); I, inv.nr. 8 (*nr. 909*); I, inv.nr. 10 (*nr. 910*); I, inv.nr. 11 (*nr. 911*); I, inv.nr. 25 (*nr. 910*); I, inv.nr. 26 (*nr. 913*); I, inv.nr. 45 (*nr. 930*); I, inv.nr. 47 (*nr. 923*); I, inv.nr. 49 (*nr. 929*); I, inv.nr. 50 (*nr. 932*); I, inv.nr. 61 (*nr. 939*); I, inv.nr. 62 (*nr. 942*); I, inv.nr. 66 (*nr. 944*); I, inv.nr. 67 (*nr. 947*); I, inv.nr. 76 (*nr. 953*); I, inv.nr. 81 (*nr. 956*); I, inv.nr. 93 (*nr. 959*); I, inv.nr. 110 (*nr. 976*); I, inv.nr. 112 (*nr. 979*); I, inv.nr. 113 (*nr. 980*); I, inv.nr. 114 (*nr. 981*); I, inv.nr. 117 (*nr. 983*); I, inv.nr. 162b (*nr. 1059*); I, inv.nr. 163 (*nr. 1061*); I, inv.nr. 166 (*nr. 1065*); I, inv.nr. 170 (*nr. 1087*); I, inv.nr. 171 (*nr. 1094*); I, inv.nr. 181 (*nr. 1200*); I, inv.nr. 198 (*nr. 1232*); I, inv.nr. 208 (*nr. 1258*); I, inv.nr. 232 (*nr. 1342*); I, inv.nr. 245 (*nr. 1383-1384*); I, inv.nr. 247 (*nr. 1383-1384*); I, inv.nr. 268 (*nrs. 929, 1342, 1418*); I, inv.nr. 295 a (*nr. 1460*); I, inv.nr. 307 (*nr. 1488*); I, inv.nr. 313 (*nrs. 1488, 1491*); I, inv.nr. 316 (*nr. 1493*); I, inv.nr. 333a (*nr. 1533*); II, inv.nr. 1 (*nr. 909-911, 913, 923, 929-933, 939, 942, 944, 947, 949, 953, 956, 959, 976, 979-981, 983, 1059, 1061, 1065, 1087, 1094, 1200, 1232, 1258, 1342, 1383-1384, 1460, 1488, 1493, 1533*); II, inv.nr. 3 (*nrs. 909-911, 913, 923, 929-933, 939, 942, 944, 947, 949, 953, 956, 959, 976, 979-981, 983, 1059, 1061, 1065, 1087, 1094, 1200, 1232, 1258, 1342, 1383-1384, 1460, 1488, 1493, 1533*); IV, hss. inv.nr. 75, bundel nr. 65 (*nrs. 911, 913, 953*).

ZEVENBERGEN

- RAWB, archief dorpsbestuur van de vrijheid Etten, Leur en Sprundel: inv.nr. 279 (*nrs. 1177, 1396, 1538*); collectie P. Nuyts: inv.nr. 3802 (*nrs. 888, 892, 924-925, 1043, 1078, 1087, 1152, 1177, 1218, 1249, 1299, 1396, 1415, 1438, 1538*); collectie Nuyts-Cornkoper: inv.nr. 2943 (*nr. 1078*).
- RAWB, archief hervormde gemeente Etten: inv.nr. 910 (*nrs. 888, 892, 924-925, 1043, 1078, 1087, 1152, 1177, 1218, 1249, 1299, 1396, 1415, 1438, 1538*).
- RAWB, stadsarchief Steenberg: inv.nr. 1 (*nrs. 1111, 1280, 1298, 1374, 1492, 1519-1520*); inv.nr. 2 (*nrs. 1519-1520*); inv.nr. 3 (*nrs. 1111, 1280, 1298, 1374, 1492, 1519-1520*); inv.nr. 7 (*nr. 1492*).

Verklarende lijst van verkort aangehaalde werken

AARTS, *in Opera Omnia*

B. Aarts, 'Ansfried, graaf en bisschop. Een stand van zaken', J. Coolen en J. Forschelen red., 'Opera Omnia' II. Een verzameling geschied- en heemkundige opstellen. Thorn 1994, p. 7-85.

AASS

Acta Sanctorum quotquot toto orbe coluntur, vel a catholicis scriptoribus celebrantur, quae ex latinis et graecis aliarumque gentium antiquis monumentis collegit, digessit, notis illustravit. Antverpiae etc. 1643-.

Acta Bruxellensia

Acta historica Bruxellensia; travaux de l'Institut d'Histoire de l'Université Libre de Bruxelles. Bruxelles, 1 (1967) - 4 (1981).

AHEB

Analectes pour servir à l'histoire ecclésiastique de la Belgique. Louvain, Bruxelles, 1 (1864) - 40 (1914).

Analecta Bollandiana

Analecta Bollandiana. 1-, Paris etc., 1882-.

Analecta Praemonstratensia

Analecta Praemonstratensia; (periodicum trimestriale); [ed.] Commissio historica Ordinis Praemonstratensis. Tongerloae etc., 1 (1925) -.

Analectes de l'ordre de Prémontré

Analectes de l'ordre de Prémontré. Louvain, 1 (1905) - 10 (1914-1919).

APPELT, *MGH DD reg. et imp., X-1*

Die Urkunden der deutschen Könige und Kaiser. Zehnter Band, erster Teil, Die

Urkunden Friedrichs I. 1152-1158; bearb. von Heinrich Appelt unter Mitwirkung von Reiner Maria Herkenrath, Walter Koch, Josef Riedmann, Winfried Stelzer und Kurt Zeillinger. Hannover 1975 (MGH DD reg. et imp., X, 1).

Appeltjes van het Meetjesland

Appeltjes van het Meetjesland; jaarboek van het Heemkundig Genootschap van het Meetjesland. Evergem, later Maldegem, 1 (1949) -.

Archief geschiedenis katholieke kerk in Nederland

Archief voor de geschiedenis van de Katholieke Kerk in Nederland. Utrecht, I (1859) -.

Archives, bibliothèques et musées de Belgique

Archives, bibliothèques et musées de Belgique. Bruxelles, 1 (1928) - 33 (1962); *voortzetting van*: Archives et bibliothèques de Belgique; *voortgezet als*: Archives et bibliothèques de Belgique / Archief- en bibliotheekwezen in België.

VAN DER AURA, *Geschiedkundige bijdragen St. Catharinadal*

Geschiedkundige bijdragen betreffende het Norbertinessen klooster van St. Catharinadal; [uitg.] door V. van der Aura. Amsterdam 1894.

BALUZE, *Histoire généalogique de la maison d'Auvergne*

Etienne Baluze, Histoire généalogique de la maison d'Auvergne, justifiée par chartres, titres, histoires anciennes et autres preuves authentiques. 2 dln., Paris 1708.

BCRA(L)O

Procès-verbaux des séances [de la] Commission royale pour la publication des anciennes lois et ordonnances de la Belgique. Bruxelles, 1 (1848) - 8 (1906-1908); *voortgezet als*: Bulletin de la Commission royale des anciennes lois et ordonnances de Belgique. Bruxelles, 9 (1909-1912) - 14 (1932-1933); *en tevens als*: Handelingen van de Koninklijke commissie voor de uitgave der oude wetten en verordeningen van België. Brussel, 15 (1933-1936) -.

BCRH

Compte rendu des séances de la Commission royale d'histoire; ou recueil de ses bulletins; 5 séries. Bruxelles, 1 (1834) - 71 (1902); *voortgezet als*: Bulletin de la Commission royale d'histoire. Bruxelles, 72 (1903) - 99 (1935); *en tevens als*: Handelingen van de Koninklijke commissie voor geschiedenis. Brussel, 100 (1936) - (Académie Royale de Belgique; Koninklijke Belgische Academie).

BERGER, Registres d'Innocent IV

Les Registres d'Innocent IV; Recueil des bulles de ce pape, publiées ou analysées d'après les manuscrits originaux du Vatican et de la Bibliothèque Nationale par Elie Berger. 4 dln., Paris 1881-1919 (Bibliothèque des Écoles françaises d'Athènes et de Rome).

VAN DEN BERGH, OHZ

Oorkondenboek van Holland en Zeeland; uitg. van wege de Koninklijke academie van wetenschappen; eerste afdeling, tot het einde van het Hollandsche huis; bewerkt door L.Ph.C. van den Bergh. Amsterdam, 2 dln., 's Gravenhage 1866 (1868)-1873.

VAN DEN BERGH, Register Hollandsche en Zeeuwsche oorkonden

Register van Hollandsche en Zeeuwsche oorkonden, die in de Charterboeken van

Van Mieris en Kluit ontbreken; eerste afdeling, tot het uitsterven van het Hollandsche huis; op gezag der Koninklijke Akademie van Wetenschappen verzameld door L.Ph.C. van den Bergh. Amsterdam 1861.

BERNARD, Recueil des traites

[J. Bernard], Recueil des traites de paix, de trêve --- et d'autres actes publics ---; faits entre les empereurs, rois, républiques, princes et autres parties du monde ---; le tout redigé par ordre chronologique ---. t. I, Amsterdam etc. 1700.

BERTHEL'S, in Revue d'histoire et d'archéologie, II

Ch. B[erthels], 'Documents provenant de l'ancienne abbaye de Saint-Bernard', Revue d'histoire et d'archéologie 2 (Bruxelles 1860), p. 392-398.

BETERAMS, Antwerpse schepenbrieven

Gaston Beterams, Antwerpse schepenbrieven bewaard op het Rijksarchief te Antwerpen 1300-1794. Brussel 1959.

BEYER – ELTESTER – GOERZ, Urkundenbuch Coblenz und Trier

Urkundenbuch zur Geschichte der jetzt die preussischen Regierungsbezirke Coblenz und Trier bildenden mittelrheinischen Territorien; aus den Quellen hrsg. [bearb.] von Heinrich Beyer, Leopold Eltester und Adam Goertz. 3 dln., Coblenz 1860-1874.

BEZEMER, Oude rechten van Steenberg

Oude rechten van Steenberg; uitg. door W. Bezemer. 's-Gravenhage 1897 (OVR, eerste reeks, nr. 20).

BGHB

Bijdragen tot de geschiedenis bijzonderlijk van het aloude hertogdom Brabant; uitg. door P.J. Goetschalckx. Hoogstraten enz., 1 (1902) - 13 (1914); *voortgezet*

- als: Bijdragen tot de geschiedenis (; bijzonderlijk (inzonderheid) van het oud herzogdom Brabant). Antwerpen enz., nieuwe en 3e reeks, 14 (1922) - 31 (1940); [32] (1949) - 51 (1968); 52 (1969) -; *vanaf 54 (1971) zonder ondertitel.*
- Bibliothèque Norbertine*
Bibliothèque Norbertine; revue historique et religieuse. Anvers, 1 (1900) - 6 (1904); *voortgezet als: Revue de l'Ordre de Prémontré et de ses missions; Bibliothèque Norbertine.* Louvain, 7 (1905) -.
- BIJSTERVELD, in *Analecta Praemonstratensia, LXXIII*
Arnoud-Jan A. Bijsterveld, 'Dona dantes et vota voventes. De stichting en dotatie van het norbertijnenklooster te Postel (1128/1138-1179)', *Analecta Praemonstratensia* 73 (1997), p. 5-47.
- BIJSTERVELD, *Laverend tussen Kerk en wereld*
A.J.A. Bijsterveld, *Laverend tussen Kerk en wereld. De pastoors in Noord-Brabant 1400-1570.* Amsterdam 1993.
- BLOK, in *NAB, I*
P.J. Blok, 'De stichtingsoorkonde van Thorn', *NAB* 1 (1892), p. 29-36.
- BMHG*
Bijdragen en medede(e)lingen van het Historisch genootschap (gevestigd te Utrecht). Utrecht enz., 1 (1877) - 82 (1968); *voortgezet als: Bijdragen en mededelingen betreffende de geschiedenis der Nederlanden.* Utrecht, 83 (1969) -.
- BOEREN, *De heren van Breda en Schoten*
P.C. Boeren, *De heren van Breda en Schoten ca. 1100-1281.* Leiden 1965.
- BOEREN, in *Jaarboek De Ghulden Roos, XXV*
P.C. Boeren, 'Van Haviksdonk tot Roosendaal', *Jaarboek De Ghulden Roos* 25 (1965), p. 65-94.
- BOEREN, in *Jaarboek De Oranjeboom, XVII*
P.C. Boeren, 'De eerste dynastie van Breda (ca. 1100-1281)', *Jaarboek De Oranjeboom* 17 (1964), p. 1-29.
- BOEREN, in *Jaarboek De Oranjeboom, XVIII*
P.C. Boeren, 'Waar lag Bruhames?', *Jaarboek De Oranjeboom* 18 (1965), p. 77-88.
- BOEREN, in *Jaarboek De Oranjeboom, XIX*
P.C. Boeren, 'Over de verpandingen der heerlijkheid Breda (1272-1277)', *Jaarboek De Oranjeboom* 19 (1966), p. 105-122.
- BOEREN, in *Jaarboek De Oranjeboom, XXII*
P.C. Boeren, 'Hendrik van Schoten en Breda als graaf (burggraaf) van Mecklenburg 1160-1164', *Jaarboek De Oranjeboom* 22 (1969), p. 148-157.
- BÖHMER, *Regesta imperii*
Regesta imperii inde ab anno MCCXLVI usque ad annum MCCCXIII. Die Regesten des Kaiserreichs unter Heinrich Raspe, Wilhelm, Richard, Rudolf, Adolf, Albrecht und Heinrich VII., 1246-1313; neu bearb. von J.F. Böhmer. Stuttgart 1844.
- BÖHMER, *Regesta chronologico-diplomatica regum*
Regesta chronologico-diplomatica regum atque imperatorum Romanorum inde a Conrado I. usque ad Heinricum VII. Die Urkunden der römischen Könige und Kaiser von Conrad I. bis Heinrich VII., 911-1313; in kurzen Auszügen -- --; [hrsg.] von J.F. Böhmer. Frankfurt am Main 1831.
- BÖHMER – FICKER – WINKELMANN, *Regesten des Kaiserreichs*

- Die Regesten des Kaiserreichs unter Philipp, Otto IV., Friedrich II., Heinrich (VII.), Conrad IV., Heinrich Raspe, Wilhelm und Richard, 1198-1272; nach der Neubearb. und dem Nachlasse J.F. Böhmer's neu hrsg. und erg. von J. Ficker und E. Winkelmann; 3 Bde (5 Abth.). Innsbruck 1881-1901.
- BÖHMER – VON OTTENTHAL, *Regesten sächsischen Hause*
Die Regesten des Kaiserreichs unter den Herrschern aus dem saechsischen Hause, 919-1024; nach J.F. Böhmer neu bearb. von E. von Ottenthal; 1. Lief. [919-973] Innsbruck 1893 (J.F. Böhmer, Regesta imperii, II).
- BÖHMER – ZINSMAYER, *Regesten des Kaiserreichs 1198-1272*
Die Regesten des Kaiserreichs unter Philipp, Otto IV., Friedrich II., Heinrich (VII.), Conrad IV., Heinrich Raspe, Wilhelm und Richard, 1198-1272; nach der Neuarb. und dem Nachlasse J.F. Böhmer's neu hrsg. und erg. von J. Ficker und E. Winkelmann; IV (6. Abt.), Nachträge und Ergänzungen bearb. von P. Zinsmaier. Köln-Wien 1983 (J.F. Böhmer, Regesta imperii, V).
- BONAINI, *Acta Henrici VII*
Francisco Bonaini<o>, Acta Henrici VII Romanorum imperatorum et monumenta quaedam alia suorum temporum historiam illustrantia [ed. Petrus Berti], 2 partes in 1 t. Florentiae 1877. Neudruck Aalen 1970.
- BONENFANT, in *RBPH, XIX*
P. Bonenfant, 'La date de la mort de Godefroid Ier, duc de Brabant', *RBPH* 19 (1940), p. 135-150.
- DE BORMAN, in *Bulletin de l'Institut archéologique Liégeois, V*
Camille de Borman, 'Histoire du Château de Colmont', *Bulletin de l'Institut archéologique Liégeois* 5 (1862), p. 97-165.
- BORMANS – HALKIN, *Table chronologique* zie WAUTERS, *Table chronologique, XI, 1e-3e part.*
- VAN DEN BOSCH – GRASWINCKEL, *Oud-archief weeshuys*
A.E.R. van den Bosch en D.P.M. Graswinckel, Het oud-archief van "het arme weeshuys der kercken ende der stad van Breda"; 1606-1887; met regestenlijst van het jaar 1308 af. Z.p. 1939.
- Brabants Heem*
Brabants Heem; tweemaandelijks (driemaandelijks) tijdschrift voor Brabants(e) heem- en oudheidkunde. Z.pl., 1 (1948 en 1949) - 25 (1973); 26 (1974) - (Uitg. vanwege (door) de stichting Brabants Heem).
- BREKELMANS, *De Belgische enclaves*
F.A. Brekelmans, De Belgische enclaves in Nederland. Bijdragen tot de rechtsgeschiedenis van Baarle-Hertog en Baarle-Nassau. Tilburg 1965 (Bijdragen tot de geschiedenis van het zuiden van Nederland, 4; ook *verschenen als* Proefschrift Nijmegen).
- BREKELMANS, in *Gilze duizend jaar*
A.J. Brekelmans, 'Verkenningen in de middeleeuwen', A.J. Brekelmans [e.a.], *Gilze duizend jaar*. Bijdrage tot de geschiedenis van Gilze. Gilze 1992, p. 12-57.
- BREKELMANS, in *Opstellen Hermesdorf*
F.A. Brekelmans, 'De Antiqua Kora van Steenberg en haar herkomst', *Opstellen over recht en rechtsgeschiedenis, aangeboden aan B.H.D. Hermesdorf, ter gelegenheid van zijn aftreden als hoogleraar in Romeins en Oud-Vaderlands recht aan de Katholieke Universiteit te Nijmegen*. Deventer 1965, p. 21-38.
- BREKELMANS, in *Jaarboek De Oranjeboom, XXXII - XXXIII*
F.A. Brekelmans, 'Aantekeningen over de oorkonden van Arnoud van Leuven en

- Ysabella van Breda als heer en vrouwe van Breda, 1268-1282', *Jaarboek De Oranjeboom* 32-33 (1979-1980), p. 167-192.
- DE BRÉQUIGNY, *Diplomata ad res Francicas spectantia*
 Diplomata, chartae, epistolae et alia documenta ad res Francicas spectantia; ex diversis regni exterarumque regionum archivis ac bibliothecis — — — eruta; ed. L.-G. de Bréquigny et J.G. la Porte du Theil. I, Parisiis 1791.
- DE BRÉQUIGNY – PARDESSUS, *Diplomata ad res Gallo-Francicas spectantia*
 Diplomata, chartae, epistolae, leges aliaque instrumenta, ad res Gallo-Francicas spectantia, prius collecta a VV. CC. De Brequigny et La Porte du Theil, nunc nova ratione ordinata, plurimumque aucta jubente ac moderante, academia inscriptionum et humaniorum litterarum edidit J.M. Pardessus, ejusdem academiae sodalis; tomus secundus, Instrumenta ab anno 628 ad annum 751, Lutetiae Parisiorum 1849.
- BRESSLAU, *Handbuch der Urkundenlehre*
 H. Bresslau, Handbuch der Urkundenlehre für Deutschland und Italien; I, 3. Aufl., II-1, 3. Aufl., II-2, 2. Aufl.; hrsg. von H.W. Klewitz; *Register* zusammengest. von H. Schultze; Berlin 1958-1960³.
- BROEDERS, in *Jaarboek De Oranjeboom*, XXIV
 J.M.H. Broeders, 'Over Servatius, de stichter van Sint Catharinadal', *Jaarboek De Oranjeboom* 24 (1971), p. 13-28.
- BROM, *Bullarium Trajectense*
 Bullarium Trajectense. Romanorum pontificum diplomata quotquot olim usque ad Urbanum papam VI (an. 1378) in veterem episcopatum Trajectensem destinata reperiantur coll. et auspiciis Societatis historicae Rheno-Trajectinae ed. G. Brom, 2 vol., Haga-Comitis 1891-1896.
- BROM, *Regesten sticht Utrecht*
 Regesten van oorkonden betreffende het sticht Utrecht (694-1301); verzameld door G. Brom. 2 dln., Utrecht 1908 (Bijdragen voor een oorkondenboek van het sticht Utrecht).
- BRUGGEMAN, in *BVGO*, 5e reeks, IV
 J. Bruggeman, 'Een onbekende uitgifte tot bedijking van Nieuw-Schakerloo, 1255 juni 25', *BVGO*, 5e reeks, 4 (1917), p. 47-55.
- BUIKS, in *Brabants Heem*, 45
 Chr. Buiks, 'Arena uit 1198 geen "zand" maar "pacht"', *Brabants Heem* 45 (1993), p. 12-14.
- Bulletin IHBR*
 Bulletin de l'Institut Historique Belge de Rome. Bruxelles, Rome 1 (1919) -.
- BURGERS, *Paleografie*
 J.W.J. Burgers, De paleografie van de documentaire bronnen in Holland en Zeeland in de dertiende eeuw. Leuven 1995 (Schrift en Schriftdragers in de Nederlanden in de Middeleeuwen. Paleografie, codicologie, diplomatiek I).
- BUT, *Cronica abbatum de Dunis*
 Cronica abbatum monasterii de Dunis; per fratrem Adrianum But. Brugis 1839 (Recueil de chroniques, chartes et autres documents concernant l'histoire et les antiquités de La Flandre-Occidentale, publié par la Société d'émulation de Bruges, première série, chroniques des monastères de Flandre).
- BUTKENS, *Trophées de Brabant*
 Preuves des trophées de Brabant tirées des registres et archives de diverses églises, trésors de chartes, et bonnes histoires — — —; [publ.] par Ch. Butkens; *met afzonderlijke paginering toegevoegd aan*: Trophées tant sacrés que profanes du duché de Brabant; par F. Cristopre But-

kens. Tome I: Contenant l'origine, succession et descendance des ducs et princes de ceste maison, avec leurs actions plus signalées, ensemble les généalogies de plusieurs ducs, princes, comtes, barons, seigneurs, et nobles, leurs vassals et subiects; avec les preuves servant à l'entière verification. Anvers 1641; [nouv. éd.] A La Haye 1724; t. II, A La Haye 1724; Supplement, t. I-II, A La Haye 1726.

BVGO

Bijdragen voor vaderlandsche geschiedenis en oudheidkunde. Arnhem enz., [1e reeks] 1 (1837) - 8e reeks, 5 (1944); *voortgezet als*: Bijdragen voor de geschiedenis der Nederlanden. 's-Gravenhage enz., 1 (1946) - 22 (1968); *en als*: Bijdragen en mededelingen betreffende de geschiedenis der Nederlanden. Utrecht, 83 (1969) -; *zie ook BMHG*.

CAMPS, *Oorkondenboek Noord-Brabant*
Oorkondenboek van Noord-Brabant tot 1312. I: De meierij van 's-Hertogenbosch (met de heerlijkheid Gemert); bewerkt door H.P.H. Camps. 's-Gravenhage 1979.

CAMPS, *Stadsrecht Den Bosch*

H.P.H. Camps, Het stadsrecht van Den Bosch van het begin (1184) tot het Privilegium Trinitatis (1330). Een exposé met enkele nabeschouwingen. Hilversum 1995 (Middeleeuwse studies en bronnen, 46).

CAMPS, *Stadsrechten*

H.P.H. Camps, De stadsrechten van graaf Willem II van Holland en hun verhouding tot het recht van 's-Hertogenbosch. Utrecht 1948 (Proefschrift Universiteit van Amsterdam).

CAMPS, *Stadsrechten*⁽²⁾

H.P.H. Camps, De stadsrechten van graaf Willem II van Holland; een diplomatische, tekstkritische en historische studie. Hilversum 1989 (Middeleeuwse studies en bronnen, 12).

CARASSO-KOK, *Repertorium*

Repertorium van verhalende historische bronnen uit de middeleeuwen. Heiligenlevens, annalen, kronieken en andere in Nederland geschreven verhalende bronnen; samengesteld door M. Carasso-Kok. 's-Gravenhage 1981 (Bibliografische reeks van het Nederlands Historisch Genootschap, no. 2).

CARTON e.a., *in Fragmenta*

[G. Carton e.a.], 'Breedene', *Fragmenta*, 1e reeks, 10 (aug. 1887), p. 75-77.

TEN CATE, *Notariële archieven*

J.A. ten Cate, De notariële archieven in Noord-Brabant. 's-Gravenhage 1957.

CERUTTI e.a., *Geschiedenis van Breda*

Geschiedenis van Breda; [dl. I] De Middeleeuwen; door F.F.X. Cerutti, D. van Diepen, C.H. Haslinghuis, J.F. Heijbroek, G.J. ter Kuile, M.A. van Nieukerken, pater Placidius O.M.C., A. Weijnen. Tilburg 1952; fotomech. herd., Schiedam 1976.

CERUTTI, *Middeleeuwse rechtsbronnen Breda*

Middeleeuwse rechtsbronnen van stad en heerlijkheid Breda; uitg. door F.F.X. Cerutti. I, Inleiding (en) Rechtsbronnen tot 1405; II, Rechtsbronnen 1405 tot 1477; III, Supplement. Utrecht 1956-1972 (OVR, derde reeks, nrs. 17, 1-2 en 19).

DU CHESNE, *Histoire généalogique des maisons de Guines*

A. du Chesne, Histoire généalogique des maisons de Guines, d'Ardres, de Gand et de Coucy, et de quelques autres familles illustres, qui y ont esté alliées. Le tout justifié par chartes de diverses églises, tiltres, histoires anciennes et autres bonnes preuves. A Paris 1631; *bevat voorts, met aparte paginerig*: [III] Preuves de l'histoire des maisons de Guines, d'Ardres, Gand et Coucy, tirées des chartes de diverses églises, tiltres, histoires et chroniques; [ed.] par A. du Chesne. A Paris 1631.

- CLÉMENT, in *Revue bénédictine*, XXII-XXIII
D. Ambroise Clément, 'Conrad d'Urach, de l'ordre de Cîteaux, légat en France et en Allemagne', *Revue bénédictine* 22 (1905), p. 232-243; 23 (1906), p. 62-81, 373-391.
- COENEN, *Limburgsche oorkonden*
Jos Coenen, *Limburgsche oorkonden*; [Regesten]. 4 dln., Maaseik 1932-1942.
- COLDEWEIJ, *De heren van Kuyc*
J.A. Coldewey, *De heren van Kuyc 1096-1400*. Tilburg 1981 (Bijdragen tot de geschiedenis van het zuiden van Nederland, 50).
- COMMISSARIS, *St. Catharinadal*
Aug. C.J. Commissaris, *St. Catharinadal*. Schets ener geschiedenis van het oudste klooster in Nederland. Breda/Oosterhout 1947.
- CSN
Corpus sigillorum Neerlandicorum. De Nederlandsche zegels tot 1300 afgebeeld en beschreven in opdracht en onder toezicht van de Nederlandsche Koninklijke Akademie van wetenschappen te Amsterdam [door H. Brugmans en K. Heeringa]. 2 dln. (3 bdn.), 's-Gravenhage 1937-1940.
- CUVELIER, *La formation de la ville de Louvain*
M.J. Cuvelier, *La formation de la ville de Louvain*. Bruxelles 1935 (Memoires publiés par l'Académie Royale de Belgique, Classe des lettres, t. X).
- DAILLIEZ, *Les Templiers*
Laurent Dailliez, *Les Templiers*; Flandre, Hainaut, Brabant, Liège et Luxembourg. Nice [1978].
- DARIS, *Histoire de Looz*
Jos. Daris, *Histoire de la bonne ville, de l'église et des comtes de Looz, suivie de biographies lossaines*; 2 dln., Liège 1864-1867.
- DEKKER, *Zuid-Beveland*
C. Dekker, *Zuid-Beveland*. De historische geografie en de instellingen van een Zeeuws eiland in de middeleeuwen. Avec résumé français: Sud Beveland. La géographie historique et les institutions d'une île zélandaise au moyen âge. Assen 1971 (proefschrift Amsterdam; Van Gorcum's historische bibliotheek, 87); Krabbendijke 1982².
- DELAHAYE, *Archief Steenberghe*
A. Delahaye, *Archief van de gemeente Steenberghe*; Ie afd. Oud archief der stad tot 1810. Steenberghe 1963 (Gemeenschappelijk archivariaat "Nassau-Brabant").
- DELAHAYE, in *Publikaties Nassau Brabant*, 6
Albert Delahaye, *Waarheid en legende van de Striene*. [Zevenbergen] 1969 (Publikaties van het Archivariaat "Nassau-Brabant", 6).
- DELAHAYE, in *Publikaties Nassau Brabant*, 9
Albert Delahaye, *De drie heerlijkheden van Zundert*. [Zevenbergen] 1970 (Publikaties van het Archivariaat "Nassau-Brabant", 9).
- DELAHAYE, in *Publikaties Nassau Brabant*, 34
Albert Delahaye, *Uit de oude geschiedenis van Rijsbergen*. Deel I. [Zevenbergen] 1976 (Publikaties van het Archivariaat "Nassau-Brabant", 34).
- DELAHAYE e.a., *Zeven eeuwen Halsteren*
A. Delahaye, J.P. van Dooren en Th. Mooren, *Zeven eeuwen Halsteren*; onder red. van Archivariaat "Nassau-Brabant". Halsteren 1980.
- DESPY, in *Archives, bibliothèques et musées de Belgique*, XXVIII
G. Despy, 'La fondation de l'abbaye de Villers (1146)', *Archives, bibliothèques et musées de Belgique* 28 (1957), p. 3-17.

- DESPY, *Inventaire abbaye de Villers*
 Georges Despy, Inventaire des archives de l'abbaye de Villers. Bruxelles 1959 (Archives générales du royaume; inventaire analytique des archives ecclésiastiques du Brabant, 1e série, abbayes et chapitres, 1).
- DHONDT, *Proloog*
 J. Dhondt, Proloog van de Brabantse geschiedenis. Bergen op Zoom 1952.
- D'HOOP, *Archives ecclésiastiques*
 Alfred d'Hoop, Inventaire général des archives ecclésiastiques du Brabant. 6 dln., Bruxelles 1905-1932.
- DIERCXSENS, *Antverpia Christo nascens*
 Antverpia Christo nascens et crescent per quinque secula, seu Acta ecclesiam Antverpiensem ejusque apostolos et viros pietate conspicuos concernentia usque ad annum 1140; collecta et ordine disposita [per] J[oa]nnem C[arolum] Diercxsens. 3 dln., Antverpiae 1747-1760 (= I); Antverpia Christo nascens et crescens, seu Acta ecclesiam Antverpiensem ejusque apostolos ac viros pietate conspicuos concernentia usque ad seculum XVIII; secundis curis collecta & disposita — — — a Joanne Carolo Diercxsens. 7 dln., Antverpiae 1773² (= II).
- DILLO, *in Middeleeuwen in beweging*
 M. Dillo, 'Enige diplomatische problemen bij de bewerking van de oorkonden voor het Oorkondenboek van Noord-Brabant II', *Middeleeuwen in beweging*. Bewoning en samenleving in het middeleeuwse Noord-Brabant. Bronnen, methodiek, nieuwe resultaten; red. A.-J. Bijsterveld, B. van der Dennen, A. van der Veen. 's-Hertogenbosch 1991, p. 36-43.
- DILLO, *in Datum et actum*
 Martien Dillo, 'De schenking van Ro(n)trudis aan de kerk van Sint Oda. Een diplomatisch onderzoek van een vermelding', Datum et actum. Opstellen aangeboden aan Jaap Kruisheer ter gelegenheid van zijn vijfenzestigste verjaardag; red. D.P. Blok [e.a.]. Amsterdam 1998 (Publicaties van het Meertens Instituut, 29), p. 167-178.
- DILLO – VAN SYNGHEL, *in Van Blauwe Stoep tot Citadel*
 M. Dillo en G.A.M. Van Synghel, 'De valse schenkingsoorkonde van Beatrix van Strijen (1199). Een diplomatisch onderzoek', *Van Blauwe Stoep tot Citadel*. *Varia Historica Brabantica Nova Ludovico Pirenne dedicata*; [red. J.P.A. Coopmans en A.M.D. van der Veen.] 's-Hertogenbosch 1988, p. 21-32.
- DROSSAERS, *Archief Nassauschen Domeinraad*
 S.W.A. Drossaers, Het archief van de(n) Nassaus(ch)e(n) Domeinraad; I, Het archief van den raad en rekenkamer te Breda tot 1581; II, Stukken betreffende de rechten en goederen van Anna van Buren. 2 dln. (10 bdn.), 's-Gravenhage 1948-1955. (Algemeen Rijksarchief).
- DU MONT, *Corps universel diplomatique*
 J. Du Mont, Corps universel diplomatique du droit des gens, contenant vn recueil des traitez d'alliance, de paix, de trêve, de neutralité, de commerce, d'échange, de protection & de garantie, de toutes les conventions, transactions, pactes, concordats, & autres contrats, qui ont été faits en Europe, depuis le règne de l'empereur Charlemagne jusques à présent; avec les capitulations imperiales et royales — — — & en général de tous les titres, sous quelque nom qu'on les désigne, qui peuvent servir à fonder, établir, ou justifier les droits et les intérêts des princes et états de l'Europe; le tout tiré en partie des archives — — —. 8 dln., Amsterdam/La Haye 1726.

ENKLAAR, *Gemeene gronden in Noord-Brabant*

Gemeene gronden in Noord-Brabant in de middeleeuwen; in het licht gegeven door D.Th. Enklaar. Utrecht 1941 (OVR, derde reeks, nr. 9).

ERENS, in *Taxandria*, XXXIV

A. Erens, 'Berner van Rijsbergen schenkt zijn eigendom onder Esschen aan de abdij van Tongerlo, *Taxandria* 34 (1927), p. 310-311.

ERENS, in *Taxandria*, XXXV

A. Erens, 'Charters voor de geschiedenis der parochie Klein-Zundert, *Taxandria* 35 (1928), p. 31-32.

ERENS, *Oorkonden St. Catharinadal*

De oorkonden van het Norbertinessenklooster St. Catharinadal te Breda-Oosterhout; [uitg. door M.]A. Erens. Tongerlo [1928-1931] (*Analecta Praemonstrantia*, 4 (1928) - 7 (1931)).

ERENS, *Oorkonden abdij Tongerlo*

De oorkonden der abdij Tongerlo; tekst-publicatie door M.A. Erens, [vanaf] dl. IV door M.A. Erens† en H.M. Koyen. 4 dln., Tongerlo(o) 1948-1958 (Commissie voor geschiedkundige en folkloristische opzoeken der provincie Antwerpen).

VAN ERMEN, *De landelijke bezittingen*

Eduard van Ermen, *De landelijke bezittingen van de heren van Wezemaal in de Middeleeuwen*. 2 dln., Leuven 1982-1986.

EWALD, *Siegelkunde*

Wilhelm Ewald, *Siegelkunde*. München [etc.] 1914 (*Handbuch der Mittelalterlichen und Neueren Geschichte*, Abt. IV, *Hilfswissenschaften und Altertümer*).

VAN DER EYCK, *Corte beschrijvinghe van Zuyt-Hollandt*

J. van der Eyck, *Corte beschrijvinghe mitsgaders hantvesten, privilegien, costu-*

men ende ordonnantien van den lande van Zuyt-Hollandt. Tot Dordrecht 1628.

Exposition centenaire de la charte de Huy, Catalogue

Exposition consacrée aux libertés communales à l'occasion de la commémoration du IXe centenaire de la charte de Huy (1066-1966), *Catalogue*. Bruxelles 1966.

FERWERDA, *Adelyk en aanzienelyk wapenboek*

Adelyk en aanzienelyk wapen-boek van de Zeven Provinciën; waar by gevoegt zyn een groot aantal genealogien van voornaame adelyke en aanzienelyke familien. Uit veele oude stukken in deeze order gebragt door Abraham Ferwerda. 2 dln., Leeuwarden 1760-1781.

FOPPENS, *Historia episcopatus Antverpiensis*

[Jean François Foppens], *Historia episcopatus Antverpiensis; continens episcoporum seriem et capitulorum, abbatiarum, et monasteriorum fundationes, nec non diplomata varia ad rem huius dioecesis spectantia, exhibita pro schemate historiae ecclesiasticae omnium episcopatum Belgii*. Bruxellis 1717.

FOPPENS, *Historia episcopatus Silvaeducensis*

[Jean François Foppens], *Historia episcopatus Silvaeducensis; continens episcoporum et vicariorum generalium seriem et capitulorum, abbatiarum, et monasteriorum fundationes, nec non diplomata varia ad rem hujus dioecesis spectantia*. Bruxellis 1721.

DE FOY, *Notice des diplômes de France*

Notice des diplômes, des chartes et des actes relatifs à l'histoire de France, qui se trouvent imprimés et indiqués dans les ouvrages de diplomatique, dans les jurisprudences et dans les historiens; rangés dans l'ordre chronologique depuis l'année

23 de l'ère vulgaire jusqu'en 841 par Louis Et. [de] Foy. Paris 1765.

Fragmenta

Fragmenta; maandschrift voor de geschiedenis van steden en dorpen in Vlaanderen, 1e reeks; [samengesteld door] G. Carton, D. De Somviele, H. Hosdey, J. Samyn. 1e en 2e reeks, [Handzame] 1 (1886) - 5 (1891); fotomech. herdr., Kortemark 1980.

FRANQUINET, *Beredeneerde inventaris Thorn*

Beredeneerde inventaris der oorkonden en bescheiden van de adellijke abdij Thorn, berustende op het provinciaal archief van Limburg; uitg. op last der Provinciale Staten en bew. door G.D. Franquinet. 1ste afl., Maastricht 1881.

DE FREMERY, *Supplement OHZ*

Oorkondenboek van Holland en Zeeland tot het einde van het Hollandsche huis; Supplement; bewerkt door Jam. de Fremery. 's-Gravenhage 1901.

FRUIN, *Archief abdij Middelburg*

R. Fruin [Th.Az.], Het archief der O.L.V. abdij te Middelburg. 's-Gravenhage 1901 (Rijks archief-depôt in de provincie Zeeland).

DE GEER, *Codex diplomaticus Neerlandicus*

Codex diplomaticus Neerlandicus. Verzameling van oorkonden, betreffende de vaderlandsche geschiedenis, uitg. door het Historisch Gezelschap [later Historisch Genootschap] gevestigd te Utrecht. Utrecht 1848-1863.

Ste.-Geertruydsbronne

Sinte Geertruydsbronne. Driemaandelijksch tijdschrift gewijd aan de geschiedenis en volkskunde van West Brabant en omgeving [vanaf 1926] vermeerderd met Bredaniana. Bergen op Zoom, 1 (1924) - 17 (1940).

GÉNARD, *Verzameling graf- en gedenkschriften Antwerpen*

Inscriptions funéraires et monumentales de la province d'Anvers / Verzameling der graf- en gedenkschriften van de provincie Antwerpen; [red. P. Génard e.a.] 9 dln., Antwerpen 1856.

GEORGISCH, *Regesta*

Regesta chronologico-diplomatica in quibus recensentur omnis generis monumenta et documenta publica; uti sunt tabulae conventionum, foederum — — —, rerum praecipue Germanicarum praesidia; omnia in summas suas contraxit — — — Pt. Georgisch. 3 dln., Francofurti [etc.] 1740-1742.

Geschiedenis Wilhelmienvlooster Huybergen

Geschiedenis van het oude Wilhelmienvlooster en van het bisschoppelijk instituut Ste Marie te Huybergen; door eenige oud-leerlingen. Bergis-ad-Zomam 1907.

VAN GESTEL, *Historia archiepiscopatus Mechliniensis*

Historia sacra et profana archiepiscopatus Mechliniensis; sive descriptio archidiecesis illius; item urbium, oppidorum, pagorum, dominiorum, monasteriorum castellorumque sub ea, in XI decanatus divisa; cum toparcharum inscriptionibus sepulchralibus ex monasteriorum tabulis, principum diplomatibus insertis et inspectionibus locorum verificata; eruta studio ac opera Cornelii van Gestel. 2 dln., Hagae Comitum 1725.

GEUDENS, *in Annales de l'ARAB, LX*

Edm. Geudens, 'Le "Peerdsbosch" ou le domaine rural du "Bremdonck"', Annales de l'Académie Royale d'Archéologie de Belgique 60, 5e série 10 (Anvers 1908), p. 247-300.

GIELENS, *in Jaarboek Antwerpen's oudheidkundige kring, XV*

- A. Gielens, 'Eene der oudste Middelnederlandsche oorkonden in afschrift: De ordonnantie op den Riddertol te Antwerpen (1242)', *Jaarboek Antwerpen's oudheidkundige kring* 15 (1939), p. 102-113.
- LE GLAY, *Revue des Opera diplomatica*
A. Le Glay, *Revue des Opera diplomatica de Miraeus, sur les titres reposant aux Archives départementales du Nord, à Lille. Bruxelles 1856 (Bulletin de la Commission Royale d'histoire, Académie Royale de Belgique).*
- GODEFROY, *Inventaire de la chambre des comptes à Lille*
D.-J. Godefroy, *Inventaire analytique et chronologique des archives de la chambre des comptes à Lille. Paris, Lille 1865.*
- GODEFROY, *Dictionnaire*
Dictionnaire de l'ancienne langue française et de tous ses dialectes du IXe au XVe siècle; composé d'après le dépouillement de tous les plus importants documents manuscrits ou imprimés qui se trouvent dans les grandes bibliothèques de la France et de l'Europe et dans les principales archives départementales, municipales, hospitalières ou privées; par Frédéric Godefroy. 10 dln., Paris 1881-1902.
- GOETHALS, *Dictionnaire des familles nobles*
Dictionnaire généalogique et héraldique des familles nobles du royaume de Belgique; par Felix-Victor Goethals; avec Table alphabétique par A. Herry. 5 dln., Bruxelles 1849-1883.
- GOETSCHALCKX, *in BGHB, I*
P.J. Goetschalckx, '[Oorkonden over] Merxem', *BGHB* 1 (1902), p. 114-117.
- GOETSCHALCKX, *in BGHB, I - II*
P.J. Goetschalckx, '[Oorkonden over] Schooten', *BGHB* 1 (1902), p. 13-18; 2 (1903), p. 253-254.
- GOETSCHALCKX, *in BGHB, III*
P.J. Goetschalckx, 'Scheiding van Schooten, Merxem en S.-Job-in-'t-Goor', *BGHB* 3 (1904), p. 89-110, 598-611.
- GOETSCHALCKX, *in BGHB, IV - XII, XXII*
P.J. Goetschalckx, 'De abdij van S.-Michiel te Antwerpen tijdens de XIIIe eeuw', *BGHB* 4 (1905), p. 29-65, 549-600; 5 (1906), p. 297-361; 6 (1907), p. 280-356; 7 (1908), p. 359-412; 8 (1909), p. 209-236, 381-408; *overgedrukt, zie GOETSCHALCKX, Oorkondenboek S.-Michiels; voortgezet in:* *BGHB* 9 (1910), p. 345-364; 10 (1911), p. 347-400; 11 (1912), p. 527-533; 12 (1913), p. 88-120; 22 (1931), p. 19-41.
- GOETSCHALCKX, *in BGHB, VI*
P.J. Goetschalckx, ''t Klooster der Kartuziers op 't Kiel', *BGHB* 6 (1907), p. 15-69, met bijlagen.
- GOETSCHALCKX, *in BGHB, VI-VII*
P.J. Goetschalckx, 'Index archivarum der abdij van Tongerlo', *BGHB* 6 (1907), p. 368-402; *BGHB* 7 (1908), p. 146-164.
- GOETSCHALCKX, *in BGHB, IX*
P.J. Goetschalckx, '[Geschiedenis der parochie van] Meerle', *BGHB* 9 (1910), p. 41-80, 99-136.
- GOETSCHALCKX, *in BGHB, X - XII, XXII*
zie GOETSCHALCKX, in BGHB, IV - XII, XXII.
- GOETSCHALCKX, *Geschiedenis van Schooten*
P.J. Goetschalckx, *Geschiedenis van Schooten, Merxem en Sint Job in 't Goor. 3 dln., Eekeren-Donk 1919-1924.*
- GOETSCHALCKX, *Oorkondenboek S.-Michiels*
Oorkondenboek der Witheerenabdij van S.-Michiels te Antwerpen; uitg. door P.J. Goetschalckx. I, Eekeren-Donk 1909;

- eerder in afleveringen verschenen in:*
BGHB 4 (1905) - 8 (1909).
- GOETSCHALCKX, *in Taxandria, XIII*
P.J. Goetschalckx, 'Nispen en Wouw',
Taxandria 13 (1906), p. 249-251.
- GOETSCHALCKX, *in Taxandria, gedenkschriften, VII*
P.J. Goetschalckx, 'Oorkondenboek van 't Gasthuis van Herentals', Taxandria, gedenkschriften 7 (1910), p. 56-112, 145-165, 250-262.
- GOETSCHALCKX, *in Taxandria, gedenkschriften, XIII*
P.J. Goetschalckx, 'De heeren van Oostmalle', Taxandria, gedenkschriften 13 (1921), p. 1-13.
- GOETSCHALCKX – VAN DONINCK, *in BGHB, VIII - XIII, XX - XXI*
P.J. Goetschalckx en B. van Doninck (ed.), 'Oorkondenboek der abdij van S.-Bernaarts op de Schelde', BGHB 8 (1909), p. 560-596; 9 (1910), p. 137-176, 473-525; 10 (1911), p. 173-214, 522-553; 11 (1912), p. 26-64, 311-348; 12 (1913), p. 61-144; *overgedrukt met nieuwe paginering, zie GOETSCHALCKX – VAN DONINCK, OB St-Bernaards; voortgezet in:* BGHB 12 (1913), p. 339-384; 13 (1914), p. 221-272; *en* [m.m.v. Prims], 'Oorkonden der abdij van St-Bernaards aan de Schelde' BGHB 20 (1929), p. 338-354; 21 (1930), p. 86-118, 181-223.
- GOETSCHALCKX – VAN DONINCK, *OB St-Bernaards*
P.J. Goetschalckx en B. van Doninck (ed.), Oorkondenboek der abdij van St-Bernaards aan de Schelde, I, 1233-1276 (nr. 1-357). Antwerpen 1926; *eerder in afleveringen verschenen in:* BGHB 8 (1909) - 12 (1913).
- GOETSTOUWERS, *Oorkonden Rozendaal*
De oorkonden der abdij Rozendaal der orde van Cîteaux; tekstpublicatie door A. Goetstouwers. 1ste deel, Tongerlo 1956; vol. 2, Anvers 1985 (Commissie voor geschiedkundige en folkloristische opzoekingen der provincie Antwerpen).
- GOMMERS, *Beschrijving van Rijsbergen*
J.W.A. Gommers, Beschrijving van Rijsbergen. ['s-Hertogenbosch 1909] (Uitgave van het Provinciaal Genootschap van Kunsten en Wetenschappen in Noordbrabant [N.r., 16]).
- GOMMERS, *in Ste.-Geertruydsbronne, XV - XVI*
J.W.A. Gommers, 'De oorsprong van Rijsbergen; de stichting van de eerste christenkapel. De naam. Het dorpje breidt zich uit. De heeren van Rijsbergen', Sinte Geertruydsbronne 15 (1938), p. 45-55, 142-149, 158-169; 16 (1939), p. 19-27.
- VAN GOOR, *Beschryving Breda*
Beschryving der stadt en lande van Breda; behelzende de oudheid van het graafschap Stryen, deszelfs eerste bewonderen, en oude gestalte, met een historisch verhael van het leven der graven van Stryen, en daar op gevolgte heeren van Breda; mitsgaders de opkomst en eerste beginselen der stadt Breda, deszelfs benaming, eerste omwalling en verdere vergrootingen en versterckingen met de voornaamste zoo wereldlycke als geestelycke gebouwen, de wyze der regeering, hoogheden, voorrechten, enz.; als mede eene naeukeurige en beknopte beschryving van het land van Breda, deszelfs dorpen, vryheden en heerlykheden, met der zelve oudheden, regeeringen, aanhangzelen en gemeene gebouwen; uyt veele oude en nieuwe schryvers byeen verzamelt, en met een aanmerckelyck getal van tans noch onuytgegevene echte stukken, brieven, enz. bevestigt door Thomas Ernst van Goor. In 's Gravenhage 1744; fotomech. herdr. [1978].

- VAN GOUTHOEVEN, *D'oude chronijcke*
D'oude chronijcke ende historien van Holland (met West-Vriesland) van Zeeland ende van Utrecht; van nieus oversien, vermeerdert, verbeterd --- door W. van Gouthoeven; beginnende van den jare onses Heeren 449 tot dit teghenwoordigh jaer 1620; tot Dordrecht 1620; -- tot dit teghenwoordigh jaer 1636, in 's Gravenhage 1636.
- VAN DER GOUW, *Oud schrift*
J.L. van der Gouw, Oud schrift in Nederland. Een leerboek voor de student. Alphen aan den Rijn 1978; tweede herz. dr. 1980.
- GRAMAYE, *Antiquitates Bredanae*
J.B. Gramaye, Antiquitates Bredanae; met afzonderlijk titelblad en paginering in: Joan. Bapt. Gramaye, Antiquitates illius trissimi ducatus Brabantiae; in quibus singularum urbium --- laudes, coenobiorum foundationes, propagationes, sacri thesauri, encomia, viri clari, ecclesiarum patronatus ---, pagorum dominia --- speciatim descripta ---; praefigitur ejusdem authoris compendium historiae Brabanticae. 13 stkn., Lovanii, Bruxellis 1708², [fol. 174-198] 52 blz.
- GYSSSELING, *Corpus Middelnederlandse teksten*
Corpus van Middelnederlandse teksten (tot en met het jaar 1300); uitg. door Maurits Gysseling m.m.v. en van woordindices voorzien door Willy Pijnenburg. 15 dln., 's-Gravenhage 1977-1987; Reeks I, Ambtelijke bescheiden. 9 dln. (Bouwstoffen voor een woordarchief van de Nederlandse taal).
- GYSSSELING, *Inventaris St.-Baafsabdij*
Maurits Gysseling, Inventaris van het archief van Sint-Baafs en Bisdom Gent tot eind 1801, dl. I, Sint-Baafsabdij en Sint-Baafskapittel als instelling (nrs. 1-7534). Rijksarchief te Gent. Toegangen in beperkte oplage 64 (Brussel 1997).
- GYSSSELING, *Toponymisch woordenboek*
M. Gysseling, Toponymisch woordenboek van België, Nederland, Luxemburg, Noord-Frankrijk en West-Duitsland (voor 1226). 2 dln., [Brussel] 1960 (Bouwstoffen en studiën voor de geschiedenis en de lexicografie van het nederlands, VI).
- HAAS, *Chronologische lijst*
J.A.K. Haas, Chronologische lijst van de charters gedateerd voor 1301. Maastricht 1972 (Rijksarchief in Limburg, [inv.reeks, nr.] 6); met *Supplement*.
- HABETS, *Archieven kapittel Thorn*
De archieven van het kapittel der hoogadellijke rijksabdij Thorn; uitg. door Josef Habets. I, Charters en andere bescheiden van 966 tot 1550, ['s-Gravenhage] 1889; II met A.J.A. Flament, ['s-Gravenhage] 1899.
- HABETS -- FLAMENT, *Archieven kapittel Thorn*
zie HABETS, *Archieven kapittel Thorn, II*.
- HÄGERMANN, *Urkundenwesen Wilhelms von Holland*
D. Hägermann, Studien zum Urkundenwesen Wilhelms von Holland. Ein Beitrag zur Geschichte der deutschen Königsurkunde im 13. Jahrhundert. Köln/Wien 1977 (Archiv für Diplomatik, Schriftgeschichte, Siegel- und Wappenkunde; Beiheft 2).
- HÄGERMANN -- KRUISHEER, *MGH DD reg. et imp., XVIII-1*
Die Urkunden der deutschen Könige und Kaiser. Achtzehnter Band, erster Teil, Die Urkunden Heinrich Raspes und Wilhelms von Holland 1246-1252; bearb. von Dieter Hägermann und Jaap G. Kruisheer, unter Mitwirkung von Alfred Gawlik. Hannover 1989 (MGH DD reg. et imp., XVIII, 1).

- DE HAES, in *Bibliothèque Norbertine, III* [De Haes], 'Chronologie de l'abbaye du Parc', *Bibliothèque Norbertine* 3 (1901), p. 54-57.
- VAN HAM, *Het doorluchtige huis van Bergen op Zoom*
 W.A. van Ham, *Het doorluchtige huis van Bergen op Zoom; een overzicht van de geschiedenis van de heren en markiezen van Bergen op Zoom, hun verwanten en hun bezittingen (1287-1795)*. Zaltbommel 1977 (Europese bibliotheek); *eerder verschenen als*: W. van Ham, 'Het doorluchtig huis van Bergen op Zoom', *Spiegel der Historie*. Maandblad voor de geschiedenis der Nederlanden, uitg. door de Europese Bibliotheek Zaltbommel, 4 (1969), p. 137-188.
- VAN HAM, *Inventaris raad en rekenkamer Bergen op Zoom*
 W.A. van Ham, *Inventaris van de archieven van de raad en rekenkamer van de markiezen van Bergen op Zoom*. 5 dln. in 4 stkn., 's-Hertogenbosch 1980 (Rijksarchief in Noord-Brabant, inventarisreeks, nr. 25, [en] Gemeentearchief Bergen op Zoom).
- VAN HAM, in *Jaarboek De Oranjeboom, XLII*
 W.A. van Ham, 'De verdeling van het land van Breda in 1287', *Jaarboek De Oranjeboom* 42 (1989), p. 1-38.
- VAN HAM, in *Noordbrabants Historisch Jaarboek, II*
 W.A. van Ham, 'Een gewest in opkomst: Bergen op Zoom en omgeving tot 1250', *Noordbrabants Historisch Jaarboek* 2 (1985), p. 129-179.
- HAMPE, in *Neues Archiv, XXII*
 Karl Hampe, 'Reise nach England vom Juli 1895 bis Februar 1896', *Neues Archiv* 22 (1897), p. 223-286, 335-415, 607-699.
- HARDY, *Syllabus Rymer's Foedera*
 Th.D. Hardy, *Syllabus* (in English) of the documents relating to England and other kingdoms contained in the collection known as "Rymer's Foedera". Vol. I, 1066-1377. London 1869.
- HARENBERG, in *BMVG, LXXVII*
 E. Harenberg, 'De merkwaardige ontstaansgeschiedenis van een Bethlehemse oorkonde uit 1207', *Bijdragen en mededeelingen Gelre* 77 (1986), p. 7-25.
- HEERINGA, *OSU*
zie OSU, II.
- HEESTERS, in *Brabants Heem, XXXV*
 W. Heesters, 'De Oda van Sint-Oedenrode, vrome legende of boerenbedrog', *Brabants Heem* 35 (1983), p. 74-78.
- HEESTERS – RADEMAKER, *Geschiedenis van Sint-Oedenrode*
 W. Heesters en C.S.M. Rademaker, *Geschiedenis van Sint-Oedenrode*. Tilburg 1972 (Bijdragen tot de geschiedenis van het zuiden van Nederland, 24).
- DE HEMPTINNE – VERHULST, *Oorkonden graven van Vlaanderen*
 De oorkonden der graven van Vlaanderen (Juli 1128 - September 1191). II. Uitgave, band I; Regering van Diederik van de Elzas (Juli 1128 - 17 Januari 1168); [uitg.] door Thérèse de Hemptinne en Adriaan Verhulst m.m.v. Lieve de Mey. Brussel 1988 (Koninklijke Academie van België; Koninklijke Commissie voor Geschiedenis, [Reeks V] Verzameling van de akten der Belgische vorsten, 6).
- HENRIVAUX, *Inventaire analytique de Villers*
 O. Henrivaux, *Inventaire analytique des archives de l'abbaye de Villers à l'archevêché de Malines-Bruxelles*. Villers-la-Ville 1996.

- HERMANS, *Analytische opgave*
Analytische opgave der gedrukte charters, diploma's, handvesten, plakaten, keuren ---; betrekkelijk de provincie Noord-Brabant, van het jaar 704 tot en met het jaar 1648; door C.R. Hermans. 's Hertogenbosch 1844 (Provinciaal genootschap van kunsten en wetenschappen in Noord-Brabant).
- VAN DER HEYDEN – MULDER, *Handvesten*
Handvesten; verzameld door E.J.J. van der Heyden en W. Mulder S.J. Nijmegen, Utrecht 1926 (Nijmeegsche studieteksten, 1).
- HEZEMANS, *Sprundel(heim)*
A.J.M. Hezemans, *Sprundel(heim)*: een der oudste plaatsen van West-Brabant. Rucphen [1984].
- HINGMAN, *Inventaris archief Breda*
I.H. Hingman, *Inventaris van het archief der stad Breda, loopende tot 10 December 1813*. [Breda] 1884.
- HOEBANX, *L'Abbaye de Nivelles*
J.J. Hoebanx, *L'abbaye de Nivelles des origines au XIVe siècle*. Bruxelles 1952 (Mémoires, Classe des Lettres et des Sciences Morales et Politiques, Collection in-8, 2e série, t. 46, fasc. 4).
- VAN DER HOEVEN, *Bijdragen tot de geschiedenis van Zundert en Wernhout*
H. van der Hoeven, *Bijdragen tot de kennis der geschiedenis van Zundert en Wernhout*. Zundert 1920.
- AB HONTHEIM, *Historia Trevirensis diplomatica*
[Joa. Nic. ab Hontheim], *Historia Trevirensis diplomatica ac pragmatica, inde a translata Treveri praefectura praetorio Galliarum ad haec usque tempore*. 3 dln., Aug. Vind. [etc.] 1750.
- HORSMAN e.a., *Schriftspiegel*
Schriftspiegel; Nederlandse paleografische teksten van de 13de tot de 18de eeuw; [samengesteld door] P.J. Horsman, Th.J. Poelstra, J.P. Sigmond. Zutphen [1984]; 2e dr., Zutphen 1986.
- HUGO, *Sacri ordinis praemonstratensis annales*
C.L. Hugo, *Sacri et canonici ordinis praemonstratensis annales in duas partes divisi; pars prima, monasteriologiam sive singulorum ordinis monasteriorum singularum historiam complectens*. 2 t., Nanceii 1734-1736.
- IJSSELING, *Inventaris begijnhof Breda*
J.M.F. IJsseling, *Inventaris van het archief van het begijnhof te Breda*. Breda 1966 (Gemeentearchief Breda).
- L'Indicateur généalogique*
L'Indicateur généalogique, héraldique et biographique; revue mensuelle. Bruxelles, 1 (1911/12) -.
- Inventaire Séminaire Bruges*
Inventaire des chartes, bulles pontificales, privilèges et documents divers de la bibliothèque du Séminaire épiscopal de Bruges. Bruges 1857 (Recueil de chroniques, chartes et autres documents concernant l'histoire et les antiquités de la Flandre-Occidentale, publ. par la Société d'émulation de Bruges, 3e série, documents isolés, chartes et keuren).
- Jaarboek De Ghulden Roos*
Jaarboek; Oudheidkundige Kring "De Ghulden Roos" [te] Roosendaal. Tilburg, 1 (1941) -.
- Jaarboek De Oranjeboom*
Jaarboek van de Geschied- en Oudheidkundige Kring van Stad en Land van Breda "De Oranjeboom". Breda, 1 (1948) -.
- Jaarboek De Vier Ambachten*
Jaarboek De Vier Ambachten; Oudheidkundige Kring "De Vier Ambachten". Hulst, 1 (1929) -.

- JAFFÉ – LOEWENFELD, *Regesta pontificum Romanorum*
 Regesta pontificum Romanorum ab condita ecclesia ad annum post Christum natum MCXCVIII; ed. Philippus Jaffé, editionem 2am correctam et auctam auspiciis G. Wattenbach curaverunt S. Loewenfeld, F. Kaltenbrunner et P. Ewald. 2 dln., Lipsiae 1885-1888; fotomech. herdr., Graz 1956.
- JAMEES, *Oorkonden van Pitsenburg commanderie te Mechelen*
 A. Jamees, De oorkonden van Pitsenburg. Commanderie van de Duitse ridderorde te Mechelen (1190-1794). Tekstpublikatie door – – –. Deel I Voor 15 maart 1190 - 21 oktober 1299; deel II 23 januari 1300 - 10 december 1344. Antwerpen 1991, 1993 (Provincie Antwerpen, Commissie voor geschiedenis en volkskunde).
- JANSEN, *Geschiedkundige navorschingen Park*
 Geschiedkundige navorschingen over de aloude abdij van 't Park, door F.J. Raymaekers, pr., uit het Fransch vertaald, voltrokken en aangeteekend door J.E. Jansen, norbertijner kanunnik van 't Park. Antwerpen 1904.
- JANSEN, *L'abbaye norbertine du Parc-le-Duc*
 J.E. Jansen, L'abbaye norbertine du Parc-le-Duc; huit siècles d'existence 1129-1929. Malines 1929.
- JORDAN, *MGH DD, Die Urkunden Heinrichs des Löwen*
 Die Urkunden Heinrichs des Löwen, Herzogs von Sachsen und Bayern; bearb. von Karl Jordan. 2 dln., Leipzig 1941-1949 (Monumenta Germaniae Historica, Laienfürsten- und Dynastenerkunden der Kaiserzeit: Bd. 1, 1. und 2. Stück).
- JUTEN, *Cartularium begijnhof Breda, 1909*
 Cartularium van het begijnhof te Breda [1267-1798]; samengesteld door G.C.A. Juten. [Bergen op Zoom 1909].
- JUTEN, *Parochiën bisdom Breda*
 G.C.A. Juten, De parochiën in het bisdom Breda. 2 dln., Bergen-op-Zoom 1925-1935.
- JUTEN, *in AHEB, 3me série, V*
 G.C.A. Juten, 'De collegiale kerk van O.L.V. te Breda' AHEB, 3me série, 5 (1909), p. 289-326; *tevens afzonderlijk verschenen*: Leuven 1909.
- JUTEN, *in Taxandria, XI*
 G.C.A. Juten, 'Hubergensia. [I] Stichting en uitbreiding van het klooster'; 'II, Nog twee schenkingen aan het klooster', Taxandria 11 (1904), p. 148-169, 205-214.
- JUTEN, *in Taxandria, XII*
 G.C.A. Juten, 'De oudste heeren van Breda; [met] Bijlagen', Taxandria 12 (1905), p. 221-242.
- JUTEN, *in Taxandria, XIII*
 G.C.A. Juten, 'Vier Bornhemsche oorkonden. I; II; III (*sic*)', Taxandria 13 (1906), p. 113-122, 149-154, 193-201.
- JUTEN, *in Taxandria, XV*
 G.C.A. Juten, 'Onuitgegeven oorkonden der Heeren van Breda', Taxandria 15 (1908), p. 18-24, 105-106, 265.
- JUTEN, *in Taxandria, XVI*
 G.C.A. Juten, 'Het klooster Vredenberg onder Boeimeer. Cartularium', Taxandria 16 (1909), p. 108-118, 140-152, 224-225, 257-265, 278-289.
- JUTEN, *in Taxandria, XVI*
 W.J.F. Juten, 'Noordbrabantsche zegels. V', Taxandria 16 (1909), p. 290-300.

JUTEN, in *Taxandria*, XXVIII

G.C.A. Juten, 'De verdeling van Breda in 1287', *Taxandria* 28 (1921), p. 102-115.

JUTEN, in *Taxandria*, XXVIII, XXXII - XXXIII

G.C.A. Juten, 'De heeren van Breda; 1. Raso van Gaveren, heer van Liedekerke, 1288-1290'; '2. Raso II van Gaveren, 1290-1306'; '3. Raso III van Gaveren, 1306-1314'; '4. Philips van Liedekerke, 1314-1318'; [met bijlagen], *Taxandria* 28 (1921), p. 177-184; 32 (1925), p. 107-125, 310-320; 33 (1926), p. 45-48.

JUTEN, in *Taxandria*, XXXV

G.C.A. Juten, 'Het hof van Sombeke in de parochie Bouchout en zijne rechten in Zundert en Rijsbergen', *Taxandria* 35 (1928), p. 284-292.

JUTEN, in *Taxandria*, XLI

G.C.A. Juten, 'Onuitgegeven oorkonden', *Taxandria* 41 (1934), p. 285-289.

JUTEN, in *Taxandria*, XLII

G.C.A. Juten, 'Beatrix van Breda, moeder van Gerard van Wesemaal', *Taxandria* 42 (1935), p. 304-308.

JUTEN, in *Taxandria*, XLIII

G.C.A. Juten, 'Onuitgegeven oorkonden', *Taxandria* 43 (1936), p. 1-6.

JUTEN, in *Taxandria*, XLIII

G.C.A. Juten, 'Valkenberg. Een onbekende en verdwenen parochie', *Taxandria* 43 (1936), p. 30-32.

JUTEN, in *Taxandria*, XLVIII

G.C.A. Juten, 'Onjuiste voorlichting', *Taxandria* 48 (1941), p. 153-158.

KETNER, *OSU*

zie *OSU*, III-V.

KETNER, *Stichtse studiën*

F. Ketner, 'Utrechtse oorkonden door Butkens vervalst', *Stichtse Studiën*. Rijksarchief Utrecht 1974, p. 1-9.

VAN DE KIEFT – NIERMEYER, *Elenchus fontium*

Elenchus fontium historiae urbanae; quem edendum curaverunt C. van de Kieft et J.F. Niermeyer†; volumen primum; singulas partes ediderunt B. Diestelkamp, Mª Martens, C. van de Kieft, B^a Fritz. Leiden [etc.] 1967.

VAN KINSCHOT, *Genealogie van het geslacht Van Schooten later genoemd Van Kinschot*

C.Ph.L. van Kinschot, *Genealogie van het geslacht Van Schooten later gen. van Schoyte, en van Kinschot*. 3 dln., [Z.p.] 1910-1912.

Overdruk met aanvullingen en verbeteringen van: VAN KINSCHOT, in *Genealogische en Heraldische Bladen*, V.

VAN KINSCHOT, in *Genealogische en Heraldische Bladen*, V

C.Ph.L. van Kinschot, 'Genealogie van het geslacht Van Schooten later genoemd: (Van) Schoyte (België) en Van Kinschot (België en Nederland). Tak: Van Schooten later genoemd: Van Kinschot. Protestant (Nederland) en Rooms-Katholiek (België en Engeland)', *Genealogische en Heraldische Bladen*. Maandblad voor geslacht-, wapen- en zegelkunde; onder redactie van E.B.F.F. Wittert van Hoogland 5 ('s-Gravenhage 1910), p. 1-192.

Overdruk met aanvullingen en verbeteringen: VAN KINSCHOT, *Genealogie van het geslacht Van Schooten later genoemd Van Kinschot, 1910-1912*.

VAN KINSCHOT, in *L'Indicateur généalogique*, I

[C.Ph.L.] van Kinschot, 'Familles de Breda et van Schooten', *L'Indicateur généalogique* 1 (1911-1912), p. 123-124.

- VAN KINSCHOT, *in De Nederlandsche Leeuw*, XXXIV
C.Ph.L. van Kinschot, 'Breda-Schooten', *De Nederlandsche Leeuw* 34 (1916), kol. 174-179.
- KLEYN, *Geschiedenis van Breda*
A.G. Kleyn, *Geschiedenis van het land en de heeren van Breda tot het tijdstip der afscheiding van Bergen op Zoom; uit bekende en onuitgegeven bronnen geput*. Breda 1861.
- KLUIT, *Historia critica Hollandiae*
Historia critica comitatus Hollandiae et Zeelandiae ab antiquissimis inde deducta temporibus; auctore Adriano Kluit. 2 dln., Medioburgi 1777-1782.
- KNIPPENBERGH, *Historia ecclesiastica ducatus Geldriae*
Historia ecclesiastica ducatus Geldriae; in qua catholicae fidei origo in eodem-ria ecclesiastica ducatus Geldriae; in qua catholicae fidei origo in ducatu, ejusque propagatio, ac conservatio, episcoporum insuper successio, caetuum religiosorum initia &c. recensentur, insertis etiam, quae in regimine politico memoratu digna acciderunt a Christo nato ad annum MDCC; auctore Joanne Knippenbergh – – –. Bruxellis 1719.
- KNIPPING, *Regesten der Erzbischöfe von Köln*
Die Regesten der Erzbischöfe von Köln im Mittelalter; bearb. von Friedrich Wilhelm Ödiger [e.a.]. Bonn [etc.] 1901-. II. Bd., 1100-1205; III. Bd., 1. Hälfte, 1205-1261; [und] III. Bd., 2. Hälfte, 1261-1304; bearb. von R. Knipping. Bonn 1901, 1909, 1913; Nachdr. 1964 (Publicationen der Gesellschaft für rheinische Geschichtskunde, 21).
- KOCH, *OHZ*
zie OHZ, I.
- KORT, *Archief van de heren van Voorne*
J.C. Kort, *Het archief van de heren van Voorne, burggraven van Zeeland, 1272-1371*. 's-Gravenhage 1972 (Algemeen Rijksarchief).
- KORTEWEG, *Rechtsbronnen van Woudrichem en Altena*
Rechtsbronnen van Woudrichem en het land van Altena; uitgeg. door Karel Nicolaas Korteweg. Utrecht 1948 (OVR, 3e reeks, nr. 14).
- KORVEZEE, *Beschrijving stukken klooster Wilhelmiën te Huybergen*
Elis. H. Korvezee, *Beschrijving stukken klooster Wilhelmiën te Huybergen*. Onuitgegeven [z.p., z.d.].
- KRONENBURG, *Maria's heerlijkheid in Nederland, III*
J.A.F. Kronenburg, *Maria's heerlijkheid in Nederland*. Geschiedkundige schets van de vereering der H. Maagd in ons vaderland, van de eerste tijden tot op onze dagen; 9 dln., Amsterdam 1904-1931. Dl. 3: *De middeleeuwen - de vereering der H. Maagd door onze kloosterlingen*. Amsterdam 1905.
- KRUISHEER, *in NAB, LXXII*
J.G. Kruisheer, 'De registers van Pieter van Leiden. Het papieren cartularium van de graven van Holland (1299) en het begin van de systematische registratie ter kanselarij (1316)', *NAB* 62 (1968), p. 27-110.
- KRUISHEER, *OHZ*
zie OHZ, II-IV.
- KRUISHEER, *Oorkonden graven van Holland*
J.G. Kruisheer, *De oorkonden en de kanselarij van de graven van Holland tot 1299*. 2 dln., 's-Gravenhage/Haarlem 1971 (Proefschrift Universiteit van Amsterdam; ook: *Hollandse Studiën*, 2).

- KÜNZEL e.a., *Lexicon van nederlandse toponiemen*
R.E. Künzel, D.P. Blok en J.M. Verhoeff, *Lexicon van nederlandse toponiemen tot 1200*. Amsterdam 1988 (Publikaties van het P.J. Meertens-Instituut voor Dialectologie, Volkskunde en Naamkunde van de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen, 8).
- KURTH, *Chartes de l'abbaye de Saint-Hubert en Ardenne*
Chartes de l'abbaye de Saint-Hubert en Ardenne; publiées par Godefroid Kurth. I, Bruxelles 1903.
- LALLEMAND – DE VREESE, *Documents Belgique*
Documents fondamentaux de l'histoire de Belgique. Chartes de coutumes, édits et actes diplomatiques; avec comm. et ann. par A. Lallemand, W. de Vreese. Liège 1914.
- LAMY, *L'abbaye de Tongerlo*
Hugues Lamy, L'abbaye de Tongerlo depuis sa fondation jusqu'en 1263. Louvain, Paris [1914] (Université de Louvain; Recueil de travaux publiés par les membres des conférences d'histoire et de philologie, 44me fascicule).
- LAURENT, *Sigillographie*
René Laurent, Sigillographie. Bruxelles 1985.
- LAURENT, *Les sceaux*
R. Laurent, Les sceaux des princes territoriaux Belges du Xe siècle à 1482. 3 bdn. (t. I/1, I/2, II), Bruxelles 1993 (Archives générales du Royaume).
- LEENDERS, *Van Turnhoutervoorde tot Strienemonde*
K.A.H.W. Leenders, Van Turnhoutervoorde tot Strienemonde. Ontginnings- en nederzettingsgeschiedenis van het noordwesten van het Maas-Schelde-
Demergebied (400-1350). Zutphen 1996 (proefschrift Universiteit van Amsterdam).
- VAN LEEUWEN, *Batavia illustrata*
S. van Leeuwen, Batavia illustrata ofte verhandelinge vanden oorspronk, voortgank, zeden, eere, staat en godtsdienst van Oud Batavien, mitsgaders van den adel en regeringe van Hollandt — —. 's Gravenhage 1685.
- LEFEBVRE, *L'abbaye de Bonne-Espérance*
Jacques Lefebvre, L'abbaye de Bonne-Espérance depuis sa fondation jusqu'à la fin du XIIIe siècle (1126-1300). Aspects de l'histoire économique d'une abbaye hennuyère aux XIIe et XIIIe siècles (Mémoire de licence, octobre 1953. Directeur du travail: Monsieur le Professeur P. Bonenfant).
- LEFÈVRE, in *Bulletin IHBR, IX*
Plac. Lefèvre, 'Inventaire des Instrumenta Miscellanea des Archives Vaticanes au point de vue de nos anciens diocèses, deuxième supplément', Bulletin IHBR 9 (1929), p. 323-336.
- LEVELT, *Oudenbosch*
H.[J.M.] Levelt, Oudenbosch in verleden en heden; voorafgegaan door een beknopte geschiedenis der St. Bernaarts-Abdij bij Antwerpen; met een inleiding van Jac. van Ginneken. 2 dln. in 1 bd., [Oudenbosch] 1931.
- LEVELT, in *Sinte Geertruydsbronne, X*
H. Levelt, 'Regestenlijst van 't Weeshuis-cartularium te Bergen op Zoom 1305-1606', Sinte-Geertruydsbronne 10 (1933), p. 9-24.
- DE LIEDEKERKE, *Histoire de la maison de Gavre et de Liedekerke*
Guy de Liedekerke, Histoire de la maison de Gavre et de Liedekerke. Bruxelles 1957.

VAN LOKEREN, *Histoire de l'abbaye de Saint-Bavon*

A. van Lokeren, *Histoire de l'abbaye de Saint-Bavon et de la crypte de Saint-Jean, à Gand*. Gand 1855.

VAN LOKEREN, *Chartes et documents*

Chartes et documents de l'abbaye de St. Pierre au mont Blandin à Gand depuis sa fondation jusqu'à sa suppression; avec une introduction historique; publ. par A. van Lokeren. 2 dln., Gand 1868-1871.

VAN LOON, *Aloude Hollandsche histori*

Gerard van Loons Aloude Hollandsche histori der keyzeren, koningen, hertogen en graaven; welken, sedert de komst der Bataven in het thans genaamde Holland, tot de herstelling van 's Graaven Florents den eerstens zoon, aldaar het hooggebied gehad hebben. Bewezen en bevestigd door de woordlyke getuygenissen van zoodaanige schryvers, welken in en naast die tyden geleefd hebben, als de beschreevene zaaken zyn voorgevallen; en voorts nog versierd en opgehelderd met de noodige landkaarten, geslachtlysten, keyzer- en koninglyke penningen en veelvuldige andere gedenkstukken, in die overoude tyden gemaakt. 2 dln., In 's Graavenhaage 1734.

VAN LOON, *in Naamkunde, XII*

J. van Loon, 'Actum publice in loco Betinum Cale (703/4 en 710). Een nieuw onderzoek naar de oudste oorkonden betreffende zuidelijk Noord-Nederland', *Naamkunde* 12 (1980), p. 57-65.

VAN LOON, *in De Spycker, XXVII*

J. van Loon, 'Schenking te Essen in 1296', *De Spycker*. Orgaan van de Heemkundige Studiekring voor het Grondgebied van de Aloude Heerlijkheid Essen-Kalmthout-Huibergeren 27 (1970), p. 1-10.

LOOVENS, *Practycke Raede van Brabant*

Practycke, stiel ende maniere van procederen in Haere Majesteits Souvereinen

Raede van Brabant; vermengelt met den stiel generael van subalterne bancken, ende gerichtten, bestaende in dry deelen – – –; door – – – Joannes Emmanuel Loovens – – –. 3 dln., tot Brussel 1745.

LÜNIG, *Codex Germaniae diplomaticus*

Codex Germaniae diplomaticus; worinnen vele vortreffliche, und zum Theil noch niemahls zum Vorschein gekommene, auch zur Illustration der Teutschen Reichs-Historie und Juris-Publici, höchstnötige Documenta enthalten sind, – – – nebst Elenchis und einem Haupt-Register – – –; ans Licht gegeben von Johann Christian Lünig. II Tle, Franckfurt und Leipzig 1732-1733.

LÜNIG, *Das Teutsche Reichs-Archiv*

24 dln., 1713-1722; dl. X; dl. XIX: Continuatio spicilegii ecclesiastici des Teutschen Reichs-Archivs, oder Germaniae sacrae diplomaticae, worinnen nicht alleine viele merckwürdige Päbst- Käyser- und Königlische, ingleichen unterschiedene andere Diplomata, Urkunden, Recesse und Verträge, welche die Christliche Religion in Teutschland concerniren, enthalten, sondern auch die Fundationes, Donationes, Statuta Synodalia, Capitulationes, Privilegia, Lehen-Brieffe, Bündnisse, Vergleiche, und andere vortreffliche Documenta derer Ertz- und Hoch-Stiffter, dann des Teutschen und Johanniter-Ordens, ingleichen der Gefürstet- und Ungefürsteten unmittelbaren Reichs-Prælaturen und Abteyen des Heil. Röm. Reichs Teutscher Nation, begriffen sind. Dem publico zum Besten ans Licht gegeben von Johann Christian Lünig. Leipzig 1720.

MAGHE, *Chronicum ecclesiae Bonae-Spei*

E. Maghe, *Chronicum ecclesiae beatae Mariae virginis Bonae-Spei ordinis Praemonstratensis; ex archivis eiusdem et quibusdam auctoribus compositum*. Bonae-Spei 1704.

DE MAN, *in Jaarboek CBG, VII*

J.P. de Man, 'Boedelinventaris van Michiel Piggen, raadsheer van de Prins

- van Oranje', *Jaarboek van het Centraal Bureau voor Genealogie* 7 ('s-Gravenhage 1953), p. 139-146.
- MANTELIUS, *Historiae Lossensis*
 Historiae Lossensis libri decem; authore --- Joanne Mantelio ---; cui adjuncta sunt Diplomata Lossensia, privilegia, paces, pacta, donationes, infeudationes, &c., necnon recollectio edictorum, constitutionum, declarationum, jurium &c. ---; labore & studio Laurentii Robyns ---; 3 dln., Leodii 1717.
- MARIEN, *Braine-L'Alleud*
 F. Marien, Braine-L'Alleud. Son histoire d'hier et d'aujourd'hui. Milieu et vie. Bruxelles 1982.
- DE MARNEFFE, *Cartulaire de l'abbaye d'Afflighem*
 Cartulaire de l'abbaye d'Afflighem et des monastères qui en dépendaient, ed. E. de Marneffe. Louvain 1894-1901 (AHEB, Ile section, Série des cartulaires et des documents étendus, fasc. 1-5); *voortgezet door*: Cartularium Affligemse ab anno 1245 ad annum 1253, ingeleid door C. Coppens. Hekelgem 1968/1969-1977 (Fontes Affligemenses. Bouwstoffen voor de geschiedenis van de abdij Affligem, 5, 8, 22).
- DE MARNEFFE, in *BGHB, II - IV*
 E. de Marneffe, 'Cartae Parcenses', *BGHB* 2 (1903), p. 421-452, 501-508; 3 (1904), p. 17-36, 137-149, 222-229, 395-400, 584-597; 4 (1905), p. 14-28.
- MARSHALL – BOGAERTS, in *Bibliothèque des antiquités belgiques*
 [E. Marshall et F. Bogaerts], 'Notice historique sur les droits de navigation de l'Escaut, depuis les temps les plus reculés jusqu'à la paix de Munster', *Bibliothèque des antiquités belgiques*; publ. par E. Marshall et F. Bogaerts, I, Anvers 1833, p. 7-49.
- MARTÈNE – DURAND, *Vetrum scriptorum amplissima collectio*
 Veterum scriptorum et monumentorum historicorum, dogmaticorum, moralium; amplissima collectio; --- Prodiit nunc primum studio & opera Domni Edmundi Martene, & Domni Ursini Durand, Presbyterorum & Monachorum Benedictorum è Congregatione S. Mauri. 9 dln., Parisiis 1724-1733; fotomech. herdr., New York 1968.
- MARTENS, *Textes d'histoire urbaine belge*
 M. Martens, Recueil de textes d'histoire urbaine belge des origines au milieu du XIIIe siècle. Leiden 1967.
- MEEUSEN, in *Oudheid en kunst, XX*
 Ger. Meeusen, 'De voormalige heerlijkheid Esschen-Calmphout en Huybergen', *Oudheid en kunst* 20 (1929), afl. I, p. 26-34; afl. II, p. 66-83.
- Meklenburgisches Urkundenbuch*
 Meklenburgisches Urkundenbuch; hrsg. von dem Verein für Meklenburgische Geschichte und Alterthumskunde; dl. I, Schwerin 1863.
- MERKELBACH VAN ENKHUIZEN, in *Jaarboek De Ghulden Roos, XVI*
 L. Merkelbach van Enkhuizen, 'Nispen', *Jaarboek De Ghulden Roos* 16 (1956), p. 67-77.
- MERKELBACH VAN ENKHUIZEN, in *Jaarboek De Oranjeboom, IV*
 L. Merkelbach van Enkhuizen, 'De geografische ligging der oude stad Breda', *Jaarboek De Oranjeboom* 4 (1951), p. 95-117.
- MERTENS – TORFS, *Geschiedenis van Antwerpen*
 Geschiedenis van Antwerpen sedert de stichting der stad tot onze tyden; uitgeg. door de Rederykkamer de Olyftak; bew. door F.H. Mertens en K.L. Torfs. 8 dln., Antwerpen 1845-1853.

MEIJERS, *Het Ligurisch erfrecht*

E.M. Meijers, *Het Ligurisch erfrecht in de Nederlanden*. 3 dln., Haarlem 1929-1936.

MGH

Monumenta Germaniae historica; inde ab anno Christi quingentesimo usque ad annum millesimum et quingentesimum; ed. Societas aperiendis fontibus rerum Germanicarum medii aevi. Hannoverae etc. 1826 -.

– *DD reg. et imp.*

–. *Diplomata regum et imperatorum Germaniae. Die Urkunden der deutschen Könige und Kaiser*. I-, Hannover, Weimar 1879-.

zie APPELT, *MGH DD reg. et imp., X-1.*

zie HÄGERMANN - KRUISHEER, *MGH DD reg. et imp., XVIII-1.*

zie JORDAN, *MGH DD, Die Urkunden des Heinrichs des Löwen*

zie SICKEL, *MHG DD reg. et imp., I-II.*

– *D Z 16*

zie SCHIEFFER, *MGH D Z 16*

– *Epistolae saeculi XIII*

–. *Epistolae saeculi XIII e regestis pontificum Romanorum selectae per G.H. Pertz*, ed. C. Rodenberg. 3 tom., Berolini 1883-1894.

– *SS*

–. *Scriptorum*; tom. I-XXXII, ed. G.H. Pertz e.a., Stuttgart, Hannover, Leipzig 1826-1934.

VAN MIERIS, *Groot charterboek*

Groot charterboek der graaven van Holland, van Zeeland en heeren van Vriesland; beginnende met de eerste en oudste brieven van die landstreeken, en eindigende met den doot van onze graavinne, vrouw Jacoba van Beijere; zynde zoo met de verschillende leezingen der onderscheidene afschriften, als met eenige korte aanmerkingen opgehelderd, verzaameld, en in orde gebragt door Frans van Mieris. 4 dln., te Leyden 1753-1756.

MIGNE, *Patrologia Latina*

Patrologia cursus completus, seu bibliotheca universalis, integra, uniformis, commoda, oeconomica omnium SS. patrum, doctorum scriptorumque ecclesiasticorum – – – qui ab aevo apostolico ad tempora Innocentii III (anno 1216) – – – floruerunt; series Latina; accurante J.P. Migne. 221 vol., Parisiis 1844-1904.

VAN MINGROOT, in *Analecta Praemonstratensia, XLVIII*

E. van Mingroot, 'De bisschoppelijke stichtingsoorkonde voor O.L.Vrouwkapittel en Sint-Michielsabdij te Antwerpen', *Analecta Praemonstratensia* 48 (1972), p. 43-64.

VAN MINGROOT, in *BCRH, CXLIII*

E. Van Mingroot, 'Indictio secundum stilum Cameracensem', *BCRH* 143 (1977), p. 139-205.

MIRAEUS, *Codex donationum piarum*

Codex donationum piarum; in quo testamenta, codicilli, litterae foundationum – – –, a pontificibus, imperatoribus, regibus – – – in favorem ecclesiarum praesertim Belgicarum edita continentur; Aubertus Miraeus – – – eruebat & notis illustrabat. Bruxellis 1624.

MIRAEUS, *Diplomatum Belgicorum*

Diplomatum Belgicorum libri duo; in quibus litterae foundationum ac donationum piarum, testamenta, codicilli – – – & alia – – – monumenta, ad Germaniam inferiorem, vicinasque provincias spectantia, continentur; Aubertus Miraeus – – – eruebat et notis illustrabat. Bruxellis 1627 [ook verschenen in: 1628].

MIRAEUS, *Donationum Belgicarum*

Donationum Belgicarum libri II; in quibus ecclesiarum & principatuum Belgij origines, incrementa, mutationes, & alia cum sacrae tum politicae antiquitatis monumenta, ex ipsis tabularum publica-

- rum finitibus hausta, proponuntur, notisque illustrantur studio Auberti Miraei. Antverpiae 1629.
- MIRAEUS, *Notitia ecclesiarum*
Notitia ecclesiarum Belgii; in qua, tabulis donationum piarum longa annorum serie digestis, sacra & politica Germaniae inferioris vicinarumque provinciarum historia, explosis fabulis, recensentur & illustrantur studio Auberti Miraei. Antverpiae 1630.
- MIRAEUS – FOPPENS, *Opera diplomatica*
Auberti Miraei – – – Opera diplomatica, et historica; in quibus continentur chartae foundationum ac donationum piarum, testamenta, privilegia, foedera principum, & alia tum sacrae tum profanae antiquitatis monumenta – – –; ed. secunda auctior et correctior Joannes Franciscus Foppens – – – notas & indices addidit, diplomata multa cum suis originalibus contulit, aliaque plura hactenus inedita adjunxit. 2 dln., [Lovanii] 1723 (= I, II); Diplomatum Belgicorum nova collectio sive supplementum ad opera diplomatica Auberti Miraei – – –; in quo continentur chartae foundationum ac donationum piarum, testamenta, privilegia – – –; cura et studio Joannis Francisci Foppens. 2 dln., Bruxellis 1734-1748 (= III, IV).
- MOLL, in *VMOVR*, VII
W. Moll, 'Middeleeuwsche rechtsbronnen van het platteland der heerlijkheid Bergen op Zoom', *VMOVR* 7 (1924), p. 11-145.
- MOLLENBERG, *Onuitgegeven bronnen Geertruidenberg*
C.J. Mollenberg, *Onuitgegeven bronnen voor de geschiedenis van Geertruidenberg*; voorafgegaan door eene geschiedkundige inleiding naar de gegevens van den heer Mollenberg bew. door Brabantus. 's-Hertogenbosch 1899 (Werken van het Provinciaal Genootschap van Kunsten en Wetenschappen in Noord-Brabant, N.r.: 7).
- MONNA, *Zwerftocht*
A.D.A. Monna, *Zwerftocht met middeleeuwse heiligen*. Amsterdam 1988.
- DU MONT, *Corps universel diplomatique*
Corps universel diplomatique du droit des gens, contenant un recueil des traités d'alliance, de paix, de trêve, de neutralité, de commerce, d'échange, de protection & de garantie, de toutes les conventions, transactions, pactes, concordats, & autres contrats, qui ont été faits en Europe depuis le règne de l'empereur Charlemagne jusques à présent; avec les capitulations impériales et royales – – – & en général de tous les titres, sous quelque nom qu'on les désigne, qui peuvent servir à fonder, établir, ou justifier les droits et les intérêts des princes et états de l'Europe; le tout tiré en partie des archives – – – par J. Du Mont. 8 dln., Amsterdam, La Haye 1726-1731.
- DE MOREAU, in *AHEB*, IIe section, VII
Ed. de Moreau (ed.), *Chartes du XIIe siècle de l'Abbaye de Villers-en-Brabant*. Louvain 1905 (*AHEB*, 2e section, Série des cartulaires et des documents étendus, fasc. 7).
- MUËSEN, *Meerle en het land van Hoogstraten*
Guy Muësen, *Meerle en het land van Hoogstraten in de Middeleeuwen*. [Hoogstraten] 1996 (Koninklijke Hoogstratens Oudheidkundige Kring, 51).
- MULDER-BAKKER, in *Tijdschrift voor sociale geschiedenis*, XX
A.B. Mulder-Bakker, 'Woudvrouwen. Ierse prinsessen als kluizenaresen in de Nederlanden', *Tijdschrift voor sociale geschiedenis* 20 (1994), p. 1-23.
- MULLER, *Regesta Hannonensia*
Regesta Hannonensia. Lijst van oorkonden betreffende Holland en Zeeland uit het tijdvak der regeering van het Hene-

- gouwsche huis, 1299-1345, die in het charterboek van Van Mieris ontbreken; uitg. van wege de Koninklijke Academie van Wetenschappen door P.L. Muller. 's Gravenhage 1881.
- MULLER, *OSU*
zie *OSU*, I.
- MULLER – BOUMAN, *OSU*
zie *OSU*, I.
- MUSSELY – MOLITOR, *Cartulaire de Notre-Dame à Courtrai*
Cartulaire de l'ancienne église collégiale de Notre Dame à Courtrai; publ. sous les auspices de l'administration communale de cette ville par Charles Mussely et Emile Molitor. Gand 1880.
- NAAMKUNDE
Naamkunde. Mededelingen van het Instituut voor Naamkunde te Leuven en de Commissie voor Naamkunde en Nederzettingsgeschiedenis te Amsterdam. Amsterdam 1969 -.
- NAB
Nederlands(ch) archievenblad; orgaan van de Vere(n)iging van archivariissen in Nederland. 1 (1892) -. Groningen 1893 -.
- De Nederlandsche Leeuw*
De Nederlandsche Leeuw; maandblad van het (Koninklijk) Genealogisch-heraldiek (-heraldisch) genootschap «De Nederlandsche Leeuw». 's Gravenhage, 1 (1883) - 51, 3 (1933); voortgezet als: De Nederlandsche Leeuw; maandblad van het Koninklijk Nederlandsch Genootschap voor Geslacht- en Wapenkunde. 's-Gravenhage, 51, 4 (1933) -.
- NEELEMANS, *Geschiedenis Eecloo*
Eduard Neelemans, *Geschiedenis der stad Eecloo*. 2 dln., Eecloo [etc.] 1864-1865.
- NÉLIS, in *Analectes de l'ordre de Prémontré, II*
H. Nélis, 'Notitia relative aux premières donations de l'abbaye du Parc', *Analectes de l'ordre de Prémontré* 2 (1906), p. 13-23; 'Appendice, Notitia relatant quelques-unes des premières donations à l'abbaye du Parc', *ibidem*, p. 24-26.
- NÉLIS, in *BCRH*, 81
H. Nélis, 'Particularités paléographiques aux diocèses de Liège et d'Utrecht des XIIe et XIIIe siècles', *BCRH* 81 (1912), p. 375-396.
- Neues Archiv*
Neues Archiv der Gesellschaft für ältere deutsche Geschichtskunde zur Beförderung einer Gesamtausgabe der Quellschriften deutscher Geschichten des Mittelalters. Hannover usw. 1 (1876) - 50 (1935); voortzetting van: Archiv der Gesellschaft für ältere deutsche Geschichtskunde zur Beförderung einer Gesamtausgabe der Quellschriften deutscher Geschichte des Mittelalters; en voortgezet als: Deutsches Archiv für Geschichte des Mittelalters.
- NIERMEIJER, *Bronnen Beneden-Maasgebied*
Bronnen voor de economische geschiedenis van het Beneden-Maasgebied; eerste deel, 1104-1399; uitg. door J.F. Niermeijer. 's-Gravenhage 1968 (Rijks geschiedkundige publicatiën, grote serie, 127).
- VAN DEN NIEUWENHUIZEN, in *Handelingen Oude Wetten België, XXII*
J. van den Nieuwenhuizen, 'Een geschil tussen de predikheren en het St.-Elisabethshospitaal van Antwerpen over moergonden te Woensdrecht (1336-1338)', *Handelingen van de Koninklijke Commissie voor de Uitgave der Oude Wetten en Verordeningen van België* 22 (1966-1967), p. 151-203, met bijlagen.

VAN DEN NIEUWENHUIZEN, *Oorkondenboek Sint-Elizabethospitaal*

Oorkondenboek van het Sint-Elizabethospitaal te Antwerpen (1226-1355); [bew.] door J. van den Nieuwenhuizen. Brussel 1976 (Koninklijke Academie van België; Koninklijke Commissie voor Geschiedenis, reeks in 4°).

NOLDEN, in *Echternacher Studien, IV*

Reiner Nolden, 'Epternacensia in Stadtarchiv und Stadtbibliothek Trier', *Zeitschrift für Luxemburger Geschichte* 37 / *Echternacher Studien* 4 (1985), p. 87-129.

NOTERDAEME, in *Appeltjes van het Meetjesland, VII*

J. Noterdaeme, 'Meetjeslandse moerontginners te Rozendaal en Breda', *Appeltjes van het Meetjesland* 7 (1955-1956), p. 105-108.

NÜSKE, *Untersuchungen*

G.F. Nüske, 'Untersuchungen über das Personal der päpstlichen Kanzlei 1254-1304', *Archiv für Diplomatik, Schriftgeschichte, Siegel- und Wappenkunde* 20 (1974), p. 202-203; 21 (1975), p. 271-272, 290-291.

VAN NUYSSENBERG, *Korte beschrijving van Geertruidenberg*

Izaak van Nuyssenburg, *Korte beschrijving van Geertruidenberg*, in deszelfs opkomst, bloei, in- en uitwendige aangelegenheid, en voornamen lotgevallen, zoo in het burgerlijke als kerkelijke; voorafgegaan door eene plechtige jubelreden, ter tweede vereeuwing van de eerstgebeurde verlossing dier stad uit de magt der Spanjaarden, op den laatsten der Oogstmaand MDLXXIII en gevolgd van eenige historische bijlagen. Dordrecht 1774.

OBREEN, in *BCRH, LXXX*

Henri Obreen, 'Une charte brabançonne inédite de 1296 en faveur des marchands anglais', *BCRH* 80 (1911), p. 528-557.

OBREEN, in *BMHG, XLVII, IL - L*

H.[G.A.] Obreen, 'Onuitgegeven oorkonden uit de 13e eeuw, betreffende Zeeland' reeks [1]-3, *BMHG* 47 (1926), p. 170-225; 49 (1928), p. 237-269; 50 (1929), p. 193-237.

OBREEN, *OHZ*

Oorkondenboek van Holland en Zeeland tot het einde van het Hollandsche huis (1299); 2e verb. en verm. uitgave [bewerkt] door H.G.A. Obreen; in opdracht en onder toezicht van de Koninklijke academie van wetenschappen te Amsterdam. 's-Gravenhage 1937². 1 afl.

OBREEN – VAN LOEY, in *VMKVA*

H.[G.A.] Obreen en A. van Loey, 'De oudste Middelnederlandsche oorkonden voor onderwijs en eigen studie verzameld en naar het oorspronkelijk uitgegeven', *Verslagen en mededeelingen der Koninklijke Vlaamsche Academie voor taal- en letterkunde*, 1934. Gent 1934, p. 329-471.

OHZ

Oorkondenboek van Holland en Zeeland tot 1299; [bewerkt] door A.C.F. Koch [en] J.G. Kruisheer, 's-Gravenhage etc. 1970-.

N.B.: I, eind van de 7e eeuw tot 1222, [bewerkt] door A.C.F. Koch, 's-Gravenhage 1970 (= KOCH, *OHZ, I*); II, 1222 tot 1256, III, 1256 tot 1278, IV, 1278 tot 1291, [bewerkt] door J.G. Kruisheer, Assen/Maastricht 1986-1997 (= KRUISHEER, *OHZ, II-IV*).

OPLL, *Regesta imperii, IV*

Die Regesten des Kaiserreichs unter Friedrich I., 1152 (1122)-1190; nach Johann Friedrich Böhmer, neubearb. von Ferdinand Opll, unter Mitw. von Herbert Mayr. Graz 1980 (*Regesta imperii*; [bearb. von] J.F. Böhmer, IV, *Ältere Staufer*, Abt. 2).

OSU

Oorkondenboek van het sticht Utrecht tot 1301; uitg. door S. Muller Fz., A.C. Bou-

- man, K. Heeringa, [C.D.J. Brandt en] F. Ketner. 5 dln., 7 bdn., 's-Gravenhage (1920) 1925-1959.
N.B.: I, afl. 1, 2 (695-1130), uitg. door S. Muller Fz. en A.C. Bouman, 1920-1921 (= MULLER – BOUMAN, *OSU, I*); I, afl. 3, [4] (1130-1197), uitg. door S. Muller Fz., [voltooid door K. Heeringa en C.D.J. Brandt], 1924-1925 (= MULLER, *OSU, I*); II, uitg. door K. Heeringa, 1940 (= HEERINGA, *OSU, II*); III, IV, V, uitg. door F. Ketner, 1949-1959 (= KETNER, *OSU, III-V*).
- Oudheid en kunst*
 Oudheid en kunst; tijdschrift van den Geschied- en Oudheidkundigen Kring voor Brecht en omstreken en van Hoogstraten's Oudheidkundigen Kring; *voortgezet als*: Oudheid en kunst; algemeen tijdschrift voor Kempische geschiedenis; uitgegeven door den Geschied- en Oudheidkundigen Kring voor Brecht en omstreken. Brecht, 1 (1905) -.
- OVR*
 (Oude vaderlandsche) Oud-vaderlandsche rechtsbronnen; werken der Vereeniging tot (uitgave) uitgaaf der bronnen van het (oude vaderlandsche) oud-vaderlandsche recht.
 zie BEZEMER, *Oude rechten van Steenbergen*
 zie CERUTTI, *Middeleeuwse rechtsbronnen Breda*
 zie CERUTTI - BREKELMANS, *Middeleeuwse rechtsbronnen Breda*
 zie ENKLAAR, *Gemeene gronden in Noord-Brabant*
 zie KORTEWEG, *Rechtsbronnen van Woudrichem en Altena*
- DE PAEPE, *Summaria cronologica*
 Summaria cronologica insignis ecclesiae Parchensis ordinis Praemonstratensis, sitae prope muros oppidi Lovaniensis, ex archivo dictae ecclesiae in ordinem redacta per F.L. D[e] P[aepe], S.T.L., eiusdem ecclesiae canonicum professum. Lovanii 1662.
- PANHUYSEN, *in VROA, IX*
 [Panhuysen], 'Het Rijksarchief in Limburg', *VROA* 9 (1936), p. 109-123.
- PAULUS, *Dissertatio inauguralis*
 Dissertatio inauguralis, de origine, progressu et solutione nexus feudalis Flandriam inter et Zeelandiam -- --; publice defendit Pieter Paulus. Lugduni Batavorum 1775.
- PENNINGS, *in BMHG, LXV*
 Placidus Pennings, 'Het Discours of de kroniek der heeren van Breda', *BMHG* 65 (1947), p. 335-376.
- PHILIPPEN, *in Oudheid en kunst, XXIV*
 L.J.M. Philippen, 'Het oudste stadszegel en de oudste schepenbrieven van Bergen op Zoom', *Oudheid en kunst* 24 (1933), p. 149-159.
- PHILIPPEN, *in Oudheid en kunst, XXV*
 L.J.M. Philippen, 'Het testament van Godevaart IV, heer van Schooten-Breda', *Oudheid en kunst* 25 (1934), p. 9-20.
- PIJNACKER HORDIJK, *in BMHG, XXX*
 C. Pijnacker Hordijk, 'Twaalf onuitgegeven oorkonden uit de 12e eeuw', *BMHG* 30 (1909), p. 198-230.
- PONCELET, *Inventaire analytique de Sainte-Croix à Liège*
 E. Poncelet, *Inventaire analytique des chartes de la collégiale de Sainte-Croix à Liège*. Bruxelles 1911.
- PONCELET, *Les sceaux*
 Edouard Poncelet, *Les sceaux et les chancelleries des princes-évêques de Liège*. Liège 1938.
- DE POTTER, *in BGHB, I*
 Fr. de Potter, 'Puurs', *BGHB* 1 (1901), p. 169-175.

DE POTTER – BROECKAERT, *Geschiedenis van de gemeenten der provincie Oost-Vlaanderen*

Frans de Potter en Jan Broeckaert, *Geschiedenis van de gemeenten der provincie Oost-Vlaanderen*. 38 dln., [Gent] 1864-1901.

POTTHAST, *Regesta pontificum Romanorum*
Regesta pontificum Romanorum; inde ab a. post Christum natum MCXCVIII ad a. MCCIV; edidit Augustus Potthast. 2 dln., Berolini [etc.] 1874-1875; fotomech. herdr., Graz 1957.

PREVENIER, *Oorkonden graven van Vlaanderen*

De oorkonden der graven van Vlaanderen (1191 - aanvang 1206). 3 dln., [uitg.] door W. Prevenier. Brussel 1964-1971 (Koninklijke Academie van België; Koninklijke Commissie voor Geschiedenis, [Reeks V] Verzameling van de akten der Belgische vorsten, 5).

PREVENIER, in *Miscellanea Mediaevalia Niermeyer*

W. Prevenier, 'Du style de Noël au style de Pâques dans la Chancellerie des comtes de Hainaut et dans le "Chronicon Hanoniense" de Gislebert de Mons (1171-1205)', *Miscellanea Mediaevalia in memoriam Jan Frederik Niermeyer*. Groningen 1967, p. 245-255.

PRIMS, in *BGHB, XIV*

[Fl. Prims], 'Oudste stukken uit het Archief der Kapelanen in de kerk van O.L.V. te Antwerpen', *BGHB* 14 (1922-1923), p. 280-296.

PRIMS, in *BGHB, XVII*

F. Prims, 'Het cartularium van O.L.V. kapittel te Antwerpen. Een Antwerpsch oorkondenboek van 1286 ontdekt: meer dan 200 tot hiertoe onbekende stukken', *BGHB* 17 (1926), p. 302-334.

PRIMS, in *BGHB, XIX*

Fl. Prims, 'Kerkelijk Antwerpen van de visitatie van bisschop Wiard tot het einde der XIIIde eeuw (1238-1296)'; III. 'De regeering van bisschop Ingelram van Créquy (1273-1285)', *BGHB* 19 (1928), p. 1-126; IV, 'De regeering van heer Willem van Henegouw (1286-1296)', *BGHB* 19 (1928), p. 129-320.

PRIMS, in *BGHB, XX*

Fl. Prims, 'Onuitgegeven documenten uit de XIIIde eeuw; Antwerpen-Papenisse-Borchvliet', *BGHB* 20 (1929), p. 327.

PRIMS, *De Antwerpsche polder*

P.J. Goetschalckx, *De Antwerpsche polder in de Middeleeuwen 1119-1375* (Santvliet, Lillo, Berendrecht, Stabroeck, Hoevenen, Wilmarsdonck, Austruweel). Onuitgegeven oorkonden; bezorgd door Flor. Prims. Antwerpen 1929.

PRIMS, *Geschiedenis van Antwerpen*

F. Prims, *Geschiedenis van Antwerpen*. 10 dln., Brussel 1927-1949; nieuwe uitg. – – – door de zorgen van J. van Roey. Brussel 1977-.

PRIMS, *Antwerpsche zegels*

F. Prims, *Antwerpsche zegels der XIIIde eeuw en De Munten, afzonderlijk gepagineerd achter*: F. Prims, *Geschiedenis van Antwerpen*, II, De XIIIde eeuw (Van de eerste omwalling tot de tweede), 4de boek: "Fastes" – Regesten – Zegels – Munten. Brussel 1931.

Publikaties Nassau Brabant

Publikaties van het Archivariaat "Nassau-Brabant", 1-. Zevenbergen 1969-.

VANDE PUTTE – CARTON, *Chronique de l'abbaye de Ter Doest*

Chronique de l'abbaye de Ter Doest; [publ.] par F. V[ande Putte] et C.[L.] C[arton]. Bruges 1845 (Recueil de chroniques, chartes et autres documents con-

- cernant l'histoire et les antiquités de la Flandre-Occidentale, publ. par la Société d'émulation de Bruges, 1e série, Chroniques des monastères de Flandre).
- VANDE PUTTE – VAN DE CASTEELE, *Cronica et cartularium monasterii de Dunis*
Cronica et cartularium monasterii de Dunis [ed. F. Vande Putte et D. Van de Castele]. 3 dln., Brugis 1864-1867 (Recueil de chroniques, chartes et autres documents concernant l'histoire et les antiquités de la Flandre-Occidentale, publ. par la Société d'émulation de Bruges, 1e série, Chroniques des monastères de Flandre).
- DE RAADT, *Sceaux armoriés*
J.Th. de Raadt, Sceaux armoriés des Pays-Bas et des pays avoisinants (Belgique, royaume des Pays-Bas, Luxembourg, Allemagne, France). Recueil historique et héraldique. 4 dln., Bruxelles 1898-1903.
- DE RAM, *Dynteri Chronicon*
Chronique des ducs de Brabant (en six livres); par Edmond de Dynter. *Chronica nobilissimorum ducum Lotharingiae et Brabantiae ac regum Francorum in sex libros distincta* ---; publ. d'après le ms. de Corsendonck, avec des notes et l'ancienne traduction française de Jehan Wauquelin, par P.F.X. De Ram. 4 dln., Bruxelles 1854-1860 (Collection de chroniques belges inédites; Académie Royale de Belgique; Commission Royale d'histoire [collection in-4°, 8]).
- RAMACKERS, *Papsturkunden in den Niederlanden*
Papsturkunden in den Niederlanden (Belgien, Luxemburg, Holland und Französisch-Flandern); [hrsg.] von Johannes Ramackers. 2 dln., Berlin 1933-1934 (Abhandlungen der Gesellschaft der Wissenschaften zu Göttingen, Philologisch-Historische Klasse, 3. Folge, Bd. 8-9).
- RAYMAECKERS, *Recherches historiques sur l'ancienne abbaye du Parc*
F.J. Raymaeckers, Recherches historiques sur l'ancienne abbaye du Parc. Louvain 1858.
- RBPH*
Revue belge de philologie et d'histoire / Tijdschrift voor filologie en geschiedenis. Bruxelles 1922-.
- DE REIFFENBERG, *Monuments pour servir à l'histoire de Namur*
[F.A.F.Th.] de Reiffenberg, Monuments pour servir à l'histoire des provinces de Namur, de Hainaut et de Luxembourg; recueillis et publ. pour la première fois. Bruxelles 1844-1854 (Publications de la Commission Royale de l'Académie Royale de Belgique, collection des chroniques belges inédites et de documents inédits relatifs à l'histoire de la Belgique: 5).
- REIGERSMAN, *Dissertatio juris-publici Bredana*
Dissertatio juris-publici inauguralis de baronia Bredana foederatorum Belgarum feudo et ejus juribus, quam --- Jacob Reigersman. Lugduni Batavorum 1774.
- REUSENS e.a., *in AHEB, I-III*
[Edm. Reusens, P.D. Kuyl en C.B. De Ridder], 'Documents', AHEB 1 (1864), p. 51-52; 'Donation de la dîme de Santvliet à l'abbaye de Saint-Michel, à Anvers', AHEB 1 (1864), p. 475-476; 'Documents', AHEB 2 (1865), p. 455-462; AHEB 3 (1866), p. 503.
- REUSENS e.a., *in AHEB, V*
[Edm. Reusens, P.D. Kuyl en C.B. De Ridder], 'Documents extraits des "Analecta inedita" d'Adrien Heylen', AHEB 5 (1868), p. 355-374.
- Revue bénédictine*
Revue bénédictine; (messenger des fidèles). Maredsous, 1 (1884) -.

VAN RHEINECK LEYSSIIUS, in *De Nederlandsche Leeuw*, XLIX

Th. van Rheineck Leyssius, 'De oudste heeren van Stryen', *De Nederlandsche Leeuw* 49 (1931), kol. 322-332.

VAN RHEINECK LEYSSIIUS, in *De Nederlandsche Leeuw*, LIII

Th. van Rheineck Leyssius, 'Striana. II. De eerste Heeren van Zevenbergen. (Twee niet gepubliceerde 13e eeuwse oorkonden)', *De Nederlandsche Leeuw* 53 (1935), kol. 97-110.

DE RIDDER, in *Handelingen van den Mechelschen Kring*, XXXV

F. de Ridder, 'De oorsprong van Mechelens begijnhof en van de parochies in de volkswijk der stad, tijdens de XIIIe-XIVe eeuw', *Handelingen van den Mechelschen Kring voor Oudheidkunde, Letteren en Kunst = Bulletin du Cercle Archéologique, Littéraire et Artistique de Malines; voortgezet als: Handelingen van de Koninklijke Kring voor Oudheidkunde, Letteren en Kunst van Mechelen* 35 (1930).

RODENBACH, *L'abbaye de Villers en Brabant*

Constantin Rodenbach, *L'abbaye de Villers (de l'ordre de Cîteaux) en Brabant*. Bruxelles 1850.

RODENBERG, in *MGH, Epistolae saeculi XIII, II, 1887*

zie MGH

DE ROUCK, *Den Nederlandschen Herauld*

Th. de Rouck, *Den Nederlandschen Herauld ofte tractaet van wapenen en politycken adel*. t'Amsterdam 1645.

ROUSSEAU, *Actes de comtes de Namur*

Actes des comtes de Namur de la première race 946-1196; [éd.] par Félix Rousseau. Bruxelles 1936-1937 (Académie Royale; Commission Royale d'His-

toire; recueil des actes des princes Belges).

LE ROY, *Notitia marchionatus*

Notitia marchionatus sacri Romani imperii; hoc est urbis et agri Antverpiensis oppidorum, dominiorum, monasteriorum castellorumque, sub eo, in qua origines & progressus illorum eruuntur ex archiviiis regiis, oppidanis, monasticis principumque diplomatibus et sigillis ac sepulchralibus episcoporum, praelatorum et nobilium monumentis; auctore Iacobo le Roy de Brouchem. Amstelodami 1678.

RUWET, *Cartulaire de l'abbaye cistercienne du Val-Dieu*

Joseph Ruwet, *Cartulaire de l'abbaye cistercienne du Val-Dieu (XIIe-XIVe siècle)*. Bruxelles 1955 (Académie Royale; Commission Royale d'Histoire).

VAN RYCKEL, *Historia sanctae Gertrudis*

Historia S. Gertrudis principis virginis, primae Niuellensis abbatissae; notis et figuris aeneis subinde illustrata; opera et impensa Iosephi Geldolphi a Ryckel -- -. Brvxellae 1637.

VAN RYCKEL, *Vita sanctae Beggae*

Vita s. Beggae, ducisse Brabantie, Andetennensium begginarum et beggardorum fundatricis; Vetus, hactenus non edita, & commentario illustrata; adjuncta est Historia begginasiorum Belgii; auctore Iosepho Geldolpho A Ryckel ab Oorbeeck, abbate S. Gertrudis Lovaniensis. Lovanii 1631.

RYMER – HOLMES, *Foedera*

Th. Rymer, *Foedera, conventiones, literae et cuiuscumque generis acta publica inter reges Angliae et alios quosvis imperatores, reges, pontifices, principes vel communitates, ab ineunte seculo duodecimo, viz. ab anno 1101, ad nostra usque tempora notita aut tractata*. Ed. secunda, ad originales chartas in Turri Londinensi

- denuo summa fide collata et emendata studio G. Holmes. 17 vol., Londini 1727-1729.
- RYMER – SANDERSON – HOLMES, *Foedera*
Foedera, conventiones, literae et cuiuscunque generis acta publica inter reges Angliae et alios quosvis imperatores, reges, pontifices, principes vel communitates, ab ineunte seculo duodecimo, viz. ab anno 1101, ad nostra usque tempora notita aut tractata; --- in lucem missa --- accurantibus Th. Rymer et R. Sanderson; --- denuo summa fide collata et emendata studio G. Holmes; ed. 3a, 10 vol., Hagae Comitum 1739-1745.
- RYMER – SANDERSON e.a., *Foedera*
Th. Rymer et R. Sanderson, Foedera, conventiones, literae et cuiuscunque generis acta publica inter reges Angliae et alios quosvis imperatores, reges, pontifices, principes vel communitates, ab ingressu Gulielmi I in Angliam, A.D. 1066 ad nostra usque tempora habita aut tractata; primum in lucem missa ---; [ed. 4a] accurantibus A. Clarke, F. Holbrooke, J. Caley. 3 vol. in 6 bdn., Londini 1816-1830.
- DE SAINT-GENOIS, *Monumens anciens*
J. De Saint-Genois, Monumens anciens essentiellement utiles à la France, aux provinces de Hainaut, Flandre, Brabant, Namur, Artois, Liège, Hollande, Zélande, Frise, Cologne et autres pays limitrophes de l'Empire. I, à Paris 1782; II, Bruxelles 1806.
- DE SAINT-GENOIS, *Inventaire analytique des chartes des comtes de Flandres*
Le Baron Jules De Saint-Genois, Inventaire analytique des chartes des comtes de Flandre, avant l'avènement des princes de la maison de Bourgogne, autrefois déposées au chateau de Rupelmonde, et conservées aujourd'hui aux archives de la Flandre-Orientale; précédé d'une notice historique sur l'ancienne trésorerie des chartes de Rupelmonde, et suivi d'un glossaire, de notes et d'éclaircissements. Gand 1843-1846.
- SANDERUS, *Chorographia sacra Brabantiae*
Antonii Sanderi --- Chorographia sacra Brabantiae sive celebrium aliquot in ea provincia ecclesiarum et coenobiorum descriptio, imaginibus Aeneis illustrata ad Philippum IV ---. 2 dln., Bruxellae 1659-1669; [nova editio] Antonii Sanderi --- Chorographia sacra Brabantiae sive celebrium aliquot in ea provincia abbatiarum, coenobiorum, monasteriorum, ecclesiarum, piarumque foundationum descriptio ex monasteriorum tabulis, & principum diplomatibus, suis locis insertis, eruta, et imaginibus Aeneis illustrata. 3 dln., Hagae Comitum 1726-1727.
- SANDERUS, *Chorographia Tungerloae*
Antaonius Sanderus, Chorographia sacra Tungerloae; quae celeberrima et antiquissima apud Taxandros ord. Praemonstratensis est abbatia. Bruxellae 1659; *met afzonderlijk titelblad en paginering in: SANDERUS, Chorographia Brabantiae; [1e uitg.] dl. II, Bruxellae 1662-1669, [nr. 40]; herdrukt in de nieuwe uitg. van C. van Lom, dl. I, Hagae Comitum 1726-1727, p. 305 vlgg.*
- SANDERUS, *Flandria illustrata*
Flandria illustrata, sive descriptio comitatus istius per totam terrarum orbem celeberrimi ---; ab Antonio Sanderi. 2 dln., Coloniae Agrippinae [*moet zijn: Amsterdam*] 1641-1644; [ed. 2a] Antonius Sanderus, Flandria illustrata, sive provinciae ac comitatus huius descriptio comitum, usque ad Carolum VI. caesarem series chronologica atque historica; urbium, ecclesiarum, abbatiarum --- nec non episcoporum, praelatorum, abbatum ---; accedit et hagiologium Flandriae, sive de sanctis eius provinciae. 3 dln., Hagae Comitum 1735.

- VAN DER SCHELLING, *Hollands tiend-regt*
P. van der Schelling, Hollands tiend-regt, of verhandeling van het regt tot de tienden, toekomende aan de graafelykheid, en de heerelykheden van Holland, en Westvriesland – – –; bevestigd met wetten, regtsgeleerden – – – bylaagen en bewyzen. 2 dln., Rotterdam 1727.
- SCHIEFFER, *MGH D Z 16*
Diplomata regum germaniae ex stirpe Karolinorum. Die Urkunden der deutschen Karolinger; bearb. von P. Kehr [und] Th. Schieffer. 4 dln. (5 bnd.), Berlin 1932-1960.
- SCHRIJNEMAKERS, *in Naamkunde, XI*
Arthur Schrijnemakers, “‘Eyke” (1292): copieerfout voor “‘Ehti” (950)”, *Naamkunde* 11 (1979), p. 286-292.
- SICKEL, *MGH DD reg. et imp., I-II*
Die Urkunden Konrad I., Heinrich I. und Otto I.; *I-I*, hrsg. [Th. Sickel]. Hannoverae 1879[-1884]; *II-I*, 1888 (1956²).
- SLOET, *OGZ*
Oorkondenboek der graafschappen Gelre en Zutfen, tot op den slag van Woeringen, 5 juni 1288; [bewerkt] door L.A.J.W. Sloet. 3 dln., 's Gravenhage 1872-1876.
- SLOOTMANS, *in Sinte-Geertruydsbronne, X*
C. Slootmans, ‘De verhouding Antwerpen-Bergen op Zoom in het verleden, Bijlagen’, *Sinte-Geertruydsbronne* 10 (1933), p. I-XLII [*ook afzonderlijk verschenen*].
- SLOOTMANS, *Grepen uit de geschiedenis van Steenberg*
J.F. Slootmans, *Grepen uit de geschiedenis van Steenberg* vóór 1648. Z.pl. 1939; *met dezelfde paginering, maar zonder de opgave van bronnen en literatuur, opgenomen in: Sinte Geertruydsbronne, XVI* (1939), p. 36-42; *een uitgewerkte versie verscheen in: Jaarboek De Ghulden Roos* 10 (1950), p. 39-82.
- SLOOTMANS – MERKELBACH VAN ENKHUYZEN, *Halsteren*
Halsteren; zijn geschiedenis en zijn archief; bewerkers: C.J.F. Slootmans, L. Merkelbach van Enkhuyzen [en] J.P.A. Smit. Bergen op Zoom 1939.
- SMALLEGANGE, *Nieuwe Cronyk van Zeeland*
M. Smallegange, *Nieuwe cronyk van Zeeland, eerste deel, vervattende de voor desen uitgegeven cronyken van de heeren Jacobus Eyndius, en Johan Reygersberg, veel vermeerdert ontrent deses landschaps oudheden en herkomsten, wateren en stroomen, eilanden, steden en heerlykheden, met vele kopere platen verciert. Tot Middelburg 1696.*
- SMEETS, *in Archief geschiedenis katholieke kerk in Nederland, IX*
M.K.J. Smeets, ‘Een aanvulling op het Itinerarium van Conrad van Urach, bisschop van Porto en S. Rufina en pauselijk legaat in het Duitse Rijk 1224-1226’, *Archief geschiedenis katholieke kerk in Nederland* 9 (1967), p. 330-334.
- DE SMET, *Recueil des chroniques*
Corpus chronicorum Flandriae, sub auspiciis Leopoldi primi, serenissimi Belgarum regis, ed. J.-J. de Smet. 4 dln., Bruxellis 1837-1865 (*Recueil des chroniques de Flandre, publ. sous la direction de la Commission Royale d’Histoire, par J.-J. de Smet*).
- SMETS, *Henri I duc de Brabant*
Georges Smets, *Henri I, duc de Brabant, 1190-1235*. Bruxelles 1908.
- SMEYERS, *De abdij van Park*
Maurits Smeyers, *De abdij van Park. 850 jaar Premonstratenzerleven*. Brussel 1979.

- SMIT, *Het Brabantsche jachtrecht*
J.P.W.A. Smit, Het Brabantsche jachtrecht vóór de regeering van Karel den Stouten. Amsterdam 1911 (Proefschrift Universiteit van Amsterdam).
- SMIT, *Brabantsche beelden en teekens van recht*
J.P.W.A. Smit, De Brabantsche beelden en teekens van recht. 's-Gravenhage 1957.
- SMIT, *Rekeningen Henegouwsche huis*
H.J. Smit, De rekeningen der graven en gravinnen uit het Henegouwsche huis. 3 dln., Werken uitgegeven door het Historisch Genootschap (gevestigd te Utrecht), derde serie, nrs. 46, 54, 69. Amsterdam/Utrecht 1924-1939.
- SMIT, in *VROA, 2e serie, XVII*
J.P.W.A. Smit, 'Verslag Rijksarchief in Noord-Brabant [over 1944]', *VROA*, 2e serie, 17 (1944; ed. 's-Gravenhage 1946), p. 28-33.
- VAN SPAEN, *Oordeelkundige inleiding, III*
W.A. van Spaen, Oordeelkundige inleiding tot de historie van Gelderland. 4 dln., Utrecht 1801-1805.
- VAN SPILBEEK, *De abdij van Tongerlo*
Waltman van Spilbeek, De abdij van Tongerlo; geschiedkundige navorsingen. 3 dln. (in 1 bnd.), Lier, Geel 1888.
- STEURS, in *BCRALO, XXV*
W. Steurs, 'Les franchises du duché de Brabant au moyen âge; catalogue alphabétique et chronologique provisoire', *BCRALO* 25 (1971-1972), p. 139-295.
- STEURS, *Les sources de l'économie rurale*
Les sources de l'économie rurale dans le quartier d'Anvers et dans la seigneurie de Malines jusqu'en 1500; catalogue de polyptiques, de censiers et de comptes; [publ.] par Willy Steurs. Louvain 1977 (Coll. cit., Centre belge d'histoire rurale, publications, no. 42).
- STEURS, in *Acta Bruxellensia, IV, Histoire et méthode*
W. Steurs, 'L'utilisation d'une source hagiographique discréditée: la Vita s. Ode virginis de Sint-Oedenrode', M.-A. Arnould e.a., *Histoire et méthode*, Bruxelles 1981, p. 129-145 (*Acta Historica Bruxellensia*, 4).
- STIENNON, in *Bulletin du Cercle archéologique Hesbaye-Condroz, XV*
Jacques Stiennon, 'Le sarcophage de Sancta Chrodoara à Saint-Georges d'Amay. Essai d'interprétation d'une découverte exceptionnelle', *Bulletin du Cercle archéologique Hesbaye-Condroz* 15 (1977-1978, ed. 1979), p. 73-88.
- STIENNON, *L'écriture diplomatique*
Jacques Stiennon, *L'écriture diplomatique dans le diocèse de Liège du XIe au milieu du XIIIe siècle. Reflet d'une civilisation*. Paris 1960 (Bibliothèque de la Faculté de philosophie et lettres de l'Université de Liège, serie grand in-8, fasc. 5).
- STIENNON, in *Trésors de la Collégiale d'Amay*
Jacques Stiennon, 'Pour la véritable portrait de Chrodoara', Thomas Delarue e.a., *Trésors de la Collégiale d'Amay*. [Études monographiques, suivies du catalogue des oeuvres exposées, du 12 août au 24 septembre 1989 en l'église Saint-Georges et Sainte-Ode d'Amay.] Amay 1989, p. 25-34.
- STOCKMANS, in *BGHB*
J.B. Stockmans, 'Iets over het Vlaamsch als voertaal in het bestuur tijdens de Middeleeuwen', *BGHB* 1 (1902), p. 358-364.
- STOCKMANS, in *Bulletin de l'Académie royale d'archéologie de Belgique*

- J.B. Stockmans, 'De Riddertol en Joktol te Antwerpen. Maart 1242', *Bulletin de l'Académie royale d'archéologie de Belgique* 1 (1904), p. 35-39.
- STOOB, *Helmold von Bosau*
Helmold von Bosau. Slawenchronik. Neu übertragen und erläutert von Heinz Stoob. Darmstadt 1983⁴ (Ausgewählte Quellen zur deutschen Geschichte des Mittelalters: XIX).
- VAN DER STRAETEN, in *Analecta Bollandiana*, LXXVI
J. van der Straeten, 'Sainte Ode, patronne de Sint-Oedenrode', *Analecta Bollandiana* 76 (1958), p. 65-117.
- STREEFLAND, in *Jaarboek De Oranjeboom*, XXXII - XXXIII
A.A. Streefland, 'Tempeliers in Brabant; de commanderij Ter Brake bij Alphen', *Jaarboek De Oranjeboom* 32-33 (1979-1980), p. 141-166.
- STRUBBE – VOET, *Chronologie*
E.I. Strubbe en L.Voet, *De chronologie van de middeleeuwen en de moderne tijden in de Nederlanden*. Antwerpen-Amsterdam 1960.
- STUMPF-BRENTANO, *Die Reichskanzler*
Acta imperii inde ab Heinrico I. ad Heinricum VI. usque adhuc inedita / Urkunden des Kaiserreiches aus dem X., XI. und XII. Jahrhundert; zum erstenmale hrsg. von Karl Friedrich Stumpf-Brentano. Innsbruck 1865-1883 (K.F. Stumpf[-Brentano], *Die Reichskanzler vornehmlich des X., XI. und XII. Jahrhunderts; nebst einem Beitrage zu den Regesten und zur Kritik der Kaiserurkunden dieser Zeit*, Bd. III, *Acta imperii* -- --).
- VAN SYNGHEL, in *Noordbrabants Historisch Jaarboek*, XIII
G.A.M. Van Synghel, 'Een veertiende-eeuws conflict tussen de predikheren en het Sint-Elisabethgasthuis te Antwerpen. Nieuw licht op een van de dertiende-eeuwse bewijsstukken', *Noordbrabants Historisch Jaarboek* 13 (1996), p. 38-51.
- Taxandria*
Taxandria; tijdschrift voor (van) Noordbrabantsche (Noord-Brabantsche) geschiedenis en volkskunde. Bergen op Zoom, 5 reeksen, 1 (1894) - 50 (1943).
- Taxandria, gedenkschriften*
Taxandria; gedenkschriften van den Koninklijken Geschied- en Oudheidkundigen Kring van de Antwerpsche Kempen. Turnhout, 1 (1903) -.
- TENHAEFF, *De oorkonden-schat van den Heiligen Willebrord*
N.B. Tenhaeff, *De oorkonden-schat van den Heiligen Willebrord*. Groningen 1929 (Openbare les gehouden op 29 october aan de Rijks-Universiteit te Leiden).
- Thesaurus diplomaticus*
Thesaurus diplomaticus (CD-rom). *Participerende instanties*: Cetedoc, Comité national du Dictionnaire du Latin Médiéval, Commission Royale d'Histoire/Koninklijke Commissie voor Geschiedenis. *Verantwoordelijken*: Paul Tombeur, Walter Prevenier, Philippe Demonty, Marie-Paul Laviolette. [Turnhout] 1997.
- THEUNISSENS, in *BGHB*, II
L. Theunissens, '[Oorkonde over] Ranst', *BGHB* 2 (1903), p. 296-297.
- VALVEKENS, in *Analecta Praemonstratensia*, XLIII-1/2 (1967) = *Acta et decreta ordinis Praemonstratensis, I*, 1967
J.B. Valvekens, 'Acta et decreta capitulorum generalium ordinis Praemonstratensis. I. Saec. XII-XV', *Analecta Praemonstratensia* 43 (1967), p. 50-102.
- VANGASSEN, *Bouwstoffen taalgeografie; Brabant*

- H. Vangassen, *Bouwstoffen tot de historische taalgeografie van het Nederlands: hertogdom Brabant*. [Brussel] 1952 (Bouwstoffen en studiën voor de geschiedenis en de lexicografie van het Nederlands: 3).
- VANNÉRUS, *Inventaire de l'abbaye de Tongerlo*
 Jules Vannérus, *Inventaire des archives de l'abbaye de Tongerlo; reposant aux archives de l'État à Anvers*. [Louvain] 1909; *extrait des*: *Analectes de l'Ordre de Prémontré*, 4 (1908), p. 1-22; 5 (1909), p. 33-50.
- VANNÉRUS, *Inventaire de Saint-Michel à Anvers*
 J. Vannérus, *Inventaire des archives de l'abbaye de Saint-Michel à Anvers; reposant aux archives de l'État en cette ville*. Louvain 1913; *extrait des*: *Analectes de l'Ordre de Prémontré*, 8 (1912), p. 5-31; 9 (1913), p. 33-66.
- VAN DE VELDE
 Oudheden en gestichten van de bischoppelyke stad en meyerie van 's Hertogen-bosch; of beknopte beschrijvinge der steden en dorpen onder dat bisdom – – –, door een liefhebber der oudheid [S.J. van de Velde gezegd Honselaer] by een versamelt. 2 dln., Leiden 1742-1749.
- VAN DE VEN, *Over Brabant geschreven*
 Jeroen M.M. van de Ven, *Over Brabant geschreven*. Handschriften en archivalische bronnen in de Tilburgse Universiteitsbibliotheek. 2 dln., Leuven 1994 (*Miscellanea Neerlandica*, IX).
- VERACHTER, *Inventaire des anciens chartes d'Anvers*
 F. Verachter, *Inventaire des anciens chartes et privilèges et autres documents conservés aux archives de la ville d'Anvers 1193-1856*. Anvers 1860.
- VERCAUTEREN, in *Bulletin IHBR*, XXVI
 F. Vercauteren, 'Document pour servir à l'histoire des financiers Lombards en Belgique (1309)', *Bulletin IHBR* 26 (1950-1951), p. 43-67.
- VERHULST, *De Sint-Baafsabdij te Gent en haar grondbezit*
 A.E. Verhulst, *De Sint-Baafsabdij te Gent en haar grondbezit (7e-14e eeuw); bijdrage tot de kennis van de structuur en de uitbetaling van het grootgrondbezit in Vlaanderen tijdens de middeleeuwen*. Brussel 1958 (*Verhandelingen van de Koninklijke Academie voor Wetenschappen, Letteren en Schone Kunsten van België, Klasse der Letteren*, nr. 30).
- VERKOOREN, *Inventaire des chartes et cartulaires*
 Alphonse Verkooren, *Inventaire des chartes et cartulaires des duchés de Brabant et de Limbourg et des pays d'Outre-Meuse. Première partie, Chartes originales et vidimées. Tome Ier, Bruxelles 1910* (*Inventaires des archives de la Belgique; publiés par ordre du gouvernement sous la direction de l'administration des archives générales du royaume*); II^{m^e} partie, *Cartulaires. Tome I, (800-1312)*, Bruxelles 1961 (*Ministère de l'éducation nationale et de la culture; archives générales du royaume*).
- VERMEULEN, *Inventaris provincie Utrecht*
 P.J. Vermeulen, *Inventaris van het archief der provincie Utrecht; oorspronkelijke charters der provincie en der vijf kapittelen, I, Van den vroegsten tijd tot en met het jaar 1300*. Utrecht 1877.
- VERSTEYLEN, in *BGHB*, XIV
 J.A. Versteylen, 'Cartae Parcenses', *BGHB* 14 (1922-1923), p. 228-236.
- VERSTEYLEN, in *Analecta Praemonstratensia*, V-2

- J. Versteyleen, 'Les chartes de fondation de l'abbaye du Parc', *Analecta Praemonstratensia* 5 (1929), p. 120-131.
- VISSCHERS, *Historische verscheidenheden* [P.J.] Viisschers, Historische verscheidenheden, herinneringen en aenteekeningen. Antwerpen 1858.
- VAN VISVLIET, *Inventaris provincie Zeeland* Inventaris van het oud archief der provincie Zeeland; bew. door J.P. van Visvliet; uitg. op last der Staten van Zeeland. 3 dln., Middelburg 1874-1885.
- VLEESCHOUWERS, *Oorkonden St.-Baafsabdij* De oorkonden van de Sint-Baafsabdij te Gent (819-1321); [bezorgd] door Cyriel Vleeschouwers. 2 dln., Brussel 1990-1991 (Koninklijke Academie van België. Publikaties van de Koninklijke Commissie voor Geschiedenis. In-
quarto).
- VAN VLIET, *Bredaesche chroniik* J. van Vliet, Bredaesche chroniik, met afzonderlijke paginering opgenomen in: J. van Vliet, 't Recht van successie volgens de costumen der stadt en lande van Breda; met de Bredasche [almanach 1664 en] cronyck. Tot Breda, 1664; *herdrukt als Bredaesche chronijck in: LE ROY, Notitia marchionatus*, 1678, p. 442-451, liber 9, cap. 1.
- VMOVR Verslagen en mededeelingen [van de] Vereeniging tot (uitgave) uitgaaf der bronnen van het (oude vaderlandsche) oud-vaderlandsche recht. I-VII.2, 's-Gravenhage 1880-1928; VIII.3-XIII, Utrecht 1931-1971; XIV.1-, Bussum 1974-; *voortgezet als: Verslagen en mededeelingen* [van de Stichting tot uitgaaf der bronnen van het oud-vaderlandse recht], Nieuwe Reeks, 1-, Zutphen 1978-.
- VROA Verslagen omtrent 's Rijks oude archieven. 1 (1878) - 50 (1927); 2e serie, 1 (1928) - 40 (1967). 's-Gravenhage 1879-1928; 1929-1968; *voortgezet als: Jaarverslag van de Rijksarchiefdienst (over) 1968 -*. 's-Gravenhage 1970 -.
- VAN DE WALLE, *Siardus Bogaerts* C. van de Walle, Siardus Bogaerts; de prior en zijn monasterium te Huijbergen, 1614-1670. Tilburg 1980 (Bijdragen tot de geschiedenis van het zuiden van Nederland, 48).
- WAMPACH, *Geschichte Grundherrschaft Echternach* C. Wampach, Geschichte der Grundherrschaft Echternach im Frühmittelalter; Untersuchungen über die Person des Gründers, über die Kloster- und Wirtschaftsgeschichte auf Grund des liber aureus Epternacensis (698-1222); dl. I, 1-2. Luxemburg 1929-1930.
- WAMPACH, *Urkunden- und Quellenbuch* Urkunden- und Quellenbuch zur Geschichte der altluxemburgischen Territorien bis zur burgundischen Zeit; [bearb.] von Cam. Wampach. 11 dln., [Luxemburg 1935-1955]; dl. I, Bis zum Friedensvertrag von Dinant 1199; dl. VIII-IX, Die Quellen der Grundherrschaft Echternach.
- WAUTERS, *Histoire des environs de Bruxelles* Alphonse Wauters, Histoire des environs de Bruxelles, ou description historique des localités qui formaient autrefois l'amanie de cette ville. 3 dln., Bruxelles 1851-1857.
- WAUTERS, *L'ancienne abbaye de Villers* Alphonse Wauters, L'ancienne abbaye de Villers; histoire de l'abbaye et description de ses ruines. Bruxelles 1856.

WAUTERS, *Table chronologique*

Table chronologique des chartes et diplômes imprimés concernant l'histoire de la Belgique; [publ. par] A. Wauters, S. Bormans, J. Halkin, J.J. Hoebanx et F. Mariën. 11 tom., 16 vol., Bruxelles 1866-1971 (Académie Royale de Belgique; Commission Royale d'Histoire, [III]).

I-X door A. Wauters, 1866-1904; XI, 1e-3e part. door S. Bormans en J. Halkin, 1907-1946; XI, 4e- door J. Hoebanx en Ch. Wirtz, 1965; 3e-4e part. Tables et corrections, door F. Mariën, 1971.

WAUTERS, *De l'origine des libertés communales*

De l'origine et des premiers développements des libertés communales en Belgique, dans le Nord de la France — — —; (Études sur les progrès de la civilisation, depuis le dixième jusqu'au treizième siècle.) Preuves; [publ.] par Alphonse Wauters. Bruxelles 1869.

WAUTERS, *in Compte rendu de la CRHB, 4e série, II*

'Exploration des Chartes et des Cartulaires belges existants à la Bibliothèque Nationale, à Paris — Rapport de M. Alphonse Wauters sur les résultats de ses investigations', *Compte rendu des séances de la Commission Royale d'Histoire*, ou recueil de ses bulletins, 4e série, 2 (Bruxelles 1875), p. 78-198.

WAUTERS, *in Revue d'histoire et d'archéologie, III*

A. W[auters], 'Chartes inédites concernant le chapitre de Nivelles', *Revue d'histoire et d'archéologie* 3 (Bruxelles 1862), p. 368-373, 444-445.

WEILAND, *MGH SS XXIII*

Chronicon Epternacense auctore Theoderico Monacho; Monumenta Epternacensia, IV; ed. L. Weiland, in *Monumenta Germaniae historica; Scriptorum*; ed. G.H. Pertz, t. XXIII, Hannoverae 1874, p. 38-64.

VAN WERVEKE, *in Jaarboek De Vier Ambachten, 1938*

J. Adriaanse† en L.M. van Werveke, 'Verzameling van akten der schepenen van Hulst (1226-1499)', *Oudheidkundige kring "De Vier Ambachten" Hulst. Jaarboek 1938*. [Hulst 1938], p. 19-559.

WICHMANS, *Brabantia Mariana*

Brabantia Mariana tripartita; authore Fr. Augustino Wichmans — — —. Antverpiae 1632.

WILHELM, *Corpus altdeutschen Originalurkunden*

Corpus der altdeutschen Originalurkunden bis zum Jahr 1300; hrg. von F. Wilhelm u.a. 5 Bde., Lahr (Baden) [1929]-1932-1963.

WILLEMS, *Rymkronyk van Jan van Heelu*

Chronique en vers de Jean van Heelu, ou Relation de la bataille de Woeringen / Rymkroniek van Jan van Heelu betreffende den slag van Woeringen, van het jaer 1288; publ. par / uitg. — — — door J.F. Willems. Bruxelles / Brussel 1836 (Collection de chroniques belges inédites; Commission Royale d'Histoire [collection in-4°, 1]).

WILLEMS, *Brabantsche yeesten of rymkronyk*

Les gestes des ducs de Brabant; par Jean de Klerk [ou Jean van Boendael], d'Anvers / De Brabantsche yeesten, of rymkronyk van Brabant; door Jan de Klerk [of Jan van Boendael], van Antwerpen; publ. par / uitg. door J.F. Willems [dl. III door J.H. Bormans]. 3 dln., Bruxelles / Brussel 1839-1869 (Collection de chroniques belges inédites; Commission Royale d'Histoire [collection in-4°, 4]).

WOLTERS, *Codex diplomaticus Lossensis*

Codex diplomaticus Lossensis, ou Recueil et analyse de chartes servant de preuves à l'histoire de l'ancien comté de Looz; [ed.] par M.J. Wolters. Gand 1849.

WOLTERS, *Notice historique Thorn*

[Mathias Joseph Wolters], Notice historique sur l'ancien chapitre impérial de Chanoinesses à Thorn dans la province actuelle de Limbourg. Gand 1850.

WÜRTH-PAQUET, in *Publications Luxembourg, XVI*

Fr.-X. Würth-Paquet, 'Liber aureus de l'abbaye d'Echternach', Publications de la Société pour la recherche et la conservation des monuments historiques dans le grand-duché de Luxembourg 16 (1860; Luxembourg 1861), p. 1-29.

WÜRTH-PAQUET, *Table analytique*

Fr.-X. Würth-Paquet, Table analytique des chartes et documents concernant la ville d'Echternach et ses établissements. I, St. Willibrord, premier abbé d'Echternach de 690-739. Luxembourg 1867. [II] Deuxième livraison, depuis la mort de St. Willibrord a 739, jusqu'à l'année 847, époque de l'introduction des chanoines à l'abbaye. Luxembourg 1868.

WYMANS, *Inventaire analytique*

Gabriel Wymans, Inventaire analytique du chartrier de la Trésorerie des comtes de Hainaut. Bruxelles 1985.

Bewerkingsoverzicht

Onderstaande nummers zijn bewerkt door M. Dillo:

888-889-890-891-894-900-901-902-904-905-906-907-912-914-915-922-924-925-937-938-950-952-954-969-970-972-974-977-984-987-990-1001-1001a-1001b-1001c-1002-1003-1004-1006-1008-1009-1012-1015-1016-1017-1018-1019-1020-1023-1024-1025a-1030-1032-1033-1034-1037-1043-1050-1051-1053-1057-1058-1062-1064-1071-1076-1077-1079-1080-1081-1082-1083-1084-1085-1086-1088-1089-1091-1093-1097-1101-1102-1103-1104-1105-1106-1107-1108-1109-1112-1113-1115-1116-1117-1118-1119-1120-1121-1122-1123-1125-1126-1127-1128-1129-1130-1131-1132-1132a-1133-1135-1136-1137-1138-1139-1140-1141-1142-1144-1145-1147-1149-1150-1151-1154-1157-1158-1159-1160-1161-1162-1163-1164-1165-1166-1167-1168-1171-1173-1174-1175-1176-1177-1180-1181-1182-1183-1184-1185-1187-1188-1190-1191-1192-1193-1194-1195-1196-1197-1201-1204-1205-1206-1207-1208-1209-1210-1213-1214-1215-1217-1218-1219-1221-1222-1223-1224-1227-1228-1230-1231-1233-1234-1235-1236-1237-1238-1239-1240-1241-1242-1243-1244-1245-1247-1248-1249-1250-1251-1252-1253-1254-1255-1259-1260-1261-1262-1264-1265-1266-1267-1268-1271-1272-1273-1274-1275-1276-1277-1278-1279-1282-1284-1286-1288-1289-1290-1291-1292-1293-1295-1299-1300-1301-1308-1309-1310-1312-1313-1314-1315-1318-1319-1320-1321-1323-1325-1326-1327-1328-1329-1330-1331-1332-1335-1336-1337-1338-1338a-1341-1343-1344-1345-1347-1348-1349-1351-1352-1353-1354-1355-1356-1357-1359-1360-1362-1363-1364-1366-1367-1368-1369-1370-1371-1373-1375-1379-1380-1382-1385-1386-1387-1388-1389-1390-1391-1392-1393-1394-1395-1397-1398-1402-1403-1405-1406-1407-1408-1409-1411-1412-1413-1416-1417-1419-1420-1421-1423-1424-1428-1429-1430-1431-1432-1433-1434-1450-1451-1452-1453-1454-1455-1456-1457-1458-1461-1462-1464-1465-1466-1467-1468-1469-1470-1471-1473-1475-1476-1477-1478-1480-1481-1482-1483-1484-1485-1486-1487-1489-1490-1495-1496-1498-1499-1502-1503-1504-1505-1506-1508-1509-1511-1512-1513-1513/1514-1514a-1515-1516-1517-1518-1521-1522-1523-1525-1528-1529-1530-1532-1534-1536-1543 en 1544.

Onderstaande nummers zijn bewerkt door G.A.M. Van Synghel:

896-897-898-899-903-908-909-910-911-913-916-917-918-919-920-921-923-926-928-929-930-931-932-933-935-936-939-940-941-942-943-944-945-946-947-948-949-951-953-955-956-957-958-959-960-962-963-964-965-966-967-968-971-973-975-976-978-979-980-981-982-983-985-986-988-989-992-993-994-995-996-997-998-999-1000-1005-1007-1010-1011-1013-1014-1021-1022-1025-1026-1027-1028-1029-1031-1035-1036-1038-1039-1040-1041-1042-1044-1045-1046-1047-1048-1049-1052-1054-1055-1056-1059-1060-1061-1063-1065-1068-1069-1070-1072-1073-1074-1075-1078-1087-1090-1092-1094-1095-1096-1098-1099-1100-1110-1114-1124-1134-1143-1146-1148-1152-1153-1155-1156-1169-1170-1172-1178-1179-1186-1189-1198-1199-1200-1202-1203-1211-1212-1216-1220-1225-1226-1226a-1229-1232-1246-1256-1257-1263-1270-1281-1283-1287-1296-1302-1303-1304-1305-1306-1307-1311-1316-1317-1322-1324-1333-

1334-1339-1340-1342-1346-1350-1358-1361-1365-1372-1376-1377-1378-1381-1381a-1383/1384-1399-1400-1401-1405a-1410-1414-1415-1418-1422-1425-1426-1427-1435-1436-1437-1438-1439-1440-1441-1442-1443-1444-1445-1446-1447-1448-1449-1449a-1459-1460-1472-1474-1479-1488-1491-1493-1494-1496a-1497-1500-1501-1507-1510-1524-1526-1527-1531-1533-1535-1537-1540-1541 en 1542.

E.T. van der Vlist bewerkte nr. 1518a.

Onderstaande nummers zijn gezamenlijk bewerkt of met medewerking van een of meerdere bewerkers:

Dillo en Van Synghel bewerkten gezamenlijk nrs. 927, 1066 en 1258.

Van Synghel bewerkte nr. 1463 (m.m.v. Dillo).

Dillo en Van der Vlist bewerkten gezamenlijk nrs. 991, 1111 (m.m.v. Van Synghel), 1298 (m.m.v. Van Synghel) en 1492 (m.m.v. Van Synghel).

Van der Vlist bewerkte nrs. 1269 (m.m.v. Dillo), 1285 (m.m.v. Dillo) en 1539 (m.m.v. Dillo).

Dillo bewerkte nrs. 892 (m.m.v. Van Synghel), 893 (m.m.v. Van Synghel), 895 (m.m.v. Van Synghel en Van der Vlist), 934 (m.m.v. Van Synghel), 961 (m.m.v. Van Synghel), 1067 (m.m.v. Van Synghel), 1280 (m.m.v. Van der Vlist), 1294 (m.m.v. Van der Vlist), 1297 (m.m.v. Van der Vlist), 1374 (m.m.v. Van der Vlist), 1396 (m.m.v. Van der Vlist), 1404 (m.m.v. Van der Vlist), 1519 (m.m.v. Van der Vlist), 1520 (m.m.v. Van der Vlist) en 1538 (m.m.v. Van der Vlist en Van Synghel).

Index van persoons- en plaatsnamen

De index is vervaardigd op basis van de kopregesten en de oorkondenteksten, inclusief de varianten in het notenapparaat, alsmede – voor zover het persoonsnamen en toponiemen betreft uit de periode tot en met het paasjaar 1312 – de in de notities gepresenteerde dorsale aantekeningen, caputaanduidingen, rubrieken en randschriften in de zegelbeschrijvingen. De nummers achter de trefwoorden verwijzen naar de beschrijvingen, de B-nummers naar die in de Bijlage.

Voor zowel personen- als plaatsnamen is zoveel mogelijk een moderne schrijfwijze als trefwoord opgenomen; deze gestandaardiseerde trefwoorden staan afgedrukt in kapitalen. Andere vormen zijn gehandhaafd indien die door traditie zijn vastgelegd. Dat geldt bijvoorbeeld voor Siegfried, Theobald en Theofried. De feitelijk aangetroffen schrijfwijzen zijn gecursiveerd en in alfabetische volgorde achter het betreffende trefwoord geplaatst; de varianten op hun beurt zijn opgenomen met een verwijzing naar de genormaliseerde vorm. Toevoegingen van de bewerker staan tussen teksthaken.

Personen zijn geïndiceerd op voornamen. Daarbij is meestal gekozen voor een Nederlandse vorm van de standaardnaam. Komen personen met cognomina voor, dan wordt bij het cognomen verwezen naar de voornaam. Hoewel getracht is om verwijzingen naar dezelfde persoon zoveel mogelijk onder één lemma onder te brengen, biedt de index dienaangaande geen zekerheid; andersom kan informatie over dezelfde persoon verspreid zijn over verschillende lemma's.

- A
- A *zie* Aa
- A.
- Blugere (*Blygere*), broeder van de abdij van Villers: nr. 974
- , kanunnik [van het St.-Gummaruskapittel] te Lier: nr. 974
- , Romanucii: nr. 1373
- AA (*A*)
- , van *zie* Gerard; Hendrik
- AA (*Adera, Alfam, Atua*); rivier in de gouw Tessandrië, bij Breda: nr. 889; *zie ook* Weerijs
- AALST (*Aelst, Alost*); prov. Oost-Vlaanderen: nr. 1287; *zie ook* Hoeze
- , gasthuis: nr. 1339
- , lombarden: nr. 1514a
- , van *zie* Boudewijn III; Gillis van der Steen; Willem; Ywein
- AARSCHOT (*Airscot, Arescot, Arshot, Arscot, Arscoth*); prov. Vlaams-Brabant: nrs. 937-938, 991, 1033, 1514a, B18
- , heer *zie* Godfried van Brabant
- , lombard *zie* Opecin
- , van *zie* Godschalk; Jan
- Abero *les en zie* Albero
- Abertinne *zie* Elizabeth
- Abier; lombardenhuis in of bij Maubeuge: nr. 1514a
- Abuech: nr. 1438
- Acherne *zie* Ekeren
- ACHTMAAL (*Achtmale*); prov. Noord-Brabant
- , van *zie* Gijsbert
- Ackeren *zie* Ekeren
- Ackerken *zie* Beveren
- Aco, bisschop van Caserta: nr. 1358
- Adalberina (*Adelberina*); abdis van de abdij van Nijvel: nr. 890

Adam

ADAM (*Adaem, Ade*)

- van Bazel, heer; zoon *zie* Zeger
- Dicher [burger van Herentals]: nr. 1514a
- , neef van Godfried: nr. 1453
- , broer van Hugeman van Zevenbergen: nr. 1340
- van Huldenberg: nr. 955
- , magister, scholaster van Nijvel: nr. 1003
- , broeder, convers van de abdij van Villers: nrs. 1010, 1013
- , broer van Wouter van Wambeek: nr. 939
- Adans li Telhirs, burger van Bouchain: nr. 1514a
- Adbheidis *zie* Adelheid
- ADDO
- Graaf, burger van Bergen op Zoom: nr. 1259
- Adelardis *zie ook* Alard: nr. 890
- Adelberina *zie* Adalberina
- Adelelinus: nr. 890
- ADELHEID (*Adbheidis, Adelbeidis, Adhalheidis*) *zie ook* Aleid
- , echtgenote van keizer Otto I: nr. 890
- Adelice, Adelisa, Adelize, Adelsia, Adelycia *zie* Aleid
- Adera *zie* Aa
- Adewige, Adewiige, Adewine *zie* Hadewig
- Adhalheidis *zie* Adelheid
- ADOLF (*Adolphus, Adulphus*)
- I van Waldeck, bisschop van Luik: nrs. 1425-1426, 1435-1436, 1439, 1446-1447
- van Waldeck, heer, scholaster van de O.L.V.-kerk te Maastricht: nrs. 1446-1447
- Adrianus *zie* Hadrianus
- Aeleidis, Aelida, Aelidis, Aelis *zie* Aleid
- Aelst *zie* Aalst
- Aelst, van der *zie* Lodewijk
- Aelsteen *zie* Alsteen
- Aelwinberghe (*Aelwinberge*); te Nieuw-Schakerlo bij Halsteren: nr. 1023
- Aemstelle *zie* Amstel
- Aengelbertus, Aengilbertus *zie* Engelbert
- Aerd, Aernd, Aernoud, Aernoudt, Aernoult, Aernout, Aernt, Aert *zie* Arnoud
- Aest *zie* Asti
- Aesvort (*Aesuort*); te Alphen: nr. 1342
- Aeydis *lees* Aleydis *zie* Aleid

- AFFLIGEM (*Haffligen, Hafligen*); benedictijnerabdij [St.-Petrus] te Hekelegem: nrs. 895, B19; abten: nrs. 977, 1365
- AGATHA; zoon *zie* Wouter
- AGGER, DE (*Aggara, Aggere, Aghere*); voormalige plaats in het Verdrongen land van Zuid-Beveland: nrs. 945, 1001, 1023, 1030, 1055, 1135
- , van *zie* Everbout
- Aggere, de *zie* van de Akker
- Aghere *zie* Agger
- AGNES (*Agnese, Agniese*); zoon *zie* Gijsbert
- , echtgenote van Boudewijn van Eksaarde: nr. 1282
- , dochter van Boudewijn van Schoudee: nr. 1518
- , echtgenote van Gerard van Vlasselt: nr. 1487
- , dochter van Tilekin van Baarle: nr. 1145; broer *zie* Gerard, zoon van Tilekin van Baarle; oom *zie* Gerard van Baarle
- van Zottegem: nr. 1334; zoon *zie* Wouter
- Aingout van Mons *zie* Gerard
- Aioncourt *zie* Incourt
- Aircot *zie* Aarschot
- AISNE (*Aisna*); rivier in de gouw Ardenna: nr. 890
- AKEN (*Aquensis, Aquis*); Nordrhein-Westfalen, Duitsland: nr. 991
- , proost *zie* Albert
- Akeren, Akerne *zie* Ekeren
- AKKER, VAN DE (*de Aggere*) *zie* Dirk; Herman
- Alaidis *zie* Aleid
- Alamagne, Alamagna, Alamagne, Alamaigne, Alamanie *zie* Duitse Rijk
- ALARD (*Adelardus, Alaerdt, Alardus, Alars, Alart, Allardus*) *zie ook* Adelardis; Willem; zonen *zie* Hendrik; Willem
- , burggraaf: nr. 902
- van Boutersem: nrs. 896-897
- van Breda: nr. 1309
- , zoon van Christina Lamberts, schepen van Etten: nr. 1177
- die Costre, schepen van het moergebied van Gerard van de Spijker te Roosendaal: nr. 1302

- van Essen; dochter *zie* Clementia; zoon *zie* Dirk
- , schepen van Oud Gastel *zie* Alard Scuteman
- , zoon van Geile van de Molen: nr. 1309
- van Helmond; zoon *zie* Alard Wst
- , aartsdiaken [van Cambrai]: nr. 905
- Lam: nr. 1372
- , zoon van Lambert: nr. 1239; broer *zie* Lambert
- , zoon van Margaretha van Duvanee: nr. 1024
- van Marenne: nr. 906
- van Mellery: nr. 907
- van Ossendrecht: nr. 917; zoon *zie* Hendrik
- Pores, *sergans* van Mons en van de graaf van Henegouwen: nr. 1514a
- Rape: nrs. 922, 924-925
- van Schelle: nrs. 1076-1077
- , (zoon van) Scuteman, schepen van Oud Gastel: nrs. 1192-1194, 1294, 1299
- , zoon of broer van Willem zoon van Houe: nr. 1119
- Wst, zoon van Alard van Helmond: nr. 1514a
- ALBANO; reg. Lazio, Italië
- , bisschop *zie* Pieter
- Albendunc; niet gelocaliseerde plaats in de omgeving van Antwerpen: nr. 915
- ALBERIK (*Albericus*)
- , bisschop van Ostia: nrs. 902-904
- ALBERO (*Abero* [!])
- II, bisschop van Luik: nrs. 897, 900
- ALBERT (*Aelbertus, Albertus, Aubers, Aubert, [Elber]tus*) *zie* Bartholomeus; zoon *zie* Jacob
- , aartsdiaken: nr. 910
- , kardinaal en pauselijk kanselier: nrs. 915-916
- , kardinaal-priester van St.-Anastasia: nr. 899
- , proost van Aken: nr. 908
- , graaf van Berg: nr. 908; zoon *zie* Evert
- van Erembodegem: nr. 895
- van Herpen: nr. 1207
- van Cuijk, heer: nr. 971
- , graaf van Dasburg: nr. 922
- ALBRANDSWAARD (*Alebranswert*); ten zuidoosten van Poortugaal: nr. 1225
- Albus *zie* (de) Witte
- Alcoy, schout van heer Arnoud van Westfalen: nr. 1514a
- ALDENEIK (*Dirha* [!], *Eicha, Eicka, Eijcka, Eycka, Eyka*); prov. Limburg (B.)
- , deken *zie* Gerard
- , proost *zie* Boudewijn
- Alderberghe, Hoghe *zie* Hoghe Alderberghe
- Aldraus: nr. 888
- Alduinus: nr. 888
- Alebranswert *zie* Albrandswaard
- Alegot: nr. 1344
- ALEID (*Adelice, Adelisa, Adelise, Adelsia, Adelycia, Aeleidis, Aelida, Aelidis, Aelis, Aeydis* [!], *Alaidis, Aleid, Aleidis, Aleyd, Aleyda, Aleydis, Aleyt, Alicia, Alisia, Allissia, Allicia, Allise*) *zie ook* Adelheid; zonen *zie* Arnulf; Jan
- , zuster van Aleid, vrouwe van Liedekerke en Breda: nr. 1339
- , dochter van Arnoud van Leuven: nr. 1246
- van Bergen (op Zoom); zoon *zie* Jan
- , vrouwe van Boelare, Liedekerke en Breda: nrs. 1287, 1297, 1299, 1305-1306, 1327, 1339; echtgenoot *zie* Raas II van Gavere
- van Bourgondië *zie* Aleid, hertogin van Brabant
- , hertogin van Brabant en Lotharingen, echtgenote van Hendrik III: nr. 1064; zonen *zie* Hendrik IV; Jan I
- , vrouwe van Breda *zie* Aleid, vrouwe van Boelare
- , vrouwe, tante van Gerard heer van Viane: nr. 1314
- , zuster van Godehilde: nr. 941
- , echtgenote van Jan van Eiche: nrs. 1366-1369
- , echtgenote van Jan van Henegouwen: nr. 1173
- van Kruikebeke: nr. 1319; echtgenoot *zie* Godfried van Breda
- , vrouwe van Liedekerke *zie* Aleid, vrouwe van Boelare

Aleid

- , hertogin van Lotharingen *zie* Aleid, hertogin van Brabant
- , dochter van Lutgarde: nrs. 1464, 1480
- van de Molen van Breda; zoon *zie* Hendrik
- , echtgenote van Nicolaas van Vlassel: nrs. 1237, 1487
- Reysenaelde: nr. 1470
- Smeds, ver: nr. 1378
- Volkard *zie* Aleid, dochter van Wouter van Oostmalle
- , echtgenote van Wouter van Berchem: nrs. 1389, 1395
- , vrouwe, dochter van Wouter van Oostmalle: nrs. 1437, 1440, 1472; echtgenoot *zie* Jan Volkard
- Alemagna, Alemagne, Alemaingne, Alemalemaingne, regnum Alemannia, Alemaygne, Alemagne *zie* Duitse Rijk
- ALEXANDER *zie ook* Sander
- III, paus: nrs. 905, 914-916
- , proost [van St.-Lambertus te Luik]: nr. 907
- van Liempde; zoon *zie* Alexander van Maastricht
- van Maastricht, clericus, zoon van Alexander van Liempde: nr. 1400
- , minderbroeder, deken van de O.L.V.-kerk te Maastricht: nrs. 1446-1447
- van Schelle: nr. 1521
- Aleyd, Aleydis, Aleyt *zie* Aleid
- Alfam *zie* Aa
- Alfeim, Alfem, Alfen, Alffen, Alfheim, Alfheym, Alfiem *zie* Alphen
- Alicia *zie* Aleid
- Alion *zie* Olivier
- Alisia, Alissia, Allicia, Allise *zie* Aleid
- ALLAARTSHUIZEN (*Alnothi domus*); prov. West-Vlaanderen; uithof van de abdij Ten Duinen: nr. 926
- Allamagne, Allemagne, Allemaine, Allemangne *zie* Duitse Rijk
- Allardus *zie* Alard
- ALLIER (OUD LIER) (*Alliera*); te Emblem: nr. 1245
- Almagen, Almangen, Almanie *zie* Duitse Rijk
- ALMKERK (*Almekercke, Almekerke*); prov. Noord-Brabant: nr. 900
- , priester *zie* Bernard
- , rechter *zie* Lodewijk, burggraaf
- , schout *zie* Hendrik
- Alnothi domus *zie* Allaartshuizen
- Alnulphus *lees* Arnulphus *zie* Arnulf
- Alost *zie* Aalst
- ALPEN (*Alpes*); gebergte: nr. 922
- Alph *zie* Wouter
- ALPHEN (*Alfeim, Alfem, Alfen, Alffen, Alfheim, Alfheym, Alfiem, Alpheem, Alpheim, Alphein, Alphem, Alpheym, Aphen* [!]); prov. Noord-Brabant: nrs. 888, 913, 923, 929-933, 939, 942, 944, 947, 949, 956, 959, 976, 979-980, 983, 997, 1200, 1342, 1383-1384, 1418, 1460, 1488, 1533; bos *zie* Ter Stokt; hof van de O.L.V.-abdij te Tongerlo *zie* Nieuwlandse Hoef; *zie ook* Aesvort; Kwaalburg; Rijt
- , hof (*Nova Curia*) van de tempeliers: nrs. 979-980, 997; *zie ook* Ter Brake; silva Templariorum: nr. 1200
- , heer *zie* Filips van Liedekerke
- , pastoor (*persona*) *zie* Godfried, magister van het St.-Christiaan en Dariuskapittel van Münstereifel
- , van *zie* Isentrude; Winrik
- Alricus: nr. 897
- Alslo *zie* Elsloo
- ALSTEEN (*Aelsteen, Alsten, Alstenus, Alstyn, Astenius*)
- van den Berg; zoon *zie* Hendrik
- , zoon van Godfried van Bergen (op Zoom), leenman van Arnoud van Weze-maal: nrs. 1463, 1538, 1540
- , zoon van Marcelis (*Merclissen*), schepen van Bergen op Zoom: nrs. 1411, 1523, 1526
- Alta Domo, de *zie* van den Hogenhuis
- Alta Plathea *zie* Hoogstraat
- ALTENA (*Althema, Authema*); prov. Noord-Brabant: nr. 900
- , heer *zie* Willem; leenmannen: nr. 1256
- , van *zie* Dirk
- ALVERIK (*Aluericus*)
- van Turnhout: nr. 940
- AMALRIK (*Amalricus, Amelricus*)

- , aartsdiaken [van Luik]: nrs. 907, 910
 AMAY; prov. Liège: nr. 901
 Amberlo *zie* Ammerlo
 AMBERLOUP (*Amberlus, Amburlacum*);
 prov. Luxembourg: nr. 906
 –, priester *zie* Gijsbert
 Ambrosim *zie* Filips
 Amelberghe *zie* Emelenberg
 AMELIA; reg. Umbria, Italië
 –, bisschop *zie* Maurus
 AMELIS (*Amelius, Amilius, Meliis, Melis*)
 –, kapelaan in de kerk van Ekeren: nr.
 1180; dochter *zie* Margaretha
 –, pastoor van Ekeren: nrs. 1016, 1032,
 1037, 1057
 – Pieterszoon Lude: nr. 1419
 Amelricus *zie* Amalrik
 Amerberghe *zie* Emelenberg
 Amestel, Amestelle *zie* Amstel
 Ameyde; te Geertruidenberg: nr. 1344
 Amicus, broeder [kloosterling van de abdij
 van Echternach]: nr. 956
 Amilius *zie* Amelis
 Amman *zie* Hendrik
 AMMERLO (*Amberlo, Hammerlo*); te Scho-
 ten
 –, van *zie* Godfried; Lambert; Nicolaas
 AMSTEL (*Aemstelle, Amestel, Amestelle*);
 prov. Noord-Holland
 –, van *zie* Gijsbrecht; Willem
 Ancelmus, Ancem, Ancemme *zie* Anselm
 ANCHIN; prov. Hainaut
 –, benedictijnerabdij St.-Salvator (*Sanctus*
Saluator): nr. 904
 Anderstat, van *zie* Gerard van Overijse
 ANDREAS (*Andresis, Andris*); zoon *zie* Jan
 –, clericus: nr. 893
 –, (land)deken te Antwerpen: nrs. 963-966,
 974
 – van Asti, lombard te Diest: nr. 1514a
 – van Asti, lombard te Overijse: nr. 1514a
 – Becker: nr. 1413
 – van Boeimeer: nrs. 1343, 1534
 – van Breda; zoon *zie* Jan
 – van Leuven: nr. 897
 –, bisschop van Lydia: nr. 1358
 – van de Moer, schepen van Noordland: nr.
 1241
 –, lombard te Vilvoorde: nr. 1514a
 Andree *zie* Nicolaas
 Andresis, Andris *zie* Andreas
 Anduuerpia, Andwerpen, Andwerpia *zie*
 Antwerpen
 Anfredus *zie* Ansfried
 Angelus *zie* Engel
 ANGEREN; prov. Gelderland: nr. B3
 Angien *zie* Enghien
 Anglia *zie* Engeland
 Angulus, Angvlus *zie* Hoeke
 Aniorrant Doumont, lombard te Lembeek:
 nr. 1514a
 ANNA
 – van Barland, zuster in het klooster St.-Ca-
 tharinadal bij Wouw: nr. 1309; vader *zie*
 Dirk van Barland
 Annekensacker; te Kruikebeke: nrs. 1222,
 1275
 Annekin van Zittert, ridder: nr. 1514a
 Ansekerke (*Ansenkerke*); verdwenen
 parochie bij Zevenbergen: nrs. 1067-1069
 ANSELM (*Ancelmus, Ancem, Ancemme,*
Ansellus, Anselmus)
 –, subdiaken: nr. 905
 – van Arde: nr. 939
 – van Blaasveld: nr. 895
 – van Boneffe: nrs. 902, 907, B1
 – van Eindhoven: nr. 1331
 – van Gastel, ridder: nr. 995
 – Heys: nrs. 995, 999
 – van Kiezegem: nrs. 910-911
 – van Oekel: nr. 1489
 – van Overveld: nr. 1438
 – van Ravels: nr. 1535
 – van Weelde: nr. 929
 Ansenkerke *zie* Ansekerke
 ANSFRIED (*Anfredus, Ansfredus, Ansfridus,*
Aufredus, Aufridus, Ausfredus), graaf van
 Hoei, bisschop van Utrecht: nr. 892;
 echtgenote *zie* Hilzondis
 Anthonii *zie* Thomas
 ANTON (*Anthoniis, Anthonise, Anthonius,*
Antonius); broer *zie* Hendrik
 – van Boeimeer: nr. 1438
 –, broer van Jan: nr. 1064
 – van Oekel; leenman van de heer van
 Breda: nrs. 1396, 1440, 1454

Anton

- van Oppem; zoon *zie* Gerard
- van Valkenisse; zonen *zie* Hugo Kempe van Valkenisse; Jan Kempe
- ANTWERPEN (*Anduuerpia, Andwerpen, Andwerpia, Antuepia* [!], *Antuerpia, Antverpia, Antwerp* (?), *Antwerpia, Anweers, Anwers, Aunwers*); prov. Antwerpen: nrs. 905, 922, 937-938, 959, 963, 984, 987, 991, 1006, 1008, 1021, 1033, 1041, 1082-1083, 1088, 1093, 1130, 1135, 1140, 1151, 1245, 1280, 1364, 1374, 1417, 1462, B10, B25; *zie ook* Dries; Haringrode; Kiel; Kipdorp; Klapdorp; Schijnbroek; Sint-Michielswerf; Steenborgerweerd; Veehof; Wargenesse
- , amman *zie* Arnoud
- , begijnhof: nrs. 999, 1319, 1348, 1402, 1453; kerk: nr. 1337; provisor *zie* Hendrik, abt van de St.-Michielsabdij; ziekenhuis: nr. 1325
- , burcht (*castrum*): nrs. 991, 1093, 1402
- , burggraaf (*dominus de castro de Antwerpia*); *zie* Zimar
- , deken *zie* R.
- , (St.-Elizabeth)gasthuis: nrs. 999, 1095, 1124, 1134, 1143, 1180, 1202-1203, 1220, 1226, 1229, 1348, 1402, 1453; *zie ook* Dries
- , Heilige Geest, tafel: nr. 1453; in de O.L.V.-kerk: nr. 1402; in de burcht (*in castro*): nr. 1402
- , kanunnik *zie* Hendrik Noze
- , kapittel van O.L.V.; deken en kapittel: nrs. 905, 915, 1080-1083, 1085, 1089, 1120, 1132-1132a, 1136-1139, 1141-1142, 1157-1158, 1161-1162, 1204, 1208, 1223-1224, 1250-1251, 1336, 1402, 1453; cantores *zie* Folpert; Hendrik Castellanus; Raas Berthout; Simon; dekens *zie* Arnoud; Gillis van Wijnegem; Hendrik Noze; Hugo; kanunniken: nrs. 915, B15 *zie ook* Folpert; Hugo van Knokke; Nicolaas Yo; Simon; Simon Noze; kapelane: Onulf; Jan Nicolai
- , landdeken *zie* Andreas
- , leprozen: nrs. 999, 1180, 1348, 1453
- , lombard *zie* Thomas van Asti
- , Maria Magdalenakerk: nr. 905
- , predikheren: nrs. 999, 1124, 1179-1180, 1319, 1348, 1402, 1453; broeder *zie* Godfried van den Bosch; priors: nr. 999 *zie ook* Jacob; Willem van Eike
- , premonstratenzerabdij St.-Michiel; deken en kapittel/abt en convent: nrs. 905, 914-915, 950, 952, 969, 984, 999-1000, 1004, 1006, 1008-1009, 1018, 1029, 1035, 1058, 1064, 1088, 1103-1104, 1118, 1223-1224, 1258, 1261, 1348, 1453, 1508-1509, B4-B5, B8; abten: nrs. 959, 971, 999, 1025 *zie ook* Arnoud; Elias; Godfried; Hendrik; Herman; Richard; kanunniken: nr. 959 *zie ook* Godschalk; Jan van Rotselaar; Jan van Tongerlo; Nicolaas, magister; Simon, scholaster; Willem, magister; Willem van Gooik; priors: nr. 959 *zie ook* Godfried; I.; provisor *zie* Arnoud; sacrista *zie* Leonius; subpriors *zie* B.; Gillis
- , proost *zie* Jan
- , schepenen: nrs. 991, 1088, 1093, 1112, 1117, 1135, 1137-1139, 1141, 1151, 1160-1163, 1182, 1228, 1232, 1295, 1325, 1390, 1408
- , school; rector *zie* Pieter
- , schouten: nrs. 1088, 1207, 1274 *zie ook* Everdei van Lillo; Gerard van Uden; Godschalk van Aarschot; Reinier van Kiel; Reinier de Nurseve; Zimar
- , van *zie* Arnoud van Orthen; Boudewijn; Engelbert Grutere; Gerong van Wentel; Jacob; Nicolaas Goedman; Pieter Gelmaar; Willem Maseman; Zimar
- , Witte Nonnen: nr. 1348
- Apeltre *zie* Appelterre
- Aphen *lees en zie* Alphen
- APPELTERRE (*Apeltre*); onder Appelterre-Eichem
- , van den *zie* Hendrik
- APPELTERRE-EICHEM; prov. Oost-Vlaanderen; *zie* Appelterre; Eichem
- Aqg, van *zie* Arnoud
- Aquensis, Aquis *zie* Aken
- Arcu, de *zie* van de Boog
- Ard, Ardt *zie* Arnoud
- Arde
- , van *zie* Anselm

- Ardenna; gouw: nr. 890
 ARENDONK (*Arendonc, Arendunc*); prov. Antwerpen: nrs. 937-938
 Arescot *zie* Aarschot
 Argheest (*Arghcost, Orghest*); parochie Bergen op Zoom (vermoedelijk Noordgeest): nrs. 1502, 1505
 ARMBOUTSKAPPEL (*Erambaldi Capella*); dep. Nord, Frankrijk; uithof van de abdij Ten Duinen: nr. 926
 ARNOUD (*Aerd, Aernd, Aernoud, Aernoudt, Aernoult, Aernout, Aernt, Ard, Ardt, Arnd, Arndt, Arnod, Arnoldis, Arnoldus, Arnordus, Arnoudt, Arnoul, Arnouldus, Arnoult, Arnous, Arnout, Arnovd, Arnovt, Arnuldus, Ernoldus, Ernoul, Ernoult, Ernous, Ernout, Hiernol, Hiernoul*) *zie ook* Arnulf: nr. 970; zonen *zie* Hannekijn; Herman
 –, broeder *zie* Arnoud, monnik van de abdij St.-Bernardus te Hemiksem; Arnoud, abt van de abdij van Villers; Arnoud, convers van de abdij van Villers, magister van Schoten
 –, deken [van het O.L.V.-kapittel] te Antwerpen: nr. 974
 –, dapifer/seneschalk: nrs. 911, 934, 937-938; broer *zie* Godfried
 –, magister; dochter *zie* Ida
 –, pastoor (persona): nr. 939
 –, seneschalk *zie* Arnoud, dapifer
 –, amman van Antwerpen: nrs. 937-938 *zie ook* Arnulf Villicus
 –, abt van de St.-Michielsabdij te Antwerpen: nrs. 939, 941, 950, 984; kanunnik en provisor van de St.-Michielsabdij te Antwerpen: nr. 1009
 –, van Aqg [burger van Hoogstraten]: nr. 1514a
 –, zoon van Arnoud Belard: nr. 1283
 –, zoon van magister Arnoud van Breda: nr. 1357
 –, zoon van Arnoud Hyle van Schoten: nr. 1218
 – (zoon van) Baye (van Breda); clericus; leenman van de heer van Breda: nrs. 1343-1344, 1396, 1423, 1495, 1534 *zie ook* Arnoud van Breda
 –, zoon van Beatrix vrouwe van Hellebecq: nr. 1121
 – Belard: nr. 1135; zoon *zie* Arnoud
 – van Bergen [op Zoom], burger van Bergen op Zoom, leenman van de heer van Breda: nr. 1128; schepen van Bergen op Zoom: nrs. 1310, 1321; zoon *zie* Willem
 – van Berlaar: nr. 1220; zoon van Willem van Berlaar: 1134
 – van der Biestraten: nr. 1381
 – van Bijgaarden: nr. 939
 – Binlhes, burger van Le Rœulx: nr. 1514a
 – Blauvoet: nr. 1395
 – Block, *vir litteratus*: nr. 1399
 – van de Boog *ook* de Wisselaar, schepen van Antwerpen: nrs. 1137-1138, 1151, 1160
 –, zoon van Boudewijn: nr. 1213
 –, broeder, magister van Bovendonk: nr. 1238
 – van Breda, heer *zie* Arnoud Baye; Arnoud van Leuven
 – van Breda, magister; zoon *zie* Arnoud
 – van der Brug van Kruibeke: nrs. 1222, 1275; echtgenote *zie* Heilwig; moeder *zie* Margaretha
 – van Buurstede, leenman van Jan Berhout: nr. 1337
 – Calewart: nr. 1529
 – Callaet, leenman van de abt van Tongerlo: nr. 1232
 – Champenois, schepen van Liedekerke: nr. 1286
 – Clap [burger van Antwerpen]: nr. 1514a
 – van Coevorden, magister: nr. 1090
 – die Coman: nr. 1281
 – Coreman, heer: nr. 1195; echtgenote *zie* Heilwig
 – Crapelleins, gezworene van Le Rœulx: nr. 1514a
 – [I] van Diest, heer, zoon van Godfried III van Breda: nrs. 922, 924, 934, 999, 1007, B23; zoon *zie* Arnoud [II] van Diest
 – [II] (van Diest), heer, zoon van Arnoud [I] van Diest: nrs. 1007, 1185
 – van den Dijk; schepen van de Hoeven van Etten: nrs. 1450, 1469
 – van Eindhoven: nr. 1343

Arnoud

- van Ekeren: nr. 1318 *zie ook* Arnoud, zoon van Hugo van Ekeren
- van Elsloo: nr. 934; broer *zie* Herman van Elsloo
- van den Ende: nr. 1437
- (*lees* Gerard), kapelaan van Etten: nr. 1388
- Faber: nrs. 1192-1194, 1407 *zie ook* Arnoud de Smit
- van Gaasbeek *zie* Arnoud van Leuven
- van Gageldonk: nr. 939
- van Gent, magister: nr. 1161
- , zoon van Gerard van Overijse van Anderstat: nrs. 1227-1228, 1256
- van Giessen, ridder: nr. 1340
- , zoon van Gijsbert Deken: nr. 929
- van Grimbergen: nrs. 922, 924; broer *zie* Gerard van Grimbergen
- , heer *zie* Arnoud van Wezemaal
- , broeder, magister van Halderberg: nrs. 1390, 1457, 1464-1471
- van Halen [burger van Halen]: nr. 1514a
- van Heggen: nr. 1535
- , broeder, monnik van de abdij St.-Bernardus te Hemiksem: nrs. 1222, 1275
- , klerk van Hendrik IV heer van Breda: nr. 1017
- , zoon van Hendrik, broer van Jan Belard: nr. 1052
- , zoon van Hendrik van Brand, cijnsman van Hendrik van den Dijk: nr. 1323
- , zoon van Hendrik van Ossendrecht *zie* Arnoud van Ossendrecht
- van Hermlich: nr. 1173
- van Herselt, heer, oom van Raas II van Gavere: nr. 1334
- Hoem: nr. 1161
- van den Hogenhuis, leenman van Jan van Liedekerke: nrs. 1189, 1367-1368
- , registerklerk van de graaf van Holland: nr. 901
- van den Houte, heer van Etten: nrs. 1359, 1387-1388, 1407, 1450, 1454, 1469, 1524, 1536; cijnsmannen: nr. 1359
- , zoon van Hugo van Ekeren: nrs. 1064, 1124 *zie ook* Arnoud van Ekeren
- Hyle van Schoten: nr. 1218; zoon *zie* Arnoud
- , broer van Jan Belard *zie* Arnoud, zoon van Hendrik
- de Jode, schepen van Bergen op Zoom, leenman van de heer van Breda: nr. 1128
- van Kaaibeek *zie* Arnoud van Wezemaal
- , aartsbisschop van Keulen: nr. 908
- van Kraainem, ridder: nrs. 1062 (*Arnulphus*), 1091
- van Leende, *vir litteratus*: nr. 1400
- van Leuven *ook* van Gaasbeek, heer van Breda en Brunehamel, ridder, zoon van Godfried van Leuven: nrs. 1043, 1087, 1090-1092, 1094-1095, 1097, 1102-1107, 1109, 1110 (*Arnulphus*), 1111, 1114-1115, 1116, 1118, 1121-1132a, 1135-1144, 1146-1168, 1171-1179, 1181-1185, 1186-1191, 1194-1212, 1214, 1217-1219, 1224, 1230, 1245-1246, 1249-1251, 1254-1255, 1284, 1288-1289, 1294, 1297, 1311, 1324, 1342, 1398, 1410, 1413, 1509; dienaar *zie* Zeger; dochter *zie* Aleid; echtgenote *zie* Isabella = Elizabeth; kameraar *zie* Wouter van Ossel; kapelane *zie* Gratianus; Hendrik van Asse; Werner van Oudenaken; oom *zie* Jan van Oudenaarde
- , proost van de abdij St.-Geertrui te Leuven: nr. 1377
- van Limal, ridder: nr. 977
- van Lier, ridder, leenman van de heer van Breda: nrs. 1080-1082, 1088, 1202-1203
- van List: nr. 1218
- Lockebout, schepen van Liedekerke: nr. 1305
- , van Lombeek, ridder, kastelein: nrs. 1091, 1094, 1263; echtgenote *zie* Machteld
- van Loon, graaf: nr. 893
- van Loonbeek, ridder: nrs. 1140, 1159
- Ludinc: nrs. 1010, 1013; leenman van de heer van Breda: nrs. 1160-1162
- , aartsbisschop van Mainz: nr. 908
- , oom van Maria dochter van Raas Mulard van Gavere: nr. 1350
- , pastoor van Merksem: nr. 1204
- Moer: nr. 1018
- Molenaar, schepen van Berendrecht: nr. 1064; leenman van de abt van Tongeren: nr. 1232

- , broer van Nicolaas van Ranst: nr. B16
- , zoon van Nout: nr. 1438
- Noze, schepen van Antwerpen: nrs. 1137-1138
- Oem (van Schoten), landmeter, schepen van Bergen op Zoom, leenman van de heer van Breda: nrs. 1128, 1160, 1177, 1203, 1218, 1253, 1278, 1288, 1293, 1297, 1299-1300; zoon *zie* Wouter
- , heer, investiet van Opitter: nrs. 1443, 1446-1447
- van Orthen van Antwerpen: nr. 1217
- van Ossenbruc: nr. 962
- van Ossendrecht, zoon van Hendrik van Ossendrecht: nrs. 1088, 1172; zuster *zie* Margaretha
- van Ossendrecht, leenman van de heer van Breda, schepen van Bergen op Zoom: nr. 1128
- , zoon van Pieter, burger van Leuven: nr. 1506
- Puer, leenman van de graaf van Vlaanderen: nr. 1184
- van Ranst: nrs. 937-938
- , pastoor van Rijsbergen: nr. 1009
- Rike: nrs. 1313, 1471; weduwe *zie* Margaretha
- van Rilland: nrs. 921, 926
- van Rotselaar: nr. 908
- , drossaard van Rotselaar: nr. 939
- Rover van 's-Hertogenbosch, leenman van de heer van Altena en Horn: nr. 1256
- , broeder, magister van Schoten *zie* Arnoud, convers van de abdij van Villers
- Scoef: nr. 1331
- de Smit, schepen van de Hoeven van Etten: nr. 1450 *zie ook* Arnoud Faber
- van Stabroek: nr. 1179
- van Steen, schout en schepen van Etten: nrs. 1177, 1341, 1354, 1359, 1398
- Steuen; zoon *zie* Jan
- le Tinniier: nr. 970
- van Tongerlo: nr. 933
- , archipresul van Trier: nr. 913
- van Valkenisse, zoon van Nicolaas van Valkenisse: nrs. 1135, 1283
- van Ves: nr. 1058
- van Villers: nr. 895
- , broeder, convers van de abdij van Villers: nr. 962
- , broeder, convers van de abdij van Villers, magister van Schoten: nrs. 1153, 1324
- van Vroenenberge: nr. 911
- van Walhain: nrs. 934, 955, 961; heer: nr. 971
- , heer van Walhain, ridder: nrs. 1185, 1249
- , prior van Wavre: nr. 980
- van Weelde, ridder: nr. 981
- van Westfalen, heer: nr. 1514a; schout *zie* Alcoy
- van Wezemaal, ridder: nrs. 922, 924-925, 934, 935 (*Arnulfus*), 937-938, 940
- , heer van Wezemaal: nrs. 971, 977, 990 (*Arnolphus*, *Arnulphus*)
- , heer van Wezemaal, ridder, maarschalk van Brabant: nrs. 1058, 1121, 1249, 1432-1434, 1515; broer *zie* Godfried van Wezemaal
- van Wezemaal, heer van Bergen op Zoom en Kaaibeek, ridder, zoon van Gerard van Wezemaal: nrs. 1294, 1321, 1324, 1332, 1375, 1392, 1490, 1492, 1503, 1510, 1515, 1520, 1523, 1538; broers *zie* Gerard van Wezemaal; Godfried van Wezemaal
- van Widemare, leenman van Jan Berthout: nr. 1337
- , zoon van Willem van Berlaar *zie* Arnoud van Berlaar
- de Wisselaar *zie* Arnoud van de Boog
- , zoon van heer Witte: nr. 1283
- , zoon van Wouter Belardszoon: nr. 1283
- van Woestijne [burger van Asse]: nr. 1514a
- Yseken: nr. 1320
- van Zellaar, heer, scholaster van [het kapittel van St.-Rombout te] Mechelen, pastoor van Ekeren: nrs. 1017, 1032, 1037, 1057
- van Zellik; zoon *zie* Wouter ARNSBERG (*Arnesberga*); bij Dortmund
- , graaf *zie* Hendrik Arnulduz *zie* Arnoud ARNULF (*Alnulphus* [!], *Arnolphus*, *Arnulfus*, *Arnulphus*, *Harnulfus*) *zie ook* Arnoud; nrs. 906, 970

Arnulf

- , dapifer: nrs. 896, 897 (*Arnoldus*); broers *zie* Willem; Wouter
- , zoon van Aleid: nrs. 985-986
- , zoon van Arnulf de Brabander: nr. 909
- , priester van Bergen [op Zoom]: nr. 951
- , zoon van Bertha: nr. 890
- van Blaton: nr. 904
- , abt [van de O.L.V.-abdij] van Bonne-Espérance: nrs. 963-966
- de Brabander: nr. 909; zoon *zie* Arnulf
- , zoon van Elizabeth: nr. 951
- [verwant van Engelbert van Breda]: nr. 895
- , broer van (Gijsbert) Deken: nrs. 917, 939 (*Arnoldus*)
- van Grimbergen: nrs. 896, 910
- Hildeware: nrs. 987, 991
- van Kerksken: nr. 895
- van Landas, heer van Eine: nr. 1062
- Louin: nr. 951
- van Ossendrecht: nrs. 951, 954 (*Arnoldus*)
- van Rode: nrs. 893, 896, 897 (*Arnoldus*)
- , deken van Saint-Géry: nr. 905 (*ook Arnoldus*)
- van Schoten, ridder, broer van Godfried II van Breda: nr. 961 (*ook Arnoud*); zoon *zie* Hendrik
- , broeder, abt van de abdij van Villers: nr. 1005
- Villicus: nrs. 987, 991 *zie ook* Arnoud, amman van Antwerpen
- , broer van Wouter Belard: nr. 951
- Aromagne *zie* Duitse Rijk
- Arpe, van *zie* Gozewijn
- ARQUENNES; prov. Hainaut; *zie* Hubeaumont
- ARRAS (ATRECHT) (*Attrebatum*); dep. Pas-de-Calais, Frankrijk
- , diocees: nr. 1062
- , voogd *zie* Robert, heer van Béthune en Dendermonde
- Arschot, Arscot, Arscoth *zie* Aarschot
- Asca *zie* Assche
- Ascebroc *zie* Assebroek
- Ascelinus, amman van Brussel: nr. 895; zoon *zie* Hendrik
- Ascha *zie* Assche
- Asche, Aska, Aske *zie* Assche
- ASPELARE (*Aspelaer, Asplaer, Asplar, Hasplar*); prov. Oost-Vlaanderen: nrs. 1287, 1339
- , Ter Catbeken: nr. 1287
- , Deke Haghe: nr. 1287
- , Ten Hake (*Then Hake*): nr. 1287
- , schepenen: nr. 1287
- Aspre *zie* Haspres
- Asscha, Assche *zie* Assche
- ASSE (*Asca, Ascha, Asche, Aska, Aske, Asscha, Assche*); prov. Vlaams-Brabant: nr. 1514a
- , heer: nr. 1173 *zie ook* W. van Grimbergen
- , lombard *zie* Willem
- , van *zie* Gerard; Hendrik; Volkard
- ASSEBROEK (*Ascebroc*); prov. West-Vlaanderen
- , van *zie* Gijsbert
- Assele *zie* Ossel
- Asselt *zie* Hasselt
- Ast, Aste *zie* Asti
- Astenius *zie* Alsteen
- ASTI (*Aest, Ast, Aste, Astye, Haste*); reg. Piemonte, Italië
- , (kooplieden/lombarden) van *zie* Andreas; Berradin; Bonin; Daniel; Durence; Gerard Delaporta; Hendrik; Hubert; Jacquemars Testa; Jan Vilaen; Jore; Lion; Marchet; Nicolaas; Nicolaas de Batardu [?]; Olivier Alion; Olivier du Marçiet; Peron; Pieter; Raollarens; Robert van Nantes; Rufinus; Simon; Thomas; Willem
- Asuene *zie* Azewijn
- Atrecht *zie* Arras
- Attelake; waterloop op de grens van de Hoeven van Etten en Princenhage: nr. 1343
- Atten *zie* Etten
- ATTENHOVEN (*Attenhoue, Attenhouen, Attenhove, Otencort, Ottencoert, Ottencourt, Ottuncourt, Outtuncourt*); prov. Vlaams-Brabant
- , heer: nr. 1151
- , kerk: nr. 1453
- , pastoor *zie* Pieter
- , van *zie* Gillis; Heneman
- Atua *zie* Aa

Aubaldus *lees* Hubaldus *zie* Hubald
 Aubers, Aubert *zie* Albert
 Audenarde *zie* Oudenaarde
 Audries, lombard te Nijvel: nr. 1514a
 Auellinum *zie* Avellino
 Auerbode *zie* Averbode
 Auesete, Auesethe *zie* Avezate
 Aufredus, Aufridus *zie* Ansfried
 AUGUSTIJNER ORDE *zie* Eekhout, St.-Bartholomeusabdij; Leuven, St.-Gertrudisabdij; Liège, Les Bons Enfants; Meche-
 len
 Auier (*Auïr*) *zie* Hendrik
 Aunwers *zie* Antwerpen
 Auser *zie* Bellinus
 Ausfredus *zie* Ansfried
 Austruweel *zie* Oosterweel
 Authena *zie* Altena
 Authugharden *zie* Outgaarden
 AUXERRE; dep. Yonne, Frankrijk: nr. 904
 AVE; zonen *zie* Godfried; Jan
 – van Bergen [op Zoom], zoon *zie* Willem
 –, echtgenote van Dirk van Essen: nr. 1363
 AVELLINO (*Auellinum*); reg. Campania, Italië
 –, bisschop *zie* Franciscus
 AVERBODE (*Auerbode, Euerbode*); prov. Limburg (B.)
 –, premonstratenzerabdij [O.L.V. en St.-Jan Baptist]; abten *zie* Godfried; Jan van Rotselaar; Robert van Averbode
 –, van *zie* Robert
 AVESNES (*Auennes*); dep. Nord, Frankrijk
 –, van *zie* Jan
 AVEZATE (*Auesete, Auesethe*); prov. Gelderland: nrs. 973, 996
 Avvnculus *zie* Oem
 AWANS; prov. Liège
 –, van *zie* Pieter
 Aweghe, van den *zie* Wouter
 Aymardus, bisschop van Lucera: nr. 1358
 Aynes *zie* Eine
 Ayngchien *zie* Enghien
 AZEWIJN (*Asuenne*); prov. Gelderland
 –, van *zie* H.

B

B.
 –, subprior van de St.-Michielsabdij te Antwerpen: nr. 950
 – van Walcheren, abt [van de O.L.V.-abdij te Middelburg]: nr. 984
 BAARDEGEM (*Barbelghem, Berbelghem*); prov. Oost-Vlaanderen
 –, van *zie* Godschalk
 BAARDEGEM, DE (*die Baerdmakre*) *zie* Wouter
 BAARLE (*Baerle, Baerll, Barla, Barla in Campinia, Barla in Texandria, Barla in Thessandria, Barla super Campiniam, Barle, Barle in Texandria, Barle supra Campiniam, Brale [!]*); prov. Noord-Brabant: nrs. 892, 896-899, 903, 908, 916, 967-968, 973, 993-996, 1025a, 1047, 1056, 1200, 1342, 1376, 1399-1401, 1425, 1435, 1438, 1446; *zie ook* Casterle, Zondereigen
 –, kerk: 1038-1040, 1044, 1046, 1096; pastoors: nrs. 1025a, 1039-1040, 1044, 1046, 1399, 1401, 1425, 1435, 1439, 1442, 1488 *zie ook* Gozewijn; Reinier; Willem
 –, van *zie* Dirk; Gerard; Hendrik; Tilekin
 –, voogd *zie* Godfried II van Breda
 BAARLEBOS (*Baerlebosche, Baerlebossche, Bairlebosche, Bairlebossche, Barlebosch, Barlebosche, Barlebossche, Berlebosche, Berleboschge*); prov. Noord-Brabant: nrs. 900, 1125 *zie verder* Oudenbosch
 BAASRODE (*Baessrode sancte Marie*); prov. Oost-Vlaanderen: nr. 1245
 Baccunweiz *zie* Bekkevoort
 Bach *zie* Wouter
 Bacrem *zie* Bakergem
 Bacueem, Bacveen *zie* Bakveen
 Baerlake *zie* Barlake
 Baerland *verschrijving voor* Rieland *zie* Rieland
 Baerle *zie* Baarle
 Baerlebosche, Baerlebossche *zie* Oudenbosch
 Baerll *zie* Baarle
 Baers *zie* Bars
 Baersele, Baerzele *zie* Bazel

Baessrode sancte Marie

- Baessrode sancte Marie *zie* Baasrode
BAEXEM (*Baxen*); prov. Limburg: nr. 996
–, van *zie* Jan
BAGVEN (*Bagvene, Bagvenne*); te Princenhage: nr. 1308
–, van *zie* Witto
Baili[ar]d, Baili[air]d *zie* Willem
Baio *zie* Baye
Bairlake *zie* Barlake
Bairlebosche, Bairlebossche *zie* Oudenbosch
Baissant *zie* Boussois
BAISY (*Basiu*); onder Baisy-Thy
–, van *zie* Godinus
BAISY-THY; prov. Waals-Brabant; *zie ook* Baisy; Chevlipont; Gemiontrau; Hattain; Neuve-Cour
Baiuen *lees* Baliuen *zie* Beliven
Bake, die *zie* Jan
tsBaken *zie* Gertrudis
BAKERGEM (*Bacrem, Bakerem*); prov. Oost-Vlaanderen: nr. 1270
–, van *zie* Michiel
BAKVEEN (*Bacueem, Bacveen*) *zie* Hendrik
Baldewinus, Balduinus, Baldus, Baldvinus *zie* Boudewijn
Baliuen, Baliven *zie* Beliven
BALROUW (*Balru, Belru*); te Hoeven: nr. 1528
Balru *zie* Balrouw
Baltershem, Balthershem, Baltreshem *zie* Boutersem
Bancingnis *zie* Baucignies
Bant *zie* Willem
BAR; dep. Meuse, Frankrijk
–, van *zie* Theobald
Barbarburi, le *zie* Michiel
Barbarossa *zie* Frederik I
Barbelghem *zie* Baardegem
Barbus *zie* Jan
Barbelxa; ligging onbekend, waarschijnlijk prov. Vlaams- of Waals-Brabant: nr. 890
Barghen *zie* Bergen op Zoom
Barlaer *zie* Berlaar
BARLAKE (*Baerlake, Bairlake, Barlace, Barlaecke, Berlake*); water, thans deel van de Mark tussen Fijnaart, Oudenbosch en Oud Gastel: nrs. 1177, 1218, 1288-1289, 1294, 1297, 1338-1338a, 1396, 1412, 1424, 1538
–, van der *zie* Heinman
BARLAND
– van *zie* Anna; Dirk
Barla, Barle *zie* Baarle
Barle *zie* Borlo
Barlebosch, Barlebosche, Barlebossche *zie* Oudenbosch
Barnot *zie* Baruot
Baroldus: nr. 1225
Barrat, heer van Boussois: nr. 1514a
Bars (*Baers*) *zie* Zegebert
Barsalia *zie* Borsele
Barsela *zie* Bazel
Barsele *zie* Bazel; Borsele
BARTHOLOMEUS (*Bartolome, Bartolomeus*): nr. 954
–, diaken: nr. 905
– Albert, te Cambrai: nr. 1514a
– de Clote, schepen van Essen: nr. 1390
–, heer, abt van de abdij van Echternach: nrs. 949, 956, 976
– Schoemaker: nr. 1262
– van den Sterte: nr. 1535
Baruot (*Barnot*) *zie* Willem
Barzele *zie* Bazel
BASILIUS (*Baselius*): nr. 1348
–, zoon van Herman, schepen van Oud Gastel: nrs. 1192-1194
–, schepen van Oud Gastel *zie* Basilius, zoon van Herman
–, broer van burggraaf Witger van Breda: nr. 929
Basiu *zie* Baisy
BASSE-WAVRE; prov. Waals-Brabant: nr. 895
Bastiene *zie* Dame
Bastinus van Berlaar: nrs. 937-938, 955
BASTOGNE (*Bastonia*); prov. Luxembourg
–, van *zie* Gerard
Batardu [?], de *zie* Nicolaas
Bate: nr. 1343
Baten *zie* Jan
Batouze, de *zie* Jacob
BAUCIGNIES (*Bancingnis, Bausengnies, Bausengnis*); dep. Ardennes, Frankrijk
–, vrouwe *zie* Maria, vrouwe van Gaasbeek

- Baudewinus, Baudin, Bauduin, Bauduinus
zie Boudewijn
- Bausengnies, Bausengnis zie Baucignies
- Bautersen, Bautreshem zie Boutersem
- BAVEL (*Bauel, Bavele*); prov. Noord-Brabant: nrs. 1399, 1438; zie ook Ginneken; Lijndonk; Tervoort
- Baxen zie Baexem
- BAYE (*Baiie, Baio, Bayo, Beio, Beyo*) zie ook Arnoud; Berner
- van Breda; leenman van de heer van Breda: nrs. 1396, 1414; zoon zie Arnoud
- BAZEL (*Baersele, Baerzele, Barsela, Barselse, Barzele*); prov. Oost-Vlaanderen: nrs. 1184, 1245, 1286, 1506 (*Haerzele [!]*), 1521; zie ook Geest
- , van zie Adam; Boudewijn; Raas
- Beafort zie Beaufort
- BEATRIX (*Beatris*): nr. 941
- van Breda, jonkvrouwe: nr. 1209
- , echtgenote van Dirk Sterke, verwante van Raas II van Gavere: nr. 1312
- , dochter van Godfried II van Breda: nr. 950
- , vrouwe van Hellebecq: nrs. 1121-1122, 1207; echtgenoot zie Gillis van Attenhoven; zonen zie Arnoud; Gerard
- , zuster van graaf Hendrik van La Roche: nr. 906; zoon zie Godfried I van Breda
- van Houtem: nr. 954
- , echtgenote van Jan Zegebertszoon: nr. 1484
- van La Roche zie Beatrix, zuster van graaf Hendrik van La Roche
- , vrouwe van Strijen: nr. 927
- , echtgenote van Zeger van Beliven: nr. 1506
- (van) de Water: nr. 1531
- BEAUFORT (*Beafort, de Bello Forte*)
- , van zie Raas
- , heer zie Zeger van Liedekerke
- BEAUREPAIRE-SUR-SAMBRE (*Bialrepair*); dep. Nord, Frankrijk: nr. 1514a
- BEAUVOIS-EN-CAMBRÉSIS (*Bialvoit, Bialvoit de Cambresi*); dep. Nord, Frankrijk: nr. 1514a
- , pastoor zie Rutger
- Bechaen (*Bechan*) zie Hugo
- Beckenvoert, Beckenvort zie Bekkevoort
- Becker zie Andreas
- BEEK (*Beck, Beeke, Beka, Beke, Benke [!]*)
zie ook Beke; Hilvarenbeek
- BEEK (*Beke*); rivier bij Roosendaal: nrs. 1276, 1307, 1316-1317
- , van der zie Willeman
- BEEK (*Beeke, Beke iuxta Brede, Beke iuxta Brede in Campinia*); prov. Limburg (B.)
- , pastoor: nrs. 1399, 1425, 1439, 1443, 1446 zie ook Willem van Buggenum
- , van zie Willem
- Beelen (*Bulen [!]*) zie Jan
- Beemer zie Boeimeer
- Been zie Jan
- Beere zie Godfried
- BEERS (*Berze*); prov. Noord-Brabant, onder Oostelbeers, Middelbeers en Westelbeers: nr. 1383-1384
- BEERSCHOT (*Bernescot*); prov. Antwerpen: nrs. 915, 1008
- BEERSE (*Berse*); prov. Antwerpen: nr. 1018
- BEERSEL (*Bersela, Berselle, Berzele*); prov. Vlaams-Brabant: nrs. 908, 916, 996
- Beetsberghe; bij Ossendrecht: nr. 1510
- Beie zie Baye
- BEIEREN
- , hertog zie Hendrik de Leeuw
- Beke; beek te Wouw: nrs. 1430, 1457-1458
- BEKE (*Beka*) zie ook Beek; Hilvarenbeek
- , van zie Gozewijn
- , van der zie Hendrik; Jan; Willem
- BEKKERZEEL (*Vecchensela, Vecthensela*); prov. Vlaams-Brabant: nr. 890
- BEKKEVOORT (*Baccunweiz, Beckenvort, Beckenvoert, Bekenuort*); prov. Vlaams-Brabant: nr. 1383-1384
- , van zie Wouter
- BELA; zoon zie Thomas
- , echtgenote van Willeman, weduwe van Wouter van Kruiningen: nr. 988; zoon zie Godfried van Kruiningen
- BELARD (*Belaert, Belaird, Belars, Belart*)
zie Arnoud; Jan; Pieter; Wouter; zonen zie Arnoud; Pieter; Wouter
- BELIVEN (*Baiuen [!], Baliuen, Baliven, Beliu, Beliune*)
- , van zie Zeger

Belkom

- BELKOM (*Belke*); prov. Vlaams-Brabant: nr. 1383-1384
- Bellinus Auser: nr. B17
- Bellumpratum *zie* Grimminge, cisterciënzerabdij Beaupré
- Belru *zie* Balrouw
- Bemont *zie* Jan
- Benchem, Benchen *zie* Binkom
- Bendiinssone, ter *zie* Hendrik
- Benedicta, dochter van Hilzondis: nr. 892
- BENEDICTIJNER ORDE *zie* Affligem, St.-Petrusabdij; Anchin, St.-Salvatorabdij; Brugge, St.-Andriesabdij; Echternach, St.-Willibrordusabdij; Egmond, St.-Adalbertusabdij; Gembloux, St.-Petrus- en St.-Exuperiusabdij; Gent, St.-Baafsabdij; Gent, St.-Pietersabdij; Geraardsbergen, St.-Adrianusabdij; Kortenberg; Rijnsburg, O.L.V.- en St.-Andreasabdij; St.-Hubert; St.-Truiden, St.-Trudoabdij; Thorn
- BENEDICTUS: nr. 906
- , deken van [het kapittel van] St.-Jan [te Luik]: nr. 910
- Benke *lees en zie* Beke
- Berbelghem *zie* Baardegem
- Berche, van *zie* Willem
- BERCHEM (*Berchghem, Bergheem, Berghem, Berghen*); prov. Antwerpen: nr. 1285
- , van *zie* Willem; Wouter
- BERCHEM-PAMEL (*Berechaim*); prov. Vlaams-Brabant: nr. 890
- Berchlar, Berclaer *zie* Berlaar
- Bere, die *zie* Jan
- Berechaim *zie* Berchem-Pamel
- BERENDRECHT (*Berendrech*); prov. Antwerpen: nrs. 915, 1064, 1223-1224
- , Berendrechterwele: nr. 1064
- , pastoor: nr. 1223
- , schepenen: nr. 1064
- , schout *zie* Jan van Lillo
- Berengardis: nr. 897
- BERG (*Mons*); bij Keulen
- , graaf *zie* Albert
- BERG, VAN DEN (*van den Bergh, van den Berghe, de Monte*) *zie* Alsteen; Arnoud; Dirk; Gillis; Hendrik; Willeman
- Berga, Berge, Berge, Bergen *zie* Bergen op Zoom
- BERGEN *zie* Mons
- BERGEN OP ZOOM (*Barghen, Berg, Berge, Berge super Soem, Bergen, Bergen an den Soom, Bergen an den Zoem, Bergen op den Zoem, Bergen op den Zoom, Bergen op Zoem, Bergen opten Zoem, Bergen super Zoem, Bergen super Zoom, Bergen supra Zonam, Bergen supra Zoom, Bergen supra Zumam, Berges, Berghe, Berghe super Zoem, Berghe supra Soem, Berghe supra Somam, Berghe supra Zoem, Berghem, Berghem, Berghen aen den Zoem, Berghen an den Soem, Berghen an den Zoem, Berghen an den Zoom, Berghen op den Zoem, Berghen opten Soem, Berghen opten Zoem, Berghen opten Zoom, Berghen super Zoem, Berghen super Zome, Berghen supra Xoem, Berghen supra Zoem, Berghen supra Zoen, Berghen supra Zoom, Berghen svper Zome, Berghen up den Soem, Berghen up den Zoem, Berghen vp den Zoem, Berghes, Berghes supra Zonam, Berghez supra Zonam, Berghis, Berghos supra Zoem, Bergis, Bergis super Zomam, Bergon, Mons super Zoma, Soem*); prov. Noord-Brabant: nrs. 890-891, 977, 990, 1002-1003, 1034, 1041, 1051, 1072-1073, 1084, 1095, 1109, 1111, 1123, 1125, 1128, 1176, 1192-1194, 1213, 1220, 1227-1228, 1235, 1239-1241, 1245, 1249, 1259, 1262, 1265, 1273, 1301, 1310, 1332, 1364, 1374-1375, 1379, 1385, 1393-1395, 1405-1405a, 1408, 1411-1412, 1428, 1432-1434, 1451, 1461-1462, 1475-1478, 1482, 1492, 1499, 1502, 1505, 1510, 1513-1514a, 1538 *zie ook* Zoom; *zie ook* Bergsakker; Blauwehandstraat; Gasthuisstraat; Heininghe Gilberti; Hoeke; Hoogstraat; Maere; Markt; Middelsant; Minderbroederstraat; Molenbeek; Noordgeest; Noordland; Noordpolder; ortus Sancti Spiritus; Waterange; Weel; Wouwseweg; Zoom; Zuidgeest; Zuidland; Zuidpolder
- , gasthuis: nrs. 999, 1348, 1461

- , gezworenen: nr. 1380
- , Heilige Geest, tafel: nrs. 1259, 1310, 1348; *zie ook* ortus Sancti Spiritus
- , heren: nrs. 1274, 1277, 1280, 1335, 1457-1458, 1463, 1540 *zie ook* Arnoud van Wezemaal; Gerard van Wezemaal; Gijsbert van Wezemaal; drossaard *zie* Godfried van Bergen (op Zoom); Willem Loddere; leenmannen: nrs. 1294, 1321, 1411, 1523, 1540
- , (parochie)kerk: nrs. 1402, 1475-1476, 1499, 1505
- , lombard *zie* Jacomars Testa
- , rector/pastoor/priester: nrs. 951, 1160, 1475-1476, 1502, 1505 *zie ook* Arnulf; Godfried; Hendrik van Houten; Hendrik van Hoevenen; Willem
- , schepenen: nrs. 1052, 1111, 1128, 1134, 1176-1177, 1192-1194, 1213, 1220, 1235-1236, 1239-1240, 1242-1243, 1252, 1259-1260, 1262, 1273, 1294, 1301, 1310, 1321, 1362, 1379-1380, 1385, 1411, 1428, 1451, 1461, 1475, 1482, 1492, 1523
- , schoolmeester *zie* Willem
- , schouten: nrs. 1134, 1379 *zie ook* Godfried; Pieter van Schoonhoven; Willem Bigge
- , van *zie* Aleid; Arnoud; Ave; Boudewijn; Godfried; Heina; Herman; Jordaan de Volder; Marcellis; Paulus; Willem; Zeger
- , vicariaat: nr. 1452
- , wijntol op de Schelde: nrs. 1406, 1477
- BERGEIJK (*Eyckelberghe, Eykelberge, Eykelberghe, Eykilberge, Eykerberghe*); prov. Noord-Brabant: nrs. 973, 996, 1383- 1384
- , van *zie* Pieter
- Bergh *zie* Berg
- Berghe *zie* Bergen op Zoom
- Bergheem, Berghem, Berghen, Berghes, Berghis *zie* Berchem; Bergen op Zoom
- Berghesacker *zie* Bergsakker
- Berghez, Berghos *zie* Bergen op Zoom
- Berghsacker *zie* Bergsakker
- Bergis, Bergon *zie* Bergen op Zoom
- BERGSAKKER (*Berghesacker, Berghsacker*); te Bergen op Zoom: nrs. 1502, 1505
- Beritgia *zie* Bierghes
- BERLAAR (*Barlaer, Berclar, Berclaer, Berlaer, Berlar, Perlaer*); prov. Antwerpen: nr. 1383-1384
- , heer *zie* Floris Berthout
- , pastoor *zie* Wouter
- , van *zie* Arnoud; Bastinus; Gillis; Jan; Willem
- Berlake *zie* Barlake
- Berle *zie* Borlo
- Berlebosche, Berlebosghe *zie* Oudenbosch
- BERN (*Birni*); prov. Noord-Brabant: nr. 888
- Bernage *zie* Hendrik
- BERNARD (*Bernardus*) *zie ook* Berner
- , heer, priester van Almkerk: nr. 1145
- , koster (*custos*) en proost van de O.L.V.-kerk te Brugge: nr. 1055
- , graaf van Horst: nr. 908
- Berne *zie* Bern
- Bernecolf *zie* Bornecolve
- BERNER (*Bernardus, Berneer, Bernerus, Bernier, Berve[r]nevairde*) *zie ook* Baye
- Baye (van Breda), schepen van Breda, leenman van de heer van Breda: nrs. 1209, 1247, 1289, 1293, 1297, 1299-1300, 1304, 1308, 1312, 1320, 1323, 1343-1344
- van Breda, leenman van de heer van Breda: nr. 1155 (*Vernerus [!]*) *zie ook* Berner Baye van Breda
- van Rijsbergen: nrs. 910-911
- Bernescot *zie* Beerschot
- Berradin van Asti, [lombard] te Wavre: nr. 1514a
- Bersalia *zie* Borsele
- Berse *zie* Beerse
- Bersela *zie* Beersel
- Bersele *zie* Borsele
- Berselle *zie* Beersel
- Berta: nr. 890
- Bertaus, Bertaut, Bertavt *zie* Berthout
- Bertel (*Bertele*), van *zie* Jan
- BERTEM (*Berten*); prov. Vlaams-Brabant: nr. 942
- Bertha: nr. 890; zonen *zie* Arnulf; Gerard; Herman
- Berthaude, Berthaudt, Berthaus, Berthaut *zie* Berthout

Bertho

- Bertho *lees* Bettho *zie* Betto
Berthoen *zie* Bertoen
BERTHOUT (*Bertaus, Bertaut, Bertavt, van Berthaude, Berthaudt, Berthaus, Berthaut, Bertholdi, Bertholt, Berthot, Berthoudt, Berthout, Berthut, Bertoldi, Bertoldus, Bertolt, Bertoud, Bertoudt, Bertout, Bertovt*): nr. 1245 *zie ook* Floris; Gillis; Hendrik; Jan; Lodewijk; Raas; Sophie; Willem; Wouter
BERTOEN (*Berthoen, Berton, Breton, Bvrton*); zoon *zie* Wolfert
– van Meer *zie* Willem
Bertoldi, Bertoldus, Bertolt, Bertoud, Bertoudt, Bertout, Bertovt *zie* Berthout
Berton *zie* Bertoen
BERTRAM (*Bertrammus*)
–, proost [van de abdij van Echternach]: nr. 956
Berve[r]nevaarde *zie* Berner
Berze *zie* Beers
Berzele *zie* Beersel
BÉTHUNE (*Bethunia, Betunia*); dep. Nord, Frankrijk
–, heren *zie* Robert, heer van Béthune en Dendermonde; Robert III, graaf van Vlaanderen
–, voogd *zie* Robert, heer van Béthune en Dendermonde
Bettenbergha (*Bettenberga*); te Nieuw-Schakerlo bij Halsteren: nr. 1023
BETTO (*Bertho* [!], *Bettho*); zoon *zie* Willem
–, zoon van Hendrik Priester van Hinkeloord: nr. 1135
–, broer van Witto van Borgvliet: nr. 951
Betunia *zie* Béthune
Beuelant *zie* Bieuelant
Beuere (*Beuer*), die *zie* Christiaan
Beueren, Beuerene, Beuerna *zie* Beveren
Beurdebure *zie* Bordbure
Beurst *zie* Burgst
Beuzingheem *zie* Buizegem
BEVEKOM (*Bevekeem, Bevekem*); prov. Vlaams-Brabant: nr. 1383-1384
BEVEREN (*Beueren, Beuerene, Beuerna, Beverne, Bevre*); prov. Oost-Vlaanderen
–, Ackerken, land: nr. 1319
–, heer *zie* Dirk
–, Heilige Geest, tafel: nr. 1319
–, kapelanie van O.L.V.: nr. 1319
–, van *zie* Jordaen; Willem
Beymere *zie* Boeimeer
Beyo *zie* Baye
Beytere van Woensdrecht, de *zie* Pieter
Bialrepair *zie* Beaurepaire-sur-Sambre
Bialvoit (de Cambresi) *zie* Beauvois-en-Cambrésis
Bicghe *zie* Bigge
Bie, de (*de Bye*) *zie* Jan; Wouter
Biege, Biegen, Bieghe, Bieghe *zie* Bigge
BIERBEEK (*Birbais, Byrbais, Byrbays*); prov. Vlaams-Brabant
–, van *zie* Willem; Wouter
BIERGHES (BIERK) (*Beritgia*); prov. Waals-Brabant: nr. 890
BIERVLIET (*Birulit*); prov. Zeeland: nr. 926
Bieshof; bij Essen: nr. 1363
Biestraten, van der *zie* Arnoud
Bieuelant (*Beuelant, Breuelant*); eiland bij Bergen op Zoom (Rilland of Duiveland?): nr. 890
Bigart *zie* Bijgaarden
Bigge (*Bicghe, Biege, Biegen, Bieghe, Bieghe, Bigghe, Bighen*) *zie* Willem
Bigoscem. (*lees mogelijk* Censius), priester van de kerk van St. Laurentius in Lucina: nr. 899
BIJGAARDEN (*Bigart*); onder Groot-Bijgaarden
–, van *zie* Arnoud
BIJLOOP (*Bye*); beek in Princenhage: nr. 1524 *zie ook* de Bie; Princenhage
BILT, DE; prov. Utrecht *zie* Oostbroek
BILZEN (*Blize*); prov. Limburg: nr. 1514a
BINCHE (*Binch*); prov. Hainaut: nr. 1514a
–, lombard *zie* Roeland
–, proost *zie* Nicolaas van Houdeng
BINKOM (*Benchem, Benchen*); prov. Vlaams-Brabant: nr. 942
–, van *zie* Gerard
Binlhes (*Bonieles*) *zie* Arnoud
BINSFELD (*Unezefelt*); Nordrhein-Westfalen, Duitsland: nr. 890
Birbais *zie* Bierbeek
Birni *zie* Bern

- Birulit *zie* Biervliet
 Bishove *zie* Jan
 Bitter *zie* Dirk; Gerard
 BLAASVELD (*Blaeresfelde, Blaeresfelde*);
 prov. Antwerpen
 –, van *zie* Anselm
 BLADEL; prov. Noord-Brabant; *zie* Vorsel
 Bladernisse *zie* Kromwiel
 Blaeresfelde, Blaeresfelde *zie* Blaasveld
 BLATON; prov. Hainaut
 –, van *zie* Arnulf
 Blauvoet *zie* Arnoud
 BLAUWEHANDSTRAAT (*Nieuwstrate, Nova
 Plathea*); te Bergen op Zoom: nrs. 1428,
 1461
 BLIJLEVEN (*Blideleuen, Blydeleuen*) *zie* Jan
 BLINDSCHOT (*Blincscote*); land bij Lijndonk
 te Bavel: nr. 1497
 Blize *zie* Bilzen
 Bloc *zie* Wouter
 Block *zie* Arnoud; Nicolaas
 Blot *zie* Jan
 Blugere (*Blygere*) *zie* A.
 Blydeleuen *zie* Blijleven
 Blygere *zie* Blugere
 Boc (*Box, Buc, Buch*) *zie* Gillis; Gozelo
 –, den *zie* Hendrik
 BOCHOLT (*Bochot, Buchot*); prov. Limburg
 (B.): nr. 996
 –, van *zie* Reimboud
 Bocht; onder Perk: nr. 1058
 –, van *zie* Pieter
 Bochot *zie* Bocholt
 Bochout *zie* Boechout
 Bochumia, van *zie* Willem
 Bode *zie* Gijsbert; Jan
 Bodecle; niet gelocaliseerde plaats in de
 omgeving van Antwerpen: nr. 915
 Bodelo *zie* Boudelo
 Bodonc *zie* Jan
 Boduinus *zie* Boudewijn
 BOECHOUT (*Bochout, Boeckhout, Bouc-
 hout*); prov. Antwerpen: nrs. 1245, 1389,
 1391, 1393-1395; *zie ook* Sombeke
 –, van *zie* Daniel
 Boecxsele *zie* Boxtel
 Boedonck *zie* Boeiink
 Boefies *zie* Jan
 BOEIINK (*Boedonck, Hoedonck [!]*); te
 Roosendaal: nr. 1355
 –, van *zie* Martinus; Roeland
 BOEIMEER (*Beemer, Beymere, Boeymeer,
 Boyemere, Boymer, Boymere, Voijemere
 [!]*); te Princenhage: nrs. 1467, 1530;
 akkers en weilanden *zie* Gaarshof; Hove;
 Liisbeemt; Rote; klooster *zie* Vredenberg
 –, van *zie* Andreas; Anton; Dirk; Engel-
 bert; Femen; Willem
 BOEKT (*Bukt*); te Perk: nr. 950
 BOELARE (*Boeinlare, Boelaer, Boellaer,
 Boenlaer, Boenlar, Boenlare, Boenler,
 Boinlaer, Boinlair, Bonlaer, Bonlair, Bon-
 lar, Bonler, Boulaer, Boulaere, Boulare,
 Bouleir, Bouleirs, Boulers, Buenlaer, Bun-
 lar*); prov. Oost-Vlaanderen: nrs. 1314,
 1339 *zie ook* Opboelare en Nederboelare
 –, heren: nr. 1314 *zie ook* Raas II van
 Gavere; Raas III van Gavere; Zeger van
 Liedekerke
 –, lombarden: nrs. 1339, 1514a
 –, van *zie* Margaretha; Raas
 –, vrouwe *zie* Aleid
 Boem (*Boemb*) *zie* Wouter
 Boengarde, van den *zie* Mathias
 Boenlaer *zie* Boelare
 Boenlant; bij Essen: nr. 1363
 Boenlare, Boenler *zie* Boelare
 Boent (*Bont*); te Nieuw-Schakerlo bij Hal-
 steren: nr. 1023
 Boeren *zie* Born
 Boeverien *zie* Bouvigne
 Boeymeer *zie* Boeymeer
 BOGAARDE (*Pomerium*); prov. West-Vlaan-
 deren, onder Koksijde; uithof van de
 abdij Ten Duinen: nr. 926
 Bogarde, van den (*vten Bogarde, de Pome-
 rio*) *zie* Jan
 Boidin, Boidinus, Boikinus *zie* Boudewijn
 Boileduch *zie* 's-Hertogenbosch
 Boinlaer, Boinlair *zie* Boelare
 Boliardi Ponte; ligging onbekend (mogelijk
 Montbéliard, dep. Doubs, Frankrijk)
 –, van *zie* Willem van Bochumia
 BOLLAARD (*Bollaerdt, Bollaert, Bollard,
 Bollardus, Bollart*) *zie* Nicolaas; Willem;
 zoon *zie* Jan

Bomen, van den

- Bomen, van den *zie* Hendrik
BOMMENEDE (*Bommena, Bommene*); prov. Zeeland: nr. 1225
Boms *zie* Wouter
Bona Spes *zie* Vellereille-les-Brayeux, premonstratenzerabdij Bonne-Espérance
BONAVENTURA (*Bonaventura*)
–, aartsbisschop van Dubrovnik: nr. 1358
Bone *zie* Willem
Bonifacius *zie* Bonifatius
BONEFFE (*Hunefes*); prov. Namur
–, van *zie* Anselm; Jan
Boneria; hof te Hemiksem: nr. 1245
BONHEIDEN; prov. Vlaams-Brabant; *zie* Zellaar
Bonieles *zie* Binlhes
BONIFATIUS (*Bonifacius, Bonifatius, Bonifatius*)
– VIII, paus: nrs. 1358, 1373, 1435-1436, 1439, 1446-1447
Bonin van Asti, lombard te Jauche: nr. 1514a
Boninck *zie* Hendrik
Bonlaer, Bonlair, Bonlar, Bonlario, Bonler *zie* Boelare
BONNE-ESPÉRANCE (*Bona Spes*), premonstratenzerabdij *zie* Vellereille-les-Brayeux
Bono (*Bovo*), onderkoster van de St.-Lambertuskerk [te Luik]: nr. 893; echtgenote *zie* Tietberga
Bont *zie* Boent
Bonte, (de) (*Bonten*) *zie* Dirk; Willem
Bonten ((*die*) *Bonte*) *zie* Machteld
BOOG, VAN DE (*de Arcu*) *zie* Arnoud
BOOISCHOT (*Boschout*); prov. Antwerpen
–, van *zie* Godschalk
BOOM (*Boome*); prov. Antwerpen: nr. 1345
Borcheline, van den *zie* Gillis
Borchfliete, Borchflite *zie* Borgvliet
Borchta, Borchte *zie* Burcht
Borchvliete *zie* Borgvliet
BORDBURE (*Beurdebure, Bordebure, Bordenbure, Bortbuere*); te Kruikebeke: nrs. 1184, 1222, 1275, 1282, 1374, 1521
–, van *zie* Sander
Borde, van *zie* Wouter
Bordebure, Bordenbure *zie* Bordbure
Borfliete, Borgfliete, Borgflite *zie* Borgvliet
Borg, van der (*de Castro*) *zie* Theobald
BORGERWEERD (*Burcherwart*); te Zwijndrecht: nr. 915
Borgh, van den *zie* Michiel van Wijnegem
BORGLOON; prov. Limburg (B.) *zie* Kolmont; Loon
Borgos, le *zie* Jan
BORGVLiet (*Borchfliete, Borchflite, Borchvliete, Borfliete, Borgfliete, Borgflite, Borguliet, Borgulit, Bortfliete*); ten zuidwesten van Bergen op Zoom: nrs. 999, 1008, 1260, 1295, 1301
–, schepenen: nrs. 1260, 1301
–, van *zie* Boudewijn; Hendrik; Witto
Borist, van *zie* H.
BORLO (*Barle, Berle*); prov. Limburg (B.)
–, van *zie* Robert
BORN (*Boeren, Borne*); prov. Limburg
–, heer: nr. 1216 *zie ook* Ost
–, van *zie* Ost
BORNECOLVE (*Bernecolf, Bornecolue*) *zie* Hugo; Paulus
BORNEM (*Bornhem*); prov. Antwerpen: nr. 1345
BORSBEEK (*Bursebeke*); prov. Antwerpen: nrs. 1154, 1182
Borse *zie* Hendrik
BORSELE (*Barsalia, Barsele, Bersalia, Bersele*); prov. Zeeland
–, heer *zie* Floris
–, van *zie* Floris; Jan; Raas
Borst *zie* Burgst
Bortbuere *zie* Bordbure
Bortfliete *zie* Borgvliet
Bosch *zie* Oudenbosch
–, van den *zie* Godfried
Bosche *zie* 's-Hertogenbosch
Boschout *zie* Booischot
Boschoven *zie* Boshove
Boscum *zie* 's-Hertogenbosch
BOSHOVE (*Boschoven*); prov. Antwerpen
–, van *zie* Jan; Wouter
Bossche, van den *zie* 's-Hertogenbosch
Botersem *zie* Boutersem
Botervleete; water ter plaatse van het huidige Hollands Diep: nr. 900
Botrecourt, van *zie* Gillis
Boua *zie* Bova

- Bouc *zie* Gillis
- BOUCHAIN (*Boucain*); dep. Nord, Frankrijk: nr. 1514a
- Bouchiaus *zie* Jan
- Bouchout *zie* Boechout
- Boucsteile *zie* Boxtel
- BOUDELO (*Bodelo*) *zie* Sinaai-Waas, cisterciënzerabdij
- BOUDEWIJN (*Baldewinus, Balduinus, Baldus, Baldwinus, Baudewinus, Baudin, Bauduin, Bauduinus, Boduinus, Boidin, Boidinus, Boikinus, Bouden, Boudine, Boudiin, Boydinus, Ebaldu (!)*): nrs. 971, 1535; zonen *zie* Arnoud; Jan; Wisse
- IX, graaf van Vlaanderen (= Boudewijn VI, graaf van Henegouwen): nr. 926
 - , priester: nr. 939
 - III van Aalst *ook* van Gent: nr. 895; broer *zie* Ywein van Aalst
 - , proost van Aldeneik: nr. 892
 - van Antwerpen: nr. 1243
 - van Bazel, ridder: nr. B14
 - van Bergen: nr. 999
 - van Borgvliet: nr. 991; broer *zie* Simon
 - van den Broecheuse, schepen van Eeklo: nr. 1303
 - Catra, kapelaan van Schoten: nr. 974
 - van Kortsele, broeder: nr. 978
 - van den Eekhoven, ridder: nrs. 1076-1077, 1130
 - van den Eekhoven, magister, deken van het kapittel [van St.-Rombout] te Mechelen, pastoor/investiet van Ekeren: nrs. 1071, 1076-1077, 1091
 - van Eksaarde, schout van Lokeren, leenman van de heer van Liedekerke: nr. 1282; echtgenote *zie* Agnes
 - van Gent *zie* Boudewijn III van Aalst
 - van Gent, schepen van Eeklo: nr. 1303
 - , broer van Gerard van Marbais: nr. 912
 - van Henegouwen, zoon van Jan van Henegouwen: nr. 1173
 - , zoon van Herman (van Steenbergen): nrs. 1284, 1416, 1526
 - , broer van Hugeman van Zevenbergen: nr. 1340
 - van Incourt [burger van Incourt]: nr. 1514a
 - , broer van Jan van Laar: nr. 941; zusters: nr. 941
 - , echtgenoot van Jutta: nr. 1325
 - , magister van Krabbendijke: nr. 951
 - , aartsdiaken [van Luik]: nr. 907
 - van Nispen; leen: nr. 1338
 - , ridder, zoon van Poppo van Stavenisse: nrs. 1023, 1431
 - , zoon van Robert: nrs. 1192-1194
 - , kapelaan van Schoten: nr. 974
 - , magister van Schoten, broeder van de abdij van Villers: nr. 974
 - van Schoudee, ridder, heer: nr. 1518; dochters *zie* Elizabeth; Agnes
 - van Solre-sur-Sambre: nr. 1514a
 - Sprong, schepen van Antwerpen: nr. 1232
 - van Stavenisse *zie* Boudewijn, zoon van Poppo van Stavenisse
 - van Steenbergen; zoon *zie* Gillis
 - van Tongeren: nr. 907
 - , kanunnik [van de O.L.V.-abdij te Tongerlo]: nr. 933
 - van Wouw; zoon *zie* Pieter
 - van Yerseke: nr. 951
 - van Yerseke, ridder: nr. 1518a
 - van Zandhoven: nrs. 896-897
- BOUDEWIJNS (*Boudiins*) *zie* Heile
- BOUDEWIJNSPOLDER, HEER (*sHeer Boudenspolre*); verdronken polder bij Halsteren: nr. 1431; *zie ook* Nieuw-Schakerlo
- Boudine, Boudiin *zie* Boudewijn
- Bouendonc, Bouendunc *zie* Bovendonk
- Boulaer, Boulaere, Boulers, Bouleir, Bouleirs *zie* Boelare
- BOURBOURG; dep. Nord, Frankrijk; *zie* Rietvliet
- BOURGONDIË
- , van *zie* Aleid
- BOUSSOIS (*Baissant*); dep. Nord, Frankrijk: nr. 1514a
- , heer *zie* Barrat
- BOUTERSEM (*Baltershem, Balthersem, Baltreshem, Bautersen, Bautreshem, Boterssem, Bouterseem, Boutersseem, Bofv-tjershem*); prov. Vlaams-Brabant
- , heer *zie* Hendrik
 - , van *zie* Alard
- Bouvendonch *zie* Bovendonk

Bouvigne

- BOUVIGNE (*Boeverien, Boverien*); te Ginneken en Bavel
–, van *zie* Gillis
BOVA (*Boua*); reg. Calabria, Italië
–, bisschop *zie* Cyprianus
Bovc *zie* Gillis
BOVENDONK (*Bouendonc, Bouendunc, Bouvendonch, Bovendonck, Bovendunck, Bovendungh*); te Hoeven; uithof van de St.-Bernardsabdij te Hemiksem: nrs. 900, 1292, 1294, 1297, 1396, 1538; *zie ook* Halderberg
–, magister *zie* Arnoud
–, pastoor *zie* Dirk
Boverien *zie* Bouvigne
Bovo *zie* Bono
Bo[vt]ershem *zie* Boutersem
Box *zie* Boc
BOXTEL (*Boecxsele, Boucsteile, Boxtele*); prov. Noord-Brabant; *zie ook* Stapelen
– van *zie* Hendrik; Willem
Boydinus *zie* Boudewijn
Boye *zie* Willem
Boyemere, Boymer, Boymere *zie* Boeimeer
BRABANDER, DE (*Brabantinus*) *zie* Arnulf
BRABANT (*Brabancia, Braband, Brabantia, Braibant, Brant [!], Brebant*): nrs. 890 (gouw), 900, 972, 991, 1230, 1272, 1279, 1348; 1514a
–, drossaards *zie* Gozelo Boc; Ywein van Meldert
–, hertogen: nrs. 905, 975, 979, 990-991, 995, 1011, 1013, 1017-1018, 1052, 1056, 1078, 1088, 1103, 1112, 1135, 1149, 1185, 1211, 1280, 1284, 1378, 1389, 1433, 1437, 1515, 1542, B26 *zie ook* Godfried I-III; Hendrik I-IV; Hendrik; Jan I-III; Jan (in falsum); leenmannen: nr. 1088, 1207, 1389, 1427, 1437
–, hertogin *zie* Aleid; Machteld
–, lombarden: nr. 1514a
–, maarschalk *zie* Arnoud, heer van Weemaal
–, van *zie* Godfried; Jan
Brabantinus *zie* de Brabander
Bracke, Bracq, Bracque, la *zie* Ter Brake
Braehues *zie* Braine-l'Alleud
Braen *zie* Hendrik
Brahues *zie* Braine-l'Alleud
Braibant *zie* Brabant
Braine *zie* Braine-le-Comte
BRAINE-L'ALLEUD (*Braehues, Brahues, Braina*); prov. Waals-Brabant: nrs. 890, 896
BRAINE-LE-COMTE (*Braine, Braine le Conte*); prov. Hainaut: nr. 1514a
Brake *zie* Leuerken
Brake, de *zie* van der Brake
BRAKE, TER (*La Bracke, La Bracq, La Bracque, de Braken, la Braque, le Braque*); te Alphen; commanderie van de orde der tempeliers: nrs. 980, 997, 1365, 1488, 1535; tempeliers: nrs. 918, 940 *zie ook* Hendrik; Jan
BRAKE, VAN DER (*de Braka, de Brake*) *zie* Gerard
Brale lees Barle *zie* Baarle
Brand, van *zie* Hendrik
Brande, van den *zie* Jan
Brandeler: nr. 1320
Brant lees en *zie* Brabant
Braque, la/le *zie* Ter Brake
BRASSCHAAT (*Brecsgata, Breesgata, Bressgata*); prov. Antwerpen: nr. 1077; *zie ook* Voshol
Brebant *zie* Brabant
BRECHT (*Brechthe, Breghte*); prov. Antwerpen: nrs. 1013, 1337, 1383-1384
–, Heilige Geest, tafel: nr. 1337
Brecsgata *zie* Brasschaat
BREDa (*Bredal, Bredan, Brede, Bredha, Breeda, Breyda, Brida*); prov. Noord-Brabant – *ook land van (de heer van) Breda*: nrs. 914, 920 (tol), 925, 937-938, 946 (tol), 955, 962, 967-969, 971, 973, 975, 978, 999, 1008, 1015, 1021, 1026, 1033-1034, 1045, 1049, 1068-1069, 1084, 1090, 1092, 1097, 1108, 1111, 1177, 1188, 1191, 1198, 1207, 1209-1211, 1219, 1237, 1245, 1249, 1261, 1266, 1273-1274, 1276, 1278, 1280, 1284, 1288-1290, 1292-1294, 1296-1299, 1303, 1307-1309, 1311-1313, 1317, 1320, 1326, 1330-1331, 1340, 1343-1344, 1346, 1351, 1353-1354, 1357, 1370-1371, 1378, 1413, 1423, 1432, 1438, 1455, 1464-1468,

- 1470, 1473, 1477, 1480-1481, 1483-1486, 1492, 1494-1495, 1501, 1504, 1507, 1511-1514a, 1526-1527, 1529-1531, 1534, 1536, 1538, 1541, B13; drossaards *zie* Gillis van Buizegem; Godfried van Bergen op Zoom; straten *zie* Brugstraat; Steenbrugstraat; weilanden *zie* Hildewaren Elsen; Kruisbeemd; Nieuwebeemd; de Vlimmeum; *zie ook* Craywike; Gampel; Manlake; Steenbrugge; Teteringen; Werfelt; Zaart
- , begijnhof (van St.-Catharina): nrs. 1070, 1098-1099, 1346, 1348, 1358, 1360-1361, 1497; magistra *zie* Heilwig te Timo
- , (grote) brug: nrs. 1320, 1438, 1481
- , burcht (*borcht, castrum*): nrs. 924, 948, 955, 971, 1090
- , burggraaf *zie* Witger
- , gasthuis: nrs. 999, 1348, 1351, 1485
- , Heilige Geest, tafel: nr. 1467
- , heren (*ook* hun rechters/schouten): nrs. 891, 900, 975, 983, 988, 1008, 1022-1024, 1025a, 1064, 1114, 1124, 1193, 1225, 1253, 1274, 1276, 1280, 1296, 1308, 1313, 1320, 1326, 1330-1332, 1335, 1343-1344, 1348, 1350, 1354-1355, 1357, 1359, 1396, 1437-1438, 1463, 1465-1468, 1473-1474, 1524, 1530, 1535 *zie ook* Arnoud van Leuven; Engelbert; Godfried I-IV; Hendrik II-V; Hendrik van Leuven; Raas I-III van Gavere; cijnslieden: nrs. 1177, 1247; dienaar *zie* Servaas van Steenland; drossaard *zie* Godfried van Bergen op Zoom; leenmannen: nrs. 1110, 1128, 1155, 1162, 1177, 1202-1203, 1253, 1293, 1297, 1299-1300, 1304, 1312, 1343-1344, 1396, 1440-1441, 1524, 1536; ridder *zie* Gillis van Buizegem; schout *zie ook* Hendrik van der Rijt
- , kapelaan *zie* Wouter
- , kapelaan van St.-Nicolaas in de grote kerk *zie* Wouter van Ikkel
- , (proost en convent van de) kapelanie van O.L.V.: nrs. 1356, 1455, 1543-1544
- , kapittel van O.L.V.: nrs. 1090, 1438, 1444, 1448-1449a, 1474, 1479, 1494, 1507; deken en kapittel: nr. 1496; kanuniken: nr. 1494; pastoor *zie* Jan
- , St.-Catharinadal, premonstratenzer vrouwenklooster: nr. 1108; proost en convent: nrs. 1351, 1356, 1373, 1455, 1485, 1487, 1489, 1498, 1517, 1543-1544; proost: nr. 1108 *zie ook* Michiel; *zie ook* Wouw
- , lombard *zie* Jan Vilaen
- , schepenen: nrs. 1033, 1052, 1177, 1296-1297, 1300, 1304, 1308, 1312-1313, 1320, 1326, 1330-1331, 1343-1344, 1351, 1357, 1370, 1381, 1396, 1413, 1423, 1464-1468, 1470-1471, 1473, 1480-1481, 1483-1486, 1491-1493, 1495, 1496a-1498, 1501, 1504, 1511-1512, 1517, 1529-1531, 1534
- , schout, schepenen, raad en burgerij: nr. 1485
- , van *zie* Alard; Aleid van de Molen; Andreas; Arnoud; Arnoud Baye; Baye; Beatrix; Berner; Engelbert; Gillis; Godfried; Hendrik; Hendrik Evergeer; Jan Tintor; Lutgarde; Servaas van Steenland; Wouter
- , vestinggracht: nr. 1485
- , vleeshal: nr. 1471
- , vrouwen: nr. 1274 *zie ook* Aleid, vrouwe van Boelare; Elizabeth; Isabella = Elizabeth; Lutgarde; Maria; Sophie Berthout
- Brede *zie* Breda; Bree
- BREDENE (*Bredenay*); prov. West-Vlaanderen; hof van de abdij van Vicoigne in de kasselrij Brugge: nr. 1062
- BREE (*Brede*); prov. Limburg (B.): nr. 1400
- , lombarden: nr. 1514a
- Breda *zie* Breda
- Breemdonck *zie* Bremondonk
- Breesgata *zie* Brasschaat
- Breghte *zie* Brecht
- Brekepot: nr. 1270
- BREMDONK (*Breemdonck, Bremondon, Bre-medunc*); te Ekeren: nr. 1203
- BREMPT (*Brent*); prov. Brabant
- , van *zie* R.
- Bressgata *zie* Brasschaat
- Breton *zie* Bertoen
- BREUCQ, LE (*Bruec, Bruech*); onder Flers-lez-Lille
- , heer *zie* Gerard, heer van Marbais

Breuelant

- Breuelant *zie* Bieuelant
Breyda, Brida *zie* Breda
BRIELLE (*den Bryele*); prov. Zeeland: nr. 1249
Brocele *zie* Brussel
Brocham *zie* Broechem
Brocho *zie* Broek
BROECHEM (*Brocham, Broecheem, Brouchem, Brucgheem, Brucheem, Bruעהeem*); prov. Antwerpen: nrs. 953, 1232, 1245, 1383-1384, B11, B18; *zie ook* Eeuwen
–, van *zie* Gijsbert; Jan
Broechuuse, van den *zie* Boudewijn
Broecke, de *zie* Zeger
Broeder *zie* Jan
BROEK (*Brocho*); voormalige plaats in het Verdrongen land van Zuid-Beveland
–, van *zie* Witto
BROEKAKKER (*Brueckacker*); akker te Nispen: nr. 1325
Brouchem *zie* Broechem
BROUWER, DE (*die Brouwere*) *zie* Jan
Brucelle *zie* Brussel
Brucghe *zie* Brugge
Brucgheem, Brucheem, Bruecheem *zie* Broechem
Brucella *zie* Brussel
Bruec, Bruech *zie* Le Breucq
Brueckacker *zie* Broekakker
Bruere *zie* Jan
Bruessel, Bruessele *zie* Brussel
Bruestele *zie* Brustele
BRUG, VAN DER (*de Ponte*) *zie* Arnoud; Hendrik; Lambert; Wouter
BRUGGE (*Brucghe, Brugghe, Bruggen, Brugis, Brvgis*) *zie ook* Eekhout; kasselrij: nr. 1062
–, Heilige Geest, tafel; magister *zie* Weitin Porwaghene
–, benedictijnerabdij St.-Andries; abt en convent: nrs. 1302-1303; abten *zie* Jan; Pieter
–, kapittel (van St.-Donaas): nr. 926; cantor *zie* Jan; deken *zie* Gillis
–, O.L.V.-kerk; koster (*custos*) en proost *zie* Bernard
–, predikheren; prior: nrs. 1031, 1169-1170
–, proost *zie* Gerard
–, St.-Janshospitaal, magister *zie* Jan van Zomergem
BRUGSTRAAT (*Brugstrate, Bruggestraete*); te Breda: nr. 1504
Bruhames *zie* Brunehamel
BRUILLE (*Bruile*); onder Waudrez: nr. 904
Bruke, de *zie* Willem
Brune *zie* Pieter
BRUNEHAMEL (*Bruhames, Brunhiames*); dep. Aisne, Frankrijk: nrs. 1115, 1230
–, heer *zie* Arnoud van Leuven
Bruninc *zie* Soy
Bruno, aartsdiaken, proost van St.-Bartholomeus [te Luik]: nr. 910
Bruocsella *zie* Brussel
Brusc *zie* Lambert
BRUSSEL (*Brocele, Brucelle, Brucella, Bruessel, Bruessele, Bruocsella, Brusela, Brusele, Brussele, Brusselia, Bruxelle, Bruxella, Bruxelles*); nrs. 890, 969, 972, 991, 1022, 1033, 1104, 1462, 1526, B10-B11 *zie ook* Haren; Vorst
–, kapittel van St.-Goedele: nr. 1418
–, leprozenhuis: nr. 1178
–, minderbroeders: nr. 1339 *zie ook* Daniel van Oudenaken; Gerard van Roermond; Ywein
–, amman *zie* Ascelinus
–, burggraaf: nrs. 922, 977 *zie ook* Frank; Godfried; Leonius
–, schepenen: nr. 1058
– van *zie* Dirk; Euerkoy; Willem Pipenpoi
BRUSTELE (*Bruestele*); prov. Antwerpen, onder Kasterlee: nr. 1383-1384
Bruyne, de *zie* Gillis
Bruxelle, Bruxella, Bruxelle *zie* Brussel
Brvgis *zie* Brugis
Bryele, den *zie* Brielle
Buc, Buch *zie* Boc
Bucgenhout, Bucghenhout *zie* Buggenhout
–, heer *zie* Hendrik van Asse
Buch (*Buec*) *zie* Rothard
Buchot *zie* Bocholt
Buec *zie* Buch
Buelc, Buele *zie* Bulkenaar
Buenlaer *zie* Boelare
Buffel, Buffles *zie* Hendrik

- BUGGENHOUT (*Bucgenhout, Bucghenhout*); prov. Oost-Vlaanderen
 –, van *zie* Hendrik van Asse
- BUGGENUM (*Bugheheim*); prov. Limburg
 –, van *zie* Willem
- Buijschere *zie* Buschere
- Buisuelt: nr. 890
- BUIZEGEM (*Beuzingheem, Busegem, Busegheem, Buseghem, Busengeem, Busengheem, Busenghem, Busingem, Businghem, Businghen, Buysenghen, Buzengheem, Buzenghem*); prov. Antwerpen
 –, van *zie* Gillis; Gozewijn
- Bukt *zie* Boekt
- Bule: nr. 1438
- Bulen *lees en zie* Beelen
- Bulgart *lees en zie* Busgart
- Bulinus *lees* Rulinus *zie* Rulin
- BULKENAAR (*Buelc, Buele*); te Wouw: nr. 1386
- Bunesbeche *zie* Bunsbeek
- Bunlar *zie* Boelare
- BUNSBEEK (*Bunesbeche*); prov. Vlaams-Brabant
 –, gebroeders van, ridders: nr. B15
 –, van *zie* Hendrik
- BURCHARD (*Burchardus*)
 –, bisschop van Cambrai: nr. 905
- Burcherwart *zie* Borgerweerd
- BURCHT (*Borchta, Borchte*); prov. Antwerpen: nrs. 1184, 1222, 1245, 1282, 1286, 1319, 1506
 –, van *zie* Wolfert
- BUREN (*Bueren*); prov. Gelderland
 –, heer: nr. 1253
 –, van *zie* Jutta
- BURGST (*Beurst, Borst, Burst*); te Princenhage: nrs. 1060, 1399
- Bursebeke *zie* Borsbeek
- Burst *zie* Burgst
- Burstede *zie* Buurstede
- Buschere (*Buijschere*) *zie* Godschalk
- Buscho, Busco, de *zie* van den Bosch; 's-Hertogenbosch
- Buscoducis, Buscum *zie* 's-Hertogenbosch
- Buse *zie* Hendrik; zonen: nrs. 985-986
- Busegem, Busegheem, Buseghem, Busengeem, Busengheem, Busenghem *zie* Buizegem
- Buser (*Busere*) *zie* H.; Hendrik
- Busgart Engele (*Bulgart [!] Engele, Bulgart [!] Engele, Busgart Engele*) *zie* Jan Busingem, Businghem, Businghen *zie* Buizegem
- Buten, van *zie* Hendrik
- BUURSTEDEN (*Burstede*); prov. Antwerpen
 – van *zie* Arnoud; Wouter
- Buysenghen, Buzengheem, Buzenghem *zie* Buizegem
- Bvrton *zie* Bertoen
- Bye *zie* Bie; Bijloop
- Byrbais, Byrbays *zie* Bierbeek
- Byxtus sRoden: nr. 1100

C

- C., kellenaar van de abdij Ten Duinen: nr. 964
- Caem *zie* Chaam
- Calais *zie* Jan
- Calewart *zie* Arnoud
- Calfdunc, Calffdunc, Calfsdonc, Calfsdunc *zie* Kalsdonk
- Calkere (*Calkre*), die *zie* Paulus
- Callaet (*Villael [!]*) *zie* Arnoud
- Calmont *zie* Kolmont
- Calmphout, Calmiphout, Calmptout, Calptout *zie* Kalmthout
- Calsdunc, Caluedonc, Caluesdonc, Caluesdong *zie* Kalsdonk
- Calulo *zie* Kallo
- Calwentreist (*Calwentreiste*); bij Roosendaal: nrs. 1190, 1197
- Cambe *zie* Chaam
- Cambitor *zie* de Wisselaar
- CAMBRAI (KAMERIJK) (*Cambray, Camera-cum, Cameriic, Camerke, Camracum*); dep. Nord, Frankrijk
 –, aartsdiakenen *zie* Alard, Jan; Dirk; Rudolf; Zeger; bisschoppen: nrs. 960, 1314 *zie ook* Burchard; Ingelram II; Nicolaas I; Nicolaas III; Rutger; Willem; kanseliers *zie* Gerinbold; Walcher
 –, diocees: nr. 1041
 –, lombarden: nr. 1514a

Cambrai

- , muntmeester *zie* Jacob de Batouce
–, van *zie* Ravelijn (Desines)
Cambre, de le *zie* Jan
CAMBRÉSIS (*Chambresi*): nr. 1514a
Came *zie* Chaam
Cameracum *zie* Cambrai
CAMEREN, VAN DER (*de Camera, van der Camer*) *zie* Jan; Pieter; Witto
Cameriic, Camerke *zie* Cambrai
Camerlinc *zie* Kamerling
Cammersdal (*Cammersdoel*): nr. 1301
Camma, Camme *zie* Chaam
Campenhaut, Campenhout, Campennout, Campennout *zie* Kampenhout
Campine, Campinia *zie* Kempen
Camracum *zie* Cambrai
Candelarius *zie* Kersfunkere
Canis *zie* Jan
Canpanout *zie* Kampenhout
Cant *zie* Kant
Capelle, van *zie* Wouter
Capric (*Caperic, Caperick*) *zie* Willem
Carboneriis *zie* Charbonnière
Carcere Tulliano; te Rome; (kardinaal-)diakenen van St.-Nicolaas *zie* Jan; Octavianus
Cardepolre *zie* Kaartspolder
Cardinael *zie* Kardinaal
Carnifex *zie* Engelbert
Carpentarius *zie* Jacob
Cars *les* Cats *zie* Kats
CASERTA (*Casertana*); reg. Campania, Italië
–, bisschop *zie* Aco
CASSINO; reg. Lazio, Italië
–, bisschop *zie* Paschalis
Castegnoles; diocees Albano
–, van *zie* Filips
Castellanus *zie* Hendrik
Casterle; te Baarle: nr. 969
Castial, dou *zie* Hendrik
Castro, de *zie* van der Borg
Castrum *zie* Vremde
Catbeken, Ter *zie* Aspelare
CATHARINA (*Katarina, Katerina, Katerine, Katherina, Katherine*)
–, echtgenote van Gerard van Overveld: nr. 1511
–, echtgenote van Jan van Praet: nr. 1062
–, geliefde van Martinus Lombardus: nr. 1464
–, dochter van Raas II van Gavere: nr. 1541
– van Tervuren: nr. 1453
–, dochter van Willem Bonte van Mechelen: nr. 1211, 1311; echtgenoot *zie* Jan ten Duinen
Catra *zie* Boudewijn
Cats *zie* Kats
Cattenacker; bij Essen: nr. 1363
Cattendonc; bij Essen: nr. 1363
Caume *zie* Chaam
Cavillatum Pontem *zie* Chevlipont
Cawe *zie* Nicolaas
CECILIA
– van Scalengge; decana van de abdij van Thorn; nrs. 1446-1447
Ceila: nr. 916
Cela *zie* Celles
Celemannus; zoon *zie* Hugo
Celen berghe; te Gastel: nr. 1419
Cella, Cellai *zie* Celles
CELLES(*Cella, Cellai*)
–, van *zie* Hugo
CELLES (*Cela, Cella, Chella*); onder Pont-à-Celles: nrs. 908, 916
CELLES; onder Celles-lez-Dinant
–, proost [van het kapittel van St.-Hadelin] *zie* Hendrik IV, heer van Breda
CELLES-LEZ-DINANT; prov. Namur; *zie* Celles
Cellier, dou *zie* Hendrik
Cempe *zie* Kempe
Censius *zie* Bigoscem.
Cesar *zie* Jacob
Ceters *zie* Seters
CHAAM (*Caem, Cambe, Came, Camma, Camme, Caume, Kaume*); prov. Noord-Brabant: nrs. 981, 983, 992, 1146, 1399, 1535, 1537
–, van *zie* Dirk; Godeldis; Gozewijn; Winrik Longus
Chalmunt *zie* Kolmont
Chambresi *zie* Cambrésis
Chammels *zie* Willem
CHAMPENOIS (*Iamponoes, Iamponoes, tSampenois, Sampenous, tSampenoys,*

- Sanpenous*) zie Arnoud; Dirk; Gillis; Jan
- CHARBONNIÈRE (*Carboneris*); bos tussen Le Rœulx en Seneffe, prov. Hainaut: nr. 904
- Chater zie Hugo
- Chella zie Celles
- Cherppentier, li zie Willem
- CHEVLIPONT (*Cavillatum Pontem*); onder Baisy-Thy: nr. 907
- CHIÈVRES (*Ciruia*); prov. Hainaut
- , deken zie Wouter
- CHILDEBERT (*Childebertus*)
- III, koning: nr. 888
- CHIMAY (*Chymay*); prov. Hainaut: nr. 1514a
- , van zie Gobiërs Hierlogne
- Chologna, Chorogne zie Keulen
- CHRISTIAAN (*Cristianus, Kerstiaen*)
- die Beuere: nr. 1281
- , voogd van Sint-Truiden: nr. 970
- CHRISTINA (*Cristina, Krist[ianus] [!], Krist[in]a*); zonen zie Hendrik; Willem
- , echtgenote van Hendrik II heer van Breda: nrs. 917, 921, 926
- Lamberts; zoon zie Alard
- Christophorus (*Christopheris, Christophoris*), ministeriaal: nr. 892
- Chymay zie Chimay
- Cimiterio, de zie Koenraad
- Cimmerlande zie Hannekijn
- Ciruia zie Chièvres
- CISTERCIËNZER ORDE zie Ter Doest, O.L.V.-abdij; Ten Duinen, O.L.V.-abdij; Grimminge, abdij Beaupré; Hemiksem, St.-Bernardusabdij; Lier, O.L.V.-abdij Nazareth; Sinaai-Waas, abdij Boudelo; St.-Katelijne-Waver, abdij Rozendaal; Vilers, O.L.V.-abdij
- Claes, Claeus zie Nicolaas
- Claiman; zoon zie Witte
- CLAIRFONTAINE (*Clarifons*); dep. Aisne, Frankrijk
- , abt: nr. 980
- Clais zie Nicolaas
- Clap zie Arnoud
- Clapdorp zie Klapdorp
- CLARA; zoon zie Jan
- Clare zie Thomas
- Clarifons zie Clairfontaine
- Claus, Clays zie Nicolaas
- CLEMENTIA (*Clemenche*): nr. 1339
- , dochter van Alard van Essen: nr. 1362; zoon zie Nicolaas
- , gravin van Sames: nr. 1230
- Clemskerke zie Klemskerke
- Clerc zie Dirk; Jan
- Clerc, de/le zie Jan; Wouter
- Clericus zie Hendrik
- Cleua zie Kleef
- Cleijn Eijssel zie Eisel
- Cleyn Sundert zie Klein-Zundert
- Cleys zie Nicolaas
- Clinkart zie Jan
- Cloberch; scheidspaal van Merksem: nr. 1018
- Clote, de zie Bartholomeus
- Clotewic zie Klootwijk
- Clotingha zie Kloetinge
- Clusculum lees en zie Tusculum
- Clutinc (*Cluetinc*) zie Wouter
- Clusa zie Ter Kluizen
- Cobbenhese; prov. Limburg: nr. 996
- Coccartsdieck, Coccartsdiegh; bij Essen: nr. 1363
- Cock, ver; zoon zie Godfried
- Coerberch; scheidspaal van Merksem: nr. 1018
- Coel, Coele zie Nicolaas
- Coelem zie Kolem
- Coeueringhen zie Koeveringe
- COEVORDEN (*Couorden*)
- , van zie Arnoud
- Coiterse lees Cortersele zie Kortsele
- Cole zie Hendrik; Nicolaas
- Colien, Colin, Collin zie Nicolaas
- Colline, Collogna, Collogne, Collongna, Coloengen, Cologene, Cologna, Cologne, Coloigne, Coloing, Coloingne, Colonge, Colongie, Colongne, Colonia, Colonie zie Keulen
- Colseken zie Jan zie ook Conceken
- Coman, die zie Arnoud; Gelijk; Zeger
- Comare zie Coriare
- Comes zie Graaf
- Commissaelgien zie Lodewijk

Compiègne

- COMPIÈGNE (*Compeigne*): nr. 1185
Compteca *zie* Kumtich
Conceken *zie* Jan *zie ook* Colseken
Cone: nr. 999
Conegundis, tante van Reinier van Vossem:
nrs. 896-897
Confluence (*Confluentia*) *zie* Koblenz
Conincsforest (*Coninxbosche*) *zie* Konings-
bos
Cono, graaf: nr. 893
Conradus, Conrardus *zie* Koenraad
Conroit *zie* Corroy-le-Grand
Constantinus *zie* Kostijn
Conteke *zie* Kontich
Coppekinus van Etten: nr. 1388
CORBAIS (*Cortbace*); prov. Waals-Brabant:
nr. 890
Corbeke *zie* Korbeek
Corda *lees en zie* Reude
Coreman *zie* Aart
Coriare (*Comare, Coriere*) *zie* Hendrik
CORNELIS (*Cornelius*)
– Roevers: nr. 1496
– [burger van Vilvoorde]: nr. 1514a
Cornix *zie* Kraai
CORROY-LE-GRAND (*Conroit, Corroit*);
prov. Waals-Brabant: nr. 1514a
–, houtvester *zie* Jan
–, lombard *zie* Marchet van Asti
Cortbace *zie* Corbais
Cortbeke *zie* Korbeek
Cortenbergh, Cortenberge, Cortenberghe *zie*
Kortenbergh
Cortersele (*Coitirse* [!]) *zie* Kortsele
Costinus *zie* Kostijn
Costre, die *zie* Alard
Coudenberge, van *zie* Gillis
Couderborch, van der *zie* Gillis
Couelentz *zie* Koblenz
Couerenghe *zie* Koeveringhe
COUILLET (*Culiaco*); prov. Hainaut: nr.
890
Couorden *zie* Coevorden
Courat, lombard te Henripont: nr. 1514a
COURCELLES; prov. Hainaut; *zie* Reguig-
nies
Couseken *zie* Jan
Cousken, iuvenis: nr. 1438
Crabbendic, Crabbendiche, Crabbendiic,
Crabbendike *zie* Krabbendijke
Craienhem, Crainham, Crainhem, Cramem,
Cramum *zie* Kraainem
Crapelleins (*Crupelins*) *zie* Arnoud
Crauwelsgors *zie* Steenbergse Moer
Crawel (*Cravel*) *zie* Robert; Hendrik
Craynhem, Crayham, Craynhem *zie* Kraai-
nem
Craywike; bij Breda: nr. 1468
Creke, van der *zie* Hessel
CRÉQUY; dep. Pas-de-Calais, Frankrijk
–, van *zie* Ingelram II, bisschop van Cam-
brai
CRÈVECEUR; dep. Nord, Frankrijk; *zie* Vin-
chy
Cristianus *zie* Christiaan
Cristina *zie* Christina
Crol *zie* Willem
Crommewiele, Crommenwiele, Cromwele,
Cromwiele *zie* Kromwiel
Cropeit *zie* Willem
Crudbeke, Cruetbeke *zie* Kruibeke
Cruisbeemt *zie* Kruisbeemd
Cruijbeke *zie* Kruibeke
Cruisstraet; gehucht in de parochie Meerle:
nr. 1025a
Crummenwiele *zie* Kromwiel
Crumvenne; scheidspaal in Schoten: nr.
1013
Cruniggheen, Cruninghem, Cruningen,
Cruningha, Cruninghe, Cruninghen, Cru-
nyngen *zie* Kruiningen
Crupelins *zie* Crapelleins
Cruyningen, Cruyninghen *zie* Kruinin-
gen
Crutbeke, Crutebeke *zie* Kruibeke
Cruusbeemt *zie* Kruisbeemd
Cruybeke *zie* Kruibeke
Crvninc, Crvninga, Crvni[ng]hen *zie* Kruin-
ningen
Cuch *zie* Cuijk
Cuchons *zie* Jan
CUIJK (*Cuch, Cuk, Cuke, Kuch, Kuyc,*
Kuych, Kvc); prov. Noord-Brabant
–, heer *zie* Albert; Jan
–, van *zie* Godfried; Hendrik; Herman
Culiaco *zie* Couillet

Cunore (*Cunoie?*): nr. 970; broer *zie* Octavianus
 Curcula *zie* Korčula
 Curia, de *zie* Lambert
 Curteraco, Curtheraco *zie* Kortessem
 Cykade *zie* Jan
 Cyprianus, bisschop van Bova: nr. 1358

D

D. van Dinther, priester: nrs. 1027-1029
 Daen *zie* Pieter; Willem
 Dale, van (den) *zie* Michiel; Willem
 Damais *zie* Thomas
 Dame Bastiene; lombardenhuis *zie* Namur
 Dameir, Damere *zie* Demer
 Damianus: nr. 970
 DAMME; prov. West-Vlaanderen
 –, van *zie* Kostijn
 Dampierre *zie* Gwijde
 Dancardus, Dancart *zie* Dankaard
 Danchnius *lees* Danekinus *zie* Daniel
 Danckolfsberch, Dancolfsberch *zie* Dan-
 kolfberg
 Danesberge *zie* Dasburg
 DANIEL (*Danchnius* [!], *Daneel*, *Daneki-*
nius, *Danial*, *Danias*, *Danie*, *Danihel*,
Dankinus) *zie* Wouter
 –, magister: nr. 977
 – van Asti, lombard te Veghel: nr. 1514a
 – van Boechout, ridder, leenman van de her-
 tog van Brabant: nr. 1427
 – van Duisburg, broeder, monnik van de
 abdij St.-Bernardus te Hemiksem: nr.
 1319
 – van den Ende: nr. 1437
 – le Fevre, burger van Braine-le-Comte: nr.
 1514a
 –, heer, scholaster van Hilvarenbeek, offici-
 aal van de aartsdiaken van Luik: nrs.
 1402, 1438, 1445, 1452
 – van Hulset [burger van Itegem]: nr. 1514a
 – van Kraainem: nr. 922
 – van Onkeulieta: nr. 1303
 – van Orthen: nr. 908
 – van Oudenaken, minderbroeder te Brus-
 sel: nr. 1339
 – Sapion; zoon *zie* Lambert

–, broeder, kanunnik van [de O.L.V.-abdij
 te] Tongerlo: nrs. 979-980
 – van Wange, ridder: nrs. 1091, 1130
 – van Zele: nrs. 995, 999
 DANKAARD (*Dancardus*, *Dancart*, *Dan-*
kard, *Dankardus*, *Dankart*); *zie* Nicolaas
 van Zandvliet
 – Stollard (van Rilland): nrs. 1135, 1283
 – Vos: nr. 1259
 –, zoon van Willeman: nr. 951
 DANKOLFSBERG (*Danckolfsberch*, *Dan-*
colfsberch, *Dankolfsberch*, *Dankolfs-*
borch); bij Steenberg: nrs. 1111, 1492
 DASBURG (*Danesberge*); Rheinland-Pfalz,
 Duitsland
 –, graaf *zie* Albert
 Dasselre: nr. 996
 DASSENBERG *zie* Frankenberge
 Daentre *zie* Deventer
 DAUN (*Dun*); Eiffel, Duitsland
 –, van *zie* Godfried
 Decanus *zie* Gerard *zie ook* Deken
 Dedelaer, van *zie* Wouter
 DEFTINGE (*Defhtinghem*); prov. Oost-
 Vlaanderen: nr. 1339
 Degen (*Deghen*) *zie* Willem
 Deikin *zie* Everdei
 Deiso *zie* Deso
 Deke Haghe *zie* Aspelare
 Deken (*Decanus*) *zie* Gijsbert; Godfried
 Delaporta *zie* Gerard
 Delft, van (der) *zie* Pieter
 DELIA (*Dilia*)
 –, van Gorp: nr. 1536
 DEMER (*Dameir*, *Damere*); rivier in België:
 nr. 991
 DENDER (*Tenera*); rivier in België: nrs.
 890, 922
 DENDERLEEUEW (*Leewe*, *Leuwe*, *Lewe*);
 prov. Oost-Vlaanderen: nr. 1339; pas-
 toor: nr. 1270; plebaan: nr. 1339
 DENDERMONDE (*Denremonde*, *Tenremunde*,
Tenremunde); prov. Oost-Vlaanderen: nr.
 1245
 –, heer *zie* Robert, heer van Béthune en
 Dendermonde
 Desines *zie* Ravelijn
 Deso (*Deiso*): nr. 955

Deste

Deste *zie* Diest

DEURNE (*Doerne, Dorna, Dorne, Tornimis, Turnines*); prov. Antwerpen: nrs. 915, 1006, 1154, 1182, 1245, 1383-1384

–, van *zie* Jan; Nicolaas

DEUZEL (*Donsele*); rivier in België: nr. 987

DEVENTER (*Dauentre*); prov. Overijssel
–, proosdij: nr. 1001a; proost [van het kapittel van St.-Lebuinus] *zie* Hendrik IV, heer van Breda

Dibboude *zie* Hendrik

Dibbout *zie* Theobald

Dican, de le *zie* Jan

Dicber *zie* Adam

Dicho, Dico, de *zie* van den Dijk

Didengeem *zie* Diegem

Dideriic, Diedekinus, Diederic, Diederiic, Diedric, Dieric *zie* Dirk

DIEGEM (*Didengeem*); prov. Vlaams-Brabant

–, van *zie* Gijsbert

DIESSEN (*Disen, Dyesen*); prov. Noord-Brabant

–, kapel: nr. 976

DIEST (*Deste, Diist, Disth, Dyest, Dyst, Dyste*); prov. Vlaams-Brabant: nrs. 1364, 1383-1384, 1462, 1514a

–, heren *zie* Arnoud [I] van Diest; Arnoud [II] van Diest

–, kapittel: nr. 1507

–, lombard *zie* Andreas van Asti

–, van *zie* Arnoud [I-II]; Pieter van (der) Delft; Reinier; Sebastiaan

Dif *zie* Gijsbert Ganis

Diicstrate, (de) *zie* Jan

Dijk, van den (*de Dicho, de Dico, de Dijke, de Dike, van den Dijke, van den Dike, van den Dyke*) *zie* Arnoud; Dirk; Hendrik; Herman; Jacob; Jan

DIJLE (*Til, Tilium*); rivier in België: nrs. 890, 907

DIKSMUIDE (*Dykemuda*); prov. West-Vlaanderen

–, burggraaf *zie* Dirk, heer van Beveren

DILFT (*Dilf*)

–, van der *zie* Nicolaas; Willem

Dilia *zie* Delia

DINANT (*Dynant*); prov. Namur: nr. 1514a

Dindelmonde *zie* Dintelmond

Dint *zie* Lucas

DINTEL; rivier; *zie* Dintelmond

DINTELMOND (*Dindelmonde*); monding van de Dintel op de Striene bij het tegenwoordige Dintelsas: nrs. 1193-1194, 1201
DINTELOORD; prov. Noord-Brabant; *zie* Lede

–, moerdijk *zie* Potmar

DINTHER (*Dintert*); prov. Noord-Brabant
–, van *zie* D.

DIONYSIUS (*Dionisius, Dyonisius*)

–, zoon van Gozewijn van Westerlo: nr. 1429

–, pastoor van Lier: nr. 1035

– van Oostende, schepen van Zandvliet: nr. 1064

– van Vriesdonk; zoon *zie* Hendrik

Dirha *lees* Eicka *zie* Aldeneik

DIRK (*Dideriic, Diedekinus, Diederic, Diederiic, Diedric, Dieric, Dirc, Teodericus, Theodericus, Theodoricus, Theodricus, Thiri, Thiris, Tiodericus*); zonen (*Diericxsen*) *zie* Dirk; Paulus; Willem

– VI, graaf [van Holland]: nrs. 894, 900, B2; echtgenote *zie* Sophie; zoon *zie* Floris III

– VII, graaf van Holland: nrs. B13, B20

–, clericus: nr. 893

–, leek: nr. 894

–, priester: nr. 913

– van de Akker, schepen van Perk: nr. 1058

–, zoon van Alard van Essen: nrs. 1362-1363, 1379-1380, 1390; echtgenote *zie* Ave

– van Altena: nr. 934

– van Baarle, leenman van de graaf van Vlaanderen: nr. 1184

– van Barland: nr. 1309; dochter *zie* Anna

– van den Berg, schepen van Bergen op Zoom: nrs. 1259-1260, 1273, 1294, 1301, 1321, 1362, 1380, 1451

–, heer van Beveren, burggraaf van Diksmuide: nr. 1062; echtgenote *zie* Margaretha

– Bitter: nr. 929

– van Boeimeer: nr. 1530

- (de) Bonte: nrs. 1486, 1504; niet *zie* Machteld; zuster *zie* Machteld Bonten
- van den Bosch, schepen van Kruike: nr. 1506
- , heer, pastoor van Bovendonk: nr. 1516
- (van Brussel): nrs. 896-897
- van Chaam: nr. 1535
- Champenois, ridder: nr. 1009
- Clerc: nr. 1522
- , zoon van Dirk: nr. 1218
- , zoon van Dirk van Eindhoven: nr. 1467
- van den Dijk: nr. 1280; schepen van Wouw: nrs. 1231, 1253, 1268, 1271, 1291, 1347
- , burggraaf van Diksmuide *zie* Dirk, heer van Beveren
- , deken van het kapittel van de abdij van Echternach: nr. 913
- , scholasticus van de abdij van Echternach: nr. 913
- van Eindhoven: nr. 917
- van Eindhoven: nrs. 1466, 1534
- van de Elzas, graaf van Vlaanderen; dochter *zie* Lauretta; zoon *zie* Gerard, proost van Brugge
- van Essen *zie* Dirk, zoon van Alard van Essen
- van Gastel, heer: nr. 1018
- Gummaer: nr. 1354
- Haspeghouere: nr. 1216
- Hellebreker: nr. 951
- van Herlaar: nr. B9
- , heer van Herlaar, ridder, leenman van de hertog van Brabant: nr. 1207
- , zoon van Heymericus, schepen van Essen: nr. 1362
- , zoon van Hilde: nrs. 1192-1194
- , deken van Hilvarenbeek: nrs. 1176, 1180
- van Horn, proost van Oudmunster te Utrecht: nr. 1257; broer *zie* Willem; vader *zie* Willem, heer van Altena en Horn
- , broer van Hugo Noze: nr. 991; broer *zie* Willem Noze
- , aartsdiaken [van Cambrai]: nr. 905
- , graaf van Kleef: nr. 908
- , zoon van Lambert van der Brug: nr. 893
- , burggraaf van Loon
- [kanunnik van het kapittel] van St.-Maarten [te Luik]: nr. 970
- , kanunnik van het kapittel van O.L.V. te Maastricht: nr. 1049
- Mane: nrs. 1438, 1480
- , pastoor van Meer: nrs. 962, 1029
- Steenwerpers, leenman van de heer van Breda: nr. 1177
- Sterke (junior), schepen van Breda: nrs. 1312-1313, 1320; echtgenote *zie* Beatrix
- Storm: nr. 917
- van Teede, magister, clericus: nrs. 1531, 1536
- , deken van Thorn: nr. 978
- Turcheghere [burger van Veghel]: nr. 1514a
- van de Vijver, schepen van Kruike: nrs. 1222, 1275
- , zoon van Vincent Nanne: nr. 1501
- de Vos, schepen van Liedekerke: nr. 1286
- van Wikerode, cantor te Utrecht, verwant van de aartsbisschop van Keulen, deken van de Dom te Utrecht: nr. 1001c
- , broer van Willem Noze: nr. 991; broer *zie* Hugo Noze
- , heer, pastoor van Woensdrecht: nr. 1318
- Diruwine (*Diruine*); zoon *zie* Nicolaas
- Disen *zie* Diessen
- Disth *zie* Diest
- Doario, terra de *zie* Le Douaire
- Dobelbalh *zie* Willem
- Dobie(s) *zie* Jan
- Doerlecht (*Doerlucht*, *Doorlicht*, *Dorleucht*, *Dorlicht*); bij de Nieuwenberg te Roosendaal: nrs. 1280, 1338-1338a
- Doerlichtervenne (*Dorlechten venne*, *Dorlichtervenne*, *Dorlichtervenne*, *Durlichtervenne*, *der Lachten venne*, *Thurlichtervenne*); bij Zegge onder Roosendaal, Rucphen en Oud Gastel: nrs. 894, 900, 1193-1194, 1201, 1372, 1463, 1540
- Doerlucht *zie* Doerlecht
- Doerne *zie* Deurne
- DOEST, TER (*Doest*, *Thosan*); prov. West-Vlaanderen
- , cisterciënzerabdij O.L.V. te Lissewege; abt en abdij: nrs. 914, 917, 919-921, 928, 943, 945, 988, 1031, 1042, 1048, 1225,

Doest, Ter

- 1226a; abt *zie* Jan; prior *zie* E.; scriptor: nr. 1055.
- Dollart *zie* Jan
- Domaes *zie* Thomas
- Dominicanen *zie* predikheren
- Domlin; zoon *zie* Hugo Lauwart
- Donc, de; te Breda: nr. 1313
- Donc, Doncgh, Donck *zie* Donk
- Doncgella *zie* Dongen
- DONDERSLAG (*Dunresla*); prov. Limburg (B.): nr. 942
- Dong *zie* Donk
- DONGE (*Donga, Dongha*); rivier bij Dongen en Oosterhout: nrs. 1188, 1322
- DONGELBERG (*Dungelberga, Dungelbergen, Dungleberc*); prov. Vlaams-Brabant
–, van *zie* Willem
- DONGEN (*Doncgella, Dongella, Donghen, Donghen iuxta Loen, Dunga, Dungha*); prov. Noord-Brabant: nrs. 1256-1257, 1322; *zie ook* Grote Ham
–, van *zie* Frank; Hendrik
- Dongha *zie* Donge
- DONK (*Donc, Doncgh, Donck, Dong*), (van) der *zie* Gijsbert; Hendrik; Jan; Willem
- Donsele *zie* Deuzel
- Doorlicht *zie* Doerlecht
- DOORNIK *zie* Tournai
- DORDRECHT (*Dordrach[t], Dordrech*): nrs. 1041, 1403
–, minderbroeders: nr. 1173, 1348; gardiaan: nr. 1173
–, schepenen: nr. 1173
- Dorlecht *zie* Doerlecht
- Dorlechten venne *zie* Doerlichterverenne
- Dorlicht *zie* Doerlecht
- Dorlichteruenne, Dorlichterverenne *zie* Doerlichterverenne
- Dorna, Dorne *zie* Deurne
- Dorneke *zie* Tournai
- Dornt: nr. 1263
- DORST; prov. Noord-Brabant: nr. 1438
–, weiland *zie* Vlasche
- DORTMUND (*Tremonia*): nr. 908
- DOUAIRE, LE (*terra de Doario*); te Marche-lez-Écaussinnes: nr. 904
- Doumont *zie* Aniorrant
- Drake (*Draco*) *zie* Willem
- Driemilensis *zie* Drimmelen
- DRIES (*Drisco*); te Antwerpen; gasthuis: nr. 1348
- Drilaer (*Drilar*): nr. 1018
- DRIMMELEN (*Driemilensis, Tremella*): prov. Noord-Brabant: nrs. 891, 1234
- Drisco *zie* Dries
- Droier *zie* Gillis
- DRONGELEN (*Dronghele*); prov. Noord-Brabant
–, van *zie* Herbert
- DRONGEN (*Dronghine, Drongine*); prov. Oost-Vlaanderen
–, premonstratenzerabdij O.L.V.; abt en convent: nrs. 1276, 1307, 1316-1317
- DRUNEN (*Druynen, van der Vnen*); prov. Noord-Brabant: nr. 1383-1384 *zie ook* Van der Unen
- DUBBELMONDE; prov. Zuid-Holland, verdronken dorp: nr. 1234
–, van *zie* Willem
- DUBROVNIK (*Ragusa*); Dalmatië, Kroatië
–, aartsbisschop *zie* Bonaventura
- DUFFEL (*Duffele, Duffla, Duffle, Dufla, Dufle*); prov. Antwerpen: nrs. 1245, 1383-1384
–, heer *zie* Hendrik Berthout; Hendrik van Duffel
–, pastoor *zie* Wouter
–, van *zie* Gerard
- Duijzeborch *zie* Duisburg
- DUINEN, TEN (*de Duis [!], van den Dunen, de Dunis, de Duynen*); prov. West-Vlaanderen; *zie* Jan
–, cisterciënzerabdij O.L.V. te Koksijde; abt en convent: nrs. 914, 917, 919-921, 926, 946, 951, 963-966, 982, 985-986, 989, 1022, 1026, 1110, 1114, 1283, 1392; abten *zie* Jan; Wouter; convers *zie* Gerard; kellenars *zie* C.; Gillis; prior: nr. 1392 *zie ook* Gillis
- Duis, de lees de Dunis *zie* Ten Duinen
- DUISBURG (*Duzeborch, Duijzeborch*); prov. Vlaams-Brabant
–, van *zie* Daniel
- DUITSE RIJK (*Alamage, Alamagna, Alamagne, Alamaigne, Alamanie, Alemagna, Alemagne, Alemaingne, Alemalemaingne,*

- regnum Alemannia, Alemaygne, Alemagne, Allamagne, Allemagne, Allemaine, Allemangne, Almagen, Almangen, Almanie, Aromagne*): nrs. 1041, 1514a
- , kanselier *zie* Heicolf; Ludolf
- , keizers en rooms-koningen: nrs. 1041, 1056, 1462 *zie ook* Frederik I; Hendrik IV-V, VII; Koenraad III; Otto I-II, IV; Willem II; boden: nr. 1514a; klerk *zie* Jan van Boneffe
- DUIVELAND; prov. Zeeland; *zie ook* Bieuelant
- , van *zie* Wisse
- Dun *zie* Daun
- Dunck; goed bij de hof van de abdij van Villers te Schoten: nr. 1014
- Dunga *zie* Dongen
- Dungelberga, Dungelbergen *zie* Dongelberg
- Dungha *zie* Dongen
- Dungleberc *zie* Dongelberg
- Dunis, de *zie* Ten Duinen
- Dunresla *zie* Donderslag
- Dunt *zie* Wouter
- DURAS; prov. Limburg (B.)
- , van *zie* Hendrik
- Durance van Asti, lombard te Lint: nr. 1514a
- Durlichtervene *zie* Doerlichtervenne
- Duuennee *zie* Duvenee
- Duvemeer *lees en zie* Duvenee
- DUVENE (Duuennee, Duvemeer [!], Duvine, Duyvenne); voormalige plaats in het Verdronken land van Zuid-Beveland
- , van *zie* Hendrik; Margaretha; Nicolaas
- Duzeborch *zie* Duisburg
- Dyesen *zie* Diessen
- Dyest *zie* Diest
- Dyke *zie* Dijk
- Dykemuda *zie* Diksmuide
- Dynant *zie* Dinant
- Dyonisius *zie* Dionysius
- Dyst, Dyste *zie* Diest
- E**
- E., abt van de abdij Ter Doest: nr. 964
- Ebaldus *lees* Baldus *zie* Boudewijn
- Echoud in Brugis *zie* Eekhout
- Echove *zie* Eekhoven
- Echsarde *zie* Eksaarde
- ECHTERNACH (*Epternacum*); Luxemburg: nr. 976
- , benedictijnerabdij St.-Willibrordus; abt en convent/kapittel: nrs. 888, 913, 949, 956, B2; abten *zie* Bartholomeus; Godfried; Lodewijk; Reinier; advocatus *zie* Hendrik; cantores *zie* Hartman; Hillinus; dekens *zie* Dirk; Godfried (van Daun); Wouter; kellenaar *zie* Reinoud; kloosterling *zie* Amicus; proosten *zie* Bertram; Karel; scholaster *zie* Dirk
- Eckerne *zie* Ekeren
- Eclo *zie* Eeklo
- EDEGEM (*Edeghem*); prov. Antwerpen: nrs. 1389, 1391, 1393-1395
- EDINGEN *zie* Enghien
- EDWARD
- I, koning van Engeland: nr. 1185; dochter *zie* Margaretha van York
- Eechoute van Brugghen *zie* Eekhout
- Eekeren, Eekerne *zie* Ekeren
- EEKHOUT (*Ekoute*); prov. Oost-Vlaanderen
- , van *zie* Zeger
- EEKHOUT (*Echoud in Brugis, den Eechoute van Brugghen*); prov. West-Vlaanderen
- , augustijnerabdij St.-Bartholomeus: nrs. 1463, 1540; abten *zie* Jan; Wal[***]
- EEKHOVEN (*Echove, Eichove, Ekhoue, Equoven*); prov. Antwerpen
- , van den *zie* Boudewijn
- EEKLO (*Eclo*); prov. Oost-Vlaanderen: nr. 1111
- , schepenen: nr. 1303
- EEL (*Eele, Hela*); prov. Antwerpen: nrs. 942, 1383-1384
- Eende *zie* Heile
- Eendehouen *zie* Eindhoven
- EENDRACHT (*Eendrecht, Hendrech*); water tussen Tholen en Halsteren: nrs. 1041, 1374; *zie ook* Schakersvliet
- EERSEL (*Yersele*); prov. Noord-Brabant: nr. 1383-1384
- Eertbrandt *zie* Ertbrand
- EEUWEN (*Ewen*); te Broechem: nr. 942
- EFFEN (*Effene*); te Princenhage: nrs. 1399, 1524

Effen

- , van *zie* Hendrik
EGENHOVEN (*Egenhoua, Egenhoue, Eghenhoua, Eghenoua, Eglenuua, Hegenhoua*); prov. Vlaams-Brabant: nrs. 897-899, 903, 908, 916
EGERIK (*Egericus*)
–, priester: nr. 939
–, abt van de abdij van Tongerlo: nrs. 956, 964
Eghenhoua, Eghenoua *zie* Egenhoven
Egidius *zie* Gillis
Egisgarus: nr. 888
Eglenuua *zie* Egenhoven
EGMOND (*Egmundum, Ekmundum*); prov. Noord-Holland
–, benedictijnerabdij St.-Adalbertus; abt *zie* Wouter
Egydius *zie* Gillis
Eicha *zie* Aldeneik
EICHEM (*Eighen, Eiigene, Eijgen, Eyghem, Eyghen, Eyghene*); heerlijkheid, onder Appelterre-Eichem
–, heer *zie* Jan van Liedekerke
Eichove *zie* Eekhoven
Eicka *zie* Aldeneik
Eighen, Eiigene *zie* Eichem
Eijcka *zie* Aldeneik
Eijgen *zie* Eichem
EIJSDEN (*Esde, Esden, Eskede*); prov. Limburg: nrs. 973, 996
–, pastoor: nrs. 1399, 1425, 1435, 1439, 1443, 1446 *zie ook* Willem
EIKE
–, van *zie* Willem
EINDE, VAN DEN (*de Fine*) *zie* Hannekijn; Hendrik; Wouter
EINDHOVEN (*Hendoue*); prov. Noord-Brabant: nrs. 972, 1513-1514a
–, lombard *zie* Hubert van Asti
EINDHOVEN (*Eendehouen, Endehoven, Endeuen, Endoven, Eyndoven, Inhouen, Inhoven*); te Princenhage
–, van *zie* Anselm; Arnoud; Dirk
EINE (*Aynes*); prov. Oost-Vlaanderen
–, heer *zie* Arnulf van Landas
EISEL (*Eysele, Cleijn Eijssel, Groot Eijssel*); gehucht in de parochie Meerle: nrs. 1025a, 1438
Ekecim *zie* Ekeren
Ekenbosch; prov. Antwerpen: nr. 1013
Ekene, van *zie* Gillis
EKEREN (*Ackeren, Acherne, Akeren, Akerne, Eckerne, Eekeren, Eekerne, Ekecim, Ekere, Ekerna, Ekerne, Ekren, Eykeren, Hekerna, Hekerne*); prov. Antwerpen: nrs. 915, 987, 999, 1007, 1016-1017, 1032, 1037, 1057, 1071, 1076-1077, 1079, 1084, 1121, 1126, 1143, 1149, 1159-1162, 1164-1165, 1167, 1171, 1174, 1177, 1180-1181, 1187, 1203, 1229, 1245, 1280, 1366-1369, 1397; *zie ook* Bremdonk; Hazeldonk; Holme; Hoogboom; Kaarlevort; Kaartspolder; Leerwijk; Marsende; Mik; Moosbroek; Ramen; Schoonbroek; Spranckohet
–, Heilige Geest, tafel: nr. 1180
–, kerk: nrs. 1180; kapelanie: nrs. 1016, 1037
–, kapelaan: nr. 1180 *zie ook* Amelis
–, koster: nr. 1180
–, pastoor/investiet *zie* Amelis (*sacerdos*); Arnoud van Zellaar; Boudewijn van den Eekhoven; Nicolaas
–, van *zie* Arnoud; Hugo; Thomas; Willem; Wouter
Ekhoue *zie* Eekhoven
Ekoute *zie* Eekhout
Ekren *zie* Ekeren
EKSAARDE (*Echsarde, Eksard, Exarde*); prov. Oost-Vlaanderen
–, heren *zie* Jan Mulard van Gavere; Raas Mulard van Gavere
–, van *zie* Boudewijn
[Elber]tus *zie* Albert
ELDIMOND (*Eldimondus*)
–, zoon van Zuger: nr. 1189
Elewig *zie* Heilwig
ELEWIJT (*Elewite*); prov. Vlaams-Brabant
–, van *zie* Wouter
ELIAS
–, abt van de St.-Michielsabdij te Antwerpen: nr. 950
ELIZABETH (*Elisabet, Elisabeth, Elizabeht, Elizabet, Elizabeth, Elyzabeth, Elyzabet, Elyzabeth, Liisbet, Liisbeth, Lisebet*);

- zonen *zie* Arnulf; Jan; *zie ook* Lise; Lise
- , *die femerie* van St.-: nr. 1281
- Abertininne, burgeres van Mechelen: nr. 1217
- , dochter van Boudewijn van Schoudee: nr. 1518
- , vrouwe van Breda: nr. 1034; echtgenoot *zie* Pieter van Marbais; *zie ook* Isabella
- , nicht van Godfried, pastoor van Sta-broek: nr. 1453
- , gravin, echtgenote van graaf Hendrik van La Roche: nr. 906
- , zuster van Hugeman van Zevenbergen: nr. 1340
- , echtgenote (*foutief* zuster) van Jacob van Wouw: nrs. 1231, 1244, 1525
- , echtgenote van Willem van Bochumia van Boliardi Ponte: nr. 1062
- van Wouw *zie* Elizabeth, echtgenote van Jacob van Wouw
- ELL (*Elle*); prov. Limburg: nr. 996
- ELLIKOM; prov. Limburg: nr. 893 *zie* Herlechem
- ELMT; prov. Noord-Brabant: nr. B9
- ELLOUD (*Eloudus*): nr. 951; zoon *zie* Jan
- ELSAKKER (*Elsacker*); gehucht in Meerle: nr. 1025a
- ELSHOUT (*Elsout*); te Schoten: nr. 1013
- ELSLOO (*Alslo, Elslo*); prov. Limburg
- , van *zie* Arnoud; Herman
- Elsout *zie* Elshout
- ELST; prov. Oost-Vlaanderen
- , van *zie* Willem
- Elsten (*Helsten*); niet geïdentificeerd, te Wommelgem: nrs. 905, 915
- ELVE (*Elue*); rivier in de buurt van Hontennisse: nrs. 985-986
- ELZAS
- , van de *zie* Dirk; Filips
- Elyzabet, Elyzabeth *zie* Elizabeth
- EMBLEM (*Emmeleem, Emmelem*); prov. Antwerpen: nrs. 1245, 1383-1384; *zie ook* Allier
- EMELENBERG (*Amelberghe, Amerberghe, Emelberga, Emelbergha, Emelberghe, Emerberge*); aan de Mark te Teteringen: nrs. 1198, 1423, 1438, 1495
- , van *zie* Hendrik; Jacob
- EMELISSE (*Hemelisse*); verdwenen parochie op Noord-Beveland: nr. 1245
- Emerberge *zie* Emelenberg
- EMINES (*Hemines, de Mine, de Mines, de Minnes*); prov. Namur
- , van *zie* Willem
- Emmeleem *zie* Emblem
- Ende, van den *zie* Gozewijn; Arnoud; Daniel
- Endehoven, Endeuen, Endoven *zie* Eindhoven
- Engebien *zie* Wouter
- ENGEL (*Angelus, Enghel*) *zie* Engel van Sprundel
- van Sprundel; zoon *zie* Michiel
- ENGELAND (*Anglia, Engleterre, Engleterre*)
- , koning *zie* Edward I
- , kooplieden: nrs. 1364, 1462
- ENGELBERNA (*Enghelberna*); zoon *zie* Paulus
- ENGELBERT (*Aengelbertus, Aengilbertus, Engelbertus, Enghelbertus, Engilbertus, Englebertus, Enkelbertus, Ingelbertus, Inghelbertus*): nr. 996
- van Boeimeer: nr. 1438
- van Breda en Schoten: nrs. 895, 902, 904, 906-907, 912, B1; neven (?) *zie* Godfried I van Breda; Hendrik II van Breda; verwant *zie* Arnulf
- van Enghien, heer: nr. 977
- , zoon van Gaotbert: nr. 888; broer *zie* Werengatto
- , zoon van Hendrik II van Breda *zie* Engelbert van Schoten
- van Isenburg, aartsdiaken van Luik: nrs. 1060, 1096
- Carnifex, schepen van Liedekerke: nr. 1305
- Grutere (van Antwerpen), schepen van Antwerpen: nrs. 1182, 1228, 1232
- , zwager van Nicolaas Scoennalde: nr. 1213
- , villicus van Perk: nr. 954
- van Schoten *zie* Engelbert van Breda
- van Schoten, heer, zoon van Hendrik II van Breda: nrs. 917, 928, 935-936, 957

Engelbert

- , kanunnik van het St.-Janskapittel te Utrecht, deken van het kapittel van St.-Marie te Utrecht: nr. 1001b
- van Valkenburg, aartsdiaken van Luik: nrs. 1027-1029
- , broer van Werengatto *zie* Engelbert, zoon van Gaotbert
- Engele *zie* Jan Busgart
- Enghelberna *zie* Engelberna
- Enghelbertus *zie* Engelbert
- Enghele *zie* Engele
- ENGHIEN (EDINGEN) (*Angien, Aynghien*); prov. Hainaut: nr. 1314
- , heer *zie* Wouter
- van *zie* Engelbert; Jan
- Engilbertus, Englebertus *zie* Engelbertus
- Engleterre, Engleterre *zie* Engeland
- Enkelbertus *zie* Engelbert
- Ennekinus *zie* Hannekijn
- ENSCHOT (*Ensceit, Enschet*); prov. Noord-Brabant: nr. 1383-1384
- Epeltere Acker; te Sprundel: nr. 1359
- Epo, ministeriaal: nr. 892
- EPPEGEM (*Ippingohaim*); prov. Vlaams-Brabant: nr. 890
- Epternacum *zie* Echternach
- Equoven *zie* Eekhoven
- Erambaldi Capella *zie* Armboutskappel
- Erasme *zie* Raas
- Erdebrand *zie* Ertbrand
- EREMBODEGEM (*Herenbaldegem, Herenbaldegem*); prov. Oost-Vlaanderen: nr. 895
- , van *zie* Albert; Lodewijn
- Erentals *zie* Herentals
- ERLECOM; prov. Gelderland, onder Ubbergen: nr. 893 *zie* Herlechem
- ERLIKEM; prov. Noord-Brabant, onder Erp: nr. 893 *zie* Herlechem
- Ernoldus, Ernoul, Ernoult, Ernous, Ernout *zie* Arnoud
- ERPS (*Erpse*); onder Erps-Kwerps: nr. 1245; *zie ook* Heendersem
- ERPS-KWERPS; prov. Vlaams-Brabant; *zie* Erps
- ERTBRAND (*Eertbrandt, Erdebrand, Ertbrant, Ertdebrant, Herdebrant*); te Kapellen: nrs. 1164, 1167, 1174, 1177, 1245; *zie ook* Putte
- Ertbrughe, van *zie* Gillis
- Ertdebrant *zie* Ertbrand
- Esceman *zie* Jan
- Eschen *zie* Essen
- Esde, Esden, Eskede *zie* Eijsden
- Espetier *zie* Ouge
- ESPHOUT (*Esphaut, Espout, Rephout [!]*); bos tussen Liedekerke en Ledeborg: nrs. 1305-1306
- ESSEN (*Eschen, Esghen, Esken, Esscen, Esschen, Essene, Hessen*); prov. Antwerpen: nrs. 909-911, 1363, 1383-1384; *zie ook* Bieshof; Boenlant; Cattenacker; Cattendonc; Coccartsdiigh; Langhenhof; Lokere; Made; Thongelen; Werfacker; de Werst; Wildert
- , schepenen: nrs. 1362, 1390
- , van *zie* Alard; Dirk; Hendrik; Martinus; Tielman
- ESSLINGEN (*Exlingen*); bij Stuttgart: nr. 1234
- Esterim *zie* Martin le Marlier
- ESTINNES-AU-VAL (*vallis de Lestinis, territorium de Lestinis*); prov. Hainaut: nr. 904
- ESTOURMEL (*Strunnal en Cambresi*): dep. Nord, Frankrijk: nr. 1514a
- Estrata *zie* Hoogstraten
- ETRÆUNGT (*Struel*); dep. Nord, Frankrijk: nr. 1514a
- , pastoor *zie* Filips
- , van *zie* Jannos
- ETTEN (*Atten, Ettene, Etthen, Etthene, Etthenen*); prov. Noord-Brabant: nrs. 1078, 1087, 1121, 1129, 1131, 1152, 1177, 1192-1194, 1197, 1218, 1246, 1249, 1288-1289, 1294, 1297, 1299, 1321, 1323, 1333, 1341, 1353, 1355, 1359, 1370, 1375, 1378, 1387-1388, 1398-1399, 1407, 1415, 1420-1421, 1438, 1454, 1469, 1516; *zie ook* Haansberg; Hoeven van Etten; Kelsdonk; Koelhof; Noekers kinder maede; Rijt; Vuchte; Zwartenberg
- , heer *zie* Arnoud van den Houte
- , kapelaan *zie* Arnoud; Gerard; Gerard (de) Lichte
- , kerk: nrs. 1341, 1410

- , koster: nr. 1025a
 –, pastoor: nrs. 1025a, 1039-1040 *zie ook* Jan; Wouter
 –, schepenen: nrs. 1078, 1177, 1218, 1341, 1353-1354, 1359, 1387, 1398, 1407, 1420-1421, 1454, 1469
 –, schout *zie* Arnoud van Steen
 –, van *zie* Coppekinus; Hendrik van Brand; Hendrik Noker; Michiel van der Rijt; Willem Stouteken; Wouter Stouteken
 Etthen in die Hoven *zie* Hoeven van Etten
 Eueraerd, Euerard, Euerardus *zie* Evert
 Euerberga, Euersberghe *zie* Everberg
 Euerbode *zie* Averbode
 Euerbout *zie* Everbout
 Euerdeius, Euerdeus, Euerdey, Euerdeys, Euerdeyus *zie* Everdei
 Euerdinghen *zie* Everdingen
 Euergheer, Euergher *zie* Evergeer
 Euerkoy van Brussel *ook* de Wisselaar: nr. 1217
 Euerla *zie* Heverlee
 Euersberghe *zie* Eversberg
 Eugenius III, paus: nrs. 899, 902-905, 908, 915
 EUSTACIUS (*Eustachius, Eustacius, Eusthatius, Evstadius*)
 –, subdiaken: nr. 905
 – van Tielt: nrs. 896-897
 Everardus *zie* Evert
 EVERBERG (*Euersberghe, Eversberga*); prov. Vlaams-Brabant
 –, van *zie* Gerard; Margaretha
 EVERBOUT (*Euerbout*)
 – van Agger: nr. 917
 EVERDEI (*Euerdeius, Euerdeus, Euerdey, Euerdeys, Euerdeyus, Everdeius, Everden, Everdeus, Everdey, Everdeyus*); zoon *zie* Gijsbert; *zie ook* Evert
 – Deikin; zuster *zie* Ymma
 – (van Lillo), schout en schepen van Antwerpen, leenman van de heer van Breda en Bergen op Zoom en van de hertog van Brabant: nrs. 1130, 1256, 1264, 1280, 1294 (*Euerdeus seu Euerardus [!]*), 1295, 1321, 1389-1390, 1408, 1440-1441
 EVERDINGEN (*Euerdinghen, Everding, Evredinge, Hevredinge*); prov. Zuid-Holland
 –, van *zie* Hubert
 EVERGEER (*Euergheer, Euergher, Evergheer, Everghen, Evergher*) *zie* Hendrik; Jan
 Everla *zie* Heverlee
 Eversberga *zie* Everberg
 EVERT (*Eueraerd, Euerard, Euerardus, Everardus, Evertete, Uardus*); zoon *zie* Pieter; *zie ook* Everdei
 –, zoon van Albert graaf van Berg: nr. 908
 – van Gent: nr. 895; broer *zie* Osdei
 – van Grez: nr. 897
 –, schout van Lillo: nr. 1112
 – (Noze): nrs. 987, 991
 Evredinge *zie* Everdingen
 Evstadius *zie* Eustacius
 Ewen *zie* Eeuwen
 Exarde *zie* Eksaarde
 Exlingen *zie* Esslingen
 Eycka *zie* Aldeneik
 Eycke, de *zie* Winrik
 Eyckelberghe *zie* Bergeijk
 Eyckenbrouc; bij Hingene: nr. 1245
 Eyghem, Eyghen, Eyghene *zie* Eichem
 Eyka *zie* Aldeneik
 Eyke *zie* Maaseik
 Eykelberge, Eykelberghe, Eykilberge, Eykerberghe *zie* Bergeijk
 Eykeren *zie* Ekeren
 Eyle *zie* Heile
 Eyndoven *zie* Eindhoven
 Eysele *zie* Eisel

F

- Faber *zie* Arnoud; Geldolf; Hendrik; Jacob; Jan; Nicolaas; Pieter; Rudolf; *zie ook* de Smit
 Factor Candelarum *zie* Kaarsenmaker
 Falcomont(e), [Falcon]is Mons, Falkenborg *zie* Valkenburg
 Falkenesse *zie* Valkenisse
 Falkenir *zie* Valkenier
 Fastrad, Fastradus, Fastraet, Fastreis *zie* Vastraad

Fauquemont

- Fauquemont *zie* Valkenburg
Federicus *lees* Fredericus *zie* Frederik
FEIGNIES (*Viny*); dep. Nord, Frankrijk
–, lombardenhuis: nr. 1514a
Femen van Boeimeer: nr. 1524
FEROOZ (*Ferot*); prov. Namur
–, van *zie* Libros
FERRAND (*Fernandus*)
–, echtgenoot van Johanna gravin van Vlaanderen en Henegouwen: nr. 1062
Fevre, le *zie* Daniel
Ficken *lees en zie* Firken
Fidemu [?], de *zie* P.
Figulus *zie* Pottenbakker
Fiin *zie* Jan
FIJNAART; prov. Noord-Brabant *zie* Valkenberg
Filfordia, Filfurden *zie* Vilvoorde
FILIPS (*Philepe, Philleppe, Philipe, Philipon, Philippe, Philippres, Philippus, Philips, Phylips*); zoon *zie* Willem
– Ambrosim, lombard [te Valenciennes]: nr. 1514a
– van Castegnolis, magister, openbaar notaris: nrs. 1446-1447
– van de Elzas, graaf van Vlaanderen: nrs. 915, 917, 926, B10; nicht *zie* Machteld
–, pastoor van Etrœungt: nr. 1514a
– Hallemait, heer: nr. 1514a
– van Liedekerke, heer van Alphen en Ulvenhout, ridder, zoon en leenman van Raas II van Gavere: nrs. 1339, 1415, 1488-1489, 1491-1492, 1494, 1496, 1526, 1533, 1535-1537, 1539, 1541-1542
– [I], abt van de abdij van Park: nrs. 896, 898-899, 903
– [II], abt van de abdij van Park: nr. 916
– van Viane, heer van Rumst: nr. 1345
Fillefort *zie* Vilvoorde
Filuorde *zie* Vilvoorde
Fine *zie* Geneinde
Fine, de *zie* van den Einde
Firken (*Ficken [!], Fircken*) *zie* Jan
Firmianus: nr. 912
Flagelo *zie* Vladslo
Flamens, li *zie* de Vlaming
Flamiger *zie* Lambert
Flandres, Flandria *zie* Vlaanderen
FLERS-LEZ-LILLE; dep. Nord, Frankrijk; *zie* Le Breucq
FLOREFFE; prov. Namur
–, [premonstratenzer]abdij [O.L.V.]: nrs. 900, B1; abt *zie* Herman; uithof *zie* Postel
FLORIS (*Florencius, Florens, Florentius*); kinderen: nr. 1489
– III, graaf van Holland, zoon van Dirk VI: nrs. 914-915, B2, B20; zoon *zie* Willem I
– IV, graaf van Holland, zoon van Willem I: nrs. 901, 1226a, B25; echtgenote *zie* Machteld; zoon *zie* Willem II
– V, graaf van Holland en Zeeland, heer van Friesland, zoon van Willem II: nrs. 1024, 1173, 1225, 1226a, 1322; zoon *zie* Jan I
– Berthout, heer van Berlaar, leenman van de hertog van Brabant, zoon van Wouter Berthout: nrs. 1248, 1365, 1371
–, heer van Borsele, ridder: nrs. 1404, 1415; zoon *zie* Pieter
– van Henegouwen, zoon van Jan van Henegouwen: nr. 1173
–, ruwaard van Holland: nr. 1024; broer *zie* Willem II, rooms-koning
Foiter, cijnsplichtige te Rijsbergen: nr. 1100
Folbout *zie* Hendrik
Folcardus, Folcart, Folkardus, Folkert *zie* Volkard
Fologne *zie* Veulen
FOLPERT (*Folpertus*)
–, cantor en kanunnik van de O.L.V.-kerk te Antwerpen: nrs. 1041, 1051, 1076-1077
Fossa, Fossam *zie* Vossem
FOSSE-LA-VILLE (*Fosse, Fosses*); prov. Namur: nr. 1514a
Fossem *zie* Vossem
Fosses *zie* Fosse-la-Ville
Fosshem *zie* Vossem
Frai *zie* Hendrik
Francia, Franche *zie* Frankrijk
FRANCISCUS
–, bisschop van Avellino: nr. 1358
–, broeder, bisschop van Solumbrië, plaatsvervanger van de elect van Luik: nr. 1346
Franckenberge *zie* Frankenberge
FRANK (*Franco, Frankin, Vranc, Vrancke, Vranke*)

- , burggraaf van Brussel, zoon van vrouwe Geile: nr. 897
 – van Dongen, ridder: nr. 892
 –, broeder, (abt van de abdij) van Grimbergen: nrs. 963-966, 984
 – van Lovenjoel: nr. B11
 – Meinbout: nr. 917
 – van Meise [burger van Corroy-le-Grand]: nr. 1514a
 – Passer, priester van Kapellen: nr. 939
 – Poorter, burger van Brussel: nr. 1104
 – van Rovelde, schepen van Lier: nr. 1227
 – Rutier, leenman van de heer van Liedekerke: nr. 1282
 – van Wezemaal, ridder, leenman van de heer van Bergen op Zoom: nrs. 1186, 1264, 1294, 1321; broer *zie* Gerard van Wezemaal
 Frankenberge (*Franckenberge, Franckenb[erge]*); thans Dassenberg onder Steenberg: nr. 1052
 FRANKRIJK (*Franche, Francia*): nrs. 1217, 1230; 1514a; tempeliers: nr. 979
 FREDERIK (*Federicus [!], Fredericus, Fredericvs, Fridericus*)
 –, I [Barbarossa], rooms-koning en keizer: nrs. 906-908, 910, 912-913, 916, 1036, B1-B2, B8
 –, aartsdiaken en proost van Luik: nr. 893
 FREYR, BOS VAN (*silva Fredier*); prov. Luxembourgen: nr. 906
 FRIESLAND (*Frise, Vrieseland, Vrieselant, Vrieslant*)
 – heren *zie* Floris V; Jan I; Willem III
 Frisendike *zie* Vriezendijke
 Frisenmordiko *zie* Vriezendijkse moer
 Froienberche *zie* Vroenenberge
 FROMBOUD (*Fromboudus*), broer van Marcellis pastoor van Oud Gastel: nr. 1348
 Frominus (*Fromirinus*); zoon *zie* Rudolf van Welle
 Fura *zie* Tervuren
 Furne *zie* Veurne
- G**
- G.
 – *zie* Isabella, vrouwe van Breda
- , deken van Kloetinge: nr. 988
 – van Wijnegem, ridder: nr. 984
 GAARSHOF (*Garshof, Garshoff*); weiland onder Boeimeer te Princenhage: nrs. 1467, 1530
 GAASBEEK (*Gasebeke, Gazebeka*); prov. Vlaams-Brabant
 –, heer *zie* Hendrik van Leuven
 –, van *zie* Arnoud van Leuven
 –, vrouwe *zie* Maria
 Gadenbos; vermoedelijk onder Leuven: nr. 916
 GAGELDONK (*Gageldonc, Gageldonck, Gageldunc, Gagheldonc, Ghageldonck, Ghagheldonc*); voorm. heerlijkheid in Tilburg, Princenhage, Sprundel, Roosendaal, Nispen en Wouw: nr. 1415; *zie ook* Hambroek
 –, heer: nr. 1323
 –, in Roosendaal en Wouw: nrs. 1422, 1478, 1542
 –, van *zie* Arnoud; Hendrik
 –, woeninghe van Gagheldonc; in Princenhage: nr. 1542
 Gaiis *zie* Gay
 Galandus: nr. 890
 GALDER (*Galre*); te Ginneken en Bavel: nr. 1399
 GALMAARDEN (*Galmerege, Gameraige*); prov. Vlaams-Brabant: nr. 1314
 Galterus *zie* Wouter
 Gampel (*Gempel, Ghempel*); te Breda: nrs. 1343, 1438, 1466
 Gandaum, Gandavum, Gandensum *zie* Gent
 Ganis Dif *zie* Gijsbert
 Gansewael *zie* Willem
 GANSHOREN (*Gansorne, Ganshorn, Ganshorne*); prov. Vlaams-Brabant: nrs. 908, 916
 GAOTBERT (*Gaotbertus*); zoon *zie* Engelbert
 GARENKOPER (*Garecoopere, Garencoper, Garencopere*) *zie* Nicolaas
 Garshof, Garshoff *zie* Gaarshof
 Gasebeke *zie* Gaasbeek
 GASTEL (*Gastele, Gastelle, Ghastel, Ghes-tele, Gistele*); *zie* Oud Gastel; *zie ook* Celen berghe; Hermans sloete; Meer

Gastel

- van *zie* Anselm; Dirk; Herman, zoon van Gerard; Jan Papenzoon; Marcelis; Nicolaas
- GASTHUISSTRAAT (*Gasthuysstrate*); te Bergen op Zoom: nr. 1428
- Gathe *zie* Jauche
- Gauchiers *zie* Wouter
- Gauera, Gauere *zie* Gavere
- Gaufridus *zie* Godfried
- Gaugiacco *zie* Gooik
- Gautir *zie* Wouter
- GAVERE (*Gauera, Gauere, Gaura, Gaure, Gavera, Gavre, Ghauere, Ghaueren, Ghavre*); prov. Oost-Vlaanderen, tussen Oudenaarde en Gent
- , lombarden: nr. 1514a
- , van *zie* Jan Mulard; Raas; Raas I-III; Raas Mulard
- , vrouwe; *varlet madamme de Gavere zie* Jan
- Gawecht, Gowel *zie* Ghawech
- GAY (*Gaiis, Gays*); te Louvignies-Quenoy: nr. 904
- Gaye *zie* Herman
- Gays *zie* Gay
- Gazebeka *zie* Gaasbeek
- GEEL (*Gelle, Ghele*); prov. Antwerpen: nr. 1245
- , heer *zie* Hendrik van Duffel
- , van *zie* Pieter
- Geeraerd, Geeraert, Geerardus *zie* Gerard
- Geeratsberghe *zie* Geraardsbergen
- Geerd *zie* Gerard
- GEERTRUIDENBERG (*Gertruydenberge, Mons, Mons littoris ubi beatissima Gertrudis corporaliter conversata est, Mons Sancte Gertrudis, Sinte Gertrudenberge, Sinte Gertrudenberch, Sinte Gertruydenberch*); prov. Noord-Brabant: nrs. 891- 892, 900, 999, 1038-1040, 1172, 1515, B21; *zie ook* Ameyde
- Geest (*Gheest*); te Bazel: nr. 1506
- Geest (*Gheest*); te Kruibekke: nr. 1282
- Geest; te Ossendrecht: nr. 1150
- GEEST (*Gheest, Gheeste*)
- , van de *zie* Paulus
- Gehest; akkers te Zandvliet: nr. 905
- GEILE (*Geila, Gela, Gheila, Gheile, Gheyle*); dochter *zie* Margaretha
- , vrouwe, burggravin: nrs. 896-897; zoon *zie* Frank, burggraaf van Brussel
- Gobben van Heerle: nr. 1456
- , weduwe van Lambert zoon van Lambert: nr. 1243
- van de Molen; zoon *zie* Alard
- Geilioen *zie* Gillis
- Gela *zie* Geile
- Gelbertus *zie* Gijsbert
- GELDENAKEN *zie* Jodoigne
- GELDOLF (*Geldulphus, Gheldolphus*)
- Faber; echtgenote *zie* Machteld
- Haak, leenman van de heer van Breda: nr. 1155
- GELIJN (*Giselen, Giselin, Giselinus*) *zie ook* Gillis
- die Coman: nr. 1281; broer *zie* Zeger die Coman
- van Impegate: nr. 1062
- de Vlaming, schepen van Eeklo: nr. 1303
- Gelle *zie* Geel
- GELMAAR (*Geltmaer, Ghelmaer, Ghelmar, Gheltmaer*) *zie* Pieter; Wouter
- GELMEL (*Gelmela*); mogelijk het kasteel van Hoogstraten
- , van *zie* Godschalk
- GELRE; graafschap
- , graven: nrs. 924, 1207, B12 *zie ook* Otto II
- , van *zie* Hendrik III, bisschop van Luik
- GELRODE (*Helrode*); prov. Vlaams-Brabant
- , van *zie* Gozewijn van Goetsenhoven; Jan; Lydekinus
- Geltmaer *zie* Gelmaer
- GEMBLOUX (*Gemblacum, Jonblois*); prov. Namur: nrs. 1324, 1514a
- , [benedictijnerabdij St.-Petrus en St.-Exuperius]; abt: nr. 935
- , lombard *zie* Jore van Asti
- GEMIONTRAU (*Germinum Trohu*); te Baisy-Thy: nr. 902
- Gempel *zie* Gampel
- Gena? *zie* Geva
- GENADE, IN (*in Ghenaden*) *zie* Hendrik
- Gendensum *zie* Gent
- GENEINDE (*Fine*); gehucht te Voortkapel onder Westerlo: nr. 942

- Genekinus, zoon van Rudolf van Wilderen, ridder: nr. 1058
- GENT (*Gandauum, Gandavum, Gandensum, Gendensum, Ghantavum, Ghend*); prov. Oost-Vlaanderen: nrs. 1217, 1307, 1316-1317
- , baljuws *zie* Ivo; Reinier van Klemskerke
 - , kastelein *zie* Zeger
 - , benedictijnerabdij St.-Baaf; abt en convent: nrs. 889, 1041, 1059, 1061; abt *zie* Jan; hof *zie* Sombeke
 - , benedictijnerabdij St.-Pieter; abt en convent: nrs. 1068-1069, 1072; abt *zie* Jan; hoven *zie* Ter Kluizen; Polvliet
 - , St.-Veerle (*sancta Pharahildis*); proost: nr. 1041
 - , van *zie* Arnoud; Boudewijn; Boudewijn van Aalst; Evert; Gillis; Jan Clinkart; Kostijn van Damme; Osdei; Wouter van Zwijnaarde
- Ger., broer van Odin Splinter: nr. 951
- GERAARDSBERGEN (*Geeratsberghe, Geraldimonte, Gheeroutsberghe, Gheroutsberghe, Grammont, Gramont*); prov. Oost-Vlaanderen: nr. 1339
- , baljuw *zie* Jan Lostart
 - O.L.V.-broeders: nr. 1339
 - , benedictijnerabdij St.-Adrianus; abt en convent: nrs. 1287, 1339
- GERARD (*Geeraerd, Geeraert, Geerardus, Geerd, Geradus, Geraerd, Geraerd, Gerairde, Geraldus, Gerar, Gerardus, Gerardt, Gerars, Gerart, Gerhardus, Geriit, Gewardus, Gheeraerd, Gheeraert, Gheerard, Gheerd, Gheert, Gherad, Gheraerd, Gheraert, Gheraert, Gherard, Gherardus, Gherart, Ginardus [!], Girad, Girardo, Girardin, Girardus, Girart, Giuardus [!]*); nrs. 906, 924; zonen *zie* Herman; Mathias; Pieter
- , forestarius: nr. 906
 - , heer *zie* Gerard van Wezemaal
 - , kardinaal-priester en pauselijk bibliothecaris: nr. 898
 - , ministeriaal: nr. 892
 - , priester: nr. 905
 - van Aa, heer van Pollare, ridder: nrs. 1339, 1345
 - Aingout van Mons, burger van Maubeuge: nr. 1514a
 - , deken [van Aldeneik]: nr. 892
 - , zoon van Anton van Oppem, schepen van Perk: nr. 1058
 - van Asse: nr. 1482
 - van Baarle: nr. 953
 - van Baarle: nr. 1145; neef *zie* Gerard, zoon van Tilekin van Baarle; nicht *zie* Agnes, dochter van Tilekin van Baarle
 - van Bastogne: nr. 906
 - , zoon van Beatrix vrouwe van Hellebecq: nr. 1121
 - , zoon van Bertha: nr. 890
 - van Binkom: nr. 911
 - Bitter: nr. 917
 - van der Brake, schepen van Wouw: nrs. 1328, 1522, 1525
 - , proost van Brugge, kanselier van Vlaanderen; [natuurlijke zoon van Dirk van de Elzas]: nr. 926
 - Decanus *zie* Gerard, deken van Aldeneik
 - Delaporta van Asti, lombard te Herentals: nr. 1514a
 - van Duffel: nr. 918
 - , convers van de O.L.V.-abdij Ten Duinen: nrs. 963-966
 - , heer, kapelaan van Etten: nrs. 1354, 1359, 1363, 1387-1388, 1398, 1407, 1420-1421 *zie ook* Gerard (de) Lichte(n)
 - van Everberg: nrs. 896-897
 - , zoon van Gerard van Overijse van Anderstat: nrs. 1228, 1256
 - , zoon van Gijsbert, schepen van de Hoeven van Etten: nr. 1450
 - , broeder, priester van Gilze: nr. 981
 - , cureit van Ginneken: nr. 1442 *zie ook* Gerard van Ginneken
 - van Ginneken, heer, broer van Hendrik van Gilze: nrs. 1438, 1449 *zie ook* Gerard, cureit van Ginneken
 - van Grimbergen: nrs. 896, 908
 - van Grimbergen: 922, 924, 934, 937-938; broer *zie* Arnoud van Grimbergen
 - Grusere, heer, deken, broer van Hendrik Grusere: nr. 1438

Gerard

- Haak (van Thorn); *vir litteratus*, later kanunnik van Thorn: nrs. 1399, 1401, 1446-1447
- van Hambroek, ridder: nrs. 963-966
- van Hambroek: nrs. 1438, 1495; echtgenote *zie* Ida, dochter van magister Arnoud
- , meier van Hasselt: nr. 1287
- Hert: nr. 1313
- , lombard te 's-Hertogenbosch: nr. 1514a
- , broer van Hugeman van Zevenbergen: nr. 1340
- van Huldenberg: nrs. 908, 916
- van Ikkel: nr. 1217
- van Jauche: nr. 934
- van Kalsdonk; zoon van Marcelis pastoor van Oud Gastel: nr. 1348
- Leennaert: nr. 1438
- van Leuven: nr. 1535
- (de) Lichte(n), heer, priester, kapelaan van Etten: nrs. 1341, 1353, 1382, 1387
- van Liedekerke, heer van Oosterhout: nr. 1304
- van Liedekerke, (schild)knaap, broer van Raas II van Gavere: nrs. 1404, 1415
- van de Maalstede: nr. 1205; echtgenote *zie* Oda
- , deken van Maastricht: nr. 996
- van Marbais: nr. 912; broer *zie* Boude-wijn
- , heer van Marbais en Le Breucq: nrs. 1185, 1207
- , zoon van Marcelis, schepen van Steenberg: nrs. 1459, 1482, 1526
- , broer van Marcelis pastoor van Oud Gastel: nr. 1348
- Massensone: nr. 1535
- van der Meer, schepen van Oud Gastel: nrs. 1290, 1294, 1297, 1299, 1419, 1424; broer *zie* Herman, zoon van Gerard (van Gastel)
- Minnebode: nr. 1423
- Molitore [burger van Vilvoorde]: nr. 1514a
- Naelde, schepen van Breda; nrs. 1308, 1312-1313, 1320, 1331, 1381, 1413, 1495
- van Nassau, aartsdiaken van Luik: nrs. 1452, 1474, 1479, 1505
- Noker, schepen van Etten, cijnsman van Arnoud van den Houte: nrs. 1359, 1398, 1454, 1469
- van Oekel: nr. 917
- van Orsmaal, heer: nr. 1091
- van Ossendrecht, heer: nrs. 985-986
- van Overijse junior: nr. 1064
- van Overijse, ridder; echtgenote *zie* Oda
- van Overijse van Anderstat, ridder: nr. 1256; echtgenote *zie* Margaretha; zonen *zie* Arnoud; Gerard; Wouter
- van Overveld, leenman van de heer van Breda: nrs. 1304, 1438, 1511; echtgenote *zie* Catharina
- Pincan: nr. 1535
- van Putte, schepen van Kruibeke: nrs. 1222, 1275
- van Roermond, minderbroeder te Brussel: nr. 1339
- , zoon van de drossaard van Rotselaar: nr. 1058
- van Rotselaar, broeder: nr. 1328
- , heer van Rotselaar, ridder: nr. 1249
- van Sauvenière, *clerc* van het kapittel van Luik: nr. 1514a; *varlet zie* Jan Patras
- van Scadbroc [burger van Overijse]: nr. 1514a
- van de Spijker: nrs. 1276-1278, 1281, 1302-1303, 1307, 1316-1317; schepenen van diens moergebied te Roosendaal: nr. 1302
- Spor: nr. 978
- Tacon: nr. 912
- , kanunnik van Thorn: nr. 978
- , kapelaan van Thorn: nr. 1216
- van Tiggelt, cijnsplichtige te Rijsbergen: nr. 1100; leenman van de heer van Breda: nrs. 1146, 1186, 1209, 1289, 1297, 1299-1300, 1489
- , zoon van Tilekin van Baarle: nr. 1145; oom *zie* Gerard van Baarle; zuster *zie* Agnes
- (van Tongerlo), broeder, priester en kanunnik van de O.L.V.-abdij te Tongerlo: nrs. 976, 981; broer: nr. 976
- van Uden, schout van Antwerpen: nr. 1535
- , heer van Viane, ridder: nr. 1314

- [I], abt van de abdij van Villers: nr. 902
- [II], abt van de abdij van Villers: nr. 917
- van Vlassel: nr. 1487; echtgenote *zie* Agnes
- Vollekiin: nr. 1281
- van Vremde, broeder: nr. 1328
- van Waas, schepen van Lillo: nr. 1112
- van de Wateringe, ridder: nr. 1173
- van Wezemaal, heer van Bergen op Zoom, Herselt en Wouw, ridder, leenman van de heer van Breda: nrs. 1249, 1264-1266, 1269, 1276, 1280, 1285, 1290, 1294, 1298, 1302, 1316, 1321, 1324, 1327, 1332, 1375, 1392, 1405a, 1411-1412, 1432-1434, 1477, 1490, 1492, 1503, 1508; kapelaan *zie* Wouter; zonen *zie* Arnoud van Wezemaal; Gerard van Wezemaal; Godfried van Wezemaal; broer *zie* Frank van Wezemaal
- van Wezemaal, heer van Merkssem, ridder, zoon van Gerard van Wezemaal, broer van Arnoud van Wezemaal en Godfried: nrs. 1490, 1515, 1523, 1538
- van Wioldrecht: nr. 917
- van Wioldrecht: nr. 1340
- , broeder, priester, prior-provinciaal van de orde van de Wilhelmiëten: nr. 1175
- , broer van Willem van Dongelberg: nr. 912
- , broer van Willem zoon van Thomas: nr. 1403
- van Woluwe, heer: nrs. 896-897; zoon *zie* Simon
- , heer van Zottegem: nr. 1541
- van Zundert, burggraaf van gravin Hildondis van Strijen: nr. 892
- Gerberga, echtgenote van Gijsbert: nr. 896
- GERINBOLD (*Gerinboldus*)
- , kanselier [van de bisschop van Cambrai]: nr. 905
- , priester: nr. 905
- GERLACH (*Gerlaccus, Gerlacus*)
- , *vir litteratus*: nr. 1400
- , broer van bisschop Godfried van Utrecht: nr. 950
- Germinum Trohu *zie* Gemiontrau
- Gero, broeder [van de predikheren] te Rockenhausen: nr. 1234
- Gerold, bisschop van Lübeck: nr. B6
- GEROLF (*Gherolf*)
- van Kats *zie* Raas
- GERONG (*Gerunghus, Gheronghus, Gherongus*)
- van Sprundel, schepen van Etten: nr. 1469
- van Wentel van Antwerpen: nr. 1217
- Gerseca, Gerseke, Gerselar *zie* Yerseke
- GERTRUDIS (*Gertrude, Gertruut*) *zie ook* Trude
- tsBaken, jonkvrouw: nr. 1281; zuster: nr. 1281
- , zuster van Marcelis pastoor van Oud Gastel: nr. 1348
- , echtgenote van Steven: nr. 897
- , echtgenote van Volkard: nr. 1405
- , begijn, dochter van Willem Rulinszoon van Wouw en Heilwig: nr. 1271
- , St.: nrs. 890-891
- Gertruydenberge *zie* Geertruidenberg
- Gerunghus *zie* Gerong
- Gestel, Gestele *zie* Gastel, Oud Gastel
- GETEN *zie* Jauche
- GEVA (*Gena?, Geua*)
- , echtgenote van Robert: nr. 890; zoon *zie* Reinier
- Gewardus *zie* Gerard
- Geylioën *zie* Gillis
- Ghageldonck, Ghagheldonc *zie* Gageldonk
- Ghantavum *zie* Gent
- Ghastel *zie* Gastel, Oud Gastel
- Ghauere, Ghaueren, Ghavre *zie* Gavere
- Ghawech (*Gaweicht, Gawel*); verdwenen plaats op Tholen: nr. 1023
- Gheeraerd, Gheeraert, Gheerard, Gheerd *zie* Gerard
- Gheeroutsberghe *zie* Geraardsbergen
- Gheert *zie* Gerard
- Gheest, Gheeste *zie* Geest
- Gheldolphus *zie* Geldolf
- Ghele *zie* Geel
- Ghelmaer, Ghelmar *zie* Gelmaar
- Ghempel *zie* Gampel
- Gheltmaer *zie* Gelmaar
- Gheila, Gheile *zie* Geile
- Ghempel *zie* Gampel
- Ghenaden *zie* Genade
- Ghend *zie* Gent

Gheraerd

- Gheraerd, Gheraerdt, Gheraert, Gherad, Gherard, Gherardus, Gherart *zie* Gerard
Gherolf *zie* Gerolf
Gheronghus, Gherongus *zie* Gerongus
Gheroutsberghe *zie* Geraardsbergen
Ghestel, Ghestela, Ghestele, Ghesthele: nr. 1504 *zie ook* Gistel; Oud Gastel
Ghevere *zie* Jan
Gheyle *zie* Geile
Ghibekinus, Ghibel *zie* Gijsbert
Ghilse, Ghilsen, Ghilze *zie* Gilze
Ghineke, Ghinneke, Ghinneken, [Gh]in[ni]ke *zie* Ginneken
Ghisebrecht, Ghiselbertus, Ghiselbrecht, Ghiselbrecht, Ghiselbrecht, Ghiselbrecht, Ghiselbrecht *zie* Gijsbert
Ghistele *zie* Gistel
Ghodeuaerd *zie* Godfried
Ghonsdrecht *zie* Woensdrecht
Ghor *zie* Goor
Ghude *zie* Goude
Ghyesen *zie* Giessen
Ghyls *zie* Gilze
Ghysbert, Ghysebrecht *zie* Gijsbert
Gieliis, Gielis *zie* Gillis
GIESSEN (*Ghiesen, Ghyesen, Gyecen*); prov. Noord-Brabant
– van *zie* Arnoud; Vastraad
Giils, Giilze *zie* Gilze
GIJSBERT (*Gelbertus, Ghibekinus, Ghibel, Ghisebrecht, Ghiselbertus, Ghiselbrecht, Ghiselbrecht, Ghiselbrecht, Ghiselbrecht, Ghiselbrecht, Ghiselbrecht, Ghysbert, Ghysebrecht, Gilbertus, Gilebertus, Gillebertus, Giselbertus, Gisilbertus, Gislebertus, Gislobertus, Gysbertus*): nr. 890; zonen *zie* Gerard; Winnemarus; Wouter
–, leek: nr. 894
–, magister: nr. 1438
–, ridder: nr. 991
– van Achtmaal, leenman van Jan Berthout: nr. 1337
–, zoon van Agnes: nr. 1469
– Albus *zie* Gijsbert (de) Witte
–, priester van Amberloup: nr. 906
– van Amstel, deken van het kapittel van St.-Marie te Utrecht: nrs. 1001b-c
– van Assebroek: nr. 917
– Bode: nr. 1521
– van Broechem: nr. 897
– Deken: nrs. 917, 929-930; broers: *zie* Arnoud; Gijsbert; Zegebert; zonen *zie* Arnoud; Gijsbert
–, broer van [Gijsbert] Deken: nr. 939
– van Diegem: nr. 1058
– van der Donk, schepen van de Hoeven van Etten: nrs. 1304, 1370, 1388, 1407; echtgenote *zie* Ida
–, zoon van Everdei: nr. 1088
– Ganis Dif: nr. 939
–, broer van Gijsbert Deken: nr. 939
–, zoon van Gijsbert Deken: nr. 929
– Hasart: nr. 1473
– Herde: nr. 1438
–, vader van Hillinus: nr. 890
– van Kampenhout: nr. 1051
– Muel: nr. 1438
– van Ossendrecht: nr. 1283
– Pape, ridder: nr. 1009
– Permentiers: nr. 1313
– Poelken: nr. 1535
–, zoon van Raptor: nr. 941
–, broer van Reinier van Vossem: nr. 896; echtgenote *zie* Gerberga; zoon *zie* Winnemarus
– van Rilland: nrs. 951, 1135
– van Voshol: nr. 1218
– (*lees* Gerard) van Wezemaal, heer van Bergen op Zoom: nr. 1412
– (de) Witte: nr. 941; echtgenote: nr. 941
– van Wortel: nr. 1018
–, broer van Wouter van Kampenhout: nr. 955
–, zoon van Wouter van Kampenhout: nr. 954
–, zoon van Wouter van Kampenhout: nr. 1422
–, zoon van Wouter de Qualeburgh: nr. 1535
Gilleijela, Gilleyela, Gillezela *zie* Gilze
GILLIS (*Egidius, Egydius, Geilioen, Gelion, Geylioen, Gieliis, Gielis, Gileen, Giles, Gilhe, Giliis, Gilioen, Gilion, Gilis, Giliis, Gilon, Giloy, Zillis*) *zie ook* Gelijn: nr. 970; zoon *zie* Hugo
–, deken van het kapittel van O.L.V. te Antwerpen *zie* Gillis van Wijnegem

- , subprior van de St.-Michielsabdij te Antwerpen: nr. 1009
- van Attenhoven, heer: nr. 1091; echtgenote *zie* Beatrix, vrouwe van Hellebecq
- Bakker (= Gillis Janszoon = Gillis Witten Janszoon): nr. 1461
- van den Berg, leenman van de graaf van Vlaanderen: nr. 1506
- van Berlaar, ridder: nrs. 995, 999
- Berthout: nr. 955
- Berthout, ridder: nrs. 1080-1082, 1086, 1091, 1122, 1245
- Boc: nrs. 1160-1162, 1184
- van Bouvigne, leenman van de heer van Breda: nrs. 1524, 1536
- van den Borcheline: nr. 1287
- van Botrecourt, ridder: nr. 1514a
- Bouc van Wijnegem: nr. 1162
- , zoon van Boudewijn van Steenberg: nr. 1382
- Bovc *zie* Gillis Bouc van Wijnegem
- (van Breda), ridder, zoon van Godfried II en Lutgarde: nrs. 950, 962-966, 969, 971, 965, 984, 995, 1025, B14
- van Breda, burger van Breda, leenman van de heer van Breda: nrs. 1092, 1186, 1189, 1202, 1203, 1209, 1288-1289, 1297, 1299-1300, 1308; echtgenote *zie* Maria
- , deken van het kapittel van St.-Donaas te Brugge: nr. 1226a
- de Bruyne: nr. 1496
- van Buizegem, clericus: nrs. 1250-1251
- van Buizegem, ridder, drossaard, leenman van de heer van Breda: nrs. 1104, 1125, 1128, 1130, 1135-1136, 1138-1141, 1154-1155, 1159-1160, 1163, 1181, 1186, 1189, 1191-1194, 1201-1203, 1217
- Champenois, schepen van Kruibeke: nrs. 1222, 1275
- van Coudenberge, schepen van Brussel: nr. 1058
- van der Couderborch, leenman van de graaf van Vlaanderen: nr. 1184
- Droier: nr. 1326
- , abt van de abdij Ten Duinen: nr. 964
- , broeder, kellenaar van de abdij Ten Duinen: nr. 985
- van Ekene: nr. 1350
- van Ertbrughe, schepen van Kruibeke: nrs. 1222, 1275
- van Gent, schepen van Kruibeke: nr. 1506
- , zoon van Gotilde, schepen van Lier: nr. 1227
- , lombard te Henripont: nr. 1514a
- Here: nrs. 1367-1368
- Hermans: nr. 1259
- van Hontshocht: nrs. 1091, 1104, 1154
- Inghel, leenman van de graaf van Vlaanderen: nr. 1184
- zoon van Jan (= Gillis Bakker = Gillis Witten Janszoon), bakker: nr. 1461
- van Leuven, broeder: nr. 1339
- van Lier, kellenaar van de St.-Bernardsabdij (te Hemiksem): nr. 1107
- Liros [burger] van Merchtem: nr. 1514a
- , diaken van het H.-Kruiskapittel te Luik: nr. 970
- , Marchians, ridder: nr. 1514a
- van Mol: nr. 1217
- van Mollem: nr. 1216
- van Muden: nr. 1310
- van Nederdorp, broeder: nr. 1234
- (van Oisterwijk), pastoor/investiet van Wouw: nr. 1228, 1231, 1238, 1244, 1258, 1271, 1347-1349, 1363, 1386, 1402, 1429-1430, 1456-1458
- Smet: nr. 1339
- die Smet: nr. 1281
- , oom van Sophie Berthout: nr. 1248
- Spikinc, knaap: nr. 1287
- Stalpart: nr. 1320
- van der Steen van Aalst: nr. 1514a; zoon: nr. 1514a
- Stovere van Hemiksem: nr. 1521
- van Torhout, schepen van Antwerpen: nr. 1325
- van der Vort: nr. 1438
- Vleisch: nr. 1514a
- Wale, leenman van de heer van Liedekerke: nr. 1282
- van Westberg: nrs. 1192-1194, 1382; zoon *zie* Jacob
- van Wijnegem, deken van het kapittel van O.L.V. te Antwerpen: nrs. 1132a, 1160

Gillis

- (Gillis van Woensel), 1204, 1254-1255, 1336, 1352
- Wiltis Janszoon (= Gillis Bakker = Gillis Janszoon), bakker: nr. 1461
 - van Woensel *zie* Gillis van Wijnegem
 - , zoon van Wouter van Kruiningen: nr. 1350; echtgenote *zie* Maria
 - , heer, pastoor van Wouw *zie* Gillis van Oisterwijk
 - , kapelaan van Zottegem: nr. 1514a
- Giloy *zie* Gillis
- GILZE (*Ghilse, Ghilsen, Ghilze, Ghyls, Giils, Gilze, Gilleijela, Gilleyela, Gillezela, Gilse, Gilsen, Gyls, Gylse, Gylze*); prov. Noord-Brabant: nrs. 892, 967-968, 973, 978, 981, 983, 993-996, 1038-1040, 1045, 1047, 1060, 1146, 1256, 1381, 1399, 1426, 1436, 1447, 1533; *zie ook* Hulten; Molenschot
- , pastoor: nrs. 1040, 1045, 1047, 1060, 1399, 1410, 1425-1426, 1435-1436, 1439, 1442, 1446-1447 *zie ook* Hendrik; Jacob; Ost van Thorn
 - , priester *zie* Gerard
 - , vicaris *zie* Hendrik
 - , van *zie* Hendrik; Lissie
- Ginardus of Giuardus *lees* Girardus *zie* Gerard
- Gincke *zie* Ginneken
- Ginegem *zie* Ginnegem
- GINGELOM (*Gingolonham, Guingolonham*); prov. Limburg (B.): nr. 890
- Gink *zie* Ginneken
- GINNEGEM (*Ginegem, Gu[negem]*); prov. Antwerpen: nr. 942
- GINNEKEN (*Ghineke, Ghinneke, Ghinneken, [Gh]in[ni]ke, Gincke, Gink, Ginnike, Gynnike*); prov. Noord-Brabant, Ginneken en Bavel: nrs. 999, 1146, 1399, 1438; *zie ook* Bavel; Bouvigne; Galder; Heusdenhout; Ijpelaar; Lindenhout; Notsel; Strijbeek; Ulvenhout
- , pastoor (cureit, investiet): nrs. 1039-1040, 1439 *zie ook* Gerard
 - , van *zie* Gerard; Jan; Witteman
- Girad, Girardin, Girardo, Girardus, Girart *zie* Gerard
- Giselbertus *zie* Gijsbert
- Giselen, Giselin, Giselinus *zie* Gelijn
- Gisen, van *zie* Godschalk
- Gisilbertus, Gislebertus *zie* Gijsbert
- Gislebiertruoz, Gislebrertruoz *zie* Petit Rœulx-lez-Braine
- Gislobertus *zie* Gijsbert
- GISTEL (*Ghestele, Ghistele*); prov. West-Vlaanderen
- , van *zie* Jan
- Gistele *zie* Gastel, Oud Gastel
- Giuardus of Ginardus *lees* Girardus *zie* Gerard
- GOBBE (*Gobbo, Gobo*) *zie* Jan; zonen *zie* Hendrik; Jan; Yo
- , zoon van Halcwine, leenman van de heer van Bergen op Zoom: nr. 1411
 - van Halderberg, schepen van Etten: nr. 1218
 - van Havenberge, schepen van de Hoeven van Etten: nr. 1388
 - van Heerle *zie* Geile
 - , zoon van Heilwig, schepen van Bergen op Zoom: nrs. 1176, 1235-1236, 1242, 1262, 1380
 - , zoon van Hilde: nr. 1194
 - Kamerling: nrs. 1192-1194
 - de Witte; zoon *zie* Nicolaas
- Gobertus *zie* Godfried
- Gobier Hierlogne van Chimay: nr. 1514a
- Gochencourt, Gochenhoven *zie* Goetsenhoven
- Goda *zie* Guda
- Goddefrois, Godefridus, Godefriu, Godefrois, Godefroit, Godefroys *zie* Godfried
- GODEHILDE (*Godehildis*): nr. 941; zoon *zie* Jan van Bishove; zuster *zie* Aleid
- GODEKEN (*Godekin, Godekinus*)
- Mallant [burger van Testelt]: nr. 1514a
 - van den Polle: nr. 1535
- GODELDIS
- van Chaam: nr. 1537
- Godescalc, Godescalcus *lees* Godescalcus, Godescalcus, Godescaldus, Godescale, Godeschaldus *zie* Godschalk
- GODFRIED (*Gaufridus, Ghodeuaerd, Gober-tus, Goddefrois, Godefridus, Godefriu, Godefrois, Godefroit, Godefroys, Godert, Godeuaerd, Godeuaert, Godeuaird,*

- Godeuard, Godeuerd, Godeuert, Godevaerd, Godevaerdt, Godevaert, Godevard, Godevart, Godeverd, Godevert, Godevord, Godevort, Godfridus, Goedeuard, Gofridus, Govert, Waufridus*): nr. 897; zonen *zie* Alsteen; Herman; Jan van Hoogboom
- I, hertog [van Brabant], graaf van Leuven: nrs. 896-897; zonen *zie* Godfried II; Hendrik
 - II, [hertog van Brabant, graaf van Leuven], zoon van Godfried I: nrs. 896-897
 - III, hertog van Lotharingen, Brabant en Leuven, zoon van Godfried II: nrs. 896, 905, 908, 911-912, 935, B4-B5, B8, B10; zoon *zie* Hendrik I
 - I, heer van Breda en Schoten, broer van Hendrik II, zoon van Beatrix van La Roche: nrs. 905-906, 909, 911-912, 914, B2-B5; oom (?) *zie* Engelbert van Breda en Schoten
 - II, heer van Breda en Schoten, zoon van Hendrik II: nrs. 917, 919, 922, 924-925, 928-929, 934-939, 941, 943, 945-947, 950, 952, 955, 957, 961, 1031, 1042, 1055, 1170, B12-B13, B15-B27; echtgenote *zie* Lutgarde van Perk; dochters *zie* Sophie; Beatrix; zonen *zie* Gillis van Breda; Godfried III; Hendrik IV
 - III, heer van Breda en Schoten, zoon van Godfried II: nrs. 945-948, 950-951, 954-955, 957-960, 975, 977, 1009, 1062, B27; echtgenote *zie* Machtheld; zonen *zie* Arnoud [I] van Diest; Godfried IV; Hendrik III
 - IV, heer van Breda en Schoten, zoon van Godfried III: nrs. 975, 977, 984 (tot dan minderjarig) 987, 992-995, 998-1000, 1004-1005, 1007, 1009, 1537; bediende *zie* Jan; notarius *zie* Nicolaas van Beke; voogd (tutor) *zie* Robert, heer van Béthune en Dendermonde; zoon *zie* Hendrik
 - , heer van Aarschot *zie* Godfried van Brabant
 - , pastoor (persona) van Alphen *zie* Godfried, magister van het St.-Christiaan en Dariuskapittel van Münstereifel
 - van Ammerlo: nr. 974
 - , broeder, abt van de St.-Michielsabdij te Antwerpen: nrs. 1508-1509
 - , prior van de St.-Michielsabdij te Antwerpen: nr. 1009
 - , broer van Arnoud dapifer: nr. 911
 - , zoon van Ave, schepen van Zuidgeest: nr. 1301
 - , abt van de abdij van Averbode: nr. 939
 - , voogd van Baarle: nr. B21 *zie ook* Godfried II van Breda
 - Beere: nr. 1368
 - , schout van Bergen op Zoom: nr. 1218
 - van Bergen (op Zoom) *ook* (ver) Liedwivenzoon, burger van Bergen op Zoom, (schild)knaap, drossaard, leenman van de heer van Breda, ridder: nrs. 1253, 1279, 1288-1290, 1293-1294, 1297, 1299, 1307, 1321, 1338, 1370, 1396, 1406, 1411, 1414-1415, 1419, 1432-1434, 1424, 1427, 1457-1458, 1463, 1477-1478, 1488, 1490, 1521, 1523, 1538, 1542; zonen *zie* Alsteen; Herman
 - , priester en pastoor van Bergen op Zoom: nr. 1051
 - van den Bosch, broeder van de predikheren te Antwerpen: nr. 1234
 - van Brabant, heer van Aarschot en Vierzon, ridder, zoon van Hendrik III hertog van Brabant: nrs. 1185, 1207, 1249, 1427
 - van Breda *zie* Godfried II-Godfried IV, heren van Breda
 - van Breda, baljuw van Kruibeke, schout: nrs. 1222, 1275; echtgenote *zie* Aleid van Kruibeke
 - , burggraaf van Brussel: nrs. 934, 937-938
 - , zoon van ver Cock: nr. 1338a
 - van Cuijk: nrs. 914, B3
 - (van Daun), deken van het kapittel van de abdij van Echternach: nrs. 956, 976
 - Deken: nr. 939
 - , abt van de abdij van Echternach: nrs. 931-933, 949
 - , advocatus van de abdij van Echternach: nr. 913
 - Graaf, schepen van Etten: nrs. 1420-1421
 - [burger van Grez]: nr. 1514a
 - Haec: nr. 1383-1384

Godfried

- , broeder, magister van Halderberg: nrs. 1480-1481, 1483, 1495, 1504, 1511, 1516, 1529-1530, 1534
- Hasart: nr. 1313
- , broer van hertog Hendrik I van Lotharingen en Brabant: nr. 939
- , zoon van hertog Hendrik I van Lotharingen en Brabant: nrs. 971, B22
- , broer van graaf Hendrik van La Roche: nr. 906
- van Hesselake, leenman van de heer van Breda: nr. 1177
- , deken van Hilvarenbeek: nr. 944
- van Hoogboom, leenman van Jan van Liedekerke: nrs. 1367-1368
- , heer van Kruiningen, ridder, zoon van Wouter van Kruiningen en Bela: nrs. 988, 1023, 1048, 1052; echtgenote *zie* Oda; oom *zie* Wolfert, ridder van de Maalstede
- van Leuven; echtgenote *zie* Maria, vrouwe van Gaasbeek; zonen *zie* Arnoud van Leuven; Hendrik van Leuven
- , magister, (koor)deken van Leuven: nrs. 999, 1004
- (ver) Liedwivenzoon *zie* Godfried van Bergen op Zoom
- , zoon van Marcellis pastoor van Oud Gastel: nr. 1348
- , broer van Martinus van Boeiink: nr. 1355
- , zoon van Martinus: nr. 1535
- , magister van het St.-Christiaan en Dariuskapittel van Münstereifel, pastoor (persona) van Alphen: nrs. 923, 930
- van Munhem: nr. 1216
- , heer van Naast en Schelderode: nr. 1541
- van Perwez: nrs. 961, 977; proost van de Dom te Utrecht: nr. 1001a
- de Porta: nr. 1535
- van Rhenen: nr. 894
- van der Rijt, schepen van Etten: nrs. 1343, 1398, 1420-1421, 1473
- , heer van Schelderode *zie* Godfried, heer van Naast
- , zoon van Rulin (van Wouw): nrs. 1268, 1343, 1495
- van Schoten *zie* Godfried II-IV, heren van Breda
- , cureit van Stabroek: nrs. 1124, 1453
- , bisschop van Utrecht: nrs. 950, B3; broer *zie* Gerlach
- , heer van Vierzon *zie* Godfried van Brabant
- , zoon van Vromboud: nrs. 1192-1194, 1290, 1294, 1297, 1299
- van Wezemaal, heer: nr. 1091
- van Wezemaal, ridder, heer van Perk: nr. 1058; broer *zie* Arnoud, heer van Wezemaal; echtgenote *zie* Isentrude van Alphen; villicus *zie* Maes Martienus
- van Wezemaal, ridder, zoon van Gerard van Wezemaal: nrs. 1490, 1515; broers *zie* Arnoud van Wezemaal; Gerard van Wezemaal
- van Wouw, broeder, kloosterling van de St.-Bernardsabdij te Hemiksem: nr. 1354
- van Zaventem: nr. 954
- Godinus van Baisy: nr. 907
- GODSCHALK (*Godesalculus* [!], *Godescalculus*, *Godescaldus*, *Godescalle*, *Godeschaldus*): nr. 970
- , kanunnik van de St.-Michielsabdij te Antwerpen: nrs. 959
- , schepen: nr. 970
- van Aarschot, schout van Antwerpen: nrs. 1064, 1088
- van Baardegem: nrs. 1080-1082, 1130
- van Booischot [burger van Aarschot]: nr. 1514a
- Buschere: nr. 1506
- van Gelmel: nr. 910
- van Gisen: nr. 1438
- Goedman *zie* Nicolaas
- Goer *zie* Goor
- Goesiin, Goeswiin, Goeswinus *zie* Gozewijn
- Goethans *zie* Laurens
- GOETSENHOVEN (*Gochencourt*, *Gochenhoven*, *Goetsenhouda*, *Goetsenhouden*, *Gozenhoua*); prov. Vlaams-Brabant: nrs. 896-897, 903
- van Gelrode, van *zie* Gozewijn
- Gofridus *zie* Godfried
- Goike *zie* Gooik
- GOIRLE (*Goerle*, *Gorle*); prov. Noord-Brabant: nr. 1383-1384; *zie ook* Lunsvoort
- Goismar: nr. 890

- Goizo, kardinaal-priester van de titelkerk van St.-Cecilia: nr. 898
- Golcelo *lees en zie* Gozelo
- GOOIK (*Gaugiacio, Goike, Goy, Goyke*); prov. Vlaams-Brabant: nrs. 890, 977, 990, 1350; *zie ook* Kwakenbeek
- , van *zie* Willem
- GOOR (*Goer, Ghor*); te Sint-Job-in-'t-Goor: nrs. 1013, 1153, 1324
- GORP (*Gorpe*); prov. Noord-Brabant
- , van *zie* Delia; Hendrik
- Goscelinus *zie* Gozelo
- Goscelo, Goselinus *zie* Gozelo
- Gosiin, Goskinus *zie* Gozewijn
- Gossancourt *zie* Goetsenhoven
- Gossinus, Gossuinus, Gosuin, Gosuinus, Gosunus, Goswinus *zie* Gozewijn
- GOTEM (*Gotheim, Gothen*); prov. Limburg (B.)
- , van *zie* Willem
- GOTILDE (*Gotildis, S[?]otildus*); zoon *zie* Gillis
- GOUDE, VAN DEN (*van den Ghude, de Goude*) *zie* Paulus
- Govert *zie* Godfried
- Goy, Goyke *zie* Gooik
- GOZELO (*Golcelo [!], Goscelinus, Goscelo, Goselinus*) *zie ook* Gozewijn
- Boc, ridder: nrs. 1080-1082, 1126; drossaard van Brabant: nr. 1088
- van Leez: nr. 907
- van Oordegem: nr. 895
- Gozenhoua *zie* Goetsenhoven
- GOZEWIJN (*Goesiin, Goeswiin, Goeswinus, Gosiin, Goskinus, Gossinus, Gossuinus, Gosuin, Gosuinus, Gosunus, Goswinus, Gozuinus, Gozwinus*): nrs. 897, 1339
- van Arpe, heer: nr. 1350; broer *zie* Raas Mulard van Gavere
- , pastoor van Baarle: nr. 1096
- van Beke, leenman van de heer van Altena en Horn: nr. 1256
- (*ook* Gozelo) Boc, ridder: nrs. 1080-1082, 1126; drossaard van Brabant: nr. 1088
- van Buizegem: nrs. 1076-1077
- van Chaam: nr. 1438
- van Kumtich: nr. 897
- van den Ende: nr. 1437
- van Goetsenhoven van Gelrode: nr. 961
- van Heverlee: nrs. 896-897, 912; zoon *zie* Reinier
- van Heverlee: nr. 934
- van Overijse: nr. 924
- , zoon van Meyso van Oostmalle: nr. 1437
- Sceppere, priester: nr. 1337
- , broer van Simon kapelaan van Kampenhout: nr. 1514a
- van Valkenburg: nrs. 907, 910
- van Westerlo: nr. 1315; zoon *zie* Dionysius
- van Zaventem: nr. 922
- GRAAF (*Comes, Graeve, Grave*); *zie* Addo; Godfried
- Gracianus *zie* Gratianus
- GRAMMENE (*G[ramm]e*); prov. Oost-Vlaanderen
- heer *zie* Jan, zoon van Jan Berthout
- Grammont, Gramont *zie* Geraardsbergen
- GRAND-LEEZ; prov. Namur; *zie* Leez
- GRATHEM; prov. Limburg: nrs. 973, 996
- GRATIANUS (*Gracianus*)
- , priester, kapelaan van Arnoud van Leuven: nrs. 1175, 1181
- , kardinaal-diaken van St.-Cosmo en Damianus: nrs. 915-916
- Grauen *zie* Grez
- Grauwe *zie* Jan
- Grave *zie* Graaf
- GRAVELINES (GREVELINGEN) (*Greuenigen*); dep. Nord, Frankrijk: nr. 926
- GRAVEN *zie* Grez
- 'S-GRAVENMOER; prov. Noord-Brabant *zie* Venne
- 'S-GRAVENWEZEL (*Wehele, Wesel, Wesele*); prov. Antwerpen: nr. 961
- Grebendunc *zie* Grobbendonk
- Greca *zie* Hadewid
- Greffeninge; prov. Antwerpen: nr. 1013
- GREGORIUS
- , diaken van St.-Sergius en St.-Bacchius: nr. 898
- , villicus: nr. 954
- Greman *zie* Jan
- GREMBERGEN (*Grimberghen*); prov. Oost-Vlaanderen
- , van *zie* Hendrik

Gres

Gres *zie* Grez

GREVELINGEN (*Greuenigen*) *zie* Gravelines

GREZ (GRAVEN) (*Grauen, Gres*); onder

Grez-Doiceau: nr. 1514a

–, lombard *zie* Rufinus van Asti

–, van *zie* Evert

GREZ-DOICEAU; prov. Waals-Brabant; *zie* Grez

GRIMBERGEN (*Grembergen, Gremberghen, Grentbergen, Grienbierges, Grinbergen, Grinbergen, Grintbegen, Grintbergen, Grymbergen*); prov. Vlaams-Brabant: nrs. 920, 946, 1245

–, premonstratenzerabdij O.L.V. en St.-Petrus; abt *zie* Frank; kanunniken: nr. 1453

–, van *zie* Arnoud; Arnulf; Gerard; W.; Willem

Grimberghen *zie* Grembergen

GRIMMINGE; prov. Oost-Vlaanderen

–, cisterciënzerinnenabdij Beaupré (*conventus de Belloprato*): nr. 1339

Grimoaldus, medicus: nr. 906

Grinbergen, Grintbegen, Grintbergen *zie* Grimbergen

GROBBENDONK (*Grebendunc, Grobbendonc, Grobbendunch*); prov. Antwerpen; *zie* Ikkel

–, van *zie* Sebastiaan

Groetehottemere (*Groet Ottermere*); meer tussen Nispen en Wouw: nr. 1258

Gronbac *zie* Grumbach

GROOT-BIJGAARDEN; prov. Vlaams-Brabant *zie* Bijgaarden

Groot Eijssel *zie* Eisel

Grote (*Magnus*) *zie* Hugo; Jan; Mathias; Rudolf

Grote Ham; te Dongen: nr. 1322

GROTENoord (*Grotenhort, Grotenort*); prov. Zeeland: nrs. 985-986

Grouwe *zie* Grauwe

GRUMBACH (*Gronbac*); bij Koblenz

–, van *zie* Markward

Grusere *zie* Gerard; Hendrik

Grutere (*Grytere*) *zie* Engelbert

Grusdricht *zie* Woensdrecht

Grymbergen *zie* Grimbergen

Gualterus *zie* Wouter

GUDA (*Goda*)

–, vrouwe, abdis van de abdij van Thorn: nrs. 1146, 1152, 1381, 1399-1401, 1446-1447

Guedericus van Prato: nr. 907

Guerricus, abt van Prémontré: nr. 1108

Guidericus, kapelaan: nr. 906

Guido *zie* Gwijde

Guielmus, Guilhelmus, Guilielmus, Guillelmus, Guillermus, Guillielmus *zie* Willem

Guingolonham *zie* Gingelom

GULIK (*Guleke, Gulike*); Nordrhein-Westfalen, Duitsland

–, graaf; dochter *zie* Sophie

Gummaer *zie* Dirk

Gu[negem] *zie* Ginnegem

Gunsdrech, Gunsdrecht, Gundsricht *zie* Woensdrecht

GWIJDE (*Guido*)

–, kardinaal-diaken van St.-Cosmo en St.-Damianus: nr. 899

–, kardinaal-diaken van Sancta Maria in Porticu, pauselijk kanselier: nrs. 902-904

–, kardinaal-priester van (de titelkerk van) St.-Grisogonus: nrs. 898, 903

–, priester van de kerk van Rome: nr. 898

– van Dampierre, graaf van Vlaanderen, markgraaf van Namur: nrs. 1305-1306; zoon *zie* Robert III

–, elect van Luik: nr. 1346

Gyecen *zie* Giessen

Gyls, Gylse, Gylze *zie* Gilze

Gynnike *zie* Ginneken

Gysbertus *zie* Gijsbert

H

H.

–, magister, deken van het kapittel [van St.-Rombout] te Mechelen: nr. 1086

– van Azewijn: nr. 1438

– van Borist: nr. 1438

– Buser: nr. 1438 *zie ook* Hendrik Buser

–, kanunnik van Maastricht: nr. 996

– Mayen: nr. 1438

HAACHT (*Hach, Haecht, Haogha*); prov. Vlaams-Brabant: nrs. 916, 1245, 1514a

–, lombard *zie* Ponsaert

- HAAK (*Haec, Haeck, Haeke*) zie Geldolf; Gerard; Godfried; Jan
 HAANLAAR (*Haenlare*); op de Uilendonk te Oosterhout: nr. 1493
 HAANSBERG (*Haenberge, Haneberge*); scheidspaal tussen Etten en de Hoeven van Etten: nr. 1078
 Habraen zie Hendrik
 Hach zie Haacht
 Hachinda, echtgenote van Jan: nr. 890
 Hachdonck zie Haviksdonk
 Haddeman zoon van Simon: nr. 1459
 Hadebrandis: nr. 890
 HADEWID (*Hadewide, Hedewidis*)
 – Greca: nr. 941
 –, moeder van Jan van Rocq: nr. 904
 HADEWIG (*Adewige, Adewiige, Adewine, Hadewigis, Hadewiich*)
 –, zuster van Hugeman van Zevenbergen: nr. 1340
 – van Strijen, dochter van Willem van Strijen: nrs. 1414, 1415 (*Heelwig [!]*, *Heilwig [!]*); echtgenoot zie Raas II van Gavere
 HADRIANUS (*Adrianus*)
 – IV, paus: nrs. 905, 915
 Haec, Haeck zie Haak
 Haech[d]onc zie Haiink
 Haecht zie Haacht
 Haexdonck zie Haviksdonk
 Haege, de zie Princenhage
 Haeke zie Haak
 Haeldeberge zie Halderberg
 Haembroec zie Hambroek
 Haenberge zie Haansberg
 Haenlare zie Haanlaar
 Haersele zie Herselt
 Haerzele lees Baerzele zie Bazel
 Haexdonc zie Haviksdonk
 Hafligen, Hafligen zie Affligem
 Haga zie Hage; Princenhage
 Hage zie Princenhage
 HAGE (*Haga*); te Wommelgem: nrs. 905, 915
 Hagen zie Princenhage
 HAGEN, VAN DER (*de Haghene, van der Hagen*) zie Jan
 Haghe zie Princenhage; Vroenhout
 Haghedonc, Haghedonck zie Haiink
 Hag(h)elsteens zie Pieter
 Haghen zie Princenhage
 HAIINK (*Haech[d]onc, Hagedonc, Haghedonc, Haghedonck, Haghedunc*); te Roosendaal
 –, van zie Willem
 HAINAUT (HENEGOUWEN) (*Hainau, Hainonia, Hanonia, Haynoia, Haynonia, Heneghouwe, Henegou, Henegouen, Hinau, Hinnau, Hynau, Hynnau*): nr. 1514a; gouw: nr. 890
 –, graven zie Boudewijn IX, graaf van Vlaanderen; Jan I; Reinier; Willem III, graaf van Holland; *sergans* zie Alard Pores
 –, gravinnen zie Johanna; Margaretha
 –, lombarden: nr. 1514a
 –, van zie Boudewijn; Floris; Jan
 HAINE-SAINT-PIERRE (*Hayna*); prov. Hainaut: nr. 890
 Hainonia zie Hainaut
 Hake, Ten zie Aspelare
 Hal zie Halle
 HAL (*Halle*); te Minderhout
 –, van zie Wouter
 Halchtert, Halchtherth, Halchtren, Halctert zie Halsteren
 Halcwine; zoon zie Gobbe
 Haldenacha, Haldenicho zie Oudenaken
 HALDERBERG (*Haeldeberge, Haldeberghe, Halderberch, Halderberge, Halderberghe, Halderberghe, Halreberge, Halreberghe, Halterberghe*); te Hoeven: nrs. 894, 900, 1078, 1125, 1128, 1147, 1177, 1181, 1191-1192, 1194, 1206, 1210, 1217-1219, 1245, 1274, 1280, 1289-1290, 1292, 1297, 1299, 1321, 1327, 1355, 1382, 1390, 1396, 1509, 1528, 1538 zie ook Boven-donk; Hoeven; Hoogste Halderberg
 –, kapelaan zie Willem
 –, kloosterlingen: nrs. 1289, 1294, 1297, 1378, 1450
 –, magister: nr. 1473 zie ook Arnoud; Godfried
 –, van zie Gobbo
 HALEN; prov. Limburg (B.): nrs. 1219, 1514a

Halen

- , lombard *zie* Willem van Asti
–, van *zie* Arnoud
HALER (*Halre*); prov. Limburg: nr. 996
Halfteren *zie* Halsteren
Halle *zie* Hal
HALLE; prov. Antwerpen: nrs. 1245, 1383-1384
–, van *zie* Willem
HALLE (*Hal*); prov. Vlaams-Brabant
–, van *zie* Pieter
Hallebeke *zie* Hellebecq
Hallemait *zie* Filips
Halreberge, Halreberghe *zie* Halderberg
HALSTEREN (*Halchtert, Halchtherth, Halch-tren, Halctert, Halfteren, Halssteren, Hal-ster, Halst[ert], Hal[.]t[re], Haltre, Helf-teren, Helftren, Helsteren*); prov. Noord-Brabant: nrs. 1050, 1052, 1109, 1116, 1265, 1280; *zie ook* Heer Boude-wijnsploder; Nieuw-Schakerlo
–, baljuw *zie* Willem, zoon van Houe; zoon of broer *zie* Alard
–, kerk: nr. 1402; pastoor *zie* Jan
–, schepenen: nr. 1119
Halterberge, Halterberghe *zie* Halderberg
Halterla, Halterle *zie* Houtel
Haltre *zie* Halsteren
HAMBROEK (*Haembroec, Hambreke, Ham-broec, Hambroeck, Hantbruech, Hoen-broec*); prov. Noord-Brabant: nr. 1438; *zie ook* Gageldonk
–, van *zie* Gerard; Hendrik
HAMBURG
–, bisschop *zie* Hartwig
Hame; niet geïdentificeerd, waarschijnlijk bos bij Tongerlo: nr. 942
Hameida, Hameyda *zie* Wouter
Haminxem *zie* Hemiksem
Hammerlo *zie* Ammerlo
Hamont *zie* Helmond
Haneberge *zie* Haansberg
Hanet *zie* Jan
HANNEKIJN (*Ennekinus, Hanekin, Hanne-kene, Hannekenne, Hannekine, Henne-kenne*)
–, zoon van Arnoud: nrs. 1192-1194
– Cimmerlande: nr. 1403
– van den Einde: nrs. 1192-1194
– de Vlaming, burger van Beaurepaire-sur-Sambre: nr. 1514a
Hanneman van Leenst: nr. 1130
HANNUT (*Hanut*); prov. Liège: nr. 1514a
–, koopman [lombard] *zie* Thomas van Asti
Hanonia *zie* Hainaut
Hanricus *zie* Hendrik
Hantbruech *zie* Hambroek
HANTES-WIHÉRIES (*Hantes*); prov. Hainaut: nr. 1514a
Hanut *zie* Hannut
HAPERT, prov. Noord-Brabant: nr. 1383-1384
–, van *zie* Mathias
Harella *zie* Heerle
HAREN; te Brussel
–, van *zie* Wouter
HARINGVLIET *zie* Markemonde
HARINGRODE (*Harincroda, Harincrode, Harincroth*); omgeving Haringrodestraat te Antwerpen: nrs. 905, 915
Harle *zie* Haler
Harman, Harmannus *zie* Herman
Harnulfus *zie* Arnulf
Harsel, Harsele, Harselo *zie* Herselt
Harstal, Harstala, Harstalla, Harstalle, Har-tal *zie* Herstal
HARTMAN (*Hartmannus*)
–, cantor van de abdij van Echternach: nr. 913
– (*of* Herman), prior van de O.L.V.-abdij te Tongerlo: nr. 913
Hartwig, bisschop van Hamburg: nr. B7
Hasart *zie* Gijsbert; Godfried
Hasbania *zie* Haspengouw
Haseldonc, Haseldonck, Haseldonk, Hasel-dunc, Haseldunck *zie* Hazeldonk
Haselt *zie* Hasselt
Hasenuel *zie* Jan
Haseweur *zie* Hendrik
Haso, van *zie* Hendrik
Haspeghouere *zie* Dirk
HASPENGOUW (*pagus Hasbania*): nr. 890
Hasplar *zie* Aspelare
HASPRES (*Aspre*); dep. Nord, Frankrijk: nr. 1514a
Hasselake *zie* Hesselake
HASSELT (*Asselt, Haselt*); prov. Limburg (B.): nr. 1399

- , lombarden: nr. 1514a
 –, meier *zie* Gerard
 Haste *zie* Asti
 HATTAIN (*Hathaim*); te Baisy-Thy: nr. 890
 Hauecsdonc, Hauecsdunc *zie* Haviksdonk
 Hauekere, de *zie* Wouter
 Hauerech, Hauerla *zie* Heverlee
 Hauesdonc, Hauexdonch, Hauexdunc *zie* Haviksdonk
 Hautem *zie* Houtem
 HAVEN, VAN DER (*de Portu*) *zie* Wisse
 Havenberge (*Havenberghe*), van *zie* Gobbe
 HAVIKSDONK (*Hacxdonck, Haecxdonck, Haexdonc, Hauecsdonc, Hauecsdunc, Hauesdonc, Hauexdonc, Hauexdonch, Hauexdunc, Havesdonc, Havexdonc, Haxdonc, Haxdonck, Haxdonk*); oude benaming voor Roosendaal: nrs. 1087, 1107, 1140, 1149, 1159-1160, 1164, 1166, 1174, 1177, 1187, 1190, 1193-1194, 1231, 1236, 1240-1241, 1244, 1253, 1258, 1268, 1271, 1276-1277, 1281, 1291, 1307, 1315-1317, 1321, 1328, 1335, 1338, 1347, 1362-1363, 1379, 1386, 1390, 1402, 1405, 1429-1430, 1456, 1458, 1522, 1525
 –, schepenen: nr. 1194
 Hayna *zie* Haine-Saint-Pierre
 Haynoia, Haynonia *zie* Hainaut
 HAZELDONK (*Haseldonc, Haseldonck, Haseldonk, Haseldunc, Haseldunck*); te Ekeren: nrs. 1076-1077
 HAZELDONK (*Haseldonck*); te Rijsbergen: nr. 1438
 Hedewidis *zie* Hadewid
 Heelwig *lees en zie* Hadewig
 Heem *zie* Hoem
 HEENDERSEM (*Henricxsem, Henrikesheim, Henrixhem, Henrixsem, Heriichem*); onder Erps; bos: nrs. 899, 908
 Heereteahls *zie* Herentals
 HEERLE (*Harella, Herelle*); parochie bij Bergen op Zoom onder Wouw: nrs. 1160, 1476, 1502-1503, 1505
 –, kapel: nrs. 1475-1476
 –, van *zie* Geile Gobben
 HEERLE (*Heijrle*); gehucht in de parochie Meerle: nr. 1025a
 HEESBEEN (*Hesbenne*); prov. Noord-Brabant
 –, van *zie* Willem
 HEESWIJK (*Hesewich*); prov. Antwerpen, onder Naarderwijk bij Herentals: nr. 942
 Hegenhoua *zie* Egenhoven
 HEGGEN, VAN (*de Hegghen, van Heghe*) *zie* Arnoud; Wouter
 HEICOLF (*Heycolfus*)
 –, kanselier van rooms-koning Frederik I: nr. 908
 Heida, van *zie* Nicolaas
 Heiden: nr. 1343
 Heijden, Ter *zie* Terheijden
 HEIJNINGEN; prov. Noord-Brabant *zie* Valkenberg
 Heijrle *zie* Heerle
 HEILAAR (*Hylair*); te Princenhage
 –, van *zie* Selkinus
 HEILE (*Eyle, Helie, Heyle*)
 – Eende: nr. 1339
 – van Etten; zoon *zie* Michiel
 – Boudewijns: nr. 1522
 – de Roeff: nr. 1386
 HEILIGE LAND (*Terra Sancta*): nr. 999
 HEILIGENBERG (*Mons Sanctus*); verdrinken plaats bij Klundert: nr. 1225
 HEILWIG (*Elewig, Heilewigis, Heilewiich, Heilwy, Helewigis, Heluidis, Heluigis, Helwigis, Heyleuwigis, Heylewigis, Heylwigis, Heylwy*); zoon *zie* Gobbe
 –, echtgenote van Arnoud van der Brug van Kruibeke: nrs. 1222, 1275
 –, vrouwe, echtgenote van Arnoud Coreman: nr. 1195
 –, dochter van Hendrik Sterke: nr. 1529
 –, dochter van Machteld: nr. 941
 –, dochter van Marcelis pastoor van Oud Gastel: nr. 1348
 – van Tervuren: nr. 1453
 – de Timo, magistra van het begijnhof te Breda: nr. 1296
 – van der Voert: nrs. 1496a-1497
 – Vole: nr. 1357
 –, echtgenote van Willem Rulinszoon van Wouw: nr. 1271; dochter *zie* Gertrudis
 – dochter van Zeger: nr. 1476
 Heilwig *lees en zie ook* Hadewig

Heimelengen

- Heimelengen *zie* Humelgem
Hein *zie* Hendrik
HEINA
– van Bergen op Zoom (*de Berga*): nr. 951
Heinighe (*Heinigge*); bij Halsteren, scheids-
paal van Nieuw-Schakerlo: nr. 1023
Heininghe Gilberti; te Bergen op Zoom: nr.
1235
Heinman van der Barlake: nr. 1424
Heinrec, Heinrecke, Heinri, Heinric, Hein-
rick, Heinricus, Heinriic *zie* Hendrik
Heins *zie* Willem
HEINSBERG; te Oud Gastel *zie* Puusberg
Heinsensone *zie* Pieter
Heio, broer van burggraaf Witger van
Breda: nr. 929
Heiricus *zie* Hendrik
HEKELGEM; prov. Vlaams-Brabant
–, benedictijnerabdij *zie* Affligem
Hekerna, Hekerne *zie* Ekeren
Hela *zie* Eel
Helbeke *zie* Hellebecq
Heldegundis *zie* Hildegonde
Heldegor *zie* Hugo
Heldenesen *zie* Hildernisse
HELDERGEM; prov. Oost-Vlaanderen; *zie*
Hollebeke
HELEN (*Hellines*); onder Helen-Bos: nr.
893
HELEN-BOS; prov. Vlaams-Brabant; *zie*
Helen
Helwigis *zie* Heilwig
HELFSDIJK (*Helfdic*); prov. Zeeland: nr. 982
Helfteren, Helftren *zie* Halsteren
Helias: nr. 897
Helie *zie* Heile
Helisquinda; zoon *zie* Honolfus
HELLEBECQ (*Hallebeke, Helbeke, Helle-
beke*); prov. Hainaut
–, vrouwe *zie* Beatrix
Hellebreker *zie* Dirk
Hellincsguet (*Hellinosguet*); bij Ekeren:
nrs. 1076-1077
Hellines *zie* Helen
Hellinosguet *zie* Hellincsguet
Hello, broer van Vastraad Scherebaard: nr.
900
HELMOLD
–, auteur van de Slavische kroniek: nr. 912
HELMOND (*Hamont*); prov. Noord-Brabant:
nrs. 1513-1514a
–, lombard *zie* Pieter
–, schout *zie* Jan
–, van *zie* Alard
Helrode *zie* Gelrode
Helsten *zie* Elsten
Helsteren *zie* Halsteren
Heluidis, Heluigis, Helwigis *zie* Heilwig
HEM; onder Ramskapelle; uithof van de
abdij Ten Duinen: nr. 926
Hemelisse *zie* Emelisse
HEMERT (*Hemmerthe*); prov. Gelderland:
nrs. 973, 996
HEMIKSEM (*Haminxem, Hemmexhem*);
prov. Antwerpen: nrs. 915, 1245; hof *zie*
Boneria
–, cisterciënzerabdij St.-Bernardus (op de
Schelde); abt en convent: nrs. 894, 900,
999, 1032, 1051, 1057, 1071-1073, 1076-
1077, 1079, 1084, 1086, 1097, 1102,
1107, 1112, 1117, 1125-1129, 1131,
1140, 1144-1145, 1147, 1149, 1151,
1154, 1159-1160, 1164-1168, 1171, 1174,
1177, 1180-1183, 1187, 1191, 1194,
1206, 1213, 1217-1219, 1221-1222,
1227-1228, 1231, 1235, 1244-1245, 1253,
1258-1260, 1262, 1268, 1271, 1273-1275,
1282, 1286, 1288-1294, 1297, 1299-1301,
1308, 1312-1313, 1315, 1318-1321, 1323,
1326-1328, 1330-1331, 1335, 1338, 1341,
1343-1345, 1347-1349, 1353-1355, 1357,
1359-1363, 1366-1371, 1375, 1379-1380,
1382, 1386-1391, 1393-1398, 1402, 1405,
1407-1408, 1413, 1417, 1419-1421,
1423-1424, 1429-1430, 1454, 1456-1458,
1464-1471, 1473, 1480-1481, 1483-1484,
1490, 1495, 1504, 1506, 1511, 1516,
1521-1522, 1525, 1529-1530, 1532, 1534,
1536, 1538, 1543; abten *zie* Jacob (van
Walem); Raduard; kellenaars: nr. 1112
zie ook Gillis van Lier; Pieter; klooster-
lingen *zie* Arnoud; Daniel van Duisburg;
Godfried van Wouw; Hendrik (van Gas-
tel); prior: nrs. 1180, 1348-1349; uithof
zie Bovendonk; *zie ook* Jan
–, Stovere van *zie* Gillis

- Hemines *zie* Emines
Hemmerthe *zie* Hemert
Hendoue *zie* Eindhoven
Hendrech *zie* Eendracht
HENDRIK (*Hanricus, Hein, Heinrec, Heinrecke, Heinri, Heinric, Heinrick, Heinricus, Heiniic, Heiricus, Hendrick, Henri, Henric, Henrick, Henricus, Henricvs, Heiniic, Henrike, Henris, Hericus, Herri, Heyndrick, Heynric, Heynrick, Heynricus*): nr. 902; zonen *zie* Arnoud; Herman Pensarts; Jan Belard; Martinus; Pieter; Willem
- IV, rooms-koning en (als Hendrik III) keizer: nr. 893
 - V, rooms-koning en (als Hendrik IV) keizer: nr. 894
 - VII (van Luxemburg), rooms-koning: nrs. 1033, 1512-1514a; klerk *zie* Jan van Bon-effe
 - IV, hertog van Limburg: nr. 996
 - I, hertog van Lotharingen en Brabant, zoon van Godfried III: nrs. 922, 924-925, 934-940, 944, 952-953, 955, 957-958, 961, 965, 967-968, 971, 975, 1025, B10-B13, B15-B19, B22-B23, B25, B27; broer *zie* Godfried; dochter *zie* Machteld; echtgenote *zie* Machteld [van Boulogne]; kapelaan *zie* Reinier van Leuven; notarius *zie* Reinier van Hoegaarden; zonen *zie* Godfried; Hendrik II
 - II, hertog van Lotharingen en Brabant, zoon van Hendrik I: nrs. 953, 955, 966, 971, 975, B22 (tot dan als Hendrik, zoon van Hendrik I, of als Hendrik van Leuven), 977, 994-995, 1245 (?); zoon *zie* Hendrik III
 - III, hertog van Lotharingen en Brabant, zoon van Hendrik II: nrs. 987, 1008, 1012; 1245 (?); echtgenote *zie* Aleid; zonen *zie* Godfried, heer van Aarschot en Vierzon; Hendrik IV; Jan I
 - IV, hertog van Lotharingen en Brabant, zoon van Hendrik III en Aleid: nr. 1064 (niet als hertog)
 - , hertog van Brabant: nrs. 1179, 1245
 - I (de Blinde), graaf van Namur: nr. B1
 - II, heer van Breda en Schoten, broer van Godfried I: nrs. 909, 912, 914-915, 917, 919-921, 926, 935, 945-946, 1169, B6-B7 ([burg]graaf [van Mecklenburg]), B8-B11; echtgenote *zie* Christina; oom (?) *zie* Engelbert van Breda en Schoten; zonen *zie* Arnulf van Schoten (in falsum); Engelbert van Schoten; Godfried II; Hendrik; Jacob
 - III, heer van Breda, zoon van Godfried III: nr. 962; clericus *zie* Herman
 - IV, heer van Breda, zoon van Godfried II: nrs. 950, 959 (als proost van Celles), 962, 964, 969 (als deken van de Dom te Utrecht), 1001a-c (als proost van Deventer en deken van de Dom te Utrecht), 1001-1003, 1005, 1007 (als kanunnik van Luik), 1009-1017, 1019-1021, 1026, 1030, 1032, 1037, 1057; echtgenote *zie* Isabella; klerk *zie* Arnoud
 - V, heer van Breda: nrs. 1023, 1026, 1030 (tot dan toe als wettige erfgenaam van Breda), 1048, 1050, 1052-1054, 1057, 1063, 1066-1071, 1076-1086, 1089, 1091, 1095, 1120, 1132-1133, 1211, 1214, 1248, 1371, 1410, 1431; dienaar *zie* Servaas van Steenland; dochter *zie* Isabella, vrouwe van Breda; echtgenote *zie* Sophie Berthout
 - II van Leez, bisschop van Luik: nrs. 906-907, 909-910, B1
 - III, bisschop van Luik: nrs. 1036-1037, 1039-1040, 1044-1047, 1049, 1065, 1079, 1098-1099; hulpbisschop *zie* Pieter, bisschop van Odense
 - , aartsdiaken: nr. 977
 - , burggraaf: nr. 896
 - dou Cellier [burger van Zichem]: nr. 1514a
 - , clericus: nr. 893
 - , lombard: nr. 1514a
 - van Aa, priester, kapelaan: nrs. 1091, 1104
 - Ackere, uten *zie* Jan
 - , zoon van Alard van Ossendrecht: nr. 917
 - , zoon van Aleid van de Molen van Breda: nr. 1354
 - Allardszoon, scriptor van de kanselarij van de graven van Holland: nr. 1172
 - , schout van Almkerk: nr. 1145

Hendrik

- , zoon van Alsteen van den Berg *zie* Hendrik van den Berg
- Amman: nr. 1535
- , broer van Anton: nr. 1064
- , abt van de St.-Michielsabdij te Antwerpen: nrs. 1258, 1261, 1325 (tevens provisor van het begijnhof te Antwerpen)
- , prior van de predikheren te Leuven: nr. 1234
- van den Appelterre, schepen van Aspelare: nr. 1287
- , kapelaan van Arnoud van Leuven *zie* Hendrik van Asse
- , graaf van Arnsberg: nr. 908
- , zoon van Arnulf van Schoten: nr. 961
- , zoon van Ascelinus amman van Brussel: nr. 895
- (van Asse), kapelaan van Arnoud van Leuven: nrs. 1125, 1128
- van Asse, ridder, heer van Buggenhout: nrs. 1122, 1140, 1151, 1154-1155, 1159-1163, 1177
- van Asti, koopman, lombard te Tienen: nr. 1514a
- Auier, schepen van Breda: nrs. 1501, 1517
- van Baarle: nrs. 995, 999, 1015
- Bakveen, schepen van Perk: nr. 1058
- van der Beke, leenman van de hertog van Brabant: nr. 1389; broer *zie* Jan van der Beke
- ter Bendiinssone, schepen van Bergen op Zoom: nr. 1482
- van den Berg, zoon van Alsteen van den Berg, burger van Bergen op Zoom: nrs. 1262, 1310; zoon *zie* Jan
- , heer van Bergen op Zoom: nr. 1392
- Bernage: nr. 1535
- Berthout, ridder: nrs. 995, 999, 1007
- Berthout, heer van Duffel, ridder: nrs. 1076-1077 *zie ook* Hendrik van Duffel
- Berthout, heer, broer van Wouter Berthout: nrs. 1076-1077, 1091
- den Boc: nr. 1345
- van den Bomen: nr. 1535
- Boninck: nr. 1438
- van Borgvliet, schout: nr. 975
- Borse: nr. 1504
- , heer van Boutersem, ridder: nrs. 1080-1082, 1091, 1185, 1249
- van Boxtel, pastoor en rector van Meerle: nr. 1025a
- Braen, schepen van Bergen op Zoom, leenman van de heer van Breda: nrs. 1189, 1192-1194, 1235-1236, 1239, 1243, 1253, 1262, 1294
- , broeder, tempelier van de commanderij van Ter Brake (te Alphen): nr. 1035
- van Brand (van Etten): nr. 1323; zoon *zie* Arnoud
- van Breda *zie* Hendrik I-V, heren van Breda
- van Breda, kanunnik van Luik *zie* Hendrik IV, heer van Breda
- van der Brug: nr. 1530
- Buffel, ridder: nrs. 988, 1001, 1030, 1225, 1295
- van Bunsbeek: nrs. 910-911
- Buse, schepen van Halsteren: nr. 1119
- Buser: nrs. 1320 *zie ook* H. Buser
- van Buten: nrs. 1076-1077
- Castellanus, cantor van het kapittel van O.L.V. te Antwerpen: nr. 1132a
- dou Castial: nr. 1514a
- , zoon van Christina: nr. 1238
- Clericus, koster van Wouw: nr. 1291
- Cole: nr. 1343
- Coriare: nrs. 1192-1194, 1328
- Crawl, burger van Tienen: nr. 1514a
- van Cuijk: nrs. 924-925
- Dibboude: nr. 1217
- van den Dijk: nr. 1323
- , zoon van Dionysius van Vriesdonk: nrs. 1367-1368
- van Dongen, leenman van de abt van Tongerlo: nr. 1232
- (van) der Donk [burger van Lint]: nr. 1514a; zoon *zie* Jan
- van Duffel, ridder, heer van Geel: nrs. 1133, 1163 *zie ook* Hendrik Berthout
- van Duras, burggraaf: nr. 970
- van Duvenee, schepen van Noordland: nr. 1241
- , advocatus van de abdij van Echternach: nr. 913

- van Effen, schepen van Etten: nrs. 1354, 1359
- van den Einde: nrs. 1192-1194
- van Emelenberg, ridder: nr. 892
- van Essen, schepen van Etten: nrs. 1341, 1353, 1387, 1398
- Evergeer (van Breda), schepen van Breda, leenman van de heer van Breda: nrs. 1209, 1247, 1289, 1293, 1296-1297, 1299-1300, 1304, 1308, 1323, 1326, 1330, 1343-1344, 1357, 1370
- Faber, schepen van Perk: nr. 1058
- Folbout, schepen van Perk: nr. 1058
- Frai: nr. 1313
- van Gageldonk: nr. 1343
- van Gastel, broeder, kloosterling van de St.-Bernardsabdij te Hemiksem: nrs. 1348-1349
- van Gelre *zie* Hendrik III, bisschop van Luik
- in Genade: nr. 1308
- van Gilze, heer, broer van Gerard van Ginneken: nr. 1449 *zie ook* Hendrik, pastoor van Gilze
- , heer, pastoor van Gilze: nrs. 1438, 1445 *zie ook* Hendrik van Gilze
- , heer, vicaris van de kerk van Gilze: nrs. 1399-1400
- , zoon van Gobbe, schepen van Bergen op Zoom: nr. 1321
- , zoon van Godfried I: nrs. 896-897
- , zoon van Godfried IV: nr. 999
- , broer van Godfried, pastoor van Stabroek: nr. 1453
- , neef van Godfried, pastoor van Stabroek: nr. 1453
- van Gorp: nr. 1535
- van Grembergen, heer van Moerzeke, ridder: nr. 1345
- Grusere, heer, priester, broer van Gerard Grusere: nr. 1438
- Habraen: nr. 1034
- van Hambroek, leenman van de heer van Breda: nrs. 1130, 1155, 1469
- Haseweur: nr. 1535
- van Haso: nr. 924
- , broeder, kloosterling van de St.-Bernardsabdij te Hemiksem *zie* Hendrik van Gastel
- , zoon van Hendrik II van Breda: nr. 917
- , zoon van Hendrik van den Bomen: nr. 1535
- van Herentals, schout: nr. 975
- , zoon van Herman (Lichte), schepen van de Hoeven van Etten: nrs. 1469, 1516
- , zoon van Herman van Stapelen, schepen van Noordgeest: nr. 1301
- van den Hille: nr. 1283
- , magister, deken van Hilvarenbeek, officiaal van de bisschop van Luik: nrs. 1448-1449a
- Hobbart: nr. 1216
- van den Hoeke, schepen van Bergen op Zoom: nrs. 1213, 1252, 1294, 1321
- van Hoevenen, rector/pastoor van de kerk van Bergen op Zoom; nr. 1452
- , heer, cureit van Hoevenen: nr. 1453
- Homeken [burger van Veghel]: nr. 1514a
- Hont: nr. 1459
- van Hoogstraten *zie* Hendrik Lest
- van Houten, rector/pastoor van de kerk van Bergen op Zoom: nrs. 1502, 1505
- , zoon van Hugelinus: nr. 1146
- , broer van Hugeman van Zevenbergen: nr. 1340
- van Huldenberg, ridder: nr. 935
- van Hulst: nr. 1343
- , broer van Jan, zoon van Elizabeth: nr. 1535
- van Jauche: nr. 910
- de Jonge: nr. 1340
- Kivit: nr. 1535
- Knoupe: nr. 1216
- (de) Lange, leenman van de heer van Breda: nrs. 1186, 1189, 1202-1203, 1343
- , graaf van La Roche, zoon van gravin Machteld: nr. 906; broer *zie* Godfried; echtgenote *zie* Elizabeth; zuster *zie* Beatrix
- de Leeuw, hertog van Saksen en Beieren: nrs. 912, 914, B6-B7
- van Leez *zie* Hendrik II, bisschop van Luik
- Lest [burger] van Hoogstraten: nrs. 1343-1344
- van Leuven *zie* Hendrik II, hertog van Lotharingen en Brabant

Hendrik

- van Leuven, ridder, zoon van Godfried van Leuven: nrs. 1122, 1173; heer van Gaasbeek: nr. 1094; heer van Herstal: nrs. 1091, 1113, 1126, 1151, 1155, 1160, 1177, 1185, 1207, 1230; heer van Breda: nrs. 1113, 1115
- , proost [van het kapittel] van Leuven: nrs. 935, 939, 941, B26-B27
- van Liedekerke: nr. 1541
- , verwant van Lodewijk Berthout: nr. 1019
- van Loen: nr. 1535
- , aartsdiaken van Luik: nr. 932
- , aartsdiaken van Luik, proost van het H.-Kruiskapittel te Luik: nr. 970
- , kanunnik van het H.-Kruiskapittel te Luik: nr. 970
- van Luxemburg *zie* Hendrik VII, rooms-koning
- , deken van het kapittel van O.L.V. te Maastricht: nr. 1049
- Maghroc: nr. 912
- Magerman: nrs. 1480, 1498
- , broeder, zoon van Marcellis pastoor van Oud Gastel, kloosterling van de St.-Bernardsabdij te Hemiksem: nr. 1348
- , echtgenoot van Margriet: nr. 1461
- (van der Mark), zoon van Thomas van der Mark, schepen van Bergen op Zoom, leenman van de heer van Breda: nrs. 1288, 1293-1294, 1301, 1321, 1372
- van Maffe: nr. 906
- , broer van Michiel zoon van Heile van Etten: nr. 1353
- Minnekene: nrs. 1192-1194
- Moustarde, burger van Nijvel: nr. 1514a
- van Mundont, schout van Lier: nr. 1227
- van Nederheem: nr. 954
- , zoon van Nicolaas: nr. 928
- van Nieuwerkerke: nr. 1405a
- , broeder, pastoor van Nispen: nr. 1258
- Nodennay, schepen van Bergen op Zoom: nrs. 1310, 1385, 1411, 1428, 1523
- Noker van Etten: nr. 1454
- , broer van Noker: nrs. 1192-1194
- van Nossegem, broeder, augustijn te Mechelen: nr. 1453
- Noze, magister; kanunnik [van het kapittel van O.L.V. te Antwerpen]: nr. 1013; deken van het kapittel van O.L.V. te Antwerpen: nr. 1132a
- van Oekel: nr. 1330
- One: nr. 1320
- van Oppem, schepen van Aspelare: nr. 1287
- van Ossendrecht, ridder: nrs. 982, 989
- van Ossendrecht: nr. 1088; zoon *zie* Arnoud van Ossendrecht
- Pape: nr. 1535
- *pedagogus*: nr. 908
- van Petersem, pastoor van Oeteren: nr. 1400
- Prepositus: nr. 953
- Priester (van Hinkelenoord): nr. 1411; zoon *zie* Betto
- van Puc [burger van Zittert]: nr. 1514a
- van Putte: nrs. 1420-1421
- van Ramen: nrs. 1076-1077
- Rapart: nr. 1521
- van Revin; lombardenhuis *zie* Namur
- van der Rijt, schout van de heer van Breda: nr. 1354
- de Rode: nr. 1213
- , zoon van Rulin, schepen van Breda: nrs. 1470-1471, 1481, 1491, 1493, 1498, 1504, 1511-1512, 1514a, 1529-1531
- Ruremunde, matricularius van Thorn: nr. 1399
- , hertog van Saksen: nr. 908
- Scenne van Oostmalle: nr. 1437
- Schevel: nr. 1535
- van Schoten *zie* Hendrik II, heer van Breda
- van Schoten Aertssone: nr. 961
- , kapelaan van Steenberg: nr. 1405
- Sterke, schepen van Breda: nrs. 1473, 1480, 1486, 1491; dochter *zie* Heilwig
- , villicus van Sterrebeek: nr. 922
- van Sterrebeek: nr. 1008
- van Surs: nr. 1428
- , graaf van Tecklenburg: nr. 908
- , zoon van Thomas (van der Mark) *zie* Hendrik van der Mark
- , broeder, priester en kanunnik van de O.L.V.-abdij te Tongerlo: nr. 981
- , deken van de Dom te Utrecht: nrs. 962, 964, 969 *zie voorts* Hendrik IV, heer van Breda

- , [abt] van de St.-Paulusabdij te Utrecht: nr. 894
- van den Venne: nrs. 1496a-1497
- van Vilvoorde: nr. 1008
- de Vlider: nr. 1343
- (van) de Voort: nr. 1291
- Vos: nr. 895
- Vos: nr. 999
- van Walbarne [burger van Asse]: nr. 1514a
- van Wale: nr. 1052
- van Wavre [burger van Leuven]: nr. 1514a
- Wibus: nr. 1535
- van Wildert, schepen van Essen: nr. 1362
- van Wilsele: nr. 908
- Wolfert, openbaar notaris: nrs. 1446-1447
- , koster van Wouw: nr. 1238
- , proost van het kapittel van [St.-Victor te] Xanten, kapelaan van paus Innocentius IV, proost van de Dom te Utrecht: nr. 1001a
- , zoon van Zegebert, leenman van de heer van Breda: nr. 1415
- Zeelander: nr. 1535
- van Zichem [burger van Zichem]: nr. 1514a
- van Zondereigen: nr. 1018
- van Zundert: nr. 1343
- Hene, zoon van Jan Scranp [burger van Eindhoven]: nr. 1514a
- HENEGOUWEN *zie* Hainaut
- HENEMAN (*Henemannus*)
- van Attenhoven, ridder: nr. 977
- [burger van Hannut]: nr. 1514a
- Henghersberch *zie* Hongersberg
- Hennekenne *zie* Hannekijn
- Hennekin, lombard te Son: nr. 1514a
- HENNEMAN (*Hennemannus*)
- Sasse, burger van Bergen op Zoom: nr. 1213
- Hennon, zoon van Scotenvailh *of* Scotenvaillus, burger [van Fosse-la-Ville]: nr. 1514a
- Henri, Henric, Henrick, Henricus, Henricvs *zie* Hendrik
- Henricxsem *zie* Heendersem
- Henriic, Henrike *zie* Hendrik
- Henrikesheim *zie* Heendersem
- HENRIPONT (*Heripont*); prov. Hainaut: nr. 1514a
- , lombarden *zie* Courat; Gillis
- , (burgers) van *zie* Jehanin; Stieuenon
- Henris *zie* Hendrik
- Henrixhem, Henrixsem *zie* Heendersem
- Henricus *zie* Hendrik
- HERBERT (*Herbertus*)
- van Drongelen, ridder: nr. 1415
- Herde *zie* Gijsbert
- Herdebrant *zie* Ertbrand
- HERDEREN (*Herdenen*); prov. Limburg (B.): nr. 934
- Here *zie* Gillis
- Herelle *zie* Heerle
- Heremannus *zie* Herman
- Herenbaldegem, Herenbaldeghem *zie* Erem-bodegem
- HERENT; prov. Vlaams-Brabant: nr. 897
- HERENTALS (*Erentals, Heerete Hals*); prov. Antwerpen: nrs. 937-938, 1033, 1256, 1383-1384, 1514a
- , gasthuis: nr. 1453
- , lombard *zie* Gerard Delaporta
- , ziekenhuis: nr. 1453
- , van *zie* Hendrik; Zeger Tinctor
- HERENTHOUT; prov. Antwerpen: nr. 1245, 1383-1384
- Hereswind *zie* Hilzondis
- Hericus *zie* Hendrik
- Herigaudis, priester: nr. 890
- Heriichem *zie* Heendersem
- Herimannus *zie* Herman
- Heripont *zie* Henripont
- HERLAAR (*Herlaer, Herlar*); te Sint-Michielsgestel
- , heer *zie* Dirk
- , van *zie* Dirk; Willem
- Herlechem; ligging onzeker (mogelijk Ellikom, Erlecom of Erlikem): nr. 893
- HERMAN (*Harman, Harmannus, Heremannus, Herimannus, Hermann, Hermannus, Hermanus*); nr. 909; zonen *zie* Basilius; Boudewijn; Hendrik; Herman; Theobald; Willem; Zirik
- , broeder, tempelier: nrs. 979-980
- , clericus: nr. 974

Herman

- van de Akker: nrs. 1192-1194
- , abt van [de St.-Michielsabdij te] Antwerpen: nr. 964
- , zoon van Arnoud: nrs. 1192-1194
- van Bergen op Zoom; zoon *zie* Herman
- , zoon van Bertha: nr. 890
- van Cuijk: nr. 908
- van den Dijk, cijnsman van de heer van Breda: nr. 1177
- van Elsloo: nr. 934; broer *zie* Arnoud van Elsloo
- , abt van Floreffe: nr. B9
- Gaye, schepen van Noordland: nr. 1241
- , zoon van Gerard (van Gastel): nrs. 1419, 1424; schepen van Oud Gastel: nrs. 1192-1194, 1290, 1294, 1299; broer *zie* Gerard van der Meer
- , zoon van Godfried van Bergen: nrs. 1406, 1463, 1477, 1540
- , clericus van Hendrik III van Breda: nr. 974
- , zoon van Herman (van Bergen op Zoom), schepen van Bergen op Zoom: nrs. 1259, 1294, 1321, 1379, 1428, 1482
- Lichte: nr. 1398; zoon *zie* Hendrik
- , broer van Marcellis pastoor van Oud Gastel: nr. 1349
- Noker (van Sprundel): nrs. 1218, 1398
- , schepen van Oud Gastel *zie* Herman, zoon van Gerard
- Ouerbergh, schepen van Halsteren: nr. 1119
- Pensarts Hendrikszoon, schepen van Bergen op Zoom: nr. 1461
- van Stapelen; zoon *zie* Hendrik
- van Steenberghe: nr. 1416; zoon *zie* Boudevijn
- , zoon van Thomas van der Mark: nr. 1293
- , abt van de O.L.V.-abdij te Tongerlo: nrs. 932-933
- (*of* Hartman), prior van de O.L.V.-abdij te Tongerlo: nr. 913
- , proost van St.-Jan te Utrecht: nr. 894
- de Valkenier: nr. 1280
- , zoon van Vos: nr. 1386
- Wale: nrs. 1192-1194
- Wandelart, zoon van Marcellis pastoor van Oud Gastel: nr. 1348
- de Wisselaar: nr. 1482
- van Worden: nr. 1273
- , zoon van Ymma (van Roosendaal), cijnsman van de heer van Breda: nrs. 1177, 1192-1194, 1355
- van den Zande: nr. 1535
- Hermannus *zie* Herman
- Hermans (*Hermani*) *zie* Gillis
- Hermans sloete; te Gastel: nr. 1419
- Hermelengen *zie* Humelgem
- Hermlich, van *zie* Arnoud
- HERPEN (*Herpines*); prov. Noord-Brabant
- , van *zie* Albert
- Herri *zie* Hendrik
- Hers, van *zie* Willem
- HERSELT (*Haersele, Harsel, Harsele, Harselo*); prov. Antwerpen: nrs. 1383-1384, 1460, 1503; *zie ook* Kaaibeek
- , heer: nrs. 1269, 1503 *zie ook* Gerard van Wezemaal
- , van *zie* Arnoud
- Herso van Leuven (*Louaniensis*): nr. 897
- HERSTAL (*Harstal, Harstala, Harstalla, Harstalle, Hartal*); prov. Liège: nr. 1113
- , heer *zie* Hendrik van Leuven
- Hert *zie* Gerard
- Hertel *zie* Jan de Bertel
- 'S-HERTOGENBOSCH (*Boileduch, Bosche, Boscum, Buscho, Buscoducis, Buscum, Silvamducis*); prov. Noord-Brabant: nrs. 937-938, 972, 1033, 1269, 1513-1514a
- , lombarden *zie* Gerard; Nicolaas van Asti
- , van (*de Buscho, de Busco, van den Bosche*) *zie* Arnoud Rover; Makarius
- Hertoginnedal, abdij *zie* Oudergem
- HERZELE; prov. Oost-Vlaanderen: nr. 1514a
- , heer *zie* Wouter
- Hesbenne *zie* Heesbeen
- Hesen, van der *zie* Nicolaas
- Hesewich *zie* Heeswijk
- Hespeloe
- , St.-Mariakerk: nr. 1180; priester: nr. 1180
- HESSEL
- van der Creke: nr. 1523
- HESSELAKE (*Hasselake*); beek te Oud en Nieuw Gastel: nrs. 1396, 1538

- , van *zie* Godfried
Hessen *zie* Essen
HESUINDE (*Hesuindis*); zoon *zie* Jan
Heten; niet gelocaliseerde plaats in de
omgeving van Antwerpen: nr. 915
HEULMEER (*Hoelmere, Huelmere*); meer
tussen Hoeven en Sprundel: nrs. 1396,
1538; *zie ook* Overste Heulmeer
Heuerla *zie* Heverlee
Heurne *zie* Horn
Heusche Bollaert, Heusse Bollart *zie* Hoe-
sche Bollaard
HEUSDEN (*Hoedene*); prov. Noord-Brabant
–, van *zie* Robert
HEUSDENHOUT (*Hoeshenhout, Hosenhout,*
Hosenholt, Hosenhoudt, Hosenhovt, Hu-
senhout); te Ginneken en Bavel: nrs.
1438, 1500
–, van *zie* Matheus; Wouter
HEVERLEE (*Euerla, Everla, Hauerech, Hau-*
erla, Heuerla, Heverla); prov. Vlaams-
Brabant: nrs. 896-899, 903, 908, 916;
premonstratenzerabdij *zie* Park
–, van *zie* Gozewijn
Hevredinge *zie* Everdingen
Heya *zie* Heys
Heycolfus *zie* Heicolf
Heyden, Ter *zie* Terheijden
Heyle *zie* Heile
Heyleuigis, Heylewigis, Heylwigis, Heyl-
wy *zie* Heilwig
Heymericus; zoon *zie* Dirk
Heyncort *zie* Incourt
Heyndrick, Heynric, Heynrick, Heynricus
zie Hendrik
Heys (*Heya*) *zie* Anselm
Hierlogne van Chimay *zie* Gobiers
Hiernol, Hiernoul *zie* Arnoud
HILDE (*Hylde*); zonen *zie* Dirk; Gobbe
Hildeberga *zie* Huldenberg
HILDEGARDE (*Hyldegardis*); dienaars van
Marcelis pastoor van Oud Gastel: nrs.
1348-1349
HILDEGONDE (*Heldegundis, Hildegundis,*
Hildegunde, Hildegundis, Hildegundis)
–, vrouwe, abdis van de abdij van Thorn:
nrs. 968, 973, 978, 981, 983, 993-996,
1038-1040, 1044-1047, 1049, 1146
HILDERNISSE (*Heldenesen, Hildenesem, Hil-*
denesen, Hildenesen in Taxandria, Hyl-
dernisse); verdronken, in Woensdrecht:
nrs. 893, 970, 999
–, kerk: nr. 1363; pastoor *zie* Jan
Hildesware *zie* Hildeware
Hildeswind *zie* Hilzondis
HILDEWARE (*Hildesware, Hildewara*): nr.
1438; *zie* Arnulf
Hildewaren Elsen; weiland te Breda: nr.
1536
Hilgondis *zie* Hilzondis
Hille, van den *zie* Hendrik
Hillinus: nr. 890
–, zoon van Gijsbert: nr. 890
–, cantor [van de abdij van Echternach]: nr.
933
Hilsewijd, Hilsonde, Hilsondis, Hilsumdis,
Hilsundis *zie* Hilzondis
HILVARENBEEK (*Beeke, Beke, Benke*); prov.
Noord-Brabant: nrs. 1348, 1438; *zie ook*
Beek
–, kapittel: nr. 1507; deken: nrs. 1065,
1098-1099, 1454, 1528 *zie ook* Dirk;
Godfried; Hendrik; Jacob; Thomas;
kanunnik *zie* Nicolaas
–, scholaster *zie* Daniel
HILZONDIS (*Hereswind, Hildeswind, Hil-*
gondis, Hilsewijd, Hilsonde, Hilsondis,
Hilsumdis, Hilsundis, Hilzumdis, Hil-
zunde, Hilzundis), gravin van Strijen: nr.
892; burggraaf *zie* Gerard van Zundert;
dochter *zie* Benedicta; echtgenoot *zie*
Ansfried
Hinau *zie* Hainaut
Hinchlinghe, Hinceline *zie* Hinkele
HINGENE (*Hinghene*); prov. Antwerpen: nr.
1245; *zie ook* Eyckenbrouc; Hingene-
brouc; Rupenbrouc
Hingenebrouc; moeras bij Hingene: nr.
1245
Hinglem (= Hinkele?): nr. 1001
HINKELE (*Hinchlinghe, Hinceline, Hinkelen,*
Hinkeline, Hinthecline, Hynckele); voor-
malige waterloop in het Verdronken land
van Zuid-Beveland: nrs. 928, 1048, 1114,
1432-1433, 1518-1518a, 1539 *zie ook*
Hinglem; Zekeling

Hinkelenoord

- HINKELENOORD (*Inclinoert, Inclinort*); voormalige plaats in het Verdrongen land van Zuid-Beveland
–, van *zie* Hendrik Priester
Hinkeline *zie* Hinkele
Hinnau *zie* Hainaut
Hinthecline *zie* Hinkele
Hobbart *zie* Hendrik
Hobeen *zie* Willem
Hobert *zie* Hubert
Hoboeme, Hoboina *zie* Hoogboom
HOBOKEN; prov. Antwerpen: nr. 1245
–, van *zie* Jan
Hoboma, Hobome, Hobonia *zie* Hoogboom
Hockansele *zie* Nederokkerzeel
Hoebraken, van *zie* Willem
Hoehscote *zie* Kapellen
Hoehvliete *zie* Hoogvliet
Hoedonck *lees* Boedonck *zie* Boeiink
Hoefsche van Overdrage, de *zie* Pieter
Hoefstoc; bij Voshol: nr. 1202
HOEGAARDEN (*Hugardis*); prov. Vlaams-Brabant
–, van *zie* Reinier
Hoegenschoot *zie* Kapellen
Hoegesten Halterberge *zie* Hoogste Halderberg
Hoeghenhus, van den *zie* van den Hogenhuis
Hoeghesten Halterberch, Hoeghesten Halterberge, Hoeghesten Halterberghe *zie* Hoogste Halderberg
Hoegvliete, Hoegvliete *zie* Hoogvliet
HOEI (*Hue, Hui*), graafschap; prov. Liège
–, graaf *zie* Ansfried
HOEKE (*Angulus, Angvlus, Hoeke, Hoke*); te Bergen op Zoom: nr. 1213
–, van den *zie* Hendrik
HOEKSE WAARD; prov. Zuid-Holland; *zie* Strijen; Wede; Wioldrecht
Hoelmere *zie* Heulmeer
Hoelten *zie* Hulten
Hoem (*Heem*) *zie* Arnoud
Hoemaerleede, Hoemairleede *zie* Lede
Hoenbroec *zie* Hambroek
Hoern *zie* Horn
Hoesche Bollaard (*Heusche Bollaert, Heusse Bollart, Hoessche Bollaert, Hoi-*
sche Bollaert, Hoochsche Bollaert) *zie* Willem
Hoeshout *zie* Heusdenhout
Hoessche Bollaert *zie* Hoesche Bollaard
Hoesterhout *zie* Oosterhout
Hoestraten *zie* Hoogstraten
Hoeuele, van *zie* Jan
HOEVEN (*Hoeve, In den Hoeven, Hoeses, Hoevis, Houven*); prov. Noord-Brabant: nrs. 1125, 1128, 1177, 1218, 1274, 1290, 1294, 1297, 1321, 1355, 1370, 1375, 1378, 1382, 1396, 1469, 1528, 1538; *zie ook* Balrouw; Bovendonk; Halderberg; Hoeven van Etten; Hoogste Halderberg; Wolperberg
HOEVEN VAN ETTEN (HOEVEN BINNEN ETTEN) (*Etthen in die Hoven, Hoevis, ten Houven binnen Etthenen, Hovis de Etten*): nrs. 1469, 1508; *zie ook* Attelake
–, schepenen: nrs. 1388, 1407, 1450, 1469, 1516
HOEVENEN (*Houis, Huven*); prov. Antwerpen
–, cureit *zie* Hendrik
–, van *zie* Hendrik
Hoeses *zie* Hoeven
HOEZE (*Honsa, Honse, Huns*); te Aalst: nr. 890
HOGENHUIS, VAN DEN (*de Alta Domo, van den Hoeghenhus*) *zie* Arnoud; Willem
HOGENSCHOOT, SINT-JAKOB TE *zie* Kapellen
Hogescoeten, Hogenscote, Hogescote *zie* Kapellen
Hoghe Alderberghe *zie* Hoogste Halderberg
Hoghebome *zie* Hoogboom
Hoghenhuysse, de Stalle van den *zie* Wouter
Hogescote *zie* Kapellen
Hoghestenhalterberghe *zie* Hoogste Halderberg
Hoirn *zie* Horn
Hoische Bollaert *zie* Hoesche Bollaard
Hoke *zie* Hoeke
HOKSEM (*Hoxen*); prov. Vlaams-Brabant
–, deken: nr. 998
Holdeberge, Holdebieges *zie* Huldenberg
Holebeke *zie* Hollebeke
Holengen *zie* Oelegem
HOLLEBEKE (*Holebeke*); te Heldergerm

- , van *zie* Jan
 HOLME (*Holma, Olme*); beek tussen Ekeren en Merksem: nrs. 987, 1013
 Holong, de *zie* Simon
 HOLLAND (*Hollande, Hollandia, Hollandria, Hollant*); graafschap: nrs. 900, 1022, 1067-1069, 1173, 1225, 1245, 1283, 1515, 1539
 –, graven: nrs. 901, 924, 988, 1091, 1114, 1135, 1225, 1434 *zie ook* Dirk VI-VII; Floris III-V; Jan I; Willem I-III; leenmannen: nr. 988; registerklerk *zie* Arnoud; rentmeester van Zeeland *zie* Pieter van Leiden; scriptor van de kanselarij *zie* Hendrik Allardszoon
 –, ruwaard *zie* Floris
 HOLLANDER (*Hollandre*) *zie* Willem
 HOLLANDS DIEP *zie* Botervleete
 Holten *zie* Hulten
 Holthem *zie* Houtem
 HOMBEEK; prov. Antwerpen
 –, premonstratenzerabdij Leliëndaal [O.L.V.]: nr. 999
 Homeken *begrijp* Omeken *zie* Oem; *zie ook* Hendrik
 Honcsdreecht, Honsdreecht *zie* Woensdrecht
 Hondenake *zie* Oudenaken
 Hondt *zie* Honte
 Hone *zie* Jan
 HONGERSBERG (*Honghersberche, Henghersberch*); bij Oosterhout: nr. 1188
 Honolfus: nr. 890
 –, zoon van Helisquinda: nr. 890
 HONORIUS (*Honorivs*)
 – IV, paus: nrs. 1233, 1245
 Hons, de *zie* Jacob
 Honsa, Honse *zie* Hoeze
 Hont *zie* Hendrik
 HONTE (*Hondt, Hont, Honte, Honten, Hontere, Honthe*); water, later deel van de Westerschelde: nrs. 1114, 1135, 1283, 1295, 1432-1433, 1518-1518a, 1523, 1539, B5
 HONTEMUDEN (*Hontmuden, Huntmuden*); monding van de Honte in de Schelde bij Ossendrecht: nrs. 905, 915, 991, B5
 Honten *zie* Honte
 HONTENISSE (*Hontenesse, Huntenisse*); verdronken land ten oosten van Kloosterzande: nrs. 926, 982, 989; *zie ook* Elve; terra Olardi; Vagenmet; Zandoord
 Hontere, Honthe *zie* Honte
 Honthen *lees* Houthen *zie* Houten
 Hontmuden *zie* Hontemuden
 Hontshocht (*Hontshoect, Hontshogt, Onshogt*)
 –, van *zie* Gillis
 Hoochsche Bollaert *zie* Hoesche Bollaard
 Hoochstraeten, Hoochstraten *zie* Hoogstraten
 Hoodonc; uithof en bos te Zoersel: nr. 1245
 HOOGBOOM (*Hoboma, Hobome, Hoboeme, Hoboina, Hobonia, Hoghebome*); te Ekeren
 –, van *zie* Godfried; Jan
 HOOGELOON (*Loen*); prov. Noord-Brabant: nr. 1383-1384
 Hoogescote *zie* Kapellen
 HOOGSTE HALDERBERG (*Hoegesten Halterberge, Hoeghesten Halterberch, Hoeghesten Halterberge, Hoeghesten Halterberghe, Hoghe Alderberghe, Hoghesten halterberghe*); te Hoeven: nrs. 900, 1193-1194, 1201
 HOOGSTRAAT (*Alta Plathea*); te Bergen op Zoom: nr. 1385
 HOOGSTRATEN (*Estrata, Hoestraten, Hoochstraeten, Hoochstraten, Hostraten, Hostrathen*); prov. Antwerpen: nrs. 937-938, 1033, 1343-1344, 1514a; *zie ook* Gelmel
 –, heer: nr. 1025a
 –, lombard *zie* Nicolaas de Batardu [?]
 –, van *zie* Hendrik Lest; Sebastiaan
 HOOGVLIET (*Hoechvliete, Hoegvliete, Hoegvlite*); prov. Zuid-Holland
 –, van *zie* Pieter
 HOOIDONK; onder Nuenen; klooster: nr. 1507
 HORN (*Heurne, Hoern, Hoirn, Horne*); prov. Limburg
 –, heer *zie* Willem
 –, van *zie* Dirk; Willem
 Horst, graaf *zie* Bernard
 Horteputte; te Huijbergen: nr. 1214

Hosenhout

- Hosenhout, Hosenholt, Hosenhoudt, Hosenhovt *zie* Heusdenhout
- Hossendrech, Hossendrecht *zie* Ossendrecht
- Hosterhout *zie* Oosterhout
- Hostia *zie* Ostia
- Hostraten, Hostrathen *zie* Hoogstraten
- HOUDENG (*Houden*); prov. Hainaut
- , van *zie* Nicolaas
- Houdenake *zie* Oudenaken
- Houe; zoon *zie* Willem
- Houerhockensele *zie* Steenokkerzeel
- Houis *zie* Hoevenen
- HOUT, 'T (*Den Houte*); te Princenhage: nr. 1524
- Houtackere, van den *zie* Mathias
- Houte, Den *zie* 't Hout
- HOUTE, VAN DEN (*de Houte, de Hovte, uiten Houte, uten Houte, vten Houte, Vtenhoute*) *zie* Arnoud; Jan; Rulin; Wouter; *zie ook* 't Hout
- HOUTEL (*Halterla, Halterle*); te Rijkevoersel: nrs. 905, 915
- HOUTEM (*Holthem*); onder Sint-Margriete-Houtem
- , van *zie* Richzo; Wouter
- HOUTEM (*Hautem*); prov. Vlaams-Brabant, bij Vilvoorde
- , van *zie* Beatrix
- HOUTEM; prov. West-Vlaanderen; *zie* Voormoer
- Houten (*Honthen* [!], *Houthen*), van *zie* Hendrik
- Houven *zie* Hoeven
- Houven binnen Etthenen *zie* Hoeven van Etten
- Hovdenake *zie* Oudenaken
- Hove; akker onder Boeimeer te Princenhage: nr. 1467
- Hovis de Etten *zie* Hoeven van Etten
- Hovte *zie* Houte
- Hoxen *zie* Hoksem
- Hubach *zie* Ubach
- HUBALD (*Hubaldus, Hvbaldus, Ubaldus*)
- , bisschop van Ostia: nrs. 915, 916 (*Aubaldus* [!])
- , kardinaal-priester van de titelkerk van het Heilig Kruis te Jeruzalem: nr. 899 (*Ijbal-dus* [!])
- , kardinaal-priester van de titelkerk van St.-Jan en St.-Paulus: nr. 903 (*Thibaldus* [!])
- HUBEAUMONT (*Hubalmont*); te Arquennes: nr. 902
- Huberg, Hubergen, Hubergha, Huberghen *zie* Huijbergen
- HUBERMONT (*Hubeermont*); prov. Luxembourg: nrs. 1491, 1541
- , heer *zie* Zeger van Liedekerke
- HUBERT (*Hobert, Hubertus, Hucbertus, Hybertus, Ubert*); nr. 939
- van Asti, lombard te Eindhoven: nr. 1514a
- , broeder van het H.-Kruiskapittel te Luik: nr. 893
- , deken van St.-Lambertus te Luik: nrs. 907, 910
- van Everdingen, ridder: nr. 1285
- [burger van Mechelen]: nr. 1514a
- , abt van de O.L.V.-abdij te Tongerlo: nrs. 909-911
- Hue *zie* Hoei
- Huelmere *zie* Heulmeer
- Huene; rivier, waarschijnlijk in de prov. Oost-Vlaanderen: nr. 1270
- Huesman *zie* Huusman
- Hugardis *zie* Hoegaarden
- Huge *zie* Hugo
- HUGELINUS; zoon *zie* Hendrik
- HUGEMAN (*Hugemannus, Hugheman, Hughemannus, Hughomannus, Hugomannus*); zoon *zie* Willem
- van Zevenbergen: nr. 1340; broers *zie* Adam; Boudewijn; Gerard; Hendrik; Jan; Pieter; Willem; zusters *zie* Elizabeth; Hadewig
- HUGO (*Huge, Hughe, Hvghe*) *zie* Willem; zoon *zie* Jan
- III, bisschop van Luik: nrs. 1399, 1401
- , deken van het kapittel van O.L.V. te Antwerpen: nr. 905
- , kardinaal-priester en pauselijk vicekanselier: nrs. 902-904
- Bechaen: nr. 991
- Bornecolve: nrs. 987, 991
- , zoon van Celemannus: nr. 1355
- van Celles, magister: nrs. 977, 1002
- Chater: nr. 951

- van Ekeren: nr. 1064; zoon *zie* Arnoud
- zoon van Gillis: nr. 1419
- (de) Grote; zoon *zie* Willem
- Heldegor: nr. 987
- Kempe (van Valkenisse), zoon van Anton van Valkenisse: nr. 1135
- van Knokke, magister, kanunnik van het kapittel van O.L.V. te Antwerpen: nr. 1136
- van Kruiningen, ridder: nrs. 1107, 1163
- Lac of Lat: nrs. 1064, 1186
- Lauwart, zoon van Domlin: nr. 951
- van Leemputten: nr. 1438
- van Mallant, ridder: nrs. 1422, 1427
- Malout: nr. 1487
- van Mertersem, priester: nr. 1438
- van de Moer, broeder van de predikheren te Zierikzee: nr. 1234
- , magister, kanunnik van Nijvel: nr. 1003
- Noze, heer: nrs. 987, 991, 1008; broers *zie* Dirk; Willem Noze
- Pauper: nr. 902
- , kardinaal-priester van Sabina: nr. 1006
- Schader: nr. 928
- Suotheman: nr. 928
- Tuckelant: nrs. 987, 991
- , zoon van Vincent Nanne: nr. 1517
- van den Vliet: nr. 991; broer *zie* Mathias
- van Voorne: nr. 928
- van Weel: nr. 1088
- Hugomannus *zie* Hugeman
- Hui *zie* Hoei
- HUIJBERGEN (*Huberg, Hubergen, Hubergha, Huberghen, Huïbergen, Huyberg, Huyberge, Huybergen, Huyberghe*); prov. Noord-Brabant: nrs. 909-911, 1053, 1124, 1175-1176, 1179, 1214, 1392-1411; *zie ook* Horteputte
- , kapel: nrs. 1175-1176
- , St.-Marie; kerk en kerkfabriek: nrs. 1150, 1180
- , Wilhelmiënklooster; prior en broeders/convent: nrs. 1175-1176, 1214-1215, 1332-1333, 1348, 1385, 1392, 1411, 1453
- HULDENBERG (*Hildeberga, Holdeberge, Holdeberges, Huldeberg*); prov. Vlaams-Brabant: nrs. 908, 916
- , van *zie* Adam; Gerard; Hendrik
- HULSDONK (*Hulsdonc, Hulsdonck, Hulsdunc*); te Roosendaal, soms identiek met de parochie: nrs. 1065, 1087, 1189, 1192, 1415 *zie ook* Roosendaal
- , van *zie* Nicolaas
- HULSDONK (*Hulsdonc, Hulsdonck*); te Zundert: nr. 1195
- Hulset, van *zie* Daniel
- HULST (en HULSTERAMBACHT); prov. Zeeland
- , schepenen: nrs. 986, 989
- , schout *zie* Wolfert, heer/ridder van de Maalstede
- , van *zie* Hendrik
- HULTEN (*Hoelten, Holten*); te Gilze: nr. 1334
- HUMELGEM (*Heimelengen, Hermelengen, Humelemgem, Humelemghem, Humelengem, Humelgeem, Humelghem, Humlengen, Humlenghem, Mulengem, Unlenghen, Vummelgeem*); prov. Vlaams-Brabant: nrs. 896-897, 899, 903, 908, 916, 1245
- Hunefes *zie* Boneffe
- Hunsa *zie* Hoeze
- Huntemuden *zie* Hontemuden
- Huntenisse *zie* Hontenisse
- Huoltena; waterloop in het graafschap Teisterbant: nr. 890
- Huotelbaldus: nr. 890
- Huseman *zie* Huusman
- Husenhout *zie* Heusdenhout
- Huusman (*Huesman, Huseman*) *zie* Mathias
- Huven *zie* Hoevenen
- Huyberg, Huyberge, Huybergen, Huyberghe *zie* Huijbergen
- Hvbaldus *zie* Hubald
- Hvghe *zie* Hugo
- Hylair *zie* Heilaar
- Hylde *zie* Hilde
- Hyldegardis *zie* Hildegarde
- Hyldernisse *zie* Hildernisse
- Hyle van Schoten *zie* Arnoud
- Hynckele *zie* Hinkele
- Hynau, Hynnau *zie* Hainaut
- Hyscha *zie* Overijse

I.

I

I.

–, dapifer: nr. 892
–, prior van de St.-Michielsabdij te Antwerpen: nr. 950
– van Tongerlo, abt [van de O.L.V.-abdij te Tongerlo]: nr. 984 *zie ook* Jan, abt van de O.L.V.-abdij te Tongerlo
Iabriensis *lees* Sabinensis *zie* Sabina
Iacia *zie* Jauche
Iacob, Iacobus, Iacop *zie* Jacob
Iampenoës, Iamponoës *zie* Champenois
Ian, Ianne *zie* Jan
Iatrebache *zie* Itterbeek
IBBRUGGE (*dlbbrugge, dlbrugge*); brug over de rivier de Mark ten noorden van Minderhout: nr. 991
Icle *zie* Ikkel
IDA (*Ide, Yda*): nrs. 890, 897, 1339
–, dochter van magister Arnoud: nr. 1296; echtgenoot *zie* Gerard van Hambroek
–, zuster van Dirk (de) Bonte en Machteld Bonten, moeder van Machteld: nr. 1486
–, ver, echtgenote van Gijsbert van der Donk: nr. 1304; zoon *zie* Willem van der Donk
– Loys, Loyens weduwe: nrs. 1413, 1470
– van Waldeck, kloosterlinge van de abdij van Thorn: nrs. 1446-1447
IDDERGEM (*Idrengoham*); prov. Oost-Vlaanderen: nr. 890
IDEGEM (*Ydenghem, Ydinghem*); prov. Oost-Vlaanderen: nr. 1339
Idrengoham *zie* Iddergem
Idslof: nr. 928
Iehan *zie* Jan
Iehane *zie* Johanna
Iehans *zie* Jan
IEMPOLDER (*Iempolre*); voormalige polder in het Verdrongen land van Zuid-Beveland: nr. 1001
Igmarius *zie* Imarus
Ihan *zie* Jan
Iimma *zie* Ymma
IJbaldus *lees* Ubaldus *zie* Hubald
IJPELAAR (*Ipelaer, Ypenlaer*); te Ginneken en Bavel: nrs. 1198, 1399

IJSBRAND (*Ysebrandus*)

– Spijker: nr. 1357

IJSE (*Ijscha, Ysga*) *zie* Overijse

IJZENDIJKKE (*Ysendyke*); prov. Zeeland

–, schout *zie* Willem

IJZER (*Ysara, Ysera*); rivier in België: nr. 926

IKKEL (*Icle, Ycle, Ykel*); te Grobbendonk

–, van *zie* Gerard; Jan; Wouter

IMARUS (*Igmarius*)

–, bisschop van Tusculum: nrs. 898, 902-904

Imma *zie* Ymma

Impegate, van *zie* Gelijn

Inclinoert, Inclinort *zie* Hinkelenoord

INCOURT (*Aioncourt, Heyncort*); prov.

Waals-Brabant: nr. 1514a

–, lombard *zie* Willem van Asti

–, van *zie* Boudewijn; Willem

Ingelbertus *zie* Engelbert

Ingelberus Scarpo: nr. 897

INGELRAM (*Ingerrannus*)

– II (van Créquy) [van Lille], bisschop van Cambrai: nrs. 1158, 1208

Inghel *zie* Gillis

Inghelbertus *zie* Engelbert

Inghelsche, de *zie* Jan

Inhouen, Inhoven *zie* Eindhoven

INNOCENTIUS

– II, paus: nrs. 898, 904

– III, paus: nrs. 921, 926, 942

– IV, paus: nrs. 998, 1001a-c, 1006-1007; kapelaan *zie* Hendrik, proost van het kapittel te Xanten

Insula *zie* Lille

Ioanes, Ioannes *zie* Jan

Iocho *zie* Jocha

Ioerdaen *zie* Jordaan

Iohan *zie* Jan

Iohanna *zie* Johanna

Iohanne *zie* Jan

Iohannekinne *zie* Johanna

Iohannes, Iohans *zie* Jan

Iordaen, Iordanus *zie* Jordaan

Ionghe *zie* Jonge

Iota *zie* Jutta

Iotha *lees* Iocho *zie* Jocha

Ipelaer *zie* Ijpelaar

Ippingohaim *zie* Epepegem

ISAAC (*Isac, Ysaac, Ysac*) *zie* Jacob

ISABELLA (*Isebele, Isebenle, Isenbele, Ysa-
baus, Ysabayus, Ysabeas, Ysabel, Ysa-
bele, Ysabella, Ysabiaul, Ysenbeel, Ysen-
bele, Ysenbella, Yzabeal, Yzabella,
Yzenbele*)

–, vrouwe van Breda (= *Elizabeth*): nrs.
1016, 1023; 1034; echtgenoten *zie* Hen-
drik IV, heer van Breda; Pieter van Mar-
bais

–, vrouwe van Breda en Rilland (= *Eliza-
beth, G.*), dochter van Hendrik V, heer
van Breda: nrs. 1090-1092, 1094, 1097,
1102-1107, 1111, 1114, 1116, 1123,
1125-1131, 1132a, 1136-1142, 1144,
1146-1168, 1171-1172, 1174-1179, 1181-
1184, 1186-1191, 1195-1201, 1203-1208,
1210, 1214, 1218, 1245, 1254-1255,
1278, 1288-1289, 1294, 1297, 1324,
1342, 1509; cijnsman *zie* Zeger van Beli-
ven; echtgenoot *zie* Arnoud van Leuven
–, dochter van Raas II van Gavere: nr. 1541
–, vrouwe van Rilland *zie* Isabella, vrouwe
van Breda

Isac *zie* Isaac

Isebele, Isebenle *zie* Isabella

Iseken *zie* Yseken

Isenbele *zie* Isabella

ISENBURG (*Isenbruch, Isenbrvch, Ysen-
bruch*); Rheinland-Pfalz, Duitsland

–, van *zie* Engelbert

ISENTRUDE (*Ysentrudis*)

– van Alphen: nr. 1058; echtgenote *zie*
Godfried van Wezemaal

Is[il']a *zie* Lille

ITALIË: nr. 1514a

ITEGEM (*Ytemghien*); prov. Antwerpen: nr.
1514a

–, lombard *zie* Steven

Itere *zie* Opitter

ITTERBEEK (*Iatrebache*); prov. Vlaams-Bra-
bant: nr. 890

Ittere *zie* Opitter

Iudita, Iudith *zie* Judith

Iulius *zie* Julius

Iute, Iutta *zie* Jutta

Iuanus *zie* Ywein

Iudeus *zie* de Jode

Ivanus *zie* Ywein

IVO (*Iwo*), baljuw van Gent: nr. 985

Iwainus, Iwanus *zie* Ywein

IZEGEM (*Ysenghien*); prov. West-Vlaande-
ren

–, van *zie* Rutger

J

J., cantor van het kapittel van [St.-Rombout
te] Mechelen: nr. 1086

Jacemin *zie* Jacomin

JACOB (*Iacobus, Iacop, Jake*); zoon *zie*
Wolfert

–, rechter: nr. 1387

–, heer: nr. 1522

– zoon van Albert: nr. 1535

– van Antwerpen, heer, priester en persoon
van de kerk van Schoten: nr. 1014

–, prior van de predikheren te Antwerpen:
nr. 999

– de Batouce, muntmeester te Cambrai: nr.
1514a

– Carpentarius: nr. 1438

– Cesar: nr. 1218

– van den Dijk, schepen van Woensdrecht:
nr. 1318

– van Emelenberg: nr. 1438

– Faber, schepen van Liedekerke: nr. 1305

–, zoon van Gillis van Westberg: nr. 1382

–, pastoor van Gilze *zie* Jacob, deken van
Hilvarenbeek

–, broeder, abt van de St.-Bernardsabdij te
Hemiksem: nrs. 1319, 1345, 1361, 1402
zie ook Jacob van Walem

–, zoon van Hendrik II van Breda: nr. 917

–, heer, deken van Hilvarenbeek, pastoor
van Gilze en Mertersem: nrs. 1177, 1348,
1363, 1381, 1399-1400, 1402, 1410,
1438, 1444-1445, 1447-1449a, 1474

– Isaac, schepen van Breda: nrs. 1343-1344,
1354, 1423, 1464-1468, 1483-1484, 1495,
1497, 1501, 1511-1512, 1514a, 1517,
1534

–, zoon van Jan de Bie: nr. 1438

–, zoon van Jan Rode: nr. 1469

– van Kromwiel: nr. 1242

Jacob

- Mackelmanszoon: nr. 1419
- , zoon van Margaretha *zie* Jacob Pottenbakker
- [burger van Mechelen]: nr. 1514a
- , pastoor van Mertersem *zie* Jacob, deken van Hilvarenbeek
- Pottenbakker, burger van Bergen op Zoom, zoon van Margaretha: nr. 1273
- van Pumbeke: nr. 962
- Rubben: nr. 1437
- , pastoor van Schoten: nr. 1204
- Smeedssone: nr. 1281
- die Smet: nr. 1281
- , klerk van Sophie Berthout van Mechelen *zie* Jacob van Wouw
- Spaen: nr. 1428
- , bisschop van Sutri: nr. 1358
- , zoon van Thomas: nr. 1232
- , zoon van Thomas, schepen van Bergen op Zoom: nr. 1385
- , zoon van Thomas van der Mark: nr. 1293
- , zoon van Thomas van Wouw: nr. 1386; schepen van Wouw: nr. 1457
- van Tiggelt: nr. 1186
- van Turnhout van Papenbroek, zoon van Jan van Turnhout van Papenbroek: nrs. 1056, 1376; zoon *zie* Jan
- Vostere, schepen van Kruibeke: nrs. 1222, 1275
- van Walem: nr. 1348 *zie ook* Jacob, abt van de St.-Bernardsabdij te Hemiksem
- , schout van Wouw: nr. 1347
- van Wouw (Schrijver), clericus, klerk van Sophie Berthout van Mechelen: nrs. 1231, 1238, 1244, 1310, 1525; echtgenote *zie* Elizabeth
- Jacomars Testa van Asti, lombard te Bergen op Zoom: nr. 1513-1514
- JACOMIN (*Jacemin, Jakemins, Jakemme*)
- de Hons, kapelaan van Quiévrain: nr. 1514a
- , burger van Jauche: nr. 1514a
- , zoon van Pieron Zerbon, burger van Zoutleeuw: nr. 1514a
- , van Solre-sur-Sambre, (hoef)smid: nr. 1514a
- Jake *zie* Jacob
- Jakemins, Jakemme *zie* Jacomin
- JAN (*Hanet, Ian, Ianne, Iehan, Iehans, Ihan, Ioanes, Ioannes, Iohan, Iohanne, Iohannes, Iohans, Jehan, Jehannes, Jehans, Johaen, Johan, Johans*): nrs. 890, 1216; zoon *zie* Gillis (Witten); Lambert
- , hertog van Brabant (in falsum): nr. 972
- I, hertog van Lotharingen, Brabant en Limburg, zoon van Hendrik III: nrs. 1064 (dan nog geen hertog), 1091, 1117, 1121-1122, 1163, 1174, 1185, 1206-1207, 1210, 1218-1219, 1221, 1224, 1226, 1246, 1249-1251, 1256, 1261, 1264, 1274, 1276, 1279, 1289, 1294-1295; zoon *zie* Jan II
- II, hertog van Lotharingen, Brabant en Limburg, zoon van Jan I: nrs. 1185, 1342, 1364-1365, 1374, 1381a, 1383-1384, 1391, 1418, 1422, 1427, 1433, 1460, 1462; echtgenote *zie* Margaretha van York; zoon *zie* Jan III
- III, hertog van Lotharingen, Brabant en Limburg, zoon van Jan II: nr. 1542
- I, graaf van Henegouwen (= Jan II, graaf van Holland): nr. 1404
- I, graaf van Holland en Zeeland, heer van Friesland, zoon van Floris V: nrs. 1403-1404
- II, bisschop van Luik: nr. 970
- III, bisschop van Luik: nrs. 1147, 1164, 1187
- , broeder *zie* Jan van Rotselaar
- , magister, notarius: nr. 955
- , priester: nrs. 905, 913, 970
- , ridder: nr. 906
- van Aarschot: nr. 928
- van Aarschot van Schoonhoven, ridder, leenman van de heer van Bergen op Zoom: nrs. 1294, 1321
- uten Ackere: nr. 1535
- , zoon van Aleid: nr. 1535
- , zoon van Aleid van Bergen [op Zoom]: nr. 1451
- , zoon van Andreas, schepen van Lier: nr. 1227
- , zoon van Andreas van Breda, clericus: nrs. 1309, 1313
- , broer van Anton: nr. 1064
- , proost van Antwerpen: nr. 955

- , zoon van Arnoud Steuen: nr. 1453
- , zoon van Ave: nr. 1403
- van Avesnes, heer *zie* Jan I, graaf van Henegouwen
- die Bake: nr. 1281
- van Baexem, pastoor van Thorn: nrs. 1216, 1400
- Barbus [burger van Haacht]: nr. 1514a
- Baten: nr. 1311
- Beelen, schepen van Lier: nr. 1227
- Been: nr. 1483
- van der Beke: nrs. 1088, 1287; broer *zie* Willem van der Beke; schepen van Krui-beke: nr. 1319; leenman van de hertog van Brabant: nr. 1389; broer *zie* Hendrik
- Belard, zoon van Hendrik: nr. 1052; broer *zie* Arnoud, zoon van Hendrik
- Bemont, burger van Aarschot: nr. 1514a
- die Bere, ridder: nrs. 1264, 1280
- van Berlaar, ridder, leenman van de heer van Mechelen en van de hertog van Brabant, vader van Jan Berthout: nrs. 1393-1394, 1427
- van Bertel, schepen van (de Hoeven van) Etten: nrs. 1388, 1420-1421, 1469
- Berthout, heer van Mechelen, zoon van Jan van Berlaar: nrs. 1337, 1393-1394, 1397; zoon *zie* Jan
- de Bie; zonen *zie* Jacob; Jan; Wouter
- van Bishove, zoon van Godehilde: nr. 941
- Blijleven: nr. 1218
- Blot, burger van Oudenaarde
- Bode, schepen van Antwerpen: nrs. 1136-1138, 1151, 1160, 1163, 1182, 1232
- Bodonc: nr. 1018
- Boefies: nr. 1189
- van den Bogarde: nrs. 1281, 1441; (*de Pomerio*) schepen van Essen: nr. 1390
- , zoon van Bollaard: nrs. 1116, 1119; echtgenote *zie* Jutta
- van Boneffe, klerk van rooms-koning Hendrik VII: nr. 1514a; klerk *zie* Willem
- le Borgos [burger van Hoogstraten]: nr. 1514a
- van Borsele, heer: nr. 1404
- van Boshove: nr. 1535
- Bouchiaus, kleermaker van Ligny-en-Cambrésis: nr. 1514a
- , broeder, abt van de abdij van Boudelo: nr. 1258
- , zoon van Boudewijn: nr. 1535
- van Brabant (*de Brant*): nr. 1469
- , broeder, tempelier van de commanderij van Ter Brake (te Alphen): nr. 1035
- van den Brande: nr. 1252
- , pastoor van Breda: nrs. 1382, 1448-1449a, 1474, 1498
- van Broechem: nr. 1390
- Broeder: nr. 1437
- de Brouwer: nr. 1459
- Bruere: nr. 1395
- , abt van de St.-Andriesabdij te Brugge: nr. 1226a
- , abt van de St.-Bartholomeusabdij van Eekhout te Brugge: nr. 1226a
- , cantor van het kapittel van St.-Donaas te Brugge: nr. 1226a
- Busgart Enghele: nrs. 1192-1194
- Calais, schepen van Aspelare: nr. 1287
- de le Cambre, burger van Saint-Python: nr. 1514a
- van der Cameren, schepen van Breda: nrs. 1304, 1343-1344, 1357, 1413
- Canis: nrs. 1213, 1310
- Champenois, leenman van de heer van Liedekerke: nr. 1286
- , zoon van Clara: nrs. 1192-1193
- Clerc: nr. 1451
- de Clerc, schepen van Aspelare: nr. 1287
- Clinkart van Gent: nr. 1217
- Colseken, Conceken: nrs. 1438, 1511
- , houtvester van Corroy-le-Grand: nr. 1514a
- Couseken, burger van Bergen op Zoom: nr. 1213
- Cuchons [burger van Jodoigne]: nr. 1514a
- , heer van Cuijk, ridder, leenman van de hertog van Brabant: nrs. 1207, 1256, 1365, 1427
- Cykade, subdiaken/kanunnik van het H.-Kruiskapittel te Luik: nr. 970
- van Deurne: nrs. 1160-1162
- de le Dican [burger van Rumst]: nr. 1514a
- (de) Diicstrate: nrs. 1367-1368
- van den Dijk, cijnsman van Hendrik van den Dijk: nr. 1323

Jan

- Dobie(s), burger van Valenciennes: nr. 1514a
- , broeder, abt van de abdij Ter Doest: nr. 1025
- Dollart: nr. 1112
- van der Donk: nrs. 1067-1068; broer van Reinier van Ruerenbruech: nr. 1395
- , abt van de O.L.V.-abdij Ten Duinen: nr. 1226a
- ten Duinen, ridder: nrs. 1211, 1311; echtgenote *zie* Catharina, dochter van Willem Bonte van Mechelen
- van Enghien *zie* Jan III, bisschop van Luik
- , abt van de St.-Bartholomeusabdij van Eekhout te Brugge: nr. 1226a
- (heer) van Eichem *ook* van Liedekerke, ridder, zoon van Raas I van Gavere, leenman van de heer van Mechelen: nrs. 1282, 1366-1369, 1397, 1404, 1414-1415; echtgenote *zie* Aleid
- , zoon van Elizabeth: nr. 1535
- , zoon van Eloud: nr. 951
- van Eppes *zie* Jan II, bisschop van Luik
- Esceman [burger van Eindhoven]: nr. 1514a
- , heer, pastoor van Etten: nrs. 1131, 1341, 1348-1349, 1353-1354, 1359, 1363, 1387-1388, 1398
- Evergeer (junior), leenman van de heer van Breda: nrs. 1313, 1504, 1524, 1529
- Faber: nr. 1437
- Fiin: nr. 1535
- Firken: nr. 1341
- , *varlet madamme de Gavere*: nr. 1514a
- , abt van de St.-Baafsabdij te Gent: nr. 1059
- , abt van de St.-Pietersabdij te Gent: nrs. 1074-1075
- Ghevere, schepen van Lier: nr. 1227
- van Ginneken, leenman van de heer van Breda: nrs. 1130, 1155
- van Gistel, ridder, heer van Voormezele en Woesten: nrs. 1223-1224
- Gobbe: nrs. 1367-1368
- ser Gobbenzoon, schepen van Bergen op Zoom: nr. 1461
- , zoon van Godehilde *zie* Jan van Bishove
- , zoon van Godfried *zie* Jan van Hoogboom
- , bediende (garcionus) van Godfried IV van Breda: nr. 999
- Grauwe: nr. 1344
- Greman: nr. 1313
- , burger van Grez: nr. 1514a
- Grote, burger van Antwerpen: nr. 1228
- Haak: nr. 1501
- , echtgenoot van Hachinda: nr. 890
- van der Hagen, leenman van Jan van Liedekerke: nrs. 1367-1368; schepen van Aspelare: nr. 1287
- , heer, pastoor van Halsteren: nrs. 1348, 1363
- Hasenuel: nr. 1343
- , schout van Helmond: nr. 1514a
- van Gelrode: nr. 1058
- , broeder, prior van de St.-Bernardsabdij te Hemiksem: nr. 1348
- , zoon van Hendrik van den Berg: nr. 1310
- , zoon van Hendrik (van) der Donk: nr. 1514a
- van Henegouwen; echtgenote *zie* Aleid; zonen *zie* Boudewijn van Henegouwen; Floris van Henegouwen; Jan van Henegouwen
- van Henegouwen, zoon van Jan van Henegouwen: nr. 1173
- van Hertel *zie* Jan van Bertel
- , zoon van Hesuinde, burger van Brussel: nr. 1058
- , heer, pastoor van Hildernisse: nr. 1363
- van Hoboken, leenman van de heer van Breda: nr. 1203
- van Hoeuele, schepen van Wouw: nr. 1329
- van Hollebeke, leenman van de heer van Liedekerke: nr. 1282
- Hone: nr. 1112
- van Hoogboom, zoon van Godfried: nrs. 1076-1077, leenman van de heer van Breda: nrs. 1160-1162, 1203
- van den Houte, cijnsplichtige te Rijsbergen: nr. 1100
- van den Houte junior: nr. 1203
- , abt van de abdij te Saint-Hubert: nr. 906
- , broer van Hugeman van Zevenbergen: nr. 1340

- , zoon van Hugo, schepen van Wouw: nrs. 1218, 1231, 1244, 1253, 1268, 1271, 1291, 1315, 1329, 1335, 1347
- van Ikkel: nr. 1130
- de Inghelsche: nr. 1372
- , zoon van Jacob van Turnhout van Papenbroek: nr. 1376
- , zoon van Jan Berthout, heer van Nekkerpoel en Grammene: nr. 1337
- , zoon van Jan de Bie: nr. 1438
- , broeder, magister van Kalmthout: nr. 1094
- , aartsdiaken [van Cambrai]: nr. 905
- Kamerling: nr. 1328
- , pastoor van de St.-Jacobskerk [te Kapellen]: nr. 1167
- Kempe, zoon van Anton van Valkenisse: nr. 1135
- , zoon van heer Kempe: nr. 1283
- van Keulen: nr. 999
- , abt van St.-Panthaleon [te Keulen]: nr. 892
- Kiletatan [burger van Hannut]: nr. 1514a
- Klingelspore: nr. 1216
- , heer, pastoor van Kruibeke: nrs. 1222, 1275, 1319
- , heer van Kruiningen, ridder: nrs. 1404, 1432-1434
- van Kruiningen, heer: nrs. 1406, 1477, 1523
- van Kruiningen, heer van Woensdrecht: nr. 1318
- van Laar: nr. 941; broer *zie* Boudewijn; zusters: nr. 941
- Laet: nr. 1531
- van Langdonk: nr. 1115; broer *zie* Willem van Langdonk
- van Laarakker: nr. 1438
- van Leest: nr. 1309
- Leeuw, schepen van Brussel: nr. 1058
- van Lelu [burger van Haacht]: nr. 1514a
- , broer van Libros van Ferooz [burger van Gembloux]: nr. 1514a
- van Liedekerke *zie* Jan van Eichem
- , zoon van Lieman: nr. 1526
- van Lier, kapelaan van Wouw: nrs. 1231, 1238, 1244
- van Lier, ridder: nr. 1345
- van Lillo, schout van Berendrecht: nr. 1064
- van Lippelo, leenman van de hertog van Brabant: nr. 1437
- van Loenhout *zie* Jan van Neerven
- Lose: nr. 1091
- Lostart, baljuw van Geraardsbergen: nr. 1514a
- , zoon van Lucie: nr. 1535
- , broeder, kardinaal-priester van de titelkerk van St. Laurentius in Lucina: nr. 1006
- , deken van Luik: nr. 990
- Lumbart: nr. 1035
- van Lusebeke junior: nr. 1395
- , zoon van Lute: nr. 1331
- van de Maalstede, ridder, leenman van de heer van Bergen op Zoom: nrs. 1510, 1523
- , zoon van Mabelie: nr. 1385
- Maborel van Rixensart [burger van Overijse]: nr. 1514a
- Maes (van Lembeke): nrs. 1302-1303; echtgenote *zie* Margaretha
- , zoon van Marcellis van den Berg [*of* van Bergen?]: nr. 1216
- , clericus, zoon van Marcellis pastoor van Oud Gastel: nr. 1348
- , leek, zoon van Marcellis pastoor van Oud Gastel: nr. 1348
- Mauchiri, [burger] van Merchtem: nr. 1514a
- van Meer, ridder: nrs. 948, 960, 962
- van der Meer (van Oud Gastel), schout van Oud Gastel [van de heer van Bergen op Zoom]: nrs. 1192-1194, 1290, 1412, 1424
- , pastoor van Merksem: nr. 1009
- van Mexhau, clericus: nr. 1401
- van Mierde: nr. 1535
- van Millen, *vir literatus*: nr. 1400
- Minnenbode: nr. 1438
- van de Molen: nrs. 1209, 1312
- Molenaar: nr. 1064
- van Molenbeek, zoon van Pieter: nr. 1260
- Mulard van Gavere, heer van Eksaarde, ridder, leenman van de heer van Breda: nrs. 1126, 1128, 1130

Jan

- van Neerven: nr. 1438
- , zoon van Nicolaas van der Hesens: nr. 1535
- Nicolai, kapelaan van de O.L.V.-kerk te Antwerpen: nr. 1051
- Nicole: nr. 1088
- , kardinaal-diaken van St.-Nicolaas in Carcere Tulliano: nr. 1006
- van Nieuwenhuizen: nr. 1535
- , kanunnik van Nijvel: nr. 990
- , abt van de abdij St.-Cornelius en St.-Cyprianus te Ninove: nr. 1287
- van Nispen, leenman van de abt van Tongerlo: nr. 1232
- Oem: nr. 1535
- van Oirschot, priester, broeder van de orde van de Wilhelmiëten: nr. 1175
- van Olen [burger van Herentals]: nr. 1514a
- , zoon van Onulf: nr. 1417
- van Ossel, ridder: nrs. 1125, 1140, 1151, 1159, 1163, 1171, 1345
- , zoon van Otto: nr. 1438
- van Oudenaarde, heer van Rozoy, ridder: nr. 1212; neef *zie* Arnoud van Leuven
- , heer, pastoor/investiet van Oud Gastel: nrs. 1363, 1386, 1402, 1429-1430, 1456, 1528, 1532
- van Overveld: nr. 1511
- Papenzoon (van Gastel): nrs. 1419, 1424; schepen van Oud Gastel: nrs. 1290, 1294, 1299; broer *zie* Willem Crol
- Patras, *varlet* van Gerard van Sauvenière: nr. 1514a
- Phisicus, subdiaken/kanunnik van het H.-Kruiskapittel te Luik: nr. 970
- de Potter: nr. 1526
- van Praet: nr. 1062; echtgenote *zie* Catharina
- Pur, schepen van Kruibeke: nr. 1506
- van Putte, leenman van de hertog van Brabant: nr. 1437
- , heer, broer van Raas II van Gavere: nr. 1334
- van Risinge: nr. 1302
- Robbeken: nr. 1218
- , zoon van (heer) Robert: nrs. 1218, 1281
- , zoon van Robert: nr. 1535
- van Rocq: nr. 904; broer *zie* Lambert; moeder *zie* Hadewid
- (de) Rode: nrs. 1192-1194; schepen van (de) Hoeven van) Etten, cijnsman van Hendrik van den Dijk: nrs. 1323, 1387, 1420-1421, 1516; zoon *zie* Jacob
- Romanucii: nr. 1373
- van Rotselaar, broeder, heer; proost van St.-Catharinadal bij Wouw: nrs. 1231, 1236-1242, 1244, 1252; abt van de abdij te Averbode, kanunnik van het kapittel van St.-Michiel te Antwerpen: nrs. 1438, 1487-1488
- Rubben: nr. 1437
- Rucenare: nrs. 1527, 1530
- van Ruerenbruech: nr. 1395
- , zoon van Rulin van Wouw: nrs. 1192-1194, 1328; broer *zie* Nicolaas
- van Rundsvoot: nrs. 1160-1162
- Scenar, schepen van Woensdrecht: nr. 1318
- van Schoudee, persona: nr. 1518a
- van Schoudee, ridder: nr. 1052
- Scranp; zoon *zie* Hene
- Selve (?): nr. 1407
- , abt van de abdij van Sint-Truiden: nr. 970
- de Skele: nr. 1146
- Snepart (*Snepaert*): nrs. 1465, 1495
- le cleric de pere [burger van Son]: nr. 1514a
- van Spelle: nr. 1476
- Sprock: nr. 1438
- , neef van Godfried, pastoor van Stabroek: nr. 1453
- Sterke: nrs. 1343, 1438
- van Strijen: nr. 1340
- Struus, priester: nr. 1498
- , zoon van Thomas: nrs. 1192-1194, 1535
- , zoon van Thomas van der Mark: nr. 1293
- , zoon van Thomas van Nispen, leenman van de heer van Breda: nr. 1253
- , pastoor van Thorn: nr. 1399 *zie ook* Jan van Baexem
- Tierloot: nr. 1438
- van Tiggelt, leenman van de heer van Breda: nrs. 1440-1441
- de Timo, schepen van Kruibeke: nr. 1506

- Tintor van Breda: nr. 1313
- van Tongerlo, broeder, zoon van Wouter van Tongerlo, kanunnik van de St.-Michielsabdij te Antwerpen, pastoor van Meer: nrs. 1027-1029
- , broeder, abt van de O.L.V.-abdij te Tongerlo: nrs. 976, 979 *zie ook* I. van Tongerlo
- , broeder, convers van de O.L.V.-abdij te Tongerlo: nr. 981
- van Turnhout *zie* Jan, zoon van Jacob van Turnhout van Papenbroek
- van Turnhout van Papenbroek: nr. 1056; zoon *zie* Jacob van Turnhout van Papenbroek
- Udden: nr. 1438
- van (der) Unen, schepen van Breda: nrs. 1326, 1330, 1381, 1483
- Usurarius, leenman van de heer van Breda: nr. 1177
- Utenhove junior, leenman van de heer van Breda: nr. 1202
- , burger van Valenciennes: nr. 1062
- Veniart, schepen van Breda: nrs. 1331, 1423, 1529
- van de Vijver, leenman van de heer van Liedekerke: nr. 1282
- , broer van Pieter van de Vijver: nr. 1506; zoon: nr. 1506
- Vilaen van Asti, lombard te Breda: nrs. 1512, 1514a
- de Vlaest: nr. 1395
- Vogel: nr. 1313
- Volkard, ridder: nrs. 1427, 1437, 1440, 1535; echtgenote *zie* Aleid
- Vrode: nr. 1343
- Walart: nr. 1313
- van Weelde: nr. 1526
- van der Weide, schepen van Kruibeke: nrs. 1222, 1275
- Wens: nr. 1357
- van Wespelaar: nr. 1088
- , rentmeester van Westmalle, leenman van de hertog van Brabant: nrs. 1437, 1521
- van Wetschot: nr. 974
- van Wijlegem: nr. 1218
- , zoon van Willem, leenman van de heer van Bergen op Zoom: nr. 1411
- Winter: nr. 1328
- de Witte: nr. 1428
- , zoon van Witto van Borgvliet: nr. 1189
- , zoon van Witto van der Cameren: nr. 1438
- , zoon van Wouter, schepen van Zandvliet: nr. 1064
- , zoon van Wouter de Bie, leenman van Jan Berthout: nr. 1337
- , zoon van Wouter Polsvoet: nr. 1337
- , zoon van Wouter van Zwijnaarde *zie* Jan van Zwijnaarde
- , schout van Wouw: nr. 1218
- van Zancato: nr. 1373
- , zoon van Zegebert (van Ulvenhout), leenman van de heer van Breda: nrs. 1396, 1470-1471, 1483-1484, 1524; echtgenote *zie* Beatrix
- van Zomergem, broeder, magister van het St.-Janshospitaal te Brugge: nrs. 1372, 1378
- van Zomerland: nr. 1526
- , majour van Zottegem: nr. 1514a
- , heer, pastoor van Zundert: nrs. 1146, 1180
- van Zwijnaarde, burger van Gent, zoon van Wouter van Zwijnaarde: nrs. 1067-1068, 1223-1224
- Jannos van Etreungt: nr. 1514a
- JAUCHE (GETEN) (*Gathe, Iacia, Jauce*); prov. Waals-Brabant: nr. 1514a
- , lombard *zie* Bonin van Asti
- , van *zie* Gerard; Hendrik
- Jehan *zie* Jan
- Jehanin [burger] van Henripont: nr. 1514a
- Jehannes, Jehans *zie* Jan
- JERUZALEM
- , kardinaal-priester van de titelkerk van het Heilig Kruis *zie* Hubald
- JOCHA (*Iocha, Iotha* [!])
- van Molenbeek: nr. 1301
- JODE, DE (*Iudeus*) *zie* Arnoud
- JODOIGNE (GELDENAKEN) (*Jodongne*); prov. Waals-Brabant: nrs. 1514a, B22
- , klerk *zie* Wouter
- , lombard *zie* Raollarens van Asti
- Johaen, Johan *zie* Jan
- JOHANNA (*Iehane, Iohanna, Iohannekinne*)

Johanna

- , gravin van Henegouwen *zie* Johanna, gravin van Vlaanderen
- , dochter van Raas II van Gavere: nr. 1541
- , gravin van Vlaanderen en Henegouwen: nr. 1062; echtgenoten *zie* Ferrand; Thomas van Savoie; zuster *zie* Margaretha, gravin van Vlaanderen en Henegouwen
- Johannes *zie* Jan
- Jonblois *zie* Gembloux
- JONGE, DE (*die Ionghe*) *zie* Hendrik; Nicolaas
- JORDAAN (*Ioerdaen, Iordaen, Iordanus*): nr. 970
- van Beveren: nr. 915
- de Volder van Bergen [op Zoom]: nr. 1451
- Jore van Asti, lombard te Gembloux: nr. 1514a
- JUDITH (*Iudita, Iudith*)
- van Marbais: nr. 905; moeder van Wouter van Marbais: nr. 907
- JULIUS (*Iulius*)
- , kardinaal-priester van de titelkerk van St.-Marcellus: nr. 902
- JUTTA (*Iota, Iute, Iutta*); zoon *zie* Servaas (van Steenland)
- , echtgenote van Boudewijn: nr. 1325; zuster *zie* Jutta
- van Buren, scholastica van de abdij van Thorn: nrs. 1446-1447
- , echtgenote van Jan zoon van Bollaard: nr. 1119
- , zuster van Jutta: nr. 1325

K

- KAAIBEEK (*Quaebbeke, Quakebeke*); te Herselt
- , heer *zie* Arnoud van Wezemaal
- , van *zie* Arnoud
- KAAARLEVORT (*Karrevort*); te Ekeren: nrs. 1076-1077
- KAAARSCHOT (*Karlescot*); te Rijsbergen: nr. 1186
- KAAARSENMAKER (*Factor Candelarum*) *zie* Willem
- KAAARTSPOLDER (*Cardepolre*); polder te Ekeren: nrs. 1149, 1160, 1165, 1174, 1177, 1245

- Kalfdunc, Kalfsdunc *zie* Kalsdonk
- KALLO (*Calulo*); prov. Oost-Vlaanderen: nr. 1006
- KALMTHOUT (*Calmphout, Calmpthout, Calmptout, Calptout, Kalmpthout*); prov. Antwerpen: nrs. 909-911, 1258, 1383-1384, 1460, 1510
- , magister *zie* Jan
- KALSDONK (*Calfdunc, Calffdunc, Calfsdonc, Calfsdunc, Calsdunc, Caluedonc, Caluesdonc, Caluesdong, Kalfdunc, Kalfsdunc*); te Roosendaal: nrs. 1065, 1087, 1106, 1192, 1196, 1280, 1372, 1396, 1463, 1538, 1540
- , schepen: nr. 1192
- , van *zie* Gerard
- KAMERIJK *zie* Cambrai
- KAMERLING (*Camerlinc, Keemerlinc*) *zie* Gobbe; Jan; Willem
- KAMPENHOUT (*Campenhaut, Campenhout, Campennout, Campenout, Campanout*); prov. Vlaams-Brabant
- , kapelaan *zie* Simon
- , van *zie* Gijsbert; Wouter
- KANT (*Cant*) *zie* Willem
- KAPellen (*Hoehscote, Hoegenschoot, Hogescote, Hogescote, Hoghescote, Hooghescoote, Sanctus Iacobus, Sanctus Iacobus de Hogheschoot, Sanctus Iacobus de Hoegescoete, Sanctus Iacobus de Hoeghescoete, Sanctus Iacobus de Hogescoten, Sanctus Iacobus de Hoghescoete, Sanctus Iacobus de Hoghescoten, Sanctus Iacobus de Hoegescoete, Sanctus Iacobus iuxta Ekerne*); prov. Antwerpen: nrs. 1112, 1117, 1125, 1128, 1149, 1160, 1164-1165, 1168, 1171, 1174, 1177, 1180, 1187, 1218, 1245, 1290, 1318, 1366-1369, 1397; *zie ook* Ertbrand
- , pastoor *zie* Jan
- , priester *zie* Frank Passer
- KARDINAAL (*Cardinael*) *zie* Willem
- KAREL (*Karolus*)
- , heer, proost [van de abdij van Echternach]: nrs. 956, 976
- van Merksem: nr. 939
- Karlescot *zie* Kaarschot

- Karolus *zie* Karel
 Karrevort *zie* Kaarvort
 Katarina, Katerina, Katerine, Katherina,
 Katherine *zie* Catherina
 KATS (*Cars* [!], *Cats*, *Kets*); prov. Zeeland
 –, van *zie* Nicolaas; Raas Gerolfs
 Kaume *zie* Chaam
 Kayen *zie* Keiem
 Keboem *zie* Pieter
 Keercvoerde, van *zie* Willem
 Keesdonc *lees* Kelsdonc *zie* Kelsdonk
 KEIEM (*Kayen*); prov. West-Vlaanderen;
 hof van de abdij van Vicoigne in de kas-
 selrij Brugge: nr. 1062
 Keizers en rooms-koningen *zie* Duitse Rijk
 Keldonc *zie* Kelsdonk
 Kelnare *zie* Margaretha
 KELSDONK (*Keesdonc* [!], *Keldonc*, *Kels-*
 donc, *Kelsdonck*, *Kelsdunc*); te Etten: nr.
 1387
 –, van *zie* Mathias; Willem
 KEMPE (*Cempe*, *Kemphe*, *Kempho*, *Kenpe*,
 Kenpo) *zie* Hugo; Jan
 –, heer; zoon *zie* Jan
 –, zoon van Pieter Belardszoon: nr. 1283
 KEMPEN (*Campine*, *Campinia*); landstreek
 ten noordoosten van Antwerpen en in
 Limburg (B.): nr. 1207 *zie ook* Baarle;
 Beek bij Bree
 Kemphe, Kempho, Kenpe, Kenpo *zie*
 Kempe
 Kenboem; scheidspaal in Schoten: nr. 1013
 Kerckelandt, Kerckenlandt, Kerkelant; hoe-
 ven te Baarle, Princenhage en Gilze: nrs.
 1399, 1401
 KERKSKEN (*Kerkescen*); prov. Oost-Vlaan-
 deren
 –, van *zie* Arnulf
 Kersfunkere (*Candelarius*) *zie* Wouter
 Kerstiaen *zie* Christiaan
 KERVINK (*Keruinc*, *Keruinghe*)
 – van Reimerswaal, knaap: nr. 1518a
 KESSEL (*Kessele*); prov. Antwerpen: nr.
 1245
 Ketel *zie* Olivier
 Kets *zie* Kats
 KEULEN (KÖLN) (*Chologna*, *Chorogne*,
 Colline, *Collogna*, *Collogne*, *Collongna*,
 Coloengen, *Cologene*, *Cologna*, *Cologne*,
 Coloigne, *Coloing*, *Coloingne*, *Colonge*,
 Colongie, *Colongne*, *Colonia*, *Colonie*);
 Nord-Rheinland, Duitsland: nrs. 1041,
 1512-1514a
 –, aartsbisschop: nrs. 1001a-c *zie ook* Arn-
 oud; verwant *zie* Dirk van Wikerode
 –, kerkfabriek: nr. 1180
 –, St.-Panthaleon; abt *zie* Jan
 –, van *zie* Jan
 Kevraing *zie* Quiévrain
 KEYTE: nr. 1403; zoon *zie* Wisse
 KIBBELVAART; ten oosten van Hoeven; *zie*
 Sprange
 KIEL (*Kiele*, *Kila*, *Kile*); te Antwerpen: nr.
 1008
 –, van *zie* Reinier
 KIEZEGEM (*Kisi*[nc]hem, *Kysinchem*);
 onder Meensel-Kiezegem
 –, van *zie* Anselm
 Kila, Kile *zie* Kiel
 Kiletatan *zie* Jan
 KINSCHOT; te Oud-Turnhout
 –, van: nr. 961
 KIPDORP; te Antwerpen: nr. 1325
 Kisi[nc]hem *zie* Kiezegem
 Kivit *zie* Hendrik
 Klaas *zie* Nicolaas
 KLAPDORP (*Clapdorp*); te Antwerpen
 –, ziekenhuis: nr. 1453
 KLEEF (*Cleua*)
 –, graaf *zie* Dirk
 KLEIN-ZUNDERT (*Cleyn Sundert*, *Littelzun-*
 dert, *Lutelsundert*, *Luttelzundert*, *Paruo*
 Sundert, *Paruo Zonderde*, *Parvo Sundert*,
 Parvo Zundert); prov. Noord-Brabant:
 nrs. 909, 1059, 1061, 1383-1384 *zie ook*
 Zundert
 KLEMSKERKE (*Clemskerke*); prov. West-
 Vlaanderen
 –, van *zie* Reinier
 Klingelspore *zie* Jan
 KLOETINGE (*Clotingha*); prov. Zeeland
 –, deken *zie* G.
 KLOOSTERRADE *zie* Rolduc
 KLOOSTERZANDE (*Sande*, *Zand*, *Zande*);
 prov. Zeeland: nrs. 920, 926, 946, 951,
 963-964, 982, 986, 989, 1022, 1025-1026,

Kloosterzande

- 1110, 1114, 1283; *zie ook* Hontenisse; Scaringhe; Witten Rigghe
–, magister (van de uithof) *zie* Pieter
KLOOTWIJK (*Clotewic*)
–, van *zie* Raas
KLUIZEN, TER (*Clusa*); te Sint-Gillis-Waas; hof van de St.-Pietersabdij te Gent: nrs. 1074-1075
KLUNDERT; prov. Noord-Brabant; *zie* Heiligenberg; Niervaart; Overdrage
Knigene: nr. 1345
KNOKKE (*Cnocke, Knocke*); prov. West-Vlaanderen
–, van *zie* Hugo
Knoupe *zie* Hendrik
KOBLENZ (*Confluence, Confluentia, Coelentz*); Nord-Rheinland, Duitsland
–, Duitse huis: nr. 1409
Koelhof; akker te Etten: nr. 1398
KÖLN *zie* Keulen
KOENRAAD (*Conradus, Conrardus*)
– III, rooms-koning: nr. 897
– de Cimiterio: nr. 1216
–, bisschop van Porto en Sancta Rufina [te Rome], pauselijk legaat, voormalig abt van de abdij van Villers: nr. 957
–, bisschop van Sabina: nrs. 898-899
–, kanunnik van Thorn: nr. 978
– van Urach *zie* Koenraad, bisschop van Porto en Sancta Rufina
–, abt van de abdij van Villers *zie* Koenraad, bisschop van Porto en Sancta Rufina
–, magister, pastoor van Wouw: nrs. 1166, 1181
KOEVERINGE; voormalige plaats in het Verdrongen land van Zuid-Beveland: nr. 1048
KOEVERINGE (*Coeueringhen, Couerenghe*); verdrongen, in het westen van Steenberg: nr. 1350
–, kerk: nr. 1402
KOKSIJDE; prov. West-Vlaanderen; *zie* Ten Duinen
KOLEM (*Coelem*); te Puurs
–, van *zie* Willem
KOLMONT (*Calmont, Chalmunt*); prov. Limburg (B.); burcht van Lodewijk II, graaf van Loon: nr. 934
KONINGSBOS (*Conincsforest, Coninxbosche, Regisbuscum*); bos in het Land van Waas: nrs. 915, 991
KONTICH (*Conteke*); prov. Antwerpen: nrs. 1245, 1391, 1393-1394
KORBEEK (*Corbeke, Cortbeke*): nr. 1006
KORBEEK-LO; prov. Vlaams-Brabant; *zie* Robrechtsvoorde; Vroenenberge
KORČULA (*Curcula*); Dalmatië, Kroatië
–, bisschop *zie* Pieter
KORTENBERG (*Cortenbergh, Cortenberge, Cortenberghe*); prov. Vlaams-Brabant; benedictijnerabdij: nr. B17; abdis en convent: nrs. 954, 1155-1156
KORTESSEM (*Curteraco, Curtheraco*); prov. Limburg (B.)
–, kapittel: nr. 1507
–, van *zie* Raas
KORTSELE (*Coitirse, Cortersele*); prov. Oost-Vlaanderen
–, van *zie* Boudewijn
KOSTIJN (*Constantinus, Costinus*)
– van Damme *ook* van Gent: nr. 1135
KRAAI (*Cornix*) *zie* Pieter
KRAAINEM (*Craienhem, Crainham, Crainhem, Cramem, Cramum, Craynhem, Crayham, Craynhem*); prov. Vlaams-Brabant
– van *zie* Arnoud; Daniel; Lambert; Wouter
KRABBENDIJE (*Crabbendic, Crabbendiche, Crabbendiic, Crabbendike*); prov. Zeeland: nrs. 917, 921, 928, 998, 1169, 1225
–, magister *zie* Boudewijn
Krist[ianus] *lees* Krist[in]a *zie* Christina
KRK (*Veglia*); Dalmatië, Kroatië
–, bisschop *zie* Lambert
KROMWIEL (*Bladernisse, Crommenwiele, Cromwele, Cromwiele, Crummenwiele*); te Steenberg: nrs. 1197, 1242
–, van *zie* Jacob
KRUIBEKE (*Crudbeke, Cruetbeke, Cruijbeke, Crutbeke, Crutebeke, Cruybeke*); prov. Oost-Vlaanderen: nrs. 971, 1184, 1222, 1245, 1275, 1282, 1286, 1319, 1506; *zie ook* Annekensacker; Bordbure; Geest; Oudemeer
–, baljuw *zie* Godfried van Breda; Nicolaas
Wale

- , heer *zie* Raas van Beaufort; Zeger van Liedekerke
 –, pastoor *zie* Jan
 –, schepenen: nrs. 1222, 1275, 1319, 1506
 –, van *zie* Aleid; Arnoud van der Brug; Nicolaas Wale
 KRUININGEN (*Cruniggheen, Crunincghem, Cruningen, Cruningha, Cruninghe, Cruninghen, Crunynge, Cruyningen, Cruyninghen, Crvning, Crvninga, Crvni[n-g]hen*); prov. Zeeland: nrs. 988
 –, Heilige Geest, tafel: nr. 1319
 –, kerkfabriek: nr. 1319
 –, heren *zie* Godfried; Jan; Wouter
 –, van *zie* Godfried; Hugo; Jan; Raas; Wouter
 KRUISBEEMD (*Cruisbeemt, Cruusbeemt*); weiland te Breda: nr. 1481
 Kuc, Kuch *zie* Cuijk
 KUMTICH (*Compteca*); prov. Vlaams-Brabant
 –, van *zie* Gozewijn
 Kuyc, Kuych, Kvc *zie* Cuijk
 KWAALBURG (*Qualeburgh*); te Alphen
 –, van *zie* Wouter
 KWAKENBEEK (*Quakenbeke*); in de parochie Gooik: nr. 1350
 Kysinchem *zie* Kiezegem
- L**
- LAAR (*Laer*); centraal plein te Wouw: nrs. 1231, 1522
 LAAR (*Lare*)
 –, van *zie* Jan
 LAARAKKER (*Laracker*)
 –, van *zie* Jan
 Labriensis *lees* Sabinensis *zie* Sabina
 Lac *zie ook* Lat; *zie* Hugo
 Lachten venne, der *zie* Doerlichtervernenne
 Lacu *zie* Laken
 LACVEN (*Lacvenne*); te Princenhage: nr. 1438
 Laer *zie* Laar
 Laet *zie* Jan
 Laix *zie* Leez
 Lake, van den (*de Laka, de Lake*) *zie* Nicolaas
 LAKEN (*Lacu*); prov. Vlaams-Brabant: nrs. 908, 916
 Lam *zie* Alard
 LAMBERT (*Lamber, Lambertus, Lantbertus*); zoon *zie* Alard
 –, advocatus: nr. 897
 –, broeder: nr. 999
 –, broer van Alard zoon van Lambert: nr. 1239
 – van Ammerlo: nr. 928
 – van der Brug: nr. 893; zoon *zie* Dirk
 – Brusc: nr. 953
 – de Curia: nr. 1216
 –, zoon van Daniel Sapion, burger van Fosse-la-Ville: nr. 1514a
 – Flamiger: nr. 1535
 –, broer van Jan van Rocq: nr. 904
 –, zoon van Jan: nr. 1216
 – van Kraainem: nr. 896
 –, bisschop van Krk: nr. 1358
 –, zoon van Lambert; echtgenote *zie* Geile
 –, kanunnik van Lier: nrs. 1076-1077
 –, deken en cantor van het H.-Kruiskapittel te Luik: nr. 893
 – van Oisterwijk: nr. 1535
 – van Ortho: nr. 906
 – van Schoten: nrs. 929, 961
 – van Thorn, clericus: nr. 1401
 – van der Weide: nr. 893
 LAMBERTS (*Lamberti*) *zie* Christina
 LAMSIN (*Lamsenus*)
 – de Tolnare: nr. 1372
 LANAKEN; prov. Limburg (B.); *zie* Petersem
 Lancdonc, Lancdunc *zie* Langdonk
 Lancgruce *zie* Langerugge
 LANDAS (*Landast*); dep. Nord, Frankrijk
 –, van *zie* Arnulf
 Landem, Landen, Landenes *zie* Neerlanden
 Landonc *zie* Langdonk; Lindonk
 LANDUIT (*Landuut*); prov. Oost-Vlaanderen
 –, van *zie* Thomas
 Langberch *zie* Langenberg
 Langdiic *zie* Langendijk
 LANGDONK (*Langdonck*); te Princenhage: nr. 1438
 LANGDONK (*Lancdonc, Lancdunc, Landonc, Langdonc, Langdonck*); te Roosendaal: nrs. 1065, 1087, 1115, 1190

Langdonk

- , van *zie* Jan; Willem; Ywein
Lange, (de) (*Langhe, Longus*) *zie* Hendrik
LANGENBERG (*Langberch*); hoogte te Oud
Gastel: nr. 1278
LANGENDIJK (*Langdiic*); te Roosendaal: nr.
1278
LANGERUGGE (*Lancgrucge, Langrucge*);
tussen Woensdrecht en Huijbergen: nrs.
1124, 1179
Langhenhof; bij Essen: nr. 1363
Langheuoert (*Langheuort*); ven tussen Nis-
pen en Wouw: nr. 1258
Langrucge *zie* Langerugge
Lanmele; bos te Alphen: nr. 1342
Lantbertus *zie* Lambert
Lapide, de *zie* van Steen
Laracker *zie* Laarakker
Lare *zie* Laar
Laria: nr. 1438
LAT (*Lath*) *zie ook* Lac; *zie* Hugo; Willem
LATERAAN (*Lateranum*): nrs. 898, 926, 942,
1435-1436, 1439
Lath *zie* Lat
Laudensis *zie* Lodi
LAURENS (*Laurencius, Laurentius, Lorens*)
– Goethans: nr. 1514a
–, subplebaan van Mechelen: nr. 1086
– Visser: nr. 1438
LAURETTA (*Laureta*)
–, dochter van Dirk van de Elzas: nrs. 914-
915; echtgenoot *zie* Ywein van Aalst
Lauwart *zie* Hugo
Leckwine *lees en zie* Liedwive
LEDE (*Hoemaerleede, Hoemairleede*);
Roosendaalse Vliet en Verloren Diep:
nrs. 900, 1193-1194, 1201
LEDEBERG (*Ledeberga, Ledeberghe int*
Sclet, Ledenberge in Scalda); prov. Oost-
Vlaanderen: nr. 991
–, van *zie* Willem
LEDEBERG (*Ledeberghe*); onder Pamel: nr.
1305; *zie ook* Esphout
Lederwiich *zie* Leerwijk
LEEFDAAL (*Leefdaele, Lefdale*); prov.
Vlaams-Brabant
–, van *zie* Lodewijk
LEEMBEEK (*Lijnbeeck*); gehucht in de
parochie Meerle: nr. 1025a
LEEMPUTTEN (*Lemputen*); vermoedelijk te
Princenhage
–, van *zie* Hugo
LEENDE; prov. Noord-Brabant
–, van *zie* Arnoud
Leennaert *zie* Gerard
Leenst
–, van *zie* Hanneman
LEERWIJK (*Lederwiich, Leerderwijck, Lei-
derwic, Leiderwiic, Leyderwiic, Ley-
derwyc*); polder te Ekeren: nrs. 915,
1149, 1160, 1165, 1174, 1177, 1245
Leest *zie* Lest
LEEST; prov. Noord-Brabant
–, van *zie* Jan
LEEST (*Lenst*); prov. Antwerpen: nr. 954
LEEUEW (*Leewe, Leo, Leeuue, Leuw, Leuwe,*
Lewe, Lewes) *zie ook* Denderleeuw; Sint-
Pieters-Leeuw; Zoutleeuw; *zie* Jan
–, van *zie* Soy; Wiger; Ywein
LEEUEW, DE *zie* Hendrik
Leeuwe *zie* Zoutleeuw
LEEZ (*Laix*); onder Grand-Leez
–, van *zie* Gozelo; Hendrik II, bisschop van
Luik
Lefdale *zie* Leefdaal
LEFFE; prov. Namur: nr. B1
LEIDEN (*Leyden*); prov. Zuid-Holland
–, van *zie* Pieter
Leiderwic, Leiderwiic *zie* Leerwijk
LEIJ; beekje in Alphen *zie* Rijt
LELIËNDAAL (*Uallis Lyliorum, Vallis Lilio-
rum*) *zie* Hombeek, premonstratenzerabdij
Leliëndaal
Lelle; scheidspaal van het Antwerpsborcht-
werk, tussen Werchter en Steenvoorde,
mogelijk Berg bij Kampenhout: nr. 991
Lelu, van *zie* Jan
Lembecca *zie* Lombeek
LEMBEEK (*Lembeke*); prov. Vlaams-Bra-
bant: nr. 1514a
–, lombard *zie* Aniorrant Doumont
LEMBEKE; prov. Oost-Vlaanderen
–, van *zie* Jan Maes
Lemborg, Lembourch, Lembourgh, Lem-
burgia *zie* Limburg
Lemputen *zie* Leemputten
Lendam *zie* Linden

- Lenneke super Rure, Lenneke up de Rure
zie Linnich
- Lenst *zie* Leest
- Lentlo *zie* Lillois-Witterzée
- Leodium, Leodyum *zie* Luik
- LEONIUS (*Lionies*)
- , burggraaf van Brussel: nr. 1091
- , notarius: nr. 926
- , kanunnik en sacrista van de St.-Michiels-
abdij te Antwerpen: nr. 1009
- Lest (*Leest*) *zie* Hendrik
- Lestinis *zie* Estinnes-au-Val
- Leuerken Brake: nr. 1342
- LEUGNIES (*Leuniis*); prov. Hainaut: nr.
904
- Leuwe *zie* Zoutleeuw
- LEUVEN (*Loeuen, Loeven, Louain, Louaing,
Louanium, Louen, Louene, Louuain,
Lovaingnes, Lovain, Lovaing, Lovang,
Lovanium, Loven, Loveng, Lovene*); prov.
Vlaams-Brabant: nrs. 896-897, 911, 937-
938, 961, 972, 991, 1008, 1033, 1365,
1460, 1514a, B13, B17; burger *zie* Arn-
oud zoon van Pieter; bos *zie* Loo
- , [augustijner]abdij St.-Gertrudis: nr. 980;
proosten: nr. 980 *zie ook* Arnoud
- , graaf *zie* Godfried I-II, hertog
- , heer *zie* Hendrik van Leuven
- , hertog *zie* Godfried III, hertog van Lo-
tharingen en Brabant
- , kapittel: nrs. B26-B27; proost *zie* Hen-
drik; Willem Berthout
- (koor)deken *zie* Godfried
- , lombard *zie* Lion
- , predikheren: nr. 1124; prior *zie* Hendrik
- , van *zie* Andreas; Arnoud; Gerard; Gil-
lis; Godfried; Hendrik; Herso; Reinier;
Rudolf; Willem
- Leuwe, Lewe, Lewes *zie* Leeuw; Dender-
leeuw; Zoutleeuw
- LEVEROY (*Loiuerlo*); prov. Limburg: nr.
996
- Lewes, de *zie* van Leeuw
- L[ewes] en Brabant *zie* St.-Pieters-Leeuw
- Leyden *zie* Leiden
- Leyderwiic, Leyderwyc *zie* Leerwijk
- Libros of Libios van Ferooz [burger van
Gembloux]: nr. 1514a; broer *zie* Jan
- LICHTAART (*Lichterde, Lychterde, Lygh-
terde*); prov. Antwerpen: nr. 1383-1384
- Lichte *zie* Gerard; Herman
- Lichterde *zie* Lichtaart
- Lidekercke, Lidekerka, Lidekerke *zie* Lie-
dekerke
- Lidekinus: nr. 897
- Lidia *zie* Lydia
- Liechardus, zoon van graaf Reinier: nr. 890
- Liechsce *zie* Lies
- LIEDEKERKE (*Lidekercke, Lidekerka, Lide-
kerke, Liedekercke, Liedekercken, Lied-
kerka, Liedekerckke, Liederkercke, Lied-
kerque, Liekerck, Liekerke, Liquerke,
Lydekercke, Lydekerke, Lydekerken, Lye-
dekerck, Lyedekercke, Lyedekerke, Lye-
kercke, Lyekerken, Lykercke*); prov.
Vlaams-Brabant: nrs. 1300, 1339, 1541
- , burcht (castrum): nr. 1270
- , kerk: nr. 1270, 1339; kapel: nr. 1270
- , heren: nr. 1275, 1286 *zie ook* Raas I-III
van Gavere; burggraaf *zie* Willem van
Elst; leenmannen: nrs. 1282, 1286;
schout *zie* Godfried van Breda
- , schepenen: nrs. 1286, 1305
- van *zie* Gerard; Hendrik; Jan; Marga-
retha; Filips; Raas; Zeger
- , vrouwe *zie* Aleid, vrouwe van Boelare;
Maria
- LIEDWIVE (*Leckwine* [!], *Liedewive, Liet-
wive, Lietwive*); zoon *zie* Godfried van
Bergen
- LIÈGE (LUIK) (*Leodium, Leodyum, Lodium*[!], *Luyck*); prov. Liège: nrs. 907, 910,
934, 957, 1147, 1439, 1448-1449, 1476,
1502
- , aartsdiaken: nr. 1057 *zie ook* Amalrik;
Boudewijn; Frederik; Hendrik; Engelbert
van Isenburg; Engelbert van Valkenburg;
Gerard van Nassau; Otto van Valken-
burg; officiaal *zie* Daniel
- , bisschoppen: nrs. 995, 1057, 1121, 1348,
1366, 1400, 1410, 1438, 1449, 1507,
1544 *zie ook* Adolf I; Albero; Hendrik II-
III; Hugo III; Jan II; Jan III; Otbert;
Robert; Theobald van Bar; officiaal: nrs.
1438, 1444-1445, 1474 *zie ook* magister
Hendrik, deken van Hilvarenbeek; Win-

Liège

- rik van Waspik; provisor *zie* Reinier, scholaster van Tongeren
- , deken *zie* Jan
- , diocees: nr. 1041
- , elect *zie* Gwijde; plaatsvervanger *zie* Franciscus
- , kanunnik *zie* Hendrik IV, heer van Breda
- , kapittel; cleric *zie* Gerard van Sauvenière
- , H.-Kruiskapittel: nrs. 893, 970; deken en cantor *zie* Lambert; diakenen *zie* Gillis; Reinier; kanunniken *zie* Hendrik; Hubert; Rutger; Sigmundus; proost *zie* Hendrik; Meingaldus; scholasticus *zie* Wouter; subdiakenen/kanunniken *zie* Ywein; Jan Phisicus; Jan Cykade; Rudolf; vicedeken *zie* Ribertus
- , kapittel van St.-Jan: nr. 1057; deken *zie* Benedictus; kanunnik *zie* Wouter van Margael
- , kathedrale kapittel: nrs. 1399-1401, 1436, 1446, 1474, 1479; kanunnik *zie* Makarius van 's-Hertogenbosch
- , kapittel van St.-Maarten; deken *zie* Ribertus; kanunnik *zie* Dirk
- , Les Bons Enfants, priorij: nrs. 1400-1401; broeder van de augustijnen *zie* Simon de Holong
- , St.-Bartholomeus; proost *zie* Bruno
- , St.-Lambertuskerk: nrs. 893, 1180, 1348-1349, 1402; deken *zie* Hubert; onderkoster *zie* Bono; proost *zie* Alexander
- , proost *zie* Frederik
- Liekerke *zie* Liedekerke
- Liemale, Liemalle *zie* Limal
- LIEMAN (*Liieman*); zoon *zie* Jan
- , zoon van Melis Pieterszoon Lude: nr. 1419
- LIEMPDE (*Limpe*); prov. Noord-Brabant
- , van *zie* Alexander
- LIER (*Liere, Lijra, Lira, Lire, Lyera, Lyere, Lyra, Lyre*); prov. Antwerpen: nrs. 935-938, 953, 955, 957, 1033, 1035, 1245, B16; Oud Lier *zie* Allier
- , begijnhof: nr. 1453
- , cisterciënzerinnenabdij [O.L.V.] Nazareth: nr. 1319
- , gasthuis: nr. 1453
- , kanunnik *zie* Lambert
- , kapittel van St.-Gummarus; dekens *zie* A.; Wouter
- , kerk; cantor *zie* Willem, pastoor van Baarle; pastoor *zie* Dionysius; Wouter
- , schepenen: nr. 1227
- , schout *zie* Hendrik van Mundont
- , van *zie* Arnoud; Gillis; Jan; Willem; Wouter
- LIES (*Haghe in Liesch, Liechsce, Lische, Lyes*); te Princenhage: nrs. 1188, 1252, 1254; *zie ook* Liesbos
- , bos: 1078 *zie ook* Liesbos
- LIESBOS (*dbossce van Lies, Liesbosch, Liesbusch, silva que vocatur Lische*); bos in Princenhage: nrs. 1078, 1494 *zie ook* Lies
- Liest *zie* List
- Lietgardis *zie* Lutgarde
- Lietwiue *zie* Liedwive
- LIEZELE (*Liesele*); prov. Antwerpen: nr. 1345
- LIGNE (*Linge*); prov. Hainaut
- , heer *zie* Vastraad
- Ligniaco *zie* Sint-Kwintens-Lennik
- LIGNY-EN-CAMBRÉSIS (*Lingny, Lingny en Cambresi*); dep. Nord, Frankrijk: nr. 1514a
- , van *zie* Jan Bouchiaus
- Liindonc, Liindonck *zie* Lijndonck
- Liisbeemt; weiland onder Boeimeer te Princenhage: nr. 1467
- Liisbet, Liisbeth *zie* Elizabeth
- Lijnbeeck *zie* Leembeek
- LIJNDONK (*Liindonc, Liindonck*); bij Bavel onder Ginneken en Bavel: nrs. 1399, 1496a-1497
- Lijra *zie* Lier
- LILLE (RIJSEL) (*Insula, Is[il']ja*); dep. Nord, Frankrijk
- , van *zie* Ingelram II, bisschop van Cambrai; Rutger
- LILLO (*Lilloe, Lilloo, Linlo*); prov. Antwerpen: nrs. 915, 1008, 1112, 1117, 1167-1168, 1171, 1224, 1318
- , schepenen: nrs. 1112, 1117
- , schout *zie* Evert
- , van *zie* Everdei; Jan
- LILLOIS-WITTERZÉE (*Lentlo*); prov. Waals-Brabant: nr. 890

- LIMAL (*Liemale, Liemalle*); prov. Waals-Brabant
 –, van *zie* Arnoud
- LIMBURG (*Lemborg, Lembourch, Lembourgh, Lemburgia, Limborch, Limburgia, Lymborgh, Lymburgia*)
 –, hertogen: nr. 1389 *zie ook* Hendrik IV; Jan I; Jan II; Jan III
 Limpe *zie* Liempde
 Lindam *zie* Linden
 Linde *zie* Leende
- LINDEN (*Lendam, Lindam*); prov. Vlaams-Brabant: nr. 896
 Lindenhout; bos bij Bavel onder Ginneken en Bavel: nr. 1146
- LINDONK (*Landonc, Lindonc, Lindonck*); Hazeldonk aan de Mark tussen Zevenbergen en Leur: nrs. 1067-1069, 1197
 –, van *zie* Steven
 Linge *zie* Ligne
 Lingny, Lingny en Cambresi *zie* Ligny-en-Cambrésis
- Linh, Linhi, Liniaco *zie* Sint-Kwintens-Lenik
- Linlo *zie* Lillo
- LINNICH (*Lenneke super Rure, Lenneke up de Rure*); Nordrhein-Westfalen, Duitsland: nr. 991
- LINT (*Lite*); prov. Antwerpen: nr. 1514a
 –, lombard *zie* Durence
- Lion
 – van Asti, koopman [lombard] te Zoutleeuw
 –, lombard te Leuven: nr. 1514a
 –, lombard te Nijvel: nr. 1514a
- Lionies *zie* Leonius
- LIPPELO (*Lippeloe*); prov. Antwerpen
 –, van *zie* Jan
- Lippin cheren Wilsoets soene, schepen van Eeklo: nr. 1303
- Liquerke *zie* Liedekerke
- Lira, Lire *zie* Lier
- Liros *zie* Gillis
- Lische *zie* Lies; Liesbos
- Liscst *zie* List
- Lise, ver; zoon *zie* Wouter ver Lisen zoon van Nispen
- Lisebet *zie* Elizabeth
- LISSEWEGE; prov. West-Vlaanderen; *zie* Ter Doest
- Lissie van Gilze: nr. 1438
- LIST (*Liest, Liscst*); te Schoten
 –, van *zie* Arnoud
- Litbaica, Litbayca *zie* Lubbeek
- Litbertus: nr. 896
- Lite *zie* Lint
- Littelzundert *zie* Klein-Zundert
- Liucolfus *zie* Ludolf
- Liuius *zie* Livinus
- Liutolfus *zie* Ludolf
- LIVINUS (*Liuius*); zoon *zie* Lodewijk
- LOBITH (*Lobedde*); prov. Gelderland: nr. 1041
- Lockebout (*Lokebout*) *zie* Arnoud
- Loddere *zie* Willem
- LODEWIJK (*Lodewicus, Lodewik, Lodowicus, Loduwicus, Ldevvicus, Ludouicus, Ludovicus, Lugdouicus, Lvdowicus*)
 – II, graaf van Loon: nr. 934; burcht *zie* Kolmont
 – van der Aelst: nr. 1535
 – Berthout: nr. 1019
 –, burggraaf, rechter van Almkerk: nr. 1145
 – Commessaelgien, leenman van de hertog van Brabant: nr. 1427
 –, abt van de abdij van Echternach: nrs. 913, 931, 949
 – van Leefdaal: nr. 954
 –, zoon van Lodewijk van der Aelst: nr. 1535
 –, kapelaan van Thorn: nrs. 1399-1401
 –, pastoor van Ubach, procurator van de abdij van Thorn: nrs. 1446-1447
 – van Vorsel, leenman van Jan Berthout: nr. 1337
- LODEWIJN (*Lotheuminus, Lothewinus*)
 – van Erembodegem, zoon van Livinus: nr. 895
- LODI
 –, van *zie* Otto
- Lodium *les* Leodium *zie* Luik
- Lodowicus, Loduwicus *zie* Lodewijk
- Loe *zie* Loo
- Loef *zie* Willem
- Loekerne *zie* Lokeren
- Loen *zie* Hoogeloon; Loon; Loon op Zand

Loen

- , van *zie* Hendrik
Loenbeke *zie* Loonbeek
LOENHOUT (*Loenhoudt, Lonhout, Lonout*);
prov. Antwerpen: nrs. 1112, 1117, 1121,
1143, 1149-1151, 1160, 1164, 1167-
1168, 1171, 1174, 1177, 1187, 1245,
1318; *zie ook* Neerven; Putte
–, pastoor: nrs. 1028-1029 *zie ook* Paulus
Loeuen, Loeven *zie* Leuven
Lois (*Loys*) *zie* Willem
Loiuerlo *zie* Leveroy
Lokebout *zie* Lockebout
Lokere; bij Essen: nr. 1363
LOKEREN (*Loekerne*); prov. Oost-Vlaanderen
–, schout *zie* Boudewijn van Eksaarde
LOMBARD, DE (*de Lombaert*) *zie* Marcabot
LOMBEEK (*Lembecca, Lombecca, Lombeke,*
Lumbecca, Lumbeka, Lumbeke); prov.
Vlaams-Brabant: nr. 1339
–, priester: nr. 1339
–, van *zie* Arnoud
Lonbeke *zie* Loonbeek
LONDEN: nr. 1185
Longus *zie* Lange
Lonhout, Lonout *zie* Loenhout
LOO (*Loe*); bos bij Leuven: nr. 896
Loode, van de *zie* Pieter
LOON (*Los, Loz*); prov. Limburg (B.); *zie*
ook Borgloon; graafschap: nr. 1514a
–, burggraaf *zie* Dirk
–, graven *zie* Arnoud; Lodewijk II
–, lombarden: nr. 1514a
LOONBEEK (*Loenbeke, Lonbeke*); prov.
Vlaams-Brabant
–, van *zie* Arnoud
LOON OP ZAND (*Loen, Velloen, Venloe*);
prov. Noord-Brabant: nrs. 1256-1257,
1383-1384
Lorens *zie* Laurens
Lorfeuer *zie* Reinezin
Lorraine *zie* Lotharingen
LORSCH; Hessen; abdij: nr. B3
Los *zie* Loon
Lose *zie* Jan
Losoie (*Losoye*); zoon *zie* Willem
Lostart *zie* Jan
LOTHARINGEN, [NEDER-] (*Lorraine, Lotar-*
ringia, Lotharice, Lotharinghen, Lotha-
ringia, Lotheringe, Lotheringia, Lotheryc,
Lothier, Lothoringia, Lothrijck, Lothrike,
Lothringe, Lothryck, Lotingia, Lotrike,
Lottharingia, Lottheriich, Lotthringen,
Lottrike): nr. 912
–, hertogen: nrs. 913, 975, 1149, 1389 *zie*
ook Godfried III; Hendrik I-IV; Jan I-III
–, hertogin *zie* Aleid, hertogin van Brabant
–, [koning] *zie* Zwentibold
Lotheuminus, Lothewinus *zie* Lodewijn
Lothier, Lothoringia, Lothrijck, Lothrike,
Lothringe, Lothryck, Lotingia, Lotrike,
Lottharingia, Lottheriich, Lotthringen,
Lottrike *zie* Lotharingen
Louain, Louaing, Louanium, Louen, Louene
zie Leuven
Louin *zie* Arnulf
LOUPOIGNE (*Luponio*); prov. Waals-Bra-
bant: nr. 890
Louvain *zie* Leuven
LOUVIGNIES-QUESNOY; dep. Nord, Frank-
rijk; *zie* Gay
Lovaignes, Lovain, Lovaing, Lovang, Lova-
nium, Loven, Lovene, Loveng *zie* Leuven
LOVENJOEL; prov. Vlaams-Brabant
–, van *zie* Frank
Loverdey *zie* Willem
Loyens weduwe, Loys *zie* Ida
Loys *zie* Lois
Loz *zie* Loon
LUBBEEK (*Litbaica, Litbayca*); prov.
Vlaams-Brabant: nr. 916
Lucas Dint: nr. 941
LUCERA; reg. Puglia, Italië
–, bisschop *zie* Aymardus
LUCIE; zoon *zie* Jan
Lucina; te Rome; (titel)kerk van St. Lau-
rentius; priester *zie* Bigoscem.; kardinaal-
priester *zie* Jan
Lude *zie* Melis Pieterszoon
Ludensuort, L[ud]ensvoert *zie* Lunsvoort
Ldevvicus *zie* Lodewijk
Ludgardis *zie* Lutgarde
Ludinc *zie* Arnoud
LUDOLF (*Liucolfus, Liutolfus, Ludolfus,*
Ludolphus, Lutsolfus)
–, abt van de St.-Laurensabdij te Oostbroek:
nr. 894

–, kanselier van keizer Otto I: nr. 890
 Ludouicus, Ludovicus, Lugdouicus *zie*
 Lodewijk
 LÜBECK; Sleeswijk-Holstein, Duitsland:
 nrs. 912, B6
 –, bisschop *zie* Gerold
 Lugdunum *zie* Lyon
 LUIK *zie* Liège
 Lombardus *zie* Martinus
 Lombart *zie* Jan
 Lumbecca, Lumbeka *zie* Lombeek
 Lumbeke *zie* Lombeek
 LUNSVOORT (*Ludensuort, L[ud]ensvoert*);
 te Goirle: nrs. 1383-1384
 Luponio *zie* Loupoinge
 Lusebeke, van *zie* Jan
 LUTE; zoon *zie* Jan
 – Scсібens: nr. 1343
 Lutelsundert *zie* Klein-Zundert
 LUTGARDE (*Lietgardis, Ludgardis, Lutgar-*
dis, Luthgardis, Luthghardis, Lvtgardis):
 nr. 890
 –, dochter *zie* Adelisa
 – (van Perk/van Breda), vrouwe van Breda
 en Schoten: nrs. 928-929, 947-948, 950,
 952, 954, 969, 1058, B27; echtgenoot *zie*
 Godfried II
 Lutsolfus *zie* Ludolf
 Luttelzundert *zie* Klein-Zundert
 Luyck *zie* Luik
 Lvdowicus *zie* Lodewijk
 Lvtgardis *zie* Lutgarde
 Lychterde *zie* Lichtaart
 Lydekercke, Lydekerke, Lydekerken, Lye-
 dekerk, Lyedekercke, Lyedekerke, Lye-
 kercke, Lyekerken *zie* Liedekerke
 Lydekinus van Gelrode, ridder: nr. 1058
 LYDIA (*Lidia*); Turkije
 –, bisschop *zie* Andreas
 Lyera, Lyere *zie* Lier
 Lyes *zie* Lies
 Lyghterde *zie* Lichtaart
 Lykercke *zie* Liedekerke
 Lymborgh, Lymburgia *zie* Limburg
 Lyni *zie* Sint-Kwintens-Lennik
 LYON (*Lugdunum*): nrs. 1001a-c, 1006-
 1007
 Lyra, Lyre *zie* Lier

M

MAALSTEDE (*Madelstede, Maelstede, Mal-*
stede, Malsthede); verdwenen kasteel bij
 Kapelle op Zuid-Beveland
 –, heer *zie* Wolfert
 –, van de *zie* Gerard; Jan
 MAAS (*Mosa*); rivier in Frankrijk, België
 en Nederland: nrs. 888, 891-892, 922,
 B13
 MAASEIK (*Eyke*); prov. Limburg (B.): nr.
 1514a
 MAASTRICHT (*Traiectum, Treit sour Mueze,*
Tricht); prov. Limburg: nrs. 890, 1400,
 1442-1443, 1446-1447
 –, deken *zie* Gerard
 –, kapittel van O.L.V.; dekens *zie* Alexan-
 der; Hendrik; Richard; kanunniken *zie*
 Dirk; Simon; scholaster *zie* Adolf van
 Waldeck
 –, kapittel van St.-Servaas: nrs. 1435-1436,
 1503 *zie ook* Robert van Millen
 –, lombarden: nr. 1514a
 –, van *zie* Alexander
 MABELIE (*Mabilia*); zoon *zie* Jan
 –, vrouwe: nr. 897
 Maborel van Rixensart *zie* Jan
 Maboug, Mabouge *zie* Maubeuge
 Macghele *zie* Mechelen
 Machelmus: nrs. 914-915
 Macharius *zie* Makarius
 Machele, Machelen *zie* Mechelen
 MACHELEN (*Machla*); prov. Vlaams-Bra-
 bant: nr. 922
 Machglinia *zie* Mechelen
 Machla *zie* Machelen
 Machle, Machlen, Machlia, Machline,
 Machlinia *zie* Mechelen
 MACHTELD (*Machtelt, Machtilde, Machtil-*
dis, Maghildis, Maghtildis, Mathildis)
 – nr. 941; dochter *zie* Heilwig
 –, echtgenote van Arnoud van Lombeek: nr.
 1263
 – Bonten: nr. 1486; broer *zie* Dirk (de)
 Bonte; nicht *zie* Machteld
 – [van Boulogne], hertogin van Brabant,
 nicht van Filips van de Elzas: nrs. 924,
 B10; echtgenoot *zie* Hendrik I

Machteld

- , nicht van Dirk (de) Bonte en diens zuster Machteld Bonten, dochter van Ida: nr. 1486
- van Boulogne *zie* Machteld, hertogin van Brabant
- , echtgenote van Geldolf Faber: nr. 941
- , echtgenote van Godfried III van Breda: nr. 971
- , dochter van hertog Hendrik I van Brabant: nr. B25; echtgenoot *zie* Floris IV
- , gravin [van La Roche]: nr. 906; zoon *zie* Hendrik, graaf van La Roche
- , dochter van Willem Gansewael: nr. 1493
- Mackelmanszoon *zie* Jacob
- Made; bij Essen: nr. 1363
- Madelstede, Maelstede *zie* Maalstede
- Maeere *zie* Meer
- Maelines *zie* Mechelen
- Maerbaes *zie* Marbais
- Maere *zie* Meer
- Maere; te Bergen op Zoom: nr. 1235
- Maerke *zie* Mark
- Maes *zie* Thomas *zie ook* Jan; Pieter
- Martienus, villicus van Godfried van Wezemaal: nr. 1058
- MAFFE (*Maves*); prov. Namur
- , van *zie* Hendrik; Wiger
- Magchoc *zie* Hendrik
- Magerman *zie* Hendrik
- Maghildis *zie* Machteld
- Maghlinia *zie* Mechelen
- Maghtildis *zie* Machteld
- Maglinia *zie* Mechelen
- Magnus *zie* Grote
- MAINZ (*Mogontinum*); aartsbisdom
- , aartsbisschop *zie* Arnoud
- Majeur, le *zie* Steven
- MAKARIUS (*Macharius*)
- , heer: nr. 977
- van 's-Hertogenbosch, magister, kanunnik van (het kathedrale kapittel van) Luik: nrs. 1438, 1507
- Malberga *zie* Malburgen
- Malbodicum *zie* Maubeuge
- MALBURGEN (*Malberga*); prov. Gelderland
- , van *zie* Riquin
- Malines, Malingnes *zie* Mechelen
- Malla *zie* Malle
- MALLANT (*Malant*); *zie* Godeken
- , van *zie* Hugo
- MALLE (*Malla, Malos*); prov. Antwerpen: nrs. 915, 1006 *zie ook* Oostmalle; Westmalle
- MALMÉDY (*Malmendaria*); prov. Luik
- van *zie* Zebodo
- Malos *zie* Malle
- Malout *zie* Hugo
- Malstede, Malstheide *zie* Maalstede
- Mane *zie* Dirk
- Manlake; waterloop bij Breda: nr. 1197
- Mannus *lees en zie* Marinus
- MARBAIS (*Maerbaes, Marbaes, Marbas, Marbays, Marebais*); prov. Waals-Brabant: nr. 907
- , heer *zie* Gerard
- , van *zie* Gerard; Judith; Paganus; Pieter; Wouter
- Marcabot de Lombard: nr. 1526
- Marcas: nr. 892
- Marcblas *zie* Merksplas
- MARCELIS (*Marceliis, Marcellius, Marcilius, Marseliis, Marselis, Marselise, Marselius, Marsilis, Marsilius, Marsillius, Merceliis, Mercelis, Mercelius, Merchelis, Merse-liis*); zonen (*Mercelissen*) *zie* Alsteen; Gerard; Marcelis
- van den Berg [*of* van Bergen?]; zoon *zie* Jan
- , schepen van Bergen op Zoom *zie* Marcelis van Gastel
- van Bergen (op Zoom), leenman van de heer van Bergen op Zoom en van de heer van Breda: nrs. 1253, 1419, 1424; zoon *zie* Marcelis
- van Gastel, schepen van Bergen op Zoom, leenman van de heer van Breda en Bergen op Zoom: nrs. 1128, 1176, 1192-1194, 1218, 1294, 1321, 1354, 1411 *zie ook* Marcelis, pastoor van Oud Gastel
- , zoon van Marcelis van Bergen, schepen van Steenberg: nr. 1417
- , pastoor van Oud Gastel: nrs. 1127, 1130, 1176-1177, 1347-1349; broers *zie* Fromboud, Gerard; Herman; dienaars *zie* Hildegarde; dochters *zie* Heilwig; Ymma; zonen *zie* Gerard van Kalsdonk; God-

Margaretha

- fried; Hendrik; Herman Wandelart; Jan; Marcellis; Martinus; Willem; zuster *zie* Gertrudis
- , zoon van Marcellis pastoor van Oud Gastel: nr. 1348
- , schepen van Oud Gastel *zie* Marcellis, zoon van Willem
- Papenzoon: nrs. 1192-1194
- van Pellenberg: nr. 897
- van Renrode: nr. 933
- , (zoon van) Spierink: nr. 1516; schout van Oud Gastel [van de heer van Breda]: nr. 1290
- , zoon van Willem, schepen van Oud Gastel: nrs. 1192-1194
- , zoon van Willem Spierink: nrs. 1192-1194, 1294, 1297; schepen van Oud Gastel: nrs. 1290, 1299
- , zoon van Wouter, schepen van Steenberg: nr. 1417
- , kapelaan van Wouw: nrs. 1363, 1386, 1402, 1456
- Marcha *zie* Mark
- MARCHE-LES-DAMES; prov. Namur: nr. B1
- MARCHE-LEZ-ÉCAUSSINNES; prov. Hainaut; *zie* Le Douaire
- Marchem, Marchen *zie* Merksem
- Marchet van Asti, lombard te Corroy-le-Grand: nr. 1514a
- Marchians *zie* Gillis
- Marchsem *zie* Merksem
- Marçiet, du *zie* Olivier
- Marcilius *zie* Marcellis
- Marcinus *zie* Martinus
- Marcon, Marcsem, Marcsen *zie* Merksem
- Marct *zie* Markt
- Marcuardus *zie* Markward
- Marcxem, Marcxsem *zie* Merksem
- Mardica Vetus; dep. Nord, Frankrijk: nr. 926
- MARDIJK (*Mardic, Mardiic*); dep. Nord, Frankrijk: nr. 926; *zie ook* Rietvliet
- MARE; Verdrongen land van Zuid-Beveland: nr. 1048
- Mare, Overste *zie* Overste Meer
- Marebais *zie* Marbais
- Maremonde (*Maremunde*); grenswater bij Steenberg: nrs. 1111, 1492
- MARENNE (*Marines, Moirines*); prov. Luxembourg
- , van *zie* Alard; Wouter
- Margael (*Mergael*), van *zie* Wouter
- MARGARETHA (*Margareta, Margarieta, Marghareta, Margreta, Margriet*): nr. 1339; zonen *zie* Jacob Pottenbakker; Willem
- , dochter van Amelis kapelaan in de kerk van Ekeren: nr. 1180
- , moeder van Arnoud van der Brug van Kruikeke: nrs. 1222, 1275
- , zuster van Arnoud van Ossendrecht: nr. 1172
- , weduwe van Arnoud Rike: nr. 1529
- van Boelare, dienaar van Aleid vrouwe van Boelare: nr. 1339
- , echtgenote van Dirk van Beveren: nr. 1062
- van Duvanee; zoon *zie* Alard
- van Everberg: nr. 1453
- , dochter van Geile: nr. 1380
- , echtgenote van Gerard van Overijse van Anderstat: nr. 1227
- , nicht van Godfried, pastoor van Sta-broek: nr. 1453
- , gravin van Henegouwen *zie* Margaretha, gravin van Vlaanderen
- , echtgenote van Jan Maes van Lembeke: nr. 1303
- van de Kelnare: nr. 1536
- , echtgenote van Klaas Wouter Verdonck-zoon, eerder van Hendrik: nr. 1461
- van Liedekerke, dienaar van Aleid vrouwe van Liedekerke en Breda: nr. 1339
- van Petersem, kloosterlinge, later abdis van de abdij van Thorn: nrs. 1446, 1500
- , echtgenote van Pieter Gelmaar: nr. 1182
- , echtgenote van Raas I van Gavere: nr. 1270
- , gravin van Vlaanderen en Henegouwen: nrs. 1042, 1062; zuster *zie* Johanna, gravin van Vlaanderen en Henegouwen
- Willemanni, Willemans: nr. 1355
- van York, dochter van Edward I koning van Engeland: nr. 1185; echtgenoot *zie* Jan II, hertog van Brabant

Maria

MARIA (*Marie, Maroie*)

–, vrouwe van Gaasbeek en Baucignies: nrs. 1091, 1230; echtgenoot *zie* Godfried van Leuven

–, echtgenote van Gillis van Breda: nr. 1092

–, vrouwe van Liedekerke en Breda: nr. 1533

–, jonkvrouw, dochter van Raas Mulard van Gavere: nr. 1350; echtgenoot *zie* Gillis, zoon van Wouter van Kruiningen

–, echtgenote van Wouter Berthout: nrs. 1102, 1248

– de Zone: nr. 1222

Marines *zie* Marenne

MARINUS (*Mannus* [!])

–, magister, pauselijk vicekanselier: nr. 1006

MARK (*Maerke, Marcha, Marka, Marke, Mercha, Merke*); rivier in de prov. Noord-Brabant en Antwerpen: nrs. 1066-1069, 1078, 1128, 1177, 1194, 1201, 1247, 1288-1289, 1294, 1297, 1350, 1354, 1378, 1396, 1438, 1538 *zie ook* Markemonde

–, van der *zie* Hendrik; Thomas

MARKEMONDE (*Markemunde*); monding van de Mark in de Striene, thans in de Haringvliet: nrs. 894, 900, 1193-1194, 1201

MARKT (*Marct*); te Bergen op Zoom: nr. 1482

MARKWARD (*Marcuuardus, Marquardus*) – van Grumbach: nr. 908

Marleputte; scheidspaal in Schoten: nr. 1013

Marlier (Esterim), le *zie* Martinus

Maroie *zie* Maria

Marquardus *zie* Markward

Marseit, den *zie* Reinier

Marseliis, Marselis, Marselise, Marselius, Marsilis, Marsilius, Marsillius *zie* Marcellis

Marsende (*lees wellicht* Merksem); te of bij Ekeren: nrs. 1076-1077

Marshem *zie* Merksem

Martienus *zie* Maes

Martin *zie* Martinus

Martines *zie* Merchtem

MARTINUS (*Marcinus, Martin*); zoon *zie* Godfried

– van Boeiink: nr. 1355; broer *zie* Godfried

– van Essen: nr. 1372

–, zoon van Hendrik: nr. 1218

– Lombardus: nr. 1464

–, zoon van Marcelis pastoor van Oud Gastel: nr. 1348

– le Marlier (Esterim): nr. 1514a

Marxblas *zie* Merksplas

Marxeem, Marxem, Marxen, Marxhem *zie* Merksem

Masclinia *zie* Mechelen

Maseman *zie* Willem

Maslinia *zie* Mechelen

MASSENHOVEN; prov. Antwerpen: nr. 1245

Massensone *zie* Gerard

MATHEUS (*Mattheus*)

–, kardinaal-diaken van St.-Maria: nrs. 915-916

– van Heusdenhout: nr. 1470

– Meeus Merseman: nr. 1357

MATHIAS (*Mathiis, Mathyas*)

– van den Boengarde, leenman van de graaf van Vlaanderen: nr. 1184

–, zoon van Gerard, schepen van Etten: nr. 1177

– Grote, clericus: nr. 1336

– van Hapert: nr. 1493

– van den Houtackere, knaap, baljuw van de graaf van Vlaanderen: nr. 1184

–, broer van Hugo van den Vliet: nr. 991

– Huusman, schepen van Etten: nrs. 1341, 1354, 1359, 1454

– van Kelsdonk, schepen van Etten: nrs. 1398, 1469

–, zoon van Nicolaas, leenman van de graaf van Vlaanderen en van de heer van Liedekerke: nrs. 1184, 1286

Mathildis *zie* Machteld

MAUBEUGE (*Maboug, Mabouge, Malbodicum*); dep. Nord, Frankrijk: nr. 1514a

–, proost: nr. 1173

Mauchiri *zie* Jan

Maurus, bisschop van Amelia: nr. 1358

Maves *zie* Maffe

Mayo: nr. 890

Mayen *zie* H.

- MEAUX; dep. Seine-et-Marne, Frankrijk: nr. 904
- MECHELEN (*Macghele, Machele, Machelen, Machglinia, Machle, Machlen, Machlia, Machline, Machlinia, Maelines, Maghlinia, Maglinia, Malines, Malingnes, Masclinia, Maslinia, Mechele, Mechelne, Mechlinia, Meglinia, Moliner*); prov. Antwerpen: nrs. 1033, 1052, 1217, 1245, 1364, 1371, 1383-1384, 1409, 1422, 1462, 1514a
- , augustijnen: nr. 1319, 1453
 - , begijnen: nrs. 999, 1133, 1319
 - , Duitse huis: nr. 1409
 - , gasthuis: nr. 999
 - , kapittel [van St.-Rombout]; cantor *zie* J.; deken *zie* H.; Boudewijn van den Eekhoven; scholaster *zie* Arnoud van Zellaar
 - , leprozen: nr. 999
 - , lombard *zie* Willem
 - , minderbroeders: nrs. 999 (kerkfabriek), 1094, 1180, 1319, 1348, 1453; gardiaan: nr. 1086
 - , O.L.V.: nr. 999
 - , St.-Catharina: nrs. 999, 1180
 - , St.-Rumoldus: nr. 999; kapelanie: nr. 1248
 - , heren: nrs. 1245, 1369 *zie ook* Jan Berthout; Wouter Berthout
 - , plebaan *zie* Wouter
 - , priesters: nr. 999
 - , subplebaan *zie* Laurens
 - van *zie* Sophie Berthout; Willem Bonte
 - , voogden *zie* heren
 - , vrouwe: nrs. 1111, 1492
- MECKLENBURG; Mecklenburg-Vorpommern, Duitsland
- , burggraaf: nrs. 912, 914, B6 *zie ook* Hendrik II, heer van Breda en Schoten
- Mediolanum *zie* Milaan
- MEENSEL-KIEZEGEM; prov. Vlaams-Brabant; *zie* Kiezegem
- Meente (*Meenthe, Mente, Mentee*); waarschijnlijk op Tholen: nr. 1023
- MEER (*Maeere, Maere, Mere*); te Gastel
- , van der *zie* Gerard; Jan; Willem
- MEER (*Meere, Mera, Mere*); prov. Antwerpen: nr. 1088; *zie ook* Meersel
- , pastoors *zie* Dirk; Jan van Tongerlo
 - , van *zie* Jan; Pieter; Willem Bertoen
- Meer, Overste *zie* Overste Meer
- MEERBEEK (*Meerbeke, Merbeke, Meyrbeche, Morbeke*); prov. Vlaams-Brabant: nrs. 1006, 1514a
- , lombard *zie* Willem
- MEERBEKE (*Norebache*); prov. Oost-Vlaanderen: nr. 890
- Meere *zie* Meer
- MEERHOUT (*Merhout*); prov. Antwerpen: nr. 1383-1384
- MEERLE (*Meerl, Merle, Mierle, Mirle, Myrle*); prov. Antwerpen: nrs. 1025a, 1039-1040, 1096, 1401, 1438; *zie ook* Elsakker; Meersel; Oosteneinde; Rooi; Strijbeek; Voort
- , pastoor en rector *zie* Hendrik van Boxtel
- MEERSEL (*Meerssel, Mersele*); gehucht in de parochies Meer en Meerle: nrs. 962, 1025a
- MEERSSEN (*Mersene*); prov. Limburg: nr. 1027
- Meeus Merseman *zie* Matheus
- Meglinia *zie* Mechelen
- Meinbout *zie* Frank
- Meingaldus, proost van het H.-Kruiskapittel te Luik: nr. 893
- Meingotus, proost van de Dom te Utrecht: nr. 894
- MEINSO (*Meinzo, Meynso*)
- (van Tongerlo), broeder, kanunnik van [de O.L.V.-abdij te] Tongerlo: nrs. 933, 956
- MEISE (*Minca*); prov. Vlaams-Brabant
- , van *zie* Frank
- Meist (?) *zie* Mersc
- Mela, van *zie* Willem
- Melairiu *zie* Mellery
- Melbruc, Melbruch, Melbruech, Meldbruch, Meldebrouc *zie* Melsbroek
- MELDERT; prov. Vlaams-Brabant
- , van *zie* Ywein
- Melenrieu, Melenriu *zie* Mellery
- Melin *zie* Millen
- Melis *zie* Amelis
- MELLERY (*Melairiu, Melenrieu, Melenriu*); prov. Waals-Brabant: nr. 907
- , van *zie* Alard

Melsbroek

- MELSBROEK (*Melbruc, Melbruch, Melbruech, Meldbruch, Meldebrouc, Melsbroeck, Meltbroec, Meltbroeck, Meltbruc*); prov. Vlaams-Brabant: nrs. 896-897, 916, 922, 952, 1245
- Mente, Mentee *zie* Meente
- Mera *zie* Meer
- Merbatta (*Merbatte, Moerwater*); rivier, mogelijk de Merwede, mogelijk onbekend water bij Sprundel: nr. 892
- Merbecca *zie* Moerbeke
- Merbeke *zie* Meerbeek
- Merbergen *zie* Moerbeke
- MERBES-SAINTE-MARIE; prov. Hainaut; *zie* Ramegnies
- Mercceem, Merccem, Merccheem, Mercchem, Merceem *zie* Merksem
- Merceliis, Mercelis, Mercelius *zie* Marcelis
- Mercem *zie* Merksem
- Mercha *zie* Mark
- Merchelis *zie* Marcelis
- Merchem *zie* Merksem
- Merchersen *zie* Mertersem
- Merchseem *zie* Merksem
- MERCHTEM (*Martines*); prov. Vlaams-Brabant: nr. 1514a
- , [lombard] *zie* Olivier du Marçiet
- , van *zie* Gillis Liros; Jan Mauchiri
- Mercseem, Mercsem, Mercxem *zie* Merksem
- Merde *zie* Mierde
- Mere *zie* Meer
- Merehem *zie* Merum
- Merhout *zie* Meerhout
- Merke *zie* Mark
- MERKSEM (*Marchem, Marchen, Marchsem, Marcon, Marcsem, Marczen, Marcxem, Marcxsem, Marxeem, Marshem, Marxem, Marxen, Marxhem, Mercceem, Merccem, Merccheem, Mercchem, Merceem, Mercem, Merchem, Merchseem, Mercseem, Mercsem, Mercxem, Mercsem, Mersem, Mersheem, Merxeem, Merxem, Merxhem, Merxsem, Mexxeem*); prov. Antwerpen: nrs. 941 (familia van de abt van Villers), 935-936, 960, 962, 999, 1005, 1007, 1010-1011, 1013, 1080-1081, 1083, 1085, 1089, 1120, 1132-1132a, 1136-1139, 1141-1142, 1153, 1157-1158, 1161-1162, 1199, 1204, 1208, 1280, 1324; *zie ook* Holme; Marsende [?]; Rundsvoort
- , heer *zie* Gerard van Wezemaal
- , pastoor: nrs. 960, 1120 *zie ook* Arnoud; Jan; Reinoud
- , van *zie* Karel; Losoie
- , vrouwe *zie* Sophie Berthout
- MERKSPLAS (*Marcblas, Marxblas, Merxblaes, Merxblas*); prov. Antwerpen: nrs. 905, 915, 1018, 1352
- , van *zie* Rabodo
- Merle *zie* Meerle
- Mersc (*Meist?*); meer bij Vilvoorde: nr. 922
- Mersele *zie* Meersel
- Merseliis *zie* Marcelis
- Mersem *zie* Merksem
- Merseman *zie* Matheus Meeus
- Mersene *zie* Meerssen
- Mersheem *zie* Merksem
- Merte *zie* Willem
- MERTERSEM (*Merchersen, Merterche, Merterchem, Merters, Mertersen, Merterssem, Merterssen, Mertessem, Merthersen*); parochie Princenhage: nrs. 1039-1040, 1060, 1188, 1311, 1399, 1438 *zie ook* Princenhage
- , kerk: nr. 1410
- , pastoor: nr. 1039-1040; *zie ook* Jacob
- , van *zie* Hugo
- MERUM (*Merehem*); prov. Limburg
- , van *zie* Rutger
- Merxblaes, Merxblas *zie* Merksplas
- Merxeem, Merxem, Merxhem, Merxsem *zie* Merksem
- MERWEDE *zie* Merbatta
- Mexhau (*Mexhaw*), van *zie* Jan
- Mexxeem *zie* Merksem
- Meynso *zie* Meinso
- Meyrbeche *zie* Meerbeek
- Meyso van Oostmalle, zoon van *zie* Gozewijn
- Mezo: nr. 939
- Mezo, prior: nr. 939
- MICHIEL (*Michael, Michille, Mighiel*): nr. 1423
- van Bakergem: nr. 1270

- le Barbarburior: nr. 1514a
- van den Dale, schepen van Liedekerke: nr. 1286
- , zoon van Engel van Sprundel, schepen van Etten, cijnsman van Arnoud van den Houte: nrs. 1353, 1359, 1387, 1398
- , broeder, neef van Godfried, pastoor van Stabroek: nr. 1453
- , zoon van Heile van Etten: nr. 1353; broers *zie* Hendrik; Willem
- , kapelaan van Raas II van Gavere *zie* Michiel, proost van het klooster St.-Catharinadal te Wouw/Breda
- van Ranst, ridder: nr. 1088
- van der Rijt van Etten: nrs. 1354, 1387
- , burger van Wavre: nr. 1514a
- van Wijnegem van den Borgh, leenman van de hertog van Brabant: nr. 1437
- , broeder, proost van het klooster St.-Catharinadal te Wouw/Breda; kapelaan van Raas II van Gavere: nrs. 1351, 1356
- Micke *zie* Mik
- MIDDELBURG (*Middeburgh*, [*M*]iddelbo[r]g, *Middelborgh*, *Middelburch*, *Middelburgh*); prov. Zeeland: nrs. 1185, B24
- , minderbroeders; gardiaan: nr. 1431
- premonstratenzerabdij O.L.V.; abt en convent: nrs. 1109, 1116, 1119; abten *zie* B. van Walcheren; Nicolaas
- Middelcant *zie* Middelsant
- MIDDELMEEER (*Middelmeer*, *Mildelmere*); meer aan de Oude Mark tussen Hoeven en Zevenbergen: nrs. 1177, 1218, 1288-1289, 1293-1294, 1297, 1396, 1538
- Middelsant (*Middelcant*); te Bergen op Zoom: nr. 1235
- MIERDE (*Merde*); prov. Noord-Brabant
- , van *zie* Jan
- Mierle *zie* Meerle
- Mighiel *zie* Michiel
- MIK (*Micke*); te Ekeren: nr. 1203
- MILAAN (*Mediolanum*); reg. Lombardia, Italië
- , van *zie* Pieter
- Mildelmere *zie* Middelmeer
- Miles *zie* Ridder
- Mille, van *zie* Reinier
- MILLEGEM (*Millegeem*, *Millegheem*, *Mil-lenghem*); prov. Antwerpen: nrs. 1245, 1389, 1393-1395, 1408, B15 *zie ook* Ruerenbruech
- MILLEN (*Melin*, *Milne*); prov. Limburg (B.)
- , van *zie* Jan; Robert
- Millenghem *zie* Millegem
- Milne *zie* Millen
- Minca *zie* Meise
- MINDERBROEDERS *zie* Brussel; Dordrecht; Mechelen; Middelburg; Zieriksee
- MINDERBROEDERSTRAAT (*Moutmolenstrate*); te Bergen op Zoom: nr. 1451
- MINDERHOUT (*Mindrehout*, *Minrehout*); prov. Antwerpen: nr. 1006; *zie ook* Hal; Ibrugge
- , pastoor: nrs. 1028-1029
- Mine, Mines, de *zie* Emines
- Minna: nr. 897
- Minnebode, Minnenbode *zie* Gerard; Jan
- Minnekene *zie* Hendrik
- Minnes, de *zie* Emines
- Minrehout *zie* Minderhout
- Mirle *zie* Meerle
- Moer *zie* Arnoud
- MOER, VAN DE (*de Moere*, *de Moero*) *zie* Andreas; Hugo
- MOERBEKE (*Merbecca*, *Merbergen*); prov. Oost-Vlaanderen: nr. 890
- MOEREN, DE (*Moor*); prov. West-Vlaanderen en dep. Nord, Frankrijk (LES MOËRES): nr. 926
- Moerlode *zie* Morlode
- Moerwater *zie* Merbatta
- MOERZEKE (*Moerseka*, *Morseke*); prov. Oost-Vlaanderen: nr. 1245
- , heer *zie* Hendrik van Grimbergen
- Mogontinum *zie* Mainz
- Moirines *zie* Marenne
- MOL (*Molle*); prov. Antwerpen: nr. 953; *zie ook* Postel
- , van *zie* Gillis
- MOLEN, VAN DE (*de Molendino*) *zie* Aleid; Geile; Jan; Nicolaas; Willem; Ywein
- MOLENAAR (*Molendinarius*) *zie* Arnoud; Jan
- MOLENBEEK (*Molenbeke*); bij Antwerpen: nr. 991

Molenbeek

- MOLENBEEK (*Molenbeke*); grenswater tussen Zuidgeest en Bergen op Zoom: nrs. 1260, 1301; *zie ook* ager Morselli; ager Volcondi
–, van *zie* Jan; Jocha; Pieter
Moldebekermade; te Zuidgeest: nr. 1260
Molendinarius *zie* Molenaar
Molendino, de *zie* van de Molen
Molenheim *zie* Mollem
MOLENSCHOT (*Molenscot, Mueleschot*); te Gilze: nrs. 1399, 1533
Moliner *zie* Mechelen
Molitore *zie* Gerard
Molle *zie* Mol
MOLLEM (*Molenheim, Molnem*); prov. Vlaams-Brabant: nr. 1245
–, van *zie* Gillis
MOLREGRAVE (*Molregraue, Molrengne*); grenspunt bij Mol: nr. 991
Monachus *zie* Monnik
Monasterium *zie* Münster
Moncornet *zie* Montcornet
Mondmury *les en zie* Nodennay
Monickenmoer: nr. 1378
Monioie *zie* Monschau
Monnik (*Monachus, Monnchus*) *zie* Wouter
MONS (BERGEN) (*Mons*); prov. Hainaut
–, *sergans zie* Alard Pores
–, van *zie* Gerard Aingout
Mons *zie* Berg; Bergen; Geertruidenberg
Mons Pacis *zie* Vredenberg
Mons Sancte Gertrudis *zie* Geertruidenberg
Mons Sanctus *zie* Heiligenberg
Mons super Zoma *zie* Bergen op Zoom
MONSCHAU (*Monioie*); Nordrhein-Westfalen, Duitsland
–, van *zie* Walram
MONSTERHOEK (*Monsterhoec*); prov. Zeeland: nr. 1225
Mont, (de) (*Mout [!]*) *zie* Wouter
MONTCORNET (*Moncornet*); dep. Aisne, Frankrijk: nr. 1230
Monte, de *zie* van den Berg; van Bergen (op Zoom)
MONTENAKEN (*Montegny, Monteneies*); prov. Limburg (B.)
–, lombarden: nr. 1514a
–, van *zie* Willem
Montensi, villa: nr. 1019
Moor *zie* De Moeren
MOORSEL (*Moorslo, Morsle, Morslo, Morsloe*); te Tervuren: nrs. 897-899, 903, 908, 916
MOOSBROEK (*Mosibruc*); te Ekeren: nr. 1076-1077
Morbeke *zie* Meerbeek
MORKHOVEN (*Moriichoven, Morychoven*); prov. Antwerpen
– van *zie* Wouter
MORLODE (*Moerlode*); voormalige plaats in het Verdrongen land van Zuid-Beveland: nr. 928
–, Vliet: nr. 988
MORLODENISSE (*Morlodenesse*); gebied ten westen van Krabbendijke in het Verdrongen land van Zuid-Beveland: nrs. 928, 1031, 1042
Morseke *zie* Moerzeke
Morselli, ager *zie* Molenbeek
Morsle, Morslo, Morsloe *zie* Moorsel
Mortere; bij Ekeren: nrs. 1076-1077
MORTRY (*Morteri*); te Ruesnes: nr. 904
MORTSEL (*Mortensele, Mortensole, Mortenzele, Mortsele*); prov. Antwerpen: nrs. 1134, 1245, 1389, 1391, 1393-1395
Mosibruc *zie* Moosbroek
MOST; te Sint-Job-in-'t-Goor: nrs. 1437, 1440-1441, 1472
Moustarde *zie* Hendrik
Mout *les en zie* Mont
MOUTMOLENSTRAAT (*Moutmolenstrate*); te Bergen op Zoom *zie* Minderbroederstraat
Muden, van *zie* Gillis
Muel *zie* Gijsbert
Mueleschot *zie* Molenschot
Mulengem *zie* Humelgem
MÜNSTER (*Monasterium*); Nordrhein-Westfalen, Duitsland: nr. 1041
MÜNSTEREIFEL; Nordrhein-Westfalen, Duitsland
–, St.-Christiaan en Dariuskapittel; magister *zie* Godfried
MUIZEN (*Musene*); prov. Vlaams-Brabant: nr. 1245
MULARD (*Mulaert, Mulairt, Mulart, Mulyart, M[vlla]rt*)

– van Gavere *zie* Jan; Raas
 Mule *zie* Wouter
 Mundelant; in de Antwerpse Polders: nr. 915
 Mundont, van *zie* Hendrik
 Munhem, van *zie* Godfried
 Mursaterlant; in de Antwerpse Polders: nr. 915
 Musene *zie* Muizen
 Mussin *zie* Willem
 Muylart, M[vlla]rt *zie* Mulard
 Myrle *zie* Meerle

N

NAAST (*Naest*); prov. Hainaut
 –, heer *zie* Godfried
 Naelde (*Nalde*) *zie* Gerard
 NAMUR (NAMEN) (*Namurchum*, *Namurcum*); prov. Namur: nr. 1514a
 –, graaf *zie* Hendrik I (de Blinde)
 –, lombardenhuizen: Dame Bastiene; Hendrik van Revin; le Reciueresse: nr. 1514a
 –, markgraaf *zie* Gwijde van Dampierre
 Nanduionus: nr. 888
 Nanne *zie* Vincent
 Nannekinus; kinderen: nr. 1320
 NANTES; dep. Loire-Atl., Frankrijk
 –, van *zie* Robert
 Nardgaotus: nr. 888
 NARNI (*Narnie*, *Ramine* [!]); reg. Umbria, Italië: nr. 899
 NASSAU (*Nassou*, *Nassouw*); Rheinland-Pfalz, Duitsland
 –, heer: nr. 1311
 –, van *zie* Gerard
 NAZARETH *zie* Lier, cisterciënzerinnenabdij
 Necke *zie* Rudolf
 Neckerspole *zie* Nekkerspoel
 NEDERBOELARE (*Inferior Bonlar*, *Inferior Bonler*); prov. Oost-Vlaanderen: nr. 1339
 Nederdorp, van *zie* Gillis
 Nederheem (*Nederem*, *Nederen*); prov. Vlaams-Brabant
 –, van *zie* Hendrik; Wouter
 NEDER-LOTHARINGEN *zie* Lotharingen
 NEDEROKKERZEEL (*Hockansele*, *Ockerseel*); prov. Vlaams-Brabant: nrs. 915, 952

Nedren *zie* Nerem
 NEER (*Nere*); prov. Limburg: nrs. 973, 996
 NEERLANDEN (*Landen*); prov. Vlaams-Brabant: nrs. 896-899, 903, 908, 916
 NEEROETEREN; prov. Limburg (B.); *zie* Oeteren
 NEERVEN (*Nederuene*); gehucht te Loenhout
 –, van *zie* Jan
 NEERWINDEN en OVERWINDEN; prov. Vlaams-Brabant; *zie* Winden
 Nekkerspoel (*Neckerspole*); prov. Vlaams-Brabant
 –, heer *zie* Jan, zoon van Jan Berthout
 Nere *zie* Neer
 NEREM (*Nedren*); prov. Limburg (B.): nr. 1113
 NETE (*Neta*); rivier in de prov. Antwerpen: nrs. 942, 953
 Neters, van *zie* Wouter
 NEUSS (*Nussia*); Nordrhein-Westfalen, Duitsland: nr. 1041
 NEUVE-COUR (*Novum Sartum*); te Baisy-Thy: nr. 902
 Neuwenhoue *zie* Nieuwenhove
 NICOLAAS (*Claes*, *Claeus*, *Clais*, *Claus*, *Clays*, *Cleys*, *Coel*, *Coele*, *Cole*, *Colien*, *Colin*, *Collin*, *Cool*, *Nicholaus*, *Nicolaius*, *Nicolaus*, *Nicolavs*, *Nycholaus*, *Nychole*, *Nyclaus*, *Nyclaus*); zonen *zie* Hendrik; Mathias; Zeger
 – I, bisschop van Cambrai: nrs. 905, 915
 – III, bisschop van Cambrai: nrs. 1019-1020, 1085, 1089
 – IV, paus: nr. 1373
 –, magister, kanunnik van de St.-Michielsabdij te Antwerpen: nr. 959
 –, ridder: nr. 1428
 – van Ammerlo: nrs. 1160-1162
 – Andree: nr. 1438
 – van Asti, lombard te 's-Hertogenbosch: nr. 1514a
 – de Batardu [?] van Asti, lombard van Hoogstraten: nr. 1514a
 – [kanunnik van het kapittel] van Hilvarenbeek, notarius van Godfried IV van Breda: nr. 999
 – Block: nr. 1438

Nicolaas

- Bollaard: nr. 1372
- Cawe, zoon van Roeland van Boeiink: nr. 1355
- , zoon van Clementia: nrs. 1362, 1379
- Dankoord van Zandvliet *zie* Nicolaas van Zandvliet
- van Deurne, ridder: nr. 935
- van Deurne: nr. 1088
- van der Dilft junior, leenman van de heer van Breda: nr. 1202
- van der Dilft senior, leenman van de heer van Breda: nrs. 1136, 1138, 1186, 1202; broer *zie* Willem van der Dilft
- , zoon van Diruwine: nrs. 1193-1194
- van Duvenee: nr. 1411
- , heer, pastoor van Ekeren: nrs. 1128, 1167, 1180
- , zwager van Engelbert *zie* Nicolaas Scoennalde
- Faber, schepen van Bergen op Zoom, leenman van de heer van Breda: nrs. 1128, 1176, 1213, 1220; schepen van Wouw: nrs. 1301, 1457
- Garenkoper, schepen van Wouw: nr. 1177; schepen van Haviksdonk: nrs. 1193-1194
- van Gastel [burger] van Bergen [op Zoom]: nrs. 1513-1514a
- , zoon van Gobbe de Witte, schepen van Wouw: nr. 1177; schepen van Haviksdonk: nr. 1193-1194
- Goedman van Antwerpen: nr. 1217
- van Heida: nr. 1112
- van der Hesens; zoon *zie* Jan
- , broer van Hessel van der Creke: nr. 1523
- van Houdeng, proost van Binche: nr. 1514a
- van Hulsdonk, schepen van Wouw: nr. 1218
- de Jonge: nr. 1283
- , schepen van Kalsdonk: nr. 1192
- van Kats, ridder: nrs. 1172-1173, 1185
- van den Lake, schepen van (de Hoeven van) Etten: nrs. 1388, 1420-1421, 1450, 1469
- , abt van de O.L.V.-abdij te Middelburg: nr. 1431
- van de Molen: nr. 987
- , zoon van Nicolaas Rulinszoon van Wouw: nrs. 1328, 1335; broer *zie* Willem
- van Ouden, leenman van de heer van Altena en Horn: nr. 1256
- Pame: nr. 1493
- , zoon van Pieter: nr. 1518a
- Pottuis; zonen: nr. 986
- (heer) van Putten: nr. 1288; leenman van de heer van Breda: nrs. 1340, 1415
- , heer, broer van Raas Gerolfs van Kats: nr. 1523
- van Ranst: nr. B16; broer *zie* Arnoud
- Ribaut: nr. 1218
- , zoon van Rulin (van Wouw), schout van Wouw: nrs. 1177, 1192-1194, 1328; broer *zie* Jan; zonen *zie* Nicolaas; Willem
- Scoennalde, burger van Bergen op Zoom: nr. 1213; zwager *zie* Engelbert
- , ridder, zoon van Sebastiaan van Grobendonk: nr. 950
- (van Stapelen), zoon van Willem van Stapelen: nrs. 1135, 1283
- van Steen: nrs. 1080-1082
- , zoon van Tankard, schout van Zandvliet: nr. 1064
- van Udekem: nr. 897
- van Uitbergen, schepen van Antwerpen: nrs. 1151, 1160
- van Valkenisse; zonen *zie* Arnoud van Valkenisse; Witto van Valkenisse
- Vetanus, schepen van Antwerpen: nr. 1228
- van Vlakte: nr. 928
- van Vlasselt: nrs. 1237, 1247, 1487; echtgenote *zie* Aleid
- Voet: nr. 1313
- Volkard, schepen van Antwerpen: nr. 1112; ridder: nrs. 1136, 1138, 1160-1163
- Vos: nr. 1308
- Wale (van Kruibeke), baljuw van Kruibeke, schout, leenman van de heer van Liedekerke: nrs. 1275, 1282, 1319, 1506
- van Wijnegem, schepen van Antwerpen: nrs. 1112, 1135
- , zoon van Willem Hoesche Bollaard: nrs. 1392, 1411
- , zoon van Willem van Stapelen *zie* Nicolaas van Stapelen

- , zoon? van Willeman van den Berg: nr. 1259
- de Witte: nrs. 1192-1194
- , zoon van Wouter Verdonck, kruidenier: nr. 1461
- Yo, magister, kanunnik van het kapittel van O.L.V. te Antwerpen: nrs. 1161-1162
- (Dankaard) van Zandvliet, schepen van Bergen op Zoom, leenman van de heer van Breda en Bergen op Zoom: nrs. 1128, 1411, 1453, 1538
- Nicole (*Nichole*) zie Jan
- NIEL (*Nyele*); prov. Antwerpen: nr. 1245
- Nielle lees en zie Welle
- Nielne zie Nijlen
- NIEMANDSVRIEND (*Niemensfrient, Nimensvrint*); tol aan de Merwede bij Sliedrecht: nrs. 1041, 1322
- Nieneue zie Ninove
- NIERVAART (*Nieuwervaard, Niewervaert*); verdronken plaats nabij Klundert: nr. 900
- Nieuele zie Nijvel
- Nieuwenroth zie Nieuwrode
- NIEUWEBEEMD (*Nieuwbempt, Niuwebeemt*); weiland te Breda: nr. 1481
- NIEUWELAND (*Niwelant*); te Sprundel: nr. 1359
- NIEUWENBERG (*Nieuwenberch*); bij Doorlecht, tussen Oud Gastel en Roosendaal: nr. 1338
- NIEUWENBOSCH (*Nyeuwenbosch*); verdronken parochie ten noorden van Oudenbosch: nrs. 1125, 1128, 1177, 1218, 1290, 1294, 1297, 1396, 1538
- NIEUWENHOVE (*Neuwenhoue, Niewenhoue*); prov. Oost-Vlaanderen: nr. 1339
- NIEUWENHUIZEN, VAN (*de Nova Domo*) zie Jan
- NIEUWE RIETGOOR; ten noorden van Nispen; zie Wildert
- NIEUWERKERKE (*Nova Ecclesia, Nieuwerkercken*); voormalige plaats in het Verdronken land van Zuid-Beveland: nr. 988
- , van zie Hendrik
- Nieuwervaard zie Niervaart
- NIEUWE STRAAT (*Nieuwstrate, Nova Plathe*); te Bergen op Zoom zie Blauwehandstraat
- NIEUW GASTEL; prov. Noord-Brabant; zie Hesselake; Lede
- NIEUWLANDE (*Nova Terra*); voormalige plaats in het Verdronken land van Zuid-Beveland: nr. 988
- NIEUWLANDSE HOEF (*curia de Niuwelende, Niwelande, curia de Niwenlande, curia de Nuelende, curia de Nulende, curtis de Niwenlanda*); hoeve, hof van de O.L.V.-abdij te Tongerlo in Alphen: nrs. 1200, 1342, 1488, 1491, 1493
- NIEUWRODE (*Nieuwenroth, Nuenrode, Nuwenrode, Nuwenroth*); prov. Vlaams-Brabant: nrs. 897-898
- NIEUW-SCHAKERLO (*Nue Scagersloe, Nuescackersloe, Nuescakerslo, Nuescakersloe, Scakerloe, Schakerlo, Schakerloo*); bij Halsteren: nrs. 1023, 1205, 1295, 1431; zie ook Aelwinberghe; Bettenbergha; Boent; Heer Boudewijnspolder; Heinighe; Zevenhoven
- NIEUW-VOSSEMEER; prov. Noord-Brabant; zie Vossemeer; Vriezendinge
- Nieuwstrate; te Bergen op Zoom zie Blauwehandstraat
- Nieuwenhoue zie Nieuwenhove
- Nieuwervaert zie Niervaart
- Niger zie de Zwarte
- Nigro Monte zie Zwartenberg
- NIJLEN (*Nielne, Nilne*); prov. Antwerpen: nrs. 1245, 1383-1384, B16
- NIJMEGEN (*Nimaghen*); prov. Gelderland: nrs. 1041, B20
- NIJVEL (*Nieuele, Niuelle, Nivella, Nivelle, Nyuelle, Nyvella*); prov. Waals-Brabant: nrs. 922, 977, 990, 1003, 1475-1476, 1514a
- , abdij St.-Petrus en St.-Gertrudis; abdis en abdij/kerk/kapittel: nrs. 890-891, 921, 977, 990, 1002-1003, 1265, 1499, 1502, 1505; abdis zie Adalberina; Oda; kanunniken: nr. 977 zie ook Hugo; Jan; Pieter
- , lombarden zie Audries; Lion
- , scholaster zie Adam
- Nilne zie Nijlen
- Nimaghen zie Nijmegen
- Nimensvrint zie Niemandsvriend
- NINOVE (*Nieneue, Ninhoven, Ninhovia, Niniue*); prov. Oost-Vlaanderen: nr. 1339

Ninove

- , gasthuis: nr. 1339
- , premonstratenzerabdij St.-Cornelius en St.-Cyprianus; abt en convent: nrs. 1212, 1263, 1270, 1287, 1305, 1339; abt *zie* Jan
- NISPEN (*Nisepe, Nisipa, Nispa, Nyspen*); prov. Noord-Brabant, dorp en parochie onder Roosendaal en Nispen (de parochie omvatte ook Essen en Kalmthout, prov. Antwerpen): nrs. 909, 1094, 1107, 1140, 1149, 1159-1160, 1164, 1166, 1174, 1177, 1187, 1189, 1192-1194, 1231, 1244, 1253, 1258, 1268, 1271, 1291, 1315, 1325, 1328, 1335, 1347, 1362-1363, 1379, 1383-1384, 1386, 1390, 1402, 1405, 1414-1415, 1427, 1429-1430, 1456, 1458, 1522, 1525, 1542; *zie ook* Broekakker; Wildert
- , kerk: nrs. 1065, 1087, 1402; pastoors: nr. 1025a *zie ook* Hendrik
- , van *zie* Boudewijn; Jan; Thomas; Wouter ver Lisen zoon
- NISPERENDIJK (*Nispenerendiic, Nispennere-diic, Nisperendiic, Nysperendiic*); weg tussen Hoeven en Nispen ter hoogte van Rucphen (de Postbaan): nrs. 1321, 1396, 1538
- Niuelle *zie* Nijvel
- Niuwebeemt *zie* Nieuwebeemd
- Niuwelende, curia de *zie* Alphen, Nieuwlandse Hoef
- Nivella, Nivelles *zie* Nijvel
- Niwelende, curia de *zie* Alphen, Nieuwlandse Hoef
- Niwelant *zie* Nieuweland
- Niwenlanda, curtis de *zie* Alphen, Nieuwlandse Hoef
- Niwenlande, curia de *zie* Alphen, Nieuwlandse Hoef
- Nodennay (*Mondmury [!], Nodenay, Nodernan, Nodmay*) *zie* Hendrik
- Noeker *zie* Noker
- Noekers kinder Maede; weiland te Etten: nr. 1398
- Noertgheest *zie* Noordgeest
- Noertlant, Noirlant *zie* Noordland
- Noertpolre *zie* Noordpolder
- Noirtgeest *zie* Noordgeest
- Noirtlant *zie* Noordland
- NOKER (*Noeker*) *zie* Gerard; Hendrik; Herman; Willem; broer *zie* Hendrik
- van Sprundel; zoon *zie* Herman
- NOORDGEEST (*Noertgheest, Noirtgeest, Noorgeest, Noortgeest, Noortgheest, Norgheest, Nortgeest, Nortgheest*); vierschaar ten noorden van Bergen op Zoom: nrs. 1260, 1265, 1301; *zie ook* Argheest; Noordland; Noordpolder
- , schepenen: nrs. 1260, 1301
- NOORDLAND (*Noertlant, Noirlant, Noirtlant, Nortlandia, Nortlant*); polder ten noordwesten van Bergen op Zoom: nrs. 984, 1103-1104, 1118, 1223-1224, 1240-1241; *zie ook* Noordgeest; Noordpolder
- , schepenen: nr. 1241
- NOORDPOLDER (*Noertpolre, Noortpolder*); polder ten noordwesten van Bergen op Zoom: nrs. 1072-1073; *zie ook* Noordgeest; Noordland
- , schout en schepenen: nr. 1072
- Noortsselt *zie* Notsel
- NORBERTIJNER ORDE *zie* Premonstratenzer orde
- NORBERT (*Norbertus, Nortbertus*): nr. 905
- Norebache *zie* Meerbeke
- Norgheest, Nortgeest, Nortgheest *zie* Noordgeest
- Normans putte; scheidspaal tussen Dongen en Tilburg: nr. 1256
- Nortbertus *zie* Norbert
- Nortlandia, Nortlant *zie* Noordland
- Nose, Nosen *zie* Noze
- NOSSEGEM (*Noscenghem, Nossegeem, Nossenghem, Notegeem, Notengem, Nothen-gem*); prov. Vlaams-Brabant: nrs. 903, 916, 1245
- , van *zie* Hendrik
- NOTSEL (*Noortsselt, Notselt*); te Ginneken en Bavel: nr. 1399
- Noua Curtis: nrs. 905, 915
- Nout, zoon *zie* Arnoud
- Nova Bethleem, Nova Bethlehem *zie* Oostbroek
- Nova Domo, de *zie* van Nieuwenhuizen
- Nova Ecclesia *zie* Nieuwerkerke
- Nova Plathea; te Bergen op Zoom *zie* Blauwehandstraat

Nova Terra *zie* Nieuwlande
 Novum Sartum *zie* Neuve-Cour
 NOZE (*Nose, Nosen*) *zie* Arnoud; Dirk;
 Evert; Hendrik; Hugo; Simon; Willem
 NUENEN; prov. Noord-Brabant; *zie* Hooi-
 donk
 Nuenrode *zie* Nieuwrode
 Nuescackersloe, Nuescakerslo, Nuescakers-
 loe *zie* Nieuw-Schakerlo
 Nulende, curia de *zie* Alphen, Nieuwlandse
 Hoef
 Nurseve, de *zie* Reinier
 Nussia *zie* Neuss
 Nuwenrode, Nuwenroth *zie* Nieuwrode
 Nycholaus, Nychole, Nycolaus *zie* Nicolaas
 Nyele *zie* Niel
 Nyeuwenbosch *zie* Nieuwenbosch
 Nyspen *zie* Nispen
 Nysperendiic *zie* Nisperendijk
 Nyuelle, Nyvella *zie* Nijvel

O

O *zie* Ohé
 OBAIX; prov. Hainaut: nr. B1
 OBRECHT (*Obreg*)
 – van Wouw: nr. 1034
 OBOTRIETEN: nrs. 912, 914
 Ockerseel *zie* Nederokkerzeel
 Ocle *zie* Oekel
 OCTAVIANUS (*Octavianus*)
 –, (kardinaal-)diaken van St.-Nicolaas in
 Carcere Tulliano: nrs. 899, 902
 –, ridder: nr. 970; broer *zie* Cunore
 ODA (*Ode, Oede, Oude*)
 –, echtgenote van Gerard van de Maalstede:
 nr. 1205
 –, echtgenote van Gerard van Overijse: nr.
 1082
 –, echtgenote van Godfried van Kruiningen:
 nr. 988
 –, abdis van de abdij van Nijvel: nrs. 990,
 1002
 Odegeua: nr. 897
 ODENSE (*Othonium*); Denemarken
 –, bisschop *zie* Pieter
 ODIN (*Odinus*)
 – Splinter: nr. 951; broer *zie* Ger.

ODO
 –, kardinaal-diaken van Sanctus Georgius
 ad Velum Aureum [te Rome]: nr. 903
 –, abt van de O.L.V.-abdij van Bonne-Espé-
 rance: nr. 904
 Oede *zie* Oda
 OEDELEM; prov. West-Vlaanderen; *zie*
 Praet
 OEKEL (*Ocle, Kleyn Oekele, Oecle, Oekele,*
Okel, Oucle); te Rijsbergen: nrs. 1489,
 1496
 –, van; *zie* Anselm; Anton; Gerard; Hend-
 rik
 OELEGEM (*Holengen, Oelegheem, Oele-*
ghem, Olegem, Olegem, Olegheem);
 prov. Antwerpen: nrs. 953, 1245,
 1383-1384, 1389, 1391, 1393-1395,
 B11
 Oellr *lees wellicht* Oellivier *zie* Olivier
 Oelne *zie* Olen
 Oem (*Avvnculus, Oemken, Omeken*) *zie*
 Jan; Willem
 – (van Schoten) *zie* Arnoud; Wouter
 Oere *zie* Pieter
 Oesbroeke, Oesbrouke *zie* Oostbroek
 Oesselen
 –, heer, ridder: nr. 1175
 Oestberch *zie* Oostberg
 Oestbroec, Oestbruch, Oestbruec *zie* Oost-
 broek
 Oestende *zie* Oostende
 Oesterhout *zie* Oosterhout
 Oesterle *zie* Oostlaar
 Oesterwiic, Oesterwiick *zie* Oisterwijk
 Oestgat; waarschijnlijk prov. Oost-Vlaan-
 deren: nr. 1270
 Oesthoec *zie* Oosthoek
 OETEREN (*Utteren, Vteren, Vtrem*); onder
 Neeroeteren: nrs. 973, 996
 – pastoor *zie* Hendrik van Petersem
 OEVEL (*Oeuele, Ouele*); prov. Antwerpen:
 nrs. 953, 1383-1384
 OHÉ; prov. Limburg, thans Ohé en Laak
 –, van *zie* Reinoud
 OIRSCHOT (*Oorschot*); prov. Noord-Bra-
 bant
 –, kapittel: nr. 1507
 –, van *zie* Jan

Oisterhoudt

- Oisterhoudt, Oisterhout, Oisterhouwt *zie* Oosterhout
- OISTERWIJK (*Oesterwiic, Oesterwiick, Ousterwik*); prov. Noord-Brabant: nrs. 937-938, 1033
- , van *zie* Gillis; Lambert; Simon
- OKEGEM (*Okeghem, Okenghem*); prov. Oost-Vlaanderen: nr. 1270
- Okel *zie* Oekel
- Okenghem *zie* Okegem
- Olardi, terra: nrs. 985-986; in de buurt van Hontenisse
- Oldei *zie* Osdei
- Olegem *zie* Oelegem
- OLEN (*Oelne, Olle*); prov. Antwerpen: nr. 1383-1384
- , van *zie* Jan
- Olengem, Olengehem *zie* Oelegem
- OLIVIER (*Oellr [?], Oliuerus, Oliverus, Olivir, Olliuer, Olyverus*)
- Alion (lombard) van Asti te Cambrai: nr. 1514a
- , burger van Incourt: nr. 1514a
- Ketel, onderbaljuw van Oudenaarde: nr. 1514a
- , abt van St.-Maarten: nr. 913
- du Marçiet, [lombard] te Merchtem: nr. 1514a
- , broer van Roeland: nrs. 1192-1194
- van Zottegem: nr. 918
- Olle *zie* Olen
- Olme *zie* Holme
- Olricus *zie* Ulrik
- Olvenhout *zie* Ulvenhout
- Olyverus *zie* Olivier
- Omeken *zie* Oem
- One *zie* Hendrik
- Onkeulieta, van *zie* Daniel
- ONKERZELE (*Onkersele*); prov. Oost-Vlaanderen: nr. 1339
- Onshogt *zie* Hontshocht
- ONULF (*Onulphus*); zoon *zie* Jan
- , kapelaan van de O.L.V.-kerk te Antwerpen: nr. 1051
- OORBEEK (*Orbeka*); prov. Vlaams-Brabant: nr. 942
- OORDEGEM (*Ordengem, Ordenghem*); prov. Oost-Vlaanderen
- , van *zie* Gozelo
- OORDEREN (*Orderem, Orderen*); verdwenen dorp in Antwerps havengebied: nrs. 905, 915
- Oorschot *zie* Oirschot
- OOSTBERG (*Oestberch*); bij Steenberg: nr. 1492
- OOSTBROEK (*Nova Bethleem, Nova Bethlehem, Oesbroeke, Oesbrouke, Oestbroec, Oestbruch, Oestbruec, Ostbruch*); te De Bilt
- benedictijnerabdij (O.L.V. en) St.-Laurentius: nrs. 894, 900, 1348; abt *zie* Ludolf
- OOSTENDE (*Oestende, Ostende*); prov. West-Vlaanderen; *zie ook* Sinte-Katharina-West
- , van *zie* Dionysius
- OOSTENEINDE (*Oosteneijndt*); gehucht in Meerle: nr. 1025a
- OOSTERHOUT (*Hoesterhout, Hosterhout, Oesterhout, Oisterhoudt, Oisterhout, Oisterhouwt, Oosterhouwt, Oostrout, Osterholt, Osterhout, Ostrout*); prov. Noord-Brabant: nrs. 927, 972, 1043, 1106, 1155-1156, 1188, 1254, 1256, 1304, 1414-1415, 1438, 1493, 1535; *zie ook* Haanlaar; Hongersberg; Roetemonialium; Seters; Steelhoven; Uilendonk
- , heer *zie* Gerard van Liedekerke
- OOSTERSCHELDE *zie* Schelde
- OOSTERWEEL (*Austruweel, Ouserweele, Ouserwele, Ousterweele, Oustruweel, Oustruweele, Outserweele, Outserwele*); verdwenen dorp in Antwerps havengebied: nrs. 1226, 1245, 1417; *zie ook* Peterspolder
- OOSTHOEK (*Oesthoec*); verdwenen plaats op Voorne: nr. 1225
- OOSTKAPELLE; prov. Zeeland: nr. B24
- OOSTLAAR (*Oesterle*); te Wouw: nr. 1315
- OOSTMALLE (*Oestmalle*); prov. Antwerpen
- , van *zie* Hendrik Scenne; Meyso; Wouter
- Oostrout *zie* Oosterhout
- Opecin, lombard te Aarschot: nr. 1514a
- Operille; oprit van een dijk van een polder ten westen van Zandvliet: nr. 1224

- OPHASSELT; prov. Oost-Vlaanderen: nr. 1339
- Ophchem, Ophem *zie* Oppem
- OPITTER (*Itere, Ittere*); prov. Limburg (B.)
- , investiet: nr. 1439 *zie ook* Arnoud
- OPPEM (*Ophchem, Ophem, Oppeheem, Opphem, Ulphem, Vphen*); prov. Vlaams-Brabant: nrs. 896-899, 903, 908, 916
- , van *zie* Anton; Hendrik
- Oppenster mere *zie* Overste Overmeer
- Orbeka *zie* Oorbeek
- Orden *zie* Orthen
- Ordengem, Ordenghem *zie* Oordegem
- Orderem, Orderen *zie* Oorderen
- Orghest; *zie* Argheest
- ORSMAAL (*Orsmale*); prov. Vlaams-Brabant
- , van *zie* Gerard
- ORTHEN (*Orden, Orten*); prov. Noord-Brabant
- , van (*de Orto*) *zie* Arnoud; Daniel
- ORTHO (*Orto*); prov. Luxembourg
- , van *zie* Lambert
- ortus Sancti Spiritus; te Bergen op Zoom: nr. 1259
- Osdei (*Oldei*)
- (van Gent): nr. 895; broer *zie* Evert van Gent
- OSSEL (*Assele, Osseele, Ossela, Ossele*); te Wilrijk: nrs. 905, 915
- , van *zie* Jan; Wouter
- Ossenbruc, van *zie* Arnoud
- OSSENDRECHT (*Hossendrech, Hossendrecht, Ossendrech, Ossendreg, Ossendreggh, Ossendrehct, Ossendrecht, Ossendreth, Ossendricht*); prov. Noord-Brabant: nrs. 937-938, 991, 1008, 1041, 1150, 1172, 1223, 1383-1384, 1510; *zie ook* Beetsberghe; Geest
- , heer *zie* Gerard
- , van *zie* Alard; Arnulf; Arnoud; Gijsbert; Hendrik
- Ossendrechtvliet: nr. 1510
- OSSENISSE; prov. Zeeland: nr. 926
- OST (*Osto, Oysto*)
- van Born: nr. 934
- van Born, ridder, verwant van Ost van Thorn: nr. 1216
- (van Thorn), pastoor van Gilze, verwant van Ost van Born: nrs. 1049, 1216
- Ostbruch *zie* Oostbroek
- Ostende *zie* Oostende
- Osterholt, Osterhout *zie* Oosterhout
- OSTIA (*Hostia*); bisschoppen *zie* Alberik; Hubald
- Ostrout *zie* Oosterhout
- Osto *zie* Ost
- OTBERT (*Otbertus*)
- , bisschop van Luik: nrs. 893, 970
- , broer van Werner: nr. 893
- Otencort, Ottencoert, Ottencourt *zie* Attenhoven
- Ottho *zie* Otto
- Otthonium *zie* Odense
- OTTO (*Ote, Ottho*): nrs. 896, 981; zoon *zie* Jan
- I, keizer: nrs. 889-891; aartskapelaan *zie* Willem; echtgenote *zie* Adelheid; kanselier *zie* Ludolf; zoon *zie* Otto II
- II, keizer, zoon van Otto I: nrs. 889-890
- IV, keizer: nr. B20
- II, graaf van Gelre: nr. 996
- van Lodi: nr. 1233
- van Valkenburg, aartsdiaken van Luik: nr. 923
- Winter: nr. 1326
- Ottuncourt *zie* Attenhoven
- Oucle *zie* Oekel
- oud GASTEL (*Gastel, Gastele, Gastelle, Gestel, Gestela, Gestele, Ghastel, Ghesstel, Ghestela, Ghestele, Ghesthele, Gistel, Postele [!]*); prov. Noord-Brabant: nrs. 894, 900, 1125-1128, 1147, 1177, 1192-1194, 1201, 1217-1219, 1236, 1245, 1253, 1264, 1267, 1276-1278, 1288, 1290, 1293-1294, 1297, 1299, 1309, 1333, 1348, 1370, 1375, 1396, 1414, 1419, 1424, 1504, 1528, 1532, 1538 *zie ook* Gastel; Hesselake; Langenberg; Lede; Puusberg
- , Heilige Geest, tafel: nr. 1348
- , kerk (en kerkfabriek): nrs. 1126, 1177, 1348-1349, 1402
- , pastoor/investiet *zie* Jan; Marcelis
- , schepenen: nrs. 1192-1194, 1290, 1297, 1299, 1370, 1375, 1419, 1424

Oud Gastel

- , schouten *zie* Jan van der Meer; Marcellis, zoon van Spierink
- OULD LIER *zie* Allier
- Oude *zie* Oda
- OUDE RIETGOOR (*vetus Rietgoer, vetus Rietgoor*); ten noorden van Nispen: nr. 1253
- OUDEBURG (*Vetus Castellum*); prov. Vlaams-Brabant: nr. 896
- OUDEMEER (*Oudemmer*); bij Kruike: nr. 1506
- UDEN; prov. Antwerpen: nr. 1245
- , van *zie* Nicolaas
- UDENAARDE (*Audenarde, Pamele*); prov. Oost-Vlaanderen
- , heer: nr. 1212
- , lombarden: nr. 1514a
- , onderbaljuw *zie* Olivier Ketel
- , van *zie* Jan
- UDENAKEN (*Haldenacha, Haldenicho, Hondenake, Houdenake, Hovdenake*); prov. Vlaams-Brabant: nr. 890
- , cureit *zie* Werner
- , van *zie* Daniel
- UDENBOSCH (*Baerlebosche, Baerlebosche, Bairlebosche, Bairlebossche, Barlebosch, Barlebosche, Barlebossche, Berlebosche, Berleboschge, de Bosch*); prov. Noord-Brabant: nrs. 1125, 1128, 1177, 1218, 1245, 1288-1290, 1294, 1297, 1396, 1419, 1424, 1528, 1538 *zie ook* Baarlebos; Nieuwenbosch
- UDERGEM (*Oudregem*); prov. Vlaams-Brabant; abdij Hertoginnedal: nr. 1156
- Ouele *zie* Oevel
- Ouera *zie* Overa
- Ouerbergh *zie* Herman
- Ouerbonlar, Ouerbonler *zie* Overboelare
- Ouerbruech *zie* Overbroek
- Ouer den Acker *zie* Over de Akker
- Ouerstehoelmeer *zie* Overste Heulmeer
- Ouerstemere *zie* Overste Meer
- Ouerste Ouermere, Ouersterouermere *zie* Overste Overmeer
- Ouge Espetier, lombard te Valenciennes: nr. 1514a
- Ouserweele, Ouserwele, Ousterweele *zie* Oosterweel
- Ousterwik *zie* Oisterwijk
- Oustruweel, Oustruweele *zie* Oosterweel
- OUTGAARDEN (*Authugharden*); prov. Vlaams-Brabant: nr. 1383-1384
- Outserweele, Outserwele *zie* Oosterweel
- Outtuncourt *zie* Attenhoven
- Ovenhout; scheidspaal van Merksplas tegen Ginhoven onder Zondereigen: nr. 1018
- OVER DE AKKER (*Ouer den Acker*); te Wouw: nrs. 1347, 1456-1457
- OVERA (*Ouera*); te Princenhage: nr. 1438
- OVERBOELARE (*Ouerbonlar, Ouerbonler*); prov. Oost-Vlaanderen: nr. 1339
- OVERBROEK (*Ouerbruech*); te Princenhage: nr. 1438
- Overdrage; verdronken parochie in Klundert: nr. 1234
- , de Hoefsche van *zie* Pieter
- OVERIJSE (*Hyscha, Ijscha, Ysca, Yscha, Ysga, Ysscq*); prov. Vlaams-Brabant: nr. 1514a
- , lombard *zie* Andreas van Asti
- , van *zie* Gerard; Gozewijn
- OVERSTE HEULMEER (*Ouerstehoelmeer, Overste Hoelmeer*); meer tussen Hoeven en Sprundel: nrs. 1321, 1370, 1375; *zie ook* Heulmeer
- OVERSTE MEER (*Ouerstemere, Overste Mare*); meer ten noordoosten van Hoeven: nrs. 1280, 1396, 1538; *zie ook* Overste Overmeer
- OVERSTE OVERMEER (*Opperster mere, Ouerste Mere, Ouerste Ouermere, Ouersterouermere, Overste Overmere, Overster Overmere*); meer ten noordoosten van Hoeven: nrs. 894, 900, 1193-1194, 1201; *zie ook* Overste Meer
- OVERVELD (*Oueruelt, Overveldt, Overvelt*); te Princenhage: nrs. 942, 1060, 1343, 1399, 1438
- , van *zie* Anselm; Gerard; Jan
- OVERVLIET (*Overvliete*)
- , van *zie* Zeger
- Oysto *zie* Ost

P

P.

– de Fidemu [?]: nr. 1373

- , broeder, preceptor van de tempeliers in Frankrijk: nr. 979
 Paganus van Marbais: nrs. 907, 912
 PALESTRINA (*Prenestinus*); Lazio
 –, bisschop *zie* Steven
 Pambeka *zie* Pumbeke
 Pame *zie* Nicolaas
 PAMEL; prov. Brabant; *zie* Ledeberg
 PAMEL (*Pamele*); prov. Oost-Vlaanderen; *zie* Oudenaarde
 Pape *zie* Gijsbert; Hendrik; Pieter; Willem
 PAPENBROEK (*Papenbrughe, Papenbrucke*)
 –, van *zie* Jacob van Turnhout; Jan van Turnhout
 Papienisse; vermoedelijk aan de Honte bij Ossendrecht: nr. 1295
 Papenvoert; scheidspaal van Merksplas aan de weg naar Hoogstraten: nr. 1018
 Papenzoon *zie* Jan; Marcelis
 Parca *zie* Park
 PARIUS (*Parisiis, Parisius*): nrs. 902-904
 PARK (*Parca, Parchum, parchum Louaniensem, Parcus, Parcum, parcum Louaniensem*); premonstratenzerabdij [O.L.V. en St.-Johannes] te Heverlee; abt en convent: nrs. 896-899, 903, 905, 908, 915-916, 1056, 1376-1377; abten: nr. 980 *zie ook* Filips [I]; Filips [II]; Willem
 Paruo Sundert, Paruo Zonderde, Parvo Sundert, Parvo Zundert *zie* Klein-Zundert
 Paschalis, bisschop van Cassino: nr. 1358
 Passer *zie* Frank
 Pastor *zie* Willem
 Patras *zie* Jan
 Pauli hofsteda; in Zeeuws-Vlaanderen: nr. 985
 PAULUS (*Pauels, Pauwel, Pauwels, Pavlus*)
 –, priester: nr. 888
 – van Bergen [op Zoom], schepen van Bergen op Zoom: nr. 1379
 – Bornecolve, schepen van Antwerpen: nrs. 1151, 1160, 1163; leenman van de abt van Tongerlo: nr. 1232
 – die Calkere die Oude, poorter van Brugge: nr. 1378
 –, zoon van Dirk, schepen van Bergen op Zoom: nr. 1411
 –, zoon van Engelberna: nr. 1504
 – van de Geest, burger van Bergen op Zoom: nrs. 1128, 1192-1194, 1328
 – van den Goude, schepen van Kruibeke: nrs. 1222, 1275, 1319
 –, pastoor van Loenhout: nrs. 1146, 1168
 – Scoioe: nr. 1146
 –, stiefzoon van Steven: nr. 1259
 – Vriend: nr. 1313
 Pauper *zie* Hugo
 Pausen: nrs. 1041, 1056-1057, 1400-1401 *zie ook* Alexander III; Bonifatius VIII; Eugenius III; Hadrianus IV; Honorius IV; Innocentius II-IV; Victor IV; bibliothecaris *zie* Gerard; kanseliers *zie* Albert; Gwijde; Marinus; Robert; kardinalen *zie* Albert; Gerard; Goizo; Gratianus; Gwijde; Hubald; Hugo; Julius; Octavianus; Odo; Robert; Thomas; legaat *zie* Koenraad, bisschop van Porto en Sancta Rufina; notarius *zie* Reinoud; vicekanseliers: nr. 926 *zie ook* Hugo; Pieter van Milaan
 Pauwel, Pauwels *zie* Paulus
 Pavlus *zie* Paulus
 Pecke (*Petke*) *zie* Willem
 Peeter *zie* Pieter
 PELLENBERG (*Pellenberga*); prov. Vlaams-Brabant
 –, van *zie* Marcelis
 Pensarts Hendrikszoon *zie* Herman
 Perca, Percke *zie* Perk
 Perewez *zie* Perwez
 Perin, lombard te Rumst: nr. 1514a
 PERK (*Perca, Percke, Perka, Perke*); prov. Vlaams-Brabant: nrs. 922, 950, 952, 969, 1006, 1058; *zie ook* Boekt
 –, heer *zie* Godfried van Wezemaal
 –, schepenen: nr. 1058
 –, van *zie* Lutgarde, vrouwe van Breda
 –, villicus *zie* Engelbert
 Perlaer *zie* Berlaar
 Permentiers *zie* Gijsbert
 Peron
 – van Asti, lombard te Steenberghe: nrs. 1513-1514a
 – van Zeeland, lombard te Testelt: nr. 1514a
 Perre, van den *zie* Soy

Perwez

- PERWEZ (PERWIJS) (*Perewez, Perueis, Perweys, Petrosowado*); prov. Waals-Brabant: nrs. 890, 1245
- , van *zie* Godfried
 - Petke *zie* Pecke
 - Peter *zie* Pieter
 - PETERSEM (*P[e]tershem, Petersheym, Petersim, Pitersem, Piteresen*); te Lanaken
 - , van *zie* Hendrik; Margaretha; Willem
 - PETERSPOLDER (*Peterspolre*); polder bij Oosterweel: nr. 1008
 - PETIT RŒULX-LEZ-BRAINE (*Gislebiertruoz, Gislebrertruoz*); prov. Hainaut: nr. 890
 - Petrosowado *zie* Perwez
 - Petrus *zie* Pieter
 - Pette, Pettre *zie* Putte
 - Philepe, Phileppe, Philipe, Philipon, Philippe, Philippres, Philippus, Philips *zie* Filips
 - Phisicus *zie* Jan
 - Phylips *zie* Filips
 - Piere, de le *zie* van der Steen
 - Pieron Zerbon, burger van Zoutleeuw: nr. 1514a; zoon *zie* Jacomin
 - Piete, Ter: nrs. 1066, 1111
 - PIETER (*Peeter, Peter, Petrus, Pietre, Pietre, Pietrus, Pire*): nrs. 906, 976; zonen *zie* Amelis; Arnoud; Jan van Molenbeek; Klaas; [Pieter?]
 - , bisschop van Albano: nr. 1006
 - , magister, rector van de school te Antwerpen: nr. 1051
 - [lombard] van Asti: nr. 1514a
 - , pastoor van Attenhoven: nr. 1453
 - van Awans, clericus, openbaar notaris: nrs. 1399-1401, 1499, 1502
 - [zoon van] Belard: nr. 1135; zoon *zie* Kempe
 - van Bergeijk: nr. 1039
 - de Beytere van Woensdrecht: nr. 1318
 - van Bocht, schepen van Perk: nr. 1058
 - , zoon van Boudewijn van Wouw: nr. 1315
 - , abt van de St.-Andriesabdij te Brugge: nr. 1302
 - Brune: nr. 1238
 - van der Cameren, schepen van Breda: nrs. 1320, 1413, 1438, 1491, 1498, 1517, 1531, 1534
 - Daen, schepen van Antwerpen: nr. 1390
 - van (der) Delft: nr. 1526
 - van Diest *zie* Peter van (der) Delft
 - , zoon van Evert: nr. 1064
 - Faber, zoon van Nicolaas, schepen van Bergen op Zoom: nrs. 1362, 1385
 - , zoon van Floris van Borsele: nr. 1404
 - van Geel [burger van Testelt]: nr. 1514a
 - Gelmaar (van Antwerpen), burger van Antwerpen: nrs. 1182, 1228; echtgenote *zie* Margaretha
 - , kardinaal-diaken van Sanctus Georgius ad Velum Aureum [te Rome]: nr. 1006
 - , zoon van Gerard: nr. 1428
 - Hag(h)elsteens, leenman van de graaf van Vlaanderen: nr. 1506
 - van Halle [burger van Lembeek]: nr. 1514a
 - Heinsensone: nr. 1535
 - , lombard te Helmond: nr. 1514a
 - , broeder, kellenaar van de St.-Bernardsabdij (te Hemiksem): nr. 1051
 - , zoon van Hendrik, schepen van Noordgeest: nrs. 1260, 1301
 - de Hoefsche van Overdrage, zoon van Thomas van der Mark, leenman van de heer van Breda: nr. 1293
 - van Hoogvliet: nrs. 1288, 1340
 - , broer van Hugeman van Zevenbergen: nr. 1340
 - Keboem: nr. 1535
 - , magister van [de uithof te] Kloosterzande, broeder: nr. 985
 - , bisschop van Korčula: nr. 1358
 - Kraai: nr. 1273
 - van Leiden, rentmeester van Zeeland: nr. 1539
 - van de Lode: nr. 1215
 - Maes: nr. 1496
 - van Marbais, heer van Roseil, ridder: nr. 1034; echtgenote *zie* Elizabeth, vrouwe van Breda
 - , kardinaal-priester van St.-Marcellus: nr. 1006
 - van Meer: nr. 1088; zoon *zie* Willem
 - van Milaan, vicekanselier van de paus: nr. 1245

- Molenbeek, schepen van Zuidgeest: nr. 1301
- , zoon van Nicolaas *zie* Pieter Faber
- , kanunnik van Nijvel: nr. 990
- , bisschop van Odense, hulpbisschop van Hendrik III bisschop van Luik: nr. 1101
- Oere: nr. 1339
- Pape, schepen van Antwerpen: nr. 1325 [–?], zoon van Pieter, schepen van Halsteren: nr. 1119
- van Schoonhout, schepen van Bergen op Zoom: nrs. 1128, 1213, 1220
- van Schoonhoven, schout van Bergen op Zoom: nr. 1176
- van Schoudee: nr. 1135; heer: nr. 988; ridder: nr. 1518
- de Smit, schepen van Bergen op Zoom: nr. 1451
- , heer, pastoor/priester van Steenberg: nrs. 1347-1349, 1363, 1382, 1386, 1402, 1405, 1417, 1429-1430, 1456
- , bisschop van Ston en Korčula: nr. 1358
- , zoon van Thomas: nr. 1535
- de Timo, schepen van Kruike: nr. 1319
- Trillen, schepen van Berendrecht: nr. 1064
- van Ulvenhout: nr. 1488
- , baljuw van Usebeke: nr. 1514a
- van Veghel: nr. 1437
- van de Vijver: nr. 1506; broer *zie* Jan
- , zoon van Volkard en Gertrudis: nr. 1405
- Weitter: nr. 1504
- , heer; pastoor van Wouw: nrs. 1525, 1528, 1532
- , zoon van Zegebert van Ulvenhout: nr. 1500
- Zuarte; leenman van de hertog van Brabant: nr. 1389
- Pincan *zie* Gerard
- PIPENPOI (*Pipenpoy, Pypenpoy*)
- van Brussel *zie* Willem
- PIPIJN (*Pipinus, Pippinus, Puppinus*)
- , hertog: nr. 906
- , subdiaken: nr. 905
- Pire *zie* Pieter
- Pire, van *zie* Willem
- Piscator *zie* Visser
- Pitersem, Pitsen *zie* Petersem
- Pitte *zie* Putte
- Pitthe *zie* Putten
- POEDERLEE (*Poderle, Poederle*); prov. Antwerpen
- , van *zie* Wouter
- Poelken *zie* Gijsbert
- Poertere *zie* Poorter
- POLLARE (*Pollaer*); prov. Oost-Vlaanderen
- , heer *zie* Gerard van Aa
- Pollart *zie* Raduard
- Polle, van den *zie* Godeken
- Polre apud Bergen, Polre apud Berghen *zie* Zuidpolder
- Polsvoet (*Polsuoet*) *zie* Wouter
- Polvliet; hof van de St.-Pietersabdij te Gent: nrs. 1074-1075
- Pomerium *zie* Bogaarde; Bogarde
- Ponsaert, lombard te Haacht: nr. 1514a
- PONT-À-CELLES; prov. Hainaut; *zie* Celles
- Ponte, de *zie* van der Brug
- POORTER (*Poertere, Portere*); *zie* Frank
- POORTUGAAL; prov. Zuid-Holland; *zie* Albrandswaard
- POPPEL (*Popple*); prov. Antwerpen
- , pastoor *zie* Willem
- POPPO
- van Stavenisse; zoon *zie* Boudewijn
- Pores (*Porst*) *zie* Alard
- Porrewaghene *zie* Porwaghene
- Porshberch, Porshbergh; bos van de heer van Oudenaarde: nr. 1212
- Porst *zie* Pores
- Porta, de *zie* Godfried
- Portere *zie* Poorter
- Porters *zie* Willem
- Porto (*Portuensis*); Lazio; *zie* Rome, Porto en Sancta Rufina
- Portu, de *zie* van der Haven
- Portuensis *zie* Porto
- Porwaghene (*Porrewaghene*) *zie* Weitin
- Postel *zie* Zeger
- POSTEL; te Mol; uithof van Floreff, later priorij
- , klooster: nr. 900
- (prior) van *zie* Rudolf
- Postele *les* Gestele *zie* Oud Gastel
- Potflit, Potflita, Potflite *zie* Potvliet

Potmar

- POTMAR (*Potmaere, Potmare, Potmera, Potmere, Potmerre*); moerdijk in Dinteloord, verdronken plaats: nrs. 1107, 1328-1329, 1335
- POTTENBAKKER (*Figulus*) zie Jacob
- Potter, de zie Jan
- Potters zie Willem
- Pottuis: nr. 985 zie ook Nicolaas
- POTVLIET (*Potflit, Potflita, Potflite*); waterloop, ook genaamd Vuilbeek, tussen Antwerpen en Borgerhout: nrs. 905, 915
- PRAET (*Prath*); te Oedelem
- , van zie Jan
- Prato, de zie van der Weide
- Prato (*Pratro*), van zie Guedericus
- PREDIKHEREN zie Antwerpen; Brugge; Leuven; Regensburg; Trier; Zierikzee
- PREMONSTRATENZER ORDE (*Norbertijner orde*); abt-generaal zie Willem; kapittel-generaal: nr. 1108; zie ook Antwerpen, St.-Michielsabdij; Averbode, O.L.V.- en St.-Jan Baptistabdij; Breda, St.-Catharinadal; Drongen, O.L.V.-abdij; Floreffe, O.L.V.-abdij; Grimbergen, O.L.V.- en St.-Petrusabdij; Hombeek, O.L.V.-abdij Leliëndaal; Middelburg, O.L.V.-abdij; Ninove, St.-Cornelius- en St.-Cyprianusabdij; Park, O.L.V.- en St.-Johannesabdij; Tongerlo, O.L.V.-abdij; Vellereille-les-Brayeux, O.L.V.-abdij Bonne-Espérance; Vicoigne, O.L.V.-abdij; Wouw, St.-Catharinadal; abt(-generaal): nr. 1351
- PRÉMONTRÉ (*Premonstratum, Premonstreyt*): nr. 1108; abt zie Guericus
- Prenestinus zie Palestrina
- Prepositus zie Hendrik
- Priester zie Hendrik
- PRINCENHAGE (*de Haege, Haga, Hage, Hagen, Haghe, Haghen, Vulgenhag(h)en* [!]); prov. Noord-Brabant: nrs. 924-925, 955, 1040, 1188, 1399, 1415, 1426, 1438, 1494, 1524; zie ook Attelake; Bagven; Bijloop; Boeimeer; Burgst; Effen; Eindhoven; Gageldonk; Heilaar; 't Hout; Lacven; Langdonk; Leemputten; Lies; Liesbos; Mertersem; Overa; Overbroek; Overveld; Vriesdonk; Vroenhout
- Puc, van zie Hendrik
- Pudersa, Puderse, Puederse, Puedersse zie Puurs
- Puer zie Arnoud
- Puesberge zie Puusberg
- PULLE; prov. Antwerpen: nr. 1245
- , van zie Wouter
- PUMBEKE (*Pambeka*); beek bij Sint-Niklaas
- , van zie Jacob
- Puppinus zie Pippijn
- Pur zie Jan
- Pusebergh, Pusenberch zie Puusberg
- Puteo zie Putte
- PUTTE (*Pette, Pettre, Pitte*); in de parochie Loenhout, mogelijk Putte, prov. Noord-Brabant, of Ertbrand, prov. Antwerpen: nr. 1150
- PUTTE, VAN (*de Puteo*) zie Gerard; Hendrik; Jan
- PUTTEN (*Pitthe, Putte, Pvtte*); prov. Zuid-Holland, heerlijkheid: nr. 1225
- , heer zie Nicolaas
- PUURS (*Pudersa, Puderse, Puederse, Puedersse*); prov. Antwerpen: nrs. 1245, 1345; zie ook Kolem
- , heer zie abt en convent van de St.-Bernardsabdij te Hemiksem
- , schepenen: nr. 1345
- , voogd zie Filips van Viane
- PUUSBERG (*Puesberge, Pusebergh, Pusenberch*); waarschijnlijk de Heinsberg te Oud Gastel: nr. 1267
- PUUSBERG (*Puusberch*); scheidspaal op het zuidelijkste punt van Kalmthout: nr. 1280
- Pypenpoy zie Pipenpoi
- Pvtte zie Putten

Q

- Quaebeker, Quakebeke zie Kaaikeek
- Quakenbeke zie Kwakenbeek
- Qualeburgh zie Kwaalburg
- Quatuor Officia zie Vier Ambachten
- Quercus Frondissima, Quercus Fronissima; niet gelocaliseerde plaats, prov. Oost-Vlaanderen: nr. 890
- QUIÉVRAIN (*Kevraing*); prov. Hainaut: nr. 1514a
- , kapelaan zie Jacob de Hons

R

- R.
 –, deken te Antwerpen: nr. 941
 – van Bremp: nr. 996
 RAAS (*Erasmé, Race, Raeyse, Raes, Raese, Raesse, Rase, Rases, Raso, Rasse, Rasses, Rasso, Razo*)
 – van Gavere: nr. 955
 – I van Gavere, heer van Liedekerke en Breda, ridder [zoon van Sophie, dochter van Godfried II van Breda]: nrs. 1023, 1026, 1030, 1062, 1080-1083, 1097, 1107, 1160, 1249 (tot dan als Raas VII (X) van Gavere, heer van Liedekerke), 1263-1267, 1270, 1272, 1277-1279, 1281-1284, 1287, 1302, 1368-1369, 1416, 1431; echtgenote *zie* Margaretha; zonen *zie* Jan van Eichem = Jan van Liedekerke; Raas II van Gavere; Zeger van Liedekerke
 – I of II, heer van Breda: nrs. 1463, 1540.
 – II van Gavere, heer van Liedekerke, Breda en Boelare, ridder, zoon van Raas I van Gavere: nrs. 1263-1264, 1267, 1270, 1272, 1277-1279, 1281-1284, 1287-1290, 1292-1293, 1297-1300, 1305-1307, 1311-1312, 1314, 1317, 1327, 1333-1334, 1338-1339, 1342, 1345, 1351, 1356, 1367-1368, 1370, 1378, 1396, 1403-1404, 1406, 1410, 1414-1416, 1432-1434, 1438, 1440-1441, 1444, 1449, 1472, 1455, 1477, 1543-1544; dochters *zie* Catharina; Isabella; Johanna; echtgenotes *zie* Aleid, vrouwe van Boelare; Hadewig van Strijen; kapelaan *zie* Michiel, proost van het klooster St.-Catharinadal te Wouw/Breda; leenmannen: nrs. 1293, 1396; zonen *zie* Filips van Liedekerke; Raas III van Gavere; Zeger van Liedekerke
 – III van Gavere, heer van Liedekerke, Breda en Boelare, ridder, zoon van Raas II van Gavere: nrs. 1339, 1342, 1370, 1378, 1414-1415, 1440, 1463, 1472, 1477-1478, 1488-1489, 1491-1492, 1494, 1496, 1515, 1518-1519, 1526-1527, 1539-1544
 – VII (X) van Gavere, heer van Liedekerke *zie* Raas I van Gavere
 – van Bazel *ook* van Wissekerke, ridder, leenman van de graaf van Vlaanderen: nr. 1506
 – van Beaufort, heer van Kruikebeke: nr. 1506
 – Berthout, cantor van het kapittel van O.L.V. te Antwerpen: nrs. 1337, 1352
 – van Boelare *zie* Raas II van Gavere; Raas III van Gavere
 – van Borsele, ridder: nr. 1404
 – van Gavere, heer: nr. 971; *zie ook* Raas I-III, VII (X)
 – Gerolfs van Kats, heer: nr. 1523; broers *zie* Nicolaas; Wouter
 – van Klootwijk: nr. 1145
 – van Kortessem: nr. 934
 – van Kruiningen, heer: nr. 1350
 – van Liedekerke *zie* Raas I-III van Gavere
 – Mulard (van Gavere), heer van Eksaarde, neef van Raas II van Gavere: nrs. 1334, 1350; broer *zie* Gozewijn van Arpe; dochter *zie* Maria
 – van Wissekerke *zie* Raas van Bazel
 RABODO (*Rabboddo*)
 – van Merksplas: nr. 1018
 –, broer van Wouter van Kraainem: nr. 911
 Rabrechtsvoirt, Rabresfort, Rabrevort *zie* Robrechtsvoorde
 Radewarts polre; bij Berendrecht en Zandvliet: nr. 1224
 RADUARD (*Raduardus*)
 –, abt van de St.-Bernardsabdij (te Hemiksem): nrs. 1343, 1458
 – Pollart: nr. 1064
 Radulfus, Radulphus *zie* Rudolf
 Raeyse, Raes, Raese, Raesse *zie* Raas
 Ragusa *zie* Dubrovnik
 Rainaldus *zie* Reinoud
 Rainerus *zie* Reinier
 RALEBEEK (*Ralembeka, Ralenbeche, Ralenbeka, Ralenbeke*); prov. Vlaams-Brabant: nrs. 897-899, 908
 RAMEGNIES (*Ramelgiis*); te Merbes-Sainte-Marie: nr. 904
 Ramen; te Ekeren: nrs. 1076-1077
 –, van *zie* Hendrik
 Ramesbecca *zie* Sint-Antelinks-Ransbeek

Ramine

- Ramine *lees* Narnie *zie* Narni
Rarnesbecca, Rarnsbecca, Rarnsbergen *zie*
Sint-Antelinks-Rarnsbeek
RAMSEL (*Rarnslo, R[a]msloe, Rarnslo*);
prov. Antwerpen
–, van *zie* Zeger
RAMSKAPELLE; prov. West-Vlaanderen; *zie*
Hem
Rarnenslo *lees* Rarnenslo *zie* Rarnels
RARNST; prov. Antwerpen: nrs. 1245, 1389,
1391, 1393-1395, 1408
–, van *zie* Arnoud; Michiel; Nicolaas;
Wouter van Berchem
Raollarens van Asti, lombard te Jodoigne:
nr. 1514a
Rapa *zie* Rape
Rapart *zie* Hendrik
Rape (*Rapa*) *zie* Alard
Raptor; zoon *zie* Gijsbert
Rase, Raso, Rasse, Rasses, Rasso *zie*
Raas
Rasigem *zie* Ressegem
Ratispona *zie* Regensburg
Rauels *zie* Rarnels
Rauenssele, Rarnensele *zie* Rarnels
RAVELIJN (*Rauuelinus, Raveleit, Ravelet,*
Ravelin)
– (Desines) van Cambrai: nr. 1514a
– Wale, leenman van de heer van Liedekerke:
nr. 1282
RARNELS (*Rarnenslo* [!], *Rauels, Rauenssele,*
Rarnensele, Rarnenslo); prov. Antwerpen:
nrs. 942, 1383-1384
–, van *zie* Anselm
Raynerus *zie* Reinier
Razo *zie* Raas
REBECQUES; dep. Pas-de-Calais, Frankrijk:
nr. 904
Reciueresse, le; lombardenhuis *zie* Namur
REET (*Reeth*); prov. Antwerpen: nrs. 1389,
1391, 1393-1395
Regenarius *zie* Reinier
Regeniis, curtis *zie* Reguignies
Regennaldus *zie* Reinoud
Regennarius *zie* Reinier
REGENSBURG (*Ratispona*)
–, predikheren; prior *zie* Wigandus
Regisbuscum *zie* Koningsbos
REGUIGNIES (*curtis Regeniis*); te Courcelles:
nr. 904
Reihes, a *zie* Robert
REIMBOUD (*Reinboldus, Remboud, Renbaldus,*
Reymbout, Reynbout) *zie* Wouter
– van Bocholt: nr. 1216; broer *zie* Tielman
– van Thuin, ridder: nr. 977
REIMERSWAAL (*Reimarswal, Reymerswale,*
Wala); voormalige plaats in het Verdronken
land van Zuid-Beveland: nr. 988
–, van *zie* Kervink; Witto
Reimerus *zie* Reinier
Rein *zie* Rhenen
Reinaer *zie* Reinier
Reinaldus *zie* Reinoud
Reinarus *zie* Reinier
Reinboldus *zie* Reimboud
Reineer, Reinekinus, Reinere, Reinerus *zie*
Reinier
Reinezin of Roinezin Lorfeuer (burger van
's-Hertogenbosch): nr. 1514a
Reingotus van Zwijndrecht: nr. 909
Reingvenne *zie* Ringven
REINIER (*Rainerus, Raynerus, Regenarius,*
Regennarius, Reimerus, Reinaer, Reinarus,
Reineer, Reinekinus, Reinere, Reinerus,
Reinerus, Reynere, Reynerus): nrs.
924, 1315
–, aartsdiaken, proost van St.-Paulus: nr.
910
–, advocatus: nr. 893
–, graaf [van Henegouwen]: nr. 890; zoon
zie Liechardus
–, magister *zie* Reinier van Hoegaarden
–, pastoor van Baarle: nrs. 1400-1401, 1446
– van Diest [burger van Halen]: nr. 1514a
–, abt van de abdij van Echternach: nr. 976
–, baljuw van Gent en de Vier Ambachten
zie Reinier van Klemskerke
–, zoon van Geva en Robert: nr. 890
–, zoon van Gozewijn van Heverlee: nr. 897
– (van Hoegaarden), notarius [van Hendrik
I, hertog van Lotharingen en Brabant]: nr.
935, 939-940, 955
–, notarius [van Hendrik I, hertog van Lotharingen
en Brabant]: nr. 940
– van Kiel, schout van Antwerpen: nrs.
1112, 1117

- van Klemserke, baljuw van Gent en de Vier Ambachten: nr. 986
- van Leuven, kapelaan [van Hendrik I, hertog van Lotharingen en Brabant]: nr. 935
- , diaken van het H.-Kruiskapittel te Luik: nr. 970
- den Marseit [burger van Son]: nr. 1514a
- van Mille: nrs. 1406, 1477
- de Nurseve, schout van Antwerpen, leenman van de hertog van Brabant: nr. 1389
- , zoon van Robert en Geva: nr. 890
- van Ruerenbruech, broer van Jan de Donc: nr. 1395
- van Ruisbroek: nr. 922; broer *zie* Willem
- , schout van Schoten: nr. 1216
- , magister, scholaster van Tongeren, procurator/provisor van de bisschop van Luik: nrs. 1039, 1044-1046, 1049, 1060-1061, 1096
- , abt van de abdij van Val-Dieu: nr. 936
- van Vilvoorde: nr. 954
- van Vossem: nrs. 896-897; broer *zie* Gijsbert; oom *zie* Steven van Wezembeek; tante *zie* Conegundis
- REINOUD (*Rainaldus, Regennaldus, Reinaldus, Reinoldus, Renoldus*)
- , kellenaar [van de abdij van Echternach]: nr. 956
- , pauselijk notarius: nr. 926
- , priester: nr. 890
- , pastoor van Merksem: nr. 974
- van Ohé: nr. 1216
- REINZO (*Reinso, Reinsone, Reinzone, Rentzo*)
- van Tildonk: nrs. 896-897
- Ren *zie* Rhenen
- Renerus *zie* Reinier
- Rengvenne *zie* Ringven
- Renoldus *zie* Reinoud
- Renrode; prov. Vlaams-Brabant
- , van *zie* Marcelis
- Rentzo *zie* Reinzo
- Rephout *zie* Eshout
- RESSEGEM (*Rasigem*); prov. Oost-Vlaanderen
- , van *zie* Zuderich
- RETIE (*Rethee, Rethie*); prov. Antwerpen: nr. 1383-1384; *zie ook* Werbeek
- Reude (*Corda [!]*) *zie* Robert
- Reuel, Reul *zie* Le Rœulx
- Reure, le *zie* Verone
- REVIN; dep. Ardennes, Frankrijk
- , van *zie* Hendrik
- Reymerswale *zie* Reimerswaal
- Reynbout, Reymbout *zie* Reimboud
- Reynere, Reynerus *zie* Reinier
- Reysenaelde, Reysenalde *zie* Aleid
- RHENEN (*Rein, Ren*); prov. Gelderland
- , van *zie* Godfried
- Ribaut *zie* Nicolaas
- Ribertus, deken van [het kapittel van] St.-Maarten [te Luik], vice-deken van het H.-Kruiskapittel [te Luik]: nr. 970
- Ribuarensi, terra: nr. 890
- Ricburgis: nr. 890
- Ricesart *zie* Rixensart
- RICHARD (*Riccardus, Richardus*)
- , schepen: nr. 970
- , abt van de St.-Michielsabdij te Antwerpen: nr. 915
- , heer, deken van het kapittel van O.L.V. te Maastricht
- Richzo van Houtem: nr. 911
- Ridder (*Miles*) *zie* Willem
- Ridinxfliete, Ridinxflite; tussen Gent en Hontemuden: nr. 991
- Riedlant, Rieland, Rielant *zie* Rilland
- Riet *zie* Rijt
- Rietgoor *zie* Nieuwe Rietgoor; Oude Rietgoor
- Rietlande, Rietlant *zie* Rilland
- RIETVLIET (*Riflich*); beek in Bourbourg, Mardijck en Sinten: nr. 926
- Rigelt, Righelt *zie* Tiggelt
- Riisbergen *zie* Rijsbergen
- Riit *zie* Rijt
- RIJKEVORSEL; prov. Antwerpen; *zie* Houtel; Schotenbroek
- RIJMENAM (*Rimnam*); prov. Antwerpen
- , van *zie* Wouter
- Rijn: nr. 1477; *zie ook* Striene
- RIJNSBURG; prov. Zuid-Holland
- , [benedictiinessen]abdij [O.L.V. en St.-Andreas]: nr. B24
- RIJSBERGEN (*Riisbergen, Riisberghe, Rijsberghen, Rinsberga, Risbecha super flu-*

Rijsbergen

- vium Atua, Riseberga, Riseberghe, Risenberga, Rysberge, Rysbergen*); prov. Noord-Brabant: nrs. 889, 1100, 1438, 1440, 1489; *zie ook* Hazeldonk; Kaarschot; Oekel; Tiggelt
- , cijnsplichtigen: nr. 1100
- , pastoor: nrs. 1028-1029 *zie ook* Arnoud
- , van *zie* Berner
- RIJSEL *zie* Lille
- RIJT (*Riit*); de Leij, beek te Alphen: nrs. 1200, 1342
- RIJT (*Riet, Riit, Ryt*); land bij de molen van Etten: nrs. 1353, 1387
- , van der *zie* Godfried; Hendrik; Michiel
- RIKE *zie* Arnoud
- RILLAND (*Riedlant, Rieland, Rielant, Rietlande, Rietlant (que Ward dicebatur), Rilant, Rillandh, Rillant, Ritlant*); prov. Zeeland: nrs. 890, 921, 926, 963-966, 1114, 1135, 1283, 1539 *zie ook* Bieuelant; Waarde
- , van *zie* Arnoud; Dankaard Stollard; Gijsbert
- , vrouwe *zie* Isabella, vrouwe van Breda
- Rimesta *zie* Rumst
- Rimnam *zie* Rijmenam
- Rinckven, Rinckvenne, Rincqven *zie* Ringven
- Rine *zie* Rijn
- RINGVEN (*Reingvenne, Rengvenne, Rinckven, Rinckvenne, Rincqven*); te Sint-Jobin-'t-Goor: nrs. 1437, 1440-1441, 1472
- Rinsberga *zie* Rijsbergen
- Rintuoert *zie* Rundsvoort
- Riquin van Malburgen: nr. 894
- Riseberga, Riseberghe, Risenberga *zie* Rijsbergen
- Risinge, van *zie* Jan
- Ritlant *zie* Rilland
- RIVREULLE (*terra de Riverolis, Riviolis, Rivolis*); te Vellereille-les-Brayeux: nr. 904
- RIXENSART (*Ricesart*); prov. Waals-Brabant
- , van *zie* Jan Maborel
- Robbe *zie* Willem
- Robbeken *zie* Jan
- ROBERT (*Robbertus, Robers, Robertus, Robier, Robiert, Robin, Robinus, Robrecht, Robynus*): nrs. 906; zonen *zie* Boudewijn; Jan
- III, graaf van Vlaanderen, heer van Béthune, zoon van Gwijde van Dampierre: nrs. 1305-1306, 1541
- , heer; zoon *zie* Jan
- , kardinaal-priester en pauselijk kanselier: nr. 899
- , subdiaken: nr. 905
- , voogd van Arras *zie* Robert, heer van Béthune en Dendermonde
- van Averbode, abt [van de abdij te Averbode], heer: nr. 978
- van Borlo: nr. 934
- , heer van Béthune *zie* Robert III, graaf van Vlaanderen
- , heer van Béthune en Dendermonde, voogd van Arras: nrs. 977, 982, 984 (voogd van Godfried IV van Breda), 999
- Crawl, burger van Tienen: nr. 1514a
- , echtgenoot van Geva: nr. 890; zoon *zie* Reinier
- van Heusden, heer: nr. 1091
- , bisschop van Luik: nrs. 993, 995
- van Millen, clericus, deken van het kapittel van St.-Servaas te Maastricht: nrs. 1233, 1400, 1439, 1442-1443, 1446-1447
- van Nantes van Asti, lombard te Zichem: nr. 1514a
- a Reihes, klerk van Cambrai: nr. 1514a
- Reude: nrs. 1192-1194
- van Tienen: nr. 934, 937-938, 940
- , heer van Wavrin, seneschalk van Vlaanderen: nr. 1062
- Robrecht *zie* Robert
- ROBRECHTSVOORDE (*Rabrechsvoirt, Rabresfort, Rabrevort*); te Korbeek-Lo: nrs. 896-897
- Robynus *zie* Robert
- Rocchelar *zie* Rotselaar
- Roche *zie* Rocq
- ROCHE, LA (*Rupe*); prov. Luxemburg; graafschap rond La-Roche-en-Ardenne
- , graven en gravinnen *zie* Hendrik; Elizabeth; *zie ook* nr. 904
- , van *zie* Beatrix
- Rochelaer *zie* Rotselaar
- Rocq (*Roche*), van *zie* Jan

- Rocslaer *zie* Rotselaar
 Roculfus, graaf: nr. 890
 Rode (*Roden, Rothem, Rotthem, Rouon*);
 prov. Vlaams-Brabant: nr. 996 *zie ook*
 Rooi; Sint-Oedenrode; Sint-Pieters-
 Rode
 –, van *zie* Arnulf
 Rode, (de) (*die Rode, Roede, Rothe, Rufus,*
Rusus [!]) *zie* Hendrik; Jan; Wouter
 sRoden *zie* Byxtus
 Rodenbeke, van *zie* Willem
 Rodes *zie* Schelderode
 Rodulfum, Rodulphus *zie* Rudolf
 ROCKENHAUSEN (*Rochwilla*); Duitsland
 –, predikheren; broeder *zie* Gero
 Roeff, de *zie* Heile
 ROELAND (*Rolandus, Rolant*)
 –, lombard te Binche: nr. 1514a
 – van Boeiink; zoon *zie* Nicolaas Cawe
 –, broer van Olivier: nr. 1192-1194
 Roel[***] *zie* Rulin
 ROER (*Rure*); rivier: nr. 991
 ROERMOND (*Rurmunde*); prov. Limburg
 –, van *zie* Gerard
 Roesendale *zie* Roosendaal
 Roeslaer, Roetselaar, Roetsellaer, [R]oets-
 laer *zie* Rotselaar
 Roete monialium; te Oosterhout: nr. 1188
 RŒULX, LE (*Reuel, Reul, Ruez*); prov. Hai-
 naut: nr. 904
 –, lombarden: 1514a
 Roevers *zie* Cornelis
 Rogerus, Rogier *zie* Rutger
 Roinezin *zie* Reinezin
 Rolandus, Rolant *zie* Roeland
 Rolinus *zie* Rulin
 Roma *zie* Rome
 Romanucci, Romanucii *zie* A, Jan
 ROME (*Roma*): nr. 1358
 –, Sanctus Georgius ad Velum Aureum;
 kardinaal-diakenen *zie* Odo; Pieter
 –, Porto en Sancta Rufina; bisschoppen *zie*
 Koenraad; Theodinus
 –, St.-Pieterskerk: nr. 1373
 –, St.-Sabinakerk: nr. 1245
 RONDU; prov. Luxembourg: nr. 906
 Rongerlo *lees en zie* Tongerlo
 Rontrudis *zie* Rotrudis
 ROOI (HOGE, LAGE) (*Rode*); gehucht in
 Meerle: nr. 1025a
 ROOSENDAAL (*Roesendale, Roosendaale,*
Roosendael, Roosendaele, Roosendale,
Rosedale, Rosendael, Rosendaele, Rosen-
dal, Rosendale, Rozendale); prov. Noord-
 Brabant: nrs. 1043, 1065, 1115, 1254,
 1267, 1276-1278, 1302-1303, 1307, 1309,
 1317, 1333, 1338, 1342, 1355, 1372,
 1383-1384, 1412, 1414-1415, 1427, 1463,
 1489, 1542; *zie ook* Beek; Boeiink;
 Doerlecht; Gageldonk; Haiink; Haviks-
 donk; Hulsdonk; Kalsdonk; Langdonk;
 Langendijk; Nieuwenberg; In de Scage;
 Schaghe; Tusschen Tuen Aen; Vinken-
 broek; Vroenhout
 –, (O.L.V.-)kerk: nrs. 1087, 1348, 1402
 –, St.-Catharindal *zie* Wouw
 –, schepenen: nrs. 1309, 1355
 –, van *zie* Ymma
 ROOSENDAALSE VLIET; prov. Noord-Bra-
 bant; *zie* Lede
 Roosendael, Roosendale *zie* Sint-Katelijne-
 Waver, cisterciënzerabdij Rozendaal;
 Roosendaal
 Rorenbroech *zie* Ruerenbruech
 ROSEIL (*Roseel*)
 –, heer *zie* Pieter van Marbais
 Rosendal, Rosedale, Rosendael, Rosenda-
 ele, Rosendale *zie* Roosendaal; Wouw,
 St.-Catharinadal
 Rosendale *zie* Roosendaal; Sint-Katelijne-
 Waver, cisterciënzerabdij Rozendaal;
 Wouw, St.-Catharinadal
 Rosoet, Rosoit en Tyraysche *zie* Rozoy
 Rostinch *zie* Wiger
 Rostlar, Rost[***] *zie* Rotselaar
 Rotardus *zie* Rothard
 Rotboldus: nr. 890
 Rotchelaar, Rotchelar, Rotchelare *zie* Rot-
 selaar
 Rote; akker onder Boeimeer te Princen-
 hage: nr. 1467
 ROTHARD (*Rotardus, Rothardus*): nr. 890
 –, broeder: nr. 897
 – Buch: nr. 928
 Rothe, Rothem *zie* (de) Rode
 Rotrudis (*Rontrudis*): nr. 901

Rotselaar

- ROTSelaar (*Rocchelar, Rochelaer, Rocslaer, Roelslaer, Roetselaar, Roetsellaer, [R]oetslaer, Rostlar, Rostelar, Rotchelaer, Rotchelar, Rotchelare, Rotselaar, Rotselare, Rotslaer, Rotslar, Rutsclar*); prov. Vlaams-Brabant
- , drossaard *zie* Arnoud; zoon *zie* Gerard
- , heer *zie* Gerard
- , van *zie* Arnoud; Gerard; Jan
- Rotthem *zie* Rode
- Roufin *zie* Rufinus
- R[oulin] *zie* Rulin
- Rovelde, van *zie* Frank
- ROVER (*Roeuere*); *zie* Arnoud
- Rouon *zie* Rode
- ROZENDAAL (*Roosendael, Roosendale, Rosendale, Vallis Rosarum*) *zie* Sint-Katelijne-Waver, cisterciënzerabdij
- Rozendale *zie* Roosendaal
- ROZOY (*Rosoet, Rosoit, Rosoit en Tyraische*); dep. Aisne, Frankrijk: nr. 1230
- , heer *zie* Jan van Oudenaarde
- Rubben *zie* Jacob, Jan
- Rucenare (*Rucener, Rureneer [!]*) *zie* Jan
- Ruchero *zie* Rutger
- Ruckelant *lees en zie* Tuckelant
- RUDOLF (*Radulfus, Radulphus, Rodulfus, Rodulphus*): nr. 897
- , graaf: nr. 890
- , kapelaan: nr. 896
- Faber, schepen van Wouw: nrs. 1244, 1271, 1315, 1329, 1335, 1347
- (de) Grote: nrs. 1193-1194
- , aartsdiaken [van Cambrai]: nr. 905
- van Leuven: nr. 940
- , subdiaken/kanunnik van het H.-Kruiskapittel te Luik: nr. 970
- Necke: nr. 995
- van Welle, zoon van Frominus: nr. 895
- , (prior) van Postel: nr. B9
- Stuet, schepen van Berendrecht: nr. 1064
- van Wilderen, ridder: nr. 1058; zoon *zie* Genekinus
- (de) Zwarte: nr. 1194
- Ruechon *zie* Rutten
- Ruerenbruech (*Rorenbroech*); hoeve bij Millegem: nr. 1395
- , van *zie* Jan; Reinier
- RUESNES; dep. Nord, Frankrijk; *zie* Mortry Ruez *zie* Le Rœulx
- RUFINA (*Iustina, Ruffina*) *zie* Rome, Porto en Sancta Rufina
- RUFINUS (*Roufin*)
- van Asti, lombard te Grez
- , lombard, waarschijnlijk te Sint-Pieters-Leeuw: nr. 1514a
- Rufus *zie* de Rode
- RUISBROEK (*Ruijsbroeck, Rusebreet [?], Ruysbrouc*); prov. Antwerpen: nrs. 1245, 1345
- , van *zie* Wouter
- RUISBROEK (*Ruysbroeck*); prov. Vlaams-Brabant
- , van *zie* Reinier
- RULIN (*Bulinus [!], Roel[***], Rolinus, R[oulin], Rulen, Ruliin, Rulinus*): nr. 1194; zoon *zie* Hendrik
- van den Houte: nr. 1535
- (van) de Water: nr. 1531
- van Wouw; zonen *zie* Godfried; Jan; Nicolaas; Willem
- Rulmunt *zie* Wouter
- RUMST (*Rimesta, Rumesta, Rumste*); prov. Antwerpen: nrs. 1345, 1514a
- , heer *zie* Filips van Viane
- , lombard *zie* Perin
- RUNDSVOORT (*Rintuoert, Runsvort, Runsvort*); hoeve te Merksem
- , van *zie* Jan
- RUNKELEN (*Runcherio, Rundierio, Runkerio*); prov. Limburg (B.): nrs. 898-899, 903, 908
- Runsvort, Runsvort *zie* Runsvort
- Rupe *zie* La Roche
- RUPELMONDE (*Rupelmunda, Rupermonde*); prov. Oost-Vlaanderen: nrs. 1006, 1041, 1245, 1521
- Rupenbrouc; bij Hingene: nr. 1245
- Rupermonde *zie* Rupelmonde
- Rure *zie* Roer
- Ruremunde *zie* Hendrik
- Rureneer *lees* Ruceneer *zie* Rucenare
- Rurmunde *zie* Roermond
- Rusebreet *lees vermoedelijk* Rusebroec *zie* Ruisbroek
- Rusus *lees en zie* Rufus

RUTGER (*Rogerus, Rogier, Ruchero, Rutgerus, Rutgherus*): nr. 999
 –, pastoor van Beauvois-en-Cambrésis: nr. 1514a
 –, bisschop van Cambrai: nr. 918
 –, kanunnik van het H.-Kruiskapittel te Luik: nr. 970
 – van Merum: nr. 934
 – van Lille: nr. 918
 –, kapelaan van Thorn: nrs. 1399-1401
 – van Izegem, heer; oom *zie* Willem Rutier *zie* Frank
 Rutscaer *zie* Rotselaar
 RUTTEN (*Ruechon*); prov. Limburg (B.): nr. 1113
 Ruysbrouc *zie* Ruisbroek
 Rysberge, Rysbergen *zie* Rijsbergen
 Ryt *zie* Rijt

S

Sabaudia *zie* Savoie
 SABINA (*labriensis* [!], *Labriensis* [!], *Sabinensis*); Lazio
 –, bisschoppen *zie* Koenraad; Willem
 –, kardinaal-priester *zie* Hugo
 Sacerdotis *zie* Papenzoon
 Sainctron *zie* Sint-Truiden
 SAINT-GÉRY (*Sanctus Gaugericus*); prov. Waals-Brabant
 –, deken *zie* Arnulf
 SAINT-HUBERT; prov. Luxembourg
 –, benedictijnerabdij: nr. 906; abt *zie* Jan
 SAINT-PYTHON (*Saint Pitoir*); dep. Nord, Frankrijk: nr. 1514a
 SAINT-VAAST-EN-CAMBRÉSIS (*Sanctus Vedastus in Cameracesio*); dep. Nord, Frankrijk: nr. 1062
 Sakersberga *lees* Scakersberga *zie* Schakersberg
 SAKSEN (*Saxonia*)
 –, hertog *zie* Hendrik de Leeuw
 Salernus, bisschop van Telese: nr. 1358
 SAMART (*Sanctus Medardus*); prov. Namur: nrs. 897-898, 903, 908, 916
 SAMBRE (*Sambra*); rivier in Frankrijk en België: nr. 890
 Sames

–, gravin *zie* Clementia
 tSamepnois, Sampenous, tSampenoys, Sampenous *zie* Champenois
 SANCTA RUFINA (*Sancta Iustina, Sancta Ruffina*) *zie* Rome, Porto en Sancta Rufina
 Sancte Ode Rodensis *zie* Sint-Oedenrode
 Sanctus Gaugericus *zie* Saint-Géry
 Sanctus Iacobus *zie* Kapellen
 Sanctus Medardus *zie* Samart
 SANCTUS PANTHALEON (*Sanctus Pantaleon*) *zie* Keulen, St.-Panthaleon
 SANCTUS SALVATOR *zie* Anchin, St.-Salvatorabdij; *zie ook* Utrecht, St. Salvator
 Sanctus Trudo *zie* Sint-Truiden
 Sanctus Vedastus in Cameracesio *zie* Saint Vaast-en-Cambrésis
 Sande *zie* Kloosterzande
 SANDER *zie ook* Alexander
 – van Bordbure, leenman van de graaf van Vlaanderen: nr. 1184
 Sandert *lees vermoedelijk* Sundert *zie* Zundert
 Santfliete, Santfliethe, Santflit, Santflita, Santflite *zie* Zandvliet
 Santhoua, Santhouen *zie* Zandhoven
 Santvliet, Santvliete *zie* Zandvliet
 Sapion *zie* Daniel
 Sara: nr. 1339
 SARTUM (*Sarcum*); waarschijnlijk tussen Sint-Truiden en Tienen: nr. 903
 Sasse *zie* Henneman
 Saudentem *zie* Zaventem
 SAUVENIÈRE (*Savenire*); prov. Namur
 –, van *zie* Gerard
 Saventhem *zie* Zaventem
 SAVOIE (*Sabaudia*)
 –, van *zie* Thomas
 Saxonia *zie* Saksen
 Scadbroc, van *zie* Gerard
 Scaffene *zie* Schaffen
 Scafundre, van *zie* Wouter
 Scage, In de; te Roosendaal: nr. 1309
 Scagersloe, Nue *zie* Nieuw-Schakerlo
 Scakerlo, Scakerloe, Scakerloo *zie* Nieuw-Schakerlo; Schakerlo
 Scakersbergha *zie* Schakersberg
 Scakerslo, Scakers[loe] *zie* Schakerlo

Scakersvliet

- Scakersvliet *zie* Schakersvliet
Scalda, Scaldia *zie* Schelde
Scalengge (*Scalleegge*), van *zie* Cecilia
Scaringhe; bij Kloosterzande: nrs. 982, 989
Scarpo *zie* Ingelberus
Scсібens (*Sсібens*) *zie* Lute
Sceelt *zie* Schelde
Scelle *zie* Schelle
Scelt, Scelte *zie* Schelde
Scenar (*Sceuar*, *Scenart*) *zie* Jan
Scendelbeke *zie* Schendelbeke
Scenne van Oostmalle *zie* Hendrik
Sceppere *zie* Gozewijn
Scerebart *zie* Scherebaard
Scerpgoor: nr. 1018
Sceuar *zie* Scenar
Schader *zie* Hugo
SCHAFFEN (*Scaffene*); prov. Vlaams-Brabant: nr. 1383-1384
Schaghe; te Roosendaal, aan de weg naar Breda: nr. 1087
SCHAKERLO (*Scakerlo*, *Scakerloe*, *Scakerloo*, *Scakerslo*, *Scakers[loe]*); te Tholen, aan de Eendracht, de Schelde en de mond van de Striene: nrs. 901, 937-938; *zie ook* Nieuw-Schakerlo; Schakersberg; Schakersvliet; Wardenborenhoes
SCHAKERSBERG (*Sakersberga* [!], *Scakersbergha*); in of bij Schakerlo op Tholen: nr. 1023
SCHAKERSVLIET (*Scakersvliet*); in of bij Schakerlo, mogelijk de Eendracht: nr. 1023
Schaldis, pago *zie* Scheldegouw
Schaten *zie* Schoten
SCHELDE (OOSTERSCHELDE) (*Scalda*, *Scaldia*, *Sceelt*, *Scelt*, *Scelte*, *Schalde*, *Schelt*, *Scler*, *Scoude*); rivier in Frankrijk, België en Nederland: nrs. 937-938, 955, 985-986, 1006, 1103, 1280, 1295, 1374, 1477-1478, 1510, 1521, 1523, 1539, B13
–, wijntol te Bergen op Zoom: nrs. 1406, 1477
SCHELDEGOUW (*pago Schaldis*): nr. 891
SCHELDERODE (*Rodes*); prov. Oost-Vlaanderen
–, heer *zie* Godfried
SCHELLE (*Scelle*); prov. Antwerpen: nrs. 1097, 1245 *zie ook* Hemiksem, St.-Bernardsabdij
–, van *zie* Alard; Alexander
Schelt, Schelte *zie* Schelde
SCHENDELBEKE (*Scendelbeke*); prov. Oost-Vlaanderen: nr. 1339
SCHEREBAARD (*Scerebart*, *Scherebard*, *Scherebaerd*) *zie* Vastraad
Schevel *zie* Hendrik
Schienen *zie* Striene
SCHIJN (*Schinde*); rivier in de prov. Antwerpen: nr. 987
SCHIJNBROEK (*Scintbroec*); te Antwerpen: nr. 1008
SCHILDE (*Scille*); prov. Antwerpen: nr. 1383-1384
–, van *zie* Willem
SCHINNEN (*Scinne*); prov. Limburg: nr. 1381
Schoenhout *zie* Schoonhout
SCHOENMAKER (*Sutor*) *zie* Bartholomeus; Steven
Schoenaelde *zie* Scoennalde
SCHOONBROEK (*Sconenbroec*, *Sconenbroech*); te Ekeren
–, van *zie* Ysemannus
SCHOONBROEK (*Scoenbuke*, *Scoenebouke*, *Scoenrebuke*, *Sconebuca*, *Sconebueca*, *Sconebuke*); prov. Vlaams-Brabant: nrs. 916, 1383-1384
SCHOONHOUT (*Schoenhout*, *Scoenhout*, *Scoenhoute*, *Sconhout*)
–, van *zie* Pieter
SCHOONHOVEN (*Scoenhoue*, *Schoonhove*); prov. Zuid-Holland
–, van *zie* Jan van Aarschot; Pieter
SCHOTEN (*Schaten*, *Schooten*, *Schote*, *Schotes*, *Scoiten*, *Scooten*, *Scote*, *Scotel*, *Scoten*, *Scotes*, *Scotha*, *Scothem*, *Scothen*, *Scotten*, *Scotum*); prov. Antwerpen: nrs. 912, 920 (tol), 929 (castrum), 935-938, 941 (familia van de abt van Villers), 946 (tol), 948, 950, 957-958, 962, 999, 1004-1005, 1007, 1010-1011, 1013-1014, 1054, 1063, 1077, 1080-1081, 1083-1085, 1089, 1120, 1132-1132a, 1136-1139, 1141-1142, 1149, 1153-1154, 1157-1158,

- 1161-1162, 1182, 1199, 1204, 1208, 1245, 1250-1251, 1280, 1324, 1336, 1440, 1472; patroon van de kerk *zie* Hendrik IV, heer van Breda; *zie ook* Ammerlo; Elshout; List; Weselvort; Wetschot; Wolfhage; Zeurt
- , huis van Godfried IV, heer van Breda: nr. 999
- , heren *zie* Godfried I-IV, heren van Breda; Hendrik II, heer van Breda
- , hof van de abdij van Villers: nr. 1014; magister: nr. 1054; *zie ook* Dunck
- , kapelaan: nr. 999 *zie ook* Boudewijn; Boudewijn Catra; W.; Wouter; kapelanie: nrs. 999, 1120
- , kastelein *zie* Lambert van Schoten
- , magister *zie* Arnoud; Boudewijn; Willem
- , moeras *zie* Goer
- , pastoor *zie* nr. 960 *zie ook* Jacob; W.; Wouter; Wouter Viltus; Wouter van Breda; priester en persoon *zie* Jacob van Antwerpen; priesters: nr. 999
- , schout *zie* Reinier
- , van *zie* Arnoud; Arnoud Hyle; Arnoud Oem; Engelbert; Godfried I-IV, heren van Breda; Godfried; Hendrik; Hendrik II, heer van Breda; Lambert; Wouter Oem
- , vrouwen *zie* Lutgarde; Sophie Berthout
- SCHOTENBROEK; te Rijkvorsel: nr. 961
- SCHOUDEE (*Schoudhe*, *Scoda*, *Scoede*, *Scoude*, *Scoudee*, *Scov[d]*); voormalige plaats in het Verdrongen land van Zuid-Beveland: nrs. 951, 988, 1114
- , van *zie* Boudewijn; Jan; Pieter
- SCHOUDEEMOER (*Scoudemoer*); voormalig veengebied in het Verdrongen land van Zuid-Beveland: nr. 1225
- SCHOUWEN; eiland in de prov. Zeeland: nr. B2
- SCHRIJVER (*Scriptor*) *zie* Jacob van Wouw
- Schuren, van *zie* Thomas
- Scille *zie* Schilde
- Scinne *zie* Schinnen
- Scintbroec *zie* Schijnbroek
- Sclet *zie* Schelde
- Sluse *zie* Sluse
- Snoie *zie* Paulus
- Scoda *zie* Schoudee
- Scoede *zie* Schoudee
- Scoef *zie* Arnoud
- Scoenbuke, Scoenebouke *zie* Schoonbroek
- Scoenhoue *zie* Schoonhoven
- Scoenhoute *zie* Schoonhout
- Scoennalde (*Schoennaelde*) *zie* Nicolaas
- Scoenrebuke *zie* Schoonbroek
- Scoervlietmuden; bij Ossendrecht: nr. 1510
- Scoitactech (*Scotactech*, *Sociatech*, *Stociactech*, *Stoiactech*, *Stoicactech*); bij Zandvliet: nr. 1103
- Scoiten *zie* Schoten
- Sconebuca, Sconebueca, Scone buke, Sconenbroec, Sconenbroech *zie* Schoonbroek
- Sconhout *zie* Schoonhout
- Scooten *zie* Schoten
- Scotactech *zie* Scoitactech
- Scote, Scotel, Scoten *zie* Schoten
- Scotenvailh of Scotenvaillus; zoon *zie* Hennon
- Scotes, Scothem, Scothen, Scotten, Scotum *zie* Schoten
- Scoude *zie* Schelde; Schoudee
- Scoudee *zie* Schoudee
- Scoudemoer *zie* Schoudeemoer
- Scouteken *zie* Stouteken
- Scov[d] *zie* Schoudee
- Scranp *zie* Jan
- Scribens *zie* Scсібens
- Scriptor *zie* Schrijver
- Scurboem; zuidoostelijke scheidspaal van Merksplas: nr. 1018
- Scuteman (*Scutemannus*); (zoon) *zie* Alard
- SEBASTIAAN (*Sebastianus*, *Sebastinus*)
- van Diest, magister: nr. 1061
- van Grobbendonk: nr. 929; ridder: nr. 950; zoon *zie* Nicolaas
- van Hoogstraten: nr. 1535
- Sebrecht *zie* Zegebert
- Segebertus, Seghebertus *zie* Zegebert
- Segere, Segerus, Segher *zie* Zeger
- SEGNI (*Signie*); reg. Lazio, Italië: nrs. 915-916
- Segre *zie* Zeger
- SELKINUS
- van Heilaar: nr. 1438
- de Vriend: nr. 1438

Sellandde

- Sellandde *zie* Zeeland
Selsaten *zie* Zelzaten
Selve (?) (*Seluc*) *zie* Jan
Sennebroec, Sennebruc *zie* Zennebroek
Sente Oeden in Rode *zie* Sint-Oedenrode
SERAIN; dep. Aisne, Frankrijk: nr. 1514a
Serber *lees wellicht* Serler, Serlaer, Serlar
zie Zellaar
SERVAAS (*Seruacius, Seruatius, Servatius*)
– van Steenland *ook* van Breda, dienaar van
Hendrik V, zoon van Jutta: nrs. 1010,
1013, 1015, 1034, 1054, 1063, 1072-
1073, 1104, 1107-1108, 1112, 1117,
1188; zoon *zie* Victor
SETERS (*Ceters*); te Oosterhout: nr. 1256
Setrut *zie* Zittert
Seuenberghen, Sevenbergen, Sevenberghen
zie Zevenbergen
Seuenkensberghe *zie* Zeuekensberghe
Seyfridus *zie* Siegfried
Sichghenen *zie* Zichem
SIEGFRIED (*Seyfridus, Sigefridus, Sifridus*):
nrs. 890, 906
–, graaf van Vianden: nr. 908
Sigebertus *zie* Zegebert
Sigefridus *zie* Siegfried
Sigelbertus *zie* Zegebert
Siger, Sigerus *zie* Zeger
Sighene *zie* Zichem
Sigirus, Sigrus *zie* Zeger
Sigibertus *zie* Zegebert
Sigmundus, broeder van het H.-Kruiskapitel
te Luik: nr. 893
Signie *zie* Segni
SIJSELE (*Ziersele*); prov. West-Vlaanderen:
nr. 1062
Sikena *zie* Zichem
Silvamducis *zie* 's-Hertogenbosch
SIMON (*Simons, Symon*); zonen *zie* Hadde-
man; Simon
–, magister, cantor en kanunnik van het
kapittel van O.L.V. te Antwerpen: nrs.
1051, 1136, 1160
–, scholaster, kanunnik van de St.-Michiels-
abdij te Antwerpen: nr. 959
– van Asti, [lombard] te Zittert: nr. 1514a
–, broer van Boudewijn van Borgvliet: nr.
991
–, zoon van Gerard van Woluwe: nr. 896
– de Holong, broeder van de augustijnen
van Les Bons Enfants te Luik: nr. 1401
–, kapelaan van Kampenhout: nr. 1514a;
broer *zie* Gozewijn
–, kanunnik van het kapittel van O.L.V. te
Maastricht: nr. 1049
– Noze, kanunnik van het kapittel van
O.L.V. te Antwerpen: nr. 1160
– van Oosterwijk: nr. 1535
–, zoon van Simon: nr. 1189
–, proost van Tildonk: nr. 911
–, broeder, convers van de abdij van Villers:
nrs. 1010, 1013
– Wale: nrs. 1136, 1138
–, kapelaan van Wouw: nrs. 1429-1430
SINAAI-WAAS; prov. Oost-Vlaanderen
–, cisterciënzerabdij Boudelo: nr. 1258; abt
zie Jan
SINT-ANTELINKS-RANSBEEK (*Ramesbecca,*
Rammesbecca, Ramsbecca, Ramsbergen);
prov. Oost-Vlaanderen: nr. 890
SINT-BERNARDSABDIJ (op de Schelde); cis-
terciënzerabdij, in 1235 gesticht te
Vremde, in 1241 overgebracht naar
Hemiksem: *zie* Hemiksem
SINT-CATHARINADAL, premonstratenzer
vrouwenklooster; *zie* Breda; Wouw
SINT-DENIJS-BOEKEL; prov. Oost-Vlaande-
ren; *zie* Wijlegem
SINT-GILLIS-WAAS; prov. Oost-Vlaanderen;
zie Ter Kluizen
SINT-JAKOB TE HOGENSCHOOT *zie* Kapellen
SINT-JOB-IN-'T-GOOR; prov. Antwerpen; *zie*
Goor; Most; Ringen
SINT-JORIS-WINGE (*Winga, Wingen*); prov.
Vlaams-Brabant: nrs. 896-897, 899, 908
SINT-KATELIJNE-WAVER; prov. Antwerpen
–, cisterciënzerinnenabdij Rozendaal (*Ual-
lis Rosarum, Vallis Rosarum*); abdis en
convent: nrs. 999, 1050, 1319
SINT-KWINTENS-LENNIK (*Ligniaco, Linh,*
Linhi, Liniaco, Lyni); prov. Vlaams-Bra-
bant: nr. 990
SINT-MARGRIETE-HOUTEM; prov. Vlaams-
Brabant *zie* Houtem
SINT-MICHIELSGESTEL; prov. Noord-Bra-
bant; *zie* Herlaar; Teede

- SINT-MICHIELSWERF (*litus sancti Michaelis, sente Michiels werf*); te Antwerpen: nr. 991
- SINT-NIKLAAS; prov. Oost-Vlaanderen; zie Pumbeke
- SINT-OEDENRODE (*Rode, Roden, sancte Ode Rodensis, sente Oeden in Rode*); prov. Noord-Brabant: nr. 972
- , kapittel (van St. Oda): nrs. 901, 1507; kanunniken: nr. 1308
- , van zie Arnoud van Rode
- SINT-PIETERS-LEEUEW (*L[ewes] en Brabant*); prov. Vlaams-Brabant: nr. 1514a
- , lombard zie Rufinus
- SINT-PIETERS-RODE (*Rode, Roden, Rothe*); prov. Vlaams-Brabant: nrs. 898, 908, 916
- SINT-TRUIDEN (*Sainctron, Sanctus Trudo*); prov. Limburg (B.): nrs. 893, 970
- , benedictijnerabdij St.-Trudo: nrs. 893, 970; abt zie Jan
- , lombarden: nr. 1514a
- , voogd zie Christiaan
- Sinte Geertrudenberge, Sinte Gertrudenberch, Sinte Gertruydenberch zie Geertruidenberg
- SINTE-KATHARINA-WEST (*Sancta Katerina*); verdwenen parochie bij Oostende: nr. 1062
- SINTEN (*Sintines*); dep. Nord, Frankrijk; uithof van de abdij Ten Duinen: nr. 926; zie ook Rietvliet
- Siricus zie Zirik
- Sixtus zie Byxtus
- SIZARIS (*Sizaris*): nr. 1526
- Skele, de zie Jan
- Skerebaerd zie Scherebaard
- Sluse (*Scluse, Slvse, Slvso*) zie Willem
- Smalmare; te Wouw: nr. 1215
- Smeds (*Smeeds*) zie Aleid
- Smeedssone zie Jacob
- SMEEREBBE (*Smerhibe, Smerlubbe*); onder Smeerebbe-Vloerzegem: nr. 1339
- SMEEREBBE-VLOERZEGEM; prov. Oost-Vlaanderen; zie Smeerhebbe; Vloerzegem
- Smerhibe, Smerlubbe zie Smeerebbe
- Smet (*Smeth*) zie Gillis
- Smet, die zie Gillis; Jacob
- Smethusen zie Smithuizen
- Smit, de (*Faber*): nr. 1501 zie ook Arnoud; Pieter
- SMITHUIZEN (*Smethusen*): Nordrhein-Westfalen, Duitsland: nr. 1041
- SNELLARD (*Snellaerdus, Snellardus*)
- , schepen van Breda, verwant van Wouter van Heusdenhout: nrs. 1312-1313, 1320, 1330-1331, 1413, 1498, 1511
- SNELLESEM (*Snellenghem*); prov. West-Vlaanderen: nr. 1062
- Snepart zie Jan
- SNEPPEL (*Sneppelle*); prov. Antwerpen: nr. 915
- Sociatech zie Scoitactech
- Sodert zie Zeurt
- Soem zie Bergen op Zoom
- Soete zie Wouter
- Soffie, Sofie zie Sophie
- SOLRE-SUR-SAMBRE (*Sour sor Sambre, Soure*); prov. Hainaut
- , van zie Boudewijn; Jacomin
- SOLUMBRIË, bisschop zie Franciscus
- Soma zie Zoom
- SOMBEKE (*Sompeke, Zombeke*); te Boechout
- , hof van de St.-Baafsabdij te Gent; proost: nrs. 889, 1100
- Somerlant zie Zomerland
- Sompeke zie Sombeke
- SON; prov. Noord-Brabant: nrs. 1513-1514a
- , lombard zie Hennekin
- Sonderheighen zie Zondereigen
- Sonzeel zie Zonzeel
- SOPHIE (*Soffie, Sofie, Sophia, Sophije, Sophya, Sophye, Zophie*)
- Berthout ook van Mechelen, vrouwe van Breda, Merkssem, Schoten en Wouw, dochter van Wouter Berthout: nrs. 1091, 1102, 1120, 1130, 1133, 1151, 1160, 1163, 1183, 1226, 1229, 1248, 1336, 1371, 1409; echtgenoot zie Hendrik V, heer van Breda; klerk zie Jacob; oom zie Gillis
- , echtgenote van graaf Dirk VI (van Holland): nr. B2; zoon zie Floris III
- , dochter van Godfried II van Breda: nr. 950; zoon zie Raas I van Gavere

Sophie

- , dochter van de graaf van Gulik: nrs. 894, 900; echtgenoot *zie* Vastraad Scherebaard
- van Mechelen *zie* Sophie Berthout
- Sophinus *lees* Soykinus *zie* Soy
- Sophya, Sophye *zie* Sophie
- Sotengien *zie* Zottegem
- S[?]otildus *zie* Gotilde
- Sottenghem, Sottenghiem *zie* Zottegem
- Sour, Soure *zie* Solre-sur-Sambre
- SOY (*Sophinus* [!], *Soykinus*)
- Bruninc, schepen van het moergebied van Gerard van de Spijker te Roosendaal: nr. 1302
- van Leeuw, schepen van Liedekerke: nr. 1305
- van den Perre, schepen van Liedekerke: nr. 1286
- Soyhier, Soyhiers *zie* Zeger
- Spaen *zie* Jacob
- Spect (*Specht*): nr. 1263
- Spelreborch; bij Steenberg: nrs. 1111, 1492
- Spella (*Spelle*), van *zie* Jan
- Speurdonck *zie* Spoorndonk
- SPIERINK (*Spirinck*, *Spirinc*, *Spirinck*, *Spiring*, *Spyrinc*) *zie* Marcelis; Willem; zoon *zie* Marcelis
- Spiesant (*Spinsant*); eiland bij Bergen op Zoom: nr. 890
- Spijker (*Spiker*, *Spikre*) *zie* Ijsbrand
- , van de *zie* Gerard
- Spikinc *zie* Gillis
- Spinsant *zie* Spiesant
- Spirinc, Spirinck, Spiring *zie* Spierink
- Splinter *zie* Odin
- Splundele *lees* Sprundele *zie* Sprundel
- SPOORDONK (*Speurdonck*, *Spoerdonc*, *Spoerdonck*, *Spoerdunc*); ten noorden van Breda te Teteringen: nr. 1498
- Spor *zie* Gerard
- Spranckohet (*Spranchoet*); beek bij Ekeren: nrs. 1076-1077
- Sprange (*Spranga*, *Sprangha*, *Spranghe*, *Srange*); ligging onbekend, mogelijk een voormalig eiland bij Bergen op Zoom: nr. 891
- Sprange (*Spranghe*); de Kibbelvaart ten oosten van Hoeven: nrs. 1396, 1538
- Spredele *zie* Sprundel
- Sprindele[.]strate *zie* Sprundel, Sprundele-
restrate
- Sprock *zie* Jan
- Sprondele *zie* Sprundel
- Sprong (*Spronc*, *Spronch*) *zie* Boudewijn
- SPRUNDEL (*Splundele* [!], *Spredele*, *Sprondele*, *Spruendel*, *Spruendele*, *Sprundele*); prov. Noord-Brabant: nrs. 1129, 1131, 1280, 1288-1289, 1294, 1297, 1299, 1321, 1323, 1333, 1341, 1353-1354, 1359, 1370, 1378, 1387-1388, 1398-1399, 1407, 1420-1421, 1454, 1469, 1516; *zie ook* Epeltère Acker; Nieuweland; Sprundelerstraat; Sprundelheim
- , van *zie* Engel; Gerongus; Noker
- SPRUNDELERSTRAAT (*Sprundelerstrate*); te Sprundel: nr. 1323
- Sprundelheim (*Sprundelheijm*, *Sprundelheym*, *Sprundelinga*); slot, ligging onbekend, mogelijk aan de Merwede, mogelijk Sprundel: nr. 892 *zie ook* Sturnahem
- Spyrinc *zie* Spierink
- Srange *zie* Sprange
- STAAS (*Stase*): nr. 1451
- STABROEK (*Staebroc*, *Staeborne*, *Staebroec*, *Staebroech*, *Staebrouc*, *Staebroch*); prov. Antwerpen: nr. 1064
- , St.-Catharinakerk: nr. 1453; cureit *zie* Godfried
- , schepenen: nr. 1124
- , van *zie* Arnoud
- Stagnum *zie* Ston
- Staebroch *zie* Stabroek
- Stalboem; prov. Antwerpen: nr. 1013
- Stalle van den Hoghenhuuse, de *zie* Wouter
- Stalpart *zie* Gillis
- STAPELEN (*Stapele*, *Staple*); te Boxel
- , van *zie* Herman; Nicolaas; Willem
- Starke *zie* Sterke
- STAVENISSE (*Stauenisse*); prov. Zeeland
- , van *zie* Boudewijn; Poppo
- STEELHOVEN (*Steello*, *Teeloo*); te Oosterhout: nrs. 1188, 1254
- STEEN, VAN (*de Lapide*, *de Steene*, *de Stene*) *zie* Arnoud; Nicolaas
- STEEN, VAN DER (*de le Piere*) *zie* Gillis
- Steenberchsen moer *zie* Steenbergse Moer

- STEENBERGEN (*Steenbarghe, Steenberge, Steenberghe, Steenberghen, Steinberghe, Stenbarghe, Stenberghe, Stenberghes*); prov. Noord-Brabant: nrs. 1066-1068, 1106, 1111, 1123, 1279-1280, 1284, 1298, 1374, 1416-1417, 1459, 1492, 1513-1514a, 1519-1520; *zie ook* Dankolfsberg; Frankenberge; Kromwiel; Koeveringe; Maremonde; Spelreborch; Westberg; Westlake
 –, Heilige Geest, tafel: nr. 1348
 –, kerk: nr. 1402; kapelaan *zie* Hendrik; pastoor/priester: nr. 1111 *zie ook* Pieter
 –, lombard *zie* Peron van Asti
 –, schepenen: nrs. 1111, 1298, 1417, 1459
 –, van *zie* Boudewijn; Herman; Volkard
 Steenbergerwert *zie* Steenborgerweerd
 STEENBERGSE MOER (*Crauwelsgors, Steenberchsen moer*); veengebied in Terheijden: nr. 1526
 STEENBORGERWEERD (*Steenbergerwert, Stenburgenwart*); te Antwerpen: nrs. 915, 1245
 Steenbrugge; bij Breda: nrs. 1438, 1468
 STEENBRUGSTRAAT (*Steenbruggestraete, Steenbrugghestrategie*); te Breda: nr. 1504
 Steene, de *zie* van Steen
 Steeninge; ligging onbekend, mogelijk een voormalig eiland bij Bergen op Zoom: nr. 891
 STEENLAND (*Steenlande, Stenlande*); verdwenen plaats ten zuiden van Terneuzen, prov. Zeeland
 –, van *zie* Servaas
 STEENOKKERZEEL (*Houerhockensele*); prov. Vlaams-Brabant: nr. 915
 STEENVOORDE (*Steenvort, Stenvoirde*); onder Ternat: nr. 991
 Steenwerpers *zie* Dirk
 Steimer (*Struiuer* [!]) *zie* Willem
 Steinberghe, Stenberghe, Stenberghes *zie* Steenbergen
 Stenburgenwart *zie* Steenborgerweerd
 Stene, de *zie* van Steen
 Stenlande *zie* Steenland
 Stenvoirde *zie* Steenvoorde
 Stephanus, Stephene *zie* Steven
 Stercbeke *zie* Sterrebeek
 Sterke (*Starke, (de) Stercke*) *zie* Dirk; Hendrik; Jan; Wouter
 STERREBEEK (*Stercbeke, Stertbeke*); prov. Vlaams-Brabant
 –, Heilige Geest, tafel: nr. 1453
 –, kerk: nr. 1453
 –, van *zie* Hendrik
 –, villicus *zie* Hendrik
 Sterscot; bos te Tongerlo: nr. 942
 Sterte, van den *zie* Bartholomeus
 Steuen *zie* Arnoud
 STEVEN (*Stephanus, Stephene, Steuen, Stevenin, Stheven*); nrs. 890, 897; echtgenote *zie* Gertrudis; stiefzoon *zie* Paulus
 –, lombard te Itegem: nr. 1514a
 – van Lindonk, schepenen van Zuidgeest: nr. 1301
 – le Majeur: nr. 1514a
 –, bisschop van Palestrina: nr. 898
 – Schoenmaker: nr. 1262
 – van Vliet, burger van Mechelen: nr. 1058; broer *zie* Wouter Engebien
 – van Waalwijk: nr. 1322, 1493
 – Walaerts: nr. 1473
 – van Wezembeek, oom van Reinier van Vossem: nrs. 896-897
 – van Zittert: nr. 962
 Steuteken *zie* Stouteken
 Stheven *zie* Steven
 Stieuenon [burger] van Henripont: nr. 1514a
 Stillard *zie* Stollard
 Stoccla *zie* Stockel
 Stocht *zie* Ter Stokt
 Stociactech *zie* Scoitactech
 STOCKEL (*Stoccla, Stockle, Stocla, Stocle, Strocla*); prov. Vlaams-Brabant: nrs. 898, 903, 916
 STOKT, TER (*Stocht, Stoght*); bos te Alphen: nrs. 1342, 1488
 Stoiactech, Stoicactech *zie* Scoitactech
 STOKKEM (*Stokehem*); prov. Limburg (B.); nr. 1514a
 STOLLARD (*Stillard, Stollart, Stollaert, Stullaert, Stullard, Stullart*) *zie* Dankgaard
 STON (*Stagnum*); Dalmatië, Kroatië
 –, bisschop *zie* Pieter
 Stooppelberge *zie* Stoppelberg

Stoovere

- Stoovere *zie* Stovere
Stopenberghe: nr. 1524
STOPPELBERG (*Stooppelberge, Stoppelberghe*); hoogte bij Zandvliet: nr. 1103
Storm *zie* Dirk
Stoteken *zie* Stouteken
Stoute, de *zie* Willem
Stouteken (*Scouteken, Steuteken, Stoteken*) *zie* Willem; Wouter
Stovere (*Stoovere, Stouere*) *zie* Gillis
STRAAT (*Straet*); gehucht in de parochie Meerle: nr. 1025a
Strena *zie* Striene
Strene, Streyen, Stria *zie* Strijen
Strien *zie* Strijen
STRIENE (*Schienen, Strena, Strien, Strijena, Strine, Struona*); verdwenen rivier in de prov. Zeeland en Zuid-Holland: nrs. 890, 925, 937 (*ook Rijn*), 938, 955, 1194, 1201
Strienne *zie* Strijen
STRIJBEEK (*Strijbeeck*); gehucht in de parochies Meerle en Ginneken en Bavel: nr. 1025a
STRIJEN (*Strene, Streyen, Stria, Strien, Strienne, Strinen, Strya, Stryen, Stryene*); prov. Zuid-Holland; nrs. 891 (gouw), 892; nr. 927 (plaats); parochie in de Hoekse Waard: nr. 1234
–, gravin *zie* Hilzondis
–, heren: nrs. 891, 894, 900, 1338-1338a, 1412 *zie ook* Willem
–, van *zie* Hadewig; Jan; Vastraad; *zie ook* Vastraad Scherebaard
–, vrouwe *zie* Beatrix
Strijena *zie* Striene
Strijne, Strine, Strinen *zie* Striene; Strijen
Strocla *zie* Stockel
STROMBEEK (*Strombeke*); prov. Vlaams-Brabant: nr. 1245
Struel *zie* Etreungt
Struiuer *lees en zie* Steimer
Strunnal en Cambresi *zie* Estourmel
Struona *zie* Striene
Struus *zie* Jan
Strya, Stryen, Stryene *zie* Strijen
Stuet *zie* Rudolf
STUIVEKENSKERKE (*Stuvinkerke*); prov. West-Vlaanderen: nr. 1062
Stullaert, Stullard, Stullart *zie* Stollard
Sturnahem; in de gouw Strijen; ligging onbekend, mogelijk identiek met Sprundelheim: nr. 891
Stuvinkerke *zie* Stuvekenskerke
Suartenberg, Suartenberghe *zie* Zwartenberg
Suetlant, Suijtlant *zie* Zuidland
Suinarden *zie* Zwijnaarde
Suindrecht, Suindrech *zie* Zwijndrecht
Sunderda, Sunderde, Sundert *zie* Zundert
Suotheman *zie* Hugo
Surle *zie* Zoerle-Parwijs
Surs, van *zie* Hendrik
Sutlant *zie* Zuidland
Sutor *zie* Schoenmaker
SUTRI (*Sutrium*); reg. Lazio, Italië
–, bisschop *zie* Jacob
Suutlant *zie* Zuidland
Suytgeest *zie* Zuidgeest
Svynarden *zie* Zwijnaarde
Swalue *zie* Zwaluwe
Swarteberge, Swartenberge, Swartenbergh, Sweertenberch, Swertenbergh *zie* Zwartenberg
Sygerus *zie* Zeger
Sygnen *zie* Zichem
Symarus *zie* Zimar
Symon *zie* Simon
Sytterth *zie* Zittert

T

- Tacon *zie* Gerard
Tenera *zie* Dender
TANKARD (*Tankardus*); zoon *zie* Nicolaas
Taxandria, Taxandro *zie* Tessandrië
Tebertus: nr. 902
TECKLENBURG (*Techeneburch*); Nordrhein-Westfalen, Duitsland
–, graaf *zie* Hendrik
TEEDE (*Thede*); niet meer bestaand gehucht bij Sint-Michiëlsgestel
–, van *zie* Dirk
Teeloo *zie* Steelhoven
TEISTERBANT; gouw (*pagus Testeruenti*): nr. 888; graafschap (*comitatus Testrebatensi*): nr. 890

- TELESE (*Thelesia*); reg. Campania, Italië
–, bisschop *zie* Salernus
Telhirs, li *zie* Adans
- TEMPELIERS (*Domus Templi Iherosolimitani*): nrs. 918, 927, 940, 979-980 *zie ook* Herman; preceptor: nr. 998 *zie ook* P.; *zie ook* Alphen; Ter Brake
- TEMSE (*Temsche*); prov. Oost-Vlaanderen: nr. 1521
- Tenera *zie* Dender
- Tenis *zie* Tienen
- Tenremonde, Tenremunde *zie* Dendermonde
- Tenuelde *zie* Ten Velde
- Theodericus *zie* Dirk
- Teosziis *zie* Thieusies
- TERHEIJDEN (*Ter Heijden, Ter Heyden, Terheyden*); prov. Noord-Brabant: nrs. 1237, 1247, 1254, 1487, 1526; *zie ook* Steenbergse Moer
- TERNAT; prov. Vlaams-Brabant; *zie* Steenvoorde
- Terra Sanctus *zie* Heilige Land
- TERVUREN (*Fura, Vura, Wra*); prov. Vlaams-Brabant: nrs. 890, 958, 1174; *zie ook* Moorsel
–, van *zie* Catharina; Heilwig
- TERVOORT (*Voort*); te Bavel: nr. 1399
- TESSANDRIË (*Taxandria, Taxandro, Tessandria, Texandria, Thessandria*); gouw: nrs. 896, 888-890, 893, 897, 970
- Testa *zie* Jacomars
- TESTELT (*Testell, Testelt in Dameir, Testelt in Damere, Westell (?)*); prov. Vlaams-Brabant: nrs. 991, 1514a
–, lombard *zie* Peron de Sellandde
- Testeruentus, Testrebatum *zie* Teisterbant
- Testrepa; niet gelocaliseerde plaats, waarschijnlijk in de buurt van Aalst: nr. 895
- TETERINGEN (*Tateringen*); prov. Noord-Brabant, parochie Breda: nr. 1438; *zie ook* Emelenberg; Spoordonk
- Texandria *zie* Tessandrië
- Theberti, sartus: nr. 907
- Thede *zie* Teede
- Thelesia *zie* Telese
- Thenis *zie* Tienen
- THEOBALD (*Dibbout, Theobaldus, Thiebal-
dus, Thibaldus, Tybaldus*): nrs. 890, 897, 909
– (*lees* Hubald), kardinaal-priester van de titelkerk van St.-Jan en St.-Paulus: nr. 903
– van Bar, bisschop van Luik : nrs. 1438, 1444, 1448-1449, 1455, 1474-1476, 1499, 1502, 1505, 1507
– (van der Borg): nrs. 987, 991
–, zoon van Herman, schepen van Woensdrecht: nr. 1318
- Theodericus *zie* Dirk
- Theodinus (*Theodewinus*), bisschop van (Porto en) St.-Rufina: nrs. 899, 915-916
- Theodoricus, Theodricus *zie* Dirk
- Theofridus: nr. 889
- Theolgiis *zie* Thieusies
- Thessandria *zie* Tessandrië
- Thibaldus *zie* Theobald
- Thielemont *zie* Tienen
- Thietbaldus *zie* Theobald
- Thieulemont *zie* Tienen
- THIEUSIES (*Theolgiis, Teosziis*); prov. Hainaut: nr. 904
- Thildunc *zie* Tildonk
- Thilekinus *zie* Tilekin
- Thilmannus *zie* Tielman
- Thimo *zie* Timo
- Thiri, Thiris *zie* Dirk
- Thisiderlant; niet gelocaliseerde plaats in de omgeving van Antwerpen: nr. 915
- Thoir *zie* Thorn
- THOLEN (*Tholle, Tholne, Tolen*); prov. Zeeland: nrs. 1041, 1295; *zie ook* Ghaweck; Meente; Schakerlo
- THOMAS (*Damais, Domaes, Maes, Thoma, Thomax, Thomay, Tomas*): nrs. 976; zonen *zie* Jacob; Jan; Pieter; Willem
– Anthonii, leenman van de heer van Breda: nr. 1536
– van Asti, lombard te Antwerpen: nr. 1514a
– van Asti, koopman [lombard] te Hannut: nr. 1514a
–, zoon van Bela: nr. 1218
– (Clare): nrs. 987, 991
– van Ekeren, ridder: nrs. 939, 950, 954

Thomas

- , broer van Hendrik Zelandre: nr. 1535
- , deken van Hilvarenbeek *zie* Thomas, pastoor van Wuustwezel
- van Landuit, schepen van Liedekerke: nr. 1305
- van der Mark: nr. 1293; zonen *zie* Hendrik van der Mark; Herman; Jacob; Jan; Pieter de Hoefsche de Overdraghe
- van Nispen; zoon *zie* Jan
- van Savoie, heer: nr. 1062; echtgenote *zie* Johanna, gravin van Vlaanderen en Henegouwen
- van Schuren: nr. 974
- , kardinaal-priester van de titelkerk van Vestine: nrs. 898-899
- van Wouw; zoon *zie* Jacob
- , broeder, proost van St.-Catharinadal bij Wouw: nrs. 1192-1194
- , pastoor van Wuustwezel, deken van Hilvarenbeek: nr. 1164
- Thongelen; bij Essen: nr. 1363
- THORN (*Thoir, Thoor, Thooren, Thoorn, Thoren, Thorne, Toren, Torne*); prov. Limburg: nrs. 892, 973, 996
- , benedictijnerabdij; abdis en convent/(kanunniken van het) kapittel: nrs. 891-892, 967-968, 973, 978, 981, 983, 993-996, 1025a, 1038-1040, 1046-1047, 1049, 1060, 1096, 1146, 1152, 1216, 1381, 1399-1401, 1425-1426, 1435-1436, 1438-1439, 1443, 1446-1447, 1500, 1533; abdis *zie ook* Guda; Hildegonde; Margaretha van Petersem; decana *zie* Cecilia van Scalengge; deken *zie* Dirk; kanunniken *zie* Gerard; Koenraad; kloosterlingen *zie* Ida van Waldeck; Margaretha van Petersem; leenmannen en dienstlieden: nr. 1216; procurator *zie* Lodewijk; scholaster *zie* Jutta van Buren
- hoven: nr. 996
- , kanunnik *zie* Gerard Haak
- , kapelaan *zie* Gerard; Lodewijk; Rutger
- , kapelanie: nr. 1381
- , matricularius *zie* Hendrik Ruremunde
- , pastoor: nrs. 1399, 1425, 1435, 1439, 1443, 1446 *zie ook* Jan; Jan van Baexem
- , van *zie* Gerard Haak; Lambert; Ost
- Thorout *zie* Torhout
- Thosan *zie* Ter Doest
- THUIN (*Tune*); prov. Hainaut
- , van *zie* Reimboud
- Thungerlo *zie* Tongerlo
- Thurlichteruene *zie* Doerlichtervenue
- Tichelt, Tichgelt, Tichghet, Tichhelt *zie* Tiggelt
- TIDELINUS (*Tydelinus, Tyetdelinus*)
- , villicus (van Leuven): nrs. 896-897
- Tidergwele, Tidgerwele; niet gelocaliseerde plaats in de omgeving van Antwerpen: nr. 991
- Tieghelt *zie* Tiggelt
- TIEL (*Tille, Tilne*); prov. Gelderland: nrs. 991, 1041
- Tieldonck *zie* Tildonk
- TIELMAN (*Thilmannus, Tilmannus*)
- van Essen: nr. 1380
- , broer van Reimboud van Bocholt: nr. 1216
- TIELT (*Tilt*); prov. Vlaams-Brabant
- , van *zie* Eustacius
- TIENEN (*Tenis, Thenis, Thielemont, Thieulemont*); prov. Vlaams-Brabant: nrs. 940, 1033, 1383-1384, 1514a
- , lombard *zie* Hendrik van Asti
- van *zie* Robert
- Tierloot *zie* Jan
- Tietberga: nr. 893; echtgenoot *zie* Bono
- TIGGELT (*Rigelt, Righelt, Tichelt, Tichgelt, Tichghet, Tichhelt, Tieghelt, Tigelt, Tighelt, Tiselt, Tyechelt, Tyeghelt, Zigel, Zighelt*); te Rijsbergen
- , van *zie* Gerard; Jacob; Jan; Wouter
- Til *zie* Dijle
- TILBURG (*Tilliburgis, Westilborch, Westilbourgh*); prov. Noord-Brabant: nrs. 888, 1383-1384
- TILDONK (*Tieldonck, Thildunc, Tildunc, Tiltunc, Tyldunch*); prov. Vlaams-Brabant
- , proost *zie* Simon
- , van *zie* Reinzo
- TILEKIN (*Thilekinus*)
- van Baarle; dochter *zie* Agnes; zoon *zie* Gerard
- Tilium *zie* Dijle
- Tille *zie* Tiel

- Tilliburgis *zie* Tilburg
 Tilmannus *zie* Tielman
 Tilne *zie* Tiel
 Timo, de *zie* Heilwig; Jan; Pieter
 Tiltunc *zie* Tildonk
 Tinctor van Herentals *zie* Zeger
 Tinnier (*Tinnyer, Tiunier?*), le *zie* Arnoud
 Tiodericus *zie* Dirk
 Tiselt *zie* Tiggelt
 Tiunier (?) *zie* Tinnier
 TIVOLI (*Tyburia*): nr. 1233
 Tolen *zie* Tholen
 Tolnare, de *zie* Lamsin
 Tomas *zie* Thomas
 TONGEREN (*Tongris, Tungeris, Tungris, Tvngris*); prov. Limburg (B.)
 –, kerkfabriek: nr. 1180
 –, scholaster *zie* Reinier
 –, van *zie* Boudewijn
 TONGERLO (*Rongerlo* [!], *Thungerlo, Tongerlo, Tongerlo, Tongherlo, Tongrelo, Tongrelout, Trongrelo, Tungerlo, Tungerelo, Turgerlo, Turgrerlo, Turgurlo, Tvngrelo*); prov. Antwerpen: nrs. 1383-1384, 1460; bos *zie* Sterscot; *zie ook* Hame; Val[le]
 –, premonstratenzerabdij O.L.V.; abt en convent: nrs. 893, 910-911, 913, 923, 929-933, 939, 942, 944, 947, 949, 953, 956, 979-981, 983, 997, 1059, 1061, 1065, 1094, 1200, 1232, 1253, 1258, 1342, 1348, 1363, 1381a, 1383-1384, 1418, 1460, 1488, 1493, 1533, B11, B16, B18; abten *zie* Egerik; I. van Tongerlo; Herman; Hubert; Jan; Wenemar; Wibert; advocatus *zie* Godfried; convers *zie* Jan; hof *zie* Nieuwlandse Hoef; kanunniken: nr. 923 *zie ook* Boudewijn; Daniel; Meinso (van Tongerlo); leenmannen: nr. 1232; priesters en kanunniken *zie* Gerard; Hendrik; prior *zie* Hartman of Herman
 –, van *zie* Arnoud; Egerik; Gerard; I.; Jan; Meinso; Wouter
 TONGRINNE (*Tongrinas*); prov. Namur: nr. 890
 Tongris *zie* Tongeren
 TORBERT (*Thorbertus, Torbertus*): nr. 897
 Toren *zie* Thorn
 TORHOUT (*Thorout*); prov. West-Vlaanderen
 –, van *zie* Gillis
 Tornacum *zie* Tournai
 Torne *zie* Thorn
 Tornehout *zie* Turnhout
 Tornimis *zie* Deurne
 Torp *zie* Dorp
 TOURNAI (DOORNIK) (*Dorneke, Tornacum*); prov. Hainaut
 –, bisschop: nr. 1319
 –, diocees: nrs. 1041, 1258, 1307, 1316-1317
 –, O.L.V.-kerk: nr. 1062
 Traiectum *zie* Maastricht; Trith; Utrecht
 TRAIN (*Trer*); rivier in de prov. Brabant: nr. 890
 Treit sour Mueze *zie* Maastricht
 Tremella *zie* Drimmelen
 Tremonia *zie* Dortmund
 Trer *zie* Train
 Treueri *zie* Trier
 Tricht *zie* Maastricht; Utrecht
 TRIER (*Treueri, Treveri*); Rheinland-Pfalz, Duitsland
 –, archipresul *zie* Arnoud
 –, St.-Paulinus; deken: nr. 1007
 –, predikheren; prior *zie* Willem
 Trillen *zie* Pieter
 TRITH; dep. Nord, Frankrijk: nr. 1062
 Trongrelo *zie* Tongerlo
 TRUDE *zie ook* Gertrudis; zoon *zie* Willem
 TUBIZE (TUBEKE) (*Tubise*); prov. Waals-Brabant
 –, schepenen: nr. 977
 Tuckelant (*Ruckelant* [!]) *zie* Hugo
 Tune *zie* Thuin
 Tungeris *zie* Tongeren
 Tungerlo, Tungrelo *zie* Tongerlo
 Tungris *zie* Tongeren
 Turcheghere *zie* Dirk
 Turgerlo, Turgrerlo, Turgurlo *zie* Tongerlo
 TURNHOUT (*Tornehout, Turneholt, Turnholt, Turnot, Turnout*); prov. Antwerpen: nrs. 918, 937-938, 1018, 1033, 1365, 1383-1384; *zie ook* Kinschot
 –, van *zie* Alverik; Jacob; Jan

Turnhoutervoort

TURNHOUTERVOORT (*Turnoutervoirt, Turnoutervort*); in of bij Turnhout: nr. 991
Turnines *zie* Deurne
Turnot, Turnout *zie* Turnhout
Turnoutervoirt, Turnoutervort *zie* Turnhoutervoort
Tusschen Tuen Aen; te Roosendaal: nr. 1236
Tusculum (*Clusculum* [!]); bisschopszetel in Italië; bisschop *zie* Imarus
Tvngerlo *zie* Tongerlo
Tvngrijs *zie* Tongeren
Tybaldus *zie* Theobald
Tybura *zie* Tivoli
Tydelinus *zie* Tidelinus
Tyecheelt, Tyegehelt *zie* Tiggelt
Tyetdelinus *zie* Tidelinus
Tyldunch *zie* Tildonk

U

Ualkenisse *zie* Valkenisse
Uallis Lyliorum *zie* Hombeek, premonstratenzerabdij Leliëndaal
Uallis Rosarum *zie* Sint-Katelijne-Waver, cisterciënzerabdij Rozendaal
Uardus *zie* Evert
UBACH (*Hubach, Vbac*); prov. Limburg: nrs. 973, 978, 996
–, pastoor *zie* Lodewijk
Ualdus *zie* Hubald
Ubert *zie* Hubert
UDDEN (*Vdden*) *zie* Jan
UDEKEM (*Vdinchem, Vdingem*); prov. Vlaams-Brabant
–, van *zie* Nicolaas
UDEN, prov. Noord-Brabant
–, van *zie* Gerard
Uehof *zie* Veehof
Uenecam *zie* Venep
Ueof *zie* Veehof
UILENDONK (*Ulendonc, Ulendonck, Vlendonc*); te Oosterhout: nr. 1493; *zie ook* Haanlaar
Uillare *zie* Villers-la-Ville
Uirgilius *zie* Wirgilius
UITBERGEN (*Vetborch, Vtborch*); prov. Oost-Vlaanderen
–, van *zie* Nicolaas

UITWIJK; prov. Noord-Brabant
–, van *zie* Vastraad Scherebaard
Ulache *zie* Vlakte
Ulendonc, Ulendonck *zie* Uilendonk
Ulphem *zie* Oppem
ULRIK (*Olricus, Ulric*) *zie* Wouter
–, diaken: nr. 905
Ultraiectum *zie* Utrecht
ULVENHOUT (*Cleijn Ulvenhout, Olvenhout, Uluenhout, Ulvenhoudt, Ulvenhouwt, Vluenhoud, Vluenhoudt, Vluenhout, Vluennout, Vluenout, Vlvenhout, Wluenhout, Wullenhoute, Wuluenhoute, Wulvenhoute*); te Ginneken en Bavel: nrs. 1118, 1146, 1175, 1312, 1399, 1423
–, heer *zie* Filips van Liedekerke
–, van *zie* Pieter; Wierik; Zegebert
UNEN (*Vnen*) *zie ook* Drunen
–, van (der) *zie* Jan
Unezefelt *zie* Binsfeld
Unlenghen *zie* Humelgem
Uort *zie* Voort
Uoshole *zie* Voshol
URACH; Baden-Württemberg, Duitsland
–, van *zie* Koenraad, bisschop van Porto en Sancta Rufina
Urime de *zie* Vremde
Usebeke
–, baljuw *zie* Pieter
Usurarius *zie* Jan
UTENHOVE (*Utenhoue*) *zie* Jan
UTRECHT (*Traiectum, Ultraiectum, Vtrecht*): nr. 894
–, bisschoppen *zie* Ansfried; Godfried; Willem Bertout
–, cantor *zie* Dirk van Wikerode
–, Dom; deken en kapittel: nrs. 1001c, 1269, 1285; dekens *zie* Dirk van Wikerode; Hendrik IV, heer van Breda; proosdij/ proost: nrs. 1001a, 1173 *zie ook* Godfried van Perwez; Hendrik, proost van het kapittel te Xanten; Meingotus
–, Oudmunster (*Vetus monasterium*) *zie ook* Utrecht, St.-Salvator: nr. 926; proost *zie* Dirk van Horn
–, St.-Jan; deken en kapittel; kanunnik *zie* Engelbert; proost *zie* Herman; Willem van Amstel

–, St.-Maarten *zie* Utrecht, Dom
 –, St.-Marie; deken en kapittel: nr. 1001b;
 deken *zie* Engelbert, kanunnik van het St.-
 Janskapittel te Utrecht; Gijsbrecht van
 Amstel
 –, St.-Paulusabdij; abt *zie* Hendrik
 –, St.-Salvator: nrs. 926, 988 *zie ook*
 Utrecht, Oudmunster; deken en kapittel:
 nr. 1285
 Utteren *zie* Oeteren

V

Vagenmet (*Vadgen*); in de buurt van Hon-
 tenisse: nrs. 985-986
 Valckberch: nr. 1524
 VAL-DIEU (*Vallis Dei*); prov. Liège; abdij;
 abt *zie* Reinier
 VALENCIENNES (*Valenciana, Valenchines,*
Valenchinis, Valencine, Valentiana); dep.
 Nord, Frankrijk: nrs. 1217, 1514a; burger
zie Jan
 –, lombarden *zie* Filips Ambrosim; Ouge
 Espetier
 –, St.-Jan; kanunniken: nr. 904
 Valkemborch *zie* Valkenburg
 VALKENBERG (*Valkenberge, Valkenber-*
ghe); verdrongen parochie in Fijnaart en
 Heijningen of Willemstad: nrs. 1234,
 1419
 VALKENBURG (*Falcomont(e), [Falcon]is*
Mons, Falkenborg, Fauquemont, Valkem-
borch, Valkenborgh); prov. Limburg
 –, heer *zie* Walram
 –, van *zie* Engelbert; Gozewijn; Otto; Wal-
 ram van Monschau
 VALKENIER (*falkenir, valkenaer*), de *zie*
 Herman
 VALKENISSE (*Falkenese, Ualkenisse, Val-*
kenese, Valkenise); verdrongen plaats
 in de Westerschelde: nrs. 951, 1048, 1135
 –, van *zie* Anton; Arnoud; Hugo Kempe;
 Nicolaas; Willeman; Witto
 Val[le]; niet geïdentificeerd, waarschijnlijk
 bos bij Tongerlo: nr. 942
 Vallis Dei *zie* Val-Dieu
 Vallis Liliorum *zie* Hombeek, premonstra-
 tenzerabdij Leliëndaal

Vallis Rosarum *zie* Sint-Katelijne-Waver,
 cisterciënzerabdij Rozendaal; Wouw, St.-
 Catharinadal, premonstratenzer nonnen-
 klooster
 Vamboldus: nr. 890
 VARENBERG (*Varemerga, Varenberch,*
Varenberga); bos bij Vossem: nrs. 896-
 898
 VASTRAAD (*Fastrad, Fastradus, Fastraet,*
Fastreis, Vastraerde, Vastraert)
 – van Giessen, ridder, leenman van de heer
 van Altena en Horn: nr. 1256
 –, heer van Ligne: nr. 1541
 – Scherebaard (van Uitwijk): nrs. 894, 900,
 1193; broer *zie* Hello; echtgenote *zie*
 Sophie
 – van Strijen: nr. 900
 Vbac *zie* Ubach
 Vdden *zie* Udden
 Vdinchem, Vdingem *zie* Udekem
 Vecchensela of Vecthensela *zie* Bekkerzeel
 VEEHOF (*Uehof, Ueof, Veof*); te Antwerpen:
 nrs. 905, 915
 VEGHEL (*Vegkel, Wechgel*); prov. Noord-
 Brabant: nrs. 1513-1514a
 –, lombard *zie* Daniel van Asti
 –, van *zie* Pieter
 Veglia *zie* Krk
 Veinart *zie* Veniart
 VELDE, TEN (*Tenuelde*); te Wouw: nrs.
 1106, 1196
 VELDONK (*Veldonck, Veldunc, Veldune*);
 prov. Limburg (B.): nr. 916
 VELLEREILLE-LES-BRAYEUX; prov. Hainaut:
 nr. 904; *zie ook* Rivreulle
 –, premonstratenzerabdij O.L.V. van
 Bonne-Espérance (*Bona Spes*): nr. 904;
 abten *zie* Arnulf; Odo
 Velloen *zie* Loon op Zand
 VENEPE (*Unecam*); oude waterloop
 Veurne-Booitshoeke-Pervijze: nr. 926
 Veniart (*Veinart, Veniaert, Veynart*) *zie* Jan
 Venloe *zie* Loon op Zand
 Venne; ten noorden van Dongen, vermoed-
 delijk ter plaatse van het latere 's-Gra-
 venmoer: nr. 1256
 Venne, van den *zie* Hendrik
 Veof *zie* Veehof

Verdebos

- Verdebos *zie* Voorbos
VERDEN; Nedersaksen: nrs. B6-B7
Verdonck *zie* Wouter
VERLOREN DIEP; vergraven voormalig grenswater tussen Dinteloord en Oud en Nieuw Gastel; *zie* Lede
Vernerus *lees* Bernerus *zie* Berner
Veroetsmerch (*Veroetsmeersch*); weiland: nr. 1263
Verone le Reure [burger van Lembeek]: nr. 1514a
Ves, van *zie* Arnoud
Vesnaeke, Vesnake *zie* Vissenaken
Vetanus *zie* Nicolaas
Vetborch *zie* Uitbergen
Vetus Castellum *zie* Oudeburg
Vetus monasterium *zie* Utrecht, Oudmunster
VEULEN (*Fologne*); prov. Limburg (B.): nr. 1113
VEURNE (*Furne*); prov. West-Vlaanderen; nr. 926; kasselrij: nr. 1062
Veynart *zie* Veniart
Vi *zie* Vicq
VIANDEN (*Vianna*); Luxembourg
–, graaf *zie* Siegfried
VIANE (*Viana, Vianen, Vianne*); prov. Oost-Vlaanderen
–, gasthuis: nr. 1339
–, heer *zie* Gerard
–, lombarden: nr. 1514a
–, van *zie* Filips
Vianna *zie* Vianden
Vianne *zie* Viane
Vic? *zie* Vicq
VICOIGNE (*Viconium*); dep. Nord, Frankrijk
–, premonstratenzerabdij O.L.V.; abt en convent: nr. 1062; abt *zie* Willem; hoven *zie* Bredene; Keiem; Werkenesse
VICQ (*Vi, Vic?*); dep. Nord, Frankrijk: nr. 904
VICTOR
– IV, paus: nrs. 905, 909, 914-915
–, zoon van Servaas (van Breda): nrs. 1074-1075
VIER AMBACHTEN (*Quatuor Officia*); prov. Oost-Vlaanderen en prov. Zeeland: nr. 1022
–, baljuw *zie* Reinier van Klemskerke
VIERSEL (*Viersele, Virsela*); prov. Antwerpen: nrs. 942, 1383-1384
VIERZON (*Virson, Virzon*); dep. Cher, Frankrijk
–, heer *zie* Godfried van Brabant
VIJVER, VAN DE (*de Viuario, de Vivario*) *zie* Dirk; Jan; Pieter
Vilaen *zie* Jan
Vilare *zie* Villers-la-Ville
Villael *lees en zie* Callaet
Villare *zie* Villers-Sainte-Gertrude; Villers-la-Ville
Villare in Ardenna *zie* Villers-Sainte-Gertrude
Villelmus *zie* Willem
VILLERS-SAINTE-GERTRUDE (*Villare, Villare in Ardenna*); prov. Luxembourg: nr. 890
VILLERS-LA-VILLE (*Uillare, Vilare, Villare*); prov. Waals-Brabant: nr. 907
–, cisterciënzerabdij O.L.V.; abt en convent: nrs. 902, 907, 912, 935-936, 948, 957-958, 960-962, 974, 998-999, 1005, 1010-1011, 1013-1014, 1063, 1073, 1148, 1153, 1199, 1324, 1437, 1440, 1472, B26-B27; abten: nrs. 941, 958, 977, 999 *zie ook* Arnulf; Gerard [I]; Gerard [II]; Koenraad, bisschop van Porto en Sancta Rufina; Willem; Wouter; broeders *zie* A. Blygere; Boudewijn, magister van Schoten; conversen *zie* Adam; Arnoud; Simon; Willem, magister van Schoten; hof *zie* Schoten
–, van *zie* Arnoud
Villicus *zie* Arnoud
Viltus *zie* Wouter
VILVOORDE (*Filfordia, Filfurden, Fillefort, Filuorde, Viluorden, Vilvoirden, Vilvorden*); prov. Vlaams-Brabant: nrs. 922, 950, 991, 1514a
–, begijnhof: nr. 1453
–, gasthuis: nr. 1453
–, lombard *zie* Andreas
–, schepenen: nr. 922
–, van *zie* Hendrik; Reinier
VINCENT (*Vincentius*)
– Nanne; zonen *zie* Dirk; Hugo
VINCHY (*Wincy*); te Crèveœur: nr. 1062

- Vincke *zie* Willem
- VINKENBOS (*Vinchenbusch, Vinkenbosch, Vinkenbose, Winkenbusch*); gehucht bij de abdij van Park: nrs. 897-899, 903, 908
- VINKENBROEK (*Vinckenbroec, Vinkenbroec, Vinkenbruc*); in parochie Wouw onder Roosendaal en Nispen: nr. 1268
- Vinseela *zie* Wilsele
- Viny *zie* Feignies
- Virsel *zie* Viersel
- Virson, Virzon *zie* Vierzon
- VISSENAKEN (*Vesnaeke, Vesnake*); prov. Vlaams-Brabant: nr. 1383-1384
- VISSER (*Piscator*) *zie* Laurens
- Viuario, de *zie* van de Vijver
- Viulcela *zie* Wilsele
- Vivario, de *zie* van de Vijver
- VLAANDEREN (*Flandres, Flandria, Vlaendren, Vlandren*); graafschap: nrs. 991, 1091, 1245, 1307, 1316-1317, 1364, 1374, 1514a
- , graven: nrs. 926, 1091, 1184, 1521 *zie ook* Boudewijn IX; Dirk van de Elzas; Filips van de Elzas; Gwijde van Dampierre; Robert III; baljuw *zie* Mathias van den Houtackere; leenmannen: nrs. 1184, 1286, 1506
- , gravinnen *zie* Johanna; Margaretha
- , kanselier *zie* Gerard, proost van Brugge
- , kooplieden: nr. 1462
- , lombarden: nr. 1514a
- , seneschalk *zie* Robert, heer van Wavre; Willem
- VLADSLO (*Flagelo*); prov. West-Vlaanderen: nr. 1062
- Vlaest (*Vlast*), de *zie* Jan
- VLAKE (*Ulache*); op Zuid-Beveland
- , van *zie* Nicolaas
- Vlaming, de (*li Flamens, die Vlaminç*) *zie* Gelijjn; Hannekijn
- Vlandren *zie* Vlaanderen
- Vlasche; weiland te Dorst: nr. 1438
- VLASSELT (*Vlassela, Vlassele*); prov. Noord-Brabant: nrs. 1106, 1197, 1237, 1247, 1254, 1487, 1526
- , van *zie* Gerard; Nicolaas
- Vleisch *zie* Gillis
- Vlendonc *zie* Uilendonk
- Vlider, de *zie* Hendrik
- Vlieder: nr. 1524
- VLIET (*Vlite*); *zie ook* Morlode
- , van (den) *zie* Hugo; Steven
- Vlimmeum, de; weiland te Breda: nr. 1466
- Vlite *zie* Vliet
- VLOERZEGEM (*Vlursenghem, Vlursinghem*); onder Smeerebbe-Vloerzegem: nr. 1339
- Vluenhoud, Vluenhoudt, Vluenhout, Vluenout, Vluenout *zie* Ulvenhout
- Vlursenghem, Vlursinghem *zie* Vloerzegem
- Vlvenhout *zie* Ulvenhout
- Vnen *zie* Unen
- , van der *zie* Drunen
- Vockenkene; prov. Zeeland, sluis: nr. 988
- Voerscoete *zie* Voorschoten
- Voerst *zie* Vorst
- Voert, van der *zie* Heilwig *zie ook* van der Vort
- Voet *zie* Nicolaas
- VOGEL (*Voghel*) *zie* Jan
- Voijemere *lees* Boijemere *zie* Boeimeer
- Voircoten *zie* Voorschoten
- Volcaert, Volcardus, Volcart, Volckaert, Volckart *zie* Volkard
- Volcondi, ager *zie* Molenbeek
- VOLDER, DE (*die Vollere*) *zie* Jordaan
- Vole *zie* Heilwig
- VOLKARD (*Folcardus, Folcart, Folkardus, Volcaert, Volcardus, Volcart, Volckaert, Volckart, Volkaert, Volkardus, Volkart*): nr. 1405; echtgenote *zie* Gertrudis *zie ook* Aleid; Jan; Nicolaas; Wouter
- van Asse: nr. 895
- van Steenberg, leenman van de heer van Bergen op Zoom: nrs. 1419, 1456
- Vollekiin *zie* Gerard
- VOORBOS (*Verdebos*); bos tussen Breda en Teteringen: nr. 1198
- VOORMEZELE (*Vormensele*); prov. West-Vlaanderen
- , heer *zie* Jan van Gistel
- VOORMOER (*Wormoor*); te Houtem, prov. West-Vlaanderen: nr. 926
- VOORNE; prov. Zeeland; *zie ook* Oosthoek
- , van *zie* Hugo
- VOORSCHOTEN (*Voerscoete, Voircoten, Vorscoete, Vors[cute]*); prov. Antwerpen: nrs. 942, 1245, 1383-1384

Voort

- Voort *zie* Tervoort
VOORT; gehucht in Meerle: nr. 1025a
VOORT (*Uort, Vore*); te Wouw: nr. 1291
–, (van) de *zie* Hendrik
Vormen: nr. 1438
Vormensele *zie* Voormezele
Vorscoete, Vors[*cute*] *zie* Voorschoten
VORSEL (*Vorsele*); onder Bladel
–, van *zie* Lodewijk
VORSELAAR (*Vorselaer*); prov. Antwerpen
–, van *zie* Willem
VORST (*Voerst*); prov. Antwerpen: nr. 1383-1384
VORST; prov. Vlaams-Brabant; abdij: nr. 1453
Vort, van der (*de Vort*) *zie* Gillis; Winrik;
zie ook van der Voert
VOS; zoon *zie* Herman
VOS (*Vosch, Vulpes, Vvlpes, Wlpes*), (de)
zie Dankaard, Dirk; Hendrik; Nicolaas;
Willem
Vosham *zie* Vossem
VOSHOL (*Uoshole, Voshole*); te Brasschaat:
nr. 1202
–, van *zie* Gijsbert
VOSSEM (*Fossa, Fossam, Fossem, Fosshem, Vosham, Vossam*); prov. Vlaams-Brabant: nrs. 896-899, 903-904, 908, 916;
bos *zie* Varenberg
–, van *zie* Reinier
VOSSEMEER; prov. Noord-Brabant en prov. Zeeland: nr. 1024 *zie ook* Vosvlietshille;
Vriezendingke; Vriezendingkse moer
Vostere *zie* Jacob
VOSVLIETSHILLE (*Vosvlietshille*); aan de Eendracht, bij Vossemeer: nr. 1374
Vphen *zie* Oppem
Vranc, Vrancke, Vranke *zie* Frank
VREDENBERG (*Mons Pacis, Vredenberch*), klooster onder Boeimeer te Princenhage: nr. 1311
Vredepael; scheidspaal tussen Nispen en Wouw: nr. 1258
VREMDE (*Castrum, Urimede, Vrimde, Vrymde*); prov. Antwerpen: nrs. 1245, 1395 *zie ook* Hemiksem, St.-Bernardsabdij
–, van *zie* Gerard
VRIEND (*de Vrient, Vrint*) *zie* Paulus; Selkinus
VRIESDONK (*Vriesdonc, Vrisedonc, Vrisedonc, Vrizedonc*); te Princenhage: nrs. 1527, 1534
–, van *zie* Dionysius
Vrieseland, Vrieselant, Vrieslant *zie* Friesland
VRIEZENDIJKKE (*Frisendike*); verdronken moerdijk, later Nieuw-Vossemeer: nr. 999
VRIEZENDIJKSE MOER (*Frisenmordiko*); verdronken moerdijk, later Vossemeer: nr. 1024
Vriman *zie* Wouter
Vrimde *zie* Vremde
Vrint *zie* Vriend
Vrisedonc, Vrisedonc, Vrizedonc *zie* Vriesdonk
Vrode *zie* Jan
VROENENBERGE (*Froienberche*); onder Korbeek-Lo
–, van *zie* Arnoud
VROENHOUT (*Vrodemt in de Haghe, Vrodenhoudt, Vrodenhout, Vrodenut in de Haghe*); in parochie Wouw onder Roosendaal en Nispen: nrs. 1101, 1348;
zie ook Princenhage
–, van *zie* Wouter
VROMBOUD (*Vromboudus, Vrommout, Vromont, Vronmout*) *zie* Willem; zonen *zie* Godfried; Willem
Vrymde *zie* Vremde
Vsmarus: nr. 909
Vtborch *zie* Uitbergen
Vtenhoute *zie* van den Houte
Vteren *zie* Oeteren
Vtrecht *zie* Utrecht
Vtrem *zie* Oeteren
Vuchte; bos, scheidspaal tussen Etten en de Hoeven van Etten: nr. 1078
VUILBEEK; waterloop tussen Antwerpen en Borgerhout *zie* Potvliet
Vulgenhag(h)en *lee*s vulgo Hag(h)en *zie* Princenhage
Vulpes (*Vvlpes*) *zie* Vos
Vummelgeem *zie* Humelgem
Vura *zie* Tervuren
VVibertus *zie* Wibert

W

W.

– van Grimbergen, heer van Asse: nr. 984
zie ook Willem van Grimbergen

–, pastoor (persona) en kapelaan van Schoten
zie ook Wouter

WAAIENBERG (*Waienberghe*); prov. Vlaams-Brabant: nr. 1383-1384

WAALRE (*Waderlo*); prov. Noord-Brabant: nr. 913

WAALWIJK (*Waelwiick, Walewich, Walewiic*); prov. Noord-Brabant: nrs. 1383-1384

–, van *zie* Steven

WAARBEKE (*Wartbeke*); prov. Oost-Vlaanderen: nr. 1339

WAARDE (*Waerde, Waerdo, War, Ward, Warde, Wardo, Wart, Werdo, Wert*); prov. Zeeland: nrs. 951, 963-966, 1026, 1048, 1114 *zie ook* Rilland

WAARLOOS (*Waerloes, Waerloos*); prov. Antwerpen: nrs. 1245, 1389, 1391, 1393-1395

WAAS (*Waes*); prov. Oost-Vlaanderen

–, land van (*terra Wasie*): nrs. 1506, B14

–, van *zie* Gerard

Wabbekeem *zie* Webbekom

Wackersele *zie* Wakkerzeel

Waderlo *zie* Waalre

Waelhem *zie* Walem

Waelwiick *zie* Waalwijk

Waerde, Waerdo *zie* Waarde

Waerdenborchers *zie* Wardenborenhoes

Waerloes, Waerloos *zie* Waarloos

Waes *zie* Waas

Waienberghe *zie* Waaienberg

WAKKERZEEL (*Wackersele*); prov. Vlaams-Brabant: nr. 916

Wal[***], abt van de St.-Bartholomeusabdij van Eekhout te Brugge: nr. 1031

Wala *zie* Reimerswaal

Walacria *zie* Walcheren

Walaerts *zie* Steven

Walart *zie* Jan

Walbarne, van *zie* Hendrik

Walcherus, kanselier (van de bisschop van Cambrai): nr. 918

WALCHEREN (*Walacria*); eiland in de prov. Zeeland

–, van *zie* B.

WALDECK (*Waldegge, Waldeghe, Waldekgh*), van *zie* Adolf; Ida

Wale, (de, van) *zie* Gillis; Hendrik; Herman; Nicolaas; Ravelijn; Simon

Waleham, Waleheim, Walehem, Walem *zie* Walhain

WALEM (*Waelhem*); prov. Antwerpen

–, van *zie* Jacob, abt van de St.-Bernardsabdij te Hemiksem

Waleramus *zie* Walram

Walewich, Walewiic *zie* Waalwijk

WALHAIN (*Waleham, Waleheim, Walehem, Walem, Walham*); prov. Waals-Brabant

–, heer *zie* Arnoud

–, van *zie* Arnoud

WALRAM (*Waleramus*)

– van Monschau en Valkenburg, leenman van de hertog van Brabant: nr. 1365

–, heer van Valkenburg: nr. 1216

Waltemus, Walter, Walterus, Waltherus *zie* Wouter

Waltrus, Warterus *les* Walterus *zie* Wouter

WAMBEEK (*Wambeha*); prov. Vlaams-Brabant

–, van *zie* Wouter

Wandelart *zie* Herman

WANGE (*Wanghe*); prov. Liège

–, van *zie* Daniel

War, Ward, Warde, Wardo *zie* Waarde

Wardenborenhoes (*Waerdenborchers*); bij Schakerlo: nr. 1023

Warenhout *zie* Wernhout

Wargenese; te Antwerpen: nr. 991

Warnerus *zie* Werner

WARSAGE (WEERST) (*Werst*); prov. Liège

–, van *zie* Wijnand

Wart *zie* Waarde

Wartbeke *zie* Waarbeke

Warterus *les* Walterus *zie* Wouter

Wasie, terra *zie* land van Waas

WASPIK (*Waspic*); prov. Noord-Brabant

–, van *zie* Winrik

Wastulit *zie* Watervliet

Water, (van) de *zie* Beatrix; Rulin; Wouter

Waterange

- Waterange; ligging onbekend, mogelijk een voormalig eiland bij Bergen op Zoom: nr. 891
- WATERINGE, VAN DE (*de Wertheringhe*) zie Gerard
- WATERVLIET (*Wastulit, Wateruliet*); prov. Oost-Vlaanderen: nr. 926
- , heer: nr. 1302
- Wathier, Watier zie Wouter
- Watine; woestenij bij Wuustwezel: nr. 1034
- Watirs zie Wouter
- WAUDREZ; prov. Hainaut; zie Bruille
- Waudricia; graafschap: nr. 890
- Waufridus zie Godfried
- Wautier, Wautir, Wautirs, Wautre zie Wouter
- Waverin zie Wavrin
- WAVRE (WAVER) (*Wauera, Wauere, Waure, Wavra, Wavre*); prov. Waals-Brabant: nrs. 1019-1020, 1514a
- , [lombard] zie Berradin van Asti
- , prior: nr. 979 zie ook Arnoud
- , van zie Hendrik; Zeger
- WAVRIN (*Waverin*); dep. Nord, Frankrijk – heer zie Robert
- WEBBEKOM (*Wabbekeem, Webbechem, Webbeke*); prov. Vlaams-Brabant: nrs. 1383-1384, B23
- Wecemale zie Wezemaal
- Wechere zie Werchter
- Wechgel zie Veghel
- Wechter zie Werchter
- WEDE (*Wiede*); verdronken parochie in de Hoekse Waard: nr. 1234
- WEEL (*Wele*); te Bergen op Zoom: nrs. 1259, 1273
- , van zie Hugo
- WEELDE (*Welda, Welde*); prov. Antwerpen: 1018
- , van zie Anselm; Arnoud; Jan
- Weerbeke, Weerbeke zie Werbeek
- WEERIJS (*Wegherese, Wegerese*); rivier in de prov. Antwerpen en Noord-Brabant: nrs. 1343, 1466; zie ook Aa
- Weerst zie Warsage
- Weesmale zie Wezemaal
- Wegherese, Wegerese zie Weerijs
- Wehele zie 's-Gravenwezel
- WEIDE, VAN DER (*de Prato*) zie Jan; Lambert
- Weitin Porwaghene; magister van het Heilige-Geesthuis te Brugge: nr. 1378
- Weitter zie Pieter
- Welde zie Weelde
- Wele zie Weel
- Weleue zie Woluwe
- WELLE (*Nielle [!]*); prov. Oost-Vlaanderen
- , van zie Rudolf
- Weneger zie Wineger
- WENEMAR (*Wenemarus*)
- , abt van [de O.L.V.-abdij te] Tongerlo: nr. 941
- Wenricus, Wenrikus zie Winrik
- Wens zie Jan
- Wensemone zie Willem
- Wensemale zie Wezemaal
- Wensenbeke zie Wezembeek
- Wentel, van zie Gerong
- WERBEEK (*Weerbeeke, Weerbeke*); te Retie: nr. 1383-1384
- WERCHTER (*Wechere, Wechter, Werchtere, Wergtere*); prov. Vlaams-Brabant: nrs. 916, 991
- WERDEN; Nordrhein-Westfalen, Duitsland: nr. 1041
- Werdo zie Waarde
- Werenboldus: nr. 897
- Werengatto: nr. 888; broer zie Engelbert
- Werfacker; bij Essen: nr. 1363
- Werfelt; in of bij Breda: nr. 1343
- Wergtere zie Werchter
- Werkenesse; hof van de abdij van Vicoigne in de kasselrij Veurne: nr. 1062
- Werleuuue zie Woluwe
- WERNER (*Warnerus, Wernerus*)
- , broer van Otbert: nr. 893
- , cureit van Oudenaken, kapelaan van Arnoud van Leuven: nrs. 1171, 1175, 1181
- WERNHOUT (*Warenhout, Woerehout, Wyrenhout*); te Zundert: nr. 1337; zie ook Widemare
- , van zie Wouter
- Werra zie Willem
- Werst zie Warsage
- Werst, de; bij Essen: nr. 1363
- Wert zie Waarde

- Wertheringhe *zie* Wateringe
Wesel *zie* 's-Gravenwezel
Wesela *zie* Wezel
Wesele *zie* 's-Gravenwezel; Wuustwezel
Weselvort; weiland te Schoten: nr. 974
Wesemael, Wesemaele, Wesemaile, Wesemal, Wesemale, Wesemalle *zie* Weze-maal
Wesembeka, Wesenbeca, Wesenbecca, Wesenbecha, Wesenbeche, Wesenbeec, Wesenbeka, Wesenbeke *zie* Wezembeek
Wesfalia *zie* Westfalen
Wesmael *zie* Wezemaal
WESPELAAR (*Wispelaer, Wispelair, Wisp-laer, Wisplar*); prov. Vlaams-Brabant: nrs. 991, 1245
–, van *zie* Jan
WESSEM (*Weshem, Wishem*); prov. Lim-burg: nrs. 973, 996
WESTBERG (*Westberch, Westberge, West-bergh*); te Steenbergen: nr. 1492
–, van *zie* Gillis
WESTELAAR (*Wisterle*); te Wouw: nr. 1405a
Westerhem *zie* Westrem
WESTERLO (*Westerla, Westerle, Westerloe*); prov. Antwerpen; nrs. 942, 1285, 1383-1384, 1460; *zie ook* Wezel
–, van *zie* Gozewijn
WESTERSCHELDE *zie* Honte
WESTFALEN (*Wesfalia*)
–, van *zie* Arnoud
Westilborch, Westilbourgh *zie* Tilburg
Westlake; bij Steenbergen: nrs. 1111, 1492
WESTMALLE; prov. Antwerpen: nr. 1245; uithof *zie* Hoodonk
–, rentmeester *zie* Jan
WESTREM (*Westerhem, Westrethem*); prov. Oost-Vlaanderen: nr. 1006
Wetem[an] *zie* Witteman
WETSCHOT (*Wetscot*); te Schoten
–, van *zie* Jan
WEZEL (*Wesela, Wsela*); mogelijk te Wes-terlo: nr. 942
WEZEMAAL (*Wecemale, Weesmale, Wese-mael, Wesemaele, Wesemaile, Wesemal, Wesemale, Wesemalle, Wesmael, Weze-maele, Wezemale, Wensemale, Winse-mala, Winsemale, Wisemale, Wisenmale*); prov. Vlaams-Brabant
–, heren *zie* Arnoud
–, van *zie* Arnoud; Frank; Gerard; Gijsbert; Godfried
WEZEMBEEK (*Wensenbeke, Wesembeka, Wesenbeca, Wesenbecca, Wesenbecha, Wesenbeche, Wesenbeec, Wesenbeka, Wesenbeke, Winsebeke, Winsenbeca, Winsenbeka, Wisenbeche, Wisenbeka, Wisenbeke*); prov. Vlaams-Brabant: nrs. 897- 899, 903, 908, 916
–, van *zie* Steven; Wouter
WIBERT (*WVibertus*)
–, abt van [de O.L.V.-abdij te] Tongerlo: nr. 913
Wibus *zie* Hendrik
Wicard: nr. 1270
WICKRATH (*Wikerode*); Nordrhein-Westfa-len, Duitsland
–, van *zie* Dirk
Widemare; bij Wernhout te Zundert
–, van *zie* Arnoud
Wiede *zie* Wede
WIELDRECHT (*Wilderht; Wildrech, Wil-drecht*); verdronken plaats in de Hoekse Waard en op het Eiland van Dordrecht: nr. 1234
–, heer: nr. 1023
–, van *zie* Gerard
WIERIK (*Wiericus, Wiricus, Wyricus, Wyrinc*)
–, leenman van de heer van Breda: nr. 1415
– van Ulvenhout: nr. 1396
Wigandus, prior van [de predikheren te] Regensburg: nr. 1234
Wiinricus *zie* Winrik
WIGER (*Wigerus, Wigherus*)
– van Maffe: nr. 906
– Rostinch: nr. 928
– van Zoutleeuw: nr. 897
Wihmarsdunc *zie* Wilmarsdonk
Wiilem, Wiilhem *zie* Willem
Wiintgaten; bij Kalmthout: nr. 1510
WIJLEGEM (*Wilgheem*); te Sint-Denijs-Boe-ke
–, van *zie* Jan
WIJNAND (*Winandus*)

Wijnand

- van Warsage: nr. 1400
- WIJNEGEM (*Wijneghem, Winegheem, Wijneghem, Winenghem, Winenghem, Wininghem, Winneghem, Wynegem*); prov. Antwerpen: nrs. 1154, 1182, 1245, 1383-1384
- , van *zie* G.; Gillis; Gillis Bouc; Michiel; Nicolaas
- Wikerode *zie* Wickrath
- Wilame, Wilames *zie* Willem
- Wilcela *zie* Wilsele
- WILDENBERG (*Wildenberch, Wildebergh, Wildenberghe, Wilderberch*); vermoedelijk bij Wouw en Roosendaal: nrs. 1106, 1197, 1238
- WILDEREN (*Wildre, Wilre*); parochie Galmaarden: nrs. 1314
- , van *zie* Rudolf; Willem
- Wilderht *zie* Wieldrecht
- WILDERT; de Nieuwe Rietgoor ten noorden van Nispen: nr. 1253
- WILDERT; te Essen
- , van *zie* Hendrik
- Wildre *zie* Wilderen
- Wildrech, Wildrecht *zie* Wieldrecht
- Wilelmus *zie* Willem
- Wilgheem *zie* Wijlegem
- Wilhame, Wilhames, Wilhammes, Wilhanmes, Williams *zie* Willem
- WILHELMIETENORDE *zie* Huijbergen
- , prior-provinciaal, prioren en broeders: nrs. 1175-1176; broeder *zie ook* Jan van Oirschot; prior-provinciaal *zie ook* Gerard
- Wihelmus, Wilhemes, Willame, Willames, Willaume, Willaumes *zie* Willem
- WILLEBRINGEN (*Willebringhen, Willebrinhem, Willebrinhen, Willenbrenghen, Willenbrenhen, Willenbringe, Willenbringen, Willenbrinhe*); prov. Vlaams-Brabant: nrs. 897-899, 908
- WILLEBROEK (*Willebroeck, Willebrouc*); prov. Antwerpen: nrs. 1245, 1345
- Willebrordus *zie* Willibrord
- Willekins, varles le senescout: nr. 1514a
- WILLEM (*Guilmus, Guilhelmus, Guilielmus, Guillelmus, Guillermus, Guillielmus, Villelmus, Wiilem, Wiilhem, Wilame, Wilames, Wilelmus, Wilhame, Wilhames, Wilhammes, Wilhanmes, Wilhelmus, Wilhemes, Williams, Willaem, Willame, Wilames, Willaume, Willaumes, Willellmus, Willelmus, Willemme, Willemus, Willerinus [!], Willhelmus, Williame, Williames, Williamme, Williammes, Willmes*): nrs. 909, 939, 981, 992; zonen (*Willemsen*) *zie* Jan; Marcelis; Willem
- I, graaf van Holland, zoon van Floris III: nrs. 934, B20-B21, B24-B25; zoon *zie* Floris IV
- II, rooms-koning, graaf van Holland, zoon van Floris IV: nrs. 1022, 1024, 1225, 1226a; broer *zie* Floris, ruwaard van Holland; zoon *zie* Floris V
- III, graaf van Holland en Zeeland, heer van Friesland (= Willem I, graaf van Henegouwen): nrs. 1515, 1539
- II, bisschop van Utrecht *zie* Willem Berthout
- , aartskapelaan van keizer Otto I: nr. 890
- , abt-generaal van de premonstratenzer orde: nr. 1455
- , diaken: nr. 905
- , meester, kanunnik van de St.-Michielsabdij te Antwerpen: nr. 959
- van Aalst, drossaard: nr. 895
- Alard, schepen van Eeklo: nr. 1303
- , zoon van Alard, schepen van Noordgeest/Noordland: nrs. 1241, 1301
- , heer van Altena en Horn, ridder, leenman van de hertog van Brabant: nrs. 1207, 1256-1257; zonen *zie* Dirk van Horn; Willem
- van Amstel, proost van het kapittel van St.-Jan te Utrecht: nr. 1285
- , zoon van Arnoud van Bergen (op Zoom), schepen van Bergen op Zoom: nrs. 1220, 1235, 1240
- , broer van dapifer Arnulf: nr. 896
- , lombard te Asse: nr. 1514a
- van Asti, lombard te Halen: nr. 1514a
- van Ast, lombard te Incourt: nr. 1514a
- , zoon van Ave van Bergen [op Zoom]: nr. 1482
- , pastoor van Baarle, eerder cantor in de kerk van Lier: nrs. 1446

- Baili[ar]d, schepen van Halsteren: nr. 1119
- Bant: nr. 999
- Baruot: nr. 999
- van Beek, magister: nr. 1399
- van der Beke: nr. 1088; broer *zie* Jan; schepen van Antwerpen: nrs. 1137-1138, 1163
- van Berche: nr. 911
- van Berchem, ridder, broer van Wouter van Berchem: nrs. 1389, 1395
- van Bergen (op Zoom): nr. 1128
- , meester (burger) van Bergen (op Zoom): nrs. 1513-1514a
- , pastoor van Bergen op Zoom: nr. 1176
- , magister, schoolmeester van Bergen op Zoom: nr. 1241
- van Berlaar; zoon *zie* Arnoud van Berlaar
- Berthout, zoon van Wouter Berthout; proost [van het kapittel] van Leuven: nr. 1248; bisschop van Utrecht: nr. 1409
- Bertoen van Meer: nr. 1135
- , zoon van Betto: nr. 1135
- van Beveren, ridder: nrs. 1222, 1275
- van Bierbeek: nr. 924
- Bigge, schepen en schout van Bergen op Zoom: nrs. 1239-1243, 1252, 1259, 1262, 1273, 1294, 1301, 1318, 1328, 1379, 1411
- van Bochumia van Boliardi Ponte: nr. 1062; echtgenote *zie* Elizabeth
- van Boeimeer: nrs. 1343, 1438
- (Hoesche) Bollaard: nrs. 1053, 1150, 1214-1215, 1332, 1392, 1411; kinderen *zie* Nicolaas; Willem
- Bone: nr. 1535
- Bonte van Mechelen: nr. 1211; dochter *zie* Catharina
- van Boxtel, leenman van de hertog van Brabant: nr. 1207
- Boye, schepen van Borgvliet: nr. 1301
- de Bruke, leenman van de heer van Liedekerke: nr. 1282
- van Buggenum, pastoor van Beek bij Bree: nr. 1400
- Capric: nrs. 1076-1077
- Chammels; dochter: nr. 1270
- li Cherppentier, meester, burger van Jauche: nr. 1514a
- , zoon van Christina, schepen van Borgvliet: nr. 1301
- , zoon van Christina, schepen van Halsteren: nr. 1119
- Crol: nr. 1424; broer *zie* Jan Papenzoon van Gastel
- Crokeit, burger van Maubeuge: nr. 1514a
- Daen: nr. 987
- van (den) Dale: nr. 1238
- Degen: nr. 1313
- van der Dilt: nrs. 1076-1077, 1136, 1138, 1186; broer *zie* Nicolaas
- , zoon van Dirk, leenman van de heer van Bergen op Zoom: nr. 1411
- Dobelbalh: nr. 917
- van Dongelberg: nrs. 896, 912; broer *zie* Gerard
- van der Donk: nr. 1304; moeder *zie* ver Ida, echtgenote van Willem van der Donk
- Drake: nr. 991
- van Dubbelmonde, leenman van de heer van Breda: nrs. 1340, 1415
- , kardinaal-priester van de basiliek van de Twaalf Apostelen: nr. 1006
- van Eike, broeder, prior van de predikheren te Antwerpen: nrs. 999-1000, 1004, 1007
- , pastoor van Eijsden: nr. 1400
- van Ekeren: nrs. 925, 928, 937-938
- van Elst, burggraaf van de heer van Liedekerke: nrs. 1222, 1275; leenman van de heer van Gageldonk: nr. 1323
- van Emines: nrs. 1512-1514a
- , zoon van Filips, schepen van Zandvliet: nr. 1064
- Gansewael: nr. 1493; dochter *zie* Machteld
- van Gooik, kanunnik van de St.-Michielsabdij te Antwerpen: nr. 959
- van Gotem: nr. 934
- van Grimbergen, heer: nrs. 977, 999 *zie ook* W. van Grimbergen
- van Haiink, schepen van Wouw: nrs. 1218, 1231, 1253, 1271; schepen van Roosendaal: nrs. 1309, 1355
- , kapelaan van Halderberg: nr. 1407
- van Halle: nrs. 937-938
- Heins: nr. 1270

Willem

- van Herlaar, leenman van de hertog van Brabant: nr. 1427
- van Hers, clericus: nrs. 1399-1401
- , zoon van Hendrik: nr. 1535
- , zoon van Herman: nr. 1482; schepen van Noordgeest: nr. 1260
- Hobeën: nr. 1328
- van Hoebraken: nr. 1535
- Hoesche Bollaard *zie* Willem Bollaard
- van den Hogenhuis, leenman van de heer van Breda: nrs. 1136, 1138, 1160-1162, 1186, 1202, 1217
- Hollander: nr. 1238
- van Horn, heer *zie* Willem, heer van Altena
- , zoon van Houe, baljuw van Halsteren: nr. 1119
- , zoon van Hugeman *zie* Willem van Zevenbergen
- , broer van Hugeman van Zevenbergen: nr. 1340
- Hugo, schepen van Etten: nrs. 1353, 1387, 1454, 1469
- , zoon van Hugo (de) Grote: nrs. 1192-1194
- , schout van IJzendijke: nr. 1052
- van Incourt: nr. 907
- , klerk van Jan van Boneffe: nr. 1514a
- Kaarsenmaker: nr. 1259
- van Kelsdonk: nrs. 1192-1194
- , bisschop van Cambrai: nrs. 1250-1251
- Kamerling, schepen van Wouw: nrs. 1522, 1525
- Kant: nr. 1218
- Kardinaal: nr. 1064
- van Keercvoerde, schepen van Eeklo: nr. 1303
- van Kolem: nr. 1345
- van Langdonk: nr. 1115; broer *zie* Jan van Langdonk; zoon *zie* Willem
- Lat, schepen van Zandvliet: nr. 1064
- van Ledeberg: nr. 939
- van Leuven [burger van Leuven]: nr. 1514a
- van Lier: nrs. 937-938; ridder: nrs. 1076-1077, 1091
- , cantor in de kerk van Lier *zie* Willem, pastoor van Baarle
- Loddere, drossaard en leenman van de heer van Bergen op Zoom: nrs. 1294, 1321, 1328
- Loef: nr. 1357
- Lois: nr. 1075; schepen van Zandvliet: nr. 1064
- , zoon van Losoie van Merksem: nr. 1218
- Loverdey: nr. 1403
- , zoon van Marcelis pastoor van Oud Gastel: nr. 1348
- , zoon van Margaretha: nrs. 1192-1194
- Maseman van Antwerpen: nr. 1232
- , lombard te Mechelen: nr. 1514a
- , lombard te Meerbeek: nr. 1514a
- van Mela: nrs. 1192-1193
- van der Meer: nr. 999
- Merte: nr. 1344
- , broer van Michiel zoon van Heile van Etten: nr. 1353
- van de Molen: nr. 1194
- van Montenaken, burggraaf: nr. 970
- Mussin: nr. 1372
- , zoon van Nicolaas Rulinszoon van Wouw: nrs. 1335, 1522; broer *zie* Nicolaas
- van Heesbeen: nr. 910
- Noker: nr. 1359
- Noze: nr. 991; broers *zie* Dirk; Hugo Noze
- Oem, schepen van Bergen op Zoom: nr. 1235
- , schepen van Oud Gastel *zie* Willem, zoon van Vromboud
- , abt van de abdij van Park: nr. 1376
- Pape, schepen van Borgvliet: nrs. 1260, 1301
- Pastor: nrs. 1077-1077
- Pecke: nr. 1328
- van Petersem: nr. 934
- (*Walterus*), zoon van Pieter van Meer: nr. 1088
- Pipenpoi van Brussel: nrs. 1125, 1181
- van Pire [burger van Wavre]: nr. 1514a
- , pastoor van Poppel: nr. 1488
- Porters (*Potters*), dochter van: nr. 1468
- , broer van Reinier van Ruisbroek: nr. 922
- Ridder, schepen van Borgvliet: nr. 1260
- Robbe: nr. 1535

- van Rodenbeke, burger van Brussel: nr. 1058
 - , zoon van Rulin van Wouw; dochter *zie* Gertrudis; echtgenote *zie* Heilwig
 - , oom van Rutger van Izegem: nr. 1062
 - , bisschop van Sabina: nr. 1006
 - van Schilde: nr. 991
 - , broeder, magister van Schoten *zie* Willem, convers van de abdij van Villers
 - Sluse, schepen van Breda: nrs. 1464-1468, 1481, 1486, 1493, 1495, 1498, 1504, 1517, 1529-1530
 - Spierink: nrs. 1192-1194; zonen *zie* Marcellis; Willem
 - van Stapelen; zoon *zie* Nicolaas van Stapelen
 - Steimer, burger van Breda: nr. 1326
 - de Stoute (van den Hoeven): nr. 1450
 - Stouteken van Etten: nr. 1420
 - , heer van Strijen, leenman van de heer van Breda, ridder: nrs. 900, 1274, 1288-1290, 1414-1415; dochter *zie* Hadewig
 - , zoon van Thomas: nr. 1403; broer *zie* Gerard
 - , prior van [de predikheren te] Trier: nr. 1234
 - , zoon van Trude, schepen van Berendrecht: nr. 1064
 - , bisschop van Utrecht *zie* Willem Berthout
 - , abt van de premonstratenzerabdij van Vicoigne: nr. 1062
 - , abt van de abdij van Villers: nr. 961
 - , convers van de abdij van Villers, magister van Schoten: nr. 962
 - Vincke: nr. 1438
 - , seneschalk van Vlaanderen (of diens knecht): nr. 1514a
 - van Vorselaar: nr. 895
 - Vos: nr. 1438
 - Vromboud, schepen van Oud Gastel: nrs. 1192-1194
 - , zoon van Vromboud: nrs. 1194, 1290, 1294, 1297, 1299
 - Wensemone, schepen van Zandvliet: nr. 1064
 - Werra, schepen van Lillo: nr. 1112
 - van Wilderen: nr. 954
 - , zoon van heer Willem: nr. 1283
 - , zoon van Willem heer van Altena en Horn: nrs. 1256-1257
 - , zoon van Willem Hoesche Bollaard: nrs. 1392, 1411
 - , zoon van Willem van Langdonk: nr. 1115
 - , zoon van Willem Spierink, schepen van Oud Gastel: nrs. 1294, 1299
 - Willepote, burger van Nijvel: nr. 1514a
 - Wilmar, schepen van Antwerpen: nrs. 1151, 1160
 - van den/der Wode, leenman van de heer van Breda: nr. 1440
 - , zoon van Wouter, schepen van Etten: nr. 1469
 - de Zadelere, cijnsplichtige te Zundert: nr. 1100
 - , zoon van Zeger, schepen van Bergen op Zoom: nr. 1385
 - van Zevenbergen, heer van Zevenbergen, leenman van de heer van Breda, zoon van Hugeman: nrs. 1288-1290, 1297, 1299-1300
 - (de) Zwarte: nrs. 1192-1193
 - , zoon van Zirik: nr. 1186; schout van Zandvliet: nr. 1064
- WILLEMANN (*Willemannus*); zoon *zie* Dan-
kaard
- , echtgenoot van Bela weduwe van Wouter van Kruiningen: nr. 988
 - van der Beek: nr. 1343
 - van den Berg; zoon? *zie* Nicolaas
 - van Valkenisse: nr. 951; broers: nr. 951
- Willemanni, Willemans *zie* Margaretha
- WILLEMSTAD; prov. Noord-Brabant *zie* Val-
kenberg
- Willenbrenghen, Willenbrenhen, Willen-
bringen *zie* Willebringen
- Willepote *zie* Willem
- Willerinus *lees* Wilhelmus *zie* Willem
- Williame, Williames, Williamme, William-
mes *zie* Willem
- WILLIBRORD (*Willebrordus*, *Willibrordus*),
bisschop: nr. 888
- Willmes *zie* Willem
- Wilmar (*Willemar*, *Wilmarus*) *zie* Willem
- , ridder: nr. 991

Wilmarsdonk

- WILMARSDONK (*Wihmarsdunc*); verdwenen dorp in Antwerps havengebied: nr. 915
Wilre *zie* Wilderen
- WILRIJK (*Wilriike, Wilrike*); prov. Antwerpen: nrs. 915, 1245; *zie ook* Ossel
- WILSELE (*Vinseela, Viulcela, Wilcela, Wilsele*); prov. Vlaams-Brabant: nrs. 897, 916
–, van *zie* Hendrik
- Wilsoets soene, cheren *zie* Lippin
- Wilsote *zie* Yzewein
- Winandus *zie* Wijnard
- Wincleum *zie* Winkelom
- Wincy *zie* Vinchy
- WINDEN (*Winde*); onder Neerwinden en Overwinden: nr. 1383-1384
- Wineger (*Weneger*), leek: nr. 894
- Winegheem, Wineghem, Winengheem, Winenghem *zie* Wijnegem
- Winga, Wingen *zie* Sint-Joris-Winge
- Winghem, Winenghem *zie* Wijnegem
- WINKELOM (*Wincleum, Winkeleem, Winkelom*); prov. Antwerpen: nrs. 1248, 1383-1384
- Winkenbusch *zie* Vinkenbos
- Winne *zie* Wouter
- Winneghem *zie* Wijnegem
- Winnemarus, zoon van Gijsbert: nr. 896
- WINRIK (*Wenricus, Wenrikus, Wiinricus, Winricus*)
– van Alphen, ridder: nrs. 939, 944
– de Eycke, heer; priester: nr. 1438
– Longus van Chaam: nr. 1535
– van der Vort: nr. 1535
– van Waspik, officiaal van de bisschop van Luik: nr. 1402
- Winsebeke *zie* Wezembeek
- Winsemala, Winsemale *zie* Wezemaal
- Winsenbeca, Winsenbeka *zie* Wezembeek
- Winter *zie* Jan
- Wirgilius (*Uirgilius*), priester: nr. 888
- Wiricus *zie* Wierik
- Wisemale *zie* Wezemaal
- Wisembeka, Wisenbeke, Wisenbeche *zie* Wezembeek
- Wisemale *zie* Wezemaal
- Wishem *zie* Wessem
- Wispelaer, Wispelair, Wisplaer, Wisplar *zie* Wespelaar
- WISSE
–, zoon van ser Boudewijn, schepen van Steenbergen: nr. 1459
– van Duiveland, leenman van de heer van Bergen op Zoom: nr. 1411
– van der Haven: nr. 1123
–, zoon van Keyte: nr. 1403
- WISSEKERKE (*Wissenkerke*); prov. Zeeland
–, van *zie* Raas van Bazel
- WISSELAAR, DE (*Cambitor, de Wisselare*) *zie* Arnoud; Euerkoy; Herman
- Wissenkerke *zie* Wissekerke
- Wisterle *zie* Westelaar
- Witeman, Witemannus *zie* Witteman
- WITGER (*Witgerus*)
–, burggraaf van Breda: nr. 929; broers *zie* Basilius; Heio
- Withomannus *zie* Witteman
- Witsen (*Witzen*): nr. 1043
- Witta *zie* Witto
- WITTE (*Wit, Witto*)
– Gobben *zie* Gobbe de Witte
–, heer; zoon *zie* Arnoud
–, zoon van Claiman: nr. 1403
- WITTE, (DE) (*Albus*) *zie* Gijsbert; Gobbe; Jan; Nicolaas
- Witten Rigghe, An; bij Kloosterzande: nr. 989
- WITTEMAN (*Wetem[an], Witeman, Witemannus, Withomannus, Wittemannus, Wytemannus*)
– van Ginneken, schepen van Breda, leenman van de heer van Breda: nrs. 1293, 1296-1297, 1299-1300, 1304, 1308, 1312, 1343-1344
- Witten Janszoon *zie* Gillis
- WITTO (*Wito, Witta, Witte, Wittho*)
– van Bagven: nr. 1343
– van Borgvliet: nr. 951; broer *zie* Betto; zoon *zie* Jan
– van Broek: nr. 985
– van der Cameren: nrs. 1438, 1495; zoon van: *zie* Jan
– van Reimerswaal: nr. 928
– van Valkenisse, zoon van Nicolaas van Valkenisse: nr. 1135
- Witzen *zie* Witsen
- Wlpes *zie* Vos

- Wlua, Wleuue, Wlewe *zie* Woluwe
 Wlfardus, Wlfart *zie* Wolfert
 Wlte Wesel, Wlte Wesele *zie* Wuustwezel
 Wluenhout *zie* Ulvenhout
 Woballus *lees wellicht* Wol[far]dus *of*
 Wol[ter]us *zie* Wolfert
 Wode, van den/der *zie* Willem
 WOENSDRECHT (*Ghonsdrecht, Gruusdricht, Gundsrech, Gundsrecht, Gundsricht, Honcsdreecht, Honsdreecht, Wonsdrecht, Wonsdrecht, Woonsdrecht, Wunsdrecht*); prov. Noord-Brabant: nrs. 1006, 1009, 1041, 1112, 1117, 1124, 1167-1168, 1171, 1179, 1318, 1383-1384; *zie ook* Hildernisse
 –, heer *zie* Jan van Kruiningen
 –, pastoor *zie* Dirk
 –, schepenen: nr. 1318
 –, van *zie* Pieter de Beytere
 WOENSEL (*Wonc[***]*); prov. Noord-Brabant
 –, van *zie* Gillis van Wijnegem
 Woerehoute *zie* Wernhout
 WOESTEN (*Woestina, Woestinen*); prov. West-Vlaanderen
 –, heer *zie* Jan van Gistel
 WOESTIJNE (*Wstine*); prov. Oost-Vlaanderen
 –, van *zie* Arnoud
 Woide *zie* Wouw
 Woleue, Wolewe *zie* Woluwe
 WOLFERT (*Wlfardus, Wlfart, Wolfairt, Wolfard, Wolfart*) *zie* Hendrik
 –, zoon van Bertoen: nr. 1283
 – van Burcht: nr. 951
 – (*Woballus [!], Wol[far]dus [?], Wol[ter]us [?], Wol[...]lus*), zoon van Jacob, schepenen van Halsteren: nr. 1119
 –, heer/ridder van de Maalstede, schout van Hulst: nrs. 985, 988
 – van Zeeland *zie* Wolfert, heer/ridder van de Maalstede
 Wolfhage; vermoedelijk te Schoten: nr. 1148
 Wolfrerus: nr. 890
 WOLPERBERG (*Wolperberghe, Wolputterberghe*); te Hoeven: nr. 1355
 Wolterus *zie* Wouter
 Wol[ter]us *zie* Wolfert
 WOLUWE (*Wleue, Werleeuue, Wleuue, Wlewe, Wlua, Woleue, Wolewe, Wolua, Wolwa, Woolua, Wulua*); prov. Vlaams-Brabant: nrs. 896-899, 903, 908, 916
 –, van *zie* Gerard
 WOMMELGEM (*Womelgheem, Wommelghem*); prov. Antwerpen: nrs. 1154, 1182, 1245; *zie ook* Elsten; Hage; Zelzaten
 Wonc[***] *zie* Woensel
 Wonsdrecht, Wonsdrecht *zie* Woensdrecht
 Woolua *zie* Woluwe
 Woonsdrecht *zie* Woensdrecht
 Worden, van *zie* Herman
 Wormoor *zie* Voormoer
 WORTEL (*Wortele*); prov. Antwerpen: nr. 915
 –, van *zie* Gijsbert
 Wouda *zie* Wouw
 Woudche wech *zie* Wouwseweg
 Woude, Wouden *zie* Wouw
 Woudsche wech *zie* Wouwseweg
 Woue *zie* Wouw
 WOUTER (*Galterus, Gautir, Gualterus, Gauchiers, Waltemus, Walterus, Waltherus, Waltrus [!], Warterus [!], Wathier, Watier, Watirs, Wautier, Wautir, Wautirs, Wautre, Wolterus, Woutere, Woutre*): nrs. 931, 970; zonen *zie* Jan; Marcelis; Willem
 –, dapifer: nr. 971
 –, deken [van de abdij van Echternach]: nr. 933
 –, diaken: nr. 905
 –, kapelaan: nr. 918
 –, magister, notarius: nr. 955
 –, priester: nr. 905
 –, villicus: nr. 970
 –, zoon van Agatha: nr. 1438
 – Alph: nr. 925
 –, zoon van Arnoud van Zellik: nr. 1029
 –, broer van dapifer Arnulf: nr. 896
 – van den Aweghe: nr. 1535
 – de Baardmaker: nr. 1459
 – Bach: nr. 925
 – van Bekkevoort: nr. 893
 – Belard: nr. 951; broer *zie* Arnulf
 –, zoon van Belard; zoon *zie* Arnoud

Wouter

- van Berchem of van Ranst, ridder, leenman van de hertog van Brabant: nrs. 1009, 1052, 1160-1163, 1389, 1391, 1393-1395, 1408; broer *zie* Willem van Berchem; echtgenote *zie* Aleid
- , pastoor van Berlaar: nrs. 1076-1077
- Berthout: nrs. 911, 914-915, 918, 924, 937-938, 940, 975
- Berthout, voogd/heer van Mechelen, ridder: nrs. 1016, 1020, 1050, 1052-1053, 1057, 1067-1068, 1076-1078, 1080-1083, 1091, 1102, 1122, 1126, 1130, 1165, 1185, 1207, 1248; broer *zie* Hendrik Berthout; dochter *zie* Sophie Berthout; echtgenote *zie* Maria; zonen *zie* Floris Berthout; Willem Berthout; Wouter Berthout
- Berthout, heer van Mechelen, zoon van Wouter Berthout: nrs. 1133, 1185, 1248, 1249, 1256
- de Bie: nr. 1535; leenman van Jan Berthout: nr. 1337; zoon *zie* Jan
- van Bierbeek: nr. 955
- Bloc: nr. 941
- Boem: nr. 1407
- Boms: nr. 1516
- van Borde: nr. 971
- van Boshove: nr. 1018
- van Breda, heer, pastoor van Schoten: nr. 1014
- , kapelaan van Breda: nr. 1438
- van der Brug: nr. 1320
- van Buurstede, leenman van Jan Berthout: nr. 1337
- van Capelle: nr. 1217
- , deken van Chièvres: nr. 918
- le Clerc [burger van Itegem]: nr. 1514a
- Clutinc: nrs. 955, 1008
- Daniel [burger van Rumst]: nr. 1514a
- van Dedelaer: nr. 1227
- , pastoor van Duffel: nr. 1035
- , abt van de O.L.V.-abdij Ten Duinen: nr. 917
- Dunt: nr. 941
- , heer van Enghien: nr. 1314
- , abt van de St.-Adalbertusabdij te Egmond: nr. 894
- van den Einde, schepen van Etten: nr. 1218
- van Ekeren, schepen van Berendrecht: nr. 1064
- van Elewijt, ridder: nr. 1058
- Engebien, burger van Mechelen: nr. 1058; broer *zie* Steven van Vliet
- , heer, pastoor van Etten: nrs. 1420-1421, 1516
- Gelmaar: nr. 1468
- , zoon van Gerard van Overijse van Anderstat: nrs. 1227-1228, 1256
- , kapelaan van Gerard van Wezemaal: nr. 1269
- , zoon van Gijsbert: nr. 1423
- van Hal: nr. 1438
- van Hameyda (*Hameida*), broeder: nr. 1339
- van Haren: nrs. 1076-1077
- de Haukere, leenman van de graaf van Vlaanderen: nr. 1184
- van Heggen, schepen van Aspelare: nr. 1287
- , heer van Herzele: nr. 1514a; zoon: nr. 1514a
- van Heusdenhout, schepen van Breda: nrs. 1330, 1357, 1464-1468, 1470-1471, 1473, 1480-1481, 1483-1484, 1491, 1493, 1497-1498
- van Houtem: nr. 911
- van den Houte, leenman van de heer van Breda: nrs. 1381, 1396, 1414-1415, 1419, 1440
- van Ikkel, priester, kapelaan van St.-Nicolaas in de grote kerk te Breda: nr. 1498
- , zoon van Jan de Bie: nrs. 1438
- , klerk van Jodoigne: nr. 1514a
- van Kampenhout: nrs. 954-955; broer *zie* Gijsbert; zonen *zie* Gijsbert; Wouter
- van Kampenhout, zoon van Wouter van Kampenhout: nrs. 954, 1058; zoon *zie* Gijsbert
- Kersfunkere: nr. 1064
- van Kraainem: nrs. 897, 911; broer *zie* Rabodo
- van Kruiningen, heer: nrs. 928, 943, 988; echtgenote *zie* Bela; zoon *zie* Godfried, heer van Kruiningen
- van Kruiningen, ridder: nrs. 1031, 1163, 1175, 1217; zoon *zie* Gillis

- van Kwaalburg: nr. 1535
 - van Lier, magister: nr. 977
 - , deken van het [St.-Gummarus]kapittel te Lier: nr. 1160
 - , pastoor van Lier: nr. 1035
 - ver Lisen zoon van Nispen: nr. 1450
 - , echtgenoot van Lissie van Gilze: nr. 1438
 - , scholasticus van het H.-Kruiskapittel te Luik: nr. 893
 - van Marbais: nr. 907; moeder *zie* Judith van Marbais
 - van Margael, magister, kanunnik van het kapittel van St.-Jan te Luik: nrs. 1448-1449, 1474
 - van Marenne: nr. 906
 - , burger van Mechelen: nr. 1217
 - , plebaan van Mechelen: nr. 1086
 - , zoon van Pieter van Meer *zie* Willem, zoon van Pieter van Meer
 - Monnik: nrs. 1388, 1407
 - (de) Mont: nrs. 1313, 1484
 - van Morkhoven, ridder, leenman van de hertog van Brabant: nr. 1389
 - Mule: nr. 1438
 - van Nederheem, schepen van Perk: nr. 1058
 - van Neters [burger van Antwerpen]: nr. 1514a
 - Oem (van Schoten), landmeter, leenman van de heer van Breda, zoon van Arnoud Oem van Schoten: nrs. 1177, 1218, 1278, 1288, 1293, 1437, 1440-1441
 - van Oostmalle; dochter *zie* Aleid
 - van Ossel, kameraar van Arnoud van Leuven: nr. 1171
 - van Poederlee, heer: nr. 953
 - Polsvoet; zoon *zie* Jan
 - van Pulle: nrs. 955, 971
 - , heer, broer van heer Raas Gerolfs van Kats: nr. 1523
 - van Ranst *zie* Wouter van Berchem
 - Reimboud, leenman van de heer van Breda: nrs. 1440, 1535
 - van Rijmenam: nrs. 937-938
 - de Rode (*Rufus*): nr. 970
 - van Ruisbroek: nr. 1228
 - Rulmunt: nrs. 1192-1193
 - , ridder van Scafundre: nr. 962
 - , kapelaan in de kerk van Schoten: nr. 1336; pastoor van Schoten: nr. 962 *zie ook* W.
 - Scouteken *zie* Wouter Stouteken
 - Soete, schepen van Aspelare: nr. 1287
 - de Stalle van den Hoghenhuysse: nr. 1437
 - Sterke, burger van Breda: nr. 1344
 - Stouteken (van Etten): nrs. 1421, 1454
 - van Tiggelt (?): nr. 1034
 - van Tongerlo; zoon *zie* Jan van Tongerlo
 - Ulrik: nr. 1468
 - Verdonck, zoon van *zie* Nicolaas
 - , abt van de abdij van Villers: nrs. 1010-1011, 1013
 - Viltus, pastoor van Schoten: nr. 974
 - Volkard, ridder, leenman van Willem heer van Altena en Horn: nrs. 1130, 1136, 1138, 1140, 1159, 1163, 1249, 1256-1257
 - Vriman, priester: nr. 939
 - van Vroenhout, schepen van Roosendaal, zoon van Wouter: nrs. 1309, 1355
 - van Wambeek: nr. 939; broer *zie* Adam
 - (van) de Water: nr. 1531
 - van Wernhout, heer: nr. 1350
 - van Wezembeek: nr. 1058
 - Winne: nrs. 1473, 1495
 - , zoon van Wouter *zie* Wouter van Vroenhout
 - , zoon van Wouter van Kampenhout *zie* Wouter van Kampenhout
 - Zas: nr. 1156
 - van Zottegem: nr. 979
 - van Zottegem: nr. 1334; moeder *zie* Agnes
 - van Zwijnaarde (van Gent): nrs. 1067-1068; zoon *zie* Jan van Zwijnaarde
- WOUW (*Woide, Wouda, Woude, Wouden, Woue, Wouue, Wouwe, Wovde, Wouwe*); prov. Noord-Brabant: nrs. 1052, 1084, 1087, 1106-1107, 1130, 1149, 1151, 1159-1160, 1163-1164, 1166, 1174, 1177, 1187, 1189-1190, 1192-1194, 1196-1197, 1231, 1241, 1244-1245, 1253-1254, 1258, 1264, 1266, 1268, 1271, 1289, 1291, 1294, 1297, 1315, 1328, 1335, 1347, 1362-1363, 1379, 1386, 1390, 1402, 1405, 1414-1415, 1427, 1429-1430, 1456-1458, 1477, 1522, 1525, 1542; *zie*

Wouw

- ook Beke; Gageldonk; Heerle; Oostlaar; Over de Akker; Ten Velde; Westelaar; Zoom
- Heilige Geest, tafel: nrs. 1348, 1402
 - kerk: nrs. 1140, 1159, 1164, 1177, 1245, 1258, 1348, 1402; koster *zie* Hendrik Clericus; Maria-altaar: nr. 1402
 - , St.-Catharinadal (*Roosendaal, Roosendaal, Rosendale, Sinte Kathlinendale van Rosendale bi Woude, Uallis sancte Katherine iuxta Woude, Vallis beate Katherine de Valle Rosarum iuxta Woude, Vallis sancte Katerine iuxta Woude, Vallis sancte Katerine iuxta Woude, Vallis sancte Katherine iuxta Woude*)); premonstratenzer nonnenklooster: 1101 (kerk), 1108; proost en convent: nrs. 1105-1106, 1188, 1190, 1192-1194, 1196-1197, 1233, 1236-1244, 1252, 1255, 1267, 1278, 1294, 1297, 1309, 1333, 1348, 1351, 1455; procurator *zie* Robert van Millen; proost: nrs. 1108, 1247 *zie ook* Jan van Rotselaar; Michiel; Thomas; zuster *zie* Anna van Barland; *zie ook* Beke; Breda; Bulkenaar; Laar; Over de Akker; Smalmare; Voort
 - , heer (tevens diens rechter): nr. 1271 *zie ook* Gerard van Wezemaal
 - , kapelaan *zie* Jan van Lier; Marcelis; Simon
 - , kerk/achter de kerk, (*After de Kerke*): nrs. 1347, 1430, 1456-1458
 - , koster: nr. 1402 *zie ook* Hendrik
 - , pastoors/investieten: nr. 1164 *zie ook* Gillis van Oisterwijk; Koenraad; Pieter
 - , schepenen: nrs. 1177, 1218, 1231, 1244, 1253, 1268, 1271, 1291, 1315, 1329, 1335, 1347, 1375, 1457-1458, 1522, 1525
 - , schout *zie* Jacob; Jan; Nicolaas, zoon van Rulin
 - Schrijver, van *zie* Jacob
 - , van *zie* Boudewijn; Elizabeth; Godfried; Godfried, zoon van Rulin; Jacob; Thomas; Nicolaas, zoon van Rulin; Obrecht; Willem, zoon van Rulin; Ywein
 - , vrouwe *zie* Sophie Berthout
- WOUSEWEG (*Woudche wech, Woudsche wech*); te Bergen op Zoom: nr. 1235
- Wra *zie* Tervuren
- WRANGE (*Wranga, Wrangha, Wranghe*); verdwenen kreek ten oosten van Kruintingen: nr. 928
- Wsela *zie* Wezel
- Wst *zie* Alard
- Wstine *zie* Woestijne
- Wullenhoute *zie* Ulvenhout
- Wulua *zie* Woluwe
- Wuluenhoute, Wulvenhoute *zie* Ulvenhout
- Wunsdrecht *zie* Woensdrecht
- WUUSTWEZEL (*Wesele, Wlte Wesel, Wlte Wesele*); prov. Antwerpen: nrs. 1034, 1438
- , pastoor *zie* Thomas
- Wynegem *zie* Wijnegem
- Wyrenhout *zie* Wernhout
- Wyricus, Wyrinc *zie* Wierik
- Wytemannus *zie* Witteman

X

- XANTEN (*Xancten*); Nordrhein-Westfalen, Duitsland
- , kapittel [van St.-Victor]; proost *zie* Hendrik

Y

- Ycle *zie* Ikkel
- Yde *zie* Ida
- Ydenghem, Ydinghem *zie* Idegem
- YERSEKE (*Gerseca, Gerseke, Gerselar, Yersike*); prov. Zeeland: nrs. 890, 893
- , van *zie* Boudewijn
- Yersele *zie* Eersel
- Yewaen *zie* Ywein
- Ykel *zie* Ikkel
- YMMA (*Imma, Imma*)
- , zuster van Everdei Deikin; zonen: nrs. 985-986
 - , dochter van Marcelis pastoor van Oud Gastel: nr. 1348
 - van Roosendaal; zoon *zie* Herman
 - Zoeten, hoeve: nrs. 1388, 1407
- YO *zie* Nicolaas
- , zoon van Gobbe, schepen van Zandvliet: nr. 1064

- YORK
 –, van *zie* Margaretha
 Ypenlaer *zie* Ijpelaar
 Ysaac, Ysac *zie* Isaac
 Ysabaus, Ysabayus, Ysabeas, Ysabel, Ysabele, Ysabella, Ysabiliau *zie* Isabella
 Ysac *zie* Isaac
 Ysara *zie* IJzer
 Ysca, Yscha *zie* Overijse
 Ysebrandus *zie* IJsbrand
 Yseken (*Iseken*) *zie* Arnoud
 Ysemannus van Schoonbroek, leenman van Jan van Liedekerke: nrs. 1367-1368
 Ysenbeel, Ysenbele, Ysenbella *zie* Isabella
 Ysenbruch *zie* Isenburg
 Ysendyke *zie* IJzendijke
 Ysenghien *zie* Izegem
 Ysentrudis *zie* Isentrude
 Ysera *zie* IJzer
 Ysscq *zie* Overijse
 Ysuinus *zie* Yzewein
 Ysga *zie* Overijse
 Ytemghien *zie* Itegem
 YWEIN (*Iuanus, Ivanus, Iwainus, Iwanus, Yewaen, Yuanus, Ywain, Ywamus, Ywanus, Ywanus*): nr. 1218
 – van Aalst: nr. 895; broer *zie* Boudewijn III van Aalst; echtgenote *zie* Lauretta
 –, minderbroeder te Brussel: nr. 1339
 – van Langdonk, leenman van de heer van Breda: nr. 1253
 – van Leeuw, schepen van Liedekerke: nr. 1305
 –, subdiaken/kanunnik van het H.-Kruiskapittel te Luik: nr. 970
 – van Meldert, drossaard van Brabant, ridder: nrs. 1249, 1256
 – van de Molen: nrs. 1192-1194; zoon *zie* Ywein
 – van Wouw, leenman van de heer van Breda: nr. 1177
 –, zoon van Ywein (van de Molen): nrs. 1236, 1240-1241; schepen van het moergebied van Gerard van de Spijker te Roosendaal: nr. 1302
 Yzabeal, Yzabella, Yzenbele *zie* Isabella
 YZEWEIN (*Ysuinus*)
 – Wilsote, schepen van Berendrecht: nr. 1064
- Z**
- ZAART (*Zart*); in de Gampel te Breda: nr. 1343
 Zache; niet gelocaliseerde plaats ten zuiden van de Oude Maas: nr. 1234
 Zadelere, de *zie* Willem
 Zancato, van *zie* Jan
 Zand, Zande *zie* Kloosterzande
 Zande, van den *zie* Herman
 ZANDHOVEN (*Santhoua, Santhouen, Zanthoua, Zanthoue, Zanthoven*); prov. Antwerpen: nr. 1245
 –, van *zie* Boudewijn
 ZANDOORD (*Zandord, Zantort*); in de buurt van Hontenisse: nrs. 985-986
 ZANDVLIET (*Santfliete, Santfliethe, Santflit, Santflita, Santflite, Santvliet, Santvliete, Zantfliet, Zantflit, Zantflita, Zantflite, Zantuliet, Zantulieta, Zantuliete, Zantulita, Zantvleete, Zantvliet, Zantvliete, Zantvlita, Zantvliete, Zantwlich*); prov. Antwerpen: nrs. 905, 915, 945, 984, 999-1000, 1004, 1009, 1041, 1055, 1064, 1082, 1103-1104, 1118, 1223-1224, 1523; *zie ook* Gehest; Operille
 –, pastoor: nr. 1223
 –, schepenen: nrs. 984, 1064
 –, schouten *zie* Nicolaas, zoon van Tankard; Willem, zoon van Zirik
 –, van *zie* Nicolaas; Zirik
 –, villicus: nr. 984
 Zanthoua, Zanthoue, Zanthoven *zie* Zandhoven
 Zantort *zie* Zandoord
 Zantuliet, Zantulieta, Zantuliete, Zantulita, Zantvleete, Zantvliet, Zantvliete, Zantvlita, Zantvliete, Zantwlich *zie* Zandvliet
 Zart *zie* Zaart
 Zas *zie* Wouter
 ZAVENTEM (*Sauentem, Saventhem, Zaventinis*); prov. Vlaams-Brabant
 –, van *zie* Godfried; Gozewijn
 ZEBODO (*Zebodonus*)
 – van Malmédy, clericus: nrs. 1400-1401

Zebrecht

Zebrecht *zie* Zegebert

ZEELAND (*Sellandde, Zeelandia, Zeelant, Zeellant, Zeland, Zelande, Zelandia, Zelant*); voormalig graafschap: nrs. 1022, 1135, 1173, 1225, 1245, 1432-1434, 1515, 1539

– graven: nr. 1114 *zie ook* Floris V; Jan I; Willem III

– rentmeester *zie* Pieter van Leiden

– van *zie* Peron; Wolfert, heer/ridder van de Maalstede

ZEGERBERT (*Sebrecht, Segebertus, Seghebertus, Sigebertus, Sigelbertus, Sigibertus, Zebrecht, Zegebrecht, Zeghebrecht, Zigebertus*) *zie ook* Zeger; zonen *zie* Hendrik; Jan

– Bars: nr. 1464

–, broer van [Gijsbert] Deken: nr. 939

– van Ulvenhout, leenman van de heer van Breda: nrs. 1155, 1209, 1289, 1293, 1297, 1299-1300, 1381, 1396, 1414, 1500; zonen *zie* Jan; Pieter

ZEGER (*Segere, Segerus, Segher, Segre, Siger, Sigerus, Sigirus, Sigrus, Soyhier, Soyhiers, Sygerus, Zegher, Zeghere*) *zie ook* Zegebert; (dochter) *zie* Heilwig; zoon *zie* Willem

–, aartsdiaken [van het bisdom Cambrai]: nr. 918

– proost: nr. 896

–, zoon van Adam van Bazel, leenman van de graaf van Vlaanderen: nr. 1184

–, dienaar van Arnoud van Leuven: nr. 1107

– van Beliven: nrs. 1184, 1286, 1506; echtgenote *zie* Beatrix

– van Bergen: nr. 909

– de Broecke: nr. 1437

– die Coman: nr. 1281; broer *zie* Gelijn die Coman

– van Eekhout, leenman van de heer van Liedekerke: nr. 1282

–, kastelein van Gent: nr. B14

– van Liedekerke, heer van Beaufort en Kruike, ridder, zoon van Raas I van Gavere: nrs. 1282, 1367-1368

– van Liedekerke, heer van Boelare en Hubermont, ridder, zoon van Raas II van

Gavere: nrs. 1477, 1488, 1491, 1539, 1541-1542

– zoon van Nicolaas, schepen van Liedekerke, leenman van de graaf van Vlaanderen: nrs. 1286, 1506

– van Overvliet, schepen van Borgvliet: nr. 1260

– Postel, ridder: nr. 1062

– van Ramsel: nrs. 1104, 1135, 1154

– Tinctor van Herentals, heer, priester: nr. 1452

– van Wavre: nr. 911

Zeghebrecht *zie* Zegebert

Zegher, Zeghere *zie* Zeger

ZEKELINGE (*Zekhelinghe*); verdwenen water bij Waarde, waarschijnlijk de Hinkelmond: nr. 1114

ZELE; prov. Oost-Vlaanderen

–, van *zie* Daniel

Zeland, Zelandia *zie* Zeeland

ZEELANDER (*Zelandre*) *zie* Hendrik

Zelant *zie* Zeeland

ZELLAAR (*Serber [?], Serlaer, Serlar, Zellaer, Zellar*); onder Bonheiden: nrs. 950, 1006

–, van *zie* Arnoud

ZELLIK; prov. Vlaams-Brabant

–, van *zie* Arnoud

ZELZATEN (*Selsaten*); te Wommelgem: nrs. 915, B8

ZEMST (*Zempse*); prov. Vlaams-Brabant: nr. 1245

ZENNEBROEK (*Sennebroec, Sennebruc*); prov. Vlaams-Brabant: nr. 896

Zerbon *zie* Pieron

Zeukensberghe (*Seukenberghe*); parochie Wouw: nr. 1196

Zeuenberg, Zeuenberghe, Zeuenberghen, Zeuenberhg *zie* Zevenbergen

Zeuenhouen *zie* Zevenhoven

ZEURT (*Sodert*); te Schoten: nr. 1013

ZEVENBERGEN (*Seuenberghen, Sevenbergen, Sevenberghen, Zeuenberg, Zeuenberghe, Zeuenberghen, Zeuenberhg, Zevenberghen*); prov. Noord-Brabant: nrs. 1292, 1321, 1340, 1526; *zie ook* Ansekerke

–, heer *zie* Willem van Zevenbergen

- , van *zie* Hugeman; Willem
 ZEVENHOVEN (*Zeuenhouen, Zevenhouen*);
 te Nieuw-Schakerlo bij Halsteren: nr.
 1023
 ZICHEM (*Sichghenen, Sighene, Sikena, Syg-*
nen, Zychgnen); prov. Vlaams-Brabant:
 nrs. 937-938, 1514a
 –, lombard *zie* Robert van Nantes
 –, van *zie* Hendrik
 ZIERIKZEE (*Zircziense, Ziricse, Ziriczce,*
Ziriicssee); prov. Zeeland
 –, minderbroeders: nrs. 1033, 1348, 1402
 –, predikheren: nr. 1234; broeder *zie* Hugo
 van de Moer
 Ziersele *zie* Sijsele
 Zigebertus *zie* Zegebert
 Zigelt, Zighelt *zie* Tiggelt
 Zillis *zie* Gillis
 ZIMAR (*Symarus, Zimarus, Zymarus*)
 – (van Antwerpen), schepen van Antwer-
 pen, burggraaf van Antwerpen (*dominus*
de castro de Antwerpia): nrs. 1135-1138,
 1141, 1160-1163, 1408
 –, schout van Antwerpen: nrs. 1018, 1352
 Zircziense, Ziricse, Ziriczce, Ziriicssee *zie*
 Zieriksee
 ZIRIK (*Siricus, Ziricus, Zyrich, Zyricus*);
 zoon *zie* Willem
 –, seneschalk in het land van Breda: nr.
 1009
 –, zoon van Herman, schepen van Halste-
 ren: nr. 1119
 – van Zandvliet: nr. 1023
 ZITTERT (*Setrut, Sytterth*); prov. Vlaams-
 Brabant: nr. 1514a
 – [lombard] *zie* Simon van Asti
 –, van *zie* Annekin; Steven
 ZOERLE-PARWIJS (*Surle*); prov. Antwerpen:
 nr. 942
 ZOERSEL; prov. Antwerpen; *zie* Hoodonc
 Zoeten (*Soten, Zoten*) *zie* Ymma
 Zombeke *zie* Sombeke
 Zome preter Woide *zie* Zoom
 ZOMERGEM (*Zomergheem, Zomerghem,*
Zoningeen); prov. Oost-Vlaanderen
 –, van *zie* Jan
 ZOMERLAND (*Somerlant*)
 –, van *zie* Jan
 ZONDEREIGEN (*Sonderheighen*); te Baarle
 –, van *zie* Hendrik
 Zondert *zie* Zundert
 Zone, de *zie* Maria
 Zoningeen *zie* Zomergem
 ZONZEEL (*Sonzeel, Zonzele*); verdronken
 plaats tussen Zevenbergen en Terheijden:
 nrs. 1350, 1526
 ZOOM (*Soma, Zome preter Woide*); bij
 Wouw: nrs. 971, 1084 *zie ook* Bergen op
 Zoom
 Zophie *zie* Sophie
 ZOTTEGEM (*Sotengien, Sottenghem, Sot-*
tenghiem); prov. Oost-Vlaanderen
 –, heer *zie* Gerard
 –, kapelaan *zie* Gillis
 –, lombarden: nr. 1514a
 –, *majour* *zie* Jan
 –, van *zie* Agnes; Olivier; Wouter
 ZOUTLEEUW (*Leeuwe, Leuwe, Leuwe, Lewe,*
Lewes); prov. Vlaams-Brabant: nrs. 898-
 899, 908, 1514a, B22
 –, koopman [lombard] *zie* Lion van Asti
 –, van *zie* Wiger
 Zuarte *zie* Pieter
 Zuderich van Ressegem: nr. 1173
 Zuendebolchus, Zuendibolchus, Zuendibol-
 dus, Zuendobolchus, Zuentebolchus *zie*
 Zwentibold
 ZUGER (*Zughere*)
 –, zoon *zie* Eldimond
 ZUID-BEVELAND; voormalig eiland in de
 prov. Zeeland: nr. 1042
 –, Verdronken land van *zie* de Agger;
 Broek; Duvenee; Hinkele; Hinkelen-
 oord; Iempolder; Koeveringe; Mare;
 Morlode; Morlodenisse; Nieuwerkerke;
 Nieuwlande; Reimerswaal; Schoudee;
 Schoudeemoer
 ZUIDGEEST (*Suytgheest, Zuecgheest, Zuec-*
ghtest, Zuetgheest, Zuudgheest, Zuitgeest,
Zuutgheest, Zuytgheest); gebied tussen
 Bergen op Zoom en Woensdrecht: nrs.
 1265, 1301, 1502, 1505 *zie ook* Molen-
 beek; Molenbekermade
 –, schepenen: nr. 1301
 ZUIDLAND (*Suetlant, Suijtlant, Sutlant,*
Suutlant, Zuetlant, Zuijtlant, Zuitlant, Zut-

Zuidland

- lant, Zuyt-Landt, Zuytlandt, Zuytlant, Zuytslant*); polder ten zuidwesten van Bergen op Zoom: nrs. 984, 1051, 1103, 1213, 1227-1228, 1235, 1259-1260, 1262, 1273, 1310, 1395, 1408
- ZUIDPOLDER (*Polre apud Bergen, Polre apud Berghen, Zuetpoldere, Zuetpolre, Zutpolre, Zuutpolre, Zuytpoldere, Zuytpolre*); polder ten zuidwesten van Bergen op Zoom: nrs. 1034, 1072-1073, 1227-1228, 1245, 1389
- ZUILICHEM (*Zulinghen*); prov. Gelderland: nr. 1041
- Zuinarda, Zuinarde *zie* Zwijnaarde
- Zulinghen *zie* Zuilichem
- ZUNDERT (*Sandert [!], Sunderda, Sunderde, Sundert, Zondert*); prov. Noord-Brabant: nrs. 909, 1100, 1195, 1337, 1383-1384, 1415; *zie ook* Hulsdonk; Klein-Zundert; Wernhout
- , cijnsplichtigen: nr. 1100
- , pastoor *zie* Jan
- , van *zie* Gerard; Hendrik
- Zutlant, Zuyt-Landt, Zuytslant *zie* Zuidland
- Zutpolre *zie* Zuidpolder
- Zuudgheest, Zuutgeest, Zuutgheest, Zuyt-gheest *zie* Zuidgeest
- Zuutpolre *zie* Zuidpolder
- Zuytbeverlanden *zie* Zuid-Beveland
- Zuyt-Landt, Zuytslant *zie* Zuidland
- Zvinar[den] *zie* Zwijnaarde
- ZWALUWE (*Swalue*); prov. Noord-Brabant: nr. 1256
- ZWARTE, (DE) (*Niger*) *zie* Rudolf; Willem
- ZWARTENBERG (*Nigro Monte, Suartenberch iuxta Lindonc, Suartenberghe, Swarteburge, Swartenberge, Swartenbergh, Sweertenberch, Swertenbergh, Zwartemberchghe*); bij Etten: nrs. 1106, 1197, 1236, 1239, 1243, 1254
- ZWENTIBOLD (*Zuendebolchus, Zuendibolchus, Zuendiboldus, Zuendobolchus, Zuentebolchus, Zwendiboldus*), koning [van Lotharingen]: nr. 892
- ZWIJNAARDE (*Suinarden, Ssynarden, Zuinarda, Zuinarde, Zvinar[den]*); prov. Oost-Vlaanderen
- , van *zie* Jan; Wouter
- ZWIJNDRECHT (*Suindrecht, Suindrechth*); prov. Antwerpen; *zie ook* Borgerweerd
- , van *zie* Reingotus
- Zychgnen *zie* Zichem
- Zymarus *zie* Zimar
- Zyrich *zie* Zirik

